משנה · אחרונים

גלות עליות

רבי דב בער ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

גלות עליות

רבי דב בער ליפשיץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גלות-עליות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

א 5
משנה א 5
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ז 8
משנה ח 8
ב 110
משנה א 110
משנה ג 110
משנה ד 110
משנה ה 111
משנה ו 111
משנה ז 111
משנה ח 111
משנה ט 111
משנה י 111
ג 178
משנה א 178
משנה ב 178
משנה ג 178
משנה ד 179
ד 221
משנה א 221
משנה ב 221
משנה ג 221
משנה ד 221
ה 299
משנה א 299
משנה ב 299
משנה ד 299
משנה ה 300
משנה ו 300
ו 372
משנה א 372
משנה ב 373
משנה ג 373
משנה ד 373
משנה ו 373
משנה ז 373
משנה ח 373
משנה ט 374
משנה י 374
משנה יא 374
ז 460
משנה א 460
משנה ב 460
משנה ג 460
משנה ד 460
משנה ה 460
משנה ו 461
משנה ז 461
ח 525
משנה א 525
משנה ב 525
משנה ג 525
משנה ד 525
ט 575
משנה א 575
משנה ג 575
משנה ד 575
משנה ו 576
משנה ז 576

ו 633
משנה א 633
משנה ב 633
משנה ג 633
משנה ד 633
משנה ה 633
משנה ו 633
משנה ז 634
משנה ח 634

א

משנה א

גלות העליות על מסכת מקוואות לרבי דב בער בן שמעון ליפשיץ ז"ל: הקדמת הספר: (ירמיה ט') כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו כו'. לפי פשוטו חשב אלו הג' דברים חכם גבור ועשיר, שבהן אמרו (נדה ע"ז ע"ב) שנגזר עליהן מתחלת יצירה שיהיה במצב הזה, כמאמרם ז"ל שם דהמלאך שואל טיפה זו מה תהא עליה חכם או טפש גבור או חלש עני או עשיר. ולכן אין כאן במה להתהלל כי כך נוצר, וכ"כ המהרש"א שם בח"א. אבל יש להבין דעת המתהלל איך יתהלל בזה. והנראה שעיקר שאלת המלאך הוא כדי לידע איך לבנות ולארוג גוף זה הנולד, שאם נגזר שיהיה חכם צריך לבנות כלי מוחו שלמים ורחבים שיקבל רוב חכמה, וכן גבור צריך לארוג לו כל כלי גופו חזקים ומוצקים, וכן עשיר צריך לבנות לו לב רחב להתפאר בעושר ושיהיה לזה חשק לבבו, כי לבו של עני לא יתאוה לעושר רק טרף חוקו. ומובן הוא אשר בהיות לו כלי המוח מוכנים לקבל חכמה ומדע, אם זה האיש לא יפנה להתחכם להביט בספרי החכמה, הן בחכמת תוה"ק או בשאר ספרי מדע, ישאר נעור וריק מכל מדע, וכן הגבור אם לא ירגיל נפשו להיות אמיץ לבו בגבורים לא ימצא חיל אח"כ להראות גבורתו, וכ"ש העשיר כשלא יפנה להרבות בעסק ולא ישתדל בזה, ישאר עני ואביון כי לא יתנו אוצר ממעלה. וא"כ תועלת אריגת כליו הוא רק מכון לשבת שם החכמה והגבורה ועושר, והוא כאשר יתן לב להביט ולהגות בספרי החכמה, כל מה שישתדל בזה ימצא חכם יותר, עד אחר רוב השתדלות יפתחו לו שערי חכמה להבין יותר מאשר ראה בספרים, כמאה"כ יהיב חכמתא לחכימין, ובלב חכם לב נתתי חכמה. וכן בענין הגבורה ועושר, כאשר ישתדל בזה בלב ונפש ימצא עזר אח"כ מעל, יתר מאשר השתדל בכחו. וא"כ יש בזה שלשה חלקים, שתים מלמעלה ואחד בהשתדלותו. היינו אריגת כלי החכמה והגבורה והעושר הוא מגזירת עליון. והשתדלות בזה להיות חכם גבור ועשיר הוא מפעולת אנושי וכרצונו כן יפעל, וכשישתדל אז ימצא עזר מלמעלה להיות חכם אמיתי ומופלג בחכמה. וכן בגבורה ועושר. עיין רמב"ם פ"ה מהל' תשובה ה"ב שכתב, רשות נתונה להיות חכם או סכל. ותמה עליו שם בכ"מ דהרי הוא גזירת עליון. ובמ"ש נתיישב, דההשתדלות בזה תלוי ברשותו, ואם לא ישתדל ישאר סכל וריק, וכעין זה תירץ שם הר"ם. ומעתה יש מקום להמתהלל לומר כי נבונותי בכח ידי עשיתי, כי השתדלתי בכל עוז להגות בדברי חכמה וספרי מדע ועבור זה ניתן לי בינה יתירה, וכן בענין הגבורה והעושר, ולזה אמר שאל יתהלל החכם בחכמתו, היינו במה

שפעל ועשה בכחו, כי גם זה בעזר מאתו הוא, כמו שסיים כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ. אלו השלשה הם ענפי החכמה והגבורה והעושר, כנודע, כי חסד הוא ענף החכמה והתפשטות אורו, וכן משפט וצדקה הם התפשטות כח הגבורה ועושר. ולזה אמר שגם הכנת הכח אנושי הוא ממנו ית' אשר הוא מתחסד עם ברואיו וממציא להם די צרכם, ומשפיע חסדו על המשתדל בחכמה למצוא לו הכנתו, אם ברוב הגיון או בספרים הגונים, והוא הנותן לו כח ועוז להשתדל בזה, וא"כ גם בחלק השייך לעמל האדם הכל הוא מעזר ה' וחסדיו. וכן בענין הגבורה והעושר. ולכן אין לו במה להתהלל, כמאמר דהע"ה כי ממך הכל ומידך נחנו לך, רק חסד ה' על יראיו לחשוב להם במה שפעל ועשה בכחו כאילו הוא העושה בעצמו, כמאמר ולך אדני החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, היינו שחסדיו הגדולים יחשבו להאדם העושה פעולה טובה כאילו הוא העושה בעצמו, אבל באמת הכל מעזר וסיוע ממנו ית' ואין לו במה להתהלל כ"א ליתן תהלה לאל ית' שארג לו כלי החכמה בשפע רב, ונתן לו עזר להחכם, וגם האיר עליו אור חכמה העליונה להיות מעין נובע מקור חכמה אם זכה לזה. ובעומק הדבר הקדים לומר בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע, ראשיתם הוא שם הויה ב"ה, וסופי התיבות עולים ע"ץ, כי האדם עץ השדה, הוא בגימטריא צלם אשר בצלם יתהלך איש, בו הוא גדל ובו תלוים כל מעשיו, צלם הקדוש הוא צלם הוי"ה אלהים אשר אור הוי"ה חופף עליו כל היום ובו כל מעשה אנוש ותחבולותיו. גם כי הרשות נתונה לכל אדם להטות מעשיו לכל אשר ירצה אבל סכל צפוי והכל בגזירתו ית', וגם כי המלאך יבנה לו כלי חכמה טובים, רצונו ית' האמיתי הוא המנהיג הכל. אשר אם יחונן את האדם יתגדל ויתחכם, ואם יוסר חלילה כח אורו ית' יתעה כשה אובד. ודבר זה הוא ענין עמוק כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' תשובה איך הוא דבר הזה אשר הרשות נתונה לו והכל ממנו יתב'. אבל דבר ברור שהכל ממנו ית' ולזה ימצא הרבה חלוקי מדריגות בעניני חכמי ישראל, יש שנותן רעיוניו לחכמתו בפנימית התורה, ויש שנותן כל מגמתו בפשוטי התורה, וכן ברמז, והכל ממנו יתב' כפי הטיית רצונו יתב'. וגם ימצא אשר רהיט בגפא ותובלא ולא מצא להתחכם לפי ערכו, כי זהו הכל ממנו ית'. ולזאת אמת יציב הדבר אשר המצא חלוקים רבים בין חכמי ישראל, יש מהם אשר ישים כל מגמתו להרביץ תורה ולהאדירה, כן לבטא רעיוניו עלי גליון ספר ולהשתדל להוציאו לאור ויש שימצא אשר השתדלותו הוא רק לעצמו. זהו הכל בגזירת רצונו יתב' המוליך את האדם בדרך הנכון לפניו. לזאת כל מוציא לאור מאשר חננו ה', הן הוא כח רצונו יתב' אשר הכין לפניו דרך הזאת, והחדל מזה גם הוא הטיית רצונו ית'. ואשר יחונן ה' ברב טובו יהיה כעץ שחול אשר גם עלהו

לא יבול, ולזאת אין לדבר תועה על המשתדלים להוציא לאור יגיעם ועמלם, כי זה הוא חלק האדם והכל ממנו ית', ונפלאים המה דרכי ה' נשגבו ממנו ודעתנו. אבל כן הוא שהכל נעשה מרצונו וחפצו:

עתה הא לכם זרע בית ישראל את אשר חנני יוצרי, להוציא לאור חלק מכתבי, וזה חלקי מכל עמלי, אשר אבטח בשם ה' להיות דברי נטועים בבתי מדרשות. כי הספר הזה לא לבד לאנשים כערכי יועיל, אף גם לגדולי חקרי לב יהיה לתועלת, יען כי הלכה עמומה היא עוד לא נתבארה באר היטב, ואנכי ביארתי בעז"ה הכל בדרך הישר ומאזני צדק. אקוה לה' אשר ההוגה בהן ימצא טעם. ואם ימצא חלילה איזה דבר שלא יראה למביני מדע, ידיינני לכף זכות ובזה אסיים בפסוקא דרחמי:

דבקתי בעדותיך ה' אל הבישני:

ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש בך ה' חסיתי אל אבושה לעולם: ויהי נועם ה' עלי ומעשי ידי יכוננו מעל, להיות מקובלים בין הוני תורת אמת, עדי יבא גואל צדק, ואז נזכה להלכה ברורה. המחבר: הוספה:

בפ"א מ"ז כתבתי באות ב' בביאור ד' הש"ס דכתובות ה' זו אמה, דמפרק עלינבוגן עד תשלום אצבע הארוך הוא אמה בת ששה טפחים בכל אחד לפי מדת טפחיו, וסמכתי על ד' ד"ז רבינו רגאון נ"ע שכתב כן בא"ח סי' שמ"ט. ונראה שהוציא כן מדברי המג"א סק"ב יע"ש. [אך הפרמ"ג ומה"ש לא הבינו כן]. עתה יצאתי למדידה ונראה לעין שלא נמצא בפרק הזרוע עד האמה שליש מכל גופו של אדם עד ראשו רק ערך שליש מכתפו של אדם, וא"כ יתכן לומר דמה שאמרו זו אמה היינו אמה בת חמשה טפחים, והיא מדה לאמת כלים לפי מה דקיי"ל כר"י, ומה שאמרו ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו, צ"ל לפי"ז דפשיטת היד לא יתפוס כ"א חמשה טפחים וטפח לפשיטת הרגל, דהרגל בעמידת האדם שוה עקבו לאצבעות רגלו, אבל בשכבו אז אצבעות הרגל יתארכו להלאה מן העקב ויתפוס עד קרוב לטפח. זהו מה שנראה להוסיף בזה:

בפ"ב מ"ד פ"א באות ג' כתבתי דלמ"ד מב"מ לא בטל לא יתכן שהשאובים ישלימו השיעור אם פסולן מה"ת. יש פנים לומר דאם קדמו הכשרים אז השאובים נטהרו גם הם בבואן לתוך הכשרים דהרי השקה במים טמאים מהני מה"ת בהיה שם רביעית כשרים כמ"ש בפ"ק וגם השאובים יוכשרו בהשקה וכולן טהורים לטבילה. אך לפי"ז אין לחלק בין רבו כשרים או שאובים רק בין קדמו כשרים או קדמו השאובים עפ"י חלוקי הדעות אם חוזר ונעור וצ"ע:

גלות העליות על מסכת מקוואות פרק א משנה א:

משנה א:
שש מעלות במקואות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו, מי גבאים שתה טמא ושתה טהור, טמא. שתה טמא ומלא בכלי טהור, טמא. שתה טמא ונפל ככר של תרומה, אם הדיח טמא, ואם לא הדיח טהור:

משנה ב
מלא בכלי טמא ושתה טהור, טמא. מלא בכלי טמא ומלא כבלי טהור, טמא. מלא בבלי טמא ונפל ככר של תרומה, אם הדיח טמא, ואם לא הדיח טהור:

משנה ג
נפלו מים טמאים ושתה טהור, טמא. נפלו מים טמאים ומלא בכלי טהור, טמא. נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומה, אם הדיח טמא, ואם לא הדיח טהור. ר' שמעון אומר בין שהדיח בין שלא הדיח טמא ד נפל לתוכן מת או שהלך בחן הטמא ושתה טהור, טהור. אחד מי גבאים מי בורות, מי שיחין, מי מערות, סי תמציות שפסקו, ומקואות שאין בהם ארבעים סאה, בשעת הגשמים, הכל טהור. פסקו הגשמים, הקרובים לעיר ולדרך טמאים, והרחוקי' טהורים, עד שיהלכו רוב בני אדם ה מאימתי טהרתן. בש"א משירבו וישטופו, וב"ה אומרים רבו אף על פי שלא שטפו, ר' שמעון אומר שטפו אף על פי שלא רבו, כשרין לחלה וליטול מהם לידים ו למעלה מהן, מי תמציות שלא פסקו, שתה טמא ושתה טהור, טהור. שתה טמא ומלא בכלי טהור, טהור. שתה טמא ונפל בכר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור. מלא בכלי טמא ושתה טהור, טהור. מלא בבלי טמא ומלא בכלי טהור טהור. מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור. נפלו מים טמאים ושתה טהור טהור. נפלו מים טמאים ומלא בבלי טהור, טהור. נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומה, אף על פי שהדיח, טהור, כשרין לתרומה וליטול מהם לידים:

משנה ז
למעלה מהן מקוה שיש בו ארבעים סאה. שבו טובלין ומטבילין. למעלה מהן מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין, שוה למקוה לטהר באשבורן, ולמעין להטביל בו בכל שהוא:

משנה ח
למעלה מהן מים מוכין, שהן מטהרין בזוחלין. למעלה מהן מים חיים, שבהן טבילה לזבים והזיה למצורעים, ובשרים לקדש מהן מי חטאת: פירוש הקצר:

מ"א שתה טמא כו'. דהמים שהיו בפי הטמא והוחזרו לתוך המי גבא לא נטהרו בהשקה מפני שאין בהן מ"ס וכשבטלו רביעית דמקוה בטלו אף השקה בפחות ממ"ס, אבל מה"ת נטהרו המים טמאים בהשקה מפני דמי גבא אינן מקבלים טומאה בחבורן לקרקע וכשישתה מהן הטהור ויחלוש המים חתעורר הטיפה טמאה לטמאות כל המים שבפיו אף שאין משקין מטמאים אחרים מה"ת והרי כאן ספק בתרי דרבנן, חשו בזה להחמיר, ולכשיטמא רביעית מים נטמא השותה ע"י שתיית רביעית מגזירת י"ח דבר, וכן הכלי שדלה בה והככר שהדיח והטיפה הטמאה המעורבת במים לא פקע טומאתה ואם רבו עליה מים טמאים תצטרף אליהם להרבות על הטהורים, וכשלא הדיח הכשר ולא אחשבינהו למים לא גזרו בזה מפני דהוי ספק בדרבנן, לכן כל היכא דלא אחשבינהו נחשבו כמחוברים. ור"ש מטמא בלא הדיח הככר מפני דסובר דמשקין מטמאים אחרים מה"ת לכן מחמיר בתלש המים שנטמאו גם הם אף דלא אחשבינהו. וכ"ז בהיו במי גבא רביעית וגם לא היו שאובים אבל בלא היו בהם רביעית נטמאו המי גבא מה"ת, ובהיו שאובים מקבלים טומאה מדרבנן אף ברביעית: (מ"ב) מלא בכלי טמא. קמ"ל דגם בכלי חיישינן שמא נשפך מן הכלי לתוך הגבא מים טמאים:

מ"ג נפלו מים טמאים. קמ"ל דאף בנפלו שלא לרצון חיישינן למים הטמאים ולא יתבטלו:

מ"ד נפל לתוכן מת או שהלך בהן הטמא כו'. אף דקדוב לודאי שבהלוכו הגביה מעט מים והוחזרו לתוך הגבא מ"מ מאחר דהוי ספק במלתא דהוי תרי דרבנן כאמור לעיל לכן היכא דלא החשיב המים נחשבו כמחוברים ולא נטמאו ע"י הטמא:

בשעת הגשמים הכל טהור. לאו אדלעיל קאי בשתה טמא כו', דאם הוחזק בהן טומאה לא יוטהרו עד שידעו שרבו מי גשמים, וכאן איירי בסתם מי גבא הקרובים לעיר ולדרך דבשעת הגשמים אין חוששין להן, אם מפני דהוי ס"ס שמא לא שתה מהן טמא ושמא רבו מי גשמים אח"כ, או מפני דבשעת גשמים ודאי לא ידלו מן הגבא דמים מצויים:

מ"ה בש"א משירבו וישטפו. דיש כאן תרי צדדים להקל דאם רבו מי גשמים תלינן מה שידלה אח"כ שיהיה מן רוב מים החדשים וגם שטפו ותלינן שטיפה הטמאה יצאה לחוץ, ולב"ה רבו לחוד די, אם מפני דתלינן מה שידלה יהיה מן הרוב, או דלא גזרו לטמאות רק המים שהיו שם בעת שבאו לשם מים טמאים אבל הבאים אח"כ לא גזרו עליהם מפני דגם אם ידלה אח"כ הוי ספק בתרי דרבנן. ולר"ש שטפו לחוד די דתלינן שיצאו הטמאים. וקיי"ל כב"ה: כשרים לחלה, הרמב"ם פירשה דאדלעיל קאי בלא רבו רק הם בחזקת טומאה מפני דקרובים לעיר ולדרך ואפ"ה כשרים לעיסה הטבולה לחלה דלאו כחלה ממש דעי:

מ"ו מי תמציות שלא פסקו. היינו שהרים בוצצים בכל עת מים חדשים, ולא חשו בזה לטיפת מים טמאים, אם מפני דהוי כרבו חדשים דבכל עת יבאו מים חדשים, או מפני דנחשבו קצת כמי מעין לבטל הטיפה הטמאה: (מ"ז) שבו טובלים. פי' טבילת אדם, ומה"ת בעינן דוקא מ"ס שהוא שיעור אמה על אמה ברום ג"א. ומטבילים היינו כלים, ומה"ת די לטבילת כלים ברביעית ומדרבנן בעינן מ"ס:

שמימיו מועטין. היינו שהוא מעין עומד או שזוחל קצת וע"י רביית השאובים נזחל להלאה ממקום זחילתו הקודם, מטהר באשבורן ובכ"ש, וזה דוקא כששפכו השאובים לתוך גומת המעין עצמו אבל אם שפכו עליו במקום זחילתו לא יטהר בכ"ש. והך כ"ש יש אומרים דהיינו דוקא לכלים אבל לאדם בעינן מ"ס. ויש אומרים דאף לאדם מטהר בכ"ש, ובש"ע פסקו כדעה הראשונה:

מ"ח מים מוכין. היינו מרים ומלוחים או פושרין, ולא נקראו מים חיים דמים חיים היינו ערבים ומתוקים, מים חיים היינו טובים לשתיה ובאים מנביעת הטעימת, ואף שהוא מעין עומד מטהר לזבים כו':

פירוש הארוך:

ס"א מי גבאים שתה טמא כו'. עד סוף מ"ד כולהו ענין אחד הוא, ופי' בהן הר"ש והרא"ש וכ"נ דעת הראב"ד פט"ו מה' ט"א ואחריהם נמשך הרע"ב, דכל החשש הוא בשתה טמא ואח"כ שתה טהור מפני הטיפה שנטמאה בפה הטמא ולא נטהרה בהשקה במי הגבא מפני שאין בגבא מ' סאה ותטמא הטפה אח"כ את השותם והכלי:

שדלה וכן הככר כו'. ויש לעיין טובא, חדא דאם באמת מי הגבא אינן מקבלים טומאה למה לא תהני השקה להטיפה אף בלתי ארבעים סאה ומנא לן דלהשקה בעינן ארבעים סאה. דהרי עיקר ענין השקה כתב רש"י בביצה י"ז ע"ב דלאו מדין טבילה הוא דאין טבילה לאוכלין ומשקין רק מדין זריעה הוא כמו זרעים שזרען בארץ שנטהרו מטומאתן ככה גם מים שנזרעו במים טהרו, ובבכורות כ"ב ע"א כתב רש"י כן בשם תשובות רבינו גרשום יע"ש, וכן מוכח ברמב"ם פ"ב מה' ט"א הי"ט כ' כ"א שסמך שם דין זרעים שזרען לדין מים שהשיקן כו', וא"כ למה לן שיעור מקוה כל היכא דמים המחוברים לקרקע אינן מקבלים טומאה יחשבו מים הטמאים הבאים עליהם לתוכן כנזרעו בהם ויטהרו ג"כ, ומנא לן כלל דבעינן לזה שיעור מקוה, לו יהיבנא להו דבעינן ארבעים סאה זהו מדרבנן שהצריכו לטובל כל דבר מ"ס דוקא אבל מה"ת די ברביעית לטבילת כלים רק שיהא כל גוף הנטבל עולה בהן בבת אחת כמ"ש רש"י בפסחים י"ז ע"ב ובתוס' שם והובא גם בר"ש לקמן במשנה ז'. וא"כ פשיטא דגם זריעת מים די מה"ת ברביעית מים

מחוברים שאינן מקבלים טומאה וטיפה זו שנגעה בטמא נטהרה מה"ת רק מדרבנן תבעי מ"ס לדעתם, וא"כ למה נחוש בה לספק טיפה זו שמא תגע אח"כ באדם או בכלי הרי ספיקא דרבנן הוא וכ"ש שתטמא אדם או כלים דכל ראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים מה"ת רק גזירה דרבנן היא לשותה משקים טמאים כמ"ש הר"ש. וכן גזרו בי"ח דבר דמשקין ראשונים יטמאו כלים כמ"ש הרמב"ם רפ"ז מה' אה"ט, וא"כ הרי כאן תרי דרבנן, אך אם היתה גוף הטיפה מטמאה מה"ת אין חומה שגזרו על אדם וכלים לחוש לספק דחשו בטומאת אדם וכלים להשוותן לאוכל דמטמאה מה"ת, וגם לפי מה שנבאר לקמן דגם אוכל אינה מטמאה מה"ת דאין משקין מטמאים אחרים מה"ת כמ"ש הרמב"ם רפ"ז מה' אה"ט מ"מ גוף הטיפה הרי טמאה מה"ת, ולכן חשו בה לספק אבל אם מה"ת גם גוף הטיפה נטהרה ע"י השקה איך חשו בזה לספק שמא תזדמן הטיפה לתוך פיו של השותה:

ב איברא דיש פנים ליישב פירושם ע"פ ד' הרמב"ם פרק ו' מהלכות מקואות ה"י בחבית מלאה מים שנפל לים הגדול דהטובל שם לא עלתה לו טבילה ואם נפל שם ככר של תרומה נטמא במים השאובים שנפל שם יע"ש, ולמה לא נטהרו השאובים שנפלו שם מפני שהושקו ונזרעו במי הים וע"כ דאין בזה דין השקה וצריך לומר הטעם דאף דמהני השקה גם אם המים בתוך הכלי כמבואר בביצה שם מ"מ זהו דוקא אם משיקן במקום שאם היו שלא בתוך הכלי והיו מתערבים עם המחוברים לקרקע היו מתערבים עם כל המים ולא היו נקוים בפ"ע, משא"כ הא דחבית שהמים הטמאים היו עומדים בפ"ע גם אם לא היו בתוך החבית, וגם נראה דשם איירינן שהמים הוטרו מחבית לתוך המים וכ"נ מד' רש"י במכות ד' ע"א ואפ"ה עומדים בפני עצמן מפני דמי הים קוו וקיימי ולכן אין כאן השקה, וא"כ גם נידון משנתנו במי גבא דהמים קוו וקיימי אפשר דלא מיקרי השקה להטיפה הטמאה מפני דעומדת בפני עצמה ויוצדקו ד' הר"ש והרא"ש ולא מטעמייהו, אבל באמת א"א לומר כן דהרי הרמב"ם פ"ב מה' ט"א כתב דין השקה כ"פ גם במי מקוה ולא חילק לומר דאם המים קוו וקיימי לא מהני להו השקה, ולכן באמת רש"י ותוס' דמכות ד' ע"א כתבו דגבי הא דמטמא הככר כו' גרסינן חבית יין ויין לא נטהר בהשקה אבל מים היו טהורים באמת ע"י השקה כמ"ש התוס' שם, וד' הרמב"ם שכתב דגם מים מטמאין הככר צע"ג כמ"ש המל"מ שם, וא"כ איך נוסיף לומר כאן הפי' במשנה באופן זה. וליישב קצת ד' הרמב"ם דפ"ו מה' מקואות הנ"ל עלה בדעתי לומר דשם שאני שהמים השאובים נטמאו בעת שהיו בתוך מי הים ע"י אדם הטובל בהן כמ"ש רש"י ולכן בנטמאו בתוך הים לא מהני השקה, אבל נסתר אצלי זה מד' הרמב"ם פ"ב מה'

ט"א הכ"ה שמבואר שם דגם אם נטמאו המים בתוך מי הים מהני להו השקה בעודן שם לטהרן יע"ש, וצריך לומר דשם בפ"ו מה' מקואות חומר הוא שהחמירו חז"ל מפני שהטילו טומאה על אדם הטובל בו לכן תשו לטמאות גם הככר דאם נטהר הככר לא ישמעו לנו לטמאות האדם דיחשבו לומר הרי המים טהורים וכמי הים נחשבו ולמה יטמא הטובל בהן והוכרתו לטמאות גם הככר, וא"כ גם להרמב"ם אין זה מעלה ארוכה לנ"ד שלא נטהרה הטיפה בהשקה:

עוד יש ליישב קצת ד' הרמב"ם ע"פ מה שמבואר לקמן בפ' בתרא דמקואות דב"ש סברי דאין מטבילין מים יפים ברעים ופי' שם הרמב"ם הטעם דהשקה מטעם זריעה הוא והיכא דלא הוו ממין אחד לא נחשבו כגוף אחד כמשי"ת לקמן בעז"ה ואנן קיי"ל כב"ה דמותר להטביל יפים ברעים אף דלא הוו כגוף אחד מ"מ אפשר דבמי הים מודו ב"ה דלא מהני השקה דמי הים מין אחר הוא לגמרי ואינו דומה ליפים ברעים דאפשר שיומתקו הרעים ע"י איזה פעולה משא"כ מי הים אין להם תקנה. אבל צ"ע דא"כ גבי השקה הו"ל לחלק בהא ושם סתם הדברים, והריטב"א במכות כתב דמי הים מלוחים ואינן מתערבים וכן הוא באשכול סימן נ"ת, ובפי' מתניתין דהכא צריך לומר לדעתם דאחר שבטלו רביעית דמקוה אסרו גם השקה בפחות ממ"ס וחשו לספק הטיפה אף בדרבנן כמשי"ת באות ג':

עוד יש לעורר קצת על פי' הר"ש והרא"ש שחשו מספק שמא הטיפה תבוא בפי השותה והרי ספק טומאה צפה על פני המים מטהרינן בטהרות פ"ד מ"ת. אך ברמב"ם פי"ד מה' אה"ט מבואר שזה דוקא בשרץ ולא בטמא מת ובר"ש שם מוכח במ"ת ובמ"ג דגם בטמא מת הדין כן ועכ"ז לא ק"מ דמים במים לא מיקרי צפה דהיינו הנתתן כמבואר בשבת ה' ע"ב:

ג עוד יש להתבונן לפי' הר"ש והרא"ש וסיעתם דמבואר בש"ס בכורות כ"ב ע"א דכל היכא שהטומאה נתערבה ברוב דבר טהור שאותו הטהור לא נטמא במגע מהטמא דגם הטומאה בטל ברוב כההיא דשליא שנמות הולד ונתערב במי השליא דמי השליא אינן מקבלים טומאה מפני דלא הוו משקה ולכן גם מיתוי השליא בטל ואינו מטמא לא במגע ולא במשא ופסק כן הרמב"ם ספ"א מה' אה"ט. ואף דבבכורות כ"ג נראה דלר' יוחנן דסובר דטומאה תמורה בעינן עד לכלב אם לא היה סרות מעיקרו מטמא במשא והרמב"ם שם הי"ג והי"ד פסק כר"י מ"מ כתב הכ"מ בשם הרי"ף דהרמב"ם סמך על ברייתא דר"ת דאינה מטמאה במשא ואף דקמה בקושיא לא קמה בתיובתא, וצריך לומר הטעם דאינו דומה לנבילה בשחוטה דלח בלח נתערב היטב ובטל מלטמא במשא אף שבש"ס לא חלקו כן מ"מ לר"ח צריך לחלק בהכי, וא"כ גם כאן שנתערבה הטיפה בכמה

סאין מים תבטל, ואף אם לא יודו להרמב"ם בהך דשליא ונאמר דלר"י דלא הוי טומאה כרותה מטמאה במשא מ"מ במגע ודאי דלא מטמא וכאן לענין טומאת מגע איירינן, וכ"כ הרמב"ם עוד בפרק ט"ו מה' פרה ה"ד דמי חטאת שנתערבו במי פירות בטלין ברוב ומשמע שם דאף במשא אינו מטמא עכ"פ לענין מגע ודאי דטומאה בטילה ברוב, ולמה לא תבטל הטיפה תוך המי גבא גם אם אין בהם דין השקה, אך הר"ש והרא"ש וכן התוי"ט יישבו זה דכשישתה הטהור או ימלא בכלי או ידיח הככר הרי החשיב למים התלושים והטפה תתעורר מבטולה ותטמא המים התלושין. ויש להסביר הדברים ע"פ המבואר בבכורות כ"ג שם דטומאה שנתבטלה ברוב תתעורר אח"כ מבטולה על ידי טומאה אחרת המצטרף אליה ואם בין שני דברים הטמאים:

המשקין שבקרקע כל כמה דהוי בציר מארבעים סאה עכ"ל, וע"כ מ"ש דוקא בציר ממ"ס הוא מפני דבמ"ס חזי להטביל בהן גם מדרבנן ועל מים המטהרים לא יגזרו טומאה, וא"כ ע"כ גם במי גשמים איירי רש"י דמים שאובים מנ"ל לרש"י דלא גזרו גם במ"ס, (ואף שהעליתי לקמן רפ"ד דמ"ס לכ"ע לית בהו קבלת טומאה גם בשאובים מ"מ פשטות ד' רש"י מוכיח שזה מטעם שמטהרים הטובל בהן ועוד דגם שם בפ"ד לא מוכח שלא גזרו במ"ס רק בכשרים לטבול בהן מדרבנן שנשאבו שלא לדעת כמבואר שם). והרי אינן מטהרים הטובל בהן מדרבנן גם במ"ס וע"כ דרש"י מפרש דגם אותן המים שמטהרים במ"ס אפ"ה כל כמה דהני בציר ממ"ס גזרו עליהן, וכן הוא באמת פשט הענין לחלק ביניהן דשניהן מטהרין מה"ת פחות ממ"ס וגזרו עליהן טומאה כשבטלו רביעית דמקוה וממילא היה בכלל גם מי גבא וגשמים שאין בהם מ"ס, ומכ"ש לפ"ד הר"ש לקמן דהך דפסחים איירי בשאובה שהמשיכוה ואפ"ה מטמאים בפאות ממ"ס והרי דעת הרי"ף וחכמי המערב שהביא הרמב"ם פ"ד מה' מקואות ה"ט דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה גם מדרבנן במ"ס ואפ"ה בפחות ממ"ס מקבלים טומאה מדרבנן בגבולים, וא"כ פשיטא דגם מי גשמים פחות ממ"ס יקבלו טומאה מדרבנן דלמה יעדיף הכשר טהרתם ממים שאובים שהמשיכוה שניהם מטהרים במ"ס מדרבנן:

והתוס' בב"ב ס"ו ע"ב כתב בשם הרשב"א לדחות הך דפסחים שאין ראיה משם לומר דשאובים מטהרים מה"ת דשם הכונה בד' ר"ש בקרקע טהורים היינו שלא היה מעולם בכלי ואז מטהרים מה"ת ברביעית, וא"כ הרי מבואר הוא דמי גשמים המטהרים במ"ס גזרו עליהם טומאה בפחות ממ"ס מדרבנן ומקבלים טומאה ככל משקין טמאים, וא"כ לפ"ד הרשב"א בתוס' ב"ב לא יהלם בשום אופן פי' המשניות האלו כפי' הר"ש והרא"ש דהרי מבואר הוא דמקבלים טומאה מדרבנן, ובאמת היה נראה שהרשב"א המובא בתוס'

בכל דוכתי הוא הר"ש עצמו המפרש סדר טהרות, וכן הרא"ש בריש ה' מקואות כתב בשם רבינו שמשון לדחות הך דפסחים כדיחוי הרשב"א בתוס' ב"ב שכתב שם הרא"ש פי' שמעולם היו בקרקע ולא באו לתוך כלי כלל, וא"כ הוא הרי רבינו שמשון עצמו הוא הדוחה ומוקים להך דפסחים במי מקוה ואפ"ה מקבלים טומאה מדרבנן פחות ממ"ס ואיך יהלם פי' המשניות האלו אליבא דהר"ש והרא"ש: (ה) ואחרי שהסכימו הר"ש והרא"ש והרע"ב והגר"א ז"ל לפרש משניות אלו דמי גבא שאין בהם מ"ס אין להם שום קבלת טומאה ושלא יוסתר לזה סוגיא דפסחים הנ"ל לית לה פתרי כ"א באחת משתי אלה, או דנימא דההיא דפסחים איירי דוקא בשאובים ומה"ת כשר להטביל גם בשאובים לגמרי כדעת התוס' ורמב"ם הנ"ל וכשבטלו רביעית דמקוה גזרו עליהם שיקבלו טומאה בחיבורן בקרקע גם אם יש בהן מ"ס מפני דלא הוכשרו להטביל בהן מדרבנן אף ביש בהן מ"ס, והיכא דכשרים למקום כגון בנשאבו שלא לדעת כמבואר לקמן פ"ב ופ"ד לא גזרו עליהם טומאה במ"ס כמשי"ת לקמן, אבל על מי מקוה אף דבטלו להטביל בפחות ממ"ס לא גזרו עליהן טומאה גם בפחות ממ"ס מפני דאם יש בהן מ"ס יכשרו להטביל גם מדרבנן לכן לא גזרו עליהן טומאה גם, בפחות ממ"ס, אף שאין טובלין בהן בפחות ממ"ס לא רצו לחלק בגזירתם וגזרו על שאובים שנטמאו בקרקע גם בע"ס מפני שאינן מטהרים לעולם ועל מי מקוה לא גזרו כלל אף בפחות ממ"ס, ויהיה מוכח מזה בים כשר מה"ת. ודרך אחרת ע"פ ד' הר"ש דהא דפסחים בשאובה שהמשיכוה ולומר דמה"ת כשר להטביל בשאובה שהמשיכוה גם ברביעית וכן לאדם במ"ס, וחז"ל גזרו על שאובה שהמשיכוה לא להטביל בהן כ"א ברבייה והמשכה כד' הר"ש לקמן פ"ד מ"ד וכתוס' בתמורה י"ב וכד' הש"ע בסימן ר"א סעיף מ"ד, ולכן גזרו טומאה על שאובה שהמשיכוה גם במ"ס אחר שבטלו רביעית דו מפני שלא יוכשרו לעולם לטבול בהן אף במ"ס אבל על מי מקוה לא גזרו אף על פחות ממ"ס שום טומאה מפני שיוכשרו לטבול בהן אם יהיה בהן מ"ס ולכן אף שבטלו רביעית דמקוה מ"מ לא גזרו עליהם טומאה מפני שכשיושלמו למ"ס יוכשרו להטביל בהן, ויוכח מזה לפתות דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה עה"ת להטביל בהן (ולפ"ז דשאובים שלא הומשכו דפסולים מה"ת להטביל בהן אפשר דמקבלים טומאה מה"ת גם במ"ס), אך לקמן בפ"ד הוכחתי דבמ"ס לית להו טומאה אף בשאובים ואף מדרבנן לא גזרו אם נשאבו שלא לדעת ומוכח דבשאובים לדעת אין להם טומאה מה"ת ומשם ראיה באמת דשאובים מטהרים מה"ת ושם יתבאר: ולפ"ז להבנת הרמב"ן ור"ן ז"ל בד' הרי"ף דסובר דשאובה שהמשיכוה כולה כשר גם מדרבנן לטבול בהן כדעת חכמי מערב הנ"ל, ע"כ א"א לאוקמה הא דפסחים בשאובה

שהמשיכוה דא"כ יוכח מזה דאף שמטהרים במ"ס גם מדרבנן אפ"ה גזרו טומאה עליהם בפחות ממ"ס, וא"כ גם במי מקוה גזרו טומאם בפחות ממ"ס ואיך יהלמו המשניות האלו, אם לא שנאמר דהא דפסחים איירי בשאובה שלא המשיכוה כאופן הראשון ועליהם גזרו טומאה גם בע"ס אבל שאובה שהמשיכוה או במי מקוה לא גזרו אף בפחות ממ"ס מפני שיטהרו כשיהיה בהם מ"ס, ויוכח מזה מבואר דשאובים לגמרי כשר מה"ת מאחר דהא דפסחים איירי בשאובה שלא המשיכוה, והרמב"ן כתב בב"ב שם דמד' הרי"ף שהכשיר שאובה שהמשיכוה כולה מדרבנן נראה דסובר דשאובים שלא הומשכו כשר מה"ת אך לא הביא ראיה לזה ולפמ"ש הרי כאן ראיה גלויה דהרי"ף סובר כן דבלא"ה לא יהלמו המשניות האלו לפי' הר"ש והרא"ש ז"ל, אבל נוכל לדחות זה דאף להסוברים דשאובה שהמשיכוה כולה ומי מקוה דין אחד הוא אפ"ה כשגזרו טומאה על פחות ממ"ס, דשאובה שהמשיכוה לא גזרו על מי מקוה, והטעם יש לומר דשאובה שהמשיכוה יתכן היות במים טומאה דאו' כגון אם נטמאו קודם שהמשיכו אותם בעת שהיו חלושים דשוב לא יטהרו ע"י המשכתן בקרקע אם לא בחיבורן למי מקוה, ולכן גזרו בהן טומאה אף אם נטמאו בעת חיבורן בקרקע פן יבאו לטהר גם אם נטמאו בעת שהיו תלושים, משא"כ במי מקוה דלית בהו גררא דטומאה דאורייתא שלא היו תלושים מעולם לכן לא גזרו עליהם במחוברים כלל טומאה. וא"כ אין הכרח להרי"ף שיאמר דההיא דפסחים איירי בשאובים ממש רק מסברא אמרה הרמב"ן ז"ל דאטו המסכה כתיבא באורייתא וכיון דבהמשכה כשרים מדרבנן ע"כ דמה"ת כשרים בלא המשכה, וכן אם נוקים ההיא דפסחים בשאובים ממש לא נצטרך לומר כמש"ל דלכן לא גזרו על מי מקוה מפני שמטהרים במ"ס רק מפני דלית בהן לתא דטומאה דאורייתא משא"כ בשאובים יש בהן לתא דאורייתא אם נטמאו בתלישתן, אכן לפי"ד ר' אלעזר דפסחים ט"ז דמשקין אין להם טומאה מה"ת כלל אף לטומאת עצמן א"א ליישב כן דהרי לית כאן טומאה דאורייתא בשום מקום אבל ההיא דפסחים אמרו שם אליבא דר"ש ואיהו סובר דטומאת משקין הם מה"ת:

[1] אכן הרא"ש שכתב בה' מקואות וכן הרשב"א בתוס' ב"ב הנ"ל שכתבו ליישב הא דפסחים דאיירי שם במי מקוה ממש ואפ"ה מבואר שם דמקבלים טומאה מדרבנן ברביעית וממילא כל דהוי פחות ממ"ס מטמאים מדרבנן לא יהלמו המשניות האלו בשו"א וד' הרא"ש סתורים בזה מפסקיו בה' מקואות לפירושיו כאן על ס"ט. והנה הרא"ש:

ראה את פי' הר"ש לקמן שדחה ההיא דפסחים דאיירי בשאובה שהמשיכוה ומיאן בזה מפני שראה דוחק הענין בש"ס דפסחים דאין שם זכר כלל בשאובה שהמשיכוה ולא לאוקמה כ"א בשאובים לגמרי או במי מקוה כד' הרשב"א הנ"ל ובחר הרא"ש לאוקמה במי מקוה, ומאחר שנתבאר שזה יוסתר מפי' המשניות האלו מוכרחים אנחנו לאוקמה הא דפסחים בשאובים לגמרי ויוכח מזה ודאי דשאובים לגמרי כשר מה"ת. ואין ליישב ד' הרא"ש דמשניות האלו נשנו טרם שגזרו טומאה על מי מקוה פחות ממ"ס דזה א"א, דמלבד דהו"ל להרא"ש לבאר כן הנה נודע דכל עיקר דין רביעית דמקוה דמטהר מה"ת לא נמצא כלל במשניות דמקואות רק הובא כן בש"ס דפסחים הנ"ל ובנזיר ל"ח, (ובנזיר שם נדחק רש"י לפרש דרכים אחרים בד' הש"ס מפני שלא מצא בשום משנה ובריייתא דרביעית מטהר מה"ת יע"ש). וא"כ נשנו אחר שבטלו רביעית דמקוה ואז גזרו עומאה על מים המרובים לקרקע כמ"ש רש"י שם, וגם בד' הש"ס שם מבואר דבימי יוסי בן יועזר שהעיד על משקי בית מטבחיא דכן אמר ר"ש שאז היה טומאה בגזרת חז"ל על מי מקוה פחות ממ"ס, ויוסי בן יועזר קדם טובא להלל ושמאי כמבואר בשבת ט"ו ע"א, וגם ר"ש עצמו הוזכר במשניות האלו ע"כ לית פתרי לד' הרא"ש ז"ל. שוב ראיתי בפי' הרא"ש בטהרות סוף פ"ח כתב וז"ל א"נ הא דאמרינן בריש מקואות דמים מחוברים לא מקבלי טומאה היינו מי גבא שנקוו מעצמן אבל השופך מים לתוך גומא בר קבולי טומאה נינהו וכן מוכח פ"ק דפסחים כו' יע"ש, הרי דהוא עצמו אוקים להא דפסחים בשאובים ואיך בה"מ אוקים לה במחוברים מעיקרן וצע"ג: ואפשר לדחוק לדעת הרא"ש בה"מ דר"ש דאמר בפסחים בכלים טמאים בקרקע טהורים לאו על משקי בית מטבחיא קאי ופליג על ת"ק דידיה שמחלק בין משקי בית מטבחיא לשאר משקה וסובר דבכלים לעולם טמאים ובקרקע אף בגבולים טהור ויבא המשך ד' הש"ס שם דר"פ א' מקודם דמשקי בית מטבחיא הלכתא גמירי לה היינו אליבא דר"מ עדותו של יוסי הלכתא גמירי לה ורבינא שהקשה שם לר"פ והא ר"ש דאמר כו' וסבר רבינא דר"ש קאי על משקי בית מטבחיא ואח"כ בא ר"פ לחזק דבריו, ואמר הא דאמרת בקרקע טהורים ל"ש אלא מים כו' ויהיה טהור בקרקע אף בגבולים, אבל העיקר בש"ס כפירש"י ותוס' שם וד' הרא"ש צ"ע. וגם רש"י שפי' שם בפסחים שהבאתי לעיל באות ד' דגזרו טומאה על המשקין שבקרקע כל כמה דהוי בציר מארבעים סאה מוכח מדעתו דמים שמטהרים במ"ס ואז אין עליהם טומאה מ"ט כל היכא דהוי פחות ממ"ס מקבלים טומאה מדרבנן, ובין אם נימא דרש"י פי' הא דפסחים בשאובים ממש ואפ"ה דעתו דבמ"ס אין עליהם טומאה כלל אף דאינן מטהרים מדרבנן גם במ"ס מ"מ השוו אותם למי מקוה במ"ס דאין עליהם טומאה כלל,

יוכת מזה דרש"י סובר מי מקוה מטמאים פחות ממ"ס דאם מי מקוה אין עליהם טומאה כלל גם פחות ממ"ס א"כ מנ"ל לרש"י דשאובים אינן מטמאים גם במ"ס הרי ע"כ דינם חלוק ממי מקוה ומוכח דרש"י סובר דגם מי מקוה מטמאים בפחות ממ"ס ולכן סובר דהשוו דין שאובים למי מקוה, ובין אם רש"י מפרש להא דפסחים במי מקוה ממש יוכח ג"כ דמי מקוה מטמאים פחות ממ"ס, וא"כ ד' המשניות הללו לא יהלמו לרש"י ע"פ פי' הר"ש והרא"ש, אך אפשר לומר דרש"י יפרש הך דפסחים בשאובה שהמשיכוה ופשיטא ליה דבמ"ס טהורים מפני שנראה מד' רש"י בתמורה י"ב ע"ב דסובר שאובה שהמשיכוה כולה כשרה אף מדרבנן כהרי"ף ופחות ממ"ס גזרו עליהם טומאה מפני לתא דטומאה דאורייתא אם נטמאו בתלוש משא"כ במי מקוה לא גזרו טומאה על פחות ממ"ס דלית בהן לתא דטומאה דאורייתא כמש"ל, אך פשט ד' רש"י מוכיחים דאוקים להך דפסחים במי מקוה ממש, וכן להרשב"א בתוס' ב"ב ס"ו דאוקים לה במי מקוה ע"כ לית פתרי למשניות אלו כ"א ע"פ פי' הרמב"ם ז"ל שיתבאר לקמן בעז"ה:

ז והנה בפסחים שם י"ז ע"ב אסיק בש"ס דעדותו של יוסי בן יועזר דמשקי בית מטבחיא דכן לא אחי שפיר למאן דס"ל טומאת משקין לטומאת עצמן הוא מה"ת דכיון שהוא מה"ת איך יטהרו רבנן בביהמ"ק ור"פ דאמר שם דהלכתא גמירי לה איפרך לפירש"י שם שכתב לבסוף הא דר"פ לאו מלתא היא וכי אמרה לאו אדעתיה וע"כ עדותו של יוסי כו' לא היה רק לטמאות אוכלים ומשקין אחרים דזה הוי מדרבנן וזה טיהרו בביהמ"ק כמ"ש רש"י שם בדף י"ז ע"א בברייתא דתניא כוותיה דלוי דדכן מלטמאות אחרים אבל טומאת עצמן יש להן, ורב דאמר דכן מטומאת עצמן לא אתי אליבא דר"מ דס"ל שם בדף ט"ז ע"א דפסק משקין ליטמא טמא דטומאתן מה"ת, ואנן קיי"ל כר"מ דכן הוא סתם משנה בטהרות פ"ד מ"ז, ולכאורה קשה למה לא אוקים ר"מ עדותו של יוסי כו' במשקין שהיו בקרקע כמה דאוקים לה ר"ש בברייתא שם, ואף דר"מ יכול לאוקמי עדותו של יוסי כו' לענין לטמאות אחרים כלוי שם ור"ש סובר שם דגם לטמאות אחרים הוי מה"ת ולכן אוקים לה בהיו בקרקע, מ"מ לרב דס"ל דעדותו של יוסי היה דכן לטומאת עצמן ולא אחי אליבא דר"מ יקשה למה לא אוקים לה ר"מ בהיו בקרקע כר"ש שם. (ומה דקשה עוד גם לר"ש למה לא אוקים עדותו של יוסי כו' לענין לטמאות כלים שאינן מטמאים רק מדרבנן אליבא דר"ש כמבואר שם בדף ע"ז ע"א ויקשה ללוי דס"ל דכן מלטמאות אחרים, לק"מ דעל טומאת כלים מאוכלים ומשקים ידענו בלא עדותו של יוסי כו' שלא גזרו זה במקדש כמבואר בפסחים דף י"ט ע"א וע"ב דאמר ר' עקיבא זכינו שאין טומאת ידים וכלים במקדש, וגם דא"א לומר כן דמה דמשקין מטמאים כלי מדרבנן היה בגזרת

י"ח דבר ויוסי בן יועזר קדם עובא כנ"ל). וא"כ היה אפשר לומר דר"מ סובר דגם לאחר שבעלו רביעית דמקוה לא גזרו טומאה כלל על מים המחוברים בקרקע אף פחות ממ"ס מפני דמה"ת מטהרים את הטמא ועדותו של יוסי כו' אינו כ"א לטהר במקדש ולר"מ גם בגבולים טהורים, ומשניות האלו אתיין אליבא דר"מ דסתם משנה כוותיה ור"ש דפליג במשנתנו וסובר בככר בין הדיח בין שלא הדיח טמא לשיטתיה שם דסובר דגזרו טומאה על מים המחוברים וגוף המים נטמאו כולם, אבל א"א לומר כן מדלא פליג ר"ש על משנה ד' בנפל לתוכן מת שיטמאו המים, וגם בתוספתא שהביא הר"ש בטעם דר"ש שמטמא הככר בין הדיח או לא הדיח מפני שהטפה מטמאה הככר מוכח דגם ר"ש מודה שהמים לא נטמאו. אך זאת יתכן לומר דר"מ סובר דשאובים אינן מטהרים מה"ת כדעת ר"ת ור"ש שיתבאר לקמן בעז"ה ושם בפסחים איירינן בשאובים דוקא אבל במי מקוה לכ"ע אין עליהם טומאה אף מדרבנן אף פחות ממ"ס, ולר"ש שאובים מטהרים מה"ת כדעת הרמב"ם וכשבטלו רביעית דמקוה גזרו על שאובים בקרקע שיקבלו טומאה. ולר"מ גם מה"ת מטמאים שאובים בקרקע דאין להם תורת מקום כלל, ולא יפלא ענין הזה אם ר"מ ור"ש יחלוקו בפלוגתת הרמב"ם ור"ת, ויתבאר עוד לקמן בעז"ה:

(קיצור אות א') יבאר דלפי' הר"ש והרא"ש שהמים שבגבא לא נטמאו יפלא למה לא נטהרה הטיפה בהשקה למי גבא דלא מצינו בשו"מ דהשקה בעינן מ"ס דוקא, ולו יהא דמדרבנן בעינן מ"ס מ"מ מן התורה נטהרה הטיפה בהשקה בפחות ממ"ס ולמה חשו בזה לספק שמא הטיפה תבא לפי השותה:

(קיצור אות ב') ידין בד' הרמב"ם פ"ו מה' מקואות בחבית שנפל לים הגדול מפני מה לא נטהרו בהשקה ואסיק שזה מגזרה שגזרו שאדם הטובל לא נטהר ולכן גם המים לא נטהרו ורש"י ותוס' במכות ד' ע"א חולקים ע"ז, ואין זה ענין להך דנ"ד וצ"ל דאחר שבטלו רביעית כו' בטלו השקה: (קיצור אות ג') יבאר ד' הר"ש ורא"ש למה לא יתבטל הטפה בעי גבא המרובים כסוגיא דבכורות כ"ב כ"ג בשליא שנמוחה ונבלה בשחוטה שבטלה ברוב וכ"ד הרמב"ם סוף ה' פרה בעי חטאת במי פירות דבטל ויבאר הטעם מפני התעוררות הטיפה ע"פ דברי הש"ס דבכורות:

(קיצור אות ד') ידרוש למה החליטו דמי גבא שאין בהם מ"ס אינן מקבלים טומאה ובפסחים י"ז ע"ב מבואר דמקבלים טומאה מדרבנן אחר שבטלו רביעית דמקוה רק במקדש לא גזרו ואין חילוק בזה בין שאובים לאינן שאובים דכולם מטהרים מה"ת ברביעית להרי"ף והרמב"ם ורמב"ן ור"י, והתוס' בב"ב ס"ו והרא"ש בריש ה' מקואות אוקמוה להההיא דפסחים במי מקוה ואפ"ה מקבלים טומאה פחות ממ"ס:

(קיצור אות ה') יבאר דליישב זה יתכן בתרי אנפי או דנימא דבפסחים איירי בשאובים דוקא ויוכח מזה דגם שאובים מטהרים מה"ת, או דבפסחים איירי בשאובה שהמשיכוה ומטהרים מה"ת ברביעית ועליהם גזרו טומאה פחות ממ"ס מפני שאינן מטהרים מדרבנן פחות ממ"ם, וא"כ הרי"ף דסובר דשאובה שהמשיכוה כולה מטהר גם מדרבנן ע"כ ההיא דפסחים איירי דשאובים שלא המשיכו אותם ויוכח מזה דשאובים כשר מה"ת, אבל אין זה מוכרת דנוכל לומר דעל מים הנמשכים גזרו מפני לחא דאורייתא ולא על מי מקוה: (קיצור אות ו') יבאר דלהרא"ש שדחה דהך דפסחים איירי במי מקוה לא יהלמו המשניות האלו, וכן לרש"י שכתב בפסחים דמ"ס אינו מקבל טומאה ופחות ממ"ס מקבלים טומאה לא יהלמו המשניות האלו, וכן לרשב"א בתוס' ב"ב הנ"ל אם לא ע"פ פי' הרמב"ם ז"ל:

(קיצור אות ו') יבאר דר"מ דפליג שם על ר"ש בפסחים היה פנים לומר דס"ל דמים המחוברים אינן מקבלים שום טומאה גם מדרבנן אבל יוסתר לזה ממה דהוזכר ר"ש במשניות אלו, רק יתכן לומר דבפסחים איירינן בשאובים כהרמב"ם ותוס' ויסבור ר"מ דשאובים פסולים מה"ת למקוה ומקבלים טומאה מה"ת ור"ש יסבור דשאוב כשר מה"ת ויחלקו ר"מ ור"ש בפלוגתת הרמב"ם ור"ת:

ח והרמב"ם ז"ל רוח אחרת אתו בכל פי' ד' המשניות האלו כמ"ש בפי' המשנה ובחבורו רפט"ו מה' ט"א, הוא ז"ל לא חילק בין אם הם שאובים או אינן שאובים שלדעתו טהרתן אחד הוא דגם שאובים מטהרים מה"ת כמ"ש רפ"ד מה' מקואות וביאר שכאן אין החשש עבור הטיפה רק שכל המים נטמאו דכל פחות ממ"ס מקבל טומאה רק שיבא הטומאה בהן לרצון ואין הכונה שרצה לטמאותן רק שיבא הטומאה לתוכן ברצון האדם כמו ששתה הטמא או שמילא בכלי טמא מהן או שהפיל המשקה טמא לתוכן ברצון שרצה שיתוסף המי גבא על ידי המשקין שמפיל לתוכן כל שרצה האדם שיתחבר הטמא להטהור נטמאו המים, משא"כ בנפל מת או שהלך בו הטמא דלאו ברצון הלך הטמא בהמים דברצונו לא היה מהלך בהן רק דרכו הכריחו ללכת בהן ואם לא היו שם המים היה רוצה יותר ע"כ לא נטמאו המים שזה לא מיקרי רצון, ובזה הוסר השגת הראב"ד שם (וכ"כ בתפ"י). וכמו כן אינן מטמאין אחרים רק לרצון שירצה האדם שיתחברו המים טמאים לדבר הנוגע בהן. ויש לעיין מה דין המים אחר שיותלשו מן הגבא, ונראה שאז יטמאו גם שלא לרצון כדין כל שאר משקין רק בחיבורן אינן מטמאים כ"א לרצון וכן הבין הראב"ד בדעת הרמב"ם ולכן הקשה שם על מה שאמרו שאם הדיח טמא שכתב הרמב"ם שם שהרי הם ברצון והקשה הראב"ד למה להו לרצון והלא תלושין הן כו'. ויש

לומר לדעתו דבעינן שיותלשו מן הגבא ברצון. ואז יטמאו ככל שאר משקין אבל בנתלשו שלא ברצון שב דינם להיות כמחוברים ממש ואינן מטמאים אלא ברצון ולכן אם הדיח הככר והיה ברצונו לקרב המים אל הככר נטמא הככר, וזהו דין המשנה שאמרה אם הדיח טמא היינו שרצה להדיח הככר, ומה שאמרו בתוספתא הוכשרו המים שבידו ונטמאו יטמאו את הככר, ענין אחר הוא לומר שאם לא רצה להדיח את הככר רק רצה להדיח את ידיו הרי נחשבו כתלושין לרצון ושוב יטמאו את הככר אף שנגעו בו שלא לרצון, זהו הנראה מדבריו בפי' המשנה ובחבורו. ויש לומר עוד באופן אחר קצת דבהדיח הככר נטמא הככר גם במים מחוברים בגבא כנ"ל וכמו כן בהדיה ידיו נטמא הככר גם בעודו במים שבגבא (ונ"מ אם יוציאו איש אחר לא המדיח ידיו) מפני שהמים שבידיו הוכשרו היות דינם כתלושין אף שהן עדיין בחבורן בגבא מ"מ כיון שכוון בהן להדיח ידיו הוכשרו היות דינן כתלושין ושוב יטמאו את הככר גם שלא לרצון אף שנגעו בעת חבורן בגבא, והראשון נראה עיקר, ולשונו בחבורו שם צ"ע שכתב אם הדיח ידו והוציא הככר נטמא הככר במים שבידיו וזהו דין התוספתא שכוון להדיח ידיו ומדין הדחת הככר לא כתב מפני שזה פשיטא דאם ע"י כונתו להדיח ידיו נטמא כ"ש ע"י כונתו להדיח הככר וצ"ע למה השמיט דין המשנה, וטעם דר"ש שאמר אף שלא הדיח טמא פי' הרמב"ם דר"ש סובר דמטמאים אחרים גם שלא לרצון וד' התוספתא שאמר בדר"ש שאני אומר שטיפת המים טמאים נוגעת בככר וברמב"ם הגרסא נוגעים בככר ופירשה הר"ש שהטפה שנטמאה תטמא את הככר ולהרמב"ם אין כאן זכר לטיפה והך מלת שטיפת המים אין הכונה שטיפת בשי"ן השמוש רק שטיפת והכוונה לשון שטיפה ורחיצה ושטיפת ורדיפת המים שנגעו בככר יטמאו אותו גם שלא לרצון ובזה תתיישב קושית התוי"ט שהקשה למה אמר טמאים והל"ל טמאה מאחר דקאי על טיפה לפי' הר"ש וגם למה אמר נוגעים והול"ל נוגעת, ולמ"ש א"ש הכל דקאי על כל המים שהיו בגבא דשטיפתן נוגעות בככר ומטמאים אותו אף שלא לרצון, אך צ"ע קצת למ"ל לשנות כאן לשון שטיפה, וגם צ"ע לפירושו ד' התוספתא בד' ר' נחמיה שאמר הגביהן רבו הטהורים על הטמאים שאין לזה פי' לדעת הרמב"ם, ואפשר שהרמב"ם מחקו בגרסתו או שפירש בו איזה פירוש ואין אתנו דעתו ז"ל:

ט והנה לא ביאר הרמב"ם ז"ל הך דינא דמי גבא מטמאים ונטמאו לרצון דוקא אם הוא מה"ת או כל עיקר טומאתן אינו רק מדרבנן, ופשיטא מלתא דמה שמטמאים אחרים לרצון הוא מדרבנן דאיהו פסק רפ"ז מה' אה"ט כסתם משנה דטהרות פ"ד וכר"מ דאין משקין מטמאים אחרים מה"ת כלל גם בתלוש אך הא דנטמאו לרצון יתכן שהוא מה"ת.

אבל א"א לומר כן דע"כ הא דפסחים י"ז ע"ב הנ"ל דמבואר שם דחז"ל גזרו טומאה על מים המחוברים בקרקע ע"כ לא איירי שלא לרצון דאין להם טומאה כלל וע"כ איירי שם לרצון ולא חילקו שם בין לטמאות אחרים או לטומאת עצמן סתמא אמר שם דבמקדש טהור מכלל דבגבולים הוי רק מדרבנן, ועוד דר"ש אמר לה התם ואיהו סובר שם בפסחים ט"ז דמשקין מטמאים אחרים מה"ת ואם אלו המים המחוברים מתטמאים לרצון מה"ת למה לא יטמאו אחרים ג"כ מה"ת לרצון ואיך אמר שהוא מדרבנן ומוכח דלר"ש אין להם טומאה כלל מה"ת וכמו כן לרבנן דר"ש הא דמתטמאים לרצון הוא מדרבנן, ואכתי אפשר לומר דר"ש בפסחים לשיטתיה הכא דסובר דמטמאים אחרים:

שלא לרצון כפי' הרמב"ם והא דמטמאין אחרים שלא לרצון הוא מדרבנן וזה טהרו במקדש ואיירי שם ר"ש לענין לטמאות אחרים שלא לרצון אבל טומאת עצמן לרצון וכן לטמאות אחרים לרצון הוא מה"ת וזה לא טהרו במקדש וממילא לר"מ יהיה טומאת עצמן לרצון מה"ת, ויתיישב לפי"ז מה דלא אמר ר"מ דכן לטומאת עצמן בקרקע כמו שהקשיתי לעיל באות ז' מפני דבזה הוא טמא מה"ת, אבל גם זה אינו, חדא דת"ק דר"ש שם בפסחים שאמר דמשקי בית מטבחיא דכן היינו גם לטומאת עצמן ועלה קאי ר"ש ואמר בקרקע טהורים משמע דאיירי לענין טומאת עצמן וע"כ איירי שם לרצון, דלטומאת עצמן מודה ר"ש דאינן מתטמאים כ"א לרצון דהרי לא פליג כאן במ"ד בנפל לתוכו מת כו', ועוד דר"פ אמר שם הטעם דחזי להטביל בו מחטין וצנורות מוכח שזה קאי על טומאת עצמן דלכן אין בהם טומאה מה"ת מפני דחזי למקוה ואיך נימא אנן דקאי לענין לטמאות אחרים, הגם שנוכל לדחוק בזה דמפני דחזי למקוה לכן אינו מטמא כ"א לרצון מה"ת אין זה במשמע כלל, ולבד זה אין הדעת נותן כלל דמים הכשרים להטביל בהן יטמאו מה"ת ואיך יטהרו את הטובל בהן והן עצמן נטמאו דהרי כשיטבול בהן הכלי זה מיקרי לרצון ויטמאו המים מה"ת וקרא כתיב אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור כנ"ל באות ד', ומוכח מכ"ז דכל עיקר טומאתן גם לטומאת עצמן לרצון אינו כ"א מדרבנן ולכן סובר ר"ש דבמקדש טהור, אך זה אפשר וקרוב לומר לשיטת הרמב"ם ז"ל דלכן החמיר ר"ש כאן לטמאות אחרים שלא לרצון מפני דסובר דעיקר טומאת משקין לטמאות אחרים הוא מה"ת, ולכן החמיר גם במחובר לטמאות שלא לרצון מדרבנן ואפ"ה לטומאת עצמן לא החמיר דלא היה עליהם שם טומאה כלל אבל כשכבר נטמאו במחובר לרצון ונקרא עליהם שם טומאה סובר ר"ש דחז"ל גזרו גם שלא לרצון, ות"ק אינו מודה בזה מפני דסובר דעיקר טומאתן לטמאות אחרים גם בתלוש הוא מדרבנן ולכן אין להחמיר בהן יותר מטומאת עצמן דלא גזרו עליהם כ"א לרצון דוקא, אבל הא ודאי דכל עיקר טומאתן

במחובר לרצון הכל הוא גזרה דרבנן כדמוכח סוגיא דפסחים הנ"ל, ועוד דבטומאה דאורייתא אין סברא לחלק בין לרצון ושלא לרצון וע"כ שכל עיקר טומאתן הוא מדרבנן:

י והנה פשט המשניות דהכא איירינן במי מקוה ומה דפסיקא ליה להרמב"ם דגם בשאובים הדין כן הוא לדעתו דגם שאובים מטהרים מה"ת, אבל להרשב"א בתוס' ב"ב הנ"ל דהך דפסחים איירי במי מקוה דוקא א"כ יתכן לומר דשאובים מטמאים מה"ת גם בקרקע וגם שלא לרצון, וכן הדעת נותן דעיקר טהרת מים מחוברים לקרקע הוא מקרא דאך מעין כו' וכמש"ל ולרשב"א דשאובים פסולים מה"ת למקוה מנא לן לטהר אם מחוברים לקרקע ודוק, ואפשר שכן הוא גם דעת רש"י ז"ל וכבר כתבתי לעיל דרש"י ורשב"א ע"כ יפרשו המשניות האלו כהרמב"ם ודלא כר"ש ורא"ש כנ"ל באות ו' אבל יתכן שיפרשו הכל במי מקוה, וגם אם נניח דהא דפסחים איירי בשאובים יתכן ג"כ דלכן לא אוקים לה ר"מ הך דכן היינו בקרקע מפני דסובר דשאובים לא הוכשרו מה"ת למקוה ומתטמאים מה"ת גם במחובר וא"א לטהר זה במקדש, ולאוקמי דכן דיוסי כו' על מי מקוה לא רצה ר"מ מפני שאמר סתם דכן על כל משקי כו', ור"ש סובר דשאובים כשר. מה"ת למי מקוה ודכן דיוסי כו' אתי גם לשאובים דכולם אין טומאתם מה"ת כ"א מדרבנן ולרצון דוקא, וזה הוצרכנו לרש"י דסובר שם בפסחים דהא דאמר ר"פ הלכתא גמירי לה אפרוך למסקנא, אבל הרמב"ם סובר דדברי ר"פ נשארים קיימים גם למסקנא ולר"מ הלכתא גמירי לה דטהורים במקדש אף שבגבולים הוא מה"ת כמבואר בדבריו פ"י מה' ט"א הט"ז, ומה שהקשו שם בש"ס לר"פ נימא דבאמת ר"א ור"ש לא ס"ל דהלכתא גמירי לה אבל ר"מ סובר דהלכתא גמירי לה וכ"נ מפי' הרמב"ם סוף עדיות יע"ש, אך זה יתכן גם לדעתו דלכן הוכיח ר"מ לומר דהלכתא גמירי לה ולא אוקים לדכן דיוסי כו' למים המחוברים לקרקע מפני דיוסי העיד גם על שאובים ושאובים לר"מ מטמאים מה"ת דלא הוכשרו למקוה ולכן אוקים לה דהלכתא גמירי לה, והרמב"ם אף שפסק בהא כר"מ דהלכתא גמירי לה מ"מ בהא דיסבור דשאובים פסולים למקוה לא פסק כמותו מפני שלא מצינו בשום מקום מפורש דשאובים המחוברים לקרקע יטמאו מה"ת וגם שלא לרצון ולכן פסק בהא כר"ש, אבל יתכן גם לדעתו דר"מ ור"ש נחלקו אם שאובים כשר מה"ת למקוה וביותר יתכן זה לפ"ד רש"י ז"ל כאמור: אך מה דפסיקא ליה להרמב"ם דגם שאובים אינן מטמאים בהיו בהן מ"ס אין לזה הכרע, דנוכל לומר דדוקא במי מקוה דמטהרים גם מדרבנן במ"ס לא גזרו עליהם אבל שאובים שאינן מטהרים מדרבנן במ"ס גזרו עליהם טומאה גם במ"ס, אך הוא ז"ל הכריע כן דמאחר דבפחות ממ"ס אין חילוק ביניהם וגם בשאובים אינם מטמאים כ"א לרצון ומדרבנן דוקא דגם הם ראוים למי מקוה

מה"ת ולא מצינו חילוק ביניהם להדיא בש"ס נימא דגם עליהם לא גזרו ביותר ממ"ס, ומפירושו על המשנה נראה שלמד כן ממ"ד שאמרו אחד מי גבאים מי בורות כו' לרבות מי בורות אף שנתקבצו ע"י שאיבה דאל"כ מה אתא לאשמעינן, אבל אין זה הכרע גמור דמה יאמר לרבות בשיחין ומערות, ולקמן רפ"ד יבואר דמשם מוכח דשאובים ביש בהן מ"ס אינן מקבלים טומאה אף מדרבנן אבל שם איירינן בנשאבו שלא לדעת וכשרים למקוה אף מדרבנן ואין ראיה לאותן הפסולים מדרבנן שאפשר שגזרו עליהן גם במ"ס, וקצת ראיה לזה מברכות כ"ב ע"ב דאמרו שם לטבילת בעלי קריין דלחד מ"ד התירו לטבול אף בכלים ולחד מ"ד בכלים לא הותר לטבול כדי ללמד לאחרים רק בקרקע ובמ"ס אף מים שאובים, הרי דיש להם איזו יחוס ומעלה גם במידי דרבנן בהיותן במ"ס, ומזה ראיה קצת דשאובים מטהרים מה"ת בקרקע במ"ס גם לטבילת אדם דאל"כ איזה מעלה יש לשאובים בקרקע מאם היו בכלי שניהם פסולים מה"ת, וע"כ לומר להך מ"ד דלא התירו לבעל קרי כ"א טבילה דכשרה מה"ת לכל הטמאים. ונראה בעיני שגם רש"י שכתב בפסחים לחלק בין פחות ממ"ס איירי גם כן אף בשאובים ואפ"ה במ"ס אין עליהם שום לתא דטומאה כלל וכדעת הרמב"ם ז"ל וכמש"ל דע"כ רש"י ורשב"א יפרשו המשניות האלו כהרמב"ם וגם הך דפסחים איירי לרצון דוקא:

(קיצור אות ח') יבאר שיטת הרמב"ם בפי' משניות אלו דמים המחוברים לקרקע מתטמאים לרצון דוקא וכן מטמאים אחרים לרצון ואם נתלשו מחבורן לרצון מטמאים גם שלא לרצון, ולכן בין בהדיח הככר ובין בהדיח ידיו נטמא הככר, ור"ש סובר דמטמאים אחרים בחבורן גם שלא לרצון ומיישב כל השגת הראב"ד וקושית התוי"ט:

(קיצור אות ט') יבאר אם טומאתן מה"ת והא דמטמאים אחרים הוא ודאי מדרבנן וגם הא דמתטמאים לרצון הוא מדרבנן כמבואר בפסחים י"ז ולר"ש טהרו זה במקדש ומוכח כן מסוגיא דפסחים, וגם יבאר דר"ש דהחמיר כאן לשיטתיה אזיל דסובר דטומאת משקין לטמאות אחרים הוא מה"ת, ולכן החמיר לטמאות מדרבנן גם שלא לרצון:

(קיצור אות י') יבאר דהרשב"א בתוס' ב"ב הנ"ל יפרש כהרמב"ם רק במי מקוה דוקא אבל שאובים אפשר נטמאו מה"ת גם שלא לרצון, ולרש"י אפשר דמטהר גם בשאובים מה"ת ובמקדש טהורים גם מדרבנן ור"מ בפסחים יסבור דשאובים פסולים למקוה ולכן נטמאו מה"ת, ולהרמב"ם ג"כ יתכן לומר כן אבל אנן קיי"ל כר"ש:

דשאובים כשרים למקוה וכל טומאתן אינו כ"א מדרבנן, וגם יבאר דמה דפסק הרמב"ם דשאובים אם היה בהן ט"ס אינן, מטמאים כלל אין לזה הכרע רק קצת סמך מברכות כ"ב, ומשם יש קצת ראיה דשאובים לגמרי כשר ומקוה מה"ת:

(פיסקא ב') בתוספתא הובאה בר"ש מ"א גבא שנפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב (כעין זה בתוספתא דמכשירין פ"ב מ"ג בר"ש שם לענין מי פירות), פירשה הר"ש לענין קבלת טומאה דאם רוב משקין מקבל טומאה וברמב"ם הובאה פט"ו מה' ט"א ה"ד לענין שמקבלים טומאה שלא לרצון שלדעתו גם מי גבא מקבלים טומאה לרצון, וכן נ"מ לדעתו שאינן טמאים רק מדרבנן ואם רובה משקין מקבלים טומאה מה"ת, ואופן הרבייה לא נתבאר אם נתרבה כאחד בבת אחת או שנפלו מעט מעט. ונראה דתליא בפלוגתת הפוסקים לענין חוזר וניעור המבואר בפר"ח סי' צ"ט סקכ"א ויתבאר לקמן בפ"ב באורך דלהראב"ר ודעמיה דס"ל דאינו חוזר וניעור בעינן שיתרבה בבת. אחת אבל מעט מעט אם באו קמא קמא בטל, והפר"ח כתב שם אף להראב"ד אם נתרבה האיסור על ההיתר ברובו יודה דאסור דחוזר וניעור, ולהרמב"ן ודעמיה אף אם באו מעט מעט חוזר וניעור, ונראה שזה הדין גם במי מקוה של מ"ס שלמים אם רבו עליה יין דבש וחלב בין בבת אחת בין, מעט מעט למאן דס"ל חוזר וניעור אז נפסלה המקוה, דאף שמבואר לקמן בפ"ז מ"ד גבי מקוה שלמה דתליא בשינוי מראה ע"כ היינו אם לא רבו המשקין אבל אם רבו המשקין לא יטהרו ע"י השקה במי מקום ושב דינה להיות כיין דבש וחלב כולה ומקבלים טומאה מה"ת וגם טבילה לית בהו מה"ת לכ"ע במי פירות ומשקין. ומה שנשנה דין זה לענין גבא מפני דאינו מצוי רביית משקה יותר על מ"ס אבל הדין אמת גם במקוה שלמה. ומה שסתמו בש"ע סימן ר"א סעיף כ"ה דתלוי הכל בשינוי מראה היינו דוקא בלא רבו המשקין וכן מבואר בתוס' יבמות פ"ב ע"ב דרוב מי פירות פסולין מה"ת ויתבאר זה באורך לקמן פ"ז מ"ב. אך יש להתבונן מפני מה נקטה התוספתא ברביית משקין ולא נקטה ברביית שאובים דאם נתרבה שאובים על המי גבא יקבלו טומאה להר"ש והרא"ש דמי גבא אינן מקבלים טומאה ואם יתרבו שאובים יקבלו טומאה ומוכח מזה לכאורה דע"י שאובים לא יופסלו המי גבא וטעמא בעי, ואם נאמר דשאובים המחוברים לקרקע אינן מקבלים טומאה רק מדרבנן יש לומר דהכא שהושקו במי גבא ומה"ת מהני השקה. ברביעית וא"כ יש כאן תרי דרבנן חדא שהושקו למי גבא וגם בלא השקה אין להם טומאה מה"ת לכן לא חשו לגזור ברבו השאובים, אף דלענין טיפה הטמאה חשו במשנתנו שתטמא אח"כ השותה אף דהוי תרי דרבנן כמש"ל התם שאני שהיה על הטיפה שם טומאה מקודם משא"כ ברבו שאובים טהורים לא חשו לזה, אבל להסוברים דשאובים פסולים למקוה מה"ת שלדעתם ודאי שאובים המחוברים לקרקע מקבלים טומאה מה"ת כמש"ל שלא מצינו טהרה למים מחוברים רק מקרא דאך מעין כו' והיינו במים הכשרים לטבילה דוקא א"נ ברבו השאובים על

המי גבא ודאי אית בהו טומאה אף אם נאמר שמה"ת הוכשרו ע"י השקתן למי גבא מ"מ מדרבנן שייך בהו טומאה, ואף חוכך אני לומר דגם מה"ת יקבלו טומאה ופסולים לטבילת כלים, דאין סברא לומר דרביעית מים של מי גבא אם נפל עליהם סאה שאובים שיוכשרו פ"י השקתן להרביעית וצ"ע בזה, אבל מדרבנן ודאי מטמאים, ומדלא נקטה התוספתא הך דינא ברביית שאובים מוכח ג"כ דשאובים כשרים למקוה מה"ת, ולכן לא גזרו עליהם בחבורן למי גבא כאמור, ויש לדחות דלרבותא נקטה דבש וחלב להורות דאם רבו המי גבא אף משקין בטלים ברובא אבל ברבו הנופלים גם בשאובים הדין כן, גם יש לומר דרביית יין דבש וחלב לא אמרינן קמא קמא בטל מפני דהוי אינו מינו אף בנפלו מעט מעט משא"כ ברביית שאובים בעינן שיפול בבת אחת דבלא"ה קמא קמא בטל דהוי מב"מ עיין פר"ת שם שיש לחלק בין מינו לאינו מינו אבל אין לזה זכר בתוספתא: ויש לדון גם במקוה שלמה של ארבעים סאה אם נפלו בבת אחת שאובים יותר ממ"ס להפוסלים שאובה מה"ת מה דינו, דאף שהסכימו הפוסקים דמקוה שלמה לא תפסל ע"י שאיבה כמשי"ת לקמן פ"ב מ"ד אפשר שזה בנפלו מעט מעט דקמא קמא בטל אבל בנפלו בבת אחת אין לנו ראיה להתיר, ולפמשי"ת לקמן דמה דשאובים אין פוסלים מקוה שלמה מפני שגם השאובים הושקו למי מקוה ושבו כולם היות למי מקוה א"כ נראה דגם בנפלו בבת אחת הדין כן וכ"כ בתה"ד סי' רנ"ד בפשיטות ויתבאר עוד לקמן בפ"ב בעז"ה, ולהרמב"ם שפי' ד' התוספתא דנפלו יין ודבש הולכין אחר הרוב לענין שמטמא שלא לרצון יש לומר דמה דלא נקט שאובים שנפלו מפני שלדעתו גם שאובים אינן מטמאים בחבורן לקרקע שלא לרצון כמש"ל רק שכתבתי שאין ראיה לדבריו. ומעתה יש לסייע דבריו מד' התוס' דאם שאובים היו מטמאים גם שלא לרצון הו"ל למנקט בתוס' בנפלו שאובים דאף דהוי תרי דרבנן מ"מ אין לחלק בזה וע"כ רגם שאובים דינם אחד הוא עם מי מקוה ויוצדקו ד' הרמב"ם ז"ל בכל דבריו:

(פיסקא ג') עוד בתוספתא הובאה בר"ש נפל לתוכו שמן אע"פ שהקפהו ה"ז טמא לפי שא"א לצאת ע"י צחצוחי שמן, ואפשר היה לפרש דאיירי כאן אם מקודם היה רוב שמן ונהפכו כל המי גבא להיות דינם כתלושים ולכן נטמאו ע"י מגע טמא ולא יועיל אח"כ הקפאת השמן שכבר נטמאו המים שבגבא. אבל א"א לומר כן חדא דע"י רוב שמן לא יתהפכו המי גבא היות דינם כתלושין דהשמן עומד בפ"ע ולא יתערב עם המים, ולכן נקטה התוספתא ברישא יין דבש וחלב לא שמן, ועוד שנתן טעם שא"א לצאת מוכת דטומאתו הוא רק עבור צחצוחי השמן מוכח דמים עצמן שבנבא אכתי דינם כמחוברים ולכן פי' העיקרי הוא דשמן לא יהפוך המי גבא להיות דינם כתלושים גם אם יהיו הרוב

רק דאזיל טהרת המי גבא מפני השמן שנמצא בו, דשמן לא יהפך היות דינו כמי גבא כמו ביין דבש כו' אם היין היה המיעוט, אבל בשמן גם אם הוא המיעוט לא יהפך היות כמי גבא דעומד בפ"ע ואין חילוק בשמן בין אם היה הרוב שמן או המיעוט לעולם השמן עומד בפ"ע ואזיל טהרת המי גבא מפני השמן הנמצא בו גם אם יקפיאוהו ואם יגע בו טמא יטמא השמן דבכ"מ נמצא בו צחצוחי שמן ואח"כ אם יגע בו כלי תטמא הכלי ע"י טיפת השמן שנטמאה כבר, וכן אם תפול לשם ככר יטמא הככר מן השמן, וכן מוכח ברמב"ם פט"ו מהט"א ה"ד שכן הוא פי' התוספתא דעבור השמן שנמצא בהגבא אזיל טהרת המי גבא ומטמא ומתטמא שלא לרצון וזה לשיטתו, ולהר"ש והרא"ש יש בהמי גבא דין קבלת טומאה ע"י השמן שהשמן הנמצא בהגבא יקבל טומאה מטמא הנוגע בו ויטמא אח"כ לכל הנופל לסגבא, וא"כ מוכח מזה דטיפת שמן שאין בה רביעית תטמא להכלי או להאוכל הנופל לגבא, וזה דלא כרש"י פסחים י"ז ע"ב שכתב שם דאין משקין מטמאים אחרים כ"א ברביעית ולעצמן מקבלין טומאה בכ"ש והרי כאן מוכח דגם אחרים מטמאים בכ"ש, ולפי' הר"ש והרא"ש מוכת מגוף המשניות דמטמא בכ"ש דלפירושן אין בהן חשש כ"א עבור הטיפה שנטמאת מפי השותה, אך לפי' הרמב"ם אין כאן הוכחה, אבל מד' התוספתא מוכת גם לפי' הרמב"ם שחשו בהגבא להטמאות ולטמא אחרים שלא לרצון מפני טיפת שמן המעורב שם שקבלה טומאה: מאת טמא הנוגע בה ואח"כ תטמא טיפת השמן את האוכל וכלי הנוגע בה, וזה כדעת הרמב"ם פ"ד מה' ט"א ה"ב דמשקין מטמאין בכ"ש וכ"כ התוס' פסחים י"ד ע"א ושארי דוכתי, (ומ"ש התוס' שם ד"ה דאיכא כו' דבש"ס דנדה איתא דדם ירוק מטמא ברביעית הוא פלא דלא נמצא כן בשום מקום לא בנדה ולא בשאר דוכתי, עיין תוס' חולין פ"ז ע"ב לא הביאו ד' ש"ס דנדם ודוק): (מ"ג) נפלו מים טמאים כו' לפ"ד התוס' שבת י"ד ע"ב כל מים טמאים מטמאים כלים אך להרמב"ם פ"ז מה' אה"ט ה"ב דמשקין לא יטמאו כלים כ"א הבאים מאה"ט יעויין בכ"מ שם, לכאורה הך מים טמאים היינו שנטמאו באב הטומאה והיו ראשונים מה"ת, להן גזרו עליהם שיטמאו כלים (דמה"ת ראשון אינו מטמא כלי), אבל קשה שלדעתו לא הטיפה שנטמאה תטמא את הככר או הכלי רק כל המים שבגבא נטמאו, וא"כ המים שבגבא הוי שניים ואיך יטמאו את הכלי, אבל המעיין שם בדבריו בה"ה יראה דעתו דלאו דוקא משקין ראשונים מה"ת מטמאים כלים מדרבנן דגם אם הם שניים או שלישיים לאחר שגזרו דכל המשקין נעשו ראשונים כולן מטמאים כלים אף דמה"ת לא היו רק שניים, שהרי כתב שם וכן אם נגע יין זה בשמן ושמן בדבש ודבש במים כו' כולם ראשון לטומאה וכאילו כל אחד מהן נטמא באב הטומאה וכולן

מטמאים אח הכלים ולא בא להוציא שם בה"ב רק אם עיקר טומאת המשקין לא היה כלל משורש אב הטומאה כגון משקין הבאים מחמת ידים שאלו אינן מטמאים כלים, וכן בפ"ח מאה"ט הלכה יו"ד לא הוציא רק משקין הבאים מחמת ידים שאינן מטמאים כלים אבל משקין שניים ושלישיים כל היכא שהתחלת הטומאה במשקים ראשונים שנטמאו היה ע"י אב הטומאה דאורייתא או דרבנן כולן מטמאים כלים. וא"ש דין משנתנו דאם התחלת הטומאה היתה במים טמאים שנפלו שנטמאו ע"י אב הטומאה שוב גם השני או השלישי אחר, שגזרו עליהם להיות ראשונים מטמאים כלים, והך דרישא דמילא בכלי טמא היינו כלי שהוא אב הטומאה:

ובעיקר דברי המשנה מה בא להשמיענו בנפלו מים טמאים כתב הרע"ב דבא להשמיענו דמי גבאים מקבלים טומאה ע"י משקים טמאים שנפלו בהן, וכבר תמה ע"ז הגאון רעק"א שזה יתכן להרמב"ם דמי גבאים מקבלים טומאה אבל להר"ש וסיעתו מי גבא אינן מקבלים טומאה והחששא הוא עבור המים טמאים שנפלו, וא"כ נכלל זה במשנה דלעיל והניח בצ"ע, ואפשר דהיא גופא קמ"ל דגם בנפלו מים טמאים שלא לרצון חיישינן למעט המים שנפלו אף דהוי תרי דרבנן כמש"ל, אבל להרמב"ם ע"כ הך נפלו מים טמאים היינו לרצון. ובתוס' רעק"א ז"ל תמה על ד' הרע"ב דהא נפלו היינו שלא לרצון ואינן מתטמאים, ולא ראה ד' הרמב"ם בחבורו פט"ו מהט"א שכתב להדיא דהך נפלו היינו ברצון ולא בנפלו מעצמן, אך להרמב"ם אין כאן חדוש לכאורה ויש לומר דקמ"ל מה שכתבתי לעיל דאף בנפלו מים טמאים וא"כ אלו המי גבא אינם רק שניים לטומאה אפ"ה מטמאים כלים מפני שעיקרן היה מחמת אב הטומאה דאורייתא כמש"ל, ובתפ"י כתב דקמ"ל דאם לא הדיח טהור ודחוק, ומד' הרמב"ם בפי' המשנה נראה דאשמעינן דהמים שבגבא יקבלו טומאה ממשקים טמאים כמו מכלי או אדם וצ"ע דמה חידוש הוא:

מ"ד בשעת הגשמים הכל טהור. הנראה מד' הרמב"ם בחבורו פט"ו מה' ט"א וכן מד' הרא"ש דלאו אדלעיל קאי במי גבא ששתה מהן טמא או שנפלו לשם מים טמאים דאלו לא יטהרו מסתמא בעת הגשם עד שידעו בהם שרבו לב"ה דלקמן מ"ה או שרבו ושטפו לב"ש והכא בסתם מי גבא איירינן דבשעת הגשמים כולן בחזקת טהרה הן אף בקרובים לעיר ולדרך, והטעם נראה מד' הרמב"ם והר"ש דמפני דמספקא לן אם שתה מהן טמא כו' וגם יש לספק שמא רבו עליהם מי גשמים לכן מחזקינן להו בטהרה, גם לב"ש מספקינן שמא רבו ושטפו המי גשמים ומאחר שלא נודע להן טומאה גם מספק מטהרינן להו, ומד' הרא"ש הטעם דבעת הגשם אינן צמאים למים ולא יבאו לשתות או לדלות מי גבא ובעברו הגשמים כל הקרובים לעיר ולדרך בחזקת טומאה הם, ואם נפסקו הגשמים על

זמן ארוך ואח"כ באו שניח להרא"ש נראה דבעינן שידעו לב"ש שרבו ושטפו ולב"ה שרבו לחוד, ולהרמב"ם והר"ש נראה דמאחר שלא נודע להן טומאה לכן בבאו הגשמים גם אם מספקא לן שרבו תלינן להקל: (מ"ה) מאימתי טהרתן. דברי המשניות האלו במ"ה ומ"ו לא נתבאר טעמם בד' הראשונים ז"ל וכן ד' התוספתא הם קשים להולמם ואבאר בקצרה לפי שיטת כל חד מקמאי ז"ל. לדרך הר"ש והרא"ש דמי הגבא אינן מקבלים טומאה וכל החשש הוא עבור טיפה הטמאה ולכן מטהר ר"ש בשטפו אע"פ שלא רבו דחלינן שהטיפה הטמאה יצאה לחוץ מפני דמה"ת הטיפה הטמאה נטהרה ע"י השקה כמש"ל ואין כאן רק ספק דרבנן שמא בדליו מים תצא הטיפה הטמאה לחוץ וחתעורר מטומאתה לכן ביש כאן עוד ספק שמא כבר שטפוה המים תלינן להקל (אף דלר"ש אין כאן תרי דרבנן שלדעתו הטיפה מטמאה אחרים מה"ת כמש"ל מ"מ חדא דרבנן איכא וגם ספק במלתא דרבנן שמא ידלה הטמאה ובהצטרף עוד ספק תלינן להקל). דומה לזה איתא ביו"ד סימן ק"י לענין תערובת דברים החשובים דאם נאבד אחד מהם תלינן להקל, וב"ה אסרי בזה עד שירבו המי גשמים, וסברא זו צ"ע מה מועיל רביית המי גשמים הרי גם מקודם היה רוב מים טהורים דהמי גבא לא נטמאו ומה יוסיף עוד היתר רבייה חדשה, וצריך לומר דאותן המים הקודמים נקרא עליהם שם טומאה עבור טיפה הטמאה משא"כ אותן שבאו מחדש לא נקרא עליהם שם טומאה ואף שמי הגשמים באו מעט מעט לא אמרינן קמא קמא בטל מפני דגם הראשונים היו טהורים רק טיפה הטמאה מעורבת שם (ולפ"ד ר"ח בתוס' בכורות כ"ב כל היכא שרבו בלא הפסק לא אמרינן קמא קמא בטל), וטעם הרבייה חדשה דמהני יש לומר דמפני דגם מתחלה לא היה חשש בהתעוררות הטיפה רק בתרי דרבנן שמה"ת נטהרה הטיפה ע"י השקה וגם אינה מטמאה אחרים מה"ת והוי ספק במלתא דהוי חרי דרבנן רק מתחלה בהוחזק שם הטיפה טמאה חשו לפוסלה שנקרא עליהם שם טומאה וע"י רבייה חדשה לא חשו לספק של תרי דרבנן, או יש לומר דברבייה חדשה חלינן לומר דכל מה שידלה ויקח אח"כ מאותן המים הוא מאותן שבאו באחרונה וגם אם ידלה רובה נחלה אח"כ שהטיפה כבר יצאה לחוץ, אבל הראשון עיקר דמפני שעל המים החדשים לא היה עליהם שם פסול לא חשו לזה, וזה הטעם גם למשנה דמכשירין פ"ב במי שפיכות שרבו עליהם מי גשמים דטהורים ואם קדמו מי גשמים נטמאו ע"י מי שפיכוח כ"ש מפני דכל אותן המים שנקרא עליהם שם טומאה ע"י ביאת השופכים אין להם טהרה וברבייה חדשה נטהרו וכ"כ הרע"ב במשנתנו. וד' הרא"ש במשנה דמכשירין לא זכיתי להבין שכתב שם בהא דאם קדמו המי גשמים למי שפיכות דטמאים דהיינו דוק בכלים שנטמאו מן

המי שפיכות אבל בקרקע אינן מקבלים טומאה והרי כאן בכל בבי משנחנו חיישינן לטמאות במי גבא עבור טיפה הטמאה שתתעורר אח"כ מטומאתה, ואולי הרא"ש היה דחוק לו לשון המשנה דשם שאמרה אם קדמו המי גשמים למי שפיכות טמא דמשמע שאף כמות שהן ולא ידלה מהן הן בטומאה וכאן במשנתנו לא מטמאינן כמי גבא רק באם ידלה אותן ממקומן שאז תתעורר הטיפה מטומאתה ולכן פי' שם דאיירי בכלים והוכרח מפאת זה:

לדחוק ברישא בקדמו המי שפיכות למי גשמים דמטהרינן הוא מפני דלא החשיב למים ולכן גם בכלי מטהרינן, וזה פלא במים התלושין ובאו לכלי איזה חשיבות בעינן ואף לפמש"ל בהלך הטמא בתוך המי גבא במ"ד דטהורים מפני שלא החשיבן, התם המים מחוברים וכל שלא תלשן בחשיבות נחשבו כמחוברים אבל בבאו לתוך כלי איזה חשיבות בעינן להו, ויש לדחוק לומר דמפני שלא הוחזק טומאה בהמי שפיכות רק מספק מטמאינן להו לכן בעינן חשיבות למי גשמים וצ"ט. ועיין לקמן פ"ב מ"ו ע"ש בד' הרא"ש, אבל פשט המשנה הוא דאיירי שם בקרקע וכ"ד הרע"ב ובקדמו המי גשמים ובאו המי שפיכות דטמאים היינו באם ידלה אח"כ מהן וככל בבי משנתנו, והא דסיימו במ"ה כשרים לחלה פירשה הרמב"ם רפ"ט מה"מ בעיסה הטבולה לחלה וכמ"ש התוי"ט ולא קאי על רבו או שטפו דאלו כשרים אף לתרומה כמבואר בתוספתא רק נראם דקאי על קרובים לעיר ולדרך דאפ"ה כשרים לעיסה הטבולה לחלה, וכעין זה אסקינן בנדה ז' ע"א דהנך מעל"ע דרבנן לא גזרו בטבולים לחלה, ומד' הר"ש והרא"ש נראה דקאי על רבו ושטפו וכשרים לחלה וה"ה לתרומה וקשה דא"כ למה נקט הכא חלה ולקמן תרומה, והגר"א ז"ל הגיה כשרים לחולין וקאי על קרובים לעיר כו' וצ"ע:

והא דמטהרינן במ"ו במי תמציות שלא פסקו בשתה טמא כתב הר"ש דעלתה טבילה למים הטמאים ולאו מדין השקה קאמר לה דהרי גם מי גבא אינן מקבלים טומאה ואפ"ה לא מהני בהו השקה דאחר שבטלו רביעית דמקוה בטלו גם השקה בפחות ממ"ס, וא"כ גם אלו המי תמציות שלא פסקו אין טובלים כלים בהן ואיך יכשרו להשקה, וע"כ צריך לומר דמדין רבו קאחינן לטהרן מאחר דבכל עת ההרים נוטפים ובוצצין מים חדשים הוי כרבייה חדשה לאחר שנפל הטיפה טמאה כ"נ מד' הרע"ב במ"ד. ואפשר עוד דמאחר דההרים בוצצין חשבינן להו כיש בהן מ"ס לענין זה לטהר הטיפה טמאה מאחר שאין כאן רק ספק במלתא דרבנן חשבינן כל המים שבהרים כאילו מחוברים למי הגבא ודייניין להו כיש בהן מ"ס וכ"נ מד' התומפתא שדימה לזה החופר בצד הים כמבואר בר"ש מ"ו ודוק:

(פסקא ב') נבאר ד' התוספתא מה שהביא הר"ש במ"ד מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלים בין בקרקע טמאים נראה דהיינו אף בקדמו המי שפיכוח ודלא כמשנה דמכשירין ור"י ור"ש מטהרין בקרקע היינו כמשנה דמכשירין דאם רבו המי גשמים על השופכים טהורים כהך דהכא ברבו וח"ק מחמיר יותר במי שפיכות שהם יותר בחזקת טומאה ממי גבא ששתה טמא וקיי"ל כר"י ור"ש כמשנה דמכשירין, ובכלים טמאים לכ"ע דגם המי גשמים נטמאו בבואן לתוך המי שפיכות. אכן להרא"ש שפי' במשנה דמכשירין דאף בכלים טהורים ברבו המי גשמים כמש"ל יפרש דרך אחר בתוספתא דאיירי הכא בספק אם רבו המי גשמים או במחצה על מחצה ואפ"ה הקילו ר"ש ור"י בקרקע וצ"ע וד' הרמב"ם בזה ית' לקמן וד' התוספתא המובא בר"ש מ"ה פשוטים המה רק שאינן מדקדקים לגרסת הר"ש מתחלה אמרה גבא שאין בו ע"ס ונפל לתוכו פחות מג' לוגין מים טמאים פסולים לחלה כו' היינו כהך דמשנתנו בשתה טמא כו' או נפלו מים טמאים וכשרים להקוות עליהן דע"י נפילת הטמאים לא נפסלו המים שאין להם קבלת טומאה ובפחות מג' לוגין לא גזרו על שאובים וברבו מי גשמים נטהרו לחלה ולתרומה כהך דמתניתין, ומה שסיימה שנית וכשרים להקוות עליהן שפת יתר הוא דגם מתחלה בלא רבו היו כשרים להקוות עליהן, וגם מה שציירו בתוספתא כיצד רבו מקוה שהיו בתוכה י"ט סאים ונפלו פחות מג' לוגין כיון שנפלו כ"א סאה של מי גשמים טהורים מפני שרבו, אינו מדוקדק דבכה"ג שהושלמה המקוה למ"ס גם בלא רבו טהורים דהרי מתחלה לא נפסלו המים רק עבור המים הטמאים המעורב בהן וכשהושלמה למ"ם הרי כאן מקוה שלמה ונטהרו הטמאים שהיו שם ע"י השקה, וא"כ גם בהיו שם, מתחלה כ"א סאה ונפל פחות מג' לוגין ואח"כ הושלמה ע"י י"ט סאה ג"כ נטהרו הטמאים. וכן מבואר בסוף ד' התוספתא במקוה שחסר קורטוב לט"ס ונפל פחות מג' לוגים כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מי גשמים טהורים והוא מפני שהושלמה למ"ס ונטהרו הטמאים בהשקה דגם מתחלה לא נפסלו המי מקוה בפחות מג' לוגים, וא"כ ע"כ ריש ד' התוספתא שציירה ברבו כ"א סאה לאו בדקדוק הוא או שט"ס הוא וצ"ל ונפלו לתוכן כ' סאה של מי גשמים טהורים מפני שרבו ולא הושלמה עדיין למ"ם, ומה דנקט בתוספתא נפלו לתוכו ג' לוגים מים טמאים לאו לענין פסול מקוה הוא דהמקוה תפסל אף אם היו טהורים רק לענין פסול חלה ותרומה וזה פשוט: (פסקא ג') ומה דאיתא בתוס' הובא בר"ש מ"ו במי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהם את המים הך טבילה לאו מדין השקה הוא כמש"ל דהרי גם מי גבא ומי חמציות שפסקו אינן מקבלים טומאה ואפ"ה לא מהני בהו השקה, וכן במי תמציות שלא פסקו דלאחר שבטלו רביעית דמקוה לכלים בטלוהו

אף להשקת המים והרי אין מטבילים כלים במי תמציות שלא פסקו דאח"כ במקוה של מ"ס חשב הך מעלה דמטבילים כלים אבל במי תמציות שלא פסקו אין מטבילין כלים וממילא פסולים להשיק מים וע"כ הך מטבילין מים היינו שטיפה הטמאה תתבטל בתוכה כמש"ל בד' הריש:

ויש לעיין קצח לפ"ד הר"ש דמי גבא אינן מקבלים טומאה אף מדרבנן ומים שאובים יש להם טומאה בקרקע מדרבנן לא מה"ת ולהר"ש היינו שאובה שהמשיכוה (אבל שאובים לגמרי אפשר שטמאים מה"ת כמש"ל). א"כ היה לו לחשוב עוד מעלה אחת ראשונה לכל מים שאובים בקרקע או שאובה שהמשיכוה והם בקרקע שאין מקבלים טומאה מה"ת וטמאים מד"ם ואח"כ להוסיף מי גבא שאין להם טומאה אף מדרבנן, וצריך לומר דמפני שמקבלים טומאה מדרבנן לא חש למנותן במעלה. ולפי מה שאבאר בסוף פרקין דכל הני מעלות דפרקין בדרבנן הם פשיטא דלק"מ:

ודע דכל מה שאמרנו לפ"ד הר"ש והרא"ש דמי גבא אינן מקבלים טומאה היינו ביש בהן רביעית כמ"ש הראב"ד רפט"ו מהט"א והובא בחוי"ט. אבל באין בהן רביעית מקבלים טומאה אף בחבורן לקרקע. ונראה דמקבלים טומאה מה"ת שהרי בפסחים י"ז ע"ב אר"פ ולא אמרו אלא דהוו רביעית דחזי להטביל כו' פי' אבל באין שם רביעית לא טהרו במקדש מפני דמקבל טומאה מה"ת. ואף דלשיטת הר"ש ודעמיה איירי שם בשאובים או בשאובה שהמשיכוה מ"מ מוכח דכל היכא דלא חזו למקוה טהרה מה"ת מקבלים טומאה מה"ת והטעם כמש"ל דלא מצינו טהרה למים מחוברים רק מקרא דאך מעין גו' יהיה טהור והיינו בראוי למקוה מים אבל באינו ראוי טמא מה"ת וא"כ גם אלו המי גבא כשאין בהם רביעית דפסולים לטהרת מים מקבלים טומאה מה"ת ומכאן ראיה גדולה דלהנך דסברי דשאובים פסולים מה"ת גם כשיש בהן מ"ס ומחוברים לקרקע מקבלים טומאה מה"ת כמש"ל:

עתה נבאר ד' המשנה ותוספתא ע"פ פי' הרמב"ם ז"ל וכמ"ש דגם הרשב"א בתוס' ב"ב יפרש כן וכ"נ מפירש"י ז"ל כמש"ל, הא דמטהרי ב"ה ברבו אע"פ שלא שטפו לכאורה איירי ברבו המי גשמים שלא לרצון דאם באו לרצון הרי גם הם נטמאו מהמי גבא דלדעתו כל מי גבא מקבלים טומאה לרצון ונטמאו גם הבאים אח"כ ומה יועיל הרבייה שלהם וע"כ ברבו שלא לרצון ולא קבלו טומאה ולכן בטלים הטמאים ברובן ואף שרבו מעט מעט לא החמירו בזה לומר קמא קמא בטל כמש"ל, מפני שעיקר טומאתן:

מדרבנן, אבל א"א לומר כן דבתוספתא איתא וכשרים להקוות עליהם ואיך יקוה עליהן ברצון וכולם יוטמאו (אף דברמב"ם פ"ה מה"מ הגרסא ופסולים להקוות כו' ע"כ גרסא

משובשת היא כמשי"ת). וגם ברמב"ם פט"ו מהט"א ה"ב כתב סתמא שרבו מי גשמים והו"ל להתנות דהיינו ברבו שלא לרצון כי מסתמא הרבייה היא ברצון לטהר המים, ועוד דלפמש"ל לדעתו דגם טהרה מעוררת טומאה א"כ אם ירבו עליהם אח"כ עוד מים אחרים לרצון יעוררו הראשונים לטמאותן, וגם כאשר יקח מהן בכלי לתרומה וכדומה הרי עתה כולן תלושין ומקבלים טומאה גם שלא לרצון וא"כ יתעוררו הראשונים הטמאים לטמאות אשר ישאב מהן בכלי, וע"כ לומר דהותר לרבות עליהם מי גשמים דכך היה תקנת חז"ל דכשירבו עליהם מים אחרים טהורים יופקעו מעומאתם לגמרי והראשונים שנגע בהן הטמא לרצון נטמאו כולם אבל ברבייה חדשה לא גזרו ע"ז חז"ל וגם הראשונים טהרו דכך היתה התקנה, וכן הדין במי שפיכות האמור במכשירין פ"ב ברבו מי גשמים דטהורים ולא גזרו עליהם שיטמאו מהראשונים רק אדרבה המה מטהרים גם את הראשונים, ולשונו בפ"ב מה' ט"א הכ"ו מי שפיכות כו' ירדו עליהן מי גשמים אם רבו עליהן הרי הם טהורים מחצה למחצה הכל טמא בין בכלים בין בקרקעות עכ"ל. פשוטו נראה דהך בין בכלים קאי גם אאישא ברבו המי גשמים ואף דבכלים מהראוי שגם היורדים לתוכן יוטמאו מ"מ מאחר דלא הוחזקה בהן טומאה לא גזרו ברבו מי גשמים וכ"כ לעיל שגם הרא"ש פי' כן רק להרא"ש בקרקע טהור גם בקדמו המי גשמים מפני שלדעתו אין מי גבא מקבלים טומאה ולהרמב"ם בקדמו המי גשמים הכל טמא אף בקרקע ובקדמו המי שפיכות טהורים אף בכלים, ומ"ש דמחצה למחצה הכל טמא נראה שפי' כן ד' התוס' במי שפיכות ומי גשמים שנתערבו כו' וכמש"ל שגם הרא"ש יפרש כן, אך נראה דוקא בלא הוחזקה בהם טומאה אבל נידון דמשנתנו שהוחזקה בהן טומאה ע"י ששתה הטמא לא מטהרינן ברבו אח"כ המי גשמים רק בהיו בקרקע דכך היתה עיקר התקנה שלא יטמאו רק לרצון וכשיתרבה עליהם מים טהורים יופקעו מטומאתן אבל בהיו בכלים הרי נטמאו מעיקר הדין וכשירבו עוד מי גשמים כולן יוטמאו רק בקרקע טהרו ברבו מי גשמים, ובזה הונח לן מה דקשם טובא לדעתו דמי מקוה מקבלים טומאה א"כ בהיו שם י"ט סאה או כ"ה סאה מים ונגע בהן הטמא לרצון שלדעתו נטמאו כולם ואיך יוטהרו את"כ למי מקוה לפי מה שאבאר לקמן בפ"ב דמים טמאים אינן מטהרים וא"כ כשיבאו אח"כ ע"י רצון האדם עוד מים להשלימן יטמאו גם הם ואיך מצאנו ידינו בעשות מקואות מים להקוות עליהן עד כדי שיעורן אם נטמאו טרם שהושלמו למ"ס ואנחנו כולן טמאים, ולמ"ש ניחא דכשהושלמו אח"כ למ"ס הרי כאן מקוה כשירה ופקע טומאתן הקודמת דכמו שפקע טומאתן ע"י רבייה חדשה כמו כן יופקע טומאתן ע"י השלמתן למ"ס וכ"ד התוספתא דאם היה חסר קורטוב ונטמאו

ע"י פחות מג' לוגים כשירדו אח"כ קורטוב מי גשמים נטהרו כולם דהרי כאן מקוה כשירה והענין דחוק ובלא טעם הגון, והא דמטהר ר"ש כששטפו אע"פ שלא רבו אינו מובן כלל לפירושו דמה יועיל מה ששטפו סאה או יותר מן המי גבא והרי כולם נטמאו ובפרט לר"ש שהוא המחמיר במ"ג דמטמאים אף שלא לרצון ואיך יטהר בשטפו סאה ואם היינו אומרים דבעינן שטפו כמות שהיו היה ניחא אבל בתוס' מבואר דגם בשטפו סאה אחת די וכ"כ הוא עצמו בפירוש המשנה ואין לזה הבנה כלל: ומה שאמרו במ"ו במי התמציות שלא פסקו שלא נטמאו הטעם לדעתו דאותן המים המחוברים לתמציות ההרים לא גזרו עליהם טומאה גם בנגע בהם לרצון אם מפני דרבייה חדשה בא אליהם בכל עת או מפני דנחשבו קצת כמי מעין ולכן לא גזרו עליהן שום טומאה כן מבואר בדבריו פט"ו מהט"א ה"ו. ומה שאמרו בתוספתא שמטבילים בהם את המים פירשה הוא ז"ל בפ"ט מה"מ ה"ב דמטבילים בהם המים שנטמאו נראה דעתו דמשיקין המים לטהרן באלו מי תמציות שלא פסקו אף שאין בהן מ"ס דאף שבטלו רביעית דמקוה בהשקה לא בטלו דלאו מסורת טבילה הוא רק מתורת זריעה רק במי תמציות שפסקו אין משיקין בהם דהרי הן עצמן מקבלים טומאה אבל אלו מי תמציות שלא פסקו דאין בהם טומאה משיקין בהן המים אף שאין בהן מ"ס. אבל קשה שהרי ד' התוספתא הם ביאור למתניתן ואין לזה זכר במשנתנו ורבי לא שנה כו' (ולהר"ש והרא"ש כתבתי לעיל דהך טבילה היינו לטיפה הטמאה). וד' התוספתא המובא בר"ש משנה ה' העתיקן הוא ז"ל ספ"ה מה"מ בנוסתא אחרת מקוה שאין בו מ"ס ונפל לתוכו פחות מג' לוגים מים טמאים שאובים ה"ז כשר לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולים להקוות עליהן, ירדו עליהן גשמים ורבו עליהן הרי אלו כשרים להקוות עליהן. ועל הך ופסולים להקוות עליהן כתב הראב"ד זה שיבוש אלא כשרים להקוות עליהן (ובדפוס דידן נדפס השגת הראב"ד על סוף דבריו ואינו כן אלא קאי על ריש דבריו). ועיין כ"מ וב"י סימן ר"א מ"ש בזה, ודבריו צ"ע מיניה וביה במה איירי אם נפלו המים טמאים שלא לרצון לכן לא נטמאו וכשרים לתרומה א"כ מדוע נפסלו להקוות עליהן. ומ"ש הכ"מ וב"י דטמאים פוסלים אף בפחות מג' לוגים זה היה ניחא אם היו טמאים המי מקוה דבמים טמאים אין טובלים כמשי"ת לקמן אבל בנפלו שלא לרצון שלא נטמאו המים למה יופסלו למי מקום, ואה איירי בנפלו לרצון ונטמאו המים ולכן פסולים להקוות עליהן דכל מה שיבאו אח"כ יטמאו גם המים החדשים עד שירבה עליהם מי גשמים שלא לרצון ואז יוכשרו להקוות עליהן קשה דלמה כשרים לתרומה הרי נטמאו כולם ע"י המים טמאים כמבואר בדבריו רפט"ו מה' ט"א, וגם הרי בפט"ו מה' ט"א לא התנה שירבו המים שלא לרצון וכמש"ל

וגם כאן לא ביאר דבעינן שירבו המים שלא לרצון,, וגם יוקשה לפי"ז מה שהקשיתי לעיל דאיך מצאנו ידינו כו' בכל עשיית מקוה טהרה הרי אם יטמאו המים בהיותן פחות ממ"ס לא יוכשרו עד שירבה עליהן מים שלא לרצון, וגם הרי הוא עצמו כתב בסוף דבריו דאם היה מ"ס חסר קורטוב ונפל לשם פחות מג' לוגים טמאים וירד אח"כ קורטוב מי גשמים נכשרה, ואיך נכשרה הרי נטמאו כל המים וע"כ דפקע טומאתן בהשלמתן למ"ס גם אם לא רבו מים שלא לרצון ולמה ברישא פסולים להקוות עליהן עד שירבו המים עליהן שלא לרצון. ואם נאמר דבסיפא הקורטוב יקד שלא לרצון איך נחלק בין אם ירד הקורטוב לרצון או שלא לרצון הרי הוא לא ירבה על המי מקוה וגם הו"ל לבאר כ"ז, ומ"ש הכ"מ דכיון שחסר קורטוב אחד הקילו בזה, זה לא יתכן דכל עדות חכמיה כך הם דחסר קורטוב דינו אחד כחסר סאה ובכ"מ לא ירד לדקדק בזה איך אייירי אם ירדו הטמאים לרצון כו' ולמה כשרים לתרומה אם ירדו הטמאים לרצון, לכן לית פתרי לדבריו אם לא נגיה בדבריו וכן צ"ל ברישׁ דבריו ונפל לתוכו פחות מג' לוגים מים טמאים הרי זה פסול לחלה ולתרומה כו' וכשרים להקוות עליהן, ירדו גשמים ורבו עליהן הרי אלו כשרים לחלה ולתרומה, ויבאו דבריו כד' התוספתא דלהקוות לעולם כשרים דכשיושלמו למ"ס פקע טומאתן כמש"ל וממילא יוטהרו גם לחלם ולתרומה ואיירי בירדו הטמאים לרצון וגם הוא יקווה עליהן לרצון ואפ"ה פקע טומאתן כמש"ל וגם אם ירבו המי גשמים לרצון נכשרו לתרומה גם אם לא הושלמה למ"ס כמש"ל. זהו הנראה לדעתי בזה ואם לא נגיה בדבריו אין אתנו לברר דבריו ז"ל:

קיצור העולה להלכה:

להר"ש והרא"ש מי גבא שאינן שאובים אינן מקבלים טומאה כלל ובשתה טמא או מילא בכלי טמא החשׁש הוא עבור הטיפה שנטמאה דהשקה לא מהני פחות ממ"ס וכשיתלוש המים אח"כ יתעוררו הטמאים לטמא דגם כשהן מחוברים אפשר שאם יבאו עליהם שאובים מרובים יעוררו לטמאותן, ובבאו שאובים טמאים ודאי יצטרפו להרבות עם הטמאים הראשונים שיהיה רוב בין הכל, ברבו מי גשמים על מי גבא נתבטלו הטמאים הראשונים מפני דגם מקודם לא היה כאן רק ספק בתרי דרבנן ולכן ברבו אח"כ לא גזרו, וכן במי שפיכות שרבו עליהן מי גשמים הדין כן, ומד' הרא"ש נראה דבמי שפיכות שלא הוחזק טומאה בהן אף בהיו בכלים נטהרו ע"י רביית מי גשמים, ומי תמציות שלא פסקו ג"כ מבטלין הטיפה הטמאה וכן בהושלמה המקוה למ"ס גם שלא רבו אח"כ מים האחרונים נכשרה דגם הטמאים נטהרו בהשקה. מים פחות מרביעית אף שהן מי מקוה ומחוברים בקרקע מקבלים טומאה מן התורה, ומים שאובים המחוברים בקרקע

מקבלים טומאה ולמאן דסובר דשאובים פסולים למקוה מן התורה מקבלים טומאה ג"כ מן התורה. מי גבא הקרובים לעיר ולדרך ולא הוחזק בהן טומאה בשעת הגשמים טהורים פסקו הגשמים טמאים מספק, ומי גבא שעירבו בהן שאר משקין הולכים אחר הרוב:
להרמב"ם מי גבא ומים שאובים דינם אחד הוא דאם הם מחוברים לקרקע מקבלים טומאה לרצון אם הם פחות ממ"ס ובמ"ס אין להם טומאה כלל, ובשתה טמא או מילא בכלי טמא כו' נטמאו כל המים שבגבא מפני שהוא לרצון, ואם רבו המי גשמים התירו במתניתין וכן כשנשלמה לע"ס פקע טומאת המים, ואין לזה טעם הגון, ובמי שפיכות שרבו מי גשמים נראה דעתו להתיר אף בכלי כהרא"ש, ומי תמציות שלא פסקו אינן מקבלים טומאה וגם משיקין בהן המים לטהרם אף שאין בהם מ"ס:
אחרי שבררנו שני הדרכים גם כי אלו ואלו דברי א"ח ואין בנו כח להכריע בזה מ"מ תורה היא כו', והמובן מכל הדברים שדרך הרמב"ם ז"ל דחוק למאד מפני מה ברבו מי גשמים נטהרו כמש"ל, וד' התוספתא אינן נהלמים לדעתו בדברי ר"נ שאמר הגביהן רבו הטהורים על הטמאים שאין לזה פי' וגם ד' ר"ש שמטהר בשטפו אין לו טעם כלל, אשר ע"כ נראה עיקר כפי' הר"ש והרא"ש והראב"ד והרע"ב והגר"א ז"ל, אף שלפמ"ש נראה דהרשב"א בתוס' ב"ב יפרש כהרמב"ם ז"ל וכן נראה מד' רש"י ז"ל מ"מ העיקר כדרך הר"ש והרא"ש ז"ל, ומאחר שמוכרח לפי"ז דמי מקוה אינן מקבלים טומאה ע"כ הך דפסחים א"א לאוקמה רק במים שאובים ומוכרח לפי"ז דמים שאובים כשר מן התורה לטבילה, ולומר כדיחוי הר"ש לקמן דאיירי שם בשאובה שהמשיכוה, לבד שאין זכר לזה בש"ס גם הענין בלתי מובן דמה תיקון תיקנו חז"ל במשקי בית מטבחיא דכן, אם שאובים לא יטהרו דמקבלים טומאה מן התורה ומי מקוה בלא"ה אינן מקבלים טומאה מאין יבאו בעזרה שאובה שהמשיכוה לתקן בזה שיהיה דכן, ומ"ש הר"ש דא"א בלא המשכה קצת הרי אנן קיי"ל בש"ע סעיף מ"ה דבעינן המשכה ג' טפחים והרמ"א כתב דעל רצפת אבנים לא מהני והר הבית היה מרוצף באבנים, לו נימא כן ויוכח מזה דשאובה שהמשיכוה כולה כשר מן התורה למי מקוה ממילא מובן דדרשת הת"כ מה מעין בידי שמים אסמכתא היא דשאובה שהמשיכוה לאו בידי שמים היא, ממילא מוכח דגם שאובה בלא המשכה כשר מן התורה דמן התורה אין לחלק בין, המשיכוה או לא המשיכוה וכמ"ש הרמב"ן בב"ב ס"ו דמאן דמכשיר שאובה שהמשיכוה כולה מדרבנן ע"כ מה"ת כשר גם שאובה גמורה דמן התורה אין לחלק בין המשיכוה או לא, ככה נימא גם אנן דמאחר דמה"ת כשר המשיכוה כולה כן יוכשר מן התורה גם שאובה בלא המשכם ובפרט שדוחק גדול הוא לאוקמה בשם בהמשיכוה ולכן הרא"ש בה"מ דחה

דאיירי שם במי מקוה. ומאחר שבררנו דא"א לאוקמה במי מקוה נשאר הוכחה קיימת דשאובים כשר התורה כשהם מחוברים לקרקע וזו הוכחה חזקה יותר מה שהוכיחו הרמב"ן והר"ן ז"ל, ותו לא מידי:

בב"ב (דף ק' ע"א) הובא תוספתא דאהלות פי"ג (הובא בר"ש מ"ה שם) השלג והברד והכפור והגליד והמים אינן ממעטין בחלון ופירוש רש"י שם דהם נמוסין ולא מיקרי דבר החוצץ, ופי' התוס' שם השלג וברד כו' מקבלים טומאה כו' דאל"כ בלא"ה אינן חוצצין דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ כו' ועל מים לא כתבו התוס' מאומה, וצריך לפרש דגם המים אינן מקבלים טומאה ולר"ש ניחא דהיו שם מי גשמים הנקוים בחלון ואין להם טומאה דהוי כמי גבא המונחים בקרקע. אבל להרמב"ם איך יצייר זה הרי המים מקבלים טומאה מדרבנן ואיך יחוצו, ואפשר לומר דמאחר דמן התורה אין להם טומאה שפיר חוצצים כמ"ש התוס' שם לענין נכרי שחוצץ יע"ש, הגם שיש לחלק דנכרי אינו מטמא מפני טומאת מת כ"א מדין זיבה מ"מ הרי הר"ש כתב במ"ה לענין פחות מכביצה אוכלים דמפני דמן התורה אין לו טומאה חוצץ אף שמקבל טומאת מת מדרבנן, והא דעפר בית הפרס אינו חוצץ כתב הר"ן בש"מ שם דיש לו עיקר בדאורייתא, ובלא"ה לא ק"מ דהרי בש"מ שם הקשו דהמים ראויין ומלחלחין הכותל ומסתמא יקנו אותם משם ואינו מבטלן ותירצו דאיירי באמת המים העוברת בחלון וזה דוחק גדול וגם רש"י כתב שם דאיירי דהמים היו בכלי וא"כ מקבלים טומאה מן החורם, וצריך לומד כמ"ש הרמב"ם פט"ו מה' ט"מ ה"ב דבאמת אינן חוצצים מתרי טעמי כל הני דמנינן שלג וברד כו' ומים דראוין הן ומקבלים טומאה ואין להאריך בזה: ובחנינה י"א כתב רש"י על ד' הש"ס במים במי מקוה דבא לאפוקי שאובים ודעתו דשאובים פסולים מן התורה וא"כ לדעתו ע"כ הא דפסחים י"ז איירי בעי מקוה ואפ"ה מקבלים טומאה ברביעית ויפרש המשניות דידן כהרמב"ם שמקבלים טומאה לרצון וכו' ולכן סיים שם רש"י דאם היו שם מ"ס אין עליהם טומאה כלל ולדעתו בשאובים גמורים יטמאו מן התורה גם במ"ס, והוא עצמו כתב בתמורה י"ב דלרבנן שאובה שהמשיכוה כולה כשירה גם מדרבנן ולהרמב"ן הוא תרתי דסתרי דאם שאובים פסולים מן התורה אין להכשיר שאובה שהמשיכוה כולה דמן התורה אין רמז לזה:

ואפשר שרש"י חזר בו בתמורה ממה שהחליט דשאובים פסולים מן התורה דהרי בעירובין ד' ע"ב פירש"י על הא דבמים במי מקוה דלא לאפוקי דלא בעינן מים חיים, וגם ביבמות פ"ב ע"ב כתב רש"י סתמא אע"פ דפסול שאיבה דרבנן, ואיך שיהיה הא דפסחים מפרשה רש"י במי מקוה דאם היה מפרשה בשאובים מי הכריח לו לסיים דבמ"ס לא גזרו

עליהם טומאה וע"כ דמפרשה במי מקוה, אבל לשיטת הר"ש והרא"ש במשניות אלו ע"כ הא דפסחים איירי בשאובים כמש"ל. ובתוס' בכורות נ"ה ע"ב ד"ה שמא ירבו כו' ראיתי דבר נפלא שהביאו ראיה שם דמי מעין שנפסקו מטהרים גם באשבורן מהך דפסחים י"ז שאמרו שם דרביעית חזי להטביל בו מחטים כו' וכתבו התוס' משמע באשבורן דומיא דכלי וקאמר התם מאמת המים שבעזרה היו עכ"ל, ולא אבחין אנה מצאו כן ואין לזה זכר בש"ס פסחים וגם בפסחים כתבו התוס' בעצמן בשם ר"י להוכיח משם דשאובים כשרים מן התורה למקוה וכן הוא מוכרח באמת להר"ש והרא"ש וד' תוס' בכורות הם נפלאים:

מ"ז (פסקא א') למעלה מהן מקוה שיש בו מ"ס שבו טובלין ומטבילים כו'. הראב"ד בס' בעה"נ בשער המים פ"ו הביא מכאן דבטלו רביעית דמקוה אף לכלים. ואמת הדבר שלא מצינו בשום מקום במשנה איזה דבר שיוכיח דמן התורה די ברביעית לכלים וגם הרמב"ם לא זכר בשוה מקום דין זה רק מ"ש ברפ"ט מה' מקואות במי תמציות שלא פסקו דמשיקים המים אף בפחות ממ"ס ושם לאו מדין טבילה הוא רק מדין זריעה כמש"ל, ועכ"ז הסכימו כל הראשונים ז"ל דמן התורה די ברביעית לכלים אף שבנזיר ל"ח בד' הש"ס והאיכא רביעית דמקוה נתלבט רש"י ז"ל והביא כמה דרכים בזה מפני שלא מצא יסוד חזק לרביעית דמקוה מ"מ בפסחים י"ז הסכימו רש"י ותוס' לפרש כן דמן התורה די ברביעית לכלים ומשניות אלו עיקר דבורן במעלות דמקואות הם בדרבנן דהני תרי מעלות דלעיל במי גבא ומי תמציות הוא מעלות דרבנן כמש"ל ולכן לא הוזכר בכאן דין רביעית דכלים שדי מן התורה אבל יציבא מלתא מד' הת"כ המובא בש"ס חגיגה י"א שדרשו על שיעור מקוה מקרא דכתיב ורחץ במים את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן כו', ודרשא זו אינה רק לטבילת אדם אבל לטבילת כלים לא מצינו בשום מקום הוכחות מקרא שיושוה מן התורה טבילת כלים לטבילת אדם וא"כ נשארים בדין תורה שיהא גוף הנטבל עולה בהן בכל שהן, ומ"מ בעינן רביעית לפחות כמבואר בפסחים שם ובנזיר ונראה שזו הלכה מקובלת דפחות מרביעית אין בו שיעור טהרה, והריב"ש בתשובה סימן רצ"ד כתב דפחות מרביעית לא יפול בו לשון מקוה כיון דלא חשיבי, וג"ז ביאור חכמים הוא אלא שהוא כגוף תורה שכן קבלו מפי השמועה כו' יע"ש, ולקמן יתבאר ברביעית דמעין דלא בטלו אם בעינן רביעית דוקא או די בכל שהוא, ובע"ז ע"ה ע"ב דרשו חז"ל טבילת כלים הנקחים מן הנכרי מקרא דאך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן ומוכח דבעינן לכלים מ"ס כמו לאדם כתבו התוס' שם דחידוש הוא שחדשה תורה בכלים הנקחים מן הנכרי להצריך מ"ס והטור השיג ע"ז ביו"ד ר"ס ק"כ, ובאמת

מזה מוכח דכל עיקר דין טבילת כלים הנקחים מן הנכרי הוא מדרבנן ואסמכוה אקרא דאך במי נדה וכמ"ש הרמב"ן בביאור התורה פ' מטות, ואין כאן מקומו:

א ושיעור ארבעים סאה מבואר הוא בש"ס ברייתא דת"כ הובאה בעירובין ד' וביומא ל"א וחגיגה י"א ובפסחים ק"ט שלמדו זה מקרא דורחץ במים את כל בשרו האמור בתורה גבי בעל קרי (פ' תזריע) שהצריכו התורה מים שכל בשרו עולה בהן בבת אחת ושיעור מ"ס לאו הלכה למשה מסיני הוא רק חז"ל שיערו כן דשיעור מים שכל בשרו עולה בהן הוא מ"ס, ואף שמד' רש"י בעירובין ד' ע"א ד"ה שיעורים מוכח קצת דהל"מ הוא א"א לומר כן כדמוכח במנחות ק"ג ע"ב (וגם רש"י לא כוון על שיעור מקוה שזה הובא בש"ס לענין חציצין ולא לענין שיעורים). שהרי במנחות שם השיב ר"ש כל שיעורי חכמים כך הוא בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול והביאו שם עוד הא דכביצה מטמאה טומאת אוכלים והא דשלשה על שלשה מטמא מדרס ועניגם כך הוא דחז"ל למדו מקרא שיעור אוכלים לטומאה מקרא אוכל הנאכל בבת אחת וחז"ל שיערו שזה השיעור הוא כביצה כמ"ש רש"י בפסחים ל"ג ע"ב וכן התורה אמרה דכל דבר חשוב הראוי למדרס מטמא מדרס וחז"ל שיערו שזה השיעור הוא שלשה על שלשה טפחים וצמצמו שיעורם אף אם יחסר נימא אחת מזה אינו מטמא מדרס וכן בחסר שומשם מכביצה אינו מטמא אף שלפי אומד הדעת אין לחלק בג' על ג' בין אם יהיה בשלימותו או יחסר נימא אחת וכן באוכל הנאכל בבת אחת כו' מ"מ חז"ל צמצמו שיעורם, וכך הוא הענין הזה במקוה דהתורה אמרה דבעינן שיהא כל גופו עולה בבת אחת וחז"ל צמצמו שיעור הזה שהוא במ"ס אף שלפי אומד הדעת אין לחלק בין חסר קורטוב או לא מ"מ כך הוא שיעורי חכמים כולם מצומצמים ע"פ יסודי התורה, ובתשובות ריב"ש סי' רצ"ד דימה שיעור מקום לשיעור כזית וכביצה ולפי הנראה כזית וכביצה הוא הל"מ וזה השיעור הוא ביאור על התורם כמו בג' על ג' וכדמוכח במנחות ק"ג, ומ"ש הב"ח ביו"ד סי' ק"כ דשיעור מ"ס הוא דרבנן תמוה. ועם כ"ז לשון הפ"כ צ"ע שאמרו שם מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה מ"ס והובא לשון זה בש"ס במקומות הנ"ל, ולשון זה מוכיח דשיעור התורה הוא אמה על אמה ברום שלש אמות וזה מפורש בתורה שבזה השיעור כל גופו עולם בהן וחז"ל צמצמו שיעורו והעמידוהו על מ"ס, וזה לא יתכן, חדא דא"כ אנן דלא ידעינן שיעור מ"ס איך נשער השיעור מקוה דאין אתנו יודע חשבון הסאים ולכן כל הפוסקים כתבו רק שיעור דאמה על אמה ברום שלש אמות כמבואר בטוש"ע יו"ד ומוכח מזה דשיעור מ"ס אינו מוכרח לנו, ועוד דאם מפורש בתורה שיעור אמה כו' אין כאן

צמצום שיעור חז"ל במ"ס דכל אדם יוכל למדוד שטח זה של אמה על אמה ברום ג"א כמה יעלה שיעורו, ולכן צריך לומר דה"פ שזה השיעור דאמה על אמה ברום ג"א הוא משיעורי חז"ל דהתורה אמרה מים שכל גופו עולה בהן וחז"ל צמצמו השיעור על אמה על אמה ברום ג' אמות לא פחות ולא יותר דכך שיערו שזה הוא שיעור מים שכל גופו עולה בהן לאדם בינוני דכל שיעורי חז"ל כמו בכביצה כו' הכל הוא בשיעורי אדם בינוני כמבואר בכלים פי"ז מ"ע, וכן הוא מדוקדק בלשון הרמב"ם רפ"ד מה' מקואות וז"ל והוא שיהיה בהן כדי להעלות טבילה לכל גוף האדם בבת אחת שיערו חכמים אמה על אמה ברום ג"א ושיעור זה הוא מחזיק ארבעים סאה כו' עכ"ל. מבואר הוא כמ"ש דצמצום שיעור חז"ל הוא אמה על אמה כו' ושיעור מ"ס ממילא אתי ומה שאמרו במ"ס חסר קורטוב כו' היינו לומר דצמצמו שיעורם אף משהו פחות מרום ג"א לא תעלה טבילה דאורייתא וזהו מ"ס חסר קורטוב כו' וא"כ שיעור מ"ס המוגבלים בד' חז"ל לא ידענא למאי אתי דעיקר השיעור הוא אמה על אמה כו' ולמה לן זה השיעור של מ"ס, ונראה שאצלם היה זה השיעור של מ"ס יותר מקורב להבינו ולכן העמידוהו על שיעור מ"ס שזה יוכל כל אדם למדוד כל שטח בנינו העשוי למקוה אם הוא מחזיק ארבעים סאה אבל חשבון של אמה על אמה לאו כ"ע מבחינים לחשבו אם היה רחבו שתי אמות וכדומה, ועוד דנ"מ מזה לענין חשבון המי מקוה בכמה דוכתי כגון בנתן סאה ונטל סאה שבנקל יעמדו ע"ז ע"י מה שאנו יודעים חשבון המים כמה הן, אבל עיקר שיעור צמצום ד' חז"ל הוא על אמה על אמה ברום ג"א, ולשון הש"ע אינו מדוקדק בזה שכתב להיפך צריכה שתטבול בארבעים סאה ושיעורם אמה על אמה כו' ואינו כן דצריכה שתטבול במים שממלאים מקום אמה על אמה כו' ושיעור זה הוא ארבעים סאה, ויתכן לפי"ז דבזמנינו שאין אנו מבחינים חשבון הסאה רק מודדים בחשבון אמה כו' וידוע הוא אשר מימות משה ועד עתה הדורות מתמעטין בשטח גופם ומה שבזמנינו הוא אדם בינוני היה בזמן הש"ס ננס וקצר ובמדידת אמה על אמה שלנו לא יהיה מ"ס של תורה שנמדדו ע"פ אמה דבזמן משה דאז האמה היתה בששה טפחים שלהם ועכשיו אנו מודדים בטפחים שלנו שהם קטנים אין בזה חשש אף אם אין כאן מ"ס של תורה דהתורה צותה רק מים שכל גופו עולה בהן וחז"ל צמצמו השיעור על אמם כו' בכל דור לפי מדידתו באדם בינוני שבזה יעלה שטח גופו, ואילו היה שיעור דאורייתא מ"ס לא היה מספיק מדידת אמות שלנו:

ובעינן סאה דאורייתא אבל מסני שהקבלה הים על אמה על אמה כו' לכן יספיק ע"ז מדידת אמות שלנו. והנה הראב"ד בריש שער המים כתב דגם הא דמעין מטהר בכל

שהוא בעינן לפחות שיתכסה כל גופו בבת אחת וכ"ב הר"ן בפ"ב דשבועות, לפי"ז אדם בריא ושמן גם גדול בקומה לא יספיק לו אמה על אמה ברום ג' אמות לטבול גופו ויהיה לפי"ז מעין חמור ממקוה, אבל הא בורכא דגם אדם בריא ושמן לא יצטרך מים רבים, כ"כ רק חריץ מקום המים יצטרך שיהיה רחב יותר מאמה כו' אבל גופו יתכסה גם במים מועטים דכאשר יבוא גופו לשטת המים ממילא יתרבו המים ויבאו על כל גופו, ומה שהצריכו חז"ל שיעור אמה על אמה ברום ג' אמות אף שזה שיעור אדם בינוני כמשי"ת מ"מ שיעור חז"ל הוא שכל שטת זה שיבא בו גוף אדם בינוני יהיה כולו מים שפירשו ד' המקרא מים שכל גופו עולה פירושו ששטח כל גופו נחשב כאלו הוא מים ובעינן מים למלאות כל מקום שיבא בו שטח גופו וזה בעינן במי מקוה דוקא אבל במי מעין לא מצרכינן כן ולכן גם באדם גדול שגופו לא יבא בשטח של אמה על אמה מ"מ מים שיתכסה בהן גופו יספיקו אף מים מועטים, ולקמן בדין מעין אבאר עוד בזה בעז"ה:

(ב) עתה נבואה לכוון החשבון, בדורנו זה כפי חשבון המבואר בש"ך ר"ס ר"א עולם שיעור מקוה מ"א אלף ותע"ב אצבעות שוחקות והוא שיעור מ"ד אלף וקי"ח אצבעות וחצי עוצבות ובשיעור אגודל, וחשבון קשה הוא לכוון שיעור אגודל באדם בינוני דצריך לכוון ערך אדם שיהיה בינוני וגם שיהא גודל אצבעו מכוון למדת גופו דיש אדם מכוון בגופו בינוני וערך אבריו הם דקים או גסים לפי ערך מדת גופו, ומאן מפיס לכוון אדם בינוני ואברים בינונים, וכמבואר בעירובין מ"ת ע"א שאמרו שם דלא פסיקא ליה דיש ננס באבריו יע"ש ודוק:

ואבאר שיעור קומת אדם. הנה רבותינו בעלי התוס' הניתו הנחה בשבת צ"ב ע"א ובעירובין מ"ח ע"א דשיעור גופו של אדם הוא שלש אמות עד כתפיו וראשו וצוארו הוא יתר על ג"א ולא נתנו בזה שיעור מוגבל אבל לא יגיע לשיעור אמה, ומה שאמרו בעירובין גופו של אדם ג"א היינו עד כתפיו לבד מראשו וצוארו, ומה שהצריכו למקום קבר ד"א היינו עבור צוארו וראשו ודפי הארון, ושיעור מקום הוא שלש אמות דבטבילתו ירכין ראשו מעט וגם המים יתפחו ויעלו כשיכנס וחזקו דבריהם אלו בכמה מקומות בש"ס בב"ב ק' ע"ב ובפסחים ק"ט ע"ב ובחגיגה י"א ע"א ובעירובין מ"ח ע"ב וביומא ל"א יעו"ש בכל המקומות, אבל הרשב"ם כתב בב"ב ק' ע"ב דגופו של אדם עם ראשו הוא ג"א ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בב"ב שם החזיק אחריו והביא שם כמה מדרשי אגדה שאמרו להדיא דכל גופו עם ראשו הוא שלש אמות והוא שיעור כל קומתו, וכן ד"ז רביט הגאון מלאדי נ"ע כתב בתיקוני המקוה שלו לעשות המקוה אורך ח"י טפחים כדי שתוכל לטבול בהתפשטות גופה לארכה וזה כדעת הרמב"ן ז"ל, ואני אבא אחריהם ואמלא דבריהם:

בראש אומר אם כד' התוס' דעד כתפו של אדם הוא ג"א איך לא שיערו חז"ל אורך צואר אדם בינוני עם ראשו והרי כל רז לא אניס להו שנית והוא העיקר דבעירובין מ"ח אמרו גופו של אדם ג"א ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו ואם עד כתפו הוא ג"א הרי זאת נראה בחוש הראות אשר ידו של אדם בכל השלשה פרקים מן הכתף עד סוף אצבעותיו מחזיק יותר משטח חצי הגוף מן הכתף עד עקבו דאם יפשוט אדם ידו למטה תחזיק עד סמוך לפרק שבין שוק לארכובה ונראה זה בחוש שמחזקת יותר מחצי שעה גוף האדם מן הכתף עד עקבו, וא"כ להתוס' דעד כתפו הוא ג"א א"כ שטת היד כולה מחזקת יותר מן אמה וחצי ואיך נתנו שיעור לזה אמה כדי לפשוט ידיו והרי סיד מחזקת יותר מן אמה וחצי לדעתם, ואם הכונה שלא יפשוט כל ידו למעלה רק קצתה וקצתה תהא מקופלת איזה שיעור גבולי הוא שנתנו לזה ד' אמות ממ"נ אם יפשוט ידו לגמרי למעלה מראשו הרי יתפוס יותר מן ארבע אמות וחצי ואם יקפול אותם לא תחזיק אף אמה אחת, וגם פשט הש"ס הוא דאמה הרביעית הוא כדי לפשוט ידו למעלה מראשו בכל אורך היד ולדעתם יתפוס בכ"ז יותר מד' אמות וחצי וחוש הראות לא יכזיבנו אדם, אבל בירור הענין כך הוא דכל גוף האדם עם ראשו הוא שלש אמות וכאשר יפשוט האדם את ידיו למעלה מראשו יתפסו שטח פרק העליון מן היד עד סוף ראשו והיינו שיושלם פרק הכתף עד המרפק הנקרא קודא בלשון התוס' ובלשוננו הוא עלנבונין פרק העלנבונין יושלם בצמצום עד סוף ראשו, ומן פרק הקודא עד סוף אצבעותיו הוא אמה שלמה בת ששה טפחים בכל איש ואיש לפי מדת טפחיו, ויבאו ד' הש"ס מכוונים שאמה הרביעית הוא כדי פשיטת ידיו למעלה שיתפסו למעלה מראשו עוד אמה אחת, והוא מפרק הקודא הנקרא עלנבונין עד סוף אצבעותיו, וכל זה ברור:

ג ובזה יתבארו ד' הש"ס בכתובות ה' ע"ב דאמר מר זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע כו', ופירש"י זו אמה שמהגדולה מודדים אמת בנין ואמת כלים, ואינו מובן כלל איזו מדה יש באצבע האמצעי הארוך הנקרא אמה הרי במנחות מ"א ע"ב אר"פ טפח דאורייתא ארבע בגודל שית בזוטרא חמש בתילתא והיינו באצבע הסמוך לזרת הובא ברש"י עירובין י' ע"ב אבל לא נמצא שום מדידה לאצבע הארוך מחבריו הנקרא אמה, אבל הענין כך הוא שהוא נקרא אמה שמפרק עלנבונין עד סוף אצבע הארוך הוא אמה בצמצום יע"ש זה נקרא אמה שהוא אמת כל איש בששה טפחים שלו יעלו מכוון לשטח פרק השני מיד הנקרא זרוע עם כל פס היד עד סוף אצבע הארוך הנקרא אמה ע"ש זה, ואפשר שגם כוונת רש"י כן הוא, ודבר זה הבנתי מד' ד"ז הגאון מלאדי נ"ע בש"ע ר"ס שמ"ט, והוא אמת בד' הש"ס דכתובות, ומוכת מזה להדיא שד' הש"ס בעירובין מ"ח נאמרו בדקדוק

השכל, דלמעלה מראשו יופשט ידו מן פרק עלנבוגין עד סוף אצבע הארוך הנקרא אמה והוא אמה ממש, ומה שאמרו שם כדי לפשוט ידיו ורגליו אשגירת לישנא הוא דפישוט הרגל לא תוסיף מאומה רק פישוט כל היד וכאמור והרי מתבאר מכל זה להדיא שאורך כל גוף האדם עם ראשו הוא ג"א וכרשב"ם ורמב"ן ז"ל, וגם מ"ש התוס' שם לדחות ד' התרגום שני דבני המן נתלו כל אחד בג' אמות דקטועי ראשים היו הוא דוחק גדול דנודע דכל נתלה האמור בתורה הוא בשלמות עם ראשו כמובן ממה שאמרה תורה פ' תלא כי קללת אלהים תלוי כמבואר ברש"י ורמב"ן שם: (ד) ופש גבן לישובי הוכחות התוס' לדבריהם מד' הש"ס בשבת צ"ב ע"א שהוכיחו דמוציא משאו למעלה מעשרה חייב מארון דאמר מר ארון ט' וכפורת טפח וגמירי דכל טונא דמדלי במוטות תילתא מלעיל כו' אשתכח דלמעלה מיו"ד הוי קאי ומזה הוכיחו דמן הכתף הוא ח"י טפחים והארון היה מושפל מן הכתף ששה טפחים ושני שליש והיה מוגבה למעלה מיו"ד טפת ושליש, אבל אם נחשוב ח"י טפחים מן הראש א"כ הראש וצואר יתפיס יותר מטפח ושליש (וזה ודאי אמת וכמש"ל דהראש וצואר יתפיסו ערך חצי אמה) א"כ לא היה הארון מוגבה למעלה מעשרה טפחים דגם אם נחשוב ט"ז טפחים מן הכתף הרי הארון מושפל ששה טפחים ושני שליש ויבא קצהו בתוך עשרה וזהו עיקר הוכחתם שדחו מזה ד' הרשב"ם בב"ב, והרמב"ן ז"ל לא שם לב לדחות ראייתם:

אבל באמת מטיבותייהו דרבותינו קאמינא דלאו ראיה היא כלל דבש"ס הכי קאמר דע"כ: מוציא חייב גם למעלה מעשרה דאם היה דין מוציא כדין זורק דפטור למעלה מעשרה הרי בזורק קיי"ל בשבת ח' ע"א דאם קצה העליון של הנזרק הוא למעלה מעשרה גם כן פטור דלא נח כולו בחיוב דהרי אמרו שם רבא אמר אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט א"א לקרומית של קנה שלא יעלו למעלה מיו"ד ופירש"י שם וכיון דלא נייחא כולה ברה"ר לא הוי הנחה לאחיובי, ואף אביי לא פליג שם רק מטעם דלא חשיב לקרומיח שיחשב כאגודו במקום פטור כמ"ש רש"י שם הא בדבר שגוף הנזרק מקצתו למעלה מעשרה לכ"ע פטור וכ"פ הרמב"ם פי"ד מה"ש הי"ט וכמ"ש המ"מ שם יע"ש, וא"כ הארון שהיה גבהו עשרה אם היה מושיט למעלה מיו"ד פטור היה פטור גם אם יוגבה מקצתו מן הקרקע והיה קצה עליון שלו למעלה מעשרה היה פטור ולא היה נחשב למלאכה וכיון דילפינן ממשכן מוכח דמושיט למעלה מיו"ד חייב. איברא שהרשב"א בחי' שבת צ"ט ע"ב כתב דלא פטרינן כ"א שהכלי תופסת כל גובה רשות החיוב ומוגבה במקום פטור אבל במודלית מע"ג קרקע לא אמרינן כן אבל אין דבריו מוכרחים ופשט הש"ס לא משמע כן ואין, להקשות דא"כ לא היה צריך בש"ס להוכיח מהא דכל טונא דמידלי במוטות

כו' דאיך שינשא הרי בקצת שינשא מן הארץ הרי קצה העליון שלו למעלה מעשרה, יש לומר דלהכי הקדימו דארון תשעה וכפורת טפח א"כ היה אפשר לומר דארון נתשב בפ"ע דהרי הכפורת לא היה מחובר בארון רק היה מונח עליו כדף מושכב ולא נחשב מכלל הארון כמ"ש רש"י בפ' תרומה וא"כ נימא דארון עצמו היה בתוך עשרה ולא היה מוגבה מן הקרקע רק חצי טפח עד טפח והיה כולו בתוך יו"ד ומה דכפורת היה למעלה מעשרה אין זה מגוף הארון וגם בזורק היה חייב כה"ג ולכן נחשב למלאכה ולזה אמרו דכל טונא דמידלי במוטות כו' והיה מוגבה שלשה טפחים ושליש טפח והארון עצמו יוגבה שני טפחים ושליש מן הכתף, וגם אפשר לומר דתילתא מלעיל הוא מגוף הארון עצמו והיה מוגבה שלשה טפחים מן הארון עצמו למעלה מן הכתף וקצהו התתחון יגיע רק טפח בתוך עשרה כמ"ש לקמן אות ת' ט' דמכתף לארץ הוא ט"ו טפחים וא"כ יגיע קצה עליון של ארון עצמו למעלה מעשרה וע"כ דמושיט חייב למעלה מיו"ד, והתוס' פירשו דהוכחת הש"ס הוא ממה דקצה התחתון שלו היה למעלה מיו"ד וכ"נ מפירש"י שם ולזה היה דחוק להם כאמור אבל לפט"ש דהוכחת הש"ס הוא מקצה עליון של ארון לק"מ, ובזה יונח לנו מה דלכאורה קשה עוד דגם אם מושיט למעלה מיו"ד חייב מ"מ הארון היה רחבו ד' על ד' וגבוה יו"ד ורשות בפ"ע ופטור עליו כמבואר בדין זרק כוורת האמור שם בדף ח' יע"ש ולפמ"ש דהכפורת לא נחשב מכלל הארון והוי ככלי בפ"ע א"ש דהארון לא היה גבוה יו"ד, אבל הא בלא"ה יש ליישב דלרש"י שם הטעם דפטור גבי כוורת מפני דלא היו זורקין רשויות ואין זה רק בזורק לא במושיט ולתוס' שם הטעם דהוי כזורק מרה"י דרך רה"ר ובמושיט באמת חייב כה"ג כמ"ש התוס' שם ואין כאן מקומו):

ה עוד נראה לדעתי ממה שהרמב"ן ז"ל לא חשש כלל להשיב על הוכחת התוס' שהוא ז"ל כתב בביאור התורה בפ' תרומה במלאכת הארון ע"פ ויצקת לו וכו' על ארבע פעמותיו וכתב רש"י שם ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים (ונמשך אחר ד' הש"ס דשבת צ"ב דתילתא היה מלעיל והיו הטבעות סמוך לשליש העליון של הארון). וכתב עליו הרמב"ן ז"ל אבל לא ידעתי למה פי' שבזויות העליונות היו כו' שהכובד גדול מאד ועוד כי דרך הכבוד הוא שיהיה הארון נשא למעלה על כתפות כו' וסיים שם וזה אמת כך הוא שבזויות התחתונות היו הטבעות והארון נשא למעלה כמו שפירשתי וזה היפך ד' הש"ס דשבת הר"ל ורחוק אצלי אשר הרמב"ן ז"ל יתעלם ממנו ד' הש"ס דשבת הנ"ל דנהירין ליה שבילי דכולא תלמודא. ולכן לבי אומר לי שהיה גרסתו בש"ס דכל טונא דמידלי במוטות חרי תילתי מלעיל תילתא מלרע וכמ"ש הוא ז"ל דכן הוא באמת דרך נושאי משאות להגביה רוב המשא על המוט למען לא תכבד על הנושא, וא"כ א"ש ד'

הש"ס בפשיטות דגם אם מן הכתף הוא רק י"ד טפחים עד לארץ הרי הארון היה מושפל רק שלשה טפחים ושליש והיה מוגבה גם קצה התחתון שלו למעלה מעשרה. ואשר לא הביא ד' הש"ס שידע שיש בהן חילופי גרסאות אבל אנחנו אין אנו צריכים לזה דגם לגרסתנו הוכחח הש"ס פשוטה מקצה העליון כמש"ל, ואחרי שישבנו ד' הש"ס ואין לתוס' הוכחה משם נשארה הוכחתי הנ"ל גלויה ומפורסמת דכל גוף האדם עם ראשו הוא שלש אמות, וגם מ"ש התוס' דשיעור מקוה ג"א שהמים יוגבהו קצת לא יהלם לפי מה שאבאר דכל גופו עולה היינו שכל גופו נחשב כמים וא"כ גם הראש צריך לחשבו בחשבון המים, ומה שאמרו בב"מ ד"א של אדם קונות לו הוא מפני דכשיפשוט ידו למעלה מראשו יהיה שם ד"א וכן להיזק ראיה הצריכו כוחל של ד"א בריש ב"ב וכמ"ש התוס' שם הוא מפני שהאדם יתלה עצמו על פסי ידיו על הכותל ויוגבה גופו וראשו עד פסי ידיו המוגבהים עד שיעור ד"א אם יופשטו ויוגבהו למעלה שכן הוא דרך אדם ולכן הצריכו לו ד"א למחיצה מפסקת אבל כל קומתו עם ראשו אינו רק ג"א וכמ"ש הרמב"ן ז"ל מד' אגדה שהביא שם וכ"ז ברור, ואף שראיתי שהתוי"ט וכן בס' תפ"ו נמשכו אחר ד' התוס' העיקר כמ"ש הרמב"ן וכמ"ש בראיות ברורות:

ואחרי שזכינו לברר דכל קומת אדם בינוני עם ראשו הוא ג"א א"כ נקל לנו לחשוב שיעור אמה שהוא שליש קומת אדם בינוני ודבר ידוע הוא אשר במדינתנו שיעור גובה אדם בינוני הוא שני ארשין ארבעה מיערסקטם במדת הקיר"ה יעלה לפי"ז אמה במדה שנים עשר וויערסקעס הוא ג' רבע ארשין, ואם נבוא להחמיר בזה נחשוב מדת בינוני סך שני ארשין חמשה וויערסקעם וחצי שזה באמת מדת גדול קצת בקומה, כנודע יעלה לפי"ז אמה שנים עשר וויברסקטם וחצי, אך מסופק אני בזה אם נצריך בחשבון זה חצי אצבע יתר בכל אמה להיות אמות שוחקות דמה שהצריך הרשב"א חצי אצבע יתר למדת שוחקות הוא ע"ח האמות במדידת טפחים כמבואר בעירובין ג' והוא ממשנה פי"ז דכלים מ"ט מפני שבמדידה ההיא יש לדחוק האצבעות חכופות זו לזו או לרחקן להיות מרווחים ולכן בעינן בהו חצי אצבע בכל אמה יתירה להיות האצבעות מרווחות, אבל במדידה הזו שאנו חושבין שליש מקומת אדם אין לנו להחמיר בזה חצי אצבע יתר דאין כאן מדת טפחים לקרבן או לרחקן, ועכ"ז נראה לדעתי דבעינן גם בזה חצי אצבע יתר שנראה שהטעם שהחמירו בזה הוא לאו מפני חשבון האמה עצמה פן לא יכוונו במדידתה דהרי אמרו שם במשנה דשתי אמות היו במקדש והיתה יתירה על של משה חצי אצבע והרי מדת משה ודאי היתה מכוונת ומדוקדקת ולמה הוסיפו עליה וע"כ הטעם מפני חשש דבר הנמדד עתה שאנו מודדים פן יצמצמו במדידתו ולכן הוסיפו חצי

אצבע כמבואר שם הטעם במשנה שלא יבאו לידי מעילה ולפי"ז בכל מדידת אמות דאו' נצרך להוסיף חצי אצבע מפני חשש צמצום המדה בדבר שאנו מודדים כעת לא עבור צמצום האצבעות רק מפני חשש צמצום המדה בדבר הנמדד לפנינו, וא"כ בכל מדידת מקוה שהוא שיעור דאו' נצרך להוסיף חצי אצבע אף אם נחשוב בחשבון אמות לפי שיעור קומת אדם, מ"מ מחשש צמצום המדה בדבר הנמדד יש להוסיף חצי אצבע שלא יבאו לידי טעות, וא"כ יעלה שיעור אמה שלשה עשר וויערסקעס היינו להוסיף:

חצי וויטרסאק שהוא שיעור אצבע לפי האמור דשנים עשר וויערסקעס הוא אמה א"כ וויטרסאק הוא שני אצבעות באגודל לחשבון כ"ד אצבעות באמה, ואף שחשבנו להוסיף חצי וויטרסאק בכל אמה מפני שנחשוב מדת אדם על שני ארשין וחמשה וויערסקעס וחצי ואז לא יעלה וויטרסאק לחצי אגודל מ"מ שיעור חצי אצבע שאנו מוסיפים לחומרא בעלמא די להוסיף ע"ח אדם בשיעור שני ארשין וארבעה וויערסקעס והוא שיעור אמה דאורייתא עם חומרותיו בדורינו אלה שלשה עשר וויערסקעס על שלשה עשר וויערסקעס על רום תשעה ושלשים וויערסקעס שהוא שני ארשין וחצי, נכה וויערטאק, יעלה לפי"ז אמה על אמה שהוא שלשה עשר וויטרסאק על שלשה עשר וויטרסאק סך שני אלפים ומאה ותשעים ושבעה וויטרסאק על וויטרסאק ויהיה שיעור מקוה עם הוספת חצי אצבע שאמרנו ששת אלפים וחמש מאות ותשעים ואחד וויטרסאק על וויטרסאק, ועכ"ז נהגתי למדוד האמה בשיעור ארבעה עשר וויטרסאק דכן יש להחמיר בדאורייתא אך בעת דחק אם יש מים בשיעור אמה של שלשה עשר וויטרסאק יוכל לשפוך מים שאובים להוסיף על מדתה עד סך ארבעה עשר וויטרסאק.:

ז עלה בדעתי עוד למצוא מקום גם לד' התוס' מאשר ידוע שרבותינו בעלי התוס' רוה"ק נוססה בם ואלו ואלו דא"ח וכפי שביארתי בהוכחה גלויה מסוגיא דערובין מ"ח אשר חשבונם לא נהלם כלל אמרתי אשר יתכנו דבריהם אשר עד כתפיו של אדם הוא ג' אמות הוא באמה בת חמשה טפחים כד' ר' יהודה בכלים פי"ז מ"י דאמת כלים באמה בת חמשה טפחים וכאשר כתבתי דכל קומת אדם הוא ח"י טפחים יהיה באמת עד כתפיו ט"ו טפחים וצוארו וראשו של אדם בינוני יחזיק שלשה טפחים, דהא דקאמר ר"י אמת כלים באמה בת חמשה טפחים לכאו' מנא ליה הא ואיזו אמה היא בת חמשה טפחים, ולכן נראה לדעתי דבהא מודו כ"ע דאדם תופס ד"א ודבר זה קבלה היא מפי הל"מ דלכן בשבת אינו חייב מעביר ברה"ר עד שיעביר יותר מד"א כדיליף לה מקרא דעירובין שם ופליגי ר"מ ור"י בטעם הד"א דר"מ סובר דהד"א הם דכל שטח גופו של אדם הוא ג"א ואמה כדי לפשוט ידו למעלה מראשו ור"י פליג עליה שם ואמר שם בעירובין

דאמה כדי ליטול חפץ מתחת מרגלותיו ולהניח תחת מראשותיו כמבואר בעירובין מ"ח וסובר ר"י דגוף אדם עצמו תופס ד"א היינו דהאמה היא בת חמשה טפחים ועם צוארו וראשו עולה ח"י טפחים ועוד שני טפחים יתירים כדי ליטול חפץ מתחת מרגלותיו ולא שיער ר"י עם ידו הפשוטה דאז יתפוס ד"א של ששה טפחים רק ר"י שיער באמה בת חמשה טפחים וכל שטת גופו הוא ח"י טפחים ושני טפחים יתירים ליטול חפץ כו' וזה שאמר שם בעירובין ד"א מצומצמות איכא בינייהו היינו דלר"י הד"א הם של חמשה טפחים, ואל חתמה ע"ז דהרי אביי סובר כן בעירובין ג' ע"ב דכל אמת סוכה ואמת מבוי באמה בת חמשה טפחים ופשיטא דלאביי גם ד"א דמודדים למעביר ברה"ר יהיה ג"כ באמה בת חמשה טפחים כדמוכח בש"ס שם דלחומרא אזיל לפסוק כר"י דהאמה היא בת חמשה טפחים, וא"כ לר"י לא חשבינן ידו של אדם בתוך ד"א של האדם רק גופו יתפוס ד"א כאמור ואז עד כתפיו יהיה ג"א באמה בת חמשה טפחים ואתיין ד' התוס' שפיר אליבא דר"י, ועכ"ז לאמת בנין מודה ר"י דמודדים באמה בת ששה טפחים כמבואר במשנה דכלים הנ"ל, והוא מטעם דלענין בנין חשבינן הד"א עם ידו של אדם הפשוטה ואז העלה האמה לבת ששה טפחים ופשיטא דלענין מקוה חשבינן ג"כ שיעור ג"א באמה בת ו' טפחים כדי שיוכל לבא כל גופו במים עם ראשו וצוארו וזה דלא כתוס', ובזה יתיישבו ד' הרמב"ם פי"ב מה' שבת הט"ו שכתב שם על שיעור ד"א שהוא שיעור אורך אדם כשיפשוט ידו כו' ותמה עליו הכ"מ דאנן קי"ל כר"י לגבי ר"מ והול"ל הטעם דכדי ליטול חפץ כו' (ומה שתי' הכ"מ הוא דוחק דאכתי הו"ל להרמב"ם לכתוב זה דבעינן מצומצמות). ולפמ"ש א"ש דר"י לטעמיה ששיער בחומרי שבת באמה בת חמשה טפחים ולכן שיער בד"א ברה"ר באמה בת ה' טפחים ולא חשיב פשיטת יד ואנן לא קי"ל בהא כר"י דהרי רבא אסיק שם דבכל התורה מדדינן באמה בת ששה טפחים כסתמא דברייתא בעירובין ג' שם יע"ש ולכן פסק הרמב"ם כר"מ בהא ודוק כי הוא ענין נכון אף שרש"י לא פי' כן בעירובין מ"ח וגם הרי"ף ורא"ש לא פירשו כן מ"מ הענין נכון:

ואף אם אפשר דבמדת כלים קי"ל כר"י כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' ביה"ח מ"מ בכל התורה מדדינן באמה בת ו"ט כמו באמת בנין, ואז חשבינן קומת אדם ג"א ועם ידו הפשוטה תהא ד"א (וגם ע"פ סודי הדברים הענין נכון מה שבכלים חשבינן לאמה בת ה' טפחים ומדדינן שיעור ג"א של אדם מכתפו ע"פ הנודע דאבריה דמלכא הם ציור הכלים וז"א הוא בעל ו"ק וחב"ד טמון בתוכו ובגדלותו יאיר עליו אור חב"ד ותהיה השלמתו בן ח"י טפחים שהוא הכלי חב"ד כו' והוא רחום כו'). ולפי"ז אפשר לומר דבכוכין בב"ב

ק' ע"ב דמצרכינן למקום הקבר ד"א יהיה באמה בת ה"ט דכמותו יוקבר ידיו אצל גופו ויספיק עשרים טפחים עם דפי הארון אבל לא ראיתי בפוסקים מי שיאמר כן:

ח ועפי"ז אפשר לומר דגם ראיית הש"ס בשבת צ"ב הנ"ל דמוציא למעלה מעשרה חייב מארון יתכן גם אם נפרש כהתוס' דקצהו התחתון למעלה מיו"ד היינו אליבא דר"י דאמר אמת כלים באמה בת ה"ט כמבואר להדיא בעירובין ד' ע"ב דלר"י גובה הארון לא היה רק שבעה טפחים וחצי דאמה וחצי קומתו באמה בת ה"ט וגמירי דכל טונא דמדלי במוטות תילתא מלעיל היינו בשליש הארון עצמו לא עם הכפורת והיה למעלה מכתפיהם שני טפחים וחצי ומושפל למטה חמשה טפחים ומכתפות הלוים לארץ הוא ט"ו טפחים יגיע קצה התחתון של הארון מכוון למעלה מעשרה, וגם זה נכון אלא שאין לשון הש"ס שם סובל כן, אבל כבר כתבתי לעיל דהעיקר דבש"ס שם הכוונה על קצה העליון רק לרווחא דמלתא כתבתי זה ואנן לא קיי"ל כר"י דסתמא דש"ס בסוכה ד' רהטא דארון תשעה כו':

עוד אזכיר קצת ראיה לדברי דגובהו של אדם עם ראשו הוא ח"י טפחים ממשנה דתמיד סוף פ"ג הובא ברמב"ם פ"ג מה' ביה"ח הי"א דאבן היה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומדליק ומטיב את הנרות ובאבן היה שלש מעלות ואם כהתוס' דעד כתפיו הוא גובה ח"י טפחים הרי כל גובה המנורה אינה רק ח"י טפחים כמ"ש ברש"י תרומה וברמב"ם פ"ג מה' ביה"ח ויגיע ראש המנורה מכוון לכתפיו של הכהנים והרי ראשו וצוארו גבוה מן המנורה ולמה הוצרך למעלות. אבל למ"ש א"ש דח"י טפחים הוא למעלה מראשו ולכן הוצרך לאבן של ג' מעלות, ואפשר שהיה באבן ג"ט כדי שיגיע ראש המנורה לכתפיו, באופן שהמתבאר מכ"ז דגובה האדם עד כתפיו הוא ט"ו טפחים והוא שלש אמות באמה בת חמשה טפחים ועם ראשו וצוארו ח"י טפחים והוא שלש אמות באמה בת ששה טפחים וסימנו ח"י ח"י הוא יודך, ובכל החורה מדדינן באמה בת ששה טפחים וכן גובה המקוה הוא ח"י טפחים כשיעור קומת אדם, ושיעורו למעלה יעלה אמה על אמה לשיעור שלשה עשר וויערסקעס על שלשה עשר וויטרסקטס. וכתבתי לעיל מדת המקוה בכללה:

(פסקא ב') עוד במשנה ז' למעלה מהן מעין שמימיו מועטים שרבו עליו כו'. פרטי משנה זו יתבאר לקמן ומקודם אבאר כללותיה אשר מתבאר ממנה שלשה:

חלוקים בין מעין למקוה דמקוה נפסלה בשאובים ומעין לא נפסל בשאובים, ב' דמקוה בעינן מ"ס ומעין מטהר בכל שהוא, ג' דמקוה מטהר באשבורן דוקא ומעין מטהר אף בזוחלים (ומכ"ש באשבורן כמ"ש התוס' בכורות נ"ה ע"ב ובר"ן פ"ב דשבועות) וברמב"ם פ"ט מה' מקואות ה"ט מה בין מעין למקוה כו' וקחשיב שם רק שני דברים מה דמטהר

בכל שהוא ומה דמטהר בזותלין (וחשב שם עוד מה דזבים טובלים בו שזה נלמד ממ"ח דלקמן) והא דלא נפסל בשאובים לא חשיב לה מפני שלדעתו דמעין מטהר בכ"ש גם לטבילת אדם והרי הוא כמקוה שיש בו מ"ס ולכן אינו נפסל בשאובים והא בהא תליא, דכמו דמקוה שלמה שיש בה מ"ם לא תפסל בשאיבה (כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו והסכימו לזה הפוסקים כולם וכמ"ש הרא"ש בה' מקואות סימן א' ובטוש"ע סעיף ט"ו) דמפני שנשלם שיעורה בהכשר טבילת אדם שוב אין לה פסול שאיבה, כמו כן המעין דמטהר בכ"ש לטבילת אדם הרי אתרי הכשר שיעורו בשלמות אין לו פסול שאיבה ואין כאן חידוש במעין מבמקוה רק הא דמטהר בכ"ש, אבל להרא"ש דסובר בה' מקואות סוף סימן א' דלאדם בעינן גם במעין מ"ס ואפ"ה לא נפסל בשאיבה וכמ"ש המהרי"ק בשורש נ"ו והאריך בזה דגם הרשב"א והרא"ש דסברי דמעין לאדם בעינן מ"ם ואפ"ה לא נפסל בשאיבה ולקמן אבאר שכן עיקר א"כ הרי כאן חידוש שלישי במעין מבמקוה דגם בלא נשלם לו הכשר שיעורו לאדם אפ"ה לא נפסל בשאיבה. ועוד אפשר דהרמב"ם לא חשיב לה מפני דגם המעין נגרע מהכשרו ברביית מים שאובים דאינו מטהר רק באשבורן אף דלא נפסל לגמרי וגם לא נפסל לענין זוחלין רק ברבו שאובים לא בג' לוגים כמקוה וכמשי"ת, מ"מ הרי ימצא לו גרעון ע"י שאובים לכן לא חשיב לה מ"מ הדין אמת לכ"ע דמעין לא נפסל לגמרי בשאיבה. ויש לן לברר כל אלו החילוקים בין מעין למקוה אם הוא מה"ת או מדרבנן:

א והנה הא דמעין אינו נפסל בשאיבה לדעת הגאונים והרמב"ם שכתבתי לעיל דמן התורה גם אם כל המקוה שאוב הוא כשר לכלים ברביעית ולאדם במ"ס א"כ פשיטא דאין כאן חילוק מן התורה בין מעין למקוה והטעם שגזרו חז"ל על מקוה לא במעין הוא כמ"ש הראשונים ז"ל דלכן גזרו לפסול שאיבה שמא יבאו לטבול בכלים, וכמ"ש התוס' בב"ב ס"ו והחמירו לגזור לפסול אף בג' לוגים, אבל מעין דאינו מצוי להיות בכלי לא גזרו עליו, או אפשר דמקוה שיתכן לה להיות כולה שאובה וכשגזרו עליה לפסול כולה שאובה מחשש כלי החמירו לגזור אף בג' לוגים אבל מעין דעיקרו א"א להיות כולו שאוב לא חשו לפוסלו בג' לוגים, וטעם זה יספיק גם לפמש"ל פ"ב דגזרת שאובים הוא עבור חששא דמים טמאים. ואפשר עוד דמעין שדי לו בכ"ש לדעת הרמב"ם אף לאדם הרי הושלם שיעורו ואין לגזור עליו פסול כמו במקוה שיש בה מ"ס, ואף לדעת הר"י בעל התוס' דסובר דמעין לא מטהר בכ"ש כ"א לכלי לא לאדם כמ"ש הרא"ש בשמו בה"מ (ובשאוב לגמרי סובר כהרמב"ם דמן התורה כשר מקוה כולה שאובה) אפ"ה כיון שיש לו הכשר לטבילת כלים א"כ לענין כלים לא יופסל ע"י שאיבה דהרי נגמר הכשרו שוב

לא רצו לפוסלו אף מטבילת אדם דלא רצו לחלק בזה שיהיה פסול לאדם וכשר לכלים אף דאדם אינו טובל במעין כ"ש זהו מפני דלית ביה, שיעור לדעתו אבל שם פסול אין עליו ושיהיה פסול לאדם וכשר לכלי בזה לא רצו לחלק משא"כ במקוה דאחר שבטלו רביעית דמקוה גזרו לפסול מקוה חסרה ממ"ס בין לכלי בין לאדם בג' לוגים ולא חלקו ג"כ בין אדם לכלי, אבל מן התורה אין חילוק בין מעין למקוה כלל לענין שאיבה, ואשר אמרו דברביית מים שאובים למעין לא יטהר בזוחלין כ"א באשבורן יתבאר לקמן בעז"ה:

ב אבל לדעת ר"ת והר"ש המובא בתוס' ב"ב ס"ו ובראש"ש בה"מ דפסול שאוב לגמרי הוא מה"ת. ונראה לפי"ז דגם רובו שאוב הוא מן התורה כמ"ש הרמ"א בסעיף ג' ומבואר הוא בראש"ש בה"מ סימן א' וא"כ מקוה שיש בה י"ט סאה מי מקוה ונפל לשם כ"א סאה מים שאובים נפסלה מן התורה, (אך אם נפל לשם מעט מעט אפשר דמן התורה ראשון ראשון בטל כמבואר השקלא וטריא בזה בתוס' בכורות בדף כ"ב ע"ב ובע"ז ע"ג אבל אם נפל בבת אחת נפסל מן התורה) משא"כ במעין כ"ש לא נפסל מן התורה ע"י שאיבה אף אם ירבו עליה שאובים א"כ לפי דעה הזו יהיה החילוק בין מעין למקוה לענין פסול שאיבה מן התורה, לא ידענא אנה נמצא הסמך לזה בדאורייתא לחלק בזה בין מעין למקוה ובת"כ לא נמצא רק הדרשה לחלק בין מעין למקוה רק לענין דמעין מטהר בכ"ש ומקוה במ"ס ומעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ואלו החילוקים מבוארים בקרא דמה דמעין מטהר בכ"ש כתב הראב"ד בבעה"נ בשער המים פ"ו והאשכול בסימן נ' והר"ן בפ"ב דשבועות מפני דקרא האמור ס"פ מצורע ורחץ במים את כל בשרו גבי בעל קרי דילפינן מינה שכל בשרו עולה בב"א במי מקוה כתיב, אבל בקרא דכתיב גבי זב ורחץ בשרו במים חיים (הוא סמוך לקרא דבעל קרי) לא כתיב את כל בשרו מפני דמעין לא בעינן מ"ס וגם הא דמקוה מים בעי אשבורן דקרא כתיב מקוה מים והיינו קוו וקיימי ובמעין כתיב מים חיים והיינו שזוחלים ונדים, אבל לחלק דמעין לא נפסל בשאיבה ומקוה נפסלת בשאיבה בזה אין לנו סמך מן התורה כלל. אך לדעת הסוברים דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם שפיר יש לומר דמן התורה לא נפסל המעין מפני דנגמר הכשרו וטהרתו ברביעית או אף בפחות מרביעית, (ושתי הדעות במרדכי אם מעין מטהר בפחות מרביעית ויתבאר לקמן) אבל מי מקוה לא נגמרה טהרתן ואף דלכלים די מן התורה ברביעית מ"מ לאדם בעינן מ"ס ולכן נפסל בשאיבה, אבל לדעת הר"י והרא"ש דמעין אינו מטהר בכ"ש כ"א לכלים לא לאדם והרי דינו שוה כמי מקוה ממש מדוע יגרע דין המקוה להפסל בשאיבה ולא המעין, ובאמת הר"ש דסובר שאובה מן התורה נראה באמת מדבריו במ"ז בפרקין דסובר דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם (ולקמן בפ"ה מ"ב מסתפק הר"ש בזה ובמה"ב ריש

שער הטבילה כתב בשם הר"ש דמעין כ"ש פסול לאדם) וא"ש אליביה מה דמעין לא נפסל בשאיבה אבל הרא"ש שהסכים להר"ש דשאובה דאו' והסכים להר"י דמעין אינו מטהר בכ"ש לאדם צ"ע אליביה מנא לן החילוק בין מעין למקוה, וגם אם נימא דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם לכן לא פסלה בו שאיבה צ"ע מקוה דמטהרת ברביעית לכלום ונשלם שיעורה לכלים למה תפסל אח"כ ע"י שאיבה לכלים, ואם נימא דנפסלה מפני שרבו שאובים ככל שיעורי תורה באיסורים דאזלינן בתר רובא במב"מ א"כ גם ביש בה מ"ס תפסל אח"כ ברוב שאובים, וכבר העירותי מזה לעיל בד' התוספתא דגבא שנפל לתוכה יין כו' וכתבתי שם דלא נפסלה מן התורה מפני שגם השאובים הושקו למקוה כשרה ונזרעו בהם וא"כ גם ברביעית יוכשר מטעם השקה וכ"כ לעיל שכן מוכח קצת בתוס' וכ"כ התה"ד בסימן רנ"ד בפשיטות דגם ע"י אלף סאה כאחת לא תפסל ואם נימא דלכלים באמת לא תפסל עוד מה"ת ע"י שאיבה רק לאדם תפסל מפני שלא נשלם הכשרה לאדם, זו מנין לנו לחלק מן התורה בדיני מקוה, וגם כלל דתוספתא בפרקין כל שאדם טובל בו ידיו וכלים טובלים בהן אף שהתוספתא נשנית אחר תיקוני חז"ל בדיני מקוה מ"מ משמע דגם מן התורה הכלל אמת דאין לחלק במקוה בין אדם לכלים לענין פסול והכשר רק בהשיעור מים יש חילוק מן התורה אבל כל שפסולה לאדם פסולה גם לכלים ואיך נימא ברבו שאובים על רביעית דמקוה שתפסל לאדם ולא:

לכלים אין לנו סמך בזה כלל, ובר"ש לקמן פ"ה מ"ב שכתב ג"כ דבר תימה הוא לומר דמי הבריכה כו' כשרים לכלים ופסולים לאדם יע"ש, אך במהרי"ק שורש נ"ו כתב לענין מעין למאן דפוסל בשאובים דיופסל לאדם ויוכשר לכלים, אבל לא מסתבר לומר כן, אשר ע"כ לכאו' לית פתרי לדעתי לחלק בין מעין למקוה אם לא דנימא דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם מה"ת, וגם בזה לא נייח כ"כ ברביעית דמקוה איך תפסל לאדם ותכשר לכלים:

ג והנראה יותר לדעתי לפי הנחת הפוסקים, הנראה מדבריהם דלמ"ד שאובה דאורייתא אפ"ה כל שנשלם מ"ס לא תפסל עוד גם ברבו מים שאובים ובבת אחת ע"כ הלכה היא במקוה שאינו דומה לשאר איסורי תורה או מטעם השקה שגם השאובים נכשרו בהשקה למי מקוה, נראה דהא דשאובים פוסלים מן התורה היינו בתחלה אם היו ג' לוגים מים שאובים נפסלה מן התורה ואפשר גם רביעית מים שאובים בתחלה נפסלה ואפ"ה אפשר דאם רבו אח"כ מי גשמים בבת אחת תכשר מה"ת ואם רבו מעט מעט קמא קמא בטל ופסולה מן התורה ולא מהני אח"כ רביית היתר הא אם היה בתחלה רביעית מי מקוה לא תפסל אח"כ מן התורה ע"י שאיבה כיון דנשלם בה הכשר מקוה לכלים לא תפסל אח"כ מה"ת. וכך נראה מד' ר"ת המובא בתוס' ב"ב ס"ו ובירא"ש שלמד

מד' ר"א במ"ד פ"ב דמכלתין דרביעית פוסל בתחלה אף דלא קי"ל כר"א היינו מדרבנן אין חילוק אבל מן התורה שפיר יש חילוק יע"ש, ומוכח דלא פסל שאובה מן התורה כ"א שראשית המקוה היה משאובה וניחא השתא דמעין שקדם בו המי מעין לא יופסל אח"כ מן התורה ולכן כתב הרשב"א בתשו' להרמב"ן סימן רל"א דאם קדמו שאובים ואח"כ בא עליהם המעין אפשר דפסול. ואף אמנם שגם הרשב"א עצמו החליע שם דאין חילוק בין קדם שאובים למעין וכ"פ בש"ע סעיף י"א הנה הרשב"א שם בסימן ר"ל סובר דכולה שאובה הוא מדרבנן וכ"ד הש"ע כמ"ש הש"ך בסקי"ז אבל להסוברים דשאובה פסול מן התורה גם במעין יופסל אם קדם השאובים או אפשר דבמעין שמחובר למקורו ונזחל והלך על גבי שאובים חשבינן ליה לעולם כקדם מעין לשאובים שהרי מחובר הוא למקורו משא"כ במי מקוה, ואכתי לא נייח דא"כ אם היה רביעית מים שאובים בתחלה ורבו אח"כ מעט מעט מי גשמים לא תהני להכשיר דקמא קמא בטל ואנן קי"ל כרבנן דר"א דכל שהיה מתחלה פחות מג' לוגים לא תפסל אח"כ, וצריך לומר דלר"ת הלכה למשה מסיני היא דפחות מג' לוגים מים שאובים גם בתחלה לא פסל וכמ"ש הרא"ש בשמו שהיה לו איזה תוספתא שכתוב בה ג' לוגים הל"מ, אבל אפשר עוד לומר דלעולם במקוה תפסל ע"י שאובה מן התורה גם בקדם מי מקוה תפסל ברביית מים שאובים אף לכלים נפסלה מן התורה כל שרבו בבת אחת דהכי קבלו חז"ל דרביעית לא יטהר אם רבו השאובים ודחוק, ומה דמעין לא נפסל מן התורה סברא הוא דמפני דמי המעין מחוברין למקורן לכן כל שבא עליהם שאובים נזרעו בתוכו ונתחברו למקור המים אף אם לא רבה בגומות המעין עצמו מ"מ המים מחוברים למקורן וכל שבא עליו אח"כ נתחברו למקור המים, אבל האמת נראה ממה דמעין לא נפסל כלל בשאובה מוכח דמן התורה גם כולו שאוב כשר ולכן אין בת"כ שום דרש לחלק בין מעין למקוה להפסל בשאובה וכולה מלתא מדרבנן הוא שחלקו בין מעין למקוה אחר שבטלו רביעית דמקוה כמ"ש לעיל באות א' וכן הוכחתי לעיל מפי' הר"ש והרא"ש בפרקין במשניות הקודמים ומסוגיא דפסחים כנ"ל וכן דעת הגאונים והר"י מיגש והרמב"ם בפ"ט מה"מ והראב"ד בבעה"נ בשער המים בפ"ב והאשכול בסימן נ' [אך הראב"ד והאשכול מסופקים אם נעשה השאובים בידי אדם אפשר שפסול מה"ת] והרשב"א בתשובה להרמב"ן סימן ר"ל וכן הסכים הרמב"ן בב"ב ס"ו ובד' הר"י בעל התוס' וכוותייהו נקטינן אבל למעשה אין לזוז מפסק הרמ"א ז"ל:

(קיצור אות א') יבאר דלכ"ע מעין אינו נפסל בשאיבה ומקוה נפסלת, ולהגאונים והרמב"ם החילוק מדרבנן הוא וגזרו על המקוה לא על המעין מפני שמעין נגמר הכשרו בכ"ש ובמקוה בעלו רביעית דמקוה:

(קיצור אות ב') יבאר דלר"ת ור"ש דשאובה דאורייתא כתב הרמ"א דגם רובו מים שאובים הוא מן התורה ומה דמעין לא נפסל הוא פלא שאין לזה סמך בת"כ ואם מעין מעהר בכ"ש לאדם ניחא קצת ועכ"ז לא נייח איך תפסל המקוה לאדם ותוכשר לכלים:

(קיצור אות ג') יבאר דאפשר לומר לדעת ר"ת דשאובה אינו פוסל כ"א בקדם שאיבה למי מקוה ומעין יקרא לעולם קדם מי מעין, והא דבעינן ג' לוגים דוקא הל"מ הוא ולפי"ז בקדם מי מקוה אף ברביעית לא תפסל עוד מן התורה, ויש עוד לומר דבמקוה גם אם קדם המי מקוה נפסלת מן התורה ברביית שאובים אבל מעין המים שיבאו לתוכו נזרעים בו, ומחוורתא כדעת הגאונים והרמב"ם ודעמיה:

ד והא דמעין מעהר בכ"ש ומקוה במ"ס לדעת הרמב"ם וראב"ד בפ"ו משער המים והאשכול בסימן נ' דמעין מטהר אף לאדם בכ"ש פשיטא מלתא דחילוק זה דאורייתא הוא וילפינן לה מקרא כמ"ש לעיל באות ב' ויתבאר לקמן ולפי"ז יתכן דבמעין מהני אף פחות מרביעית לכלים (דאדם אף תינוק קטן לא יעלה גופו בפתות מרביעית) ולכן הרמב"ם לא הזכיר שיעור כלל במעין ובמרדכי בשם רבינו שמחה מבואר דמעין מהני אף פחות מרביעית ואיהו סובר ג"כ שם דגם אדם מעהר בכ"ש, ויהיה חילוק בתרתי דלאדם לא בעינן בי' מ"ס ולכלים לא בעי רביעית ומקוה בעינן לאדם מ"ס ולכלים רביעית מן התורה, אבל לא אדע סמך מן התורה לחלק בין מעין למקוה בטבילת כלים וצריך לומר דהלכה מקובלת היא, אבל להר"י והרא"ש דלאדם בעינן במעין מ"ס רק כלים מטהר בכ"ש א"כ נראה דמן התורה אין חילוק כלל בין מעין למקוה בשיעורו וגם מעין אינו מטהר כלים כ"א ברביעית כמו מקוה, אך במעי"ט כתב להרא"ש מעין מטהר אף פחות מרביעית וכן משמע במרדכי פ"ב דשבועות לדעת ר"י, אבל לדעתי לא נראה כן, דלדעה הזאת אין לנו יסוד כלל לחלק בין מעין למקוה בשיעורן ומאחר דמקוה בעינן לכלים רביעית כמו כן במעין בעינן רביעית וכן הוא לשין הרא"ש בה"מ רביעית דמעין לא בטלו, וראית המטי"ע מד' הרא"ש בתשובה אינה מכרעת דשם שאני שבאו המים דרך גידי המעין ומסתמא היה בהן יותר מרביעית, ומה דבעלו רביעית דמקוה ולא דמעין לדעה הזאת צ"ל להרא"ש דחשו במקוה עבור שיבאו לטבול בשאובים ולהר"י דשאובה דרבנן חשו פן יטבלו בכלים ובמעין אינו מצוי בכלי ואף אם יבא המעין בכלי כל שהוא מחובר למעין לא נפסל כמשי"ת בדין מעין ע"ג השוקת כו', ולהרמב"ם וסייעתו א"ש בפשיעות

מה דבטלו רביעית דמקוה מפני שחשו פן יטבול אדם בפחות ממ"ס אבל במעין מטהר באמת אף אדם פחות ממ"ס ולכן העמידוהו על דין תורה, ופשט המשנה מוכיח כדעת הרמב"ם וסיעתו, ולהר"י והרא"ש צריך לומר דהא דדריש בת"כ מעין מטהר בכ"ש ומקוה במ"ס אסמכתא היא ומדרבנן לאחר שבטלו רביעית דמקוה גם לכלים נשאר רביעית דמעין לכלים והת"כ קאי על תיקון חז"ל, כמו הא דדריש שם דשאובה פסול שאינו אלא אסמכתא להר"י ומן התורה אין חילוק בין מעין למקוה בשיעורן לכלים ברביעית ולאדם מ"ס:

ה עתה נבאר חילוק סג' מה דמקוה אינו מטהר רק באשבורן, דעת מהרי"ק בשרש קט"ו דפסול:

זחילה במי גשמים הוא מן התורה והביא ראיה ממה דחייש אבוה דשמואל וכן שמואל בחד מימרא בשבת ס"ה ובנדרים מ' ובכורות נ"ה שמא ירבו נוטפין מדחייש לספיקא משמע דאורייתא הוא הביאו הב"י וכתב הב"י דהמרדכי בשבת פ' במה אשה חולק ע"ז וסובר שהוא פסול מדרבנן וז"ל המרדכי שם דאפי' בנולד מן הנדה אין הולד ממזר כ"ש הכא דעלתה לה טבילה מדאורייתא אלא דגזרה דרבנן היא לכתחלה אטו חרדלית של גשמים כדפרישית כו' כתב זה ליישב לא להוציא לעז על הבנים שנולדו מן הטובלים בנהרות, והד"מ סק"ז השיג על הב"י דנוטפין שזוחלין על הארץ פסולים מדאורייתא אבל איסור טבילה בנהרות שמא ירבו הנוטפים אינו אלא חששא דרבנן וכמ"ש המרדכי והוא פשוט לכל מעין עכ"ל יעו"ש. ודבריו אינם מובנים דאם נוטפים פסולים מן התורה בזחילה איך בטבילה בנהרות ליכא רק חששא דרבנן הרי ספק בדאורייתא הוא, ויש ליישב דבריו ע"פ ד' הרא"ש בה"מ סימן יו"ד שכתב בשם ר"מ ז"ל לאסור לטבול בנהרות והעתיק לשון הר"מ וז"ל ול"נ דאסור לטבול בנהרות דלא קי"ל כשמואל דאמר מכיפיה מיבריך דכיון דפליגי דידיה אדידיה שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעינן כו' דנהי דנהרא מכיפיה מיבריך לא עבדינן בה עובדא גזרה משום חרדלית של גשמים דאי שרינן לטבול בנהרות יאמרו העולם דנוטפים מטהרין בזוחלין כו' ולא ידעי דנהרא מכיפיה מיבריך ואתי למשרי למטביל בחרדלית של גשמים דהיינו זרם מי גשמים הזוחלים מדליו של הר ע"כ יע"ש, וסובר הד"מ שהן המה ד' המרדכי ג"כ דטבילה בנהרות מן הדין מותר דמכיפיה מיבריך רק דשמואל גמר בהא מחששא דחרדלית ולכן הוי דרבנן וכן מדוקדק במרדכי במ"ש דגזרה דרבנן לכתחלה היינו דגם שמואל לא החמיר רק לכתחלה מפני הרואים כמ"ש הרא"ש. שוב ראיתי בב"ח שגם הוא פי' ד' המרדכי כהד"מ וכמו שביארתי, אבל נוטפים בזחילה פסולים מן התורה, ואמת הוא שד' המרדכי הן

המה ד' הר"מ ז"ל שלכן סיים שם כדפרישית רק שלא הועתק שם ד' הר"מ ז"ל, אבל ממה שכתבו המרדכי והרא"ש בד' מהר"מ ז"ל הגזרה מחרדלית של גשמים ולא אמר הגזרה ממי גשמים הזוחלים מזה נראה דמהר"מ סובר דנוטפים בזחילה מה דפסולים הוא מחששא דחרדלית דאל"כ למה לו להזכיר ענין דחרדלית הרי הנהרות אינן חרדלית וכמ"ש הב"י בסימן ר"א גבי ענין כותל שנסדק שהביא ד' המרדכי שראבי"ה הקשה איך טובלים בנהרות והרי הם קטפרס כו' וכתב הב"י שם דנהרות לא הוי קטפרס יע"ש וא"כ ממה שהזכיר ענין חרדלית בחששא דזוחלים נראה באמת כד' הב"י שמהר"מ סובר דכל עיקר פסול במי גשמים הזוחלים מחשש חרדלית וכמשי"ת, ואמנם נראה שהב"י שכתב דזוחלים חששא דרבנן הוא הוציא כן מפשט ד' המרדכי שכתב דרבנן הוא דאם היה כוונתו ממ"ש אטו חרדלית כו' א"כ גם מד' הרא"ש היה יכול להוכיח כן ובזה צדק הד"מ שד' המרדכי כוונתו דוקא בנהר חששא דרבנן הוא דהעיקר דמכיפיה מיבריך אבל במי גשמים זוחלים אפשר דהוי מן התורה וכדעת מהרי"ק ותה"ד שהביא הב"י וגם הש"ך בסק"י כתב בפשיטות דהוי' מן התורה, אכן ממה שהוזכר בד' מהר"מ ז"ל חששא דחרדלית מזה נראה דפסול זוחלים במי גשמים הוא מחשש חרדלית וכד' הב"י איברא שד' מהר"מ ז"ל הן המה ד' הש"ס בחולין ל"א ע"ב דאמרו שם על גל שנתלש מהו דתימא לגזור משום חרדלית של גשמים, ופירש"י שם דהוי קטפרס ואינו חבור, והתוס' כתבו עליו דבחנם פי' כן דיש לגזור משום זוחלים של מי גשמים ובחגיגה י"ט הזכיר רש"י עצמו גם ד' התוס' וד' רש"י מבוארים בש"ס שלא אמרו אטו זוחלים של מי גשמים רק אטו חרדלית וחרדלית הוי קטפרס ואחר לשון זה נמשך מהר"מ ז"ל:

ו וד' הש"ס גם המה מוכרחים במשנה דמכלתין פ"ה מ"ו דסמוך לדין גל שנתלש מבואר שם פלוגתת ב"ש וב"ה בענין חרדלית ולכן אמרו דבגל לא גזרו אטו חרדלית וע"כ הנראה באמת דכל עיקר פסול זוחלין במי מקוה הוא מחששא דחרדלית וקטפרס. דהנה שנינו במשנה דבש"א מטבילים בחרדלית של גשמים ופי' בתוספתא שם מי גשמים הבאים מדרון אם יש מתחלתן ועד סופן צירוף מ"ס מטבילין בהן לב"ש ובה"א אין מטבילין, ופי' הרמב"ם ור"ש ורא"ש דב"ש סברי דקטפרס הוי חבור ונוטפים מטהרין בזוחלים וב"ה אסרי. ומעתה אם היה ד' הספרא דמקוה אינו מטהר בזוחלין דרשא דאורייתא איך לא הוזכר בספרא דב"ש פליגי ע"ז וגם רחוק הוא שב"ש יחלקו על הלכה מקובלת דנוטפים אינן מטהרים בזחילה. והיותר קשה דב"ה דפליגי וסברי אין מטבילין דמשמע משום דקטפרס לא הוי חבור ומה דקטפרס לא הוי חבור לאו מקרא ילפינן לה רק סברא הוא לב"ה, וא"כ קשה דמוטב היה להם לחלוק מדרשא דקרא דאינן מטהרים בזוחלין וגם

בלתי קטפרס אסור מן התורה וגם איך לא הוזכר בד' ב"ה דגם בלתי קטפרס אסור מן התורה כי לא נחלקו רק על חרדלית רק בתוספתא שם ביארו דבעינן לב"ה עוקה של מ"ס וגם לא בארו בהדיא דזוחלין פסולים מן התורה, מכ"ז נראה לומר דדרשא דת"כ אסמכתא היא וכל עיקר פסול זוחלין הוא מחשש קטפרס דקטפרס לא הוי חבור ולא מצרפינן כל המים הבאים מדרון למ"ס, ולב"ש מצרפינן הכל למ"ס. ונראה לומר דמה דלב"ה לא מצרפינן קטפרס אין הכונה דכל מים הבאים קטפרס אין בהם שום צד חבור ואף אם יש במקום הטבילה מ"ס לא מהני, דזה ודאי אינו, דהריבת וס' אמרו דלב"ש מצרפינן כל מה שמתחלתו ועד סופו ומוכח דב"ה לא מצרפי מה שבאים מדרון מתחלתו ועד סופו אבל אם במקום הטבילה היינו בשטח שאדם טובל באמה על ג"א יש שם מ"ס לכ"ע שפיר דמי מן התורה גם לב"ה בין אם טובל מונח לארכו ויש בשטח ארכו ג"א על אמה מ"ס או אם טובל מוזקף ויש בשטח גובה המים ג"א על אמה מ"ס לכ"ע אלו המים אשר בשיעור הכשר טבילה לקומת האדם מצורפים הם למ"ס לכ"ע ולא נחלקו רק אם לצרף כל המים אשר אינם בשטח שיעור הכשר טבילה דאם היו באשבורן גם אם אין מ"ס כשיעור הכשר טבילה מצרפינן כל המים וכמש"ל ואבאר לקמן דאדם יוכל לטבול כל גופו אף בעשרים סאה או פחות ומצרפינן כל המים לשיעור מ"ס דבעינן מן התורה אם הם באשבורן אבל אם הם בקטפרס לב"ש קטפרס הוי צירוף ומצורפים הכל כמו באשבורן ולב"ה קטפרס לא הוי חבור ומסברא אמרו כן ובעינן מ"ס במקום שטח שיעור הכשר טבילה ואם לאו לא הוי חבור, ומהאי טעמא גזרו חז"ל על כל זוחלין היינו גם אם לא באו קטפרס שאין המקום משופע ביותר רק זוחלין נחים ואף אם יש בשטח הכשר טבילה מ"ס שלא יטבלו בהן מחששא דקטפרס דהוי דאורייתא לב"ה אם אין בהם מ"ס במקום שיעור הכשר טבילה ולכן נקטו פלוגתתן בעיקר היסוד דקטפרס ומחששא דקטפרס גזרו על כל זוחלין אף אם יש בשטח הטבילה מ"ס אפ"ה אין לטבול בהם ולכן נקטו בש"ס גבי גל שנתלש חששא דחרדלית שהוא עיקר האיסור בכל זוחלים, ובאמת לאו בכל זוחלין הפסול רק דרבנן דאם המים זוחלין במהירות רב הרי הם כמו קטפרס אף אם אין המקום משופע ביותר ובעינן שיהא בשטח טבילה מ"ס ואם אין בשיעור הכשר טבילה מ"ס והמים חדים ורדופים מן התורה לא הוי טבילה לב"ה, ולכן גזרו בכל זוחלים דמאן מפיס בענין הזחילה דמסברא נראה דאם המים רדופים אשר במשך זמן הטבילה מתחלה ועד סוף המים שבא לשם הטובל ילכו להם ובאו מים אחרים הרי הם כמו קטפרס מפני שנחלפו המים שבא לשם הטובל בין התחלת הטבילה לסופה ובעינן שיעור מ"ם:

במקום אחד ולכן גזרו שלא לטבול בזוחלין, עיין רש"י שבת ק"ט ע"א שצירף דין זוחלים וקטפרס כאחד, ומה דלא גזרו במעין לפסול זוחלים הנם הב"י כתב בר"ס ר"א דמשמע דבמי מעין מצרפינן כל המים שמתחלה ועד סוף למ"ס והוכיח כן מד' התוספתא הנ"ל שלא פסל מים הבאים מדרון רק במי גשמים ולא במי מעין יע"ש. ובד"מ סק"ו הקשה עליו מדידיה אדידיה דבסוף הסימן נתלבט הב"י על קושית ראבי"ה איך טובלים בנהרות והרי הם קטפרס ומה קשה לו והרי הטובלים בנהרות סברי דמי הנהר הם מעין והניח בצ"ע, ולכן הנראה באמת שמזה מוכח דמעין מטהר בכל שהוא לאדם כדעת הרמב"ם וראב"ד ולכן לא תשו לקטפרס דידיה דלא בעינן ביה צירוף מ"ס ובמקום שהוא טובל הרי המים מצורפים בערך מה שצריך לטבילת גופו עשרים סאה וכדומה, ולכן המים מטהרים בזוחלים במי מעין, ולפי"ז ענין אשבורן וענין מ"ס טנין אחד הוא וכן טהרת זוחלים וטהרת כ"ש ענין אחד הוא: (ז) ואוסיף לומר אשר גם ב"ש מודו בקטפרס דלא הוי חבור מה"ת ומה שאמרו מטבילין בחרדלית בדרבנן פליגי שהרי אמרו מטבילים כו' ולשון מטבילים קאי על כלים לא על אדם. וכן ראיתי בפי' הרמב"ם למס' עדיות פ"ה כתב להדיא בד' ב"ש מטבילים כלים וסברי ב"ש דמאחר דמה"ת די ברביעית לכלים רק רבנן בטלו רביעית דמקוה ולא גזרו רק באין בו מ"ס בין הכל אבל אם בכל שטח קטפרס דידיה הוי מ"ס לא גזרו בזה מאחר דמה"ת די ברביעית ומודו ב"ש דלאדם דבעינן מ"ס קטפרס אינו מצרף למ"ס וגם זוחלים פסולים מנזרה דרבנן רק בכלים הקילו לצרף גם בקטפרס מפני דלית ביה לתא דאורייתא וב"ה פליגי דגם בכלים גזרו כמו לאדם, ובמעין לכ"ע קטפרס מצטרף מפני שמטהר בכ"ש, וזה נכון מאד:

ולחזק עוד דבריו אלו אביא ראיה מד' הש"ס דחולין פ"ד ע"א שאמרו שם דמים למעוטי דם דפסול לטבול בו והקשו דלמא למעוטי שאר משקין ומשני דתרי מעוטי כחיבי מעין מים ובור מים (פי' דמים דכתיבי בקרא שדינן על מעין ועל בור) והקשו דלמא אידי ואידי למעוטי שאר משקין חד למעוטי זוחלים וחד למעוטי מכונסים ונדחק שם רש"י בפי' זוחלים איך יתכן למעטינהו מזוחלים והרי גם מי מקוה פסולים בזוחלים ופי' שם דזוחלים היינו רבייה והמשכה וגם הריטב"א החזיק בדרש"י שם יע"ש. והמעיין יראה שפירושו דחוק למאד, חדא דהו"ל למנקט בש"ס ברישא למעוטי מכונסים והדר זוחלים דמתחלה יש לדון לפסול אם כל המ"ס הם ממשקים ואח"כ להוסיף לפוסלן ברבייה והמשכה, ועוד דהמשכה לא כתיבא באורייתא ומאן דמטהר ברבייה והמשכה מלתא דרבנן היא מפני שרובו מי גשמים והול"ל למעוטי שאר משקים דפסלי אף במיעוט ואינן משלימים אף בסאה אחת דכן הדין לקמן במכלתין דמי פירות אינן משלימים

למ"ס ולמ"ל למנקט זותלים, אבל לפמ"ש דמים של מי גשמים מן התורה מטהרים גם בזוחלים א"ש טובא דמעין מים אתי למעוטי שאר משקים מזוחלים ובור מים אחי למעוטי מכונסים, ומה דפסלינן זוחלים במי מקוה גזרה דרבנן היא. אך יש להקשות ע"ז לכאורה ממה שאמרו במתניתין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכ"ש ולדברי אם מטהרים בכ"ש למה לא יטהרו בזוחלים, הרי לא בעינן להו צירוף, ויש לומר דבגזרה דרבנן אין לנו לדון איך ומה, שהם חשו אם ירבו המי מעין ע"י שאובה וישטפו למקום אחר אם יטהרו בזוחלים ידונו מזה להקל גם במי גשמים לטהר בקטפרס ומה דמטהרינן בכ"ש מפני שלא יבאו להקל מזה במי גשמים דהכל יודעים ששיעור מקוה הוא במ"ס ולא יבאו לטעות בזה, ובגל שנתלש אמרו להיפך דבעינן ביה מ"ס כמקוה ומטהר בזוחלין וכתב הש"ך בסק"ל דחיותו רב, ולפמ"ש אין צריך לזה דמפני דגל שנתלש לעולם יש בו מ"ס לא חשו לקטפרס דידיה שבודאי יש במקום טבילת האדם שנפל עליו הגל יותר ממ"ס:

ח אכן לשיטת הר"י והרא"ש דגם מעין בעינן ביה מ"ס לאדם ואפ"ה מטהר בזוחלים צריך לומר כד' מהרי"ק ותה"ד בסימן רנ"ד דזחילה ענין דאורייתא הוא דמים חיים היינו שהם זוחלים ונדים ומי מקוה בעינן קוו וקיימי ואם הם זוחלים אף שיש מ"ס בשטח שיעור הטובל פסולים מן התורה, ויש להסביר הדברים ע"פ דרשא דת"כ דמאך מעין מיעוט דאך דרשו לתרי דרשות מקודם דרשו דמעין מטהר בכ"ש והמקוה במ"ס ושוב דרשו דמעין מטהר בזוחלים ואך ממעט מקוה שאינו מטהר רק באשבורן, ולפ"ד הסוברים דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם א"כ דרשת אך קאי למעט כ"ש דמקוה ונשאר דרשת אשבורן אסמכתא כמש"ל מחשש קטפרס, ולהסוברים דגם מעין בעינן מ"ס לאדם ולכלים גם מקוה מטהר ברביעית מן התורה א"כ דרשת אך למעט מ"ס במקוה אסמכתא היא לפסול כלים ברביעית מדרבנן נשאר דרשת אך למעט מי מקוה מזוחלים, וא"כ מעין בקטפרס אין לנו ראיה להקל לצרפו למ"ס דמה שהוכיח הב"י מד' התוס' אין ראיה דנוכל לומר דתוספות לרבותא נקטה בד' ב"ש דמטהרי בקטפרס אף במי גשמים אבל לב"ה דפסלי קטפרס גם מי מעין לא מצרפינן אם באים מדרון וכמו שנדחק הב"י עצמו ליישב קושית ראבי"ה דנהרות לא הוו קטפרס מפני שאינן משופעים ביותר דמשמע אם משופעים ביותר לא מצטרפי. איברא דקושית ראבי"ה לדידי לאו קושיא היא דמה דפסלינן קטפרס היינו באין בשטח שיעור הטובל מ"ס אבל אם יש בשטח מקום של אמה על אמה על רום ג"א שיעור מ"ס לא חיישינן מה דהוו קטפרס ולכן שפיר טבלינן בנהרות שיש שם בשטח שיעור טבילה מ"ס, והראבי"ה נראה שהבין דקטפרס אין בו צירוף אף ביש בשטח שיעור

טבילה מ"ס אבל דברי התוספתא אינן משמיעין כן דלא פסלו רק צירוף מתחלת המדרון עד סופו ולא ביש בשטחו בשיעור טבילה מ"ס וזה דבר מוסבר מאליו, ועיין לקמן פ"ד מ"ד שהוכחתי כן מד' הר"ש והתוס' דחולין, וא"כ מה דמעין מטהר בזוחלים לדידן נפל פיתא בבירא דאם המים רדופים ביותר הרי הם כקטפרס ובקטפרס לא מצינו טהרה אף במי מעין, ואם אין בשטח שיעור טבילה מ"ס גם במעין אין לטבול דרך זחילה איברא שיש לחזק ד' מרן הב"י דמעין גם בקטפרס מטהר, שהרי כתבו התוס' בכורות נ"ו דכל הנהרות מה"ת מטהרין בזוחלים שמחוברים למי הים ואף דחבורין הוי קטפרס מ"מ כך הוא חיותן ולא מיקרי קטפרס אם תיותן כך הוא וא"כ שפיר נימא דמעין דמטהר בזוחלים מפני שכך הוא חיותו לכן מטהר בקטפרס אף שבא מדרון שכך הוא חיותו ומצרפינן כל מה דאים במדרון דידיה למ"ס. ומעתה נוכל לומר דגם לר"י והרא"ש פסול זוחלים במי מקוה הוא מחשש קטפרס ולא גזרו כן במעין מפני דמטהר גם בקטפרס מצורפים מים דידיה ומילי דסברא הוא דמי גשמים שאין דרכן לירד במדרון אין קטפרס חיותן ואין להם צירוף מן התורה בקטפרס ולכן גזרו גם בזוחלים ואף ביש מ"ס במקוה שהוא טובל אבל מעין דחיותו בקטפרס מצורף מן התורה בכל שטח מדרון וישאר פסול זוחלים במי מקוה לכ"ע מדרבנן, אבל יותר קרוב לומר דלהפוסלים מעין בכ"ש סברי דפסול זחילה במי מקוה הוא מן התורה ובמעין כשר מן התורה ואף בקטפרס כשר מן התורה ולהסוברים דמעין מטהר בכ"ש קרוב לומר דהכשר זוחלים דידיה הוא מפני דמטהר בכ"ש ומי מקוה דבעינן מ"ס תשו מחשש קטפרס לפסול בזוחלים:

ובתשובות חת"ס חיו"ד סימן ר"ב ראיתי שדן כן דפסול זחילה הוא מדרבנן אבל אין בדבריו שום הכרע:

לזה, ואשר הוכיח כן מד' הרשב"א בשבת אין שם שום הכרע דודאי מי פירות חמירי מנוטפים דמי פירות פסלי אף מקוה שלמם כמש"ל יע"ש, וגם בעיקר דבריו שם בתשובה שדן לומר דלשמואל פסל כל נהרות מפני נוטפים דסובר מב"מ לא בטל, אתמהה הכי ג' פיפיס יפסלו פרת לשמואל, וגם מה שדן לומר דהנוטפים כבר הלכו להם א"כ באר שאין בו רדיפת מים יופסל לשמואל לטבילת זבים ולמי חטאת ע"י ג' טיפים ובמשנתנו דפרה ספ"ח שנינו באר אחאב ומערת שמיים כשרה לשמואל יצטרכו לשומרן שלא יבא בהם טיף מים נוטפים דיופסל כל הבאר למי חטאת ואלו הדברים בלתי מתקבלים כלל, ופשוט הוא דאין ענין ביטול שאר איסורים שייך לכאן דהרי מים במים נזרעו ונעשו גוף אחד ונטהרו גם הבאים להחשב כמי מעין עד שירבו הנוטפים והרי בתה"ד סימן רנ"ד נסלבט הרבה למה בנוטפים שרבו נפסלו והרי שאובים שרבו על מקוה כשרה לא

נפסלה ולמה יופסל המעין ע"י רביית נוטפים ויופקע מתורת מעין ויתבאר זה לקמן, ואיך ירבה עלינו הדרך החת"ם לומר דטיף מים יפסול באר גדול להסוברים מב"מ לא בפיל, זה לא ניתן להאמר כלל דמים במים גוף אחד הם ונטהרו גם הבאים לשם לזה ברור, ועיין לקמן אות ט' סתירה לד' החת"ס:

(קיצור אוה ד') יבאר דהחילוק דמעין מטהר בכ"ש להרמב"ם ודטמיה הוא מן התורה ולהר"י והרא"ש מן התורה מעין ומקוה שוין רק מדרבנן בטלו רביעית דמקוה לכלים ולא דמעין:

(קיצור אות ח') יבאר דמה דפסלינן זוחלים במי גשמים למהרי"ק ופה"ד הוא מן התורה והב"י כתב בשם המרדכי שהוא מדרבנן והד"מ וב"ח השיגו שממרדכי אין ראיה, והאמת כדבריהם. אבל מלשון מהר"מ שהזכיר הגזרה אטו חרדלית מוכח דהוי דרבנן ולשון מהר"מ הוא לשון הש"ס בחולין: (קיצור אות ו') יבאר שד' הש"ס נובעים מד' המשנה ושנראה מפלוגתת ב"ש וב"ה בענין חרדלית דלב"ש קטפרס הוי חבור ולכן גם זוחלים מותרים במי גשמים ולב"ה קטפרס לא הוי חבור מן התורה והיינו באם אין בשטח שיעור אמה ברום ג"א מקום שהוא טובל מ"ס לא מצרפינן כל הנמצא במדרון בגובהו ותחתיתו ובאשבורן מצרפין, וגזרו על כל זוחלים אף בלא רדיפא מיא ואף ביש בשטח שיעור טבילה מ"ס לאסור הכל, ומה דלא גזרו במעין מפני דמעין מטהר בכ"ש:

(קיצור אות ז') יבאר דגם ב"ש מודו דקטפרס לא הוי חבור ולא התירו רק בטבילת כלים מפני דמן התורה די ברביעית ויבוא ד' הש"ס דחולין פ"ד לחזק זה ושאין קושיא ע"ז ממה דשוה למקוה לטהר באשבורן כו': (קיצור אות ח') יבאר שלהר"י והרא"ש דמעין אינו מטהר רק במ"ס ע"כ מה דמטהר בזוחלים הלכה היא מן התורה ובמקוה ג"כ הלכה היא וא"כ אין לנו ראיה להתיר מעין בקטפרס ואפ"ה בנהרות אין חשש מפני שיש במקום שטח טבילה מ"ס. אך יש לומר דמעין מטהר בקטפרש מפני שזה דרך חיותו וא"כ יש פנים לומר דגם לר"י ורא"ש זוחלים לאו מן התורה הוא רק מגזרה דקטפרס ומה דבמעין לא גזרו מפני דקטפרס הוי דרך חיותו, וד' החת"ס בזה אינן מחוורים דאף למ"ד מב"מ לא בטל אפ"ה מעט נוטפים לא יבטלו טהרת זוחלים וראיה מד' תה"ד:

ט עוד יש לעורר לדעת שמואל בשבת ס"ה ובנדרים מ"א דנהרא מכיפיה מיבריך ופי' בו רש"י ותוס' שבת דהיינו מסלעו ומקורו כעין שאמרו אין טפח יורד מלמעלה כו' ועיקר התגברות הנהרות הם מי מעין א"כ למה זה פסלו במשנה דפרה ספ"ח את ארבע נהרות של א"י למי חטאת והרי גם אם באו לשם מי גשמים בטלו ברוב ופשיטא מלתא דגם למי חטאת טהורים דעדותו של ר' צדוק לקמן פ"ה על הזוחלים שרבו על הנוטפים שכשרים

היינו אף למי חטאת כמ"ש הראב"ד להדיא בבעה"נ ריש שער המים הובא בב"י ד"ה ובמה שרצה מהרי"ק ס' וכן מוכח מד' הר"ש והרא"ש לקמן שנתלבטו מה אתא ר"צ לאשמעינן ולא כתבו דאשמעינן דכשרים לעי חטאת שנם זה מלתא דפשיטא היא דכי ג' טיפים יפסלו את מי מעין המרובים, (ומכאן אן סתירה לד' החת"ס דלעיל שלדעתו למ"ד מב"מ לא בטל נפסלו הזוחלים וא"כ ר"צ טובא אתא לאשמעינן ודוק) וא"כ לשמואל למה הנהרות פסולים ובתוס' בכורות נ"ו ע"א הקשו להיפך לאידך דשמואל דאין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת ביומי תשרי א"כ למה אמרו במשנה מי קרמיון ומי פינה פסולים לחטאת מפני שהם מי תערובות הא לאו הכי כשרים ולמה לא פסלינן להו שמא רבו נוטפים ותירצו דנהרות דא"י מדליין ואין שם מי גשמים ודבריהם צ"ע דמה הקשו אדרבה נימא באמת דמה שאסרו במשנה מפני שהם מי תערובות היינו תערובת מי גשמים וכהך דשמואל ויהיה עוד סיוע לד' שמואל לא קושיא. אבל ד' המשנה כך הם מי קרמיון ומי פינה פסולים מפני שהם מי בציים מי ירדן ומי ירמוך פסולים מפני שהם מי תערובות ופירוש הר"ש והרא"ש דמפני שהם מי בציים והיינו מי אגמים עפר וטיט מעורב בהן והם חוצצין בין המים לכלי ואנן בעינן מים חיים אל כלי, ועד"ז יתפרש גם במי ירדן וירמוך שהם מי תערובות שיש בהם תערובת מי אגמים והוי חציצה עבור העפר רק במי קרמיון ופינה רובן מי אגמים הם ובמי ירדן וירמוך הם מחצה או מיעוטן מי אגמין ואפ"ה פסולים מפני דהוי חציצה, ולכן גם הר"ש הקשה שם קושית התוס' רק שהוא הקשה מרישא דמתני' שאמרו שהן מי בציים, והתוס' ערבו ריש ד' המשנה וסופה והקשו גם מסיפא שאמרו שהן מי תערובות והקשו לאידך דשמואל דתיפוק ליה מפני שרבו נוטפים ותירצו דבנהרות א"י אין שם רוב נוטפים, וא"כ צ"ע מה החילוק בין רישא לסיפא דגם ברישא אין בהם מי בציים רוב דא"כ היו פסולים בלא"ה שמתערבים בהם מי אגמים והוי מיעוט וצריך לומר דסיפא שאמרו שהן מי תערובות היינו שמעורב בהן מי נהרות אחרות שיש בהן מי אגמים אבל בירדן וירמוך עצמן אינן נופלים מי אגמים וכולן פסולייהו מפני עפר וטיט, והר"ש תי' קצת באופן אחר דמשנתנו באה לפוסלן אף בימי תשרי שאין שם רוב נוטפים אפ"ה פסולים מפני המי אגמים שיש בהן עפר וטיט ויתפרשו הרישא וסיפא כמ"ש להתוס', ובב"ב ע"ד ע"ב כתבו התוס' בשם ר"ת לפרש כן המשנה מחשש עפר וטיט ולפיר"ת נמשכו התוס' בבכורות והקשו על אידך דשמואל ור"ת לשיטתיה דסובר דהלכה דנהרא מכיפיה מיבריך וע"כ הני נהרות פסולייהו מפני חציצה ולפי' התוס' שאמרו לאידך דשמואל דנהרות א"י כשרים לעולם א"כ כללא דשמואל שאמר אין המים מטהרים בזוחלים אלא פדת ביומי תשרי לאו כללא

הוא דהרי לתוס' נהרות א"י אין בהם רוב נוטפים לעולם, ויותר נראה כתי' הר"ש דבימי תשרי איירינן במתניתין וכל הנהרות כשרים בימי תשרי כמ"ש הפוסקים הובא בב"י, אבל עיקר פיר"ת ור"ש לא נייח בד' המשנה שאמרו מפני שהן מי בציים והול"ל שיש בהן מי בציים וגם החילוק בין רישא לסיפא הוא דחוק אחרי שבכולן אין בהם רק מיעוט מי אגמים למה שינה בלשונו, ועוד דגוף הפסול מפני עפר וטיט הרי אמרו שם בסוף פ"ח דפרה באר שנפל לתוכו חרסית או אדמה ימתין לה עד שתצל דר"י רעק"א א"צ להמתין, הרי דרע"ק לא חייש כלל לחציצה, והרמב"ם ספ"ו מה' פרה כתב להדיא דאף שנעשו המים עכורים א"צ להמתין דקיי"ל כרע"ק ולא חיישינן לחציצה, והעיקר בפי' המשנה כמ"ש התוס' בב"ב שם בפי' ראשון דפסול נהרות:

אלו מפני רביית נוטפים הוא ואינן מים חיים ומי קרמיון ופיגה רובן מי בציים וירדן וירמוך יש בהן תערובות מי גשמים היינו מחצה וגם במחצה פסול למי חטאת כמ"ש הראב"ד בבעה"נ או שהתערובות הוא ממי גשמים לחוד בלתי מי אגמים אבל רביית מי גשמים יש בהן. וכן נראה מד' הרמב"ם בפ"ו מה' פרה שכתב סתמא לפסול כל נהרות והיינו מחשש רביית נוטפים וכ"כ הראב"ד בהשגות, פ"ו מה' פרה לפרש כן ד' המשנה מחמת נוטפים דהוי מחצה כו', וא"כ לפי"ז יוקשה להך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך, ואף דלאידך דשמואל ג"כ קשה למה לא טהרו אותם בימי תשרי יש לומר דלמי חטאת החמירו ולא חלקו מפני רוב זמני השנה אבל להך דמכיפיה מיבריך קשה, וצ"ל לפי' התוס' קמא שם דהני נהרות גריעי משאר נהרות שידוע שהן מי בציים או רוב מי גשמים ולא הכשיר שמואל בנהרות הידועים שגדלים ממי בציים וא"כ היתרא דנהרות לשמואל לאו כללא הוא והפוסקים הוציאו מכללם רק נהרות המכובים ולפמ"ש גם בלתי מכזבים אם ידוע שגדלו ממי בציים או מי גשמים פסולים והפוסקים שלא חלקו בזה מפני שנמשכו אחר פיר"ת ור"ש בהך דפרה אבל לפי' קמא דתוס' שהוא עיקר ע"כ לאו כל נהרות מיבריכו ממקורן, ולפי"ז בכל נהרות בימי ניסן שגדלים מהפשרת שלגים לכאורה לכ"ע פסולים גם להך מימרא דנהרא מכיפיה מיבריך דלא עדיפי ממי קרמיון ופיגה בכל השנה. ובש"ס אמרו דאבוה דשמואל דעביד מקואות ביומי ניסן פליג אהך דנהרא מכיפיה מיבריך, וצריך לומר דאפ"ה סתם נהרות בימי ניסן עדיפי מנהרות הידועים שגדלים ממי בציים, עיין חשובות הרא"ש כלל ל"א סי' י"א הובא בב"י, וכל זה דוחק גדול:

י אכן לפמש"ל דכל עיקר פסול זחילה חששא דרבנן הוא א"כ יש לומר דגם לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך לאו מלתא פסיקתא הוא שיהא חגבורת כל הנהרות

מנביעתן דודאי בימי ניסן שרבו הפשרת שלגים נראה בעליל שתגבורן הוא ממי שלגים רק שרוב תגבורת מימיו הוא ממקורו וכמ"ש הרא"ש בתשובה כלל ל"א סימן י"א דכאשר האויר נעשה לח יבקעו המעינות מתחת ובודאי ימצא הרבה פעמים בזמנים מיוחדים אף בנהרות גדולות שירבו מימי השלגים על מי הנהר ובנהרות קטנות ימצא הרבה זמנים שיתגברו מי הבציים אפ"ה לא חייש שמואל להא דמאחר דספיקא דרבנן הוא התיר לעולם לטבול בנהרות ואידך דשמואל פליג ע"ז דאף דחששא דרבנן הוא מחמרינן בזה מפני הרואים וכמו כן מצינו כ"פ שחשו בסד"ר להחמיר כמש"ל רפ"ב, וא"כ אבוה דשמואל ותרי מימרי דשמואל אפשר דלא פליגי כלל דשמואל אמר דנהרא מכיפיה מיבריך וע"פ רוב יתגברו הנהרות ממקורן ואבוה דשמואל חייש להחמיר בספק בימי ניסן שאז תגבורת הפשרת שלגים ואידך דשמואל חייש להחמיר בכל השנה לבר מימי תשרי, וכל זה אינו ענין לטהרת מי חטאת וכן לזב דבעינן מים חיים פסולים כל הנהרות שיש לחוש בהן למקצת זמנים לרוב נוטפים דפסולים מן התורה אך לענין טבילת זבים אפשר דאם יראה שהנהר אזיל כפשטיה וחדלו הגשם זמן רב מותר לטבול בו ולענין מי חטאת החמירו יותר לפסול כל מימי א"י בכל השנה מחשש פן באחד מהזמנים יתרבו מי גשמים וזה ענין הגון, אכן ממה שלא הובאו כלל ד' המשניות האלו בד' הש"ס לענין פלוגתא רב ואבוה דשמואל ושמואל לדון באוקימתות ד' המשנה איך יתוקמו היה נראה לדעתי לומר דמה שאמרו נהרא מכיפיה מיבריך אין פירושו מסלעו ומקורו שהמה פירשו מלת כיפיה מלשון סלע שכן תרגום סלע כיפה אבל יש לפרשו בלשון כיפה וגובה עיין ערוך ערך כף כמה פירושים על כיפה, והוא לשון הש"ס בחולין ל"א ע"ב וחגיגה י"ט מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין ופירשו שם דהיינו כיפי וגובה הגל כמו שאמרו שם דאין מטבילין באויר וכן במ"ק כ"ה נשוק כיפי דפרת אהדדי פירשו בו גשרים הבנויין בגובה, וכן הענין שהמים מתברכין בעצמן מגובה ורום שלהם כי נודע טבע כל דבר אשר בעת לחות האויר ומי הגשמים כל דבר שגידולו מן הקרקע יתרבה בלחותו כמו חטה ושעורה בימי הלחות וגשמים והאויר לח ויגברו בו חלקי המים ואויר ויותפח ויתגדל בשיעורו כמו שאמרו בשבת צ"א וצמקה וחזרה ותפחה וכן בב"מ מ' הוה עובדא ופגע כדא ובטהרות פ"ג מ"ד והניחן בגשמים ונתפחו כו', וכן המים עצמן ידוע הוא אשר יש בתוכו חלקי אויר ובימי החום תלקי אויר שבו יתייבש וחלקי הרטיבות שבו יתכווץ ויוקטן שיעורו ובימי הגשמים ולחות חלקי האויר שבו יתרבה ויתפשט ויוגדל הרטיבות בעצמן ויתפתו ויעלו בשטח רוחב וגובה, ומאחר שכל עיקר תגברותו מעצמו לא מן הנוטפים לכן מטהר בזוחלים אף שהגובה וההתפשטות לא נקרא מים

חיים לענין טבילת זבים ולענין מי חטאת אבל לענין זוחלים דפסול דידהו מדרבנן מפני חשש קטפרס לא גזרו ע"ז, ואידך דשמואל פליג ע"ז:

יא עוד יש לי לומר פי' אחר בהך דמכיפיה מיבריך דלשון כיפיה הוא פי' מלת גדותיו דכן תרגום יונתן (יהושע ג' ט"ו) והירדן מלא על כל גדותיו וירדנא מלי על כל כפוהי וכן ראיתי ברש"י נדרים מ' פי' כן מכיפיה מיבריך נובע מגדותיו וכן יתפרש במ"ק כ"ה נשוק כיפי דפרת שנתחברו שני גדותיו מהעדר המים יע"ש ודוק, ויתפרש לפי"ז מכיפיה מיבריך שמי הגשמים והפשרת שלגים ידוע הוא דלאו כולם באים באגמים ובצעי המים לחוך הנהרות כי רוב מי גשמים והשלגים יובלעו בארץ אבל מטבעם לירד בנקבי הארץ לבוא לנהר שנודע לכל חוקרי הטבע שכל מי הגשמים והשלגים רובן יובלעו בקרקע ולנהר הסמוך לו יבאו מחוק הטבע לירד לאט בחלקי חלחולי ארעא כמו שאמרו בחגיגה כ"ב דארעא חלחולי מחלחלא וע"י נקבי הקרקע יבאו כולם לנהרות, ולא נחשב זה למעין כי הם באים בחלק העליון מן הארץ לא ע"י גידי נביעה רק בחלחול הארץ ורוב תגבורת הנהרות הם מאלו המים הבאים מובלעים בקרקע לא מבצעים ואגמים הבאים גלוי לעין רואים רק מחלקי המים הטמונים ונבלעים בקרקע וזהו מכיפיה מגדותיו לא מנביעתו מתחת רק מחלקי המים הבאים בחלק הקרקע הטליון ומה שהביאו התוס' מהך דתענית כ"ה שתהום עולה טפחיים יש לדחות דשם פירש"י דרטיבותא מהניא ולא יבאו מים מתחת יע"ש], וסובר שמואל דכיון דמתברך מגדותיו אלו המים הבאים מובלע בקרקע מטהרים בזוחלים לפמ"ש דפסול זחילה הוא דרבנן מחשש קטפרס ובאלו המים הבאים מתחת שטת חלק העליון מן הארץ שאינו נראה לעין רואים לא גזרו עליהם אבל לענין טהרת זבים ומי חטאת לא נכשרו, וגם אם נימא כדעת מהרי"ק דפסול זחילה הוא מן התורה נוכל לומר שזה דוקא במי גשמים לחוד אבל רביית נוטפים על הזוחלים דפסולים בזחילה פסול דרבנן הוא וכמו שהקשה התה"ד בסימן רנ"ד דשאובה אף למאן דסובר שהוא דאורייתא מ"מ במקוה שלמה לא תפסל ע"י שאיבה כמשי"ת לקמן מטעם שנזרעו והושקו בתוך המי מקוה וכן במעין כ"ש לא יפסלו השאובים כמש"ל וכן ברביית נוטפים מן התורה נתבטלו הנוטפים ונזרעו בתוך המי מעין ובמעין נחשבו גם הם רק רבנן גזרו עליהם בנראה בעליל רביית הנוטפים, והטעם שגזרו ברביית נוטפים יותר מרביית שאובים דשאובים בתוך המקוה הרי המי מקוה במקומן וידעו הכל שהמים כשרים במקומן הם וסובלים בהכשרים משא"כ רביית נוטפים על הזוחלים לא יכירו בזה וידמו שהמי מעין כבר הלכו להם וטובלים בנוטפים בזחילה וכמשי"ת לקמן דלכן חלקו בזה בין מקום שהיה מהלך מתחלתו או לא ולכן במי נהר דמכיפיה מיבריך סובר שמואל

דלא גזרו בהם וא"כ אפשר: דגם למי חטאת מן התורה כשרים דנזרעו בתוך המי מעין רק רבנן גזרו עליהם, וגם כי יש לומר דמן התורה קמא קמא בטל כמ"ש התוס' בבכורות נ"ו דמן התורה קמא קמא בטל רק מדרבנן החמירו שלא לבטל מטעם דהיינו גדולו כמ"ש הרשב"א בשבת ס"ה ולמי נהר דמכיפיה מיבריך לא גזרו לענין זחילה כמש"ל, ויש פנים עוד לומר דאף אם מה"ת פסול זחילה במי מקוה מ"מ הני מים המובלעים בקרקע אף שאינם מי מעין ממש מ"מ כך הוא דרך חיותו לירד במתילות ונקיקי האדמה ואין בהם פסול זוחלים וכמ"ש התוס' דבכורות לענין קטפרס דנהרות הוי דרך חיותן בקטפרס, כן יש לומר במים אלו דאף שאינם מי מעין מ"מ חיותן הוא בזחילה ולענין מהרת זבים לא הוי מים חיים וצ"ע:

(קיצור אות ט') יעורר ד' המשנה דפרה שפסלו הד' נהרות של א"י למי חטאת ושר"ת פירש מפני עפר וטיט המעורב בהן אבל מים חיים הוי דמכיפיה מיבריך, והעיקר כפי' התוס' בב"ב דפסולן מפני דרובן מי גשמים וא"כ קשה לשמואל דמטהר כל נהרות בזוחלים וצריך לחלק ולומר דיש נהרות שלא יוטהרו שרובן מי גשמים והפוסקים לא חלקו בזה:

(קיצור אות י') יבאר דלפמ"ש דפסול זחילה מדרבנן הכשירו בנהרות לעולם מפני ספק רביית נוטפים אבל מים חיים לענין דאורייתא לא הוי, ויבאר עוד פי' אחר בהא דמכיפיה מיבריך דהיינו שנתברכו המים מעצמן וכשרים לזוחלים ולא הוי מים חיים:

(קיצור אות י"א) יבאר עוד פי' בהא דמכיפיה מיבריך שזה ממי גשמים המובלעים בחלק העליון של הקרקע ויבאו מגדותי הנהר ואינן מים חיים ולא פסלו בהן זחילה, ויבאר עוד דאף אם פסול זחילה הוא מן התורה מ"מ רביית נוטפים על הזוחלים שפוסל אינו אלא מדרבנן מפני דמן התורה נזרעו ונתחברו למי מעין וגם יש לומר דמן התורה קמא קמא בטל, ושיש פנים לומר דהמים שדרך חיותן בזחילה אף אם אינם מים חיים מטהרים בזחילה אף אם פסול דזחילה הוא מה"ת:

ולהלכה בענין קטפרס במעין בשעת הדחק יש לסמוך על הב"י לצרף כל המים שבמדרון דידיה למ"ס מפני שרבו הסוברים דמעין מטהר בכ"ש לאדם והש"ך בסק"ב פסק בפשיטות כהב"י, וקטפרס במי גשמים פסול מה"ת ואם יש בשטת הטבילה מ"ס כשר מן התורה ולכן בנהרות שיש בשיעור טבילת אדם מ"ס אין בהם דין קטפרס, וטבילה בנהרות כבר הכריע הרמ"א דבשעת הדחק סומכין על ד' ר"ת ולקמן יתבאר להלכה:

(פסקא ג') נחזור לפרש פרטי המשנה מה שאמרה מעין מטהר בכל שהוא שפי' הראב"ד דאף אדם נטהר בכל שהוא כמבואר בב"י ר"ס ר"א וכ"ה דעת הרמב"ם פ"ט מה' מקואות

ואף שבב"י רצה לדחוק דלהרמב"ם אינו מטהר רק כלים בכ"ש לא ראה דבריו בסה"מ מצוה ק"ט שכתב שם וז"ל ובאה הקבלה מים שכל גופו עולה בהן והוא שיעור מקוה אא"כ יהיו מים נובעים שאין להם שיעור כו', הרי מבואר דאף אדם מטהר בכ"ש, וכן מוכיחים דבריו בה' מקואות פ"ט כמ"ש הב"י, וגם סדר ד' המשנה מוכיחים כן שהרי כתב למעלה מהן על הא דמקוה שיש בו מ"ס ובמקוה שיש בו מ"ס טובלין אדם מוכח דגם במעין כ"ש טובלים אדם, אף דלשון המשנה כפי גרסתנו ולמעין להטביל בו בכ"ש דלשון להטביל מוכיח דקאי על טבילת כלים ונזכר ראיה זו בפ"ה מ"ב בר"ש יע"ש מ"מ אין זה מספיק להוציא המשנה מפשטה, וגם כי הב"י הביא הגרסא ולמעין לטהר בכ"ש וכן הוא לשון הרמב"ם ושוה למעין שהוא מטהר בכ"ש ועיין בתוי"ט שכתב ג"כ כך, וכן דעת הר"ן פ"ב דשבועות, מיהו כתבו הראב"ד והר"ן דבעינן שכל גופו עולה בהן בב"א דאין טבילה לחצאין וזה ודאי אמת דכך דרשו בת"כ פרשת אמור ע"פ כי אם רחץ בשרו במים יכול יהא מרחיץ אבר אבר ת"ל ובא השמש כו' מה ביאת שמשו כולו כאחת כו' ומכאן סעד דמעין מטהר בכ"ש לאדם דאם בעינן ביה מ"ס למה הוצרך לדרוש מביאת שמשו הרי לעיל פ' מצורע דריש בת"כ דבעינן מים שכל גופו עולה בהן בב"א ואם היה מותר טבילה לחצאין למה לן מים שכל גופו עולה בב"א וע"כ דהך קרא דפ' אמור באו לדרוש דאף בטובל במעין שדי בכ"ש אפ"ה בעינן טבילתו בבת אחת, וכן דרשו בח"כ פ' שמיני ע"פ במים יובא כו' דמה ביאת שמשו כולו כאחת והיינו דשם איירינן בכלים וכלים די מן התורה ברביעית ולכן הוצרך ללמוד שלא יטבילנו לחצאין, וכן הך דפ' אמור הוצרך לדרוש באדם אם יטבול במעין שלא יטבול לחצאין אבל במקוה לא הוצרכנו לדרוש זה שכבר נלמד מקרא דאת כל בשרו האמור פ' מצורע ודוק]:

א ולשון הראב"ד המובא בב"י אלא מיהו צריך שיהא כל גופו כו' כיון דכל גופו עולה בהן הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו סגי כו', וכן הוא לשון הר"ן בתשובה המובא בב"י שיהא גופו עולה בהן הגדול לפי גדלו כו', ולשון זה מוכיח להדיא דאף בגדול לא בעינן מ"ס במעין רק שיהא כל גופו מתכסה במים. וראיתי בלבושי שרד בחידושיו ליו"ד סימן צ"ד בטעם השלישי שביאר בתשובתו שם החליט בפשיטות דגם להמטהרים במעין בכ"ש לאדם אפ"ה אדם בינוני לא יעלה גופו בפחות ממ"ס ואין נ"מ מזה רק לאדם גוץ או לתינוק קטן אבל לבינוני אין נ"מ מזה, ואמת שכן רהטין ד' רבינו נ"ע בצ"צ בחי' למקואות על משנה זו באות ג' שכתב שם כיון דבמעין בעינן נמי דמכסי בהו בב"א א"כ היינו ממש ענין שכל גופו עולה בהן יע"ש, וקצת מוכיחים כן ד' הרא"ש בה' מקואות ס"ס א' וכ"נ מד' הרא"ה בב"ה ריש שער הטבילה יע"ש וכ"נ מד' התוס' בנזיר ל"ח ולדידי אינו

מובן כלל דאם לא יתכן בשו"א שבינוני יתכסה גופו פחות ממ"ס א"כ במעין דהשיעור הוא כל א' לפי גופו א"כ אדם גדול ובריא ושמן לא יספיק לו מ"ס כי לא יתכסה גופו במ"ס כ"א לבינוני ולגדול יצטרך יותר, וא"כ יהיה מעין חמור ממקוה דבמקוה די במ"ס אף לאדם גדול, ועוד דאיך באמת יעלה גוף אדם גדול במקוה של מ"ס, ואם נאמר דכך קבלו חז"ל שדי במ"ס אף דגדול לא יעלה כל גופו בשיעור זה, זה מן התימה, ולומר דחז"ל שיערו בגדול גם זה אינו כמו שהוכחתי לעיל דרום ג"א הוא אדם בינוני עם ראשו, אבל כבר כתבתי לעיל דמה ששיערו חז"ל שטח המים אמה על אמה ברום ג"א ולמדו זה מאת כל בשרו דשטח גופו של אדם יתפוס אמה על אמה ברום ג"א א"כ הדבר מובן שהם חשבו שגוף האדם איננו נחשב וכל שטחו יהיה מים במים דהרי חריץ מקום הטבילה היא אמה על אמה כו' כמ"ש התוס' בכמה דוכתי. ומה שצריך אמה כתבו התוס' דהאדם עם בגדיו יעלה אמה ברחבו כו' וא"כ האדם בינוני כאשר יבא בשטח הזה של אמה על אמה ברום ג"א הדבר מובן שאחרי הכנסו שם לא יצטרך מים למלאות שטח החריץ כ"א ברביעית ממ"ס דהרי גופו תופס וממילא שלשה חלקי חריץ המקוה וחז"ל חשבו כאלו כל גוף האדם מים שכך קבלו בפירוש המקרא דאת כל בשרו שנחשוב מי המקוה כאילו כל גופו הוא מים ועם שטח שיוכל לטבול בו יהיה כ"ז מים ובלתי זה לא יעלה לו טבילה, ומבואר כן בד' הריב"ש בתשובה סימן רצ"ד שכתב וז"ל ודרשו עוד מדכתיב כל בשרו שיהא כל גופו עולה בהן, ר"ל בטל בהן מלשון תעלה באחד ומאה וזהו אמה על אמה ברום ג"א ר"ל שהמקוה שיטבול בו האדם המחזיק כל גופו ושיהיה בטל במים שבו דהיינו אמה כו' צריך שיהא מלא מים כשיבא האדם לטבול לא שיהיה הוא מכוסה במים בהתפתח המים מחמת גופו כו' עכ"ל. מבואר בדבריו דשיטור שיתכסה גופו במים אם יחפחו המים:

מחמת גופו היה הרבה פחות ממ"ס רק חז"ל שיערו שיהא גופו בטל במים היינו שחשבו גם גופו כאלו הוא מים. [אך מה שביאר שם עוד בתשובה שזה השיעור הל"מ ככזית וככותבת כתבתי לעיל שמד' הש"ס מנחות מוכח שזה נכלל בדבר המפורש בתורה ומדידתו מד"ס מקבלתם כמו ג' על ג' למדרס וכביציה לט"א ועכ"ז שיעורו דאורייתא ממש, ומ"ש הב"ח ביו"ד סימן ק"כ דשיעור מ"ס הוא דרבנן חלילה לומר כן וכל דבריו שם תמוהים כמבואר למעיין שהבין דמה שאמרו במקוה מ"ס הוא דרבנן שעיקרו דרבנן וז"א דכוונת הפוסקים דכמו דמקוה די במ"ס אף דרבנן כמו כן מעין בכ"ש מהני, אף מדרבנן לכלים או לאדם ודוק], הרי מובן מזה דגם אדם גדול ושמן יתכסה גופו בהכנסו במים בפחות ממ"ס ואף בעשרים סאה די לו רק במי מקוה קבלו חז"ל דבעינן שכל גופו

יחשב בו כמים וזה דוקא במי מקוה אבל במים חיים האמור גבי זב לא כתיב שם את כל בשרו לא בעינן בו מים שכל גופו יחשב כמים רק שכל גופו יתכסה במים ויהיה די בשטח של אמה על אמה ברום ג"א במים שיעור חציין או שלישיתן רק שכל גופו יתכסה במים וזה ברור. ובזה נדחו ד' הרא"ש שדחה ד' הרמב"ם וכתב וגם מסתבר הואיל ושיערו חכמים מי מקוה אמה כו' לא פליג באדם לשער בכ"א לפי גדלו עכ"ל. ובאמת אין במעין שיעור חז"ל כלל דשיעור חז"ל הוא למדוד כל עובי גוף האדם עם שטחו שיתפוס כשיטבול ושיהיה כולו מים אבל במעין לא בעינן כולי האי רק שיתכסה גופו במים כאמור:

ב ועוד אני תמה על ד' הל"ש וד' רבינו הנ"ל דאם אמת הוא שאין גוף האדם בינוני מתכסה בפחות ממ"ס איך שנינו לקמן בפ"ו מ"ג ג' מקואות בכל אחת כ' סאה וירדו ג' וטבלו ונתערבו המקואות טהורים והטובלים טהורים ופסקו כן בטוש"ע סעיף נ"ה ומובן שכל אחד מהטובלים טבל רק בשיעור כ' סאה ואפ"ה עלתה לו טבילה ובתשובות הריב"ש סימן רצ"ה ביאר שם דאיירי שגם כותל שבין שני המקואות גבוה ג"א רק כיון שירדו הטובלים הוגבהו המים על שפתן וא"כ איך עלה טבילה והרי בעינן שיתכסה כל גופו בב"א דאין טבילה לחצאין ואף במעין דמטהר בכ"ש בעינן שיתכסה בב"א וכן בכלים בעינן שיוטבלו בב"א כמש"ל מד' הת"כ ואיך עלתה להם טבילה אף שיש בצירופו מ"ס מ"מ כל גופו הרי לא נתכסה כב"א, וגם במשנה דספ"ז דכובש חבילי עצים כו' ויורד וטובל ומבואר שם בר"ש דמצרפינן כל המים לשיעור מ"ס אף שמפסיק ביניהן העצים ומבואר כן כש"ע סעיף ס"ו, וכן בסעיף נ"ב דמקוה חסר ממ"ס או שניהם חסרים צריך שיהא הנקב ביניהם רחב כש"ה יע"ש ואיך יטבול בה ואין כל גופו מתכסה בב"א, ואולי יאמרו דכ"ז איירי בתינוק קטן ובעינן שיעור מ"ס כדי שיעור מקוה אבל גופו יתכסה בפחות, ומד' רבינו נ"ע נראה שהכין דהכא איירינן בחסר ממ"ס מעט קורטוב או סאה והיינו קרוב לערך מ"ס, ומובן לכל משכיל שזה מן התימה דאיך לא בארו כן בש"ע וסתמו הדברים, ובזמנינו אפס טבילה לתינוק ותינוקת כ"א לנשים נדות, וגם בתשובות הריב"ש סימן רצ"ה מבואר שפי' הך דג' מקואות הנ"ל דע"י שיקפץ האדם לתוך המקוה יעלו המים יותר מחציין ומבואר הוא דפירשה באדם בינוני, ומוכח מכ"ז דגוף אדם בינוני יחכסה אף בעשרים סאה, וחז"ל שיערו מי מקוה מ"ס שפי' הקרא מים שכל גופו עולה בהן לא שיתכסה בהן וטבלה, היינו שנתבטל הגוף ונחשב ככולו מים ופחות מכאן אין המים מטהרים אבל גופו ודאי יתכסה בפתות ואף בעשרים סאה די לו כנ"ל, וא"כ צדקו ד' הרמב"ם והראב"ד שיתכן להיות דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם בינוני רק שכל גופו

יתכסה בב"א כערך גופו: (ג) ומעתה הוסרה גם טענת רבינו נ"ע שם שכתב על דקדוקו של הראב"ד והר"ן המובא בב"י דגבי זב הטעון מים חיים כתיב בפ' מצורע ט"ו ורחץ בשרו במים חיים ולא כתיב כל בשרו וכתב ע"ז רבינו וטענה זו אינו מובן כיון דבמעין בעינן ג"כ דמכסי בהו בב"א א"כ היינו ממש ענין שכל גופו עולה בהן, ולפמ"ש לא קרב זא"ז דכל גופו עולה היינו שנבטל גופו ויחשב שטח גופו כמים ולכן בעינן שטח כל אמה על אמה ברום ג"א כולו מים כנ"ל אבל מכסי בהו בב"א יספיק אף לבינוני בפחות ממ"ס ודי לו בעשרים סאה כנ"ל, ובלא"ה אין קושיתו מובנת גם להנחתו דבעינן למכסי בב"א מ"ס מ"מ הרי תינוק בן יום א' מטמא בזיבה ואתי קרא לתינוק דמכסי גופו במים מועטים משא"כ במקוה כתיב כל בשרו להורות דאף תינוק בעינן ביה מ"ס שיעור, שיכסה גוף אדם בינוני, ואוסיף תבלין לדקדוקו של הראב"ד דבכל התו' דכתיב כ"פ רחיצת מים עיין בס' התורה והמצוה פ' מצורע סימן קנ"א רשם כל הפעמים שנזכר רחיצת מים] לא כתיב כל בשרו רק בפ' מצורע ט"ו גבי בעל קרי הסמוך לדין הזב כתיב ביה כל בשרו והוא להבדיל בינו לזב דזב הטעון מים חיים לא בעינן ביה כל בשרו משא"כ בעל קרי דאינו טעון מים חיים בעינן ביה כל בשרו. עוד יש דקדוק ערב בזה דבכל הטומאות גם תינוק מיטמא ומטמא משא"כ בעל קרי אינו מטמא עד שיהיה בן ט' שנים ויום א' כמבואר ברמב"ם פ"ה מה' אה"ט ובנדה ל"ב ע"ב, כתבה התורה שם כל בשרו להורות וללמד בכל הטמאים שאין לשער בגוף תינוק קטן אף דאכתי נוכל לשער בגוף של בן ט' שנים מ"מ הוציאה גוף תינוק קטן ממש ומזה נבין דבאה לשמר בגוף בינוני ודוק. או כתב שם רבינו נ"ע ובפ"ק דעירובין דף ד' ע"ב חציצין דאורייתא נינהו דכתיב את כל בשרו ופירש"י משמע כל בשרו כאחד והיינו כמ"ש פ"ק דחגיגה כו' מים שכל גופו עולה בהן וכ"ז שייך ג"כ במים חיים, ואמת הוא שד' הש"ס שם אינם מובנים כ"כ דדרשת חציצין לאו מקרא דאת כל בשרו ילפינן לה רק מדסמך קרא בשרו למים ובכל הטבילות כתיב בקרא ורחץ בשרו במים והיינו שלא יהיה חוצץ בין בשרו למים וכמבואר בסוכה ו' ע"א, ועיין בס' התורה והמצוה מ"ש בזה בפרשת מצורע סימן קנ"א, וצ"ל דבש"ס שם רצו להביא כל דרשת הת"כ לענין מי מקוה ודבעינן מ"ס ולכן נקטו קרא הזה דורחץ במים את כל בשרו דגם קרא דכתיב את כל בשרו האמור גבי בעל קרי דשם כתיב במים את כל בשרו ומלת במים הוא קודם אפ"ה גם מזה ילפינן שלא יהא חוצץ בין בשרו למים ואין ראיה כלל מד' הש"ס האלו, וד' רבינו נ"ע צ"ע שהבין דרש"י רשם כל בשרו משמע כל בשרו כאחד על ענין חציצין ואינו כן דרש"י רשם דברים אלו על הא שאמרו שם מים שכל גופו עולה בהן וע"ז כתב רש"י כל בשרו משמע כאחד ואיך שיהיה אין משם

ראיה כלל, וגם מ"ש עוד רבינו נ"ע שם לדחות דקדוקו של הראב"ד מד' ר"ת שהשיב דאף במצורע דלא כתיב כל בשרו אפ"ה בעינן שיטבול כולו כאחד ולחצאין לא מהני, ג"ז לאו פרכא הוא דבכל הטמאים כתיב רק בשרו לחוד ולא כל בשרו ואפ"ה לא מהני טבילה לחצאין ע"פ קבלת חז"ל מדרשא דת"כ דמה ביאת שמשו כולו כאחד כו', ואין זה ענין כלל להך דרשא דבעינן כל גופו עולה בהן שלמדו חז"ל ממה דבכל התורה לא כתיב כל בשרו רק הכא גבי בעל קרי ולא לחנם שנתה התורה זאת רק להורות דבמי מקוה בעינן כל גופו עולה בהן היינו שנבטל גופו במים כנ"ל ולהבדיל בינו ובין הזב הסמוך לו דכתיב שם ורחץ בשרו במים חיים להורות דבזב לא בעינן שכל גופו עולה בהן רק שגופו יתכסה במים לפי ערך גופו:

ד הו כתב הרא"ש בשם ר"י ראיה דמעין בעינן מ"ס לאדם מהא דחגינה כ"ב ע"א דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן מ"ס במקום אחד והרא"ש נשען על ראיה זו וכתב שאין לדחותה כו' וגם הר"ש הביאה בפ"ה מ"ב:

וכן בש"ג על המרדכי פ' במה טומנין הביא תשובת ר"ת וכתב שם ראים זאת וגם הרשב"א בתהה"א בית ז' ריש שער ז' כתבם, ואמת גם רש"י פי' בחגיגה והמים הנובעים כאן באין מנהר גדול כו'. עכ"ז אין זו תשובה מספקת להרמב"ם וראב"ד ואדרבה לשון הש"ס ובעינן מ"ס במקום אחד ולא אמרו ומעין אינו מטהר בכ"ש גם לשון חלחולי מחלחלא אינו סובל על מעין רק פירושו דאם היו שני גומות סמוכות זו לזו ובכל אחת עשרים סאה וידוע דארעא חלחולי מחלחלא שזה נראה בחוש בשתי גומות הסמוכות זו לזו וישאבו המים מאחת לגמרי תיכף יבאו מים מגומא השניה הסמוכה לה ויתחלק המים לחצאין על שתי הגומות ואפ"ה בעינן מ"ס במקום אחד ושתי הגומות אינן מצטרפין אף דיחלחלו תיכף מזה לזה, ובתשובות הרא"ש עצמו סוף כלל ל"א הביא מקוה שנובע ונתיבש בקיץ והיה בור רחוק ממנו ומלאהו מים מכונסין ונתמלא המקוה כו', והרא"ש צדד שם להקל מפני שהלכו המים דרך נקבי המעין ומעין מטהר שאיבה הא אילו היו המים מכונסים ממי גשמים בשני הבורות הסמוכים זל"ז ודאי לא מצטרפי למ"ס, ובזה איירי בש"ס דהוי דומה ממש להא דמקוה שחלקו בסל שהמקום נחלקה לשנים, ולא איירי כלל במעין דאין לשון הש"ס מורה ע"ז מדקאמר במקום אחד מוכח דאיירי שיש מ"ס לפנינו רק שאינם במקום אחד כאמור. שוב ראיתי במרדכי פ"ב דשבועות הסביר לה באופן זה ולענין ג' גומות שאין בכ"א מ"ס ויובא לקמן, וגם רבינו נ"ע כתב ליישב שאין קושיא מד' הש"ס האלו אך נכנס שם בדרכים רחוקים ולדעתי פשט הש"ס הוא כמ"ש. תו כתב ר"ת ראיה מהא דגל שנתלש ובו מ"ס אף דמעין הוא ומטהר בזחילה מ"מ

בעינן ביה מ"ס ומוכח דמעין לאדם בעינן מ"ס אף דבמשנה אמרו ונפל על האדם ועל הכלים יש לומר דאיידי דנקיט גבי אדם מ"ס נקיט נמי גבי כלים אבל אם גם לאדם לא בעינן מ"ס למה הוזכרה ומה דנקיט כלים במשנה יש לומר לרבותא דלא נגזור אטו כיפין כמבואר בחולין ל"א וגזרת כיפין דהיינו טבילת אויר לא שייכה באדם רק בכלים ולכן אמרו שם ואין מטבילים כו' (ובזה הוסרה תמיהת רבינו נ"ע שם באות ד'). אבל באמת כבר יישב זה הש"ך בסק"ל מה דמטהר בזוחלים מפני דחיותו רב, ומה דבעינן מ"ם כתב בסק"כ מפני שנתלש כו', ואנכי ביארתי לעיל ג"כ דגלי הים אין בהם פסול זחילה מפני שאין בהן גזרת קטפרס ובתוס' חגיגה י"ט ע"א מוכח דאין בהם חשש זחילה מפני שדרך גלי הים לשוב למקורן לים ואין זה זחילה למרחוק ומ"מ בעינן ביה מ"ס מפני שנתלש ממקורו, וגם ברמ"א סעיף נ' כ"כ דכשהמים חוזרים אין בהם דין זחילה, ועוד אף אם איירי בגלי נהר או בגלי מעין כמו שהבין ר"ת מ"מ אפשר דבמקום שהגל נופל שם הוא נח ואינו זוחל למרחוק אף אם גם לא ישוב למקורו מ"מ גם להלאה לא ילך ושם הוא נח ואין כאן זחילה באופן דלית מכאן פרכא לדעת הרמב"ם וסייעתו, שוב ראיתי באשכול סימן נ' כתב כן וגם תירוצו של הש"ך כתוב שם:

עוד הביא ר"ת ראיה מד' המד"ר פ' קרח שרמזו רמז מי השילוח ההולכים לאט לא"ט בגימט' מ"ס לשיעור מקום ושילוח מעין הוא, עוד הביאו שם במד"ר מ"ס דמקוה כנגד ארבעים פעמים באר הכתוב בתורה ורבינו נ"ע השיב ע"ז דע"כ גם במעין בעינן מ"ס שאין גופו ראוי להתכסות פחות ממ"ס ונ"מ רק לתינוק מטהר בכ"ש וכן ראיתי בד' הב"ה להרא"ם שהשיב כן בתהה"א בית ריש שער ז' אבל כבר הארכתי לעיל באות א' ב' וביארתי דגוף אדם בינוני יתכסה גם בעשרים סאה ובמעין לא בעינן כלל שיעור מ"ס אף לבינוני ולאדם גדול לדעתם, אבל ד' המד"ר רמז בעלמא הוא דאם לא"ט עולה ארבעים אבל סאה היכא כתיבא ובכל התורה לא נמצא מדת סאה רק איפה או הין וההין הוא חצי סאה ולמה לא ארבעים איפה או הין רק דמז רמזו גם אם יופסקו מי השילוח ממקורם יטהרו במ"ס וכן מ' פעמים באר לאו דוקא באר מים חיים דהרי כתיב וימצאו שם באר מים חיים מכלל דכל באר לאו מים חיים נינהו או נוכל לאוקמה כאשר יומשכו למקום אחר:

שוב מצאתי ראיה חזקם דמעין מטהר בכ"ש לאדם מד' הירושלמי בע"ז פ"ה סוף ה"ד הובא בר"ש לקמן רפ"ח שאמרו שם ארץ כותים טהורה ומקוותיה טהורים ר' לעזר בר"י הדא דתימר להאמינן שאינן שאובים. (והר"ש דקדק מזה דשאובה דאורייתא מדמודו בה כותאי ויש לומר דאחזיק בדלא כתיבא איכא תנאי דסמכינן עלייהו ונראה דאף

בדרבנן יש לסמוך עליהם היכא דאחזיק ובנדה נ"ז נמצא דברים דסמכינן עלייהו בדרבנן, ובמרה"פ השיב דמפני שהוא דרבנן סמכינן עלייהו ואין זה מספיק דבנדה נ"ז מבואר דלא סמכינן עלייהו במלתא דרבנן בדלא אחזיק) הא למדת ארבעים לא דדרשי אך מעין כו' מקוה מים מה מעין מטהר בכ"ש אף מקוה מטהר כ"ש כו', מבואר הוא דדרש מעין מטהר בכ"ש לדידן אף לאדם הוא, דאם הירושלמי אייריי לכלים מה לנו לומר מפני דמשוו מקוה למעין וגם מקוה עצמה די מן התורה ברביעית לכלים וארבעים סאה הוא דרבנן ואין להאמינם על מ"ס לכלים מפני שהוא דרבנן ולא החזיקו. ואין לומר דהירושלמי ה"ק שהם משום מעין למקוה לטהר בכ"ש ולדידן בעי רביעית מן התורה במקוה לכלים, דמה לנו בזה דאף אם לא ידמו לטהר בכ"ש ויסמכו על דאורייתא לטהר ברביעית לכלים אין לנו לסמוך עליהם דמדרבנן בעינן מ"ס, וע"כ דהירושלמי קאמר דאף בטבילת אדם אין לסמוך עליהם דאף שראינו שהמה טובלים בהם נדות אין לסמוך עליהם מפני שמדמין למעין לטהר בכ"ש ומוכח שמעין מטהר באמת בכ"ש אף לאדם, אבל ממה דחזינן שיטבלו כלים בלא"ה אין לסמוך עליהם דלכלים די ברביעית מן התורה ולדידן בעינן מ"ס ודוק, כי זו ראיה מכרעת לא הביאוה רבותינו ז"ל:

אכן מיומא ל"א יש ראיה קצת דמעין לאדם בעינן מ"ס שהוכיחו שם דעין עוטם היה גבוה כ"ג אמות ואם המעין מטהר בכ"ש לאדם א"כ אפשר שבחריץ של מקום הטבילה לכה"ג לא היה שם מים רק אמה וחצי או שתי אמות וכשיכנס שם הכה"ג יתמלא מים וגופו היה נכסה גם בעשרים סאה מים, ויש לדחות דבלא"ה היה אפשר לעשות החריץ רחב ויספיק שתי אמות מים וע"כ צריך לומר כמ"ש התוס' שם דמחמת חולשא דכה"ג היה טובל כמות שהוא עומד ולכן הצריכו גובה ג"א, וגם י"ל דביוה"כ היו פוקקים נקבי הנביעה כדי שלא יהיו המים קרים דהרי כ"פ היו מטילין לו חמין כמבואר במשנה דיומא, אשר ע"כ ד' הרמב"ם וראב"ד אין עליהם פרכא ופשט המשנה כוותייהו וכהירושלמי הנ"ל וכן דעת רבינו שמחה במרדכי פ"ב דשבועות וכן דעת הא"ז בה"מ ס"ס של"ו, ובאמת מה דבטלו רביעית דמקוה לכלים ולא דמעין לכ"ע זה יוכיח הרבה כדעתם ז"ל דלכן בטלו רביעית דמקום והצריכו אף לכלים מ"ם הוא מחשש פן יטבול אדם בפחות ממ"ס ובמעין לא חששו דבאמת מטהר גם אדם בכ"ש ולדעת ר"ת ור"י ורא"ש צ"ל דחשו במי מקוה מגזרה דשאובים או לחשש כלי כמש"ל ואין זה פשט הענין ועכ"ז להלכה הסכימו הרשב"א בתהה"א בית ז' ריש שער ז' לחוש לדעת ר"ת ור"י וכ"פ בש"ע וממנה אין לזוז וכן הסכים הר"ן בתשובות סימן ס"ו ודעתו שהעיקר כהרמב"ם רק שיש לחוש בשל תורה אבל נ"מ מזה לפרטים שיתבארו בעז"ה מאחר שדעה חזקה היא דמעין מטהר בכ"ש

אף פחות ממ"ס הרבה כמו בעשרים סאה יוטהר גם אדם הטובל וכמשי"ת, ולענין אם יופסל ע"י שאיבה להסובר דלאדם בעינן מ"ס במעין יתבאר לקמן בעז"ה:

(פסקא ד') עתה נבאר פרט ענין מעין מהו הנקרא מעין, ומקודם אבאר ד' התוספתא המובא בר"ש מ"ו,:

החופר בצד הים בצד הנהר במקום סביצין הרי הם כמי תמציות [פי' הר"ש כמי תמציות שלא פסקו וכ"כ הרמב"ם פ"ט מה"מ ס"נ] החופר בצד מעין כ"ז שהן באין מחמת מעין אע"פ שפוסקים וחוזרים ומושכים הרי הן כמעין [פי' הר"ש דמטהר בכ"ש ולא במינן מ"ס] פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות [ויהיה לפי"ז כתמציות שלא פסקו, וצ"ע למם הרי פסקו, ולכן העיקר לגרוס כמי גבאים וסיינו כתתציות שפסקו וכן הביאה ברמב"ם פ"ט ה"ד):

א והכ"מ הקשם מה בין ים ונהר למעין יע"ש ורבינו נ"ע האריך בזם במ"ו דלעיל וכלל דבריו מפני דמי הנהר נוטפים רבו עליהם ואינם מטהרים בזוחלים לכן כשנפסקו ממקורן נגרעו מערכן אף שמחוברים קצת בתלתול הקרקע ובעינן בסי' מ"ס, והאריך לבאר ע"פ דעת רי"ו המובא בב"י דאף אם זוחלים רבו בנהר מ"מ בגדותיו מקום שלא היה מהלך מתחלתו שם הנוטפים רבו משא"כ מעין דמטהר בזוחלים יע"ש שהאריך בזה, אבל אכתי לא יישב רבינו נ"ע מפני מה חופר בצד הים לא הוי חבור הרי אנן קיי"ל דכל הימים מטהרים בזוחלים כר"י דלקמן פ"ה ואולי דהתוספתא שנוים אליבא דר"מ לקמן דכל הימים כמקום א"כ לא הו"ל להרמב"ם להביאם להלכם. אבל לדעתי אחר העיון ד' התוספתא מתפרשים, דאלו התלתולים שבין הנהר או המעין לחפירם שבצדו תלוי בדין אם מטהר בכ"ש דאם מקור המים מטהר בכ"ש גם חבורן לגומא שבצדו יטהר בכ"ש, ואף אם אמנם אם הים חבור כזה למים שאובים שבצד המעין לא היה מהני לטהר מפני שאין חבורן גלוי מ"מ אם חבורן הוא למים שיצאו מהן מו הרי חבורן די בכ"ש דמקרי חבורן גלוי לכל מאחר שע"י תלתול זה יצאו המים אבל אם מקור המים אינו מטהר בכ"ש גם חבורן בכ"ש לא מהני עד שיתחבר כשפ"ם, ולזה מעין דמטהר בכ"ש אם חפר בצדו ונראה החלחול ממנו גם המחובר אליו דינו כמוהו לטהר בכ"ש ואפשר אף לטהר בזוחלים [ולקמן יתבאר דלהר"ש לא יטהר בזוחלים] דחבור כ"ש שהוא מחובר למקורו מחשב חבור גמור מאחר דמקורו מטהר בכ"ש, משא"כ מי הים אף אם מטהרים בזוחלים מ"מ אין דינן כמעין לטהר בכ"ש דהרי פסולים לזבים כו' ומה דמטהרים בזוחלים פירשו רש"י ותוס' בשבת ק"ט מפני שכך הוא דרכן יע"ש או כמש"ל מפני שאין בהן גזרת קטפרס אבל אינן מי מעין ממש לטהר בכ"ש ולכן אין חבורן נחשב

להיות חבור ע"י כ"ש, ואף דבפ"ו מה"מ מבואר דבשק או קופה שבים מטבילים בהן אף שחבורן הוא בכ"ש שאני התם שהים מקיפו מכל צדדיו משא"כ הכא שמחובר מצדו וכמ"ש הח"צ בתשו' סימן מ"ב. או אפשר דשם הנקבים נראים וגלוים דהרי לא יוחזק מים כלל בשק וקופה משא"כ הכא אף אם יקחו מי המעין ישארו המים בגומא שבצדו ולכן לא הוי חבור גמור ומיקרי חבור כ"ש, וכיון שמקורו אינו מטהר בכ"ש גם חבורו לא מועיל לטהר בכ"ש, ולכן בעינן מ"ס בפ"ע בחפירם שבצדו, ועיין לקמן פ"ה מ"ד מדין אם הים מטהר בכ"ש:

אך יש סתירה לזה ממ"ש התוס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה בים כו' דים של שלמה הים נקוב כמוציא רמון אף שהיה ממעין גמור מ"מ לא מהני חבור כ"ש אף דמים שבים היו נובעים ונמשכים ממעין שתחתם ולפי' קמא דתוס' שם דהנקב הים כדי לבטולי מתורת כלי לא קשה, אך התוס' כתבו שם דלענין חבור היה די כשפ"ה משמע דכשפ"ה ודאי צריך ולפמ"ש גם כ"ש מספיק, ועכ"ז לא קשה דהרי כתבו התוס' שם בשם רבינו יחיאל דמפני שהיה מופסק הרבה משרשו הוצרכו לנקב גדול כמוציא רמון כמו כן יש לחלק גם להתוס' דבעינן כשפ"ה מפני שהוא מובדל בפ"ע משא"כ בחופר בצדו ניכר תלתול מזה לזה יספיק חבור כ"ש, ולהר"י דסובר דלאדם בעינן מ"ס למעין בלא"ה לק"מ דלדידים מם שהתירו בתוספתא בחבור כ"ש היינו לכלים דמטהר בכ"ש אבל לאדם בעינן חבור כשפ"ה דהוא עצמו אינו מטהר בכ"ש, ולהריטב"א בשם הרא"ם במכות ד' דסובר דכל היכא דהוי תבור זוחלים ואשבורן בעינן כמוציא רמון נוכל לומר דהכא איירי דגם המים שמושכים מן המעין הוו זוחלים אבל פשט התוס' דחופר בצד המעין משמע דהמים קוו וקיימי, ויש לחלק בזה גם לפי דעת הריטב"א דהריטב"א לא הצריך כרמון רק לבטולי מתורת כלי אבל גוף החבור די בכ"ש אם איננו בכלי כמשי"ת לקמן רפ"ם. אך דעת הריטב"א לא הובא בפוסקים ויתבאר לפנינו בעז"ה וד' הריטב"א מנגדים קצת לסברת רבינו נ"ע דלהריטב"א חבור זוחלים ואשבורן גרע ולרבינו נ"ע יחוס המעין הוא דהוא מטהר בזוחלים אף דחפירה שבצדו הוא אשבורן:

ב ומה דמי הנהר אינן מטהרים לחפירה שבצדו בחבור כ"ש, הנם אם נימא כדעת הרמב"ם שיתבאר לקמן דמה שאמרו במשנתנו במעין שרבו עליו מים שאובים דמטהר בכ"ש היינו בריבה בגומות המעין עצמו והיה מעין עומד אין בו כח לטהר בזוחלים רק באשבורן ובכ"ש ואם היה מעין מושך מקודם מטהר בזוחלים אף אם שאובים או נוטפים רבו, א"כ כמו כן נראה לפי"ז דבנהרות שנוטפים רבו במשך הנהר אינן מטהרים בכ"ש ופקע שם מעין מנייהו וכמש"ל דלכן פסק בס' פרה דכל הנהרות פסולים למי חטאת,

ודוקא בריבה בגומות המעין עצמו אז לדעתו במעין עומד מטהר באשבורן ומטהר בכ"ש ובמעין מושך מטהר גם בזוחלים אבל במשך הנהר אם נתרבה נוטפים אין דינו כמעין לטהר בכ"ש, וזהו למימרא דשמואל דאין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת בתשרי כו' ולכן סתמה התוספתא לפסול בנהרות בחבור כ"ש, ואף לאידך דשמואל דנהרא מכיפיה מיבריך כתבתי לעיל דלא מהני רק לענין לטהר בזוחלים דכך הוא דרך חיותן ואף אם פסול זחילה הוא מן התורה יתכן לומר כן כמש"ל באות י"א אבל גם להך דשמואל אין תגבורת הנהרות נחשב כמעין גמור ופסול למי חטאת ולכן אינו מטהר בכ"ש, ומכ"ש לפמש"ל דפסול זחילם הוא דרבנן לא היקל שמואל רק לענין זחילם אבל לא שיטהר בכ"ש ולכן חבורן לחפירם שבצדו לא יועיל ג"כ בחבור כ"ש, ולדעת הראב"ד ורשב"א ור"ן שיתבאר לקמן דבמקום שהים מהלך הנהר מתחלתו מטהר בכ"ש ומטהר בזוחלים אף אם רבו נוטפים ע"כ יתפרש ד' התוספתא בחופר בצד הנהר בעת שרבו נוטפים ובמקום שלא היה מהלך מתחלתו דשם אינו מטהר בזוחלים ולא בכ"ש כמ"ש הר"ן הובא בב"י, [אבל לא יתכן לפרשם גם בזוחלים רבו ואפ"ה בגדותי הנהר שם אינו מטהר בכ"ש ע"פ ד' הרי"ו ומהרי"ק המובא בב"י כי רוב הראשונים ז"ל לא הודו בזה וכמ"ש הב"י אף שהש"ך הסכים לדעתם בסקי"א לקמן אבאר שהעיקר כהב"י], אבל לאידך דשמואל דנהרא מכיפיה מיבריך והנהר מטהר לעולם בזוחלים הנה לפי פירושי שלא אמר שמואל רק לענין זוחלים א"ש אבל לדעת התוס' והרא"ש והר"ן דשמואל סובר דלעולם מי מעינות רבו ומטהרים אף בכ"ש אין פי' לד' התוספתא כ"א לאוקמה באותן נהרות שלעולם רובן מי גשמים ואגמים כמ"ש הרמ"א בסעיף ב' שאלו אינן מטהרים לעולם בזוחלים ובכ"ש, זהו הנראה לי בפי' התוספתא:

ג וממוצא דבר נשמע שדינו של ראבי"ה במרדכי פ"ב דשבועות המובא ברמ"א להלכה בסעיף נ"ב בחופר בצד הנהר או בצד המקוה שלמם של מ"ס ונראה התלתול מזה לזה דטובלים בחפירה אף שאין בה מ"ס [והת"צ בסימן מ' השיג ע"ז וכן הל"ש] דהוראה זו אינה נכונה ובצד ממקוה ודאי לא מהני תלתול כ"ש כמבואר בתוספתא אף שיש לדחוק לומר דבתוספתא איירי באינו נראה החלחול מזל"ז, אבל זה דוחק גדול דהרי בתוספתא לא חילק בזה ועוד דע"כ גם בתוס' איירי בניכר וגלוי התלתול מזל"ז מדטהרה במעין א"כ מאן מפום לחלק בין נראה מעט או:

נראה בחוזק, אך הרמ"א לא כתב בחופר בצד המקוה כ"א בחופר בצד הנהר [ובמרדכי כחוב גם בחופר בצד המקוה] ויתכן הוראתו ע"פ ד' ר"ת המובא בדבריו בסעיף ב' דמותר לטבול בנהרות כל השנה ולעולם דינם כמעין אף בעת שנוטפים רבו ולכן שפיר נחשבים

מי החפירה כמעין, אבל אכתי נפל פיתא בבירא דהרי התוספתא אמרה רק שדינו כמעין והרי אנן פסקינן בש"ע בר"ס ר"א דגם מעין בעינן מ"ס לטבילת אדם ולא יועיל הא דמטהר בכ"ש להחשיב חבור בכ"ש, ואף לפי פי' של רבינו נ"ע דעילוי של מעין הוא עבור דמטהר בזוחלים עכ"ז לא החשיבו בתוספתא תלתול של מעין כ"א לענין שיהא דינו כמעין לא שיצטרף למי המעין המרובין, אך לרבינו יש לומר דאה"נ דגם לזה נחשב חבור ובתוספתא לא נחית לזה, אבל לדידי דכל עיקר יחוסו של מעין הוא בעבור דמטהר בכ"ש ולכן הוי החבור בכ"ש הרי לא יועיל זה רק לענין טבילת כלים דמטהר בכ"ש לדעת הר"י והרא"ש לא לטבילת אדם, רק יצא קולא מזה דהחפירה שבצד המעין או הנהר לא תפסל בשאיבה דזה לכ"ע מעין לא נפסל בשאיבה מאחר דמטהר בכ"ש לכלים כמשי"ת לקמן דגם להר"י והרא"ש לא יפסול מעין ע"י שאיבה מפני דמטהר בכ"ש לכלים ומהני ג"כ חבור החפירה בכ"ש שלא יופסל בשאיבה, אבל זהו דוקא בחופר בצד המעין ממש אבל בחופר בצד הנהר אף להסומכים על ר"ת לטבול בנהרות כל השנה אפ"ה אין לסמוך לומר דנחשב כמעין ממש מפני שנראה לדעתי עיקר דגם שמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך לא אמר רק לענין פסול זחילה אבל לא לענין שיטהר בכ"ש וכמו שהוכחתי לעיל מהא דפסולים למי חטאת וכנ"ל באורך, והוראת הרמ"א לטבול בחפירה אף שאין בה מ"ס ודאי דאין לסמוך עליה להלכה גם בחופר בצד המעין ממש לפי מה דקיי"ל דגם במעין בעינן מ"ס לאדם ומכ"ש בחופר בצד הנהר כו':

ד ולהנחת התוספתא יש למצוא מלתא חדתא במקואות שלנו שנתייסדו ע"פ תיקוני המקוה של ד"ז רבינו הגאון מלאדי נ"ע שהתיבה מונחת על נסרים ותחת התיבה וצדיה הם מי מעין והחליט ד"ז רבינו נ"ע דמעין שבתוך התיבה דינם כמי מקוה ונפסלו בשאובים כמבואר בדבריו ז"ל, והרי לד' התוספתא בחופר בצד המעין ונראה החלחול ממעין גם הבא לחפירה דינו כמעין וא"כ גם מים שבתיבה הרי נראה ונגלה החלחול מהמעין לתוך התיבה בכל עת דכל מי התיבה הם באין ממעין שתחתיה או שבצדה וזה דבר גלוי דאם יש מים הרבה בצד התיבה אם חפירת המקוה גדולה מהתיבה ולכשינקו את התיבה ויוגרע מי התיבה יוגרע כמו כן מים שבצדה דכל מי המעין נגררים במהירות לתוך התיבה ע"י חריצי התיבה שבין נסר לנסר והרי החלחול גלוי יותר מחופר בצד המעין ולמה לא יחשב דינה כמעין ממש ואיך החליט בפשיטות שדין מי התיבה רק כמי מקוה שחשש לחושבה כדין מעין שהופסק ממקורו המבואר בש"ע סעיף יו"ד מרפ"ה דלקמן במשנה, אבל נידון התיבה אינו ענין למעין שהופסק מאחר שבכל עת החלחול ניכר בטוב הרי דינו כמעין ממש ופשיטא דמים שתחת התיבה דינם כמעין ממש אף

שהם בתוך בנין וגם רצפת נסרים בתוך המקוה אפ"ה לא נגרע שם מעין ממנו דגם רבינו נ"ע לא חשש לגרוע שם מעין רק ממים שבתוך התיבה לא ממים שבחפירת המקוה וצ"ע למה, ולא ראיתי בד' נכדו רבינו נ"ע שהעיר ע"ז בביאורו בצ"צ בחיו"ד על תיקוני המקוה של זקנו ד"ז רבינו הגאון נ"ע, ואולי לא סמך רבינו נ"ע על ד' התוספתא מפני שלא הובאה בש"ע אבל הרי הרמב"ם הביאה להלכה וגם הרמ"א בסעיף נ"ב היקל יותר מזה, ואף שד' הרמ"א מופרכים מד' התוספתא כנ"ל מ"מ לענין מעין שמבואר בתוספתא להקל למה לא סמך להקל לומר שלא תפסל בשאיבה, ואפשר מפני שבלא"ה אנן חיישינן לדעת הסוברים דמעין נפסל בשאיבה כמ"ש הרמ"א בסעיף מ' וכאן שהמעין נסתם חשש להחמיר יותר אבל לפום ריהטא נראה דלפי מה דקיי"ל דהעיקר דמעין אינו נפסל בשאיבה כמשי"ת א"כ גם במי התיבה המחוברים למעין בתלתול הגלוי מעיקר הדין לא תפסל בשאיבה, ואפשר שרבינו נ"ע סובר דבתיבה שנעשית לטבול בה דינה כדין ים של שלמה שאמרנו לעיל דבעינן בים חבור כשפ"ה או כמוציא רמון מפני שנראה כעומד בפ"ע וגם כאן בנין התיבה הוא דבר בפ"ע וכן נראה דאם המים באים מתחת לתיבה ובצד התיבה אין שם מי באר כי התיבה ממלאה כל שטח החפירה אז יש לומר דדמי לים של שלמה מפני שהמים באים מתחת ולא ניכר שם חבורן ואפ"ה אינו דומה ממש לישׁ"ש דהיה עומד על גבי שטח הקרקע ממעל ונראה ככלי בפ"ע משא"כ החיבה עומדת בחפירה קבועה ומחוברת לקרקע, אך קצת דומה לישׁ"ש, אבל אם התיבה אינה ממלאה שטח החפירה והמים הם בצד התיבה אף שהמים נקוו לתוך התיבה הרי התיבה מחוברת וקבועה נראה שדינו שוה לחופר בצד המעין ונראה שרבינו נ"ע לא סמך על ד' התוספתא, ולמעשה צ"ע, ולענין שתטהר גם בזוחלים צ"ע דלפי הר"ש לקמן פ"ה מ"ג אף מי מעין עצמו שהלכו ע"י פעולת אדם במקום שלא היו מהלכים מתחלתן אינן מטהרים רק באשבורן הגם שיש לחלק בזה מ"מ העיקר נראה להר"ש אינו מטהר בזוחלים ורבינו נ"ע העיר בזה כאן, אבל כל הפוסקים חולקים על הר"ש בזה כמשי"ת ולענין שאיבה פשיטא מלתא לכ"ע שדינו כמעין, כך נראה להלכה ולמעשה צ"ע:

ה המבואר מן התוספתא דחופר בצד נהר או בצד מעין הוא עצמו אינו מעין דלא באנו עליה לטהר כ"א מפני שהוא מחובר לנהר או למעין והקשה רבינו נ"ע למה לא יהיה זה עצמו מעין דהרי כל המעינות באים ממי הנהרות כמבואר בבכורות נ"ה ע"א דכל מימות שבעולם מי פרת הן והרי פרת עצמו אינו מטהר בזוחלים כ"א בימי תשרי לבד ואפ"ה מעינות הנובעים מהם מטהרים בזוחלים וע"כ הטעם הוא שבעברן דרך הקרקע קנו להם הויה חדשה וא"כ גם חופר בצד הנהר אחרי שעברו המים דרך הקרקע יהא דינם

כמעין, ובר"ש פ"ח דפרה מ"י כתב נהי דפרת גופיה חיישינן לריבוי נוטפים במעינות היוצאים מתחת הקרקע לא חיישינן לרבוי מיני תערובות שמים פסולים מתערבים בהם, הובא בד' רבינו ג"כ וטעמא בעי למה לא חיישינן להתערובות, ואפשר שכוונת הר"ש דע"י עברו דרך הקרקע אז מים המתערבים עם מי פרת המה נבלעים בשטחי העפר ובכל המעינות אינו בוקע רק עצמי מי פרת שהם מי מעין עצמו, והעולה מד' רבינו נ"ע דאם המים הולכים בשטח רב תחת הקרקע אז הוי כמעין גמור דע"י עברן שטח רב הם נצללים ומזדככים משא"כ בחופר בצד הנהר שעברו רק שטח מועט מן הקרקע אין דינם כמעין, ויש לכוון דבריו ע"פ ד' הר"ש הנ"ל דע"י עברן שטח רב תחת הקרקע אז נבלעו המים פסולים בשטח העפר משא"כ בשטח מועט לא נזדככו המים ועדיין בתערובתן הם עומדים וכיון שחפר בצד הנהר שרבו בו נוטפים לא נזדככו מימיו שיבדל ממנו המים פסולים ודינן כמי הנהר הגם שרבינו נ"ע דחה ד' הר"ש מ"מ יש לכוון דבריו ז"ל ע"פ ד' הר"ש דדא ודא חדא היא, ועכ"ז ד' הר"ש אינן מבוררים דאם ניישב כן כל מעינות הבאות מנהר פרת ומשארי נהרות דנימא שהנוטפים נבלעו בעפר והזוחלים שהן מי מעין באו להיות מי מעין, אבל מה נענה על כמה מעינות הבאות ממי הים כמ"ש רש"י בקהלת ע"פ כל הנחלים הולכים אל הים והנחלים הולכים במחילות תחת ההרים מאוקיינוס וחוזרים ונובעים כו' הרי דגם מקור הנחלים כולם שהם מוצא מעינותיהם הם מי אוקיינוס והרי הים הגדול לכ"ע פסול למי חטאת ואפ"ה הוכשר ע"י מה שטבע תחת הקרקע:

והאבן עזרא פי' שם דמי אוקיינוס יעלו באדי הים הם העננים ויהיה מהם הגשם והגשם כאשר יובלע בארץ יביעו מהם המעינות שהם מקור הנחלים, ובמד"ר בראשית פרשה י"ג מבואר כד' הראב"ע דע"פ כל הנחלים הולכים כו' על דעתיה דר"א משם הם שואבים, ופי' המ"כ שם דר"א סובר דכל העולם ממי אוקיינוס הוא שותה ע"י אדי הים הם העננים והעננים יריקו גשם ומהגשם יבאו מעינות הנחלים והם שבים ללכת אל הים, והרי זה כד' אבן עזרא, ואמרו שם עוד במדרש ע"ד דר' יהושע לשם הם שבים כו' ופירושו דר"י סובר דהעננים מקבלים מי הגשמים ממימי השמים ומהם יבאו הגשם והם מעיני הנחלות והם הולכים לאוקיינוס ואין מקורם משם רק לשם לאוקיינוס הם שבים ומקורם ממימי השמים, וא"כ מה שהים לא נתמלא מהם לר"א הוא מפני דגם מקורי הנחלים הוא מאוקיינוס ולר"י הוא מפני דמי אוקיינוס בולעים מי אחרים ולזה הובאו שם דברים אלו במד"ר על הא דלעיל מינה דאמר שם דמי אוקיינוס מים בולעים מים יע"ש והמ"כ והעץ יוסף לא הבינו פי' המד"ר על מתכונתו, הרי מבואר במד"ר דבין לר"א ובין לר"י מקור הנחלים הם מוצא מעינותיהם הוא ממי הגשמים כדראב"ע רק לר"א מי

הגשם הוא מאוקיינוס ולר"י מי הגשם הוא ממי השמים, וא"כ מתבאר מזה דכל נחלים שבעולם הם ממי אוקיינוס, לרש"י בא חחת הקרקע מעינותיהם מן הים, ולאבן עזרא ולמד"ר כל מעינות מקור הנחלים הוא ממי גשמים הבאים מאוקיינוס לר"א, ולכאורה זה סותר לד' הש"ס בבכורות נ"ה הנ"ל שאמרו שם הנודר ממימי פרת, אסור בכל מימות שבעולם ואסקו שם דאפי' עינות דמדליין היינו מעינות שבהרים גם הם סולמי דפרת נינהו, ולפי האמור כל הנתלים הם ממי אוקיינוס או ממי גשמים, ואין לומר דמי הים באים מקודם לפרת וע"י פרת באים לנהרות שבעולם ז"א חדא דאם באים במחילות תחת הקרקע מאוקיינוס או ע"י הגשם למה להו הממוצע של פרת ומי הגשם על כל הארץ יריקו וכן מחילות הקרקע, ועוד דא"כ למה תלינן להו בפרת והול"ל דהנודר מאוקיינוס אסור בכל מימות כו'. אבל האמת דהך דבכורות לאו לישנא דייקא הוא דאיך יתכן דכל מעינות שבעולם וכל הנחלים הם מפרת והרי כמה מדינות רחוקות מפרת כמה אלפים מיל ואם באים לכל נחלים ע"י ממוצעים של נהרות קרובות לפרת הרי יוכלו לקבל כמו כן ע"י מחילות ממי אוקיינוס ושארי ימים הקרובים יותר לשארי נהרות או ע"י הגשם, וגם איך סתם בכל מימות שבעולם והרי מי הגשם ודאי לאו מפרת הוא ובין לר"א בין לר"י מי הגשם אינו מפרת וד' ר"א ור"י הובאו גם בש"ס דידן תענית ט' ע"ב, וע"כ דש"ס הנ"ל לישנא קייטא הוא וכוונתם על כל מים של נהרות הסמוכות לפרת והיינו בבבל וסמוכות לה וכן בארץ ישראל ששם מקום הלוכו של פרת ולשם אמרו דכל נהרות שבבבל וסמוכות לה מקבלים ממי פרת דמי פרת הסמוכות לה נובעים מתחת הקרקע במעינות מקום מוצא של שאר נחלים הסמוכות לפרת אבל פשיטא דמי גשמים גם בבבל מותר וכן בשארי מדינות מותרים אף במי שאר נהרות דלאו מפרת הן כ"א מאוקיינוס במחילות או ע"י מי גשמים כד' המד"ר והאבן עזרא, ודברים אלו מבוארים בחכמתו של הרמב"ם ז"ל כשהעתיק דברים אלו פ"ט מה' נדרים כתב וז"ל הנודר מן המים הנמשכים ממעין פלוני אסור בכל הנהרות היונקות ממנו ואציל הנמשכות אע"פ שנשתנה שמן כו' הואיל והוא עיקרן אסור בכל עכ"ל ואחריו נמשכו הטוש"ע ביו"ד סימן רי"ז וכתבו כלשון הרמב"ם ז"ל, הנה לא זכרו לא פרת ולא כל מימות שבעולם רק כתבו סתמא דכל נהרות היונקות ממעין שנדר ממנו אסור בהן ואם היו מפרשים כפשוטו דנודר מפרת אסור בכל מעיני העולם לא היה להם לשתוק לבאר זה וע"כ דפירשו דלאו כללא הוא וכוונת הש"ס אינו לכל נהרות העולם רק לנהרות בבל הסמוכות לפרת ויונקות ממנו ובמי גשמים מותר בכל מקום ודין זה ישתנה לפ"ע המדינה דבשארי מדינות יש נהר אחד גדול וחזק אשר ממנו יונקים עוד נהרות קטנות והנודר בשם ממעין המסתפק לנהר.

הגדול יחסר כמו כן בכל היונקות ממנה, ובתוס' בכורות מ"ד ע"ב מוכח קצת שהבינו דמי פרת מתערבים בכל מימות שבעולם ממש והעיקר כהרמב"ם וטוש"ע, אבל עיקר גידול כל המעינות הוא ממי אוקיינוס אם במחילות תחת הקרקע כדרש"י או ע"י מי גשמים המובלעים כהאבן עזרא וגם פרת עצמו נראה דמקור מעינו הוא מאוקיינוס לר"א או מי השמים לר"י ע"י מי גשמים שיוצא מעדן מ"מ לפי פשט המקרא שמקורו הוא בשמת קרקע הנגלית לנו וגם שם הים אוקיינוס מקיף וסובב בו. ומה שלא אמרו הנודר מאוקיינוס אסור בכל מימות שבעולם מפני שאין זה ידוע לרוב העולם ענין זה דהרי ר"י סובר באמת דכל הסתפקות מי גשמים ומקור נהרות הוא ממימי השמים ולכן גם לר"א מאחר דבנדרים אזלינן בתר כוונת הנודר והוא לא כוון לזה מפני שלא נודע עיקר דבר זה על בוריו:

ולקיים ד' חכמים ד' רש"י וד' המד"ר וראב"פ יתכן ע"פ ד' הרמב"ן ז"ל פ' עקב ע"פ ארץ נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר שכתב הרמב"ן שם לבאר מהו עינות ומהו תהומות וז"ל, והענין כי יש מן המעינות שנוזלים מתמצית לחיות ההרים מן הגשמים שנבלעים בתוכם או מן האדים שנוזלים להם והם שנקראו מעינות כו' ויש מהן שיוצאים ממקור התהום והם שקראם תהומות כלומר מעינות תהומות כו' עכ"ל, המתבאר מדבריו שיש שני מיני מעינות, מעינות ממי הגשמים והם כד' האבן עזרא שהמעינות, הם ממי הגשמים שנבלעו בהרים, והם ממי אוקיינוס לר"א או ממי השמים לר"י כד' המד"ר הנ"ל, ויש מהמעינות שיוצאים ממי תהום ואלו המי תהום נראה שהם מי אוקיינוס דאין בתהום מים כ"א מי אוקיינוס הבאים במחילות תחת הקרקע, וזה מוכח בש"ס תענית פ' ע"ב שאמרו שם כמאן אזלא הא דאר"ח כונס כנד מי הים נותן באוצרות מי גרם לאוצרות שיתמלאו בר תהומות כר"א היינו דר"א אמר שם דכל מי הגשמים הם מאוקיינוס, הרי מבואר דבש"ס קראו לאוקיינוס מי תהומות דאלו הם מים שלמטה, אכן בסוכה נ"ג אמרו קפא תהומא כו' ואסיק שם דסומכא דארעא כו' ומה דכרינן כו' סולמא דפרת נינהו מוכח קצת שלא נמצא כלל במעינות ובארות מי תהום עכ"ז אדברי ש"ס דתענית יש לסמוך כי אגדתא דסוכה ענין נעלם הוא מוצאת מן הפשט, וא"כ מ"ש הרמב"ן דיש מעינות שהם מי תהום הם מי אוקיינוס, ולר"א גם שניהם מי אוקיינוס רק יש מעינות הבאים מלחיות הגשם המובלע בהרים ויש מהן שבאים ממי אוקיינוס הבאים במחילות חחת הקרקע והם הנק' תהומות, ולר"י אותן הבאים מגשם הם ממי השמים והבאים מתהום הם ממי אוקיינוס, וא"כ צדקו ד' שניהם ד' רש"י וד' אבן עזרא דכל הנחלים הולכים אל היה וכולם מקורם מהים לר"א יש מהם ע"י מעינות

הבאים מגשם המובלע בארץ ויש מהם על ידי מעינות הבאים ממחילות מאוקיינוס, ואשר נדחק במד"ר לפרש לר"י לשם הם שבים ללכת היינו דמי אוקיינוס בולעים הם ולא אמרו דגם לר"י יש מעינות תהומים שמקורם מאוקיינוס מפני דרוב מי הנתלים הם מגשם אם ממעינות רבות ממי הגשם ואם ממי גשמים עצמן השוטפים ובאים לתוך הנהרות ואין מקורן מאוקיינוס לר"י רק לשם הם שבים:

ז הרי בררנו דכל מעינות הם או ממי גשמים המובלע בהרים או ממי אוקיינוס הבאים במחילות ומהם צומחים ובאים כל מעיני הנחלים, וע"כ צריך לומר דאף שהם מי הים או מי גשם ואינן מטהרים במים חיים אפ"ה בבואן לתוך המעינות רבו יתירא אתוסף להם ושבו היות:

מים חיים וא"כ גם מעינות הבאים מנחלים המריקים ובאים דרך מחילות לתוך מעינות או בארות אף אם בנהר רבו הנוטפים מ"מ אח"כ שבו היות כמים חיים כמ"ש רבינו נ"ע, דלמה יוגרע מי הנחל שבאו דרך מעינות ממי גשם וממי הים הבאים דרך מעינות, ולומר דהתורה לא טהרה במעין כ"א הבא מגשם או מתהום ולא בבא מנחל זה אין הדעת סובל כלל, וגם לפי ד' הש"ס דבכורות מי פרת באים גם כן דרך מעינות ומעין גמור הוא, וברמב"ן פ' תולדות ע"פ ויריבו רעי גרר כתב דאנשי גרר טענו שהבאר שחפר יצחק נובע מימיו מתמצית מי הנחל וע"כ המים שלהם והאמת אינו כן דהכתוב העיד שמצאו באר מים חיים ע"כ. ואינו מובן דגם מים חיים יתכן שהם מי נחל הבאים דרך גידי מעין, והיה נראה מזה לומר דמים חייה האמור בתורה הם מי תהומות הנובעים מגידי הים כמ"ש הרמב"ן בביאור תהומות ומעינות הבאים ממי גשמים או מנחלים אלו נקראים מעין וכיון שמצאו באר מיה חיים זה העדאה שהם מי תהומות לא מי נחל או מי גשם, וא"כ הוא היה אפשר לומר דלענין טהרת טובלים כולם שחלוק מעין ממקוה דלא בעינן במעין מ"ס שנלמד מקרא דאך מעין כדרשא דת"כ אך מעין מעין מטהר בכ"ש די במעין הבא ממים הנובעים מגידים הנובעים מנחל או מנשמים, אבל לטהרת הזב דבעינן מים חיים וכן למצורע ולמי חטאת דרשם בקרא מים חיים בעינן דוקא מי תהומות. וזהו שרשמו במשניות דפרה באר אחאב ומערת פמייס כשר למי חטאת דמוכיח לכאורה דלאו כל מעינות הוכשרו למי חטאת כ"א מים חיים הבאים מתהומות וגם כאן בסוף פרקין סיים במשנה למעלה מהן מים חיים שבו טובלים זבים כו', אבל יכחיש זה מה שפסלו במשנה מי קרמיון ופיגה מפני שהן מי בציים ולא עבור דאינן מי תהום, הגם שיש לדחוק בזה מ"מ פשוטן מוכיח דכל מעינות כשרים מן התורה למי חטאת וגם הראב"ד פ"ה מה' פרה מכשיר כל הנהרות למי חטאת וכן הרמב"ם רפ"ה מה' פרה כתב דמן התורה נהרות

המושכין הם מים חיים ומה שאח"כ פסל שארי נהרות בהל' יו"ד שם הוא מדרבנן כמש"ל וגם פ"ט מה' מקואות כתב למעלה מזה המעין שמימיו מים חיים כו' הרי דגם הכשרים למי חטאת הם מי מעין, וגם לעיל כתבתי ד' הראב"ד והר"ן דבקרא דזב כתיב ורחץ בשרו במים חיים ולא כתיב כל בשרו מפני דמעין מטהר בכ"ש והרי לענין טהרת כ"ש בלתי מ"ס גם במשנה לא זכרו מים חיים כ"א מעינות ומוכח מכ"ז דמים חיים ומעין ענין אחד הוא וגם מעינות הנובעים מנחלים או מגשמים המובלעים בארץ גם אלו כשרים למי חטאת, וגם כי באמת הים עצמו אינו מטהר כמים חיים ואפ"ה בבואו ע"י מעינות הוכשר לכל וכמו כן יהיה דין מי גשמים או מי נחלים בבואן בגידי המעינות הוכשרו למי חטאת דהם מים חיים, וד' הרמב"ן פ' תולדות יתפרש דהתורה העידה שהם מים חיים בעצמן ואין חיותן מהנחל דגם אם יופסק נחל גרר המים האלו לא תופסק חיותן אבל גם הבאים מהנחל אם יבאו דרך גידי מעינות דינן כמים חיים ממש וכמ"ש הרמב"ן פ' עקב כנ"ל, וגם כי לא נתנה תורה למלאכי השרת ואם היו מצריכים לזב מים חיים של תהומות דוקא לא שארי מעינות מאן מפיס להבחין בזה, ולכן נראה ודאי דכל מעינות נקראים מים חיים, וענין מים חיים האמור בתורה בא להורות שיהיו המים מתוקים וערבים לאפוקי מי מוכין שהם מרים ומלוחים גם אם דינם כמעין לטהר בכ"ש ובזוחלים אפ"ה לא הוכשרו לטבילת הזבים כמבואר במשנתנו וברמב"ם פ"ט מה"מ ה"ח אבל אפשר שגם פסול מי מוכין הוא מדרבנן כמשי"ת, וא"כ הוא מוכרחים אנחנו ליישב הא דחופר בצד הנהר האמור בתוספתא שדינו כמקוה, ועלה בדעתי לומר דחופר בצד הנהר איירי באם המים באים דרך כותלי החפירה לא דרך קרקע רק ככלי מנסרים העומד תוך המים או אצלם וכספינות שהמים באים לתוכן והם שטחי המים העליונים מן הנהר וכמו כן הבאים לחפירה שבצד הנהר לא באו כלל דרך קרקע הנהר רק להדיא באים דרך הכותלים שבצבצו דרך כותליו מפני דארעא חלחולי מחלחלא ולכן גם בחופר בלתי שום עומק כלל יבאו המים בחפירה הסמוכה לנהר אבל אם היו מי הנהר מובלעים בקרקע הנהר ואח"כ יביעו בהחפירה מתחת קרקע החפירה זה מעין גמור הוא דמעין מקרי מה שהושם בטבע היצירה שהמים מנהר יובלעו בקרקעיתו ויבאו דרך מחילות מתחתית הארץ להביע למקום אחר מה שאין זה מטבע מרוצת המים עצמן ולכן ימצא שגידי הנביעה יקלחו אף במקום גבוה יותר מנהר כד' הש"ס בבכורות נ"ה הנך סולמי דפרת נינהו לומר שהמים יעלו למעלה כדרך סולם והוא חוק בטבע היצירה לא בטבע המים עצמן אבל הבאים בחפירה שבצדה לא באו דרך גידי הנביעה רק דרך הכותליה בנקבים טבעיים שיש בשטח הארץ והה דרך מרוצת המים בחלקים העליונים שלא נבלעו כלל

בקרקע הנהר ולכן אין שם מעין עליהם: (ח) ועכ"ז נראה לדעתי אמיתיים ד' המהרי"ט בח"ב סי' י"ח שכתב שם בסופו שכל שהמים בוצצים מעט כאן ומעט כאן אין להם דין מעין כו' והיינו גם בחופר שלא בצד הנהר אם נקבצו בבאר מים שאינן מי נביעה רק דרך בציצה והוא מתמצית מי גשמים המובלעים בארץ שלא באו דרך גידי הנביעה רק דרך לחלוחית כמו שנראה בעליל בחופרי בארות שגם קודם שימצאו גיד נובע מים ימצא מעט מים תיכף בחפירת הבאר והוא מתמצית לחיות הארץ המובלע בהם ממי גשם, ואף שיתכן שיקבץ בחפירה גדולה סך רב מים והם הנקראים "אויבערשטע וואסער" וזה לא נקרא מעין כ"א הבא דרך גידי הנביעה אף שגם גידי הנביעה באו ג"כ ממי נחל או ממי גשם מ"מ חוק הוא בטבע היצירה שכל לחיות גשמים יקבצו ויבאו לתוך גידי הנביעה להביע במהירות ובשפע רב בלא הפסק וזה הנקרא מי מעין, וסמך לדבר מפרק ה' מ"ה שאמרו שם דהנוטפים כמקוה ופי' הרמב"ם והרא"ש דהיינו בנוטפים מן המעין בהפסק נחשב כמקוה הרי דאף מעין גמור אם יבאו המים טיף טיף לא מיקרי מעין מכ"ש בבאו מים שלא מגידי נביעה ובאו דרך בצבוץ לא הוי מעין, ואף שרבינו נ"ע דחה ד' מהרי"ט המעיין יראה שאין בטענותיו כדאי לדחות ד' מהרי"ט דמה שהביא שם מה דנהר מכיפיה מיבריך דודאי אין זה כ"א דרך בציצה, הנה באמת לפ"ד התוס' דהתהום עולה לקראתו כו' ודאי נביעה חזקה היא דנודע אשר בכל שטח נהר ונהר נמצא בתוכו כמה מעינות גדולות וחזקות, ובעת הגשם יביעו בחוזק מלמטה, ומה שהביא שם ד' רש"י בתענית דסומכא דארעא אלפא גרמידי ורטיבותא מהניא כבר כתבתי לעיל שד' רש"י אינם מסכימים לד' התוס' דרש"י מפרש על רטיבות כל שטח הארץ והתוס' מפרשים על נביעת המעינות, וגם כי נודע והוכר זה בחוש אשר בתחלת חפירת בארות בשטח קטן בעומק ימצא מים ע"י בציצת הכותלים ואין זה מי מעין כלל רק הבא דרך גיד הנביעה בחוזק במקום מיוחד לא כאן מעט וכאן מעט רק במקום אחד יביע ויריק שפעו זהו הנקרא מעין, ואפשר שלכן רשמו בטהרת מי חטאת באר אחאב וכדומה מפני שחשו לחומר מי חטאת בשארי מעינות שאין זה מעין גמור רק בציצת הכותלים ודלא כמ"ש מהרי"ט שם דחשו לתערובות מי בציצה דזה אינו דלתערובות לא חיישינן דכל היכא שהזוחלים רבו כשרים גם למי חטאת כמש"ל בשם הראב"ד רק שחשו פן כולו הוא מי בציצה לא מי מעין, אבל נראה דלא חשו כן רק לענין מי חטאת אבל לטבילת זבים לא חשו לזה דכל עניני החומרות שהוזכר שם במשנה בנפל לבאר חרסי כל אלו לא חשו רק למי חטאת מפני רוב החומרות שחשו במי חטאת כנודע אבל לטבילת זבים וטהרת

מצורעים לא נתנה תורה למלאכי השרת לחוש בזה לכל מעינות שהם מי בציצה וכל שנראה בהם גיד נובע בחוזק במקום מיוחד מעין גמור הוא לכל דבר:

ט וגם קרובים אצלי ד' מהרי"ט בתשו' שם אשר הגדולים שקדמו להרא"ש וחשו לנקות מקוה הנובעת ממי מעין ע"י כלים נקובים כמ"ש הרא"ש בתשובות סוף כלל ל' שזה לא בעבור שסוברים דמעין נפסל בשאיבה כמ"ש מהרי"ק בשרש נ"ו רק בעבור שחשו פן אלו המקואות במעינות שלהם אינן מי מעין גמור רק מים הבוצצים דרך כותלים ואלו ודאי נפסלים בשאיבה דגם מי תמציות שלא פסקו נפסלים בשאיבה וזה דלא כהבנת מהרי"ט שם דמי תמציות שלא פסקו לא יופסלו בשאיבה, דמי תמציות כו' לא עדיפי מרבו ושטפו אח"כ על מי גבא והרי מבואר בתוספתא דמי גבא שנפסלו ע"י ג' לוגים לא מהני אח"כ רבו ושטפו וכמש"ל בזה וכבר השיג עליו רבינו צ"ע בזה. ומ"מ להלכה נראה דאין לנו לחוש לדעת הגדולים הנ"ל רק לכתחלה כמ"ש הרמ"א בסעיף מ' אבל מעיקר הדין אין לנו לחוש לזה, וכל שרואין שהמים באים דרך גידי נביעה בחוזק וקילוח ובמקום אחד יריק נביעתו מעין גמור הוא בין אם בא המעין מתמצית מי גשמים המובלעים בארץ בין אם בא מנחל הסמוך הכל נקרא מעין גמור דלא כהמשכנות יעקב שחשש לפסול כל מקואות שלנו לא לחושבן כמעין מפני שסמוכין לנהרות ואינו כן, וכן הסכים רבינו נ"ע אך רבינו הצריך שיהא שטח רב בין הנהר להחפירה של המקוה, ולדעתי גם לזה אין חשש רק שיבאו המים מתחתית הקרקע לא דרך כותלי התפירה וגם שיבא המים דרך קילוח ממקום אחד לא דרך בציצה מלחיות הקרקע שאין זה מעין, אבל יותר מזה אין לחוש וכ"נ מד' ד"ז רבינו הגאון נ"ע שלא חשש רק בתיבות לחשבן כמי מקוה אבל המים הבאים בחפירות עצמן מעין גמור הוא, אבל אין לסמוך להקל לומר גם אם בא דרך בציצה מיקרי מעין והרי בכל המרתפים ובורות בימי הגשם ימצא שם מים רבים שבאו מלחיות הכותלים וכן בימי ניסן במדינותינו יתרבו המים בבורות ואלו ודאי לא יקראו מי מעין והם נפסלים בשאיבה רק בבא דרך קלוח מעין דוקא ואף אם הוא, רחוק שטח רב מהנהר אין להקל בבא דרך בציצה, וכשבאים המים בקלות גיד נביעה יש לחשבו כמעין ולא נפסל בשאיבה וגם לטבילת כלים הנקחים מן הנכרי יש להקל בעת הדחק להטביל אף בפחות ממ"ס מאחר שרבו הסוברים דגם לאדם מטהר מעין בפחות ממ"ס כנ"ל ולכלים לכ"ע די במעין כ"ש אף דאיכא מאן דסובר דטבילת כלים הנקחים מן הנכרים חמור יותר ודינם כטבילת אדם כמבואר בטור וב"י ר"ס ק"כ מ"מ בעת הדחק יש להקל בזה וכן הכריע רבינו נ"ע דהוי ס"ס פלוגתא דרבוותא: (פסקא ה') עד כה עזרנו ה' לבאר דעת רבותינו אם מעין מטהר בכ"ש אף לאדם ודין חופר בצד

המעין וצד הנהר וגדר שם מעין מה הוא, עתה נשוב לבאר פרט ד' המשנה איך הדין במעין שרבו עליו שאובים דמטהר בכ"ש ובאשבורן דוקא, וזה צריך ביאור למה לענין לטהר בכ"ש לא פקע שם מעין ממנו ולענין זוחלים פקע שם מעין ממנו ולדעת ר"ת ור"י דסברי דטהרת מעין בכ"ש אינו רק לכלים ניחא קצת דמן התורה גם מקוה מטהר בכ"ש לכלים היינו ברביעית ולכן לא החמירו לפסול המעין בטהרת כ"ש משא"כ לענין זוחלים לדעת הסוברים דהוי פסול דאורייתא החמירו בזה, [ואכתי לא ניחא לר"ת דסובר דפסול שאיבה הוי דאורייתא למה לא נפסל המעין לגמרי אף אם יושלם אח"כ למ"ס ע"י רביית השאובים ואם מפני שנשלם הכשרו לכלים מן התורה ברביעית הרי מקוה ג"כ נשלם הכשרה לכלים ברביעית ונפסלת בשאיבה, וכבר העירותי מזה לעיל אשר הכרעתי מזה דפסול שאיבה דרבנן ולכן לא גזרו לפסול במעין מפני דמטהר לכלים גם מדרבנן בכ"ש לכ"ע כנ"ל באורך], אבל לדעת הרמב"ם וראב"ד וסייעתם דמעין מטהר בכ"ש לאדם מן התורה ומקוה בעינן מ"ס מן התורה א"כ למה הקילו לענין כ"ש דלא נפסל ע"י רביית שאובים ולענין זוחלים פסלוהו אף דאיכא מאן דסובר דפסול זוחלים הוי רק מדרבנן וכמש"ל באורך ושם ביארתי קצת טעם הדבר וכאן יתבאר לפי שיטת כל אחד מקמאי ז"ל:

א לזאת מן ההכרח לבאר מקודם חלוקי דעות הראשונים ז"ל בזה, הנה הרמב"ם והרא"ש ז"ל פירשו משנה הזאת דאיירי כאן במעין עומד שאינו זוחל כלל הא אילו היה זוחל מתחלה גם אם יתרבה עליו מים שאובים לא יופקע דינו ויטהר בזוחלים כבתחלה, ואשר הכריח להרמב"ם והרא"ש לפרש משנתנו במעין עומד הוא ממשנה דלקמן פ"ה מ"ג מעין שהוא משוך כנדל ריבה והמשיכו הרי הוא כמו שהיה כו' שפירשו הדברים כפשטן דריבה היינו שריבה מים שאובים ואפ"ה אמרו דה"ה כמו שהיה ומטהר בזוחלים לזה פירשו דמשנתנו דהכא היינו סיפא דמשנה דהתם היה עומד וריבה והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בכ"ש, וכתבו שם הרמב"ם והרא"ש על סיפא דמשנה דהתם דזאת היא מעלה ד' ששנינו פ"ק, והדבר מבואר כמ"ש שפירשו הך דהכא במעין עומד מהכרח רישא דמשנה דהתם ולפי"ז המשנה דהכא סתמה הדברים במה שאמרה מעין שמימיו מועטים היינו שלא היה זוחל כלל ולא נחית הכא רק לחשוב ולמנות המעלות אבל ביאורן הוא בפ"ה מ"ג, אבל אכתי לא יתיישב לפי"ז מימרא דשמואל בשבת ס"ה ונדרים מ' הנ"ל דאין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת כו' שמא ירבו הנוטפים כו' ופשוטו הוא דגם במקום שהיה הנהר משוך מתחלה אפ"ה כל שרבו נוטפים אינו מטהר בזוחלים וכן משמע בראש"ש בה' מקואות סימן יו"ד דלהך דשמואל

פסולים הנהרות אף במקום שהיו מושכים מתחלה וכן מוכח ברמב"ם פ"ט מה"מ הי"ג, והרא"ש פי' גם משנה דלקמן פ"ה מ"ה הך דהזוחלים כמעין ונוטפים כמקוה דהיינו בנהר ומבואר שם דאם רבו הנוטפים נפסלו גם הזוחלים מקודם והרי הנהר היה משוך מתחלה ולמה תפסל ע"י רביית נוטפים:

ב ובד' הרא"ש לא מצינו תשובה ע"ז כי הוא לא הביא בה"מ שלו הך משנה דפ"ה מ"ג ולא ביאר אותה אך מאליו מובן דצריך לחלק בין מעין המושך לנהר דנהר גרוע יותר שאין זחילתו מעצם כח המעין דהרי מקור הנהר הוא מעין דק ואח"כ מתרבה ומתגדל מאליו עד שנעשה נחל שוטף כנודע בטבע גידול הנהרות והוא כח היוצר בטבע היצירה אף גם אם לא נימא דנהרא מכיפיה מיבריך אפ"ה הרי זה נראה בחוש גידול הנהר שיתגדל ויתרבה אחרי הפרדו ממקורו גם שלא בעת רביית הנוטפים ולכן כח זחילתו אינו מכח המעין ולכן נפסל ברביית נוטפים אבל מעין הזוחל שלא בדרך גידול נהר לא נפסל ברביית נוטפים ושאובים, וכן ראיתי בד' רבינו נ"ע לקמן פ"ה מ"ג באות ב' ג' שהחליט כן בפשיטות לחלק בין מעין הזוחל לנהר דנהר גרע דינו אף שבעיני נראה חילוק זה דחוק דמ"מ כח זיחול הנהר הוא מן המעין וה"ז דרך חיותו ולמה יופסל ע"י רביית נוטפים מ"מ להרא"ש אין דרך אחרת לחלק בזה ליישב הך דשמואל, והא דלקמן פ"ה מ"ה ואף שבפי' הרא"ש לקמן טל מ"ה בהא דזוחלים כמעין ונוטפים כמקוה הסכים שם לפי' הרמב"ם דנוטפים כמקוה היינו במעין שמימיו נוטפים שלא במהירות ונפסקו ממקורו ואז דינן כמקוה וע"ז אמר שם דאם רבו נוטפים על הזוחלים ממעין נפסל וא"כ איירי שם לכאורה במעין הזוחל ומקצתו או רובו נוטף והרי מעין הזוחל לא יופסל להרא"ש ברביית נוטפים ע"כ צ"ל דאיירי שם לענין נהר וכן הזכיר הרא"ש שם בפי' הרמב"ם הזוחלים היינו הנהרות והיאורים הנמשכים מן המעינות וכ"ה בפי' הרמב"ם שם ואלו דוקא נפסלו ברביית נוטפים אבל מעין:

המושך שלא מכח הנהר לא יופסל לעולם ע"י רביית נוטפים ואכתי לא נייח דלאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך ולעולם בנהר ירבו מי מעין על הנוטפים א"כ ע"כ הך משנה דזוחלים כמעין כו' ואסהדותא דר"צ דאם רבו זוחלים כשרים ואם רבו נוטפים פסולים א"א לאוקמה בנהר דבנהר לעולם ירבו הזוחלים וע"כ איירי שם במעין המושך ואפ"ה נפסל ברביית נוטפים, יש לומר דלעולם איירי שם בנהר ולאידך דשמואל יתפרש סהדותא דר"צ דמפני דרבו זוחלים על הנוטפים כשרים ע"כ הנהרות לעולם כשרים, אף שזה דחוק קצת ע"כ יתפרש כן, באופן להרא"ש מעין המושך לא יופסל ברביית נוטפים או שאובים ומטהר בזוחלים ובכ"ש ומעין העומד שהמשיכו ע"י שאובים או נוטפים

מטהר בכ"ש ובאשבורן, ונהרות נפסלו ברביית נוטפים, ויש לעיין במעין המושך שרבו בו נוטפים או שאובים מה דינו למי חטאת. ונראה לכאורה דגם למי חטאת כשר כפשט המשנה דלקמן פ"ה מ"ג שאמרה הרי הוא כמו שהיה וכן הרמב"ם העתיק במשנה זו פ"ט הי"א הרי הוא כמעין לכל דבר ודינו כמים חיים ממש ויוכלל במעלה הששית לקמן דהיינו מים חיים ממש, ואם נימא דאם רבו נוטפים במעין המושך לא יוכשר למי חטאת א"כ יוקשה במעלה החמישית למה מנה מי מוכין ולא חשב מעין המושך שרבו עליו שאובים או נוטפים דמטהר בזוחלים ופסול למ"ח, וכן הקשה רבינו נ"ע לקמן פ"ה מ"ג באות ב', לכן מוכרח לכאורה לומר דבאמת תוכשר למי חטאת, אבל יש להקשות ע"ז מדין מעין שהעבירו ע"ג בריכה האמור ברפ"ה הובא בראש"ש בה"מ בסימן ט' שאמרו שם חזר והמשיכו פסול לזבים כו' והרי שם מעין המושך הוא ולמה נפסל ברביית מי גשמים שבבריכה [והא דקתני שם והפסיקו ה"ה כמקוה היינו שהפסיק קלותו מהמעין אז דינו כמקוה וכ"פ בטוש"ע סעיף יו"ד, ולהרמב"ם יתבאר לקמן פירושו באופן אחר]. ויש לדחות דשם מי הבריכה קוו וקיימי מקודם ולכן גם בהומשך המעין לתוכו הרי מי המקוה נכרים בפ"ע בתוך הבריכה ולכן פסולים לזבים כו' והא דלא חשב הך דבריכה בחזר והמשיכו במעלה החמישית מפני שאין זה ענין מצוי ועוד דגם הבריכה תוכשר באם ידע שיצאו הראשונים כמבואר במשנה שם, (ואל תתמה ע"ז שהרי חבית שנפל לים הגדול מפני דמימיו עומדים בפ"ע פסלה הרמב"ם לטבילה בפ"ו ה"י מפני דהמים נכרים בפ"ע] עיין אשכול סימן נ"ח כתב כן מפני שאינו מתערב כו' ועמש"ל במ"א, אבל אם נתרבו נוטפים במעין המושך כשר גם למי חטאת כפשט המשנה דלקמן:

ג ונראה דלהרא"ש במעין המושך דמטהר בזוחלים ברביית שאובים היינו אף במקום שנתרחב זחילתו אפ"ה לעולם דינו כמו שהיה, ואף שבתוספתא המובאה בר"ש לקמן פ"ה מ"ג מבואר דמעין שהוא משוך כנדל וריבה עליו כו' אינו מטהר בזוחלים אלא עד מקים שיכול להלך מתחלתו, הרא"ש לא חש להך תוספתא דאל"כ מי הכריחו לפרש משנתנו דפ"ק במעין העומד יפרשה במעין המושך ומטהר באשבורן היינו במקום שנתרחב הזחילה [וכן פירשוה הרשב"א ור"ן כמשי"ת לקמן] וע"כ דלדעתו אין חילוק בזה, או אפשר שהוא יפרש התוספתא דעד מקום שיכול להלך מתחלתו היינו באורך הזחילה ד"מ אם היה זוחל עד פרסה והוא המשיכו יותר מפרסה אז מה שהמשיך והזחיל יותר ממה שהיה זוחל מתחלה דינו כמעין עומד דהרי מכאן ואילך לא היה זוחל ואין זה דרך חיות המעין להיות זוחל יותר מפרסה ולכן אינו מטהר רק באשבורן, וכן יתפרש גם התוספתא המובאה בר"ש בפרקין, אבל במקום שהוא זוחל מתחלה גם שנחרבה

ונתגדל משיכתו ברוחב לעולם דינו כמעין לטהר בזוחלים אף במקום שנתרחב וגם כשר למי חטאת להרא"ש, [וכן אפרש התוספתא לקמן להרמב"ם דלא כהב"י ויתבאר לקמן] דאף דבמקום שנתרחב אין זה עיקר חיות המעין מ"מ מי המעין מעורבים ומיעוט המים של מי המעין מחוברים הם למי המעין השוטפים במקום עיקר זחילתן וה"ז כאלו עיקר חיוחן הוא גם במקום שנתרחב ומטהרים גם את נוטפים המרובים משא"כ במקום שפסק הזחילה באורך הזחילה דאין שם חיות המעין כלל ודינו כמעין עומד, ויובן לפי"ז דמעין עומד מיקרי מי הבארות אף שבלתי חפירת הבארות וכותליו היו המים שוטפים וזוחלים מ"מ מאחר שע"י כותלי הבאר עומדים במקומן אם את"כ הזחילן ע"י רביית שאובים או נוטפים מיקרי שלא במקום חיות המעין דהרי גם מעין המשוך מיקרי עומד ממקום שפסק זחילתו מכ"ש מעין העומד מעיקרו וכ"ה בתשובה להרמב"ן סימן רל"א להדיא דמי בארות מקרי עומד. ואף שרבינו נ"ע תמה עליו באות א' לקמן פ"ה מ"ג הנה ד' רבינו נ"ע צודקים לפי' הר"ש דלדידיה מוכרחים לומר דמי באר לא מיקרי עומד כמשי"ת לקמן ושם ביארתי שיש דרך לומר דמיקרי מעין עומד גם להר"ש, אבל להרא"ש וש"פ נראה ודאי דבאר מיקרי מעין עומד, וכן הדעת נותן דכל מעין עומד מפני קטנות מימיו הרי אם היה המקום צחיח סלע היה זוחל רק שטח הקרקע יעכבו מימיו ומה לי אם גומת הקרקע מעכבו או כוחלי החפירה של הבאר מעכבו הכל נקרא מעין עומד ודוק:

ד עוד נראה לדעתי דלדעת הרא"ש דנהר נפסל ברבייה נוטפים אינו מטהר בכ"ש דכמו שבטל מנהר חשיבות מעין משוך לטהר הנוטפים שרבו בזוחלים כמו כן בטל ממנו חשיבות מעין שיטהר בכ"ש ואם היה מציאות שיתרבו מים שאובים כאחד על מי הנהר יופסל לגמרי אם לא היה בו מ"ס מקודם אך זה רחוק המציאות אבל בנוטפים שרבו [ובהם לא בעינן רבייה כאחד ומצטרף אף מעט מעט כמ"ש הרא"ש לקמן בפ"ה שכן הוא דרכו להתרבות מעט מעט וכל שדרכו בכך לא אמרינן קמא קמא בטל והוא מתוס' ע"ז ל"ב ובכורות נ"ה] הוי דינו כמקוה לגמרי ומטהר במ"ס דוקא דאל"כ אלא נימא דמטהר בכ"ש ובאשבורן למה לא חשבו במעלה הד' גם מי נהר שרבו נוטפים דמטהר באשבורן ומטהר בכ"ש אלא ודאי דאלו אינן מטהרים בכ"ש רק כמקוה ממש ובמ"ס, אך איכא למדחי דמי נהר איכא למימר דפלוגתא דתנאי היא דאיכא תנאי דסברי כאידך דשמואל דנהרא מכיפיה מיבריך ולא נפסלו הנהרות לעולם כדמוכח בבכורות נ"ה וכמבואר ברא"ש בה"מ סימן יו"ד, ולכן נשמט התנא לחשוב מי נהר ונקט מעין העומד, ומ"מ האמת נראה דמי נהר ברבו נוטפים אינן מטהרים בכ"ש דלעיל כתבתי לדעתי אף מ"ד נהרא מכיפיה מיבריך אינו מטהר בכ"ש רק בזוחלים, אבל זה נראה לכ"ע דמאן דפסלן

בזחילה מפני רביית הנוטפים אינן מטהרים בכ"ש ולכן כתבתי לעיל דחופר בצד הנהר אינו מצטרף לנהר מפני דגם גוף הנהר אינו מטהר בכ"ש יע"ש באורך:

המתבאר מכ"ז שיטת הרא"ש דמעין עומד נפסל ברביית שאובים או נוטפים מלטהר בזחילה ומטהר בכ"ש ומי באר מיקרי מעין עומד וכן מעין המשוך שנפסק זחילתו באורך איזה שיעור והמשיכו להלאה ע"י רביית נוטפים או שאובים אינו מטהר בזחילה, ומעין המשוך לא נפסל ברביית שאובים ומטהר בזחילה ובכ"ש ואף כשר למי חטאת ואף במקום שנתרחב ע"י רביית השאובים דינו כמעין גמור רק בנמשך המעין למי בריכה שהנוטפים ניכרים בפ"ע אז המי בריכה פסולים למי חטאת, ומי נהר נפסלים ברביית נוטפים מפני דאין כחו ממעין עצמו ואינן מטהרים בכ"ש ובעינן ביה מ"ס כמקוה ממש זהו שיטת הרא"ש אבל יחידאה הוא בשיטתו ז"ל וגם הוא עצמו לא נשען על פירושיו ולכן בה' מקואות השמיט לגמרי לבאר הך דין מעין המשוך ומעין העומד, ולקמן יתבאר בעז"ה המקובץ להלכה מכל דעות רבותינו ז"ל: (ה) ומכ"ז מוכח דמעין לא נפסל בשאיבם אף להסוברים דמעין לא מטהר לאדם פחות ממ"ס ולא נשלם שיעורו ברביעית אפ"ה לא נפסל ע"י שאיבה דאל"כ אלא נימא דנפסל לאדם רק לכלים כשר מפני דלכלים נשלם שיעורו הו"ל לבאר במעלה הזאת במעין שרבו עליו שאובים דנפסל לאדם אף אם יושלם למ"ס, ועוד דהרי מעלה הד' היא נתוספת על מעלה הג' ושם במקוה שיש בו מ"ס כשירה לכל ואיך נימא דכאן במעלה הד' מקוה פסולה היא לאדם לגמרי, ובלא"ה דחוק מאד להר"י והרא"ש דסברי דמעין אינו מטהר בכ"ש לאדם והרי מעלה הד' היא על מעלה הג' ומעלה הג' במקוה של מ"ם כשר אף לאדם, אך נוכל לדחוק בזה ולומר דאפ"ה הרי כאן תוספת מעלה לכלים דמטהר בכ"ש אף דלאדם אין בו תוספת מעלה אפ"ה הרי נתוסף בו מעלה נגד מקוה דבעינן מ"ס אף לכלים ובאשבורן ומעלה הד' נתוסף בה שבח דמטהרת לכלים בכ"ש באשבורן, אבל אם נימא דנפסל לאדם לגמרי גם אם יושלם אח"כ לע"ס הרי כאן גריעותא נגד מעלה הג' דמקוה שיש בו מ"ס לא תופסל לאדם לעולם וזה המעין המועט שרבו בו שאובים נפסל לאדם לעולם עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ולא עוד אלא דאם נימא כן דמעין נפסל בשאיבה לאדם א"כ גם מעין המושך יופסל ע"י שאיבה לאדם דמה שהוא זוחל לא יועיל לו שלא יופסל ע"י שאיבה דחשיבות זחילתו הוא דכך הוא חיותו וע"כ מטהר הוא בזוחלים גם אחר שנתרבה אבל לענין שאיבה אין למעין המושך שום יפוי כח נגד מעין העומד דמה שמטהר שאיבה הוא בעבור כחו שנובע ממקורו או בעבור דנשלם שיעורו לכלים ואם עומד יופסל ע"י שאיבה לאדם כן גם מושך יופסל לאדם, וא"כ הרי בהדיא תנינן לקמן פ"ה מ"ג במעין

שהוא מושך כנדל להרא"ש דהרי הוא כמות שהיה גם אם נתרבו בו שאובים וכתבתי לעיל דגם למי חטאת כשר, ועוד דאל"כ ותאמר דגם מעין המושך נפסל בשאיבה לאדם הו"ל למחשב בפרקין עוד מעלה במעין המושך דמטהר בזוחלים ובכ"ש לכלים גם אם רבו בו שאובים ולאדם פסול שהרי זה לא נכלל במעלה הד' דאינו מטהר גם לכלים רק באשבורן וגם לא נכלל במעלה הה' והו' כמובן והו"ל למחשבו לגדר בפ"ע, אלא ודאי דמעין הזוחל לא נפסל ברביית שאובים ודינו כמים חיים ממש ונכלל במעלה הו' וכנ"ל וממילא גם עומד לא נפסל בשאיבה דלענין שאיבה כח עומד וכח מושך אחד הוא, ועוד דהרי כתב הר"ש לקמן פ"ה מ"ב דדבר תימה הוא לומר דמי הבריכה כו' יהיו כשרים לכלים ופסולים לאדם וגם כאן נימא שזה מן התימה לומר דמעין כ"ש שרבו עליו שאובים יוכשר לכלים ויופסל לאדם אף אם יושלם למ"ס [וכן כתבתי לעיל לענין פסול שאיבה אם הוא מן התורה שזה מן התימה לומר דמה"ת מקוה של נוטפים שהוכשרה ברביעית תופסל אח"כ על ידי שאיבה לאדם ולכלים תוכשר ודוק]. וכ"ז דלא כמהרי"ק בשרש נ"ו שכתב דלכן הגדולים שקדמו להרא"ש חשו לנקות מקוה של מים נובעים בכלים נקובים מפני דסברי כהר"ת והר"י דמעין אינו מטהר לאדם פחות ממ"ס וממילא נפסל ע"י שאובים וז"א וכמו שהוכחנו בראיות חזקות לשיטת הרא"ש ז"ל וכן נוכיח לקמן בעז"ה לכל אנפי שזה מלתא פסיקתא דמעין כ"ש לא נפסל בשאיבה לכ"ע ולכן התליט הרא"ש בתשובה סוף כלל ל' לתמוה על הגדולים שקדמו אליו, ועוד דכלל שנינו בתוספתא הובאה בר"ש כל שאדם טובל בו ידים וכלים טובלים בהם כו' ואיך נימא להיפך דמעין נפסל ע"י שאיבה לאדם ולכלים יהיה טהור והתוספתא אמרה דכל, שאין אדם טובל אין ידים וכלים טובלים בהם והוזכרה ראיה זו בד' מהרי"ט סימן י"ח והשיג ג"כ על מהרי"ק וטעם הגדולים הנ"ל כתבתי לעיל דיתכן דחשו לומר שאין מעינות שלהם מעין גמור מפני קרבותן אל הנחל וכדומה כנ"ל וגם בזה לא קיי"ל כן: ולפ"ד הרא"ש ז"ל נראה דכל דברים האלו הם מדרבנן דגם אם נניח דפסול זחילה במי גשמים הוא מה"ת כדעת מהרי"ק ותה"ד הנ"ל אפ"ה החילוק בין מעין הזוחל ומשוך לנהר שפסלו נהר ברבית נוטפים להצריך אשבורן ומ"ס אין לזה יסוד מן התורה רק רבנן חשו לזה מפני דמי הנהר אינם בכחם כעצם מעין הזוחל חשו פן יבאו לטהר גם מי גשמים בזחילה ולכן פסלוהו ברבית נוטפים וגם השוו אותו למקוה שלא יטהר בכ"ש, וכן מה שפסלו מעין העומד ברבית נוטפים או שאובים מלטהר בזחילה נראה ג"כ שהוא מדרבנן דהרי לא חשו לפסול המעין מפני רבית שאובים אף לפ"ד הרא"ש דפסול שאיבה הוא מן התורה אפ"ה אמרינן דכח המעין במקומו לטהר כל הבא עליו [אף דמקוה של רביעית

נפסלה מן התורה לדעתו ע"י רביית שאובים] ולמה לא יטהרו גם לזחילה וע"כ דבגזרה דרבנן הוא שחשו פן יבאו לטהר מי גשמים בזחילה, אכן סברת התה"ד בזה דזחילה גרע ונוכל לומר גם לפי דעה זו דמעין העומד שלא היה כח חיותו בזחילה אין בכחו לטהר הבא עליו בזחילה וגם מן התורה נפסלו, אבל מה דנהר פסול ע"י רביית נוטפים נראה ודאי שהוא מדרבנן דהרי מעין הזוחל הוא, ועוד דמן התורה יש לומר קמא קמא בטל כע"ש התוס' בכורות נ"ו, ואם נניח דכל עיקר פסול זחילה הוא מדרבנן מגזרת קטפרס ובמעין לא גזרו אף לפי דעת הרא"ש דגם מעין בעי מ"ס לאדם מ"מ מטהר הוא בקטפרס לצרף כל מימי מדרון שבו למ"ס דכך הוא חיותו א"כ פשיטא שכל דברים הללו הם מדרבנן מה שפסלו נהר בזחילה וכן פסול מעין העומד גזרו משום קטפרס של מים היוצאים ממנו ע"י רבייה של שאובים דאינו מטהר אז בקטפרס לצרף כל מדרון שבו למ"ס דלאו דרך חיותו הוא ולכן פסלוהו בזחילה, אך זה דחוק דלמה פסלוהו לכלים בזחילה הרי מה דמטהר בכ"ש היינו רק לכלים לדעתו וא"כ מה לנו בקטפרס דידיה הרי, מטהר הוא בכ"ש ולא בעינן ביה צירוף כלל והיה מהראוי לפוסלו לאדם בזחילה מפני דבעי מ"ס ולא יצטרף קטפרס דידיה דלאו דרך חיותו הוא. איברא שהיה מקום לפרש כן ד' המשנה לדעתו שוה למקוה לטהר באשבורן היינו לאדם ובעינן ביה מ"ס וחשו לפוסלו בזוחלים מחשש קטפרס דידיה ולמעין לטהר בכ"ש היינו לכלים ויהיה כשר באמת לכלים גם בזחילה ויהיה חלוק משאר מעין רק לענין אדם מפני דקטפרס דידיה לאו היינו חיותו פסלוהו בזחילה, אבל פשט המשנה אינו כן וגם הרא"ש לא פירש כן ולכן צריך לומר דמפני דכל פסול זחילה במי גשמים לא חלקו בין אדם לכלים דגם לכלים בעינן מ"ס מדרבנן וחשו מחמת צירוף קטפרס ולכן גם במעין הזה שרבו שאובים שאינו מטהר בקטפרס דלאו חיותו הוא פסלוהו אף לכלים בזחילה אף דמטהר בכ"ש, ולהסוברים דטעון מטהר בכ"ש לאדם ומשנתנו טהרה בכ"ש לאדם אפ"ה פסלוהו לזחילה כמש"ל שלא יבאו לטעות במי גשמים בזחילה מפני שמעין הזה מעיקרא לא היה חיותו בזחילה ולא חשו לפוסלו מטהרת כ"ש דהכל יודעים דמקוה של מי גשמים בעי מ"ס ולא יבאו לטעות בזה משא"כ פסול זחילה אין הכל בקיאים בזה דמלתא דרבנן הוא. היוצא מזה דגם אם פסול זחילה הוא מה"ת אפ"ה פסול נהרות ברביית נוטפים הוא מדרבנן אך פסול מעין העומד יש לומר דמן התורה הוא, ומ"ש הב"ח בזה דשאובים שרבו לא יפסלו בזחילה ונוטפים יפסלו יותר בזחילה (כמבואר בדבריו גבי ענין טבילה בנהרות) לדעת הרא"ש ודאי ליתא אף לפ"ד שאר הפוסקים לא יתכן זה יציבא בארעא כו' ולא מצאתי מי שיאמר כדבריו ולא מסתבר כלל, וגם במשנתנו אמרו להדיא ושרבו

עליו מים שאובים: ולפ"ד רוב הראשונים ז"ל איירי משנתנו גם במעין הזוחל כמשי"ת ואפ"ה אינו מטהר בזוחלים:

ובדין זוחלים רבו על הנוטפים בנהר אם מטהר במקום שנתרחב ע"י הנוטפים יתבאר לקמן בעז"ה אחרי ביאור דעת הרמב"ם וראב"ד ורשב"א ז"ל: (ו) עתה נבאר שיטת הרמב"ם ז"ל כתבתי לעיל שגם הוא פי' הך מתניתין דפרקין במעין עומד דאם היה משוך מקודם לא יופסל ע"י רביית שאובים כמשנה דלקמן פ"ה מ"ג, אך הקושיא מהא דנהרות שהמה מעין משוך ואפ"ה נפסלים ברביית נוטפים כד' הש"ס בשבת ובנדרים דחוק אצלו לומר שדין נהר ישתנה מדין מעין המשוך כי אין לזה יסוד כמש"ל, וגם לפי הנראה במשניות דפרה פ"ח כל הנהרות כשרים למי חטאת אם אין בהם מי תערובות הרי שדינם כמים חיים ממש, וגם דפשט המשנה ה' דלקמן פ"ה הזוחלים כמעין כו' פשוטה לאו דוקא בנהרות משתעי וגם במעין משוך הדין כן, לזאת הבינו מדבריו הרשב"א בחי' לנדרים דף מ' והר"ן בשבת בהלכות ובנדרים שם שהרמב"ם מחלק בין אם ריבה המים בגומות המעין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו ולכן בטלים השאובים ואם היה משוך מתחלה גם עתה מטהר בזחילה כבתחלה משא"כ אם ריבה במשך המעין אז גם אם היה זוחל מתחלה נפסל ע"י רביית נוטפים ולכן נפסלו הנהרות ע"י רביית נוטפים, [ובחי' הרשב"א בשבת ס"ה כתב שם סברא זאת מעצמו שלא בשם הרמב"ם ז"נ], והב"י השיג עליהם מפני שהבין לפי"ז דאם ריבה במשך המעין בנוטפים יופסל מלטהר בזוחלים והיה סברת הב"י דאם ירבה שאובים במשך המעין יופסל לגמרי מאחר דאנן חשבינן דשם פסק כחו א"כ יופסל ע"י שאיבה לגמרי לטהר גם באשבורן ולכן הקשה ע"ז דהרי גם במשכו וזחילתו מטהר בכ"ש ולהרמב"ם גם לאדם מטהר בכ"ש והרי נשלם שיעורו ולמה יופסל הרי מקוה שלמה של מ"ס לא תפסל ע"י שאיבה, אבל באמת אין כוונת הרשב"א והר"ן כאשר חשב הב"י רק שיופסל מלטהר בזחילה אבל לטהר באשבורן כשר הוא גם אם נתרבה ע"י שאובים ופסק כחו מלטהר בזחילה ברביית נוטפים, ואמת הוא שהסברא דחוקה קצת דאם יש לו כח גם במשכו לטהר רביית השאובים למה לא יטהרם גם בזחילה והרי הוא היה זוחל שם מתחלה והיא קושית התה"ד סימן רנ"ד כמש"ל ומצאתי שגם הריטב"א בביאור הלכות הרמב"ן לנדרים דף מ' הקשה כן והוא תורף דשאובה דרבנן וזחילה דאורייתא וסובר כמהרי"ק דפסול זחילה הוא מן התורה] ועכ"ז נאמנים הם הרשב"א והר"ן בעדותם שכן הוא כוונת הרמב"ם וכמ"ש הב"י עצמו שדקדוק לשונו מורה כן, ורבינו נ"ע כתב על הב"י ובמחכ"ת ודאי הוא בדוקא כו' כדי שלא יסתרו המשניות והגמרא אהדדי כו', ולדידי אין זה הכרע דהרי המשניות והגמ' נוכל ליישבם

כמו שיישבנו להרא"ש דנהר גרע יותר ואז אין שום קושיא לא ממשנה וגמ' כמש"ל, וגם ראיתי בד' רבינו נ"ע שם שכתב להרמב"ם ג"כ לפרש דנהר גרע יותר. ולא אבין למה הוצרך לזה אחרי שהסכמנו כהרשב"א ור"ן דגם מעין במשיכתו אין לו כח לטהר בזחילה ברביית נוטפים א"כ למה לן הא דנהר גרע יותר, והרי הרמב"ם כתב להדיא רפ"ו מה' פרה דכל נהרות המושכים כשרים למי חטאת א"כ מים חיים הם ולמה יגרעו ממעין המושך, ולדעתי כל החלטתנו להסכים להבנת הרשב"א ור"ן בדבריו ז"ל הוא מפני שהחילוק שחלקנו להרא"ש דנהר גרע ממעין המושך אין לו הבנה כ"כ ובלתי יסוד לזאת מוטב לחלק בין גומות המעין לאם ריבה במשכו ואז נימא דנהר ומעין המושך דינם שוה ואין כחו של מעין רק במקורו לטהר כל הבא עליו אף לטהר בזחילה אם היה משוך מתחלה: (ז) אבל מ"מ זה נראה לדעתי ודאי דאם ריבה במשך המעין נוטפים או שאובים פקע ממנו כח מעין לטהר בכ"ש ובעינן ביה מ"ס במקום אחד, והדעת נותן, כן דאם פקע כח מעין ממנו בשטח זחילתו אף שהיה זוחל שם מתחלה אפ"ה עכשיו ברבייתו נוטפים או שאובים אינו מטהר שוב בזחילה גם לזה נפקע כחו שלא יטהר בכ"ש כמעין רק באשבורן ובמ"ס דוקא דאין סברא לחלק בזה דמה שלא נפסל לגמרי ע"י שאיבה יש טעם מפני שכבר נגמר שיעורו לדעתו אף לטהרת אדם וכל שנגמר שיעורו לא יופסל ע"י שאיבה אבל יחוס ומעלת מעין דאמרינן שפקע ממנו במשך זחילתו אין סברא לחלק בין טהרת זחילה לטהרת כ"ש וכמש"ל באות א' [וכן כתבתי בשיטת הרא"ש דנהר דוקא נפסל ברביית נוטפים היינו ג"כ שנפסל גם מלטהר בכ"ש ובעינן ביה מ"ס, דבשלמא במעין עומד שריבה בעיקרו וגומחו דאז יפה כחו לבטל המים הבאים עליו ומטהר בכ"ש ומה שאינו מטהר בזחילה הוא מפני דשם המעין עצמו לא היה לו חיות והילוך כלל ואין זה דרך חיותו, אבל במעין זוחל שאם היה מרבה בגומחו ועיקרו היה מטהר כל הבא עליו אף לענין זחילה ומפני שלא ריבה בעיקרו רק בשטתו אין לו כח לטהר המים המתרבים עליו א"כ ממילא פקע ממנו שם מעין לטהר בכ"ש, [והרי סברת הב"י היה שיופסל לגמרי ע"י שאיבה ואף כי אין זה עיקר מ"מ נלמוד מזה דאינו מטהר בכ"ש], וראיה לזה דאם נימא דמטהר בכ"ש ובאשבורן א"כ למה נקט במעלה הד' במעין עומד שריבה בעיקרו הו"ל למנקט גם במעין זוחל בריבה בשטחו במשיכתו שגם הוא יטהר באשבורן ובכ"ש אלא ודאי דאז אינו מטהר בכ"ש וזה ברור לדעתי [דלשיטת הרמב"ם אין לדחות כמו שדחיתי לעיל באות ד'], וא"כ כל נהרות לדעתו שנפסלו ברביית נוטפים אינן מטהרים רק במ"ס דוקא, ואם ריבה בעיקר המעין וגומתו במעין זוחל נראה דכשר גם למי חטאת כסתימת לשון הרמב"ם דהרי הן כמעין לכל דבר יע"ש בפ"ט הי"א וכמש"ל

לשיטת הרא"ש דאל"כ אכתי הו"ל למנקט במעלה ה' במעין זוחל שריבה בעיקרו דמטהר בזוחלים ובכ"ש ופסול למי חטאת א"ו שזה כשר לגמרי כנ"ל:

ח ומ"ש הר"ן לדעת הרמב"ם דגם אם ריבה בגומות המעין אפ"ה אינו מטהר בזוחלים רק במקום הילוך המים מקודם ולא במקום שנתרחב ע"י הבאת המים לתוכו לא הודה לו בכ"מ בהי"א, ולדעתי הדין עם הכ"מ דהרי הרמב"ם לא חילק בזה, אך מ"ש הב"י דהתוספתא פליגא על המשנה נוכל לומר דגם התוספתא לא פליגא וכמש"ל באות ג' להרא"ש דהתוספתא איירי במקום שפסק זחילת המעין באורך זחילתו דמשם ואילך דינו כמעין עומד ולכן אף שריבה בעיקרו אינו מטהר משם ואילך בזחילה ומטהר בכ"ש מפני שריבה בעיקרו והיינו הא דתנינן גם בפרקין בתוספתא דאינו מטהר בזוחלים רק עד מקום שיכול להלך מתחלתו היינו באורך זחילתו דמשם והלאה פסק כח חיותו, אבל ברחבו כל מה שיתרחב הרי המים מחוברים המה לאמצע שטח הלוכו וכולם מטהרים בזוחלים ואף כשר למי חטאת כנ"ל דאל"כ למה הוצרך הרמב"ם לפרש משנתנו במעין עומד יפרשה במעין משוך ומטהר באשבורן ובכ"ש במקום שנתרחב ע"י הרבייה. ורבינו נ"ע הקשה נ"כ להר"ן דאם אינו מטהר בזחילה רק במקום הלוכו מתחלה א"כ מה בין מעין משוך למעין עומד אידי ואידי אינן מטהרים רק במקום שהיה מתחלתו יע"ש בסוף אות ז', ואף שגם הרשב"א בחי' לשבת כתב כן לחלק בין ריבה בגומות המעין למשך זחילתו ואפ"ה כתב שם דגם בריבה בגומתו אינו מטהר בזוחלים במקום שנתרחב. הנה המעיין בחי' לנדרים שהביא דעת הרמב"ם בשם אומרו לא כתב כן רק כתב לחלק בין ריבה בגומות המעין או במשכו ואח"כ הביא בנדרים דעת הראב"ד לחלק בין מקום שהיה מהלך מתחלתו למקום שנתרחב כו' ובחי' לשבת לא הביא הדברים בשם:

אומרו רק כתב לחלק בין ריבה בגומות המעין כו' ואף בריבה בגומחו אינו מטהר רק במקום זחילתו מקודם ולא במקום שנתרחב, ונראה שלכן העלים שם אומרן מפני דמנקט חומרי דמר ודמר וכתב חומרת הרמב"ם בריבה בשטח משכו וגם חומרת הראב"ד בטהרתו במקום שנתרחב באשבורן דוקא, אבל הרמב"ם עצמו אין דעתו כן והוא מטהר לעולם בריבה בגומחו במעין זוחל אף במקום שנתרחב ואף למי תטאת כשרים, ואמת שרהיטח ד' רבינו נ"ע מוכיחים דלמי חטאת נפסלו אף במקום שהיה זוחל מתחלה אם רבו הנוטפים ואף שריבה בגומת המעין לדעתי אינו כן, ומה שהביא רבינו ג"ט מהא דמי תערובות פוסלים הנהרות היינו בתערובות רוב נוטפים באופן שנתרבו במשכו אבל בריבה בגומחו לא יופסלו אף למ"ח במעין זוחל מתחלה דאל"כ הו"ל למנקט זה במעלה ה' כנ"ל:

ט והא דמעין שהעבירו ע"ג השוקת כו' האמור ברפ"ה דאמרינן שם אם העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לה ולפי דבריו יקשה איך יכשירו מי המעין המועטים למים שבשוקת המרובים ואילו לא באו לתוך גומת המעין רק בשטחו יש לומר מפני דאלו המים שבשוקת לא נפרדו מעולם ממי המעין ומן התורה גם מה שבתוך הכלי כשר כמשי"ת לקמן לכן מי המעין המועטים מטהרים אותם, והא דהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו האמור במשנה דהוי כמקוה לפי מה שפי' וכתב בחבורו פ"ט ה"ט שהיו מים בבריכה קשה גם אם לא הפסיקו ממקורו לא יוכלו מי המעין לטהר את מי הבריכה המרובים ממנו מפני שאין זה בגומת המעין, אבל באמת הוא מפרש דהך הפסיקו היינו שלא נמשך מעבר לבריכה אבל לא נפסק ממקורו והמעין זוחל ממקורו לתוך הבריכה ואפ"ה ה"ה כמקוה מפני דבשטח משכו אין ביכלתו לטהר את מי הבריכה כדין מעין משוך שריבה במשכו, [ומדקאמר ה"ה כמקוה ובעינן ביה מ"ס מוכח כמש"ל דכל שריבה במשכו אינו מטהר בכ"ש ויש לדחות דכאן מי, הבריכה היו ניכרים בפ"ע כמש"ל לענין פסולן למ"ח להרא"ש] ומה דאמר חזר והמשיכו היינו שהמשיכו שיוצא ונמשך מעבר לבריכה אז כח מעין עליו לטהר בזוחלים ובכ"ש אף שעבר דרך מי הבריכה המרובים מ"מ אמרינן דמים של המעין הבאים על מי הבריכה הם עצמן שיצאו חוץ לבריכה וגם אם יוצא מעט מתוך מי בריכה מ"מ רובן מי מעין הן ולכן מטהרים בזוחלים ובכ"ש דמי הבריכה עצמן לא היו זוחלים מתחלה וע"י המעין נעשה זוחל ומסתמא שטיפת מי המעין המקלחים לתוך הבריכה הם היוצאים חוצה, ומ"מ פסולים לזבים גם המים היוצאים מן הבריכה מפני שעברו דרך מי הבריכה המרובים ונראה כנתרבה בהם מי הבריכה, ובב"י הבין וכן בכ"מ דמה דאמר חזר והמשיכו פסול לזבים כו' היינו גם המים שבתוך הבריכה ואפ"ה מטהרים המים שבבריכה בכ"ש ובזוחלים מפני דמי המעין מטהרתן וזה לשיטתו דסובר להרמב"ם גם משך המעין מטהר את הנוטפים המרובים, ולדידיה צריך לומר דמה דאמר אם הפסיקו ה"ה כמקוה [ופי' הב"י כמ"ש דהיינו שלא נפסקו ממקורו רק שלא נמשכו חוץ לבריכה] הוא מפני שמים שבבריכה ניכרים הם בפ"ע ולכן אין המעין מטהרתו עד שיומשך מעבר לבריכה והלאה ואין לזה טעם, אבל לפי הבנת הרשב"א ור"ן בדעתו דכל משך מי המעין אינן מטהרים את הנוטפים המרובים כאמור א"ש בפשיטות מה דאם הפסיקו ה"ה כמקוה שאין משך מעין מטהר את הנוטפים המרובים, ומה דאם חזר והמשיכו מטהר בזוחלים ובכ"ש ע"כ היינו המים היוצאים חוץ לבריכה שבהם רבו מי מעין, או אפשר דגם מים שבבריכה יוטהרו אחר שיצאו רובן לחוץ ויטהרו בזוחלים ובכ"ש, אבל לענין מי חטאת לא יוכשרו לא מים שבבריכה ולא אותן שיצאו חוץ לבריכה

עד שידעו שיצאו כל המים שהיו בבריכה ולא מהני רוב הבריכה מפני שכבר היו ניכרים בפ"ע, ובב"י מסתפק שם איך הדין להרמב"ם בבריכה ריקנית כו' ולהבנת הרשב"א ור"ן פשיטא מלתא דכל עיקר מה דחיישינן באם הפסיקו הוא מפני דמעין במשכו אינו מטהר את הנוטפים המרובים אבל אם היתה ריקנית ונתמלאה ע"י מי המעין ועודנה מחוברת למקורו למה יגרע כחה ממעין, רק להבנת הב"י דסובר דמן הדין היו מי המעין מטהרים את מי הבריכה ומפני שנקוים בפ"ע אינן מטהרים כו' עלה בדעתו לספק גם בבריכה ריקנית מפני שנראה כאלו נפסקו ממקורו דלא נעשה, זוחל אבל להרשב"א ור"ן בדעתו אין בזה ספק כלל דבריכה ריקנית ונתמלאה ממעין ולא הופסק מעין ה"ה מעין גמור אף למ"ח, ויש מקום לפרש בדעתו דמי הבריכה לא היו רוב ואפ"ה אם לא נמשך המעין להלאה מבריכה ה"ה כמקוה מפני שניכר בפ"ע אבל א"א לומר כן דא"כ מי הכריחו לפרש הפסיקו היינו שלא נמשך מהבריכה והלאה הו"ל לפרש הפסיקו מן מקורו כמו שפי' הרא"ש, ומוכח שפי' דמי הבריכה היו רוב ולכן אף בלא נפסק ממקורו אין משך המעין מטהר כאמור, ומכאן חשובה להב"י דאם כהבנתו בהרמב"ם דמשך המעין מטהר ג"כ את הנוטפים המרובים הו"ל לפרש הך הפסיקו היינו ממקורו ובחזר והמשיכו פסול לזבים מפני שניכרים בפ"ע כמש"ל להרא"ש, ומדהוכרח לפרש הפסיקו היינו שלא נמשך מעבר לבריכה מוכח כהבנת הרשב"א ור"ן דמי משך המעין אינן מטהרים את הנוטפים המרובים:

המתבאר מכ"ז שיטת הרמב"ם ז"ל כהבנת הרשב"א והר"ן בדעתו דאם ריבה בגומות המעין במעין עומד מטהר באשבורן ובכ"ש ובמעין משוך וריבה בנומתו מטהר בזוחלים וכ"ש וכשר למ"ח, ואם ריבה במשך המעין שלא בעיקרו לא נפסל לגמרי בשאיבה אבל פקע שם מעין ממנו ודינו כמקוה ומטהר באשבורן ובמ"ס דוקא, והעביר מעין ע"ג בריכה שהיו בה נוטפים מרובים אינו מטהר את הנוטפים ואם המשיכו שיוצא תוץ לבריכה אז מטהר בזוחלים וכ"ש ופסול למ"ח, ואם מעין נפסל ע"י שאיבה לאדם פשיטא לדעתו דמטהר בכ"ש לאדם ודאי לא יופסל בשאיבה, אף גם להסוברים דאינו מטהר בכ"ש לאדם הנה בריבה בגומות המעין ישארו הוכחות שכתבתי לעיל באות ה' להרא"ש דלא יתכן שמעלה הד' חהא מקוה פסולה לאדם ואין לחלק בזה בין מעין עומד למשוך כמש"ל להרא"ש, אף גם בריבה שאובים במשך המעין ולא היה בו מ"ס לא יופסל לאדם, אף שכתבתי לעיל דהב"י הבין כן להרשב"א והר"ן מ"מ מאחר שביארתי דלא נפסל רק לזוחלים נראה דגם להסוברים דמעין כ"ש, אינו מטהר לאדם הדין כן] כמש"ל שזה מן. התימה שתהא מקוה כשר לכלים ופסול לאדם וגם למה לא חשב במשנה עוד מעלה

כזו בריבה במשך המעין דכשר לכלים כו' ומוכח דאז דינו כמקוה לגמרי ונכלל במעלה הג' כנ"ל ובזותלים רבו יתבאר לקמן, ובכ"ז שאמרנו אין חילוק אם נתרחב ע"י ריבוי השאובים או הנוטפים או לא נתרחב דאם היה זוחל מתחלה וריבה בגומתו גם במקום שנתרחב מטהר בזוחלים ובכ"ש ודלא כהר"ן לדעתו, ובריבה במשכו נפסל אף במקום שהיה יכול להלך מתחלה, אך במעין שהיה משוך באורך עד פרסה לא יותר וריבה עליו ונתפשט חוץ למשך ארכו משם ואילך דינו כמעין עומד וכמש"ל להרא"ש ואין חילוק לדעתו בין מעין משוך לנהר כולם שוים בדינם, והרמב"ן ז"ל בהלכותיו לנדרים כתב וז"ל שמא ירבו הנוטפים כו' כיון דלא נתערבו במעין עצמו אלא בזוחלים ממנו שהוא הנהר נראה דעתו לחלק בין גומות המעין למשכו כדעת הרמב"ם ז"ל וכן הבין הריטב"א שם שדעתו כן הוא ואיכא תנא דמסייע להרמב"ם ז"ל, ולדעת הרמב"ם ז"ל נראה ג"כ לומר דאף אם פסול זחילה במי גשמים הוא מן התורה כמהרי"ק ותה"ד מ"מ הא שפסלו:

רביית נוטפים בריבה במשך המעין שלא בגומתו נראה דמדרבנן הוא וכן פסול נהרות לדעתו ברביית נוטפים הוא מדרבנן דאין סברא לחלק מן התורה בין ריבה בגומות המעין לריבה במשיכתו הרי שם מעין עליו גם במשיכתו מאחר שמחובר למקורו רק דרבנן גזרו פן יבאו להכשיר מי גשמים בזחילה ולכן עשו אותן כמקוה ממש לטהר באשבורן ובמ"ס, אכן מה שפסלו מעין עומד בריבה בגומחו אפשר שהוא מן התורה לדעה זו דמפני שמעין הזה לא היה לו כח זחילה אין זה מחיות המעין וכן בנמשך להלאה ממה שהיה משוך מקודם הרי לשם היה מעין עומד אפשר דפסול מן התורה, ויש לחלק ולומר שדוקא במעין עומד לגמרי שלא היה לו כלל כח חיות זוחל נפסל מן התורה לזחילה ע"י רביית נוטפים אבל בהיה משוך אף שהמשיכו להלאה באורך אין פסולו רק מדרבנן וצ"ע, ואם נאמר דכל עיקר פסול זחילה הוא מדרבנן מחשש קטפרס ובמעין לא חשו לקטפרס מפני דמטהר בכ"ש ולא בעינן צירוף מדרון דידיה א"כ כולא מלתא הוא דרבנן. ומה שפסלו במעין עומד בריבה בגומתו לזחילה ולא הצריכו מ"ס כתבתי לעיל שחשו יותר שיטהרו מי גשמים בזחילה שאין הכל בקיאים בזה ולא חשו להצריך מ"ס שלא יבאו להקל בזה במקוה דהכל יודעים דבעינן מ"ס, ואפ"ה בריבה במשכו שלא בגומתו השוו אותו לגמרי כמקוה להצריך מ"ס ואשבורן מפני שפסק כח מקורו:

• שיטה שלישית בזה היא דעת הראב"ד בבעה"נ העתיק הרשב"א לשונו ממש בחשובה להרמב"ן סימן רל"א, ודעתו דאין חילוק בין ריבה בגומות המעין או במשכו וגם אין חילוק בין מעין משוך לנהר כולם מטהרים בזוחלים רק מעין עומד אינו מטהר בזוחלים בריבה עליו כו', והא דאין המים מטהרים בזוחלים אלא פרח כו' לא נאמר על כל נהרות

כ"א על פרת לחוד מפני דפרח כלה במגריפה בבבל בסוף הקיץ וע"כ משם ואילך דינו כמעין עומד וז"ל שם ובימי הקציר נעשה הנחל גבים גבים ובדבר מועט הם מחוברים עם הנמשכים אבל אינן יוצאים מתוכן כי הארץ בולעת מן החמימות וכשמגיע לימות הגשמים הוא מתגבר עד שאותם הגביה מתכסים כו' נמצא בימי קציר פרת בבבל הרי היא כמעין העומד כו'. תוכן כוונתו דפרת בבבל מעין עומד הוא דאין לו שם כח משך כלל, ומ"ש בדבר מועט הוא נתחבר אינו מובן כ"כ והרי לדעתו מעין מטהר בכ"ש אף לאדם, והמובן מדעתו שהוא אינו מחלת בין מקום שנתרחב למקום שהיה זוחל מתחלה דגם במקום שנתרחב דינו כמעין וגם בריבה במשכו ורק ממקום שכלה משיכתו באורך משם והלאה דינו כעומד, ולמד זה מתוספתא במעין שהוא משוך כנדל וריבה כו' ואינו מטהר בזוחלים אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו כו', ולשון זה דתוספתא מורה דקאי על משיכתו בארכו דאם ברחבו הול"ל אלא במקום שהיה מהלך כו', ומדקאמר אלא עד מקום שיכול כו' מוכח דקאי על אורך משך המעין וכן הוא לשון התוספתא גם בפרקין כמובא בר"ש, ולכן לא חילק הראב"ד בין נמשך ברוחב לעולם דינו אז לטהר בזוחלים גם במשך שנתרחב רק ממקום שפסק כח משיכתו באורך משם ואילך דינו כמעין עומד, וכתבתי לעיל שגם להרמב"ם והרא"ש דין זה אמת רק שהם לא הספיק להם תירוץ זה על הא דפרת אינו מטהר בזוחלים כי הוא מעין משוך לעולם והוכרח הרא"ש לחלק בין מעין משוך לנהר ולהרמב"ם בין ריבה בגומתו לריבה במשכו, והראב"ד מספיק לו חילוק זה בין מעין עומד למשוך ליישב הכל ולומר דפרת דינו בבבל כמעין עומד מפני שאין לו זחילה בשם כ"א ע"י מי גשמים, אבל נהרות שהם מושכים תמיד בחוזק אף שבימות הגשמים הם מתרחבים לעולם מטהרים בזוחלים אף במקום שנחרחבו, זהו הנראה מתוך ד' הראב"ד ז"ל וכן כתב רבינו נ"ע לקמן פ"ה מ"ג וכתב שכן כתב הכה"ג להדיא בדעת הראב"ד, וע"ז סמך רבינו נ"ע להתיר לטבול בנהרות בעת הדחק אף במקום שנתרחבו שצירף רבינו נ"ע דעת הראב"ד הנ"ל לדעת ר"ת דפוסק כאידך דשמואל דנהרא מכיפיה מיבריך, ואני איני כדאי לדון בזה אבל בעיני דברי הראב"ד נפלאים דאיך יתפרש לישנא דשמואל דאמר אין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת בימי תשרי בלבד ואם כל הנהרות כשרים רק פרת לחוד הול"ל אין פרת מטהר בזוחלים אלא בימי תשרי ומדאמר אין המים מטהרים בזוחלים מוכח דעל כל מימי נהרות אמר, ומ"ש הראב"ד דנהר פרת הוא הכלה בבבל ונעשה גבים גבים ואיך יתכן זה והרי בבכורות נ"ה אמרו דכל מים דבבל הם סולמי פרת ופרת הוא עיקר של נהרות בבבל וממנו באים המים לשארי נהרות ולכל המעונות וכמש"ל בזה וגם אמרו שם פרת שמימיו פרין ורבין ואיך יוקטן בעיני הראב"ד שיהיה

נחל דק וקצר שאין לו חבור למקורו. ומה שהביא בשם הספרי שהוא מתמעט והולך עד שכלה במגריפה זה הלשון הוא גם במד"ר בראשית פ' ט"ו פרח שמפרה והולך עד שכלה במגריפה, אבל אינו מובן כלל כהבנת הראב"ד שבבבל הוא כלה והולך עד שכלה כו' דידוע הוא שטבע כל הנהרות אשר כל כמה שיתפשטו במרוצתן יותר יתרחבו ויחגדלו. וזה החילוק בין מעין משוך לנהר דמעין משוך כל מה שיחפשם באורך יתקצרו מימיו משא"כ נהר כל מה שיומשך באורך יחרחב ויתגדל עד אשר בבואו סמוך לים או לנהר שיפול בו שם הוא תכלית גידולו, ונהר פרת הוא הולך מארץ ישראל לבבל כמ"ש רש"י בשבת ס"ה ע"ב, ואף שהתוס' בשבת השיגו עליו לומר שכולך מבבל לא"י הרי בבכורות מ"ד ע"ב הודו לרש"י ששאלו לאנשי א"י ואמרו כרש"י, וא"כ איך יתכן שאחרי משך הליכתו מא"י לבבל שם בבבל יכלה הנהר וע"כ הפי' במד"ר הוא להיפך שמתחלתו הוא קטן עד שכלה במגריפה וכן פי' במת"כ ובעץ יוסף בשם נזה"ק שבראשו הוא קצר ואח"כ מתרחב והולך וא"כ בבבל הוא תכלית גידולו. ואפשר שהיה קשה להראב"ד איך יהיה בראשו קצר והרי ראשו לא נודע לנו כי יוצא מעדן כמבואר בתורה. אבל כבר כתב הרמב"ן בפרשת בראשית ע"פ ועתה פן ישלח כו' לענין נהר פישון שיוצא מהר הלבונה ואחרי שיצא מעדן נבלע תחת הקרקע ואחר כמה מיל חוזר ונובע וכן נימא גבי פרת שנבלע תחת הקרקע ובראשית נביעתו הנגלית לנו הוא כלה במגריפה, ואף שבע"י כתב שם עוד שמתפרש לנהרות קטנות ועיקר הנהר נעשה קצר כו' אין זה במשמע כלל דהרי אמרו שם במד"ר פרת אוותינעין של נהרות פי' עיקר כל הד"נ ועוד שם שמימיו פרין ורבין עד שעוברים אותו בספינות הרי דמה שנמשך להלאה הוא מתגדל, ואף אם נימא כהבנת התוס' שיורד מבבל לא"י ובראשו הוא קצר מ"מ איך החליט שמואל אין המים כו' ואין זה רק בראשו משא"כ בכל משך ירידתו שמתגדל ובא ושטף מים שבו עוברים גם בימי תשרי א"כ יוכשר גם בימי ניסן שרבו הנוטפים ועוד לפי הבנת הראב"ד שהנחל נתייבש לגמרי בימי תשרי א"כ הא דאמר אבוה דשמואל עביד לבנתיה מקואות בימי ניסן אבל בימי תשרי או בכל הקיץ היו טובלות בפרת [עיין ברש"י בכורות] וזה ממ"נ קשה דבמקום שיש בנהר לטבול בו בימי תשרי או בקיץ הרי יש בו שטף מים רבים ושם יוכשר אף בימי ניסן להראב"ד ובמקום שנתייבש לגמרי בימי תשרי איך תטבול שם אשה בתשרי או בקיץ ואין שם מים, והרי מוכח מזה להדיא דאף במקום שיש בו שטף מים בתשרי שלא רבו הנוטפים אפ"ה בעת שרבו הנוטפים אסור לטבול בו ולכן לדעתי דברי הראב"ד צע"ג:

יא והנה לפי נוסחת ס' בעה"נ שלפנינו משמע כד' רבינו נ"ע שלא פסל רק בנמשך להלאה באורך אבל הב"י העתיק לשון בעה"נ בתוספת דברים הרבה ממה שהוא בבעה"נ שלפנינו [ובתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן רל"א: הנוסח כמו בבעה"נ שלפנינו] וכתב שם ולא עוד אלא כיון שבימות הקיץ הם מתמעטין ואין עושין ידים לכאן ולכאן ובימות הגשמים מושכין זרועותיהם ועושין נחלים אילך ואילך אותן הזרועות והנחלים אני נותן בהם דין מעין העומד לטהר באשבורן הואיל ובימות החמה הם נפסקים לגמרי יע"ש שהאריך בלשונו מה שלא נמצא כן בבעה"נ שלפנינו, ורבינו נ"ע פי' דבריו דמה שאמר נחלים אילך ואילך היינו שנתפשטו ממנו נחלים מפורדים שהיה משכו ממזרח למערב ונתפשטו ממנו נחלים לצפון ולדרום אף שגם נתלים אלו יהיה מושכן למערב אבל נטיית המשכתן הוא לצפון או לדרום ולכן נחשבו כמעין שנמשך בארכו להלאה ממקום משיכתו דשם לא היה חיות הנהר מקודם אבל בנתרחב במשיכתו והמתרחבים הולכים בשטח שוה ומחוברים למי הנהר מטהרים בזחילה וכ"נ באמת פי' ד' הראב"ד, אבל הרשב"א והר"ן ז"ל פירשו ד' הראב"ד שדעתו דגם ברוחב משיכתו בחבורו עם האום אינו מטהר שם רק באשבורן והרשב"א בחי' לנדרים שהביא ד' הראב"ד סתם הדברים ויש לפרשן כפי' רבינו נ"ע בדעת הראב"ד אבל בשבת ס"ה ביאר להדיא כן וביותר מבואר כן בד' הרשב"א בשער המים שהעתיק בב"י שם [ונראה שהרשב"א היה מסופק בכונת הראב"ד ולכן בשבת לא הביאן בשמו] והר"ן בהלכות בשבת ובפי' לנדרים החליט שכן דעת הראב"ד, ומד' הרשב"א מבואר דלשיטה זו במקום שנתרחב הנהר מטהר באשבורן ובכ"ש שזהו דין המשנה דידן במעלה ד' ובמקום שהיה זוחל מתחלה מטהר בזחילה ובכ"ש כמעין עצמו ואין חילוק בין מעין עומד למעין מושך וכן הוא דעת האשכול בסימן נ"ח, ולפי"ז מה שהוצרך הראב"ד לומר דפרת כלה במגריפה הוא מפני שהיה קשה לו למה הוצרך אבוה דשמואל לעשות מקואות יטבילם בשבולת הנהר במקום שהיה זוחל בתשרי ולכן פי' דכלה ויבש אבל האשכול כתב שם דטריחא ליה מלתא להטבילם שם וגם סכנה איכא דרדיפי מיא ולכן עשה מקיאות עב"י, והר"ן הוסיף בה דברים ופירש דהמשנה הכי קאמרה שוה למקוה לטהר באשבורן היינו שיש מקים במעין משוך או בנהר שרבו בו שאובים או נוטפים שמטהר רק באשבורן וממילא בעינן ביה מ"ס דוקא כדין מקוה והיינו מקום שנתרחב ע"י הריבוי ולא היה משוך מתחלה שם וסיימה המשנה ולמעין לטהר בכ"ש היינו דמקום אחר יש בו שמטהר בכ"ש וממילא מטהר בזוחלים והיינו מקום שהיה זוחל מתחלה, ועפי"ז פירש שם גם התוספתא המובאה בר"ש לקמן פ"ה מ"ג והאריך לבאר שם למה נקט ברישא אשבורן ובסיפא טהרת כ"ש,

וראיתי בריטב"א בנדרים בפי' הלכות הרמב"ן ז"ל כתב בשם מורו הרא"ה לפרש כן ונראה שמשם הוציא הר"ן דבריו, ולדידי דברים הללו לא יהלמו בפי' המשנה דא"כ אין כאן במשנתנו מעלה ד' במקואות דהרי כל המעלות שחשב במשנתנו הם כל אחת עילוי על הקודם וכאן במעלה זאת הד' אם נפרשה כהר"ן אין כאן עילוי כלל ולא ירידה רק חילוקי דינים דמעין מועט שרבו בו מים שאובים יחלקו מימיו מקצתן יש להן דין מעלה הג' ומקצתן יש להן דין מעלה הה' שמטהר בכ"ש ובזוחלים או דין מעלה הו' שמטהר גם לזבים וכשר למ"ח ואין כאן מעלה פרטיית בבבא הזאת, והמשך ד' המשניות דפרקין דחשיב מעלה א' מי גבא שאין מקבלים טומאה להר"ש רק נפסלו ע"י טיפה טמאה וסתם מי גבא כשרים לחלה, ומעלה הב' מי תמציות שאינן מקבלים טומאה וכשרים גם לתרומה מפני שלא יופסלו ע"י טיפה טמאה, ומעלה הג' מקוה של מ"ס ופחות ממ"ס אין לה טבילה, ומעלה הד' מי מעין שרבו בו שאובים שמטהר בכ"ש אבל לא בזוחלים, ומעלה הה' שמטהר בכ"ש ובזוחלים, ולהר"ן מעלה ד' אין כאן דלדידיה לא משכחת מקום שיטהר באשבורן ובכ"ש ולא בזוחלים רק או בזוחלין ובכ"ש או באשבורן ובמ"ס ואין כאן מעלה נתוספת, ואם נפרש דיש כאן מעלה ד' במעין כ"ש שלא יופסל ע"י שאיבה משא"כ מקוה שיש בה פחות ממ"ס נפסלת ע"י שאיבה, גם זה לא יתכן חדא דהרי לא תנא לן תנא עדיין דין מקוה פחות ממ"ס שנפסלה ע"י רביית שאובים או ע"י ג' לוגים מים שאובים ואם אתי לרבות זאת במעלה הד' הו"ל למנקט במעלה הג' דפחות ממ"ס תפסל ע"י שאיבה והדר ותני לן דמעין לא נפסל ע"י שאיבה, ועוד דהו"ל למנקט בקצרה למעלה ממנו מעין שמימיו מועטים שרבו בו שאובים דלא נפסל כו' ובודאי פשט המשנה דיש כאן מעלה נתוספת נגד מקוה דמטהר בכ"ש אבל מקצת דיני מקוה עליו שמטהר רק באשבורן ומעלה הה' שמטהר גם בזוחלים, ע"כ לדעתי ד' הר"ן והרא"ה אינם נהלמים אבל פשט המשנה לפי דרך זה הוא דבמקום שנתרחב ע"י שאיבה דין מעין עומד יש לו וכל מעין עומד שאין חיותו בזחילה אינו מטהר בזוחלים רק בכ"ש ובאשבורן דוקא ובכל מקום שנתרחב או נמשך הלאה ממקום משכו מקודם מטהר בכ"ש ובאשבורן דוקא ובמקום שהיה זוחל מתחלה דין מעין גמור יש לו ומטהר בכ"ש ובזוחלים ולפמש"ל כשר גם למ"ח, ומה דפסול בתוספתא פ"ח דפרה כל הנהרות למ"ח חומר הוא גבי מ"ח אבל מן הדין כשרים ולזבים אפשר דלא החמירו בזה וזו היא דעת האשכול, וכן דעת הרשב"א רק שחשש גם לדעת הרמב"ם ולהרמב"ם בריבה במשך הנהר אז גם במקום שהיה זוחל מתחלה נפסל מלטהר בכ"ש עד שיהא מ"ס ובאשבורן דוקא כנ"ל, אבל באמת גם דרך זו אינה מתיישבת כ"כ חדא דמה חילק התנא בין מעין משוך למעין עומד

לקמן פ"ה מ"ג ואידי ואידי חד דינא הוא דבמקום שהיה המעין מתחלה מטהר בזותלים ובכ"ש ומקום שנתוסף ע"י הרבייה מעהר באשבורן דגם מעין עומד שנעשה מושך אפ"ה מקום הראשון שהיה עומד שם מטהר בזוחלים כמ"ש הר"ן להדיא וכן הדעת נותן דשם מקום חיותו א"כ אין כאן חילוק כלל בין עומד למושך, הגם שיש לדחות דטעמא יהיב למלתיה דלכן אינו מטהר במקום שנתוסף מפני דדין מעין עומד עליו במקום שנתרחב מ"מ פשט המשנה מחלקת בדינא בין עומד למושך, ועוד דלמה נקטה במשנה לקמן מעין שהוא מושך כנדל מה אתא להשמיענו במה שהוא משוך כנדל דפשוטו מוכיח דאף שע"י רביית המים גברו אותן המקומות שהיה זוחל בהן תחלה בשביל דק מאד ועתה גברו ורבו אפ"ה ה"ה כמות שהיה ולדעת הרשב"א והר"ן דאינו מטהר רק במקום שהיה זוחל מתחלה מלבד שהענין פלא איך יתכן שע"י רביית מים לא יתרחב מעט ולמה סתמה המשנה ה"ה כמות שהיה אף גם למה נקע זה כלל במשנה ומה צורך להזכיר זה אחרי שאינו מטהר רק בשבילים הדקים שהיה מושך שם מתחלה הול"ל מעין משוך וריבה כו', א"ו פשוטו מוכיח דכל שהוא מעין משוך מטהר אף בנתרבה אותן השבילים הדקים ונתרחבו וגדלו אפ"ה דינו כמות שהיה, אבל במשך משיכתו והתפשטותו באורך ודאי הדעת נותנת כד' התוספתא דבמקום שלא היה נמשך מקודם באורך דינו כמעין עומד ואינו מטהר שם בזוחלים כנ"ל, וגם לשון משנה דידן בפ"ק מוכיח כן שאמרו מעין שמימיו מועטים ולא אמרו מעין עומד מפני שרצו לרבות דין מעין עומד לגמרי או שהיה משוך קצת באורך ומשם ואילך פסק זחילותו והוא המשיכו להלאה אז אינו מטהר בזוחלים במקום שלא היה מהלך מתחלה וזו היא שיטה רביעית:

ולדעת סראב"ד והרשב"א והרא"ה והר"ן נראה ג"כ מה דפסלינן ברבו נוטפים במקום שנתרחב הנהר מדרבנן הוא דהרי אמצע שבולת הנהר מטהר בזוחלים וגם אלו שנתרחבו הרי הם מחוברים לשבולת הנהר ולמה יופסלו מן התורה אך להרא"ה ור"ן דסברי דמקום שנתרחב בעינן ביה מ"ס א"כ הרי פקע ממנו כת מעין לגמרי אפשר שהוא מן התורה. [אף שלעיל כתבתי להרמב"ם והרא"ש בריבה:

במשך הנהר דבעינן מ"ס ואפ"ה אינו רק מדרבנן זהו לדעתם דסברי דבריבה בגומות המעין נטהר הכל מן התורה ולכן כתבתי דמן התורה אין לחלק בין ריבה בגומתו לריבה במשכו, אבל להרא"ה ור"ן דגם בריבה בגומתו אינו מטהר במקום שנתרחב ובעי מ"ס אפשר דהוא מן התורה]. אכן להאשכול והרשב"א והראב"ד דמטהרי בכ"ש רק דבעי אשבורן א"כ דין מעין עליהם לענין כ"ש נראה דגם פסול זחילה הוא מדרבנן אך במעין עומד או משיך והמשיכו להלאה באורך ע"י רביית נוטפים בזה יתכן שפסול מה"ת

בזחילה כמש"ל דשם לא היה כח חיותו מקודם, וגם לשיטת הראב"ד ורשב"א ור"ן מוכח דמעין כ"ש אינו נפסל בשאיבה אף לאדם דלכל הפירושים הא דאמרו מעין שהוא משוך כנדל וריבה כו' היינו שריבה מים שאובים ואיך אמרו ה"ה כמו שהיה והרי נפסל לאדם אם לא היה בו מ"ס וכמש"ל דלענין פסול שאיבה אין לחלק בין זוחל לעומד וכמש"ל באות ה' וגם דלא יתכן שמעלה הד' תהא מקוה פסולה לאדם ותגרע ערכה ממעלה הג' וגם אשר לא שנו במשנתנו מעלה הזאת במעין זוחל שרבו בו כו' דנפסל לאדם וכשר לכלים וכנ"ל באורך באות ה':

יב שיטה החמישית היא שטת הר"ר פינחס הלוי אחיו של הרא"ה מובא בריטב"א בביאור הלכות הרמב"ן לנדרים דסובר דע"י רביית נוטפים נפסלו הנהרות ומעינות אף במקום זחילתן מקודם וזהו מה דאיירינן במשנה דהכא ברבו שאובים דנפסל כולו מלטהר בזוחלים. ומה דאמרינן לקמן בפ"ה מ"ג היינו ברבו זוחלים על הנוטפים ואז במקום שנתרחב אינו מטהר רק באשבורן ובכ"ש וזהו כד' מהרי"ק בשרש קט"ו שהביא הב"י אך הריטב"א כתל שמו שפסלו אותו רק מפני מראית העין והקרוב שכן דעת הרז"ה בהשגותיו לבעה"נ שלשונו אינו מובן כ"כ יע"ש, כי הר"ר פינחס היה נכדו של הרז"ה, וגם הראב"ד בבעה"נ הביא ואיכא מ"ד דהאי רבויא דהכא לאו רבויא ממש הוא אלא תוספת קאמר, אך בראב"ד אפשר לפרש שכינתו לפסול להך איכא מ"ד בהמשיכו בארכו במקום שלא היה מהלך מתחלתו ולא ברחבו דלפי הבנת רבינו נ"ע הראב"ד עצמו גם בריבה נוטפים לא פסל רק בהמשיכו לארכו והך מ"ד פסל כן ברבו זוחלים אבל בד' הריטב"א מבואר שם דגם בריבה ברחבו פסול ברבו זוחלים, וא"כ גם לדעה זו צ"ע מה בין מעין עומד למעין משוך אידי ואידי אינן מטהרים רק במקום שהיה המעין מתחלה ובב"י הביא בשם שער המים מהרשב"א שכתב נ"כ ע"ז וראוי להחמיר אבל הריטב"א לא הודה אליו ובב"י הביא בשם רבינו ירוחם כדעת מהרי"ק והוא בח"ח נכ"ו ח"ה ולקמן אבאר שאדילי רבותינו ז"ל לא הודו בזה, וגם צע"ג לדעה הזאת הא דעביד אבוה דשמואל לבנתיה מקואות ביומי ניסן אמרו דפליג על הא דשמואל דנהרא מכיפיה מיבריך והרי גם אם מכיפיה מיבריך אפ"ה בגדות הנהר א"א לטבול דאף אם רבו זוחלים לדעתם אין לטבול במקום שנתרחב וא"כ מנא לן דפליג על אבוה הרי באמצע שבולת הנהר א"א להטבילם ובגדותיו אסור לטבול ולקמן יתבאר באירך:

שיטה הששית היא שעת הר"ש שהוא פי' הך דמשנתנו ברבו שאובים וכן ברבו נוטפים על הזוחלים שנפסל לגמרי מלטהר בזוחלים אף במקום שהיה מהלך מתחלתו ומטהר בכ"ש (וזה כד' הרר"פ הנ"ל). ומה דאמרינן לקמן בפ"ה מ"ג במעין שהוא משוך כנדל כו'

שם לא איירי בריבה בו מים כלל רק ריבה ונטה המשכותיו ולכן בריבה במקום שהיה זוחל מתחלה אף שעשה בריכות מלאות מים ע"י המשכת המעין הרי הוא כמות שהיה ואם נטה המשכת המעין למקום שלא היה מהלך מתחלה אז כל הבריכות שמן הצד אינם מטהרים רק באשבורן, וזהו דין התוספתא המוזכר בפרקין וכן הם ד' התוספתא דפ"ה והך דמשנתנו שם כולם ענין אחד שלא ע"י רביית מים כלל, ובהיה מעין עומד והמשיכו הבין רבינו נ"ע לקמן פ"ה שדעת הר"ש דאף גוף המעין נפסל מפני שעשאו זוחל דאל"כ אלא תאמר שרק הנמשך ממנו פסול בזחילה א"כ מה בין עומר למשוך והקשה ע"ז מבאר אחאב דכשר למ"ח כמבואר פ"ח דפרה ואיך יוכשר למ"ח ולא יטהר בזחילה וכתב דהר"ש יאמר דבאר לא מיקרי מעין עומד דכיתלי החפירה מונעים אותו עיין לעיל אות ג', ולדידי לאו פרכא היא, חדא דמאן לימא לן דבאר אחאב לא היה זוחל ואף שקראוהו בשם באר מ"מ אפשר שהיה נמשך ממנו מים דהרי גם מערת פמייס אמרו שם דכשר למ"ח ואמרו בבכורות נ"ו ירדן יוצא ממערת פמייס ואפ"ה קראוהו בשם מערה, ועוד דאף אם לא היה זוחל מ"מ לא נקרא זה פסול לזחילה דאם היה זוחל מעצמו היה כשר רק ע"י פעולת אדם לא יוכשר לזחילה אבל מד' הר"ש נראה לקמן דסובר דגם מעין עומד אם המשיכו לא נפסל עיקר המעין רק הנמשך ממנו אינו מטהר בזחילה, ומה דקשה א"כ גם במעין משוך הדין כן הרי גם לפי שטת הרשב"א ור"ן קשה כן כמש"ל באות י"א, וצריך לומר דטעמא יהיב למלתיה דלכן בהמשיכו למקום אחר אינו מטהר בזוחלים מפני דשם דינו כמעין עומד שאינו מטהר בזוחלים במקום שנמשך אבל טיהר המעין נראה דלא נפסל גם להר"ש. עוד הקשה רבינו נ"ע על הר"ש מהך דמעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו דה"ה כמקוה ולמה לן הפסיקו וגם בלא הפסיקו ה"ה כמקוה [כי הר"ש פי' שם הפסיקו היינו שהפסיקו ממקורו], אבל גם זו לא תברא דנפרש העבירו ע"ג בריכה דרך מרוצתו לא הטהו לצד אחר והמעיין בר"ש יראה דלא פסל בעשה בריכה רק בהטה קלוח המעין לצד שלא היה מהלך שם אבל בדרך מרוצתו גם בעשה בריכה ה"ה כמעין כמש"ל ולכן בלא הפסיקו כשר ובהפסיקו ה"ה כמקוה ואם חזר והמשיכו פסול לזבים, ומה דכשר בזחילה צריך לומר כמש"ל להרמב"ם דהנזחל ממנו רובו מי מעין כנ"ל באורך, רק להרמב"ם איירי בהיה בבריכה מי גשמים כמש"ל שהוא פי' הפסיקו שלא המשיכו לצד השני ולהר"ש צריך לומר שהבריכה נתמלאה ממי המעין ולכו בלא הפסיקו מטהר בו חלים דאם היו שם מי גשמים א"כ גם מתחלה בלא הפסיקו הרי רבו הנוטפים ודוק ולית פרכא על הר"ש) אבל עיקר ד' הר"ש צע"ג איך נימא דבמקום שהיה זוחל מתחלה ונפסל ע"י רביית נוטפים או שאובים דמטהר בכ"ש ואינו מטהר בזחילה

למה יגרע דין זחילה מדין כ"ש והרי שם היה חיותו מקודם ולכן להראב"ד ורשב"א ור"ן מטהר במקום הראשון בזחילה. בשלמא להרמב"ם ורא"ש שאמרנו לעיל דנהר אינו מטהר הנוטפים ולהרמב"ם גם מעין המשוך אינו מטהר הנוטפים שרבו הרי באמת נפסל גם מלטהר בכ"ש ובעינן מ"ס ובמעין עומד שעשאו זוחל במקום אחר ע"י רביית שאובים שפיר נימא דכיון שלא היה שם חיות המעין לכן אינו מטהר בזחילה ודין מעין עליו לטהר בכ"ש, אבל להר"ש שפוסל גם במקום שהיה זוחל מתחלה שלא יטהר בזחילה והרי שם היה חיות המעין ולמה יגרע דין זחילה מטהרת כ"ש וכן יקשה לשיטת הר"פ דלעיל, אבל נוכל לומר דהר"ש יאמר דכ"ש אינו מטהר רק לכלים שדעתו דכל מעין אינו מעהר לאדם בכ"ש ולא חשו בזה מפני דמן התורה גם מי מקוה מטהרים ברביעית אבל פסול זחילה הוא מן התירה ולכן פסלוהו בזחילה אבל גם זה לא מספיק דאם הופקע ממנו דין מעין היה להם לפוסלו גם לכ"ש ומכ"ש להסיברים דמעין מטהר בכ"ש לאדם הרי לא הפקיעו דינו ממעין אף לענין דאורייתא ולמה פסלו אותו לטהר בזוחלים מה שלא נתברר אם זחילה פסול מן התורה כמש"ל, וגם מה שפי' דמעין שהמשיכו למקום אחר אינו מטהר בזחילה הוא נגד הסברא דבמה הופקע כחו הרי מעין זוחל הוא ולכן נראה דהר"ש יחידאה הוא ובטוש"ע לא הוזכר:

דעתו לפסול מעין שהמשיכו למקום אחר, ועכ"פ גם לפי' הר"ש מוכח דמעין לא נפסל בשאיבה לאדם כמו שהוכחתי לעיל מד' הראב"ד ורשב"א ור"ן ז"ל: ובא"ז סי' של"ו אות ח' הביא בשם רבינו שמתה דמעין שנסכר פקע כח המעין ונראה שלמד כן מדין מעין שהעבירו ע"ג בריכה דאם הפסיקו ה"ה כמקוה ופי' הפסיקו שלא המשיכו לעבר השני וכיון שאינו זוחל פקע ממנו כח המעין וזה כספיקו של הב"י הנ"ל באות ט' וגם זה לא הובא בפוסקים ואנן קיי"ל דמעין שאינו זוחל לא פסק ממנו דין מעין ובמהרי"ק שרש נ"ו הביא בקצרה ד' הא"ז הנ"ל וסיים שם דאפ"ה לא נפסל בשאיבה אף אם אין בו מ"ס ואין לזה יסוד:

יג עתה נשוב לבאר דין זוחלים רבו על הנוטפים אשר לדעת הרר"פ ומהרי"ק ורי"ו במקום שנתרחב אסור לטבול כנ"ל ופשיטא מלתא שלדעת הראב"ד והרשב"א והרא"ה והריטב"א והאשכול והר"ן שפירשו דבניטפים רבו אסור לטבול במקום שנתרחב א"כ מובן מאליו דבזוחלים רבו מותר לטבול אף במקום שנתרחב, ולהבנת רבינו נ"ע בהראב"ד גם בנוטפים רבו מתיר לטבול במקום שנתרחב והאיכא מ"ד שבבטס"נ כתבתי לעיל דאפשר לא פסל רק בהמשיכו לארכו לא לרחבו וגם בזה לא הודה הראב"ד, אך לדעת הרמב"ם בריבה במשך המעין שלא בגומתו לא נתבאר מה דין רבו זוחלים וכן

להרא"ש בריבה בנהר ורבו זוחלים לא נתבאר הדין ברבו זוחלים אם מטהרים במקום שנתרחב ע"י הנוטפים ודקדוק הב"י מד' הרא"ש כתב הש"ך בסקי"א שיש לומר להיפך יע"ש, אבל האמת נראה כדעת הב"י שלדעתם אין פסול ברבו זוחלים במשך הנהר דהרי לפ"י הרמב"ם משנתנו דלקמן פ"ה אייריי ברבו מים שאובים ממש ואפ"ה במעין משוך לא נפסל וע"ז סיים במשנה במעין עומד שרבו מים שאובים דאינו מטהר רק באשבורן והיינו דוקא ברבו ממש אז נפסל מעין עומד מדין זחילה אבל בלא רבו נוטפים או שאובים גם מעין עומד לא נפסל מזחילה, והרי הדברים ק"ו אם עומד לגמרי שנתרבה ע"י שאיבה שבזה לכ"ע אינו מטהר בזחילה ואפ"ה לא נפסל במיעוט נוטפים או שאובים כ"ש בריבה שלא בגומת המעין במעין משוך דלשא"פ לא נפסל כלל ע"י רבייה מכ"ש דלא נפסל במיעוט נוטפים, ואיכא למדחי דהרי כתבתי לעיל לדעתו דכל שריבה שלא בגומות המעין גרע מאם ריבה למעין עומד דמעין עומד שריבה עליו מטהר באשבורן ובכ"ש ובריבה שלא בגומות המעין אף במעין משוך אינו מטהר רק במ"ס א"כ אפשר דגרע גם בהא דיופסל אף במיעוט נוטפים במקום שנתרחב, אבל א"כ הרי כתבתי לעיל לדעתו בריבה שלא בגומות המעין דאין לחלק בהם בין פסול זחילה לטהרת כ"ש ואם אינן מטהרים בזוחלים גם בכ"ש אינו מטהר וא"כ נכריח לפי"ז בריבה שלא בגומתו דאינו מטהר בכ"ש גם במיעוט נוטפים במקום שנתרחב והרי גם מהרי"ק לא חשש רק לטהרת זוחלים אבל לא לטהרת כ"ש, ועוד דודאי אם נימא בריבה שלא בגומות המעין דנפסל במקום שנתרחב במיעוט נוטפים הדעת נותן דמעין עומד לגמרי ונעשה זוחל שלא יטהר בזוחלים אף במיעוט נוטפים דהרי במקום שזוחל לא היה חיותו ואפ"ה אמרינן במשנה דלא נפסל כ"א ברביית שאובים ולא במיעוט. ואף דבפ"ה אמרו במשנה סתמא היה עומד וריבה והמשיכו שיש מקום לפרש ריבה היינו שרבה בו מים ואף מיעוטו יופסל עי"ז, אבל הרי הרמב"ם סיים דהיינו מעלה ד' דפ"ק ובמשנתנו פ"ק אמרו להדיא שרבו עליו מים שאובים ומוכת דמיעוטו לא נפסל אף במעין עומר שנעשה זוחל וכן רישא דמשנה דפ"ה פירשוה ברבו ממש. ואם מעין עומד שנעשה זוחל לא נפסל מלטהר בזחילה ע"י מיעוט נוטפים במקום שלא היה חיותו כלל נראה ודאי דגם שריבה שלא בגומתו לא נפסל ע"י מיעוט זוחלים במעי משוך במקום שנתרחב דהרי שם היה באמת חיותו של מעין רק שנתרחב התפשטותו ודאי לא יופסל ע"י מיעוט נוטפים דהרי כתבתי לעיל דעומד שנעשה זוחל אפשר שפסול מה"ת אבל בזוחל שרבו נוטפים אף בריבה במשכו נראה לכ"ע דהוי רק פסול דרבנן כמש"ל, ועוד דכתבתי לעיל דהגריעותא שלא בגומת המעין הוא שאין בו כח לטהר רביית נוטפים או שאובים וא"כ

במיעוט נוטפים דבטלים הם במיעוטן אף בריבה שלא בגומתו שב דינם היות כריבה בגומת המעין ורבו נוטפים שהכרעתי בזה לעיל שצדקו ד' הכ"מ דמטהר בזוחלים אף במקום שנתרחב וממילא כן יהיו הדברים בריבה שלא בגומתו במיעוט נוטפים דבטלים במיעוטן יטהרו אף במקום שנתרחב דבטלו לגמרי, ועוד דבחשש פסול נהרות אמרו רק שמא ירבו נוטפים ולא חשו גם בלא רבו נוטפים למקום שנתרחב הנהר, ואבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות ביומי ניסן אמרו דסובר כהא דשמואל דאין המים מטהרים כו', אבל לאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך מותר לטבול בנהרות לעולם אף במקום שנתרחב ולא חשו למיעוט הנוטפים, דאל"כ אולי אבוה דשמואל סובר ג"כ דנהרא מכיפיה מיבריך ורק שלא היה אפשר בימי ניסן לטבול במקום מרוצת הנהרות בימי הקיץ מעומק המים ומריחוקן מגדותי הנהר כמ"ש האשכול והב"י ומוכת דלמיעוט נוטפים אין חשש כלל אף במקום שנתרחב, וכן הדעת נותן לדעתו דהוא אינו מחלק כלל בין מקום הילוך המים מקידם או מקום שנחרחב לעולם כל שרבו נוטפים שלא בגומות המעין נפסלים אף במקום שהיו זוחלים מתחלה וכמו כן במיעוט נוטפים לא יופסלו אף במקום שנתרחב וכמעין עומד שנעשה זוחל שלא נפסל ע"י מיעוט נוטפים כאמור, וכמו כן מובן שגם להרא"ש דסובר דנהר אינו מטהר בריבוי נוטפים בזוחלים ובכ"ש רק באשבורן ובמ"ם יוכח כמו כן דמיעוט נוטפים מטהר הנהר אף במקום שנתרחב בזוחלים דגם הוא פי' משנתנו דפ"ה ברבו שאובים ממש ומוכח בשם דמעין עומד ונעשה זוחל לא נפסל במיעוט נוטפים או שאובים וכמו כן בנהר נפסל דוקא בריבוי נוטפים ככל הוכחות להרמב"ם כן יבאו להרא"ש בריבה בנהר וכדמוכח מד' הש"ס באבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות כו':

יד ורבינו ירוחם בנכ"ו ח"ה הוסיף בה דברים ואמר דאף ברבו הזוחלים על הנוטפים מ"מ במקום שנתרחב שם רבו הנוטפים ואינו מטהר רק באשבורן [אבל הריטב"א כתב דגם לד' הרר"פ אינו נפסל רק מפני מראית העין], אבל גם הא לא תברא דאף אם נניח כן דשם רבו הנוטפים מ"מ מאחר דמחוברים המה מקום שנתרחב למקום שהיה זוחל מתחלה אין להפריש ביניהם, ומאחר דעיקר מקום הנהר מטהר בזוחלים וגם זה שנתרחב מחובר אליו והוא דרך חיותן מטהרים גם המה בזוחלים ובכ"ש, ופשיטא מלתא דלהראב"ד ורשב"א ור"ן הדין כן כמ"ש הב"י ובודאי גם הרמב"ם והרא"ש מודים בהא כמו דמכשירים ברבו בגומות המעין או במעין משוך להרא"ש אף שלא בגומות המעין מפני דבטלו המים שנתוסף בהם ונקראו כולם מי מעין ומטהרים אף במקום שנתרחב, כמו כן יטהרו בהוסיף מים בנהר להרא"ש או שלא בגומות המעין להרמב"ם

מפני דבטלו המים שנתוספו ונחשבו כעיקר מי המעין ומחוברים המה כולם כאחד ולכן גם במקום שנתרחב דשם רבו הנוטפים מ"מ בטלו בעיקר הנהר או המעין וכמי מעין נחשבו, כמו מעין עומד שנעשה זוחל ע"י מיעוט נוטפים אף דנעשה זוחל רק ע"י הנוטפים. שנתוספו בו מ"מ קאי בעיקר דינו ומטהר בזוחלים מפני שבטלו במעין כמו כן יהיה הדין גם בהוסיף מעט מים במרוצת הנהר נבטלו ונתחברו לעיקר המעין ומטהרים בזוחלים ובכ"ש, אבל יתכנו דבריהם לפי פי' הר"ש שאמר דגם מעין משוך שעשה בריכה:

ממי המעין מן הצד ומחובר למי המעין אפ"ה אינו מטהר רק באשבורן ולדידיה אפשר לומר דכמו כן בנהר שרבו זוחלים אפ"ה במקום שנתרחב ע"י הנוטפים דינו כעשה בריכה מן הצד ואינו מטהר רק באשבורן, אבל כבר כתבתי שפי' הר"ש אינו מוסכם כלל וגם דיניו הם נגד הסברא ולכן אין לחוש לזה רק מפני שהרשב"א ז"ל כתב וראוי להחמיר אין להקל בזה כ"כ בפשיטות:

המקובץ מכל האמור להלכה:

מעין עומד שריבה בגומתו נוטפים או שאובים והמשיכו לחוץ הנמשך ממנו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בכ"ש וכן גוף המעין פסול כל זמן שהוא זוחל, ולהרא"ה ור"ן הנמשך ממנו בעי מ"ס כמקוה, וגוף המעין לא נפסל אף להסוברים דמעין בעי לאדם מ"ס ולא היה בו מ"ס קודם שריבה אפ"ה לא נפסל לאדם, וזה לכ"ע. ופסול זה של זחילה בנמשך ממנו אפשר שהוא מה"ת:

מעין הזוחל וריבה שאובים או נוטפים בגומת המעין להרמב"ם ורמב"ן אף שיתפשט ע"י הרבייה הרבה ברוחב דינו כמעין ומטהר בזוחלים ובכ"ש וכן סובר הרא"ש, ומה שיתפשט לאורך יתר על מה שהיה זוחל מתחלה מטהר באשבורן ובכ"ש, להאשכול והרשב"א גם התפשטותו ברוחב אינו מטהר רק באשבורן ובכ"ש, ובמקום שהיה מהלך מתחלה מטהר בזוחלים ובכ"ש, ולהרא"ה ור"ן מקום התפשטותו ברוחב בעי מ"ס ואשבורן כמקוה ומכ"ש התפשטותו לאורך, ומקום שהיה זוחל מתחלה מטהר בזוחלים ובכ"ש, ולהראב"ד לדעת רבינו נ"ע סובר כהרמב"ם כו' ולהרשב"א ור"ן סובר כדעתם, ולהר"פ ומהרי"ק גם מקום זחילתו הראשון אינו מטהר רק באשבורן ובכ"ש וכן דעת הר"ש:

מעין הזוחל וריבה שאובים או נוטפים במשכו שלא בגומתו להרא"ש מטהר אף במקום שנתרחב בזוחלים ובכ"ש כמו שריבה בגומתו, ומה שנמשך באורך מטהר באשבורן ובכ"ש, להאשכול והרשב"א אף במקום שנתרחב בעי אשבורן ומטהר בכ"ש ומקום

זחילתו הקודם מטהר בזוחלים, להרא"ה ור"ן מקום שנתרחב בעי אשבורן ומ"ס ומקום זחילתו הראשון מטהר בזוחלים, ולהרמב"ם ורמב"ן אף במקום זחילתו הראשון אינו מטהר רק באשבורן ומ"ס דוקא, ולהראב"ד לרבינו נ"ע סובר כהרא"ש ולהרשב"א ור"ן סובר כדעתם ולהר"פ ומהרי"ק מקום זחילתו בעי אשבורן ומטהר בכ"ש וכן סובר הר"ש, ופסול זחילה במקום זחילתו מתחלה וכן במקום שנתרחב נראה שהוא דרבנן:

רבו נוטפים על הנהר להרמב"ם ורמב"ן ורא"ש אף במקום זחילתו הקודם בעי אשבורן ומ"ס, להאשכול והרשב"א מקום זחילתו מטהר בזוחלים ובכ"ש ומקום שנתרחב בעי אשבורן ומטהר בכ"ש, להרא"ה ור"ן מקום שנתרחב בעי אשבורן ומ"ס ומקום זחילתו מטהר בזוחלים ובכ"ש, ולהראב"ד לרבינו נ"ע מעהר במקום שנתרחב בזוחלים ובכ"ש ולהרשב"א ור"ן סובר כדעתם, ולהר"ש והר"פ ומהרי"ק מקום זחילתו ומקום שנתרחב מעהר באשבורן ובכ"ש, ופסולי נהר בזחילה נראה שהוא מדרבנן:

רבו זוחלים על הנוטפים לכ"ע מטהר אף במקום שנתרחב בזוחלים ובכ"ש רק להרר"פ ומהרי"ק במקום שנתרחב בעי אשבורן, והרשב"א חשש בזה להחמיר, כל מה שאמרנו טהרת כ"ש היינו לכלים למאן דסובר דמעין לא מטהר בכ"ש לאדם אבל לא נפסל לאדם אם יתרבה ויושלם עד מ"ס, ולמאן דסובר דמעין כ"ש מטהר לאדם הדין שוה באדם וכלים:

ודין מי חטאת וטבילת זבים לא הזכרתי שאינו נוגע עתה להלכה: מעין שהטה המשכתו לצד אחר ושם נעשו בריכות מים להר"ש אינו מטהר בזוחלים ולא קיי"ל כן, כי כל הפוסקים חולקים עליו:

מעין שהעבירו ע"ג בריכה של גשמים והיה מעין זוחל ובתוך הבריכה רבו מי הבריכה להרא"ש מטהרת הבריכה בזוחלים ואפשר שכן הוא גם להראב"ד ורשב"א ורא"ה ור"ן שאינו דומה למקום שנתרחב ולהרמב"ם ורמב"ן ור"ש ומהרי"ק אינה מטהרת בזוחלין ואם המשיכו לעבר השני המים היוצאים מן הבריכה מטהרת בזוחלין מפני שרובן מי מעין, ואם היתה בריכה ריקנית ונתמלאה ממי המעין כ"ז שלא הופסק ממקורו יש לו דין מעין ואם נפסק ממקורו שבו מי הבריכה כמי מקוה ואם חזר והמשיך המעין לתוכן דינו כדין בריכה של מי גשמים:

הט"ז בסק"ג האריך לחלק בין מעין זוחל לנהר ומ"ש שם מדין קטפרס אין בזה טעם רק דבריו אמתיים לפ"ד הרא"ש שביארתי לעיל וכל שאר הפוסקים לא הודו בזה ומדין מעין שהעבירו ע"ג השוקת האמור במשנתנו לקמן רפ"ה ובש"ע סעיף ת' לק"מ כמש"ל דהתם מחוברים המים שבשוקת למי המעין ויתבאר עוד לקמן, ובט"ז כ"א כ"ב מ"ש לחלק בין

זוחל לעומד כ"ז לא יעלה רק לפ"ד הרא"ש וכמש"ל דאפשר שגם הראב"ד ורשב"א ור"ן מודים בזה אבל להרמב"ם ורמב"ן ור"ש ומהרי"ק לא יוטהרו מי הבריכה כמש"ל, ע' ש"ך סקל"א מה שהביא קושית הפרישה כו' והמעיין בפרישה יראה שלא הקשה כלל עמ"ש הטור יש לו דין מקוה בהופסק רק הקשה בהמשיך המעין לתוכו איך יטהרו המי בריכה והרי רובן מי גשמים ואיך יטהרו בזוחלים וע"ז לא תירץ הש"ך מאומה. ומ"ש הש"ך בסקנ"ב דהתם איירי בשלא רבו הנוטפים לא משמע כן וכבר כתבתי דלהרא"ש לק"מ וכן להראב"ד וסייעתו אבל להרמב"ם וסיעתו באמת לא יטהר בזוחלים כמש"ל דהרמב"ם פי' והפסיקו שלא המשיכו לצד השני ולא הופסק ממקורו ואפ"ה דינו כמקוה, והרמ"א שהגיה בסעיף י"א שאינו מטהר רק באשבורן גם על סעיף י' היה לו להגיה כן ואין לי להאריך בזה דכבר נתבאר כל דבר על מכונו ח"ל:

ולענין טבילה בנהרות במה שהיקל הרמ"א ז"ל בסעיף ב' בעת הדחק, הנה רבינו נ"ע צדד לצרף דעת הראב"ד להבנתו בראב"ד דמקום שנתרחב מטהר בזוחלים אבל לעיל כתבתי דהרשב"א ור"ן לא פירשו כן דבריו וגם לפי' רבינו נ"ע ד' הראב"ד המה רחוקים ע"כ לית כאן סמך להקל, ולסמוך על ר"ת לחוד קשה הדבר מאד נגד דעת הרמב"ם ורמב"ן ורא"ש וראב"ד ורשב"א ורא"ה ור"ן, אך לפי מה שביארתי דפסול זחילה בנהרות לכ"ע הוא מדרבנן המיקל בשעת הדחק לא הפסיד והמחמיר תע"ב:

מ"ח מה דפסלו מים מוכין לזבים לא נתבאר אם הוא מן התורה מפני דמים חיים בתורה פירושו עדב"ם ומתוקים או אפשר דמן התורה כשרים רק מדרבנן פסלו אותם מפני חשש מי הים שאינן מטהרים נזבים כו' לכ"ע שאינן מים נובעים כדלקמן בפ"ה מ"ד, ואלו שהם מרים ומלוחים דומין בערכן למי הים והדבר ספק עד יבא מו"צ:

ואשר שנו רבותינו שש מעלות במקואות הם נגד שש דרגות בטומאות. הוא אבי אבות הטומאה ואב הטומאה וראשון ושני ושלישי ורביעי בקדש כמבואר בפסחים, וכנגדן חשבו שש דרגות בטהרת המקואות, ואף שהרבה מאנו מעלות הם דרבנן כנ"ל מ"מ רמוזים במקרא בר"פ בראשית במאמר יהי רקיע כתיב חמש פעמים מים והם מימי חסדים העליונים שכללותן הם ה"ח כנודע לי"ח, ובפ' השלישי של מאמר יקוו המים נזכר שתי פעמים מים והם מים חיים הנובעים מתחת היבשה ובהם שתי מדרגות, אם הבאים ממים העליונים הם מי גשמים שנזדככו מתחת לארץ בגידי המעינות או מי תהום כאמור וסודן הם העלאת מ"ן מתחת לארץ שיש מהן שבאו בכח עליון בסוד זרע זרוע מצדיק עליון ויש מהן שבאו מבירורי ניצוצי קדושה הנבררים מתחת לארץ בכח

עבודת עם קדוש אשר רוממות אל בגרונם ור"ת למפרע הוא באר בסוד עלי באר ענו לה והוא באר א"ח א"ב. ושש מעלות הם שש מעלות לכסא והם נגד היכלות המבואר: בזוה"ק אשר בהם עולים להיכל הז' הנקרא היכל קדה"ק, וכל הששה הם במדרגות טהור ואחרי אשר יוטהר בהנך הששה יבא אל הקדש פנימה. ה' יזכנו לטהרת מים טהורים במהרה בימינו, אמן. ובזה נשלם באור פרק ראשון בעזר חיי החיים ב"ה:

ב

משנה א

הטמא שירד לטבול. ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל. ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו. שני מקואות. אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו. טבל באחד מהם ואינו יודע באיזה מהן טבל. ספקו:

טמא ב מקוה שנמדד ונמצא חסר. כל טהרות שנעשו על גביו למפרע. בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות. בד"א בטומאה חמורה. אבל בטומאה קלה. כגון אכל אובלין טמאים ושתה משקין טמאים. בא ראשו ורובו במים שאובים. או שנפלו על ראשו ורובו שלשת לוגין מים שאובים. וירד לטבול. ספק טבל ספק לא טבל. אפילו טבל. ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו. שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו. טבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל. ספיקו טהור. רבי יוסי מטמא. (ס"א שהיה) שרבי יוסי אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בפסולו (ס"א בטומאתו). עד שיודע שטהור. אבל ספיקו ליטמא ולטמא. טהור:

משנה ג

ספק מים שאובין שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו, אפילו נפלו ספק יש בהם ארבעים סאה ספק אין בהם. ב' מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, נפל לאחד מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפל. ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה. היו שניהם פחותים מארבעים סאה ונפל לאחד מהם ואינו יודע לאיזה מהן נפל, ספקו טמא,: מפני שאין לו במה יתלה:

משנה ד

רבי אליעזר אומר רביעית מים שאובין בתחלה פוסלים את המקוה, ושלשה לוגין על פני המים, וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שעורו שלשה לוגין:

משנה ה
מקוה שיש בו שלש גומות, של מים שאובין, של לוג לוג, אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית, כשר, ואם לאו פסול, ור"ש מכשיר, מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה:

משנה ו
המסנק את הטיט לצדדין, ומשכו עמנו שלשה לוגין, בשר היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין, פסול ור"ש מכשיר מפני שלא נתכוון לשאוב:

משנה ז
המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים רבי אליעזר אומר אם עונת גשמים הוא, אם יש בו כמעט מים בבור ישבר. ואם לאו לא ישבר. ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה:

משנה ח
הסייד ששכח עציין בבור, ונתמלא מים, אם היו המים צפים על גביו כל שהן, ישבר ואם לאו לא ישבר דברי רבי אליעזר, ורבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר:

משנה ט
המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים, אע"פ:
שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר:

משנה י
מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט, רבי אליעזר אומר מטבילין במים, ואין מטבילין בטיט, רבי יהושע אומר במים ובטיט. באיזה טיט מטבילין, בטיט שהמים צפים על גביו, אם היו המים מצד אחד מודה רבי יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה יורד מאליו דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר מקום שאין קנה המדה עומד. אבא אלעזר בן דולעאי אומר מקום שהמשקולת יורדת. רבי אליעזר אומר היורד בפי חבית, רבי ונ"א ד"ש) אומר הנכנס בשפופרת הנוד, ר' אלעזר בר צדוק אומר הנמדד בלוג:
פירוש הקצר:
מ"א הטמא שירד לטבול. פי' אף שנתכוון לילך לטבול לא תלינן לומר דמסתמא טבל כדין. אפי' טבל כו' או קתני בא לומר דאפי' טבל בודאי רק שספק אם היה במקוה מ"ס והיינו מקוה שלא נמדדה מעולם אם היה בה מ"ס או שנמדדה ועבר זמן רב ועתה א"א למודדה כגון, ששאבו המים ממנה וכן שני מקואות כו' אף שהוחזק כאן מקוה של

מ"ס אפ"ה אינו יודע אנה טבל ספיקו טמא וכל הטהרות שעשה תלויות וזה דוקא באדם הטובל אבל אם הטביל כלים ספק בארבעים סאה או בפחות ספיקו טהור:

מ"ב מקוה שנמדד כו', כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות ודאי דמה שנמצאת כעת חסרה מגרע חזקתה למפרע ואפי' הטביל בה כנים למפרע טמאות ודאי רק בכלים הוי מדרבנן ובאדם הטובל הוי מן התורה בין ברה"ר כו' מפני דבספק טהרה אין נ"מ בין רה"י לרה"ר. בד"א בטומאה חמורה היינו טומאה דאורייתא או גם טומאה דרבנן רק שהוא אב מד"ס כגון בעלת כתם או שאר אב הטומאה מד"ס אבל בט"ק היינו אותן שלא גזרו עליהם שיהיו אב הטומאה רק שיהיו שני לטומאה כגון אכל כו' שאלו גזרו עליהם בי"ח דבר שיהיה שני לטומאה ולית דכוותייהו בדאודייתא לכן בספק אם טבל או בספק אם טבל במ"ס ואפי' במקוה שנמדד ונמצאת חסרה דבט"ח מטמאינן ודאי אפי' למפרע אפ"ה בט"ק ספיקו טהור ור"י מטמא עבור חזקת הטמא וקיי"נ כת"ק דמתניתין. אבל ספיקו ליטמא ולטמא היינו בנסתפק לן אם אכל כשיעור אוכלים טמאי' או ספק אם נגע אח"כ באוכלים אחרים ספיקו טהור: (מ"ג) ספק מים שאובים שטהרו חכמים, במשנה דטהרות פ"ד, ספק נפלו כו' ואפי' נפלו בודאי רק שספק יש בהן מ"ס וכן בשני מקואות כו' וא"י לאיזה נפל ספיקו טהור אף אם יש לספק שמא נשלם שיעור מ"ס ע"י השאובים אפ"ה ספיקו טהור, היו שניהם פחותים כו' ספיקו טמא ואף בנשלמו אח"כ שניהם ע"י מי גשמים אין מורין לו לטבול בהם. וזה דוקא אם הם של אדם א' אבל אם הם של שני בני אדם ובאו לשאול כל אחד בפ"ע מטהרינן לכל אחד:

מ"ד רביעית מים שאובים בתחלה. היינו רביעית הלוג אם באו שאובים בתחלה לתוך מקוה ריקנית נפסלה אף אם יבאו אח"כ מ"ס מי גשמים דכל הבא אח"כ מ"ג מעט מעט נפסלו ושיעור רביעית מד"ס הוא שזהו שיעור חשוב מן התורה לכמה דברים כדאיתא בנזיר נ"ח עשרה רביעיות הן ושלשה לוגים שאובים פוסלים על פני המים אם היה שם מים פחות ממ"ס נפסלו כולם עד שיצא ממנה מלואו ועוד כדלקמן פ"ג אבל מקוה של מ"ס לא תפסל ע"י: שאובים אף אם יפלו שם מ"ס שאובים או יותר. וחכ"א בין בתחלה שלא היה שם מים כלל בין בסוף היינו בסוף השלמת מ"ס אף אם בג' לוגים האחרונים של מי גשמים באו כאחד ג' לוגים שאובים נפסלה וכמ"ד דבידי אדם אפשר לצמצם, ושיעור ג' לוגים גזרו חז"ל שזהו שיעור חשוב בתורה בפחות שבנסכים שהוא רביעית ההין, או שכך הוא שיעור רחיצה ושטיפת הגוף כדאיתא בשבת י"ד, ומה"ת אף כולו שאוב כשר לרוב ראשונים ז"ל רק רבנן גזרו ע"ז שמא יבאו לטבול בכלים דאסור מן

התורה או שמא יהיו המים טמאים דאז פסולים לטבילה מה"ת אם נטמאו בתלישתן ומעין לא נפסל בביאת שאובים לתוכו כדלעיל פ"ק מ"ז:

מ"ה שלש גומות. היינו בכותל המקוה בצדה יש שם ג' גומות של שאובים אם ידוע שיושלמו מ"ס עד גובה גומא השלישית כשר ואם לאו שיש ספק בדבר פסול שהרי הוחזקו כאן השאובים קודם שבאו הכשרים ולכן אסרו גם בספק. ר"ש מכשיר כו' דמקוה שאוב בצד מקוה כשר פחות ממ"ס אף אם נגעי להדדי לא יפסל הכשר וחכמים סברי דכאן נחשבו כמעורבים לגמרי זע"ז: (ס"ו) המסנק את הטיט לצדדין. פי' שדחף הטיט בידיו במקוה מים לצד אחר בין אם היה בתוך המים או שדחפו בידיו לצדדי המקוה שאין שם מים ולא הגביהו מן הקרקע ונמשך ממנו ג' לוגים למקוה שאין בה מ"ס כשר מפני שלא הגביהו בידיו מן הקרקע. היה תולש כו' שתלש הטיט והגביהו בידיו מן המים ומשכו ממנו ג' לוגים למקוה שאין בה מ"ס נפסלה המקוה מפני שבאו המים ע"י תפי"א וגזרו בזה לפסול בג' לוגים כמו שאובים בכלי וסמכו אקרא דמה מעין בידי שמים וכאן המים באו בידי אדם. והך ומשכו אין פירושו שנמשך על הקרקע דא"כ לא היה פוסל בג' לוגים רק שנמשך מן הטיט שהיה אחוז בידיו, ואף דאמרינן לקמן רפ"ז דטיט לא נפסל בשאיבה היינו אם היה מחזיר הטיט עם המים אבל כשזבו המים בפ"ע פוסלים. והראב"ד כתב דכאן איירי בטיט שאינו מעורב עם המים והמים עומדים בפ"ע. ר"ש מכשיר מפני כו' אפשר דר"ש לשיטתיה דדבר שאינו מתכוין מותר ואף דכאן הוי פסיק רישיה כו' שבודאי ינשאו המים ג"כ מ"מ סובר ר"ש פ"ר דלא ניחא ליה מותר כהערוך בתוס' כתובות ו'. ורבותינו פירשו דר"ש סובר דתפי"א לא פסל שלא לדעת כמו בשאובים שלא לדעת ולית הלכתא כוותיה:

מ"ז המניח קנקנים כו'. דרשו בת"כ אי מה מעין שאין בו תפי"א אף מקוה כו' יצא המניח כלים בראש הגג לנגבן ס"ל בור, פי' שסמכו על דרש המקרא דאף שיש בו קצת תפי"א כמו בור שנעשה בידי אדם אפ"ה כל היכא שהמים באו שלא לדעת אדם לא הוי כשאובים אף שהיה בתוך הכלי ומותר לעשות ממים אלו מקוה שלמה, וגם ר"א מודה בזה אם הניח הקנקנים שלא בעונת גשמים וירד גשם ונתמלאו מים דהמים כשרים שהרי לא היה דעתו לזה אבל אם הניחן בע"ג חייש ר"א פן יאמרו הרואים שהניחן שיתמלאו מים או דחייש פן באמת כוון גם להמים אף שהניחן לנגבן מ"מ אפשר שהיה דעתו גם להמים לכן אמר דאם יש כמעט מים בבור היינו שיהיה בבור מים יותר ממה שנמצא בקנקן א' ישברם אחד אחד וקמא קמא בטיל בתוך מי הבור אף שבשאובים גמורים לא הותר לעשות כן הכא שאינן שאובים גמורים הקיל ר"א לבטלן ברוב וגם שיומשכו מן הגג

דרך קרקע ג"ט תוך הבור ואם אין שם מים לא ישבר ור' יהושע לא חייש לרואים וסובר שמאחר שבאו המים שלא לדעתו כשרים לעשות מהן מקוה לכתחלה רק שישברם או יכפם בידיו אבל לא יגביהן לערות דהוי שאובים. והלכה כר"י ולא גרסינן במשנה או אם כו' וה"ג אם ע"ג הוא אם יש כו':

מ"ח הסייד ששכח כו'. כאן לא איירי בנתמלא ממי גשמים דבזה לא היה מהני לר"א מים צפין ע"ג שהרי קודם שנתמלא נחשבו כשאובים ואיירי הכא בשכח העציץ בבור מלא מים שהיה שם מ"ס ונשתקע העציץ תוך המים ואר"א דאם המים צפין ע"ג הרי לא נחשבו כשאובים דמחוברים למי המקוה ואם לאו אף ששכחו שם חייש ר"א לרואים שיאמרו שהניחו בשביל שיבאו שם המים או שהוא עצמו כוון לזה לכן לא ישבר ולא מהני כאן מעט מים בבור דאין שם לבטל את מי העציץ דרוב מי המקוה באו לתוך העציץ או מפני דאין כאן המשכה כלל שהעציץ תוך הבור. רי"א בין כו' ישבר דלא חייש לרואים וכיון שלא היה דעתו להמים מותר לו לשבור או לכפות כדלעיל במ"ז: (מ"ט) המסדר קנקנים. שסדרן פיהן למעלה שלא יבאו המים לתוכן רק שיבלעו בדפנותיהן מן מי הבור כדי שלא יבלעו אח"כ מן היין שישפוך לתוכן והבור היה מלא מים ונבלעו מי הבור בתוך הקנקנים שצצו דרך דפנותיהן ה"ז ישבר או יכפה אותן כבמ"ז שלא באו לדעתו וסתמא כר"י ומחלוקת ואח"כ סתם הוא. וסדר משניות אלו בדרך לא זו אף זו אליבא דר"י מתחלה נקט קנקנים לנגבן שלא היה רוצה בהבאת המים לתוכן והדר נקט הסייד כו' שלא איכפת ליה אם יבאו המים לתוך העציץ והדר תני בקנקנים בתוך הבור ואף שהניחן לקרבן אל המים ושיבלעו מהן אפ"ה כיון שלא היה דעתו לביאת מים לתוכן כשרים:

מ"י מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט. שהטיט מצטרף להשלים שיעור מ"ס כדלקמן פ"ז. רא"א מטבילים כו' דסובר דאף שמצטרף למ"ס מ"מ אין טובלים רק במים לא בטיט ור"י אומר דבטיט שהמים צפין ע"ג מותר לטבול בטיט דהמים מוקדמין ומקצת הכלי המשוקע בטיט נתלחלח מקודם במים וכשבא אח"כ לתוך הטיט עדיין מחובר להמים בלחותו שעליו ולפי"ז גם בטיט העבה שאינו מצטרף למ"ס הדין כן כדלקמן ספ"ז, ומה שאמרו במשנה באיזה טיט אמרו לא קאי על טבילה בטיט רק על דין הצירוף ובאיזה טיט אמרו שמשלים למ"ס זהו דרך פי' הרע"ב. וי"ל עוד דהכא איירי באוחז בידיו נגובות את הכלי עד שמשקעה כולה בטיט דאין שם היתר דמים מקדמין רק מפני שהוא טיט הנרוק מותר לטבול בתוכן. ומה שהצריך ר"י מים צפין ע"ג כדי שלא יבאו לטבול בטיט בלא מים כלל גם מן הצד. באיזה טיט אמרו פירשו רבותינו ז"ל דשיעור טיט הנרוק הוא כדי שפרה שותה הימנו ונחלקו הני תנאי בשיעור זה מה נקרא הפרה שותה כו'.

מקום שאין קנה המדה עומד היינו אף שאינו יורד מאליו לקרקעיתו רק שנכפף על צדו ג"ז מיקרי טיט הנרוק ואבא אליעזר אומר דאם משקל של מתכת יורד ונשתקע בו ג"ז מיקרי טיט נרוק רא"א דאף אם יורד בפי חבית ג"ז מיקרי כו' וכל הני תנאי לאקולי אתו בשיעור טיט הנרוק ופי חבית קטן משפ"ה ומוסיף ר"ש בנכנס בשפ"ה. וראב"צ מוסיף דאף בנמדד בלוג די להקרא טיט הנרוק:

פירוש הארוך:

מ"א הטמא שירד לטבול כו'. אפי' טבל ספק יש בו כו'. התוס' בעירובין ל"ה ע"ב פירשו ד' המשנה דהכא בס"ס דהיינו שמסתפק בשני ספיקות אם טבל או לא ואף אם טבל שמא לא היה בו מ"ס או שטבל במקוה השניה החסרה והוא בבא הג' שני מקואות כו' וקאי על רישא בספק אם טבל וגם אם טבל שמא במקוה החסרה טבל וכתבו דאף דבספק אחד טמא מן התורה אפ"ה נקט כאן שני ספיקות לומר דבדרבנן דהיינו בטומאה קלה מטהרינן אף בשני ספיקות וכ"כ הרע"ב כאן ואיכא למפרך ע"ז דא"כ מה הקשו בש"ס שם בעירובין ל"ו בהא דר"י מטמא בספק בטומאה קלה ולענין עירוב היקל בספק הרי נוכל לומר דר"י החמיר כאן בס"ס לחומרא ויש לומר דסמיך הש"ס על ד' ר"י שאמר טעמא במ"ב כל דבר שהוא בחזקת טמא לעולם הוא בפסולו כו' מוכח דגם בספק א' מטמא ר"י אך גוף הענין שנאמר לת"ק להקל גם בס"ס לטהר צע"ג דהרי לדעת הסוברים דס"ס לא מהני במקום חזקם לאיסור כמ"ש הש"ך בכללי ס"ס אות כ"ו כתבו האחרונים הטעם, דס"ס הוי כרוב ורובא עדיף מחזקה (עיין בפמ"ג שם) וא"כ איך נטהר כאן לת"ק בטומאה קלה הרי כאן חזקת טומאה וגם ס"ס לחומרא, ונוכל לומר דחזקת טומאה לא הוי חזקה גמורה דהרי ע"י טבילת מקוה הוא עסוק לסלק החזקה וכל שהוא עסוק לסלק החזקה נגרע כח החזקה כמ"ש המשמרת הבית בסהה"א דף ת' ע"א ולכן אמרו כאן הטמא שירד לטבול כו' והיינו שהים עסוק לסלק החזקת טומאה משא"כ אם אינו יודע אם ירד כלל לטבול או לא אז לא נגרע כח החזקה, והשמיענו כאן דבטומאה תמורה אף שהיה עסוק לסלק החזקה אפ"ה טמא אם הוא מסתפק אם טבל ובטומאה קלה אזלינן לקולא מפני שנגרע כח החזקה ע"י שהיה עסוק לסלקה ונשאר כאן ס"ס לחומרא ובטומאה קלה דהכא דקילא לא תשו אף לס"ס, ולקמן אבאר אם יש ללמוד מכאן לשאר איסור דרבנן להקל בס"ס לחומרא והתעורר בזה המל"מ פ"ד מה' בכורות בסוף דבריו ובפ"ח מה' אה"ט ובפ"י מהלכות מקואות, מ"מ הענין מוכיח דלאו בס"ס איירי הכא במשנה ואו או קתני במתניתין וכמ"ש התוס' שם בשם ריצב"א וכן מוכיחים ד' רש"י בעירובין שם וכ"כ הרא"ש כאן, ולא זו אף זו קתני דברישא נקט אם טבל או לא טמא מספק ואף אם

ודאי טבל רק שנסתפק אם במ"ס טבל אפ"ה טמא מספק ואף שיש מקוה כשרה לפניו והשניה חסרה ומסתפק באיזה טבל ג"כ טמא מספק, וכ"כ הריטב"א בעירובין דלא זו אף זו קתני והא דהדר תני בסיפא גבי טומאה קלה כו' משום כחו דר"י דמטמא בכולהו ואפי' בבתרייתא, ויכריע כן לשון המשנה במ"ג בספק מים שאובין ספק נפלו כו' אפי' נפלו ספק יש בהן מים כו' דע"כ הפי' שם דאו או קתני וגם בספק אחד של מים שאובים טהור כמ"ש הפוסקים ביו"ד סי' ר"א מסעיף ס"ז והלאה יע"ש ואם היה כאן ס"ס להקל אין רבותא מה שטהרו חכמים ספק מים שאובים וגם בדאו' מקילינן בס"ס וע"כ דאו או קתני וכן יתפרש גם ד' המשנה דהכא וכן הכריע במל"מ דהעיקר כהריצב"א בתוס' שם, ועכ"ז מוכח מד' התוס' שם דגם הריצב"א מודה בגוף הדין דבטומאה קלה נטהר אף בס"ס לחומרא ויתבאר לקמן בעז"ה אם נלמוד מזה לכל איסורי דרבנן:

מ"ב מקוה שנמדד כו', בבא זאת במקוה שנמדד כו' מבואר בנדה דף ב' ע"ב דכל הטהרות שנעשו ע"ג טמאות ודאי וכן מוכח בברייתא שהובא בנדה שם ובר"ש כאן דלר"ש טולין מוכח דלרבנן טמאות ודאי בין ברה"ר ובין ברה"י והדין של מ"א בירד לטבול ואינו יודע אם טבל או שמסופק אם במקוה חסרה טבל דטמא מספק כל טהרות שעשה אח"כ תלויות לא טמאות ודאי כמבואר בתוספתא שהובא בר"ש מ"ב טבל באחת מהן מטומאה תמורה ועשה טהרות תלויות כו' וכן מדוקדק במשנה דבמ"א אמרו ספיקו טמא והיינו שטומאתו מספק ובמ"ב אמרו סתמא טמאות לומר שטמאות ודאי, והטעם לחלק ביניהן הוא מובן ע"פ ד' הש"ס בנדה שם דמקוה שנמדד איכא תרתי לריעותא חזקת טומאה של הטובל וחזקה דהשתא של המקוה שחסרה ואמרינן בה חסר ואתאי והיינו שדרכה להתחסר מעט מעט כמ"ש התוס' שם או כמ"ש רש"י שם דעל כרחך יצאה מחזקתה מקודם לזה איזה משך ונגרע כח חזקת כשרות מקוה הקודמת דהרי יצתה מחזקתה מקודם ולא ידעינן מאימתי כו' וביארתי זה באורך בחי' למס"נ וכיון דחזקת המקוה אתרעאי וחזקת הטומאה של הטובל לא אתרעאי לכן כל הטהרות טמאות ודאי משא"כ בספק טבל כו' דאין שם רק חזקת טומאה לחוד לכן לא הוי רק ספק וטהרותיו תלויות, ואף שבת"ש סי' ב' סקל"ב הביא בשם הב"ח להיפך דבמקוה שנמדד כו' כל הטהרות טמאות רק מדרבנן מפני דאיכא חזקת מקוה שהיתה בחזקת כשרות ובספק טבל הוי ספק דאו' הרי כתב הת"ש שם דמד' התוס' בנדה מוכת דלא כהב"ח וכן הוא העיקר כפשט משנתנו, והרמב"ם פ"י מה"מ ס"ו כתב וכן מקוה שנמדד כו' ומוכח לכאורה מלשון וכן כו' שמשוה דין מקוה שנמדד לדין טבל ואינו יודע אם במ"ס טבל כו' אבל גם הוא דקדק ברישא לומר ספיקו טמא כלשון המשנה וגבי מקוה שנמדד כו' כתב סתמא

כל הטהרות כו' טמאות ומוכח דטמאות ודאי, ובה"ז כתב שם הך דתוספתא בטבל באחת מהן דטהרותיו תלויות וא"כ גם בדבריו מוכח שדין של מ"א טומאתו בספק והטהרות תלויות ובמקוה שנמדד כו' הטומאה ודאית מטעם האמור ומה שמשוה אותם בלשון וכן הוא מפני דעיקר הטעם ברישא מה שטמא מספק הוא מפני דמעמידין הטמא על חזקתו כמ"ש שם בה"ו וע"ז סיים וכן מקוה שנמדד כו' ג"כ עיקר הטעם הוא דמעמידין הטמא על חזקתו ונוסף לזה שהורע חזקת המקוה ויש כאן חזקת מקוה חסרה לכן טמאות ודאי, [ומה דפסק הרמב"ם בפ"ה מה' תרומות גבי חביות כו' ונמצא חומץ דהוי ספק ובש"ס בנדה שם דימו דין חביות למקוה וישבתי בחי' למס"נ בטוב טעם וגם במל"מ כתב קצת ישוב ע"ז:

ב איברא שרש"י בעירובין ל"ה ע"ב פירש הך דספק טבל במ"ס שהיה מקוה לפנינו ונמצא חסר ואין ידוע אם בשעת טבילה היה שלם כו' הרי משמע דאף שהמקוה נמצא חסר ויש כאן חזקת מקוה חסרה אפ"ה אמרו ספיקו טמא ואין טומאתו רק מספק, ולפי"ז למאי דאוקי רבא שם בדף ט"ו במקוה שלא נמדד יפרש דמעולם לא היה לו חזקת כשרות שלא הוחזק מעולם במ"ס ועתה נמדד ונמצא חסר. אבל א"א לומר כן, תדא דא"כ היינו בבא דמקוה שנמדד ונמצא חסר השנוי במ"ב אם הספק במ"ס בבבא דרישא היינו בנמצא חסר היינו הך דנמדד ונמצא חסר ולמה הוכפלה פעמים, ועוד דא"כ למה הוצרך רבא לומר במקוה שלא נמדד וגם אם נמדדה מקודם הרי עתה אתרעאי חזקתה הקודם וכשהקשו העמד מקוה על חזקתו הל"ל לתרץ הרי חסר לפניך והרי הוא חסר ואתאי וכמ"ש התוס' דף ל"ו ד"ה אדרבה כו', וע"כ דהכא איירינן בלא נמדדה ונמצאת חסרה ואין לה חזקת חסרון ולכן הקשו בדף ל"ו העמד מקוה על חזקתה ומשני בלא נמדד פי' שמעולם לא היה לה חזקת כשרות רק שטבל במקוה ולא נודע לנו כלל שיעורה ועתה א"א למודדה שנתקלקלה או שלקחו ממנה המים בזה איירינן בבבא דרישא וכ"כ התוס' להדיא בד"ה אדרבה כו', ורש"י שפי' בנמצאת חסרה הוא מפני שלא הובא בש"ס שם הך בבא דמקוה שנמדד ונמצאת חסרה [ובדף ל"ו מבואר בלשון רש"י דברייתא היא וצ"ע] ולכן חשב דהך ספק טבל במ"ס היינו בנמצאת חסרה ודבריו אמת שגם בנמצאת חסרה הדין כן רק בספק טבל במ"ס הוי ספק טומאה ובנמצאת חסרה הוי ודאי כמש"ל, אבל לפי השנוי במשנתנו ע"כ הך בבא דרישא היינו בלא נמדד המקוה לא מקודם ולא עתה ואין לה לא חזקת שלם ולא חזקת חסר, אבל גם הר"ש פי' כן במשנתנו כלשון רש"י ממש והרי הוא ראה דהך דמקוה שנמדד ונמצאת חסרה בבא אתריתי היא וע"כ הך דספק טבל במ"ס היינו בלא היה לה כלל חזקת כשרות וגם לא נמצאת חסרה וד' הר"ש צע"ג.

והריטב"א פי' שם בדף ל"ו במקוה שלא נמדד היינו שלא נמדדה מזמן רב ולכן אין לה חזקתה הקודמת, ולא אדע כונתו אם גם הוא פי' דאיירי הכא במקוה שנמדד ונמצאת חסרה זה לא יתכן כמש"ל דלא הובא בש"ס הך בבא דמקוה שנמדד כו' ועוד דאם עתה: נמצאת חסרה למה לנו מה שנמדדה מזמן רב וגם אם תמול היתה שלמה ועתה נמצאת חסרה כל הטהרות טמאות ונראה שהוא פי' הך דטבל במ"ס שפ"א מדדו המקוה והיתה שלמה ועתה כשטבל לא נודע אם היה בה מ"ס ולכן הקשו דנעמידנה בחזקת כשרות ותירצו כשלא נמדדה מזמן רב ואף אם לא מדדו עתה אם חסרה כגון שלקחו ממנה המים אפ"ה אחר זמן רב אבדה חזקתה הקודמת דחסר ואתאי והלכתא רבתי היא דגם מקוה מדודה לדעתו אם לא נבדקה מזמן רב אבדם חזקתה אבל קשה איזה שיעור תתן לזה, ונראה שהיה דחוק להריטב"א דאם לא נמדדה מעולם א"כ גם בטומאה קלה אין לטהר אם לא היה לה מעולם חזקת שלם ולכן פי' דאיירי בהיה לה חזקת כשרות רק שעבר זמן רב שלא נמדדה, אבל פשט הש"ס נראה דהכא איירינן בלא היה לה כלל חזקת כשרות רק שלפי אומד הדעת אפשר שהיה בה מ"ס מטהרינן בטומאה קלה ובטומאה חמורה ספיקו טמא. ולפי"ז היה נראה לומר דבהך דבמקוה שנמדד ונמצאת חסרה דהטהרות טמאות ודאי דגם בטומאה קלה הדין כן ולא התירו בטומאה קלה רק במקום שבטומאה חמורה הטהרות תלויות לא במקום שהן טמאות ודאי. אבל בד' הרמב"ם פ"י מהמ"ו ה"ו מבואר דאף במקוה שנמדד ונמצאת חסרה מטהרינן בטומאה קלה, וכ"נ ודאי מסדור ד' המשנה דאמר בבא דמקוה שנמדד ונמצאת חסרה אמרו בד"א כו' דאם בנמצאת חסרה גם בטומאה קלה הטהרות טמאות הו"ל לסדרה אח"כ, ומה שלא חזר התנא בבבא דסיפא רק הני ג' בבות דמ"א ולא חזר בדין טומאה קלה בבא דמקוה שנמדד כו' קיצור לשון הוא אבל גם בזה מטהרינן בטומאה קלה, וגם מה שלא הובא בעירובין הך בבא דמקוה שנמדד כו' רצו לקצר ד' המשנה אבל גם בזה מטהרינן בטומאה קלה כד' הרמב"ם ז"ל.:

ג והטעם דמטהרינן בטומאה קלה אף במדדו ונמצאת חסרה אף דבטומאה חמורה הטהרות טמאות ודאי מפני דמה דמשוינן לה ודאי העיקר הוא עבור חזקת טומאה של האדם דחזקת המקוה שנמצאת חסרה לחוד לא תגרע למפרע את חזקת המקוה רק עבור חזקת. הטומאה של האדם טשוינן לחסירת המקוה שהיה כן מקודם שטבל ומאחר דבטומאה קלה מטהרינן בספק טבל כו' ולא איכפת לן על חזקת טומאה של האדם לכן גם בהורע חזקת המקוה מטהרינן, וא"כ גם ד' הר"ש יש ליישב שהוא פי' כן על מ"ב בהך דטומאה קלה בספק טבל במ"ס דהיינו שנמצאת חסרה וכונתו דהכא בטומאה קלה אף במדדו ונמצאת חסרה מטהרינן, וכוון בזה ליישב מפני מה לא ביארו במשנה בהך

דסיפא דבטומאה קלה אף בנמצאת חסרה טהור מפני שזה נכלל בהך דספק טבל במ"ס ולכן קיצר בזה, אבל בבא דרישא בע"ח בספק טבל במ"ס ודאי א"א לפרש כן דא"כ היינו הך דנמצאת חסרה וע"כ ברישא איירי במקוה שלא נמדדה מעולם ולא היה לה חזקת כשרות ולריטב"א אף בנמדדה ועבר זמן רב דאפ"ה בט"ח ספיקו טמא, ואפשר שגם רש"י כוון זה שגם הוא פי' כן בעירובין על בבא דסיפא בט"ק, אבל צ"ע מי הכריח לו לפרש כן והרי שם לא הוזכר כלל הך דמקוה שנמדד ונמצאת חסרה והו"ל לפרש סיפא כעין רישא בספק טבל במ"ס ולא מדדו אותה מעולם וגם עתה לא נמצאת חסרה ורש"י לאו פסקנא הוא ואפשר שכוון ברוח קדשו האמת כאשר הוא, וא"כ המשך ד' המשניות כך הם בט"ח בספק טבל או לא וכן בספק טבל במ"ס היינו במקוה שלא נודע לנו מדידתה מעולם וגם עתה לא נמצאת חסרה ספיקו טמא והטהרות תלויות ולריטב"א גם אם היתה מדודה ועבר זמן רב הטהרות תלויות, והדר אמר דאם עתה נמצאת חסרה אף שמקודם מדדוה והיתה בשיעורה אפ"ה הטהרות טמאות ודאי בד"א בט"ח אבל בט"ק בספק טבל במ"ס אף שעתה נמצאת חסרה אפ"ה ספיקו טהור ונראה דבט"ק אף בלא היתה מדודה מעולם וגם עתם נמצאת חסרה אפ"ה מטהרינן דהרי בט"ח אף בהיתה מדודה אמרינן דטמאות ודאי ואפ"ה בט"ק מטהרינן א"כ גם בלא היה לה חזקת כשרות נוכל לטהר אך להריטב"א נראה דאם לא היה כלל חזקת כשרות אף בלא נמצאת חסרה לא נטהר בע"ק], ועכ"ז קושיית הש"ס בעירובין ל"ו שהקשו ונעמיד המקוה בחזקת כשרות לא תבוא על אופן שמדדוה ונמצאת חסרה דע"ז הו"ל לתרץ דהרי חסר לפניך ומקוה חסר ואתאי כמ"ש התוס' וע"כ דקושיית הש"ס על אופן דספק טבל במ"ס שלא בנמצאת חסרה עתה כמ"ש התוס' ומשני ע"ז במקוה שלא נמדד והיינו שלא היה לה חזקת כשרות מעולם ולריטב"א גם בהיה לה חזקת כשרות רק שעבר רב אבדה חזקתה. היוצא מזה דבע"ח בספק טבל במ"ס שלו היה לה חזקת כשרות כלל הטהרות תלויות ובנמצאת חסרה הטהרות טמאות ודאי אף שהיה לה חזקת כשרות ובט"ק אף שלא היה לה חזקת כשרות ואף נמצאת חסרה ספיקו טהור, ובהיה לה חזקת כשרות ועבר זמן רב ולא נמצאת חסרה עתה שלא בדקוה כעת נראה מפשט ד' רש"י ותוס' דלא חיישינן לה אף בט"ח, והריטב"א נחלק בשתים שלדעתו בט"ח אף שלא נמצאת חסרה והיה לה חזקת כשרות אפ"ה אם עבר זמן רב והיינו שיעור שנוכל לספק בה שכבר נחסרה משיעורה ספיקו טמא, ובט"ק אם לא היה לה חזקת כשרות כלל לדעתו ספיקו טמא גם לת"ק דמתניתין, ולמעשה לא נתבאר בפוסקים הך דינא כי בש"ע סעיף ע"א סתמו כד' המשנה ויש לחוש למעשה לד'

הריטב"א במקוה של מי גשמים שעבר זמן רב מעת שנמדדה וטבלה בה נדה ועתה א"א לבדוק המקוה דהאשה טמאה:

ד ומה שהוצרך הרמב"ם בבבא דמ"א בספק אם טבל כו' לומר הטעם דמעמידין הטמא על חזקתו וכמ"ש שם ספיקו טמא לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל כראוי כו' ולא הספיק לו הטעם דספק דאורייתא לחומרא, הוא לדעתו ספ"ע מה' ט"מ ור"פ ע"ז מה' אה"ע דכל הספיקות באיסורי תורה היכא דליכא חזקה לא לאיסור ולא להיתר מה"ת מותרים ורק מדרבנן החמירו בספק איסורי תורה ולדעתו גם ספק טומאה ברה"ר דמטהרינן היינו בליכא חזקה לא לטהר ולא לטמא וברה"ר לא אסרו גם מדרבנן] ולזה הוצרך לומר כאן הטעם דמעמידין הטמא על חזקתו והוי כאן ספק דאורייתא וטומאתן בספק מן התורה, והר"ש שכתב ג"כ הטעם במ"א דאוקי גברא בחזקת טומאה אף אם יסבור כהתוס' ורשב"א המובא באחרונים ובפר"ח בסי' ק"י דכל ספק דאורייתא מן התורה לחומרא בליכא חזקה לאיסור ולא להיתר אפ"ה נ"מ כאן אם נעמיד הטמא על חזקתו יהיה כאן חיוב אשם תלוי לפי מה דפסקינן כמשניות דכריתות פ"ד דבאשם תלוי בעינן איקבע איסורא כמ"ש הרמב"ם פ"ח מה' שגגות ובלתי חזקת איסור אף דאסור מה"ת מ"מ אשם תלוי אין כאן, אבל כאן דאוקי גברא בחזקת טומאה יש כאן חיוב אשם תלוי דאיקבע איסורא ולכן בנדה שירדה לטבול וספק אם טבלה כו' או שנסתפקה אם במקוה שלם טבלה או בחסרה הבא עליה באשם תלוי קאי, ובכתובות כ"כ ע"ב בתוס' ד"ה באשם תלוי הביאו דלמ"ד דבעינן באשם תלוי חתיכה משתי חתיכות משום דבעינן שאפשר לברר איסורו וא"כ בנד"ז לא יחחייב אשם תלוי דא"א לברר ולמ"ד התם דבעינן איקבע איסורא גם כאן יתחייב אשם תלוי דאתחזק איסורא, ולמ"ד דבעינן אפשר לברר יהיה כאן חיוב אשם תלוי היינו באיסור אשם תלוי לא אשם תלוי ממש, והרמב"ם פ"ח מה"ש פסק כמ"ד איקבע איסורא בעינן ויהיה בזה אשם תלוי. ועדיין צ"ע לפמ"ש התוס' שם בכתובות כ"ב ודף כ"ו ע"ב ובב"ב ל"ב דשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת אם נעמידנה על חזקתה בחטאת קאי הבא עליה דודאי הוה וכתבו שם דמה דאמרו שם באשם תלוי קאי הוא דחזקה דדייקא ומינסבא מרעא לחזקה דא"א וכן בשנים אומרים נתגרשה כו' הברי שלה מגרע לחזקת א"א דיראה כו' ולדעתם הבא עליה בזנות והיא אומרת איני יודע אם מת בעלי או אם נתגרשתי הבא עליה בחטאת קאי, א"כ הכא במשנתנו בבבא דמ"א אמאי הוו הטהרות תלויות היה צריך להיות ודאי טמאות דמוקמינן לטמא אחזקתו ובנדה בספק כזה הבא עליה בחטאת קאי. איברא דהרמב"ם אינו מישום בזה עם התוס' והוא כתב בפ"ת מה' שגגות דעד אומר מת ועד אומר לא מת

הבא עליה באשם תלוי קאי וגם בבא עליה בזנות הדין כן ואין שם הך חזקה דדייקא ומינסבא, ונראה דאזיל לשיטתיה דס"ל בכל ספק דאורייתא היכא דליכא חזקה להיתר ולא לאיסור הספק מותר מן התורה והיכא דאיכא חזקה לאיסור אסור הספק מן התורה אבל ספיקא הוי ובאשם תלוי קאי ולא הוי ודאי מן התורה אף באיכא חזקה וכן בתרי ותרי או בהכחשת ע"א כנגד ע"א ואיכא חזקה לאיסור הוי ספק דאורייתא, וכן היכא דאיכא חזקה להיתר מה דמותר בכ"מ בספק בחזקת היתר הוא מה"ט דמה"ת גם בלתי חזקת היתר מותר בספק ומדרבנן החמירו בו ובדאיכא חזקת היתר גם מדרבנן מותר ורק בתרי ותרי אסור מדרבנן גם באיכא חזקת היתר למסקנת הש"ס דיבמות ל"א] אבל ודאי לא הוי לדעתו גם באיכא חזקה לאיסור וכן להיתר וניחא שפיר הא דמשנה דידן בספק טבל אף באיכא חזקת טומאה לא הוי רק ספק, רק דהספק אסור מן התורה והבא עליה באשם תלוי קאי לדעתו דלא בעינן אפשר לברורי, ומה שנדפס בדפוסים שלפנינו ברמב"ם ספ"ט מהט"מ לחלק דבדבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מה"ת, אינו מהרמב"ם והגהה היא מאיזה תלמיד טועה והרמב"ם אינו מחלק בכך ואינו חייב אשם תלוי עד שיתחזק האיסור כאמור, ואף שהכ"מ שם הביא הגהה זו טעות הוא כמ"ש שלדעתו אין חיוב אשם תלוי עד דאתחזק כו':

ח אבל התוס' והרשב"א אי אפשר לדעתם לומר כן דהרי לדעתם בכל ספק דאורייתא בלתי חזקה כלל הוא אסור מה"ת וא"כ מה דמתירין בספק דאורייתא ע"י חזקת היתר כמבואר בכמה דוכתי בש"ס כמו שאמרו בחולין נשחטה בחזקת היתר עומדת כו' ע"כ צריך לומר דהיכא דאיכא חזקה אז החזקה מברר הספק והוי ודאי, וכן היכא דאיכא חזקה לאיסור לדעתם הוי ודאי איסור דלכן הוצרכו לומר בשנים אומרים נתגרשה כו' דברי דידה ומה שיראה פן יזומו מגרע לחזקת א"א כו' וא"כ בנידון משנתנו היה צריך להיות ודאי טמאה והבא עליה בחטאת יהא והרי בתוספתא אמרו להדיא דהטהרות תלויות כנ"ל באות א', וצריך ליישב ע"פ ד' הרשב"א במ"ה הנ"ל דכאן שהטמא היה עסוק לסלק החזקה נגרע כת החזקה ולא הוי ודאי רק ספק אף בדאיכא חזקת טומאה, וא"כ לדעתם בנדה שלא ירדה לטבול רק נפלה למקוה בלא כונה ואינו יודע אם למקוה חסרה או שלמה נפלה ושני המקואות לפניה ועסקה אח"כ בטהרות הטהרות טמאות ודאי והבא עליה בחטאת קאי ודוקא בירדה לטבול שהיתה עוסקת לסלק החזקה אז ספיקא הוי, וא"כ לתוס' ורשב"א בעד אומר מת ועד אומר לא מת או שנים אומרים כו' הבא עליה במזיד חייב מיחה אם בא בזנות, וזה דבר שאין הדעת סובלת איך נוציא זה

לקטלא ושנים אומרים דפנויה היא או גם בהכחשת ע"א כנגד ע"א לא מסתבר שנוציאנו לקטלא כאמור:

היוצא מזה בנדה שירדה לטבול וספק אם טבלה כו' לכ"ע ספיקא הוי מן התורה והבא עליה באשם תלוי קאי והטהרות תלויות, ובספק בלא כונה כגון שנפלה למקוה ואינו ידוע אם לשלמה אם לחסרה, להרמב"ם גם כאן ספק הוי והטהרות תלויות, ולתוס' ורשב"א ודאי הוי והטהרות טמאות והבא עליה בתטאת קאי ובמזיד לוקה, וכן בא"א בהכחשת עד נגד עד או תרי ותרי הבא עליה בזנות להרמב"ם הוי ספק ולתוס' הוי ודאי א"א ואין להאריך כאן בזה, ולפי"ז בנסתפק לה אם ירדה לטבול כלל או לא להתוס' טמאה ודאי דהעמידנה על חזקתה דאין כאן עסק החזקה ולהרמב"ם גם בזה טמאה מספק, ובמל"מ פ"ד מבכורות דקדק מדנקטה המשנה ירד לטבול דאם נסתפק לו כלל אם ירד לטבול אז גם בטומאה קלה טמא ולפמ"ש הרי להתוס' הוכרח לומר ירד לטבול שיהיה רק טומאת ספק לא ודאי ודינו של המל"מ יתבאר לקמן בעז"ה, וע' ט"ז בסעיף ע"א ומה שתפסו עליו האחרונים הובא בפ"ת וע' בד' רבינו נ"ע מ"ש בזה דנ"מ לטומאת ודאי ואינו כן דבבא ראשונה טהרותיו תלויות, ומ"ש ברור:

(פסקא ב') לא) שם בד"א בטומאה חמורה, הר"ש פי' דהיינו בטומאה דאורייתא וכן פי' הרא"ש וכן מוכח בפי' הרמב"ה וכ"כ רש"י בעירובין ל"ה ע"ב. ובאמת לאו דוקא בטומאה דאורייתא הדין כן דאף בטומאה דרבנן כל היכא שהוא אב הטומאה מד"ס ספיקו טמא וכמ"ש הראב"ד בהשגות פ"י מה"מ ומשנה היא פ"ד דטהרות מי"א ולא עוד אלא דבאב הטומאה מד"ס לאו דוקא ביש מטמאינן מספק דאף באין חזקה כלל לטומאה מטמאינן מספק כגון אם ספק לו אם בעל בעלת כתם שהיא אב הטומאה מד"ס או ספק רוק של בעלת כתם כל אלו טפאין מספק, וכן אם נסתפק לבעלת כתם או לבועל בעלת כתם אם נגע בדבר טהור והספק מגע הוא ברה"י מטמאינן מספק אף דיש כאן חזקה לטהרה אפ"ה מטמאינן מספק בין ספק ליטמא או לטמא אחרים ומבואר כן ברמב"ם רפט"ו מהלכות אה"ט, ולכן לא הוצרך הרמב"ם לבאר כאן דגם בטומאה דרבנן אם הוא אב חשו בספיקו דלא עבור חזקת הטומאה דוקא מטמאינן בספק אב מד"ס דגם בלתי חזקת טומאה מטמאינן בספק ליטמא או לטמא, והא דטהרו הכא בספק דרבנן אף ביש לו חזקת טומאה היינו בכל אלו שאינן רק שני לטומאה מד"ס דאוכל אוכלים טמאים אינו רק שני לטומאה מד"ס כר"י פ"ב דטהרות מ"ב וכמבואר ברמב"ם פ"ת מה' אה"ע ה"י וכן הבא ראשו ורובו במים שאובים כל אלו נחשבו בכלל פוסלי תרומה והן עצמן שניים לטומאה, ומפני שעיקר גזירתן מובדלת מדינא דאורייתא דבתורה לא נמצא

כלל אדם שיהא שני לטומאה דאדם וכלים מן התורה אינן מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה והן עצמן נעשו ראשונים לטומאה ולכן הקילו בגזירתן לטהר ספיקן אף באיכא חזקת טומאה דעיקרן מד"ס וגם מד"ס לא חשו להשוותן כלל לטומאה דמי דעשו אותן שניים לטומאה, אבל באב הטומאה מד"ס בספיקו לטמא אחרים לעשות ראשון לטומאה חשו בספיקו לטמאות אף בלתי חזקת טומאה כלל ועשאוה כעין דאורייתא ממש וכ"כ המל"מ וכן לדידן בעלת כתם בספק טבלה במ"כ ספיקה טמא ולכן סתמו בש"ע סעיף ע"א הדברים, וא"כ יש להפליא על הר"ש והרא"ש ורש"י שפירשו הך טומאה חמורה בטומאה דאורייתא וגם בטומאה דרבנן יהיה הדין כן וכן תפה התוי"ט והמל"מ, ונראה מפני דהמשך ד' המשניות האלו מוכיחים שטמאו בספק טבל או לא טבל מפני דהטמא בו עומד דלכן ציירו באופן זה דינים אלו ולא נקטו בספק ליטפא או לטמא דגבי ט"ח גם בזה טמא ולענין ט"ק יציירו בספק ליטהר ויחלוק שם ר"י וזה דרצו לצייר באופן שהיה לספקא חזקת טומאה ועבור זה ספיקו טמא מה"ת להרמב"ם דס"ל דכל ספק דאורייתא מן התורה מותר וכאן באיכא לטמאות לכן ספיקו טמא מן התורה, וכן במקוה שנמדד ונמצא חסר הטהרות טמאות מן התורה מפני חזקת טומאה של הטובל וחזקה דהשתא של המקוה ועבור זה הטהרות טמאות ודאי לא מספק ולהתוס' דבלא"ה ספק דאורייתא מן התורה לחומרא הנ"מ מחזקת טומאה לענין חיוב אשם תלוי כנ"ל, וא"כ כל גווני משנתנו שנשנו באופן שהיה כאן חזקת טומאה כדי שיהיה הספק אסור מן התורה ובמקוה שנמדד יהיה כאן ודאי טומאה: הנ"מ הוא רק בטומאה דאורייתא דבטומאה דרבנן אף שהוא אב הטומאה מד"ס דאז גם ספק ליטמא ולטמא טמא וגם בלתי חזקת טומאה ספיקו טמא מה יועיל בטומאה דרבנן חזקת טומאה דגם אם יהיו ודאי טמאים לא ישרפו עליהם תרומה וקדשים כמ"ש הרמב"ם ספ"ג מה' משכב ומושב וא"כ למה נקטה המשנה ציורי הדברים באופן שהיה להם חזקת טומאה ע"כ דנ"מ הוא רק לענין טומאה דאורייתא בספק טבל להתחייב באשם תלוי ובמקוה שנמדד כו' שישרפו תרומה וקדשים, אבל בטומאה דרבנן אין נ"מ מהחזקת טומאה, והמשך ד' המשנה כך הוא דבספק טבל שיש בו חזקת טומאה אז נעמידנה על חזקתו ויהיו טהרותיו בספיקא דאורייתא ובמקוה שנמדד גם חזקת המקוה נגרעה ויש כאן ודאי טומאה דאורייתא וכ"ז בד"א בטומאה חמורה דאורייתא כו' אבל בט"ק דרבנן גם חזקת הטמא וחזקת חסירת המקוה לא יועילו לטמאות כו', ומה שיש גם בטומאות דרבנן שמטמאינן מספק אף בלתי חזקת טומאה זהו מפני שעשאוה כעין דאורייתא [בדאורייתא פשיטא דטמא אף בלתי חזקת טומאה להרמב"ם הוא מדרבנן ולתוס' ורשב"א הוא מן התורה] אבל אין נ"מ

בשם בין יש חזקת טומאה או לא לעולם טומאתן דרבנן ואין שורפין כו' והמשנה לא דברה בזה כאמור:

ב ויש לעיין דא"כ מה הקשו בעירובין ל"ה מר"מ שהוא ח"ק דמתניתין דמטהר בטומאה קלה ובעירוב איסור בספק עירוב הרי גם בטומאה אם הוא אב הטומאה מד"ס מחמרינן בספיקו ונימא שדין עירוב שוה לדין אב מד"ס ורציתי לומר דמפני שאיסור תחומין לית ליה עיקר מן התורה השוו אותו לטומאה קלה דהכא שאין לו עיקר מן התורה ג"כ אבל א"כ יקשה למה הוצרך לומר שם בש"ס דר"מ סבר תחומין מן התורה והקשו ע"ז מהא דמתיר ר"מ לקדר בהרים והל"ל דר"מ סבר עיקר תחומין מן התורה והיינו תחום של י"ב מיל הוי דאורייתא כמ"ש הרמב"ם רפכ"ז מהלכות שבת והוא דעת הרי"ף והגאונים ולכן דומה בדינו לאב מד"ס דמחמרינן בספיקו וא"ש הא דמקדרין בהרים דהיינו בתחום של אלפים אמה, הגם שיש לדחות מפני דבש"ס דידן לא נזכר חילוק זה בין אלפים לי"ב מיל ולר"ע גם אלפים הוי דאורייתא. אבל היא גופא קשיא דהרי להרמב"ם והגאונים. הלכה פסוקה היא ולמה לא הוזכר בש"ס דידן ליישב בזה המשנה כו', והריטב"א שם פי' מה שאמרו שבת נמי דאורייתא היא היינו די"ב מיל הוי דבר תורה ועוד דבאמת אב הטומאה מד"ס הרבה מהם אין להם עיקר מה"ת כלל כמו הא דגזרו על כותים שיטמאו כזבים דמן התורה אין להם לתא דטומאה כלל כמבואר ברמב"ם ספ"ב מה' משכב ומושב וכן טומאת ע"ז ומשמשיה אין לה עיקר בתורה כלל כמבואר ברמב"ם פ"ו מה' אה"ט ואפ"ה הן בכלל כל אב מד"ס דגזרו על ספיקן מפני דהשוו אותן לדאורייתא, ואם לומר דאכתי טומאה יש לה עיקר בדאורייתא משא"כ תחומין לית לה עיקר מן התורה, זה לא יתכן חדא דזה השיב ר"ה בר חיננא שם גם על טומאה קלה כו' דגם טומאה קלה יש לה עיקר בדאורייתא ואפ"ה הקילו בספיקן לר"מ א"כ לאו בהכי תליא ונוכל לומר דתחומין דמי לט"ח, ועוד דאכתי לא הוזכר סברא זו בש"ס ואיך מקשה בפשיטות מטומאה קלה על תחומין ונימא דתחומין שוו לאב הטומאה דגזרו גם על ספיקן, ולכן נראה לומר דזה פשיטא לבעלי הש"ס שאין לדמות שום איסור דרבנן לאב הטומאה מד"ס דהחמירו בספק ליטמא ולטמא אף באין שום חזקה לטמאו זה ודאי דבכל איסורי דרבנן לא גזרו כן ובספק אם נעל איסור דרבנן לתוך הקדירה מתירין בזה לכ"ע כמ"ש הפוסקים ביו"ד סי' קי"א לענין הא דאיסור דרבנן שנפל לשתי קדירות דאם יש לתלות שנפל לתוך הקדירה שיש בה ס' תולין ובאב הטומאה מד"ס בספק לטמא טמא ואף בספק ליטמא טמא כאמור וע"כ דחומר החמירו בזה יתר מכל איסורי דרבנן והרי מצינו בטומאות דרבנן שגזרו עליהם בחומר גם לשרוף תרומה וקדשים כמו ששה ספיקות כו' המוזכרים בשבת

ט"ו וכמבואר ברמב"ם ספי"ג מה' אה"ט. וע"כ דדין הטומאות שאני בזה שמצינו בזה כמה פעמים שהחמירו בהם יתר על כל דיני איסורים וגם לפעמים הקילו בהם כו' ועיקר קושיית הש"ס ממה דהקיל ר"מ כאן אף נגד חזקת טומאה ש"מ דבדרבנן לא איכפת לן גם חזקה לטומאה ולמה החמיר ר"מ שם בעירוב דסברת הש"ס שעשהו ר"מ כחמר גמל מטעם דתרי החזקות הם מנגדות זל"ז חזקת אדם על תחום ביתו וחזקת העירוב שהונח מבע"י ולכן עשאהו חמר גמל והרי בדרבנן לא חייש ר"מ לחזקה כלל כו': ומעתה צדקו ביותר ד' רש"י שפי' על טומאה חמורה דהיינו טומאה דאורייתא דאם היה מפרש בטומאה ד"ס היה מוכח מזה דבדרבנן חשו להעמיד על חזקה באב מד"ס א"כ נימא דגם תחומין השוו לה ולכן פי' דלא איירינן כלל באב מד"ס דהתם טעמא אחרינא הוא שחשו לטמאותו אף בלתי שום חזקה וטומאה חמורה דהכא היא טומאה דאורייתא ועבור חזקת הטומאה חייב אשם תלוי וכנ"ל ואפ"ה בדרבנן לא חשו כלל להחזקה ולכן הקשו מזה לעירוב, ואכתי הוה מצי לשנויי דטומאה דהכא קילא שאין דמיונה בדאורייתא כלל הגם שגם טומאת ע"ז אין דמיונה בדאורייתא מ"מ הרי עשו אותה אב הטומאה משא"כ הך דפוסלי תרומה שגם מתחלה לא גזרו עליהם כ"א שיהיה האדם שני לטומאה שאין דמיונו בדאורייתא כלל שאדם יהיה שני לטומאה ולכן הקילו בספיקן אף ביש לו חזקת טומאה משא"כ הך דתחומין השוו אותו לאיסור לאו דאורייתא ומכ"ש לדעת הגאונים הנ"ל דיש לה עיקר בדאורייתא בתחומין של י"ב מיל מ"מ לא רצו לומר כן מפני שידעו אוקימתת ר"ה בר חיננא לקמן על קושיא דר"י אדר"י שתירץ דטומאה חמירא מתחומין א"כ איך יהיה סברת ר"מ להיפך דטומאה קילא מתחומין ולכן הוצרך לומר דר"מ סובר תחומין דאורייתא וכמשי"ת לקמן:

ג והנה הש"ך בכללי ס"ס אות ך' כתב דספק דרבנן ביש לו חזקת איסור אסור והביא ראיה ממתניתין דר"י מטמא אף בטומאה קלה וקיי"ל כר"י נגד ר"מ ותפסו עליו הבאים אחריו דהרי הרמב"ם פסק בדין משנתנו כת"ק מפני שנשנה בל' רבים וגם התוספתא שהובאה בר"ש כל ד' התוספתא אתיין כת"ק כמבואר שם, והפרמ"ג שם הקשה עליו מדינים המבוארים בסי' ר"א מסעיף ס"ז והלאה דמטהרינן שם אף ביש חזקת טומאה, והן המה ספיקי מים שאובים שטהרו חכמים אף שהאדם יש לו חזקת טומאה, ולדידי מהא לא איריא דהרי ר' יוסי לא פליג במ"ג בכל ספיקי מים שאובים ואמת הוא שהר"ש הביא במ"ג תוספתא על ספק מים שאובים דר"י אומר אומרים לו שלא יטבול באחד מהן ואם טבל ועשה טהרות טהורות, ופי' הר"ש שם דר"י לשיטתיה דמטמא לכתחלה בחזקת טומאה וסובר הר"ש דגם בדין משנתנו בטומאה קלה דמטמא ר"י אפ"ה אם עשה

טהרות הטהרות טהורות, אבל לקמן אבאר שהר"ש לא צדק בזה כי זה דבר שא"א איך האדם יהא טמא והטהרות טהורו' ולקמן מבואר באורך, ובמשנתנו לר"י ודאי הטהרות טמאות ובספק מים שאובים דמטהר ר"י הטהרות ע"כ שם טעמא אחרינא הוא מפני דשם לא נפל הספק על האדם הטובל רק על המקוה שהיא בספק ג' לוגים מים שאובים אם כשרה לטבול בה או לא, ומאחר שהספק בשם על המקוה ואנן נכשיר המקוה מפני דהוי סד"ר שלא הים לו חזקת איסור שוב לא איכפת על מה שאדם יטבול בו דהספק לא נפל על האדם, ובמשנתנו שטימא ר"י הוא מפני דהספק נפל על האדם הטובל אם טבל או לא וכן במקוה שנמדד כו' אין כאן ספק על המקוה להבא דהיא ודאי פסולה והספק הוא איך היתה בעת שטבל בה הטובל וזה נוגע רק להטובל בה לכן ביש לו חזקת טומאה מטמא ר"י דאין הספק נוגע להמקוה רק להאדם ובספק מים שאובים הספק הוא על המקוה ומודה ר"י דטהור רק לכתחלה: אין לטבול בה כמשי"ת לקמן וא"כ לית פרכא מכאן על הש"ך, וע' בנוב"י חיו"ד סימן ס"ה שכתב כעין זה, וא"כ מדיני ספיקי מים שאובים לית פרכא על הש"ך אבל ממה שהרמב"ם פסק כאן כת"ק דא ודאי קושיא היא, אבל יש פנים לומר דגם אם הלכה כת"ק במשנתנו אכתי אין ראיה מזה להקל בכל איסור דרבנן שיש לו חזקת איסור דשאני ט"ק דקילא דלית דכוותה בדאורייתא כלל וגם ודאי טומאה לא השוו אותה לדאורייתא שעשו אותן רק כשני לטומאה כנ"ל באות ב' אבל בכל איסור דרבנן אין לנו ראיה מזה, וראיה דהקילו כאן בטומאה קלה שהרי אף במקוה שנמדד ונמצא חסר שבט"ח הטהרות טמאות ודאי אפ"ה הקילו כאן ואין ראיה מכאן לכל סד"ר. ומה שלא תירצו כן בעירובין על קושיא דר"מ אדר"מ דהכא בטומאה קלה הקילו [וכן בספק טהרת ידים הקילו כעין זה כמבואר במשנה דטהרות פ"ב מ"ד ור"י פליג שם כדהכא] הוא כמש"ל דלר"ה ב"ח שתירץ דר"י מקיל בתחומין יותר מט"ק ולכן לא רצו לומר דלר"מ יהיה הסברא בהיפך הגם שהיה אפשר לומר דר"מ סובר דתחומין יש לו עיקר בדאורייתא די"ב מיל הוי מן התורה ולר"י לית ליה בתחומין עיקר בדאורייתא דגם י"ב מיל הוי דרבנן ולכן הקיל בתחומין יותר וכ"כ הריטב"א שם דלר"י גם י"ב מיל הוי דרבנן מ"מ לא רצו לומר כן כי לא מצאו בש"ס פלוגתא דתנאי בדין י"ב מיל ולכן בחרו לומר דר"מ סובר כר"ע דתחומין דאורייתא, אכן לרבא שם דאמר דלכן הקיל ר"י בתחומין מפני דהעמד העירוב על חזקתו משא"כ הכא גבי טומאה איכא חזקה לאיסור היה יכול לומר באמת דר"מ מחמיר בתחומין יותר מט"ק דלית דכוותה בדאורייתא ולכ"ע ט"ק קילא מתחומין רק ר"י אוסר מפני החזקה ור"מ הקיל בט"ק אף בדאיכא חזקה ותחומין חמיר יותר, ומה שלא תירצו כן בש"ס הוא מפני דלר"מ גוף

הדין בתחומין קשה להבין דלמה לא נעמיד העירוב על חזקתו ואף לפמ"ש רש"י שם דיש בעירוב חזקת תחום ביתו שמנגדת לחזקת העירוב מ"מ הוי ספק בדרבנן ואזלינן לקולא ולכן הוכרח לומר דר"מ סובר תחומין דאורייתא והוי ספק בדאורייתא ומכ"ש אם נאמר כסברת התוס' שם דחזקת תחום ביתו לא מיקריא חזקה כלל א"כ גם אם תחומין דאורייתא קשה לר"מ והריטב"א כתב שם דגם לרש"י חזקת העירוב עדיפא מחזקת תחום ביתו ולכן פירש"י שם בתירוצו דרבא על הקושיא מנגע באחד כו' שתירץ רבא הכא חדא חזקה לקולא ואוקמה רש"י בשני כתי עדים יע"ש וכתב הריטב"א מפני שהיה קשה לרש"י דאכתי בחדא חזקה לקולא היה לן להתיר וחזקת תחום ביתו לא הוי חזקה ולכן הוכרח לפרשה בשני כתי עדים דאז אין להעמידה על חזקתה וא"כ מובן מכ"ז דעיקר דחיקת הש"ס דר"מ סובר תחומין דאורייתא ואוקמינה בשני כתי עדים מפני שבמקומו מוכרע כן לר"מ אבל לכ"ע תחומין חמירי מט"ק (ור"י החמיר בט"ק מפני החזקה] וא"כ גם להרמב"ם דפסק הכא כת"ק אין ראיה ללמוד מכאן לכל סד"ר באיכא חזקה להקל:

ד והנה האחרונים המציאו לברר דינו של הש"ך בספק דרבנן שיש לו חזקת איסור מפלוגתת רש"י ותוס' בשבת ל"ד ע"א במימרא דרבא באמרו לו שנים צא וערב כו' דרש"י פי' שם דבערובי תחומין אם הונח העירוב בין השמשות הוי עירוב אף שאין כאן חזקת עירוב כלל והרי יש חזקה דתחום ביתו ואפ"ה הוי עירוב והתוס' חלקו עליו שם דכיון דלית חזקה לעירוב לא הוי עירוב והרמב"ם פ"ו מס' עירובין פסק כרש"י, והרשב"א והרמב"ן סברי כתוס' כמ"ש המ"מ שם בהי"ג, והמ"מ כתב שם דהרמב"ם פסק כר"ה ב"ח יע"ש והיינו דלרבא שם בעירובין לא הקיל ר"י בתחומין רק מפני שיש חזקת עירוב ולכן כתב המ"מ דהרמב"ם סובר כר"ה ב"ח ואף בלתי חזקת עירוב מקילינן שם לר"י. [ומה דאוסר ר"י בספק אם נטמא מבע"י או משחשיכה הוא מפני דבעינן סעודה הראויה מבע"י כמ"ש המ"מ שם]. אבל זה דחוק דהרי רבא עצמו הוא האומר בשבת להקל אף בלתי חזקת עירוב לפירש"י שם, ובשער המלך פ"י מה' מקואות כתב שד' רש"י והרמב"ם אתיין לרבא בשבת שם אליבא דת"ק דמתניתין בטמא שירד לטבול דמקיל כאן אף ביש לו חזקת טומאה והרמב"ם לשיטתיה דפוסק כת"ק כאן והתוס' וסייעתם יפסקו כאן כר"י ולכן אסרו בעירוב בלתי חזקת עירוב, והאריך בזה. ולדידי נראה שכ"ז אינו מוכרח דאף אם התוס' יפסקו כאן כת"ק אין ראיה מזה להקל בתחומין ושאר איסורי דרבנן וכמש"ל דט"ק קילא ודלא כר"ה ב"ח דאמר דטומאה חמירא דכרבא קיי"ל דר"י החמיר מפני החזקה ולת"ק מקילינן בט"ק אף במקום חזקה ותחומין חמירי ומה שלא תירצו כן על ר"מ כתבתי לעיל דבמקומו מוכרע דס"ל תחומין דאורייתא, והרמב"ם שהקיל שם בלתי

חזקת עירוב נראה ג"כ דא"ש לתירוצו דרבא שם וכר"י ולא נפרש כפירש"י שכתב בדרבא דהכא איכא חזקת טמא לחוד ובעירוב איכא נגד חזקת תחום ביתו חזקת העירוב דזה לא נזכר בד' רבא כלל רק רבא אמר התם טעמא דר"י דהעמד טמא על חזקתו כו' ותו לא מידי ונוכל לומר דרבא סובר דבעירוב אין כאן חזקה לחומרא כלל דחזקת תחום ביתו לא מיקריא חזקה כלל וכמ"ש התוס' שם ד"ה אר"י שיש סברא לומר כן, ולכן בכל הסוגיא לא הוזכרה כלל חזקת תחום ביתו, והוא מפני דעד שקידש היום אין כאן חזקה לתחום ביתו וחזקת חול לא מהני לשבת ועד כאן לא אמרינן העמד על חזקתו אלא היכא דהספק בא להוציא מחזקה הקודמת לו אבל חזקת תחום ביתו קודם ביה"ש לא היה לו כלל דאכתי הוא חול וכשבא ביה"ש נפל הספק אנה קנה שביתה וגם הוא מבע"י צוה לערב עליו ואין חזקה כלל להאיש בתחומו ולכן מקיל ר"י בזה אף בלתי חזקת עירוב כלל, וזה לדעתי ברור בטעמו של הרמב"ם ולא למד כלל תחומין מטומאה קלה דהכא, והתוס' דסברי להחמיר בתחומין בלתי חזקת עירוב אינו מוכרת דיפסקו כאן כר"י רק דט"ק דהכא קילא, אכן לרש"י דסובר דחזקת תחום ביתו מיקרי חזקה ואפ"ה הקיל בשבת בלתי חזקת עירוב ע"כ יוכרח לומר דרבא בשבת סובר כת"ק דמתני' דמקואות ולמדה מט"ק דהכא או דרבא בשבת סמך על משנה דשבת שם שאמרה צריך לומר עם חשיכה ערבתם כו' משמע דרק לכתחלה יש להניח עירובי תחומין מבע"י אבל בדיעבד הוי עירוב אף בלתי חזקת עירוב כלל, ובנוב"י חיו"ד סי' ס"ה האריך בזה וכל דבריו אינם מבוררים כמבואר למעיין:

ח ולפ"ז לתוס' ורמב"ן ורשב"א דפסקו בעירובי תחומין להחמיר בלתי חזקת עירוב נראה דשפיר יש לפשוט דינו של הש"ך דבכל איסורי דרבנן בספק איסור מעמידין על חזקתו ביש לו חזקה לאיסור ואפ"ה במתניתין יתכן שיהיה הדין כת"ק דהכא דבטומאה קלה הקילו, ומהרמב"ם דפסק גבי תחומין להקל אין ראיה דשם לית חזקה לאיסור כלל דחזקת תחום ביתו לא הוי חזקה כלל וגם מהא דמתניתין אין ראיה דבטומאה קלה הקילו דאין ללמוד איסור מטומאה דהרי ע"כ באב מד"ס החמירו יותר לחוש גם בספק בלתי חזקם כלל כנ"ל באות א', וא"כ אין להפליא אם בט"ק הקילו אף במקום חזקה ואין לנו סמך להקל רק מדרש"י שהוא פי' דגבי עירוב איכא חזקת תחום ביתו ואפ"ה לדעתו הקיל רבא אף במקום חזקה כאמור ועכ"ז יש לומר דאף שרש"י פי' כן בעירובין מ"מ יתכן דבשבת שהקיל רבא בתחומין בלתי חזקת עירוב יאמר גם הוא דרבא לא יסבור חזקת תחום ביתו וכמש"ל בשם הריטב"א דגם לרש"י חזקת תחום ביתו גריעא מחזקת עירוב ואף דבהונח ביה"ש אין שם חזקת עירוב מ"מ חזקת תחום לחוד לא יכריע לאסור,

וא"כ הגם שהש"ע א"ח סימן תט"ו נראה דפסק כהרמב"ם ורש"י [שהביא דעת התוס' שם בשם:

והתירו בס"ס, [ולפ"ז קרובים דעת הסוברים דס"ס במקום חזקה אסור כמבואר בש"ך בכללי ס"ם דהרי במקום חזקה ספיקו אסור מן התורה ולא יועיל עוד ספק להתיר וכבר התעוררו האחרונים מזה] וא"כ ענין ס"ס לא הוי כרוב, ולפ"ז יתכן להתיר באיסור דרבנן אחרי שמתירים שם ספק במקום חזקה נתיר ג"כ בס"ס לאיסורא, דהרי חזקה עדיף מס"ס להסוברים דס"ס במקום חזקה לא מהני ואפ"ה בדרבנן מתירים במקום חזקה א"כ יותר קל להתיר בס"ס בדרבנן אבל להסוברים דס"ס מותר במקום חזקה ועדיף ס"ס מחזקה א"כ אין ראיה להתיר ס"ס לאיסורא בדרבנן, וכן להתוס' ורשב"א דספק דאורייתא אסור מה"ת ע"כ הא דמתירים בס"ס בכ"מ הוא מפני דנחשב כרוב להיתרא א"כ גם בדרבנן אין להקל, ועכ"ז נראה מאחר שהתוס' לא ירדו לחלק בין ט"ק לשאר איסור דרבנן ואפ"ה דעתם להתיר בס"ס לחומרא א"כ הסומך ע"ז להתיר בדרבנן בס"ס לאיסורא אין מזניחין אותו ודוקא בדרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא כנ"ל:

(פסקא ג'') שם בסיום ד' המשנה אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור. הנה בר"ש סוף מ"ג במ"ש בסוף דבריו על התוספתא דר"י אומר שלא יטבול כו' ואם טבל באחד מהן ועשה טהרות טהורות וכתב שם הר"ש דר"י לשיטתיה קאי במתניתין וגם במתניתין הטהרות שעשה טהורות וזהו שאמרו דספיקו לטמא טהור, וכתב עליו המל"מ ודברים אלו תמוהים הם בעיני דאיך יתכן שהאדם יהיה טמא והטהרות יהיו טהורות, ונעלם מהמל"מ שגם התוס' בעירובין ל"ו ע"א פירשו כהר"ש, ועכ"ז גם הנוב"י בחיו"ד סימן ס"ה תמה על פי' התוס' והר"ש, ולדידי תמיהת המל"מ איך יתכן שהאדם יהא טמא והטהרות טהורות לא נפלאת היא דהרי מצינו גדולה מזו גם בספק טמא מן התורה שכתב הרמב"ם פי"ד מה' אה"ט הלכה ח' חבית שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו לאוירה ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן המשקין טמאין והחבית טהורה שאין ספק המשקין מטמא כו' וכתב שם עוד בבא כיוצא בזה יע"ש, הרי אף שהמשקין נגעו בבירור בחבית אפ"ה המשקין טמאין מספק מפני שטומאת המשקין לטמא עצמן מן התורה והוי ספק דאורייתא והחבית טהורה שטומאת המשקין לטמא החבית הוא מדרבנן ולכן הוי סד"ר ולקולא, הרי שמצינו אף בספק טומאה דאורייתא שהוא עצמו טמא ואינו מטמא במגע את אחרים כ"ש נידון משנתנו לר"י שעיקר טומאת הספק הוא מדרבנן יתכן ודאי דטהרות שנגע בהן לא נטמאו מספק וד' הרמב"ם הנ"ל מבוארים בתוספתא הובאה בר"ש פ"ד דטהרות מ"י, ומה דקשה לכאורה הרי בלא"ה המשקין הם שניים

לטומאה דהטמא היה ראשון לטומאה דאם היה אב היה מטמא כלי מאוירו וא"כ איך שניים יטמאו כלי דכבר כתבתי לעיל פ"ק מ"א שגם לדעתו משקין שניים מטמאים כלי אם מקורו מאב דאורייתא או דרבנן, וא"כ אין כאן תימה על פי' התוס' והר"ש:

ועכ"ז נראה דהפי' במשנה הוא דלא כתוס' ור"ש דכאן לר"י גם הטהרות טמאים כפשט ד' המשנה דבטהרות עסקינן שהתחיל לומר כל הטהרות שנעשו כו' מפני דכאן מה שמטמא ר"י בט"ק הוא מפני דהעמד הטמא על חזקתו וכמש"ל דלר' יוסי כל ספק במקום חזקה העמידנו על חזקתו והוי ודאי לא ספק ומה יועיל חזקת טהרה דטהרות אחרי שהטהרות לא יפעלו מאומה לגרע חזקת טומאה של הטובל והטמא בחזקתו ונימא דודאי לא טבל ואיך יטהרו הטהרות וחזקת טהרה דידהו אזיל ליה דהרי הטמא נגע בהם בודאי וכ"כ הריטב"א בעירובין שם דכל היכא שהטמא נגע בטהרות אין כאן מה להעמיד הטהרות על חזקתן דהרי פקע חזקה דידהו ולכן לר"י גם הטהרות טמאות. ומה שהתוס' בעירובין דימו חזקת הטהרות לחזקת המקוה שהקשו שם בש"ס אדרבה העמד המקוה על חזקתה ומשני במקוה שלא נמדד וע"ז כתבו התוס' דכמו דנוכל להעמיד המקוה על חזקתו כן נעמיד הטהרות על חזקתן, אין הנידון דומה דחזקת המקוה באה לגרע ולהפקיע חזקת הטומאה ונוכל לומר אוקי חזקה נגד חזקה ובמקוה שלמה טבל אבל חזקת הטהרות לא יגרעו ולא יפקיעו חזקת הטמא וכיון שהטמא בחזקתו ממילא גם הטהרות טמאים דפקע חזקה דידהו שהרי הטמא נגע בהן כד' הריטב"א הנ"ל, ואינו דומה גם לנידון של החבית מלאה משקין שהבאתי לעיל מתוספתא והרמב"ם פי"ד מה' אה"ט דהתם לאו עבור חזקת הטומאה מטמאינן להמשקין רק מספק לחוד כדין ספק טומאה ברה"י ולכן החבית לא נוכל לטמאות מספק דהוי סד"ר ולקולא, (ומה דקשה ע"ז הרי עיקר הספק בא בדאורייתא וע"י גלגול בא לו שהוא דרבנן ובזה לא אמרינן סד"ר לקולא יתבאר לקמן בעז"ה), ונידון משנתנו דטומאת הטובל הוא עבור החזקה גם הטהרות טמאות, ומה שאמר ר"י ספק ליטמא ולטמא טהור היינו בספק אם אכל אוכלים טמאים כו' או באכל אוכלים טמאים ואח"כ מסופק אם נגע בטהרות זהו ספק ליטמא ולטמא טהור ובא לאפוקי מאב הטומאה מד"ס דגם ספק ליטמא ולטמא טמא כמבואר בטהרות פ"ד מי"א, ואמר בכאן דבע"ק ספק כזה טהור וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה והרא"ש וכ"כ הרע"ב אבל הטהרות טמאות לר"י כאדם עצמו בספק אם טבל, אבל מובן מכ"ז שד' התוס' והר"ש אינם זרים ותמוהים כאשר חשב המל"מ רק שהאמת הוא כהרמב"ם והרא"ש, וספיקי מים שאובים שטיהר ר"י הטהרות יתבארו לפנינו בעז"ה:

א והנה בכל בבי משנתנו נקט לה תנא דידן בספק טבל במ"ס והיה נראה מזה מדלא נקט לה בשני מקואות א' כשר וא' שאוב וטבל באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל לחלק ג"כ לת"ק בין ט"ח לט"ק מפני דבספק אם טבל בשאוב לעולם יטהר גם הנטמא מטומאה חמורה כמשי"ת, אבל בתוספתא המובא בר"ש מבואר שם דשני מקואות א' שאוב וא' כשר וטבל בא' מהן מט"ח ועשה טהרות תלויות והעתיקה הרמב"ם בפ"י ה"ז בא' שאוב וא' כשר וטבלו בהן שנים א' טמא ט"ח וא' בט"ק הטובל מט"ח טהרותיו תלויות יע"ש. ויש לעיין לפי דעת הרמב"ם ורבו הר"י הלוי ז"ל והגאונים דכולו שאוב אין פסולו אלא מדרבנן כמש"ל בפ"ק א"כ בספק אם טבל בשאוב הרי כאן ספק דרבנן ולקולא ולמה טהרותיו תלויות היה ראוי להיות טהורות לגמרי. ואין לומר דמאחר דהטמא עצמו טמא מן התורה א"כ כל ספק שיסתפק בו מיקרי עיקר הספק בדאורייתא ועל ידי גלגול בא לו שהוא מדרבנן ובזה לא אמרינן סד"ר לקולא. דז"א דכלל הזה שאמרו ומבואר בש"ך בכללי ס"ס סימן י"ט דאם ע"י גלגול בא לדרבנן לא הוי סד"ר היינו באם מתחלה היה הספק בדאורייתא ואותו הספק עצמו חזר להיות ע"י גלגול דרבנן כמו ספק איסור תורה שנתערב ברוב במינו שכתב הש"ך שם דעיקר הספק היה בדאורייתא ומה שאח"כ ע"י תערובות יוחזר לדרבנן לא מהני ספק דרבנן, אבל נידון דידן שבטמא לא היה ספק כלל ולא היה לו מעולם ספק בדאורייתא ואח"כ כשטבל ואינו יודע אם בשאוב אם בכשר הרי מן התורה טהור לגמרי דגם שאוב מטהר והוי ספק בדרבנן והוה לן למיזל לקולא שיהיה טהור לגמרי דהספק מעיקרו נפל במלתאי דרבנן, ואין כאן דררא דספק דאורייתא כי אין אנו מטילים ספק בדאורייתא רק מספקינן בדרבנן והול"ל סד"ר לקולא. ואין לומר דהוי סד"ר באתחזק איסורא דהרי הוחזק כאן האיסור של מים שאובים, ז"א חדא דהרי כתבתי לעיל דלהרמב"ם מותר סד"ר באתחזק האיסור, ועוד דזה לא מיקרי אתחזק איסורא דעיקר הענין מה דמחמיר הש"ך בהוחזק האיסור בסד"ר הוא מפני דמעמידין על החזקה וזה היה יתכן אם היינו רוצים לסלק מכאן איסור השאיבה אז היינו אומרים דהרי הוחזק בכאן כשל תורה דשמא היו המים טמאים והוי כאן פסול דאורייתא ולהנחה הזאת בכולו שאוב גם אם נתערבו המקואות וטבל בהם לא עלתה לו טבילה דהחמירו בזה כעין דאורייתא, ובנפלו ג' לוגין גם אם לא נתערבו וטבל באחת מהן עלתה לו טבילה דאין כאן חזקה לאיסור, ולהלכה נראה ודאי בכולו שאוב להחמיר דלא עלתה לו טבילה אף אם נתערבו המקואות, ובנפלו ג' לוגין ונתערבו המקואות בדיעבד עלתה לו טבילה כמ"ש הש"ך על ד' הש"ע בסעיף ע"ג רק לכתחלה לא יטבול כמ"ש הש"ע ולמעשה יתבאר במ"ג. ואם לא נתערבו המקואות ונפלו ג' לוגין כו' מעיקר הדין נראה לדעתי דעלתה

לו טבילה עכ"ז מסתפינא להקל אם בנקל לטבול שנית, ואם כבר שמשה כו' נראה ודאי לא להצריכה טבילה שנית שגם בלא נתערבו המקואות וספק אם טבלה בכשר או באותו שנפלו השאובים אבל בכולו שאוב יש להצריכה טבילה שנית, ובספק אם נפלו ג' לוגין אם נתיר לכתחלה לטבול כו' זה יתבאר לקמן במ"ג: (ד) ועפ"י מה שבארתי לעיל דמעיקר הדין הטמא שטבל ואינו יודע אם בשאוב או בכשר אין כאן חזקה לטומאה והוי סד"ר ולקולא רק שהחמירו בשאוב לעשותו כפסול דאורייתא, נראה לדעתי להוסיף דקדוק ערב בד' משנתנו דבמ"ב גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר אמרו כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות ולא אמרו הטמאים שטבלו בה טמאים דאף שרצו לבאר במשנה דבנמצא חסר הטהרות טמאים ודאי כמש"ל מ"מ מדוע שינה לתלות ההוראה בטהרות שנעשו ע"ג ולא שנה בדין אדם הטובל בה כמו ששנה במ"א והיה די במה ששנה במ"ב טמאים סתמא לא ספיקו טמא נבין מזה דבמ"א טמא מספק ובנמצא חסר טמא ודאי, ואשר שינו להורות על דין הטהרות נראה לומר דבדינים דמ"א בספק טבל במ"ס או לא כמש"ל במקוה שלא נמדד או בשני מקואות בא' יש מ"ס ובא' אין בו ע"ס דטמא מספק זה דוקא באדם הטובל דבעי מ"ס מה"ת אבל אם הטביל כלים בספק של מ"ס הן בשני מקואות א' היה בו מ"ס ובשני לא היה או במקוה שלא נמדד וספק היה בו מ"ס מטהרינן מט"ח דמה"ת די ברביעית לכלים רק שיהא כולה מתכסה כאחת כמש"ל בפ"ק וא"כ הוי ספק במלתא דרבנן דמן התורה בבירור יצאה מטומאתה רק הספק הוא בדרבנן אם טבל בלא היה בה מ"ס ואזלינן לקולא ולא מצרפינן חזקת טומאה של הכלי לספק מ"ס דהרי מה"ת בבירור יצתה מחזקת טומאתה כמש"ל בענין שאוב וגם אינו שייך כאן בע"י גלגול בא שהוא דרבנן כי לא מספקינן כלל במלחא דאורייתא רק בדרבנן כמש"ל ולכן בכה"ג בהטבלת כלים היינו מטהרין הא ודאי בספק טבל או לא טבל גם בכלי טמא אבל אינך שני בבות בספק מ"ס דוקא באדם מטמאינן לא בכלים, ולשון הראב"ד בבעה"נ ספיקו טמא למדנו מכאן כי ארבעים סאה מן התורה ע"כ ומבואר הוא דטבילת כלים שהוא דרבנן מטהרינן, אבל בהך דמקוה שנמדד ונמצא חסר שכתבנו לעיל דודאי טמא הוה דיש כאן עוד גריעותא דתזקת חסרון של המקוה דאמרינן חסר ואתאי בזה אמרו כל הטהרות כו' דאף כלים שהוטבלו בהן מטמאינן, ואף דבט"ק כתבתי לעיל דאף בכה"ג טהור הרי מט"ק לא ילפינן ובכלים בט"ת מטמאינן כה"ג אף שכתבתי לעיל דחזקת חסרון לחוד לא יועיל לטמאות בלתי חזקת הטומאה וכאן חזקת הטומאה אינה מצורפת עם ספק הטבילה מ"מ בדאיכא ריעותא לפנינו חשו לטמאות אף בכלים מפני שעיקרו בא מט"ח:

ונ"מ גם בזה"ז לענין טבילת כלים הנקחים מן הנכרים בספק טבל במ"ס כגון שני מקואות לפניו וספק באיזה טבל יש לטהר או בספק אם יש בה מ"ס לרש"י שלא נמדדה מעולם. ולריטב"א בנמדדה רק שיש זמן רב וטבל בשם יש לטהר דהוי סד"ר, אך בכלים הנקחים איכא מאן דסברי שדומין לטבילת אדם דבעינן מ"ס מה"ת, ועכ"ז הרי הרמב"ן ז"ל בפי' התורה דעתו דכל עיקר הטבילה הוא דרבנן וכ"נ דעת הרמב"ם פי"ז מהמ"א. [אך הרשב"א הבין מדעתו שסובר שהוא דאורייתא כמבואר שם] א"כ בשעת הדחק יש להקל אבל בטבל במקוה שנמדד ונמצאת חסרה אין לטהר בזה דבכה"ג גם בכלים לא התירו כמש"ל:

ה נשוב לראות מה הדין בספק טמא שטבל במקוה שכולו שאוב או במקוה שנפל לתוכה ג' לוגין כו' האם לדונו כסד"ר לקולא, ופשיטא מלתא בכולו שאוב אין בזה היתר דאף בשני מקואות וספק אם טבל בשאוב אמרנו לעיל דאין כאן סד"ר כ"ש הכא אף גם בנפל ג' לוגין כו' שהתרנו לעיל בשני מקואות מ"מ בספק טמא ספק טהור אין להתיר דזה מיקרי ע"י גלגול בא לו שהוא דרבנן ועיקר הספק היה בדאורייתא וכל כי הא אין להתיר בסד"ר כמ"ש הש"ך בכללי ס"ס סי' י"ט וכ"כ בנב"י סי' ס"ה אך לא מטעמי' דהנב"י כתב שם הטעם דכל שעיקר הספק נפל בדאורייתא אף שאח"כ נעשה דרבנן מ"מ הספק שאנו דנים בו הוא בדאורייתא ולכן אין להתיר, ולדידי אין כלל זה נכון משתי ראיות גדולות, ראשונה מד' הרמב"ם שהבאתי לעיל במ"ש פי"ד מה' אה"ע ה"ח בחבית שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו לאוירה ספק נגע במשקין כו' הרי המשקין טמאים והחבית טהורה כו' והטעם הוא דמשקין טמאים מספק מפני שטומאתן מה"ת והחבית טהורה דטומאת משקין לטמא כלים הוא דרבנן והוי ספק דרבנן והרי עיקר הספק דמספקינן הוא בדאורייתא דאין ספקנו על החבית אם נגעו בה המשקין רק במשקין אם נגע בהן הטמא ואפ"ה החבית טהורה, וכתב שם עוד דאם נתערב משקין שטמאין בספק במשקין שבחבית המשקין טמאים כולם בספק והחבית טהורה, הרי זה סותר להדיא כללו של הנב"י. עוד ראיה מד' הרמב"ם בפ"ו מהלכות עירובין שהובא לעיל בדברי שהתיר שם בהונח העירוב ביה"ש אף דאין לו חזקה להתיר הוי ספק עירוב ולקולא, וא' שם בהע"ו אבל אם עירב בתרומה ספק טמאה אינו עירוב שאינו סעודה הראויה הרי מבואר שדוקא עבור טעם דבעינן סעודה הראויה אינו עירוב ולא אמר הטעם מפני דעיקר הספק הוי בדאורייתא דאין לנו ספק על העירוב אם קנה רק על התרומה אנו דנין בספיקן וכל שאנו דנין הספק בדאורייתא הוא אסור וע"כ דזה לא איכפת לן, איברא שהנב"י שם חשב לפרש ד' הרמב"ם שכוונתו כן דבעינן סעודה הראויה וזו אינה ראויה לאכול מפני ספק

טומאה דהוי בדאורייתא אבל כל מבין יבין שנטה מפשט הפשוט שאין זו כוונתו כלל רק מפני דבעינן סעודה הראויה מבע"י וכאן אין לו מה לאכול כמ"ש שם בהלכה שאח"ז בנתערבו הככרות ואמר עירובי בטהורה דאינו עירוב ג"כ שאין כאן סעודה הראויה כו', ומבואר לכל מעיין דמה דעיקר הספק בדאורייתא לא איכפת לן כלל כל שהוא עתה דרבנן רק מפני דבעינן סעודה הראויה לאכילה, וכן מוכת בקושיית הרשב"א שהביא המ"מ שם בהי"ג שהקשה על מה דמתיר הרמב"ם בהונח העירוב ביה"ש ממה דאוסר בספק טמא כו' ואידי ואידי ספק הוא בלתי חזקה להתיר ולמה התיר בהונח ביה"ש והו"ל לתרץ דבהונח העירוב ביה"ש אין הספק בדאורייתא אף שביה"ש הוא ספק יום או לילה והוי ספק לענין כמה דברים אסורים מה"ת מ"מ לזה שהניח העירוב אין ספיקו לענין דאורייתא כלל רק לענין עירוב, ועוד דאטו מי איירינן בהונח בביה"ש האמיתי דוקא שספק לחכמים בו בדאורייתא הרי נוכל לפרש שהניח העירוב ומסופק לו בהזמן אם היה עדיין יום גמור או שהיה לילה ועיקר הספק היה רק לענין עירוב, ועוד דאם הרשב"א סובר דספק ביה"ש הוי ספק בדאורייתא עדיפא מינה הו"ל להקשות איך מתיר הרמב"ם בהונח ביה"ש הרי הספק בדאורייתא הוא ואין כאן חזקה להתיר אלא ודאי שגם הרשב"א סובר דאין לחלק בהכי דאף שעיקר הספק בדאורייתא גבי ספק טמא מ"מ עתה הוא דרבנן ומה דאסרינן בספק טמא כו' להרשב"א הוא מפני דאין לו חזקה להיתר ולהרמב"ם הוא מפני דבעינן ישרפו. ואפשר ושם הים ניחא ליה לדחוק דישרפו לאו דוקא רק הכונה שטמאים ודאי אבל הכא דנקט הראשונות חלויות והשניות ישרפו מוכת שנקט בדקדוק דראשונות אין שורפין ושגיות ישרפו וע"ז קשה לו למה ישרפו ובפסול דרבנן וספק דאורייתא אין שורפין והיא קושיא עצומה, ובד' הרמב"ם ז"ל לא מצאתי דבר ברור דכאן בסוף פ"י מה"מ סתם כדברי התוספתא שמוכחת דעל כל טמאים מט"ק שורפין את התרומה ובפ"ז מה' אה"ט גבי כלים שנטמאו במשקין שגם הוא מי"ח דבר כתב בה"ד להודיע שטומאת כלים אלו מדבריהם שלא ישרפו עליהן תרומה וקדשים, ובפ"ת ובפ"ט שם שחשב כל הפוסלי תרומה לא הזכיר שריפת תרומה רק גבי ידים פ"ת ה"ת כתב ונשרפה על טומאה זו משמע דעל כל פוסלי תרומה אין שורפין ובסוף פ"ג מה' משכב ומושב כתב דבעלת כתם אין שורפין על מגעה מפני שטומאתה מדרבנן וא"כ לא אדע הכרע כדבריו איך סתם כד' התוספתא וגם בענין ספיקי טומאה צ"ע בדבריו דבפי"ב מה' תרומות כתב תרומה שנטמאת בספק לא אוכלים ולא שורפין ובפי"ג מה' אה"ט ה"י כתב תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב כו' הרי אלו נשרפין בטומאה זו, ויש לחלק דבה' אס"ט איירי באב הטומאה ודאי ובספק מגע ובה"ת איירי בנטמאת מספק

אה"ט שעיקר הטומאה בספק לכן אין שורפין וגם לזה לא ידעתי יסוד לחלק, ולפי דעת הראב"ד צריך לומר דהכא דאיכא עלייהו ספק שני טומאות ספק טומאה דרבנן וספק טומאה דאורייתא עשאוהו כאלו יש בהן שתי טומאות והיכא שיש שתי טומאות אף אם כל אחת אין שורפין עליה את התרומה מ"מ בהצטרפן יחד שורפין, ומה דתניא גבי בא במים שאובין דשורפין לאו דוקא הוא רק כונת הדברים דהוי ודאי טומאה כמש"ל והדבר צריך תלמוד:

ודע שבדפוסי הרמב"ם שלפנינו יש חסרון הניכר שם בפ"י מה"מ ה"ז שגרסא שלפנינו היא טבל בשניה ועשה טהרות הראשונות חלויות כשהיו והשניות טהורות ואם נגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו ואח"כ כתב וכן אם נטמא באמצע טומאה קלה כו' דאין לזה פירוש בריש דבריו מדוע שניות ישרפו הל"ל שניהם תלויות וכך צ"ל והשניות טהורות ואם נגעו אלו באלו שניהם תלויות, וכן אם נטמא באמצע ט"ק שביארנו וטבל בשני ועשה טהרות ראשונות תלויות ושניות טהורות ואם נגעו אלו באלו הראשונות תלויות והשניות ישרפו, וזה כד' התוספתא דאם נטמא באמצע ט"ק וטבל בשני השניות טהורות דהוי ספק בדרבנן ואם נגעו אלו באלו השניות טמאות ממ"נ אם טבל בשני בפסול הרי הם טמאות מט"ק ואם טבל בראשונה בפסול הרי הראשונות טמאות וטמאו את השניות וכך היתה גרסת הראב"ד בד' הרמב"ם וע"ז הקשה כמש"ל:

יתר ביאור ד' התוספתא במה שאמרה באחד שאוב ואחד כשר והיה טמא מטומאה תמורה וטבל בראשון ועשה טהרות בשני ועשה טהרות ראשונות תלויות ושניות טהורות ואם היה טמא ט"ק שניהם תלויות, פי' הר"ש אינו מחוור בזה כמו שהאריך בזה המל"מ והעיקר כפי' המל"מ דבטבל"ח יש לחלות יותר על הראשונות דטבל בשאוב מפני דבלתי טומאת בא ראשו ורובו במים שאובים הראשונות טמאות מספק טהרת טבילת הטומאה תמורה ותולין הקלקלה במקולקל משא"כ בטמא ט"ק דאין לתלות בראשונות יותר מאתרונות דבלעדי האחרונות היו הראשונות טהורות ומפני דאתרונות מוכיחות דא"א לטהר שניהן דהרי ע"כ אחת מהן טמאות לכן שניהם טמאות דאין במה לתלות, ומה שאמרו שם בשני בנ"א א' טמא ט"ק וא' להקר דשניהם תלויות זהו כשבאו לישאל כאחת ואם באו זא"ז שניהם טהורים, ובמל"מ האריך בזה:

מ"ג ספק מים שאובי' שטהרו תכמים כו' הוא בפ"ד דטהרות כמ"ש הר"ש, ולכאורה כל ספק דרבנן לקולא ולמה רשמו דוקא ספק מ"ש ואפשר מפני שיש בעניני טומאה וטהרה הרבם ספיקות שאסרום חכמים כמבואר שם באב מד"ס ולכן אמר דעל ספק מ"ש לא גזרו, אבל באמת נראה דבא להוציא ספק כולו מ"ש אף שגם הוא מדרבנן מ"מ אסרו

בספיקו וכמש"ל במ"ב דלכן פסק הרמב"ם מדברי התוס' בטבל ושני מקואות לפניו וא' שאוב כו' דהטהרות תלויות ואם היה אחת מהן פסולה ע"י ג' לוגים היה הטובל טהור כנ"ל וע"כ דהחמירו בכולו שאוב וכמו כן במקוה ספק כולו מ"ש החמירו בספיקו ועשאוהו כעין דאורייתא, ולפי"ז הא דאמרו בתוספתא מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר ופסק כן הרמב"ם פ"י ה"ג היינו באופן דיש לו רוב או חזקה להיתר והיינו שהוא תח"י ישראל ורוב המשתדלים במילוי המקוה יודעים פסול שאוב ומחזקינן שנעשה בהכשר הא אלו היה תת"י ישראל רק שמצא בור מלא מים ברשות נכרי או בשדה אין להחזיקו בכשר כל היכא שיש לספק בו שנעשה בשאוב, ולכן נקטה התוס' מקוה שהניחו ריקן כו' ולא אמרה בור הנמצא מלא מים כו' מפני דלא הכשירו רק בור שהוחזק למקוה לטבול בה ולכן מחזקינן לה בכשרות מאחר שנעשית לשם טבילה אף שהניחה ברשות עצמו ומצאה אח"כ מלאה מ"מ מאחר שנעשית עבור טבילה מחזקינן לומר דהממלא אותה עשאה בהכשר, ואפשר דבשדה בור מלא מים אין לספק בו בשאוב כל היכא שאין אנו רואים בעינינו תשש מי מילא אותה ולצורך מה תלינן במצוי שנתמלא מגשמים אבל כל היכא שהדבר שקול אם נתמלא בהכשר או ע"י שאיבה אין לה הכשר עבור סד"ר מפני דהחמירו בה כעין דאורייתא דכן הוא פשט המשנה דלא התירו כ"א בספק נפל ג' לוגים כו', ואמת הוא שהר"ן בפ"ב דשבועות הביא ראיה מתוספתא זו דכולו שאוב דרבנן מדהתירו ספק כולו שאוב וע' ש"ך ס"ק קמ"ד שכתב כן, מ"מ לדעתי נראה מאחר שהוכחתי לעיל דבספק אם טבל בכולו שאוב חמיר מאם ספק טבל בנפסלה ע"י ג' לוגים וגם לשון התוספ' שאמרה בל' מקוה שהניח מוכיח דבספק כולו שאוב אין להקל כ"א עבור החזקה דהממלא עשה בהכשר, ויש להוכיח מזה מדנקט סתמא להכשיר עבור דתלינן דהממלא עשה בהכשר ומכ"ש לדעת הסוברים דפסול שאיבה דאורייתא דפי' התוס' היא עבור דתלינן דנעשית בהכשר וכמ"ש הר"ש במשנתנו ולא התנה בזה שיהא זמן גשמים שיבאו לשם בהכשר או שיהא נהר סמוך לו שיוכל להמשיך ממנה מוכח מזה דגם בלתי עת גשמים ובלתי נהר יש אופן לעשות מקוה בהכשר והיינו ע"כ ע"י מה שימשיכוה כולה דאל"כ אין פנים לעשותה בהכשר באופן אחר ויוכח מזה דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה אבל אין זו ראיה חזקה וכבר כתב הרמב"ם פ"ד ה"ט דאין לעשות כן, ויתבאר לקמן בעז"ה, ובמ"ש יתיישב מה דהביא הרמב"ם שם בה"ד דין צינור שמקלת מים למקוה והמכתשת נתונה בצדו ומחלק שם דאם יש רוב מים כשרים ה"ז כשר ותמהו ע"ז הכ"מ והש"ך בס"ק קמ"ד דהרי לדעתו אף כולו שאוב ספיקו מותר והסכים הש"ך שם לתירוץ השני של הכ"מ דכאן שאני שהפסול מוכיח והוסיף הש"ך

דברים בזה שהפסול מוכיח יותר מהכשר כגון שהמכתשת קריבה יותר כו' או בענין שקל יותר לבא מהמכתשת כו', ולדידי לא נייח זה דכל ספיקי דרבנן שאנו מתירים היינו דוקא בספק השקול אבל אם צד האסור הוא קרוב או מצוי אין זה ספק השקול וא"כ למה התירו כאן להש"ך ברוב מים כשרים אם הפסול הוא קרוב או מצוי אין זה ספק השקול, ולפמ"ש דגם להרמב"ם והגאונים החמירו בספק כולו שאוב א"ש כאן בפשיטות. ומה דהוצרך הרמב"ם לומר שם באין רוב מים כשרים דפסול מפני שהפסול מוכיח ולא אמר כפשוטו מפני דספק כולו שאוב אסור הוא מפני דכאן אין מים במכתשת והצינור מקלח מים למקוה רק שיש תשש שמא מי הצינור הלכו דרך המכתשת ולזה לכאורה לא היה לנו לחוש דמה לן להחזיק פסול אחרי שיש מבוא לכתחלה ואם טבל ועשה טהרותיו טהורות וכתב הכ"מ שלמדה מהך דאמר ר"י גבי שני מקואות כו' ולפי"ז צ"ל דספק נפלו ג' לוגים או לא נפלו גרע יותר מאם היו שני מקואות בא' היה ארבעים סאה ובשני לא היה דשם ע"כ מותר לטבול לכתחלה בשניהם (וכמש"ל דאל"כ מה חילוק יש בין היה בא' מ"ס או לא היה בשניהם מ"ס). וטעמא יש לומר דשם מקוה אחת כשרה בבירור ושניה ספק פסולה או לא והוי כעין ס"ס דיש לומר שמא יטבול באותה שהיה בה מקודם מ"ס ואף אם יטבול באותה שלא היה בה מ"ס אכתי שמא לא נפלו בה המים שאובים אף שאין זה ס"ס גמור מ"מ הוי כעין ס"ס ולכן מתירים לו לכתחלה משא"כ בספק נפלו ג' לוגים אין שם כ"א ספק א' ולכן אין מורים לו לכתחלה, ולפי"ז לא הותר לכתחלה בהא דשני מקואות בא' היה מ"ס כו' כ"א בנתערבו השני מקואות ואין ניכר מי הספק ומי הודאי כשרה אז הותר לו לכתחלה לטבול בא' מהן, אבל בהוכרו המקואות וידוע לנו אותה שהיה בה מ"ס לכאורה אין להתיר לכתחלה לטבול בתוך המקוה שלא היה מ"ס דלא עדיפא הך מקוה הספיקית מאם ספק נפלו כו':

ב אבל פשט המשנה אינו מורה כן רק דמותר בהים בא' מ"ס אף שהוכרו המקואות אח"כ. ויש לדחות דדומיא דסיפא קתני בלא היה בשניהם מ"ס דשם ע"כ לא הוכרו כו'. עוד צ"ע דא"כ סיפא בלא היה בשניהם מ"ס נשנית בל' פסול דאין לו במה יתלה ורישא בספק נפלו מים שאובים או לא נשנית בל' היתר דבזה טהרו חכמים ואיך יהיה דינם שוה אידי ואידי לכתחלה לא יטבול כו' ויש לדחוק בזה לומר דבלא היה בשניהם מ"ס נשנית בלשון פסול מפני דכמו שהן עתה בלתי ריבוי מי גשמים הרי שניהם בחזקת פסול ואין מתירים לו לרבות לכתחלה אבל זה דוחק גדול, וגם דמעיקרא דדינא פרכא דאיך למד הרמב"ם הא דספק נפלו ג' לוגים מהא דאם לא היה בשניהם מ"ס כו' דשם הרי ע"כ מקוה אחת פסולה מדרבנן ונתערבה חד בחד ואתחזק כאן איסור דרבנן לכן אין

מורים לו לכתחלה לטבול באחת מהן משא"כ בספק נפל ג' לוגים לא אתחזק כאן איסור דרבנן ולמה לא יהא מותר לכתחלה, [ובמל"מ האריך בזה ורוב דבריו אינן מבוררים וגם מ"ש מקודם שהרמב"ם למד זה מהא דע"ז ל"ז ע"ב בספק טומאה ברה"ר כו' דזה פשיטא שאינו דומה כלל דשם סדא"ו הוא] ועוד דבשני מקואות יוכל להיות שיבא את"כ לודאי טומאה דרבנן כגון שיטמא שנית ויטבול בשניה ויגע בטהרות שנגע בהן מקודם משא"כ בספק נפלו כו', ועוד דבפ"י מה"מ לא הזכיר כלל ד' ר"י בשניהן פחותים ממ"ס ונפל ג' לוגים כו' ונשלמו אח"כ ע"י מי גשמים רק סתם לפסול ואיך נאמר שהניח העיקר והביא הנלמד ממנו ודוק, ובב"י לא הביא ד' הרמב"ם הנ"ל וגם בש"ע סעיף ס"ז סתם להתיר בספק נפלו כו' ובסעיף ע"ג כתב הך דשני מקואות שלא היה בהן מ"ס וירדו גשמים דאין מורין לו לכתחלה כו' וכתב הש"ך ע"ז דבדיעבד עלתה לו טבילה כד' ר"י בתוס' הנ"ל, א"כ הש"ע השמיט דעת הרמב"ם בזה, וגם בש"ע צ"ע שבסעיף ס"ח סתם בדין שני מקואות שלא היה בשניהם מ"ס דשניהם פסולים ופשיטא דלא איירי בעת שלא נתרבו להשלים שיעורן דאז בלא"ה פסולים וע"כ בא לומר דאף אם יתרבו להשלים השיעור הן פסולות והרי בסעיף ע"ג כתב דרק לכתחלה לא יטבול בהן כשהושלם שיעורן ובדיעבד עלתה לו טבילה, ואם בסעיף ס"ח בא לומר דלכתחלה אין לרבות אותן להשלים שיעורן הרי גדולה מזו כתב בסעיף ע"ג דגם אם נשלם שיעורן ממילא אין לטבול בהן לכתחלה, ונראה שהשואל בנוב"י סימן ס"ה עמד ע"ז והנוב"י דחה בקש יע"ש: וגם בד' הרמב"ם צ"ע אשר בפ"י מה"מ סתם להתיר בספק נפלו ג' לוגים ולא זכר כלל הא דאין מורין כו' וגם בשני מקואות שלא הים בשניהם מ"ס וספק נפל לאחת מהן כו' סתם לפסול ולא זכר דברי התוספתא דאם יושלם שיעורן בדיעבד עלתה לו טבילה:

ג והנראה ליישב פסקי הרמב"ם ז"ל ע"פ מ"ש לעיל דאיכא תרי גווני פסול שאיבה דע"י השאובים אם היו ג' לוגים נפסלה עד שיצא ממנה מלואו ועוד וזה דוקא בג' לוגים שנית דהשאובים אינן משלימין שיעורם וזה גם בפחות מג' לוגים. ויתכן לומר דמה שאמר בפי"ד מה' אה"ט ספק נפלו ג' לוגים או לא היינו בלא הושלם אח"כ המקוה ע"י מי גשמים ואיכא תרי פסולי, חדא מה שהשאובים השלימו שיעורה ועוד שנפסלה לעולם ע"י השאובים, ובזה דעת הרמב"ם דהיכא דאיכא בה תרי פסולי דרבנן אין מורין לו לכתחלה לטבול והטעם דזה קל לתקן להמשיך בה מים או ע"י מי גשמים עד שישלם שיעורה בלתי השלמת השאובים ולכן מחמרינן בזה, ועוד דספק אם נפסלה ע"י ג' לוגים אבל יש בה מ"ס כשרים הרי יש לפנינו שיעור מקום כשרה אף מדרבנן משא"כ בספק אם נשלם שיעורה ע"י מי גשמים הרי מספקינן גם בשיעור מקוה אם יש כאן כשר מדרבנן

לכן מחמרינן בזה, ואפ"ה אם היה הספק בהשלמת השיעור מקוה בפחות מג' לוגים שאובים בזה מותר אף לכתחלה אף שג"ז פסול מדרבנן וקל לתקן מ"מ בפחות מג' לוגים בספיקן לא חשו להחמיר אף להשלמה, אבל בספק ג' לוגים דיש כאן חומר תרי ספיקי דרבנן בזה אין מורין לו לטבול. ומ"ש הרמב"ם בפי"ד מה' אה"ט ספק יש בהן כשיעור או לא אין הכונה בספק אם היו בהן ג' לוגים או לא היו ג' לוגים אבל נשלם שיעורה ע"י פחות מג' לוגים שאובים דאכתי יש כאן פסול דרבנן רק הכונה ספק אם היה בהן כשיעור ג' לוגים והושלמה המקוה ע"י ג' לוגים או לא היו בהן ג' לוגים וגם לא הושלמה ע"י שאובים והיינו שהיה בה מ"ס קודם נפילת השאובים או שהושלמה אח"כ ע"י מי גשמים וממילא אין בה חשש השלמם של שאובים, ולא נתת לזה לבאר שם רק בא לומר ספק נפלו או לא נפלו וכמ"ש דבנפלו איירי באיכא תרי חששות חשש פסול המקום ושמא נשלם שיעורה ע"י השאובים ואף בנפלו ספק יש בהן כשיעור ג' לוגים ונשלמה ע"י השאובים או לא פי' שאין בה שום תשש מהשאובים והיינו שנפלו פחות מג' לוגים ולא השלימו שיעורה ג"כ כגון שהושלמה אח"כ ע"י מי גשמים ועל ספק כזה אמר דאין מורין לו לטבול בחשש השלמת המקוה ע"י ג' לוגים שאובים דיש כאן תרי פסולי להחמיר וגם קל לתקן ולכן אסור לכתחלה, ובפ"י מה"מ איירי בחשש פסול שאיבה שנפסלה ע"י ג' לוגים אבל לא הושלם שיעורה ע"י השאובים רק שהמשיך לתוכה שאובים או מי גשמים להשלים שיעורה ובזה מורין לו לכתחלה לטבול בם, ובשניהם פחותים ממ"ס ונפל ג' לוגים לתוך א' מהן סתם לפסול בפ"י מה"מ כד' המשנה, והיינו אף בנשלם שיעורה אח"כ ע"י מי גשמים אפ"ה הרי כאן תערובות חד בחד ואתחזק איסורא ולכן אף דיעבד לא עלתה לו טבילה, ולא הביא ד' ר"י בתוספתא שנסתפק לו אם הם דברי יחידאה כי במשנה סתם לפסול ואפשר דגם בהוכרו המקואות ואחת נפסלה ע"י ג' לוגים וטבל באחת מהן וספק לו באיזה טבל ג"כ יאמר לאסור כמש"ל, דיש פנים לומר דזה גרע יותר שהספק נפל על האדם לא על המקוה וגם יש פנים לומר דהוכרו המקואות קיל יותר משא"כ בנתערבו המקואות הרי אתחזק איסורא בתערובות חד בחד כמ"ש הש"ך בכללי ס"ס אות כ"א [וכתבתי לעיל שהפר"ח השיג עליו], ובהיו שני מקואות באחת מ"ס ובשניה אין מ"ס וספק היכן נפלו הג' לוגים בזה הדין כמו במקום אחת בספק ג' לוגים דאם נשלם שיעורה אח"כ ע"י מים כשרים מורים לו לכתחלה לטבול ואם לא נשלם שיעורם רק בספק השאובים אין מורים כו' זהו מה שאפשר לומר בדעת הרמב"ם ז"ל:

עוד נוכל לומר דהך דפי"ד מה' אה"ט איירי שם לענין טהרות לכן החמיר שם דכן סיים שם ואין מורים לו לטבול במקוה זו ולעשות טהרות לכתחלה ולענין טהרות החמירו

לכתחלה ובפ"י מה"מ איירי לענין טהרת אשה לבעלה ובטלה חולין הוא, ולשני הדרכים אין יסוד לדבריו בחלוקים אלו, ועכ"פ נראה שדברי ר' יוסי בתוספתא לא קבען הרמב"ם בהלכה:

וד' הש"ע יש ליישב ג"כ באופן זה דבסעיף ס"ת שסתם בשני מקואות שאין בכל אחת מ"ס ונפלו ג' לוגים כו' דשתיהן פסולות היינו באם הספק הוא שמא האחת נשלם שיעורה ע"י השאובים ולא נודע הכשרה ובהפסולה יש שני פסולים אז גם בדיעבד לא עלתה לה טבילה ובסעיף ע"ג איירי באם הושלמו שניהם ע"י מי גשמים ואין בהם חשש רק מה שאחת נפסלה ע"י ג' לוגים בזה דיעבד עלתה לה טבילה:

ולהלכה נראה דאין לחלק בהא בין אם היה להן פסול של שאובים לחוד או גם השלמת השיעור ע"י שאובים וכל היכא שיש ספק ג' לוגים שאובים או במקום אחת כשרה ומקוה אחת חסרה ונפלו ג' לוגים וא"י לאיזה נפלו מורים לו לכתחלה לטבול באיזה שירצה. ושני מקואות שאין בכל אחת מ"ס ונפלו ג' לוגים לאחת מהן שתיהן פסולות ואם נתמלאו אח"כ ע"י מי גשמים באופן שהשאובים לא השלימו השיעור של מ"ס אם הם של שני בנ"א ובאו לשאול כאו"א בפ"ע שתיהן כשרות ואם הן של אדם א' אין מורים לו לכתחלה לטבול ודיעבד עלתה לה טבילה כהכרעת הש"ך אף שהרמב"ם נראה דאינו סובר כן מ"מ מאחר דמלתא דרבנן הוא סמכינן להקל ובלא נתערבו המקואות כתבתי לעיל:

מ"ד :

א ר"א אומר רביעית מים שאובין בתחלה. ר"ת הביא ראיה מכאן דכולו שאוב או רובו פסול מן התורה וכן ג' לוגים בתחלה פוסל מן התורה הל"מ דלכן החמיר ר"א בתחלה יותר, כמו שהביאו התוס' ב"ב ס"ו ע"ב בשמו וברמב"ן שם והרא"ש ברישׁ ה"מ ובר"ן פ"ב דשבועות, ויש לעיין אם ג' לוגים בתחלה הוא מן התורה ע"כ היינו אף שרבה אח"כ מי גשמים ואף שרבה אח"כ ההיתר אפ"ה אמרינן קמא קמא בטל וכולן פסולין א"כ גם בשני לוגים שאובים בתחלה נימא הכי דכל מה שיתוסף אח"כ מי גשמים קמא קמא בטל אף שרבה אח"כ ההיתר וצריך לומר דכך היה ההלכה מסיני דכל פתות מג' לוגים כאלו אינם ומי גשמים הבאים עליהם מבטלים אותם וחז"ל לא רצו לגזור בזה להוסיף על ההלכה ולר"א הוסיפו בזה להחמיר מדרבנן לכתחלה ברביעית כו'. ונראה דר"ת אזיל לשיטתיה שכתבו התוס' בשמו בבכורות כ"ב ע"ב דלעולם אמרינן קמא קמא בטל בין היתר לתוך איסור או איסור לתוך היתר בטל השני בתוך הראשון אף אם רבה אח"כ השני על הראשון אפ"ה הראשון גובר כל היכא שנפל בהפסק, והפד"ח בסימן צ"ט כתב להראב"ד דס"ל קמא קמא בטל אפ"ה בנתרבה האיסור על ההיתר לא בטל והנך רואה

שהתוס' בשם ר"ת לא כתבו כן רק לעולם אמרינן קמא קמא בטל רק במין בשאינו מינו אפשר שיודה ר"ת בנתרבה האיסור על ההיתר דאסור, אך להראב"ד אפשר שד' הפר"ת כנים כמשי"ת לקמן, וכ"כ עוד התוס' בשמו בבכורות נ"ו ע"א דהא דחיישינן שמא ירבו נוטפים על הזוחלים הוא מדרבנן דמה"ת אמרינן קמא קמא בטל כיון שנפלו בהפסק וחז"ל גזרו בזה שמא ירבו הנוטפים בלא הפסק כמ"ש התוס' שם כ"ב ע"ב, ובד' כ"ו כתבו מפני מראית העין אסרו, ולכן בנפל מתחלה ג' לוגין שאובים שהוא שיעור תשוב אז כל הבא עליו מי גשמים נבטלו בתוך השאובים, אבל א"כ זהו דוקא בנפל אח"כ מעט מעט המי גשמים אבל אם ירבו בפ"א רוב מי גשמים לא תפסל באמת מה"ת לר"ת רק חז"ל גזרו בזה בנפלו אח"כ מי גשמים בפ"א גזירה שמא יפלו מעט מעט, וא"כ בהיו שם במקוה מי גשמים מקודם כמו סאה או שתים ד"מ ואח"כ נפלו בתוכו שאובים אם נפל מעט מעט בטל מה"ת אבל אם יפלו שאובים בפ"א וירבו על המי גשמים שהיה מקודם תפסל מה"ת, וא"כ מה שהזכיר הרא"ש דרוב שאוב פסולו מה"ת [היינו בד' רבינו שמשון זכר כן דאזיל בשיטת ר"ת אבל בד' ר"ת עצמו לא הוזכר זה, והר"ן כ"כ בדר"ת] ע"כ לאו דוקא הוא דיתכן להיות גם רובו שאוב ולא יהיה פסולו רק מדרבנן כגון בהיו שם עשרה סאין מי גשמים ונפלו אח"כ ל' סאי' שאובים ונפלו בהפסק מעט מעט דאמרי' קמא קמא בטל מן התורה ואין פסולו רק מדרבנן, וכן להיפך יתכן מעוטו שאוב ופסולו מן התורה כמו בהיו בו עשרה סאין מי גשמים ונפל אח"כ ט"ו סאי' שאובים ונפלו בפ"א ונפסלו מה"ת ואח"כ נתרבה ט"ו סאי' מי גשמים והרי פסול מה"ת מפני רביית השאובים שרבו בנפילת הט"ו סאי' שאובים ומה דנתרבה אח"כ מי גשמים אם נפלו מעט מעט קמא קמא בטל ופסול הכל מה"ת, [ואם אח"כ נפלו הט"ו סאי' מי גשמים ג"כ בפ"א אפשר דמצרפינן להו לעשרה סאי' מי גשמים הראשונים מה"ת ואין פסולן רק מדרבנן], וכן בהיו בו ט"ו סאים מי גשמים ואח"כ נפלו בב"א ט"ז סאה שאובים ונפסל מה"ת ואח"כ נתרבו מי גשמים עד תשלום מ"ס הרי יבטלו המי גשמים האחרונים ופסול מה"ת, וכן בהיו בה שאובים מקודם יתכן ג"כ רובו שאוב וכשר מן התורה כגון בהיו בו שני סאים שאובים ונפל בב"א עשרה סאים מי גשמים ובטלו את מי השאובים הקודמים ואח"כ נתרבה שאובים מעט מעט ואין פסולו רק מדרבנן כמובן, וגם יתכן מעוטו שאוב ופסול מן התורה כגון עשרה סאים שאובים ואח"כ נתרבו מי גשמים מעט מעט ובטלי כו' ופסול מה"ת, וא"כ מה שאמר ר"ת דג' לוגים בתחלה פסלי מה"ת ולבסוף הוא מדרבנן בא רק לאפוקי פחות מג' לוגים דפחות מג' לוגים אין להם פסול מה"ת אף שהיו מתחלה ואח"כ נתרבה מעט מעט לג' לוגין יפסלו מה"ת באופן זה וכשהיה מקודם מי גשמים

לא יפסלו הג' לוגים עד שירבו שאובים כאמור וכ"ז הוא לשיטת ר"ת, ובהגהת אשר"י בב"ב ס"ו מבואר דאם לא היה במקוה כ"א סאה מים כשרים אז ג' לוגים פוסלים אותה מה"ת ואם היו בה כ"א סאה אז פסול ג' לוגין הוא מדרבנן וזו דעה רחוקה לא תוהלם בין לר"ת ובין לר"י וסתמי המשניות שהכשירו ספק ג' לוגים במקוה ולא חלקי כלל בין היה שם רוב מים כשרים כו' מורים דלא כוותיה וכמשי"ת לקמן: (ב) ולשיטת הר"י בתוס' בכורות כ"ב ע"ב ובע"ז ע"ג ע"א [והרא"ש בע"ז כתב שיטת ר"י בשם ר"ת אולי ט"ס הוא] כל היכא שנתרבה אח"כ האיסור או ההיתר ער שהאיסור בעל או להיפך עד שיתן טעם לא אמרינן קמא קמא בטל וכן במב"מ דבעינן רוב מה"ת כל שנתרבה האיסור שאין בהיתר כדי לבטלו אסור אף שנפל בהפסק, ומדרבנן אמרו שם דחוזר וניעור בשיעור ס' וכ"כ הרא"ש פג"ה וכ"כ הפר"ח בשם הרמב"ן ז"ל ולכן ברבו נוטפים על הזוחלים פסול מלטהר בזחילה אף שנפלו בהפסק, וכן בהיה מתחלה איסור ונתרבה מעט מעט ההיתר עד שרבה על האיסור בטלו כל היכא דלא אמרינן חנ"נ, והרמ"א פסק כן ביו"ד סי' צ"ט סעיף ו' יע"ש בש"ך ודוק [דהש"ך לא חלק ע"ז רק ביבש ביבש במב"מ, אך להש"ך שם י"ל דכמו דיבש ביבש מב"מ אינו חוזר וניעור אף מדרבנן כמו כן לח בלח מב"מ אינו חוזר וניעור מה"ת אבל מד' התוס' והרא"ש מוכת דחוזר וניעור מה"ת במב"מ ברוב איסור], א"כ להר"י אין ציור דין ג' לוגין בתחלה שיפסלו מה"ת דאם אח"כ יתרבו מי גשמים אף מעט מעט יבטלו את השאובים, ולכן לדעתו אם נניח דשאובים פסלי מה"ת ומסתמא גם ברוב שאובים כמ"ש הרא"ש והר"ש לעיל במ"ג לא יתכן לומר כן על ג' לוגים דזה לעולם יהיה מדרבנן אבל יתכן לומר בין אם היו מקודם כ"א סאה שאובים ואת"כ רבו מי גשמים או שהיה מקודם י"ט:

סאה מי גשמים ואח"כ רבו כ"א סאה שאובים בין שנפלו בב"א או בהפסק בכ"ז יפסל מה"ת, וכשהיו כ"א סאה מי גשמים בין שבאו מתחלה או בסוף לעולם אין פסולו רק מדרבנן, והרא"ש כתבתי לעיל דבע"ז כתב כשיטת הר"י ולקמן במקואות פ"ה מ"ה בזוחלים שרבו על הנוטפים דכשרים כתב הרא"ש לדיוקא אצטריך דוקא רבו אבל לא רבו לא ולא אמרינן קמא קמא בטל הואיל ודרכן בכך כו'. לשון זה מוכיח שדוקא משום שדרכן בכך לא בטלי הא לאו הכי היו בטלים הנוטפים קמא קמא אף שרבו על הזוחלי' מפני שבאו בהפסק וזה כשיטת ר"ת והרמ"א בסעיף ג' פסק ג"כ להלכה לחוש לדעת האומרים דרובו שאובים פסול מה"ת. ונראה דחש לדעת הר"י ואין נ"מ איזה מהן קדם דהרי בספק ג' לוגים מים שאובים בסעיף ס"ז כתב להקל סתמא ולא חילק בין אם קדם השאובים או לא קדמו ומוכת דלעולם ג' לוגים הם דרבנן ודלא כשיטת ר"ת בזה

רק כהר"ש וכפי שיטת הר"י בע"ז, והר"י עצמו כתבתי לעיל שדעתו דכולו שאוב הוא מדרבנן אך הרמ"א חשש לשיטת הר"ש דאזיל בשיטת הר"י בע"ז הנ"ל ונ"מ לדינא גם לדידן בספק רוב שאובים דאזלינן בספיקו לחומרא להכרעת הרמ"א, ואני כתבתי לעיל דגם להרמב"ם דכולו שאוב הוא דרבנן מ"מ בספק כולו או רובו שאוב אזלינן בספיקו לחומרא והיינו ברובו שאובים בין בתחלה בין בסוף ואין נ"מ בזה לעולם מיעוטו שאובים הוא דרבנן ורובו הוא דאורייתא:

ג וכל הדברים האלו יתכנו להסוברים דמה"ת מב"מ ברובא בטל שזהו דעת ר"ת ור"י ורוב הפוסקים כמ"ש התוס' בחולין צ"ז ע"א אבל להני תנאי ואמוראי דסברי דמב"מ לא בטל מה"ת ורש"י פסק כוותייהו כמבואר שם בתוס' באורך א"כ אם פסול שאיבה הוא מה"ת וכל היכא שהמקוה לא נשלמה בשיעורה שאובים פוסלים בה אינו מובן איך יצוייר הך דג' לוגין שאובים שהוא מדרבנן ואף אם רובה בכשרות תפסל ע"י השאיבה מה"ת וגם למה לן ג' לוגים וגם בלוג מים שאובים תפסל מה"ת דמב"מ לא בטל, ואפשר שמטעם זה כתב ההג"א שכתבתי לעיל דקודם שהיה בה רוב כשרים תפסל מה"ת בנ' לוגים ולכשיהיה בה כ"א סאה אין פסולה רק מדרבנן וסובר דהכי קבילו חז"ל דמה"ת די ברוב כשרים אף דבכל האיסורים מב"מ לא בטל אפ"ה בהך דשאובה הכי קבילו חז"ל וגם קבלו דפחות מג' לוגים לא יפסלו, אבל סתימת ד' המשנה מוכת דגם קודם שהיה בה כ"א סאה בספק ג' לוגים הוא דרבנן. ומה שאמרו בתוספתא צנור המקלת מים כו' המובא בר"ש דאם יש רוב מים כשרים תלינן להקל התם הספק שמא נשלמה כל שיעורה ע"י שאובים ולכן בעינן שיהא רוב כשרים לדעה הזאת אבל בספק ג' לוגים לענין פסול המקוה אם אח"כ הושלמה ע"י מי גשמים גם אם היו שם טשרה סאים אזלינן בספיקו להקל ולהסוברים דמב"מ לא בטל קשה איך יצוייר זה. והנראה דלדעה זו צריך לומר דמה דשאובים פסול מה"ת היינו שאין טובלים בהן אבל לא יפסלו את הכשרים ואינו דומה לשאר איסורים שאוסרים ההיתר דכאן אין איסור בהשאובים רק שאין מטהרים את הטובל בהן ואינן מעלים את המקוה אף לא פוסלים מה"ת וה"ז דומה למי פירות דלכ"ע פסולים מה"ת לטבילה ואמרינן לקמן בפ"ז דלא מעלים ולא פוסלים וכן יהיה הדין בשאובים וחז"ל גזרו על השאובים שיפסלו המקוה בג' לוגים עד שיצא ממנה מלואו ועוד ולכן לעולם הוי סד"ר אף בלא רוב כשרים, ולפי"ז הא דמכשרינן בספק ג' לוגים היינו דוקא לענין פסול המקוה אבל לא יצטרפו בספק להשלים השיעור דהוי ספק דאורייתא והפוסקים שפסקו דבספק ג' לוגים מתירים אף להצטרף כמש"ל במ"ב דכן מוכח מתוספתא דצנור בו' דבעינן רוב כשרים וע"כ היינו לענין להצטרף להשלים

השיעור כמש"ל בע"ג זה אתי אליבא דמאן דסובר דמב"מ בטל ברוב מה"ת ולכן מה"ת מצרפינן גם השאובים כשהיו בה דוב כשרים וגם התוספתא אתיא כד' חכמים דפליגי על ר"י וסברי דמב"מ בטל אבל לר"י ואמוראי דסברי כוותיה דמב"מ לא בטל לעולם ספק שאובים לא מטהרינן רק שלא לפסול המקוה אבל לא לענין להשלים השיעור, וא"כ לרש"י וסיעתו לעולם ספק שאובים לא מהני להשלים השיעור והפוסקים לא הביאו זה מפני שהחליטו ביו"ד דמב"מ בטל מה"ת ברוב כחכמים דפליגי על ר"י, ועדיין צ"ע דלהני דסברי מב"מ לא בטל איך יהלם הא דאמרינן בתמורה י"ב דאם יש רוב מים כשרים מותר להמשיך לה י"ט סאים שאובים ומה יועיל כאן רביי' אם מב"מ לא בטל, וצ"ל דההיא ראב"י קתני לה ואיהו סובר דמב"מ ברובא בטל ומה"ת מותר ברוב כשרים אבל לר"י דמב"מ לא בטל לא מהני רבייה ואפשר שמה"ט נראה מד' רש"י שם דסובר דשאובה שהמשיכוה כולה טהורה מפני שלדעתו רוב כשרים לא מהני מידי ואם הלכה היא דשאובה שהמשיכוה טהורה ע"כ גם בכולה מתכשרא כמאן דפליג על ראב"י שם, גם י"ל דהם יפרשו מה דמכשרינן רבייה והמשכה היינו שאין פוסלין את הכשרים לא שיצטרפו לשיעור מקוה. ודומה לזה כתבו התוס' שם דלשאלתות מה דמטהרינן המשיכוה כולה היינו שאין פוסלים את המקוה אבל אין טובלים בהן וככה יפרשו הם ברבייה והמשכה ויש לדחוק כן בד' הש"ס, וכ"ז הוצרכנו למאן דס"ל שאובה דאורייתא אבל אם נניח דשאובה דרבנן לק"מ דהכי תקינו דאם יש רוב כשרים מותר להשלים ע"י המשכה וגם בספיקן ניזל לקולא אם יש רוב כשרים, ולעיל בפ"ק כתבתי בדין נוטפים רבו על הזותלי' דאף למ"ד מב"מ לא בטל אפ"ה לא תפסל ע"י מעט נוטפים דמים במים אין דינן כשאר איסורים, ואין זה סתירה לדברי אלה דהתם איירינן בנשלם שיעור מקוה בזה אמרינן דמיעוט נוטפים לא פסלי לכ"ע כמו בהושלם שיעור מקוה דשאובים לא פסלי לה אבל הכא איירינן בלא נשלם שיעורה ובזה ודאי אם שאובים פסולים מה"ת ומב"מ לא בטל לא מהני רביית כשרים אם לא ע"פ אופן שכתבתי, והטעם מובן דאם נשלם שיעורה אף שהנוטפים או השאובים לא נתבטלו מ"מ אינם אוסרים דאין טובלים בהם רק בהזוחלים או במי מקוה רק כשרבו אסרו בנוטפים וכן לאיכא דסברי גם בשאובים כמשי"ת דאז טובל בשאובים או בנוטפים אבל כשלא נשלם השיעור למ"ד מב"מ לא בטל פשיטא דאין הנוטפים משלמין השיעור בזחילה וכן השאובים לא ישלימו השיעור במי מקוה, וא"כ מ"ש הר"ש והרא"ש לקמן בפ"ה דמה שאמרו במשנה דזוחלים רבו על הנוטפים דכשרים השמיענו דהנוטפים משלימין השיעור זהו דמשנתנו אתיא כמ"ד ברובא בטל אבל למ"ד מב"מ לא בטל לא ישלימו השיעור אבל יש לומר דנוטפים דכשרים לטבילה גם למ"ד

מב"מ לא בטל נזרעו ברוב זוחלים ומטהרים בזחילה אבל שאובים דפסולים לגמרי ולא נשלם שיעור מקוה ודאי למ"ד מב"מ לא בטל אינן מצטרפים להשלים השיעור אם לא שנאמר דשאובה דרבנן ולכן הקילו בהמשכה כאמור:

ד והרשב"ם בב"ב ס"ו ע"א כתב על מה שאמרו שם בש"ס דשאובה דרבנן דמה"ת מקוה שלמה לא תפסל במים שאובים דמה"ת ברובא בטל א"כ קמא קמא בטל רק רבנן פסלוה דעתו דגם מקוה שלמה נפסלת בשאובים והשיגו עליו הרמב"ן ותוס' שם, ובאמת אין כונת הרשב"ם שתפסל ע"י ג' לוגים דזה א"א דהרי הוא עצמו הביא שם הא דיבמות פ"ב בנתן סאה ונטל סאה דכשר ופירשה בשאובים וע"כ דכונתו מדרבנן גם מקוה שלמה נפסלה ברוב שאובים או במחצה וכ"כ המהרש"א שם בתוס' ד"ם מכלל כו' שכן הוא דעת הרשב"ם וא"כ מה"ת שוין מקוה שלמה וכ"א סאה מי גשמים דהשאובים בטלי ברובא גם בכ"א סאה ורבנן גזרו בלא נשלם שיעורה שתפסל ע"י ג' לוגים ובנשלם שיעורה שתפסל ברוב או במחצה שאובים. ויש לעיין דא"כ גם מה"ת נפסלה ברוב שאובים שהרי כתב דמדאורייתא השאובים בטלי ברובא:

מכלל דאם היו רוב שאובים פסול מה"ת הוסיפו רבנן בזה, ודוחק גדול לומר דרבנן הוסיפו לפ"ש מחצה ועוד דביבמות שם הוכיחו בהך דנתן סאה כו' דבדרבנן בעי רבייה דאמרו שם מאי לאו דנשתייר רובו ואם רוב שאובים פסול מן התורה הרי בדאורייתא הוא, וע"כ צריך לומר דעיקר כוונא רשב"ם דמה"ת קמא קמא בטל ואף אם יתרבו שאובים על המי מקוה בטלי ומדרבנן אמרו דאם יתרבו השאובים אף מעט מעט תפסל המקוה והיינו הך דנתן סאה כו' ביבמות, וכן פירשו התוס' ביבמות פ"ב דמה"ת קמא קמא בטל, רק הם פירשו זה לענין מי פירות והרשב"ם יפרש כן לענין שאובים, וא"כ להרשב"ם בנפל בב"א יותר ממ"ס שאובים תפסל מן התורה ובנפל מעט מעט יותר ממ"ס תפסל מדרבנן ואפשר דסובר כן בכל האיסורים דמן התורה לא אמרינן חוזר וניעור במב"מ כר"ת ומדרבנן אמרינן חוזר וניעור כהר"י, או דבכל האיסורים חוזר וניעור אף מה"ת רק הכא במקוה מה"ת לא אמרינן חוזר וניעור, אבל מדרבנן תפסל ברוב שאובים. וגם למ"ד מב"מ לא בטל יתכנו דבריו אלה כמש"ל דבנשלם שיעורה לא יגרעו השאובים במיעוטן דהרי אינו טובל בהם רק בהכשרים אבל ברבו השאובים הרי הוא טובל בשאובים ואסור, ודעה זו הביא הבעה"נ שכתב שם איכא למשמע נמי כו' דאע"ג דמקוה שלם הוא אם נפלו לתוכו ארבעים סאה מים שאובים פסלוהו דהא ליכא רובא דכשרות כו' והביא שם ראיה מפסול רביית נוטפים על הזוחלים ודעתו דמחצה פסול נידון כרוב פסול, ונראה מדעתו דאף אם יפלו מעט מעט יצטרפו למ"ס, וכמ"ש הפר"ח בסי' צ"ע

לדעתו דאם נתרבה האיסור אף במב"מ חוזר וניעור וכדעת הרשב"ם, והביא שם עוד דאיכא מ"ד כיון דמקוה שלם הוא לא מיפסל כלל בשאובים כו' ואסיק שם דאם נפלו לתוכה מ"ס שאובים אם יחסר מעט מיד נפסלה דהא חסרי גם המי מקוה ונפסלה ע"י שאיבה, ונראה שדעתו דכל היכא דקיימי המ"ס של המקוה לא תפסל ברביית השאובים אף אם יהיו יותר ממ"ס אבל כאשר יחסר מן המים אשר לפי ערך יחסר גם ממ"ס של המקוה תפסל המקוה, והטעם מובן דאם קיימי המ"ס הרי הוא טובל בכשרים אבל כשחסרו הרי השאובים יועילו להצטרף להכשיר וזה לא אמרינן, ולכן כתב שם עוד דאם היו במקוה מ"א סאה ויפלו בה מ"א שאובים כשרה עד דחסרי שני סאים עם משהו כו' ומרשב"ם נראה דאף בלתי שיחסרו המים תפסל מקוה שלמה ברביית מים שאובים אף אם יתרבו מעט מעט, ובב"י על דין מקוה שיש לו מ"ס ומעין כ"ש כו' כתב וז"ל ובשם הראב"ד מצאתי שמקוה שלם נפסל בשאובים אם נפלו בו למחצה וכ"ש אם נפלו בו רוב פסולים, וכתב ע"ז הב"י ונראה דבנתן סאה ונטל סאה קאמר כו' ולא ראה ד' הראב"ד עצמן שדעה הראשונה המובאת שם סוברת באמת דתפסל ע"י מחצה שאובים והוא עצמו הכריע להקל, ובקיצור דיני מקואות שבבעה"נ בסוף שער המים חשש הוא עצמו לדעה הראשונה לפסול מקוה שלמה במחצית שאובים ומכ"ש ברוב שאובים, אבל אם יחסרו מהמים גם להראב"ד תפסל והרשב"ם באמת דעתו כדעה הראשונה שבבעה"נ כנ"ל, [ובאשכול ס"ס נ"א הביא דעה זו דנפסלה ברוב וגם דעת הראב"ד דאם חסרו המים נפסלה ודחה אותן], אבל האחרונים סתמו להקל בזה דמקוה שלם לא תפסל לעולם ע"י שאיבה וגם אם יחסרו המים לא תפסל אח"כ כסתימת הש"ע ואחרונים בסעיף ט"ו. (ומש"ע אין ראיה כ"כ דגם בנתן סאה ונטל סאה מכשיר בשאובים אף יותר מרובו כמבואר בסעיף כ"ד אבל הש"ך בס"ק ס"ג חשש לפסול בנתן סאה ונטל סאה יותר מרובו ואפ"ה בחסרו מעצמן לא חשש גם אם נפלו שאובים רבים למקוה שלם, ומה שצירף הש"ך דעת הראב"ד שם היינו לצרף דעת הראב"ד להרמב"ם לאסור בנתן ונטל אבל בלא נטל רק חסר מעצמו לא חשש לדעת הראב"ד], ובאמת להסוברים דכולו שאוב או רובו פסול מה"ת אין ראיה להקל במקוה שלם אם יתרבו עליהם שאובים ולכן הרשב"ם דסובר דשאוב פסול מן התורה החמיר בזה [וגם הראב"ד דסובר שאובה דרבנן אפ"ה חשש באם חסר אח"כ מהמים עד אשר לא יהיה בערך מ"ס מי מקוה כאמור] ולמה לא יהיה משפט המקוה ככל איסורי תורה דאם נתרבה רוב איסור אסור מה"ת, רק הרא"ש בריש ה"מ כתב סברתו להקל בזה אף דאיהו סובר דשאוב פסול מה"ת אפ"ה מקוה שלם לא תפסל ברביית שאובים וכתב ע"ז בלא ראיה סברא היא דהא בהשקה נעשו זרועיה

ליטהר מטומאתם וה"ה להטביל בהן עכ"ל. ובאמת שזו סברא גדולה ומכרעת כמש"ל בפ"ק בשם רש"י בפ"ב דביצה דהשקת מים במקוה מדין זריעה היא ונעשין גוף אחד, ואכתי יש להרהר בזה דהרי השקה מועלת גם אם המים הם בתוך כלי ונעשו זרועים ומחוברים למקוה ואילו לענין טבילה אין לטבול בתוך כלי המחובר למקוה או למעין כמבואר לקמן רפ"ה והרא"ש האריך בזה לקמן ושם יתבאר, אבל גם ראיה זאת אינה מספקת להתיר אם נפל בב"א יותר ממ"ס שאובים ולא מצינו טהרה כזאת בהשקה, אבל ד' הרא"ש אמתיים וכמ"ש התה"ד סי' רנ"ד ובודאי גם מ"ס כאחת מים טמאים יטהרו בהשקה למקוה של מ"ס וגם לענין פסול שאובים הדין כן ובפרט לפי מה שאכתוב לקמן דעיקר חשש שאובים הוא מפני מים טמאים וכיון שפקע טומאתן ע"י השקה גם פסולן פקע והרי הם כשרים כמו מקוה ממש: (ה) וראיית הרא"ש שם מד' המשנה אינן מכריעים שלא יפסל ע"י רוב שאיבה רק ראיה אחת שהביא ממשנה דמקואות לקמן פ"ו היו בעליון מ"ס ובתחתון אין בו כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ"ס כו', הרי שריבה בעליון יותר ממ"ס ואפ"ה לא נפסלה (וזו הראיה היא עיקרית דשארי ראיותיו אינן מספיקים רק להכריע דלא נפסלה בג' לוגין כו' ולכן התוס' בב"ב ס"ו לא הביאו רק ראיה זאת), אבל מצינן לדחויי דקמא קמא בטל וכשיטת ר"ת הנ"ל ולכן שם דממלא בכתף ונותן מעט מעט ראשון ראשון בטל אבל היכא דנפלו בב"א יותר ממ"ס שאובים אין ראיה להקל בזה, ולדעה הראשונה שבראב"ד ולפירוש הרשב"ם דגם אם נותן מעט מעט נפסלת ברוב שאיבה צ"ל דשם במשנה לאו דוקא נקט בעליון מ"ס ואיירי שם בהיו בעליון ששים סאים או יותר דאז לא תפסל ברוב שאיבה אם יתן לשם מ' או נ' סאה שאובים, ומד' הראב"ד בבעה"נ פ"ג מוכח דפי' הך משנה דמקואות פ"ו בהיו בעליון מ"ס מצומצמות שהביא ראיה משם דנתן סאה ונטל סאה כשר עד מחצה ודוקא שרובו נפסל [ומיושב בזה קושיית הרא"ש בפ"א בה"מ שלו על הרמב"ם פ"ד מה"מ ה"ז יע"ש בכ"מ והיינו דבהך דנתן סאה פסלו ברובו דוקא ובהך דהיו בעליון מ"ס איירי בהוסיף עוד מ"ס מצומצמות ונחלק לשני מקואות, אבל זה דוחק גדול והעיקר בד' הרמב"ם כמ"ש הכ"מ שם] וא"כ יוקשה גם עליו שהחליט בפ"א משער המים בנתן מ' סאה שאובים לתוך מ"ס מי מקוה וחסר את"כ מהמים דמיד נפסלת בשאיבה כמש"ל בשמו והרי כאן חסרו מהמים ושני המקואות כשרים ובפ"א מוכח מדבריו דגם בנתן מעט מעט השאובים הדין כן דכשיחסרו מהמי מקוה משיעור מ"ס תפסל בשאיבה שהיו בה מקודם ואיך נכשרו בכאן שני המקואות הרי לדעתו גה העליון תפסל שחסר בה ממי מקוה מ"ס, ובאשכול ס"ס נ"א דחה מראיה זו ד' הראב"ד וצ"ל להראב"ד דשם שאני שהתחיל להמשיך ממקוה

העליונה טרם שירדו בה מ"ס שאובים ומעולם לא היה מ"ס שאובים כאחד בתוך מקוה העליונה ולכן בהי' בה מקצת מים שאובים וירד ממנה לתחתון לא איכפת לן בחסרון העליונה דאכתי רובא מי מקוה היא, הא אילו ירדו לתוכה מ"ס שאובים טרם שהמשיך ממנה לתחתון אז תפסל בחסרון כל שהוא מהמים דנחסר שיעור מי מקוה ותפסל במחצית השאובים ומכ"ש ברוב שאובים, וא"כ גם לדעה הראשונה שבבעה"נ ולהרשב"ם בפי' קמא לית פרכא ממשנה הזאת דמעולם לא היה כאן מ"ס שאובים כאחד בתוך העליונה ואם היה בה מ"ס שאובים אף שנפלו מעט מעט כל היכא שהושלם בה מ"ס קודם שירד לתחתונה תפסל במחצת או ברוב שאובים אף בלתי חסרון המים כאמור. באופן דלית פרכא גלויה לדעת הרשב"ם ודעמיה שסובר דמקוה שלמה נפסלת ברוב שאיבה גם אם ירדו מעט מעט ומכ"ש להראב"ד דסובר דהמקוה כשרה אבל אם יחסר ממנה מעט תפסל ברוב שאיבה, ועכ"ז הפוסקים כולם הסכימו להכשיר במקוה שלמה דלא תגרע לעולם על ידי שאיבה וכמש"ל דגם אם יחסרו המים מעט אין בזה חשש והטעם הוא כמ"ש הרא"ש דנטהרו כולם ע"י זריעה דנחשבו גוף א' ואף בנפלו בב"א יותר ממ"ס שאובים חשבינן להו כזרועיה ונחשבו כולן כמי מקוה, [ולהרמב"ם אין זה מספיק דכתבנו לעיל בפ"ק שדעתו דהשקת המים לטהרן לא בעינן במקוה מ"ס ואפ"ה בפחות ממ"ס נפסלו בשאיבה אבל לדעתו שאיבה דרבנן וכיון שאינו אלא מדרבנן לא גזרו על מקוה שלמה כאמור], וגם כי באמת ראיית התוס' והרא"ש מפ"ו דמקואות מה שדחיתי לומר להראב"ד דהתם שאני שנמשכו המים ממקוה העליונה קודם שהיו בה רוב שאובים הוא דוחק גדול דאכתי אחר שהמשיך המ"ס לתחתונה הרי בעליונה מחצית שאובים ואין בה שיעור מ"ס מים כשרים, לזאת העיקר כהסכמת הפוסקים להקל בכל גווני: (ו) והנה להרשב"ם ודעה הראשונה שבראב"ד בבעה"נ דמקוה שלמה נפסלה ע"י מחצית או רוב מים שאובים יודו דמעין אינו נפסל ברוב שאובים כמבואר במשניות דפ"ק, והטעם מפני שהמעין מחובר למקורו ולכן מטהר בכ"ש לרוב הפוסקים אף לאדם כו'] ולכן כל מה שבאו עליו שאובים אכתי נחשב כרבו המי מעין דמקור המעין אין לו קץ כו' ועוד דנחשב השאובים כנזרעו בהמעין ונתחברו למקורן, ולהראב"ד עצמו שדעתו במקוה שלמה שרבו עליה שאובים דאם נחסרו אחר כך מהמים תפסל מיד כתב ג"כ דמעין לא נפסל, באופן זה וז"ל אבל גבי מעין שרבו עליו מים שאובים שאובין קא חסרי מעין לא קא חסר עכ"ל, וכונתו מאחר דמעין מטהר בכ"ש הרי לעולם כ"ש דידיה לא יחסר ולכן לא יפסל אף בחסרו מימיו, ומובן לפ"ז דמעין שרבו עליו שאובים ואחר כך נפסק ממקורו והלך לבריכה וכדומה דאז אין לו דין מעין כמבואר

לקמן רפ"ה א"כ ממילא להרשב"ם ודעמיה יפסל ע"י רוב שאיבה מאחר שפסק ממנו שם מעין אין לו רק דין מקוה כשרה שנפסלת ברוב שאיבה, וגם להראב"ד עצמו נראה דנפסל אף אם לא יחסרו המים אח"כ דהרי אין כאן שיעור מ"ס מים כשרים ומים הללו אין להם רק דין מקוה לא שם מעין ונפסלו ברוב שאיבה כמו במקוה שלמה שנחסרו מימיה אחר ביאת השאובים לתוכה כן גם הכא מאחר שפקע שם מעין מהמים הרי נפסלו ברוב שאיבה, כי לדעתו השאובים לא נטהרו רק בעודן במעין לא יגרעו כח המעין והרי הוא טובל במי מעין אבל בנפסק המעין ורבו השאובים הרי הוא טובל בשאובים, אבל להפוסקים המכשירים במקוה שלמה ברביית מים שאובים אף שנחסר אח"כ מ"מ כבר בטלו השאובים בתוך המקוה כשרה א"כ גם אם באו לתוך מעין כ"ש ואח"ז הופסק ממקורו מ"מ כבר בטלו השאובים ולא יתעוררו מעולם לפסול את המי מעין מפני שגם השאובים נטהרו ע"י זריעתן להמעין, וברבינו ירוחם נכ"ו ח"ה כתב ומעין כל דהו אינן נפסלים במים שאובים כו' ואם הלכו אותן המים שהשליכו במעין למקוה חסר שלא היה בו כלום יש מתירים ג"כ לטבול בו הביאו בש"ך סקמ"א וכתב עליו ומשמע דיש אוסרים והלכך טוב להחמיר ע"כ, [ובתשובות הרא"ש כלל ל"א סי' ט' מבואר בענין כזה ממש שר' מצליח אסר בזה יע"ש והרא"ש התיר דאזיל לטעמיה דגם במקוה של מ"ס המים הושקו ונטהרו, אך מ"ש הרא"ש שם וכ"ש בנידון זה שמושכין המים כו' לא אדע מהו הכ"ש), ולא חתר להבין טעם האוהרים ולדעתי האוסרים הוא הראב"ד עצמו דפוסל מקוה שלמה שרבו שאובים אם יחסרו מימיה כמו כן הכא שנפסקו מי המעין הרי אין כאן מ"ס מים כשרים ויתעוררו השאובים לפסול מאחר שפסק ממנו שם מעין אבל לכל הפוסקים דמכשרי במקוה שלמה שרבו שאובים אף בחסרו מימיה, גם במעין שנפסק לא יתעורר פסולו לעולם, כך נראה לדעתי ואין להחמיר בזה כלל, ובלא"ה דעת הראב"ד עצמו מופלאת היא שלדעתו דחושש בנחסרו מימיה שיתעוררו השאובים לפסול א"כ גם בנפלו פחות ממ"ס שאובים נימא כן, ד"מ מקוה שלמה של מ"ס שנפל לה עשרים סאה שאובים ונחסר אח"כ ג' סאה מהמים או אף פחות מזה יתעוררו השאובים לפסול. ומאחר דבזה מודה הראב"ד דהשאובים נבטלו ברובן ממילא גם ברבו שאובים הרי מאחר דאין בהן כח לפסול את מי המקוה לדעתו הרי נבטלו ג"כ ונטהרו גם המה ולא יתעוררו אח"כ לפסול, וגם יש להקשות על דעת הראב"ד דהשאובים עצמן לא יטהרו לעולם א"כ במי מעין מועטים שרבו מים שאובים דמטהרינן לטבול בהן במ' סאה והרי גם אם מי מעין מטהר בכ"ש לאדם מ"מ בעינן שיתכסה כל גופו בב"א לפחות עשרים סאה וכדומה ואם בהמי מעין לא היה כשיעור שיתכסה גופו הרי הוא נטהר בצירוף

השאובים וע"כ לומר דגם השאובים יועילו לטהר ונטהרו גם הם אם כן גם במקוה של מ"ס נימא הכי דהשאובים נטהרו לגמרי ואולי יש לחלק לדעתו בין מעין למקוה:
היוצא מכ"ז להלכה, במקוה שלמה של מ"ס שהרשב"ם ודעה אחת בבעה"נ פוסלים אותה ברביית שאובים בנפילה אחת ואף גם מעט מעט ואנן קיי"ל להכשיר בכל גווני והראב"ד דעתו להחמיר בחסרו אח"כ ממ"ס מים כשרים וגם בזה לא קיי"ל כן, ומקוה של מי גשמים שמריקין אליה מים חמין בכל יום ושואבין ממנה להריק לחוץ לדעת הש"ך שחשש לדעת הרמב"ם בנתן סאה ונטל סאה בשאובים יש לפסול בזה. ובספר נחל אשכול ס"ס נ"א ראיתי שכתב דאין בזה חשש לדעת הרמב"ם נראה שהבין שדוקא בנתן ונטל סאה חיישינן ולא בהריק כאחת וראייתו מהא דפ"ו מ"ח דממלא בכתף שפסקה הרמב"ם בפ"ד מה"מ, וטעה בזה שהרמב"ן הסביר להרמב"ם דבלקח ביד יש בה חשש מפני מה"ע ולא בירד מאליו וכ"כ בכ"מ וב"י וא"כ בהריק כולה כאחת הדין כן, אך בחסר מאליו הרמב"ם מכשיר ולדעת הראב"ד גם בזה חיישינן ולא קיי"ל כוותי' וכמ"ש דגם הש"ך לא חשש לזה, ובמקואות שלנו העשויין עפ"י תיקון רבינו הגאון החסיד נ"ע אף שהחליט שדינם כדין מקוה מ"מ אין חשש במה שמריקון מהם המים דעיקר מימיו מי מעין הם ואין בזה חשש מראית העין וכמשי"ת לקמן פ"ז בע"ה מ"ב פ"ב ובמעין כ"ש שרבו עליו שאובים ואח"כ נפסק המעין ממקורו להראב"ד יתעוררו השאובים לפסול ולדידן נראה דאין להחמיר בזה, אך הש"ך בסקמ"א חשש בזה. ודין מקוה חסרה ברביית שאובים לענין פסול דאורייתא נח' לעיל סוף אות ב'.:
(פסקא ב') עוד במשנה ד' וחכ"א בין בתחלה בין בסוף שיעורו ג' לוגין. דקדוק לשון המשנה שלא סיימו חכמים דבריהם בסגנון ד' ר"א שאמר וג' לוגין על פני המים על המשך זה היה גם לחכמים לסיים בין בתחלה בין על פני המים כו'. ולשון הרמב"ם רפ"ה מהלכות מקואות בין שקדמו השאובים את הכשרים בין שקדמו הכשרים את השאובי' או שנפלו שתיהן כאחת בין שנפלו ג' לוגין לחוך מ' סאה או לפחות ממ"ס נפסל הכל ונעשה שאוב זו היא גרסת הכ"מ ברמב"ם ונתלבט בזה בכ"מ וכן בב"י דהרי במ"ס לא תפסל ע"י שאיבה כמבואר בד' הרמב"ם בכמה דוכתי יע"ש מה שנדחק בזה, וגרסת דפוסים שלנו ברמב"ם כיון שנפלו ג' לוגים לתוך מ' סאה קודם שנפלו בו מ"ס או לפחות ממ"ס כו', ולפ"ז נתיישבה קושיית הכ"מ כמובן. אבל אין גרסא זו מיושרת דא"כ למה סיים או לפחות ממ"ס היינו הך שהתחיל ברישא שכתב קודם שנפלו בו מ"ס, ולכן העיקר כגירסת הכ"מ וכוונתו דאם עירה שאובים כאחת עם מי המקוה של גשמים ונשלמו כאחת המ"ס של מי גשמים עם הג' לוגים של שאובים נפסלה ג"כ וקאי

על סוף דבריו שאמר או שנפלו שתיהן כאחת וע"ז אמר שאם נפלו הג' לוגים עם המ' סאה כאחד ונשלמו יחד נפסלה ולא תכשר המקוה כ"א שבאו המי גשמים מ"ס והושלמו קודם שהושלמו הג' לוגים של שאובים אבל אם נשלמו כאחד נפסלה. [ואף שבידי אדם א"א לצמצם לדעת הר"ר שמעי' בתוס' ערובין ו' ע"א ובחולין כ"ח ע"ב הנה באמת יהיה דינו כספק שאובים וא"כ אזלינן ביה להקל ומרמב"ם משמע להחמיר אבל באמת התוס' החליטו שם דבידי אדם אפשר לצמצם יע"ש), והוציא הרמב"ם כן מדקדוק לשון המשנה שאמרה בין בתחלה בין בסוף כו' דמשמע דבסוף וגמר השלמת המ"ס נפלו הג' לוגים אפ"ה נפסלה ואיך יצוייר זה אם לא שנפלו כאחת ונשלמו כאחד הג' לוגים עם המ"ס אפ"ה פסולה ולא תתכשר עד שיושלמו המ' סאה מקודם, וכן נכון לדינא:

הא דגסטרא שהיא משוקעת בתוספתא המובאה בר"ש ית' לקמן פ"ו מ"י דהר"ש פי' שם המשנה ע"פ ד' תוספתא הלזו:

מ"ה מקוה שיש בו ג' גומות כו'. טעם ר"ש דמכשיר מפני שסובר דמים השאובים שבגומות לא חשבינן להו כמעורבים והוי כמקוה שאוב בצד מקוה כשר דאין הכשר נגרע אף אם אין בה מ"ס לא תפסל ע"י השאוב שבצדו ורבנן חשבו להו כמעורבים עם מי המקוה מפני שהן בתוך חפירת המקוה עצמה ולדעת הרמב"ם פ"ו מה"מ הי"א כל היכא שהמים שאובים הם באמצע פוסלים אף אם לא נתערבו במקוה ולמד כן מדין האבק שבמרחץ לפירושו שם בפ"ו מ"י, ומה דאמרו שם במי"א במטהרת שבמרחץ דאם יש כנגד הנקב ג' לוגים נפסלה ביאר הוא בהי"ב דשם נחשב כאלו השאובים הם באמצע העליונה, ולפ"ז אפשר לומר דר"ש חשב לה כאילו הם מן הצד ורבנן חשבי לה כאילו הם באמצע, ובש"ך סקנ"ב פסק ג"כ כך דבאמצע פוסל מים שאובים אף שלא נתערבו [עיין בדגמ"ר שם]. אבל אני מסופק אם הר"ש והרא"ש יודו לזה ואפשר דהם יסברו דאף באמצע אינן פוסלים כל היכא שלא נתערבו בתוך מי המקוה וכן מוכח קצת לקמן פ"ו מ"ג יע"ש, והא דמטהרת שבמרחץ ספ"ו לקמן התם שאני דנחשבו כמעורבין ממש וכן כאן במשנתנו לרבנן נחשב כמעורב ממש ויתבאר זה לקמן בע"ה ולהלכה ודאי יש לחוש לדעת הרמב"ם כהסכמת הש"ך, וד' משנה הזאת לא הובאו בטוש"ע ולא ידעתי למה:

(פסקא ב) שם אם ידוע שנפל לתוכו מ"ס כו'. כתב הרא"ש בריש ה"מ דמשמע אם היה ספק פסול מספק והביאו הב"י ובכ"מ פ"ה ה"ד והשיגו התוי"ט דהרא"ש לשיטתיה דסובר דשאובים דאורייתא אבל להרמב"ם אזלינן בספיקו לקולא, ובאמת ד' הרא"ש אינם מובנים לי דגם לשיטתיה דשאובים פסול מה"ת הוא בכולו או רובו שאוב כמש"ל במ"ד אבל כאן בספק ג' לוגים לכ"ע ספיקו לקולא כדלעיל במ"ג, ואף לר"ת דסובר דג'

לוגים כו' הרי הם הל"מ היינו בתחלת המקוה כמש"ל אבל על פני המים לכ"ע הוי דרבנן וספיקו לקולא, והתוי"ט הסביר לה להרא"ש דקודם שנעשה רוב המקוה בהכשר פסלינן מספק ולא הבנתי זה, חדא דכאן במשנתנו איירינן אחר שהיה רוב המקוה בהכשר דהרי אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים כו' ולהרא"ש הוי דוקא בידוע ובספק יפסל כל שלא נפל מ"ס בבירור קודם שהגיע לגומא השלישית והרי היו שם שלשים סאים או יותר רק ספק אם הגיע לארבעים אפ"ה נפסל מספק להרא"ש, ועוד דגם אם מספקא לן בנפילת הג' לוגים קודם שהיה המקוה בהכשר אין כאן ספק דאורייתא דהרי לא נשלם רובה ע"י שאובים, ועד כאן לא אמרינן דבעינן רובו בהכשר היינו אם רוב המקוה יהיה משאוב או מחציתו וע"פ מה שביארתי לעיל במ"ד חילוקי דעות דלר"ת די גם במיעוט מי גשמים רק שנפלו אח"כ השאובים מעט מעט ולהר"י בעינן שיהיה בין הכל כ"א סאה מי גשמים בין אם קדמו השאובים או קדמו המי גשמים כמש"ל באורך אבל בזה אין נ"מ כלל אימת נפלו הג לוגים אם קודם שהושלמה לרוב מקוה כשרה או אח"כ לעולם כל שאין הספק רק בג' לוגים הוי פסולו דרבנן ואזלינן בספיקו לקולא, וכן מוכח מסתימת המשנה לעיל במ"ג וכן מוכח בסתימת ד' הפוסקים בש"ע סעיף ד' ומסעיף ס"ז והלאה דכל היכא שאין הספק רק במיעוט שיעור מ' סאה היינו בי"ט סאים שאובים אזלינן בספיקו לקולא אף אם הספק הוא שמא היו השאובים מקודם [רק לר"ת הוי ספק דאורייתא בזה] ומכ"ש בג' לוגים על פני המים גם לר"ת הוי סד"ר גם אם הספק הוא שמא נפלו קודם שהושלמו לרוב שיעור מקוה וא"כ ד' הרא"ש והתוי"ט אינם מובנים כלל, וצ"ל דהרא"ש הכי קאמר דמפני שהוחזק כאן שאובים ג' לוגי' בחפירה הזאת הרי אתחזק איסורא ולכן אזלינן בספיקו לחומרא וסובר הרא"ש דאיסור ד"ס שאין לו עיקר בדאורייתא אזלינן בספיקו לקולא אף היכא דאתחזק איסורא, ומדמחמרינן הכא באתחזק איסורא מוכח דאיסור הזה יש לו עיקר בדאורייתא היינו דכולו שאוב אסור מה"ת ולכן מחמרינן גם בדרבנן דידיה בספק ג' לוגים היכא דאתחזק איסורא מפני שעיקרו מן התורה. כך נראה לדחוק בד' הרא"ש גם שלשונו אינו סובל כ"כ:

ואכתי אין זה נייח כ"כ דהרי לפמש"ל במשנה א' בדין סד"ר ביש לו חזקת איסור דלתוס' בשבת ל"ד מוכח דסברי דגם איסור דרבנן שאין לו עיקר בדאורייתא אזלינן בספיקו לחומרא היכא שיש לו חזקת איסור והרא"ש בשבת הסכים להתוס' שם וא"כ גם אם שאובים כולן הוא דרבנן יש לן להחמיר בספיקו, ואף שכתבתי שם שמתוס' אין ראיה להחמיר בכל סד"ר מ"מ גם להקל אין ראיה משם ומנ"ל להרא"ש להוכיח כאן שיש לו עיקר בדאורייתא, וצ"ל דכאן לא מיקרי אתחזק ממש האיסור דלא הוחזקו השאובים

בתוך המי מקוה רק סמוך להן ואפ"ה מיקרי קרוב יותר לאיסור ואם לא היה לו עיקר בדאורייתא היינו מקילין בזה ומפני שעיקרו מן התורה החמירו בכה"נ, אבל מפני דחיקת דברים אלו נראה שהב"י הסכים להרא"ש כפשט ד' המשנה דאזלינן בספיקו לחומרא ולא מטעם דעיקרו דאוריי' רק מפני דכאן אתחזק האיסור. ואף לפמש"ל דהש"ע בא"ח פסק כהרמב"ם דסד"ר שאין לו עיקר כו' מקילינן בספיקו גם באתחזק איסורא נוכל לומר דכאן גרע יותר שהשאובים קדמו למי מקוה והוחזק החפירה הזאת בג' לוגים וספק אם באו לשם המ"ס קודם התחבר הג' לוגים וגם קרוב הוא שיפלו הג' לוגים מקודם שהרי הוחזקו שמה לכן החמירו בספיקו, וצדקו ד' הב"י לכ"ע:

היוצא מזה להלכה דספק ג' לוגין שנפלו אף קודם שהיה רוב מקוה בהכשר אם אח"כ נשלמה המקוה במים כשרים לכ"ע אזלינן בספיקו לקולא אף למאן דסובר שאובים דאורייתא ודלא כהתוי"ט, ונידון משנתנו בג' גומות מפני שהוחזקו שם הג' לוגים כו' יש להורות כהב"י דאזלינן בספיקו לחומרא, אך באם כבר טבל נראה דיש להקל גם בזה דהעיקר כתבתי לעיל דקיי"ל דסד"ר שאין לו עיקר כו' מקילינן בספיקו אף באתחזק כו' ואף לפמש"ל דספק כולו שאוב החמירו בספיקו מ"מ בספק ג' לוגים מותר, אך לדעת הרמ"א שהחליט דשאובה דאורייתא א"כ יש לו עיקר בדאורייתא א"כ צ"ע להקל אף אם כבר טבל ונראה להקל:

מ"ו המסנק את העיט כו' היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול כו', כפי הבנת הרמב"ם ור"ש:

והרא"ש הא דהיה תולש ומשכו כו' אירי גם שתלש בידיו לחוד אף שלא ע"י כלי אפ"ה כיון שהגביהן בידיו נחשבו כשאובים וכן הוא דעת הראב"ד בבעה"נ בגרסא שלפנינו בבעה"נ בשער המים פ"ג שכתב שם והלכתא רבתי איכא למילף מהאי טעמא דכל היכא דשקיל מיא בידיה ורמי למקוה ל"ש שקיל להו במנא ול"ש שקיל להו בחפניו ורמי למקוה פסול דהא בידי אדם הוא כו' [ולפני הב"י היה גרסא אחרת ויתבאר לקמן] וכ"פ בטוש"ע בסעיף ל"ט וסעיף ס"ג וס"ד יע"ש, ולפי דעת הסוברים דשאובה דאורייתא גם אלו שבאו שלא ע"י כלי רק ע"י תפיסת יד אדם נחשבו כשאובים מן התורה, ואדרבה הראב"ד שם כתב דמסתבר אליו לומר דאם נניח דשאובים דאורייתא לא אסרה תורה כ"א אותן שבאו ע"י תפיסת יד אדם אף שלא היו בכלי ולהיפך אותן שהיו בכלי ואתו ממילא למקוה כמו מי גשמים שזבו דרך צינור המקבל או במניח כלים תחת הצינור דלקמן רפ"ד כל שבאו שלא ע"י תפיסת אדם הם פסולים מדרבנן דכלי לא כתיבא באורייתא ודרשת הת"כ פרשת שמיני מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים כו'

בא לאפוקי שהוגבהו ע"י אדם ובאו ע"י למקוה אבל אותן שהיו בכלי ולא ע"י אדם אותן לא פסלי רק מדרבנן, וכ"כ האשכול בס"ס נ' אך סיים שם דאפשר דגם תפיסת יד אדם דרבנן, ואף לדעת הר"ש לעיל בפרקין והרא"ש בריש ה"מ דשאובים ע"י כלי הוא דאורייתא מ"מ יודו דגם אותן שבאו ע"י אדם בלתי כלי פסולים ג"כ מה"ת ולקמן אות ת' יח' דנראה דלר"ש ורא"ש תפי"א הוא מדרבנן, וזהו הטעם גם להא דסגוס שהעלהו מן המים בתוספתא המובא בר"ש וכן הא דסחט שער שבראשו דפסלי המקוה הכל הוא מטעם תפיסת כח אדם דהסגוס עצמו אינו עושה להמים שאובים דהרי הוא אינו כלי להחזיק המים דגרע מכלי שניקב ככונס משקה רק הטעם הוא מפני תפיסת יד אדם וכן הא דסוחט את כסותו דלקמן פ"ג מ"ג הוא מטעם זה, וכן הא דזילף בידיו וברגליו ג' לוגין למקוה דפוסלים המקוה כמבואר בר"ש לקמן מ"ט הוא מטעם זה וכמבואר כ"ז בראב"ד בבעה"נ שם ובתשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' רל"א ובד' הרא"ש בה"מ סי' ב', והא דבשער שבראשו צייר בתוספתא שהיו המים שאובים מקודם כבר כתב הב"י בד"ה תניא בתוספתא פ"ג דמקואות היה בראשו כו' [הוא על ציון בד' הטור ל"ש סוחט כסותו לתוכו כו'] דלאו מפני שהיו שאובים מקודם פסלי המקוה אם סחטן אח"כ דהרי כבר נטהרו והושקו במי מקוה רק עבור שנתלשו אח"כ ע"י כח אדם וגם אם לא היו שאובים היה הדין כן, ומה דנקט בתוספתא שאובים בראשו כתב הב"י דלרבותא דרישא נקטה יע"ש. ולדידי נראה דלרבותא דר"ש נקט לה דאפ"ה ר"ש, מכשיר בזה מפני שכבר נטהרו והושקו במי מקוה, דנראה דגם על הא דהיו בראשו ג' לוגים פליג ר"ש מפני שלא נתכוון, ונראה דגם ר"ש דפליג במתניתין ובהא דסגוס ובסחט שערו כו' יודה ג"כ בגוף הדין דכל שנתלשו המים ע"י אדם מיקריא שאובים רק דמכשיר בדין משנתנו מפני שתלישתן מן המקום היה שלא לדעת אדם ולא נתכוין לתולשן הא אלו נתכוין לתולשן כמו בזילף בידיו בכוונה ג' לוגין למקוה פוסל ר"ש ג"כ ואם כל המקוה נעשית כזו יפסל מה"ת למ"ד שאיבה דאורייתא, וקרוב היה אצלי לומר דר"ש דמכשיר כאן לשיטתיה אזיל בשבת דמתיר דבר שאינו מתכוין וכן בכלאים פ"ט מ"ה ו' ובכל התורה מתיר ר"ש דבר שאינו מתכוין לכתחלה וכמבואר בשבת כ"ט ע"ב, אבל הפוסקים לא הבינו כן דהרי בכל דוכתי קיי"ל כר"ש וכאן פסקו דלא כוותיה, וצ"ל לדעתם דר"ש מכשיר כאן מפני שלא היה לדעת כוונת אדם וסובר ר"ש דדין תלישה ע"י אדם שוה לדין נתמלאו בכלי דמכשרינן לקמן מ"ז ח' אליבא דר' יהושע בנתמלאו שלא לדעת אדם כמשי"ת לקמן ומשוה ר"ש גם תלישה ע"י אדם שלא לדעת כוונת תלישה, ורבנן דמתניתין מחמרי יותר בתלישה ע"י אדם דפוסל גם שלא לדעת ובנתמלאו בכלי בעינן לדעת דוקא ויש לומר

שצדקו ד' הפוסקים מפני דכאן הוי פסיק רישיה מה שלא נתכוין לשאוב ובכל דוכתי אמרינן דמודה ר"ש בפסיק רישיה וע"כ הכא טעמא אחרינא הוא, אבל באמת נוכל לומר דנידון דמשנתנו וכן הך דסגוס בשעה שהגביה הטיט או את הסגוס אין כוונתו על הגבהת המים וגם לא ניחא ליה בהנבהתן ואם היה ביכלתו להגביה הסיע בלא מים וכן הסגוס היה ניחא ליה יותר והוי פסיק רישי' דלא ניחא ליה והרי כתבו התוס' כתובות ו' בשם הערוך וכן בשבת ק"ג ע"א דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר לכתחלה וגם התוס' שחולקים נראה דעתם דאין בו רק איסור דרבנן וכ"כ המ"מ פ"א מה"ש דהאוסרים בדלא ניחא ליה אפ"ה חיוב אין שם, ובפרמ"ג בא"ח סי' של"ז בא"א סק"ב כתב דבדרבנן פ"ר בדלא ניחא ליה לכ"ע מותר א"כ הרי כאן פ"ר בדלא ניחא ליה ובמלתא דרבנן ולכן מתיר ר"ש אם לא נתכוין לשאוב המים מפני שלא ניחא ליה בהגבהתן ואינו מתכוון להגבהתן ומודה ר"ש אם היה מתכוין להגבהת המים דהיה פוסל בהגבהתן דיש כאן תפיסת אדם אבל בלא נתכוין לשאיבת והגבהת המים לית כאן איסור תפי"א דלא ניחא ליה וא"כ הלכה כר"ש בהא אבל מה אעשה שהפוסקים לא הביט כי בטלה דעתי כו' ואפשר שהפוסקים דעתם כמ"ש הרשב"א ורא"ש בשבת ק"י ע"ב דפ"ר דלא ניחא ליה לא הותר רק בשבת לא בכל התורה, ועכ"ז יש לומר דהכא היקל רש במלתא דרבנן דהרי כאן בשאובים בעינן ניחא ליה דוקא ודומה לדיני שבת, ומובן מכאן דאם נפילה למקוה היה שלא בכוונה אפ"ה פסול לכ"ע דעד כאן לא נחלקו ת"ק ור"ש אלא באם ההגבהה היה שלא בכוונה דרבנן מחמרי בתפי"א יותר משאיבה בכלי ופסלו אפי' בהוגבהו שלא בכוונה אבל לענין נפילה למקוה שלא בכוונה בשאובים בכלי פסלי בנפלו שלא בכוונה ודאי דגם בתפי"א פסלי בנפל שלא בכוונה, ועש"ך בסקמ"ו שלא כתב כן ויתבאר לקמן:

ב ולדעת הרמב"ם וסייעתו דכל עיקר דין שאיבה הוא מדרבנן ביאר ג"כ בפי' משנה דמניח קנקנים ובחבורו פ"ד ה"ג דדרשת חז"ל באסמכתא מדרשת הקרא דאך מעין ובור דמה מעין בידי שמים עיקרו בא לאפוקי תפיסת יד אדם ולכן בדין משנתנו בתלש המים בידיו פסולים מדרבנן כמבואר בדבריו פ"ה ה"ז וכן הא דסוחט שם פ"ה ה"ב הוא מטעם זה, ומה שלא כתב דין בידיו ג' לוגין דפסלי יתבאר לקמן, והמשך ד' המשניות הך דהמסנק את הטיט כו' והך דלקמן מ"ז ח' דמניח קנקנים בראש הגג כו' והסייד ששכח עציץ כו' דבא התנא לבאר על מה שאמר לעיל דג' לוגים שאובים פוסלים את המקוה ושב לבאר מה נקרא שאובים ואמר דלאו דוקא בכלי מיקריא שאובים רק גם אם נתלשו בכח אדם שלא בכלי ג"ז מיקרי שאוב ואף שלא נתכוין לשאבן ולתלשן פוסלים ג"כ ופליג בזה ר"ש בלא נתכוין כו' ומודה בנתכוין לתלשן כו' והדר אמר דגם בנשאבו בכלי

אם נתמלאו שלא לדעת אדם כמו במניח קנקנים כו' אינן פוסלים לפ"ד הרמב"ם ורא"ש לקמן לפרש בד' ר' יהושע דמתיר במסדר קנקנים כו' אף שלא בהמשנה רק מפני שלא נתמלאו לדעת אדם [ודלא כר"ש לקמן וכמשי"ת והתוי"ט שכתב לקמן שדעת הרמב"ם כהר"ש שגה בזה ויתבאר לקמן] דכלי לא כתיבא באורייתא רק שיהא בידי שמים לא ע"י תפיסת אדם ודרשת הת"כ האריך בה הרמב"ם בפי' לקמן פ"ז לבארה וכן בחבורו פ"ד ה"ג דקרא אמר מעין דמוכיח שיהא בידי שמים ואמר בקרא מעין ובור דמשוה מעין לבור ובור חפור יש בו תפיסת ידי אדם וילפינן מזה דהותר תפיסת ידי אדם בצד מה ולכן התירו במניח קנקנים אף שהיו בכלי והכלי הרי נעשית בידי אדם אפ"ה לא פסלי כו' מפני שהמים לא באו לדעת אדם והכוונה לדעתי דעל הכלי שמחזיק המים לא הקפידה התורה שתעשה בידי אדם כמו הבור שנעשה בידי אדם שמחזיק המים אבל גוף המים הקפידה התורה שלא יהיה בהן תפיסת י"א ולכן בתולש הטיט או בהא דסנוס ששלט יד אדם בגוף המים פסלי המקוה ואף שכ"ז אסמכתא היא לדעתו מ"מ כך היה גזירת חכמים, ואפ"ה בנתמלאו הכלים מאליהן והיה לדעת אדם כמו במניח כלים תחת הצינור דלקמן רפ"ד פסלו חז"ל מפני שדעתו מחשבת אותן כאלו באו ע"י אדם, ואם היה שלא לדעת לא גזרו בזה, אבל באם גוף המים באו על ידי תלישת אדם גם שהיה שלא לדעת אדם ושלא ברצונו נזרו בזה לפסול כמו בנעשה לדעת אדם, זהו תוכן ד' המשניות לפי' הרמב"ם ורא"ש [ודלא כר"ש שפי' לקמן דר"י טיהר עבור המשכה] וכן קבעו בטוש"ע סעיף מ"א מ"ב מ"ג, ומ"ש בבעה"נ שם דגם הך דפ"ז מ"ו הטביל בו את הסגוס העלהו כו' דגם שם הכונה דאם הגביהן וזבו המים נפסלו המי מקוה וכן הא דכר וכסת שם צ"ע א"כ מדוע לא פליג שם ר"ש כהך דמסלק הטיט וצ"ל לדעתו דמחלוקת ואח"כ סתם הוא ומדברי הרמב"ם ספ"ח מה"מ מבואר דשם אייריין מדין צירוף אם לצרף המים לשיעור מ"ס ומודה ר"ש בהא שאין המים מצורפים ואה"נ דאם הגביהן לת"ק נעשו שאובים ולר"ש לא נעשו שאובים כדפליג בתוספתא בהך דסגוס:

ג ומזה ודאי ראיה גדולה דכל עיקר דין שאיבה בכלים הוא מדרבנן ולכן הקילו בנתמלאו הכלים ממילא אם היה שלא לדעת אדם ואם נתלשו המים בידי אדם החמירו שלא לדעת כמו לדעת מפני דנעשה ע"י אדם עצמו ואינו ניכר כ"כ אם נעשה לדעתו או לא, אבל להנחת הר"ש והרא"ש דשאיבה בכלים הוא מה"ת גם שלא ע"י אדם א"כ גם אם נימא דמה"ת בעינן שנעשה לדעת אדם מ"מ איך לא גזרו בנתמלא שלא לדעת אדם אטו לדעת והרי בנתלשו ע"י אדם אסרו גם שלא לדעת אדם כגון בתולש העיט או בהא דסגוס כו' ולמה בנתמלאו הכלים לא גזרו לפסול שלא לדעת כו', ועוד שגוף העניין רחוק מאד

לחלק בדאורייתא בנתמלא הכלי לדעת יפסל מה"ת אם רובו בשאוב ואם נתמלא שלא לדעת אין בו חשש דאורייתא דהיכן מצינו יסוד לזה בדאורייתא ולא מצינו כזה רק לענין הכשר מים מדרשת הש"ס בב"מ כ"ב כי יותן דומיא דכי יתן וכמו כן לענין פרה ועגלה עובד דומיא דעבד בב"מ ל' ע"א, אבל לענין שאובים לא מצינו כזה דרשה דאורייתא שאם יתמלא הכלי לדעת תפסל מן התורה ואם שלא לדעת אינו פוסל [וגם למה חז"ל לא גזרו על שלא לדעת], ולכן אם היינו מניחים דשאובה דאורייתא היה מן ההכרח לומר כד' הראב"ד בבעה"נ הנ"ל באות א' דמה"ת אינו פוסל רק הנשאב ונתלש ע"י אדם דמה מעין בידי שמים כו' וחז"ל גזרו בנתמלא כלי מאליו לדעת אדם גזירה אטו שמלא בידיו, אבל א"כ לחנם נתלבטו התוס' והר"ש והרא"ש בהא דב"ב ס"ו שאמרו שם דשאובה דרבנן ואוקמוה בג' לוגים דוקא והרי שם איירינן בצינור שחקקו ולבסוף קבעו והמים הלכו מאליהן בצינור שלא ע"י תפיסת י"א ושאיבה כי האי ודאי הוי דרבנן, ובאשכול בסי' נ' כתב באמת כן ליישב הך דב"ב מפני שלא באו ע"י תפי"א, ומוכח מזה שהם פירשו דכל הבא בכלי אף ממילא הוי מה"ת אם יהיה רובו שאוב א"כ מאין הרגלים לחלק בין נתמלא לדעת או שלא לדעת, ולכן נראה דהר"ש לקמן מ"ז ומ"ח פי' בד' ר"י דמכשיר במניח קנקנים לנגבן ובסייד ששכח עציץ ופי' שם בדר"י דמכשיר מפני דהוי שאובה שהמשיכוה כולה ולא רצה לפרש מפני דהוי שלא לדעת כו' ור"י מכשיר בזה אבל הרמב"ם והרא"ש לא הודו לו וכמ"ש הפוסקים כולם דאף הטוש"ע וכן הרמב"ם דפסלי בשאובה שהמשיכוה כולה הכשירו בהא דמניח קנקנים כו' מפני דהוי שלא לדעת, וכן מבואר להדיא בת"כ פרשת שמיני אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקוה כו' יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ת"ל בור כו' הרי מבואר דמניח קנקנים הוכשרו מימיהן מפני דהיו שלא לדעת אדם כד' הרמב"ם פ"ד ה"ג, וגם הר"ש עצמו הרגיש בסתירת דבריו מרפ"ד לקמן בשוכח כלים בחצר דלכ"ע הוכשרו למי מקוה יע"ש, וכיון שמוכח דשלא לדעת בנתמלא בכלי אינו פוסל כלל זה ודאי יוכיח דגם בנתמלא לדעת אין פסולו מן התורה רק דוקא בנתלש ע"י אדם עצמו יש מקום לומר דפסולו מן התורה כד' הראב"ד הנ"ל. אבל האמת הוא דכל עיקר שאובים הוא מדרבנן וגזרו בנתלש על ידי אדם שלא בכלי אף שלא לדעת כו' ובשאובים בכלי מאליו לא גזרו שלא לדעת כנ"ל:

ד אבל א"כ דכל עיקר שאיבה אינו אלא מדרבנן הרי כתבו התוס' בב"ב ס"ו והר"ש לעיל בפרקין והרא"ש בריש ה"מ והר"ן בשבועות דלמה גזרו כלל על שאובה הוא מפני שמא יטבול בכלים ובכלי ודאי אסור לטבול מן התורה וא"כ למה הוצרכו לגזור עוד על מים

התלושים בידי אדם אף שלא היו בכלים, ולזה יש לומר דאי לא הא לא קיימא הא והשוו דין מים שנתלשו בידי אדם לשאובים בכלי, אבל דא עקא איך החמירו בטפל יותר מן העיקר דבנתמלאו בכלים מאליו שלא לדעת אדם התירו לעשות מזה מקוה לכתחלה כמו במניח קנקנים לנגבן כו' ובנתלשו בידי אדם אף שלא לדעת פסלו אף בג' לוגים, ויש לומר דנתמלא שלא לדעת דכלים לא היה כונתו כלל שיתמלאו הכלים מים ולכן לא נחשבו כשאובים משא"כ הך דסגוס וכן מסנק את הטיט ע"כ היה דעתו להגביה המים רק שלא נתכוין לעשותן שאובים ולכן פסלי, [וכה"ג אכתוב לקמן בהך דלכיון שזילפו בידיו כו' שיש פנים דקיל יותר מפני שלא נתכוונו כלל להמים]. אבל באמת נראה בהך דמסדר קנקנים בתוך הבור שנתנן מתחלה כדי שיבאו המים לתוך הקנקנים לחסמן כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה שנתנן כדי לשתות מים רק שלא היה דעתו לעשותן שאובים שהיה הבור מלא מים ויבאו המים גם בתוך הקנקנים ואח"כ נבלעו מי הבור ונשאר המים בתוך הקנקנים מכשרינן בהא אף שהיה דעתו להמים רק מפני שלא כוון לעשותן שאובים, אבל בב"י מבואר דגם בהך דמסדר קנקנים איירי באופן שלא רצה שיבאו בהן המים כלל וא"כ יש לחלק כמ"ש דכאן גרע יותר שכוון להמים אבל פשט המשנה הוא כמ"ש דגם שרצה שיבאו המים אפילו הכי כשרים, ונוכל לדחוק בזה כמש"ל דכאשר הובאו בידי אדם אינו מבחין בין לדעת או שלא לדעת משא"כ בנתמלא הכלי מאליו, אבל אכתי לא דייק דגם אם נתמלאו הכלים שלא לדעת הרי בכלי ודאי אסור לטבול מן התורה והיה להם לגזור גם אחר שהורקו מן הכלי פן יבאו לטבול בתוך הכלי עצמה כמו בנתמלאו לדעת, דגזירה שמא יטבלו בתוך הכלי חדא היא, ועוד דדרשה דת"כ מה מעין בידי שמים כו' שהיא אסמכתא לפסול שאובים אינה מסכמת עם גוף ענין גזירת שאובים בתרתי, חדא דדרשה דת"ק עיקרית היא שלא יהיה מי מקוה ע"י אדם וכלי אין סמך בתורה לפסול והגזירה היה עבור הכלי, ועוד דלפי דרשה דת"כ מקשינן מעין לבור להתיר תפיסת אדם בצד מה והיינו במניח קנקנים לנגבן כו' כמבואר בת"כ וע"כ לומר דהתורה לא הקפידה על חפירה שתחזיק המים שתהיה בידי אדם כמו בור ולכן הותרו כלים שנתמלאו שלא לדעת אף שהכלים נעשו ע"י אדם ועיקר הקפדת התורה לפי אסמכתא דת"כ היא על גוף המים עצמן לא על כלי המחזיק המים, והרי הגזירה היתה שמא יבאו לטבול בתוך הכלי והיינו עבור מקום החזקת המים לא עבור המים עצמן, ואין זה מדרך דרשות האסמכתות שהדרש יהיה הפכו מגוף ענין גזירת חכמינו ז"ל, וגם יש להבין אנה מבואר בתורה דכלים אסור להטביל בהן. והנראה בזה דעיקר גזירת חז"ל בשאובים הוא עבור מים טמאים דמים שנטמאו בהיותן תלושין שוב לא

יטהרו באשר יתחברו לקרקע וכיון שהמים טמאים אף אם יהיה בהן מ"ס אין בהן טהרה מן התורה דעיקר טהרה לטמאים במקוה מים למדנו מקרא דאך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור שמטהרים את הטובל בהן, והרמב"ן פרשת שמיני כתב על קרא זה דעיקר הקרא בא להורות דמים בחבורן לקרקע אינן מקבלים טומאה וכן פי' הרשב"ם, ובספר התורה והמצוה להגאון מלבי"ם ז"ל דחכמים פירשו כונה שניה דלכן נאמר דמי מעין ובור אינו מקבל טומאה למען נלמד ממנו דכ"מ דכתיב במים יובא או ורחץ בשרו במים היינו במים כאלה הבלתי מקבלים טומאה כי גם הסברא מחייבת שלא יטבול במים שבכלים לאחר שהם מתטמאים בבוא הטמא לתוכם איך יטהרו את הטמא עכ"ל, הנה מבואר הוא דקרא תרתי קאמר דמים מחוברים אינן מקבלים טומאה וגם שיטהרו את הנטבל בהן ולכן מים בכלים שנטמאו מהנטבל בהן אין טובלים בהם מה"ת וכן מובן דמים שכבר נטמאו אף אם עתה הם מחוברים לקרקע ומן התורה אינן מטמאים את האדם וכלים דאנן קיי"ל דאדם וכלים אינן מטמאין ממשקין ואוכלין מן התורה מ"מ לא אמרה תורה להטהר במים טמאים דאם הם עצמן טמאים איך יטהרו הנטבל בהן והרי עיקר הקרא איירי במשקין שאינן מקבלים טומאה ובהם צותה התורה להטביל לא במים שכבר נטמאו, וראיה גדולה לזה ממשי"ל דמוכח בש"ס דפסחים י"ז דמים בחבורן אם הם שאובים ואין בהם מ"ס מקבלים טומאה מדרבנן ואם אין בהם רביעית מקבלים טומאה מן התורה כמש"ל בפ"ק מפני דאם חזו להטביל בהן מחטין ויש בהן שיעור רביעית דמקוה ודאי אין להם טומאה מה"ת דאם היה להם טומאה מן התורה אינן ראוים לטבילה דטהרת המים וטהרת הנטבלים אחת היא וכאשר אין בהם שיעור רביעית דפסולים למקוה מה"ת מקבלים טומאה מן התורה ולכן כתבתי לעיל דלמ"ד דשאובים פסולים למקוה מן התורה ולדעתם הך דפסחים תתפרש במי מקוה ע"כ שאובים גם אם יש בהם מ"ס יקבלו טומאה מה"ת, אשר ע"כ נראה דכל עיקר גזירת שאובים היה מפני חששא דמים טמאים. ואף לדברי ר"א דסובר בפסחים דמשקין אין להם טומאה כלל מה"ת מ"מ כשגזרו טומאה על המשקין ומים התלושים זו היתה גזירה קדמונית כמבואר בפסחים ט"ז אז גזרו על השאובים דפסולים לטבילה שמא נטמאו המים ואין בהם טהרה ואנן קיי"ל דטומאת עצמן יש להן מה"ת כמ"ש הרמב"ם פ"ז מהלכות אה"ט וא"כ מה"ת מים שנטמאו אין בהם טבילה, וסמך לזה דלענין מה אמרה תורה שהמים יקבלו טומאה בתלישתן הרי אם המים חולין מותרים בשתיה וגם מן התורה אין המים מטמאים אחרים כלל לא את האוכלים ולא את המשקין כמ"ש הרמב"ם פ"ז מהלכות אה"ט ומכ"ש אדם וכלים. ואם כן לענין מה פרטה דמים מחוברים אינן מקבלים טומאה

דמה לנו אם מקבלים טומאה הרי מותרים לכל תשמישי אדם ואינן מטמאים שום דבר, וכעין זה הקשו התוס' חולין ל"ה ע"א ד"ה האוכל כו' לענין שלישי בקודש דלענין מאי הוי שלישי ותירצו שם לענין דאין מתקדשים בקדושת הגוף ועל מים א"א לומר כן דאיזו קדושה מצינו למים ונסוך המים במקדש הלכה היא אינה מבוארת בתו' ובשלמא יין ושמן דמטמאים היינו לענין שלא יעלו למזבח אבל מים מה לנו אם טמאים הם ולומר לענין לישת המנחות שאין ללוש בהם זה לא מיקרי קדושת הגוף דאין עצם המים קדוש והם רק תשמישי קדש ולמה יפסלו מה"ת ללישת המנחה. ואף שיש לדחוק בזה מ"מ האמת נראה דעיקר טומאת המים בתלישתן אמרה תורה לענין שלא יטבלו בהן עוד אם נטמאו המים דכל מים תלושין כשרים לטבילה מה"ת אם יש בהן רביעית לכלים ומ"ס לאדם אבל אם הם טמאים אין בהם טהרה מה"ת, ופשיטא דאין טובלים בעוד המים בכלים גם אם טהורים הם דהרי המים יטמאו מן הנטבל בהן ואיך יטהרו את הנטבל בהן ולכן מה"ת בעינן רביעית לכלים ומ"ס לאדם שיהיו טהורים ומחוברים לקרקע ולא בכלים, ולכן גזרו חז"ל על כל מים שאובים שלא יטבלו בהן מפני דאם הם שאובים שמא נטמאו ושוב אין להם טהרה לטבול בהן, ומכ"ש אחר גזירת י"ח דבר דאינו ראוי להטביל בהן שהרי מים טמאים מטמאים כלים, ואין לומר דאף שנטמאו המים מ"מ כשיבאו בקרקע ויצטרפו לשיעור מ"ס יפקע טומאתן דאין לזה סברא כלל. ואף שכתבתי בפ"ק דלהרמב"ם דסובר דמי מקוה מקבלים טומאה בחבורן בפחות ממ"ס אפילו הכי כשיהיה מ"ס יפקע טומאתן התם שאני דטומאה דרבנן היא אבל בטומאה דאורייתא גם כשיהיה מ"ס במה יפקע טומאתן הקודמת. [ולהרמב"ם לפ"ד ר"א בפסחים דמים אין להם טומאת עצמן מה"ת לא יתכן לומר דחז"ל גזרו על שאובים עבור שמא נטמאו דגם בחבורן מקבלים טומאה מד"ס אבל אנן לא קיי"ל כר"א דפסחים וגם ד' הרמב"ם אינן מוסכמים בזה כמש"ל בפ"ק):

שוב ראיתי במרדכי פ"ק דשבועות כתב ואור"י דגזרו אטו בכלים שאינן מחוברים בקרקע דהנהו ודאי פסולים ומקבלים טומאה מה"ת דכתיב וכל משקה כו' יטמא עכ"ל נראה שדעתו דחשו עבור טומאת המים:

ה ואשר גזרו על שאובים ולא גזרו על טמאים מפני שאין הכל בקיאים בדיני טומאה וטהרה וגזרו שאין לעשות מקוה משאובים בכלי וממילא כל שהמים מחוברים בקרקע לית בהן לתא דטומאה כמש"ל בפ"ק [ואף להרמב"ם דפחות ממ"ס מקבלים טומאה מדרבנן מ"מ אחר שיושלמו למ"ס פקע טומאתן כמש"ל בפ"ק. [ומעתה מדוקדקים ד' הת"כ שסמכו גזירה דשאובים על מעין בידי שמים דכל שלא נעשה בידי שמים אית בהו

דררא דטומאה והוסיפו לפסול אף בג' לוגים, ולכן גזרו ג"כ על כל הנעשה ע"י תפיסת ידי אדם כמו בהך דסגוס והמסנק את הטיט מפני דכל שהוגבהו המים ע"י אדם הרי נתלשו ומקבלים טומאה ואם נעשה מהם כל המקוה פסול מה"ת ולכן פסלו אף בהוגבהו שלא לדעת בג' לוגים שנחלשו דהמים נטמאו ופוסלים בשלשה לוגין כדין שאובים, וצדקו גם ד' הראב"ד שיותר יש חששא דאורייתא בתפי"א מאם שאובים בכלים ולא מטעמיה רק מטעם דבתפיסת ידי אדם הרי המים נטמאו בבירור מידי האדם בין אם הוא אב או ראשון לטומאה משא"כ בדולה ע"י כלי אם אין האדם אב הטומאה לא יטמא את הכלי וממילא גם המים לא נטמאו אבל אצלנו בימי הגלות כל האנשים הם אב הטומאה שכלנו טמאי מתים גם כל הכלים הם בחזקת טמאים אב הטומאה [רק כלי חרס לא נעשה אב] ע"י אהל המת ולפחות ראשונים לטומאה, אך לפמ"ש צ"ע איך התיר בהך דמניח קנקנים וכן בסייד כו' בנתמלאו שלא לדעת והרי כיון שתלושין הם הרי הם מקבלים טומאה ואיך התירו לעשות מהן מקוה לכתחלה. והנראה להצדיק מזה ד' הרא"ש שכתבתי לעיל בפ"ק שכתב בפ"ק מ"ד דגם מים התלושין אם לא אחשבינהו בתלישתן אינן מקבלים טומאה וכמו לענין הכשר בעינן שיחשב המים בתלישתן ובלא"ה אינן מכשירים כן גם לענין קבלת טומאה הדין כן. וכ"כ הרא"ש במכשירין פ"ב מ"ג דאף במי שפיכות בכלי כל היכא שלא חשב המים אין המי גשמים מקבלים טומאה אף בכלי, ולעיל פ"ק נדחקתי בישוב דבריו למה אם הם תלושים לא יקבלו טומאה ויישבתי שם מפני שלא הוחזק בהן טומאה, אבל עתה ראיתי שיתכן לומר שכך הוא הדין מה"ת דכל היכא דלא אחשבינהו בתלישתן נחשבו כמחוברים ולכן בנתמלאו שלא לדעת לית בהן לתא דטומאה אף אם יגע בהן אדם דלא אחשבינהו בתלישתן ואסרו ליקח ולערות שאז הם שאובים לגמרי, ואם לא ע"פ ד' הרא"ש נראה לומר באמת דמה שהתירו לכפותן היינו דוקא שלא במגע ידיו רק ע"י מטה או עץ כעין שבירה ואם ישברם או יכפם ע"י פשוטי כלי עץ או שהאדם הוא טהור לית בהן לתא דטומאה והענין דחוק, וגם צ"ל שהקנקנים היו טהורים ואם כן בזמנינו א"א להתיר ענין כזה המבואר במשנה, ועיין במכשירין שם פ"ד מ"ד נראה כד' הרא"ש דכל היכא דלא אחשבינהו אין בהם טומאה, ומובן מכ"ז דמה שהתירו שאובה שהמשיכוה ולדעת הרי"ף גם שאובה שהמשיכוה כולה כשר זה לא יתכן להכשיר בזמנינו דאם המים כולם נטמאו שוב לא יטהרו בהמשכה ולכן כתב הרמב"ם בפ"ד ה"ט שלא ראה מי שעשה מעשה כן רק ברוב מים כשרים ושדוקא שיבאו המי גשמים מקודם ואחר כך יבאו השאובים בהמשכה כמ"ש הרמ"א בסעיף מ"ד שאז המים טמאים שבאו אח"כ נתבטלו ברוב הטהורים, ואף שכתבתי לעיל

בפ"ק דטומאה חוזרת ונתעוררה וא"כ כשיתוספו אח"כ עוד מים טמאים הרי יחרבו על הטהורים, לק"מ דכתבתי לעיל בפ"ק דכשתשלם למ"ס הרי הטמאים פקע טומאתן דנזרעו ונתבטלו בתוך הטהורים ונטהרו בהשקה אף שעל ידם נשלם שיעור המ"ס מ"מ כיון שנשלם השיעור נתבטלו ונטהרו בהשקה וגם כי מן התורה מהני השקה אף בפחות ממ"ס ולכן לית בהו לתא דטומאה כלל, ואם קדמו השאובים שוב חיישינן דהמי גשמים שבאו אח"כ קמא קמא בטל מן התורה ואף שאינן מקבלים טומאה מ"מ נבטלו בתוך השאובים הטמאים ולכן אין להתיר כ"א בהקדמת המי גשמים כ"א סאה ולקמן פ"ה מ"ה כתבתי גם בזה לצדד להקל. זהו מה שרציתי לבאר להנחת דעתי הקלושה אבל מה אעשה שרבותינו ז"ל לא בררו הדברים ע"פ הנחתי, עכ"פ זה ודאי אמת לדינא דע"י תפי"א פסולים כמו שאובים ממש וגריעי מהם דאף בנתלשו שלא לדעת ולא ניחא ליה אפ"ה פוסלים בשלשה לוגים: (ו) ובט"ז סקכ"ת וסקמ"ז האריך לבאר ע"פ ד' הראב"ד דבמים שנמשכו ע"י תפיסת אדם מהני המשכה אף אם המשיכוה כולה וביאר בסקכ"ת שגם הר"ש סובר כן ומר"ש אין ראיה כלל שהוא פי' גם משנה דמנית קנקנים דר' יהושע מכשיר בשאובה גמורה שהמשיכוה כולה וכן אזלא לפי' כל המשניות בסייד כו' ומסדר קנקנים כו' וזילף בידיו כו' האמור בתוספתא להתיר בהמשיכוה כולה ואנן קיי"ל לאסור בשאובה שהמשיכוה כולה ופי' המשניות כבר אמרנו שפתרון אחר להם דר"י מכשיר מפני שנתמלאו שלא לדעת, ומד' הראב"ד בבעה"נ שהביא גרם להט"ז שנמשך אחר ד' הב"י שהעתיק כל ד' הבעה"נ כאלו מרועה אחד נתנו והמעיין בבעה"נ יראה שקצת ד' הם הגה"ה מאיזה תלמיד כי הראב"ד סיים דבריו במ"ש ואי קשיא לך מ"ש מטיט הנרוק כו' הכא טיט העבה כו' ומש"ה פוסלים בג' לוגין ובזה נסתיימו ד' הראב"ד ויתר הדברים הם הגהה שכתב ע"ז אבל במשנה לא משמע כן והאריך תלמיד לבאר במה שהביא ראיה ממשנה דמטהרין כו' שרשאי להניח שם ידיו תחת הסילון מוכח דתפי"א אינו פוסל ואוקים מתחלה הני משניות דסוחט את כסותו בנשאבו בכלי וקמ"ל דע"י ידיו לא מיקרי המשכה ואח"כ הקשה לנפשו דהא בעינן בידי שמים ואסיק שם דכל שלא נתקבל בכלי אע"פ שבאו מתוך ידיו למקוה מטבילים בו עד מחצה ממתניתין דסילון וממחצה ואילך אין מטבילים בו אא"כ הולכים עם הקרקע ע"כ, ובב"י העתיק בריש ד' ההגהה ע"כ דעת הסובר הזה ואינם דברים רחוקים כו' לכן הבין שכל הדברים המה מהראב"ד אבל אינו כן שכל אלו הדברים שדתה הך דתפי"א הגהה הם והם תמוהים דמה שדחה בהך דסוחט את כסותו והך דסגוס דאיירי בשאובים מלבד שאין פשט המשנה ותוספתא כן אכתי מה יענה על הך דזילף בידיו ג' לוגין דפוסלים ובהך דמסנק את הטיט שאם היה תולש דפסול

וגם בהך דסגוס אם איירי שם בשאובים ממש למה חולק ע"ז ר"ש בתוספתא וקושייתו שהקשה מהך דמטהרין המקואות לק"מ דשם לא באו המים ע"י תפיסת ידי אדם רק שמסייע קצת בהנחת הסילון ולכן הרמב"ם ור"ש ורא"ש שפסקו כולם דתפי"א פוסל לא קיהו כלל על דברי המשנה הזאת, ובאשכול בסי' נ"ג הקשה קושיא זו ותירץ שם על דרך זה דתפיסת י"א לא הוי כ"א בהוגבהו המים ע"י אדם דהוי כתלושין בכלי אבל שם המים באו בסילון והאדם רק מחזיק קצת בסילון אין כאן תפי"א כלל, ואיך לא הביט מרן שהרי הרשב"א בתשובות המיוחסות סי' רל"א הביא בשם הראב"ד דתפי"א פוסל כשאיבה ממש וחלילה שהרשב"א יטעה בד' הראב"ד וגם ריש ד' הראב"ד שם נוטים לומר דשאיבה בכלי שלא ע"י אדם רק על ידי צינור המקלח הוא מדרבנן (ונראה שם דעתו להתיר בשאיבה כזו בהמשיכוה כולה אך לשונו מוטעה) והנעשה על ידי תפי"א פוסלת מן התורה וכמש"ל בשמו, והא ודאי שדברים אלו לאו ד' הראב"ד הם והראב"ד פוסל בבירור בתפי"א בהמשיכוה כולה, ואלו ד' ההגהה הם מאיזה תלמיד שלא שימש כו' דגם מה שחילק בין מחצה דכשר ע"י תפי"א וברובה פסול אין לזה שום יסוד, ובט"ז סקכ"ז ובש"ך סקצ"ו הביאו בשם הב"ח בשם הראב"ד דהמשכה שלא בכוונה מהני בכולה ולא ידעתי אנה מצא כן בראב"ד אולי גם הוא כוון לדברי ההגהה אלו ובכוונה אחרת, או שהיה לפניו איזה הגהה אחרת בבעה"נ ולאו שם הראב"ד חתים עלה ואין לזה שום יסוד, ובספר נחל אשכול בסי' נ"ג האריך בזה והבין ג"כ שדברי הראב"ד הם הגהה אך הביא שם שהרז"ה דעתו כן בהגהה ד' דע"י תפי"א מהני המשכה, ולדעתי טעה בהבנת ד' הרז"ה שהרז"ה כתב שם לדחות ד' הראב"ד שהתיר בשלג בשאיבה וכתב ע"ז הרז"ה שמא בידיהם עשאוהו והוליכוהו עם הקרקע כאותה ששנינו בתוס' זילף בידיו וברגליו ג' לוגים מים למקוה פסול הוליכן עם הקרקע כשר כו' מכאן למדנו שא"צ רבייה והמשכה אלא בשופך מתוך כלי אבל בממשיך בידיו או ברגליו מנהר כו' די בהמשכה בלבד כו' ובמשנתנו שנינו המסלק את הטיט לצדדים ומשכו ממנו ג' לוגין כשר ע"כ, הנה הבין הנ"א דמה שהזכיר הרז"ה המשכה כוונתו שאתר שהגביה המים על ידי תפי"א אח"כ המשיכן ונתכשרו ע"י המשכה. וזה טעות דא"כ מה הביא ראיה ע"ז מהא דמסלק את הטיט לצדדין והרי אדרבה במשנה מבואר דאם היה תולש ומשכו ממנו ג' לוגין דפסול אבל כונת הרז"ה הוא לומר דהך דשלג איירי שלא הוגבה מן הארץ רק גלגל השלג עם הקרקע וזה אף במים כשר והביא ראיה ע"ז מזילף בידו דאמרו אם הוליכן עם הקרקע כשר דעתו דמה שאמרו הוליכן עם הקרקע היינו שלא הגביה המים רק דתפן סמוך לקרקע והמשיכן בדחיפתו ממקום למקום דזה לא הוי חפי"א כיון שלא הגביה המים וכן

במשנה דמסנק את הטיט דעתו דמפני שלא הגביה רק דחפן לצד אחר לא נחשב כשאוב. ובזה ודאי צדקו ד' הרז"ה אף דבמה שאמר גבי שלג לא קיי"ל כוותיה ובשלג כשר בשאוב ממש כמשי"ת בעז"ה לקמן רפ"ז מ"מ בהך דזילף נכונים דבריו והכי קי"ל כמשי"ת, אבל מעולם לא עלה על דעת הרז"ה להתיר בהוגבהו המים להמשיכן אח"כ ולא נחלק בזה על הראב"ד כלל ואין מי שיחלוק בזה לומר דתהני תפיסת י"א בהמשכה, עוד הביא שם בנ"א מהא דאמרו פ"ו דפרה נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים פסולים ובארו בש"ס דזבחים כ"ה מטעם דהוית המים בעינן שלא יהיה ע"ג דבר המקבל טומאה הובא בר"ש ורא"ש לקמן פרק ה' מ"ה ואם איתא לפסול עבור שנעשה ע"י תפי"א וגם זה לאו קושיא היא כלל דשם גבי מי חטאת תפי"א לא פסיל לה רק שלמדו משם למקוה לענין הוית המים ע"ג דבר המק"ט לענין מקוה ועוד דג"ז לא מיקריא תפי"א שהאדם לא הגביה המים ולא עקרן ממקומן רק שהביאן וקרבן אל החביות שלא יפלו לארץ באופן דלכ"ע תפי"א לא מהני המשכה כולה כמו בשאובים ממש ואף אם הוגבהו שלא בכונה נפסלים ולא מתכשרים רק ברביית מי גשמים והמשכה כדין שאובים ממש, ובאשכול סי' נ"ג הביא איכא מאן דאמר דבאו ע"י תפי"א מתכשרי בהמשכה כולה ופי' כן הך דלגיון דהיינו שבאו בהמשכה כעין פי' הר"ש אך נראה שלא הסכים לזה ומה נקוב שלא גזרו בתפי"א בכלי נקוב אבל להביא מים למקוה בתפי"א בכלי נקוב כשפ"ה אין להתיר כלל אם לא שרובן היו מי גשמים, ולדידי אף שלא בתפי"א אין להתיר ע"י כלי נקוב אם נתלשו ממקורן, וכן בצינורות אין להמשיך מים אם נעקרו ממקורן אם לא שהצנורות יהיו מחוברים לקרקע:

לזאת דין האמור בש"ע סעיף ל"ו דמותר להמשיך מים בצינור שאין לו בית קבול אין לעשות מעשה רק אם הצינור קבוע בקרקע אבל אם הוא תלוש והמים נתלשו ממקורן ואין בזה דרך היתר דהמים יטמאו ע"י מגע ושוב לא יטהרו בבואן לחפירת המקוה, והרמ"א שהתיר בשפיכות המים על ידי גלגל בכלים קטנים נקובים ונשפכו לצינור דהמים לא נחשבו שאובים זה ודאי אמת אבל בבואן לצינור התלוש והמים נתלשו ממקורן יטמאו המים ע"י מגע [והש"ך כתב שם להתיר ע"י חבור הנצוק ע"ז השיב בדגמ"ר דנצוק לא הוי חבור וית' בע"ה לקמן פ"ו] אך אפשר שאם בפעם הראשון הושיבו שומרים שלא יטמאו במגע עד שהושלם רוב שיעור מקוה מה שבא אח"כ אין חשש כמש"ל אבל הפוסקים לא זכרו זה כלל, ולפי הנראה מדעתם לא חשו כלל לטומאת המים ולא ידעתי להצדיק דבריהם דהרי בזמן הש"ס שהיו נוהגים בטבילת כלים ופשיטא דכלים אין לטבול במים טמאים דהרי יטמאו הכלים ע"י משקין טמאים שזה מגזירת י"ח

דבר ואיך יתכן שהמקוה תהיה כשרה לאדם ופסולה לכלים, אך בהא דגלגל השופך יש לצדד לומר דהמים בצינור לא יקבלו טומאה להנחת הרא"ש שכתבתי באות ה' דהיכא דלא אחשבינהו בתלוש עדיין נחשבו כמחוברים א"כ נוכל לומר דמה דאחשבינהו בתלישתן היינו לצורך מחובר שיבאו לתוך חפירת המקוה ויתחברו לקרקע וכמו לענין הכשר אמרינן דאם אחשבינהו לצורך מחובר לא נחשבו כתלושין כמו שביאר רש"י זה באורך בחולין ט"ז ע"א כמו כן נימא הכי דכל מה דאחשבינהו לצורך מחובר לא נחשבו כתלושין ואינן מקבלים טומאה אבל אין בזה סמך להלכה שגם ד' הרא"ש לא מצאתי לו סמך ועזר, וטומאה מהכשר אפשר דלא גמרינן וכל מים תלושים מקבלים טומאה, והרי לדעת הרמב"ם אף מחוברים מקבלים טומאה כמש"ל בפ"ק ואף שנחלקו עליו כמש"ל מ"מ בפחות מרביעית דלא חזי לשיעור מקוה לכ"ע מקבלים טומאה כדמוכח בפסחים י"ז ולהכשר אינן מכשירים במחובר הרי חזינן דטומאה לא דמי להכשר ואיך נחליט דמים תלושין בצינור תלוש לא יקבלו טומאה ומוכח שהפוסקים דעתם דגם אם המים טמאים כשרים למקוה ולא אדע איך יוצדק ענין הזה אם הויתו ע"י מק"ט פוסל ולמדו זה מפרה פ"ו האמור בזבחים כ"ה ושם בבירור המים טהורים דטמאים פסולים למי חטאת ואיך נימא במקוה דבעינן שיעבירו ע"י דבר שאינו מק"ט ודבר המק"ט פוסל בהם מפני שאין הויתם ע"י טהרה והמים עצמן נטמאו זה דבר שאין הדעת סובלת ובשבת ל"ה אמרו מעין המיטלטל טהור ופירש"י שאינו מקבל טומאה וכשר לטבול בתוכו מוכח דמים תלושים מקבלים טומאה ופסולים לטבילה. ולכן לדעתי אין להורות היתר בזה כל היכא שבאו על ידי מגע טמא אם לא היה מקודם רוב המקוה מים כשרים דעל ג' לוגים טמאים לא גזרו לפסול ומזה מובן דגם ע"י דבר המק"ט לא חשו רק בנעשה רוב המקוה ע"י דבר המק"ט ומד' הש"ך בסק"ך מבואר דגם בג' לוגים פוסל בדבר המק"ט ודבריו נובעים מד' הרשב"א ויתבאר זה לקמן בע"ה:

נבואה לבאר ד' המשניות. מסנק את הטיט לצדדים, כתב הר"ש ולא תלש הטיט מן המים אלא בתוך המים סלקו לצד אחד, נראה לכאורה לומר דאם סלק הטיט בצדדי המקוה במקום שאין שם מים מיקרי תלוש אף שלא הגביה הטיט מן הקרקע רק דחפהו לצד הריקן מקום שאין שם מים וכ"כ לעיל דהר"ש פירש הך דתוספתא במ"ט בזילף בידיו ג' לוגים דפסול דמה שאמרו הולכין עם הקרקע כשר היינו ע"י המשכה ולא פי' דהיינו שלא הגביהן מן הקרקע מפני שדעתו דגם בזה מיקרי תפי"א אבל הרא"ש בה"מ סי' ב' גם הוא העתיק לשון הר"ש בעצמו וגם בפי' המשנה כתב כעין לשון הר"ש וכתבתי לעיל שהוא פי' הוליכן עם הקרקע כשר דהיינו שלא הגביה המים ושכן דעת הרז"ה וראב"ד

א"כ לדעתו גם במסנק את הטיט אם לא הגביהן רק שדחפן למקום שאין שם מים לא יפסלו בכך ולא נחשבו כתלוש ולכן נראה דגם הר"ש מודה לזה. ומ"ש ולא תלש את הטיט מן המים מפני שסתמא דמלתא בור חפירת המקוה כל קרקעיתו מכוסה מים ולא שייך בו דחיפה למקום נגוב לכן פירש שלא תלשן מן המים רק סלקן לצד א' ואה"נ שאם סילק הטיט ודחפו בידיו למקום אחר שאין שם מים כל היכא שלא הגבהו לית ביה חשש פסול וכן מוכיחים ד' הרמב"ם פ"ה ה"ז והכי נקטינן. והקשה הראב"ד בבעה"נ על היה תולש ומשכו ממנו ג' לוגים דפסול והרי לקמן פ"ז שנינו דאלו מעלין ולא פוסלים וחשיב שם טיט הנרוק הרי דטיט הנרוק לא נפסל בשאיבה ותירץ דכאן איירי בטיט עב שהמים שבו אין מעורבים עמו ומש"ה הוי להו שאובים ובפ"ז איירי בטיט רק שהמים מעורבים עמו וכ"כ האשכול בסי' נ"ג כד' הראב"ד ממש, ולשון הטוש"ע סעיף ל' והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולים להריקו מכלי אל כלי אין שאיבה פוסלת בהן לשון זה מוכיח דכל שהוא יותר עב לית ביה פסול שאיבה ויש לכוון דבריהם דטיט עב שהוא מעורב עם המים יותר לית ביה פסול שאיבה אבל אם אין המים מעורבים בו נפסל וברמב"ם לא נתבאר לחלק בהכי. ולדידי היה נראה לומר דגם הכא איירי בטיט הנרוק כעין הך דפ"ז ואה"נ אם היה מחזיר הטיט עם המים לא היה בו פסול אבל מפני שסילק הטיט והמים נמשכו בפני עצמן לכן נפסלו בשאיבה וגם גבי שלג כתב הש"ך דאם נמס למים נפסל וכן הכא גבי טיט מפני שזבו המים בפני עצמן נפסלו וכן משמע מסתימת ד' הרמב"ם והר"ש והרא"ש, ולמעשה צ"ע. והרז"ה בהשגה ד' נראה שפי' הך דפ"ז לקמן דאיירי בלא הגביה הטיט רק שדחפן ממקום למקום וכן פי' הך דשלג דאם הגביה נפסל בשאיבה ודבריו צ"ע דא"כ גם במים הדין כמ"ש הוא בעצמו גבי הך דזילף בידיו כו' הבאתיו לעיל ויתבאר דעתו לקמן פ"ז בעז"ה, והא דהיה תולש היינו שהגביה הטיט לגמרי מן המים אבל כל שהוא בתוך המים אף שהגביהו מן הקרקע לא נפסל וכן מבואר בד' הרמב"ם ור"ש ורא"ש ז"ל:

מ"ז א המניח קנקנים כו' פירשו הר"ש והרע"ב וכן הר"ן בפ"ב דשבועות דמחלוקת ר"א ור"י הוא בשאובה שהמשיכוה דלר"א בעינן רבייה והמשכה ולכן בעינן עונת גשמים שיהיה כ"א סאה מי גשמים וגם בעינן מעט מים מקודם דאי לאו הכי חיישינן שמא יפול רביעית לתוך הבור מתחלה ור"א לטעמיה דסובר רביעית מים בתחלה פוסל כו' [כך פירשו הר"ש והרע"ב, אבל הר"ן פי' בדר"א באופן אחר ויתבאר לקמן] ור"י סובר דשאובה שהמשיכוה כולה טהורה ולכן לא בעינן עונת גשמים, וגם לא בעינן כמעט מים מקודם דגם אם יפול רביעית מים קודם שישברם לא יפסלו עד שיהא שלשה לוגים

ולג' לוגים אין לחוש ועיין בתוי"ט שהאריך להטעים זה, ולדידי נפלא פירוש הזה דהרי בתמורה י"ב ע"ב אמרו שם אלא הא דאמר רבין אר"י שאובה שהמשיכוה כולה טהורה מני לא רבנן ולא ראב"י [היינו דראב"י סובר דבעינן רבייה והמשכה ורבנן דפליגי עליה לחומרא פליגי כמ"ש רש"י שם]. ולפי"ז מה קשה להו הרי רבין אר"י אתי כר' יהושע דמתני' דמכשיר שאובה שהמשיכוה כולה, וגם איך היה סברת הש"ס דראב"י ורבנן דידיה פליגי אם מטהר ברבייה והמשכה והרי כאן אפליגו תנאי אם שאובה מטהרת בהמשיכוה כולה אבל ברבייה והמשכה לכ"ע טהורים, ומוכח מש"ס שם דלא מצאו תנא שיכשיר להדיא בהמשיכוה כולה כו', ועוד שלדעת הר"ש מטהרינן ברבייה והמשכה: לר"א אף בקדמו השאובים כמבואר בר"ש דמתחלה ישבר ואח"כ יבאו הגשמים וכ"כ התוי"ט בשם מהר"מ ואנן קיי"ל דאף מי שמטהר ברביי' והמשכה היינו בקדמו המי גשמים כמ"ש הרמ"א בסעיף מ"ד וכמש"ל במ"ו, ועוד דלדבריהם יהיה הלכה כר"י דהמשיכוה כולה כשירה ואנן קיי"ל בש"ע דבעינן רביית מי גשמים, ועוד מי נתן למים שבקנקנים דין שאובים והרי לא נתמלאו לדעת אדם ואנן מכשרינן רפ"ד בנתמלאו שלא לדעת אדם לכ"ע והר"ש עצמו תמה על זה ממשנה דלקמן רפ"ד ותירוצו אינו מובן, וביותר אני מתפלא על הרע"ב ותוי"ט שכתבו דלכן נקט קנקנים לנגבן היינו שלא היתה כונתו לקבל מים ונתמלאו שלא לדעת אדם וא"כ למה חשבינן להו כדין שאובים, ועוד שד' הת"כ פרשת שמיני מכריע שלא כדבריהם שאמרו שם אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם כו' יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ת"ל בור כו' הדי דמבור ילפינן לה דמניח קנקנים הוכשרו מימיהם, והתוי"ט כתב כונת הת"כ לר"א כדאית ליה ולר"י כדאית ליה וזה פלא דר"א דמכשיר מדין רבייה והמשכה וכן ר"י דמטהר בהמשיכוה כולה לאו דוקא בקנקנים לנגבן מכשרי, וגם אם היו שאובים גמורים היו מטהרים באופן זה, וא"כ מקרא דבור איך נלמוד להכשיר שאובה שהמשיכוה, ואם יש אופן ללמוד זה מקרא דבור אכתי למה נקט בת"כ הא דמניח קנקנים כו', והר"ן בשבועות כתב דרך אחרת בד' ר"א דר"א מודה גם הוא אם היה מניח קנקנים לנגבן לחוד ונתמלאו מים דאין בו חשש שאיבה דשלא לדעת הוא רק מפני שעונת גשמים הוא הוי כמניח לכתחלה שיקבלו מים ומיקרי לדעת אדם ולכן בעינן רבייה והמשכה וה"פ אם עונת גשמים הוא אז אם יש כמעט מים בבור ישבר והיינו דאם לא היה עונת גשמים גם בלתי מים בבור מותר לשבור אבל בעונת גשמים דנחשבו המים לשאובים אז בעינן כמעט מים בבור היינו כ"א סאה וקראו מעט על שאין בהם שיעור מקוה כו' ולפירושו יתיישבו קצת הקושיות שהקשיתי גם ד' הת"כ א"ש דאיירי שם בלא עונת גשמים אבל מה שפירש בד'

ר"י דמכשיר שאובה שהמשיכוה כולה זה לא יתכן כלל כמש"ל מד' הש"ס דתמורה, וגם לשון כמעט מים לא אתי שפיר איך יבא לשון מעט על רוב שיעור מקוה ע"כ גם פי' זה אינו מחוור:

ב ודרך ישרה בפי' המשנה הוא פי' הרמב"ם והרא"ש דר"י לאו עבור המשכה מטהר המים דשאובה שהמשיכוה כולה פסולה גם לר"י, וגם אם כשר המשיכוה כולה אין כאן המשכה כלל לפי מה שפסק בש"ע סעיף מ"ה דהמשכה אינו פחות משלשה טפחים וכאן לא התנו זה, ומכ"ש במשנה שאחר זה בשכח עציץ בבור דהעציץ הוא בבור ממש ואיה כאן ההמשכה אחרי שהעציץ הוא בבור, וכן במ"ע במסדר קנקנים כו', אבל טעמו של ר' יהושע הוא מפני שנתמלא שלא לדעת ולא מיקרי שאובה אף אם הוא בכלי ובין אם שאובה פסולה מן התורה באופן כזה לא פסלה התורה וגם חז"ל לא גזרו ע"ז דמלתא דלא שכיחא הוא [ולעיל במ"ו הארכתי בזה] ובין אם שאובה הוא מדרבנן אסמכוה אקרא להתיר תפיסת אדם בצד מה דומיא דבור וכמו שהארכתי לעיל בזה [והתוי"ט שכתב על פי' הרע"ב שכן כתב הרמב"ם במ"כ העיד מה שאינו ולכן נתלבט בעצמו שהיה קשה לו הרי הרמב"ם פוסל שאובה שהמשיכוה כולה אבל באמת אין ההכשר עבור ההמשכה וכאמור] וכ"פ בש"ע סעיף מ"ב מ"ג, אבל בד' ר"א שהצריך עונת גשמים לא נתבאר טעמו והרא"ש כתב שטעמו של ר"א הוא דאף דמכשרינן בנתמלא שלא לדעת מ"מ בעינן קצת מים כשרים בלתי תפיסת י"א כלל ולכן בעינן לר"א עונת גשמים או כמעט מים בבור וגרס במתניתין אם עונת גשמים הוא או אם יש כמעט מים כגרסא שמחקה הר"ש, וכן נראה מד' הרמב"ם בפי' דלר"א עונת גשמים הוא למעליותא שכתב בד' ר"י הנה הוא מקוה כשר ואפי' לא יהיה שם דבר מן המים ואפי' לא יהיה לעת הגשמים כו' ומוכח גם מדבריו דר"א מכשיר דוקא בעונת גשמים שיבאו שם מי גשם או ביש שם מעט מים, אבל לא נתבאר לפי"ז טעמו של ר"א בזה, והגר"א מווילנא ז"ל כתב דר"א לטעמו דמחמיר בתחלה שפוסל רביעית ולא בעינן ג' לוגים ולכן מחמיר גם כאן בנתמלא שלא לדעת אם היה תחלת המקוה ממים אלו ובעינן דוקא שתהא תחלת המקוה מים כשרים לגמרי ודפח"ח, וגריס במשנה כגרסת הרא"ש או אם יש בו כמעט מים וד' הגר"א ז"ל הם ביאור ותוספת לפי' הרא"ש ז"ל, אבל אכתי קשה למה הכפיל ר"א בדבריו עונת גשמים או מעט מים אידי ואידי חדא הוא שיהא שם מעט מים כשרים מקודם ומה לו לכפול דבריו, עוד אני מתפלא דהרי לקמן רפ"ד דמודים כולם בשוכח בחצר שהוא טהור מפני שנתמלאו שלא לדעת הו"ל לר"א למיפלג גם שם להצריך קצת מים בתחלה ולמה שתקו שם:

ג והנראה לדעתי בזה שבדר"א העיקר הוא כפי' הר"ן דמה דנקט ר"א עונת גשמים לחומרא נקט לה לומר דאף שהניח הקנקנים לנגבן ונתמלאו שלא לדעת אפ"ה מאחר דעונת גשמים הוא חשבינן להו כנתמלאו לדעת, ואוסיף בזה דגם ר"א מודה שזה מיקרי שלא לדעת אחרי שהניחן לגבן רק דגזר ר"א בזה במניחן לנגבן פן יבאו להתיר במניחן בשביל קבלת המים מפני שעונת גשמים הוא חייש ר"א לרואין שיסברו לומר שהקנקנים הונחו בשביל קבלת המים דר"א שמותי הוא וכתבו התוס' בנדה ז' ע"ב בשם הירושלמי שהוא מתלמידי ב"ש וכמו דגזרו ב"ש לקמן רפ"ד במניח תחת הצינור שוכח אטו מניח מפני שהונחו תחת הצינור בשעת קישור עבים כמבואר לקמן בד' הר"מ ור"ש כן גזר ר"א הכא במניחן לנגבן בעת עונת גשמים אטו מניחן בשביל קבלת המים וגזירה קרובה היא ושאר תלמידי ב"ש אפשר דלא הודו לר"א בהא דכאן לא הונחו תחת הצינור ודמי לשוכח בחצר דמודו ב"ש לקמן לטהר ור"א סובר דכאן גרע משוכח בחצר דהרי הניחן על הגג ומאן מפיס שהניחן לנגבן אולי יטעו לומר שהניחן בשביל ביאת המים כאמור) ולקמן רפ"ד ביארתי בטוב דר"א דהכא דאתיין שפיר לד' ר' יוסי דרפ"ד יע"ש, וגרסינן במתניתין אם עונת גשמים הוא אם יש כמעט מים כו' והיינו דבעונת גשמים אז בעינן כמעט מים אבל בלתי עונת גשמים גם לר"א לא בעינן כמעט מים כמ"ש הר"ן, וגם הרמב"ם בחבורו פ"ד ה"ג נראה שהבין כן שכתב אע"פ שהוא עונת גשמים ומשמע דעונת גשמים גריעותא הוא וחזר מפי' המשנה שלו ועיין לקמן רפ"ד מ"ש בביאור דבריו, לכן העתיק בש"ע כלשון הרמב"ם וע' ש"ך סקצ"ד בשם העט"ז שהבין ג"כ דעונת גשמים גריעותא היא, ומה דמתיר ביש כמעט מים נראה דלאו מטעם המשכה הוא רק מפני שאם ישבר הקנקנים אחד אחד קמא קמא בטל בתוך המי גשמים ומפני דמים שבתוך הקנקנים לא נחשבו כשאובים גמורים אף לר"א רק דגזר שלא יניחם לכתחלה בשביל המים לכן היקל בזה לבטל קמא קמא בתוך המי גשמים ויתפרש כמעט מים שיהיה בבור יותר ממה שיש בקנקן אחד וקמא קמא יתבטל ולכן לא התיר לכפות שאז יתכן שיכפה כולם כאחד ולא יתבטלו בתוך המ"ג אבל אם ישבר אחד אחד קמא קמא יתבטל, או אפשר דעבור המשכה ג"כ התיר ר"א רק בכל דוכתי בעינן רבו שיעור מי מקוה כ"א סאה ואח"כ ימשיך וכאן מתיר ר"א ברבו מי מקוה נגד קנקן א' דקמא קמא שימשיכהו יתבטל ור' יהושע מתיר לגמרי דלאו שאובים הם כד' הרמב"ם והרא"ש, ועי' בתפ"י שכתב פי' שאין לו שחר ואור, והרא"ש כתב דר"א לא התיר לכפותן מפני תפי"א:

מ"ח הסייד ששכח עציץ בבור כו'. מד' הר"ש מבואר דבבור מלא מים עסקינן ושכח שם העציץ ונשתקע לתוך המים ונתקבצו בתוכו רוב מי המקוה ולכן:

לר"א אם המים צפין ע"ג כ"ש לא נעשו המים שאובים שמחוברים מכל צד למי המקוה ומלתא חדתא היא דאף דמבואר כן ברא"ש לקמן רפ"ה דכלי המוקף מים מכל צד לית בהו פסול שאובה אם המים צפין ע"ג היינו ביש במקוה שיעור מ"ס לבד המים אשר תוך הכלי אבל כאן שאין במקוה מ"ס רק בצירוף עם המים שבעציץ לא שמענו שלא יפסלו המים מה שבתוך הכלי ואפשר שלא התיר ר"א רק הכא במים צפין כו' שאינן שאובים גמורים אבל מד' הר"ש והרא"ש נראה דפשיטא להו מלתא דמים שבתוכו לא נחשבו שאובים מפני שמכוסה מים ואף בשאר שאובים הדין כן היינו בהניח העציץ לדעת שיתמלא מים והיה מצופה מים ע"ג לא נחשבו כשאובים אף אם אין מ"ס רק בצירוף עם מים שבתוך העציץ, וכ"נ מוכח מד' התוספתא לקמן פ"ז מ"ו בהטביל בו את היורה דמעלהו דרך שוליה אף שלא היה מ"ס רק עם צירוף מי היורה מותר ובתפ"י הקשה למה אמרו כאן ישבר ולמה לא יהפכהו דרך שוליו, ונראה דאה"נ דמותר לעשות כן רק הכא שבאו לשם רוב מי המקוה קשה להפכו ומ"ש התפ"י אין בו טעם, ולמעשה יתבאר זה לקמן בפ"ה בעז"ה. ומה שאמר ר"א ישבר ולא התיר לכפותו דאם יכפנו חייש פן יוגבה למעלה מן המים ויהיו המים שבתוכו שאובים שלא יהיו מים צפין ע"ג, ובש"ך סקצ"ה הביא ד' העט"ז שהבין דכאן בסייד עסקינן גם כן בנתמלא ממי גשמים הבור והעציץ ולא יתכן לפרש כן דאם נתמלא ממי גשמים הרי קודם שנתמלא העציץ היו מימיו שקועים בתוכו ולא היו המים צפין ע"ג ונחשבו כשאובים לר"א ולא יתכשרו אח"כ במה שמים צפין ע"ג כיון דאין בבור מ"ס במה יוכשרו המים שבתוך העציץ וע"כ לית הכא בבור מ"ס דאם היה מ"ס גם אם לא היה מצופה מים מותר לערותו, אכן יוצדקו ד' הש"ך להלכה לפי מה דקיי"ל כר"י גם בנתמלא ממי גשמים הדין כן, [וראיתי בתפ"י שכתב דבנתמלא ממי גשמים נחשב לדעת ואין דבריו נכונים והעיקר כהש"ך], אבל משנתנו לאו בהכי איירי רק בבור מלא מים, ומה דאר"א ואם לאו לא ישבר לפי' הר"ש הוא מפני שאין בבור כ"א סאה, ולהרא"ש שדי במעט מים בהך דקנקנים וכאן הרי יש מעט מים כתב הגר"א ז"ל דכאן מחמיר ר"א יותר דנחשבו כשאובים גמורים, ולפמ"ש לעיל ניחא בפשיטות דכאן העציץ קיבל רוב מים ואין בבור מים לבטל את מי העציץ או מפני דאין כאן המשכה שהרי העציץ הוא בתוך הבור:

וכתב הרא"ש דלא התיר ר"י כאן רק לשבור לא לכפות, אבל הרמב"ם בפ"ד ה"ה כתב סתם כלשון המשנה ולא ביאר דאסור לכפות, ונראה לדעתו שדין א' הוא עם הא דלעיל ור"י קיצר כאן וסמך על הא דלעיל וכ"נ מד' הר"ש, ולמעשה צ"ע, ובדיעבד נראה ודאי דאין לפסול אף אם כפאן כסתימת דברי הרמב"ם והר"ש וע' בט"ז סעיף מ"ג שכתב

כהרא"ש ולדעתי נראה שאין להחמיר בזה, ולעיל כתבתי דבזמנינו אין לעשות מעשה בזה שמא יטמאו המים כנ"ל, וברמב"ם נראה דר"י לא התיר רק אם יש מעט מים בבור וכ"כ הב"י והט"ז וגרע כאן מדין הקנקנים ומדברי הרא"ש נראה דא"צ ושוה דינו לקנקנים:

מ"ט המסדר קנקנים כו' משנה זו אתיא אליבא דר' יהושע כמ"ש הר"מ והר"ש והרא"ש וגם לפמש"ל דר"א גזר בשכח עציץ בבור מפני הרואים גם כאן לר"א פסול וגם מעט מים לא מהני דאין כאן המשכה, ולפי' הרא"ש לא התיר ר"י כאן רק לשבור לא לכפות מפני שהיה כאן שליטת ידי אדם יותר ממניח קנקנים לנגבן, וכבר כתבתי דסתימת ד' הרמב"ם לא נראה כן וגם כאן מותר לכפות, ובנוסח התוספתא שהביא הר"ש דר"י אומר משום ר' יהושע אף יטה ובלבד שלא יטול ויערה מוכח קצת דת"ק משמיה דר' יהושע אוסר להטות, והר"ש נראה שפי' דהתוס' קאי על הך דמ"ז ולכן כתב דמשנתנו אתיא כר"י ולהרא"ש אפשר דקאי על הך דמ"ח ומ"ט ומשנתנו אתיא כת"ק דר"י אליבא דר"י, אבל אני מסופק אם נוסחת הר"ש בתוספתא היא אמתית דלפנינו בתוספתא פ"ג לא נמצא זה ולמעשה נראה ודאי להתיר דיעבד גם בכפאן בידו כמש"ל במשנה הקודמת, וגם מעט מים א"צ כאן אף להרמב"ם שדומה דינו להך דמ"ז, והך דמסדר קנקנים כו' היה נראה לפרש דבעת שסדרן היה דעתו שיכנסו מי הבור לתוך הקנקנים ואפ"ה לא נחשבו כשאובים לדעת מפני שאז היה הבור מלא מים יותר הרבה ממ"ס וגם אם יכנסו מים לתוך הקנקנים לא יהיו שאובים כי יתחברו למי הבור המרובים ואחר כך בלע הבור את מימיו ונשאר מה שבתוך הקנקנים והוי כשאובים שלא לדעת. אבל מד' הרא"ש נראה שמפרש שלא כוון מתחלה שיכנסו המים לתוכן רק שישאבו מים לתוך דופנותיהן וסדרן פיהן למעלה והקנקנים שאבו דרך דופנותיהן מי הבור לתוכן ומשמע דאם כוון מתחלה שיכנסו המים לתוכן הוי כשאובים לדעת וכ"כ הב"י והבאתיו לעיל במ"ו ויש להחמיר: והנה רבינו נ"ע בצ"צ הקשה על כל משניות אלו איך הכשירו בנתמלא הקנקנים והעציץ שלא לדעת והרי עיקר מי המקוה באו ע"י דבר המק"ט ולהרא"ש לקמן פ"ה מ"ה פסלינן אם הוית מי המקוה הוא ע"י דבר המק"ט וכמ"ש הרא"ש בה"מ סעיף י"א ופסקו כן בטוש"ע סעיף מ"ח, ולדעתי לק"מ דמבואר הוא שדין המשכת המים ע"י דבר המק"ט קיל הרבה משאיבה בכלי ממש דהרי ע"י דבר המק"ט אינו פוסל בג' לוגים כ"א דוקא בעיקר הוית המקוה נעשה כן כמש"ל בפ"ה מ"ה [אך הש"ך פסל בג' לוגים כמש"ל] ובאופן שהמים לא היה להם דרך אחר כ"א ע"י דבר המק"ט כמ"ש הרא"ש בה"מ סי' ה', וכיון דשאיבה בכלים ממש שפוסל בכ"מ בג' לוגים הכשירו בנתמלא שלא לדעת

אדם כ"ש בהוית המים ע"י דבר המק"ט מכשרינן בנעשה שלא לדעת אדם, וגם רבינו נ"ע חשב לומר כן שם רק שחשבה לדוחק ולא ידענא מה דחיקא ליה ולדעתי פשוט שכן הוא, ומה שהקשה רבינו שם מהא דטבלא שזקפה לידוח לקמן פ"ד מ"ב שכתב הרא"ש בה"מ סי' ה' דפוסל אם לא היה אפשר למים לבא באופן אחר למקוה וכ"כ הרא"ש לקמן בפ"ד וחשב רבינו שזה מיקרי שלא לדעת כמו הכא במניח קנקנים בבור לחסמן וצדקו ד' רבינו נ"ע אם היה הענין כפי הבנתו שלא רצה בקירוב המים כלל ע"י הטבלא רק שזקפה לידוח, אבל הרא"ש לא הבין כן ופי' שנתן הטבלא כדי שיתקרבו מי הצינור לחפירת המקוה דלכן כתב הרא"ש שאם בלעדי הטבלא לא היו באים המים למקוה אז פוסלת דזה ניכר שנתנה לקרב המים למקוה והוי לדעת, ומה שאמרו זקפה לידוח פי' הרא"ש דהכונה הוא שנתנה שלא כדרך קבלתה ולכן אינה פוסלת, והדין אתו שהרי קאי שם במשנה במניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לזבז פוסלת והיינו בהניחה לדעת דאל"כ גם יש לה לזבז אינה פוסלת אם היה שלא לדעת וע"ז סיים זקפה לידות היינו שזקפה שלא כדרך קבלתה אינה פוסלת מפני שאין לה בית קבול אבל הזקיפה היה לקרב המים לתוך המקוה ולכן כתב הרא"ש שאם בלעדה לא היו המים באים למקוה תפסל מפני הוית המים כו' אבל כל היכא דהיה שלא לדעת אין שם חשש הוית המים ע"י דבר המק"ט כאמור:

מ"י (א) מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט כו'. פירשו הר"ש והרא"ש דהטיט נמדד עם המים להשלים השיעור וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהלכות מקואות ואף אם הטיט מצד אחד והמים בצד אחר ואין מטבילין בטיט מ"מ מצטרף להשלים השיעור כמ"ש הר"ש כאן וברא"ש בה"מ סי' ג' וכ"פ בטוש"ע סעיף ל"ב ובתוספתא שלפנינו לקמן פ"ג מבואר כן להדיא וז"ל התוס' בטיט שבצדדים עולה למדת מ"ס ואין מטבילים בו [והתימה שלא הביאו התוספתא לראיה] ודעת רש"י בסוכה י"ט דמקוה שכולו טיט אין טובלים בו והוכיח כן מלשון המשנה דלקמן רפ"ז שאמרו מעלין כו' יע"ש, ואף שהתוס' השיגו על פירושו בש"ס וכן הר"ש והרא"ש מכל מקום נראים דבריו אמתיים לדינא דכן מורה לשון המשנה כמ"ש רש"י וכן לשון הש"ס בזבחים כ"ב ה"ד אי דפרה שותה ושותה כו' אפי' לרביעית נמי משלים כו' ועל יבחושין אדומים הקשו שם אפי' בעינו נמי ועל טיט לא הקשו כן, מוכת שם גם כן דאין דינו רק להשלים לא כולו טיט, וא"כ אחרי שאמרו בו לשון להשלים דוקא נראה דבעינן כ"א סאה מים דוקא אבל רובו טיט אין לטבול בו, ומה שאמרו כאן במשנה בטיט שהמים צפין ע"ג משמע דרק צפין על פניהם ואין שם רובו מים בא לאפוקי אם המים הם מצד הטיט דאז אין טובלים בטיט אף שמשלים שיעורו

כאמור ולכן בעינן קצת מים צפין ע"ג הטיט כדי שיוכלו להטביל גם בטיט אבל לענין להשלים השיעור לעולם בעינן רובו מים ודי שיהא המים מן הצד. כן נראה להורות למעשה ולא נתבאר זה בש"ע ואחרונים ז"ל, ואני מסופק עוד לומר דמה שטיט מצטרף כו' אפשר דלא חשבינן רק המים שבתוכו אבל העפר הנמצא שם רחוק אצלי שיצטרף להשלים השיעור וכן גבי שלג דמצטרף כתב הש"ך בס"ג ע"ב דחשבינן כמה מים יצאו ממנו כאשר ימס, ויתבאר לקמן פ"ז בעז"ה:

ב וטעם פלוגתת ר"א ור"י מה דלר"א אין מטבילים בטיט לא נתבאר בד' הר"מ ור"ש והרא"ש והרע"ב כתב דלר"י מטבילים בטיט מפני שהמים מקדמין כמבואר במשנה דלקמן פ"ז מ"ז ור"א לא ס"ל סברא זאת והסכים לזה התוי"ט [ופי' שהמים מקדמין עי' תוי"ט שהסכים לפירוש הרא"ש דלקמן ודבריו נכונים בזה כמשי"ת לקמן פ"ז בעז"ה] וא"ש לפי"ז מה דבעי ר"י המים צפין ע"ג הטיט שאז המים מקדמין משא"כ אם המים מן הצד לא יקדמו כו', אבל החימה על זה א"כ למה בעינן כאן טיט הנרוק דהרי אמרו באיזה טיט אמרו כו' והיינו פי' טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה הימנו כמ"ש התוס' בסוכה י"ט והר"ש והרא"ש כאן דכל הני תנאי נחלקו בשיעור טיט הנרוק שהפרה שותה ושוחה [וכ"נ מד' הרמב"ם וכמ"ש הב"י] והרי בפ"ז אמרו להדיא אע"פ שרגליה שוקעת בטיט העבה ה"ז טהורה מפני שהמים מקדמים ופירשו שם הר"ש והרא"ש להדיא דאף אם אינו נרוק ואינו מצטרף להשלים השיעור אפ"ה מטבילים בו מפני שהמים מקדמים [ולהר"ש שם הטעם דאינו חוצץ אלא טיט היון כו' ולהרא"ש יתכן דגם בטיט היון אם המים מקדמים אינו חוצץ ויתבאר לקמן בעז"ה] ולמה הצריכו כאן במשנה לר"י טיט הנרוק דוקא, ונראה דלפי' הרע"ב צ"ל דמה שאמרו במשנה באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה כו' לא קאי על מטבילים בטיט לר"י דהטבילה בטיט אם המים צפין ע"ג הטיט מותר גם בטיט העבה מפני שהמים מקדמין וזה בארו מקודם במשנה באיזה טיט מטבילים בטיט שהמים צפין ע"ג כו' ומה שאמרו עוד באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה כו' קאי על להשלים השיעור ובין לר"א ובין לר"י איירי תנאי אלו דגם לר"א מצטרף להשלים השיעור כמו לר"י באם המים מן הצד וכ"כ הרע"ב להדיא דגם לר"א מצטרף להשלים השיעור וע"ז אסקי תנאי באיזה טיט אמרו דמצטרף להשלים כו' בטיט הנרוק ומפרשים השיעור כל חד כדאית ליה, אבל בענין הטבילה בטיט לר"י מפני שהמים מקדמין גם בטיט העבה מותר רק דאינו מצטרף כו' כך נראה לפרש המשנה לדעת הרע"ב, דבבא השניה באיזה טיט אמרו קאי על ריש ד' המשנה שאמרו מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט והיינו שמצטרף ע"ז אמרו באיזה טיט כו', וסעד מצאתי לדבריו בתוספתא שלפנינו לקמן

פ"ג שאמרו ואיזהו טיט הנמדד עם המים ריב"ב אומר הנמדד בלוג [והוא דעת ראב"צ במתניתין] ר' יוסי אומר היוצא במשפך [נראה שהוא דעת ר"א במתניתין] ואף שיתר הלשון מוטעה שם בתוספתא מ"מ נראה מתוספתא הזאת דהני תנאי קיימי לברורי איזה טיט הנמדד להשלים השיעור ולא לענין להטביל בטיט דבזה לא בעינן כלל טיט הנרוק אם המים מקדמין, כך נראה פי' המשנה לדעת הרע"ב ויש לזה פנים, ובנחל אשכול סי' נ"ט דתה ד' התוי"ט מפני קושיא זו דכאן איירי בטיט הנרוק ולפמ"ש לק"מ, גם שד' הרע"ב עצמן מלשונו בסוף המשנה שכתב על הנמדד בלוג כל זמן שהוא רך כ"כ כו' הוא נמדד עם המקוה וטובלים בו ע"כ משמע שבא לומר דאם אינו טיט הנרוק אין טובלים בו לר"י, והרי הוא עצמו כתב לקמן פ"ז מ"ז דאף אם אינו נרוק מותר לטבול בו מפני שהמים מקדמין ולשונו בכאן צריך תיקון קצת אבל כונת דבריו דכל הני תנאי קיימי רק לפרושי לענין להשלים השיעור כאמור:

ג אבל אכתי לא נחה דעתי בפי' הזה במתניתין דפשט המשנה מוכיח שדוקא בטיט הנרוק מותר לטבול בו ומה שאמרו באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה כו' על טבילה בטיט אמרו כן לא על צירוף השיעור דהרי צירוף הטיט להמים לא הוזכר להדיא במשנתנו ועיקר דין צירוף הוא לקמן רפ"ז, וביותר דלשון הרמב"ם ז"ל מוכיח כן שכתב פ"ח ה"ט טיט רך שהפרה שוחה כו' ה"ז נמדד עם המקוה כו' ובה"י כתב מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט מטבילים בטיט ובמים באיזה טיט מטבילין בטיט הרך שהמים צפין ע"ג כו', הרי להדיא שלא התיר גם במים צפין ע"ג כ"א בטיט הרך והיינו בטיט שהפרה שוחה כו' כמ"ש בה"ט, וגם הטור כתב מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט שראוי להריקו אם המים צפין ע"ג יכולים לטבול אפי' בטיט כו', הרי גם הוא לא התיר לטבול רק בטיט הרך ואם היה ההיתר במשנתנו מפני שהמים מקדמין כו' הרי גם בטיט העבה הותר ולמה לא התירו הרמב"ם והטור רק בטיט הרך וכן הוא לשון הש"ע כלשון הטור בסעיף ל"ב, ועל הטוש"ע לא קשה כ"כ שהם לא העתיקו דין המשנה דלקמן פ"ז במטה שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין כו' אבל הרמב"ם העתיק דין המשנה שם בהי"ב שאף ברגלי המטה שוקעות בטיט העבה טהורה ולמה הצריך כאן טיט רך. והנראה מזה שהם פירשו המשנה דכאן לא איירינן בהיתר שהמים מקדמין והיינו מפני דלא אמרינן המים מקדמין כ"א ברוב מים ע"פ הטיט אבל אם המים צפין ע"ג הטיט והם קלושים ודקים אין כאן היכר מים שקדמו להטביל ולא מטהרינן כאן עבור המים שקדמו רק מפני שטיט הנרוק הותר בעצמו לטבול בו כמו שהותר להצטרף לשיעור מ"ס ואם לא היה נרוק אין לטבול בו דאין כאן מים קדמו שהם קלושים ודקים ע"פ הטיט. [ומה שהקשו

ע"ז דהרי אינו חוצץ רק טיט היון כדלקמן פ"ט מ"ב הובא בש"ך סי' קצ"ח סקמ"ז י"ל דדוקא אם הטיט דבוק לבשר אדם אז אינו חוצץ כ"א טיט היון שנמס הוא בבואו למים אבל לטבול בטיט אין טובלים כ"א בטיט הנרוק שדינו כמים] ומה שהצריך ר"י מים צפין ע"ג הטיט יתכן דגזר ר"י אם נתיר לטבול בטיט שהוא מצד המים יבאו לטבול בטיט נרוק בלא מים כלל מצדו ובאמת טיט הנרוק לא הותר כ"א לצרף למים להשלים השיעור לא לעשות מקוה שכולו טיט נרוק כמ"ש רש"י בסוכה י"ט כנ"ל ומטעם זה אסר ר"א להטביל בטיט אף אם המים צפין ע"ג הטיט ור"י התיר במים צפין ע"ג הטיט דאז יכירו להבין שהמים עיקר הם בטהרה והטיט לא בא רק לצרף למ"ס ולא התיר בטיט מן הצד שמא יבאו לטבול בטיט בלתי מים (ומסתייע מזה גם ד' רש"י ז"ל) זהו הנראה לדעתי בטעם ד' הרמב"ם והטוש"ע ואפשר עוד לומר ע"פ מ"ש הב"י בסי' קצ"ח על דין דאשה לא תטבול בנמל שפירש"י שם מפני הטיט והביא הב"י בשם הראב"ד והר"ן ליישב מה שהקשו על רש"י מהא דרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה דלא אמרינן היתר שהמים מקדמין כ"א בכלים לא באדם שהטיט נכנס, בין אצבעותיו וחוצץ א"כ יתכן דמשנתנו איירי כאן בטבילת אדם דאין באדם היתר מה שהמים מקדמין ולא הותר כאן רק מפני שהוא טיט הנרוק ומה דבעינן מים צפין ע"ג הוא מטעם האמור שלא יבאו לטבול בטיט עצמו בלתי מים בצדו, ועכ"ז דרך ראשון נראה יותר אמת דגם בכלים איירינן במשנה דהרי הרמב"ם לא הזכיר חילוק זה וגם הטור דחה דברי רש"י ז"ל בהא דנמל:

וגם לשון המשנה מטבילים בטיט מורה דקאי על כלים דבאדם הול"ל לשון טובלים. היוצא מזה שנחלקו הפוסקים כולם עם פי' הרע"ב והתוי"ט, דלהרע"ב גם טיט הנרוק לא הותר לטבול בו כ"א היכא שהמים מקדמים וזה הותר גם בטיט עבה, ולהפוסקים מותר בטיט הנרוק גם היכא דליכא היתר דמים מקדמים רק שהמים צפין ע"ג, והיינו באופן שהמים קלושים ודקים דאז אין בו היתר דמים מקדמים או בטבילת אדם הותר בטיט הנרוק שהוא עצמו מוכשר לטבול בתוכו:

ד ואי לאו דמסתפינא מרבותי הייתי אומר מלתא חדתא מפני שבכל מ"ש לא נחה דעתי דמה שחידשתי דאם המים קלושים ודקים אין בו סברת מים מקדמים אין לזה יסוד חזק, וגם מ"ש לחלק דבטבילת אדם חוצץ טיט העבה יותר מרגלי המטה לא הסכימו לזה הראשונים ז"ל כמבואר בב"י סי' קצ"ח ובש"ך שם סקמ"ז, ולזה היה נראה בעיני לומר דגוף ד' המשנה דמים מקדמים הוא נפלא דמה לנו אם המים מקדמים לרגלי המטה הרי אז הוטבלו הרגלים ולא חלק העליון ואחר כך כשבאו הרגלים לתוך הטיט הוטבל עליון מן המטה ואין כאן טבילה כאחת לכל המטה ואנן בעינן טבילה כא' לא לחצאין, וכבר

הקשה כן התוי"ט במתני' והביא פי' הר"ש בזה ודחה אותו ג"כ והמחוור שבפירושים הוא פי' הרא"ש דמפני שנתלחלחו ממי המקוה לכן גם בבואן לטיט מחוברים המים שעל רגלי המטה עם מי המקוה ולא הוי חציצה דומיא דאוחז בכלים ומטבילן האמור לקמן ספ"ח והסבים לזה החוי"ט וכ"כ האשכול בסי' נ"ט, אבל ד' הרמב"ם אינן מוכיחים כן שהוא כתב בפ"ת הי"ב שהרי לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תתלה ע"כ משמע דסובר שכבר עלה להם טבילה גמורה קודם שנשקעו בטיט ואיך יתכן זה הרי אין טבילה לחצאין, ולכן עלה בדעתי לומר דבכלים לא בעינן מה"ת טבילה כאחת, דהרי מה דבעינן בטבילת אדם כולו כאחת למדו זה בת"כ פרשת אמור ע"פ כ"א רחץ בשרו במים וז"ל הת"כ יכול יהא מרחיץ אבר אבר ת"ל ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כא' אף במים כולו כא' ע"כ, וגבי טבילת כלים לא הוזכר בתורה בשום מקום בלשון ובא השמש, ובת"כ פרשת שמיני ע"פ במים יובא וטמא עד הערב וטהר וז"ל הת"כ במים יובא יכול מקצתו ת"ל ובא השמש וטהר מה טהרה האמורה למטן ביאת שמשו כולו כאחת אף כאן ביאת כלי כולו כאחת עכ"ל, הנה דרשו גם כאן בת"כ מלשון ובא השמש דבעינן כולו כא' אבל אין זכר לזה בתורה, ובספר התורה והמצוה כתב שדרשו זה מלשון יטמא עד הערב כו'. אבל באמת נראה דגבי כלים אסמכתא היא שהשוו טבילת כלים לטבילת אדם וזה שאמרו בת"כ מה טהרה האמורה למטן ביאת שמשו היינו אצל טהרת אדם והשוו לזה טבילת כלים אבל מן התורה די באמת טבילת כלים לחצאין, והטעם מובן דבאדם רוח החיים אשר בקרבו קשור כולו בתוך כל שטח הגוף ואין בו טהרה לחצאים משא"כ בכלי שאין בה רות חיים כל חלק ממנה מפוזר בפ"ע ויכולה להטהר לחצאין וחציצה לא הוי שיחוץ מקום המחובר למקום אשר לא נטבל דבית הסתרים הוי כמו בידות הכלים לקמן פ"י מ"ה, ורבנן החמירו גם בכלי לטבול כולו כאחת ולא לחצאין [ובש"ג שסביב המרדכי בשבת פ' במה אשה הועתק תשובת רבינו משולם שרצה להתיר גם בנדה טבילה לחצאים ור"ת גער עליו בנזיפה ולא הובא שם דרשת הת"כ ואמת הוא שדר"ת הם הל"מ אבל דוקא באדם לא בכלים שטבילתן כא' הוא רק מדרבנן]. ומעתה יתכן לומר דהטביל בו את המטה ורגליה שוקעות בטיט הקילו בזה מפני שכבר נטבלו הרגלים קודם שבאו לטיט אף שמדרבנן בעינן כולו כא' מ"מ כאן שעין הרואה אינו מבחין מה שאחר הושקעו בטיט ולעיני הרואה הוטבלה כולה כאחת דכל המטה עם רגליה באו במים הקילו בזה חז"ל להתיר גם שבאמת לא נטבלה רק לחצאין, וכ"ז דוקא בכלים אבל כאן איירינן גם בטבילת אדם דשם אין היתר זה שהמים מקדמים דבאדם בעינן מן התורה כולו כא' לכן לא התירו רק בטיט הנרוק שהוא עצמו כשר לטבול בו,

ועי' בב"י גבי מקוה שיש בו מ"ס מים וטיט שהביא ד' המרדכי והרוקח שהחליטו לאסור לטבול בטיט שאינו נרוק ולא זכרו כלל היתר דמים מקדמין כו' ויהלם דבריהם עפמ"ש, ומה שהצריכו מים צפין ע"ג הוא כמש"ל דגזרו פן יבאו לטבול בטיט עצמו בלתי צירוף רוב מים כנ"ל, כך הנראה לדעתי אבל ידי רפו לחדש זה כי לא מצאתי חבר אלי בזה:

וממוצא דבר נשמע אשר דינו של רש"י בטבילת נמל האמור בנדה ס"ז שחשש רש"י עבור טיט יש לו פנים מסבירות בין לפמש"ל באות ג' דמשנתנו איירי בטבילת אדם ולכן בעינן טיט הנרוק דוקא ובין לפמ"ש באות ד' יבאו ד' רש"י לאמיתתן והש"ך בסי' קצ"ח סקמ"ז לא תשש רק בטיט היון, ולפמ"ש הרי בכל טיט עבה הדין כן בטבילת אדם וא"כ מקואות שיש בקרקעיתן טיט הרבה יש לחוש להצריכה טבילה אחרת ע"י שתתן חבילי זמורות תחת רגליה ואין לזה היתר דמים מקדמין ובחי' למס"נ הקלתי בזה, עתה ראיתי שד' המשנה דידן שלא התירו רק בטיט הנרוק יחזק דברי רש"י ז"ל, ושיעור טיט הנרוק כפי שהסכימו הפוסקים דהיינו שהפרה שוחה ושותה הימנו א"כ מאן מפיס שיעור זה ולכן יש להחמיר בזה אבל אם כבר שמשה עם בעלה אין להחמיר דלפי פי' הרא"ש בהא דמים מקדמים אין חשש גם בטבילת אדם אף בטיט עב ולפמש"ל באות ג' יתכן להלום דברי המשנה במים קלושים ודקים או כמש"ל באות ב' ע"פ דברי הרע"ב ולכן באם כבר שמשה אין להחמיר כו': ולהנחה שכתבתי דמשנתנו שהצריכה טיט הנרוק הוא לענין טבילה בטיט א"כ יתכן דכל הני שיעורים האמור במשנה הוא דוקא לענין טבילה בתוכו אבל להשלים שיעורו למ"ס בעינן דוקא שהפרה שוחה ושותה ממנו האמור בזבחים כ"ב ואין זה שיעור א' מפני שרחוק אצלי מאד מן הסברא אשר הטיט הנמדד בפי הלוג או היורד בפי חבית יהיה הפרה שותה הימנו ולפמ"ש יש לחלק דכאן איירינן לענין טבילה לא לענין צירוף השיעור. אבל מה אעשה והרמב"ם והתוס' והרא"ש וש"פ הסכימו כולם דשיעורי דמתניתין היינו שיעור פרה שוחה ושותה וכמ"ש בב"י בסי' ר"א ודעתם רחבה מדעתנו, ולקמן בפ"ז ביארתי דהתם במטה איירי שמשקעה במים מקודם ואח"כ תשקע בטיט דאז אמרינן שהמים מקדמים כפירוש הרא"ש שנתלחלחו ממי המקוה ובעודה בטיט מחוברת למי המקוה וכאן איירינן במשקע את הכלי כולו בטיט ועד ששקעו בטיט היה אוחז בידיו נגובות את הכלי וכשבאה כולה לתוך הטיט אין כאן היתר דמים מקדמין דמקום אחיזתו בידיו לא היה מעולם במים וכשנתכסה אח"כ כולו בטיט לא יטהרו המים שמעל הטיט את הכלי ולכן לא הותר זה רק בטיט הנרוק דראוי לטבול בו ומה דבעינן מים צפין ע"ג כדי שלא יבאו לטבול בטיט לחוד בלא מים ושם יתבאר עוד בעז"ה, ובכל מ"ש לא יתיישבו ד' האשכול בסי' נ"ד שכתב שם כד' הרע"ב דטעם ר"י שהתיר להטביל

בטיט מפני שהמים מקדמין וגם ביאר שם דעל אדם קאי והביא ראיה לזה ממשנה דפ"ז דאף על פי שרגליה שוקעות כו' ואת"כ כתב וכיצד יהיה הטיט שטובלים בו אם המים צפין ע"ג איפליגו תנאי במתניתין כו' א"כ מבואר הוא שפי' במתניתין שדוקא בטיט רך איכא היתר דמים מקדמים ואיך הביא ראיה מפ"ז דשם אמרינן דגם בטיט העבה טהורה, אך שם בסי' נ"ד העתיק הלשון אע"פ שרגליה שוקעות בטיט ולא כתב בטיט העבה אבל בסי' נ"ט העתיק לשון טיט העבה א"כ לא ידענא פשר לדבריו אם לא שנאמר דה"ק דכמו שבכלים התירו בשוקעות בטיט העבה כן באדם התירו בטיט רך מפני שהמים מקדמין וצ"ע:

ובזה נשלם ביאור פרק שני, בעזר ראשון ואין לו שני:

ובעזר חמכפיל טוב בשלישי, נבאר פרק שלישי:

ג

משנה א

רבי יוסי או' שני מקואות שאין בהם מ' סאה. ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה. ונתערבו. כשרים. מפני שלא נקרא עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו מ' סאה. ונפלו בו ג' לוגין ונחלק לב' פסול. מפני שנקרא עליו שם פסול. ור' יהושע מכשיר. שהיה ר"י אומר כל מקוה שאין בו מ' סאה. ונפלו לו ג' לוגין וחסר אפילו קרטוב כשר. מפני שחסרו לו ג' לוגין. וחכ"א עולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד:

משנה ב

כיצד. הבור שבחצר ונפלו לו ג' לוגין, לעולם הוא בפסולו. עד שיצא ממנו מלואו ועוד. או עד שיעמוד בחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים, ראב"ע פוסל אא"כ פקק (נ"א פסק):

משנה ג

בור שהוא מלא מים שאובין. והאמה נכנסת לו הוצאת ממנו. לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין. שנים שחיו מטילין למקוה זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה. והמערה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה. ר"ע מכשיר וחכמים פוסלין אמר ר"ע לא אמרו מטילין אלא מטיל. א"ל לא כך ולא כך אמרו. אלא שנפלו לו ג' לוגין:

משנה ד

מכלי א' מב' ומג'. מצטרפין. ומד' אין מצטרפין. בעל קרי החולה שנפלו עליו ט' קבין מים, וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין. מכלי א' מב' ומנ'. מצטרפין. מד' אין מצטרפין. בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון, ובד"א בזמן שלא נתכוון לרבות. אבל נתכוון לרבות אפילו קרטוב בכל השנה. מצטרפין לג' לוגין:

פירוש הקצר:

מ"א ונתערבו כשרים מפני שלא נקרא כו', פשוטו דאיירי שבצרוף המקואות יש מ"ס וקמ"ל דאף שנתערבו המקואות לגמרי שניטל מחיצה שביניהן ובאו הג' לוגים ומ"ס כאחד דבכה"ג פסלינן לעיל פ"ב מ"ד הכא כשר שלא נקרא עליהן שם פסול ולא ניכר ביאת הג' לוגים כא', ול"ד לוג ומחצה דאף אם יש בכ"א ב' לוגים ומחצה הדין כן, ואם אין בצרופן מ"ס בנתערבו לגמרי פסולים, ואם נפרצו מלמעלה זה לתוך זה כשרים אף שאין בצרופן מ"ס, ויכול להקוות עליהן להשלימן לעולם הוא בפסולו, פי' אף שבאו לשם מ"ס כשרים אחר שניטל מעט מן הפסול אפ"ה הוא בפסולו עד שיצא כו', ומבאר במ"ב כיצד:

מ"ב עד שיצא מלואו ועוד. פירשו בו אם היו שם כ' סאה ונפלו ג' לוגים שאובים ובאו לשם כ' סאה כשרים אח"כ מים השניים אין עליהם שם פסול ובעינן להוציא מן הבור כ' סאה ומשהו להמעיט מן המים השאובים עד פחות מג' לוגים, ואף שלפ"ת התערובות עדיין נשארו שם ממים הראשונים שנפסלו י' סאים לא איכפת לן, ואם מקודם נפל סאה שאובים ובאו כ"ס כשרים הרי כאן שאובים לכל סאה חצי לוג ועשירית הלוג דיש כאן כ"ד לוג שאוביה למ"ס, בעינן להוציא עד ל"ה סאים שימעטו השאובים לפ"ח פחות מג' לוג, וי"מ דבעינן שימעטו המים הראשונים שנפסלו עד פחות מג' לוג לפ"ח ובעינן להמעיט שלא ישאר בבור רק פחות מו' לוגים בס"ה ויטהרו העליונים מן התחתונים, לשון ויטהרו מורה שאף שיגעו רק לשעה חדא נטהרו השאובים אף שיופסק אח"כ חבורן, ומ"ש העליונים הכונה אף שנגיעתן זל"ז הוא בקטפרס אפ"ה מהני לענין טהרת פסולים ע"י שאובים, וראב"ע פוסל אא"כ פקק, דסובר דחבור לשעה לא מהני אא"כ פקק חבורן שיתחברו לעולם אבל אם נפסק חבורן שבו לפסולו, ורבותינו פירשו דראב"ע פליג על קטפרס וסובר דקטפרס לא הוי חבור:

מ"ג והאמה נכנסת לו כו', האמה היא חרדלית של גשמים ואף אם יש בה מ"ס לא נטהרו השאובים ע"י נגיעתן שעה חדא דכאן שכולו שאוב גם חכמים מודים דלא נטהרו

כשיופסק חבורן או מפני דמי האמה הם קטפרס אף בעת חבורן, והר"ש והרא"ש פירשו דאיירי שאין באמה מ"ס דאם היה בהן מ"ס נטהרו השאובים ע"י נגיעתן פ"א:
עד שיתחשב שלא נשתייר כו' כאן בעינן לכ"ע להמעיט שלא ישאר מן הראשונים ג' לוגים דהרי היה כולו שאוב ואם היו שאובים כ"ס וכן מי האמה מ"ס בעינן להמעיט שלא ישאר רק פחות מו' לוגים ואם האמה נכנסת ויוצאת בתמידות יחשבו לפ"ח כמה הוציא עד שלא ישאר מן הראשונים ג' לוגים:
ר"ע מכשיר, דסובר דבעינן הטלה ממקום אחד ומכלי אחד, דשמע מרבותיו לשון מטיל, ואפשר דלר"ע לא יופסל עד שיטיל בכונה דכן מורה לשון מטיל, והשיבו חכמים דכך אמר בלשון נפלו והיינו אף שלא בכונה ואף מג' כלים:
מ"ד ומד' אין מצטרפין, הטעם דבעינן לוג לכל כלי דפחות מלוג אין בו חשיבות מים:
בעל קרי החולה. לפי הנראה מסוגיא דברכות ל"ג החולה, ואיירי בבריא שראה קרי לאונסו ובעי הטלת ט' קבין מים לטהרו ללמוד תורה וכן לתפלה ומתקנת עזרא היא ורבנן דבחר הכי יע"ש:
וטהור שנפלו כו', מגזירת י"ח דבר הוא דאם נפלו עליו ג' לוגים מ"ש הוי שני לטומאה ובכל הני תלתא בעינן דוקא מג' כלים ושיתחיל הב' עד שלא פסק הא' דבלא"ה אינן מצורפים:
בד"א בזמן שלא נתכוין לרבות, זה קאי על נפילת ג' לוגים למקוה לחוד דאם נתכוין לרבות את מי המקוה ע"י השאובים אפי' קורטוב בכל השנה מצטרפים:
פירוש הארוך:
מ"א (א) רבי יוסי אומר כו' מפני שלא נקרא עליהם שם פסול, כתב הגר"א ז"ל בפי' למשנה דאיידי דתני סיפא מפני שנקרא עליו שם פסול נקט נמי ברישא שלא נקרא כו', אבל כאן לא צריכינן לזה הטעם דהרי כשנתערבו יש כאן מ"ס ולא יופסלו ע"י שאובים ע"כ ולפי"ז אין כאן שום חידוש דבר בדברי ר"י, דמה דמקוה שלמה לא תפסל ע"י ג' לוגים שאובים זה ידעינן מכמה משניות כמ"ש הרא"ש בהל' מקואות סי' א' ועיקרה מבואר בפ"ו מ"ת והארכתי בזה לעיל בפ"ב. ואף להרשב"ם בב"ב ס"ו שכתב דמקוה שלמה נפסלת בשאיבה, היינו ברוב שאובין אבל בג' לוגים לא עלה על דעת אדם לפסול מקוה שלמה, וא"כ מה השמיענו כאן ר"י שאינה נפסלת ע"י ג' לוגים. וי"ל דר"י אשמעינן דל"ח שמא יצאו הלוג ומחצה שאובים מן מקוה אחת לשנים טרם שהושלמו למ"ס ותפסל השניה קודם שהושלמה למ"ס והשמיענו דלזה ל"ח מפני דהלוג ומחצה נתערב בכל מי המקוה ואם היה בכ"א מהן כ' סאה או יותר חשבינן לומר דבעת שהושלמה

למ"ס אז נתערבו השאובים יחדו ומקודם לא היו שם ג' לוגים שאובים, אבל קשה דאין כאן רבותא דלמה נחוש שקדמו השאובים דאף אם מספקא לן בזה ה"ז ספק ג' לוגים שאובים שטהרו חכמים כדלעיל בפ"ב, ועוד דלמה נחוש להקדמת השאובים מסתמא עירוב המקואות היה בכל המים לפי חשבון השאובים בכל המקוה, ולקמן אכתוב דלפי הנראה מד' הר"ש והראב"ד גם מקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים וירד ממנה למקוה חסרה, חשבינן המים היורדים לפ"ת ולא תפסל השניה בירידת ג' לוגים מן הפסולה וחשבינן הכשרים והשאובים לפ"ת ומכ"ש הכא שלא נפסלה כלל למה נחוש שקדמו השאובים, ואף לפי דעת הרמב"ם שאכתוב לקמן דמקוה שנפסלה ע"י שאובים תפסול אחדת בג' לוגים היורד ממנה, זהו מפני שכל המים נפסלו ונקראו מים פסולים אבל כאן:

שלא נפסלה אין כאן שום חידוש בד' ר"י, וצ"ל דרישא אגב סיפא נקטה ועיקר החידוש בסיפא דאף שנחלקה הפסולה אפ"ה פסולים שניהם להקוות עליהן, וגם צ"ל דמה דנקט ברישא לוג ומחצה בכל אחת ל"ד נקטה וגם אם היה בכל א' ב' לוגים ומחצה שאובים אפ"ה כשנתערבו שניהם הרי הושלמו למ"ס ול"ח שירדו מקודם השאובים לתוך השניה בין אם נתערבו בכל שטח המים שנטלה המחיצה שביניהם ובין אם נתערבו רק מלמעלה בשיעור עירוב מקואות הרי כאן השלמת מ"ס:

ב ורבינו נ"ע בספר צ"צ פי' מלתא חדתא במשנה זו, דהמשנה איירי אף בהצטרף השני מקואות יחד לא יהיה בהן מ"ס כגון שלא היה בכ"א רק י"ח סאה אפ"ה לא יופסלו ע"י ג' לוגין המצורפים מפני שאינן מצטרפים השאובים שבשני המקואות יחד לפסול המקוה, [ומ"ש שם באות א' להוכיח כן ממשנתנו ממה דלא נקט בסיפא לפסול באופן זה שלא היה בשניהם יחד מ"ס ונפסלו על ידי צירוף ג' לוגים הרגיש בעצמו באות ב' דלאו ראיה היא דבבא דסיפא אתא לאפוקי מר"י דמכשיר], וכתב לזה הטעם בסוף אות א' דגם בצירוף ג' כלים לג' לוגים בעינן שיתחיל הב' עד שלא פסק הא' כדלקמן ס"פ וכאן הרי באו מים השניים ממקוה השניה לתוך האחרת זמן רב אחר שנפלו בה הלוג ומחצה הראשונים ולכן אינן מצטרפים, ואי משום הא לא איריא דהרי הב"י הביא בשם הראב"ד בבעה"נ שזה דוקא בב' וג' כלים אבל בכלי אחת אם הריק מעט מעט מצטרפים אף לזמן רב [והוא בב"י על ד' הטור ואפי' נפלו בו מב' כלים כו' בד"ה עוד כתב אמתניתין כו', והוא בבעה"נ סוף פ"ג וכן איתא באשכול ס"ס נ"ג אך לקמן אבאר שדבריהם צ"ע], וא"כ נידון דשני מקואות קרוב לדונם בהיו בכלי א' והורק מעט מעט, ועוד דאף אם נדון זה כב' כלים הרי אסקינן בס"פ דאם נתכוין לרבות אפי' קורטוב בכל השנה מצטרפים ואיך הכשיר כאן ר"י בפשיטות, ובפרט לפי פי' הרשב"א המובא בש"ך סקמ"ט בהא

דנתכוין לרבות היינו שנתכוין לערבם והרי כאן כוון לערב המקואות ולמה לא יצטרפו והו"ל להתנות כאן במתניתין כבס"פ שזה דוקא בלא נתכוין לערבם ונתערבו מאליהן, וקודם לזה כתב רבינו טעם אחר דכמו דמד' כלים אין מצטרפים כמו כן משני מקואות אינן מצטרפים וזו סברא בלא ראיה:

ובאות ג' כתב רבינו נ"ע טעם אחר דהרי באו השאובים לתוך מקוה השניה ע"י רבייה והמשכה דהרי נמשכו ובאו לתוך מקוה השנים והמשכה כזו שנתערבו השאובים מקודם ברוב מים כשרים לכ"ע מהני כדלקמן בפ"ד מ"ד ואין תפיסה על רבינו נ"ע ממה דלא הוזכר כאן שיעור המשכה בג"ט כד' הש"ע דהרי בכל המשניות לא הוזכר לזה שיעור וכן בש"ס דתמורה י"ב]. אבל א"כ יקשה יותר דגם נפלו ג' לוגים לאחת מהן ונמשכה ובאה לשניה תוכשר על ידי רבייה והמשכה ולמה התנו כאן בלוג ומחצה, וכמו שהוכיח רבינו נ"ע ממשניות דלקמן דאף בנפלו ג' לוגים מתכשרים ברבייה והמשכה. [ולקמן יתבאר אם יש מערער על פסקו של רבינו נ"ע דלא בעינן כ"א סאה מי גשמים וגם בפחות מרוב מקוה כשר בהמשכה. אם רבו המ"ג], וצ"ל לרבינו נ"ע דאם אחת נפסלה בג' לוגים אף שלא תפסול השניה מ"מ הראשונה לא תתכשר להקוות עליה וכאן שניהם כשרים להקוות עליהן, אבל אכתי לשון המשנה שאמרו מפני שלא נקרא עליהם שם פסול אינו מובן כלל לפי"ז דהכשר שע"י רבייה והמשכה גם בנקרא שם פסול מותר, ופשט המשניות נראה דכאן לא איירינן בהיתר המשכה ואיירי באופן שלא היה כאן המשכה כגון שהיה פחות מג"ט או שנטלה כל המחיצה שבין ב' המקואות, ודינו של רבינו נ"ע נראה אמת אם נתערבו המקואות רק למעלה ולא נטלה המחיצה שביניהם אז גם באין בשניהם מ"ס כשרים להקוות עליהן ואף שלא היה שם שיעור המשכה מ"מ הרי אין בכל גומא שיעור ג' לוגים דמה שנתערבו מעט למעלה לא יגיע עי"ז השאובים מכ"א להשניה וחשבינן לפ"ח הכשרים והפסולים ואין שם ג' לוגים שאובים בכל א' ומה שנוגעים זה לזה לא איכפת לן דאף מקוה שאוב בצד מקוה חסרה לא תפסל החסרה כמבואר בש"ע סעיף י"ז וכ"ש הכא ששניהם כשרים רק חסרים אין פסול בנגיעתם זל"ז, אבל אם ניטלה כל המחיצה שביניהם אין לנו ראיה להתיר, וסתימת ד' הרמב"ם והטוש"ע סעיף י"ט מוכיחים דלא כרבינו וכמו שהרגיש רבינו נ"ע בעצמו בזה שהרי כתבו שם הרי אלו כשרים ולא אמרו להקוות עליהן מוכח דאיירי שבצירופן נשלם שיעור מ"ס ודוק:

ג אבל העיקר בפי' ד' המשנה נראה לדעתי ע"פ מש"ל בפ"ב מ"ד מד' הרמב"ם רפ"ה מה"מ דפסול ג' לוגים שאובים הוא גם בנפלו מכוון עם המ"ס מי גשמים ונשלם המ"ס עם הג' לוגים כא' נפסלה המקוה ולא תתכשר כ"א כשקדמו המ"ס להג' לוגים, והשמיענו

ר"י כאן במתני' דאם נתערבו יחד השתי מקואות אשר בכל אחת היה כ' סאה מ"ג וניטלה המחיצה שביניהן וממילא כשנתערבו הרי הושלמו השיעור מקוה עם הג' לוגים כאחד והכשיר בזה ר"י אף דאם היה מקלח ושופך ג' לוגים שאובים עם ירידת מי גשמים מ"ס היו פוסלים את המקוה אף שנשלמו כאחד הכא שלא נקרא עליהן שם פסול הקילו בזה מפני דעיקר ענין ג' לוגים הוא דרבנן וכל שלא ניכר תערובתן להדיא כאחד עם המ' סאה לא גזרו בזה. וגם כי אפשר שנשלמו המ' סאה הכשרים טרם שנתחברו יתד השאובים ומפני שלא היה עליהם שם פסול הקילו בזה, ונראה ג"כ אם בכל אחת מהן שני לוגים ומחצה שאובים וניטלה המחיצה שביניהן אפ"ה מאחר שבצרופן היה מ"ס כא' ולא הוכר תערובת השאובים כאחד כשרים. ומה דנקט במשנה לוג ומחצה איידי דסיפא נקט לה כמש"ל:

היוצא מזה להלכה בשני מקואות של כ' סאה ונפל לכ"א פחות מג' לוגים שאובים ונתערבו בין למעלה או שנטלה המחיצה שביניהן נכשרו שתיהן שהרי הושלמו למ"ס, ואם היה בכל אחת י"ט סאה ונפל כב' לוגים ומחצה לכ"א אז אם נתערבו למעלה אף שלא היה שם שיעור המשכה שניהם כשרים להקוות עליהן, ואם נטלה מחיצה שביניהן דעת רבינו נ"ע להכשיר ואין לסמוך ע"ז, ואם נפחת כותל שביניהן עד מחציתו וכדומה חשבינן לפ"ע המים שבמקואות ולפ"ח השאובים שבאו לשם, ואם משטח הפרצה שביניהם באו שאובים מאחד לחבירו להשלים ג' לוגים שניהם פסולים ואם לאו שניהם כשרים:

(פסקא ב) שם במשנה וחכ"א לעולם הוא בפסולו כו' ובמ"ב ביארה כיצד כו' עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ודקדק הראב"ד בבעה"נ הובא בב"י בשינוי מלשון המשניות דבמ"ב קתני עד שיצא ממנו מלואו כו' ובמ"ג גבי בור מלא מים שאובים אמרו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגים, ואמר דבמ"ב דאין כולה מים שאובים רק שנפסלה ע"י שאובים די שיצא ממנו מלואו כו' היינו בהיו שם כ' סאה ונפסלו ע"י שאובים ואח"כ באו לשם עוד מ"ס כשרים, [והיינו שבאו המ"ס מעט מעט דאם באו כאחד יכשירו לגמרי את כל המקוה] די שנוציא ממנה כ' סאה עם סך מה מהשאובים עד שיופחתו מג' לוגים ואף דבהכ' סאה שנוציא יהיה שם שליש ממים הראשונים ושני שליש יהיו ממים שבאו אח"כ לא איכפת לן בזה דגם מתחלה לא היו כולם שאובים משא"כ במ"ג דהיו כולם שאובים ובאו לשם מים כשרים חשבינן אז המים היוצאים לחוץ לפ"ח המים שבאו שם ואם היה מתחלה בבור כ' סאה ובאו לשם מ"ס מים כשרים אין די שיצא כ' סאה ועוד דבכ' סאה אין שם רק שליש מי הבור ולא תתכשר המקוה עד שיצא לפ"ח מים שבאו

שם ומים הראשונים לפ"ע חלקם וכשיצא לפ"ח כל מים הראשונים אז תוכשר, וכ"כ האשכול בס"ס נ"ג ופסקו כן בש"ע סעיף כ' כ"א כ"ב וברמ"א שם סעיף כ"ב ובש"ך סקנ"ו וט"ז סקל"ב והש"ך האריך בזה לבאר אם חשבינן לפ"ח או מחצה:

על מחצה יע"ש, ולדעתי דבריהם אלו צריכים ביאור רב שסתמו להתיר במקוה שנפסלה ע"י שאובים בהוצאת מלואה ועוד, לזה לא יתכן להלכה לדעתי כ"א בנפסלה מתחלה ע"י ג' לוגים מצומצמים דאז מעיקר הדין אם היינו חושבים לפ"ח היה די באם נוציא גם לוג אחד מהבור דהרי בלוג הזה יש בו חלק מהשאובים ויתמעטו הג' לוגים שאובים כמו שסובר ר' יהושע באמת כן וחכמים דפליגי והחמירו בזה עד שנוציא כל שיעור מים הראשונים חומר שהחמירו בזה ולכן די בהוצאת כ' סאה כשיעור מים הראשונים אף שיש בהן שני שליש מים האחרונים, אבל אם היה פסולה על ידי נפילת שאובים הרבה כגון בהיו שם כ' סאה ונפל לשם סאה שאובים לא תתכשר אח"כ בהוצאת כ"א סאה אחרי שבאו עליה עוד מ"ס מים כשרים [מעט מעט] דהרי אם תחלק הסאה שאובים לכל הששים סאים היינו כ' הראשונים ומ"ס האחרונים יגיע לכל סאה כשרים שליש לוג עם חלק ט"ו מלוג שאובים [דסאה יש בה כ"ד לוג] וא"כ כשנוציא אח"כ כ"א סאה לא יהיה שם מן השאובים רק שמונה לוג עם ששה חלקי ט"ו לוג וישאר עוד בהמקוה קרוב לששה עשר לוג שאובים ואיך תתכשר המקוה ע"י הוצאת מלואה ועוד בס"ה זה לא יתכן, ולא עוד אלא דגם לר' יהושע דמיקל בזה לא תוכשר המקוה הזאת בהוצאת מלואה דהרי ר' יהושע לא הקיל רק לחשוב תערובות הג' לוגים עם המים כשרים לפ"ע תערובתן ולכן בנפלו לשם ג' לוגים מצומצמים די לר' יהושע אם נוציא ממנה אף קורטוב אחד דהרי יוחסר עי"ז שמץ מה גם מהג' לוגים ואין כאן ג' לוגים שאובים אבל בנפל לשם סאה שאובים בסך כ' סאה כשרים גם לר"י לא תוכשר עד שנוציא ממנה שמונה עשר סאים כי בכ' סאה אם תחלק הסאה שאובים יגיע לכל סאה לוג וחמישית הלוג שאובי' וכשנוציא אח"כ ח"י סאה יופחת מן השאובים כ"א לוג עם שלשה חלקי חמישית הלוג וימעט מג' לוגים שאובים, ואם באו לשם מ"ס מים כשרים על הכ' סאה הראשונים ונחלק הסאה שאובים לכל הששים סאים ויגיע לכל סאה שליש לוג עם חלק ט"ו מלוג כאמור בעינן שנוציא אח"כ לר"י נ"ד סאים דבסך נ"ד סאים יהיה שם מן השאובים כ"א לוג ושליש לוג וארבעה חלקי ט"ו לוג דוק ותשכח, וגם נ"ג סאים יספיק לר' יהושע להוציא כי יומעט בזה מג' לוגים שלשה חלקי ט"ו מלוג ודוק, (החשבון הזה נכתב אשר מתחלה היה הסאה שאובים בתוך חשבון הכ' סאה הראשונים והיינו שנפל הסאה לתוך י"ט סאים והושלמה עם השאובים לכ"ס), ואיך א"כ נימא דלרבנן דפליגי על ר"י בנפלו שלשה לוגין

מצומצמים ומחמרי להוציא מלואה ועוד יאמרו בנפל סאה שאובים לכ' סאה להכשיר בהוצאת כ"א סאה אחרי שבאו שם מקודם מ"ס מה דגם לר"י לא תתכשר כ"א בהוצאת נ"ג סאים כאמור איך יקילו רבנן בזה במה דלפ"ח הששים סאים לסאה שאובים לא תתכשר פחות מהוצאות נ"ג סאה איך יכשירו אותה במלואה ועוד, זה לא יתכן בשום אופן, ואין לומר דחז"ל הקילו בזה מפני שפסולו מדרבנן לומר דתולין שהמים הראשונים יצאו כולם ולכן די בהוצאת שיעור מים הראשונים אף בנפל מקודם סאה שאובים אף שכ"ג קצת מד' הגר"א ז"ל בפי' משנה ב' (אך הוא החליף שם סדר המשנה ויתבאר לקמן בעז"ה) וכן רהטין גם ד' האשכול שכתב אלא אומרים כל היוצאים מפסולים יצאו, אין סברא כלל לומר כן, חדא דאין לזה שום יסוד דהרי במשנתנו שהתירו במלואה ועוד להחמיר אמרו כן דאף שאם נחשוב לפ"ח היה די בחסרון קורטוב כד' ר"י וחז"ל החמירו להצריך מלואה ועוד אבל לומר להקל במלואה ועוד אף שלפ"ת השאובים לא יספיק זה זו מנין לנו, וכן בתוספתא המובאה בר"ש פ"ק מ"ה איירי רק בנפלו ג' לוגים, ועוד שהראב"ד עצמו כתב מפני שהמים היורדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים וכ"נ בחוש מפני שהן עליונים על פני המים ואיך א"כ נימא להיפך לתלות שהראשונים יצאו מקודם, ועוד שהראב"ד עצמו כתב הטעם שהקילו במילואה ועוד וז"ל התם כולהו כשרים ובשלשה לוגים שאובים הוא דאיפסלו כו' ע"כ הרי שלא כתב כן על בור שנפסל בשלשה לוגים, והש"ך בסקנ"ו הוסיף וסיים וז"ל ומן הדין הוי סגי לשער בכדי חשבון עד ג' לוגים אלא דלחומרא בעי בכדי מלואה כו' יע"ש הרי מד' כולם נלמוד להדיא דאם מתחלה נפל סאה שאובים לתוך כ' סאה ואח"כ באו לשם עוד מ"ס לא תוכשר המקוה עד שיומעט לפ"ח התערובות מג' לוגים שאובים והיינו בהוצאת נ"ג סאה כאמור, ומכ"ש בהיה בבור מקודם חמשה סאים ונפל לשם סאה שאובים ואח"כ נתוסף עוד ח"י סאים והרי יש בכל סאה מים לוג שאובים בודאי לא תוכשר עד שיצאו ממנו יותר מכ"א סאים גם לר"י כאמור כדי שיומעט מג' לוגים:

ב ומעתה תראה אשר הש"ע בסעיף כ"א סתם דבריו ונתן מקום לטעות שכתב סתם מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואח"כ ריבה עליו מים כשרים כו' הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו כו' והיינו במלואה ועוד ואיך סתם להתיר במלואה בנפל לתוכו מים שאובים סתמא דמשמע איזה שיעור שיהיה וזה לא יתכן כ"א בנפלו ג' לוגים מצומצמים ולפרש ד' הש"ע דאיירי באמת בנפלו ג' לוגים מצומצמים א"כ היינו הך דסעיף כ"ב שם וע"כ דהש"ע איירי בסעיף כ"א בנפלו יותר משלשה לוגים ואפ"ה לא הצריך לפ"ח רק בסעיף כ' שם בבור מלא מים שאובים ובסעיף כ"ב הוסיף דאף

בג' לוגים בעינן מלואה ועוד וזה לא יתכן כלל וגם הרמ"א בסעיף כ"ב כתב אבל אם היתה כולה שאובים אפי' נתן כו' דמשמע שדוקא בכולה שאובים לא מהני מלואה ועוד וז"א דאף בששה לוגים שאובים שנפלו לעשרה סאים ונתוסף עליו עד מ"ס לא תוכשר בהוצאות מלואה היינו עשרה סאים דכאן בכל סאה יש קרוב לשביעית הלוג בערך שאובים ולא תוכשר עד שיוציאו ממנה קרוב לכ"ב סאה כמובן, וגם דברי הש"ע בסעיף כ"א מועתקים מד' הרמב"ם פ"ה ה"ו והרמב"ם צייר שם בנפל לכ' סאה סאה שאובים ולמה סתם הש"ע להתיר במלואה כו' וגם הט"ז וש"ך לא נזהרו בזה כמשי"ת לקמן, אך זאת קאמינא דאם נפל סאה שאובים לכ' סאים וכדומה ונתוסף עד ס' סאים כנ"ל גם לחכמים דפליגי על ר"י יספיק בהוצאות נ"ג סאים אף שהחמירו בנפל ג' לוגים לתוך כ' סאה ונתוסף אח"כ הרבה מים דבעינן להוציא כל מים הראשונים עד פחות מג' לוגים מפני דחשבו כל מים הראשונים לפסולים וא"כ בנפל סאה לכ' סאים אם נחשוב כל מים הראשונים לפסולים הרי לח יספיק הוצאת נ"ג סאים דאכתי נשאר ממים הראשונים יותר מג' לוגים רק השאובים נתמעטו מג' לוגים אבל ממים הראשונים נשאר עוד הרבה אפ"ה די בזה גם לחכמים כי מעיקר הדין גם לחכמים די לחשוב לפ"ח רק שהחמירו בנפל ג' לוגים שהיה מספיק בחסרון קורטוב אחד אם נחשוב לפ"ח החמירו בזה להוציא כל מים שנקרא עליהם שם פסול מקודם והיינו במלואה ועוד, אבל אם נפל יותר מג' לוגים כגון סאה או רבע סאה דגם אם נחשוב לפ"ח בעינן להוציא משם יותר משיעור מים הראשונים שוב אין להחמיר בזה יותר אף שנשאר בכאן ממים הראשונים דהרי גם בנפל ג' לוגים ונוציא שיעור מלואה אכתי ישארו לפ"ח ממים הראשונים אשר נתערבו ולא איכפת לן בזה. כללו ש"ד גם לחכמים דקיי"ל כווחייהו עיקר הדבר לחשוב לפ"ח שלא ישאר בהבור שיעור ג' לוגים שאובים רק שהחמירו דאם לפ"ח יגיע ערך הוצאה פחות משיעור מים הראשונים לא מהני ובעינן הוצאת כל שיעור מים הראשונים ואם שיעור מים הראשונים לא יספיקו שישאר במקוה פחות משלשה לוגים שאובים לפ"ח ודאי בעינן דוקא לפ"ח וכ"ז ברור למבין:

ג ובמה שכתבתי דגם לחכמים דפליגי על ר"י מודים אשר:

עיקר הדין הוא לחשוב לפ"ח השאובים הונח לי מה דקשה לי על ד' הפוסקים שאמרו להוציא שיעור מלואה ועוד של מים הראשונים שנפסלו ומה נ"מ בין ראשונים לשניים ד"מ אם נפל שלשה לוגים שאובים לתוך בור שיש בו תמשה סאים מים כשרים ואח"כ באו לתוכו עוד מים כשרים מכשרינן בהוצאת שיעור מים הראשונים שנפסלו וזה פלא הכי רק ראשונים נפסלו ואחרונים לא נפסלו הרי גם מים הכשרים שבאו אח"כ ג"כ

נפסלו וגם עליהם נקרא שם פסול ולמה יספיק בהוצאת מים הראשונים אם חכמים דר"י תיישי להמים שנקרא עליהם שם פסול הרי גם אותן שבאו אח"כ נפסלו אבל לפמ"ש דעיקר הדין די בהמעטת הג' לוגים שאובים וחשו להחמיר להוציא המים שנקרא עליהם שם פסול לא תשו רק במים הראשונים שהיו בעת שבאו לשם השאובים שאותן המים נראה פסול שלהם להדיא משא"כ המים שבאו אח"כ שלא נראה פסול שלהם ומאחר שמעיקר הדין לא בעינן רק לפ"ת לכן לא חשו בזה, וכן בנפל סאה שאובים לתוך תמשה סאים ואח"כ נתוסף עליה ת"י סאים אף שכולם נפסלו מ"מ אחר שנוציא משם כ"א. סאים הרי אז מעיקר הדין אין תשש בזה ולא חשו רק להוציא אותן המים שהיו לשם בעת שבאו השאובים לתוכן והרי כבר הוצאנו יותר משיעור המים שהיו לשם בתחלה ודי בזה, אכן מה שנראה מד' הפוסקים דגם בבור מלא מים שאובים וירדו לתוכו כשרים שדי להוציא מים עד שלא ישאר מן השאובים לפ"ת ג' לוגים כמש"ל באות א' ולא חיישינן לומר שכל הבאים לשם נפסלו וגם עליהם נקרא שם פסול בזה ודאי צ"ע דאלו הבאים לשאובים גם עליהם נקרא שם פסול ואיך יכשירו את השאובים כאשר נוציא מהן לפ"ת להמעיט השאובים, ד"מ בהיו שם חמשה סאה שאובים ובאו לשם עשרים סאה כשרים והרי כאן חלק החמישית שאובים ולפ"ד בעינן להוציא עד שלא ישאר בהגומא רק י"ד לוגים שיש כאן פחות מג' לוגים שאובים והרי כולם נפסלו ונקרא עליהם שם פסול איברא בש"ע סעיף כ' לא כתב היתר להכשיר את השאובים בבור מלא מים שאובים רק ע"י אמה הנכנסת לו ואפשר דאיירי בהיו באמה מ"ס ולכן לא נפסלו המים כשבאו לתוך השאובים ומה שלא נתכשרו השאובים בהתחברותן לאמה שיש בה מ"ס שלפ"ד הש"ע בסעיף נ"ב כשנתחברו שעה א' להכשרים די להכשירן י"ל דהאמה הוי קטפרס ואינן מצטרפי' להכשיר את מי הבור השאובים ואפ"ה המים היורדים לשם לא נפסלו שמחוברים למ"ס דהקטפרס עצמו ביש בו מ"ס לא יופסל ע"י שאובים, אבל זה רב הדוחק דאם הקטפרס לא יופסל ע"י שאובים וחשבינן לכל מימיו כמצורפים לענין שאובים א"כ יטהרו גם את מי הבור ואם אינן כמצורפים יפסלו גם הם בירידתן לבור, אבל יש לומר עוד דכל שהאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לא נראה כנפסלו הכשרים אדרבה הכשרים מדחי הפסולים לצאת חוצה ולכן אף באין באמה מ"ס לא תשבינן הכשרים שבאו לשם כפסולים אבל הרמ"א בסעיף כ"ב כתב סתם אפילו נתן עליה כו' אלא מחשבין המים לפ"ע הכשרים כו' משמע דאף שבאו לשם כשרים ונתיישבו בהבור די לחשוב אח"כ לפ"ת. שהרמ"א הבין דמה שהאמה נכנסת ויוצאת לא תועיל להתיר ולכן סובר דבכ"ע חשבינן המים לפ"ת. ולפ"ז צריך לומר דאין ענין קריאת שם פסול רק

בירדו השאובים לתוך הכשרים אבל בבאו הכשרים על השאובים לא נקרא עליהם שם פסול אדרבה לטהר באו לא לפסול, זהו הנראה מדעתם ז"ל:

ד אבל כל עיקר התלט דעתם דלא בעינן רק הוצאת מים הראשונים שנפסלו אבל המים שבאו בשניים גם שנפסלו לא איכפת לן בהוצאתם אין לזה הכרת במשנה כלל. דבבא הראשונה במשנה בנפלו ג' לוגים לא נתבאר שם כלל שבאו לשם את"כ עוד מים קודם שהוציא הפסולים, ולשון לעולם הוא בפסולו נוכל לומר שאין הכונה שאף שבאו לשם עוד מים לעולם הוא בפסולו הראשון להוציא מיליאו הראשון לא יותר רק הכונה להוציא מד' ר"י דגם אם יחסר מהמים לא יטהרו מפסולן עד שיצא מילואו ועוד אבל בבאו לשם עוד מים אפשר שנפסלו כולם, ובבא שניה בבור מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו אשר אמרו דמחשבינן לפ"ת, יתכן לפרש דמי האמה לא נפסלו כלל שהיה בהם מ"ס, ומה שלא טהרו את מי הבור השאובים מפני דאחר שיפסקו מי האמה תחזור לפסולה כמשי"ת לקמן, ולכן די בהוצאת השאובים לפ"ת הא אילו היה מי האמה שלא בשיעור מ"ס ונפסלו בבואן לתוך הבור אפשר דלא תוכשר בהוצאת המים לפ"ת ובעינן לנקותה לגמרי עד שלא ישאר שם ג' לוגים מים רק הר"ש לקמן פ"ה מ"ב פי' בבא דבור כו' שאין באמה מ"ס ואפ"ה מתכשרי בהוצאת השאובים לפ"ת אף שנפסלו בבואן לבור וכ"כ הרא"ש בב"ק פ' מרובה עי' תוי"ט ולקמן יתבאר אם דבריהם מוכרחים, אך מתוספתא דלעיל פ"ק המובאה בר"ש משמע כד' הפוסקים שאמרו שם בתוס' מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו י"ט סאים ונפלו לתוכה שלשה לוגים כו' ירדו גשמים ונתמלאו לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו כו' משמע דמי גשמים שבאו אח"כ גם שנפסלו בבואן למקוה לא איכפת לן בהוצאתם מפני שהיו שניים כו', ואכתי אין משם ראיה רק בנפסל ע"י ג' לוגים דלא תשבינן לפסולים רק הראשונים לא השניים אבל באם היה כולה שאוב ובא לשם אח"כ מי גשמים אפשר שכולן נפסלו. ולשיטת ר"ת שכתבתי לעיל פ"ב דאמרינן קמא קמא בטל ואם היה בבור תמשה סאים שאובים ובאו לשם עוד הרבה מים מעט מעט כולם פסולים מן התורה, אם כן לכאורה צ"ע איך תוכשר המקוה בהוצאת השאובים לפ"ת אתרי שכל המים כבר נפסלו מן התורה, ואפשר דאף שמימיו נפסלו מן התורה מ"מ לא נתהפכו הכשרים להיות כשאובים ממש רק שפסולים מה"ת מפני שנתבטלו בתוך השאובים אבל אם נוציא המים בענין שלא ישארו שאובים לפ"ת רק עד פתות מג' לוגים שבו מים הכשרים להכשירן וצ"ע ויתבאר עוד לקמן:

ה כ"ז ביארתי לשיטת הראב"ד שנמשך אחריו בש"ע, ונשובה ונראה האם יהלמו כן ד' הרמב"ם ז"ל, הוא ז"ל כתב פ"ה ה"ו מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואח"כ ריבה

עליו מים כשרים עד שנמצאו הכשרים מ"ס הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפתחו השאובים מג' לוגים כיצד מקוה שיש בו כ' סאה מ"ג ונפל לתוכו סאה מים שאובים ואח"כ הרבה עליו מים כשרים ה"ז בפסולו עד שידע שיצאו ממנו כ' סאה שהיו בו ותמשה קבין ויותר מרביע הקב ולא ישאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשה לוגים ע"כ. והנה אם נפרש כפשט דבריו דמקוה הזאת שבא לתוכה מקודם סאה שאובים לתוך כ' סאה ואחר כך הושלמה למ"ס [לא נתברר איך כוונתו אם הושלמה למ"ס עם כ' סאה הקודמים או שבאו לשם עוד מ"ס ויהיה בין הכל ששים סאים] שתוכשר בהוצאת כ"א סאה נכה פחות ג' לוגים והיינו מלואה ועוד הרי כבר ביארתי לעיל באות א' שזה לא יתכן בשום אופן דמששים סאים בס"ה אם נוציא כ"א סאה אכתי ישאר שם שאובים שני שלישי סאה לפ"ת כמובן וכמש"ל שלא התירו במלואה רק בנפלו שלשה לוגים שמן הדין היה די בהוצאת קורטוב א' לא בנפל סאה שמעיקר הדין בעינן להוציא לפ"ת עד צ"ג סאים כנ"ל באות א' באורך, ואיך יכשיר הרמב"ם בזה בהוצאת קרוב לכ"א סאה כו', ומן ההכרת לומר דהרמב"ם מחמיר בזה יותר מהראב"ד וסובר בנפל סאה בכ' סאה ואח"כ רבו הכשרים בעינן להוציא לפ"ת עד שלא ישאר גם ממים הראשונים ג' לוגים היינו מכל הכ"א סאה ולא די להמעיט השאובים מג' לוגים רק בעינן להמעיט כל מים הראשונים דכולם נפסלו ונחשבו כשאובים וא"כ כשהושלם אחר כך עד פחות מתשעה לוגים שישאר בבור דאז יהיה בס"ה ממים הראשונים פתות משלשה לוגים כי הם שליש כל מי המקוה: כמובן ואם אח"כ רבו עד ששים סאים והיה בס"ה פ"א סאים ימעיט המים עד פחות מי"ב לוגים שיש בהמים בס"ה רבע ממים הראשונים, וכן מורה לשונו שכתב עד שידע שיצאו ממנו כו' ואם היה כונתו כפשוטו שדי בהוצאת כ"א סאה מה שייך כאן עד שידע מה הודעה שייך כאן, אלא ע"כ דכוונתו לחשוב לפ"ח עד שידע שאין שם ממים הראשונים ג' לוגים, וגם ממ"ש ולא ישאר מן הכל שנפסלו פחות מג' לוגים ואם היה מצריך להוציא רק לפ"ת השאובים הרי ישאר הרבה מן מים שנפסלו מקודם ולכן התחכם לכתוב שנפל סאה שאובים ולא כתב ג' לוגים שאובים דבא לחזק דבריו דכמו דבנפל סאה א"א להתיר בהוצאת שיעור מים הראשונים דעדיין ישאר הרבה מן השאובים לפ"ח וע"כ צריך להוציא עד שלא ישאר גם מן אותן שנפסלו ולכן סתמו במשנה ולא חלקו בין סאה לג' לוגים, ומובן לפ"ז דגם אם מתחלה היה נופל רק ג' לוגים לתוך כ' סאה היה מצריך ג"כ להמעיט כל מים הראשונים עד פחות מג' לוגים ואם אח"כ באו לשם מים כשרים עוד כ' סאה וכדומה לא יספיק להמעיט להוציא מלואה היינו כ' סאה הראשונים כהראב"ד דהראב"ד סובר דאין לנו לחשוב רק לפ"ח השאובים רק חומר

החמירו להוציא גם שיעור מים הראשונים כנ"ל ולכן גם שנשאר אח"כ ממים הראשונים הרבה לפ"ח לא איכפת לן ולכן גם בנפל סאה שאובים לתוך כ' סאה ואח"כ ריבה מים כשרים יספיק ג"כ להמעיט לפ"ח השאובים עד פחות מג' לוגים, אבל להרמב"ם דסובר בנפל סאה לתוך כ' סאה דבעינן להמעיט ממים הראשונים שנפסלו עד פחות מג' לוגים ממילא גם בנפל ג' לוגים לתוך כ' סאה ואח"כ רבו כשרים מ"ס בעינן להמעיט עד פחות מתשעה לוגים כדי שלא ישאר ממים הראשונים ג' לוגים, ולית ליה להרמב"ם דקדוקו של הראב"ד להקל לחכמים דר"י לחשוב לפ"ח, וכן מורים דבריו לעיל שם בה"ה בדין המשנה במקוה שאין בו מ"ס שנפל לשם ג' לוגים ונחלק לשנים כתב וריבה מים כשרים על כל אחד מהן הרי אלו פסולים שכל המקוה כולו שנפסל כמים שאובים הוא חשיב וכאילו כל מימיו נשאבו בכלי ע"כ, הרי שסובר דכל המים שנפסלו נחשבו כשאובים ולכן גם אם רבו אח"כ מים כשרים בעינן להוציא עד שיומעט ממים הראשונים פחות מג' לוגים כאמור:

אך בזה נראה דמודה הרמב"ם דלא נחשבו לפסולים רק מים הראשונים אבל מים שבאו אחר כך אף שגם הם נפסלו אפ"ה לא נחשבו כפסולים שנצטרך להוציא אותן רק שיומעט ממים הראשונים עד פחות מג' לוגים וגם בבור מלא שאובים לדעתו לא נפסלו מים שבאו עליהם אך לדעתו אפשר דאיירי בהיו במי האמה מ"ס כמשי"ת שלדעתו לא יועיל החבור אם אחר כך נפסקו, וכל זה ברור בדעתו ז"ל וגם הט"ז בסקל"ב הבין שד' הרמב"ם סותרים דברי הראב"ד רק שדחה בקש:

1 וליישב להרמב"ם דקדוקי לשון המשנה מפני מה בבור מלא מים שאובים אמרו לשון עד שיתחשב וכן הוא ז"ל כתב כך בה"ו ובבור שנפל לשם ג' לוגים אמרו עד שיצא ממנו מלואה נראה אדרבה דלחומרא אמרו כן גבי שנפסל ע"י ג' לוגים, דשם בבור מלא מים שאובים שהאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו והבור היה מלא מקודם א"כ כל סאה שבא לשם מאמה תיכף הלך ויצא משם סאה לחוץ בצד השני ובסאה הזאת שיצאת משם יש שם מחצית מים הראשונים ומחציתו ממי האמה ומכ"ש אם נחשוב לכל סאה שיצא מן הבור לחוץ שיש בה לפ"ע מי האמה שבאו לשם ומי הבור ואם היה בבור עשרה סאים שאובים ונכנס סאה מן האמה ויצא סאה לחוץ הרי יש בסאה שיצאת לחוץ ערך תשעה חלקי סאה ממי הבור ובסאה השני שבא לשם מן האמה ויצא לחוץ יהיה בשם שמונה חלקי סאה בערך מן השאובים א"כ במהרה יתכשרו מימי הבור להוסיף עליהם מים ויוכשרו להשלים למי מקוה וגם אם נחשוב למחצית מי האמה והבור בכל סאה שיצא לחוץ יוכשרו מי הבור בצאת מהן לחוץ עשרים סאה, אבל אם היה בבור

עשרה סאים כשרים ונפסלו ע"י ג' לוגים ובאו עליהם עשרים סאים לא יוכשרו בהוצאת עשרים סאים דאכתי ישאר שם ממים הראשונים עד שיוציאום מן הבור ולא ישאר בו רק פחות מתשעה לוגים, וא"כ הך עד שיתחשב לקולא נאמרה מפני ששם איירי שלא באו הכשרים יחד לתוך הבור רק נכנסו מעט מעט ויצאו מעט מעט ואם באו כולם כא' לתוך מים שנפסלו בעינן להוציא עד פחות מג' לוגים ממים הראשונים כנ"ל: (ז) וממוצא דבר נשמע עוד פלוגתא אחרת בין הרמב"ם להראב"ד והוא במקוה חסרה שנפסלה על ידי נפילת שאובים ד"מ שהיו בה עשרה סאים כשרים ונפל סאה שאובים ונפסלו אם נפל אח"כ ממקוה הזאת לתוך מקוה חסרה אחרת דלהרמב"ם המים שהיו במקוה שנפסלה נחשבו כולם כשאובים ופוסלים אחר כך את מקוה אחרת בשלשה לוגים ולהראב"ד לא פסלו בג' לוגים כ"א לפ"ח ועד שיפלו ממקוה הזאת שנפסלה ל"ג לוגים לא יפסלו את מקוה השנית, דאף שהצריכו להוציא מלואו הראשון ולא יספיק המעטת השאובים מג' לוגים זהו לטבול בהן עצמן מפני שנקרא עליהן שם פסול אבל לפסול אחרים לא פסלי כמו שלא הצריכו להוציא עד שלא ישאר ג' לוגים מן הראשונים שנפסלו, ואם כן יש להביא ראיה לדעת הרמב"ם ממשנה דתמורה י"ב שאמרו שם אין המים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפ"ח ונתלבטו בש"ס לאוקמה ובסוף אוקמוה לפ"ח כלים, ולמה להו כל זאת יפרשו כפשוטה דמים שאובים שנפלו למקוה חסרה ואח"כ באו ממנה למקוה אחרת דאינן פוסלים בשלשה לוגים רק לפ"ח התערובות ויהיה דומה ממש לריש ד' המשנה שם בהא דאין המדומע מדמע אלא לפ"ח ואין המחומץ מחמץ אלא לפ"ח, דפירשה רש"י שם שאם נדמע תרומה בחולין ונפל מן החולין למקוה אחר אינה מדמעת רק לפ"ח התרומה שהיה בהחולין וכן יפרשו ממש הא דאין המים שאובים פוסלים ולמה אוקמה בש"ס בגווני אחריני שאינן דומין להרישא כלל, ומזה מוכח בעליל כדעת הרמב"ם דהש"ס פשיטא להו דמקוה שנפסלה ע"י שאובים יפסלו אח"כ את מקוה חסרה בג' לוגים, ולהראב"ד צריך לדחוק ולומר דאם היינו מפרשי' כך היה במשמע דמקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים תוכשר אחר כך בהמעיט השאובים משלשה לוגים וכדעת ר"י במתניתין דידן ואנן לא קיי"ל כר"י בהא ולכן אוקמה בגווני אחריני וכבר הקשה רבינו נ"ע למה לא אוקמה משנה דתמורה כר"י והתירוץ מובן דלא רצו לאוקמוה דלא כהלכתא, וכן נימא להראב"ד דלכן לא אוקמה לענין לפסול מקוה אחרת שלא נפרשה גם לענין אותה מקוה שתתכשר אח"כ על ידי המעטת ג' לוגים כר"י, ואף דלגבי מדומע ברישא שם ג"כ אותה המדומע לא חותר ע"י המעטה רק לענין לדמע אחרים התם שאני דאין שיעור לתרומה הנדמעת וכל שלא היה שם מאה לבטלה נאסרה אבל כאן שיש

שיעור לשאובים בשלשה לוגים היינו מפרשים כר"י דגם אותה המקום הפסולה תתכשר ע"י המעטה משלשה לוגים. ובזה יתיישב מה דקשה בלא"ה להראב"ד שלדעתו נוכל לפרש משנה דתמורה גם לענין אותה מקוה שנפסלה דאין פוסלים אותה אלא לפ"ח היינו דאם נפסלה ע"י ג' לוגים ולא יותר יספיק בהוצאת מלואו ועוד אבל אם נפסלה על ידי סאה או יותר בעינן להוציא מלואו הראשון ועוד לפ"ח להמעיט את השאובים מג' לוגים כמש"ל באות א', אבל לא רצו לפרש כן דא"כ היה במשמע כד' ר"י דלעולם לא בעינן להוציא מלואו הראשון רק להמעיט השאובים מג' לוגים, אבל אכתי לא נייח דאף אם נוכל לפרש המשנה כר"י מ"מ כיון דנוכל לפרשה שפיר גם אליבא דחכמים למה נדחקו להעמידה לפ"ח כלים או לענין המשכה מה שאין זה בגווני דבבא דרישא, אבל י"ל מפני שלא אמרו במשנה אין תערובות מים שאובים פוסלים אלא לפ"ח רק אמרו אין המים שאובים:

כו' בשאובים מכשיר גם בשאוב שנתחבר שעה אחת ולא חייש למה"ע וכן הש"ע פסק להקל בנתן סאה בסעיף כ"ד וכמו כן מכשיר בשאוב שנתחבר בסעיף נ"ב כמש"ל אבל להרמב"ם יש לחוש בתרווייהו לפסול כמש"ל, אבל לדעתי ית' לקמן דפלוגתא דתנאי היא במשנתנו ת"ק דמשנה ב' עם ראב"ע ולת"ק יהיה הדין כהטור והש"ע דשאובים שנתחברו שעה א' הם לעולם בהכשרן ויוכח ממילא גם דין זה דהא דבור מלא מים שאובים והאמה נכנסת דאיירינן באין באמה מ"ס ויוכח דין זה דלא חיישינן להוציא מים שניים שנפסלו כנ"ל ושם יתבאר לחלק דבור מלא מים שאובים חמיר יותר דאף אם אמה של מ"ס בא שם לא יטהרו בחבור לפי שעה:

י ולהלכה בהך דשאובים שנתחברו למקוה של מ"ס אם נטהרו לעולם יתבאר לקמן בעז"ה. ובנ"ד שאנו דנין כאן אם בעינן להוציא מים שניים שנפסלו בשני' הנה באמת מסגנון ד' הרמב"ם ז"ל שכתב סתמא בפ"ה ה"ו מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל ואח"כ ריבה עליו מים כשרים כו' ה"ה בפסולן עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפחתו השאובים מג' לוגים כו' העתקתי לשונו לעיל באורך, מוכיח פשט לשונו דגם אם המים הכשרים שריבה אח"כ נפסלו גם כן אפ"ה יספיק בהוצאת מים הראשונים שנפסלו, ואף שלדעתו אמרתי דממשנה דבור מלא מים שאובים כו' אין לנו ראיה להתיר בזה מ"מ סמך הרמב"ם על פשט לשון המשנה בבבא הראשונה בור שבחצר ונפלו לו ג' לוגים לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו כו', דפשט לשון זה מורה דגם אם באו אח"כ מים כשרים שנפסלו ג"כ בבואן לשם אפ"ה די בהמעטת שיעור מים הראשונים, וכך אני אומר להכריע להלכה מאחר דלהר"ש והרא"ש והטור והש"ע יש ראיה מוכחת

מהא דבור מלא מים כו' להכשיר בזה, רק שלהרמב"ם והראב"ד אין ראיה משם להתיר ואפ"ה נראה מדעת הרמב"ם דגם הוא מקיל בזה במקוה שנפסל ע"י ג' לוגים לכן נראה לומר דמקוה שנפסלה ע"י נפילת שאובים די בהוצאת שיעור מים הראשונים שנפסלו, וכפשט ד' התוספתא המובאה בר"ש פ"ק שהבאתי לעיל באות ג', [והיינו ע"פ חשבון שביארתי לעיל דאם נפלו רק ג' לוגים די בשיעור מים הראשונים לחוד ואם נפל סאה או יותר בעינן להראב"ד להמעיט עד שלא ישאר מהשאובים ג' לוגים ולהרמב"ם בעינן בכ"ז להמעיט עד שלא ישאר לפ"ח ג' לוגים ממים הראשונים וכנ"ל באורך]. אבל בבור מלא מים שאובים ובאו לשם כשרים נראה להחמיר דבעינן להוציא כל המים שנפסלו בבואן לבור מפני שרבו השאובים מקודם ונקרא שם פסול על כל המים שבאו לשם, וכ"נ מדקדוק ד' המשנה דבור שנפסל ע"י שלשה לוגים לא נקטה בזה והאמה נכנסת כו' דזו תתכשר גם אם באו מים כשרים שלא מן האמה אבל בבור מלא מים כו' נקטו בלשון והאמה כו' וכדעת הרמב"ם והראב"ד דהך אמה היא של מ"ס כנ"ל, ולכן גם אם יבאו לשם מים של מ"ס ונרצה להכשיר מי הבור אחר שיופסק חבורן למקום של מ"ס בעינן להרמב"ם להוציא עד שלא ישאר שיעור שלשם לוגים מכל המים שנפסלו אחר הפסק חבורן אם לא יצאו מקודם מי הבור לפ"ח ולהראב"ד יספיק בהוצאת שיעור מים שנפסלו ולהמעיט השאובים עד פחות מג' לוגים וכנ"ל שהרי רבו מי האמה על השאובים אבל אם לא היה במי האמה מ"ס אז כל מה שיבא לבור הכל נפסל ובעינן לנקותו עד פחות משלשה לוגים כאמור, ובפרט להרמ"א שחשש לדעת ר"ת דשאובים פסולים מה"ת ולדעת ר"ת אמרינן קמא קמא בטל א"כ לדעתו כל מה שבא לבור אח"כ נפסל מן התורה ודאי יש להצריך לנקות כל מי הבור בין הראשונים וכן השניים, זהו מה שנראה לדעתי בזה, ועוד יתבאר לקמן דין חבור שאובים למקוה כשרה בעז"ה:

(פסקא ג') (א) תוספתא הובאה בר"ש ב' בריכות של מ' מ' סאה זו ע"ג זו ונפלו ג' לוגים מים לעליונה ונפתקו ובאו לתחתונה כשרים שאני אומר שלמו מ' סאה כו'. פירשה הר"ש שהיו חסרים המקואות שלשה לוגים מים כו' ונפסלה העליונה וכשירד לתחתונה שלשה לוגים לא חיישינן שירדו השאובים דא"א שלא יתערבו מעט במי הבריכה ונמצא שהשלימו המ"ס של תחתונה קודם שירדו לה שלשה לוגים ושני המקואות כשרים דעליונה מחוברת לתחתונה. וכן פירשה הרא"ש בתשובה כלל ל"א סי' ב' ולכאורה עולה זה בדעת הראב"ד דמקוה שנפסלה לא תפסול אחרת בג' לוגים שירד ממנה וחשבינן השאובים לפ"ח, [ואיירי הכא באופן שלא היה כאן המשכה דאם היה המשכה גם אם ירדו השאובים תוכשר השניה ע"י רבייה והמשכם ועליונה תתכשר שמחוברת

לתחתונה, וצ"ל שלא הים כאן ג"ט לפ"ד הש"ע דבעי ג"ט בהמשכה כמבואר בסעיף מ"ה או שהיתה רצפת אבנים כפ"ד הרמ"א שם בסעיף מ"ו ולפ"ד הרשב"ץ בב"י דהמשכה די בכ"ש צ"ל דאיירי כאן בגוונא דלא היה המשכה כעין האמור בש"ע סעיף מ"ו וצ"ע]. ומוכח מזה דלא די שאינן פוסלים אף מעלים להשלים שיעור מ"ס ע"י ג' לוגים הפסולים שירדו לשם ואף שאם היו במקומן בעינן להוציא מלואן זהו מפני שנקרא עליהן שם פסול אבל כאן שירדו לרוב מקוה מי גשמים מצטרפים להשלים מ"ס מפני שאין בהם מים שאובים רק לפ"ח, אבל א"כ למה צייר בתוס' בחסר רק ג' לוגים מכל אחת וגם בחסר חמשה סאים ויותר ונפל לעליונה שלשה לוגים ונפתקו ובאו לתחחונה לא יפסלו התחתונה וגם ישלימו שיעור מ"ס, ומד' הר"ש והרא"ש נראה דמפרשי דאם היה חסר הרבה בתחתונה ונפל לעליונה ג' לוגים וירד לתחתונה היינו חוששים פן ירדו כל הג' לוגים לתחתונה ומפני שלא חסר בתחתונה רק ג' לוגים מועילים להשלים דע"כ בשלשה לוגים שירדו יש שם מעט ממי הבריכה ומאחר שהוצרך לצייר בתחתונה בחסרון ג' לוגים דוקא נקט כמו כן בעליונה בחסרון ג' לוגים אבל בעליונה אין נ"מ דגם בחסר הרבה הדין כן שמימיה יועילו להשלים רק שלא יחסר בתחתונה רק שלשה לוגים דאם חסרה הרבה חיישינן כשירד חצי סאה מן העליונה או יותר שמא יש שם ג' לוגים השאובים, אבל דבר זה צע"ג דאם מים של העליונה חשבינן לפ"ח למה נחוש שירדו כל השאובים לתחתונה הרי פשיטא דנבללו בתוך מי הבור והרי במדומע ומחומץ אמרו במשנה דתמורה דאין אוסרים אלא לפ"ה ולא חיישינן שבא כל האיסור לתערובת השניה ולמה נחוש בדבר המתבלל כמים במים שירדו כל השלשה לוגים לתחתונה וגם אם יבאו לשם מים הבלולים חמשה סאים אין שם כל הג' לוגים השאובים. עוד צע"ג שלדעתם דהתחתונה חסרה ג' לוגים וכשירדו לתוכה ג' לוגים מן העליונה לכשרה מפני שיש שם מעט מן מי הבריכה הרי אכתי לא תוכשר התחתונה ע"י השלמה הזאת דהשאובים שירדו לשם גם אם הם פחות מג' לוגי' אינן משלימין השיעור כמבואר לקמן פ"ז דפחות מג' לוגים אינן פוסלים ולא מעלים וכמבואר ברמב"ם וטוש"ע סעיף כ"ב וא"כ כשבאו לשם לוג ממי הבריכה ושני לוגים מן השאובים עדיין חסרה התחתונה ב' לוגים כשרים ונצטרך לומר שתושלם אח"כ בבוא לשם עוד שני לוגים מים וא"כ נחוש פן באו לשם כל מג' לוגי' שאובים בתוך סך החמשה לוגים שהכשירו אותם לדעתם דחיישינן פן באו השלשה לוגי' כאחת שלא לפ"ח הכשרים, ולומר לדעתם דגם שלא תכשר ע"י השאובים אפ"ה מהני לענין שלא תפסל עוד ע"י שלשה לוגים שאובים זה לא יתכן דאם לא השלימוה בודאי תפסל על ידי ג' לוגים שיבאו לשם וזה פשוט לכל מבין:

וצ"ל לדעתם דהכא איירינן שהתחתונה לא היתה חסרה רק כ"ש ובבוא לשם ג' לוגין מן העליונה כיון שהיו שם מעט מן מי הבריכה העליונה הושלם שיעורה, ואם היתה חסרה ג' לוגים לא תכשר דחיישינן פן יבאו השאובים מקודם ולא תשלם שיעורה בג' לוגים במעט ממי הבריכה כאמור, אבל: הר"ש כתב להדיא דכל אחת חסרה שלשה לוגים ולית פתרי לדבריו ז"ל: עוד יש לדחוק באופן אחר, דהמים שבאו מעליונה היה בהמשכה והר"ש לשיטתיה לקמן פ"ד מ"ד דהמשכה אינה מועלת רק עם תערובת רוב כשרים ולכן אמר שאני אומר שלמו מ"ס כו' היינו שלא באו לשם השאובים לחוד בהמשכה רק עם תערובת מי הבריכה ולכן משלימים השיעור, אבל אכתי לא דייק מ"ש הר"ש שיש שם מעט ממי הבריכה ומה יועילו מעט מי הבריכה הרי בעינן רוב כשרים ולא זכיתי להלום דבריהם הקדושים, אבל פשט ד' התוספתא מובנת כפשוטה להנחתם דמים שנפסלו אינן פוסלים אח האחרת רק לפ"ת השאובים כדעת הראב"ד נאמר דאיירי כאן בחסרו הרבה משני המקואות כסאה או יותר מכ"א וכשירד לתחתונה סאה להשלים השיעור של תחחונה אין שם שלשה לוגים שאובים דחשבינן לפי חשבון ותושלם במי העליונה, ויוכח מזה דינו של הראב"ד דמים שנפסלו אינן פוסלים אחרים רק לפ"ת השאובים וגם משלימין השיעור, ולהרמב"ם נוכל לומר דכאן איירינן שבאו בהמשכה והתוספתא סוברת דבעי' תערובת רוב כשרים מקודם כד' הר"ש לקמן, אף שהרמב"ם פסק דהמשכה כשר בשאובים לחוד בלא תערובות מקודם מ"מ נוכל לומר דהתוספתא סוברת דבעינן תערובת רוב מים מקודם דהרי הרא"ש כ"כ לקמן פ"ד מ"ד דמשנה דשם סוברת דבעינן תערובת רוב מים מקודם ואנן לא קיי"ל כמשנה דשם כן נימא להרמב"ם דתוספתא זו סוברת דבעינן תערובת רוב מים מקודם ולכן אמרה שאני אומר שלמו מ"ס פי' שלא ירדו לשם השאובים לחוד בהמשכה רק עם תערובת רוב מים מן העליונה ולכן הוכשרה התחתונה וגם העליונה תחכשר אחר כך, או נוכל לומר דהך תוספתא אליבא דר' יהושע מחנייא ולדעתו ודאי מים שנפסלו אינן פוסלים רק לפ"ת וכמ"ש הר"ש עצמו על בבא שניה דתוספתא דאתיא כר' יהושע כן נימא גם בבא הזאת אתיא כר"י ולחכמים דפליגי עלי' נאמר דמים שנפסלו פוסלים מקוה אחרת בג' לוגים כמש"ל:

ב בבא שניה דתוספתא שני מקואות של עשרים עשרים סאה זו בצד זו ונפלו שלשה לוגים לתוך א' מהן ונפתקו ובאו לחבירו כשר ר' יוסי אומר אם ניטלה מחיצה פסול, פירשה הר"ש דת"ק סובר כר' יהושע ור' יוסי לשיטתיה במתניתין יע"ש, וגם זה צריך ביאור לדעתו ז"ל דלכאורה מתפרשת שנפחקו ובאו לתחתונה שנפרצו מלמעלה ונתחברו זה לזה דלר' יהושע שניהם כשרים מפני שאין בזו ג' לוגים וכן בשניה וכשרים

שניהם להקוות עליהן ומה דנגעי להדדי לא מיפסלי שאין בכ"א ג' לוגים שאובים, אבל לא יתכן לומר דשניהם כשרים כמו שהן מפני שיש בצירופן מ"ס דגם לר' יהושע מקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים לא תוכשר בהשלים עליה עד מ"ס ובעינן להמעיט השאובים מג' לוגי' וכאן אם נחשבן כמחוברים זל"ז אכחי במה יתכשרו הרי לא נמעט השאובים מג' לוגים וע"כ דכשרים היינו להקוות עליהן ומפני דבכ"א אין בה ג' לוגים כשרים להקוות עליהן כ"א, בפ"ע ור' יוסי דפליג לשיטתיה דנקרא עליהן שם פסול והראשונה ודאי לא תכשר בהמעטת מימיה אף גם השניה תופסל לשיטתיה דתייש פן ירדו השאובים כאחד ולא חשבינן לפ"ח. אבל צ"ע למה הוצרך ר' יוסי לומר אם נטלה מחיצה דהרי לדעתו פסולים שניהן אף גם בנפרצו מלמעלה ובאו מהראשונה הפסולה לשניה, ומוטב הו"ל לפרש לפי דרכו דר' יוסי קאי ג"כ אליבא דר' יהושע ואמר דעד כאן לא מכשרינן להקוות עליהן רק בנפרצו מלמעלה דאין בכ"א ג' לוגים אבל בניטלה כל המחיצה שניהם פסולים דהרי נתחברו זל"ז והוי כאילו השלים הראשונה למ"ס דגם לר' יהושע לא תתכשר אם לא המעיטו השלשה לוגים ונחשבו כמקוה אחת ופסולה, ולפמ"ש מקודם בבבא הראשונה לפ"ד הראב"ד דחשבינן לפ"ח ולכן שם שניהם הוכשרו א"ש בפשיטות גם בבא זו אליבא דחכמים דכאן שנפתקו מלמעלה ובא לחבירו השניה כשרה ולכן בבבא הראשונה אמר כשרים לשון רבים דמאחר דהשניה הושלמה למ"ס גם הראשונה תתכשר ע"י חבורה לשניה השלמה וכאן דשניהם של כ' סאה השניה כשרה להקוות עליה דלא נפסלה ממי הראשונה דחשבינן המים לפ"ח ולא באו לשם שלשה לוגים שאובים והראשונה נשארת בפסולה ולכן אמר כשר ל' יחיד ור' יוסי אמר ע"ז דאם ניטלה מחיצה פסול דאם ניטלה כל המחיצה הרי באו כל מימי הראשונה לתוך השניה ופסולים שניהם אליבא דכ"ע וא"כ לד' הראב"ד אתיין ד' התוספתא כמין חומר אליבא דהלכתא כחכמים דפליגי על ר' יהושע, ולהרמב"ם צ"ל דכל ד' התוספתא אתיין אליבא דר' יהושע כמ"ש בבבא הראשונה וכן בבא השניה אתיא כר' יהושע ושניהן כשרים להקוות עליהן וגם ד' ר' יוסי אתיין אליבא דר' יהושע דאם נטלה מחיצה פסול גם לר' יהושע כמש"ל, או נפרש להרמב"ם בבא שניה ג"כ בהמשכה והשניה כשרה מפני שבאו לשם המים בתערובות ובהמשכה והראשונ' נשארה בפסולה ובבבא הראשונה שניהם כשרים שהעליונה נתחברה להשניה הכשרה כאמור ובבבא השניה כשרה השניה להקוות עליה וע"ז אמר ר"י דאם ניטלה המחיצה שניהם פסולים דאין כאן המשכה, עכ"פ מובן מכ"ז שד' התוספתא נתיישבו בדוחק אליבא דהרמב"ם ז"ל דאם נפרשן כר' יהושע הוא דוחק, וכן אם נפרשן בהמשכה דחוק מה דבעי תערובת מים קודם להמשכה ולהראב"ד אתיין

ד' התוספתא כפשוטן ונתחזקו הרבה ד' הראב"ד ז"ל וכבר כתבתי לעיל מה שנראה להלכה שבדיעבד יש לסמוך על דעת הראב"ד ז"ל:

ג עתה נבאר סוף ד' התוספתא וגרסת הר"ש בה אבל רואה אני את ד' ר' יהושע במקוה שיש בו מ"ס ונפלו לו ג' לוגים וחלקו לשנים שזה כשר להקוות עליו ע"כ, וזה מן התימה דזיל קרי בי רב הוא ומה שייך כאן לראיית ד' ר' יהושע ומי לא יבין שבזו אין כאן שם פסול דהרי מתחלה היו בה מ"ס ולא תפסל ע"י שאובים ואח"כ כשתלקוה הרי אין בכ"א ג' לוגים שאובים ואיך יפסלו ואיזה סברא יש כאן לפסול, ואולי נוכל להגיה בה מעט וצ"ל ונפלו לו ששה לוגים וחלקו לשנים כו' ויש כאן קצת רבותא דאף לאחר שחלקוה הרי יש בה בסך שלשה לוגים לכ"א אפ"ה הרי לא היה עליה שם פסול ולכן כשרים שניהם דהשאובים שירדו לשם כבר נתבטלו בה ולא יעוררו עוד בשם פסול גם לאחר שחלקוה, אבל איך שיהיה יוכח מד' התוספתא הזו שדוקא בנתערבו השאובים לתוך מ"ס לא חשיב אח"כ לפסול אבל אם היו השאובים מן הצד ונתחברו למקוה של מ"ס ואח"כ נפסקו מן המקוה שבו לפסולן דאל"כ מה השמיענו כאן בתוספתא אם נימא דגם כולו שאוב נכשר בהתחברו למקוה כשרה לפי שעה אף שנפסקו אח"כ מן המקוה אם כן מה הוצרך להשמיענו בנתערבו בתוך מ"ס דאז ודאי נכשרו לעולם ומה צריך כאן לראיית ד' ר' יהושע. ומוכח מזה דהתוספתא סוברת באם השאוב מן הצד ונפסקה אח"כ שבו לפסולן וכבר כתבתי לעיל באות ח' ט' בדברי על ד' המשנה דהטור והש"ע בסעיף נ"ב פסקו דכל שנתחבר השאוב למקוה של מ"ס הוכשרה לעולם אף שתפסק אחר כך. (ושם כתבתי דהרמב"ם והראב"ד חולקים ע"ז וא"כ להראב"ד יהלמו דברי התוספתא כגרסת הר"ש וכמש"ל דלהראב"ד אתיין כל ד' התוספתא להלכה אף לר"י דמשנתנו דפליג על ר' יהושע) וא"כ לדידהו יקשה ד' התוספתא הזאת, אבל בלא"ה ד' התוס' צ"ע דלפי מה דקיי"ל דגם בבאו עליה מ"ס שאובים לא תפסל והו"ל להשמיענו רבותא יותר דגם בבאו מ' סאה שאובים ונתחלקה כשרים שניהם כמו שהן וא"צ להקוות עליהן, אבל גרסת ספרינו בתוספתא דידן אבל רואה אני את דברי ר' יהושע במקוה שאין בה מ"ס ונפלו לו שלשה לוגים ותלקו לשנים שזה כשר להקוות עליו והן המה ממש ד' ר' יהושע:

במשנתנו ונשנית התוספתא אליבא דחד תנא דסובר גם כן כר' יהושע ולאו ר' יוסי קאמר לה ואין כאן קושיא על הטור וש"ע, ומזה יתחזק מ"ש לעיל לפרש ד' התוספתא להרמב"ם כולן אליבא דר' יהושע דמתניתין, ולשון אבל אינו מדוקדק לפ"ז, ואין להאריך יותר:

סי"כ (א) נשוב לבאר ד' המשנה במ"ב שאמרה או עד שיעמוד בחצר מ"ס כו' ראב"ע פוסל אא"כ פקק זו היא גרסת הרמב"ם, והר"ש והרא"ש גרסי אא"כ פסק ונלאו חכמי

לב רבותינו הקדושים ז"ל להבין פי' ד' ראב"ע דהרמב"ם כתב שהכונה הוא שיסגור מים העליונים שלא יגע אדם בהם אלא מן הבור והביאו הרא"ש ואין לזה הבנה כלל ביסוד ד' ראב"ע, והר"ש והרא"ש פירשו דראב"ע לית ליה גוד אסיק להכשיר כמבואר בדבריהם ופלוגתא דר"מ ור"י היא בחגיגה י"ט ולמה לא הוזכרו שם ד' ראב"ע וגם למה לא הוזכר במשנתנו דר"מ ור"י בזה והרי לקמן פ"ז מ"ו נזכרו ד' ר"י בזה יע"ש בר"ש, וגם סגנון ד' ראב"ע לא נהלם כלל דלמה הוצרך להוסיף אא"כ פסק והיינו שיצאו ממנו מלואו ועוד הרי מעצמנו נבין זה אם יאמר רק ראב"ע פוסל וממילא אם נרצה להכשירה נצטרך להוציא מלואה ועוד ואין בדבריהם דרך מחוור להסביר דברי משנתנו, והגר"א מוילנא ז"ל אמר שד' המשנה מחולפים המה וכך צריך להיות מיצד הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגים והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו כו' ראב"ע פוסל אא"כ פקק או עד שיעמוד בחצר כו' ופי' דת"ק סובר שדי במלואה ועוד גם אם האמה נכנסת לו כו' ותולין שמים שיצאו היו כולם ממים שנפסלו וראב"ע פליג עד שיפקיק מי האמה שיבאו לתוך הבור ולא יהיו נכנסים ויוצאים אז מהני הוצאת מלואה כו' אבל בנכנסים ויוצאים חיישינן לומר שאותן שנכנסו מן האמה הם שיצאו יע"ש שהאריך כו' ואינן נוחים אצלי דגם אם יפקוק מי האמה ויבאו כולם לתוך הבור ואח"כ יצא ממנו מלואה ועוד בודאי לא יתכן לומר שאותן שיצאו הם כולם ממים שנפסלו מקודם והרי נתערבו בתוך מים שבאו לשם ומי חלקן לומר שהקודמים יצאו ולא האחרונים וע"כ דצ"ל לדרך זה [הוא דרך הראב"ד שכתבתי לעיל בריש ד' המשנה] דמפני דעיקר הדין נותן שכל שחסר קורטוב ממקוה שנפסלה ע"י שלשה לוגים תחזור להכשרה דהרי חסרו השלשה לוגים רק חומר החמירו בה לחוש להוציא כל מים הראשונים שנפסלו ולכן אף שבאמת בודאי נשאר שם ממים הראשונים לא איכפת לן מפני דמעיקר הדין אין מים הראשונים פוסלים כאמור וא"כ גם אם האמה נכנסת ויוצאת לא איכפת לן אף שבודאי לא יצאו כל מים הראשונים מפני דמן הדין אינן פוסלים, ואין שום תועלת בפקיקת מי האמה לראב"ע לתוך הבור יותר מאם היו נכנסים ויוצאים אידי ואידי נשארים שם ממים הראשונים איזה גבול יש לזה אם עיקר הקולא בזה הוא מפני דמן הדין אינן פוסלים אין הפרש בין מרובה למועט, וגם מ"ש בד' הת"ק דמקיל בנכנס ויוצא דתולין לומר שכל מים הראשונים יצאו אינו כן ואיך נתלה לומר כן בדבר שהחוש מכחיש זה אבל עיקר הטעם בד' ת"ק הוא מפני דמעיקר הדין אינן פוסלים רק לפ"ח וכמש"ל בזה בשם הראב"ד והש"ך אשר ע"כ לדעתי אין דבריו מוסברים כלל, וגם לפמש"ל שדעת הרמב"ם באמת גם לת"ק להצריך להוציא ממים הראשונים עד שלא ישאר מהם ג' לוגים לפ"ח

א"כ למה יחלוק ע"ז ראב"ע, ואם היה גירסת הגאון ז"ל אמיתית הייתי אומר בה מרגניתא דפלוגתת ראב"ע ות"ק הוא דראב"ע חשש אם מי האמה נכנסים ויוצאים שיחשבו כל מי הבור בזוחלים וזוחלים במי מקוה פסולים ולכן צוה לפקוק היינו אחר שיצא מלואה ועוד בעינן לפקוק את מי האמה שלא יחשבו עוד כזוחלים ות"ק סובר דזה לא מיקרי זוחלים אף שלמעלה הם זוחלים מ"מ למטה בתוך הבור אינן זוחלים וכל שנשאר מ"ס בבור אף באשר יצאו מים הזוחלים לא איכפת לן בזחילתן למעלה והוא דעת הרא"ש בה"מ סי' י"א והביא ראיה מד' משנתנו באמה נכנסת לו ויוצאה ממנו דמטהרים מי הבור אף שעדיין הם זוחלים למעלה יע"ש וראב"ע יפלוק ע"ז ויפסול מי הבור מפני שהן זוחלים למעלה אף שישאר מ"ס אם יגרע כל מים הזוחלים וכדעת היש אומרים המובא ברמ"א בסעיף נ"ג, וזה היה פירוש מספיק במשנה אם היתה הגרסא מסכמת לזה, אבל אין בנו כח לשנות סדר גרסת המשנה השנויה ביד רבותינו הגאונים ז"ל:

ב ולכן הנראה לדעתי פי' ד' המשנה דת"ק אמר או עד שיעמוד בחצר מ"ס ויטהרו העליונים מן התחתוני' ודי בטהרתן וחבורן שעה א' ואף שאח"כ יופסק חבורן לא איכפת לן כיון שנטהרו שעה א' נטהרו השאובים לעולם וכדעת הטור והש"ע בסעיף נ"ב ונ"ה] וראב"ע פליג אא"כ פקק היינו שישארו מחוברים לעולם אז נטהרו השאובים אבל כשיפסק חבורן שבו השאובים או המים שנפסלו ע"י שאובים לפסולן הראשון והוא דעת הרמב"ם ספ"ו מה"מ ומוכרח כך גם לדעת הראב"ד כמש"ל באות ח' ט' בזה באורך ויהיה מחלוקת הרמב"ם וראב"ד עם הטוש"ע פלוגתת ת"ק וראב"ע וזה לדעתי פי' הגון ומקובל בד' המשנה, ויתברר מזה להצדיק פסק הש"ע בזה דמסתמא קיי"ל כת"ק דראב"ע שנשנה בלשון רבים, ועדיין איני מחליט לסמוך ע"ז למעשה דכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה נגד דעת הרמב"ם וראב"ד ז"ל ויתבאר עוד להלכה לפנינו בעז"ה, ובתשובת הרא"ש כלל ל"א סי ב' האריך שם להוכיח דשאובים שנתחברו לכשרים אף רגע א' נשארו בהכשרן לעולם אף שנפסקו אח"כ ומשם נובעים דברי הטור וש"ע בסי' נ"ב נ"ה והביא ראיה שם מד' המשנה הזאת שאמרה ויטהרו העליונים מן התחתונים וכתב הרא"ש שם ומסתמא עליונים ותחתונים אינם מחוברים אלא בקלוח הראשון שיורדים המים מן העליון אל התחתון כו' וסיים שם עוד אבל במשנה דקתני ויטהרו העליונים מן החתונים משמע אע"פ שהאתר גבוה כ"כ מחבירו שאינו מתחבר אלא בקלוח הראשון הוכשר דאל"כ אמאי נקט עליונים והתחונים כו' יע"ש. ובאמת לשון ויטהרו העליונים כו' מוכיח כן שקראן בשם טהרה ולא אמר לשון הכשר או לשון חבור דבא להורות שיטהרו נשיקה כטהרת מים טמאים שמשיקין אותן בתוך טהורים שנטהרו בחבורן לשעה קלה כן גם

אלו נטהרו בחבורן לשפה חדא הרי דגם הרא"ש הבין במשנה הזאת שפירושה דאף שיופסקו אח"כ המים אפ"ה נשארו בטהרתן אפס שלא טלה על דעתו לפרש דראב"ע פליג ע"ז מפני דפסיקא ליה להרא"ש דלכ"ע הדין כן דשאוב נטהר בחבורו ברגע אחת וכמו שהביא שם מהך דפ"ו מ"ג מהא דג' מקואות והשאוב מן הצד דהמקומת טהורים שפי' הרא"ש דגם השאוב נטהר לעולם וכבר כתבתי לעיל שאין ממשנה דפ"ו ראיה כלל וכמש"ל באות ח' לדעת הרמב"ם שם, א"כ יתכן הרבה לומר דראב"ע פליג ע"ז וסובר דבעינן חבור לעולם ופלוגתא דתנאי היא:

ג ואוסיף לומר אשר בנידון משנתנו יודו כ"ע דהלכה כת"ק שדי בחבורן פ"א אף שנפסקו אח"כ אף לדעת הרמב"ם וראב"ד שכתבתי לעיל באות ח' ט' היינו דוקא במקוה שכולו שאוב אבל זו שנפסלה ע"י שלשה לוגים לכ"ע די בחבור פ"א, אף להסוברים דגם כולו שאובים הוא דרבנן מ"מ הרי כתבתי לעיל בפ"ב דגם לדידהו חמיר שאובים ממקוה שנפסלה ע"י שלשה לוגים לענין ספק דספק טבל בכולו שאובים טמא מספק, וא"כ מה שהוכחתי לעיל באות ט' מד' הראב"ד דפוסל שאוב שנחבר בכשר ונפסק אח"כ היינו דוקא בכולו שאוב וכן הרמב"ם לא החמיר רק בכולו שאובים אבל בנפסל ע"י ג' לוגים לכ"ע די בחבורן שעה א', ואין ראיה מדברי הרמב"ם בספ"ו ומד' הראב"ד להחמיר בנפסל ע"י ג' לוגים, ובפרט לפמש"ל באות ט' דמן הדין די בחבור לשעה רק מפני שנראין מפורדים בפ"ע יש באן חשש מראית העין אין להחמיר רק בכולו שאוב שנראה:

פסולו לעין ולא במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים שדי להכשירה בחבור קל לפי שעה, וגם הא דמטהר ת"ק בטהרת העליון מן התחתון אף שהוא קטפרס ואנן תנינן בטהרות פרק ח' דקטפרס אינו חבור כמבואר בגיטין ט"ז וגם שהוא גוד אסיק ופלוגתא היא בחגיגה י"ט הובא בר"ש כאן אפ"ה בהא דמתני' במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים הקילו בכל אלה אף אם נימא דבכולו שאוב לא הקילו, והמשך ד' המשניות לדעתי כך הוא דבאה המשנה לבאר החילוק בין בור שבחצר שנפסל על ידי ג' לוגים ובין בור מלא מים שאובים שיש חילוק בטהרתן בשלשה אנפי ולהראב"ד הוא בד' אנפי. אחת בור שנפסל ע"י ג' לוגים נטהר במלואו ועוד אף שנפלו אליו מים אחרונים טרם שניקו הראשונים אפ"ה לא חשבינן מים פסולים רק אותן שנפלו בראשונה ולא אכפת להוציא שיעור מים האחרונים אף שנפסלו גם הם בנפלו לתוך מקוה פסול וכנ"ל באורך, ולהראב"ד יש כאן קולא שניה דלא בעינן רק שיעור מלואן ועוד אף שנשאר לפ"ח ממים שנפסלו יותר מג' לוגים אפ"ה די במלואן ועוד מפני שלא נשאר מן השאובים רק פחות מג' לוגים, [וכתבתי לעיל דלהרמב"ם בעינן באמת שלא ישאר לפ"ח ממים שנפסלו רק פחות מג' לוגים אבל בהא מודה דמים שניים

לא איכפת לן לנקותן אף שבאו בעוד שהמקוה היה פסול כו] ב' אם ירצה לטהרה על ידי חבור למים כשרים די בחבורן לפי שעה אף שיפסקו אח"כ. ג' אף שאלו הם עליונים ונתחברו לשיעור מקוה בתחתון אף שהוא קטפרס וגוד אסיק אפ"ה די בזה והדר קתני בבור מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו כו' ולא נקט טהרתן בבאו עליו מים כשרים כ"א ע"י האמה מפני דכל המים שיבאו עליו כולן יפסלו גם הם ובעינן לנקותן שלא ישאר מהם רק פחות מג' לוגים ורק ע"י מי האמה שיש בהן מ"ס שאותן המים לא נפסלו בבואן לתוך הבור הכשר הבור בהתחשב שלא נשאר בו ג' לוגים מן השאובים אז הכשר הבור גם אם יפסק אח"כ מי האמה, וממילא מובן מזה דמה שנתחברו פ"א לשיעור מ"ס לא מהני אם נפסקו אח"כ כי לא יוכשרו רק עד שיהא מחוברים לעולם או שע"י מי האמה יוציאו מים הראשונים שהיה בבור כד' המשנה וממילא מובן דגם קטפרס לא מהני להכשיר כולו שאוב, וגם מובן מזה להחמיר לפסול אם יבא מים שלא ע"י אמה של מ"ס שאז כל המים שיבאו בשניה בעינן לנקותן ג"כ כאמור ולהראב"ד נתוסף כאן גם חומרא דבעינן שלא ישאר לפ"ח ממים הראשונים כנ"ל באורך, וראב"ע פליג על מה שהקיל ת"ק בחבורן שעה אחת וסובר דזה לא מהני אא"כ פקק שיהא מחוברים לעולם ואף במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים לא מקילינן בזה אבל בהא דקטפרס לא פליג ראב"ע ומודה דזה מהני בנפסלה ע"י שלשה לוגים אם רובה מן הכשר:

איברא דהרא"ש ז"ל אינו מודה בכל הני ג' חלוקים שכתבתי שהרי איהו כתב בה"מ סי' י"א דהך האמה נכנסת כו' היינו חרדלית של גשמים ומבואר הוא לקמן ספ"ה דחרדלית של גשמים היינו קטפרס ובב"ק ס"ז כתב הרא"ש דהאמה אין בה מ"ס דאם היה בה מ"ס היה מטהר מים השאובים בחבורן לשעה וא"כ מוכת מדעתו דס"ל דחבור לשעה מועיל אף בכולו שאוב וכן קטפרס מהני לטהר שאוב כולו וממילא מוכת דאף באין בה מ"ס ובכולו שאוב מים השניים הבאים אח"כ לא נפסלו ודי להוציא מים שנפסלו מקודם, ומד' הרמב"ם וראב"ד כתבתי לעיל דמוכת דבשאוב לא מהני חבור לשעה אם נפסק אח"כ, וגם נראה מדברי הרמב"ם פ"ה ה"ו דקטפרס לא מהני לטהר השאוב אף בנפסלה ע"י ג' לוגים שהרי כתב שם וכן אם עשה מקוה שיש בו מ"ס מים כשרים וערבו עם מקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו, הנה השמיט לשון המשנה לטהר העליון מן התחתון מפני דסובר דקטפרס לא מהני לדידן דפסקינן כחכמים דפליגי עם ר"י בחגיגה י"ט כמו שפסק שם בפ"ח ה"ח לענין ג' גומות כו' כמ"ש הכ"מ שם וסובר דגם בשאוב לא קיי"ל כמשנתנו וכן הבין בכ"מ פ"ה וגם נראה קצת מלשונו דבעינן לחברן תבור עולם ולא מהני בהשקחן לשעה ואף דאיירי שם בנפסלה ע"י מעט שאובים, [אבל לענין לפסול

מים השניים כתבתי לעיל שדעתו נראה גם כן להקל בזה] מ"מ פירושי זה במשנה יהיה כעין פשר בין הרמב"ם להרא"ש להקל בנפסלה ע"י מיעוט שאובים שדי בחבור לשעה וקטפרס ולהחמיר בכולו שאוב בקטפרס וחבור לשעה כמש"ל:

ד וסמך לדברי דפסול ג' לוגים שאובין קיל ומטהרינן ביה בקטפרס ובחבור שעה אחת אף שנפסק אח"כ מתוספתא דמכלתין פ"ה הובאה בר"ש לקמן פ"ז מ"ה מקוה שיש בו מ"ס מכוונות וירדו ב' וטבלו זאח"ז הראשון טהור והשני טמא כיצד הוא עושה עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור ר' יהודה אומר עודהו רגלו של ראשון במים אחר יורד וטובל וטהור ע"כ, הרי דלח"ק דפליג על ר"י וסובר דלא מצרפינן את המים שעל גוף הראשון למי המקוה למ"ס והוא תנא דמתניתין שם מ"ו ואפ"ה מתיר ליתן שאובים לתוכן דלענין פסול שאובים מקיל ת"ק לצרף את המים שעל גוף הראשון לחשבן כאלו מחוברים למקוה ולא תפסל ע"י שאובים אף דלענין השלמת מ"ס לא מצרפינן להו לת"ק מפני דשיעור מ"ס הוא מן התורה אבל לענין פסול שאובים מצרפינן להו אף לת"ק, ואין לומר דהת"ק לא הקיל כ"א בעת שהראשון היה טמון כולו בתוך המים או שעדיין לא טבל דא"כ עצה זאת היה יכול לעשות ליתן בכתף קודם שיבא הראשון לתוך המקוה ומה השמיענו בעצה הזאת שיתן בכתף אחר שעודהו הראשון במים, אלא ודאי דבא להשמיענו דגם שטבל הראשון וחצי גופו או רובו הוא למעלה מן המים מצרפינן המים שעל גופו לחשבן כמי המקוה שלא תפסל ע"י מה שיתן בכתף, והרי הח"ק דר"י לא סבירא ליה גוד אחית וגם מים שעל הראשון נקראים קטפרס לדעת הר"י בתוספות חגיגה י"ט ובגיטין ט"ז [שפירשו להר"י דר"י ס"ל דמשקה טופת הוי חבור וכן קטפרס הוי חבור למקואות יע"ש] ואפ"ה מקיל ת"ק לענין שאיבה דמצרפינן מים שעל גוף הראשון להתיר ליתן בכתף ומוכח כמש"ל דלענין פסול ג' לוגים לכ"ע מקילינן בגוד אחית וקטפרס ובטופת לחוד, וכ"כ הראב"ד בבעה"נ בסוף פ"א להדיא וז"ל וא"ת כיון דלרבנן לית להו גוד אתיח כי ממלא בכתף כו' אמאי אינו נפסל כו' התם משום דשאובה דרבנן הוא ומש"ה אמרינן ביה גוד אתית כו' הרי דעתו להדיא כמ"ש וגם מגוף משנה דלקמן פ"ז מ"ו יש להוכיח כן שנחלקו ת"ק ור"י אם טבל השני בעוד הראשון מחובר ברגליו למים אם מצרפינן המים שעל גופו למ"ס ולמה לא נחלקו אם הראשון יטבול שני פעמים במקוה מצומצמת שיפסל לגמרי למי המקוה מפני דפעם הראשון שטבל הרי נחשבו המים שעל גופו וראשו כשאובים מפני שהועלו ע"י אדם ונתלשו בידי אדם נחשבו כשאובים כדלעיל בתוספתא המובאה בר"ש פ"ב מ"ו וכמ"ש הב"י להדיא בד"ה תניא בתוספתא כו' דאם בשעת טבילה נכללו בראשו ג' לוגים ואח"כ סחטן פסול

כו' והארכתי בזה לעיל וא"כ אם יטבול שנית הרי המים שעל גופו וראשו יבאו לתוך מקוה חסרה ויפסלו אח המקוה, אף שי"ל דכל היכא שבלועים בתוך שערו ובאו למקוה לא יפסלו דומה לדין ספוג ודלי שהיה בהן ג' לוגים ונפלו למקוה דלקמן פ"ו מ"ד מ"מ אם סחטן אח"כ לתוך המקוה בטבילתו שנית יפסלו לכ"ע את מי המקוה, והו"ל לפלוגי ר"י ות"ק אם טבל שנית וסחט את המים שעל ראשו לתוך המקוה אם תפסל המקוה דלת"ק תפסל לגמרי מפני שבאו לתוכן ג' לוגים שאובים אלא ודאי דלזה לא חיישינן לכ"ע מפני דלענין שאובים מתשבינן המים שעל גופו כמחוברים למי המקוה לכ"ע ומותר גם ליתן עוד שאובים לתוכן כדלעיל בתוספתא הנ"ל ובטור סוף סימן ר"א:

גוף האדם לחשבן כמחוברים לענין זה שלא תפסל בג' לוגים וכפשט ד' התוספתא הנ"ל באות ד', [אבל אם היו רק רגליו במים אפשר דאין להקל בזה מטעם שכתב הכ"מ ותוי"ט שיתכן שנפסק חבורו שנתייבש לגמרי המים שעל שטח גופו, [אבל הראב"ד פי' דלת"ק הותר למלאות בכתף גם אם רק רגליו של ראשון נוגעות במים וכמשי"ת בעז"ה לקמן פ"ז מ"ו] משא"כ אם גופו במים ורואין אנו בו טופח די בזה] אבל במקוה שכולו או רובו שאוב אין להתיר בקטפרס. ויתר דיני קטפרס לענין חבור מקואות וגם ביאור ד' הרמב"ם פ"ח מה"מ שלכאורה דבריו שם סותרים זא"ז וגם ביאור ד' הרא"ש בה"מ אות ט"ו שפסק דלחבור שאוב לא מהני כשערה שסותרים דבריו לדברי המשנה דלקמן פ"ו מ"ח הכל יתבאר לפנינו בעז"ה בפ"ו מ"ח אם יגמור ה' עלי ורבינו נ"ט האריך בכאן בדין קטפרס ואנחנו נבארה להלאה בעז"ה: (מ"ג) והאמה נכנסת לו כו'. התוי"ט בשם הר"ש והרא"ש פירשה דאין במי האמה מ"ס והבאתי דבריהם לעיל, ובאמת מוכרת כן לפ"ד הרא"ש דאם נתחבר פ"א למ"ס אז תוכשר לעולם וכ"פ בש"ע סעיף נ"ב אבל כבר אמרתי שהרמב"ם והראב"ד אינם מסכימים לזה ולדעתם נוכל לפרש דאיירי כאן ביש באמה מ"ס ודייניין אם נפסק אח"כ חבורן איך יטהרו מי הבור וזה בהתחשב כו' וביאור ענין חשבון זה הארכתי בזה לעיל גם אם המים שבאו אח"כ נפסלו ג"כ כ"ז נת"ל ואם אחר שיצאו המים הפסולין עדיין מי האמה נכנסים ויוצאים אם יש בזה פסול זחילה עיין בש"ע ורמ"א סעיף נ' ויתבאר לפנינו בעז"ה פ"ה מ"ה:

א שם במ"ג ומטיל ממקומות הרבה ר' עקיבא מכשיר כו' טעמו של ר"ע הוא דבעינן שיבאו ממקום אחד דוקא ולא נתבאר יסוד דבריו, ובעדיות פ"א בעדותן של הגרדיים על ג' לוגים כתב הראב"ד הטעם דגזרו על ג' לוגים שזהו מדה האחרונה האמורה בנסכים רביעית ההין [אף שיש בתו' מדת הלוג למנחות אינו לנסך רק לבלול את המנחה אבל ביין הבא לנסך לא היה מדה פחותה מרביעית ההין והלל שהיה אומר הין מים שאובים הוא

שהקילו בזה והעמידו על מדה גדולה האמור בתורה] והתוס' כתבו בב"ב ס"ו דשיעור ג' לוגים הוא שיעור המספיק לרחיצת כל הגוף וראייתם מד' הש"ס בשבת י"ד שהיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים ואחריהם נמשך הרא"ש בריש ה"מ, אבל הגרסא בשבת לפנינו שם ליתא הך דהיו נותנים ג' לוגים רק היו נותנים עליהם מים שאובים [ע' בהגהת הגאון ר' ישעיה ז"ל שם] וכן הדעת נותן דג' לוגים לא יספיק לכל הגוף ושיעור שטיפת הגוף הוא תשעה קבין מים שזהו שיעור האמור בברכות כ"ב [ובמשנתנו לקמן] לטהרת בעלי קריין שזה שיעור שטיפת כל הגוף והוא ל"ו לוגים, ולכן שמאי שאמר בעדיות בפסול שאובים למקוה בט' קבין הוא מפני שזהו שיעור שטיפת כל הגוף וכ"כ הראב"ד שם וכ"כ הר"ן בפ"ב דשבועות שזהו טעמו של שמאי וטעמן של הגרדיים מפי שמעיה ואבטליון הוא על מדה פתוחה האמורה בתורה וכן עיקר, ונראה להוסיף דנסוך המים בחג במקדש היה צלוחית של ג' לוגים כמבואר בסוכה פ"ד מ"ט ולכן השוו מדת שאובים של מים לשיעור נסוך המים, וא"כ יתכן בטעמו של ר"ע דנסוך היין ומים במקדש היה מכלי א' ולא היו מנסכים לוג לוג שזה דרך בזיון, וכן מוכח בסוכה שם שהצלוחית היתה מחזקת ג' לוגים ובמנחות פ"ט מ"ב חשבו מדת הלח במקדש הין כו' ורביעית ההין כו' והיה מנסכו כאחד דכך כתיב מדתו בתורה ולא כתיבא לוגים בתורה ובודאי הדין נותן לנסכו כאחד מכלי א', ואף דבשמן אמרו שם במנחות ובלוג היה מודד לכל המנחות שאני שמן שהיה נכלל במנחה והיה מתחבר אח"כ כא' אבל יין או מים שנסכו אותן בפ"ע בודאי הדין נותן לנסכו כא', ומה שאמרו במשנה דיומא כ"ו ע"ב דנסכי איל קרב בשנים ושל פר בשלשה היינו שהיו נושאים אותן שנים או שלשה אבל הכל בכלי א', ועוד דשם איירי בהולכתן לכבש כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' מעה"ק אבל נסוכו ע"ג המזבח היה מכלי אחת ואפשר אף בכהן א', ומה שכתבו התוס' בב"ב צ' ע"א בד"ה במקדש נמי כו' שהיו יכולים למדוד הנסכים בלוגים יע"ש היינו לערותן אח"כ בכלי א' ומכלי א' מנסכן ע"ג המזבח ולכן סובר ר"ע שגזרת שאובים השוו אותן לנסוך המים ויין ובעינן שיפלו כא' מכלי א' אבל בשני כלים בטל חשיבותן זהו הנ"ל בטעמו של ר"ע וזה נכון:

ולהנחה הזאת נראה דמודה ר"ע אם שפך הג' לוגים מכלי א' בהפסק מעט מעט דפסלי המקוה דגם במקדש ודאי אם היה מנסך מעט מעט לא היה בזה חשש ולא מצינו שיהא בזה עיכוב בנסוך במקדש רק משני כלים או משני מקומות חשבן ר"ע כמערה משני כלים ובזו לא פסלי, וגם מגוף ד' ר"ע לכאורה יש להוכיח כן מדלא נקט רבותא אף מכלי א' וממקום א' אם עירה מעט מעט לא פסיל, אבל יש לדחות ולומר להיפך דמכלי א' אם עירה בהפסק פשיטא דלא פסיל דאין כאן חשיבות ביאת מים כא', והגע עצמך לר"ע דלא

מחלק בין כלי אחד לשנים וג' וד' א"כ אם יפסול ר"ע בהפסק יפסול גם אם יערה בכמה ימים מעט מעט ובזה ודאי הדעת נותן דאם מכלי א' משני מקומות לא פסל לר"ע כ"ש שלא יפסול מכלי א' בהפסק כמה ימים, ולפ"ז נימא דגם בשעה א' אם מערן בהפסק לא פסל לר"ע דהרי אינו מחלק בזה ורבותא קמ"ל דאפי' בכלי א' משני מקומות לא פסלי, ואף דבנסוך מותר לערות מעט מעט שאני התם דכולה חדא עבודה היא ולא הסיח דעתו אבל בג' לוגים אם שפכן בהסח הדעת לא מצטרפי וא"כ אם עירן בהפסק מעט מעט ולא הסיח דעתו והיה כונתו להוסיף עד גמר הג' לוגים יודה ר"ע דפסול, ויתבאר עוד לרבנן לקמן בעז"ה:

ב וטעם ד' רבנן דמתניתין דסברי דבעינן הג' לוגים מג' כלים נראה ג"כ דסמך ג' לוגים הוא על ד' המקרא ברביעית ההין לנסך כמ"ש הראב"ד אבל סברי דלא קפדינן בזה בכלי א', אבל לא יותר מג' כלים דבעינן חשיבות מים וכל פחות מלוג בכלי לא חשיב כך מבואר בד' רש"י דתמורה י"ב וכן הבין הב"י ברש"י והביא כן בשם הראב"ד דפחות מלוג בכלי לא חשיב ואם היה בכלי אחת שני לוגים ובשני כלים לוג א' לא מצטרפי לפסול ובבעה"נ שלפני כתוב ג"כ לפי חשבון כלומר לפ"ח הלוגים כחשבון הכלים דהיינו בשנים ושלשה כלים [ולשון הראב"ד שהביא הב"י בזה בד"ה ודע שכתב רש"י כו' אינו בבעה"נ שלפני] מבואר ג"כ כונתו כן דבעינן לוג לכל כלי וכ"כ התוס' בתמורה י"ב ד"ה יוסף בן חוני כו' וז"ל ולפ"ח דקתני מתני' כו' אא"כ נפלו מכלים לפ"ח הלוגים שפוסלים את המקוה דהיינו שלשה כו'. [ונראה שהוציאו כן מד' הראב"ד שהביאו שם דברי הראב"ד להלכה יע"ש והם מחברי תוס' דורות האחרונים] מבואר ג"כ כונתם דבעינן לוג לכל כלי דוקא [והרע"ב בתמורה פי' באופן אחר יע"ש] וכן הסכים הש"ך להלכה בסקמ"ז דבעינן לוג לכל כלי דוקא ובאמת שפירש התוס' וראב"ד מוכרח במשנה דאם הכונה במשנה לפ"ת היינו ג' כלים לא ד' כפי' הרע"ב שם אין לזה זכר במשנה כלל ואיה נזכר ג' או ד' במשנה אבל אם הפי' כתוס' וראב"ד א"ש דלפ"ח הכונה כפ"ח הלוגים הפוסלים וע' תוי"ט שם, וכ"נ לפסוק להלכה כהסכמת הש"ך דפחות מלוג בכלי לא חשיב אף שיש בכלי השני להשלים לג' לוגים, וגם אם נפלו משני כלים מאחת חצי לוג ומאחת שני לוגים ומחצה לא פסלי דהכלי שהיה בה חצי לוג לא חשיבא לפסול, שוב ראיתי בס' האשכול בסימן נ"ג דעתו להחמיר אם נפל מג' כלים אף שאין לוג בכל כלי ועכ"ז אין לחוש לדבריו, אבל: מספקינא בזה אם היה בהכלי לוג שלם רק שנפל ממנה פחות מלוג ד"מ ג' כלים באחת שני לוגים ובשנים היה לוג לוג ונפל מאחת לוג ומחצה ומשנים לוג ומשלישית חצי לוג מה דינה דהרי כאן באו השלשה לוגים מג' כלים וגם היה בכל אחת כשיעור לוג שיש

כאן חשיבות מים בהכלי אפשר דפוסלים או נימא דבעינן שיבא חשיבות לוג מכל כלי לתוך מקוה ואם בא מכלי א' פחות מלוג אינן פוסלים, וכן נראה עיקר להקל גם בזה:
(פסקא ב') (ג) וסיימו ע"ז במשנה ד' בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ובד"א בזמן שלא נתכוין לרבות ופירשה הראב"ד בלשונו המובא בב"י ד"ה עוד כתב אמתניתין כו' [ולא נמצא זה בבעה"נ שלפני] דבנמלך איירי דמתחלה לא היה בדעתו ליתן כל הג' לוגים ואפ"ה אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון נחשבו כאחת ואם לא התחיל השני עד שפסק הראשון אינן מצטרפים כיון שהיה נמלך ולא היה בדעתו מתחלה להשלים כל הלוגים, ואם מתחלה היה בדעתו להשלים להג' לוגים אז אפילו קורטוב בכל השנה מצטרפים מבואר שפי' הך דאם נתכוין לרבות היינו שהיה דעתו להשלים כל הג' לוגים אז מצטרפים לעולם רק בנמלך בעינן שיהיה רק מג' כלים ויתחיל השני עד שלא פסק הראשון, וזה כפי' הטור ורי"ו בהא דאם נתכוין לרבות, והב"י כתב שפי' הפשוט במשנה הוא כהרמב"ם דהך אם נתכוין לרבות היינו שכיוון לרבות את מי המקוה ותמה על הטור ולא הרגיש שהראב"ד מפרש כהטור, והרע"ב פי' כהרמב"ם הביאו הש"ך בסקמ"ט ולהרמב"ם אין נ"מ אם היה דעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגים או לא כל היכא שלא כוון לרבות את מי המקוה כגון שלא שיער ולא ידע שנצרך לה להשלים למ"ס ורצה מאיזה כונה להטיל ג' לוגים בעינן שיתחיל בכלי השני כ"ז שלא פסק הראשון, ולכאורה הדעת נותן להכריע כפי' הראב"ד והטור שלפירושו הך דהתחיל השני עד שלא פסק הראשון והך דכיוון לרבות כולא חדא טעמא הוא דבעינן שיתאחדו הג' לוגים כאחד בשפיכתן מן הג' כלים ולכן בכיוון ליתנן מתחלה כל הג' לוגים נחשבו ע"י מחשבתו כא' אף שבשפיכתן נתרחקו מ"מ מחשבתו מקרבן, ולהיפך אם היה נמלך מתחלה ולא היה בדעתו ליתן כל השלשה לוגים רק שבפועל מלאכתו נתקרבו שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ג"כ מצרפינן אותן כא', אבל להרמב"ם הא דכיוון לרבות את מי המקוה דמצרפינן אותן לעתים רחוקות גזירה אחריתי היא שגזרו עבור שכיוון לרבות מי המקוה ע"י שאובים, והא דהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ענין אחר הוא דלא מצרפינן הג' לוגים באם לא כיוון לרבות רק דוקא בהתחיל השני עד שלא פסק כו' בין אם היה דעתו מתחלה על כל הג' לוגים או לא א"כ ענינים נפרדים המה וגם למה באמת בהיה דעתו מתחלה על כל הג' לוגים למה לא יצורפו ע"י מחשבתו גם אם לא התחיל כו' כמו דמצרפינן ע"י ג' כלים לרבנן ולא בעינן מכלי א' א"כ יוכרע לכאורה פי' הראב"ד, אבל כד מעיינינן נראה פי' הרמב"ם והרע"ב אמיתי ומוכרח לפי מה שהסכימו הר"ש והרא"ש לפרש הך בד"א שלא נתכוין לרבות דקאי רק על מקוה ולא על שני דינים

הקודמים בטהור שנפלו עליו ג' לוגים ולא על בעלי קרי בתשעה קבין וכן הרמב"ם פ"ט מהלכות אה"ט ה"ב לא הזכיר גבי טהור שנפלו עליו ג' לוגים לחלק בין כיוון לרבות או לא וכן הרע"ב פי' כן [ומוכרח כן בלשון כיוון לרבות ואם היה קאי על טהור שנפלו עליו ג' לוגים הול"ל בד"א שלא כיוון להטיל כל הג' לוגים ולא בלשון לרבות כו'] ואם היה הפי' כראב"ד דלרבות היינו שחשב מתחלה לכל הג' לוגים ולכן מחשבתו מצרפן א"כ גם בטהור שנפלו עליו ג' לוגים היה הדין נותן כן דמחשבתו יצרף הג' לוגים כמו בנמלך ונתן השני עד שלא פסק הראשון כו', דמה טעם לחלק בין פסול מקוה להטלת ג' לוגים על טהור הרי התנא השוה אותן לענין דבעינן משלשה כלים ויתחיל השני כו' ככה יש להשוותן לענין אם חשב מתחלה על כל הג' לוגים דמחשבתו תצרפן, [ואפשר שהראב"ד באמת פי' כן דקאי גם על טהור כו' וא"כ הרי בטלה דעתו נגד דעת הרמב"ם והר"ש והרא"ש והרע"ב והתימה על הטור איך סתם נגד דעת אביו הרא"ש ז"ל ואין לומר דבאמת יהיה קאי הך בד"א שלא כוון לרבות גם על טהור שנפלו עליו כו' דא"כ יהיה קאי גם על בעל קרי שנפלו עליו ט' קבין שיהיה טהור ע"י מחשבתו לכל התשעה קבין גם אם נתנן במשך זמן רב וזה אין סברא כלל, ומוכרח כפי' הרמב"ם דמחשבה לכל הג' לוגים לא מהני מידי ולעולם בעינן שיתן השני עד שלא פסק הראשון רק בכוון לרבות את מי המקוה גזירה אחריתי היא שגזרו בג' לוגים לתוך המקוה דעבור שכוון להשלימה בשאובים יפסלו אותה ואינו שייך כלל ענין זה לטהור שנפלו כו', זאת שנית הרי הסכימו כולם לפרש אם כוון לרבות אפילו קורטוב בכל השנה מצטרפים היינו גם מד' כלים ויותר וכ"פ בטוש"ע סעיף ט"ו וכן הדין נותן דאין סברא לומר שיצרף קורטוב בכל השנה דוקא מאלו הכלים שהכינם לכך עם מים שיחזיקם לזה כל השנה [דאם החליף מים אחרים הרי הם ככלים אחרים ואין כאן מג' כלים כמובן]. ואם כפי' הראב"ד דמחשבתו מצרף את כל השלשה לוגים יחד גם אם לא התחיל השני כו' אכתי למה יצטרפו יותר מאם היה מערן כאחד דבעינן דוקא מג' כלים ולא מד' וגם בחישב עליהן מתחלה די לצרפן כאחד כאם היה מערן כאחת והיינו דוקא מג' כלים רק למשך זמן מה אבל למה יצטרף יותר מג' כלים [ואפשר דגם בזה הראב"ד לא פירש כן ויסבור באמת דבעינן דוקא מג' כלים עם מים אחדים שהתחיל מתחלה לשופכן אבל הרי כולם פסקו דגם מד' כלים מצרפינן] אבל לפי' הרמב"ם נכון הדבר דגזרה אחריתי היא מפני שכיוון להשלים המ"ס ע"י שאובים, ולכן הנראה לדעתי שמוכרע הוא פי' הרמב"ם והרע"ב, וכן פי' האשכול בסימן נ"ג דכיוון לרבות קאי על מי מקוה, אבל מה אעשה ובש"ע סתם כהטור לכן דעתי מסכמת בשעת הדחק לסמוך על פי' הרמב"ם דגם בכוון מתחלה לכל השלשה לוגים כל

היכא שלא כיוון לרבות את מי המקוה לא מצרפינן אותן כ"א מג' לוגים ובהתחיל השני עד שלא פסק כו' ובכיוון לרבות אח מי המקוה יש לפסול אף מד' כלים ובכל השנה: והש"ך הביא שם עוד דברי הב"י בשם הרשב"א בשער המים שפי' בד"א שנפלו השלשה לוגים שלא במתכוין אבל אם נתנן בכונה אף קורטוב בכל השנה כו' וגם פי' זה לא נהלם. חדא א"כ מהו לשון נתכוין לרבות הול"ל בד"א בזמן שלא נתכוין אבל אם נתכוין כו' ועוד דגם לפירושו קשה דאם בנתנן במתכוין לאיזה כוונה שיהיה ולא נפלו ממילא מצטרף אף למשך זמן רב הו"ל לגזור כן גם בטהור שנפלו כו' והרי אדרבה שם היה עיקר הגזרה עבור הכונה כמבואר בש"ס דשבת שהיו מתכונים להעביר סרחון המי מערה וחשו פן יבטלו טבילה לגמרי שיאמרו לא מי מערה מטהרים כו' אבל אם נפל עליו שלא בכוונה ג' לוגים אין כאן חשש לבטל הטבילה רק שגזרו גם בנפל שלא בכונה דאי לא הא לא קיימא הא כמבואר בש"ס שם שלכן גזרו אף בטהור כו' וכאן בג' לוגים למקוה עיקר הגזרה היה עבור השאובים שאם יראו דשאובים לא פסלי יבאו לטבול בשאובים ואיך נתהפך הדבר דכאן חשו עבור הכונה לצרף לזמן מרובה ושם לא חשו להכונה לצרף לזמן מרובה במה שעיקר הגזרה היה עבור הכונה ואם נאמר דקאי הך בד"א גם על טהור שנפלו כו' זה א"א דא"כ יהיה קאי על טהרת בעל קרי בט' קבין ושם אין סברא לומר שיטהר בצירוף משך זמן רב כאמור, אבל יש ליישב קצת ד' הרשב"א ובזה יתיישב גם קושייתו הראשונה על הראב"ד דמה שלא גזרו בטהור שנפלו כו' לצרפן בכוונה וכן להראב"ד בכיוון מתחלה על כל הג' לוגים מפני דשם לוג הראשון שנפל כבר חלף הלך לו ואם נצרפן לזמן מרובה הרי הלוג הראשון נתייבש מגוף האדם ואינו בעולם ואיך יצטרף ללוג השני ולא רצו לחלק בגזירתן לומר דאם עדיין גופו לח מביאת מים יצטרף: ולא בנתנגב שלא רצו להחמיר בגזירתן דגם אם הגוף לח עדיין אין שם לוג שלם ולכן לא רצו לצרפן רק בבואו כא' והתחיל השני כו' משא"כ הכא שהלוג הראשון שנתן עודנו קיים שלם תוך המקוה לכן צרפו הג' לוגים אף לזמן מרובה ועכ"ז נראה עיקר כפי' הרמב"ם והאשכול והרע"ב:

ד וטעם הדבר דבעינן שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון גם בחשב מתחלה על כל הג' לוגים נוטה יותר לפי' התוס' והרא"ש שכתבתי לעיל דעיקר גזירת שלשה לוגים בשאובים הוא מפני דכך הוא שיעור רחיצת הגוף ולכן בעינן שיתחיל השני כו' שזה עולה לרחיצה הגונה כל הגוף כאחד משא"כ אם יפסוק בינתים הרי אין כאן שיעור רחיצת כל הגוף כאחד, ויתאמתו דברים הללו עוד ממה דהשוה התנא לזה דין טהרת ט' קבין בבעל קרי דשם הוי ודאי הטעם דבעינן שיתחיל השני כו' מפני דכך הוא טהרת

שטיפת כל הגוף לא בהפסק בינתים שלא יטהר גופו בבת אחת כמו בטבילה דבעינן כולו כאחת, וכן בטהור שנפלו עליו ג' לוגים דעיקר הגזרה היה עבור שהיו רוחצין עצמן בשאובים אחר הטבילה כמבואר בשבת י"ד ע"א ולכן גזרו בנפילת ג' לוגים שיותחל השני עד שלא פסק שכך הוא דרך רחיצת הגוף כא' וממילא דימו לזה גם נפילת ג' לוגים למקוה שגזרו על ג' לוגים שזה שיעור רחיצה כאמור, ואף שהקשיתי ע"ז לעיל דהרי ט' קבין הוא שיעור שטיפת הגוף כמו בבעל קרי יתכן לומר דטהרת בעל קרי הוא בשטיפה מרובה וכל הגוף דוקא וג' לוגים הם שטיפה מצומצמת ולא לכל הגוף רק לראשו ורובו, ולכן גם בחשב עליהן מתחלה לכל הג' לוגים לא מצטרפי עד שיתחיל השני כו', ואף לפי מה שהסכמתי לעיל לפרש דעיקר שיעור ג' לוגים הוא עבור שיעור רביעית ההין בתורה מ"מ רצו להשוות גזרתן לגזירת טהור שנפלו עליו ג' לוגים כמו דשם בעינן שיתחיל השני כו' שזה שיעור רחיצה כו' כן השוו לזה גם נפילת ג' לוגים למקוה שיהיה מחובר כא', ומה דבבעל קרי הצריכו התשעה קבין כאחד שיתחיל השני כו' מובן הוא דטהרת הגוף בעינן כא' כמו טבילה אך מה שהצריכו דוקא ג' כלים אין לזה טעם ובשלמא לענין ג' לוגים בעינן דבר חשיב לוג לכל כלי שלוג הוא מדה האחרונה בתורה אבל ג' קבין לכל כלי אין לזה טעם וגם הראב"ד בבעה"נ תמה ע"ז, ואולי שהעמידו על מדת הין האמור בתורה שהם שלשה קבין חצי סאה, [אבל הדברים עתיקין בסוד טהרה מזריקת מים טהורים מג' כלים הם ג' גווני קשת המה שלשת החצים אורה לטהר כלי הרביעי' כמטרה לחץ ולכן נזכר ג"פ טהרה בפסוק וזרקתי כו' וזה סוד אמרם איבריה דר"פ כחמת בת ט' קבין], ולפ"ז נראה דהרוצה להטהר בנתינת ט' קבין מים כאמור במג"א בא"ח סי' פ"ת יזהר שבכל כלי יהיה מים לא פחות מן שלשה קבין שהרי השוו אותן לג' לוגים וכאן בעינן לוג לכל כלי כמש"ל וכן גבי תשעה קבין בעינן לכל כלי ג' קבין והוא בערך חצי עמער של מדת הקיר"ה לפי המסור בידינו משיעורו של רבינו הגאון מלאדי נ"ע אשר מדת סאה הוא כמדת עמער של מדת הקיר"ה, אבל א"צ לדקדק שהמים ישפכו מכלי שלם דגם אם הכלי שבור אין בזה קפידא ולכן אמרו שנפלו כו' דבאיזה ענין שיבאו אין חשש רק שיהיו מג' כלים לא יותר, זהו הנראה לדעתי בביאור ענין זה:

ח ופש גבן לברורי מה הדין לרבנן בעירה מכלי א' בהפסק מעט מעט אם מצרפינן הג' לוגים או לא, [ולעיל דנתי מזה לר"ע כנ"ל באות א'] ולא נתבאר דינו בש"ע ואחרוני' אך הב"י הביא בשם הראב"ד בד"ה עוד כתב אמתני' כו' וז"ל ונ"ל דוקא מב' וג' כלים הוא דאמרינן הכי [היינו מה שכתב מקודם דבנמלך בעינן שיתחיל השני עד שלא פסק כו'] אבל מכלי א' בין כך ובין כך מצטרפים עכ"ל, וכן הוא בבעה"נ סוף פ"ג וכ"כ האשכול

בסי' נ"ג והיינו גם בנמלך ולא היה דעתו מתחלה על הג' לוגים דאם היה דעתו מתחלה על כל הג' לוגים בלא"ה מצטרפים לדעתו אף משלשה כלים או יותר כנ"ל באות ג', ואנכי אינני כדאי לדון נגד דעתם ז"ל אבל לדעתי הוראה זו צע"ג דהרי בהא דמג' כלים מצרפינן בהתחיל השני עד שלא פסק השוה התנא הנך תלתא כא' בעל קרי בתשעה קבין וטהור שנפלו עליו שלשה לוגים ופסול מקוה בג' לוגים ואם נימא דהא דהצריך התנא להתחיל השני כו' הוא דוקא בג' כלים לא בכלי א' א"כ גם בהא דטהור שנפלו עליו ג' לוגים יהיה הדין כן דאם נפלו מכלי א' יטמא גם אם נפלו בהפסק מעט מעט א"כ גם אם נפלו על טהור מכלי א' ג' לוגים בהפסק כמה ימים יטמא וזה לא מסתבר כלל שיטמא הטהור במה שיפול עליו במשך כמה ימים ג' לוגים והא ודאי אין לומר דבכמה ימים לא מצרפינן אבל במשך מועט מצרפינן דאיזו שיעור תתן לזה וע"כ להראב"ד דמצרפינן מכלי א' היינו במשך כמה ימים ג"כ מצרפינן וגם בנמלך כאמור ואם נדון כן בטהור שנפלו עליו ג' לוגים יהיה דין נפלא מן הדעת, וגם אם לא היה נמלך היה הדבר פלא אבל בנמלך ולא היה דעתו ע"ז כלל איך יתכן שיטמא בכמה ימים בנפילת ג' לוגים [ואם היה דעתו מתחלה על כל הג' לוגים כתבתי לעיל שלדעתו יתכן דגם מג' כלים מצרפינן אף בטהור שנפלו כו']. וביותר יפלא בבעל קרי בטהרת תשעה קבין דנימא ג"כ דאם הם מכלי א' יטהרו בהפסק מעט מעט וא"כ גם בכמה ימים יהיה כן הדין וזה ודאי אינו עולה על הדעת כלל שיטהר ע"י טהרת תשעה קבין בנתינתן עליו במשך כמה ימים ולא מצינו טהרה לחצאין וטהרת תשעה קבין הוא דומיא דמי מקוה במ' סאה ואיך יטהר לחצאין, גם במי מקוה לא יטהר בטבלו חצי גופו כ"ש בטהרת תשעה קבין, וכיון שתנא דמתניתין כללן כא' איך נחלק ביניהן לומר דבתשעה קבין או בטהור בנפילת שלשה לוגים לא מצרפינן מכלי א' בהפסק ובג' לוגים למקוה מצרפינן, ופשט דברי המשנה מוכיח דהכי קאמר מג' כלים אם התחיל השני עד שלא פסק דומה להורק מכלי א' בלא הפסק ואם היינו מצרפינן מכלי א' בהפסק היינו מצרפין גם מג' כלי' בהפסק. ומפני דמכלי א' בעינן הרקה כאחד דוקא לכן התנה בשלשה כלים שהותחל השני כו' ומשפט א' הוא בין בטהרת תשעה קבין בין בטהור שנפלו עליו כו' ובין בפסול ג' לוגים למקוה, ויש ליישב קצת ע"פ מש"ל באות ג' דבנתינת ט' קבין וכן בטהור שנפלו עליו ג' לוגים אם לא באו כא' הרי בבוא נתינה השנית הראשון כבר חלף הלך לו ולא שייך בהם צירוף דמים הראשוני' נתנגבו ואינם ואף אם גופו עדיין לח לא חלקו בזה ולכן גם בנתכוין לרבות שם לא מהני כמש"ל, משא"כ הכא בשלשה לוגים למקוה שמים הראשונים עודן קיימין ושמורים תוך המקוה ולכן בהורק מכלי א' כ"פ מצרפינן כמו בנתכוון לרבות. אבל עדיין

יקשה דא"כ למה כללן במשנה בבבא א' דמוכח דכולן דין א' להם שאינן מצורפים רק בהתחיל השני כו' ולפחות היה לו לכלול זה בבד"א השני דקאי רק על מקוה ולומר אבל אם נתכוין לרבות או שהריק מכלי א' כו' ומדלא הפריש ביניהם מוכח דאם לא נתכוין לרבות כולן דין א' להם, וגם בלא"ה אין הדעת נותן כלל גם במקוה בלא כוון לא לרבות את מי המקוה וגם לא כוון להטיל כל הג' לוגים ושפך במקרה לוג א' מכלי ואחר כמה ימים חזר ושפך במקוה לוג מכלי זו למה יצטרפו, ותדע דגם להראב"ד היינו דוקא באם אותן המים עצמן שהיו בעת שעירה פעם הראשון היו גם כן בפעם השני והשלישי דאם החליף המים אף שהיו בכלי א' אז פשיטא דלא מצרפינן גם לדעתו דהכלי אין לה יחוס אם המים נשתנו בה וזה פשוט אבל גם באותן המים עצמן אין הדעת נותן לפסול בכמה ימים בנמלך ולא היה דעתו על זה כלל, אכן להרמב"ם ודעמיה שכתבתי לעיל באות ג' דבג' כלים גם אם כיוון מתחלה לכל הג' לוגים לא מצרפינן יתכן לומר דבכלי א' אם כיוון מתחלה להטיל כל הג' לוגין מצרפינן אותן אף לזמן ארוך וכן כתבתי לעיל באות א' דיתכן דגם לר"ע נימא כן לצרף מכלי א' בכמה ימים אם היה דעתו מתחלה:

ע"ז, אבל באמת ג"ז אינו דהרי להרמב"ם בבא דרישא בג' כלים מצרפינן בהתחיל השני כו' אירי בין אם כיוון לכל הג' לוגים מתחלה ובין שלא כוון ואם נימא דמכלי א' מצרפינן יוכרח לומר דגם בלא כיוון מתחלה לכל הג' לוגים נצרף מכלי א' וזה ודאי אין סברא כלל כאמור, וגם כמו שהוכחתי דע"כ בבעלי קרי בט' קבין אין שום סברא לומר לצרף בכלי א' אף בהיה דעתו מתחלה לכל הט' קבין והתנא כללן כא' בדין צירוף ג' לוגים והתחיל השני עד שלא פסק כו' אשר ע"כ העיקר להלכה בין בבעל קרי בט' קבין ובין בטהור שנפלו עליו ג' לוגים וכן בפסול מקוה לעולם לא מצרפינן אף בכלי א' אם פסק בינתים אף רגע א' אין לצרפן, ובהיה דעתו מתחלה על כל הג' לוגים כבר כתבתי דבזה הש"ע חשש לדעת הראב"ד להחמיר אף בד' כלים ויותר:

היוצא מכל זה להלכה ג' לוגים בג' כלים דפסלינן היינו דוקא בהיה לוג בכל כלי אבל אם לא עירה מכל כלי לוג רק מכלי א' לוג ומחצה ומשניה חצי לוג וכדומה אף שהיה בה מים יותר מלוג אינן פוסלים עד שיעירה לא פחות מן לוג מכל כלי וכהסכמת הש"ך: ובכיוון מתחלה לכל הג' לוגים אף שעירה מד' כלים גם במשך כמה ימים הש"ע פסק לפסול אבל גדולי הפוסקים חולקים לכן בשעת הדחק יש להקל בזה, ובכיוון מתחלה לרבות את מי המקוה יש לפסול אף בד' כלים וכמה ימים כהש"ך. ומכלי א' אם עירה בהפסק יש להקל אם לא היה דעתו מתחלה לכל הג' לוגים ואם היה דעתו מתחלה לכל הג' לוגים בלא"ה הש"ע חשש להחמיר כאמור:

(פסקא ג') שם משנה ד' בעל קרי החולה שנפלו עליו ט' קבין כו'. אני מתפלא אם דקדוק לשון המשנה כגרסא דידן היא אמיתית מוכיח שלא טהרו בט' קבין כ"א לבעל קרי החולה ולא לבריא והרי בברכות כ"ב ע"ב אמר אביי שם דעזרא תיקן לבריא לאונסו ט' קבין והרי במתניתין לא הוזכר בזה רק חולה דוקא ואם נימא דמתניתין איירי בבעל קרי המרגיל [היינו ששימש מטתו] ולכן לא הקילו כ"א בחולה דוקא ג"כ יקשה לאביי שם דאמר דאמוראי פליגי בזה ואיכא מ"ד דתולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו כבריא לאונסו א"כ למה נקט במתניתין חולה דוקא, וגם רבא אסיק שם דעזרא תיקן טבילה מ"ס ורבנן תקנו לבריא לאונסו ט' קבין ואמוראי פליגי בחולה המרגיל אם דינו כבריא לאונסו או כבריא המרגיל וא"כ למ"ד דתולה המרגיל דינו כבריא המרגיל אין חילוק בט' קבין בין חולה לבריא, ורבא עצמו אסיק שם הלכה דחולה המרגיל בעי מ"ס וחולה לאונסו פטור מכלום ולא משכחת לרבא טהרת ט' קבין בחולה כלל כ"א בבריא לאונסו ואיך נקט במשנתנו טהרת ט' קבין לחולה ואין זה במציאות להלכה לרבא בחולה כלל כ"א בבריא לאונסו ולא ראיתי מי שהתעורר בזה, שוב ראיתי בהנהו' מצפה איתן בברכות הביא בשם הרשב"א דגריס בד' רבא דחולה המרגיל דינו כבריא לאונסו ודי בט' קבין וא"ש ד' המשנה לפי מסקנת ההלכתא, והתוי"ט כתב דהכי מתפרש בסוגיא דברכות ולא עיין שפיר, ובגיטין ט"ז דאר"פ הרי אמרו בעל קרי החולה כו' אפשר דר"פ סובר כמ"ד בברכות שם דחולה המרגיל כבריא לאונסו או אפשר דגם בדר"פ לא גרסינן החולה וצ"ע, אבל מוכח מזה דגרסתנו במשנה איננה מבוררת ואפשר דלא גרסינן בה החולה וצ"ע, ובזה תבין כח אמרי רבותינו בעלי התוס' שנזהרו בכל מקום להביא ראיה ממשניות דזרעים וטהרות כ"א מכח משמעות ד' התלמוד בש"ס טוב להם להביא יותר ממשנה מבוארת בזרעים או בטהרות כמו שתראה בד' התוס' בב"ב צ"ד בד"ה סאה כו' שהביאו ראיה דכלאי זרעים מותרים באכילה והנאה ממשמעות ד' הש"ס בחולין פכ"ה ולא הביאו משנה מבוארת רפ"ח דכלאים מטעם שמסופק להם גרסא אמיתית בד המשנה בא וראה במשנה פ"ט דכלאים מ"ח חליף הגרסא בד ר' יוסי שם בין הרמב"ם לתוס' במלת אין כמ"ש התוי"ט שם ונחלף ההלכה לגמרי יע"ש, ובקדושין ג' ע"א מוכח בתוס' שהיה גרסתם בפיאה פ"א מ"ה ובאילן האוג כו' אין חייבין בפיאה וגרסתנו חייבין, ועכ"ז אנן במכלתין סומכים על ד' המשנה הלכה למעשה כי לא זכינו לד' התלמוד בזה ועל המשנה נבנו כל דיני מעין ומקוה, ומדקדוק לשון המשנה שנפלו עליו ע' קבין מוכח דהנך ט' קבין לא בעינן שיותנו עליו בכונה וגם אם נפלו במקרה עליו נטהר דגם טבילה לחולין לא בעי כונה כמ"ש בש"ע ס"ס קצ"ח מכ"ש טהרה זו שאינה רק לד"ת, ואף

דבדברי הש"ס בברכות כ"ב שם איתא שם בלשון שנתנו עליו ט' קבין מים, נראה דלאו דוקא הוא ואף בנפלו ממילא נטהר כד' המשנה דידן ויתבאר לקמן עוד בזה:
(פסקא ד) שם, וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגים מים שאובים, דעת רש"י בשבת י"ג ע"ב דהבא דאשו ורובו במים שאובים לא גזרו כ"א על טבול יום דוקא ולא על טהור גמור וכן בטבל והעריב שמשו ואח"כ בא במים שאובים לא גזרו עליו וכ"כ התוס' בשבת שם ולא רצו לגזור בזה על טהור גמור שזה אין יכולים לעמוד בה שלא לרחוץ לעולם בביאת שאובים באמבטאות וכדומה, זה הטעם הוא בא"ז ה"נ סי' של"ח והתוס' בשבת כתבו הטעם דלא גזרו בביאה במים כ"א בטבול יום מפני שלא היו דרכם בביאה במים כ"א להטיל עליהם מים שאובים וגזרו זה אף בטהור, אבל בנפלו עליו ג' לוגים גזרו אף בטהור גמור שבזה יכולים ליזהר לא ליתן על גופו שלשה לוגים מים כ"א לרחוץ בתוך אמבטי או בספל לא בנתינה על גופו וכך הם גם דברי הר"ש במתניתין בביאור התוספתא יע"ש, וכן נוטים דברי הרמב"ם בפי' המשנה בסוף זבים כמבואר למעיין שם, וכן מדוקדק בדברי המשנה בשם המובא בשבת שם דגבי בא ראשו ורובו במים שאובים לא הוזכר במתניתין בלשון טהור וגבי נפילה אמרו וטהור שנפלו עליו ג' לוגים וכן הוא גם במשנה דידן משגרת לישנא דמתניתין בסוף זבים מוכיח בדבריהם דגבי נפילה דוקא גזרו על טהור גמור לא בביאת מים שאובים דלא גזרו זה כ"א על טבול יום שלא העריב שמשו כאמור, אבל הרמב"ם בחבורו רפ"ט מהלכות אה"ט כתב להדיא דבין בבא במים שאובים ובין בנפל עליו שלשה לוגים מ"ש גזרו אף בטהור גמור ויסתייעו דבריו קצת מד' התוספתא המובא בר"ש לעיל פ"ג מ"ב שאמרו שם בירד להקר במים שאובים דנטמא כו' ולא אמרו בטבול יום כו' ומוכח דגם טהור גמור שירד להקר נטמא כו', ובשבת י"ד ע"א אמרו וטהור שנפלו עליו כו' מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא מוכת מזה דעיקר הגזרה היה על בא ראשו כו' ורק הוסיפו לגזור גם בנפלו עליו ג' לוגים דאי לא הא לא קיימא גם הא דבא ראשו כו' וא"כ איך יתכן שבתוספת הגזרה יחמירו יותר מגוף הגזרה עצמה דבגוף הגזרה בבא במ"ש לא גזרו כ"א על טבול יום ולמה בנפלו עליו כו' גזרו אף בטהור גמור, וגם לטעם התוס' שגזרו בנפלו עליו אף בטהור מפני שעיקר רגילותם היה להפיל מים שאובים, וזה היפך ד' הש"ס שאמרו דכל עיקר הגזרה בנפלו עליו כו' היה רק מפני לחזק גזרה דבא ראשו כו' ורש"י כתב שם מ"ט הא לאו לאחר טבילה הוא ומשני אי לאו דגזור אף על הטהור לא קיימא גזרה הבא אחר טבילה כו' מוכח מדברי רש"י דאחר שגזרו על טהור גמור בנפלו עליו כו' גזרו ג"כ בטהור גמור בביאה ג"כ. ומ"ש רש"י לעיל בבא ראשו כו' דהיינו בטבול יום הוא קודם שגזרו על טהור

שנפלו כו' גזרו רק בביאה ובטבול יום ואח"כ כשהוסיפו לגזור על טהור גמור בנפילה גזרו כמו"כ בטהור גמור בביאה במ"ש וצ"ע בדעת רש"י ז"ל, ויש ליישב דברי הש"ס באופן זה שהקשה מ"ט גזרו אף על טהור גמור ומשני דאי לא הא לא קיימא הא ואפ"ה לא יכלו לגזור בטהור גמור בביאה במ"ש שאין רוב:

הציבור יכולים לעמוד בה ולכן לא גזרו בטהור גמור כ"א בנפילה, ולא חשו בבא במ"ש שאם לא יוגזר על טהור גמור לא יתקיים גם הך דטבול יום מפני שעיקר הגזרה היה רק על נפילה לא על ביאה כדברי התוס' שם, שכך היה רגילותן, ויצורפו שני הטעמים, טעם הא"ז שלא היה אפשר לגזור על טהור גמור בביאה שלא יוכלו לעמוד בה ולא חשו כ"כ גם אם יבוטל עיקר הגזרה בבא במ"ש בטבול יום מפני שלא היה עיקר הכונה לגזור רק על נפילה שכן הורגלו כמ"ש התוס' ולכן גזרו בנפלו אף בטהור גמור וכ"נ מדברי הרשב"א בחי' שבת שם, ואכתי פשט דברי הש"ס מוכיחים דלא כתוס' ורש"י ז"ל:

ולדידי נראה פי' דברי הש"ס לפ"ד התוס' דהכי קמקשה מ"ט גזרו בהו רבנן טומאה אין הקושיא על הנותן עליו שלשה לוגים דבזה היה עיקר הגזרה רק הקושיא היא למה גזרו בנפל עליו שלא בכונה ודי היה בנתן עליו בכונה מ"ש שכך היה רגילותן ליתן עליהם מים כו' ולמה גזרו בנפל במקרה ומשני דאי לא הא כו' ולכן הוכרחו לגזור גם בנפל עליו במקרה, ומובן מזה דבבא ראשו ורובו כו' לא גזרו כ"א בבא בכונה לרחוץ לא בנפל במקרה לתוך גיגית מ"ש. והטעם שלא חשו בזה דאי לא הא לא קיימא הא דבא בכונה דמלתא דלא שכיחא היא שיפול האדם שלא בכונה לרחיצה לחוך מ"ש ולא חשו לגזור בזה משא"כ בנפילה עליו מ"ש שכיח במרחצאות שיפול על האדם במקרה שלשה לוגים והוצרכו לגזור בזה, ומיושבים בזה דברי הש"ס כפשטן ואין אנו צריכים לטעמו של הא"ז שלכן לא גזרו בבא במ"ש על טהור גמור מפני שא"א לעמוד בזה רק יספיק טעמן של בעלי התוס' מפני דעיקר כונת הגזרה היה על נתינה שכך היה רגילותן ולא הוצרכו לגזור בבא במ"ש על טהור גמור, ונוכל להוסיף ג"כ דלכן לא הוצרכו לגזור גם בבא במ"ש שלא בכונה כאמור מפני דעיקר הגזרה היה על נתינה עליו והחמירו בה גם בטהור גמור ואף בנפל עליו שלא בכונה משא"כ בבא במ"ש לא הוצרכו לזה להחמיר כ"כ ודי היה להם לגזור בטבול יום דוקא ובבא בכונה דוקא, וכן בתוס' המובא בר"ש פ"ב ציירו הכל בירד להקר ולא בנפל כו' מוכח דלא נטמא רק בכונה, ולהרמב"ם דסובר דבין בא במ"ש או בנתן עליו מ"ש גזרו אף בטהור גמור יתכן לומר דעיקר רגילותן היה לבא במים אחר הטבילה בגיגית וכדומה ולכן שאלו בש"ס מ"ט גזור טומאה אף בנפל כו' ומשני דאי לא הא כו'. או אפשר שהיו רגילים בשניהם בין בביאה ובין בנתינה ושאלת הש"ס מ"ט

גזור כו' הוא ג"כ כמו לתוס' על נפל במקרה עליו למה החמירו לגזור בזה ומשני דאי לא הא כו'. ואפ"ה בבא במ"ש לא גזרו בנפל לתוך מים כו' במקרה מפני דמלחא דלא שכיחא היא כאמור, אבל לכ"ע נראה אמיתת הדברים דבבא במ"ש לא גזרו כ"א בבא לכונת רחיצה לא בנפל לחוך מ"ש במקרה ואם באו עליו מ"ש גזרו אף בנפל במקרה, דכן מורה לשון המשנה בסוף מס' זבים, ויתכן ליישב עפ"ז ד' המשנה שאמרה וטהור שנפלו כו' להרמב"ם דגם בא במ"ש גזרו אף על טהור גמור ולמה גבי נפילה נקט לשון וטהור כו', הוא מפני דבא ראשו ורובו במ"ש הרי לאחר הגזרה רצה בכונה להטמאות ע"י רחיצה משא"כ בנפלו עליו שלשה לוגים שגזרו גם על נפל עליו שלא בכונה כאמור, וא"כ הרי לא רצה להטמאות גם אחר הגזרה ולכן קראו בשם טהור לא היה בדעתו היות טמא גם אחר הגזרה ואפ"ה גזרו עליו. ויש להביא ראיה לדברי הרמב"ם ממה שאמרו בתוספתא המובא בר"ש במשנתנו דר' ישמעאל פליג ואומר הטהורים טהור, פי' דאם נפלו עליו שלשה לוגים מים טהורים לא נטמא ולא גזרו רק בטמאים, ומשמע בתוס' דר"י לא פליג רק על נפלו עליו שלשה לוגים ולא על בא ראשו ורובו במ"ש שהרי קבעו דברי ר"י על בבא שניה דנפלו עליו שלשה לוגים ולא על בבא ראשונה בבא ראשו ורובו. איברא שהר"ש פי' דר"י פליג על בא ראשו ורובו במ"ש והוא נמשך לדעת התוס' דעיקר הגזרה היה על נפלו עליו כו' ומוכרח לדבריו דאם פליגי ר"י על נפלו כו' מכ"ש דפליג על בא ראשו כו'. אבל פשט דברי התוס' אינו כן ור"י לא פליג על בא ראשו במ"ש כו' דודאי נטמא אף על ידי מים טהורים אף דקו' דר"י יעלה גם לבא במ"ש כמובן מ"מ לא השוה ר"י רק דין שותה מים לנפלו עליו שלשה לוגים מים דאידי ואידי באו לתוך גופו או על גופו אבל בא ראשו ורובו כו' שגופו בא לתוך מים כו' בזה לא הקיל ר"י, ובתוספתא שלפנינו הגרסא בדברי ר"י מטהורים טהור מוכיח להדיא דאיירי בנפלו המים מטהורים ור"ש גריס הטהורים בה"א, וכ"מ בתוס' לעיל פ"ב שאמרו שם דהבא להקר תוך מ"ס מ"ש נטמא ולא פליג ר"י והרי במ"ס מ"ש אין בהם טומאה אף מדרבנן לפ"ד הרמב"ם ז"ל כמש"ל בפ"ק, וא"כ מוכרח לומר דבא ראשו ורובו כו' הוא עיקר הגזרה ומחמתה גזרו על נפלו ולכן סובר ר"י דבנפלו לא גזרו בטהורים, וא"כ מוכח דטהור שבא ראשו ורובו במ"ש גזרו עליו כמו בנפלו כו', ומ"ש הא"ז דאין הצבור יכולים לעמוד בה אינו קושיא כ"כ לפי המבואר בתוספתא המובא בר"ש ופסק כן הרמב"ם שם דרובו ולא ראשו או ראשו ולא רובו לא נטמא וא"כ ברוחץ באמבטי הרי לא יבא שם ראשו ויוכל ליזהר בזה ודוק:

וראיתי בא"ז ריש הל' נדה סימן של"ח שכתב שם לאסור ביאת מ"ש לכל נדה הטובלת מפני שדעתו דהגזרה היה לטמאותה גם לבעלה הובא דעה זו ברמ"א ס"ס ר"א, ואח"כ הקשה שם א"כ כל אשה טהורה לא תרחץ במים שאובים דהרי גזרו על טהור שנפלו כו' ומתרץ שם דלא גזרו בטהור כ"א בנפלו כו' אבל דרך ביאה ודרך רחיצה לא [וזהו כדברי התוס' הנ"ל דבא במ"ש לא גזרו על טהור גמור] וכתב הטעם שכתבתי לעיל בשמו דאין הצבור יכולים לעמוד בה כו' וסיים ע"ז וז"ל ותדע שלא גזרו כ"א דוקא דרך נפילה אבל דרך נתינה לא שאם תאמר דרך נתינה נמי גזרו א"כ חמה על עצמך היאך תשעה קבין מטהרים בעל קרי, את הטהור מטמאים את הטמא מטהרים כו' עכ"ל. נראה מדעתו שני דברים מתמיהים אחת דתשעה קבין לבעל קרי אינו מטהר כ"א בנתינה בכונה לא בנפלו במקרה, שנית דטהור שנתנו עליו שלשה לוגים מ"ש לא גזרו עליו כי לא גזרו רק בנפל עליו שלא בכונה ולא בנתנו בכונה [והיינו בטהור גמור אבל בטבול יום יודה הא"ז שגזרו גם בנתנו עליו שלשה לוגים דלא עדיף מבא ראשו כו'] וזה ודאי מתמיה איך יתכן שיגזרו בנפל שלא בכונה יותר מאם נתן עליו בכונה הרי עיקר הגזרה היה עבור שהיו מתכונים לרחוץ ע"י שלשה לוגים ואם התוס' אמרו דבא ראשו כו' לא גזרו בטהור גמור הוא מפני דעיקר הרגילות היה בנתינה לא בביאה במים או מפני שא"א לגזור כאמור אבל שנימא דטהור גמור יטמא ע"י נפילה שלא בכונה ולא על ידי נפילה בכונה זה דבר שאין הדעת סובלת, וגם לשון המשנה הוא וטהור שנפלו עליו שוה בלשון למה שאמרו כאן גבי בעל קרי שאמרו ג"כ בעל קרי החולה שנפלו עליו תשעה קבין ואיך יחלק ביניהם דבעל קרי יהיה דינו בנתינה דוקא לא בנפילה וגבי טהור שנפלו יהיה דינו דוקא בנפילה לא בנתינה, ולכן נראה שדברים הללו אינם מוסכמים כלל דודאי טהור שנתנו עליו שלשה לוגים נטמא לכ"ע וגם בעל קרי נטהר בנפילת תשעה קבין אף שלא בכונה כאמור, וגם יתר ד' הא"ז שם במ"ש דאם: נפלו עליו שלשה לוגים אינו מוציא אחרים כו' הם נפלאים ולא נמצא כן בברכות כלל יע"ש, ומה שהקשה איך יטהרו תשעה קבין את הבעל קרי והן מטמאים את הטהור לא קשה מידי דהבעל קרי לא נטהר מטומאתו על ידיהם דהרי הוא ראשון לטומאה עד שיטבול ומה יוסיפו בו התשעה קבין ולא אמרו רק לטהרו לדברי תורה ברחיצת גופו וזה פשוט:

ובגוף ענין החשש שחשש שם הא"ז לנדה לרחוץ תיכף אחר טבילתה ואמר שודאי הגזרה היה גם לבעלה דאיך יתכן שיגזרו לטהרות ולא לבעלה שהוא איסור כרת והרי החשש היה שיאמרו דהשאובים מטהרים ויש לחוש שיאמרו כן בטהרת אשה לבעלה יע"ש שהאריך בזה, נראה שהרמב"ם בפי' המשנה בסוף מס' זבים כוון ליישב זה ואמר שהיו

מזלזלים בטבילה ולא היו טובלים בכונה לשמה וכ"כ גם בחבורו רפ"ט מה' אה"ט שהיו מזלזלים בטבילה שלא בכוונה, וא"כ לא היה החשש שיבטלו לגמרי טבילה במקוה רק שיהיו טובלים שלא בכוונה, אף דלישנא דרבא בשבת י"ד שאמר שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים מוכח שהיה החשש על טבילה במקוה לגמרי שיעקרו אותה. נראה שהרמב"ם יפרש שיסברו שהעיקר הוא הרחיצה במים ויבאו לטבול שלא בכונה. [ומה שהוסיף שם על אביי היינו דלאביי שאלו ואלו מטהרים אכתי גם הטבילה תהיה בכונה ודוק] וא"כ לבעלה דחולין הוא ולא בעינן כונה אין חשש בזה ולכן לא גזרו עליה בטהרתה לבעלה, וכ"נ ודאי ממה דלא עשו את הבא במ"ש רק כשני לטומאה ואילו היה בזה חשש איסור נדה לעשותן ראשון לטומאה או גם אב הטומאה ומוכח דלא היה החשש רק לתרומה ולקדש מפני הכונה, וכן אסיק שם הא"ז עצמו שלא תשו בזה לבעלה, ולכן אף שהרמ"א החזיק שם במנהג שלא לרחוץ אחר הטבילה אם עברה ורחצה אין להצריכה טבילה שנית:

בתוספתא המובא בר"ש בדברי רבי שהשיב במקוה שלא עשה בו את הצפורין, כפי גרסא זו תמה הר"ש דגם במקוה נחשב למים ולא אדע כונתו דאם הצפורין הם אבעבועות פשיטא דהאויר שבאבעבועות לא נחשב כמים בין לענין מקוה ובין לענין שלשה לוגים ואם הלחיות ממים שיש בהן למה קראן בשם ברייתו מן המים והרי הם מים עצמן, וגם מה שנראה מדברי הר"ש שדבר שברייתו מן המים כמו יבחושין אדומים שפוסלים בשלשה לוגים שאובים על גוף האדם, ג"ז צע"ג דאפשר לומר דכל שאינן מים עצמן דינן כמו שלג וברד האמור לקמן בפ"ז שאינן פוסלים אח המקוה בשלשה לוגים שאובים וכן לא יטמאו את האדם בשלשה לוגים שאובים דגם שלג וברד נראה דאינן מטמאים את האדם בשלשה לוגים שאובים כמו שאינן פוסלים את המקוה דאין עליהם שם שאובים וצ"ע, ונראה עיקר כגרסא שהביא דגרסינן שלא עשה בו את הצרופין תאמר בגוף שעשה בו צרופין, והכונה נראה לדעתי דבגוף האדם בעינן שיצטרפו השלשה לוגים כאתת שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון משא"כ במקוה דאם נתכוין לרבות אפי' קורטוב בכל השנה מצטרפים ולכן החמירו בהן שיפסלו הטהורים כטמאים. ואפשר עוד דגרסינן רצופין והכונה כאמור דבמקוה לא בעינן רצופין זאח"ז. ועדיין הלשון מגומגם: קיצור מפ"ב מ"א מאות ח' והלאה:

אות ח') יבאר דמה שנראה מדברי הפוסקים דגם בור שאובים שירדו לשם מים כשרים מעט מעט לא בעינן להוציא הכשרים רק שלא ישארו שלשה לוגים מן השאובים, מוכרחים הדברים לפ"ד הרא"ש וטוש"ע דסברי דשאובים שנתחברו לכשרים מ"ס אף

רגע אחד ונפסקו נשארו בהכשרן, וא"כ הך דמשנה ג' והאמה נכנסת ע"כ איירי באין באמה מ"ס ואפ"ה לא הצריכו במשנתנו רק להוציא השאובים ולא הכשרים שירדו לשם, אבל רבינו ירוחם כתב שמסופק בזה אם חבור שאוב לכשר מהני לפי שעה ומדברי הרמב"ם ספ"ו מה' מקואות מבואר להדיא דלא מהני חבור לשעה ואם יפסקו יחזרו לפסולן וכן הבין הכ"מ, א"כ נוכל לומר דהך דמ"ג איירי באמה של מ"ס והכשרים לא נפסלו אדרבה טהרו את השאובים ודייניין במשנתנו לטהר הבור כשיפסק חבורן: לאות ט') יבאר שלהראב"ד המובא לעיל בפ"ב דגם מקוה שלמה של מ"ס אם ירדו לשם שאובים מ"ס ואח"כ נחסר מעט ממי המקוה נפסלה דנחסר ממ"ס הכשרים והשאובים אינן משלימים א"כ לדידיה פשיטא דחבור שאוב לכשר לא מהני אם נפסק אח"כ מק"ו דאם באו לתוך הכשרים לא הוכשרו כ"ש בנגיעתן זל"ז, ואף דלא קיי"ל כהראב"ד בדינו כמש"ל זהו באם באו לחוך הכשרים אבל בנגעו זל"ז הרי גם הרמב"ם מודה ליה ולקמן בפ"ג באות ג' יובא סיוע לדעתם מדברי התוספתא, וטענת הרא"ש חזקה היא כדין השקת מים שנטמאו דנטהרו לעולם, אכן יש לדמותו לדין נתן סאה ונטל סאה דלהרמב"ם פסולה בשאובים מפני מה"ע וגם כאן יש לפסול מפני מה"ע והרא"ש והטוש"ע לשיטתייהו דמכשרי בנתן סאה כו', אבל להרמב"ם יש לחוש גם בזה שנתחבר לשעה, ולקמן יתבאר שלדעתי פלוגתא דתנאי היא אם מהני חבור לשעה: (אות י') יבאר להלכה בנפסלה ע"י שלשה לוגים שאובים או יותר ורבו הכשרים מקודם יש להורות דלא בעינן להוציא מים השניים רק אותן שנפסלו מקודם אבל בהיו שם שאובים מקודם ואח"כ ירדו הכשרים יש להחמיר להוציא גם מים השניים שירדו לשם, וענין ההוצאה בחשבונה נת"ל דעת הראב"ד והרמב"ם באות ה':

פ"ג (אות א) ד' התוספתא בשתי בריכות של מ' מ' סאה פירשה הר"ש שהיו חסרים שלשה לוגים, ולא נהלם דאם חשבינן המים שבאו מהעליונה לפ"ח השאובים וכשרים גם אם חסרו בסאה הדין כן רק שיבאו מעליונה סאה כשרים לפ"ת, ואם חייש הר"ש פן יבאו השאובים מקודם א"כ גם בחסר שלשה לוגים כשבאו שני לוגים שאובים לא ישלימו השיעור, ואם באו יותר משלשה לוגים מן העליונה א"כ נחוש שבאו שלשה לוגים שאובים, ופשט התוספתא נראה באמת דאיירי בחסר הרבה כסאה או יותר וחשבינן המים דעליונה לפ"מ, וזה סיוע להראב"ד שנת"ל באות ז' ולהרמב"ם צ"ל דתוס' איירי בבאו בהמשכה ובעינן תערובות רוב מקודם, או דתוספתא אתיא אליבא דר' יהושע ולא קיי"ל כן:

אות ב') יבאר בבא שניה דתוספתא דלא סלקא שפיר לפי' הר"ש במה שאמר ר' יוסי אם ניטלה המחיצה פסולה וגם אם באו מלמעלה פסולים, ולפ"ד הראב"ד תתפרש שפיר דחשבינן לפ"ח ולכן השניה כשרה להקוות עליהן שאין שם שלשה לוגים שאובים ובבא הראשונה שניהם כשרים שהשניה הושלמה למ"ס כשרים ועליונה מחובר לה ובבא שניה התחתונה כשרה להקוות עליה ולהרמב"ם אתיא כולה כר' יהושע:

(אות ג') יבאר סיום דברי התוספתא כגרסת הר"ש וכח מדברי התוספתא דחבור שאוב לכשר לא:

מהני לשעה ולגרסת ספרינו אתיין דברי התוספתא כר' יהושע:

מ"ב (אות א) יבאר פלוגתת ת"ק וראב"ע שרבותינו נלאו למצוא פשר דבריהם ושהגר"א ז"ל החליף סדר דברי המשנה ודבריו אינן מוסברים ולגרסתו היה אפשר לפרש דח"ק לא תשיב לה זוחלים מפני שנשאר מ"ס בבור באשבורן והוא דעת הרא"ש וראב"ע יחלוק דחשיב זוחלין מה שזוחלין ממעל וכדעת החולקים על הרא"ש אבל אין בנו כח לשנות סדר דברי המשנה: (אות ב') יבאר שנראה לפרש דת"ק סובר דחבור לשעה מהני אף שאח"כ נפסק חבורן וכדעת הרא"ש והטוש"ע וראב"ע חולק אא"כ פקק שישארו מחוברים לעולם כדעת הרמב"ם שכתבתי לעיל וגם הרא"ש בתשובה הבין כן בדברי ת"ק:

(אות ג') יבאר שיתכן לומר דבנידון משנתנו שנפסלה ע"י שלשה לוגים גם הרמב"ם מודה דמהני חבור לשעה. ויש לפרש דברי המשנה שיש ג' חלוקים בין נפסל ע"י מיעוט שאובים לכולו שאוב, דבנפסל ע"י שלשה לוגים לא בעינן לנקות רק מים הראשונים לאמה שירדו אח"כ ומהני חבור קטפרס וחבור לשעה ובבור שהוא מלא שאובים בעינן להכשירה באמה של מ"ס דוקא דאל"כ כל מה שיבא אח"כ לתוך הבור תפסל ולא מהני קטפרס וחבור לשעה, ולהראב"ד יש כאן חלוק ד' דבנפסל על ידי שלשה לוגים בעינן להוציא מלואה אף שישאר לפ"ת ממים הראשונים שלשה לוגים ובכולן שאוב בעינן להוציא הכל, ולהרא"ש אף בכולו שאוב מהני חבור לשעה וקטפרס ולא בעינן להוציא מים השניים, ולהרמב"ם קרוב לומר דאף בפיסול שלשה לוגים לא מהני קטפרס וחבור לשעה, ויהיה זה כעין פשר בין הרמב"ם להרא"ש להקל בפסול מיעוט שאוב ולהחמיר בכולו שאוב:

(אות ד') יבאר סמך דמהני חבור קטפרס בפסול מיעוט שאוב מתוספתא דלקמן פ"ה דעודהו הראשון במים מותר ליתן בכתף שפירשה הראב"ד דאף דלת"ק דלא מצרפינן מים שעל גוף הראשון מ"מ לענין שאיבה הקיל ח"ק לצרף מים שעל הראשון וזה בפסול ג' לוגים שאובים ועוד סמך מדברי המשנה ותוספתא דלקמן פ"ז:

(אות ה') יבאר דחבור קטפרס יש לומר דמהני לענין פסול שאוב במכ"ש דחבור לשעה דמהני ושאין חלוק בין אם החבור מקואות הוא בקטפרס או כל המ"ס הוא בקטפרס מטהר את הנפסל ע"י שאוב וגם נראה דקטפרס עצמו לכ"ע לא נפסל בשאובים אם יש מ"ס בקטפרס אף שאסור לטבול שם לא מפסל על ידי שאובים לכ"ע:

(אות ו') יבאר דלכאורה יש פרכא ע"ז ושלהלכה יש לסמוך ע"ז להתיר קטפרס בפסול מיעוט שאוב והיוצא להלכה:

ס"ג (אות ג') יבאר טעם שלשה לוגין שזהו שיעור ניסוך יין ומים ולכן סובר רע"ב דבעינן הרקתן מכלי אחד וממקום אחד ושלדעתו נראה דאם עירן מעט מעט לא פסל:

(אות ב') יבאר דהעיקר לרבנן דבעינן שיהיה לוג בכל כלי ואם באחת היו שני לוגין ובשתים חצי חצי לוג לא פסלי וגם אם היה בשני כלים לוג לוג ובאחת שני לוגים והורק מאחת השני לוגים ומשתים בחצי חצי לא פסלי: (פסקא ב) (א) יבאר הך בד"א שלא כוון לרבות האמור במשנתנו שהראב"ד מפרש דהיינו שהיה בדעתו מתחלה ליתן כל השלשה לוגים מצרפינן אף לזמן מרובה דמחשבתו מקרבן ואחריו נמשכו בטוש"ע, והרמב"ם מפרש דכוון לרבות היינו שכוון לרבות את מי המקוה ע"י השאובים ויכריע דברי הרמב"ם ממה דמתניתין לא חששה בכוון לרבות רק במקוה אבל לא בטהור שנפלו עליו שלשה לוגים ולהראב"ד גם בטהור כו' היה לנו לצרפן, ואם נימא דבאמת כן הוא א"כ יהיה קאי גם על בע"ק בתשעה קבין וזה אין סברא כלל, ועוד דלהראב"ד דמחשבתו מצרפן אכתי לא הו"ל לצרף רק משלשה כלים והרי כולם פסקו דאף מד' וה' כלים מצרפינן בכוון לרבות, ולכן יש להקל בשעת הדחק לסמוך על הרמב"ם:

(אות ב') יבאר פירוש הרשב"א דהך כוון לרבות היינו שנתנן בכונה ולא בנפלו מאליהן. וגם ע"ז קשה דאם הכונה פוסלת א"כ גם בטהור שנפלו עליו שלשה לוגים תפסול הכונה, ושיש ליישב דברי הרשב"א וגם קושיא ראשונה שעל הראב"ד דבטהור שנפלו כו' המים הראשונים אזדי להו משא"כ בנתנן למקוה הרי כולן מצורפים:

(אות ג') יבאר טעם הדבר דבעינן שיתחיל השני דכן הוא דרך שטיפת הגוף וכן בטהור שנפלו עליו שלשה לוגים, וגם בבע"ק בתשעה קבין בעינן הורקה כאחת שיתחיל השני כו' מפני דטהרה אינה לחצאין, אך מה שהצריכו שלשה כלים דוקא לא יותר אין לזה טעם גלוי ובעינן שלשה חצי עמער מים דוקא ולא מהני אם מאחת יורק עמער ומשתים חצי עמער, דומיא דשלשה לוגים: (אות ד' ח') יבאר דהראב"ד והאשכול דעתם דמכלי אחד אף בהפסק מצטרפי, ודבר זה צע"ג דא"כ גם בטהור שנפלו עליו שלשה לוגים יהיה הדין כן שיצטרף לזמן כמה ימים ואף בנמלך ואין זה סברא כלל ומכ"ש בבע"ק

בתשעה קבין להורות כן שיצטרפו בכמה ימים, אך יש לומר דהתם ראשונים אזדי להו משא"כ במי מקוה אבל הרי התנא כללן יחד וכמו דבטהור כו' ובבע"ק לא מהני בהפסק כמה ימים מכלי אחד כן גם בשלשה לוגים במקוה לא מהני בהפסק אף מכלי אחד, וגם להראב"ד ע"כ צריך לומר שהחזיק המים בהכלי כמה זמן דמים אחרים גם להראב"ד לא יצטרפו אבל גם באותן המים נראה להקל אם באו בהפסק:
בעזר תולה אורות ברביעי, נבוא לבאר פרק רביעי:

ד

משנה א
המניח כלים תחת הצינור, אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים. אפילו כלי גללים. כלי אבנים כלי אדמה. פוסלין את המקוה. אחד המניח ואחד השוכח. כדברי ב"ש. וב"ה מטהרין בשוכח. אמר רבי מאיר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה. ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור. אמר ר' יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת:

משנה ב
המניח טבלא תחת הצינור, אם יש לה ליובז פוסלת את המקוה. ואם לאו אינה פוסלת את המקוה. זקפה לידוח בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה:

משנה ג
החוטט בצינור לקבל:
צרורות. בשל עץ כל שהוא ובשל חרם רביעית. ר' יוסי אומר אף בשל חרם כל שהוא. לא אמרו רביעית אלא בשברי כלי חרם. היו צרורות מתחלחלים בתוכו. פוסלים את המקוה. ירד לתוכו עפר ונכבש כשר. סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע. אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה:

משנה ד
מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר, ובעוקה ועל מעלות המערה, אם רוב מן הכשר כשר. ואם רוב מן הפסול פסול. מחצה למחצה, פסול. אימתי בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה. היו מקלחין בתוך המים. אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים. עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר. ואם לאו פסול ה השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד. ממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקוה. ניקבה מלמטה, או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם

כשרה. וכמה יהיה בנקב. כשפופרת הנוד. אמר רבי יהודה בן בתירא מעשה בשוקת (יהוא) שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנוד. והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה. ושלחו בית שמאי ופחתוה. שבית שמאי אומרים עד שיפחת רובה:

פירוש הקצר:

מ"א המניח כלים תחת הצינור, והצינור מקלח מי גשמים הבאים אליו מן הגגות ואין לו בית קבול שפרוץ ערות רביעית ולכן הצינור אינו פוסל ואם הניח כלים לקבל המים אחד כלים גדולים המחזיקים ארבעים סאה בלח ופתחיהן למעלה שאין לו קבלת טומאה כלל ואחד כלים קטנים שאינן מקבלים טומאה מחמת קוטנן ואפ"ה פוסלים המקוה בכוון לרבות דאז לא בעי לוג מכל כלי כדלעיל ספ"ג:

ואפי' כלי גללים כו', שאין במינן קבלת טומאה פוסלים את המקוה החסרה בשלשה לוגים וקמ"ל דאף שעיקר גזירת שאובים הוא עבור מים טמאים דפוסלים למקוה וכאן הכלים אינן מקבלים טומאה ולא יטמאו המים מן הכלים אפ"ה גזרו עליהם שיפסלו בשלשה לוגים:

אחד המניח ואחד השוכח, אוקמוה בש"ס דשבת דלאו בשוכח מעיקרו קאי שע"ז לא גזרו ב"ש רק בהניח בעת קישור עבים ונתפזרו העבים ושכחן ויצא למלאכתו ואח"כ נתקשרו העבים דב"ש סברי דלא בטלה מחשבתו הראשונה והוי כנתמלאו לדעת וב"ה סברי דבטלה מחשבתו והוי כנתמלאו שלא לדעת: נמנו ורבו כו, ומגזרת י"ח דבר הוא: ומודים בשוכח בחצר, אף בהניח בעת קישור עבים אם נתפזרו העבים בטלה מחשבתו דלא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר, ור"י אמר דעדיין מחלוקת במקומה עומדת ולא רבו ב"ש על ב"ה, ואפשר דפליג גם על מה שאר"מ דמודים ב"ש בשוכח בחצר וסובר דב"ש פסלי שגזרו שוכח אטו מניח:

מ"ב המניח טבלא תחת הצינור, כדי לקרב קלוח המים להמקוה אם יש לה ליזבז, הוי כלי קבול ופוסלת ואם לאו הויא פשוטי כלי עץ ואינה פוסלת: זקפה לידוח, היינו שזקפה על צדה שלא כדרך קבלתה אף אם יש לה ליזבז אינה פוסלת שלא באו המים דרך קבלתה וכן כל אחורי הכלים לא פסלי, והרמב"ם פי' דגם אם זקפה דרך קבלתה אינה פוסלת מפני שהליזבז לא נעשה לקבלה רק לנוי בעלמא ואפ"ה בהעמידה לקלח המים שרצונו בהעברת המים על ידה פוסלת. וכתב הרא"ש דאיירי במתניתין שהמים יוכלו לבא למקוה בלא הטבלא דאל"כ פוסלת מפני דהוית המים ע"י דבר המקבל טומאה:

מ"ג החוטט בצינור, שפתוח מרוח רביעית וחקק באמצעו לקבל צרורות ועפר הזב מן הגגות כדי לזכך המים או כדי להחזיר העפר על הגג נעשה כל הצינור כבית קבול וכל

המים שעוברים בו פסולים, ושיעור החקק בשל עץ כ"ש מפני דהחקק עתיד להתרחב ע"י רקבון מהמים ובשל חרס רביעית. ואפשר דלענין קבלת טומאה מודה ת"ק שמקבל טומאה בחקק כ"ש רק לענין שאיבה הקילו וא"כ בעינן שהמים יוכלו לבא בלא הצינור דאל"כ גם באין בחקק רביעית פוסלים, ור"י פליג דגם בשל תרס נחשב כלי בכ"ש כמו לענין טומאה היו צרורות מתחלחלין כו', שהצרורות לא יהדקו בו:

ירד לתוכו עפר ונכבש, היינו שנהדק היטב, בטל בית קבול דידיה, אבל לענין טומאה לא יתבטל מתורת כלי ע"י:

סילון שהוא צר כו', סתם סילון הוא של מתכת ומה שהוא רחב באמצע לא נעשה לקבלה אבל אם היה כפוף בשוליו נתשב כלי קבול ופוסל:

מ"ד מים שאובים ומי גשמים כו'. להר"ש והרא"ש פי' דברי המשנה שהמי גשמים והמים שאובים שניהם ירדו ונמשכו להקוות לבור ובדרך הליכתן במשיכתן נתערבו ואז אם רוב מי גשמים מותר מפני שנתבטלו ברוב קודם שירדו לבור וגם בעת תערובתן כבר היו השאובים משוכים, וע"ז סיים בסיפא היו מקלחים בתוך המים היינו שלא נתערבו מקודם רק השאובים נמשכו לתוך בור של מי גשמים פוסלים בג' לוגים. ולית הלכתא כמתניתין וגם אם באו המשוכים לתוך הבור של מי גשמים מותר. ולהרמב"ם והרע"ב הכי פירושה שנתערבו בחצר ובעוקה שבאו המשוכים לתוך המי גשמים וכן בנתערבו על מעלות שבאו השאובים להדיא לתוך המי גשמים ונפסלו והמשיכן אח"כ לתוך המערה ואם יש שם רוב מי גשמים מותר:

ומה שאמרו אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה בא לאפוקי היכא שקדמו המשוכים ובאו לתוך הבור ואח"כ באו רוב מי גשמים דלא מהני. ומה שאמר היו מקלחין היינו שהיו מקלחין להדיא שלא בהמשכה:

אם ידוע כו', והך אם ידוע לאו דוקא דגם בספק כשר:

מ"ה השוקת שבסלע. אבן מתחלת ברייתו גדל סמוך למעין ומי המעין באין לשם ומשקין ממנו לבהמות שחקקו בתוכו בית קבול, אין ממלאין בה מים למי חטאת דלאו כלי הוא ומי חטאת בעינן כלי, וכן אין מקדשין ולא מזין כו' וא"צ צמיד פתיל ומצלת באהל המת בכיסוי לבד כבור ודות שבקרקע, ואינה פוסלת את המקוה דמים שבתוכה לא נחשבו שאובים ואם היה בה מ"ס כשרה אף לטבול בתוכה [ואם האבן הובא לשם ממקום אחר וקבעו ואח"כ חקקו לא דברו במשנה מזה]:

היתה כלי, שחקק בו בית קבול בתלוש:

וחברה בסיד, לקרקע ה"ז כלי גמור וממלאין כו' ודוקא שחברה בסיד אבל אם חברה חבור חזק לקרקע וקבעו לשם אין ממלאים למי חטאת ניקבה מלמטה, בשוליה:
או מן הצד סמוך לשוליה עד שאינה יכולה לקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה כשרה למי מקוה שנתבטלה מתורת כלי ודוקא מימיה כשרים למקוה אבל בתוכה אין טובלים אף ביש בה מ"ס:
וכמה יהיה בנקב כשפ"ה. ולא סגי בשיעור ביטול מתורת כלי לענין טומאה דכלי אבן אין שיעור לביטול מתורת טומאה דאין לה קבלת טומאה, ולהרמב"ם אף בכ"ת הדין כן שהשוו דין ביטול מתורת כלי לעירוב מקואות: אריב"ב כו'. פירשו בש"ס דיבמות דלאו אדלעיל קאי דלביטול מתורת כלי לא פליגי ב"ש וענין אחר הוא דשוקת יהוא היה אבן גדל שם מברייתו והיתה מחוברת בשיעור כשפ"ה למקוה שלמה בצדה והיו טובלים בה כל הכלים שבירושלים שלא רצו לטבול במקוה שלמה דכלים קטנים קשין לטבול שם שלא יפלו לקרקעית המקוה והיו טובלים כל הכלים בשוקת הזו שמחוברת למקוה שבצדה:
ושלחו ב"ש ופתחוה. דב"ש סברי דעירוב מקואות לא מהני כשפ"ה ובעינן פחת רובה וזהו באם רובה הוא פחות מד"ט אבל אם רובה יותר מד"ט די בד"ע גם לב"ש כדלקמן פ"ו מ"ה:
פירוש הארוך:
ס"א המניח כלים תחת הצינור. פי' הר"ש דאיירי בצינור שקבעו ולבסוף חקקו, וכ"כ רש"י בשבת ט"ז ע"ב, וכן פי' הרמב"ם והרע"ב וקושטא דמלתא נקטו ע"פ דברי הברייתא המובא בש"ס בב"ק ס"ז ע"א ובב"ב ס"ה ע"ב אבל במשנתנו אין הכרת לפרש כן דיתכן דאיירי בצינור שאין לו ארבע שפות, וכ"כ הרשב"א בחי' לשבת ט"ז וכ"כ באשכול סי' נ"ו ויתבאר לקמן מ"ג בעז"ה וכמבואר בש"ע סעיף ל"ו שצינור כזה אינו פוסל וסתם צינורות כך הם ולזאת אניח לבאר דין הצינור בפרטיו במ"ג בעז"ה, ובשבת שם הובא בש"ס לשון משנתנו המנית כלים חחת הצינור לקבל בהן מי גשמים, ותוספת הוא על ד' המשנה מפני שביארו בש"ס משנתנו לחלק בה בין הניח בשעת קישור עבים או פיזור עבים כמשי"ת בעז"ה, לכן הוסיפו לבארה דאיירי כאן בצינור הזוחל ממי גשמים דאילו היה מזחיל מן הנהר אין לחלק בו בין מניח לשוכח ולעולם יהיה דינו כשאובים אם באו המים לתוך כלים ואף אם שכת הכלים תחת הצינור מפני שהצינור עשוי לקלח מים מן הנהר א"כ כל ששכח כלי תחתיו הרי מחשבתו אינו ניכר מתוך מעשיו דמעשיו מוכיחים שהניחן בשביל קבלת מים אף שבאמת היה שוכח אפ"ה נחשבו כשאובים

ואינו דומה לסייד ששכח עציץ בבור דלעיל פ"ב דשם אינו הווה שיתקבץ מים בעציץ משא"כ שוכח תחת צינור המקלח מן הנהר הווה הוא שיבאו מים לתוך הכלים לכן נחשבו כשאובים אף בשוכח, ויתבאר עוד לקמן בעז"ה: שם במשנה א' כלים גדולים וא' כלים קטנים כו', פי' התוס' בשבת ט"ז ע"ב שבא לרבות כלים גדולים המתזיקים מ"ס בלת כו' שאינן מקבלים טומאה וכן כלים קטנים שאינן מקבלים טומאה מפני קוטנן כאותן ששנינו בפ"ב דכלים מ"ב כו' וכ"כ הרא"ש בפי' מתניתין ועי' תוי"ט. ואני תמה דכל אותן השנויין שם בפ"ב דכלים הגדול שבהן שיעורו שלא לקבל טומאה הוא פחות מלוג אבל כל שמחזיקים לוג הן מקבלים טומאה בין לר' ישמעאל ובין לר' עקיבא שם שיעור היותר גדול בשברי חצבים גדולים הוא בלוג יקבל טומאה ופחות מלוג לא יקבל טומאה [רק לריב"ז שם איכא כלים דבעינן שני לוגים ומסתמא סתם מתניתין לא אתי כיחידאה] וא"כ כל שהן מחזיקים פחות מלוג איך יתכן שמימיהן יפסלו המקוה הרי ביארנו פ"ג מד' רש"י וראב"ד ותוס' דתמורה דאינו מצטרף כ"א מג' כלים ובכל כלי לא יהיה פחות מלוג וא"כ אם אין הכלי מחזקת לוג איך יתכן שתפסול את המקוה ולומר דהתוס' יסברו כס' האשכול שהבאתי לעיל דסובר דאם בא מכלי א' יותר מלוג יצטרף גם מכלי שני פחות מלוג זהו דוחק דכבר הוכחתי לעיל דהעיקר כרש"י וראב"ד וכמ"ש הש"ך, ולכן נראה דמשנתנו לא איירי דוקא בפסול שלשה לוגים רק בנותן מימי הכלים לתוך חפירה ויתקבץ מן המים מקוה שלם דמה דמטהרינן במתניתין בשוכח בחצר העתיק הרמב"ם פ"ד מה"מ שמותר לעשות מהן מקוה לכתחלה וא"כ יתכן פסול כלים קטנים המוזכר במשנה לענין קיבוץ מימיהן הבאים מהן לעשות מהן מקוה לכתחלה, וזה נראה אמת לדינא דאף שאמרנו לעיל דמד' כלים אינן מצטרפים מ"מ מקוה שלם הנעשה מהן ודאי פסולה ואף רוב מקוה אם יעשה מהן תפסל ולא הכשרנו בזה רק ברוב מקוה הנעשה בהכשר, ואני מסופק עוד לומר דאם לא היו בחפירה מקודם מים כשרים ונפל מהרבה כלים קטנים כסאה מים או אף רק ג' לוגים מים ואח"כ נתרבו מי גשמים והשלימו למ"ס חוששני לומר שמקוה זאת פסולה מפני דשיעור ג' לוגים שאובים נצטרפו יחד טרם שבא עליהן מים כשרים הרי כאן שלשה לוגים שאובים, ומה דמכשרינן ג' לוגים מד' כלים הוא מפני דאין שם חשיבות מים ונבטלו בבואן למקוה אבל כל שהם ראשונים ונצטרפו השאובים יחד נראה דפסלי המקוה כל המים שיבאו עליהן. איברא שיש לדחות שיש לומר דאיירי הכא באם נתכוין לרבות דאז פוסל אף פחות מלוג מכלי ואף דאיירי הכא בשוכח היינו שמתחלה היה ביאת המים בשוכח אבל הוא נתנן אח"כ בכונה לרבות מ"מ דברי אמת להלכה דאם מתחלה באו הג' לוגים

ע"י הרבה כלים ולא היה שם מים כשרים פסול להקוות עליהן. ומה שלא ביארו זה בפוסקים י"ל שזה נכלל בכוון לרבות, דאף שמתחלה בעת ביאת המים לא כוון לעשות מהן מקוה מ"מ אחר ביאתן לחפירה כשנמלך להקוות עליהן הרי עתה כיוון לעשות מקוה לכתחלה ממים שנשאבו וה"ז דומה לכיוון לרבות מתחלה וכמו בכיוון לרבות פוסל אף בהיו שם מים כשרים כמו"כ הכא אחר ביאת השאובים מתחלה וכיוון להקוות עליהן הרי בתחלת עשיית המקוה כיוון לעשותן משאובים ופסול אף מהרבה כלים, אך בבאו אח"כ מי גשמים מאליהן לתוך השאובים שבאו מתחלה מהרבה כלים יש לדון דלא מיפסל. ועכ"ז נראה לדעתי דגם זה פסול דכיון שנצטרפו יחד כל השאובים מתחלה חשבינן להו כבאו מכלי א' והרי להראב"ד ואשכול כתבתי לעיל בפ"ג דאם באו מכלי א' אף מעט מעט הכלי מצרפן לפסול ואף שהפוסקים לא הודו בזה כמש"ל מ"מ יש ללמוד במכ"ש דהכא שנצטרפו כולם קודם שבאו הכשרים דודאי מצורפים המה ופסלי, ובפרט להרמ"א שחשש לר"ת דשאובים פסולים מה"ת ולדעתו מה"ת קמא קמא בטל א"כ לדידיה יש כאן חשש דאורייתא לכן אין להקל בזה:

היוצא מזה להלכה, דמים שבאו מד' כלים ויותר שיעור ג' לוגים אף שאינן פוסלים את המקוה אם לא כיוון לרבות מ"מ אם נתקבץ ממים אלו שיעור מקוה שלם מקוה פסולה היא אף שבאו המים מכמה אלפים כלים קטנים, ולא עוד אלא דנראה שאם בא למקוה ריקנית שיעור שלשה לוגים מד' כלים ואח"כ נתוספו בה עד מ"ס מים כשרים דמקוה פסולה היא מפני שנצטרפו הג' לוגים יחד קודם שבאו לשם מים כשרים והפוסקים לא בארו זה, אבל כך נראה לדעתי נכון להלכה:

ומדברי רש"י בשבת ומפי' הרע"ב במתניתין נראה דמפרשי דלא איירינן כאן בכלים שאינן מקבלים טומאה והרבותא היא בכלים קטנים שלא תימא דלא חשיבי ובכלים גדולים אין שום רבותא, וכן נראה ממה דסיים ואפי' כלי גללים כו' שלפי' התוס' והרא"ש אין כאן אפי' דהרי דייניגן בכלי' שאינן מקבלים טומאה והוצרך הרא"ש לדחוק לפרש דלא מבעיא אלו שיש במינן קבלת טומאה אלא אפילו כלי גללים שאין במינן קבלת טומאה וזה דוחק, ולרש"י א"ש דע"כ לא השמיענו בכלים שאינן מקבלי' טומא' וכ"נ מד הרמב"ם בפ"ד מה"מ יע"ש ודוק:

וגוף ענין הרבותא במתני' שהשמיענו אף בכלי שאינו מקבל טומאה נחשבו המים שאובים, לא נתבאר מהו הרבותא:

בזה והר"ש לעיל בפ"ב מ"ג צדד לומר דאם נשאבו ע"י כלי המקבל טומאה פסולים מן התורה ושלא ע"י כלי המק"ט אין פסולן רק מדרבנן הביאו הר"ן בפ"ב דשבועות אבל אין

לזה יסוד דדרשא דת"כ מה מעין בידי שמים כו' וממנו נמעט נשאב ע"י כלים אין לחלק בזה להועיל שלא ע"י כלי המק"ט דאכתי לאו בידי שמים הוא, ומ"ש הר"ש שם ללמוד מקרא דאך מעין כו' יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא היא דרשת הש"ם בזבחים כ"ה ע"ב צע"ג דא"כ גם אם הוליך המים ע"י פשוטי כלי מתכות שהן מקבלין טומאה מה"ת יופסלו המים מן התורה מפני דהוייתן ע"י טהרה תהא ואנן לא פסלינן כ"א בשאובים בכלי קבול, ובב"י בבד"ה גבי המניח טבלא כו' זקפה על צדה כו' כתב דגם בפשוטי כ"ע יש לפסול אך בש"ך סק"ד כתב דפשוטי כ"ע אין לפסול ויתבאר לקמן פ"ה מ"ה ולקמן מ"ב, ועוד דלהר"ש צ"ל דגם שלשה לוגים הבאים ע"י המק"ט יפסלו אף שלא באו בכלי ולא מצינו זה בשום מקום רק הש"ך נראה מדעתו בס"ק ק' דשלשה לוגים פסלי ויתבאר ג"כ פ"ה בעז"ה. אבל עכ"ז שיהא עיקר יסוד שאובים מקרא דהויתו ע"י טהרה למה תלו זה בשאובים ולא בהמשכה על ידי דבר המק"ט, והרא"ש בה"מ סי' ה' שלמד ג"כ מד' הש"ס הנ"ל דבעינן הויתו ע"י טהרה התיר שם אם הפסיק בין דבר המק"ט להמקוה באיזה דבר כמבואר בש"ע סעיף מ"ח ולהר"ש דעיקר דרש שאובים הוא מקרא דהוייתו על ידי טהרה הרי בשאובים פסלו אף אם לא באו למקוה ממש ובעינן המשכה דוקא ורוב מים כשרים. והרא"ש בתשובה כלל ל"א סי' ז' הביא שם הך דרשא דהויתו ע"י טהרה ותמה שם אם הוא מה"ת איך הסכימו הראשונים ז"ל דכולו שאוב הוא דרבנן ולכן נד שם מדין הזה לגמרי וסובר שלא נאמר זה רק היכא שצריך מים חיים ולבסוף החמיר למעשה ולקמן יתבאר בפ"ה שהרמב"ם לא ס"ל כלל הך דהויתו ע"י טהרה עכ"פ גם לדידן דחיישינן לזה הוא מדין שאובים כמבואר בש"ע ואיך נימא שדין שאובים יוסד על דין דבר המק"ט, ובס' האשכול סי' נ' הביא דעה זו ודחה אותה, עכ"פ נראה מכל דעות הפוסקים דבדין שאיבה אין לחלק בין דבר המק"ט או לא ולרוב הפוסקים הוא דרבנן ולהראב"ד בבאין על ידי תפי"א יש בזה חשש דאורייתא כמש"ל פ"ב מ"ה, וא"כ אינו מובן הרבותא דמתניתין בכלי גללים כו', אבל לדעתי יתחזקו בזה דברי שאמרתי לעיל בפ"ב דמן התורה לא נפסלו שאובים רק מים טמאים נפסלו מן התורה למקוה ואף שהמים אינן מטמאים את האדם דאדם אינו מק"ט כ"א מאה"ט מ"מ כל שהמים טמאים אינן מטהרים את הטובל בהן מקרא דאך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור שפירושו דהמים טהורים ואינן מקבלין טומאה ומטהרים את הטובל בהן אבל כל שהמים טמאים אינן מטהרים, ולכן עיקר הגזרה היה בנשאבו ע"י דבר המק"ט פן יהיה השואב אדם טמא ויטמא המים וגם בבאו מאליהן לתוך הכלים כל שבאו לדעת אדם חשו בהן לפוסלן בנשאבו ע"י אדם [ושם כתבתי דלכן פסלו את הבאים ע"י תפיסת אדם

כמו בידיו וברגליו כו'] והוסיפו לגזור גם בנשאבו או שבאו לתוך כלים שאין מקבלים טומאה אף שלא יחטמאו המים ע"י הכלים לא חלקו בין כלי לכלי ולא עבור פן יגעו במים עצמן דפשיטא דגם שהיו בתוך כלים שאין מקבלים טומאה מ"מ המים מקבלים טומאה לזו לא חשו דא"כ היה להם לגזור גם על שבאו שלא לדעת אדם לתוך כלים והרי מטהרינן כאן בשוכח כו' רק שלא חלקו בין כלי לכלי, ושם כתבנו דיש לומר דאם באו שלא לדעת אדם אין המים מקבלים טומאה בנתלשו שלא לדעת ע"פ דברי הרא"ש דפ"ק, אבל אין הדבר מוכרע לומר כן והעיקר הוא דלא גזרו על ג' לוגים טמאים רק על שלשה לוגים שאובים והטעם נעלם מאתנו והארכתי בזה לעיל דמה שהתירו לעשות מקוה שלמה בנשאבו שלא לדעת אדם צריכים ליזהר שלא יגע טמא בהמים או בהכלים אם מקבלים טומאה ואנחנו טמאים בעת הגלות א"א לעשות מקוה כזו אם לא שיש בהם ע"י פשוטי כ"ע, ומזה נשמע דמה שחשו להמשיך ע"י דבר המק"ט זהו דוקא באם רוב המקוה נעשה כן אבל לג' לוגים אין חשש דלא גרע נמשך ע"י דבר המק"ט מטמאים עצמן ויתבאר לקמן פ"ה בעז"ה, ואם רוב מי מקוה הם טהורים לא חשו למיעוט טמאים שנתבטלו בתוך הטהורים וכשיושלמו למ"ס פקע טומאתן מדין השקה ומה"ת אף פחות טמ"ס נטהרו בהשקה וכמו כן מה דמכשרינן רבייה והמשכה הוא מפני שיטהרו מיעוט המים ויבטלו ברובן וממילא כולה מקוה בהמשכה אף למען דסובר דהמשיכוה כולה כשרה א"א לעשות כן עתה דלא, הותר רק באם נמשכו שלא בטומאה ושם הארכתי בביאור פרטי הדברים ושאין לעשות מעשה במקוה שלמה על ידי גלגלים הדולים מים בכלי נקובים ובאין ע"י צינורות דהמים יטמאו בתלישתן אם לא שיזהרו שרוב מקוה תהיה שלא ע"י נגיעת אדם כלל, ואין לכפול הדברים:

רק זאת אמרתי להוסיף דמה דמטהרינן לעשות מקוה שלמה בנשאבו שלא לדעת אדם ע"כ בבוא המים למקוה לא יקבלו טומאה דאם המים יקבלו טומאה איך יתכן שהאדם יטהר והמים יטמאו וא"א לומר כן ובזה האופן לא התירה התורה וע"כ דהמים לא יקבלו טומאה ואף שהיו מקודם תלושין ובתלישתן היו מקבלים טומאה מ"מ כשנתחברו לקרקע אין בהם טומאה כלל ואף אם נימא דבהני מים שלא נתלשו לדעת לא יקבלו טומאה כד' הרא"ש הנ"ל מ"מ מים הבאים בתלישה בכונה כגון ע"י גלגלים הדולים בכלים וממשיכים בצינורות אלו ודאי בתלישתן מקבלים טומאה ואפ"ה בבואן למקוה אין בהם טומאה, [ואף להרמב"ם שכתבתי לעיל בפ"ק דיש להן טומאה מד"ס זהו באין בהם מ"ס אבל ביש בהן מ"ס לא גזרו עליהן טומאה). ולעיל בפ"ק כתבתי דלרשב"א בתוס' ב"ב שפי' הך דפסחיה במי מקוה וסובר דשאובים פסולים מה"ת לדעתו שאובים

בקרקע יקבלו טומאה מה"ת אף ביש בהן מ"ס כמו פחות מרביעית מי מקוה דמקבל טומאה מה"ת, וא"כ זה מן התימה דתלושין בכונה בבואן למקוה מים אף שהיו ראוים לקבלת טומאה בהתחברותן לקרקע אין להם טומאה ואלו השאובים מפני שהיו בכלי יקבלו טומאה אח"כ בחבורן לקרקע מה"ת, וכי עבור שהיו בכלי ירד להם תורת קבלת טומאה אף את"כ בחבורן לעפר, וצריכים לדחוק לומר דהתורה טהרה מים המחוברים לקרקע שאין בהם תורת קבלת טומאה אותן הראוים לטבילה ולכן בתלושין ולא היה בכלי דכשרים למקוה לטבילה לית בהן טומאה ושאובים דפסולים לטבילה מקבלים טומאה מה"ת, אבל זה רב הדוחק וזה יכריח באמת דגם שאובים כשרים מן התורה למקוה ואין להם קבלת טומאה מה"ת כל שיש בהן רביעית, והרמב"ן בב"ב ס"ו כתב דלהרי"ף דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה מדרבנן ע"כ מה"ת כשר שאובים גמור ולפמ"ש מוכרח הדבר מאד דאם נימא, דפסולים מן התורה אם כן המים בבואן למקוה יקבלו טומאה הכי עבור שהמשיכן יופקע מהן תורת קבלת טומאה ואם יקבלו טומאה מן התורה אין בהם טבילה מה"ת וע"כ דגם שאובים עצמן כשרים למקוה ולית בהו דין קבלת טומאה, וכן למה שפי' הר"ש בפ"ב דהך דפסחים איירי בשאובה שהמשיכוה וכשר למקום מה"ת ע"כ בהמשיכן לית בהו קבלת טומאה מן התורה ע"כ גם בלא המשכה לית בהו קבלת טומאה מה"ת דעבור ההמשכה לא יופקע כל קבלת טומאה דידהו וכ"ז ברור למבין, ובמשנתנו הפי' דעיקר גזירת שאובים היה עבור מים טמאים ואפ"ה לא חלקו בין כלי לכלי וגם באותן דלית בהו דין טומאה בהכלים אפ"ה פוסלים משום שאובים ובבאו שלא לדעת אדם לא פסלי בשלשה לוגים להרא"ש אפשר דלית בהו דין טומאה כלל, אבל באמת גם ביש בהן חשש טומאה כמו התלושים ע"י גלגלים שלא באו ע"י תפי"א אפ"ה לא גזרו לפסול בג' לוגים טמאים כ"א בשלשה לוגים שאובים: וראיתי לנב"י במ"ת סי' ק"מ שכתב דגם להר"ש דעל ידי כלים שאין מקבלים טומאה אין פסול שאיבה בהן רק מדרבנן כתב ע"ז הנב"י דהיינו דוקא בכ"ג וכלי אבנים שאין להן טומאה כלל אבל כלים גדולים הבאים במדה המחזיקים מ"ס כו' אכתי יש להן טומאת מדרס ופסול שאיבה בהן הוא מן התורה, ודבריו הן אמתיים לפי דעת הר"ש והרא"ש פכ"ד דכלים מ"ד שכתבו כן דאף הבאה במדה אכתי מטמאה מדרס וכ"כ התוס' בשבת פ"ד ע"א, אבל מדברי הרמב"ם רפכ"ז מהלכות כלים לא נראה כן רק דהבאה במדה והוא המחזקת מ"ס בלח אין לה שום טומאה (עי' מל"מ שם) וכ"נ מדבריו להדיא רפ"ג מה' כלים שכתב אינו מקבל טומאה כלל לא מן התורה ולא מד"ס וכ"ה פשט המשנה במשניות דפכ"ד דכלים כמבואר למעיין, וראיית הר"ש והרא"ש מש"ס דבכורות ל"ח

אינה מספקת דשם אמרו זה בפשוטי כ"ע דבשני דברים איתקש כ"ע לשק, א' דבעינן שיהא לו כלי קבול כשק, שנית דבעינן שיהא מיטלטל מלא וריקן כשק לאפוקי המחזיק מ"ס דאינו מיטלטל מלא כו' ועל לימוד הראשון דבעינן שיהא לו כלי קבול כשק אמרו דגם אם אין לו כלי קבול מטמא מדרס אבל מה דמדמינן לשק שיהא מיטלטל מלא לאפוקי המחזיק מ"ס, בזה גם מדרס אינו מטמא דהוי ככלי עץ העשוי לנחת כמ"ש הרמב"ם רפ"ג מהלכות כלים ואין לו שום טומאה דהרי מצינו דפשוטי כ"ע מקבלים גם טומאת מגע אותן המשמשין משמשי כלים ואדם כנראה מד' הרמב"ם רפ"ד מהלכות כלים דמקבלים טומאה מן התורה המשמשין משמשי כלים ואדם, אך במל"מ שם כתב שמדברי הרמב"ם משמע שטומאתן מדרבנן וכ"נ מד' הרמב"ם פ"א מהלכות כלים ה"י אבל בפ"ט הי"א נראה דסובר דשולחן טומאתו מן התורה, וכ"נ מדברי התוספות במנחות צ"ו ע"ב [אך בב"ב ס"ו כתבו שהוא מדרבנן] והבאים במדה אין להם כלל טומאת מגע א"כ לא יפלא אם נימא גם לענין מדרס דאף דפשוטי כ"ע מטמאים מדרס אפ"ה הבאים במדה אין להם שום טומאה. שוב ראיתי בתוי"ט פכ"ד מהלכות כלים מ"ד הבין ג"כ שדעת הרמב"ם כן הוא דהמחזיקים מ"ס אין להם טומאת מדרס, אף גם לדעת הר"ש והרא"ש דמטמאים מדרס לכאורה לא צדק הנב"י בדינו שהוא דן שם על חבית גדולה שעשאוה למקוה וחבית שפתחה למעלה אין לה שום טומאה דהרי אינה ראויה למדרס וכמ"ש הר"ש והרא"ש שם דמה שאמרו במשנה והבאה במדה טהורה מכלום קאי על אותה שפתחה למעלה ולכן כתבו התוספות בשבת ט"ז הנ"ל דאחד כלים גדולים האמור במשנתנו הרבותא הוא שאינן בני קבולי טומאה ואולי היה להן טומאת מדרס אכתי בני קבול טומאה הן אבל התוס' כוונתם לאותן שפתחיהן למעלה דאלו אין להם שום טומאה, והנב"י כתב שם שזה דוקא בתיבה אבל גיגית העשוי לרחיצה גם אם פתחה למעלה מטמאה מדרס ולא ידעתי מנא ליה הא, ולפי הנראה כל שאינה מיוחדת לישיבה אף שרוחצין בה אין לה טומאת מדרס וצ"ע ובכלים פ"כ מ"ב וידים רפ"ד עריבת הרגלים כ"ז שהיא קיימת אינה טמאה מדרס כתב הרא"ש מפני שהיא מזוחדת לרחיצה ולא למדרס, ולבד זאת הרי המל"מ פ"ג מהלכות כלים והתוי"ט פכ"ד מהלכות כלים צדדו לומר דאותן המחזיקים מ"ס שפתחיהן מצדן שיש להן טומאת מדרס להר"ש והרא"ש יש להן ג"כ טומאת מגע מכללא דכל המטמא מדרס מטמא מגע, כמו בפשוטי כ"ע המטמאים מדרס, וא"כ ד' הנב"י אין להם מקום אליבא דכ"ע דלהרמב"ם גם טומאת מדרס אין להם לכל הבאים במדה ולהר"ש ולהרא"ש אותן שפתחיהן מצדן יש להן גם טומאת מגע ושפתחיהן למעלה גם טומאת מדרס אין להם ולשיטת הר"ש פסול שאיבה בהן אינו אלא מדרבנן

כמו כלי גללים וכלי אבנים, אבל כבר כתבתי הנראה לדעתי בגוף דינו של הר"ש: (פסקא ב) (א) שם במשנה א' המניח כו' כדברי ב"ש כו', אוקמוה בש"ס בשבת ט"ז ע"ב כשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו כו' כמו שהביא הר"ש והרא"ש בכאן וברא"ש בה"מ בסי' ה', ולפ"ז ענין שוכח האמור במשנה לאו בשכוח מעיקרו איירינן רק בתחלה הניח לדעת ואח"כ שכחם וכמ"ש רש"י שם ויצא למלאכתו ושכחן, ולא פירשו בש"ס ענין שוכח כפשוטו שהיה שכוח מעיקרו היינו ששכח כלים תחת הצינור, ונראה דבזה פשיטא לא היו פוסלים ב"ש אף בשעת קישור עבים ולא נתפזרו כלל וירדו גשמים אפ"ה כל היכא דהיה שכוח מעיקרו ולא הניתן מעולם בשביל קבלת המי גשמים גם ב"ש מודו לטהר דלא גרע ממניח קנקנים לנגבן ונתמלאו מים מפני שלא הונחו לקבלה [רק ר"א פוסל שם בעונת גשמים ולעיל כתבתי דב"ש דהכא אינן מודים לר"א דהתם ור"א מודה לב"ש כנ"ל] גם שאינו דומה כ"כ דהתם לא תחת הצינור היה וה"ז דומה לשוכח בחצר דמודים בזה ב"ש לטהר מ"מ סברת הש"ס דגם תחת הצינור לא יפסלו ב"ש מעיקרו ולא הונחו מעולם לקבלה דאם נימא דב"ש פוסלים בזה ע"כ יהיה הטעם דגזרו שוכח אטו מניח וא"כ גם בחצר למה טהרו ב"ש גם בחצר יש לגזור שוכח אטו מניח ואיזה סברא יש לחלק בין חצר לצינור בגזירת שוכח אטו מניח, ולכן פירשו בש"ס דלאו עבור גזירה פסלי ב"ש רק דאיירינן באם בתחלה היה מניח בשביל קבלת המים ואח"כ שכחן, ואם היה בשעת קישור עבים והניחן מתחלה על שעה חדא ואח"כ שכחן ולא נתפזרו העבים ואח"כ נתמלאו גם ב"ה יודו לפסול דלא נתבטלה מחשבתו הראשונה, ואם הניחן בשעת פיזור עבים אף שהניחן בשביל מים שירדו אח"כ גם ב"ש יודו לטהר, ונראה דמודים לטהר גם אם לא שכחן כלל רק שהיו שם מתחלה ועד סוף בכונה הזו שהניחן בשביל קבלת המים שירדו כשיתקשרו השמים בעבים ואפ"ה נחשב כשוכח דאחרי שהניחן בשעת פיזור עבים אין כאן כונה כלל, וכן מורה לשון רש"י שם שכתב ד"ה טהורים דליכא גלוי דעתיה ע"כ ולא כתב דבטלה מחשבתו הראשונה מוכח שפי' דבשעת פיזור עבים אף אם לא היה שוכח אח"כ לא פסלי לכ"ע וכן מוכח להדיא בטוש"ע סעיף מ"א שכתבו אבל אם לא נתקשרו העבים בשעה שהניחם ואח"כ נתקשרו ונתמלאו כו' ולא זכרו כלל בטוש"ע ענין שוכח מפני דבשעת פיזור עבים אף מניח מתחלה ועד סוף אינן פוסלים, והא דלעיל פ"ב גבי מניח קנקנים בראש הגג בעינן שיניח אותן לנגבן מוכח דאם היה מנית בשביל קבלת המים היו פוסלים היינו דשם איירינן גם בהניחן בשעת קישור עבים דלכן פליגי ע"ז ר"א ופוסל בעונת גשמים ולכן בעינן שיניח אותן בשביל לנגבן אבל בשעת פיזור עבים אף אם הניח אותן תחת הצינור ולא שכחן לא פסלי ב"ש,

עי' ש"ך סקצ"ד ודוק] ובהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו והוא שכחן ואח"כ חזרו ונתקשרו בזה פליגי ב"ש וב"ה דלב"ש לא בטלה מחשבתו הראשונה ולב"ה בטל מפני שנתפזרו העבים, ומוכח מד' רש"י דב"ה לא טהרו רק דוקא ביצא למלאכתו ושכחן בעת פיזור העבים ואח"כ חזרו ונתקשרו הא אלו לא שכחן אף שנתפזרו העבים בינתים יודו ב"ה לפסול, אבל הטור ורבינו ירוחם לא זכרו כלל שהיה שוכח לפי מה שפסקו כב"ה וכתב הב"י הטעם שהם פירשו דלאו דוקא שוכח רק כיון שנתפזרו העבים בעלה מחשבתו הראשונה ונחשב כשוכח ונמשך אחריהם לפסוק כן בש"ע וסעד לדבריהם ממה דלא הוזכר כלל במשנה הא דנתפזרו העבים מוכח שזהו ענין שוכח האמור במשנה דפיזור העבים משוה אותן לשוכח, אבל לא נראה כן מדברי רש"י ז"ל, ובחצר אם הניחן בשעת קישור עבים אף שאח"כ שכחן פסלי כמו בצינור וגם ב"ה מודים בזה ובשעת פיזור עבים פשיטא דגם מניח ולא שכחן לא פסלי ואם הניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן בחצר לפירש"י, ולהטוש"ע גם שלא שכחן רק,:

שנתפזרו העבים הוי כשוכח, בזה מודים ב"ש לטהר מפני דלא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר בחצר לכן בטלה כשפזרו העבים לרש"י בשכחן ולהטוש"ע גם בלא שכחן. זהו פירוש המשנה ודברי הש"ס בשבת כפי' רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל:

ב ובס' האשכול סי' נ"ו כתב ופלוגתייהו בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו וזהו שוכח, ע"כ הבין גם הוא כהטור ורי"ו דמדלא הוזכר במתניתין הך פיזור עבים מוכח דזהו שוכח האמור במשנה ולא בעינן שישכחם אח"כ רק כיון שנתפזרו העבים בטלה מחשבתו ודלא כפירש"י ז"ל, ושוב כתב ומכ"ש המניח בשעת פיזור עבים ונתקשרו ונתמלאו אפי' תחת הצינור טהורים דלא נתכוין לכך, ע"כ הבין ג"כ דבשעת פיזור עבים אף מניח מעיקרו טהורים רק שכתב הטעם דלא נתכוין לכך מוכח לפ"ז דאם היה מתכוון בשביל קבלת המים היו פוסלים, וכן יש לכוון גם דברי רש"י שכתב דליכא כאן גלוי דעתיה הא אם היה דעתיה בבירור לזה נחשבו בשביל קבלה, אבל לדעתי סתימת הש"ס בהניחן בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים הוי דומיא דהא דהניחן בשעת קישור עבים שנחלקו בה ושם איירי במניח בשביל קבלת המים ודומיא דהכא בשעת פיזור איירי במניח בשביל קבלת המים ואפ"ה טהורים ולפירש"י דהניחן בשעת קישור ונתפזרו איירי בשכחן אח"כ היה אפשר לומר דבשעת פיזור עבים דטהורים איירי ג"כ בשכחן אח"כ אבל לפי' הס' אשכול והטוש"ע דלא הוזכר כלל שוכח בש"ס רק פיזור עבים היינו שוכח אף שהונתו בשעת קישור עבים א"כ נראה שדומיא דהכא בשעת פיזור עבים דטהורים איירי ג"כ בהונח בשביל קבלת המים דמחשבתו לא מהני מידי דבטלה

דעתו, ועכ"ז למעשה יש להחמיר כדעת האשכול: (ג) והא דאמר ר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת נראה מדברי רש"י ז"ל בשבת דלא קאי על הא דאר"מ ומודים בשוכח בחצר כו' רק על רישא במניח תחת הצינור בשעת קישור עבים נתפזרו כו' דלא רבו ב"ש כו' וכתב הגר"א ז"ל דאם היה קאי אסיפא למאי נ"מ הרי ב"ש במקום ב"ה אינה משנה יע"ש וצדקו ד' הגאון אם היינו מפרשים דר"י קאי רק אסיפא ולא ארישא, אבל באמת זה מבואר בש"ס בשבת דר"י לא הודה לר"מ דרבו ב"ש כו' וא"צ לזה ראיה, ונראה שגם הגר"א ז"ל רצה לבאר מאין הוציאו כן בש"ס לפרש כן, אבל יתכן לפרש דר"י פליג על כל דר"מ בין על מה דאמר דרבו ב"ש ובין על מה דאמר ומודים בשוכח בחצר וסובר דעדיין מחלוקת במקומה עומדת ובכולן הלכה כב"ה וכן פי' הרמב"ם כמ"ש הב"י לדעתו ויתבאר לקמן וכ"נ מסידור ד' המשנה דאם ר"י פליג רק אארישא הו"ל לרבי לסדר ד' המשנה וב"ה מטהרים בשוכח ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור אר"מ נמנו ורבו ב"ש טל ב"ה אר"י עדיין מחלוקת כו' ומדסידר רבי הך ומודים כו' בתוך דברי ר"מ מוכח דר"י פליג על כולה. ואמינא ביה מרגניתא דודאי כן הוא דר"י על כולה פליג דאם נניח כר"מ דב"ש מודים בשוכח בחצר כו' היינו בהניח בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו לרש"י בשכחן אח"כ ולהטור גם בלא שכחן כנ"ל א"כ מכ"ש בשכוח מעיקרו בשעת קישור עבים בחצר דודאי לכ"ע טהורים וכמו שהוכחנו לעיל דשכוח מעיקרו קיל יותר מאם הניחן בשעת קישור עבים לדעת ואח"כ שכחן בשעת פיזור ואח"כ נתקשרו כו' [מדלא אוקים בש"ס פלוגתת ב"ש וב"ש בשכוח מעיקרו תחת הצינור מוכח דבזה לכ"ע טהור אף בשכח תחת הצינור בשעת קישור עבים כל היכא שהיה שכוח מעיקרו ולא הניחן לדעת מעולם וכנ"ל], וא"כ משנתנו דלעיל פ"כ מ"ו במניח קנקנים לגבן דר"א פוסל בעונת גשמים עד שיהא בבור מעט מים [וכמש"ל דהעיקר כפירוש הר"ן דר"א דנקט עונת גשמים הוא לחומרא דאז השבינן אומן כבאו לדעת אדם] לא אתי דלא כמאן דגם ב"ש מודו אפילו בהניח תחת הצינור אה היה שכוח מעיקרו ולא נתכוין מעולם לקבלת המים דטהורים והרי שם במניחן על הגג לנגבן הוא שכוח מעיקרו דלא נתכוין כלל לקבלה ולמה פוסל ר"א, אבל אם נניח לומר דר"י פליג על ר"מ וסובר דב"ש לא הודו לב"ה בשוכח בחצר ונימא לר"י שטעמן של ב"ש בזה דגזרו שוכח אטו מניח ולא עבור הטעם דלא בטלה מחשבתו הראשונה שזה הוצרכנו לומר לר"מ דמחלק לב"ש בין שוכח בחצר לשוכח תחת הצינור דע"כ א"א לומר בטעמן של ב"ש דגזרו שוכח אטו מניח דא"כ גם בחצר היה להם לגזור לבן הוצרכנו לומר דב"ש סברי בתחת הצינור דפסול בשוכח דאיירי בהניחן בשעת קישור עבים כו' ולא נתבטלה מחשבתו כנ"ל אבל לר"י

נימא שטעמן של ב"ש הוא כפשוטו דב"ש גזרו שוכח אטו מניח וגם בשכוח מעיקרו פסלי ב"ש מטעם זה בין בחצר בין תחת הצינור כל היכא שהניחן או שכחן בשעת קישור עבים וב"ה לא גזרו שוכח אטו מניח ושפיר אתיין דר"א דלעיל כב"ש דהכא דבעונת גשמים היינו בשעת קישור עבים גזרינן במניח לנגבן אטו מניח לקבלה וכמש"ל דר"א היה מתלמידי ב"ש כמו שגזרו ב"ש הכא שוכח אטו מניח רק שהתיר ר"א שם ביש מעט מים בבור וגם ב"ש אפשר יסידו באופן זה:

ובאלו הדברים יתחזק פסק הרא"ש ואחריו נמשכו בטוש"ע שפסקו להלכה כר"י דלא רבו ב"ש על ב"ה אף שפשט הסוגיא בשבת רהטה כר"מ וגם הירושלמי בשבת חשב הך דמניח תחת הצינור בי"ת דבר ולכן פסק הרמב"ם כר"מ כמשי"ת] אבל לדברינו הרי סתם משנה דלעיל אתי כר"י דלר"מ אין מקום לדר"א דלעיל וע"כ דאתי כר"י דהכא ולכן יש לסמוך לפסוק כר"י מאחר דסתם משנה דלעיל אתי כר"י אך צ"ע קצת דלהנחה זאת דר"י מפרש בד' ב"ש דגזרו שוכח אטו מניח גם בשכוח מעיקרו ואהא פליגי ב"ה וא"כ אפשר דבגוונא דאיירי ר"מ במניח בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו וחזרו ונתקשרו יודו ב"ה לפסול דאין כאן גזירה שוכח אטו מניח רק יש לחוש דלא בטלה מחשבתו הראשונה כטעמו של ר"מ אליבא דב"ש, ואפ"ה נראה מסתימת ד' המשנה דר"י לא הודה לר"מ כלל וסובר דב"ה מטהרים בכל גווני בין בשכוח מעיקרו דלא גזרו אטו מניח ובין במניח בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו כו' דגם זה נחשב כשוכח ומטהרים ב"ה בכל גווני: ואף לפירש"י בשבת דר"י לא פליג על ר"מ בהא דשוכח בחצר יש לסייע קצת פסק הרא"ש דהלכה כר"י בהא דלר"מ דרבו ב"ש והסכימו כולם לפסול במניח תחת הצינור כו' וגם הסכימו כולם לטהר בשוכח בחצר באופן זה ומכ"ש שיטהרו כולם בשוכח מעיקרו אף בתחת הצינור כנ"ל איך יתכן דר"א דפ"ב יחלוק על הסכם ב"ש וב"ה בי"ח דבר דהלכה פסיקא היא בישראל, אבל לר"י דלא רבו ב"ש על ב"ה ולא נמנית הך בי"ח דבר א"כ יתכן דר"א יוסיף להחמיר בזה יותר מתלמידי ב"ש דב"ש לא החמירו רק במניח ואח"כ שכחו תחת הצינור דוקא והוא הוסיף להחמיר בשוכח מעיקרו ופליג אשארי תלמידי ב"ש כמש"ל בפ"ב, ונוכיח מזה ג"כ דמשנתנו דלעיל אתי כר"י ולא כר"מ, וכ"ז לפי' הר"ן בדר"א דלעיל אבל הר"ש והרמב"ם והרא"ש לא פירשו כן כמש"ל ולדבריהם ר"א מחמיר במניח לנגבן אף בעת פיזור עבים וזה ודאי דלא כמאן ובבר כתבתי לעיל דהעיקר בדר"א כפירוש הר"ן ז"ל:

היוצא מכ"ז להלכה בשוכח מעיקרו כלים תחת הצינור בשעת קישור עבים או שהניחן לנגבן וכדומה ואח"כ נתמלאו לכ"ע אינן פוסלים את המקוה ואם הניתן סתמא תחת

הצינור בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו העבים ושכחן אח"כ או שלא שכחן רק שנשארו מאליהן ונתקשחו העבים ואחר כך נתמלאו לב"ש פוסלים את המקוה דלא בטלה מחשבתו הראשונה וב"ה מטהרים בזה ולרש"י טהרו ב"ה דוקא בשכחן אחר שנתפזרו העבים ולהאשכול והטור גם בלא שכחן אח"כ:

לשון המשנה כדרכו ובאמת גם שלא לנגבן טהורים לר"י, אבל יותר נראה דאיהו סובר כדעת האשכול שכתבתי לעיל באות ב' דמה דמטהרינן מניח בעת פיזור עבים היינו במניח סתמא הא אם היה מניח בשביל קבלת המים היו פוסלים ולכן תלה הך דמניח בחצר בעת פיזור עבים בהא דמניח לנגבן להורות דאף שטהרו במניח הוא דוקא שלא בשביל קבלת המים רק מניח סתמא כעין דמניח לנגבן, זהו הנראה בדעתו ז"ל. והא דסייד ששכח עציץ לעיל פ"ב אף שהבור היה מלא מים לא חשו בזה כמניח כלים בחצר בעת קישור עבים דשם ידוע הוא שהבאת העציץ למלאכתו הביא לא בשביל קבלת המים, ובזה תראה שד' הש"ך סותרים דבסקצ"ג הסכים לפסוק כהרמב"ם ובסקצ"ד כתב על הא דמניח קנקני' לנגבן דאף בעת קישור עבים טהורים והרי להרמב"ם גזרו בחצר שוכח אטו מניח וכמו שהוכחתי דמניח לנגבן לא עדיף משוכח לגמרי כנ"ל, ולשון הש"ך בסקצ"ג דבמניחן תחת הצינור בכל עת ובכל זמן ובכל ענין הוי לדעת ובחצר בשעת קישור עבים ולא נתפזרו אפילו שכחן שם הוי לדעת, ולא ביאר דבשוכח תחת הצינור פסול כמו במניח ואפשר שכיוון לזה במ"ש בכל ענין אבל הרי התחלת דבריו במניחן, ויותר נראה שסמך על מה שכתב בחצר אפי' שכחן ומכ"ש בצינור, וא"כ נראה מדעתו דמה דפסלינן בשכחן להרמב"ם היינו באם מתחלה הניחן ואח"כ שכחן ואז פסול בין בצינור ובין בחצר בשעת קישור עבים וע"ז סמך בסקצ"ד להתיר במניח קנקנים לנגבן דשם היה מתחלה שכוח מעיקרו, אבל ז"א כמש"ל דלהרמב"ם פסלינן אף שכוח מעיקרו בין בצינור ובין בחצר כו דגזרו שכוח מעיקרו אטו מניח וכן מבואר בדברי הרמב"ם להדיא וכמש"ל שתלה מניח בשעת פיזור עבים במניח קנקנים לנגבן מוכח להדיא דבשעת קישור עבים לא מהני מניח לנגבן וכמ"ש דגם מניח בעת פיזור עבים לא התיר רק במניח סתמא שלא בשביל קבלת המים, ולכן הנראה יותר דהש"ך בסקצ"ד העתיק ד' העט"ז לפי פסק הש"ע אבל לדעת הרמב"ם ודאי אין להורות כן, ואיך שיהיה מובנים הדברים דלשיטת הרמב"ם משנתנו דפ"ב לא סלקא שפיר לזאת אף שגוף פסקי הרמב"ם מסתברים להלכה מ"מ מאחר שמשנתנו דפ"ב לא א"ש דפשט עונת גשמים היינו גם עת קישור עבים, וגם ד' הש"ס בשבת פשטן מוכיחים כפי' רש"י ז"ל וכן הסכימו הר"ש והרא"ש והאשכול והראב"ד והטוש"ע לכן נראה לדעתי להורות בזה כפירש"י ז"ל, ע"פ

פרטי דברים שביארתי לעיל ולא לחוש להחמיר לדעת הרמב"ם ז"ל, אך זה בפסול שלשה לוגים אבל בנעשה כל המקום יש להחמיר כדעת הרמב"ם לכתחלה, וכבר כתבתי לעיל דגם לפירש"י ז"ל יש להחמיר להורות כב"ש כמש"ל פרטי הדברים:

מ"ב המניח טבלא תחת הצינור כו'. ענין המשנה הזאת פירשוה הר"ש והרא"ש דהצינור אינו פוסל שלא היה בו בית קבול מים או שהיה קבעו ולבסוף חקקו והטבלא אם זקפה כדרך קבלתם ויש לה לבזבז הרי היא כשאר כלים ופוסלת ואם זקפה לידוח היינו ושזקפה על צדיה לידות אינה פוסלת מפני שאחורי כלים אינן פוסלים ולא נעשו ע"י שאובים וכן הדין בכל אחורי כלים שאינן פוסלים וכן קבעו בש"ע סעיף ל"ה וא"כ ריש דברי המשנה בזקפה דרך קבלתם אין בה חידוש, ואפשר דהשמיענו דשאובים בכלי פוסלים אף בעברו דרך מעבר לחוד לא נתיישבו בתוך הכלי וגם שלא נתנה כדי לקבל המים רק להעביר המים על ידה למקוה פוסלת וכן מתבאר ממשנה ג' בדין הצינור וסיפא השמיענו דאחורי כלים אינן פוסלים ואף דלקמן פ"ה במעין שהעביר על אחורי כלים לר"י אין לו דין מעין הכא גבי מי גשמים לא יגרעו דין המים ולקמן פ"ה אבאר בזה, והרא"ש התנה דבעינן שיוכלו המים לבוא למקוה זולתם דאל"כ פסול מטעם אחר דבעינן הוית המים שלא ע"י דבר המק"ט וכ"פ בטור ש"ע שם, והטור כתב אפי' אין לה שפה כלל פוסלת והקשה הב"י הא פשוטי כ"ע היא ואסיק בבד"ה דגם פשוטי כ"ע מקבלים טומאה מדרבנן ועב"ת מ"ש בזה, ובש"ך סקע"ו ופ"ק ק"ד דעתו דדף שעורכת פת מקבל טומאה מן התורה ופוסל הוית המים ע"י ושארי פשוטי כ"ע שמקבלים טומאה מדרבנן אינן פוסלים ובתוספות מנחות צ"ו ע"ב וברש"י שם נראה שמחלקים בין דף לשאר פשוטי כ"ע והרמב"ן בב"ב ס"ז מסופק בזה יע"ש. וברמב"ם פ"ד מהלכות כלים כתבתי לעיל שהמל"מ הבין דטומאת פשוטי כ"ע הוא דרבנן אך בפ"ט פס' כלים הלי"א נראה דשולחן טומאתו מן התורה, עכ"פ לפי מסקנת הרא"ש בתשובה סי' ל"א סי' ז' דהוית המים ע"י מק"ט לאו דאורייתא הוא שרצה שם לומר דלא בעינן כלל הוית המים ע"י טהרה רק שלא רצה להקל בזה א"כ יש להקל בפשוטי כ"ע, אך לפמ"ש לעיל פרק ב' שלדעתו מים טמאים פסולים מן התורה לטבילה א"כ בעברו המים ע"י מק"ט ואנחנו עתה שכולנו טמאים נטמאו המים, אם כן יש להחמיר אף בפשוטי כ"ע דעכ"פ נטמאו המים מדרבנן אך בנתלשו שלא לדעת כתבתי לעיל דאפשר שאינן מקבלים טומאה אבל בזקפה לדוח דהמים מכשירים לטומאה כמבואר בתוס' שהביא הר"ש א"כ גם מקבלי טומאה יש להחמיר בפשוטי כ"ע, ובמחוברים המים למעין או למ"ס מי מקוה הכשיר הרא"ש ויתבאר לקמן פ"ה מ"ה באורך: ובש"ך בסק"ק נראה דעתו דגם שלשה לוגים

פוסלים ע"י דבר המק"ט וכן מבואר בד' הרשב"א בשער המים הובא בב"י גבי ד' הטור אבל אם נפל לתוכן יין או פוסל כו' שהעתיק שם לשון הרשב"א שכתב ויראה לי שכן הדין לג' לוגים שנפלו למקוה ע"י דבר המק"ט, אך בב"י גבי דין וכן סילון של אבר כו' אסור להמשיך בו מים כו' הביא דבב"י הרשב"א בתשובה שכתב בודאי אלו היה כל שיעור המקוה ע"י דבר המק"ט כו' פסול מוכח דג' לוגים לא ברירא אם פוסל לכן כתב ביראה לי, ולמשמעות ד' הרא"ש נראה דאינו פוסל רק ברוב שיעור מקוה וכן משמעין ד' הטוש"ע בסעיף ל"ה וסעיף מ"ח ודוק, ולפמ"ש הפסול עבור מים טמאים נראה ודאי דשלשה לוגים לא פסלי שהרי מפירו להמשיך מיעוט שאובים אף שהמים טמאים וכבר כתבתי לעיל פ"ב לתמוה על הנחת הרשב"א והרא"ש שחשו להבאת המים ע"י המק"ט ולא חשו לטומאת המים עצמן ולקמן פ"ה מ"ה יבואר באורך בעז"ה, והרמב"ם לא חשש כלל המים ע"י מק"ט שהתיר בפ"ו ה"ב להביא מים ע"י סילטה של מתכות ועכ"ז אין ראיה שיתיר במים טמאים דאפשר לומר דמים שלא נתלשו לדעת אדם אינן מקבלים טומאת כמש"ל בפ"ב, ויתבאר לפנינו בעז"ה בפ"ה: וכ"ז איירי במניח תחת הצינור במתכוין אבל אם היה שוכח תחת הצינור לפי מה שכתבתי לעיל לשיטת רש"י ורוב המפרשים דשכוח מעיקרו גם תחת צינור ובעת קישור עבים אינן פוסלים את המקוה וכיון שאינן פוסלים מטעם שאובים אז פשיטא דאינן פוסלים ג"כ מטעם הויתו ע"י דבר המק"ט אם לא נעשה לדעת אדם לא חמיר דין הוית על ידי דבר המק"ט מענין שאובים ואם היה שוכח לגמרי לית כאן פסול כלל גם אם לא זקפה לדוח והיתם עומדת דרך קבלתה לא תפסול, ומכ"ש שלא תפסול אם זקפה שלא כדרך קבלתה או שכל מי המקום עברו דרך שם, ומה שהצריך הרא"ש כאן שיוכלו המים לבא למקוה זולת הטבלא הוא מפני דעל איירינן כאן במניח לא בשוכח דאם בשוכח לעולם לא גם שלא לידוח ולכן הצריך בלידוח שיוכלו המים לבא זולת הטבלא שלא תהא הוית המים ע"י דבר המק"ט כיון שהונחה ברצון, ומזה מובן דמה דפסלינן במניח תחת הצינור לאו דוקא במניח בשביל קבלת המים למקוה או לשתותן אף בם באיזה מחשבה שהיה לו בשביל המים נחשב מניח ופוסלים משום שאיבה דהאי כאן זקפה לידוח ולא החשיב קבלת חפים: לשתותן או למי מקוה רק להדיח הכלי ואפ"ה אם היו המים עוברים דרך קבלת חקק הכלי היו פוסלים משום שאיבה דהרי לא טהרו כאן רק מפני שהמים עברו דרך אחורי הכלי, ולכן פסל בזה הרא"ש אם היה בלתי אפשר למים לבא דרך אחרת מפני חשש הויתו ע"י מק"ט, ומובן דאם העמיד כלים דרך קבלתן והעמידן בשביל להדיחן היו פוסלים את המקוה דזה מיקרי מחשבה בשביל קבלת מים, וכבר כתבתי לעיל ספ"ב

דרבינו נ"ע מתמיה שם על הא דמסדר קנקנים בתוך הבור למה לא פסלי מפני הויתו ע"י דבר המק"ט כמו בזקפה לידוח דהכא ולדעתי לית כאן פרכא כלל דכל היכא דמיקרי שוכח לית כאן פסול עבור דבר המק"ט כמו שאין שם פסול שאיבה וכאן בלהדיח ע"כ הים כאן מחשבת קבלה מדמטהרינן דוקא מפני שעברו מצדי הכלי ולכן כתב הרא"ש שיש בזה פסול הוית ע"י דבר המק"ט, בל בשוכח שאין שם פסול שאיבה אין שם ג"כ חשש הוית ע"י דבר המק"ט, וזה ברור, ולפי' זה שאמרנו לשון המשנה אינו מדוקדק במה שאמרה זקפה לידוח דהאי לידוח אינו מועיל להכשיר רק מפני שזקפה על צדה או מאחוריה והול"ל זקפה על צדה כו', ואפשר דדרך אגב השמיענו דלידוח מחשב קבלה ולא מטהרינן רק מפני דזקפה שהוא זקיפה מן הצד כאמור:

ודע שמדברי הרמב"ם בפי' המשנה מ"א ומ"ג נראה שמחלק בדין הצינור בין של עץ או של מתכות וחרס שלדעתו צינור של עץ אף אם אין לו בית קבול שהוא פתוח מרוח רביעית או גם פתוח משני רוחות פוסל את המקוה מפני דפשוטי כ"ע מקבלים טומאה אבל של מתכת או של חרס אם היה פתות אינו פוסל מפני שהיה קשה לו הך דב"ב ס"ו ובב"ק ס"ז שאמרו שם בצינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, ופי' דהך חקקו היינו שחקק בו חריץ להעברת המים ופתוח הוא לקלח המים כדרך הצינור ולמה פוסל, ולכן פי' דשל עץ גרע מפני דמק"ט אף בפשוטי כ"ע. וכן הבין רבינו נ"ע בצ"צ והקשה עליו מדין נתמלאו שלא לדעת שאינן פוסלים את המקוה וקושייתו אינו מובן דמה ענין שלא לדעת לזה דשם טהרו חז"ל דלא נחשבו שאובים כלל משא"כ הכא בצינור דעתו דמפני שתורת כלי עליו גם בהיותו פשוט לגמרי לכן חשבוהו לכלי ופוסל את המקוה אם המים באו לדעת שהרי עשאוהו לקלח עליו מים ועיין מ"ש לעיל בפ"ב ומש"ל מדין שלא לדעת במק"ט, אבל עיקר דבריו צ"ע דאיך יתפרש לדעתו הך דטבלא דמה שזקפה על צדה מה מועיל ליטהר אם גם פשוטי כ"ע פוסלים את המקוה, ועוד דאיך יתכן דצינור של מתכת יגרע דינו משל עץ הרי פשוטי כלי מתכות ודאי מקבלים טומאה מה"ת, והנראה שגם הוא לא אמר בפשוטי כ"ע לפסול רק היכא שחקקו לצינור דאף שאין לו בית קבול מים מ"מ מאחר דגם כשהוא פשוט יש לו טומאה החמירו בו לחשבו ככלי אף שאינו מקבל מים כיון שנעשה לקלח מים ותורת כלי עליו משא"כ בטבלא שזקפה על צדה דינה כפשוטי כ"ע בלא חקק מעבר מים שאינה פוסלת והא דסילון של מתכת טהור אף שעשה בו מעבר מים הוא מפני דאין לו בית קבול מים לא רצו להחמיר בו אף דפשוטו מקבל טומאה מן התורה מ"מ הרי אין לו בית קבול ולא חשבוהו ככלי דלא רצו לגזור בזה מחשש כלי מפני שסילון של מתכת אינו מצוי כמו צינורות של עץ או

אפשר דצינור של עץ מסתמא קודם חקיקתו שפוהו ועשאוהו לכלי פשוטה והרי היה עליו תורת כלי משא"כ סילון של מתכת מקודם מלאכתו היה עשת של ברזל ואין עליו תורת כלי כלל, והדבר דחוק למאד ובחבורו חזר בו וסובר כדעת כל הפוסקים דגם צינור של עץ אינו פוסל אם אין לו בית קבול מים והך דחקקו ולבסוף קבעו פי' דהיינו שחקק בו בית קבול לצרורות כהך דמ"ג וכן מבואר כדבריו בפ"ו ה"ו וכ"ד התוס' בב"ק שם בשם הר"י מסימפונטי וכ"ד הרא"ש בה"מ סי' ו' והכי נקטינן דכן הסכימו כל הפוסקים, רק הרוקח מחמיר בצינור שיש לו ג' רוחות ופרוץ מרוח רביעית כמבואר בב"י גבי דין צינור כו' ולא הובא דעתו בש"ע יע"ש סעיף ל"ו: ובהך דמשנתנו בזקפה לידוח נראה שבחבורו חזר בו ממ"ש בפי' המשנה דבפ"מ כתב שזקפה על צדה ובחבורו פ"ו ה"ה כתב זקפה תחת הצינור כדי להדיחה אע"פ שיש לה דופן אינה פוסלת שהרי לא עשאה לקבל. הנה לא כתב זקפה על צדה ומשמע דזקפה כדרך קבלתה ואפ"ה אינו פוסל מפני דטבלא הזאת עם שפה הנעשה לה סביב לא נעשה לקבלה דהטבלא מלאכתה לא לקבל אוכלים ומשקים בתוכה והשפה נעשה רק לפאר לה וסובר הוא דכל כלי שלא נעשה לקבלה אף שמקבל מים אינו פוסל את המקוה וכמ"ש שם פ"ו ה"ב כל כלי שלא נעשה לקבלה אע"פ שהוא מקבל אינו פוסל את המקוה והוא ממשנה דלקמן בפרקין בדין הסילון דמפני שלא נעשה לקבלה אינו פוסל, רק דבסילון היה אפשר לפרש דקבלתו אינו רק לפי שעה שהוא רחב באמצע אבל אינו מחזיק בתוכו המים לעולם והוא ז"ל פי' דמפני שלא נעשה לקבלה אינו פוסל גם אם היו המים מוחזקים שם זמן רב ולכן טבלא הזאת ששפה שעליו לא נעשית לקבלה אינו פוסל רק אם העמידה תחת הצינור בשביל קבלת המים אז החשיב קבלתה אף שעיקרה לא נעשה לקבלה הרי עתה החשיב קבלת המים ונעשו שאובים אבל בזקפה לידוח לא החשיב המים והיא עצמה לא נעשית לקבלה לכן אינו פוסל, ולפירושו מדוקדק לשון המשנה שזקפה לידוח, ומובן מזה ג"כ דאם היה כלי הנעשה לקבלה היה פוסל גם שבאו המים להדיח ג"ז נחשב כמחשב לדעת אדם ולא מיקרי שלא לדעת אדם כ"א בבאו לשם שלא ברצון אדם כלל אבל כל שבאו להדיח פוסלים אבל בכלי שלא נעשים לקבלה אם באו להדיח אינו פוסל, ויש לפי"ז ג' חילוקי דינים. בבאו המים שלא לדעת אדם כלל לעולם אינו פוסל גם אם הכלי נעשית לקבלה, ובבאו לדעת אדם ובכלי הנעשה לקבלה אף שבאו להדיח פוסלים, ובכלי שלא נעשית לקבלה אם באו לקבל ממש פוסל דהרי החשיבה עתה לקבל ואם באו להדיח בכלי שלא נעשית לקבלה אינן פוסלים, אך יוקשה לפ"ז דין הסילון דאינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה אף שרצונו בהמים העוברים שם ויש לומר דסילון שאני מפני שאינו

מקבל המים למשך זמן רב ותיכף יעברו המים חוצה ודחוק, והעיקר נראה דבסילון גם עתה לא החשיב הסילון בשביל קבלת המים אף שהמים עוברים דרך שם מ"מ אין רצונו בקבלתן בסילון רק שרצונו כדי להעביר קילוח המים אבל לא בקבלתן בסילון אבל בטבלא שהניחה תחת הצינור הרי החשיבה לקבל המים ולכן פוסלים אף שלא נעשית לקבלה, וא"כ איירי בטבלא שרצה בקבלת המים לתוכה מאיזה כונה ואח"כ יקלחו למקוה לא שנתנה בשביל העברת המים וסיפא דזקפה לידוח ה"ה שנתנה בשביל העברת המים אינה פוסלת ונקט רבותא לידות אף שרצונו בהמים ודוק:

היוצא מכ"ז להלכה דפשוטי כ"ע אינו פוסל את המקוה לרוב הפוסקים ואף כלים הנעשים לקבלה אם העמידן דרך צדיהן או אחוריהן אינן פוסלים, אך בעינן שיוכלו המים לבא למקוה זולת הכלי דאל"כ הוי הויתו ע"י דבר המק"ט ופוסל אם רוב מי מקוה נעשים כן, ואם שלשה לוגים פוסלים וכן אם נעשה על ידי פשוטי כ"ע יתבאר להלכה לקמן פ"ה מ"ה, וזה דוקא בבאו לדעת אדם אבל שלא לדעת אדם אינו פוסל עבור דבר המק"ט, ולידוח את הכלי מיחשב לדעת אדם, ולהרמב"ם נראה דסובר דכל כלי שלא נעשית לקבלה אף שמקבלת מים לעולם אינן פוסלים אבל אם מחשיב אח"כ קבלתה הרי היא פוסלת, וסילון דאינו פוסל הוא מפני שלא החשיב קבלתו אבל כל שמחשיב קבלתו פוסל ולידוח אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה, אבל בכלי שנעשה לקבלה גם לידות פוסל ושלא לדעת אדם כלל לעולם אינו פוסל וכן נכון ומסתבר להלכה, אבל אין לזוז מפסק הש"ע שפסק כדעה הראשונה:

ס"נ החוטט בצינור כו'. פירשו המפרשים דבצינור כזה איירינן בב"ב ס"ה ע"ב שאמרו שם דצינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה וכ"כ התוס' בב"ב שם וכ"כ הר"ש במשנה וכן מוכח מד' הרמב"ם בפ"ו ה"ו ומפני דסתם צינור פתוח הוא מרוח רביעית לכן הוצרכו לפרש דמה דפוסל בחקקו ולבסוף קבעו היינו בחוטט בתוך הצינור כגוונא דהכא, ובבעה"נ פ"ד הוסיף שכן היה דרכם לקבל תוך הצינור העפר שעל הגג כדי להחזיר את העפר להטיח הגג:

א ונבאר עתה דין חקקו ולבסוף קבעו קבעו ולבסוף חקקו. הנה בב"ב ס"ו אסיק שסבש"ס דלר"א דמטהר בדף של מתכת שקבעו בכותל בפט"ו דכלים מ"ב יסבור הכא דגם חקקו ולבסוף קבעו אינו פוסל את המקוה ולרבנן דמטמאי בדף כו' אף בקבעו ולבסוף חקקו היה מהראוי לפסול את המקוה דהרי מטמאי בדף אף בקבעו ולבסוף חקקו רק מפני דשאיבה דרבנן הקילו בקבעו ולבסוף חקקו והקשו שם אי הכי אפילו חקקו ולבסוף קבעו נמי ומשני דאיכא תורת כלי עליו בתלוש וכסוגיא זו איתא בב"ק ס"ז, ומטעם זה

כתב הרמב"ם בפי' המשנה בפט"ו דכלים מ"ב דבדף של עץ שקבעו בכותל אע"פ שהדף מק"ט מדרבנן אם קבעו בכותל הוא טהור לדברי הכל ע"כ וכן מוכח דעתו בחבורו ספי"א מהלכות כלים, וטעמו דכל שהוא מדרבנן נטהר בקבעו בכותל ונראה דעתו סתמא אף בחקקו ולבסוף קבעו מטהר בדף של עץ והוציא כן ממה שהקשו בש"ס גבי שאיבה דרבנן אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי משמע דמטעם שהוא דרבנן יש לטהר אף בחקקו ולבסוף קבעו ואף דאסיק דהחמירו במקוה לפסול בחקקו כו' מפני שהיה עליו שם כלי בתלוש היינו דוקא במקוה חשו כן דהרי החמירו לפסול במקוה בכלי גללים וכלי אבנים שאינן מקבלים טומאה כלל ולכן החמירו גם בחקקו ולבסוף קבעו אבל לענין טהרת דף של עץ שטומאתו דרבנן יודו רבנן לר"א לטהר אף בחקקו ולבסוף קבעו, וגם אפשר שהוציא כן ממה דאוקמה ריב"ח בדף של מתכת ולא בדף של עץ ובחקקו ולבסוף קבעו ומ"ש הרשב"ם שם שאין טומאה לפשוטי כ"ע הרי ביארתי לעיל במ"ב דלכ"ע יש בהן טומאה מדרבנן וסובר הרמב"ם דריב"ח סובר דפשוטי כ"ע גם רבנן יודו לטהר אף בחקקו ולבסוף קבעו, איברא שגוף הדמיון בש"ס דין שאוב במקוה לטהרת כלי מטומאה לכאורה אינן דומין בדינן דהרי לפי דעת הר"ש בסוף פרקין והרא"ש בה"מ בסי' ח' כלי שניקב בשוליו כל שהוא אינו פוסל המקוה וכן פסק בש"ע בסעיף מ' ולא חלקו בזה בשום כלי מן הכלים, והרי לענין טהרה מטומאה בעינן בכלי עץ כמוציא רמון דוקא כמבואר ברמב"ם רפ"ו מהלכות כלים ובכלי חרס אם היה מיוחד לאוכלים או לאוכלים ולמשקים בעינן כמוציא זית דוקא כמ"ש הרמב"ם רפי"ט מהלכות כלים [והרע"ב כתב רפ"ג במסכת כלים בכ"ח דאם יחדו לרמונים בעינן כמוציא רמון וכ"נ מד' הר"ש שם וז"א דהרי בש"ס בשבת ס"פ המצניע אסיק להדיא דבכ"ח לא מהני יחוד לרמונים ולעולם נטהר בכמוציא זית כמ"ש רש"י ותוס' שם וכן הקשה שם הגאון רעק"א ז"ל], וגם לפ"ד הרמב"ם כתב הכ"מ דבשידה ותיבה שהן של עץ די בנקב כשפ"ה ולענין טהרה בעינן כמוציא רמון יע"ש בפ"ו מהלכות כלים, הרי דהקילו לענין מקוה שנבטל מתורת כלי אף דלענין טהרה מטומאה לא יצא מטומאתו, וכן להיפך בניקבה הכלי מן הצד הצריכו שלא תחזיק שום מים מן הנקוב ולמטה כמ"ש הש"ע בסעיף מ"ם וכפשט משנה דסוף פרקין וכ"כ הש"ך בפשיטות בסקכ"ב וסקכ"ו ולענין טהרתן מטומאתן דעת הרמב"ם בפי"ח מה' כלים ה' יו"ד דכל הכלים שנשברו בכדי טהרתן אע"פ שאותן השברים עדיין מקבלים וראוין לתשמיש אפ"ה נטהרו מטומאתן והראב"ד השיג עליו שם ופרטי הדברים לדינא לענין מקוה יתבאר לקמן בע"ה בסוף פרק במ"ה] וגם כלי גללים וכלי אבנים פוסלים את המקום אף שאינן מקבלים טומאה כלל, מ"מ לענין ביטול

הכלי עבור חבורו לקרקע שיהא נחשב כקרקע גמור ראו חז"ל להשוות דין שאובים לענין טהרה מטומאה דכל שחקקו ולבסוף קבעו ונקרא עליו שם כלי בתלוש הרן הוא פוסל את המקוה אף שחברו בקרקע מפני דלענין טומאה לא נחשב כקרקע, ובקבעו ובסוף חקקו הקילו בזה לענין מקוה ואפשר שזה מטעם האמור שדיני שאיבה לענין מקוה אינן דומים בדינם לגמרי לענין טהרה מטומאה ולכן הקילו בשאיבה דרבנן לחשבו כקרקע געור ואין עליו שם כליו, לקמן יתבאר עוד בעז"ה:

ב והנה לכאורה משנתנו דלקמן במ"ה בשוקת שבסלע כו' אינה פוסלת את המקוה ופירשה הרא"ש לקמן מפני דהוי קבעו ולבסוף חקקו, וסיים במשנה היתה כלי וחברו בסיד פוסל את המקוה והוא מטעם דהוי חקקו ולבסוף קבעו וא"כ היינו הך הא דצינור שחקקו ולבסוף קבעו דפוסל כו' וקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל כו' וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"א סי' א' דהך דשוקת שבסלע דלקמן ענין א' הוא עם הך דצינור האמור בברייתא בב"ב הנ"ל וא"כ יש לתמוה על ד' הש"ס דב"ב הנ"ל למה הוצרכו להביא ד' הברייתא ולא הביאו ד' משנתנו, אבל באמת לא כן הוא דהך דשוקת שבסלע פירושו כפשוטו דהסלע היה מחובר מעיקרו ושם גדל וחקק בתוכו שוקת, וכן פי' הרא"ש עצמו פ"ה ממס' פרה משנה זו וכ"נ מדברי הרמב"ם שם וכן פי' בתפי"א בפרקין לקמן, וגם הרא"ש בה"מ סי' ח' כתב כן, ולא הוי כקבעו ולבסוף חקקו דכיון שהיה מחובר מעיקרו שם ולא נקבע שם ע"י אדם לכ"ע אינה פוסלת את המקוה אף אם היה שאיבה דאורייתא דזה נחשב כציור הנעשה בגוף הארץ, וגם לענין טומאה לא היה מקבל טומאה לכ"ע אף אם היה הדין דכלי אבנים מקבלים טומאה כמובן, עיין תוס' ב"ב ס"ה ע"ב ד"ה אילימא ר"א כו', וכן לענין שחיטה מחובר מעיקרו אף שעשאו כלי נחשב כמחובר לכ"ע כמבואר ביו"ד סי' ו' סעיף ב' וזה פשוט, וא"כ מד' המשנה יש לכאורה ראיה להיפך דאם היה תלוש ולבסוף חברו אף שקבעו ולבסוף חקקו היה פוסל את המקוה, וקשה דיוקא דרישא אסיפא דמרישא משמע דקבעו ולבסוף חקקו נחשב כלי ודוקא בסלע מחובר מעיקרו לא הוי כלי ובסיפא דהיה כלי וחברו בסיד משמע מפני שהיה חקוק מקודם ולבסוף קבעו דוקא פוסל כו'. איברא דיש ליישב דלעולם דיוקא דרישא עיקר וקבעו ולבסוף חקקו נחשב כלי כיון שהיה תלוש מקודם ומה דתני בסיפא חקקו ולבסוף קבעו הוא לענין דממלאין ממנה ומקדשין בה ובזה ודאי מחמירינן שיהיה עליו שם כלי בתלוש וקבעו ולבסוף חקקו לא היה עליו שם כלי ופסול לענין מי חטאת אבל המקוה פוסל כדיוקא דרישא כו', אבל לומר להיפך אשר דיוקא דסיפא עיקר וקבעו ולבסוף חקקו לא הוי כלי א"א ליישב דיוקא דרישא כמובן, וא"כ א"ש מה דלא הביאו בש"ס שם משנה זו שהרי

היא מכרעת יותר דקבעו ולבסוף חקקו מיחשב כלי לענין לפסול את המקוה, רק לפי מה דאסיק בש"ס דקבעו ולבסוף חקקו לא פסיל ע"כ נפרש הך רישא דשוקת שבסלע היינו גם כן בסלע שהיה תלוש מקודם וכפי' הרא"ש בפרקין וכן פי' הר"ש לעיל בפרה פ"ה אבל פשט המשנה אינו כן, ולכן לא הובאה בש"ס דב"ב, ובהגהות יד שאול בסעיף ז' כתב שמצא משנה מפורשת בפרה פ"ה דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל היינו הך דשוקת ואין כאן מציאה כלל דמשנה גלויה היא במכלתין בפרקין הובאה ברמב"ה בה"מ פ"ו ובראש בה"מ בסימן ח' ואינה מכרעת כלל ובירושלמי בע"ז פ"ג ה"ו הוכיחו ממנה דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל ומבואר שם שהוכיחו כן מסיפא דמתניתין ובירושלמי דשבת פ"ט ה"א יש קיצור והקרבן עדה פי' שם גם כן דמסיפא הוכיחו כן וצריך לומר דגם הירושלמי סמך עצמו על הברייתא דש"ס דידן דב"ב הנ"ל, וגוף קושיית הירושלמי ע"ז מהא דמשתחוה לבית אסרו ית':

לפנינו בעז"ה, ומה שצ"ע קצת דלפי המבואר בש"ס דב"ב הנ"ל אשר היה מהראוי לומר לענין שאיבה דרבנן דגם חקקו ולבסוף קבעו ג"כ לא יפסול המקוה רק מפני שהיה עליה שם כלי בתלוש חשו לפסול וא"כ למה הקילו בזה לענין מי חטאת לחשבה כלי גמור אף להקל והיה מהראוי לפסול מדרבנן למי חטאת, דהרי נראה שמעיקר הדין בטל ממנה תורת כלי עד שאין מימיה ראויין לפסול מי מקוה וכמש"ל שלכן אמר הרמב"ם דלפשוטי כ"ע דרבנן אף חקקו ולבסוף קבעו יצתה מטומאתה וא"כ למה הקילו בזה למ"ח והרי כמה חומר החמירו בעניני מ"ת ויתבאר קצת לפנינו בעז"ה:

ג והנה הנב"י במ"ת סימן קמ"ב הרעים והרעיש על ד' הש"ך בסקכ"א שכתב שם דקבעו ולבסוף חקקו מותר לטבול בתוך כלי כזה והרי בש"ס לא הקילו בזה רק בשאיבה דרבנן וא"כ הרי הרמ"א פסק בסעיף ג' דכולו או רובו שאוב פסול מן התורה ותפסל גם קבעו ולבסוף חקקו, וכן קשה על הטור דאיהו ג"כ סובר דשאובה מה"ת ונראה מדבריו ג"כ שמתיר לטבול בתוך כלי שקבעו ולבסוף חקקו, וסוף דבר נדחק לומר דהטור וכן הש"ך סקכ"א וכן הרמ"א בסוף סעיף ז' שנראה מדבריו ג"כ כד' הש"ך [וד' הרמ"א שם הם מתשובת הרשב"א המובא בד"מ סקי"א] כולם איירו לענין טבילת כלים דרבנן ולא לענין טבילת נדה דאורייתא, והוסיף לומר דגם למאן דסובר שאיבה דרבנן אפ"ה תוך כלי לכ"ע אסור לטבול מן התורה כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו ע"ב ובפסחים י"ז ע"ב ובראש ריש ה' מקואות ואיך התירו הרמ"א וכן הש"ך אף לטבול תוכה וזה לכ"ע הוי דאורייתא, ובשם עצי אלמוגים הביא ג"כ להקשות על הפוסקים שלא חלקו לענין לפסול את המקוה וסתמו לומר דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה והיה להם לבאר שזה דוקא

ברובו מים כשרים דאז פסולו מדרבנן, ותירוצו של בעל עצי אלמוגים לא נראה להנב"י שם, וסוף דבריו השאיר בתימה כל ד' הפוסקים ומכללם הטור ורמ"א וש"ך, ובהגהות יד שאול כתב שד' הש"ס בב"ב הם דחייא בעלמא כו' והרי בש"ס הביאו ראיה מהא דרבנן מטמאי בדף של מתכת בקבעו ולבסוף חקקו מכלל דלא בטל שם כלי ממנה לענין פסול דאורייתא ובמה נתרץ הוכחה הזאת, ואיך נדחה ד' הש"ס בגילא דחיטתא חלילה:

ואבאר מקודם אשר גם בדין חקקו ולבסוף קבעו דמבואר הוא דרבנן דפליגי על ר"א בדף הנ"ל סברי שע"י חבורו לא יצא מתורת כלי, ונשנה עוד גם במכלתין לקמן פ"ו מ"י בדין האביק שפי' הרמב"ם שם שהאביק הוא כלי ואע"פ שנתחבר לא יצא מתורת כלי כו', כן העתיק בתוי"ט שם, וסיים הרמב"ם שם וזהו אמרם עליו שלא נעשה לשמש עם הקרקע כו' פי' דאם היה נעשה לשמש עם הקרקע היה טהור כמבואר בכלים פי"א מ"ב. ומה שנדפס שלא נעשה אלא לשמש כו' הוא ט"ס כמובן דלא כתוי"ט שחמה ע"ז ועיין לקמן פ"ו מ"ש ליישב גרסת התוי"ט, ובתו"ח שם כתב דאף שנעשה לשמש עם הקרקע לענין שאוב החמירו אף שאינו מקבל טומאה אבל בראש"ש ה"מ סימן י"ב ובחשובות להרמב"ן סי' רכ"ז ובאשכול סימן נ"ו כתבו גם לענין מקוה דאם נעשה לשמש עם הקרקע מותר ואף שהם איירו לענין הוית המים ע"י מק"ט מ"מ מוכח מדעתם דגם לענין כלי הדין כן, אבל הקשה עלי הוא משנה דכלים (פ"ה מי"א) תנור של אבן ושל מתכת טהור וטמא משום כלי מתכות ופי' הרע"ב שם דאם הוא מחובר לקרקע אינו מטמא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע חוץ מתנור וכיריים של חרס כו' וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שם ז"ל ולזה אם היה התנור של מתכת בנוי על הארץ לא יטמא כלל לפי שהכלים הבנויים בארץ טהורים זולת תנור וכיריים כו' כל המחובר לקרקע ה"ה כקרקע וזהו אמרו טהור וטמאים משום כלי מתכות ע"כ. וכ"פ בחבורו פט"ו מה' כלים ה"ו. הרי מבואר דכלי גמור כל שחברו לקרקע נטהר מטומאתו [והר"ש והרא"ש פירשו בע"א] ורציתי לומר דתנור מיקרי נעשה לשמש עם הקרקע וכל שנעשה מתחלה לשמש עם הקרקע ה"ה טהור כמבואר בכלים פי"א מ"ב הובא ברמב"ם רפ"ט מה' כלים ובראש"ש בה"מ בסימן י"ב, אבל א"כ הוא הרי כתב הרמב"ם שם להדיא דכל הנעשה לשמש עם הקרקע אינו מקבל טומאה אפי' קודם שנקבעו בקרקע וכ"כ התוי"ט בשמו שם, וכן מבואר ברמב"ם רפ"ט מה' כלים, וכ"כ בספר האשכול בה"מ סימן נ"ו ז"ל וכל המחובר לקרקע טהור אפי' עדיין לא קבעו בארץ הואיל ועיקר עשייתם להיות דבוקים בקרקע עכ"ל, וא"כ אם החנור מיקרי נעשה לשמש עם הקרקע איך הוא טמא משום כלי מתכות הרי אין לו טומאה כלל, וע"כ פי' המשנה הוא דתנור של מתכת טהור אם חברו לקרקע וטמא משום

כלי מתכות אם לא חברו לקרקע וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה והרע"ב שם, וכ"פ התפ"י שם, וכ"כ הגאון מלבי"ם ז"ל בד' הספרי פ' שמיני פרק יו"ד סימן קמ"א יע"ש, וא"כ ממ"נ אם הוא כלי הנעשה לשמש עם הקרקע אין לו טומאה כלל גם אם לא חברו לקרקע ואם לא נעשה לשמש עם הקרקע איך יוטהר כשחברו לארץ, ודוחק גדול לומר דבשני מיני תנורים איירי במשנה היינו הנעשה לשמש עם הקרקע טהור לעולם ושלא נעשה לשמש טמא משום כלי מתכות, דאין לזה זכר כלל, ומוכח מזה ודאי דסתם תנורים לא נעשו לשמש עם הקרקע ואפ"ה כשחברו לארץ טהור לגמרי. הרי ראיה גלויה דחקקו ולבסוף קבעו בטל מתורת כלי:

ד עוד אביא ראיה ממשנה דכלים (פ"כ מ"ה) כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה עליו בנה עליו ולא קבעו טמא קבעו ובנה עליו טהור ופי' הרע"ב שם דכופת היינו סל המיוחד למדרס דכשקבעו ולא בנה עליו או שבנה עליו ולא קבעו אם ישב הזב על הבנין שעליו נטמא הכופת וכשקבעו ובנה עליו בטל לגבי כותל וככותל דמי, ולעיל מזה במ"ד אמרו שם עשאה אבוס לבהמה אע"פ שקבעה בכותל טמאה. פי' הרע"ב שם דלא אמרינן כל המחובר לקרקע כקרקע אם לא שהיה מחובר לקרקע מתחלתו [היינו באבן הגדל בארץ] או שנעשם לשמש עם הקרקע, וא"כ איך טיהר במ"ה כשקבעו ובנה עליו, ואין לומר דכופת שהוא כלי המיוחד למדרס קיל יותר ובטל לגבי כותל דאין סברא לחלק בכך, ומה ששנו במ"ה דינם על כופת הוא לרבותא דאם ישב הזב על הבנין נטמא כל שבנה עליו ולא קבעו אף שהבנין לא נטמא מ"מ הכופת שתחתיו נטמא כדין משכב ומושב אבל בקבעו ובנה עליו נבטל לגמרי וטהור הכופת ומכ"ש שארי כלים שאין להם טומאת מדרס נבטלו יותר ע"י בנינים בתוך הכותל, וכן נשנה שם בדין מפץ כה"ג, ולשון הרמב"ם בפי' המשנה, ואמרו כי כאשר קבעו בכותל ולא בנה עליו וישב עליו הזב טימא אותם על השרש אשר בארנו בכאן בזה הפרק באמרו אע"פ שקבעו בכותל היינו הך דמ"ד בעריבה שעשאו אבוס לבהמה שאמרו שם אע"פ שקבעו בכותל טמאה] כו', ואם קבעה ובנה עליו והגיע בין שני הכתלים הנה כבר חזר מכלל הכותל ותלק מחלקיו ולא יטמא וזה הדין בעצמו במפץ, מבואר מתוך דבריו דהחילוק בין הך דכופת להך דעריבה רק נקבע בכותל ולא נבטל אליו משא"כ הכופת כאשר בנאו בתוך הכותל ושב חלק מחלקי הכותל נטהר לגמרי וכן מוכיחים דבריו בר"פ כ"ו מה' כלים שהעתיק ד' המשנה הנ"ל: עוד מבואר שם במשנה בקערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל דאם נקבעה שלא כדרך קבלתה טהורה ומבואר ברמב"ם פ"ה מה"כ ה"ט הטעם דמכלל השידה היא וטהורה והיינו אם השידה היא מחזקת מ"ס כו' כמ"ש התוי"ט נבטל הקערה לגבי השידה וכגוף

השידה נחשבת, ובאמת גם הדעת נותן כן דלא יתכן לומר דחקקו ולבסוף קבעו בכותל לעולם לא:

תבטל מדינה גם אם שבה היות חלק מחלקי הכותל ומה דמטמאינן בחקקו ולבסוף קבעו בכותל היינו דוקא בנקבע בכותל ולא שב היות ככותל עצמו כמו בדף של מתכת שקבעו בכותל או בעריבה שעשאה אבוס לבהמה דלא שבה להיות ככותל עצמה אבל כל היכא ששב חלק מחלקי הכותל ככותל הוא נחשב ונבטל מתורת כלי לגמרי, וכן הדעת נותן:

ח ומעתה אמינא שגם הא דתנור דלעיל באות ג' לכן הוא טהור כשחברו לקרקע מפני שחבורו לעולם ואחר שחברו לקרקע לעולם נטהר ונבטל מתורת כלי אף שלא שב היות כקרקע עצמו ואינו דומה לדין הכופת ששב היות ככותל עצמו אפ"ה כל היכא שחברו על דעת שישאר כן לעולם ואין רגילות לתלשו מקרקע כלל בטל מתורת כלי ואף שתחלת עשיית התנור לא הוי כדבר הנעשה לשמש את הקרקע כנ"ל מדטמא משום כלי מתכות והיינו מפני שיתכן לקובעו שלא ע"ג קרקע רק ע"ג איזה כלי מתכות או כלי אבן מ"מ אחר שחברו לקרקע ודעתו להשאירו כן לעולם וכך הוא רגילותו נבטל מחורת כלי, משא"כ דף שקבעו בכותל מטמאים רבנן מפני שאף אם היה דעתו להשאיר כן לעולם מ"מ אין זה דרך תשמישו להיות קבוע בכותל דוקא ויתכן שבאחד הזמנים יקחנו משם ולכן לא נבטל מתורת כלי וכן הא דעריבה שעשאו אבוס לבהמה אבל כל שדרכו היות לעולם מחובר לקרקע והוא קבעו על דעת כן נבטל מתורת כלי והוי דינו ככופת שבנאו בכותל עד ששב חלק מחלקי הכותל דנבטל מתורת כלי לגמרי, זהו הנראה לדעתי בענין הזה, וברמב"ם סוף פי"א מה' כלים ענין נפלא שכתב מניקת של מתכות כו' שנטמא משיקבענה במקל או בדלת ויחברנה עם העץ תטהר [פי' שדינו כמתכת המשמש את העץ ובדלת הוא משמש את הדלת והיינו לשמש עם מחובר לקרקע] לא נטמאה וקבעה במקל או בדלת ה"ז מקבלת טומאה במקומה שכל כלי מתכות שקבען בקורה או בכותל מקבלים טומאה כשהיו עד שישנה מעשיהם לפיכך דף של נחתומין של מתכת שקבעו בכותל טמא כו' יע"ש, נראה דעתו דהיכא שכבר נטמאה אם אח"כ נתחברה לשמש את הקרקע או את העץ נטהרה מטומאתה וכל היכא שלא קבלה עדיין טומאה אף כשחברה לעץ או לכותל עדיין מקבלת טומאה כשהיתה ובדף של נחתומין האמור לעיל דחכמים מטמאים היינו שלא נטמאה עדיין בהיותה תלושה אבל אם כבר קבלה טומאה שוב כשחברה לקרקע נטהרה מטומאתה, וכן הבין בכ"מ שם, וא"כ היה אפשר ליישב ההיא דתנור ומפץ וכופת שהבאתי לעיל שנטהרו במחובר לקרקע איירי כשהיו טמאים והך דדף של נחתומים איירי כשלא נטמא, אבל המעיין בדבריו פט"ו מה"כ ה"ו גבי תנור

ורפכ"ו מה"כ גבי דין כופת ומפץ יראה מבואר דאף אם לא נטמאו כל שנתחברו לקרקע אין להם טומאה. וגם גוף הענין לכאורה נפלא מן הדעת איך יתכן דטומאה הראשונה יפקע מפני שנעשו כקרקע ויקבלו טומאה להבא מפני שהיה שם כלי עליהן בתלוש ולפחות הו"ל לפרש דטומאה הראשונה פקעה ומקבלת טומאה חדשה להבא ולמה התנה דאם לא נטמאה מקודם אז מקבלת טומאה להבא. ואפשר להטעים דבריו דאם היתה טמאה מקודם וקבעה במקל או בדלת אף שאין זה חבור חזק ויכול להסירה בכל עת מ"מ כיון שדעתו להפקיעה עי"ז מטומאתה בודאי מבטלה שם לעולמים אבל אם לא נטמאה מקודם אף שחברה למקל או לדלת קרוב הדבר שיסירנה משם ולכן מקבלת טומאה, וכן ההיא דדף של נחתומין הוא מפני שקרוב שיסירנה משם אבל אם קבעה ובנה עליו כהך דכופת ומפץ שבודאי לא יסירנה משם הרי היא בטלה וכקרקע דמי, וא"כ לא מחלקינן בין נטמאה מקודם או לא רק בהך דמניקת שקבעה בכותל או בדלת. ובשארי כלים אמרינן דאם דעתו לבטלה בשם טהורה ואם אין דעתו לבטלה מקבלת טומאה ולשון המשנה פי"ד דכלים מ"ב עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהור פירשו בו שמתחלה נעשית המניקת של מתכת כדי לתתו במקל או בדלת והיינו שנעשה לשמש את הקרקע או פשוטי כ"ע] היתה כלי וחברה לו טמאה מאימתי היא טהרתו בש"א משיחבל ובה"א משיחבר וע' בכ"מ הביאור לפ"ד הרמב"ם ז"ל, אבל הר"ש והרא"ש פירשו דברי המשנה דה"ק היתה כלי שנעשית מתחלה לשם כלי בפ"ע ותברה אח"כ למקל או לדלת עדיין מקבלת טומאה כי לא נתבטלה לעולם ע"י חבורה והרי הוא עתיד להסירה והדר קאמר מאימתי היא טהרתו, פי' שהיתה כלי ונטמאה איך תטהר, ואמרו ב"ש דבעינן שיחבל ויפסיד צורתו ובה"א משיחבר היינו משיחברה תבור חזק לקבעה במסמרים שתתבטל שם לעולם, ואף שהלשון דחוק שאמר סתם משיחבר ומתחלה אמר וחברה לו טמאה ע"כ הכי מתפרשת דתברה שאמר מקודם היינו חבור קל ומשיתחבר דסיפא היינו חבור חזק וכן פירשה הרמב"ם בפי' המשנה שלו וכן פי' הראב"ד בהשגות ספי"א דה' כלים וכן פי' הרע"ב שם. ומאחר שהר"ש והרא"ש והראב"ד והרמב"ם בפי' המשנה והרע"ב כולם פירשו דרך אחת הכי נקטינן דלעולם אם נתחבר חבור חזק בטל ואינו מקבל טומאה, ולא עוד אלא דהשמיענו רבותא דאף אם כבר נטמאה המניקת אם נתחברה תבור חזק פקע טומאתה ומכ"ש אם לא נטמאה בודאי אחר חבורה לא תקבל שום טומאה ושלא כדעת הרמב"ם בחבורו וא"כ הך דתנור שהבאתי לעיל וכן בכופת ומפץ ג"כ הדין כן דאף שהיו טמאים מקודם אם קבעה ובנה עליה נטהרו ומכ"ש אם לא היו טמאים דאינן מקבלים טומאה להבא, וצ"ע מש"ס דשבת (נ"ח ע"ב) בזוג של בהמה

ועשאו לדלת אע"פ שחברו לדלת וקבעו במסמרים טמא וצ"ל דזוג שאני שאינו תשמיש לדלת כלל רק עשוי לקשקש ולהשמיע קול בעת פתיחת הדלת ואפ"ה אם מתחלה חברו לדלת בטל לגביה אבל אם היה כלי בפ"ע לא יתבטל לגבי דלת שאינו לתשמיש ולא לנוי לדלת ולכן לא יתבטל, אכן בתוי"ט בשם מהר"ם ז"ל הביא לפרש דב"ה לחומרא ובעינן שיחבל וגם יתבר, ולדעתו צ"ל דמה דמטהרינן בתנור וכופת בחבור לחוד היינו בלא נטמאו אבל אם כבר נטמאו בעינן לב"ה חבול וחבור, או אפשר דכאן במניקת לא הוי הך חבור חזק כמו בתנור, אבל בטלה דעתו נגד כל הני רבוותא, ועוד דלדידיה קשה דהו"ל למתני בעדיות בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כמו שהקשה התוי"ט שם, עכ"פ מוכח מכ"ז דגם חקקו ולבסוף קבעו אם נתחבר חבור חזק ובטלו לעולם אין לה קבלת טומאה כלל:

1 ואוסיף לומר אשר לפי מה שהעליתי דחקקו ולבסוף קבעו אם נעשה חלק מחלקי הכותל בטל מתורת כלי וכמו כן אם נקבע בקרקע לעולמי עד בטל מתורת כלי א"כ קרוב בעיני לומר דפלוגתת ר"א ורבנן בפט"ו דכלים בדף של נחתומים כל מחלקותם אינו רק בגזרה דרבנן דמן התורה כל שנקבע בקרקע או בכותל בטל מתורת כלי אף אם דעתו להסירו משם ולכן מטהר ר"א בדף כדין תורה אף בחקקו ולבסוף קבעו ומודה ר"א בדין מניקת דשם לא חוברה במסמרים ורבנן פליגי ומטמאים אף בקבעו ולבסוף חקקו והיינו דוקא אם חיישינן שיסירנו אח"כ משם דלא הוי קביעתו קביעות גמור וגזרו בזה לטמאות אטו היכא דלא קבעו בחבור גמור היינו דאף לפי שעה לא נתחבר בטוב רק בדביקות קלה ולכן טמאו אף בנתחבר חבור גמור כל היכא דחיישינן שיסירנו אח"כ, אבל היכא שנתחבר לעולמי עד וכך הוא דרכו לא להסירנו משם כמו בכופת הנ"ל או בתנור מודו רבנן לטהר אף בחקקו ולבסוף קבעו, והך דשוקת הנשנית בפרקין שאמרו היתה כלי וחברו בסיד ממלאין ממנה כו' דמוכח מזה דעדיין כלי גמור הוא מה"ת, לא לחנם נקטו וחברו בסיד ולא אמר סתמא היתה כלי וחברו בארץ מפני דאם היתה מחוברת חבור חזק לקרקע ודאי:

נתבטלה מתורת כלי מן התורה ואין ממלאין ממנה למי חטאת אבל כשלא היתה חבורה רק בסיד עדיין שם כלי עליה לגמרי, ומיושב בזה מה שהקשיתי לעיל באות ב' למה לא החמירו במ"ח בחקקו ולבסוף קבעו כמו שיש סברא בש"ס שלא תפסול את המקוה כו' ולמ"ש נתיישב דזה לא מיקרי ולבסוף קבעו דאין כאן רק דביקות קלה כאמור, ובזה מיושב מה דהקשו בפשיטות בב"ב ס"ו אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי ואיך הקשו בפשיטות לדמות חקקו ולבסוף קבעו לקבעו ולבסוף חקקו לענין שאיבה דרבנן, ובזה נדחה ג"כ מ"ש הנב"י בשם עצי אלמוגים דקבעו ולבסוף חקקו הוי מן התורה כמחובר

וחקקו ולבסוף קבעו הוי מן התורה כתלוש דא"כ לא היו מקשים בפשיטות לדמותם זל"ז, אבל למ"ש ניחא דמן התורה גם חקקו ולבסוף קבעו בטל מתורת כלי ולענין שאיבה דרבנן היה לעמוד על דאורייתא, וא"כ צינור האמור בש"ס הוא באופן זה שנתחבר לקרקע בחבור גמור אך רגילות הוא להסירנו משם לאיזה זמן דומיא להא דדף כאמור, ויתכן דלכן אוקים ר' יוסי ב"ח להא דדף בדף של מתכת כמבואר בב"ב שם ונתלבט הרשב"ם למה לא אוקים לה בדף של עץ [הגם שיש לומר כפשוטו דאם היה מוקים בדף של עץ ומטמאי רבנן א"כ הך דצינור לא אתי כוותייהו ולכן אוקמה בדף של מתכת כדי שיודו רבנן בדף של עץ שיבא הך דצינור כרבנן דבשאיבה דרבנן הקילו] מפני דדף של מתכת אין רגילות לבטלה לכותל לעולמים ולכן מטמאי רבנן הא אם היה דף של עץ היתה בטלה להכותל שדרכה לא להסירה, והך דצינור איירי בגוונא דדף ואם היה הצינור מדובק בדבוק קל היה פוסל גם בשאיבה דרבנן אף בקבעו ולבסוף חקקו, ואם היה מחובר לעולמי עד היה מותר גם בחקקו ולבסוף קבעו, ומפני שדרכו להסירו לעתים רחוקות דימו אותו להך דדף רק שהקילו בשאיבה בקבעו ולבסוף חקקו כאמור:

ז ובזה נוכל לפרש גם הא דאבעיא שם בב"ב מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האצטרובלין מהו ונתלבטו שם ברשב"ם ותוס' מהו האבעיא. ובודאי דפי' הפשוט הוא דלרבנן דדף קמבעיא ליה וכמ"ש התוס' דלא כהרשב"ם שם, אך הם נדחקו לפרש אופן האבעיא ולמ"ש דמן התורה גם תקקו ולבסוף קבעו נבטל מתורת כלי רק רבנן החמירו בו ולכן מבעיא ליה באצטרובל שגם הוא חקקו ולבסוף קבעו אבל לא היה עליו שם כלי מעולם דכלי העשוי לנחת הוא ואינו כלי קבול כמ"ש התוס' ובזה אפשר דיודו רבנן דאם קבעו נחשב כמחובר אף מדרבנן שלא היה עליו שם כלי. ומעתה נוכל לומר דמה שאמרו בש"ס ושאני שאיבה דרבנן לרווחא דמלתא אמרו כן והיו יכולים לתרץ דלענין שאיבה הקילו מאחר דמן התורה באמת בטל מתורת כלי אף בחקקו ולבסוף קבעו, וא"כ אף שהחמירו לענין טומאה לא רצו להחמיר בזה לענין שאיבה דהרי מצינו בכמה דברים שהקילו לענין שאיבה יותר מטומאה כמש"ל באות א' כמו לענין נקיבת הכלי בכל שהוא כנ"ל, ומתיישב בזה ד' הפוסקים שלא חלקו בזה אף למאן דסובר שאיבה דאורייתא התירו בקבעו ולבסוף חקקו אף שלא היה שם רוב מים כשרים מפני דמאחר דמן התורה בעל מתורת כלי אין לחלק בזה ובש"ס לרווחא דמלתא קתני, ולכן התירו גם לטבול בתוכו כמ"ש הש"ך, ואפשר דגם הפוסקים לא התירו כ"א בבטלו לעולם ואין רגילות להסירו כו', ואם היה הצינור מחובר לעולם בבלתי רגילות להסירו משם לכ"ע מותר כמש"ל:

גם אם לא נודה למה שאמרתי דמן התורה נטהר אף אם דעתו להסירו משם ונימא דבעינן שיבטלו שם לעולם נוכל לומר דלהכי אוקים ריב"ח בדף של מתכת ולא בדף של עץ מפני דסתם דף של מתכת הוא חקקו ולבסוף קבעו דאיך יתקן הדף של מתכת אחר חבורה לכותל [דמה דפשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה מן התורה בעינן שיהא תורת כלי עליה כמו בדף וכדומה אבל עשת של ברזל בלא צורת כלי אינו מטמא אף בשל מתכת], ואם היתה עשת של ברזל וחברה לכותל בעי נפח לתקנה ע"י רשפי אש ומסתמא לא יקבענה בכותל עד שמתקנה תחלה. ומה דמתחלה אמרו בפשיטות דרבנן פליגי גם על קבעו ולבסוף חקקו היינו לפי הס"ד דאיירי בדף של עץ ורבנן מטמאי בסתם ואמרו דבכל גווני מטמאים דדף של עץ יתכן להיות קבעו ולבסוף חקקו אבל לפי מה דאוקים לה ריב"ת ע"כ איירי בחקקו ולבסוף קבעו ומה דמטמאי רבנן צ"ל מטעם שכתבתי לעיל שדרכו להסירו משם לעתים רחוקות דאם אין דרכו להסירו גם בחקקו ולבסוף קבעו טהור לכ"ע כמו שהוכחתי לעיל ממשניות הנ"ל ואפ"ה בקבעו ולבסוף חקקו מודו רבנן לטהר:

עוד י"ל דלהכי אוקים לה בדף של מתכת דאיירי בגוונא שכבר נטמאה הדף וטמאו רבנן בזה מחשש טומאה ישנה דכמו דגזרו טומאה ישנה על כלי מתכות שנשברו כמבואר בסוגיא דשבת (ט"ז ע"ב) כמו כן יאמרו רבנן דגזרו כחברן לקרקע על כ"מ שכבר נטמאה דטהרת שבירה וטהרת חבור לקרקע א' היא אף שאין בזה גדר מי חטאת בחברן לקרקע שהרי לא ישתמש בה עוד מ"מ חשו לטמאות בכ"מ כמו בנשברו דאי לא הא לא קיימא הא. ומה שטהרו בתנור של מתכת וכן במניקה של מתכת כמו שהבאתי לעיל ממשניות הנ"ל איירי דוקא בלא נטמאו ונטהרו מתורת קבלת טומאה, ומה שאמרו לענין מניקת מאימתי טהרתו פירושו לענין שיטהרו להבא לא לקבל טומאה אבל מטומאה הישנה פליגי בזה ר"א ורבנן [ולעיל כתבתי שהר"ש והרא"ש לא פי' כן] וא"כ בהך דצינור שקבעו ולבסוף חקקו גם לחכמים דר"א אינו פוסל את המקוה דלא פליגי רק על חקקו ולבסוף קבעו או כשכבר נטמא דוקא. ומה שאמרו בש"ס הטעם דשאיבה דרבנן לרווחא דמלתא אמרו כן:

עוד אפ"ל והוא העיקר אצלי דלכל הני אנפי שכתבתי מה דמטמאי רבנן בדף של מתכת אם מפני שדרכו להסירו לפרקים או מפני שהוא מתכת שנטמא הרי לא מצינו חילוק בין חקקו ולבסוף קבעו או קבעו ולבסוף חקקו דאם דעתו לבטלו לעולם גם חקקו ולבסוף קבעו נטהר מטומאתו ואם אין דעתו לבטלו לעולם גם קבעו ולבסוף חקקו לא מהני דלא מצינו בזה חילוק לענין טומאה במשניות ותוספתות, וע"כ מה דמחלקינן בזה גבי

צינור ענין חדש הוא גבי מקוה מפני שנקרא שם כלי עליו בתלוש, וזהו שהוצרכנו לומר בב"ב ס"ו דלענין שאיבה דרבנן הקילו סמכו בב"ב על סוגיא דב"ק שהקשו שם דאם שנוי השם קני לענין גזלה א"כ בצינור שקבעו ולבסוף חקקו הרי כאן שנוי השם דמעיקרא קציצתא והשתא צינורא ויפסול את המקוה מדין כלי ותירצו ע"ז דשאיבה דרבנן הקילו והקשו ג"כ אי הכי חקקו ולבסוף קבעו נמי ותירצו דאיכא תורת כלי עליו בתלוש וע"ז סמכו גם בב"ב לאוקמה כן אף שבב"ב היה יכול לומר דקבעו ולבסוף חקקו גם לענין טומאה לא מקבל וגם היה יכול לומר דצינור קבוע יותר מדף ונתבטל לעולם. לא רצו לומר כן מתרי טעמי, חדא דלענין טומאה לא מצינו חילוק בין חקקו מקודם לחקקו אח"כ כמש"ל ועוד דלענין צינור קשה קושית הש"ס דב"ק דיופסל מטעם שנוי השם ולכן תירצו בזה כהך דב"ק וא"כ הוא מסקנא דהני תרי סוגיות דמה דמטמאי רבנן בדף של מתכת הטעם הוא או מפני שדרכו להסירו לפרקים או מפני שכבר נטמא, ולא נתברר מה יאמרו רבנן בקבעו ולבסוף חקקו [היינו אם נימא בטעם רבנן מפני שדרכו להסירו לפרקים ודוק] והך דצינור בע"כ מתוקמא דבחקקו ולבסוף קבעו איכא תורח כלי עליו ובקבעו ולבסוף חקקו אף שיש כאן שנוי השם בשאיבה דרבנן הקילו, ואף לפמ"ש דלכן אוקים לה ריב"ח בדף של מתכת מפני דסתמו הוי חקקו מקודם כמש"ל מ"מ לא הוברר לבעלי הש"ס אם יודו רבנן לטהר בקבעו ולבסוף חקקו מפני דלא מצינו חילוק:

גלוי בזה במשניות דכלים וריב"ח דאוקמה בדף של מתכת אפשר דלרבותא דר"א קאמר לה שגם בזה מטהר ר"א אבל רבנן מטמאים גם בקבעו מקודם מפני שדרכו להסירו לפרקים, ומאחר דבצינור מוכרח לומר דבשאיבה הקילו מפני קושית הש"ס דב"ק דיש כאן שנוי השם ואף אם אינו מקבל טומאה מ"מ הרי כתבתי לעיל דשאיבה אינו דומה לטומאה ואף אם אינו מקבל טומאה הרי יש כאן שנוי השם ושם כלי עליו לכן הוכרחו לומר דבשאיבה הקילו, ולפ"ז לא מיתוקם דברי הפוסקים שהתירו בקבעו ולבסוף חקקו אף לטבול בתוכו דהרי יש כאן שנוי השם ולא התירו בזה במלתא דאורייתא:

אבל יש להצדיק דבריהם לפי מה שביארתי דהך דדף ע"כ דרכו להסירו לפרקים ולכן טמאו רבנן דאם מבטלו לעולם הרי הוכחנו דאינו מקבל טומאה. [וע"ש דרבנן טמאו מפני שנטמא מקודם לא נראה זה להפוסקים וכמש"ל דהר"ש והרא"ש פירשו בפ' י"ד דכלים דאף בהיה טמא מקודם יצא מטומאתו אם בטלו אח"כ], וא"כ ענין הצינור שדימו לזה בש"ס דב"ב איירי ג"כ באופן זה שדרכו להסירו לפרקים ואפ"ה מותר בקבעו מקודם וא"כ נוכל לומר דאם ביטלו לעולם אף במלתא דאורייתא מותר דענין שנוי השם שחשו לזה בב"ק מובן דחששא דרבנן הוא שחשו לעיני הרואים שנשתנה שמו [ואינו דומה

לגזלה דקנאו בשנוי השם דשם איכא יאוש ושנוי השם] ומאחר דבסוגיא דב"ב מוכח דאיירינן בצינור שדרכו להסירו לפרקים שהשוו אותו לדין הדף סמכו לומר דאם ביטלו לעולם אף במלתא דאורייתא אין חשש בזה דהרי לא מצינו בש"ס שחשו לשנוי השם בביטלו לעולם, ולא עוד אלא דאף בחקקו מקודם היה אפשר להתיר דע"כ הברייתא דצינור איירי בדרכו להסירו לפרקים ואפ"ה לא רצו להקל בחקקו מקודם אף בשאיבה דרבנן מפני דהיה עליו שם כלי בתלוש אבל בקבעו מקודם וביטלו לעולם לא חשו לענין שנוי השם אף במלתא דאורייתא, וזהו ענין נכון לדעתי, וא"כ לא התירו הפוסקים רק בביטלו לעולם אז מותר אף לטבול בתוכו אבל בלא ביטלו לעולם הדרינן לדין הש"ס דבמלתא דרבנן התירו ולא במלתא דאורייתא. זהו הנראה לדעתי בענין הזה:

ח והנה הנב"י חיזק דבריו עוד מהא דקיי"ל ביו"ד סימן ו' דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש ופסק בש"ע אף שבטלו שם מיחשב כתלוש והוא דעת הרי"ף ורמב"ם שם הרי דאף שקבעו ולבסוף חקקו נחשב כתלוש, אבל הרי העליתי דלענין טומאה פשיטא לכ"ע דאף חקקו ולבסוף קבעו אם בטלו לעולם אין לו טומאה וא"כ ע"כ אין הענינים שוים. גם הרי לא הביאו בסוגיא דחולין ט"ז פלוגתא דר"א ורבנן בדף לבאר דלר"א אף חקקו ולבסוף קבעו נחשב כמחובר ולמה, ומוכח דאין הדמיון שוה דאף שמיחשב כתלוש לענין שחיטה מ"מ תורת כלי אין עליו דבית בנוי אינו מקבל טומאה אף אם נבנה מדבר המק"ט ולכן כל שחברו בחבור חזק ובביטול לעולם שב דינו כבית לענין טומאה ורבנן שהחמירו בזה הוא חומר דרבנן מפני גזרה או מפני שדרכו להסירו כו', וגם מה שהביא הנב"י מהא דלענין ע"ז בית נחשב כתלוש דהמשתחוה לבית אסרו, ג"ז אין ראיה כלל והרי אילן שנטעו מתחלה לע"ז נאסר ג"כ אף שהוא מחובר מעיקרו כמבואר ביו"ד סימן קמ"ה, וכה"ג אם היה עושה כלי מעץ ונטעו והשריש בקרקע פשיטא לכ"ע דאינו מק"ט, וכן אמרו שם בע"ז דאם אילן הנטוע נעבד פירותיו אסורים כמבואר שם ביו"ד סימן קמ"ה ופשיטא דפירות המחוברים אינן מקבלים שום טומאה. סוף דבר אין שום ראיה משחיטה וע"ז להך דטומאה דלענין לבטולי מתורת כלי כ"ע כל היכא שבטלו לכותל או לקרקע אין לו תורת טומאה דכלי נקרא המוזז ממקום למקום ולכן המחזיק מ"ס בלח אינו מק"ט, מפני שמפני כובדו אינו נוטל ממקום למקום כ"ש היכא שנתחבר לקרקע דאין עליו תורת כלי כלל: אכן הירושלמי בשבת פ"ט ה"א ובע"ז פ"ג ה"ו משוה דין מקוה להך דע"ז שהקשה שם על רב דאמר המשתחוה לבית אסרו מהך דשוקת שבסלע דאם קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה וכמש"ל באות ב' ומשני שם סתותן של אבנים הוא גמר מלאכתן ופי' הק"ע בשבת דכיון שנגמר מלאכת האבנים בסתותן הוי

כחקקו ולבסוף קבעו, והפני משה בע"ז פי' בדרך אחר אך אח"כ כתב הפ"מ דגרסא דשבת היא עיקר יעו"ש, ובודאי ידעו בעלי הירושלמי הני משניות שהבאתי לעיל דלענין טומאה אף חקקו ולבסוף קבעו אינו מק"ט אם נעשה חלק מחלקי הכותל רק שנראה להירושלמי לדמות הך דשוקת להך דע"ז דהכא לענין מקוה העיקר תלוי אם נקרא שם כלי עליו ובע"ז תלי הכל אם נקרא שם תלוש עליו, ולכאורה מנגדים דברי הירושלמי לש"ס דידן שהשוו דין מקוה לטומאה, אך לפמש"ל דלמסקנת הש"ס דב"ב גם בש"ס דידן יכלו לחלק בין טומאה להך דצינור רק מפני קושית הש"ס דב"ק עבור שנוי השם הוצרכו לומר דבשאיבה הקילו א"כ נוכל לומר דגם הירושלמי סובר דטומאה אינו דומה לדין מקוה רק הך דע"ז רצו לדמות זל"ז ואסיק דבית של ע"ז נקרא חקקו ולבסוף קבעו משא"כ הך דשוקת אם קבעו ולבסוף חקקו אף בסתת האבן קודם שקבעו מ"מ אין זה גמר מלאכתו לענין כלי ולא נגמרה מלאכתו קודם שקבעו רק אח"כ חקקו לבית קבול ולא נחשב כלי, וא"כ נראה מד' הירושלמי דקבעו ולבסוף חקקו נחשב כמחובר לגמרי מפני שלא נגמר מלאכת הכלי קודם שקבעו וא"כ מותר אף לטבול בתוכו. זהו הנראה מד' הירושלמי וכן הבין בהגהות יד שאול וכפמש"ל גם ש"ס דידן אפשר יודו לזה רק בצינור אמרו שאין להקל לענין דאורייתא מפני שדרכו להסירו אבל אם חברו לעד אפשר דיודו דגם לענין דאורייתא נחשב כקרקע ונתחזקו ד' הטור והש"ך בסקכ"א, ואם אמנם נראה דבש"ס דידן לא הושוו עם הירושלמי במה שמדמה הך דע"ז להך דמקוה מ"מ בגוף ההנחה דקבעו ולבסוף חקקו לענין מקוה לא נחשב כלי יודו בזה, ובתשובות חת"ס סימן ר"ה העלה ג"כ להקל בזה, אך רוב דבריו שם צ"ע דמה שהוכיח מד' הרא"ש בה"מ ס"ס ח' שהתיר בגיגית נקובה לטבול בתוכה שמתיר ג"כ בקבעו ולבסוף חקקו לטבול בתוכה נראה דלא דמי דהתם נתבטלה מתורת כלי בתלוש וע"י חבורה לקרקע לא חשיב היות כלי משא"כ בקבעו ולבסוף חקקו הרי כאן שנוי השם, וגם רבינו נ"ע בצ"צ בסימן קע"ו בתקוני המקוה סוף ח"א כתב ג"כ בפשיטות דאם נתבטלה מתורת כלי בתלוש עדיף מקבעו ולבסוף חקקו ויתבאר לקמן מ"ה בעז"ה, וגם מ"ש שם דשנוי השם האמור בב"ק חששא דאורייתא הוא ג"ז לא נראה ולדעתי פשוט שהוא חששא דרבנן וכדמוכח בירושלמי הנ"ל, וגם מ"ש שם עוד דאם נעשה מתחלה לשמש עם הקרקע גרע יותר דלא יתבטל גם ע"י חבורו לקרקע, מלתא דתמיה היא דאם נעשה מתחלה לשמש עם הקרקע לא ירד עליו תורת כלי מעולם ולכן אינו מק"ט גם בתלוש וכמש"ל באות ג' מד' הרמב"ם והאשכול, ומה שנתלבט בד' הרמב"ם כתבתי לעיל שט"ם הוא:

ומדברי הר"ש בפ"ו דפרה ומד' הרא"ש בה"מ ריש סימן ח' ובמשנה ה' דלקמן שהשוו בפשיטות סלע שקבעו ולבסוף חקקו והיה שם הסלע מתחלת ברייתו נראה שדעתם כד' הש"ך דמותר אף לטבול בתוכו, אבל אין זה ראיה גמורה דאפשר שהשוו רק לענין דאינו פוסל את המקוה ולא נמצא מי שמתיר להדיא בקבעו ולבסוף חקקו רק משמעות דברי הרשב"א בתשובה שהעתיק הד"מ בסקי"א ומשמעות דברי הטור שהעתיק הש"ך בסקכ"א:

ולפמש"ל דעיקר חששא דשאובים וכן בתוך כלי שמים התלושים יקבלו טומאה ולא יטהרו את הטובל בהן, נראה דמים הבאים לכותל בנין נחשבו כמחוברים ולא:

יקבלו טומאה אף שלענין הכשר נחשבו כתלושים כמבואר בחולין ט"ז ע"א מ"מ לענין טומאה נחשבו כמחוברים דכמו שכותלי הבית עצמן לא יקבלו טומאה כן גם מים הנקוים לשם לא יקבלו טומאה, וראיה לזה דבירושלמי פ"ג דיומא ה"ח שהקשו שם על ים שעשה שלמה איך טבלו בתוך כלי ולא הקשו כן על טבילת כה"ג ביוה"כ שהיתה על גג בית הפרוה והיתה על כותלי חומת שער המים כמבואר ביומא ל"א מוכח דזה לא איכפת לן דהמים לא נחשבו כתלושים, וגם ממה שאמרו בפסחים י"ז דרביעית מים אינם מקבלים טומאה מן התורה ובעזרה לא גזרו עליהם מפני שראוים לטבילת כלים והרי קרקע העזרה היה מרוצף באבנים והמים הנקוים שם הם על אבני הרצפה וע"כ דמים לא נחשבו כתלושי' וא"כ אין חשש בקבעו ולבסוף חקקו עבור טהרת המי': היוצא מזה להלכה, חקקו ולבסוף קבעו לענין טומאה אם בטלו לעולם וחברו חיבור חזק כמו אם בנאו בכותל או בקרקע שחברו במסמרים וחפרו בקרקע אף אם נטמא מקודם פקע טומאתו ואפי' בכלי מתכות הדין כן ואם לא בטלו לעולם ויתכן שבאחד הזמנים יסירנו משם בכלי מתכות מקבל טומאה ובפשוטי כ"ע להרמב"ם טהור, ובקבעו ולבסוף חקקו אם בטלו לעולם ודאי דאינו מק"ט ואם לא בטלו לעולם מק"ט בכ"מ, ובנעשה לשמש את הקרקע ודאי דאינו מק"ט:

ולענין מקוה קבעו ולבסוף חקקו ולא ביטלו לעולם אינו פוסל את המקוה בג' לוגים אבל אם נעשה ממנו רוב המקוה למאן דסובר שאיבה דאורייתא וכן לטבול בתוכו לכ"ע אסור וקרוב שאין זה רק פסול דרבנן, ואם בטלו לעולם וגם חברו חבור חזק כמו בבנאו בכותל או בחפירה בקרקע לכתחלה יש לאסור לטבול בתוכו אבל דיעבד או שעת הדחק יש להתיר אף לטבול בתוכו ולמעשה יתבאר לקמן במ"ה בע"ה, ולפסול את המקוה ברוב מי המקוה או כולו הנמשך ע"י צינור כזה יש להתיר לכתחלה דהעיקר דכולו שאוב דרבנן ואין חילוק בין נעשה לשמש את הקרקע או לא, וחקקו ולבסוף קבעו פוסל בשלשה

לוגים אף בבטלו לעולם וחברו חיבור חזק עד שיבטלנו מקודם מתורת כלי ע"פ מה שית' לקמן במ"ה:

ודע שהרמב"ם ז"ל בפ"ו ה"ו דקדק לכתוב החילוק בין קבעו ולבסוף חקקו או חקקו כו' על צינור של עץ דוקא וטעמא דידיה צ"ע, ואם נימא דשל חרס אין דרכו לחוקקו אח"כ הרי לפי שפי' דהך חקיקה היינו לקבל צרורות כהך דמשנתנו בגומא קטנה באמצעה א"כ גם בשל חרס יתכן להיות כן ואם בא להוציא של מתכת שפוסל אף בקבעו כו' הרי לפי המבואר בש"ס דב"ב אין חילוק בזה וצ"ע:

(פסקא ב) נשוב לביאור המשנה בשל עץ כל שהוא ובשל חרס רביעית כו'. פשוט דקבלת טומאה לכלי חרס שיעורו בכל שהוא כמבואר פרק ב' דכלים מ"ב וברמב"ם פי"ח מה"כ, ומה שהקילו כאן עד שיעור רביעית הוא דכבר כתבתי דלענין שאיבה הקילו בכמה דברים דגם אם ניקב ככונס משקה אינו פוסל משום שאיבה אף שעדיין מק"ט, ולשון הראב"ד בשער המים פ"ד למדנו מן הכלל הזה שאין המקוה נפסל בשאיבה עד שיהיו המים שאובים בכלי שיש בו בית קיבול ולא בית קבול פירות אלא בית קבול משקין [היינו דאם ניקב כ"ש נטהר] ואפי' יהיה בית קבול משקין עד שיהא עשוי לקבלו כו' ע"כ, ולכן הקילו ג"כ בכ"ח עד שיעור רביעית. ומה שחלקו בין כ"ח לכלי עץ בזה לא ידעתי טעם לזה, והיה אפ"ל שהקילו לענין שאיבה כדין שברי כלי ובשברי כלים בכ"ח אמרינן פ"ב דכלים דבכלים אמצעיים היינו בינונים שאינן לא גדולים ולא קטנים שיעורן ברביעית לר' עקיבא דקיי"ל כוותיה כמ"ש הרמב"ם פי"ח דכלים, אבל בכלי עץ שיעור שבריו גם אם מחזיקים כ"ש טמאים לפ"ד הראב"ד בהשגות פי"ח מה"כ ה"י ולשונו שם מוטעה קצת, אבל לא יוהלם זה להרמב"ם שם דסובר דאדרבה כלי עץ קיל מכ"ח ושבריו אינן מטמאים כלל, וצ"ל דכלי עץ עבור חשיבותו דגם פשוטי כ"ע יש להן טומאה מדרבנן לכן החמירו בהן בשיעור קבלתן בכ"ש שנחשב קבלתן בכ"ש משא"כ בכ"ח הקילו כו', ובהגמ"ר דקידושין הובא בב"י כתב הטעם דשל עץ דרכו להתרחב החטט ע"י רקבון ואם חטט בו כ"ש הרי גילה דעתו שרצונו בהבית קבול ולכן מה שיתחטט אח"כ ממילא נחשב כעשאו בידים, והוא נכון. וראיתי בר"ש פ"ב דכלים מ"ב שהקשה ממשנה דהכא ותירץ לקבל צרורות שאני, משמע מדבריו דכיון שנחטט לקבל צרורות דינו גם לענין קבלת טומאה דאינו מק"ט עד שיחזיק רביעית, אבל לא מצינו כזה לענין קבלת טומאה שיהא הדין כן, וגם כי הרי סיימו במשנה ירד לתוכו עפר ונכבש כשר ופשיטא דע"י עפר לא יצא הצינור מדין קבלת טומאה וע"כ דדין שאיבה שאני, ולכן נראה ודאי דהצינור יקבל טומאה ע"י חקיקה כ"ש וגם לא יבטל מטומאתו ע"י כבישת עפר רק לענין

שאיבה הקילו בזה, אבל נרויח מד' הר"ש ליישב מה דקשה מכאן על דברי התוס' שבת שהבאתי בריש פרקין שפירשו דכלים קטנים מכ"ח המקבלים כ"ש פוסלים את המקוה וכאן אמרו ברביעית, וע"פ ד' הר"ש ניישב זה דמפני שנחקק לקבל צרורות לא החשיבו קבלתו עד שיהא בו רביעית משא"כ שארי כלים של חרס פוסלים אם מקבלים כ"ש, אבל גם בלתי ד' הר"ש נוכל ליישב לומר דמפני שהצינור עיקרו לא נעשה לקבלה לכן הקילו בחטיטתו עד שיעור רביעית משא"כ שארי כלים שעיקרן נעשו לקבלה פוסלים אף אם מקבלים כ"ש, באופן שד' התוס' נשארו קיימין דכל כ"ח המקבלים פוסלים אף אם מקבלים כ"ש רק בצינור הקילו עד שיעור רביעית וגם הצינור מק"ט בחטיטה כ"ש רק לענין שאיבה הקילו בו:

(פסקא ג) שם סילון שהוא צר כו' זה הדין גם לענין טומאה הדין כן כמבואר פ"ב דכלים מ"ג וברמב"ם רפי"ח דכלים, וכבר כתבתי לעיל במ"ב שנראה מד' הרמב"ם דלאו דוקא הסילון שהוא מקבל רק לפי שעה דהרי המים יוגרו מתוכו לחוץ אף גם כלי המקבל באמת לעולם כל שלא נעשה לקבלה אינו פוסל את המקוה וגם לענין טומאה הדין כן כנראה מד' הרמב"ם שם, ונראה לכאורה דהיינו הך דסילונות כפופים הנזכר שם במ"ג וברמב"ם רפי"ח דהלכות כלים וכן מוכיחים ד' האשכול בסי' נ"ו, ובהשגות הראב"ד פ"ח מה"מ הביא תוספתא ואם היה הסילון כפוף כ"ש פוסלו ותוספתא זו הובא בר"ש לקמן פ"ו מ"ח יעו"ש, והקשה ע"ז מהך דכלים פ"ב דסילונות טהורים אע"פ שהן כפופין ותירץ דאף ע"פ שאינן מקבלים טומאה מ"מ כיון שבני קבלה הן ומקבלי' כ"ש פסולים למקוה ודבריו צ"ע דאם נעשו לקבלה למה לא יקבלו טומאה ואם לא נעשו לקבלה למה יפסלו את המקוה הרי הוא עצמו כתב בבעה"נ פ"ד דבעינן שיהא עשוי לקבל ודבר זה למדנו מדין הסילון כמו שהעתקתי לשונו לעיל, והגר"א ז"ל כתב דדוקא בהיה צר מצדיה אינה פוסלת אבל אם היה כפוף בקרקרותיה פי' בשוליה הרי נעשה לקבל ופוסל ולא דמי להא דתנן בכלים הטהורים שבכ"ח סילונות אף ע"פ שמקבלים דהתם בנעשית מאלי' שנרקב מחמת המים אבל הכא שעושין בידים כו' יע"ש. נראה שכיוון ליישב הך דתוספתא דאיירי בכפופה בשוליה ומקבלים המים אבל מה שפי' הך דכלים בנרקב מחמת המים צ"ע דהרי לשון המשנה שם וסילונות אע"פ כפופין אטום מקבלים ומשמע דמקבלים קאי על כפופין, ולדעתו צריך לומר דאע"פ מקבלים ענין בפ"ע הוא בנרקב מחמת המים וכפופים פירושו כפופים מצדיהן כהך דמשנתנו שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע ואין זה פשט ד' המשנה וגם הר"ש והרא"ש והרמב"ם פירשו שם דאע"פ שמקבלים קאי על כפופין, והראב"ד נראה שפי' ג"כ דהך דסלון כפוף האמור בתוספתא היינו שכפוף

בשוליו שהרי בפ"ו שם עמ"ש הרמב"ם בה"ב הך דסילון שהוא צר מכאן ומכאן לא הגיה מאומה רק שדעתו דגם בכפוף בשולים אינו מק"ט מפני שלא:

נעשה לקבלה וכ"נ מציור הרמב"ם והרא"ש בכלים שם וכמו שצייר בתוי"ט שם דאף בכפוף בשוליה אינו מק"ט ואפשר שהכפיפה לא נעשית רק לנוי בעלמא או אפשר דהכפיפה הוא לזכך המים מהעפרורית שיתקבץ העפרורית בכפיפה שבקרקרותו ולא נקרא זה לקבלה שאין רצונו בהעפר רק לזכך המים ואפ"ה לענין מקוה החמירו דפוסלת והך דהחוטט בצינור במשנתנו שכתבתי לעיל בשם הראב"ד בבעה"נ דאיירי בכיוון לקבץ העפר כדי להחזירו על הגג נצטרך לומר דלאו דוקא דאף בכיוון לזכך המים פוסלת את המקוה אבל אכתי דחוק הדבר ליישב אלו הדברים עם מ"ש בבעה"נ דגם גבי מקוה בעינן שיהא נעשה לקבלה כמו גבי טומאה ואפשר שבהשגות חזר בו מדבריו בבעה"נ וצ"ע, אבל העיקר נראה כמ"ש הב"י על דברי הראב"ד הנ"ל דהרמב"ם מפרש דברי התוספתא דאיירי בנעשה לקבלה וכ"נ להלכה דסילונות כפופים בשוליהן אם נעשה רק לנוי בעלמא אינן פוסלים מפני שלא נעשה לקבלה אבל אם נעשה לקבל העפר אף שכונתו לזכך המים ג"ז מיקרי לקבלה ופוסל את המקוה, ולמעשה עדיין צ"ע:

וראיתי לרבינו נ"ע בצ"צ כתב על הא דירד עפר לתוכו ונכבש כשר דאחרי דמכשרינן באם נכבש העפר מוכח דעי"ז נתבטל מתורת כלי א"כ יש לערער על ד' זקנו ד"ז רבינו נ"ע שכתב בתיקוני המקוה שיכולים לשום סיד הרבה תוך הנקב שבשולי התיבה כו' וכשיכנסו המים יתקשה הסיד, וכתב רבינו דמאחר דבמתניתין עפר מבטלו מתורת כלי א"כ סיד הנכבש יעשו התיבה לכלי ולכן סיים להחמיר בזה שלא יחברו התיבה להנסרים יע"ש באורך, ולדידי אין מכאן שום ראיה דפשיטא מלתא דהקילו לענין שאיבה דלכן הצריכו חטיטה שיעור רביעית אף דלענין קבלת טומאה מקבלת טומאה בכ"ש, וכן עפר הנכבש לא יבטלה מתורת כלי לענין טומאה ובודאי הצינור מק"ט גם אחר שנכבש העפר דעי"ז לא נתבטל מתורת כלי לענין טומאה דלא מצינו כזה בשום מקום רק שהקילו בזה מפני דעיקר הצינור לא נעשה לקבלה וכמש"ל, וא"כ אין ללמוד מזה לומר דעל ידי סיד הנכבש בתיבה תעשה כלי והרי אין לך שום דבר שסותם את נקב הכלי לעשותה כלי ע"י סתימה כ"א זפת בכ"ח וכמ"ש הרמב"ם וראב"ד פי"ד מה"כ אבל בשאר כלים לא מהני שום סתימה וכן לפי פי' הר"ש והרא"ש לקמן בסוף פרקין על הא דקסטלין המקלח מים כו' שאמרו שם פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל כו' בסיד ובנפסיס פוסל את המקוה, ופי' הר"ש וכן הרא"ש בה"מ סי' ח' דלא הוי סתימה בסיד לחוד עד שיהא שם סיד וגפסיס וגם ע"ז תמה הנב"י מ"ת סי' קנ"ב איך סיד וגפסיס הוי סתימה לעשותה כלי והרי אין

דבר שיסתום כלי כדי שתקבל טומאה אח"כ רק זפת בכ"ח ותירץ דחומר החמירו בזה, א"כ ע"כ לא החמירו רק בסיד וגפסיס יחד דהוי סתימה חזקה אבל לא סיד לחוד, והנב"י שם הקשה דיוקא דרישא אסיפא דמרישא משמע שדוקא בסיד וצרורות לא הוי סתימה דהצרורות מעכבים אבל סיד לחוד הוי סתימה, ואין זה דיוק דמאן לימא לן דסיד וצרורות יקלקלו זל"ז אפשר שהסיד יכבשו את הצרורות להדקן היטב וכמ"ש הנב"י בעצמו בשם הרשב"א דסיד לחוד לא הוי סתימה וכ"ה דעת הר"ש והרא"ש וזה פשוט, וא"כ איך אמר רבינו נ"ע לחוש בסיד לחוד וממשנתנו אין ראיה כלל דהקילו בזה מפני שלא נעשית לקבלה כאמור, ואין להקשות למה בהא דקסטלין החמירו לענין שאיבה יותר מלטומאה לומר דסיד וגפסיס חשיב סתימה וכאן לענין צינור הקילו בשאיבה דע"י עפר ונכבש נכשר אף דלטומאה לא בטל מתורת כלי, י"ל דכאן לענין שאיבה לא איכפת לן כ"כ אם הוא כלי גמור רק שיהא מקבל הבא לתוכו ולכן הקילו בעפר ונכבש שאינו מקבל מאומה ולכן כתב הרמב"ם בפ"ו ה"ו דלאו דוקא עפר הוא הדין צרורות ונכבשו ג"כ כשר וכן הוא בטור וכ"פ בש"ע סעיף ל"ו אף דצרורות ודאי לא יתהדקו בטוב רק שהקילו בזה מפני שאינו מקבל מים ולכן גבי הא דקסטלין אם נסתם בסיד וגפסים הרי הוא מקבל מים ופוסל כו', ולכן נראה שלא בצינור לחוד הקילו בעפר ונכבש מטעם שלא נעשה לקבלה אף גם כלי גמור כמו קדירה או עריבה שמלאה עפר ונכבש והעביר מים עליה לא תפסל המקוה אף דכלי גמור הוא מפני שאינו כלי קבול והמים לא באו לתוך הכלי וה"ז דומה להעביר המים באחורי הכלי או מצדי הכלי הנזכר במ"ב וכנ"ל, ואם היה העפר רך הרי המים יבאו תוך הכלי עצמה משא"כ בעפר או צרורות הנכבשים ולא עבור דנתבטל מתורח כלי כהבנת רבינו נ"ע רק עבור שאין לו תוך, ולפ"ז בעינן גם כאן שהמים יוכלו לעבור שלא ע"י דרך הצינור דאל"כ הרי כל הויות המים ע"י דבר המק"ט כמ"ש הרא"ש במ"ב וכנ"ל, וזה נראה אמת להלכה. ויתכן עוד דגם הא שהצריכו חטיטת שיעור רביעית בשל חרס הוא כדי שיחשבו המים שאובים אבל הויה ע"י טהרה לא הוי גם אם תטט רק כ"ש דהרי הצינור מק"ט כנ"ל וגם בזה בעינן שיוכלו המים לעבור זולת הצינור כמו במ"ב, ובזה צ"ע דהרי אפשר שהקילו בשל חרס עד רביעית מפני שעיקרו לא נעשה לקבלה וכנ"ל, ומעתה מובן אשר סתימת הסיד בכלי נקוב אין להחמיר כלל בזה עד שיהא סיד וגפסיס כד' הר"ש והרא"ש בסוף פרקין ואין כאן מקום להוסיף חומרא על דברי ד"ז רבינו הגאון נ"ע:

איברא שהרמב"ן ז"ל בב"ב ס"ו הביא בשם ספר יראים שהקשה מהא דתנן בעירובין בפרק חלון דמלא עפר או צרורות מערבין אחד ולא מצרכינן כבישה ותירץ דהכא גבי

חריץ שאני דמבטל ליה מתורת כלי הביאו בב"י ובתוי"ט ומשמע כד' רבינו נ"ע דהעפר מבטל ליה מתורת כלי. אבל באמת ד' היראים צע"ג דלא מצינו עפר שנכבש בכלי שיתבטל מתורת כלי ולשון הרא"ש במתניתין אבל אם נכבש העפר כו' נתבטל קבולו וכן הוא לשון הרע"ב דאין כאן בית קבול וכן מוכיחים ד' הר"ש דגבי פוסלים את המקוה כתב דלא נתבטל קבולו מוכח דע"י עפר נתבטל קבולו ולא כתבו שנתבטל מתורת כלי משמע שעדיין כלי הוא לענין טומאה רק שאין לו בית קבול והמים לא נחשבו שאובים כמו בהעביר המים אחורי כלים וכן הוא לשון הראב"ד בבעה"נ כבר נסתם אותו בית קבול וכשר. אכן הרא"ש בה"מ סי' ו' כתב אז נתבטל מתורת כלי, ונראה שכונתו דלענין שאיבה אין לו דין כלי שאין לו בית קבול, וכן יש לכוון ד' היראים דבעינן כבישה היטב שיתבטל מתורת כלי לענין שאיבה אבל מקבלת טומאה לא נטהר עי"ז, וראיה לזה דבעירובין ע"ח ע"ב אמרו דלענין מחיצה גם תבן הוי חציצה אבל לענין חציצה [פירש"י לידון כסתום דמשויא ליה כארעא] אי בטליה חיץ ואי לא בטליה לא חיץ, ובדף ע"ט ע"א אסיק רב אשי בשלמא חריץ למיטיימיה קאי [פירש"י הלכך סתם עפר בטיל ליה] אלא בית למיטיימיה קאי בתמיה ולכן בעינן שיבטלנו שם הרי מסקנת הש"ס דלבטלו מתורת בית בעינן שיבטלנו בפירוש רק חריץ שבקרקע דסתמא עומד לסתמו לכן אמרי' דמסתמא בטליה וא"כ חריץ הזה שבצינור דלא למיטיימיה קאי שהרי עשה החריץ בכוונה כדי לקבל הצרורות והעפר לזכך המים או כד' הראב"ד שעשה החריץ כדי לקבל העפר להחזירו על הגג וא"כ מסתמא לאו למיטיימיה קאי ולמה לא התנו בכאן דבעינן שיבטלו בשם כמו גבי בית ע"כ דהכא באמת לא נתבטל מתורת כלי רק דמימיו לא נחשבו שאובים. איברא דלשון הרמב"ן ז"ל שם שנכבש מאליו ונתבטל שם כו' א"כ נראה שדעתו דהך חריץ דומה לדין חריץ שבקרקע דמסתמא מבטל ליה רק דהכא בעינן שנכבש דוקא ואף דבכל הכלים לא מצינו שיתבטל מתורת כלי ע"י כבישת עפר אפשר דהאי צינור שהוקבע לעולם כמ"ש דהוי חקקו ואח"כ קבעו דינו כבית שאם ביטלו נתבטל מתורת בית כן גם החריץ שבצינור:

כתב על ד' ראב"י דתוספתא דבעי תערובת בחצר ולא כתב דבעי תערובת על הגג מוכח שגם הוא פי' הך ונותן לתוכו האמור בתוספתא היינו בגג בפ"ט לא לתוך מי הגג דזה לא מהני ובעינן דוקא שיהיה התערובת דרך המשכה ולדידיה ראב"י דתוספ' סובר כמשנתנו ובעי שיתערבו דרך המשכה ואח"כ יבאו למקוה, ומעתה גם לראב"י דתמורה שהתיר המשכה בלא תערובת מ"מ בנתערבו מקודם שלא בהמשכה ונקרא עליהם שם פסול לא מהני מה שימשיכם אח"כ דמנין לנו להתיר זה הרי גם ראב"י דתמורה לא התיר רק

בבאו בהמשכה לא בבאו שלא בהמשכה ונפסלו כולם ואח"כ ימשיכם, וגם בה"מ סי' ז' כתב הרא"ש דלראב"י דתוספתא בעי תערובת בחצר ואח"כ ירדו למקוה פסיקא ליה ג"כ דתערובתן על הגג לא מהני למשנתנו ולראב"י דתוספ' וא"כ גם לראב"י דתמורה אין לנו ראיה להתיר בזה שלא התיר רק בהמשכה בלא תערובת אבל לא בנתערבו שלא בהמשכה ואח"כ ימשיכם למקום אחר. כך נראה מוכח מד' הר"ש והרא"ש למעמיק היטב בדבריהם ולכן גם הטור ורבינו ירוחם לא כתבו להתיר רק ביש כ"א סאה מי גשמי' להמשיך לתוכן י"ט שאובים אבל באם כבר נפסלה על ידי השאובים לא מהני מה שימשיכם אח"כ רק הרמב"ם בפ"ד ה"ח מכשיר בזה כמשי"ת, ובב"י הבין דהר"ש והרא"ש מודים בזה להרמב"ם אבל ד' הר"ש אינם נראים כן דאם כן היה מפרש הך ונותן לתוכו האמור בד' ראב"י דהיינו שנותן על הגג בתוך המי גשמים ואין ראיה להתיר בקדמו השאובים ומדפי' שהתערובת הוא בחצר מוכח שדעתו דאם היה נותן תוך מי הגג לא מהני שכבר נפסלו וגם ד' הרא"ש נראים כן שהזכיר לשון תערובת בחצר ואף שכן הוא לשון התוספתא מ"מ הו"ל להזכיר לשון המשכה בחצר ומדכתב תערובת בחצר משמע שסובר דנתינת השאובים תוך מי הגג לא מהני אך ממה שלא הביאו הרא"ש וטור ד' הרמב"ם ולהשיג עליהן משמע קצת דמודו ליה, ולהר"ש והרא"ש צ"ע מפני מה אוקמוה בש"ס דתמורה מתניתין דשם כראב"י ולא אוקמוה כד' המשנה דידן דמצרכה תערובת מקודם דהרי ממשנה דשם אין ראיה דלא בעי תערובת קודם ומד' הרא"ש נראה דמפני דהכי הלכתא אוקמוה כראב"י, וי"ל דמשנתנו מוכת דבהיה רוב מן הכשר כשר גם אם לא היה כ"א סאה רק עשרים סאים כשרים וי"ט שאובים כשר להשלים אח"כ מ"ס וכמשי"ת לקמן וא"כ אין זה לפ"ח דאין כאן חשבון רק רוב כשרים ולכן אוקמוה כראב"י דמשמע מדבריו שמצריך כ"א סאה דוקא והרי כאן חשבון אבל בלא היה כ"א סאה גם אם היה רוב כשרים נפסלו הכשרים גם אם באו שאובים בהמשכה, ולהלכה יתבאר לקמן:

ב אבל הרמב"ם פי' דגם משנתנו לא מצרכה תערובת קודם ההמשכה וגם אם ממשיך י"ט שאובים לתוך כ"א סאה מי גשמים מותר ומה שאמרו במשנה היו מקלחי' בתוך המים היינו שלא באו בהמשכה וכן פי' הרע"ב והוסיף לומר דגם אם באו השאובים לחוך מי המקוה שלא בהמשכה ונפסלו כולם רשאי אח"כ להמשיכם למקום אחר, וכתב הב"י ובכ"מ שהוציא כן מד' רבין אמר ר"י בתמורה שם דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה היינו אף בבאו השאובים קודם ונפסלו כולם ואח"כ המשיכם דזה מיקרי שאובה שהמשיכוה כולה אפ"ה כשר ומקיל רבין כו' יותר מראב"י דחמורה שם שלא התיר

רק בבאו משוכים לתוך המי גשמים ושקיל וטרי הב"י בדעת הרמב"ם למסקנת הש"ס בתמורה אם ראב"י פליג ע"ז או לא ואסיק שם דנראה לו עיקר דראב"י לא הודה בזה והרמב"ם פסק כרבנן דמכשרי המשיכוה כולה. אבל לשון הרמב"ם שם בה"ח וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים ומילא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצינור ונמשכו הכל למקום אחר ה"ז מקוה כשר כו'. מבואר הוא שזהו לשון ראב"י דתוספתא המובא בר"ש ופי' הרמב"ם דמה שאמרו בתוספ' ונותן לתוכו היינו לתוך מי הגג [שלא כד' הר"ש והרא"ש שפירשו דנותן על הגג בפני עצמן] ומה שאמר ומערבן בחצר אין הכונה שיערבן בחצר רק שימשיכן בחצר אבל תערובתן כבר היה מקודם בעודן על הגג, אך אפשר דראב"י דתוספתא מקיל יותר מראב"י דתמורה ומתיר אף בנפסלו כל המים מקודם להמשיכן אח"כ, ומדבריו בפי' המשנה נראה שפי' גם דברי המשנה כן דמה שאמרו שנתערבו על מעלות המערה היינו שנתערבו מקודם שלא בהמשכה ואח"כ המשיכן למערה וכן פי' הרע"ב דברי משנתנו. ובאשכול סי' נ"ב פי' כן ד' ראב"י דתוספתא שמכשיר אף בבאו מקודם השאובים שלא בהמשכה וכבר כתבתי דהר"ש והרא"ש לא פירשו כן ודקדוק לשון התוספתא שאמרו ומערבן בחצר מוכיח כד' הר"ש והרא"ש שעל הגג נתנן בפ"ע ולא נתערבו עדיין], אך מה שפי' הרמב"ם דהיינו הך דרבין אר"י דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה וכמ"ש הב"י שכן מורה באמת דקדוק לשונו בפ"ד ה"ח צע"ג דא"כ למה נאדו לאוקמי מתניתין דתמורה הכי דמה שאמרו דאין המים שאובים פוסלים אלא לפ"ח היינו שיהיו כ"א סאה כשרים ואז מותר אף בבאו השאובים קודם אם ימשיכן אחר כך למקום אחר, ואפשר שדברי המשנה מוכיחים דאיכא מאן דמחמיר בהא והרי רבנן מקילים יותר וכמ"ש רש"י שם, אבל לא נייח דאכתי נימא באמת דמשנתנו מכשרת בכל גווני בהיו כ"א סאה מ"ג בין באו בהמשכה מקודם או שימשיכם אח"כ ואיכא מאן דמחמיר היינו ראב"י דבעי שיבאו לשם השאובים בהמשכה. ואפשר שדקדקו בש"ס מדקתני פוסלים את המקוה משמע דאיכא מקוה כשרה ולשם באו השאובים ואה השאובים באו שלא בהמשכה הרי כולם נפסלו דלכן קרא זה בשם שאובה שהמשיכוה כולה, ולפי"ז א"ש מה שלא הביאו שם דברי משנתנו דמכשרת ברבייה והמשכה מפני דמשנתנו מכשרת אף בנפסלו כל המים מקודם ועדיין הדבר דחוק, ונראה שהרגיש הוא ז"ל בעצמו דוחק פירושו ולכן הביא ד' חכמי המערב שהכשירו לגמרי שאובה שהמשיכוה כולה בלתי כ"א סאה כשרים כפשט דברי ר"י שם ולא הרעים עליהם כאשר הרעים בפי' המשנה שלו מפני שראה בעצמו שפשט הש"ס שם מורה כן רק שלא ראה מי שעשה מעשה כן כמ"ש שם בה"ט

ולכן נדחק לפרש ד' הש"ס דהמשיכוה כולה היינו בנפסלו ע"י השאובים. וגוף ההוראה היה נראה דתלי זה במ"ש לעיל פ"ג מ"ב בדין מי מקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים דלהראב"ד וסייעתו אין דינם כפסולים כולם ואין פוסלים מקוה אחרת רק לפ"ח ולדידהו מהני המשכה אף בנפסלה מקודם ולהרמב"ם דכל מימיה נפסלו ופוסלת אח"כ בשלשה לוגים ממנה למקוה אחרת לא תהני להו המשכה אבל הרי הרמב"ם עצמו סמך להקל בזה, איברא דמה שהרמב"ם הורה בזה להקל לסמוך על ד' רבין דמכשיר שאובה שהמשיכוה כולה יחידאה הוא דהרי כל הפוסקים כתבו דלא קיי"ל כרבין כמבואר בב"י, והשאלתות והראב"ד והאשכול כתבו דגם רבין לא אמר רק דלא פסלי אבל אינן מצטרפים להכשיר כמבואר בתוס' תמורה ובבעה"נ ובאשכול באורך אף שהמה פירשו ד' רבין כפשטה דמכשיר שאובה ממש שהמשיכוה מ"מ מובן שאין סמך להקל מד' רבין, ומה שהאשכול התיר בזה בנפסלה מקודם ע"י שאיבה להמשיך אח"כ איהו לשיטתיה דפסק גם לעיל כהראב"ד דאם נפסלה ע"י ג' לוגים אינה פוסלת אחרת אלא לפ"ח, אבל לדעת הרמב"ם שפסק שם להחמיר צ"ע להקל בהך דהכא להמשיכה אח"כ אם כבר נפסלה ע"י שאובים, אבל מאחר שהש"ע סתם כדעת הרמב"ם וכבר כתבתי כ"פ דהעיקר דכולה שאובה דרבנן אין לזוז מפסק הש"ע, אבל כל בע"נ יחוש לעצמו אם יוכל לתקן בדרך אחרת לא להתיר המשכה מקוה שכבר נפסלה על ידי שאיבה וכמ"ש דכן מוכיחים דברי הר"ש והרא"ש:

ג תו כתב הב"י להקשות על הרמב"ם דמתניתין לא בעי תערובת קודם איך תתיישב לשון המשנה שאמרה:

אימתי בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה ותירץ דבא לאפוקי אם לא היה כ"א סאה מ"ג אף שהיה שם רוב כשרים תפסל ע"י שלשה לוגים בהמשכה ודוקא רוב שיעור מקוה בעינן והשמיענו במשנה דאם נתערבו מקודם אף שלא הוכר בדרך הליכתן שהיו כ"א סאה קודם שבאו לשם ג' לוגים מ"ע הרי גם השאובים לא הוכרו ולכן מתכשרים אף בלא הוכר כ"א סאה להדיא משא"כ בבאו המשוכים לתוך המקוה בעינן שיהא שם כ"א סאה דוקא. וצע"ג דהרי במשנתנו לא הוזכר כלל שיעור רוב שיעור מ"ס רק רוב מן הכשר ומשמע דגם בהיו שם עשרה סאים ובאו שם ט' משוכים כשר להקוות עליהן, ועוד דהרמב"ם פי' דברי המשנה דאיירי שנתערבו מקודם תוך עוקה ולא נתערבו דרך המשכה רק שבאו השאובים לתוך הכשרים ואח"כ ימשיכן למקום אחר כמש"ל, אבל מוטב הו"ל לפרש דבא לאפוקי אם השאובים קדמו בהמשכה דאז לא מהני מה שיבאו שם כ"א סאה מי גשמי' דגם להב"י ע"כ הדין כן דכיון שהצריך כ"א סאה דוקא ממילא מובן דאם קדמו המשוכים ואח"כ באו הכשרים הרי לא היו שם כ"א סאה כאחת ואף אם באו הכ"א

סאה כאחת כגון שנפרצה מחיצה בין המשוכים להכשרים ג"כ לא יתכשר להב"י דבעינן שיקדמו רוב שיעור מקוה דוקא וכ"כ הרמ"א בסעיף מ"ד דאם קדמו השאובים לא מהני והוציא כן מד' הב"י ומשמע דאף שבאו הכ"א סאה כאחת לא מהני [ולא הביא הרמ"א מ"ש הב"י דבעינן כ"א סאה דוקא ולא מהני רוב כשרים ואפשר שסמך בזה על ד' הש"ע שם שהזכיר בלשונו רק כ"ס ומשהו ממילא מובן דפחות מרוב שיעור מקוה לא מהני], וכ"כ האשכול בסי' נ"ב וז"ל ולא קאמר שנתערבו קודם אלא לאפוקי שאם היו הפסולים הנמשכים תחלה במקוה לא מצטרפי ע"כ, וזה לדעתו דסובר דרוב שאובים בהמשכה לא פסלי ולא מצטרפי כדעת השאלתות בתוס' חמורה שם וממילא להרמב"ם אם קדמו המשוכים דינן ג"כ כרבו המשוכים דפסלי ובנחל אשכול שם כתב דגם הרמב"ם מודה בקדמו השאובים משוכים דלא פסלי רק דלא מצטרפי, ואין זה נייח דכיון דהרמב"ם אינו מודה לסברת השאלתות לחלק בין פסול לאינו מצטרף ממילא כל היכא דהמשוכים אינן מצטרפים פסלי כמו ברבו המשוכים דפסלי מיעוט הכשרים לדעתו כן גם הכא בקדמו המשוכים יפסלו רוב כשרים. והש"ך בסקצ"ט הוסיף לומר דאם קדמו המשוכי' ונפסלו הכשרים לא מהני מה שימשיכם אח"כ למקום אחר דעתו דקדמו המשוכים דינו כרבו המשוכים דלא מהני בזה המשכה למקום אחר, ובאשכול סי' נ"ב התיר בקדמו המשוכים להמשיך אח"כ למקום אחר ועשה ק"ו דאם נפלו השאובים שלא בהמשכה לרוב כשרים ונפסלו כולם מהני המשכה אח"כ [זה לדעתו דסובר כהרמב"ם כמש"ל באות ב' וכ"פ בש"ע] כ"ש הכא בקדמו השאובים המשוכים דאינן פוסלים רק דלא מצטרפי לדעתו דסובר כהשאלתות מכ"ש דתהני המשכה אח"כ, וק"ו דידיה פריכא הוא דהרי ברבו המשוכים לדעתו ג"כ לא פוסל ולא מצטרף ולא מהני המשכה למקום אחר, וצ"ל דשאני רבו המשוכים דהמיעוט בעל לגמרי וכליתא דמי משא"כ ברבו הכשרים שפיר עשה ק"ו מאם באו השאובים לתוך הרוב שלא בהמשכה דמהני המשכה אח"כ הרי עכ"פ דעת האשכול דקדמו המשוכים לא הוי דינן כרבו המשוכים, וא"כ דברי הש"ך צ"ע דמנא ליה לומר גם לדידן דליתא להק"ו דאנן פסקינן דקדמו המשוכים דפסלי כמש"ל מ"מ אין ראיה לאסור דהרי עכ"פ רבו הכשרים והרי להאשכול קדמו המשוכים אין דינן כרבו המשוכים כמו כן גם לדידן קדמו המשוכים דפסלי מכל מקום אין דינן כרבו המשוכים ומהני המשיכה אחר כך כמו בבאו השאובים לתוך הרוב שלא בהמשכה דמהני המשכה אחר כך מפני שרבו הכשרים כן בקדמו המשוכים תהני המשכה אח"כ דהרי כאן רבו הכשרים ועוד דלהלכה איכא ק"ו דאף דאנן פסקינן דלא כהשאלתות מ"מ לענין להתיר להמשיך אח"כ נוכל לצרף דעת השאלתות דקיל יותר קדמו המשוכים ורבו הכשרים

מאם באו השאובים לתוך הכשרים שלא בהמשכה, אך יש להצדיק ד' הש"ך דאם קדמו המשוכי' לא מהני ריבוי הכשרים אח"כ מפני דלר"ת וסייעתו שהבאתי לעיל פ"ב אמרינן קמא קמא בטל אבל אם באו הכשרים כאחת כגון שנפרצה המחיצה אפשר שיש לסמוך על האשכול להתיר להמשיכן למקום אחר ובצירוף דעת הר"ש שכתב להתיר אף בקדמו המשוכים כמש"ל באות א':

ולפמש"ל כ"פ דמים טמאים פסולים לטבילה ואנחנו שכולנו טמאים כולה שאובה שהמשיכוה המים נטמאו קרוב לומר שפסול מן התורה ופסלי, ואין לסמוך על השאלתות דגם השאלתות לא התיר רק באם לא נטמאו המים וא"כ בהיו שם רוב כשרים מקודם ואח"כ באו המשוכים הטמאים נתבטלו בתוך הכשרים וכשיושלמו למ"ס פקע טומאתן כמש"ל דנטהרו בהשקה ומן התורה אף רביעית מי מקוה מטהר בהשקה וגם מדרבנן כשנשלמו למ"ס הרי כאן מקוה כשרה של מ"ם, אבל בקדמו המשוכים לר"ת אמרינן קמא קמא בטל כמש"ל, (עיין לקמן פ"ה מ"ה שכתבתי לצדד להקל ע"ש באות ט') ואם באו כאחת הרוב כשרים הסומך על האשכול להתיר להמשיכן אח"כ אין מזניחין אותו, ואם היו שם כ' סאה כשרים ובאו כ' סאה משוכים, הפרישה התיר להמשיכן אח"כ והט"ז בסקנ"ד חולק ואוסר ויש לחוש לשיטת הר"י דחוזר וניער דאף דחששא דאורייתא אין כאן דמה"ת נטהרו ע"י השקה מ"מ הרי כאן מחצית שיעור טמאים מדרבנן ע"כ צ"ע למעשה, רק בבאו עוד מים כשרים להתרבות על המשוכים אפשר שיש להקל:

ד נשוב לראות מ"ש מרן הב"י דלהרמב"ם לא מכשרינן בהמשכה רק דוקא בכ"א סאה מי גשמים אבל ברוב כשרים אם אין שם רוב שיעור מקוה לא מהני המשכה ואם היו שם כ' סאה כשרים נפסלו ע"י שלשה לוגים משוכים וכתבתי לעיל שמד' הרמב"ם אין לו סיוע אך סתימת דברי הרמב"ם והפוסקים שכתבו כולם זה הדין על כ"א סאה ולא כתבו סתמא על רוב כשרים מוכיח כדברי הב"י, וגם ממה שרצו לאוקים משנה דתמורה כראב"י ושם אמרו דבעינן לפי חשבון ואם רוב כשרים די הרי אין כאן חשבון ומוכח דבעינן חשבון כ"א סאה או כ' סאה ומשהו כדברי הרמב"ם והש"ע, אבל רבינו נ"ע בצ"צ ריש פ"ג כתב בפשיטות דרבייה והמשכה מכשרינן ברוב כשרים אף באין שם רוב שיעור מקוה וראייתו מכרעת מהא דלקמן פ"ו מ"ג בשלשה מקואות בכל אחת כ' סאה והשאוב באמצע דהמקואות כמו שהיו ופירשו הר"ש והרא"ש דלא חיישינן להשאובים שירדו לשם דעל ידי המשכה באו ויש כאן רבייה והמשכה, הרי אף שלא היו שם רק כ' סאה מכשרינן בהמשכה הובא בש"ע סעיף נ"ה ובט"ז וש"ך שם. ומה שנתלבט הט"ז בסקס"ט בלשון הר"ש שכתב ומה שנתערב ממנו עם כל א' נתבטל ברוב קודם שירד למקוה

וכעין זה כתב הרא"ש שם פשוט, הוא דכונת הר"ש והרא"ש ליישב משנה דשם עם מה שפירשו הכא במשנה דידן דלא הכשירו רבייה והמשכה רק בנתערבו קודם שירד למקוה ובעת תערובתן היו משוכים כמש"ל באות א' ולדידן לא צריכינן לזה דאנן פסקינן כראב"י דאף בבאו שלא בתערובות כשרים כמש"ל. איברא שיש לדחות דממשנה דשם אין ראיה דנוכל לומר דהכשרים מדחו את השאובים ולא באו שם מן השאובים כמ"ש הט"ז שם, אבל הרי הר"ש והרא"ש פירשו דעבור רבייה והמשכה מכשרינן ופסיקא להו דלא בעינן רוב שיעור מקוה דוקא והתוספתא המובא בר"ש שם מסייעא להו שאמרו שני מקואות של כ' סאה א' שאוב ואחד כשר וירדו שנים וטבלו אפי' אדומים והלבינו המקואות כמות שהיו הובא בש"ע סעיף נ"ו, והרי כאן בבירור באו השאובים להכשרים ואפ"ה מכשרינן ע"י רבייה והמשכה, ומה שהקשה:

הותר להטביל בתוכה מטעם אחר דהרי המים שבתוך הכלי הם תלושים והם עצמן מקבלים טומאה ואם יטבילו בתוכן כלי הטמא מאב הטומאה או ראשון לטומאה יטמאו המים ושוב לא סלקא טבילה במים כאלו וכמ"ש כ"פ שהתורה צותה להטביל בתוך מקוה טהרה שהמים יטהרו את הנטבל בהם והמים לא יתטמאו כגון שהם מחוברים לקרקע אבל מים שבתוך הכלי תלוש גם אם אין הכלי נחשב לכלי משום שאובין מ"מ הרי המים תלושים ומקבלים טומאה דזה פשוט דמים הנמצאים בכלים אף אם הכלים נקובים לא עבור זה יוטהרו המים מלקבל טומאה דכל מים תלושים מחבורן לקרקע מקבלים טומאה והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור שהן עצמן טהורים ומטהרים הנטבל בתוכו אבל אם הן עצמן מקבלים טומאה אינן מטהרים את הנטבל בהם לכן א"א לאוקמה בשוקת תלושה ונקובה כשפ"ה דבזו א"א להטביל ופסולים המים לטבילה מה"ת לא עבור הכלי רק עבור גוף המים שנפסלו מלטהר את הנטבל בהם כל היכא שנתלשו מחבורן בקרקע, וכמש"ל בפ"ב שכן הוא במרדכי בשם ר"י וכן הוא בתוי"ט לקמן רפ"ה בשם מהר"מ ז"ל דכלים פסולים לטבילה מפני טומאת המים יע"ש וכמש"ל. ואם נימא דהשוקת היה בתוך צור שגדל שם מברייתו ונחשב כמחובר לקרקע או שקבעו ולבסוף חקקו לפמש"ל דקבעו על דעת להבטל שם עולמית נחשב כמחובר גמור והמים שבתוכו לא הוו כתלושין א"כ לא נצרך לן לנקב כשפ"ה. ואף דאכתי הוי מצינן לאוקמה לענין ביטול מתורת כלי ואיירי בנתבטלה מתורת כלי ע"י נקב כשפ"ה ואח"כ נתחברה חבור חזק לארץ דעדיף מקבעו ולבסוף תקקו כמש"ל במ"ג, אפ"ה לא רצו בש"ס לפרש כן מתרי טעמי, חדא דלמה הורגלו כולם להטביל תוך שוקת הזו ולא בשארי מקואות שהיו בירושלים וגם למה עשאו המקוה תוך השוקת ולא בתוך בור סוד

ככל מקואות שהורגלו בהם. ועוד דפסיקא לבעלי הש"ס דלענין ביטול מתורת כלי לא הוו פליגי ב"ש ועיקר מחלקותן הוא לענין ערוב מקואות דכן מבואר בתוספתא הובא בר"ש לקמן פ"ו מ"ה בעריבה מלאה כלים והשיקוה למקוה דר"י אומר משום ב"ש דבכלי גדול ד"ט ובקטן ברובו והיינו לענין תבור ועירוב מקואות לא לענין לבטולי מתורת כלי, וגם ר"י דמתני' לקמן פ"ו גבי שידה ותיבה שבים שאמר לשון הזה בכלי גדול ד"ט ובקטן ברובו משמייהו דב"ש קאמר לה, ולקמן יתבאר עוד דהכרח הש"ס הוא דאם היה בה מ"ס א"כ היתה כלי גדולה היה די לה פתת ד"ט ומוכת דהיתה קטנה ובעינן פחת רובה [ולקמן יתבאר אם גבי שוקת דמתניתין סובר ג"כ ר"י כב"ש] ולכן פירשו בש"ס דשוקת יהוא לא היה בה מ"ם אבל היו בה מים מועטים ומחוברת למקוה שלם שבצדה ומפני דכלים קטנים כבד הדבר לטובלן תוך מקוה גדולה שלא יפלו לקרקעית המקוה [עיין ר"ש לקמן ספ"ז שכ"כ גבי מחט] לכן עשאו שוקת של אבן בצדה ובתוכה מעט מים והיו טובלים תוך השוקת כל הכלים וע"ז פליגי ב"ש ומצרכי פתת רובה או ד"ט: (ג) ומעתה נוכל לומר דשוקת יהוא היה אבן גדל שה מברייתו או קבעו ולבסוף חקקו רק שלא היה בו מ"ס, אבל צ"ע קצת דהרי לקמן פ"ו מ"ז בדין עירוב מקואות לא נחלקו שם ב"ש ואפשר דמסתה לן תנא לקמן בפ"ו בכולה פירקין כב"ה וכן מוכת קצת ביבמות ט"ו שהביאו משם דעירוב מקואות כשפ"ה לומר דב"ש פליגי בהא אבל יותר נראה לומר דבשיעור עירוב מקואות לא פליגי ב"ש וכאן איירינן בשוקת שחברה בסיד והיתה כלי והמים שבתוכה פסולים ונכשרה ע"י חבור למקוה כשרה ולכן פליגי ב"ש וסברי דבעינן שיופחת רובא, אבל ג"ז לא יהלם למאי דאסיק הרא"ש לקמן רפ"ה דכלי המחובר למקוה מן הצד אין מטבילים בתוכה ע"י חבור למקוה כמשי"ת גזרה דלמא יטביל בתוך כלי, לכן נראה לומר דכאן איירינן בשוקת שהיתה כלי אבל נבטלה מתורת כלי ע"י הנקב כשפ"ה וזה הנקב כשפ"ה היה למטה בצדה שאינה יכולה לקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה, ומפני פסול דמים תלושים לא היה אפשר להטביל בתוכה אם היה בה מ"ס כנ"ל רק שהיתה מחוברת למקוה שלמה ובזה פליגי ב"ש ומדרכי שיופחת רובה מפני שהמים שבתוכה פסולים למקוה מן התורה כאמור באופן דג' אנפי יש כאן אם מחוברים מקום חסרה למקוה שלמה והמים כשרים להטביל בהם רק שאחת חסר שיעורה בזה לכ"ע די בנקב כשפ"ה [ואם אחת מהן שאובה דפסולה מדרבנן יתבאר לקמן] ואם כלי שלמה מחובר למקוה מן הצד לכ"ע אין מטבילים בה אף מחוברת ברובה או בכולה ואם כלי שבור ונבטל מתורת כלי ובו מים מחוברים למקום כשפ"ה דאז המים פסולים מן התורה מפני שהם תלושים אז לב"ה סגי בנקב כשפ"ה ולב"ש בעינן שיופחת רובה וקיי"ל

כב"ה דשוב אין המים מקבלים טומאה מאחר שמחוברים למקוה כשרה בשיעור כשפ"ה נחשבו כולם כמחוברים לקרקע וכשיעור מקוה שלמה כשרה, ובתוספתא דמכלתין בפ"ה גרסינן עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה כשפ"ה הובאה ברא"ש לקמן וברי"ש פ"ו מ"ה ופירשה הרא"ש דאיירי שם באם מי המקוה מקיפין אותה מכל צד לכן די בעירוב כשפ"ה אף שהיא כלי שלמה ומסיים ע"ז בתוספתא רי"א משום ב"ש בכלי גדול ד' טפחים ובקטן ברובה והיינו ב"ש דפרקין, ולפמ"ש דמודים ב"ש בעירוב מקואות החסר עם השלם שדי בכשפ"ה אפ"ה שם בעריבה מתמרי ב"ש מפני שהמים בתוך כלי גמור אף שהמים מקיפים אותה מכל צד מ"מ מאחר שהמים עצמן הם בתוך כלי גמור בעינן בהו חיבור ברובן כמו דמחמרי הכא באם המים הם בתוך כלי שבור שנבטל מתורת כלי ובצד המקוה מפני שהמים הם תלושים כן מתמרי ג"כ אם המים הם בתוך כלי והם באמצע מי המקוה, ולפ"ז יחלקו ב"ש גם על דין שידה ותיבה שבים הנשנה לקמן בפ"ו ט"ה שהוא דין אחד עם הא דעריבה כמ"ש הרא"ש לקמן, וכן הוא במשנה דלקמן בפ"ו דר"י חולק בהך דשידה ותיבה שבים וסובר דבעינן בכלי גדול ד"ט וקטן ברובו ומשמייהו דב"ש קאמר לה כדמוכח מתוספתא הנ"ל, ואפשר דבהך דשוקת יהוא לא יסבור ר"י כב"ש דכיון דהכלי נבטלה מתורת כלי אף שהם תלושים לא גרע ממקוה חסרה שדי בשפ"ה רק בכלי שלם המוקף במים סביבותיו חשש ר"י להורות כב"ש שיבאו לטעות להתיר טבילה תוך כלי שלם וסובר כב"ש בתדא היינו בכלי מוקף במים ופליג עלייהו בכלי שבור המחובר למים, וכ"כ הר"ש לקמן בחד שנויא דסובר כב"ש בחדא כו'. ואם נפרש כפשט דברי הש"ס ביבמות דב"ש פליגי על כל דין ערוב מקואות וגם במקוה חסר המחובר לשלם בעינן פתת רובא א"ש בפשיטות דר"י לא הודה בזה לב"ש רק בכלי שלם המוקף במים החמיר כב"ש וכלי שבור המחובר למקוה דינה כשאר עירוב מקואות:

ד ומה דסיימו שם בתוספתא פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל כו' בסיד ובגפסיס פוסל כו', לפי דרך הרמב"ם פ"ו ה"ד פירושו דבסיד וגפסיס עדיין הוא פוסל לענין להטביל בתוכו דאף שנבטלה מתורת כלי ומימיו לא חשיבי שאובים עדיין פסול לטבול בתוכו מפני שמימיו נקראים תלושים ופסולים למקוה מן התורה עד שיקבענו בארץ חבור גמור או יבנהו כמ"ש הרמב"ם שם [ועיין לקמן באות ו' שהוא עצמו פי' קצת בסגנון אחר] ואז נחשבו מימיו מחוברים לארץ כגוף הקרקע וכשרים להטביל בתוכן ואם אינן מחוברים לקרקע אין טובלים בהן ואינן פוסלים את המקוה כי לא נעשו שאובים ובבואן למקוה מים יוכשרו להטביל בתוכן, והב"י מקשה למה צריכינן לעשותו כבנין והרי כבר נבטל

מתורת כלי, ולדברי מבואר הענין היטב דבמים תלושים אף שאינן בתוך כלי שלם המים מקבלים טומאה ופסולים למקוה מן התורה עד שיחברנו בארץ דאז נתשבו כמחוברים, ומובן מזה: מזה דכלי שלם אף שחברו בארץ חבור גמור והיינו חקקו ולבסוף קבעו אף שבארתי לעיל בפ"ג דמעיקר הדין כל שחברו חבור חזק עולמית נחשב כקרקע אפ"ה פסלוהו למקוה ואפשר שגם מימיו פוסלים את המקוה כמש"ל] מפני גזרה וכמו שנת"ל במ"ג. והא דתנן לקמן השידה והתיבה שבים דמותר להטביל בתוכן אם הם נקובים כשפ"ה הובא ברמב"ם ה"ח אינו כהבנת הכ"מ דנקב זה לבטולי מתורת כלי דזה לא היה מועיל דגם אם נבטל מתורת כלי עדיין יופסל להטביל בתוכו מפני שמימיו חלושים אבל נקב זה יועיל לחברו לתוך מי הים ונחשב כמקוה כשרה ולכן אף שלא נבטל מתורת כלי כלל כגון אם הוא מקבל מים מן הנקב ולמטה או אף שהנקב הזה הוא עצמו פה הכלי די בזה בחבור כשפ"ה וכמ"ש הרא"ש לקמן רפ"ה דכל שמי הים או המקוה מקיפו מכל צד ומחובר להם כשפ"ה לא בעינן לבטולי מתורת כלי דע"י חבורו כשפ"ה נחשב כמו המקוה ממש רק שאם הוא מן הצד אז אסור להטביל בתוכו עד שנבטלנו מתורת כלי האמור. זה הוא ביאור המשניות ותוספתות ע"פ הרמב"ם ז"ל וע"פ פשט המשנה ותוספתא אבל עכ"ז דעתו ז"ל לא הושלמה לגמרי עם דברי אלו:

ח כי הרמב"ם ז"ל כתב סתמא בפ"ו ה"ג אבל כלי שחברו פוסל את המקוה אע"פ שחברה בסיד ניקבה מלמטה או מן הצד כשפ"ה כשרה ואינה פוסלת את המקוה ע"כ. ומשמע דבכל כלי קאמר דבעינן נקב כשפ"ה, ובה"ד כתב הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה ונקבו נקב המטהרו וקבעו בארץ ועשהו מקום ה"ז כשרה ע"כ, הרי הצריך נקב המטהרו מידי טומאה. ומ"ש הכ"מ ליישב זה דבה"ג איירי בכלי אבן לא נייח וגם מ"ש דבה"ג איירי בחברו בסלע וכאן איירי בחברו בארץ ג"ז אינו במשמע כלל. והנראה לדעתי בהבנת דבריו דבה"ג איירי בכלי שאינו מחובר בארץ והוא תלוש ועומד ולכן הצריכו בו כשפ"ה לבטולי מתורת כלי ואף דלענין טהרה מטומאה נבטל כ"ח המיוחד למשקין בנקב ככונס משקה ולאוכלים שיעורו כזיתים אפ"ה החמירו בזה והצריכו כשפ"ה מפני שתלוש הוא ואם יבאו להטביל בתוכו לא יתכשר כ"א ע"י שיתחבר למקוה שלם כשפ"ה כנ"ל לכן גם לענין ביטול מתורת כלי היינו לענין מים היוצאים מתוכו למקוה חסרה הצריכו דוקא כשפ"ה מחשש דאם יכשירו מימיו ע"י נקב כ"ש בכ"ח יבאו גם להטביל בתוכו ע"י חבורו למקוה בחבור כ"ש ולכן הצריכו לעולם כשפ"ה אף לענין הכשר מימיו, ומה שאמר כשרה ואינה פוסלת את המקוה כונתו כשרה להטביל בתוכו ע"י חבור למקוה שלמה ואינה פוסלת כו' היינו מים היוצאים ממנו, אבל לא יתכן לפרש

כשרה היינו להטביל בתוכו אם יש בו מ"ס דזה א"א דאכתי מימיו תלושים הם ופסולים למקוה מן התורה כאמור, ובה"ד איירי שם בענין אם חברו לתרץ בחבור חזק דמימיו לא הוו תלושים ולכן לאפוקי מתורת כלי די בנקב המטהרו דהיינו בכ"ח המיוחד למשקים שיעורו בכונס משקה ואם מיוחד לאוכלים שיעורו כזית ולא בעינן כשפ"ה ואז מותר גם להטביל בתוכו אם יש בו מ"ס דהרי מימיו מחוברים בארץ, ולא גזרו בזה אטו עירוב מקואות כשפ"ה מפני דכלי שחברו בארץ הוכשר להטביל בתוכו ביש בו מ"ס בלתי עירוב מקואות ודי בזה בנקב המטהרו לאפוקי מתורת כלי משא"כ בכלי תלוש דא"א להטביל בתוכו בשו"א כ"א ע"י חבור למקוה שלם ואז במינן בו כשפ"ה ולכן גם לענין ביטולו מתורת כלי הצריכו כשפ"ה כנ"ל. ולכן סיים בה"ד סתמו בסיד וגפסיס עדיין פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ כו' מפני דכאן איירי בכלי שחברו בארץ חבור חזק ונעשה בקרקע כאמור, זהו הנראה לי בדעתו ז"ל דשיעור כשפ"ה חומר הוא בכלי תלוש מן הארץ אף לענין פסלות מימיו היוצאים ממנו מחשש טבילה בתוכו, ולפי"ז נראה דמה שאמר כגון חבית גדולה או עריבה גדולה היינו של חרס דסתם חבית האמור בש"ס הוא של חרס שאז כשחברו בארץ די בנקב המטהרו שהוא בכונס משקה אבל אם היה כלי עץ דשיעורו בכלי בע"ב כרמונים אז בעינן גם כאן כרמונים, ומה שאמר סתמא בה"ג שדי בכשפ"ה סמך על מה שכתב בה"ד דאף בחברו בארץ בעינן נקב המטהרו ומכ"ש בכלי תלוש בעינן נקב המטהרו דכלי חלוש חומר החמירו בו שלא יהא פחות מכשפ"ה אף שנבטל מתורת כלי בפחות מזה אבל אם שיעור דכשפ"ה הוא פחות משיעור המטהרו מטומאה ודאי דלא מהני בכלי תלוש מכ"ש מדין כלי המחובר לארץ. ומה דסיים בה"ד עדיין הוא פוסל את המקום עד שיקבענו בארץ דמשמע דגם מימיו פוסלים את המקוה משום שאובים אף שאינו טובל בתוך הכלי הוא מפני דקאי על חבית של חרס ששיעור המטהרו הוא בנקב כ"ש ואם אינו מחובר בארץ בעינן בו כשפ"ה גם לענין מימיו שלא יחשבו שאובים שגזרו בזה מחשש טבילה בתוכו ע"י עירוב מקואות כאמור ולכן בעינן בים דוקא שיקבענו בארץ דאז די לו בנקב כ"ש ומותר גם להטביל בתוכו אבל אילו היה חבית של עץ דטהרתו במוציא רמון לא בעינן לחברו בארץ לענין מימיו שלא יפסלו את המקוה, אבל להטביל בתוכו אכתי אסור עד שיחברנו בארץ או שיחברו למקוה שלמה בעירוב מקואות, באופן שלדעתי אין כאן רק שני דינים דכלי שחברו בארץ בעינן בים נקב המטהרו כל אחד כמשפטו ואז מותר גם להטביל בתוכו אם יש בו מ"ס ואם לא חברו בארץ בעינן נקב כשפ"ה אף בכלי שנטהר מטומאה בפחות מכשפ"ה ואם לא נטהר בכשפ"ה בעינן ביה נקב המטהרו, וזה דוקא לענין מימיו שלא יפסלו את המקוה

אבל להטביל בתוכו לעולם אסור עד שיחברנו בארץ או שיחברו למקוה שלם. ונראה מדעתו דכלי שלם המחובר כשפ"ה למקוה שלמה פסול להטביל בתוכו כמ"ש בפ"ט שם ה"ט במעין שהעבירו ע"ג השוקת דפסול רק באם הים או המקוה מקיפו מכל צדדיו אז הותר להטביל בתוכו כדעת הרא"ש הנ"ל וכמו שהעתיק הוא ז"ל דין שידה ותיבה שבים בפ"ו ה"ח. וכאמור וכמש"ל דהך שידה ותיבה שבים לא איירי לענין ביטול מתורת כלי כהבנת הכ"מ רק גם אם הוא כלי גמור אם הים מקיפו מכל צדדיו ומחובר כשפ"ה מותר לטבול בתוכו ומן הצד אם הוא מחובר אסור לטבול בו אם הוא מחובר כשפ"ה. והא דאמרינן בכלי תלוש אם נקוב כשפ"ה אין מימיו פוסלים את המקוה נראה דלאו דוקא אינו פוסל אבל גם מותר לעשות ממנו מקוה לכתחלה היינו ממים המקלחים על ידו לתוך חפירה בארץ רק שבתוכו אין לטבול מפני שמימיו מקבלים טומאה אבל אם לא נטמאו המים שבתוכו שלא שלטה בהן יד אדם מותר לעשות מהן מקוה לכתחלה אם יקלחו מימיו לתוך הארץ דכשיתחברו לקרקע לא יקבלו שום טומאה אם יהיה בהן מ"ס כמ"ש הרמב"ם רפט"ו מה' ט"א דמים שיש בהן מ"ס המחוברים לארץ אף שהיו שאובים מקודם לא יקבלו טומאה אח"כ בחבורן בארץ, וגם באין בהן מ"ס אין טומאתן אלא מדרבנן כמש"ל בפ"ק ולכן מותר לעשות מקוה לכתחלה מאלו המים שהיו בכלי תלוש מנוקב, אך אם נטמאו המים ע"י נגיעת אדם בעת שהיו בכלי תלוש המנוקב אין לעשות מהן מקוה וכמו שהארכתי בזה בריש פרקין ובמשניות דפ"ב, וכ"ז בארתי דעתי ע"פ הנחתי דמים תלושין פסולים למקוה מן התורה והוא ענין ברור לדעתי, אבל ברמב"ם עצמו לא נתבאר בשום מקום דבר מזה ולא עוד אלא שנראה מדבריו היפך זה שהרי הוא התיר בפ"ו ה"ב להמסיך מיד למקוה דרך סילונות של מתכת ולא התנה שיהיו המים מחוברים למקורן ומשמע דאף שהמים באים ממי גשמים שעל הגגות או מנהר ונתלשו ממקורן אפ"ה מותר והרי המים יקבלו טומאה מן הסילונות שמסתמא נטמאו ע"י מגע טמא מת כי אינן קבועים בארץ ולדידי מים שנטמאו אין להם שום דרך טהרה למקוה: כ"א ברוב מקוה כשרה כמש"ל ומשמע דלא איכפת ליה כלל עבור טהרת המים, ולומר שסמך עצמו על מה שכתבתי לעיל פ"ב בשם הרא"ש דאם נתלשו שלא לדעת אדם אינן מקבלים טומאה, זה, רחוק מאד גם כי לדעתו אף מים מחוברים מקבלים טומאה מדרבנן כמש"ל בפ"ק [רק דכתבתי לדעתו דאם יושלמו למ"ס פקע טומאתן] ולכן אפשר לפרש הנחת דעתו מה דבעינן שיקבענו בארץ דוקא עבור חשש טבילת כלים הוא דאף שנבטלה מתורת כלי ע"י נקב המטהרו מ"מ לא הותר להטביל בתוכה מחשש הרואים שיתירו לטבול בתוך כלי שלם, וכמו שאסרו בכלי שלם המחובר למקוה

מן הצד כשפ"ה לדעת הרא"ש פן יבאו לטבול בתוך כלי כמו כן חשו גם בכלי שבור להטביל בתוכה בלא חבור למקוה שלם ובעינן תרתי שיבטלנה מתורת כלי ושיתחבר למקוה כשפ"ה ואז מותר גם להטביל בתוכה ובזה בעינן לדעתו שהנקב יהא כשפ"ה אף אם הכלי נתבטל מתורת כלי כמש"ל או שיחברנה ויקבענה בארץ ואז מותר גם בנקב המטהרו לחוד וזה קרוב בדעתו ז"ל. אבל להנחתי דמים תלושים פסולים למקוה מן התורה דבריו מוכרעים ומוכרחים כמשי"ת עוד בעז"ה: (ו) ויסוד דעתו ז"ל בזה ליישב מה דבמשנתנו הצריכו בשוקת שיהא בנקב כשפ"ה וכמש"ל באות ב' דהך וכמה יהא בנקב כשפ"ה האמור במתניתין קאי אדלעיל מינה כפי' הרע"ב ובתוספתא בקסטלין התירו בנקב כמלא מחט [ולא רצה לחלק בין כלי אבן לשאר כלים כמו שחלקתי לעיל באות א'] ולכן חילק הוא ז"ל ביניהם דבמתני' איירי בכלי תלוש דאסור לעולם להטביל בתוכו עד שיחברנו למקוה שלם לכן גם לענין פסול מימיו היוצאים ממנו הצריכו נקב כשפ"ה כשיעור עירוב מקואות והתוספתא איירי בקסטלין המחובר בארץ די בנקב המטהרו והכשירו בנקב כמלא מחט דכך שיעורו לטהרה אם הוא כ"ח וגם אם הוא כלי עץ יתכן דכך שיעורו לטהרה מפני דאינו כלי בע"ב כמש"ל באות א', והך בד"א מן הצד האמור בתוספתא יפרש ג"כ כמש"ל באות א', ולכן סיים בתוספתא סתמו בסיד וגפסיס עדיין פוסל את המקוה לדעתו יתפרש דגם מימיו פוסלים את המקוה מפני דאין כאן נקב כשפ"ה וכל שלא נתחבר חבור יפה בארץ בעינן ביה ניקב כשפ"ה (וזה דלא כמ"ש באות ד' לפי פירושי דהתוספתא איירי רק לענין להטביל בתוכו אז בעינן לחברו בארץ ולהכשיר מימיו די בנקב כ"ש אף בתלוש. ולדעתו ז"ל גם מימיו פסולים בכלי תלוש עד שיהא בו נקב כשפ"ה] וגם כשיהיה בו נקב כשפ"ה לא הוכשר להטביל בתוכו עד שיחברנו בארץ או יחברנו למקוה כשפ"ה כאמור, והך דאריב"ב מעשה בשוקת יהוא כבר כתבתי דבש"ס דיבמות פירשוה לענין עירוב מקואות וכמש"ל באות ב' דא"א לפרשה באופן אחר דלשון על גבה מוכיח שהיו טובלים בתוכה וזה א"א בשום פנים להטביל בכלי תלוש עד שיתחברו כשפ"ה למקוה שלמה, ולדעתו ז"ל א"ש ביותר מה דלא אוקמוה בש"ס במחובר בארץ ויש בה מ"ס מפני דאז לא צריכינן לניקב כשפ"ה ודי בנקב המטהרו מטומאה [ואין זה נייח כ"כ דהשוקת היתה כלי אבן ואין לה שיעור נקב המטהרו] ולכן הוכרחו לאוקמה בכלי תלוש והכשירוה להטביל בתוכה ע"י תבור למקוה כשפ"ה, וגם השוקת נבטלה מתורת כלי דאם היתה כלי שלמה לא היה מהני חבור כשפ"ה בצד המקוה כאמור. והא דאמרינן בתוספתא אר"א בר"י הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה פי' הב"י לדעתו דהך לטהרה היינו כשיעור טהרה מטומאה וזה דרך דרש.

ונראה יותר שהרמב"ם פי' כפשוטו דר"א בר"י הכשיר בניקב כמלא מחט וסובר הרמב"ם דקסטלין הזה כ"ח הוא וכך הוא שיעור טהרתו לטומאה אם היה מיוחד למשקין ולמד מזה לכל הכלים שכך יהיה דינן לבטלן מתורת כלי בשיעור טהרתן מטומאה דכן הדעת נותן שדין שאובים תלי בהא דביטול מתורת כלי לענין טומאה וצ"צ לדחיקת הב"י. אך זאת נפלא ממני מדוע לא כתב הרמב"ם דאם ניקבה מן הצד בעינן שלא תוכל לקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה שהרי זה מבואר במשנה ותוספתא דקסטלין, ואם נימא שסמך על מ"ש בה"ד דבעינן נקב המטהרו מטומאתו ומכש"כ בכלי תלוש דבעינן כשפ"ה יצטרך ג"כ שלא תקבל כ"ש, ז"א דהרי איהו כתב בפי"ח מה' כלים דשארי כלים לבד כ"ח כל שניקבו בכדי טהרתן לא איכפת לן אם הוא מקבל עדיין מים אפ"ה נטהר מטומאתו, וגם בכ"מ יש שיעור לענין טומאה כמה יחזיק אחר שניקב שיהא מקבל טומאה וכאן הצריכו שלא תקבל מים כ"ש ולמה השמיט זה הרמב"ם ולא זכרו כלל וגם הב"י לא עמד ע"ז כלל ולא זכיתי להבין זה, ולהלכה ודאי קיי"ל כפשט ד' המשנה ותוספתא דכאן החמירו יותר מלענין טומאה ובעינן שלא תקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה:

היוצא מכל האמור לפרושי במשנה ותוספתא יש חילוק בין כלים המקבלים טומאה ובין שארי כלים דשוקת שהיא כלי אבן וכן כלי גללים וכלי אדעה שיעור ביטולן מתורת כלי לענין שאיבה הוא כשפ"ה דכך שיעורן לענין עירוב מקואות ואפשר דגם כלי עץ הבאים במדה יהיה שיעורן כשפ"ה וכלים המקבלים טומאה שיעורן כשיעור טהרתן מטומאה והיינו בכ"ח המיוחד למשקין שיעורן בנקב כ"ש והמיוחד לאוכלים שיעורן כשיעור כמוציא זית וכלי עץ אם הוא כלי בע"ב שיעורן כרמונים ואם הוא כלי אומן או קסטלין המקלח מים בכרכים שיעורו בנקב כ"ש, וכ"ז לענין מימיו שלא יפסלו המקוה אבל להטביל בתוכה לעולם אסור עד שיחברנו בארץ מפני דכל שהוא תלוש מן הקרקע הרי המים שבתוכן מקבלים טומאה ואין טבילה בתוך מים שיטמאו עבור טבילת הכלי עד שיחברנו בארץ או יחברנו למקוה שלמה כשפ"ה, ולהרמב"ם החילוק באופן אחר דכלי תלוש שא"א להטביל בתוכו כ"א ע"י עירוב מקואות כשפ"ה לכן גם לענין ביטול מתורת כלי הצריכו כשפ"ה אף אם הוא כלי שיבטל בשיעור כמוציא זית לענין טומאה אפ"ה כאן לענין שאיבה בעינן כשפ"ה ובכלי המחובר לקרקע די בנקב המטהרו מטומאה היינו בכ"ח כשיעור האמור בהם ובכלי עץ אם הוא כלי בע"ב שיעורו כמוציא רמון וכן בכלי תלוש פשיטא דאם הוא כלי עץ מבע"ב בעינן כמוציא רמון, והא דמטהרינן בכלי חלוש ע"י נקב כשפ"ה או כמוציא רמון היינו דוקא לענין מימיו היוצאים דרך כלים אלו [אך באופן שלא שלטה בהן יד אדם בעת שהיו בכלי התלוש דאם שלטה יד אדם כבר נטמאו

ושוב אין רשאין לעשות מהן מקוה שלמה בפ"ע] אבל להטביל בתוכן לעולם אסור מפני שמימיו תלושים ומקבלים טומאה או מחשש טבילת כלים עד שיחברנו בארץ חבור חזק או יחברנו למקוה שלמה כשפ"ה, אבל כלי שלא נבטלה מתורת כלי אף שיצפרפו למקוה שלמה אין להטביל בתוכה מגזרה פן יבאו להטביל בתוך כלי ואם המים של המקוה יקיפו אותה מכל צד אף אם הוא כלי שלמה מותר להטביל בתוכה ע"י חבור כשפ"ה, וכל היכא דמטהרינן הכלי בניקבו באופנים האמורים בעינן שלא תקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה אם הנקב הוא מן הצד אף שלענין טהרה מטומאה יש שיעור בכ"ח כמה יחזיק שיקבל טומאה, וכן בכלי עץ להרמב"ם לא יקבל טומאה אם מחזיק מן הנקב ולמטה אפ"ה לענין שאיבה החמירו בזה שלא תקבל מים כ"ש מן הנקב ולמטה, זהו העולה לפ"ד הרמב"ם ז"ל מד' המשנה ותוספתא:

ז איברא שיש מקום לפרש דברי הרמב"ם ז"ל באופן אחר דלא ס"ל כלל שיעור אחר חוץ משפ"ה וכפשט ד' מתניתין דבעינן כשפ"ה בכל הכלים אף דלבטולי מפורת קבלת טומאה יש שיעור פרטי לכל כלי הכא לענין שאובים השוו דינם בכשפ"ה דכך הוא שיעור עירוב מקואות והשוו לזה גם ביטול מתורת כלי ואף שימצא קולא מזה לענין כלי: עץ דשיעור כמוציא רמון לא חשו לזה דכאן בקבלת מים תלי מלתא והצריכו כשפ"ה להשוותן לעירוב מקואות, ולא ס"ל הך דתוספתא שהורה ר"א בר"י להתיר בכמלא מחע ופסק כת"ק דתוספתא וכסתם מתניתין, ומה שכתב בה"ד הלוקח כלי גדול כו' וניקבו נקב המטהרו כו' לאו נקב המטהרו מתורת קבלת טומאה קאמר רק המטהרו לענין שאובים וקאי אדלעיל מינה בה"ג שהצריך ניקב כשפ"ה ועלה קאמר דאם עשה נקב כזה וקבעו בארץ כשר גם לעשות מקוה בתוכו ובלא קבעו בארץ נכשר רק לענין מימיו שלא יהיו שאובים ולא לטבול בתוכו. ומה דסיים שם סתמו בסיד או בגפסיס עדיין הוא פוסל את המקוה היינו לענין לטבול בתוכו אבל מימיו לא הוו שאובים כיון שיש בנקב שיעור כשפ"ה, ולית פרכא על פירוש זה ומ"מ העיקר נראה כדרך הראשון שכתבתי בפירוש דבריו:

והנה רבינו נ"ע בצ"צ חיו"ד סימן ק"ע כתב בפשיטות דמה דחשש הרמב"ם לענין להטביל בתוכה הוא עבור חשש הכלי לא עבור המים עצמן ונראה ודאי שכן מטין ד' הרמב"ם ז"ל שלא תשש עבור טומאת המים עצמן כמש"ל סוף אות ה', אבל גם אם הרמב"ם ז"ל לא כוון לזה לדעתי הדברים מוכרחים מעצמן דכל היכא שלא נתחבר לארץ מים תלושים מקבלים טומאה ואין בהם טבילה מן התורה. ומה שהביא שם רבינו נ"ע ראיה להתיר טבילה במים תלושים מגל שנתלש ובו מ"ס דטהור לטבילה, ראיה זו אינני

מכיר דגל שנתלש כו' מהים מחובר הוא לארץ כדאסקינן בחולין ל"א וכ"פ בש"ע סעיף ה' דבאויר אין טובלים בו וכיון שהוא מחובר בארץ אף שנתלש מחיותו מ"מ אין בו לתא דטומאה כי לא יקבלו טומאה ארבעים סאה מים המחוברים בארץ, ולא עוד אלא דגם אם הגל באויר פשיטא דאין לו שום טומאה דהרי נחשב הוא לזוחל מן הים כמ"ש הש"ך בסק"ל דאף שנתלש מהים חיותו רב וכך הוא דרך זחילתו וכמחובר לים נחשב דלכן מטהר בזוחלים כמ"ש הש"ך שם, וגם מי מקוה שנתלשו מעצמן ועומדים באויר נראה דאין להם שום לתא דטומאה כל היכא שלא נתלשו בידי אדם ולא באו לכלי אף שנעקרו ממקורן מ"מ אין תלישתן ע"י אדם ולא קרינן בהו וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא ודוקא מים הבאים לידי אדם או בכלים מקבלים טומאה לא מים כאלו שלא נחו ובאו בכלי, ואף אם לא נודה לד' הרא"ש שכתבתי בפ"ב ונימא דנתלשו שלא בכונה מקבלים טומאה זהו כשבאו ונחו על איזה דבר לא כשהם תלושים ועומדים באויר, ואיך שיהיה גל שנתלש מהים לית ביה דררא דטומאה כלל משא"כ מים בכלי נקוב שנבטל מתורת כלי פשיטא דמים שבתוכו תלושים מיקרו ומקבלים טומאה ודוקא לענין לטבול בתוכן לא לפסול המים שיצאו ממנו חוץ. וגם רבינו נ"ע הבין כן דהרמב"ם מצריך חבור בארץ לענין לטבול בתוכה דוקא רק שכ"כ בשם הב"י, וז"א דהב"י הבין דאף מימיו פוסלים להרמב"ם אם לא חברו בארץ וכמ"ש הש"ך בסקכ"ה ולפמ"ש לעיל נ"מ גם ענין מימיו בשיעור הנקב כנ"ל:

ח אך זה צע"ג להנחתי דמים התלושים בכלי נקוב פסול לטבול בתוכו מן התורה [אף כי רואה אנכי שלא קדמני אדם בהנחה זו וגם רבינו נ"ע לא עלה על רוחו סברא זו בכל תשובותיו גם בתשובה הארוכה בסי' קע"ו לא חשב כן מ"מ כך הוא האמת לדעתי בלי ספק כלל], א"כ איך נסמוך להתיר כשחבר הכלי בארץ הרי לא הכשירו בש"ס קבעו ולבסוף חקקו רק לענין שאיבה דרבנן אבל לענין דאורייתא נחשב כתלוש ומקבל טומאה לרבנן דר"א בפט"ו דכלים מ"ב והכי קיי"ל כמ"ש הרמב"ם פי"א דכלים הכ"ד וכמבואר בש"ס ב"ב ס"ו ע"ב וא"כ איך נסמוך להתיר לטבול בתוכה אם המים פסולים מן התורה הרי כתלוש נחשב גם אתר שחברו בארץ, ואמנם אנכי העליתי לעיל במ"ג בדין הצינור מראיותי ממשניות דכלים דגם חקקו ולבסוף קבעו בטל לענין טומאה אם חברו לעולמי עד מ"מ הרי הרמב"ם כאן לא הצריך חבור לעולמי עד רק שיקבענו בארץ משמע דאף חבור לשעה די וכמו שאמר דפקקו בסיד ובבנין נחשב כמחובר וכן אמר דאם הוליכו ע"ג הארץ ומירח בטיט מן הצדדים נחשב כמחובר לענין זה והרי בחבור כזה שהיא לשעה הרי רבנן דר"א מטמאי בדף. ואף שכתבתי לעיל שלדעתי רבנן דר"א לא טמאו

רק מדרבנן ומן התורה גם חבור לפי שעה מיקרי מחובר בארץ ואין לו טומאה מן התורה הרי אין לי יסוד חזק ע"ז שם שטהור מן התורה בחבור לפי שעה כמש"ל עוד דרכים בזה, וגם הרי גם לדברי מ"מ מקבל טומאה מדרבנן מיהת וגם כאן יחשבו המים כתלושין מדרבנן מיהת ויפסלו למקוה מדרבנן שהמים יקבלו טומאה מדרבנן ואיך נסמוך ע"ז להתיר לטבול בתוכה, ורבינו נ"ע בסימן ק"ע הוסיף להקשות להבנתו שם כהבנת הב"י דמה דמצריך הרמב"ם חבור בארץ חששא דרבנן היא אפ"ה הקשה איך תהני לזה חבור בארץ דאף איסור דרבנן אם היה קודם שחברו בארץ לא יבטל אח"כ ממה שחברו בארץ דלכן פסלינן בצינור שחקקו ולבסוף קבעו אף לענין שאיבה דרבנן מפני שקדם איסורו קודם שחברו בארץ כמבואר בש"ס שם, ולדידי אם היה כאן רק איסור דרבנן בלתי חברו בארץ נוכל לומר דאף לרבנן דר"א יצא מתורת כלי למלתא דרבנן דהרי כתב הרמב"ם בפי' המשנה פט"ו דכלים דפשוטי כלי עץ שטומאתן דרבנן גם לחכמים דר"א אין להם טומאה כשחיברן בארץ והוכחתו היא מד' הש"ס בב"ב הנ"ל שהקשו בפשיטות א"ה אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי פי' דנתיר בשאיבה דרבנן ותירצו שא"ה דאיכא תורת כלי עליו בתלוש משמע שדוקא לענין שאובים מחמרינן מפני שהיה עליו תורת כלי אבל לענין טומאה כה"ג במלתא דרבנן בטל מתורת כלי וכמש"ל במ"ג בזה. [שוב ראיתי בד' רבינו נ"ע בסימן קע"ו ח"א אות ט"ו הביא ד' רמב"ם אלו ומסתפק בהן יע"ש], וא"כ אם הא דהצריך הרמב"ם חבור בארץ היה בזה איזה תשש דרבנן היינו יכולים לסמוך על מה שנתחברו בארץ שדי בזה לענין טומאה דרבנן אף דהיכא שהיה כלי לגמרי לא התירו אף לענין שאיבה דרבנן הוא מפני דמחזי כשאובים לא רצו להקל בזה. ואכתי צ"ע דמנא לן להקל בחבור לפי שעה דמה שמטהרינן בפשוטי כ"ע להרמב"ם אפשר שזהו דוקא בחבור לעולמי עד לא בחבור לשעה אבל לפמ"ש דפסול דאורייתא הוא איך נסמוך להקל בזה וגם פשט הש"ס דב"ב דקבעו ולבסוף חקקו כתלוש נחשב לענין מלתא דאורייתא וכגוונא דהרמב"ם שלא ביטלו לעולמי עד מנלן להתיר. ומה שצדד רבינו נ"ע בסימן ק"ע לסמוך על יש פוסקים כר"א בב"ב שם דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע כמבואר בחו"מ סימן צ"ה צע"ג דאף אם יש פוסקים כן כר"א זהו דוקא לענין מכירה או לענין שבועה דבכלל קרקעות הוא אבל לא לענין טהרה מטומאה דבזה ודאי קיי"ל כחכמים וכמש"ל במ"ג דלאו כל הדברים שוים דהרי לענין שחיטה לכ"ע נחשב כתלוש, תדע דהש"ך פסק שם בחו"מ דבית לכ"ע נחשב כקרקע לענין שבועה והרי לענין הכשר זרעים אסיק ר"פ בחולין ט"ז דלכ"ע נחשב כתלוש וע"כ לאו כל אנפי שוין בזה וכמש"ל במ"ג ואין ראיה ממכירה ושבועה לענין טהרה וכמ"ש החת"ס בתשובה סימן ר"ב שהבאתי

לעיל מ"ג וד' רבינו נ"ע צ"ע, ואם המים באים לתוך הגיגית הנקובה שלא לדעת אדם יש לצדד קצת להקל בזה ע"פ ד' הרא"ש שכתבתי לעיל פ"ב דמים שנתלשו שלא לדעת אדם אינן מקבלים טומאה אבל צ"ע מה נקרא שלא לדעת אדם דאפשר דאף אם המים באים מעצמן לתוך הגיגית ע"י צינורות המקלחים מהגגות או מהנהר מ"מ אם היה הכנה ע"י אדם מיקרי תלושים לדעת אדם ומכש"כ אם האדם פועל שביל הלוך המים זה ודאי מיקרי נתלשו לדעת אדם וגם שם כתבתי שד' הרא"ש עצמן צע"ג אם יש לסמוך ע"ז למעשה: איברא שברמב"ם פ"ב מס' ט"א ה"ט ופי"ט מה' כלים ה"ג כתב דכ"ח נקוב כשרש קטן אין המים שבתוכו מכשירים את הזרעים והרי הם כמו שאינן בכלי יע"ש, א"כ דעתו דמים בכלי נקוב הרי הם כמחוברים לקרקע, וא"כ יש לומר לכאורה דגם לענין טומאה הדין כן שאינן מקבלים טומאה דכמחוברים נחשבו, אבל א"א לומר כן שהרי הוא עצמו כתב בפט"ו מה' ט"א דמים מחוברים לקרקע מקבלים טומאה, ואף דלא קיי"ל כותים בהא כמש"ל בפ"ק מ"מ מובן מזה שדין הכשר חלוק מדין קבלת טומאה, וא"כ אף דקיי"ל דמים המחוברים אינן מקבלים טומאה מ"מ אלו שהם בכלי נקוב אין ללמוד מהכשר שלא יקבלו טומאה והרי כתב הרמב"ם פ"ב מהט"א ה"ה דמים שאובים שנתנן בקרקע אינן מכשירים ופשיטא דמים שנטמאו לא יופקע טומאתן כשיתנן בקרקע דלא מצינו טהרה למים טמאים רק בהשקה למי מקוה לא ע"י חבורן לקרקע וע"כ שטומאה חלוק מהכשר. ועוד שגוף דברי הרמב"ם דמים בכלי נקוב אינן מכשירין, רש"י ותוס' לא הודו בזה שהוא למד כן מדברי הש"ס דשבת צ"ה ע"ב דאמר רבא ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ופירשה הרמב"ם שמים שבתוכן אינן מכשירין ורש"י ותוס' פירשו דזרעים הגדלים בחובו לא יקבלו הכשר דכנטועים בקרקע דמו אבל מים שנמצאו שם כתלושים דמו ומכשירין, וא"כ לרש"י ותוס' אין ראיה כלל משם ואף להרמב"ם אין ראיה משם דע"כ טומאה חלוק מהכשר ומים בכלי חלוש נקובה ודאי מקבלים טומאה וא"כ לא ידענא פתרי להתיר בכלי נקוב בחבור לפי שעה לטבול בתוכה:

ט אכן אם נתחברו בחבור חזק ובטלו שם לעולם נראה שיש להתיר בניקב בכדי טהרתו, לא מיבעיא להנחת הפוסקים דהחשש הוא עבור טבילת כלי דאם ניקבה חששא דרבנן הוא להטביל בתוכו בלא חבור בארץ יש לסמוך להקל כמו בקבעו ולבסוף חקקו שהתירו לענין שאיבה דרבנן בב"ב ס"ו אף להנחתי דחשש מים תלושים פסול דאורייתא הוא בנתלשו לדעת אדם אפ"ה יש פנים להקל ע"פ מה שהעליתי לעיל במ"ג דמה דהחמירו בקבעו ולבסוף חקקו למלתא דאורייתא הוא מפני שנוי השם כדברי הש"ס דב"ק אבל מעיקר הדין גם חקקו ולבסוף קבעו נחשב כמחובר ופסלוהו מפני שהיה עליו שם כלי

בתלוש, וא"כ בניקב בכדי טהרתו דאין עליו שם כלי בתלוש וגם שנוי השם אין כאן שפיר דמי לטבול בתוכה אף לחשש תלושים דאורייתא וקיל הכא מקבעו ולבסוף חקקו שנשתנה שמו משא"כ הכא דחבורו לארץ יחזק את מה שבטלו מתורת כלי ואין עליו שם כלי כלל. איברא שיש לפקפק בזה לומר דלענין תלישת המים דינו כחקקו ולבסוף קבעו דכמו דחקקו ולבסוף קבעו שהיה שם כלי עליו בתלוש חשו לומר שלא נתבטל שם כלי ממנו בחברו לארץ אף לענין שאיבה דרבנן כמו כן הכא לענין חשש תלוש הרי היה שם תלוש עליו קודם שחברו לארץ אף אחר שניקב כדי טהרתו וע"י חבורו לארץ לא יופקע שם תלוש ממנו כמו שלא הופקע שם כלי ממנו בחקקו כו'. ועכ"ז נראה דאין לחוש לזה לא מיבעיא לפ"ד הפוסקים שכתבתי לעיל במ"ג דמתירין בקבעו ולבסוף חקקו לטבול בתוכה וע"כ מימיו לא נחשבו כתלושין ואף שמתחלה היה תלוש ע"כ כשחברו אח"כ בטל שם תלוש ממנו וכמו כן בכלי נקוב בטל שם חלוש ממנו אף להאוסרים בקבעו ולבסוף חקקו לטבול בתוכה לאו עבור חשש תלוש הוא דאם היה נחשב כתלוש הים הכלי מקבל טומאה מדאורייתא דאם המים שבתוכה יחשבו כתלושים גם הכלי תחשב כתלוש וע"כ דהכלי לא נחשבה כתלוש דהרי לא הוצרבו בש"ס דב"ק לומר דבשאיבה דרבנן הקילו רק מפני קושיא דשנוי השם אבל לא מחמת דנחשבה ככלי ממש דבזה לא היו מקילים גם בדרבנן והטעם דחקקו ולבסוף קבעו דהיה עליו שם כלי כתלוש חשו לומר דגם בחבורן לא פקע שם כלי ממנו ויבאו להתיר גם בשאר כלים ולכן פסלו אף בג' לוגים משא"כ שם תלוש הכל יודעים דכשחברו בארץ פקע שם תלוש ממנו ומימיו לא יקבלו טומאה וכמחוברים נחשבו. גלל כן נראה דאם נקב כדי טהרתו וחברו בארץ ובטלו שם קיל מקבעו ולבסוף חקקו דהתם איכא שנוי השם משא"כ הכא, ולפי"ז יש לומר דגם אם אחר שחברו בארץ סתמו בסיד וגפסיס שהיא סתימה הפוסלת בכלי תלוש אפ"ה כשחברו בארץ וסתמו אח"כ לא איכפת לן דאין כאן שנוי השם דעבור הסתימה לא ישתנה שמו בשם כלי וצ"ע בזה:

• וכל זה אתי שפיר להנחתי לעיל במ"ג דמה שטמאו רבנן בדף של מתכת בקבעו ולבסוף חקקו הוא באם, לא ביטלו לעולם רק בדרכו להסירו לפרקים חשו לטמאותו וכמו שהוכחתי לעיל מכמה משניות. ומה דחשו בצינור בקבעו כו' למלתא דאורייתא הוא מפני שנוי השם א"כ בבטלו לעולם בכלי שניקב כו' אין חשש אבל לפשט ד' הש"ס דב"ב דרבנן טמאו בדף של מתכת אף בקבעו לעולם אף שנראה שאין זה רק חששא דרבנן דלכן התירו בצינור שקבעו כו' לענין שאיבה דרבנן אפ"ה מאחר שחשו לענין טומאה גם בקבעו ולבסוף חקקו בקביעות לעולמי עד א"כ אכתי שם תלוש עליו מדרבנן ומימיו

יקבלו טומאה מדרבנן ואין להתיר לטבול בתוכם אף בכלי שניקב וחברו בארץ דשם תלוש עליו כמו לענין טומאה שם כלי עליו, ויש לחלק דגם אם רבנן טמאו בדף בחבור לעולמי עד זהו דוקא בנקרא שם כלי עליו אחר שחברו בארץ חשו לטמאותו מדרבנן אבל לענין מימיו שיחשבו כתלוש לא החמירו וכמש"ל במ"ג להוכיח דמים הנחים על כותל בנין אינן מקבלים טומאה, וכן מצאתי בתוס' ב"ב ס"ג ע"ב ד"ה אהני מתהום בו שכתבו בפשיטות שדרכן היה לעשות מקואותיהן על הגגות דשם תלוש ודאי לא הוי במחובר לעולם. ובזה יש להצדיק קצת גם ד' הרמב"ם שהתיר אף בחבור לפי שעה לפמש"ל דרבנן דדף איירי בחבור שדרכו להסירו לפרקים ואפ"ה לא חשו רק שנשתנה שמו לכלי חשו בו לענין טומאה משמע דשם תלוש פקעו ממנו אף בדרכו להסירו לפרקים. ואכתי לא שמעינן להתיר רק בחבור חזק אף שדרכו להסירו לפרקים אבל בחבור קל כמ"ש הרמב"ם לא מצאתי סמך להתיר. סוף דבר נראה דבחבור קל או אף בחבור חזק ודרכו להסירו לפרקים אין לנו ראיה להתיר אבל בחבור חזק ובטלו שם לעולם נראה להתיר בכלי שניקב בכדי טהרתו לטבול בתוכה. ובקבעו ולבסוף חקקו לענין לטבול בתוכה כתבתי לעיל דאין לעשות מעשה לכתחלה ובדיעבד לא מהדרינן עובדא, וזהו טעמו של ד"ז רבינו הגאון החסיד מלאדי נ"ע שהצריך בעשיית התיבה תוך המקוה לחברה חבור חזק לרצפת המקוה ולבטלה שם לעולם ולא סמך על ד' הרמב"ם להתיר בחבור קל מפני שד' הרמב"ם אינן מוכרעים בתוספתא דנוכל לפרש מה שאמרו סתמו בסיד וגפסיס עדיין הוא פוסל כו' לאו לענין לטבול בתוכה איירי רק לענין מימיו שלא יפסלו את המקוה וכפי' הר"ש והרא"ש שיתבאר לקמן וסיד וגפסיס הוי סתימה חזקה ושם כלי עליה כמשי"ת ולכן הצריך חבור חזק וביטול לעולם. ומה שהצריך בעשייתה שלא להיות שם כלי עליה בתלוש הוא מפני שחשש לדעת הראב"ד שיתבאר לקמן בעז"ה ורבינו נ"ע האריך בזה בצ"צ סימן קע"ו:

יא עתה נבאר יתר דעת הפוסקים הר"ש והרא"ש כתבו דאף שפשט המשנה מוכחת להצריך ניקב כשפ"ה מ"מ לפי ד' הש"ס דיבמות שאוקמוה למתניתין לענין עירוב מקואות ולדעתם גם זה שאמרו במשנה וכמה יהא בנקב כשפ"ה יתפרש ג"כ לענין עירוב מקואות [דלא כמ"ש לדעת הרמב"ם והרע"ב] מוכח דהש"ס סובר להלכה כר"א בר' יוסי בתוספתא דקסטלין שדי בנקב כל שהוא ולכן פירשו בש"ס ד' המשנה דאיירי לענין עירוב מקואות [עיין לעיל אות ב' מ"ש שראייתם אינה מכרעת דפסיקא לבעלי הש"ס: דב"ש לא פליגי על דין ביטול מתורח כלי] ולכן הסכימו להלכה לפסוק שדי בשוליה בנקב כ"ש ושוב אין המים שאובין פוסלים את המקוה אף שעדיין כלי הוא לענין טומאה

בכ"ח המיוחד לאוכלים שיעור כמ"ז ובכלי עץ שיעורו כמוציא רמון מ"מ לענין שאובים הקילו, בזה וכ"כ בספר האשכול סימן נ"ז וכ"נ מד' הראב"ד בבעה"נ שכתב בסוף פרק ד' משער המים שאין המקוה נפסל בשאיבה עד שיהיו המים שאובין בכלי שיש בו בית קבול ולא בית קבול פירות אלא בית קבול משקים כו' והיינו דאם נקבה כ"ש הרי אין לה בית קבול משקין, אך באמת לכאורה זה לא יתכן כ"א בפסול שלשה לוגים שאובים או כולו שאוב למ"ד שאובה דרבנן אבל הר"ש והרא"ש דסברי כולו שאוב מן התורה איך יוכשרו על ידי נקב כ"ש והרי הוא כלי שלם מן התורה ולמה הכשירו סתמא בניקב כ"ש אף אם כל המים באו ע"י כלי כזו, ולזה יש לומר דחז"ל קבלו דפסול שאוב הוא דוקא ע"י כלי המחזיק מים ולא חלו מידי בדין קבלת טומאה דהרי כלי גללים וכלי אבנים שאינן מקבלים טומאה וכן כלי גדול המחזיק מ"ס אף שאינו מקבל טומא' מ"מ פוסל משום שאיבה כדלעיל בריש פרקין וכמו כן להיפך כל כלי שאין לו בית קיבול מים אף שעודנו מקבל טומאה אין מימיו פוסלים משום שאובין, ויש להטעים עוד דגם לענין טומאה הרי כל כ"ח המיוחד למשקין שיעורו בכונס משקה ורק עבור יחודו לאוכלים בעינן ביה כמוציא זית וכן כלי עץ דכלי בע"ב שיעורו כמוציא רמון הוא עבור יחודו לרמונים דלכן כתב רש"י בסוכה ו' שהבאתי לעיל באות א' דכלי אומן נטהרים בנקב כ"ש, וא"כ לענין שאיבה חשבתו התורה לכל הכלים כאילו הם מיוחדים למשקין דפסול שאיבה הרי הוא ע"י מים ונטהרו בנקב כ"ש ומה דמקבלים טומאה ע"י יחודו לאוכלים או לרמונים לא איכפת לן ולכן החמירו להיפך באם הנקב בצדו דבעינן שלא יקבלו מים כ"ש מן הנקב ולמטה אף דכל כ"ח יש שיעור בשבריו לענין טומאה כמה יקבל שיקבל טומאה כמבואר בפ"ב דכלים מ"מ לענין שאיבה החמירו בזה מפני שהוא מקבל משקים, ומה שהצריכו בנקב מן הצד שיעור כשפ"ה אין לזה טעם רק השוו דינו לדין עירוב מקואות כו' ולפ"ז שיעור נקב כ"ש האמור כאן יהיה לפחות שיעורו ככונס משקה דזהו שיעור הזוטר בכלי חרס כמבואר בשבת צ"ה ובר"ש רפ"ג דכלים וברמב"ם רפי"ט מהלכות כלים:

יב ומה שיש לעיין עוד לפ"ד הרא"ש בה"מ סי' י"א י"ב דאין מזחילים ע"י דבר המקבל טומאה ויליף לה מקרא דמקוה מים יהיה טהור הויתן ע"י טהרה תהא א"כ איך יעשו כל המקוה ממים הנשאבים בכלי המקבל טומאה אף דפסול שאובים אין בו מ"מ בעינן הוייתו ע"י טהרה, ויש לומר דהרי פסול שאובים פוסלים גם אם היו המים יכולים לבא שלא ע"י שאיבה ופסול ע"י דבר המקבל טומאה לא פסל הרא"ש באם יכולים המים לבא בלעדי זה כמ"ש הרא"ש בפרקין מ"ב, וא"כ מאחר שאמרנו דפסול שאיבה לא הוי כ"א כדין קבלת טומאה בכלי המיוחד למשקין וכל שאינו מקבל טומאה במיוחד למשקין

אין לו דין שאיבה אף שמקבל טומאה ע"י יחודו לאוכלים וכדומה כמו כן נימא דגם פסול על ידי דבר המקבל טומאה אינו כ"א בכלי המקבל טומאה בהי' יחודו למשקין אבל זו שניקבה ככונס משקה הרי נטהרה אם היה יתודה למשקין מיקרי זה הויה ע"י טהרה אף שגוף הכלי מקבל טומאה מפני יחודו לאוכלים. ואף כי לפי המבואר בזבחים כ"ה ע"ב אין מזחילים גם ע"י ירקות מפני שמקבלים טומאה אף שאין בהם פסול שאיבה וכן לקמן פרק ה' מ"ה אסרו להזחיל ע"י קנה כו' אפ"ה יש לומר דכלי שניקב כ"ש קיל יותר מפני שאם היה מיוחד למשקין היה נטהר בנקב כזה לכן אין בו דין הוייתן ע"י דבר המקבל טומאה, ורבינו נ"ע בסי' קע"ו ח"א אות ג' כתב ליישב זה דהגיגית מחזקת מ' סאה ואינה מקבלת טומאה אבל מדברי הרא"ש נראה דלא נחית לזה וטעמו כמ"ש דע"י נקב כ"ש לא מיקרי מקבל טומאה, ועכ"ז הענין דחוק למאד. וראיתי בחשו' הרא"ש כלל ל"א סי' ז' שהקשה שם על הר"י והרמב"ם דסברי דכולו שאוב דרבנן הרי מן התורה בעינן הוייתו ע"י טהרה וכולו שאוב אין הויתו ע"י טהרה [והיא קושיית הר"ש לעיל בפ"ב מ"ג והמציא שם מזה לחלק בין שאוב על ידי דבר המקבל טומאה כו'] ומתוך זה נד הרא"ש שם מפירושו לקמן פ"ה מ"ה דבעינן הויית מים שלא ע"י דבר המקבל טומאה וד' הש"ס בזבחים נאמרו רק לענין הצריכים מים חיים, ולבסוף סיים דמסתפי להקל בזה. ואפשר שע"פ חשובה זו כתב הטור בשם הרא"ש בחשובה דאין להקל לעשות מקוה לכתחלה ולהביא מים בכלי מנוקב כזה היינו בנקב כ"ש והיינו מטעם דבעינן הויית המים שלא על ידי דבר המקבל טומאה וכלי זה הרי הוא מקבל טומאה ומועיל נקב כ"ש לענין פסול שלשה לוגים לא לעשות מקוה בכלי מנוקב כזאת והב"י הבין [הוא על ד' הטור בריש הסימן במ"ש ואם יש בשוליה נקב כשפ"ה שרי] דהטור כיוון לתשו' של כלל ל"א סי' א' שיובא לקמן בדברינו בע"ה אבל שם לא איירי הרא"ש רק לענין לטבול בתוכה כמשי"ת. אבל אכתי דברי הרא"ש בה"מ שלו לא אתיין שפיר דהרי בסי' ח' סמך בפשיטות לעשות מקוה שלמה ע"י כלי מנוקב נקב כ"ש ובסי' י"א י"ב החליט כדעת הר"ש לפסול הויית מי מקוה על ידי דבר המקבל טומאה וצריך לומר כמש"ל דכלי זה לא מיקרי דבר המקבל טומאה ואין לזה יסוד, ובדברי רבינו נ"ע סי' קע"ו ח"א אות ג' ראיתי עוד קושיא על הר"ש והרא"ש מנא להו דקסטלין האמור בתוספתא הוא כלי חרס או כלי עץ אולי היה כלי אבן ובכלי אבן דוקא די בנקב כ"ש מפני שאינו מקבל טומאה אבל כלי המקבל טומאה בעינן ביה נקב המטהרו מידי טומאה, ולדידי זו לאו קושיא היא דהרי הר"ש והרא"ש הבינו דע"כ דין שאובים חלוק מדין קבלת טומאה דהרי אם הנקב מן הצד הצריכו גם בקסטלין שיעור כשפ"ה ואם טהרתו הוא עבור שהוא בעצמו אינו כלי המקבל טומאה

למה חלקו בזה בין נקב מן הצד לנקב בשוליו והרי לענין טומאה לא מצינו חילוק בזה רק לענין אם שבריו נשארו מקבלים קצת ויש שיעור בזה כנ"ל, וע"כ למדו מזה שדין השאיבה חלוק מדין קבלת טומאה והצריכו בצדדין נקב כשפ"ה שיהא נקב הניכר וגלוי ודימהו לדין עירוב מקואות ובשוליו הקילו אף בנקב כ"ש וא"כ אין לחלק בזה בין כלי המקבל טומאה או לא אחרי שלא הוזכר כלל במשנה ותוספתא החילוק בין כלים כאלו או אלו רק לחלק בין נקב מן הצד לנקב בשוליו רק מה שהקשינו מהא דאין לעשות מקוה ע"י דבר המקבל טומאה זהו ענין דחוק, וממשנה ותוספתא אין ראיה להתיר לעשות מקוה שלמה בנקב כזה דאפשר דבמשנה ותוספתא לא איירי רק לענין פסול שאיבה ע"י שלשה לוגים וכשיש רוב מקוה בכשרות אבל לעשות מקוה שלמה על ידי כלי המקבל טומאה אין לנו ראיה להקל: (יג) והנה הר"ש והאשכול לא כתבו להתיר ע"י נקב כ"ש רק לענין מים היוצאים מהם שלא יפסלו מחמת שאובים ולא חילקו בין כולו שאוב או רובו בהכשר, אבל הרא"ש הוסיף להקל וכתב בסי' ח' וז"ל ולמדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או שוקת אבן ויעשה למטה בשוליה נקב כ"ש ויושיבוה על הארץ ויושיב לתוכה מים ויטביל בזה ע"כ. הנה אף שהוא כתב בפשיטות בה"מ בסי' א' דטבילה בכלי אסור מה"ת וכ"ד הר"ש והתוס' בב"ב ס"ו אפ"ה סמך להתיר אף לטבול בתוכה בנקב כ"ש וכבר הרעישו עליו האחרונים ז"ל הרי עדיין כלי היא מה"ת כלי עץ שניקבה נקב כ"ש עד שתינקב כמוציא רמון ובמ"ש לעיל באות י"ב יחיישב גם זה דמפני שניקבה נקב המטהרה אם היתה מיוחדת למים שוב לא נחשבה ככלי לענין טבילה וסובר הרא"ש דכמו שהתירו בכל המקוה נעשית ע"י מים מכלים:

עליו מוכח שדעתו כן ולדעתי ז"א דכמה דברים שתיק ליה אף שאין דעתו כן כמבואר למעיין בבעה"נ אבל מ"מ רחוק הדבר שהראב"ד יסבור דכלי המחזיק מ"ס אין מימיו פוסלים משום שאיבה ורבינו נ"ע הבין בסי' קע"ו דה"ק הראב"ד דכיון דכלי גדול הוא שמחזיק מ"ס כו' ואינה מקבלת טומאה א"כ די לה בנקב כ"ש לבטלה מתורת כלי לענין שאיבה ועשה לזה סמיכות וסובר הראב"ד דלבטלה מתורת כלי היה די בנקב כ"ש בכלי גדול ומדהצריכו כשפ"ה ע"כ הוא מטעם עירוב מקואות כו', ולרבינו נ"ע יש לגרוס בדברי הראב"ד שהשידה והתיבה ככלי שניקב כו' בכ"ף לא בכלי בני"ת וכ"נ מדברי רבינו נ"ע שדעתו להגיה כן יע"ש באורך, וכבר כתבתי שלדעתי דעת הראב"ד עצמו דכל כלים די להו בנקב כ"ש כהר"ש והרא"ש ולאו דוקא גדולים דלענין שאיבה מקילינן כנ"ל באות י"א ועוד צ"ע דאיך נאמר דהראב"ד פי' דשידה ותיבה שבים הם כלים גדולים המחזיקים מ"ס דהרי ר' יהודה אמר ע"ז בכלי גדול ד"ט ובקטן ברובו וא"כ מהו הנקרא גדול או קטן

וע"כ דה"ק ר"י דכלי גדול שרובו יותר מד"ט די בד"ט וקטן שרובו פחות מד"ט די ברובו וכן פירשו הר"ש והרא"ש לקמן וכן מבאר בש"ס דחולין נ' ע"ב שפירשו כן דברי ר"י במה שאמר בגדולה טפח ובקטנה ברובה וכן יתפרש כאן וא"כ כלי שרובה לא הוי ד"ט ע"כ אינה מחזקת מ"ס בלח כו' ואיך יתכן שהראב"ד יפרש המשנה דשידה ותיבה כו' במחזקת מ"ס כו', וצ"ע בדברי רבינו נ"ע איך פירשה בכלי המחזיק מ"ס כו') ויש ליישב דברי רבינו נ"ע דאף דמשנתנו איירי גם בשידה קטנה מ"מ גם בגדולה איירי מתניתין וגם במחזקת מ"ס הצריכו כשפ"ה ואז די בנקב כ"ש לפי' רבינו נ"ע, ומה שהצריכו כשפ"ה ע"כ הוא מטעם עירוב מקואות והוכיח מזה דאסור לטבול בתוכה גם ביש מ"ס בלתי עירוב מקואות וזה מוכרח באמת דהראב"ד הבין דאיירי גם במחזקת מ"ס דאל"כ אין לו הוכחה לסתור דברי הרמב"ם דנוכל לומר דנקב כשפ"ה היה להשלים שיעור מ"ס וכמשי"ת, אבל אכתי צ"ע דכיון דע"כ גם בשידה ותיבה קטנה איירי במתניתין א"כ למה לא בארו במתניתין שיעור ביטול מתורת כלי לחלק בין כלי המחזיק מ"ס לכלי קטנה ועל מה סמכה המשנה אילו נפרש דניקב כשפ"ה בעינן לבטולי מתורת כלי וגם בכלי גדול הדין כן:

טז אבל פי' דברי הראב"ד כך הוא, שהוא הבין דאם השידה ותיבה שבים היו כלים שלמים לא היו מתירים לטבול בהן אף ע"י עירוב מקואות דומיא דמעין שהעבירו ע"ג השוקת דאסור לטבול בתוכה אף שמחובר למעין, ואף שהר"ש לקמן פ"ה מ"ב הביא ראיה מחגיגה דמטבילים כלים בתוך כלים יחלק הראב"ד דשם בחגיגה היו כלים תלושים ולא חיישינן בהן לגזרת טבילת כלים אבל כלים הקבועים שבים אין להטביל בהם ע"י מקואות וכ"נ מדברי הר"ש לקמן, וע' לקמן רפ"ה יתבארו דברי הראב"ד שסובר דהא דמטבילים כלים היינו אם כולה מכוסה במים אבל אם היא מגולה לא מהני עירוב כשפ"ה, או יאמר דפשט משנה דשידה ותיבה איירי גם לענין טבילת אדם אף דאיירי גם בקטנים ולענין טבילת כלים מ"מ גם בגדולים תתפרש לענין טבילת אדם ולטבילת אדם ודאי אין להתיר ע"י עירוב מקואות בכלי שלמה וע"כ הא דשידה ותיבה שבים איירי בכלי שניקב בכדי טהרתו [והיינו להרמב"ם דמצריך בכל כלים כשיעור טהרה אבל הוא עצמו דעתו בכל כלים די בנקב כ"ש לבטלו מתורת כלי רק שלא גילה דעתו כאן בזה] ואפ"ה בעינן כשפ"ה לת"ק לערב המקואות ולא שרינן להטביל בתוכן בלא עירוב מקואות, וחשש הראב"ד פן יאמרו לפרש משנה דשידה ותיבה כו' דהנקב כשפ"ה הוא לבטולי מתורת כלי לא לענין עירוב מקואות ובאמת לא בעינן עירוב מקואות כלל אם נתבטלה מתורת כלי (וכבר כתבתי שכן הבין הכ"מ באמת) לזה הקדים להביא דברי ר"י

שאמר בכלי גדול ד"ט ובקטן ברובו דודאי דברי ר"י נאמרו רק לענין עירוב מקואות דהרי לא מצינו שיחלוק ר' יהודה על שיעור ביטול מתורת כלי וגם כי אין סברא כלל שיצריך ר"י רוב כלי בשבירה לבטולי מתורח כלי וכן במשנתנו בשוקת יהוא דאמר ריב"ב ושלחו ב"ש ופחתוה ברובה הובאה בש"ס דיבמות לענין עירוב מקואות כנ"ל באות א' ב'. וגם דברי כ"י על משנה דשידה ותיבה מד' ב"ש הוא כמש"ל שכן מבואר בתוספתא בדין עריבה כו' והוכיח הראב"ד ז"ל מזה דע"כ ת"ק דמצריך כשפ"ה הוא ג"כ לענין עירוב מקואות אף דודאי היתה נקובה בכדי טהרתה דאל"כ לא היה מועיל עירוב מקואות אם היתה כלי שלמה ומוכח מזה דלענין להטביל בתוכה אסור אף אם נתבטלה מתורת כלי עד שיערבנה למקוה שלמה כשפ"ה, זה כוונת השגת הראב"ד, אבל קשה לכאורה דאם הראב"ד הבין הך דשידה ותיבה שנקבה כדי טהרתה והיינו כמוציא רמון בסתם שידה ותיבה שהן של עץ וא"כ למה מצרכינן עוד לת"ק כשפ"ה הרי כמוציא רמון גדול יותר מכשפ"ה ויספיק נקב המטהרו גם לענין עירוב מקואות, ולק"מ דנקב המטהרו אף אם הוא כמוציא רמון אפ"ה יתכן שלא תהא ע"י זה עירוב מקואות כגון שהנקב בשוליה והיא עומדת על הקרקע ונסתם הנקב בהקרקע שעומד עליה ובפרט לפמש"ל ע"כ איירי כאן בכלי הקבועה בארץ דאם היתה מטולטלת היה מותר לטבול בתוכה ע"י עירוב מקואות בלתי נקב המטהרו כנ"ל וכיון שקבועה בארץ יתכן שנקב המטהרה נסתם ולכן בעינן בפיה ניקב כשפ"ה או בצדה כדי שתתערב יפה כו', או דיתכן דהשידה ותיבה היו של חרס ואז נקב המטהרה הוא כמוציא זית כו', ועיין לקמן פ"ו מ"ו שכתבתי שם דמשנתנו דשם קשה להולמה להראב"ד ז"ל:

ובזה שכתבתי הוסרו כל קושיות הכ"מ על הראב"ד דהכ"מ הבין דניקב כשפ"ה האמור בשידה תיבה היא נקב המטהרה ומבטלה מתורת כלי כהבנתו בשיטת הרמב"ם ואינו כן דהראב"ד סובר דנקב המטהרה הוא ענין אחר ונקב המערב אותן הוא ענין אחר וכאמור. ולא רצה הראב"ד לפרש הך דשידה ותיבה דאיירי באין בהן מ"ס ושיעור כשפ"ה הוא להשלים מ"ס דהרי סתמא אמרו דאין מטבילים בהן משמע אף בגדולים שיש בהן מ"ס הדין כן ועוד דבאין בהן מ"ס מה השמיענו במתניתין פשיטא מלתא שדין עירוב מקואות כשפ"ה ואם בא לאפוקי מדברי ר"י דמצריך פחת ד"ט הו"ל לת"ק לומר בלשון היתר ומדאמר בלשון איסור אין מטבילים בהן כו' מוכח דת"ק בא להורות איסור דגם בנתבטלה מתורת כלי ויש בה מ"ס בעינן עירוב מקואות כשפ"ה, והך דעריבה מלאה כלים נראה דגם הראב"ד יודה דאיירי שם בעריבה שלמה דמטבילים כלי בתוך כלי ופליג ע"ז ר"י בשיעור עירוב מקואות דבעינן ד"ט מפני שהעירוב בתוך כלי, ובכל עירוב

מקואות יודה ר"י לב"ה כמש"ל בסוף אות ג' ולהראב"ד צריך לומר דגם בהך דשוקת יהוא אם היתה כלי שנתבטלה ע"י שבר ומצורפת למקוה כשפ"ה גם ר"י יסבור כב"ש דבעינן פחת רובה דהרי הכא פליג ר"י בין בגדול להצריך ד"ט היינו לענין טבילת חוכה ובקטן להצטרף למ"ס דבעינן רובה וגם בשוקת יהוא סובר כב"ש אם לא שנאמר דשוקת יהוא היתה סלע מחוברת בארץ וב"ש מצרכי בכל עירוב מקואות כב"ש ובזה לא הודה ר"י רק בכלי שבור המצורפת למקוה אם עבור השלמת מ"ס או לענין טבילת תוכה בזה מחמיר ר"י כב"ש וכן בעריבה סובר ר"י כב"ש כמש"ל:

יז ומעתה מובן ג"כ אשר השגת הראב"ד על הרמב"ם וראייתו אינה מספקת לדחות דברי הרמב"ם דהרי כתבתי לעיל בשיטת הרמב"ם דהוא ז"ל מפרש הך דשידה ותיבה כו' שלא היה שם נקב המטהרו כלל והיתה כלי שלמה ואפ"ה מותר להטביל בתוכה ע"י עירוב מקואות מפני שהים מקיפה מכל צדדיה וכ"ד הרא"ש בריש פ"ה ומה דתני לה בלשון איסור נוכל לומר דהשמיענו דאף שהים מקיפה:

מכל צד שלא נדונה כחורי המערה שאמרו שם במ"א דלא בעינן כשפ"ה וקמ"ל דשידה ותיבה בעינן כשפ"ה ולכן פליג ע"ז ר"י וסובר דבעינן ד"ט או רובה כדי לחשבן עירוב טוב, אבל אם היה בה נקב המטהרה היה מותר להטביל בתוכה אף בלתי עירוב מקואות כשהיא מחוברת בארץ ובלא"ה יש לדחות הך דשידה ותיבה כו' אף לפי הבנת הראב"ד דנוכל לומר דשידה ותיבה אף שעומדים על הארץ מ"מ לא נתחברו בחבור חזק לארץ וככלי תלוש חשבינן לה ולכן אף ביש שם נקב המטהרה בעינן לה עוד עירוב מקואות כהך דשוקת יהוא שביארתי ועי"ל באות ב' והרמב"ם לא התיר לטבול בתוכה כ"א ע"י שקבעו בארץ וחברה באופן שמימיו יקראו מחוברים לארץ כנ"ל באות ה' ו'. והרווחנו מאלו הדברים ליישב מה שהקשינו לעיל לשיטת הרמב"ם וכן לפירושי למה הוכרחו בש"ס דיבמות לאוקמה הך דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות ולא אוקמוה לענין להטביל בתוכה וביש בה מ"ס והיא כבר נקובה לבטלה מתורת כלי ע"י הנקב כשפ"ה והיתה מחוברת בארץ. ומעתה לפי מה שביארנו דר' יהודה לקמן במשנה דשידה ותיבה לא הצריך לפחות רובה רק בכלי קטן שרובה לא הוי ד"ט אבל בכלי גדול די בד"ט ור"י משמייהו דב"ש קאמר לה כמבואר בתוספתא דעריבה שהיא מלאה כלים שהבאתי לעיל באות ג' וא"כ אם הך דשוקת יהוא היו בה מ"ס ע"כ היתה כלי גדולה והיה די בה לפחות ד"ט לב"ש ולמה אמר ר"י דשלחו ב"ש ופחתוה ברובה ומוכח דכלי קטנה היתה ולכן הצריך לה ר"י משמייהו דב"ש פחת רובה וע"כ דטבלו בתוכה ע"י עירוב מקואות, ובלא"ה הרי ביארנו דבשיעור נקב המבטלה מתורת כלי לא פליגי ב"ש כלל כ"א בדין

עירוב מקואות כשפ"ה מצריך ר"י משמייהו דב"ש ד"ט או רובה [גם בעירוב מקואות לא פליגי בכל עירוב מקואות כ"א בעירוב מקואות בכלי הנקובה כנ"ל באורך באות ג'] ולכן הוכרחו לאוקמה בעירוב מקואות ובכלי נקובה ועל העירוב פליג ר"י משמייהו דב"ש וכמו שהזכרנו בקצרה סוף אות ב':

ובאלו הדברים תוסר טענת הר"ש והרא"ש שכתבתי לעיל שהוכיחו מהך דיבמות שאוקמוה להך דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות ולא לענין לבטלה מתורת כלי והוכיחו מזה דלבטלה מתורת כלי די בנקב כ"ש. ומעתה אין לזה הכרע כלל דנוכל לומר דמתניתין מצרכה כשפ"ה אף בביטול מתורת כלי, ואף לפי הבנת הרא"ש דגם לטבול בתוכה די בזה מ"מ א"א לאוקמא הך דשוקת יהוא לענין ביטול מתורת כלי דבזה לא הוו פליגי ב"ש דב"ש לא נחלקו רק ע"י עירוב מקואות לא על ביטול מתורת כלי כדמוכח זה מתוספתא דעריבה מלאה כלים שהבאתי לעיל באות ג' וממחלוקת ר"י על הך דשידה ותיבה כו' דר"י משמייהו דב"ש קאמר לה ולא נחלקו ב"ש על דין ביטול מתורת כלי כ"א ע"י עירוב מקואות לערב כלי המטבילים בתוכה למקוה שלמה ומעתה אין הכרע כלל מד' הש"ס דלענין ביטול מתורת כלי די בנקב כ"ש ויתפרש באמת הך דוכמה יהא בנקב כשפ"ה דקאי על ביטול מתורת כלי רק הך דשוקת יהוא קאי על עירוב מקואות וכנ"ל:

יח טענה השניה של הראב"ד דא"א שלא יהא בקרקעיתו חרס הראוי לקבל טומאה ע"י יחוד כו' היינו כהך דתנן בפ"ב דכלים בקרקעותיהן ודפנותיהן שאם יושבים שלא מסומכין שיעורן לקבל טומאה בשיעור האמור שם שלא בסמיכה ואז יהיה ראוי לקבל טומאה, אבל לא הבנתי לשון יחוד שאמר הראב"ד דלפי המבואר במשנה וכן ברמב"ם פי"ח מהלכות כלים לא נזכר יחוד רק שאם יש בשברי כ"ת שיעור הראוי לקבל טומאה [ובחבית גדולה יהיה שיעורן לוג] יקבלו טומאה אך בתוס' חולין נ"ה ע"א דעתם דבעינן יחוד להשתמש בהם והראב"ד נמשך לדעתם ולכן הקשה דאם יחדן יהיו כלים המקבלים טומאה והוי טבילה ולא הקשה על כלי עץ מפני שלדעת הרמב"ם בפי"ח מהלכות כלים כ"ע שניקב כדי טהרתו אין לו קבלת טומאה אף אם שבריו מקבלים טומאה, ולכן הקשה מכ"ח אבל לדעת הראב"ד עצמו שם היה יכול להקשות גם מכלי עץ דאיהו סובר שם דגם כ"ע שיש לו בית קיבול טמא אף שברי כ"ע, אך אפשר שגם לדעתו בעינן שיקבלו בדרך עמידתן לא בדרך הנחתן על צדן משא"כ כ"ח מקבלים טומאה גם אם מקבלים בהנחתן על צדן או יושבים שלא מסומכים. והכ"מ הקשה על הראב"ד דא"כ גם לדידיה מי ניחא ולמה מימיו אינן פוסלים את המקוה, ותירץ דהראב"ד לשיטתיה שהמים העוברים בכלים כו' אע"פ שפסולים לטבול בהם אם נפלו למקוה לא פסלוהו

וכונתו דהראב"ד סובר שאובה שהמשיכוה אינו פוסל אף אם לא היה שם רוב מקוה כשר רק שאינו משלים השיעור כמש"ל דעתו במ"ד והמעיין בב"י יראה שכן כונתו. אבל ז"א דא"כ הו"ל להקשות על הראב"ד דא"כ גם אם לא היה מנוקב כלל היה הדין כן והרי בקסטלין המנוקב כדי טהרתו אמרו שאין מימיו פוסלים כו' וע"כ דמשלימין לשיעור מקוה במנוקב כדי טהרתו ואף אם לא היה שם המשכה כלל דאל"כ אין חילוק בין מנוקב לשאינו מנוקב, אבל הראב"ד עצמו באמת דעתו כהר"ש והרא"ש דאף בנקב כ"ש לא מיקריא שאובים אף שעדיין הוא מקבל טומאה בלתי יחוד אפ"ה לענין שאובים בעינן כלי שלמה דוקא כנ"ל באות י"ב, ולכן לא הקשה על הרמב"ם לשיטתו דבעינן נקב כדי טהרתו דודאי עדיף יותר וניחא ליה מה דאין מימיו שאובים אף שיהיה כלי ע"י יחוד כו' רק הא קשה ליה על מה שהתיר לטבול בתוכה דטבילה בתוך כלים הוי מה"ת ומנא לן להתיר אף בנקב כדי טהרתו הרי על ידי יחוד יהיה עליה דין כלי. ומ"ש הכ"מ עוד להראב"ד קשה דגם במנוקבת כשפ"ה יתסר לטבול בתוכה הא ודאי כן הוא דהראב"ד לעולם אסר לטבול ואף במנוקבת כמוציא רמון שהוא שיעור טהרה בכ"ע ואפ"ה פליג עליה הראב"ד ודלא כהכ"מ, ולתרץ דברי הרמב"ם כתב הכ"מ דאע"פ שאם היה מיחדו להשתמש בו היה עליו תורת כלי כיון שלא יחדו להשתמש בו אין עליו תורת כלי וזו סברא נכונה אם היה הרמב"ם סובר כן דשברי כ"ח הראויין לקבל בשיעור האמור בה במינן יחוד להשתמש בהן אבל הרי הרמב"ם לא הזכיר כלל יחוד בפי"ח מהלכות כלים בשברי כ"ח ונראה מדעתו דמקבלים טומאה בלא יחוד, ודלא כתוס' חולין הנ"ל וגם כי עיקר ראיית התוס' שם מהא דאמרי' בשבת צ"ה דאם יחדו לרמונים מקבלים טומאה עד שינקב כמוציא רמון ומזה הוכיחו דבעינן יחוד לשברי כ"ח והרי הרמב"ם פי"ט מהלכות כלים ה"ב פסק לענין שברי כ"ח דלא מהני יחוד לרמונים כמסקנת הש"ס בשבת ס"פ המצניע כמ"ש רש"י ותוס' שם וממילא מוכח דבכ"ח לא מהני יחוד כלל א"כ אין שייך בו דין יחוד. דכל היכא שנטהר שעה אחת לא מהני ליה אח"כ יחוד וכל היכא דמטמאינן שבריו טמא גם בלא יחוד וכ"ה להדיא בר"ש פ"ב דכלים מ"ב דשברי כ"ח שיש בהן שיעור לא בעי יחוד [אך הוא ז"ל כתב באופן אחר מפני שדעתו רפ"ג דכלים כריש דברי הש"ס דשבת שם דמהני יחוד לרמונים ולכן כתב שם לחלק באופן אחר אבל להרמב"ם דפסק כמסקנת הש"ס בשבת שם דלא מהני יחוד לרמונים לק"מ מש"ס דשבת הנ"ל ויסבור ודאי דלא מהני יחוד וכמו כן בשברי כ"ח לא בעינן יחוד]. וא"כ תירוץ הכ"מ אינו מעלה ארוכה להרמב"ם אבל חיזוק הקושיא הוא פירוקה להרמב"ם דקושיית הראב"ד לא תבא כ"א לדעתו שסובר דשברי כ"ח בעינן יחוד כו' ואם כן כשכתב

הרמב"ם בחבית ועריבה שניקבו כדי טהרתן הרי נטהרו אף אם יש בשבריהן כדי לקבל כל היכא דלא יחדן לכך ולכן הקשה שיתסר לטבול בהן מפני שהן נעשין כלי ע"י יחוד כו' אבל להרמב"ם דסובר דשברי כ"ח לא בעינן יחוד א"כ כשאמר וניקבו כדי טהרתן היינו בלא נשאר בשבריו כדי לקבל שיעור האמור בהן דאל"כ אכתי לא נטהרו מטומאתן וטמאין מדין שברי כ"ח דהרי לא בעינן להו יחוד לדעתו וממילא אין כאן קושיא כלל דהרי הרמב"ם לא התיר באמת:

כ"א כשלא נשאר בשבריהן כדי לקבל, ומה שאמר הראב"ד דא"א שלא ישאר בקרקעותיהן ודפנותיהן שיעור הראוי לקבל טומאה, אני אומר דאפשר ואפשר הוא דהרי חבית שאין לה רק שולים אחת כשניקבה בשוליה לא תוכל לקבל אח"כ על צדה או על דפנותיה לישב בלתי סמך כנודע שתתגלגל אנה ואנה אם לא על ידי תיקון וכל שצריכה תיקון בכ"ח נטהרה לגמרי ולא תועיל לה תיקון אחר כך כמ"ש הרמב"ם פי"ח מהלכות כלים דכ"ח שנטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם כרבנן דר"י בריש פ"ד דכלים וכ"ה בתוספות חולין נ"ה ע"א דכל שצריך תיקון בשברי כ"ח לא יבא שוב לידי טומאה כיון שנטהר שעה אחת וא"כ חבית שניקבה בשוליה או סמוך לשוליה אין טומאה בשבריה שלא יקבלו מאומה בלתי סמך כ"א ע"י תיקון וזה לא מהני בכ"ח, וכ"כ הרמב"ם פי"ט מהלכות כלים ה"ג גבי עריבה של חרס שניקבה כמוציא זית אע"פ שהוא מטה על צדה ולש בה ה"ז טהורה כו' והוא מפני דאינה יכולה לקבל על צדה בלתי סמך ובעיא תיקון ולא מהני זה בכ"ח. וא"כ נתבאר שדברי הראב"ד והרמב"ם צדקו יחדו דהראב"ד לשיטתיה הקשה שפיר דלדידיה נטהר כ"ח אף אם יש בשבריו כדי לקבל בלתי סמך כו' ולהרמב"ם לא נטהר עד שלא ישאר בשבריו לקבל כלל, ולשיטת הראב"ד עצמו יש לומר כתי' של הכ"מ דכל היכא דלא יחדן אין עליהם תורת כלי גם לענין טבילה, אבל לדינא פשיטא דאין להתיר כ"א היכא שלא נשאר בשבריו כדי לקבל בלתי סמך דאז נטהר מן הטומאה להרמב"ם, ובכלי עץ להרמב"ם פי"ח מהלכות כלים נטהר מן הטומאה אף אם יש בשבריו לקבל [בנוקבו כמוציא רמון] ולהראב"ד בעינן שלא ישאר בשבריו לקבל, וכאן לענין טבילה הרי בלא"ה אמרו במשנה דבעינן שאינה מכילה מים כ"ש וכתבתי לעיל באות ו' שהרמב"ם השמיט זה לא ידעתי ליישב, ובכלי עץ להראב"ד אם יוכל לקבל על צדו צ"ע מה דינו וכן אם לא יוכל לקבל על צדו כ"א ע"י תיקון צ"ע מה דינו לענין טומאה. ואין כחנו לברר דיני טומאה וטהרה על בוריין עד יבא מורה צדק בב"א: (יט) אחרי שבררנו דעות רוב הראשונים ז"ל נשוב ונראה הלכה למעשה איך להתנהג, נדון מקודם בדין פסול שלשה לוגים שפסק הש"ע בסעיף מ' שאם

ירא שלא יפול מהכלי לתוך המקוה בעת נקותה שלשה לוגים מג' כלים יקוב הכלי בשוליו כ"ש וכן נהגו בכל ערי ישראל, ויסוד הדברים הם ע"פ הכרעת הר"ש והרא"ש דלא קיי"ל כדברי משנתנו שהצריכה נקב כשפ"ה רק כדברי הברייתא דקסטלין שדי בשוליו בנקב כ"ש והכריעו כן מדברי הש"ס דיבמות הנ"ל כנ"ל באות י"ב. ולפמ"ש כן דעת הראב"ד והאשכול אבל הרי בררנו שאין משען חזק בדבריהם לדחות סתימת דברי המשנה ומדברי הש"ס דיבמות אין ראיה כלל דמה דאוקמוה להא דר"י במעשה בשוקת והוא לענין עירוב מקואות הוא מפני דבשוקת יהוא היו מטבילים בתוכה וזה אסור גם אם הכלי מנוקב כשפ"ה אם לא ע"י עירוב מקואות מטעם שהמים תלושים כנ"ל ולפ"ד הפוסקים מפני חשש טבילת כלים ולכן אוקמוה לענין עירוב מקואות וכמש"ל באות ב'. ועוד בארתי באות עו"ב דגם אם היו המים מהלכים דרך השוקת למקוה ג"כ א"א לאוקמה למתניתין הך דשוקת יהוא לענין ביטול מתורת כלי מפני דבזה לא הוו פליגי ב"ש דב"ש לא נחלקו כ"א על עירוב מקואות ודוקא בעירוב כלי שבור עם מקוה או כלי שלמה עם מקוה כהך דשידה ותיבה שבים וכהך דעריבה כו' אבל לענין ביטול מתורת כלי לא היו מצרכי ב"ש פחת רובה ולכן אוקמוה לענין עירוב מקואות ולענין להטביל בתוכה אבל ריש דברי המשנה שאמרה וכמה יהא בנקב כשפ"ה לא אוקמה בש"ס כלל על עירוב מקואות ונשארת כפשטה לענין ביטול מתורת כלי וא"כ אין לנו שום יסוד לסמוך להקל על נקב כ"ש, ואם באנו לסמוך על ראב"י בתוספתא מפני דמעשה רב והורה למעשה שדי בנקב כ"ש לענין פסול שאובים הרי יש לדחות דתוספתא איירי בכלי גדול המחזקת מ"ס שאין לה שיעור טהרה מטומאה לכן די בנקב כ"ש, ואף דבשוקת של אבן הצריכו במשנה כשפ"ה וגם היא אינה מקבלת טומאה נוכל לומר דבזה פליג באמת ראב"י על מתניתין, או נחלק לומר דבכלי אבן החמירו מפני שאין הכל בקיאין בדיני כלים מה שאין כן כלי גדול המחזיק מ"ס שאינו מצוי לא החמירו בו, ואף שכתבתי לעיל באות י"ב לקיים בזה דברי הר"ש והרא"ש מדהצריכו במן הצד כשפ"ה יע"ש. זהו לפי פי' הר"ש והרא"ש בהא דבד"א מן הצד אבל לפמש"ל באות ד' לפרש הא דבד"א מן הצד היינו לענין עירוב מקואות אכתי נוכל לומר דאיירי הכל בכלי גדול, עוד כתבתי לעיל באות א' ובאות ו' דיתכן דקסטלין היה כ"ח המיוחד למשקין ושיעורו גם לענין טומאה ככונס משקה, וגם כתבתי באות א' דגם אם קסטלין היה כלי עץ יתכן דמפני דכרכים גדולים לא יחוסו על איבוד כלי ולכן דינו ככלי עץ שביד אומן שנטהר בנקב כ"ש, אשר באופן שמד' התוספתא אין ראיה לדחות דברי המשנה, וא"כ בכלי עץ המיוחד לבע"ב בעינן דוקא כמוציא רמון, וכמש"ל שכן דעת הרמב"ם שדוקא כלי אבן די בנקב כשפ"ה או כ"ח

המיוחד למשקין שדינו לטומאה כמוציא משקה או המיוחד לאוכלים שדינו בכמוציא זית אז החמירו בכלי תלוש להרמב"ם להצריכו כשפ"ה דוקא אבל בכלי עץ המיוחד לבע"ב לעולם עיקרי כלי עד שינקב כמוציא רמון שזה שיעור טהרתן מטומאה וכמש"ל באורך, וא"כ דליים שלנו שהם כלי עץ המיוחד לבע"ב שיעורן כמוציא רמון ובלא"ה מימיהן נחשבו כשאובים ואין שום סמך הגון להקל בזה נגד סתימת דברי המשנה דדברי הרמב"ם ז"ל, ולא אתפלא על שנים קדמוניות שרוב מקואותיהן היו מי מעין אשר מעיקר הדין אין נפסלים בשאיבה כמש"ל בפ"א רק חומר החמירו בהן לנקותן בכלים נקובים כ"ש כדעת הרמ"א ז"ל בסעיף מ'. אבל עתה שכבר נתייסדו בכל ערי ישראל בניני התיבות בהמקואות שכתב ד"ז רבינו הגאון נ"ע אשר מימיהן נחשבו כמי מקוה ולא כמעין וא"כ על מה נסמוך להקל בזה, ואפשר מפני שעיקר הדבר ספק הוא אם יפלו לתוכו השלשה לוגים מג' כלים או לא ולכן הקילו בזה, לכן נראה לדעתי שאם בבירור נפלו ג' לוגים ונפסלו מי המקוה אין להקל בזה שנפלו מכלים נקובים כ"ש, והטוב לפני ה' יחוש לנקות מקואות שלנו בדליים שינקבו טפח ויותר ואח"כ ישים טלאי של עץ על מקום הנקב והטלאי יוכל לחבר גם במסמרים אך באופן שהטלאי לא יבא תוך מקום הנקב רק יהיה דבוק עליו מבפנים שלא יהיה סתום יפה למען לא יחשב זה כמגופה באופן שהמים יקלחו מבין סדקי הטלאי דאז נתבטל הדלי מתורת כלי לגמרי וזה דרך נכון. ועכ"ז חלילה להוציא לעז על אותן שסמכו לנקות המקואות כנהוג עד עתה שהרי רוב הראשונים התירו בזה וגם שבארתי לעיל פ"א אשר לדעתי כל מים שבתיבות דינן כדין מעין כדין חופר בצד המעין האמור בתוספתא המובאה בר"ש פ"א מ"ו וכנ"ל באורך, ויש עוד לצדד בדליים של עץ שעיקר עשייתן לדלות מים גם בכלי עץ לא הוי שיעורן כמוציא רמון דמה ששנינו פי"ז דכלים דכל כלי בע"ב שיעורן כרמונים היינו בסתם כלים אבל אותן שעיקר עשייתן למים לא הוי דינא הכי דהרי ר"א פליג שם במתניתין ואמר דכל כלי בע"ב שיעורן במה שהן ופירשו שם המפרשים דהיינו בהיה מיוחד לזיתים שיעורו כזיתים וא"כ אף דלא קיי"ל כר"א אין לנו להפליג המחלוקת ונימא דת"ק פליג באם תחלת עשייתו סתמא לכל דבר ואז אף שאח"כ יחדו לזיתים לא יתבטל כמוציא זית אבל אם תחלת עשייתו הוא לדבר מיוחד וכן דרכו להשתמש בו לכ"ע אזלינן בהן במה שהן דהרי שנינו שם דקופת הגננים שיעור אחר להן ופי' הרמב"ם והרא"ש דגם ת"ק מודה לזה [והר"ש מסופק שם] וכן בבית הרעי אמרו שם במ"ב דשיעורו במוציא רעי ולר"ג שיעורו במוציא משקה, ועיין רמב"ם פ"ו מהלכות כלים ה"ז ח' שפסק לחלק בין הכלים:

א"כ יש לומר דדליים שלנו שעיקר עשייתן למים וכן הוא תשמישן אם ניקבו כמוציא משקה לכ"ע נתבטלו מתורת כלי כדין בית הרעי לר"ג אבל אין לסמוך ע"ז למעשה. ועיין לעיל פ"ב מ"ה שם ביארתי מה שהרשב"א בתשובה גמגם על נקות המקואות בכלי נקוב מפני שהמים יבאו מתוך ידי אדם וכל הבא ע"י אדם נחשב כשאוב, ושם כתבתי ליישב זה מפני שלא גזרו כ"א על הבאים מידי אדם ממש לא אשר הונף ע"י אדם בכלי שאינו מקבל טומאה כמש"ל באורך, וא"כ זו הכלי הנקובה בנקב כ"ש אשר היא עודנה כלי לקבל טומאה ואם אין חשש עבור הכלי מטעמי' שביארתי אכתי יש לגמגם מפני שהונפו ע"י אדם בכלי המקבל טומאה לכן שומר נפשו ירחק מזה, וכ"ז לענין פסול ג' לוגים אבל אם כל מי המקוה נאספו ע"י שאיבה בכלים המנוקבים כ"ש גם הש"ע בסעיף מ' לא התיר ע"פ תשובת הרא"ש כנ"ל רק שנראה מרמ"א דע"י נקב כשפ"ה מותר כדמשמע ברמ"א סעיף ז' כמשי"ת לקמן, ובאמת גם בזה אין להתיר בכלי עץ עד שינקב כמוציא רמון וכן מוכח בש"ע סעיף ז' ולכן אף בדיעבד יש לאסור, וגם אם נקוב כמוציא רמון אם המים באו ע"י אדם יש להחמיר בזה דאין לנו סמך ברור להתיר בזה כמבואר לעיל, רק בג' לוגים אין לחוש אם רוב המקוה הם מים כשרים אבל לא ברובו או כולו נעשה כן ואם לא באו ע"י אדם אין להתיר ג"כ בפחות מכמוציא רמון, לבד החשש דשאיבה עוד יש לחוש מפני הויית המים ע"י דבר המקבל טומאה כנ"ל באורך, לכן אין להקל בעשיית כל מי מקוה ממים הנשאבים עד שיבאו מכלים הנקובים כמוציא רמון ובלתי תפיסת ידי אדם: (כ) וכ"ז לענין המים הבאים למקוה כשרה אבל לטבול בתוך הכלי הנקובה כשפ"ה או כמוציא רמון הנה מד' הרמ"א בסעיף ז' משמע שאם נקובים כשפ"ה לכ"ע יש להתיר ואין לסמוך ע"ז דגם הרמב"ם וש"ע לא התירו עד שינקב בשיעור נקב המטהרה וא"כ בכלי עץ בעינן כמוציא רמון דוקא, הגם שיש לחלק ולומר דבכלי גדול המחזיק ע"ס כו' שאין לו טומאה די בנקב כשפ"ה אין לנו ראיה ע"ז להקל וגם הרמב"ם סתם בכלי גדול דבעינן נקב המטהרו ומשמע אף שתחזיק כוריים כו' לא חלקו בזה ואף בנקובים נקב המטתרם אין להתיר כ"א שיחברנו בארץ ואף בזה אין סמך ברור להתיר אף שד' הראב"ד בהשגותיו אין להם יסוד אבל גם היתרו של הרמב"ם הוא בלתי יסוד מוסד כאשר נת"ל עד אות י"א. ומה שהמציא ד"ז רבינו הגאון מלאדי נ"ע לתקן זה לעשות הנקב בשולי התיבה קודם שיחברנה עם הדפנות דאז לא היה עליה תורת כלי בתלוש, תיקון זה מועיל לפי מה שהבינו הפוסקים דחשש טבילה בתוכה הוא מפני גזירת כלים, וזה יתוקן אם לא היה עליה שם כלי כלל אבל לחשש שכתבתי שיש בזה איסור דאורייתא מפני שהמים יקבלו טומאה אם הם תלושים מן הארץ לזה

לא יועיל מה שלא היה עליה תורת כלי בתלוש כ"א ע"י מה שיחברו אותה בחיבור חזק לעולמי עד שאין דעתו להסירה משם לעולם דאז נחשבו כמחובר גמור וכמש"ל ע"פ יסוד הדברים שבארתי לעיל באות י' י"א וע"פ מש"ל במ"ג, ועכ"ז הטוב לפני ה' יוכל לתקן גם זה באופן שבל יחברו כלל בתלוש את הדפנות להשולים רק יחברו מקודם את השולים בקרקעית המקוה בחבור חזק ע"י מסמרים תקועים בקרקע כצווי ד"ז רבינו נ"ע ואח"כ יחברו להם הדפנות כאשר כבר השולים מחוברים בארץ דאז לא היה ע"ז שם תלוש כלל והוי כבנין ממש, אבל אין בנו כח להוסיף על דברי ד"ז רבינו נ"ע ולכן יש להורות כוותיה, ונראה דגם אם היה עליה תורת כלי בתלוש ואח"כ נקבוה כמוציא רמון וחברוה לארץ בחבור חזק יש להקל בזה ע"פ הדברים שבארתי לעיל, ומכ"ש אם תחלת עשיית הכלי היה כדי לעשותה מקוה טהרה אפשר שיש לדונו כדין כלי הנעשה לשמש את הקרקע כמ"ש הרא"ש בה"מ בסימן י"ב דהני סילונות המחוברים לקרקע להריץ המים מיקרו נעשה לשמש את הקרקע ואינן מקבלים טומאה וכן דעת האשכול בסימן נ"ו וכ"כ הרשב"א בתשובה להרמב"ן סימן רכ"ז, אף שיש לגמגם ע"ז דנעשה לשמש את הקרקע לא מיקרי כ"א כשאין לו שימוש אחר רק לחבורו בקרקע אבל הני סילונות אף שנעשו לחברן בקרקע הרי יש להן תשמיש גם אם לא יקבעו בקרקע, אפ"ה הרי גדולים אלו מקילים בזה, וא"כ גם הכלי או התיבה הנעשית מתחלה בשביל לחברה בארץ לעשותה מקוה טהרה מיקרי נעשו לשמש את הקרקע ולכן יש להקל בזה אף אם נעשה התיבה מתחלה בשלמות ואח"כ נקבוהו כמוציא רמון ונתחברה חבור חזק לעולמי עד. ועץ שקבעו ולבסוף חקקו כתבתי לעיל במ"ג דהסומך על הטור ורמ"א בסעיף ז' אין מזניחין אותו אם נעשה מתחלה לחברן לעולמי עד, ועכ"ז לכתחלה אין להורות כן כמש"ל באריכות בזה:

כא ושיעור נקב כמוציא רמון דבעינן בכלי עץ המיוחד לבע"ב לא בארו הפוסקים שיעורו וד"ז רבינו הגאון מלאדי נ"ע כתב בתיקוני המקוה שיעשה הנקב טפח על טפח מרובע שהוא יותר מעט ממוציא רמון לפי שאין אנו בקיאים בשיעור מוציא רמון, שי"א שהם ג' אחוזים זב"ז ע"כ. נראה דעתו דטפת על טפח בעיגול הוא שיעור כמוציא רמון או יותר מעט ממוציא רמון והחמיר להצריך טע"ט מרובע מפני שיש לחוש לדעת התוס' בעירובין דף ע"ב דבעינן נקב מרווח ששלשה רמונים העצורים בתוך הכלי יצאו זה אחר זה וכן פי' הרא"ש בפי"ז דכלים מ"ג [אבל לא חשש לפי' הר"ש שם דבעינן כשלשה רמונים דיחידאה הוא, דהרי התוס' והרא"ש והרמב"ם פ"ו מה' כלים והראב"ד שם כולם הסכימו דדי במוציא רמון אחד], ומד' הרמב"ם שם נראה קצת לפרש דג' רמונים האחוזים

זב"ז יצאו זה אח"ז והיינו שהג' רמונים העצורים בתוך הכלי יהיו אחוזים בגידולם ויצאו זה אח"ז ובעינן לזה נקב מרווח וכ"נ מד' הרא"ש שם, ולכן הצריך רבינו נ"ע בטפח מרובע שבזה יהיה הנקב מרווח, אבל אין לפרש שדעתו דרמון הוא גדול מטע"ט בעגול ולכן הצריך טע"ט מרובע דא"כ לא היה צריך לכתוב שי"א שהם ג' כו' ועוד דאם הוא גדול מטע"ט בעיגול לא יספיק לו טע"ט מרובע דאף שהוא גדול מנקב בעגול בשיעור רביעית מ"מ הרמון לא יצא ממנו אם הרמון הוא גדול מטע"ט בעיגול ואנן בעינן שיצא הרמון ממנו וע"כ דהוא ז"ל שיער שהרמון שיעורו טע"ט בעיגול או פחות מעט מטע"ט והצריך טע"ט מרובע כדי שיהא הנקב בריוח וכן פי' רבינו נ"ע בצ"צ בסימן קע"ה ד' זקנו רבינו הגאון ז"ל שכן פי' דבריו יע"ש בד"ה אבל באמת כו', אבל לא נתבאר מאין הוציא רבינו נ"ע הך דטע"ט בעיגול הוא כמוציא רמון או יותר מעט ממוציא רמון. וזה לי ימים רבים עדן בימי חרפי גליתי דעתי לפני הרה"ג מו"ה י"א הלוי ז"ל מהאמי' שיש לי ראיה ממ"ד פי"ז דכלים דשיעור רמון הוא גדול הרבה מטע"ט והוא ז"ל הרצה הדברים לפני רבינו נ"ע ועל זה השיב רבינו נ"ע להרה"ג הנ"ל כמבואר בצ"צ סימן קע"ה שהאריך לדחות ד' החכם מוויעטקא יע"ש באורך, ואם כי רבינו נ"ע חשבני לטועה בדבר משנה לא כן הוא ודברי ברורים הם בעז"ה כמו שאבאר ראייתי מד' המשנה שאמרה ושאר כל הכלים שאינן יכולים לקבל רמונים כגון הרובע כו' ומבואר במשנה דרובע הקב אינו יכול לקבל רמונים ומזה הוכחתי דשיעור מוציא רמון הוא גדול מטע"ט כמו שאבאר בעז"ה, [ולא כמו שחשב רבינו נ"ע בסוף דבריו שראייתי היה מקנוני' הקטנים כו'], ורבינו נ"ע תפס עלי בדף ק"ה שם דשיעור טע"ט בעגול ככדור יחזיק ל"ב אצבעות וכשיהיה טמון כולו בתוך הרובע א"א לצייר זה להאריך לבאר שם דבאיזה תמונה שיהיה הרובע א"א שיכנס לתוכו טע"ט בעיגול ויהיה טמון כולו בתוכו וא"כ:

איך אמרתי להוכיח מזה דהרמון הוא גדול מטע"ט יע"ש באורך, ומקודם אומר דמה שנתלבט רבינו נ"ע להמציא על איזה תמונה היה מדת הרובע אם הוא עגול או משוך, לזה אמינא דמבואר הוא שתמונה אחת היתה להם במדת רובע הקב דהרי בב"מ ק"ה ע"ב אמרו היכי דמי אילן שכחו רע [היינו שתכפף מפני כחו של זב] אמרי דבי ר' ינאי כל שאין בעיקרו לחוק רובע, ופי' רש"י שאין בעיקרו לחוק ברחבו רובע הקב, ואם הי' הרובע נעשה בתמונות מיוחדות איש איש כאשר יכשר בעיניו לא היה נותן בזה שיעור דהרי יש שעושהו ארוך וקצר ואז יתכן ע"י אילן דק לחוק רובע והאחר יעשהו רחב ביותר ובלתי עמוק ויצטרך להיות האילן עב כמובן, ומוכח מזה דתמונה פרטיית היה להם למדת רובע הקב ושיערו בזה אילן בכחו לעובי כו'. ואיך תמונתו מבואר הוא ברש"י

שבת ל"ה ע"א על ד' המשנה שם דפט"ו דכלים המחזיקות מ"ס בלח שהן כוריים ביבש כתב רש"י דהגודש מחזיק שליש בכלים שלהן שהיו עשויין כים שעשה שלמה גבהן כחצי רחבן והן עגולים הביאו התוי"ט פט"ו דכלים, וכן מבואר בעירובין י"ד ע"ב בד' רש"י על מימרא דאביי ש"מ האי גודשא תילתא הוי [ומימרא זו היא גם בשבת ל"ה] דהיינו בכלי שגבהו כחצי רחבו בעגול, וכן מבואר בתוס' שם ד"ה ש"מ כו' דנ"מ ממימרא דאביי אם התנה לתקן לו כלי המדה שיתקנו אותם באופן זה בגודש שליש והיינו ע"כ בכלים שגבהן כחצי ארכן כמ"ש רש"י, ומבואר מזה דכך היתה מלאכת הכלים שלהן וכן היתה מלאכת מדתן נעשות בגבהן כחצי רחבן ובעגול וכן מבואר בב"ב פ"ט ע"א בד' רשב"ם שם על ד' הש"ס אין מוחקין במקום שגודשין כו' דהגודש הוי שליש וכ"ה ברא"ש שם וכ"כ הש"ע חו"מ סי' רי"א סעיף ח' דבגודש הוי שליש ואין זה רק בכלי מדה שגבהו כחצי ארכו כמ"ש רש"י שם וא"כ מבואר הוא דגם רובע הקב היה נעשה אצלם במדה הזאת כדרך כל מדותיהם שגבהן כחצי רחבן ועגולים, וכן חשב בב"ב ע"ט ע"ב בכללי מדות היבש קב וחצי קב רובע כו' יע"ש, וזהו שנתן ר' ינאי שיעור מוגבל באילן לחוק בו רובע הקב שהיה ידוע להם המדה שנעשית באופן זה בגבהו כחצי ארכו ורחבו, ובפסחים ק"ט ע"ב מבואר ברש"י ורשב"ם שם שרובע הקב שהוא לוג יעלה שטחו טפח על טפח במרובע ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע שזה גובה ג' אצבעות נכה חומש וחצי, וזה עולה מכוון שם לחשבון של רביעית הלוג שאמרו שיעורו אצבעים ברום אצבעים וחצי וחומש אצבע כמבואר שם, וא"כ מובן הוא שרובע הזה אם הוא נעשה בעגול אם יהיה טע"ט בעגול על רום אצבעים וחצי וחומש לא יהיה שיעורו כ"א שלשה רבעי לוג כפי החשבון האמור בעירובין י"ד שם, דכל כלי עגול בשטחו יתמעט רביעית שיעורו משטח מרובע יע"ש בש"ס וכמו שהוכיחו התוס' בעירובין נ"ו ע"ב דמרובע יתר על העגול רביע בין בהיקף בין בגוף שטחו כד' הש"ס בעירובין י"ד הנ"ל, ומ"ש רבינו נ"ע שם דעגול יחזיק חצי המרובע זהו בעגול ככדור יחזיק חצי מרובע בקוטב אבל כלי עגול ושוליו ופתחו חלוקים יחזיק שלשה רבעי חלקים ממרובע כד' הש"ס הנ"ל, וא"כ רובע הזה אם היה גבהו ג' אצבעות נכה חומש וחצי ע"כ יעלה שטחו בעגול הרבה יותר מטע"ט שתצטרך להוסיף עליו רביעית להשלימו ללוג וכאשר תמעיטו מגבהו משיעור האמור כדי להעמידו על גבהו כחצי שטחו יהיה שטחו בעגול הרבה יותר מטע"ט ואמרו ברובע שאינו יכול לקבל רמון ומבואר הוא דכלי ששטחו הרבה יותר מטע"ט בעגול לא יקבל רמון, וחשבון הרובע אם נחשב ע"פ תשבורת יהיה בו מ"ג אצבע וחומש אצבע [היינו אצבע על אצבע] כדמוכח מחשבון הנ"ל שכתבו רש"י ורשב"ם שם, וכ"כ רבינו

נ"ע שכך עולה מדת הרובע, ואם תעשה כלי מרובע ה' אצבעות על ה' אצבעות על גובה שתי אצבעות וחצי [היינו לפ"ח האמור גבהו כחצי ארכו] יהיה בו ששים ושתים אצבעות וחצי, וא"כ אם תעשה כלי כזה מעוגל ותוכו רובע אשר המרובע יתר על העגול, יהיה בהכלי הזה ארבעים ושבע אצבעות נכה שמינית, ולא יתעדף על רובע הקב כ"א ערך ג' אצבעות וחצי ומעט יותר, ומובן הוא אשר שטח רובע הקב בעגול בגבהו כחצי ארכו יעלה קרוב לה' אצבעות על ה' אצבעות בשטחו, וכל חשבון זה הוא בשטח חללו לבד עובי הדפנות כמובן מד' רש"י ותוס' הנ"ל ואפ"ה אמרו שאינו יכול לקבל רמון, הרי מובן הוא שהרמון יהיה לפחות קרוב לה' אצבעות דאם היה טע"ט כד' ד"ז רבינו הגאון נ"ע היה נכנס בריוח בשטח רובע הקב, ומוכח דשטח הרמון בעגולו יהיה קרוב לחמש אצבעות, וזה ברור:

כב ומעתה אברר אשר מובן הוא שלא כהבנת רבינו נ"ע שהבין במה שאמרו שאין יכול לקבל רמונים היינו שהרמון יהיה כולו טמון בתוכו, דהרי אין זה מגדר מלאכת הכלי כלל דהרי הכלי נעשית בשטח רחב פי שנים כגבהו וע"כ דאם הרמון יכנס בשטחו אף שלא יהא כולו טמון בתוכו יקרא בשם יוכל לקבל רמונים דאף שהרבה מהפירי לא יטמן בתוך הכלי לא איכפת לן דאכתי כלי הזאת תתייחד להניח בה רמונים כדרך המניחים פירות על טעלור וצאסקעס שגובה הפירי אינו טמון בתוך הכלי רק שהונח שם בשטחו וכשאמרו על רובע שאינו יכול לקבל רמונים זהו מפני ששטחו ברחבו לא יספיק לכלכל בתוכו את שטח עגול של הרמון שהוא לפחות קרוב לה' אצבעות, ואולי יבא בע"ד לחלוק ולומר דלכן קראו לרובע בשם אינו יכול לקבל רמונים מפני שאין כולו טמון בתוכו ויאמר דשיעור כמוציא רמון לא נאמר כ"א על כלי שהרמון כולו טמון בתוכו וזו הרובע שאין הרמון טמון בתוכה אף שתכיל בשטחו את הרמון נתנו בו שיעור אחר, וכ"נ שהבין רבינו נ"ע דבעינן כלי שהרמון טמון בתוכו אז מיקרי כלי המיוחד לרמונים, לזה אמינא לך דא"כ תצטרך שיהיה הכלי גבהו טפח ויותר שיטמן הרמון בתוכו להבנת ד"ז הגאון נ"ע שהרמון שיעורו טע"ט בעגול ונחשוב שיהא גם גבהו טפח וכן חשב רבינו נ"ע, וא"כ כלי שגבהה טפח יהיה רחבה שני טפחים לפי מעשה כליהן כאמור ברש"י, וא"כ גם מדת קב לא יעלה לזה דמובן הוא שטפח גובה על רוחב שני טפחים, כלי כזה אם תהא במרובע שני טפחים על שני טפחים על גובה טפח ימצא בה ד"ט טפח על טפח מרובע ובטע"ט מרובע נמצא ס"ד אצבעות ובזה הכלי יהיו בו שתי מאות וחמשים ושש אצבעות וכשתעשה עגול מכלי כזאת טפח בגובה על שני טפחים בעגול תסיר הרביעית שמרובע יתר על העגול אכתי ישאר בכלי הזה מאה ותשעים ושתים אצבעות וזה לא נמצא גם בקב

שלם דהקב עולה מאה ושבעים ושלש אצבעות נכה חומש אצבע ולמה אמרו על רובע הקב שאינו מקבל רמונים והרי גם חצי קב וקב שלם לא יקבלו רמונים באופן זה דהרמון לא יטמן כולו בתוכו ויהיה להם שיעור אחר, ומדהוציאו במשנה לפרט רובע הקב דוקא מוכח דקב וחצי קב שיעורן כמוציא רמון מפני שהם מקבלים רמונים היינו גם אם הרמון לא יטמן בתוכו מ"מ שטח הכלי יחזיק שטח הרמון וגובה הפירי יהיה חוץ לכלי, [ולבד זה באמת אין מדה לגובה הפירי כלל יש מהם שיהיה גבהו יתר על עגולו ויש פחות ואין לזה שיעור כלל], וע"כ דרובע הקב ששטחו ה' אצבעות על ה' אצבעות בקירוב לא יכלכל בתוכו את שטח הרמון ומוכח דשטח הרמון הוא קרוב לה' אצבעות וזו ראיה ברורה שאין עליה תשובה לדעתי ולא כמו שחשבני רבינו נ"ע לטועה חלילה אבל דברי ברור מללו. ובאלו הדברים נדחה ג"כ מה שעלה בדעתי ליישב ד' ד"ז רבינו ל"ע לומר דהפי' במשנה דכלים הוא שהרובע אינו יכול לקבל שלשה רמונים דשיעור כמוציא רמון נאמר דוקא על כלי המכיל בתוכה שלשה רמונים ופחות מזה שיעור אחר נתנו:

לו מפני דמשערינן בג' אחוזים זב"ז לכן בעינן שהכלי תכיל ג"כ שלשה רמונים דזה לא יתכן דג' רמונים גם אם יהיה כחצובה היינו תמונת סגול יכיל שטח הכלי ערך שני טפחים ויהיה גבהו טפח וא"כ גם קב וחצי קב לא יסבול זה ומוכח כמ"ש דבעינן שיכיל רמון אחד ולכן הוציאו דוקא הרובע מפני שהכלי בשטחה קרוב לה' אצבעות וכלי זה לא יכיל רמון בשטחו כאמור:

כג הרי בררנו עד כה ממשנה הזאת דשיעור רמון הוא לפחות קרוב לה' אצבעות ואכתי לא נתברר לנו שיעורן עד כמה נוכל להסתפק בגדלו. והנה מבואר מד' המשנה הזאת דחצי קב יכיל בתוכו שטח הרמון ולכן שיעורו כמוציא רמון ולכן לא הוציאו מכלל שיעור כמוציא רמון רק רובע הקב כנ"ל ונברר שיעור שטח חצי קב. והנה אם תעשה כלי מרובעת שש אצבעות על שש אצבעות וגבהו כחצי ארכו היינו ג' אצבעות יעלה מדתו מאה ושמונה אצבעות, וכלי כזה בעגול היינו גובה ג' אצבעות על רוחב שש תנכה ממנו רובע מה שמרובע יתר על העגול כפי מה שמבואר בעירובין י"ד, ויכיל זו הכלי שמונים ואחת אצבעות, וחצי קב מכיל בתוכו פ"ו אצבעות עם שני חומשי אצבע, הרי מבואר הוא שמדת חצי קב הוא מעט יותר מג' אצבעות גובה על רוחב שש אצבעות ולא יעלה זה העודף לשמינית אצבע ברוחב כ"א תוסיף ברוחב שמינית אצבע תצטרך להוסיף בגובה חצי שמינית אצבע ויעלה זה יותר מן שיעור חצי קב. הרי מבואר הוא שהרמון נכנס בתוך כלי ששטחו מעט יותר מן שש אצבעות וא"כ רוחב שטח עגול הרמון יעלה בערך לא יותר מן שש אצבעות מאחר שהוכנס בתוך שטח רוחב מעט

עודף על שש אצבעות, וא"כ מבואר הוא ששטח הרמון בעגולו הוא בערך לא פחות מן ה' אצבעות ממה שהוכחנו שלא הוכנס ברובע הקב וגם לא יותר מן שש אצבעות בערך, וא"כ למעשה יש להצריך נקב כמוציא רמון שיהיה שש אצבעות ויותר מעט, וכפי מה שהחמיר ד"ז רבינו הגאון נ"ע לעשות הנקב ברבוע כדי שהרמון יצא בריוח כאמור באות כ"א נצטרך לעשות הנקב בשולי התיבה שש אצבעות על שש אצבעות מרובעים ואצבעות האלו הם בגודל שיעלה טפח וחצי על טפח וחצי. ומאלו הדברים שבארנו יתחזקו דברי התוס' ורמב"ם הנ"ל באות כ"ב דשיעורו כמוציא רמון אחד לא שלשה כד' הר"ש דאם היה השיעור כד' הר"ש בג' רמונים כחצובה א"כ כלי שאינו מכיל ג' רמונים כחצובה לא יהיה שיעורו כמוציא רמון וכשאמרו ברובע הקב שאינו יכול לקבל רמונים יהיה פירושו שאינו יכול לקבל ג' רמונים כחצובה, ומכלל זה תאמר שבחצי קב יכיל ג' רמונים כחצובה דהרי חצי קב שיעורו כמוציא רמון וא"כ כלי ששטחו שש אצבעות יכיל עגולה שטח ג' רמונים כחצובה וזה מבואר הוא שא"א להיות כן לכל מעיין בשיעור גידול הרמונים. ואין להאריך בזה מאחר שבלא"ה הר"ש יחידאה הוא כנ"ל באות כ"ב:

כד ומה שהקשה עלי רבינו נ"ע בתשובתו שם מדברי הירושלמי המובא בתוס' דברכות ל"ט ע"א שאמרו שם בפרידה של רמון שמברכין עליו בתחלה וסוף אף שאין בו כזית הרי שהרמון קטן הוא, לא אבחין מה קשיא ליה דלהרא"ש שם שפי' אף שאכלו בלתי הגרעין הוי בריה וכמו כן אכלו בלתי הקליפה ונודע שהרמון בגמר פרי קליפתו עבה וקשה כעץ דלכן תנינן בכלים פי"ז מט"ו הרמון והאלון והאגוז כו' שהתקינם לכף מאזנים כו' הרי דקליפת הרמון קשה הוא כקליפת האגוז וגם בחוש נראה כן, וכן הוא לשון הש"ס ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק מפני שקליפת הרמון אינו מוכשר לאכילה ולהרא"ש דנחשב בריה אף בלתי הגרעין כמו כן יחשב בריה אף בלתי הקליפה דהקליפה מוכשרת לאכילה יותר ממה שהגרעינים אינן מוכשרים לאכילה ונודע שהרמון כולו מלא גרעינים שלזה דרשו ריקנים שבך מלאים מצות כרמון מפני שהרמון מלא גרעינים וא"כ יתכן הרבה שאף רמון גדול כשתסיר קליפתו העבה והקשה ובהסרת הגרעינים לא יהיה במוהל היוצא ממנו אף כזית ואפ"ה לר"י מברכין עליו דסובר דנחשב בריה, ולדעת תר"י בברכות שם דבעינן שיאכל גם הגרעין אז דוקא הוי בריה להבנת המג"א בריש דבריו בסימן ר"י סק"ד בעינן לתר"י שיאכל תוכו של גרעין לא קליפת הגרעין וא"כ אפשר דגרעיני רמונים ג"כ קליפת הנרעינין אינן ראוים לאכילה ובעינן לתר"י שיאכל תוך של הגרעינין ואז נחשב בריה גם אם לא אכל קליפתן וממילא גם קליפת גוף הרמון לא בעינן שיאכלנו א"כ אכתי בהסיר קליפת גוף הרמון וקליפת הגרעינין לא יהיה בדבר שנאכל

ממנו כזית,. אך בתר"י משמע דגרעין של רמון קליפתו ראוי לאכילה וא"כ צ"ע דודאי בכל תוך הרמון אף בהסיר קליפתו החיצונה רק שיאכל המיץ שבתוכו עם הגרעינין שבתוכו יהיה בו יותר מכזית, ואם עבור ראית עין בא רבינו נ"ע כמו שהעיד שהובא פלח הרמון לפני ד"ז רבינו הגאון נ"ע, גם אנכי אעיד אשר אשתקד הביאו לי רמון ומדדתיו והיה היקפו ששם וויערסקעס וזה יעלה בערך עגול טע"ט, וזה כערך חמש או שש שנים הביאו אלי רמון מבעסאראביע והיה גדול למאד יותר הרבה מטע"ט, וגם הוא עדיין לא נגמר פריו כי הפירות שמביאים לכאן לא יוכלו להביאן בגמרן שאז יתקלקלו מהר ומביאין אותם קודם שנגמרו פריין, אשר ע"כ אם כי אינני כדאי אף להחמיר נגד דעת ד"ז הגאון נ"ע מ"מ מאחר שלדעתי מוכח הדבר שכן הוא וגם ראות עיני יעיד ע"ז. לכן אנשי לבב שמעו לי לתקן על להבא לעשות בשולי התיבות נקב שיהיה גדול כששה גודלים על ששה גודלים וגם אם יהיה הנקב עגול די בזה, והרוצה להחמיר לעשותו מרובע כפקודת רבינו הגאון נ"ע מה טוב ותע"ב:

כח וכל זה בארתי לפ"ד רש"י בשבת ל"ה ובעירובין י"ד והן עתה ראיתי במהרש"א בעירובין י"ד ע"ב שהקשה על רש"י שכתב דבגבהו כחצי ארכו יהיה הגודש שליש והרי בים שעשה שלמה היו הג' אמות התחתונות מרובעות ועליהם היה הגודש שליש וא"כ אם היה כל הכלי עגול יעלה הגודש יותר משליש, ותירץ שם לפרש דברי רש"י דלאו ממש גבהו כחצי ארכו נעשה בכלי עגול רק שמחוייבים לעשות המדות באופן שיהיה הגודש שליש ופי' שם כן דברי התוס' כו' יע"ש. ודבריו אמתיים בכונת התוס' דע"פ דין הש"ס מחוייבים לעשות כל המדות שיהא גודשן שליש, אבל מה שפי' ברש"י אינו עולה יפה דהרי בשבת ל"ה כתב רש"י להדיא שיהא גבהן כחצי ארכן והן עגולים כמ"ש לשונו לעיל, ולרש"י יש לדחוק דבאמת הגודש לא הוי כ"א שליש אף בכלי עגול לגמרי אם גבהו כחצי ארכו, ומה שאמר במקרא דד"ה (ב' ד') בתים שלשת אלפים יכיל לאו דוקא דלא היה מכיל עם הגודש כ"א שמונת אלפים וחמש מאות סאים, דגודש הכלי הוי שליש ממה שהיה מחזיק אם היה עגול ואם היה הים עגול היה בתוכו חמשת אלפים סאים כמבואר שם בגמרא ועליו היה הגודש היו שני אלפים וחמש מאות, ומה דקאמר בתים שלשת אלפים יכיל הוא מפני שגופו היה מחזיק ששת אלפים סאים מפני שהיה מרובע בג' מאות נקט ג"כ בגודש שליש מן הכל אבל לעולם לא היה בו בגודשו כ"א שליש מאשר היה בו אם היה עגול, אבל הריטב"א בעירובין שם עשה החשבון דלא כרש"י ואמר דבכלי שגבהו כחצי ארכו ועגול יהיה הגודש שליש ועשירית דהרי הים אם היה עגול היה מכיל חמשת אלפים סאים והגודש היה שלשת אלפים סאה, וא"כ

לפי"ז אם נרצה לעשות כלי שיהא גודשו שליש נצרך לנו לעשות בכלי עגול שיהא גבהו כחצי ארכו עם חלק עשירית מארכו ואז יהיה גודשו שליש כמו בים ובכלי מרובע לגמרי נצטרך לעשות גבהו פחות מחצי ארכו חלק עשירית יע"ש בריטב"א, ולד' הריטב"א גם כל המדות שהיו:

בימי חכמי הש"ס שהים גודשן שליש היה גבהן כחצי ארכן עם חלק עשירית מארכן, וא"כ לא יהיה לנו ראיה על רובע הקב שהיה רחבו ערך ה' אצבעות רק יתכן שהיה רחבו ערך ד' אצבעות וחצי ומעט יותר, דאם נעשה כלי מרובע ד"א וחצי על ד"א וחצי וגבהו כחצי ארכו וחלק עשירית יהיה גבהו שתי אצבעות ושלשה רבעי אצבע נכה חלק עשרים מאצבע, ובכלי הזה המרובע ימצא בו ערך חמשים וארבע אצבעות וג' רבעי אצבע, [ומכוון ימצא כאן פחות מעט כי לא נכינו רבע דרבע וחלק עשרים מרבע], וכשנעשה כלי מעוגל כזה על שטח כזה ד"א וחצי על גובה האמור ג' אצבעות נכה רבע אצבע וחלק עשרים מאצבע ימצא בו מעט יותר מן מ"א אצבעות, וא"כ נצרך לן להשלים לרובע הקב עוד ערך שתי אצבעות, הרי יתבאר שהרובע יהיה גדול מעט מן ד"א וחצי על ד"א וחצי, וא"כ ע"כ הרמון שלא נכנס בו גדול לפחות ד"א וחצי על ד"א וחצי מעט יותר ולפ"ז היה מקום ליישב ד' ד"ז רבינו הגאון דאחרי שהצריך טע"ט מרובע וזה יעלה בשטח שש עשרה אצבעות, וד"א וחצי על ד"א וחצי בעגול יעלה פחות מזה, דשטחו במרובע עולה עשרים ורבע ובנכות הרבע של העגול יעלה מעט יותר מן ט"ו אצבעות, וגם אם היה גדול מעט מן ד"א וחצי על ד"א וחצי אפשר שלא יעלה כ"א לערך ט"ז אצבעות, ולפ"ז נצטרך לומר דשיעור כמוציא רמון לא יהיה דוקא שיצא ממנו הרמון רק נקב שיעלה שטחו כמוציא רמון, ואף שהנקב הוא ברבוע יעלה למדת הרמון והרמון לא יצא ממנו מפני ששטחו רחב יותר די לנו בזה, ודלא כמ"ש רבינו נ"ע שהבאתי דבריו לעיל באות כ"ב דבעינן דוקא נקב שיצא הרמון. אבל לא אשער שיהא כן דעת ד"ז רבינו הגאון נ"ע, חדא דלפ"ז לא בררנו עדיין שהרמון לא יהא גדול משעור זה הרבה, כי נתברר לנו רק שהרמון הוא לא פחות מן ד"א וחצי כו', וגם אם היה איזה הכרח אליו שאינו גדול משטח רובע הקב אכתי מה היה לו לרבינו נ"ע לצוות לעשות טע"ט מרובע ומוטב היה לו לצוות לעשות עגול של יותר מעט מן ד"א וחצי, כו' וגם כי הדעת נותן דבעינן דוקא נקב כמוציא רמון שיצא הרמון ממנו אבל אם הרמון לא יצא ממנו אף שיחזיק בשטחו כשעור נקב כמוציא רמון לא מהני מידי כד' רבינו נ"ע, וקצת ראיה לזה מד' רש"י בשבת קי"ב ע"ב על הא דחזקיה ניקב כמוציא זית וחזר וניקב כמוציא זית כתב רש"י אצל נקב הראשון, מוכח דאם לא היו תכופים זל"ז אף שבין הכל ישלם הנקב לשעור מוציא רמון

לא מהני מידי מפני שהרמון לא יצא ממנו. ואפשר לדחות דכונת רש"י שלא יהא בינתים שלם כשעור הנקב או יותר ואז לא יצטרפו הנקבים מפני שהשלם יפסיק, עיין עירובין י' ע"ב גבי עור העסלא כו' איך שיהיה רחוק הוא שיהא כן כינת ד"ז נ"ע ואכן לדידן הרי הוכחנו שהרמון הוא גדול מד"א וחצי ובעגול גם להריטב"א, וכאשר הוכחתי לעיל ממה שאמרה המשנה רובע הקב ולא חצי קב מוכח דבחצי קב יחזיק את הרמון ולעיל אמרנו לפ"ח של רש"י שיעלה מעט יותר מן שש אצבעות, עתה לפ"ח של הריטב"א יעלה מדת חצי קב בשטח ה' אצבעות וג' רבעי אצבע על חמש אצבעות ושלשה רבעי אצבע בערך על גובה חצי ארכו וחלק עשירית מארכו היינו ערך שלש אצבעות וחצי פחות מעט, דוק ותשכח שכן הוא כי לא באתי לכוון החשבון בצמצום רק לברר ערך שעור הרמון אשר בשטח עגול של שש אצבעות נכה רבע אצבע יכנס הרמון. וא"כ למעשה אכתי יש לנו להצריך שעור ערך שש אצבעות מאצבע אגודל. וראיתי כתוב בשם ספר ג"ט ששעור רמון הוא כראשו של תינוק קטן והוא מדה בלתי מוגבלת, ולפמ"ש דבר מוגבל הוא לעשותו כערך שש אצבעות עגולים, והמחמיר לעשותו מרובע שש אצבעות על שש אצבעות תע"ב כאמור:

ה

משנה א

מעין שהעבירו על גבי השוקת. פסול. העבירו על גבי שפה כל שהוא. כשר חוצה לה. שהמעין מטהר בכל שהוא. העבירו על גבי בריכה והפסיקו. הרי הוא כמקוה חזר והמשיכו. פסול לזבים ולמצורעים. ולקדש מהן מי חטאת. עד שידע שיצאו הראשונים:

משנה ב

העבירו על גבי כלים, או על גבי ספסל. רבי יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה. רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה. ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל ג מעין שהוא משוך כנדל. ריבה עליו והמשיכו. הרי הוא כמו שחיה. היה עומד וריבה עליו והמשיכו. שוה למקוה לטהר באשבורן. ולמעין להטביל בו בכל שהוא:

משנה ד

כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דברי ר' מאיר, רבי יהודה אומר הים הגדול כמקוה. לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים בזוחלין, ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת:

משנה ה

הזוחלין כמעין. והנוטפין כמקוה. העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים, ונוטפים שעשאן זוחלין. סומך אפילו מקל. אפילו קנח. אפילו זב מבה יורד וטובל. דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו:

משנה ו

גל שנתלש ובו ארבעים סאה. ונפל על האדם ועל הכלים, טהורים. כל מקום שיש בו ארבעים סאה. טובלין ומטבילין. מטבילין בחריצין. ובנעיצין, ובפרסת החמור המעורבת בבקעה. ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית. ב"ה אומרים אין מטבילין. ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם. וכלים שגדר בהם לא הוטבלו:

פירוש הקצר:

מ"א מעין כו') הך שוקת היתה כלי שלמה ומעין עובר לתוכה נפסלו המי מעין מפני שנעשית שאובים בבואן לתוך השוקת אף שמחוברים למעין כשפ"ה, ואף אם יש במעין ארבעים סאה גזרו חז"ל שלא תהני חבור מצד הכלי בכשפ"ה שמא יבאו להטביל תוך כלי, וגם במי מקוה שיש בהן ארבעים סאה וכלי עם מים מחוברים להם כשפ"ה אסור לטבול תוך כלי, ומה דנקט במשנה מעין משום סיפא נקט לה, והמים העוברין מן השוקת ולחוץ פסולים: העבירו ע"ג שפה כו'. היינו שמי המעין עוברים בתוך השוקת וגם בצדדי השוקת שהם שפתיה של השוקת כשרים המים היוצאים מן השוקת ולחוץ ודינן כמעין מפני שהמים העוברים על שפת השוקת מטהרים את המים העוברים בתוך השוקת אף דמי מעין שרבו עליו מים שאובים אינן מטהרין בזוחלין כדלקמן מ"ג מ"מ הכא דגם מים שבתוך השוקת אינן שאובים ממש שהרי מחוברים למעין כשפ"ה וגם מחוברים למים שעל שפת השוקת הקילו בהם שיהיה דינן כמעין ממש. ולפ"ז מים שעל שפת השוקת ודאי דכשרים לטבול בהן כלים כדין מעין שמטהרים בכ"ש ואף לר' יוסי דלקמן במ"ב דספסל פוסל את מי מעין בשפת הכלי מודה דאינו פוסל, ויש שפירשו דהמים היוצאים לחוץ אין דינן כמעין ומטהרין באשבורן דוקא וא"כ נוכל לומר דע"ג שפת השוקת: אסור להטביל כמו ע"ג ספסל לרי"ו ובצאתן לחוץ אז המים העליונים שע"ג השפה שלא נגעו בשפת השוקת מטהרים את השאובים המרובים ומטהרים בצאתן לחוץ באשבורן ובכ"ש, ולהרמב"ם בעינן מ"ס, ובמי מקוה כה"ג שעברו קצתן על שפת השוקת לא יטהרו את העוברים בתוך השוקת:

העבירו ע"ג בריכה, פשוטו שיש בבריכה מי גשמים וכל זמן שהמעין מחובר למי בריכה אף שרבו מי בריכה המעין מטהר את מי הבריכה דמעין משוך מטהר במשכו את המי

גשמים שיהיו כמעין אם לא נתרחב משך המעין ע"י המי גשמים. גם יש לומר דהכא עדיף מרבו מי גשמים על המעין דכאן המי מעין ניכרים בפני עצמן והמי גשמים מחוברים להן: ואם הפסיקו מן הבריכה ה"ה כמקוה ואם חזר והמשיכו מעיקר הדין חזרו להיות כמעין ממש ואפ"ה החמירו לפסול לזבים מפני שמי הבריכה היו ניכרים בפ"ע. והרמב"ם פי' דהך הפסיקו היינו שלא המשיכן מעבר לבריכה והלאה ואף שמחובר המעין להבריכה דינו רק כמקוה שלדעתו מי מעין אינן מטהרים רביית מי גשמים כדלקמן במ"ג, ואם חזר והמשיכן מעבר לבריכה והלאה המים היוצאין משם ולהלאה רובן מי מעין הם ולכן דינן כמעין רק דפסולים לזבים ולמצורעים ולמ"ת מפני מראית העין:

מ"ב העבירו ע"ג כלים, היינו אחורי כלים או ע"ג ספסל היינו כלים שאין להם תוך ר' יהודה מכשיר המים כמעין ממש, ר' יוסי אומר ה"ה כמקוה דגזר ר' יוסי באחורי כלים וכן בכלים שאין להם תוך אטו כלים שיש להם תוך ואסר להטביל ע"ג אחורי הכלים והספסל אף שמחוברים כשפ"ה להמעין, ומאחר שעברו מי המעין על מקום שאסור לטבול שם החמיר ר"ו להסיר מהם כח מעין ובעינן אשבורן ומ"ס אף לכלים. והרמב"ם פי' דר' יוסי לא פליג רק על ספסל אבל באחורי כלים מודה ר' יוסי לר"י. ויש לפרש עוד דר' יוסי סובר דמים שנגעו בספסל נחשבו כשאובים ממש וכן באחורי כלים רק אותן המים העוברים בגובה שטח הספסל שלא נגעו בגוף הספסל מטהרים אותן שנגעו בספסל הוי דינו כמעין שרבו עליו מים שאובים דבעי אשבורן ולהרמב"ם בעינן מ"ס כדלקמן:

מ"ג מעין כו' כנדל, שמימיו הולכים בנחלים קצרים וריבה עליו שאובים או מי גשמים ונתחזקו שטף נחליו הרי הוא כמו שהיה ומטהר בזוחלים ובכ"ש, ואם נתרחבו נחליו נחלקו רבותינו ז"ל אם בחקום שנתרחב דינו כמעין, ולהרמב"ם משנתנו איירי בריבה בגומות המעין דוקא אבל בריבה במשכו נפסל מדין מעין:

היה עומד כו' שוה למקוה לטהר באשבורן, דמפני דעיקרו לא היה זוחל אין לו כח לטהר את שאובים בזוחלים, ופירשו רבותינו דגם אם היה מעין משוך וריבה והמשיכו בארכו מקום שלא היה מהלך מתחלתו מקום שנתחדש דינו כמעין עומד דשם לא היה זוחל מתחלה ומטהר באשבורן דוקא, ובבא זו דמשנתנו היא מעלה הד' לעיל בפ"א מ"ז:

מ"ד כל הימים כמקוה, שאינן מטהרין בזוחלין שקראן הכתוב בשם מקוה, ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה אבל שארי ימים מטהרים בזוחלים, והמקרא קאי על ים הגדול לחוד דבו איירי קרא כדכתיב אל מקום אחד והיינו ים אוקיינוס הסובב את העולם, ר' יוסי אומר כל הימים ואף ים הגדול מטהרים בזוחלים לפי שמימי הנחלים זוחלים

עליהן משׁשׁת ימי בראשׁית ורבו מי הנחלים ומי הים עצמן שׁבים מתחת מחילות לתוך המעינות ורוב מי הים הם מי נחלים ואף בים הגדול בחוף הים שׁמשׁם זוחלים רבו מי הנחלים, או אפשׁר דמפני שׁמימיו אינן מתמעטים לעולם אין דינו כמקוה שׁמימיו מתחסרים והולכים אבל מי הימים הם חיים וקיימים לכן דינן כמעין:

ופסולים לזבים כו', מפני שׁמימיהן מרים ומלוחים וכדלעיל פ"ק מ"ח, ואף ים כנרת שׁמימיו מתוקים גזר ר' יוסי אטו שׁאר ימים או מפני שׁאינן נובעים לא מיקרי מים חיים ופסול מה"ת לזבים כו':

מ"ה הזוחלין כמעין, מעין שׁהוא זוחל למרחוק הזוחלים ממנו מטהרים בכ"ש וכשׁר למ"ח כל זמן שׁהם מחוברים למי המעין, והנוטפים הם מי גשׁמים הנוטפים אף שׁבאו לתוך הזוחלים הם כמקוה ואינן מטהרין בזחילה אם רבו הנוטפים:

העיד ר' צדוק על הזוחלים שׁרבו כו' שׁהם כשׁרים, אף למ"ח וגם הנוטפים משׁלימין לשׁיעור מ"ס לאדם:

ונוטפים שׁעשׁאן זוחלין שׁרצה להמשׁיכן למקוה ושׁם יטהרו באשׁבורן סומך אפי' מקל כו' כי' אפי' אם הזב או הזבה סומכים המקל או הקנה ויורד הטמא וטובל שׁם:

ר' יוסי אומר כל דבר שׁהוא מקבל טומאה, פי' אפי' אדם טהור סומך המקל אסור להזחילן על ידו, וכן אם אין שׁם אדם רק שׁבאו על כלי שׁהוא מקבל טומאה נפסלו למקוה, והטעם דכיון שׁהם תלושׁים מן הארץ ואינן מחוברין למקוה כשׁרה הרי המים מקבלים טומאה ומים שׁנטמאו פסולים למקוה וגם אם האדם טהור גזרו בו אטו אם יהיה טמא, וזה דוקא באם נעשׂה כן לרוב מי מקוה:

מ"ו גל שׁנתלשׁ מן הים ובו מ"ס, ואתיא כר' יוסי דלעיל דמי הים מטהרים בזוחלים, ומה דבעינן מ"ס ומעין מטהר בכ"ש לכלים לכ"ע, הוא מפני שׁנתלשׁ ממקורו ואפ"ה מטהר בזוחלים דכך הוא דרך חיותו:

ונפל על האדם, אף שׁבא שׁלא בכונה לא בעינן כונה לחולין כל מקים שׁיש בו מ"ס כו', בא לאפוקי טבילת אויר דאם הגל באויר אין בו טבילה שׁאין מימיו מצורפים למ"ס ודוקא בבא הגל למקום על העפר כשׁר לטבילה ומטבילים בחריצין כו' קאי אדלמטה דחריצין ונעיצין ופרסת החמור שׁכולן הם גומות קטנות ומחוברים למים שׁבבקעה בכשׁפ"ה מטבילים בהם כלים: בש"א מטבילין בחרדלית, מי גשׁמים הבאים במדרון מן ההר ויש בצרופן מ"ס סברי ב"ש דקטפרס מחברו ומכ"ש מי גשׁמים הזוחלים בנחת כשׁרים לב"ש, ולא התירו ב"ש רק לטבילת כלים שׁמן התורה די ברביעית ובה"א אין מטבילין בחרדלית דקטפרס לא יחברו ואף זוחלים בנחת פסול לב"ה אף לכלים: ומודים

שהוא גודר כלים, אף שהן מקבלים טומאה גודר בהן את המים שיהיו נחים באשבורן, דמניעת הזחילה לא איכפת לן אף אם היה ע"י דבר המק"ט וגם לב"ש נ"מ לענין טבילת אדם דגם ב"ש מצרכי אשבורן דוקא, וזה שסייה וטובל בהן:
וכלים שגדר בהן לא הוטבלו, אף אם הם כלי הארג שהמים מתלתלין בהם מעל"ע אפ"ה כל שלא הובא כולו במים לא סלקא להו טבילה:
פירוש הארוך:
מ"א מעין שהעבירו ע"ג השוקת כו' נתלבטו בזה הר"ש והרא"ש למה נפסלו המים שבתוך השוקת הרי הם מחוברים למי המעין כשפ"ה וכדאמרינן בחגיגה כ"ב שמטבילים כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפ"ה, והך דחגיגה היינו הא דתנינן לקמן פ"ו מ"ב דלי שהוא מלא כלים כו'. ולכאורה היה אפשר לחלק ולומר דשם איירי במטביל כל הכלי החיצון במים והמים מכסים עליונו של כלי ותחתיתו לגמרי וכולו מסובב במים לכן נבטלה הכלי במים לגמרי משא"כ הכא דהרי לכן אמרינן שם דאם הכלי היתה טמאה והטביל גם את החיצון די בחבור כ"ש וא"כ גם אם החיצון לא היה צריך טבילה מ"מ נבטלה כולה במים ודי בכשפ"ה לפחות משא"כ הכא, וכן הקשה רבינו נ"ע בפשיטות בצ"צ על משנה זו. אבל באמת דברי הר"ש והרא"ש מוכרעים בזה ממשנה דשידה ותיבה שבים דלקמן פ"ו מ"ה דשם ע"כ לא נבטלה כולה במים דאין המים מכסים עליונה של השידה ותיבה ואפ"ה די בחיבור כשפ"ה וגם רבינו נ"ע הביא ראיה זו באות ד' שם, וכן הוא בס' האשכול בסי' נ"ז עיקר הקושיא על משנתנו מהך דשידה ותיבה כו', ופי' הר"ש דבכלים קבועים גזרו בהן שמא לא יהיה בחבורן כשפ"ה ואכתי לא:
יתיישב כ"כ הא דשידה ותיבה שבים דשם נראה דקבועים הם בתוך הים כדי להטביל בהן ולא חשו פן לא יהא בתבורן כשפ"ה, וצריך לומר דלא חשו לגזור רק בכלים הקבועים במקום מוצא המעין שלפעמים המעין דק ולא יהיה בפה הכלי אשר המעין מריק לתוכו כשפ"ה אבל לא בשידה שבים או בנהר שהמים רבים שם לא תשו בו פן לא יהיה בנקב כשפ"ה כמו שלא חשו בכל עירוב מקיאות והכשירו בשיעור כשפ"ה, ועיין לקמן סוף אות ד' שמדברי הרשב"א נראה דאף בכלים שמוקפים במים אסור אם הם קבועים לשיטת הר"ש] וכן בהך דשוקת יהוא דלעיל ספ"ד שהצריכו שם כשפ"ה לחברה למקוה שלם מפני שלא היה בה מ"ס או מפני שהמים שבתוכה תלושים כמש"ל בזה ולא חשו לגזור פן לא יהיה שם חבור כשפ"ה כמו שלא גזרו בכל עירוב מקואות רק בשוקת שהיא כלי הקבועה במוצא המעין החמירו לפסול אף ביש שם כשפ"ה ודחוק קצת, ולכן הרא"ש ז"ל לא ישרו בעיניו דברי הר"ש ופי' הוא דכלי שלם המחובר למעין או למקוה

מן הצד חשו פן יטבילו בתוך כלי שיהיה בה מ"ס ולא התירו גם ע"י חבור כשפ"ה ודוקא אם מי הים מקיפין אותה מכל צדדיה אז התירו ע"י חיבור כשפ"ה, ובהך דשוקת יהוא שהתירו ע"י כשפ"ה שם השוקת לא היה כלי רק שלא היה בה מ"ס אבל בכלי שלם אין להתיר על ידי חבורו למקוה או למעין כשפ"ה עד שיהא המים מקיפין מכל צדדיו דאז אין לחוש פן יבאו להתיר לטבול בתוך כלי דהרי נראה כאן שהכלי מוקף במי המקוה מכל צד, וגם לדעת הרא"ש מעיקר הדין יש להתיר לטבול בכלי שלם המחובר למעין כשפ"ה רק דגזרה דרבנן היא כאמור:

ובס' האשכול סי' נ"ז הביא סברת הרא"ש בשם יש מי שאומר ודעת האשכול עצמו יתבאר לקמן בעז"ה. ועכ"ז אף לדעת הר"ש והרא"ש שהשוו דין שידה ותיבה להך דדלי כו' מ"מ אינן דומים לגמרי, דהרי בהא דשידה ותיבה פליג ר' יהודה ואמר דבעינן שיעור ד"ט או ברובו ואילו גבי דלי לא פליג ר"י וע"כ דדלי שאני מפני דשם המים מקיפין אותו למעלה ולמטה ונבטל לגמרי בתוך המים ולכן גם לר"י די בחבור כשפ"ה אף אם אין החיצין צריך טבילה ואם החיצון צריך טבילה די בעירוב כ"ש, והכא בשידה תיבה כו' שהמים מעורבים מן הצד פליג ר"י ואמר דבעינן ד"ט מפני שדפני השידה למעלה יוצאין למעלה מן המים ולא נבטלה לגמרי בתוך המים, וכן בעריבה המלאה כלים והשיקה למקוה המבואר בתוספתא המובאה בר"ש לקמן פרק ו' מ"ה פליג ר"י מפני שהעריבה לא נטבלה לגמרי בתוך המים, איברא דלשון התוספתא המובא בר"ש שם שסמוך לדין העריבה כו' אמרו שם קומקום שהוא מלא כלים והשיקו למקוה אע"פ שפיו צר כ"ש כלים שבתוכו טהורים, ופירשו בו המפרשים דהיינו בקומקום שצריך טבילה כמשי"ת לקמן פ"ו בעז"ה, וא"כ איירי בכיסה את כל הקומקום במים ואמרו בזה לשון והשיקו למקוה כלשון שאמרו בהך דעריבה שהיא מלאה מים והשיקן למקוה, והיה נראה מזה לומר דגם בהך דעריבה איירי שכיסה כולה במים ואפ"ה פליג ר"י וא"כ גם בהך דדלי שהוא מלא כלים שטמון כולו במים יחלוק ר"י וכן בקומקום האמור בתוספתא, אבל מדברי הש"ס דחגיגה ר"פ חומר בקודש נראה דבהך דמטבילים כלי בתוך כלי לתרומה והיינו הך דדלי שהוא מלא כלים כו' לית בזה פלוגתא כלל ואף ב"ש מודו בהא וע"כ דר"י משמייהו דב"ש לא פליג רק באם המים מקיפין מכל צד ואינו מכוסה כולו במים כהך דשידה ותיבה שבים וכן בהך דעריבה אבל בהך דדלי כו' וכן בקומקום האמור בתוספתא איירי שכולו מכוסה במים לא פליג ר"י וכמשי"ת בפ"ו דאם כולו מכוסה במים דינו כעוקת המערה שם ולא פליג בזה ר"י כמבואר לקמן רפ"ו. ובזה מבואר שא"א לומר כס"ד דרבינו נ"ע בצ"צ לפרש דשידה ותיבה שבים בכולה מכוסה במים דא"כ לא הוי פליג ר"י

ע"ז כמו בהך דדלי וע"כ בהך דשידה כו' אייריי שהים מקיפה ואינה טמונה כולה במים, ובהך דשוקת יהוא דלעיל ספ"ד מ"ה שהצריכו ב"ש פתת רובה כתבתי לעיל דלפשט הש"ס דיבמות ב"ש פליגי על כל עירוב מקואות דבעינן ד"ט או רובה, ושם בארתי שיש פנים לומר דבכל עירוב מקואות לא פליגי ב"ש רק בשוקת שנתבטלה מתורת כלי [ולא אייריי שם בשוקת שבסלע מתחלת ברייתה שזו דינה כמקוה] ומחוברת למקוה שלמה בזה פליגי ב"ש ומצרכי פחת ד"ט או רובה מפני שהמים תלושים בתוך כלי נקוב מחמרי ב"ש להצריך פחת ד"ט כמו בכלי שלם שהים מקיפה וכמש"ל דחששא דמים תלושים חששא דאורייתא הוא כמו בתוך כלי שלם ולכן הצריכו ב"ש חבור גלוי ברובו או בד"ט, ור"י לא הודה בזה לב"ש בהך דשוקת יהוא ודוקא בכלי שלם המחובר כשפ"ה והים מקיפו סובר ר"י כב"ש דבעינן ד"ט או רובו אבל בכלי שבור שנתבטל מתורת כלי די בחבור כשפ"ה, וריב"ב הביא דברי ב"ש בהך דשוקת יהוא אבל ר"י סתם שהוא ר"י בר אלעאי לא הודה בזה לב"ש, וא"כ יש כאן שלשה חילוקי דינים, להר"ש והרא"ש בכלי שלם המחובר כשפ"ה מן הצד למקוה לכ"ע לא מהני שגזרו בזה אטו טבילה בכלים [רק להר"ש אייריי דוקא בכלים קבועים], ואם הים או הנהר מקיפו מכל צד בזה לרבנן די כשפ"ה ולר"י בעינן ד"ט או רובו, ואם כולו טמון במים לכ"ע די בחבור כשפ"ה, אם החיצין צריך טבילה די בחבור כ"ש כמשי"ת בפ"ו, וכלי שנתבטל מתורת כלי מחובר מן הצד כשפ"ה גם ר"י מודה להתיר, וב"ש פליגי גם בהא ואפשר דב"ש פליגי על כל עירוב מקואות גם בשלם עם חסר להצריך ד"ט, ואנן קיי"ל כב"ה וכחכמים דפליגי עם ר"י ולעולם די בכשפ"ה רק בכלי שלם המחובר מן הצד גם ד"ט לא מהני כאמור:

ב והנה רבינו נ"ע קיהה בדברי הרא"ש במ"ש דאם הכלי מחובר בצד כשפ"ה שאסרו בזה משום גזרת כלים דמנא לן הא שאפשר שפסולו מן התורה דחבור מן הצד לא מהני בתוך כלי וגם הרמב"ם סתם בפ"ט ה"ט דמעין שהעבירו ע"ג שיקת פסול ולא כתב שזה מדרבנן, ואמת הוא ודאי דמה שהמים היוצאים מן השוקת פסולים ודאי שאין זה רק מדרבנן להרמב"ם וסיעתו דפסול שאיבה הוא רק מדרבנן אבל בתוך השוקת אפשר לומר דפסול מה"ת להנחת הפוסקים דתוך הכלי אסור לטבול מה"ח, וא"כ נימא דגם כשפ"ה מחובר מן הצד לא מהני מן התורה, וסברת הר"ש והרא"ש היא דמאחר דאם הכלי מכוסה כולו במים מהני חבור כשפ"ה אף מדרבנן הרי דמהני חבור למקוה בתוך כלי לטבול בתוכו אם כן גם אם מחובר מן הצד מהני מה"ת, אבל אין זה מספיק דהרי לקמן פ"ו מ"ב בהך דדלי כו' אמרי' דאם החיצון צריך טבילה לא בעינן חבור כשפ"ה אף דעירוב מקואות לא מהני בכ"מ פחות משפ"ה מס"ת וע"כ דהתם שאני דאם כולו מכוסה

במים דינו כעוקת המערה, ומה שאמרו דאם החיצון טהור לא מהני חבור כ"ש, גזירה דרבנן היא כמשי"ת לקמן פ"ו, וא"כ אין ראיה משם דמן הצד מהני חבור מן התורה אבל מהך דשידה ותיבה שבים דהכלי מגולה למעלה [כמש"ל שאם היה מכוסה במים לא היה חולק ע"ז ר"י] ואפ"ה מהני חבור כשפ"ה לטבול בתוך הכלי מפני שהים מקיפו מכל צד א"כ הדעת נותן דגם כשמחובר מן הצד דלא מהני כשפ"ה להרא"ש או בכלים קבועים להר"ש גזירה דרבנן היא, ולפי מה שביארתי בהך דשוקת יהוא דהשוקת נתבטל מתורת כלי לכ"ע מהני חבור כשפ"ה אף שהמים הם תלושים וג"ז פסול דאורייתא הוא ואפ"ה חבורן מטהרתן כן גם בכלי שלם מן התורה ודאי מהני חבור כשפ"ה [בפרט לפמש"ל בפ"ב דפסול טבילה בתוך כלי הוא מפאת דהמים מקבלים טומאה בתלישתן] אבל אין לנו ראיה מכרעת לזה דהרי הראשונים פירשו הך דשיקת יהיא שהיה אבן גדל מתחלת ברייתו ודינה כמקוה סמוך:

למקוה, ומה דב"ש הצריכו פחת רובה מפני דפליגי על כל עירוב מקואות כמש"ל, וא"כ אין לנו ראיה מכרעת לדברי הר"ש והרא"ש רק מהך דשידה ותיבה כו' כאמור, וא"כ נוכל לומר דאף בכלי נקוב ותלוש ומחובר מן הצד למקוה כשפ"ה אסרו מדרבנן כמו בכלי שלם דהרי גם בכלי נקוב המים שבתוכו פסולים מן התורה מפני שהם תלושים וכמו שאסרו בכלי שלם בחבור כשפ"ה כן גזרו גם בכלי נקוב, אבל מד' הפוסקים בשלחן ערוך סעיף ח' נראה דבכלי שנתבטל מתורת כלי לכ"ע מהני חבור מן הצד כשפ"ה [ולעיל ספ"ד כתבתי שהרבה פוסקים מתירים לטבול בתוכו אם יש בו מ"ס בלא חבור רק דלא קיי"ל כן] וכ"נ דמאחר דגזירה דרבנן הוא להנחת הר"ש והרא"ש אין לנו ראיה שגזרו רק בכלי שלם לא בכלי שנתבטל מתורת כלי דבזה מהני חבור לכ"ע ולא גזרו בזה כמו בצירוף מקוה חסר למקוה שלם. היוצא לנו מזה שדעת הר"ש דכלים בלתי קבועים מהני חבור כשפ"ה אף מן הצד לטבול בהם ודעת הרא"ש דלא מהני חבור מן הצד וכ"נ מדברי הרמב"ם בפרק ט' מה"מ ה"ט וכן קבעו בש"ע סעיף ח' ופסול זה בחבור מן הצד הוא דרבנן ואם הים מקיפו מכל צד מהני חבור כשפ"ה אף בכלי שלם ור"י פליג ע"ז ואם כולו מכוסה במים גם לר"י מהני חבור כשפ"ה ואנן קיי"ל כרבנן וכלי שנתבטל מתורת כלי ומחובר מן הצד כשפ"ה אף שהכלי תלוש נראה דלכ"ע מהני:

ג והראב"ד כתב בבעה"נ פ"ב למדנו מענין השוקת שהמעין שהעבירו מתוך הכלי אע"פ שנמשך ויוצא ממנו כו' דינו כשאוב לגמרי ע"כ. נראה דעתו דחיבור מן הצד לא מהני מן התורה ובתוך השוקת פסול מן התורה וגם לאחר שיצאו לחוץ דינן כשאובים לגמרי [ולדעתו שאוב בלתי תפיסת ידי אדם פסולין דרבנן הוא כמש"ל בפרקים הקודמים] וכן

דקדק רבינו נ"ע מדבריו, והראב"ד לשיטתיה שכתבתי לעיל ספ"ד שדעתו דהך דשידה ותיבה שבים איירי בנתבטלו מתורת כלי ואפ"ה אין לטבול בתוכן כ"א על ידי חבור כשפ"ה למקוה שלם ואם לא נתבטל מתורת כלי לא מהני חבור כשפ"ה אף שהים מקיפם מכל צד, וכן הך דעריבה האמור בתוספתא איירי בנתבטלה מתורת כלי, ואם כן כ"ש שחבור מן הצד לא מהני לדעתו בכלי שלם ולדעתו אפשר דגם אם הים מקיפו מכל צד לא מהני חבור מן התורה כשפ"ה שלא קבלו חז"ל עירוב מקואות בחבור לתוך הכלי לטבול בתוכו ובכלי שנתבטל מתורת כלי אף ביש בו מ"ס לדעתו אין לטבול בתוכו כי אם ע"י חבור כשפ"ה, והך דמטבילים כלי בתוך כלי וכן הך דדלי כו' לקמן פ"ו נראה לדעתו לומר דהתם שאני שכולו מכוסה במים ודינו כעוקת המערה וכמש"ל דלכן אם החיצון צריך טבילה מהני חבור כ"ש, וכן הך דקומקום האמור בתוספתא דאם הטהו על צדו בעינן כשפ"ה איירי בכולו מכוסה במים כמשי"ת לקמן בפ"י ולעיל ספ"ד כתבתי לדעתו ליישב ע"פ דברי הר"ש והעיקר הוא כדברי אלה], ולפ"ז היה נראה לדעתו לומר דאם נתחבר מן הצד אף אם נתבטל מתורת כלי לא מהני חבורו כשפ"ה דהרי בשידה ותיבה שבים שלדעתו איירי בנתבטלו מתורת כלי לא התירו רק במי הים מקיפין מכל צד ומהך דשוקת יהוא אין ראיה להתיר דשם איירי באבן גדל מברייתו כמש"ל, אכן מדבריו בהשגות בפ"ד מה"מ ה"ד נראה שמתיר בנתבטל מתורת כלי גם בחבור מן הצד שהרי כתב שם על דברי הרמב"ם בנקבו נקב המטהרו כתב הוא אבל להטביל בתוכו עד שיהיו המים שבתוכו מעורבים עם המקוה בנקב שהוא כשפ"ה עכ"ל ולא התנה שיהא המים מקיפין מכל צד משמע דעתו דגם חבור מן הצד מהני אם נתבטל מתורת כלי וכדעת הר"ש שאינו מחלק בין מן הצד לאם מוקף במים. היוצא להראב"ד בכלי שלם לא מהני שום חבור אף במוקף במם ומכ"ש מן הצד ופסולו מן התורה ואם נתבטל מתורת כלי מהני במוקף במים אף מדרבנן ואפשר דמהני אף בחבור מן הצד, ויש לעיין לפמ"ש לפרש הך דשוקת יהוא באבן גדל מברייתו ואפ"ה הצריכו ב"ש פחת רובה א"כ מה יאמרו ב"ש על ים שעשה שלמה שאמרו בירושלמי דיומא פ"ג ה"ח דרגלי השוורים היו נקובים כמוציא רמון והרי לדידהו בעינן רובה או ד"ט לפחות כמו שהצריך ר"י לדעתו בהך דשידה ותיבה, ואם היינו מפרשים דשוקת יהוא היה כלי תלוש נוכל לומר דמחובר בארץ יודו ב"ש להתיר בכשפ"ה, אבל אם נאמר דשוקת יהוא היה אבן מחובר ואפ"ה הצריכו רובה או ד"ט לפחות איך יתרצו בהך דיש"ש, וגם לפ"ד הראב"ד שביארתי לעיל ספ"ד אין חילוק בין מחובר בארץ לתלוש מן הקרקע, וצריך לומר דב"ש יאמרו שהיו נקובים ד"ט ולא הצריכו רובה רק בשוקת יהוא שהיתה קטנה אבל בגדולה די בד"ט כמו

שאמר ר"י בהך דשידה ותיבה כו', או נאער דב"ש דב"ש גזרו בזה מדרבנן להצריך ד"ט ובימי בית ראשון לא גזרו עדיין והיה די בכשפ"ה, ואם הישׁ"ש היה תלוש יש ראיה לומר דכלי תלוש שנתבטל מתורת כלי מהני חבור מן הצד כשפ"ה, ובירושלמי משמע דהיה תלוש שהרי הקשה על ישׁ"ש ולאו כלי הוא משמע שדינו ככלי תלוש ואפ"ה מהני ליה חבור מפני שנקוב כרמון ונתבטל מתורת כלי. אבל אין זה ראיה להלכה לדידן לפמ"ש הרא"ש דבכלי שלם שנתחבר מן הצד כשפ"ה פסול מגזירה דרבנן א"כ אפשר דבימי בית ראשון לא גזרו ע"ז ולאחר שגזרו בכלי שלם אפשר שגזרו בנתבטל מתורת כלי כמש"ל באות ב', אבל העיקר נראה דאם נתבטל מתורת כלי לכ"ע מותר בחבור מן הצד כמש"ל:

(ד) והתוס' בפסחים ק"ט ע"ב ד"ה בים כו' כתבו וז"ל, והא דנקט כמוציא רמון היינו לבטל השוורים מתורת כלי שלא יקבל טומאה אבל להכשיר המים שבים סגי כשפופרת הנוד כדתנן בפ"ו דמקואות ומטבילין בשידה תיבה ומגדל שהן נקובים כשפ"ה, ומורי הר"ר יחיאל פי' דצריך כאן כמוציא רמון לפי שהשוורים מפסיקין כו' כיון דמרחקי טובא וצריך שיבאו שם מים בשפע עכ"ל. הנה פשט דבריהם מוכיח דסברי בפשיטות דגם כלי שלמה המחובר מן הצד כשפ"ה או מלמטה אף שאין המים מקיפין מכל צד מותר לטבול בה והוכיחו זה מהך דשידה ותיבה כו' דפשטן השידה ותיבה לא נבטלו מתורת כלי כדעת הרמב"ם ור"ש ורא"ש הנ"ל ולכן כתבו דהנקב כמוציא רמון ברגלי השוורים היה כדי שהים או השוורים לא יקבלו טומאה היינו שלא יטמאו בנגיעת טמא ואז יהיה קשה לטבול בתוכו פן יטמא הטובל אח"כ בנגעו בהים או שארי בנ"א יטמאו על ידו אבל לענין הטבילה אין זה שייכות כלל דאף אם יטמא הים מ"מ המים שבתוכו לא יטמאו מפני שהם מחוברים כשפ"ה להמעיין ודינם כמים מחוברים שאינן מקבלים טומאה ולכן מותר לטבול בהם רק שלא יגע בהים אם הים יהיה אב הטומאה שיטמא אדם, [ולדעתם צריך לומר דזה לא מיקרי נעשה לשמש את הקרקע אף לדעת הרא"ש ודעמיה דסילונות הקבועים בארץ מיקרי נעשה לשמש את הקרקע מפני שמונחים שם תמיד להלוך המים כמ"ש הרא"ש בה"מ ס"ק י"ב אפ"ה ים הזה סברי התוס' דעיקר המים שבו היו מכונסים ממי גשמים רק שניקב להתחבר להמעין ולכן אין עיקר תשמישו עם הקרקע ומקבל טומאה, וכן מוכח מירושלמי שהקשה בפשיטות ולאו כלי הוא ואם לא היה מקבל טומאה מנא ליה שאין טובלים בתוכו ומוכח דסובר שדינו כתלוש כמש"ל באות ג', או דפליגי על הרא"ש גם בסילונות וכמש"ל בספ"ד שד' הרא"ש אינן מוכרחים].

איברא שיש לדחות דהכי קאמרי התוס' דניקב כמוציא רמון היה לבטלו מתורת כלי שלא יקבל טומאה ואז תהני ליה החבור למעין אבל אם היה נטהר מתורת כלי ע"י נקב

קטן היה די לחבור עם המעין כשפ"ה שלא יהיו שאובים כהך דשידה ותיבה דחבורן די כשפ"ה ויסברו התוס' כהראב"ד הנ"ל דהשידה ותיבה מנוקבים היו ונבטלו מתורת כלי רק שנקיבתן היה בשוליהן שעומדים על הארץ ולכן בעינן:

כשפ"ה מצדיהן להתחבר למעין והביאו ראיה מזה דלענין תבור מים למעין שלא יהיו חלושים או שאובים די בחבור כשפ"ה רק שלא יהיה תורת כלי עליה ולכן היה צריך בים נקב כשפ"ה כמוציא רמון לבטלו מתורת כלי ואז תהני ליה החבור למעין ויבאו דבריהם בסגנון דברי הר"ש והרא"ש הנ"ל, אבל פשט דבריהם אינו כן רק דסברי דלענין טהרת המים לא בעינן בכלי נקב המבטלו מתורת כלי ואף בכלי של ממותר לטבול בה אם מחוברו למעין או למקוה כשפ"ה, וגם ממה שנתלבט הר"ר יחיאל לחדש דבר בלתי יסוד מוסד שהרחק השטת יצטרך נקב גדול, וזה דבר בלתי סברא למה לו זאת הרי דרך הראשון של התוס' הוא יותר נכון דבעינן כמוציא רמון לבטולי מתורת כלי ואז יכשר בחבור כשפ"ה מוכת שדרך הראשון של התוס' הוא דחוק, שלפי דרכם היה השיעור כמוציא רמון לאו עבור ענין הטבילה רק עבור קבלת טומאה, ומדברי הירושלמי מוכת דלענין טבילה אתינן עלה, ולכן המציא הר"ר יחיאל חדשות בסברא דחוקה. וכ"כ הרמב"ן בב"ב ס"ו וז"ל א"נ שלא יטמא הכלי בטומאת הנכנס לתוכו קודם טבילה והן המה דברי התוס' וכן מבואר בד' הריטב"א במכות דף ד' המובא בבדק הבית שדעת התוס' דמותר להטביל בתוך כלי המחובר כשפ"ה אף אם החיבור הוא מן הצד ולדעתם אין חילוק בין אם הים מקיפו או מחובר מן הצד, ונראה שם מדברי הריטב"א שגם דעת הרמב"ן כן הוא וכן הוא באמת ברמב"ן בב"ב ס"ו שתירץ שם הך דירושלמי כתירוצן של התוס' ולדעתם ודאי קשה הך מתניתין דהכא מפני מה מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול וכתב הריטב"א שם שהם מפרשים דלא היה שם מ"ס ולאדם בעינן אף במעין מ"ס ולכן נפסלו המים שבתוך השוקת והן המה כד' הר"ש שרצה לומר כן דמעין שהעבירו ע"ג השוקת נפסל רק לאדם אבל לכלים לא נפסל וכ"כ בספר האשכול סימן נ"ז דמשנתנו איירי באין שם מ' סאה כס"ד של הר"ש, אך צ"ע בדעת האשכול דבסי' נ' נראה מדעתו דסובר דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם וגם מדברי הרשב"א בתשובה ח"ג סימן רכ"ח המובא בב"י באורך נראה שמפרש כן, אבל מדבריו בשער המים המובא בב"י נראה דסובר כמסקנת הר"ש לחלק בין כלים התלושים לכלים הקבועים דגרע טפי, אך נראה מדבריו שם דסובר אשר בכלים הקבועים פסול אף אם מי הים מקיפן מכל צד ולדבריו ע"כ הך דשידה ותיבה איירי באינן קבועים ודלא כמ"ש לעיל באות א' לדעת הר"ש ודוק]:

ה ולשיטה זו פי' משנתנו דחוק למאד כמ"ש גם הריטב"א שם, חדא דהרי הרבה מגדולי הפוסקים סברי דמעין מטהר בכ"ש גם לאדם כמש"ל בפ"א ועוד דאף מאן דסובר דלאדם בעינן מ"ס מ"מ לענין לפסול משום שאיבה מודה הוא דמעין לא נפסל בשאיבה אף אם אין בו מ"ס כמש"ל בספ"א, ועוד דלא מצינו מקוה שנפסלה לטהרת אדם ותכשר לטבילת כלים ומדברי הרשב"א בתשובה נראה דסובר דאף לכלים נפסל אף דמעין שרבו בו שאובים לא נפסל לכלים אף שלא היה בו מ"ס כדלעיל פ"א מ"ז מ"מ בתוך הכלי גרע טפי דכיון שנפסל לאדם גם לכלים נפסל ויתבאר לקמן. ולדעתי היה נראה יותר לומר לפי דעה זו דשאני מעין שהעבירו ע"ג השוקת שכל מי המעין נכנסים לתוך השוקת אסרו בו מפני דמחזי כאינו מחובר למעין מפני שכל מי המעין נגררים לתוכו נראה לעין הרואה דאף אותן המים שלא באו עדיין לתוך השוקת כאילו באו לשם מפני דסופן להגרר ולבא לתוך השוקת, ודומה לזה כתב הריטב"א בשם הר"ר אלחנן ז"ל על ים של שלמה שהצריכו בו כמוציא רמון מפני דלפעמים כל מי המעין נגררים לתוך הים דכל שכל מי המעין נגרר ובא לתוך הכלי לא מהני לה חבור כלל ולכן בהעבירו ע"ג השוקת פסול אף בחבור כמוציא רמון רק אם נתבטל מתורת כלי אז מהני גם חבור כשפ"ה ולכן הצריכו בהים נקב כמוציא רמון לבטולי מתורת כלי עיין ב"י ד"ה וסמ"ג כתב שהביא בשם הסמ"ג כל דברי הריטב"א הנ"ל בדעת התוס' הנ"ל באות ד' ודברי הר"ר אלחנן ז"ל, וגם הרמב"ן בב"ב ס"ו הביא תירוץ הר"א ז"ל בשם יש אומרים, עוד הביא שם הריטב"א בשם הרא"ה דאם הכלי מחובר למקוה די בחבור כשפ"ה אף מן הצד אבל במחובר למעין בעינן לבטולי מתורת כלי דמעין גרע טפי ולכן ניקבו כמוציא רמון לבטולי מתורת כלי ולכן במעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול [ובהגהות יד שאול הביא דברי הריטב"א הנ"ל והבין בהם דמעין לכלי לא מהני חבור כשפ"ה ובעינן תבור כמוציא רמון, ולא דק דאכתי לא יתיישב בזה מתניתין דשוקת דגם כמוציא רמון לא מהני הכא, והרא"ה הקשה דאם כלי מחובר למעין לא מהני לים שום חבור עד שיבטלנו מתורת כלי ואז תהני ליה גם תבור כשפ"ה וגם מה שהביא שם בשם הח"ס אינו מובן כלל] והריטב"א ישרו בעיניו דברי הרא"ה אבל זו סברא דחוקה ואין השכל נותן כן, וסברת הר"ר אלחנן ז"ל בנו של ר"י הזקן ז"ל] מסתבר יותר לפ"ד התוס', ואפשר שכן יהלם גם דעת הרמב"ם בפ"ט ה"ט שסתם וכתב בלשון פסול וכמש"ל באות ד' דלהר"ש והרא"ש אינו רק גזירה אבל לפ"ד הר"א נוכל לומר דכל שכל מי המעין נגררים לתוך הכלי לא מהני ליה חבור כלל מעיקר הדין עד שיבטל מתורת כלי כאמור. איברא אני בעניי משולל ממני עיקר ד' התוספות וריטב"א הנ"ל שכתבו דנקב כמוציא רמון בהים

של שלמה היה לבטולי מתורת כלי, לא מצינו כלל בכלי מתכות שנשברו שיעור טהרתו כמוציא רמון כמבואר בפי"ד מכלים וכן ברמב"ם פי"א מהלכות כלים לא הוזכר שיעור זה רק כל שאינו יכול לעשות מעין מלאכתו נטהר מטומאתו, וא"כ כלי העשוי למים אם ניקב אף ככונס משקה נטהר מטומאתו בכלי מתכת ושיעור מוציא רמון הוזכר גבי כלי עץ בפי"ז דכלים וברמב"ם פ"ו מה"כ אבל גבי כלי מתכת לא מצינו שיעור זה, אבל מה אעשה ודעתם רחבה מדעתנו:

קיצור, אשר דעת התוס' בפסחים הנ"ל שלא לחלק בין כלים שהמים מקיפן או מחוברים מן הצד כשפ"ה בכל ענין מותר לטבול בהם וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן ובשם הרא"ה וכ"נ דעת הרשב"א בתשובה ולדעתם צריך ליישב ד' משנתנו, והשיבו ע"ז הריטב"א בשם התוס' והאשכול והרשב"א בתשו' דמשנתנו איירי באין מ"ס בהמעין ונפסלו המים לטהרת אדם ולכלים טהורים והוא כס"ד של הר"ש וזה דחוק למאד וכמ"ש הר"ש. ולדעתי היה נראה יותר ד' הר"ר אלחנן ז"ל דכאן איירי דכל מי המעין נגררים ע"ג השוקת ולכן אסרו בכלי שלם עד שיתבטל מתורת כלי דוגמת הים של שלמה. ועיין בב"י בסי' קצ"ת כתב לפרש כן משנתנו דלקמן במעין שהעבירו ע"ג ספסל שיתבאר לקמן בעז"ה, והרא"ה כתב ליישב דמעין מחובר לכלים גרע טפי ובעינן לבטולי מתורת כלי משא"כ במקוה מחובר לכלי מותר אף בכלי שלם, וזו סברא בלא ראיה, ועל כולם צ"ע שפירשו בים של שלמה דמוציא רמון מבטלו מתורת כלי ולא מצינו לזה מקור כלל, עוד צ"ע בדברי הריטב"א בשם הרא"ה הנ"ל דאם גריעותא דמעין לכלי הוא מפני שהמעין מטהר בזוחלין א"כ הך דשידה ותיבה שבים דמותר אף בכלי שלם הוא מפני דמי הים מטהרים באשבורן דוקא וכן הובא בד' הריטב"א בב"י בתוך המקוה או הים שמטהרים באשבורן וא"כ משנתנו דשידה ותיבה דלקמן פ"ו לא אחי כהלכתא דהרי אנן קיי"ל כר' יוסי בפרקין מ"ד דכל הימים מטהרים בזוחלים ואיך סתם לה סתומי לקמן פ"ו להתיר בשידה ותיבה כו' מה דר' יוסי אוסר בזה וכל הפוסקים פסקו כוותיה. ואולי יש לומר לפ"ד הרא"ה דמה דמעין לא יכשר בחבורו לכלי היינו באם מימיו זוחלים אבל מעין העומד לא גרע ממקוה שתכשר להתחבר לכלי כשפ"ה וא"כ מי הים דקוו וקיימי אף שמטהרים בזוחלים מ"מ מאחר שעתה אינן זוחלים מטבילים בכלי המחובר להם כשפ"ה. אבל פשט ד' הריטב"א:

אינן מוכיחים כן וצ"ע, ומשנתנו דלקמן בהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל תתפרש בהני גווני שפירשנו משנתנו הזאת כל אחד לפי דרכו, דודאי אחורי כלים וספסל לא גרוע מכלי שלם המחובר כשפ"ה, ולקמן אבאר בעז"ה במ"ב איך תתפרש לכל אחד מהשיטות

הנ"ל, ולהלכה הנה רבו המתירים בכלי שלם המחובר מן הצד כשפ"ה, הרי המה התוס' ורמב"ן וסמ"ג וריטב"א ורא"ה רק במחובר למעין הזוחל אסרו הרא"ה וריטב"א עד שיבטלנו מתירת כלי ואנן קיי"ל כפסק הש"ע בסעיף ח' לאסור בחבור מן הצד כדעת הרמב"ם ורא"ש הנ"ל ובכלי שנתבטל מתורת כלי אף אם הוא תלוש יש להתיר בחבור מן הצד כשפ"ה כמש"ל ובכלי שלם כגון אם לקח חבית גדולה של עץ והעמידה באמצע הנהר שהמים מקיפין מכל צד גם הרמב"ם ורא"ש מודים להתיר אם מחוברת כשפ"ה, אך להרא"ה וריטב"א אסור שהנהר דינו כמעין, וכן להבנת הרשב"א בר"ש אסיר בכלים קבועים לכן למעשה יש להצריך נקב כמוציא רמון לבטלה מתורת כלי ולכן אנשי הכפר שקשה להם לטבול תוך הנהר יכולים ליקח חבית של עץ ולעשות בשוליה נקב כמוציא רמון הוא שיעור שש אצבעות עגולים כמש"ל ספ"ד ואף דכשיושיבהו על הארץ יסתם הנקב לא איכפת לן וכן יכולים לסותמו ע"י שימת טלאי של עץ על הנקב והטלאי לא יחובר כמגופה רק יהיה דבוק מבפנים במסמרים כמש"ל ספ"ד ויעמידוה באמצע הנהר ולהריק לשם מים חמין ולעשות נקב בצדה כשפ"ה עם מגופה ובעת טבילה יסירו המגופה ויהיה חבור כשפ"ה ושפיר דמי לכ"ע וכעין זה התיר רבינו נ"ע בצ"צ לקמן סוף מ"ג, ובתשובות רעק"א סי' מ' התיר ע"י חבור כשפ"ה רק בנקב כ"ש בשוליה, ולדעתי אין לעשות מעשה כן לכתחלה כי להראב"ד לא מהני וכן להרא"ה וריטב"א בנהר שמטהר בזוחלים לא מהני אך בנהר שנתרחב שרבו הסוברים דשם אינו מטהר בזוחלים וא"כ להרא"ה וריטב"א מותר בכשפ"ה אפשר שיש להקל, ועדיין צ"ע למעשה עד שינקב כמוציא רמון והוא ז"ל לא הביא דעתם כי לא בירר הענין כל הצורך אבל אם יעשו בשוליה נקב כמוציא רמון לית חששא לכ"ע. ויכולים כמו כן לתלות החבית על שלשלת וחבל וכדומה בלתי להושיבה בארץ ואם יעשו נקב כמוציא רמון יכולים להעמידה גם בצד הנהר ולחברה בכשפ"ה למי הנהר גם שאינה קבועה בחבור חזק:

(פסקא ב') עוד במשנה הנ"ל העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לה שהמעין מטהר בכ"ש, פירשו הרא"ש שהמים נופלים ע"ג שפת השוקת מקצתן ומקצתן לתוך השוקת אז המים שע"ג שפת השוקת מטהרים את המים שבאו בתוך השוקת וכן פירשו האשכול בסימן נ"ז וכן מוכיחים דברי הרמב"ם בפ"ט ה"ט וכ"כ הטוש"ע בסעיף ח', ועמדו ע"ז הט"ז בסקט"ז והש"ך בסקל"ג איך יטהרו מיעוט מי המעין את השאובים המרובים מי עדיף מרבו הנוטפים על הזוחלין שאינו מטהר אלא באשבורן, ובספר האשכול סי' נ"ז כתב דבאמת אינן מטהרים רק באשבורן כדין האמור בפ"א מ"ז במעין שרבו עליו מים שאובין, ולשיטתו שכתבתי לעיל שפי' דגם בהעביר ע"ג השוקת לחוד לא נפסל רק לאדם

מפני שלא היה שם מ"ס אבל לכלים טהור על ידי חבורו למעין, יתפרשו דברי המשנה מעין שהעבירו ע"ג השוקת ואין בו מ"ס פסול לאדם אף אם יתקבצו ממנו אח"כ מ"ס מ"מ כבר נפסל מטבילת אדם אבל לכלים היה טהור גם בתוך השוקת ואם העבירו קצתו ע"ג שפה כשר חוצה לה אף לאדם שמים שע"ג שפה יטהרו אותן שבתוך השוקת אף לאדם ולא הוצרך להזכיר דבעינן מ"ס דאחרי דלאדם איירינן ופשיטא דלאדם בעינן מ"ס אף במעין לדעת. ומה דלא ביאר דבעי' אשבורן שסמך על דברי המשנה דלעיל פ"א וכן לקמן בפרקין מ"ג, וא"כ לכלים לעולם לא נפסל אף אם היה רק בתוך השוקת ולאדם נטהר אם יתקבץ אח"כ מ"ס באשבורן ע"י מה שהעביר קצתו ע"ג השוקת, ולדעה הזאת יש לי להוסיף ליישב מה דלא בארה המשנה דחוץ לשוקת בעינן אשבורן, דהנם בלא"ה קשה אלי מה תועיל מה שהעביר קצתו ע"ג שפת השוקת וסיינו שפת הכלי הכי עדיף שפת כלי שיש לו תוך מכלי שאין לו תוך כלל דתנינן לקמן במ"ב אם העבירו ע"ג ספסל דלר' יוסי הרי הוא כמקוה דגזר כלי שאין לו תוך אטו כלי שיש לו תוך [ולדעה הזאת היינו לטבילת אדם אבל לכלים גם אם היה לו תוך היה מותר] ואיך ניחא דשפח כלי שיש לו תוך יהא עדיף מכלי שאין לו תוך כלל, אבל לפ"ז נוכל לומר דאף שאמרו לקמן לר' יוסי שנינו כמקוה היינו רק לענין דבעינן אשבורן אבל כח מעין עליו לענין שיטהר את השאובים דהרי לכלים דינו כמעין ומעולם לא נפסל לכלים לשיטה זו גם בעת שהיה ע"ג ספסל ואף ביש לו תוך דינו כן כאמור, והא דאם היו בתוך לחוד לא יטהרו אח"כ בהתקבצן למ"ס אף שמעולם לא נפסלו לכלים מ"מ הרי לאדם נפסלו לגמרי ולא יוכשרו אחר כך בצאתן לחוץ, משא"כ אותן שהיו על שפת השוקת גם לאדם לא נפסלו לגמרי רק שדינן כמקוה, ומאחר דלכלים דינן כמעין לכן מטהרים את השאובים וממילא לא הוצרך לבאר כאן בהעביר קצתי ע"ג שפה דכשר חוצה לו באשבירן דוקא דהרי גם אותן המים שהיו על שפת השוקת אין כחן אח"כ לטהר בזוחלים דדינן כמקוה לר' יוסי דקיי"ל כוותיה נגד ר' יהודה, רק שבזה כחן כמעין שיטהרו את מקצת השאובים שהיו בתוך השוקת מפני דהמים שהיו על שפת השוקת מטהרים לכלים בכ"ש, ולכן כחן חזק לטהר את מה השוקת שלא יפסלו לטבילת אדם ויטהרו אח"כ במ' סאה ובאשבורן דוקא, ואף אם היו כל מי המעין נגררים פ"ג שפת השוקת לא יטהרו בזוחלים כ"א באשבורן ובמ"מ, ואני חוכך עוד לומר לדעה הזאת דמה דמטהרינן לכלים גם בהיו תוך השוקת לחוד אפשר דאינו מטהר כי אם באשבורן דוקא לר"י דסובר לקמן דשב דינו כמקוה נראה דגם לכלים דינו כמקוה ואפילו הכי לא נפסל על ידי מה שהיה תוך הכלי משום שאיבה מפני שהיה מחובר למעין שלא היה בו מ"ס לכן לא נפסל לכלים אבל לא יטהר רק

באשבורן דוקא ואפ"ה יטהר כלים בכ"ש כדין מעין שרבו בו שאובים דמטהר באשבורן ובכ"ש לכלים, ולאדם נפסל לגמרי בהיו המים תוך השוקת לחוד ואם העביר קצתו ע"ג שפת השוקת מטהר את שהיה בתוך השוקת לאדם ג"כ ע"י שיתקבץ בו מ"ס ובאשבורן מפני שהמים שהיו ע"ג שפת השוקת מטהרים בכ"ש לכלים לכן דינן כמעין דגם לאדם לא נפסלו לגמרי אם יהיה בהן מ"ס והא דאשבורן בעינן אף לכלים לר' יוסי דלקמן רק דלכלים יטהר בכ"ש ולאדם טבעי מ"ס. באופן שלדעה הזאת בהעביר מעין שאין בו מ' סאה על תוך הכלי ויש בחבורו כשפ"ה לא נפסלו לכלים לטהר בכ"ש אך באשבורן דוקא, ולאדם נפסל לגמרי, ובכלים שאין להם תוך מטהר בין לאדם בין לכלים באשבירן רק דלאדם בעינן בו מ"ס ולכלים די בכ"ש, ואם קצתו היה תוך הכלי וקצתו ע"ג כלי שאין לו תוך או ע"ג שפת הכלי נטהר חוצה לו אף לאדם רק באשבורן במ"ס, ולכלים מטהר בכ"ש ובאשבורן, ואם נוסיף עוד כנראה מדברי הרשב"א בחשו' דאם העבירן ע"ג השוקת שנפסלו לאדם נפסלו גם לכלים ודוקא ברבו שאובים מטהר לכלים בכ"ש ובאשבורן אבל תוך השוקת שנפסלו לאדם נימא דגם לכלים נפסל מפני שלא היה במעין מ"ס וכן בהעביר ע"ג אחורי כלים דשבו דינן כמקוה גם לכלים יהיה כן כנ"ל, א"כ לר' יוסי דלקמן בהעביר ע"ג שפת השוקת קצתן שבו להיות כמקוה אף לכלים רק דכחן יפה לטהר שאובים בכ"ש וא"כ בהעביר תוך השוקת לחוד נפסל לגמרי בין לאדם ובין לכלים ואם היו קצתן ע"ג שפת השוקת כחן יפה לטהר את השאובים שהיו תוך השוקת אבל מ"מ אין דינן רק כמקוה ובעינן אשבורן ומ"ס אף לכלים:

מפני דגם אם כל המים היו ע"ג שפת השוקת וכן בהעבירן ע"ג אחורי כלים או כלים שאין להם תוך שבו היות כמקוה לטהר באשבורן ובמ"ס בין לאדם ובין לכלים, ולכן סתם במשנה דכשר חוצה לה דמאליו נבין לר' יוסי דלקמן שאין כחך רק לטהר באשבורן ובמ"ס אף לכלים, אך צ"ע לפ"ז אם נימא דגם לכלים בעינן מ"ס ואשבורן למה יהא כחן יפה לטהר את השאובים המרובים ולכן מוטב לומר כדלעיל דלכלים מטהר בכ"ש בהעביר ע"ג כלים שאין להם תוך ולכן יהא כחן יפה לטהר את השאובים רק דבעינן להו באשבורן אבל בכ"ש מטהרים לכלים ומטהרים גם את המים שהיו בתוך השוקת שיטהרו לאדם במ"ם ובאשבורן. תדע שמעין שרבו עליו שאובים דמטהר בכ"ש לכלים ובאשבורן, פשיטא דגם אם יתרבו עוד שאובים אח"כ יטהר את כולם מפסול שאיבה ואם יהיה בהן מ"ס יטהרו אף לאדם, ככה גם מים אלו שעל שפת השוקת מפני שמטהרים בכ"ש לכלים יטהרו השאובים שיוכשרו אף לאדם אם יהיה בהן מ"ס, וא"כ נראה דגם בהיו תוך השוקת לחוד לא נפסלו לכלים לדעה הזאת כמו בהיו ע"ג ספסל דמטהרים

בכ"ש לכלים ככח מעין כמו כן בהיו תוך השוקת לחוד לא נפסלו רק לאדם לא לכלים ואם היו קצתן ע"ג שפת השוקת כחן יפה לטהר אח המים שהיו בתוך השוקת באשבורן ומ"ס לאדם ג"כ, ועדיין צ"ע דיש פנים לומר בהיו תוך השוקת לחוד נפסלו גם לכלים ואם היו ע"ג אחורי כלים שדינן כמקוה לא נפסלו לגמרי ויטהרו כלים בכ"ש ולכן בהעביר קצתן ע"ג שפת הכלים מפני שמטהרים בכ"ש לכלים מטהרים את השאובים, וצ"ע:

ב וכאשר פירש האשכול לדרכו כן יתפרש גם לשיטת התוס'. ולכאורה גם לדעת הרמב"ם והר"ש והרא"ש ואחריהם הטוש"ע שפירשו הא דהעבירו ע"ג השוקת פסול דהיינו אף בהיה בו מ"ס נפסל אף לטבילת כלים כמש"ל להרא"ש מפני שהמים מחוברים מן הצד לא טהרו בזה בכשפ"ה מגזירת כלים נימא ג"כ דאם העביר קצתו ע"ג שפת השוקת דכשר חוצה לה היינו ג"כ באשבורן דוקא כדין מעין שרבו עליו שאובים שנזכר בפ"ק וכן להרא"ה שפירש דדוקא מעין נפסל בחבור מן הצד כשפ"ה יתפרש ג"כ באופן זה, ויתיישב ג"כ מה שהקשיתי איך יהא עדיף שפת השוקת מע"ג ספסל דנימא ג"כ כנ"ל, דבאמת גם אם היו כולם עוברים ע"ג ספסל לא יטהרו כ"א באשבורן לר' יוסי דלקמן וכן עתה שקצתן היו ע"ג שפת השוקת שדומה לספסל יטהר ג"כ באשבורן, ובכ"ש כדין מעין שרבו עליו שאובים דמטהר באשבורן ובכ"ש, אבל דא עקא דהרי לדעתם בהעבירו תוך השוקת נפסל גם לכלים וכן הא דלקמן בהעבירו ע"ג ספסל לר' יוסי דהוי כמקוה ואם היינו אומרים דהא דלקמן בע"ג ספסל שדינו כמקוה היינו דבעי אשבורן אבל מטהר בכ"ש היה ניחא, אבל לדעתם במשנתנו דהכא וכן דלקמן אין הפרש בין אדם לכלים וכשאמרו סתמא בע"ג ספסל שדינו כמקוה יתפרש לגמרי כמקוה מפני שגזר ר"י כלים שאין להם תוך אטו כלים שיש להם תוך להסיר מהם כח מעין וא"כ לכל מילי דינו כמקוה, וא"כ כאן בהעביר קצתן ע"ג שפת השוקת שדינו כספסל למה יהא כחו יפה לטהר את השאובים הרי גם אותן שהיו על שפת השוקת אין דינן רק כמקוה ומי מקוה אינן מטהרים שאובים. בשלמא להאשכול וסיעתו שפירשו בהעביר תוך השוקת דנפסל רק לאדם ולא לכלים וכן בהעביר ע"ג ספסל לא הוי כמקוה רק לאדם ומאחר דלכלים הוי דינו כמעין שפיר נימא בהעביר קצתו ע"ג שפת השוקת דמטהר את השאובים מפני שדינו כמעין לכלים והא דמים שבתוך השוקת נפסלו לגמרי לאדם אף כשיצאו מתוך השוקת לחוץ ולא אמרינן שיטהרו בעצמן אם יתקבצו מ"ס מפני שהיו טהורים לכלים (וכן סובר הרשב"א באמת) הוא מפני שאותן המים נפסלו לגמרי לאדם לא יטהרו אחר כך לאדם, אבל אותן שע"ג שפת השוקת דגם לאדם לא נפסלו לגמרי רק שדינן כמקוה ולכלים עדיין מטהרים בכ"ש לכן יטהרו את השאובים שהיו בתוך השוקת, אבל לשיטת

הר"ש והרא"ש דאינן מחלקים בין אדם לכלים וכשאמרו לקמן בהעביר ע"ג אחורי כלים דהוי כמקוה גם לכלים דינן כמקוה וכ"כ הר"ש להדיא ובראב"ש בה"מ סי' ל"ט וכן מוכח ברמב"ם פ"ט וכן הוא בש"ע סעיף י"ב אם כן איך יכשירו אותן שע"ג שפת השוקת את השאובים המרובים ולהרמב"ם בלאו הכי א"א לפרש כן, שלדעתו הא דמעין שרבו עליו שאובים מטהר באשבורן ובכ"ש היינו בריבה בגומות המעין ואז מטהר בכ"ש אף לאדם ואם ריבה במשכו אז יטהר באשבורן ובמ"ס דוקא אף לכלים כמש"ל בפ"ק לדעתו, וא"כ גם אם נימא דמים שע"ג שפת השוקת לא נפסלו כלל אכתי הרי רבו השאובים במשך המעין ובעינן מ"ס ואשבורן וכאן סתמו לטהר אף בכ"ש, ומכ"ש אם נימא דאותן שע"ג שפת השוקת דינן כמקוה בעינן להו אשבורן ומ"ס אף לכלים, וכן לדעת הר"ן שכתבתי בפ"ק דבמקום שנתרחב ע"י השאובים בעינן מ"ס ואשבורן אף לכלים ג"כ לא יתיישב הכא שהרי לא חלקו כאן בין מקום שנתרחב או לא, ואם נימא דזה הוא מפני שמים שע"ג שפת השוקת מחוברים למים שיעור מ"ס וכיון שלא נפסלו לגמרי רק שדינן כמקוה ומחוברים למ"ס יכשירו את השאובים לא איכפת לן אף שהם זוחלים יטהרו במ"ס את השאובים כמש"ל בפ"ג, אבל הרי המשנה סיימה כשר חוצה לה שהמעין מטהר בכ"ש מוכח דאף שלא היה כאן מ"ס מטהרים ואין לזה טעם: (ג) והנה הט"ז והש"ך לא הקשו רק הא דאיך מטהרים מקצת מים שעל שפת השוקת את השאובים המרובים אבל הא לא קשה להו איך מים שע"ג שפת השוקת דינן כמעין למה יהא עדיף שפת השוקת מספסל שלדעתם עדיף ועדיף הוא דמים שעל שפת השוקת הם כמעין ממש כנראה מדברי הש"ך בסקל"ה דפשיטא ליה דשפת הכלי עדיף מכלי שאין לו תוך או אחורי כלים, ולא קשה ליה רק איך יטהרו את שאובים המרובים ולא רצה לפרש דבאמת אינן מטהרים רק באשבורן כד' האשכול הנ"ל באות א' דסתימת דברי הפוסקים מוכיח דסברי דמטהרים גם בזוחלים ולכן חידש הש"ך מלתא חדתא דכאן שהמים שבתוך השוקת הן עצמן מהמעין ומחוברים למים שע"ג שפתו קיל יותר כמבואר שם בסקנ"ג [ודברי הע"ז אינן מובנין כמ"ש בפ"ק] וזו סברא ישרה, ובאמת יש להוסיף בזה עוד, מאחר דלפי שיטת הר"ש והרא"ש הא שפסלו בהעביר תוך השוקת לחוד אינו מעיקר הדין רק גזירה היא ומעיקר הדין לא נפסלו מפני שמחוברים מן הצד כשפ"ה וכיון שמעיקר הדין לא נפסלו לכן הקילו בזה דמי מעין מועטים מטהרים את המרובים שהיו בתוך השוקת גם לזוחלים מפני שלא היו שאובים לגמרי, וגם רבינו נ"ע כתב סברא כזו, ואף לפי שיטת הרר"א ז"ל דכאן שכל מי המעין גרורים לתוך השוקת גרע יותר כמש"ל מ"מ אינן שאובים ממש דאכתי מחוברים למעין לכן הקילו בזה, וגם כי כל עצמנו לא הוצרכנו ליישב

קושיא זו רק לשיטת הרמב"ם שביארתי לעיל בפ"ק דסובר דאף מעין משוך אינו מטהר שאובים המרובים לטהר בזוחלים ובכ"ש כ"א בריבה לתוך גומות המעין וכאן הרי לא ריבה לגומות המעין, וכן להר"ן והרשב"א דסברי שם דמעין משוך שרבו בו מים שאובים אינן מטהרים בזוחלים במקום שנתרחב הלוך המעין וכאן לא חילקו בזה, לכן מוכרחים אנחנו ליישב זה אם ע"פ דברי הש"ך הנ"ל או ע"פ ד' האשכול הנ"ל באות א'. אבל לשיטת הרא"ש שביארתי לעיל בפ"ק דסובר דמעין משוך מטהר לעולם בזוחלים את שאובים המרובים וכן הראב"ד סובר דבמקום שהיה משוך מתחלה בארכו אף שנתרחב משכו ע"י השאובים אכתי מטהר בזוחלים אם כן אין כאן קושיא מעיקרה וגם גוף הקושיא מיושבת ע"פ דברי הש"ך הנ"ל וביותר ע"פ דברי שכתבתי מפני דמעיקר הדין:

לא הוו שאובים, אבל באמת אמינא שלדידי עיקר הקושיא איך יהיו מים שע"ג שפת השוקת עדיף מהעבירן ע"ג ספסל לר' יוסי דלקמן ואין הדעת נותן לחלק ביניהם כלל ולמה יטהרו את המים שהיו בתוך השוקת בכ"ש אחרי שגם הם עצמן אינן רק כמקוה ולא כמעין כמ"ש באות א' ב':

עוד קשה לי להנחת הש"ך דע"ג שפת השוקת אינו דומה לספסל א"כ למה אמרו במשנה כשר חוצה לה למה דוקא חוצה לה דמשמע כשהמים עברו חוץ לשוקת ונתערבו אותן שעל שפת השפה עם אותן שבפנים ולמה לא יטבילו גם ע"ג שפח השוקת, ובאמת הרע"ב פי' דגם ע"ג שפה מותר לטבול וכתב התוי"ט שם דכן מוכח בפי' הר"ש וחוצה לה כולל כל מה שחוץ לתוך השוקת בין ע"ג שפה או מה שעברו חוצה וכן מוכח בלשון הטוש"ע בסעיף ח' למעיין היטב, אבל לשון המשנה אינו מוכיח כן וגם הרמב"ם כתב בפ"ט ה"ט המים שחוץ לשוקת בשרים משמע דע"ג שפה לא הותר לטבול, והתוי"ט הביא בשם מהר"ם מרוטנבורג ז"ל דע"ג שפה לא דכתיב מעין ובור כו' דהיינו בקרקע דלא חזו לקבולי טומאה אבל ע"ג כלים לא, פשע דבריו דסובר דמים שע"ג השפה מקבלים טומאה ואסור להטביל בהם וכ"כ באמת כמה פעמים דכל שהמים מקבלים טומאה אין בהם טבילה, אבל לא אבחין למה יקבלו המים טומאה הרי הם מחוברים למי המעין ואף אותן שהם בתוך השוקת אינן מקבלים טומאה דלאו תלושין מיקרו דמחוברים למעין וכמש"ל דמעיקר הדין כשרים רק מגזרת כלים נגעו בה ומכש"כ אותן שעל השפה, ואולי ע"ס בדברי מהר"ם וצ"ל דלא חזי לקבולי טומאה וקאי על הקרקע וכונתו דבעינן תוך הקרקע דקרקע לאו בר קבולי טומאה אבל ע"ג כלים דמקבלים טומאה לא, וא"כ אין לזה יסוד למה אסור בכלים והרי הר"ש והרא"ש כתבו דמעיקר הדין אף תוך השוקת מותר לטבול, ולתוס' ורשב"א באמת מותר גם תוך השוקת אם היה

מ"ס עד השוקת כנ"ל. וגם במשנה דלקמן מוכח דלר' יהודה מותר לטבול ע"ג אחורי כלים ולמה יחליט מהר"ם בפשיעות לאסור, אבל מובן מזה דפשט המשנה מוכיח ודאי דע"ג שפת השוקת אסור לטבול וטעמא בעי. ובד' הר"ש נראה לדעתי שהוא מפרש דכשר חוצה לה היינו בתוך המים שע"ג שפת השוקת שהרי כתב כ"ש שחוץ לשוקת ע"ג שפתה כו' משמע דהמים שיצאו חוץ לשוקת ונתערבו עם אותן שע"ג השפה פסולים לזוחלים דאזיל לשיטתיה שכתבתי לעיל בפ"ק דמעין שרבו בו שאובים אינן מטהרים כ"א במקומו שהיה מתחלה אבל בעשה בריכה מהם אינן מטהרים כ"א באשבורן וכאן טהרו בזוחלים לכן פי' שלא התירו רק בע"ג השפה, דאף שמחוברים מצדו למים שבתוך השוקת הוי דינן כשאובים מן הצד דאינן פוסלים אבל אחר שנתערבו עם מים שבתוך השוקת אין דינן כמעין:

ד ובספר תפארת ישראל פי' הא דהעבירו ע"ג שפה שאין הכונה על שפת השוקת רק שהגביה המים בקלוח חזק עד שלא נכנסו כולם תוך השוקת והיה מעט מן המים מוגבה למעלה מן השוקת ולכן כשרים חוצה לה מפני שמעט המים המוגבהים למעלה מן השוקת יטהרו אח"כ את המים שהיו בתוך השוקת. ולפירושו יתיישב מה שהקשינו למה אמרו במשנה כשרים חוצה לה דוקא מפני שבעוד שהיו ברום השוקת א"א להטביל בהן, ואנת לן חדא, אבל אקשה לן חדא שלדידיה יקשה ביותר איך יטהרו אלו המים אותן שבתוך השוקת דודאי לא עדיפי אלו המים מאם העבירן ע"ג ספסל דלר' יוסי הוו רק כמקוה דגם בהעבירן ע"ג ספסל יש שם הרבה מים שלא נגעו בספסל ואפ"ה הוו כולן כמי מקוה ואינן מטהרים רק באשבורן ובמ"ס ופשיטא דאלו המים שהוגבהו למעלה מתוך השוקת לא עדיפי ממים שהיו על רום הספסל ואיך יטהרו אותן שבתוך השוקת, ולפירושו א"א לתרץ כדברי הש"ך דלעיל שחילק דשפת השוקת עדיף מספסל, אבל לפירושו המים שברום השוקת ודאי גריעי ממים שברום הספסל ואם על הספסל הוו כמי מקוה כ"ש אלו, וגם שהרמב"ם והר"ש והרא"ש פירשו ע"ג השפה היינו שפת השוקת שלא כפי' תפ"י, והרשב"א בתשובה סימן רכ"ח המובאה בב"י נראה שפירש דהעבירו ע"ג שפה כו' היינו דגם המים אשר בתוך השוקת נכשרים כשיצאו חוץ לשוקת מפני שהוא נמשך שם לדעת התוס' והאשכול דגם אלו שהיו בתוך השוקת לא נפסלו אם היו ארבעים סאה בהמעין רק מפני שלא היו ארבעים סאה נפסלו לאדם, ומאחר שלכלים לא נפסלו מעיקר הדין אף שנראה מדבריו שם דבתוך השוקת נפסל גם לכלים חומרא בעלמא הוא ואפשר דגם לאדם לא נפסלו מעיקר הדין דהרי מעין מטהר בכ"ש את השאובים גם לאדם אף למאן דמצריך במעין מ"ס לאדם כמש"ל בפ"ק ולכן לא גזרו

עליהם כ"א בעת שהיו בתוך השוקת לא כשיצאו אח"כ לחוץ, כך הבין הב"י בדבריו והוא האמת בדעתו אף שמהר"ר יוסף טאייצק השיג עליו ד' הב"י נכונים דלא כהש"ך שהרעיש על הב"י בזה וכ"כ רבינו נ"ע שגם מהר"י ן' לב ז"ל הבין כן בדברי הרשב"א, [ודברי מהר"י טאייצק הם בלתי יסוד כלל שחילק לומר שהרשב"א התיר דוקא באם המים נכנסו בנקב כשפ"ה כצד הכלי ולא כשבאו בפי הכלי ואין לזה טעם ושורש ואין להאריך בזה], ואפשר להלום פי' הרשב"א גם לד' הר"ש והרא"ש שפירשו דגזרו אף ביש מ"ס מפני גזרת כלים ומאחר שמעיקר הדין המים כשרים לכן כשרים כשיצאו חוץ לשוקת וכ"נ באמת בתשובת הרא"ש סוף כלל ל' שפי' גם הוא כן ד' המשנה יע"ש ונמשך שם לפי' הר"ש לחלק בין כלים קבועים לחלושים דבקבועים פסלו בעת שהם בתוך השוקת וכשיצאו לחוץ כשרים אבל פי' הרשב"א דחוי הוא מרבותינו הגדולים ז"ל שהרמב"ם והר"ש והרא"ש בפירושיו ובה"מ והאשכול פירשו דע"ג שפת השוקת היינו דוקא באם קצת המים היו על השפה, ומ"ש הב"י שגם הר"ש פי' כהרשב"א זה אינו והר"ש פי' כהרא"ש כמ"ש התוי"ט, ולדעתי הר"ש לא התיר רק ע"ג שפה כמש"ל וגם ד' המשנה קשים להולמם, וגם צ"ע מהא דהעבירן ע"ג ספסל דהוו כמקוה לר' יוסי ואיך סתם כאן במשנה להכשיר, ואולי גם לדעתו נימא דאינן מטהרים רק באשבורן כשיצאו לחוץ כד' האשכול הנ"ל באות א':

קיצור בהא דהעבירן ע"ג שפה פירשו הרמב"ם והר"ש והרא"ש דקצת המים היו בתוך השוקת וקצתן ע"ג השפה ולכן אותן שעל השפה מטהרים אותן שהיו בתוך השוקת ופי' האשכול דאינן מטהרים רק באשבורן כדין מעין שרבו עליו מים שאובים ולהר"ש נראה שאינו מתיר לטבול רק על גבי השפה, ואנכי הקשיתי מי עדיף שפת השוקת מהעבירן ע"ג ספסל דלר' יוסי דינן כמקוה ויישבתי זה לשיטת האשכול והתוס' דלעיל דגם אותן שבתוך השוקת לא נפסלו לכלים ודינן כמעין וכן בהעביר ע"ג השפה או ע"ג הספסל לכלים דינן כמעין ולכן מטהרים את המים שהיו בתוך השוקת [ואלו שבתוך השוקת לא יטהרו מעצמן כשיצאו לחוץ בלתי חבור המים שע"ג השפה] ואף אם נימא דגם לכלים אינן מטהרים רק באשבורן בהעביר ע"ג ספסל מ"מ מטהרים בכ"ש לכלים ולכן מטהרים את השאובים גם לאדם אם יתקבץ שם מ"ס, אבל להר"ש והרא"ש שפירשו לקמן בהעביר ע"ג ספסל דגם לכלים דינן כמקוה ובעינן מ"ס ואשבורן קשה איך בהעביר ע"ג שפה מטהרים את השאובים הרי הם עצמן דינן כמקוה, והש"ך הבין דשפת השוקת עדיף מספסל וגם הבין דמים שע"ג השפה מטהרים אותן שבתוך השוקת גם בזוחלים ובכ"ש כדין מעין, וזה באמת נוכל לומר דאף שמעין שרבו בו שאובים אינו מטהר רק

באשבורן מ"מ כאן קיל יותר כד' הש"ך בס"ק ל"ז או מפני דעיקר פסולן הוא רק מגזרת כלים ומעיקר הדין כשרים, אך מהר"ש:
נראה שלא התיר רק ע"ג שפה לטבול ולא יטהרו אותן שבתוך השוקת אבל מה שהחליט הש"ך דשפת השוקת עדיף מספסל אין בכתי לייסד זה, והבאתי פי' התפ"י במשנה זו וגם בו לית ליית ופי' הרשב"א דגם אותן שבתוך השוקת כשרים כשיצאו חוץ ודבריו דחוקים גם אינן מוסכמים מד' רבותינו הגדולים ז"ל:

ח אענה גם אנכי חלקי בפירוש משנה הזו ולהסביר גם ד' המשנה השניה שאמר ר' יוסי בהעביר ע"ג אחורי כלים או ספסל שהמים דינן כמקוה שאין לזה הבנה כלל דאם גזר ר' יוסי כלים שאין להם תוך אטו כלים שיש להם תוך כד' הר"ש והרא"ש א"כ למה טהרן כמקוה היה לן לפוסלן לגמרי ואיך תלקן ר' יוסי לגזור בזה אטו כלים שיש להן תוך ולעשותן כמקוה ולא לפוסלן לגמרי זהו ענין בלתי מובן כלל, וגם לא מצינו ענין כזה דע"י חשש ביאתן לתוך הכלי יהיה המעין כמקוה והיה לו לחושבן כשאובים או לטהרן לגמרי כמעין ואיך ישוב המעין למקוה מחשש ביאתן לתוך הכלי זה פלא למבין. ואמינא מלתא חדתא דמה דאמר ר' יוסי הרי הוא כמקוה טעמו ודאי דגזר כלים שאין להם תוך אטו כלים שיש להם תוך כד' הר"ש והרא"ש ור' יוסי פסלן לגמרי רק מפני שהכלים אין להם תוך א"כ לא נפסלו רק המים שנגעו בכלים וספסל אבל רום וגובה המים בעוביין לא נגעו בהספסל מאחר שהכלי אין להם תוך ואלו המים שבעליונות הספסל לא נפסלו, ואף אם היה שטת המים דק מ"מ לא יגע בהספסל רק חלק ממנו לא כולו, ולכן סובר ר' יוסי שאלו המים אשר בעליונו של כלי והספסל מטהרים את המים שנגעו בספסל ומפני שאינו ידוע לנו כמה חלק מן המים נגעו בספסל וכמה ממנו היה בעליונו כלל ר' יוסי דינו לעשותן כמקוה היינו כדין מעין שרבו עליו מים שאובים דמטהרים באשבורן לא בזוחלים אבל בכ"ש מטהרים כמש"ל באות א', וזה לדעת הסוברים דמעין משוך במשיכתו מטהר בכ"ש אף שרבו עליו שאובים, אבל להרמב"ם כתבתי בפ"ק דאם רבה במשכו אינו מטהר בכ"ש ודינו כמקוה לגמרי וכן יתפרש כאן להרמב"ם שדינו כמקוה ממש וגם להר"ן דינו כמקוה ממש ולא חילק ר' יוסי בין אם היו המים מרובים בגבהן או דקים דמאן מפיס לחלק בזה וחשבן כולן כאילו רבו בהן השאובים ומטהרים כמקוה באשבורן ובכ"ש וסתם רבי בלשון המשנה סתמא לומר ה"ה כמקוה מפני שסמך אדלעיל פ"ק ואדלקמן מ"ג דכל שרבו מים שאובין מטהר בכ"ש ממילא גם כאן נבין דאכתי מטהרים בכ"ש רק שאינן מטהרים כ"א באשבורן כאמור: ומעתה מובן גם משנה הזאת דמה שאמרו כשר חוצה לה אינו מטהר רק באשבורן דמים שע"ג השפה מטהרים

את המים שהיו בתוך השוקת והוא מפני דגם אם שפת השוקת דינו ככלים שאין להם תוך אכתי לא נפסלו רק המים שנגעו בקרקע השפה אבל אותן שהיו בגבהן לא נפסלו והם מטהרים את המים שהיו בתוך השוקת כמו שמטהרים אותן שנגעו בגוף השפה לר' יוסי דלקמן ומטהרים כולם באשבורן ובכ"ש כדין רבו מים שאובים כדעת האשכול. ולהרמב"ם יתפרש משנה זו ודין מ"ג בהעביר ע"ג ספסל שדינן כמקוה ממש דבעינן ארבעים סאה ואשבורן דכל שרבו שאוביה במשכו אין דינו כמעין רק לענין לטהר את השאובים אבל אין דינו רק כמקוה לכל דבר, וגם להר"ן דמקום שנתרחב בעינן ארבעים סאה גם כאן בעינן מ"ס, וכאן גם ר' יהודה מודה דבמ"ב פליג ר"י ואמר דהרי הוא כמו שהיה מפני דלא גזר אין לו תוך אטו יש לו תוך משא"כ הכא דהיו רוב מים בתוך השוקת גם ר' יהודה מודה דכשר חוצה לה באשבורן ובכ"ש כדין רבו שאובים [ולמאן דסובר דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם גם אלו יטהרו כן], אך לר' יהודה יהא מותר לטבול גם על השפה כמו שמתיר לטבול ע"ג הספסל ולר' יוסי דלקמן שאוסר לטבול ע"ג הספסל ויהיה הטעם לפי"ז דמים שנגעו בספסל פסולים כמשי"ת לכן אסור גם כאן לטבול ע"ג השפה רק חוצה לה יטהרו מיעוט מי המעין את אותן שבתוך השוקת ולכן סתמו במשנה כשרים חוצה לה מפני דלר' יוסי אסור לטבול ע"ג השפה, וחוצה לה יטהרו רק באשבורן כאמור, ועיין לקמן מ"ב ליישב לפירושי דלא תקשו מדלעיל פ"ד מ"ב, וגם אם נפרש הך העבירו ע"ג השפה כפי' התפ"י דהיינו שהגביה המים עד שקצת המים היו למעלה מן תוך השוקת ממילא הם מכשירים ומטהרים אותן שהיו בתוך השוקת כמו בהעביר ע"ג ספסל דלקמן לר' יוסי ויטהרו חוצה לה באשבורן ובכ"ש כאמור, וגם לשון הרמב"ם פ"ט ה"ט הרי המים שחוץ לשוקת כשרים ולא כתב שהם כמעין גמור רק כשרים וסתם כלשון המשנה שנוכל לפרשם שמטהרים רק באשבורן, אף שהש"ך כתב דמסתימת דברי הפוסקים מוכח שדינן כמעין נראה להלכה כד' האשכול וכמ"ש:

ולהנחת פי' הזה יתחזק מכאן דעת הרמב"ם ז"ל הנת"ל בפ"ק, דהא דאמרינן לעיל בפ"ק מ"ז ולקמן מ"ג דמעין שהוא משוך וריבה עליו שאובים דהרי הוא כמו שהיה היינו דוקא בריבה בגומות המעין אז לא בטל ממנו שם מעין אבל בריבה במשכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולהרמב"ם בעינן גם ארבעים סאה כמקוה ממש וכן להר"ן לשיטתו שכתבתי בפ"ק דבמקום שנתרחב אינו מטהר בכ"ש אך שם כתבתי שד' הר"ן אינן נהלמים יע"ש, דלכן אמרינן לר' יוסי לקמן בהעביר ע"ג ספסל דה"ה כמקוה מפני שרבו מים שאובים אף שמעין הזה משוך הוא, וכן יצדק זה לדעת הרשב"א דסובר בריבה במעין משוך שאינו מטהר כ"א במקום שהיה מהלך בתחלתו ברחבו לא במקום שנתרחב שדינו שם כמקוה

ומטהר בכ"ש וכאן בודאי נתרחב משך המעין הזה ע"י מים הפסולים ולכן אמר ר' יוסי דנדון כולו כמקוה מפני דאין להבחין כאן מקום שנתרחב ע"י מים הפסולים, אבל לדעת הרא"ש שנת"ל דכל מעין משוך שנתרחב או שנתארך לעולם דינו כמעין אף שרבו בו שאובים יהיה הך תיובתא דהרי כאן ה"ה כמקוה לר"י אף שהיה משוך מתחלה, ולדעת הראב"ד דסובר שאם נתארך המשך מעין ע"י השאובים שב דינו כמקוה יש להעמיס כאן דאיירינן הכא בנתארך משכו באורך שלא היה שם מתחלה ואין להאריך: קיצור להלכה. כלי שהוא מוקף במי מקוה מכל צד ומחובר כשפ"ה לכל הפוסקים מותר להטביל בתוכו והראב"ד אוסר עד שיבטלנה מתורת כלי ולהבנת הרשב"א בר"ש גם הר"ש אוסר בכלים קבועים, ואם מוקפת בנהר או במעין גם הרא"ה וריטב"א אוסרים עד שיבטלנה מתורת כלי, ואם מוקפת בים צ"ע לדעתם. וכלי שלם המחובר למקוה מן הצד כשפ"ה התוס' ורמב"ן וריטב"א ורא"ה מתירים לטבול שם והר"ש אוסר בכלים קבועים והרמב"ם והרא"ש אוסרים. עד שיבטלנה מתורת כלי ופסקו כן בש"ע, ואין חילוק בין כלים קבועים או מטלטלים, ומחובר מן הצד למעין גם הרא"ה וריטב"א אוסרים ואם אין במעין מ"ס גם התוס' ואשכול אוסרים ואנן קיי"ל דבכל גווני אסור כפסק הש"ע, ואם כל מי המעין גרורים לתוך הכלי גם הרמב"ן מסתפק לאסור והיא דעת הרר"א, ואם העביר המעין מקצתו בתוך הכלי ומקצתו על שפת הכלי דעת הש"ך מסתימת הפוסקים שדינו כמעין גמור בין ע"ג שפת הכלי בין אם יצאו חוצה ונתערבו, ומר"ש נראה שלא התיר רק ע"ג שפת הכלי ודעת מהר"ם דע"ג שפת הכלי אסור, והאשכול מתיר כשיצא חוץ באשבורן. ולדעתי דינו כמי מעין שרבו עליו מים שאובין במשכו דלהרמב"ם אינו מטהר רק באשבורן וארבעים סאה דוקא אף לכלים, ולש"פ באשבורן ובכ"ש לכלים וע"ג שפת הכלי אסור לטבול. העביר המעין ע"ג שפת הכלים או ע"ג ספסל או ע"ג אחורי כלים בש"ע סתם שדינו כמקוה, ולדעתי להרמב"ם דינו כמקוה לגמרי:

ולש"פ מטהר באשבורן ובכ"ש לכלים כדין מעין שרבו עליו שאובים במשכו: (פסקא ג') עוד במ"א מעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו כו', זו המשנה ביארתיה לעיל בפ"ק מ"ז לפי חלוקי הדעות שנתבארו שם וכאן אבוא בקצרה. מד' הרא"ש נראה שמפרשה דבריכה הזאת היתה מלאה מי גשמים וכ"כ הטור להדיא ומעין המשוך אליה מטהרה כמעין להיות מטהרת בזוחלים ובכ"ש לכלים [דלהרא"ש כל מעין אינו מטהר בכ"ש לאדם] ואף שבבריכה רבו מי גשמים הנה הרא"ש סובר דכל מעין המשוך מטהר לעולם את מי גשמים ושאובים להיות כמעין ממש אף שרבו עליו השאובים ודוקא נהר שאינו כמעין ממש אינו מטהר את הנוטפים אבל מעין ממש מטהר לעולם את רביית הנוטפים

והשאובים ואם הפסיקה מן הבריכה ה"ה כמקוה וגם אם לא היה בבריכה מים וכל מימיה נתקבצו מן המעין אפ"ה כל שהפסיק קלוח המעין שבו להיות כמקוה ואם חזר והמשיכו שבו היות כמעין גמור רק שפסול לזבים. ואף שכתבתי לעיל בפ"ק דלהרא"ש ברבו נוטפים על מי מעין הזוחלים מטהרים גם זבים כפשט המשנה דלקמן במעין שהוא משוך וריבה עליו דה"ה כמו שהיה מ"מ כאן שמי הבריכה ניכרים במקומן גרע ולכן פסולים לזבים עד שיצאו מים הראשונים, וככה תתפרש משנה זו גם להראב"ד דסובר דכל שלא נתארך משך המעין ע"י הנוטפים מטהרים מי המעין לגמרי את הזוחלים ואיירי כאן שלא נתארך משכו ע"י מי הבריכה דגם בלתי מי הבריכה היו מי המעין מושכים להלאה ולכן אינן מקלקלים את מי המעין אדרבה המעין מטהרן להיות כמוהו וכן מוכח בבעה"נ שפי' כן יע"ש בפ"ב משער המים רק שפירשה באם מי הבריכה באו ממעין ואין נ"מ בזה דגם אם נקבצו ממי המעין אפ"ה כל שהפסיק מעין מהם שבו היות כמקוה ואיך יטהרו אח"כ ע"י המשכתו את מי המעין, וע"כ דאיירי כאן בלא נתארך משך המעין ע"י הבריכה וכ"כ האשכול בסימן נ"ז שרוב דבריו בה"מ הם כד' הראב"ד וכתב בסי' נ"ז דמפני שמעין הזה היה זוחל מתחלה לכן מטהר לגמרי את מי הבריכה בהתחברותו אליהן, וגם לשיטת הרשב"א ור"ן שנת"ל בפ"ק דבמקום שנתרחב המשך מי המעין אינו מטהר בזוחלים ולהר"ן שם גם בכ"ש אינו מטהר איירי כאן באופן שלא נתרחב משך המעין רק שנתרבה בעמקו ע"י מי הבריכה ואפ"ה פסול לזבים מפני שניכרים מי הבריכה בפני עצמן כנ"ל, אך לדעת הראב"ד ורשב"א ור"ן הענין דחוק קצת מה שלא חילקו בזה כלל במשנה, ולעיל כתבתי דגם להרא"ש אינו מטהר במקום שנתארך משך המעין כד' התוספתא שהובא בר"ש לקמן מ"ג. ומ"ש הש"ך בסקל"ב דכאן איירי בלא רבו הנוטפים לא נראה כלל, ועוד דבלא רבו הנוטפים והמעין נמשך אליו מדוע יפסל לזבים הכי ג' טיפין מי גשמים יפסלו מעין למי חטאת [וגם ד' הש"ך בס"ק ל"א הם תמוהים וקושית הפרישה הוא מחזר והמשיכו לא מהפסיקו וזה פשוט]. איברא שהיה מקום לומר להראב"ד ורשב"א ור"ן דכאן עדיף יותר מאם ריבה שאובים במעין מפני דמי המעין עצמן ניכרים הם בפני עצמן ולא נתערבו עם מי הבריכה רק בתוך הבריכה אבל סמוך לבריכה ניכר המעין בפ"ע לכן לא יגרע כחו אף במקום שנתרחב או שנתארך והרי לד' הר"ש והרא"ש אם מי מעין מחובר לכלי גמור מעיקר הדין מותר לטבול בתוך הכלי אם מחוברים כשפ"ה למעין כנ"ל רק מגזירת כלים אסרו זה והרי המים שבתוך הכלי ודאי פסולים מן התורה ואפ"ה ע"י חבור כשפ"ה מותר לטבול בתוך הכלים מעיקר הדין וגם יטהרו בכ"ש כמעין ולמה לא יטהרו מי המעין את הנוטפים המרובים להיות כמעין ממש

מאחר שמי המעין מחובר אליהן, ודוקא אם מי המעין נתערבו בעצמן עה שאובים או נוטפים אז בטל כחן מהיות כמעין גמור במקום שנתארך או נתרחב אבל הכא שהמעין עומד בפ"ע ניכר וגלוי בכחו הראשון כחו חזק לטהר ע"י חבורו גם את נוטפים המרובים כמעין ממש. וסברא זו ראיתי בד' הפרישה בענין הזה. ואף שהש"ך דחה דבריו כבר כתבתי שד' הש"ך בכאן אינם מחוורים ולדעתי סברא גדולה היא אבל לא ראיתי בדברי רבותינו הראשונים ז"ל סברא זו וגם מד' הרמב"ם שיתבאר לפנינו מוכת דלא ס"ל כן, ע"כ אין לסמוך ע"ז למעשה והמשי"ת. ומלשון המשנה שאמרה חזר והמשיכו פסול לזבים מוכח דאיירי כאן בבריכה ריקנית שמתחלה כשהיה המעין נמשך היה כשר גם לזבים, דאי איירי בבריכה של מי גשמים א"כ גם מתחלה קודם שהפסיקו היה פסול לזבים, ובאמת חדא היא בין אם היתה של מי גשמים או ריקנית דיום אחד לענין אם הפסיקו ואם חזר והמשיכו. ומה דקשה ע"ז לפירושם דכשר לזוחלים ומטהר בכ"ש רק דפסול לזבים א"כ היה להתנא לחושבם לעיל בפ"ק גבי מעלה הה' לכללו עם מי מוכין, כתבתי לעיל בזה:

ולדעת הר"ש שכתבתי לעיל בפ"ק דאיהו סובר דמעין שרבו בו שאובים או נוטפים לעולם אינו מטהר רק באשבורן ובכ"ש אף אם לא נתארך ולא נתרחב א"כ גם אם לא הפסיק אינו מטהר בזוחלים, נראה מדבריו שמפרש דאם הפסיקו ה"ה כמקוה ואינו מטהר אף בכ"ש דכן מבואר בלשון הר"ש], ואם חזר והמשיכו מטהר בכ"ש אבל אינו מטהר רק באשבורן, ומה דאמר פסול לזבים לאו דוקא הוא וגם לזוחלים אינו מטהר [ויוכלל דין זה במעלה הד' דלעיל פ"ק], ובלא"ה מוכרת כן לדעתו לקמן דאף מעין גמור שעשה ממנו בריכה ולא הפסיקו אינו מטהר רק באשבורן והארכתי בזה לעיל ושם כתבתי דרך אחרת לדעתו ופה נראה אצלי מדבריו שפי' כמ"ש. והרמב"ם ז"ל בחבורו פ"ט ה"ט התחכם לפרשה בגווני אחריני דהאי הפסיקו לאו שהפסיק המעין מהבריכה רק שהפסיק כח המעין שלא לצאת חוצה, מפני דאיהו סובר דכל שריבה במשך המעין שלא בגומתו אינו מטהר רק באשבורן ובמ"ס וא"כ כאן שהיה בריכה של מי גשמים או גם בבריכה ריקנית והפסיק קלוח המעין כשאח"כ חזר והמשיכו לא יוכשר היות כמעין כלל, ולכן פירש דאיירי כאן בבריכה של מי גשמים וכל זמן שאין המעין יוצא לחוץ מעבר לבריכה הרי רבו מי הבריכה על המעין ולדעתו המעין במשכו אינו מטהר כלל את הנוטפים ושב היות כמקוה לכל דבר, אבל אם המשיך קלוח המעין לחוץ הוכשרו המים שיוצאים מחוץ לבריכה לתורח מעין לטהר בזוחלים ובכ"ש מפני דתלינן דמה שיוצא לחוץ אינן מי הבריכה עצמן רק מי המעין שבאו לשם הם הלכו חוצה ודינן כמעין

ולזבים פסולים שהחמירו בזה, ולעיל כתבתי דאם הבריכה היתה ריקנית ונתמלאה ממי מעין גם לדעתו היו נחשבים הכל כמעין אם לא הופסק קלוח המעין ממנו והארכתי שם בד' הב"י: ולהלכה אנן קי"ל כחומר כל הפירושים ומ"מ נראה במעין שנמשך לתוך בריכה ולא נתארך ולא נתרחב משכו ממה שהיה מקודם רק שרבו עליו מי בריכה נראה שיש לסמוך שיטהר בכ"ש לכלים ולצרף סברת הפרישה דלעיל דכאן שמי המעין ניכרים בפ"ע עדיף יותר אך לטהר בזוחלים צ"ע למעשה, ואפשר דגם אם נתארך ונחרחב יש לטהר באשבורן ובכ"ש לכלים מפני דלהרשב"א והראב"ד גם אם נתרבה ברוחב או באורך עדיין מטהר בכ"ש רק דאינו מטהר בזוחלים אף דהר"ן חילק וסובר דבמקום שנתרחב אינו מטהר בכ"ש כבר כתבתי לעיל בפ"ק שדבריו אינן מחוורים וכאן יש לצרף סברת הפרישה דלעיל מאחר שהמעין ניכר במקומו ולטהר בכ"ש:

מ"ב א העבירו על גבי כלים או על גבי ספסל פי' הר"ש דהך על גבי כלים היינו כלים נקובים ולא אבחין דא"כ למה פוסל ר' יוסי לעשות אותן כמקוה אם:

נקובים כדינם דהיינו למטה בנקב כ"ש ומן הצד בנקב כשפ"ה לפ"ד הר"ש לעיל סוף פ"ד למה יגרע כח מעין מהם והרי ע"י כלי כזו גם מי מקוה לא יעשו שאובים לפי דעתו לעיל, ואי איירינן בכלים שלא ניקבו כדינם ומים הבאים לתוכן נעשין שאובים א"כ היינו הך דמעין שהעבירו על גבי השוקת ולמה טיהר ר' יהודה לגמרי, וגם ר' יוסי הכשירן למקוה ולחלק ולומר דאף שהכלים נקובים כדינן אפ"ה כיון שכל מי המעין גרורים לתוך כלי כזו חשש ר' יוסי לפוסלן מדין מעין דא"כ למה נתלבט הר"ש בהא דמעין שהעבירו ע"ג השוקת יאמר ג"כ דמפני שכל מי המעין גרורים לתוכו פסול וכ"כ לעיל לפרש כן לשיטת התוס' וע"כ דהר"ש לא ס"ל לחלק כן, ואכתי יש לומר דמה שהתיר הר"ש לעיל בכלי נקוב היינו דוקא שמימיו לא יפסלו את המקוה אבל אסור להטביל תוך הכלי גם בכלי נקוב גם אם יש בהן ארבעים סאה אם מפני דהמים תלושין ומקבלים טומאה או מפני גזירת כלים וכן נת"ל לדעת הרמב"ם והראב"ד [רק דלהרמב"ם מהני חבור בארץ] כ"א ע"י חבור כשפ"ה וכאן דאיירינן בכלים קבועים שלפ"ד הר"ש לעיל בהעבירו על גבי השוקת חששו בכלים קבועים פן לא יהיה בחבורן כשפ"ה ולכן גם בכלי נקוב חשש ר"י לעשותן כמקוה מחשש פן יבא להטביל בתוכן בלתי חבור כשפ"ה ואז אסור גם בכלי נקוב רק שלא גזר ע"ז לפוסלן לגמרי כמו בהעבירן ע"ג כלי שלם מפני דבכלי שלם אם לא יהיה בחבורן כשפ"ה יפסלו באמת כדין שאובים משא"כ בכלי נקוב כדינו גם אם לא יחוברו כשפ"ה לא יופסלו לגמרי רק מפני שחשש פן יבאו להטביל בתוך הכלי בלתי חבור כשפ"ה ואז אסור גם בכלי נקוב כדינו וכיון שעברו המים על מקום שגזרו

שלא להטביל בתוכן חשש ר' יוסי לפוסלן מדין מעין, וא"כ נראה דגם ר' יהודה מודה דאסור להטביל תוך הכלי אף בכלי נקוב מחשש פן לא יהא בחבורו כשפ"ה דהרי בהא דהעבירו ע"ג השוקת לא פליג ר' יהודה ופסלן רק באם יצאו לחוץ לא החמיר ר"י בכלי נקוב מטעם דאף אם לא יהיה כשפ"ה אכתי לא הוו שאובים דהרי הכלי נקוב, ור' יוסי סובר דמאחר שעבר המעין על מקום שלא היה ראוי להטביל בתוכו פסק ממנו שם מעין אבל שאובים לא הוו, ואם לא היה חבור כשפ"ה אפשר דגם ר' יהודה יודה דפסק ממנו שם מעין, דעד כאן לא פליג ר' יהודה אלא היכא דאיכא בחבורו כשפ"ה דאז מעיקר הדין גם בתוכה מותר לטבול ומגזירה החמירו בזה לכן בצאת המים לחוץ סובר ר' יהודה דשם מעין עליהם, אבל באם לא היה חבור כשפ"ה דאז מעיקר הדין אסור לטבול בתוך הכלי אפי' יש בהן ארבעים סאה יודה ר' יהודה דגם בצאתן לחוץ פסק מהם שם מעין, זהו הנראה לכאורה לפי פי' הר"ש ז"ל, אבל לעיל במ"א (פסקא א' אות ב') כתבתי שנראה מד' הפוסקים דכלי נקוב ומחובר מן הצד כשפ"ה לכ"ע מותר וגם הר"ש לא ביאר זה דאסור לטבול תוך כלי נקוב אף בחבור כשפ"ה:

ועוד דפי' המשנה לא סלקא שפיר שהשוה ר' יהודה העביר ע"ג כלים לע"ג ספסל ואמר דהרי הוא כמו שהיה והרי לפי"ז בע"ג כלים נקובים אסור להטביל בתוך הכלים וע"ג ספסל מותר לר' יהודה להטביל גם ע"ג ספסל וכמ"ש הר"ש דר' יוסי פוסל ע"ג ספסל לא ר' יהודה ואיך השוה אותן ר' יהודה, ואם נימא דר' יהודה התיר גם להטביל בתוך הכלי הנקובה ולא גזר בזה פן לא יהא בחבורן כשפ"ה וא"כ ר' יוסי דפסלן מדין מעין דאוסר להטביל בתוך הכלי שגזר פן לא יהא בחבורן כשפ"ה א"כ הו"ל לר' יוסי לסיים בדבריו דלא יטבול בתוך הכלים לחלוק על ר' יהודה שמתיר בזה, ואין לומר שזה נכלל במה שאמר שלא יטביל ע"ג ספסל דהרי ע"כ אין ערכן שוה דספסל איסורו מפני שגזר אטו כלי שיש לה תוך ובכלים נקובים איסורן פן לא יהא בחבורן כשפ"ה, לכן נראה לדעתי לפרש דלהר"ש לא פליג ר' יוסי כלל על דין העביר ע"ג כלים דהיינו כלים נקובים וגם ר' יוסי מודה דמותר לטבול בתוכן ע"י חבור כשפ"ה וכן בצאתן לחוץ יש לו דין מעין ממש ולא פליג על ר' יהודה כ"א בדין ספסל דר' יהודה לא גזר אטו כלי שיש לה תוך ור' יוסי גזר בספסל דאסור להטביל ע"ג ספסל וכן בצאתן לחוץ נפסלו מדין מעין, וכן פי' הכ"מ בפ"א מה"מ להרמב"ם דר' יוסי פליג רק על ספסל כמשי"ת:

קיצור דפי' הר"ש שפי' ע"ג כלים היינו כלים נקובים יש להולמן אם נאמר דגם כלי נקוב כדינן ומחובר מן הצד כשפ"ה אין להטביל בתוכן פן לא יהא בחבורן כשפ"ה ואז אסור מן הדין להטביל בתוכן כמש"ל ספ"ד אך במ"א ביארתי דזה לכ"ע מותר, ועוד דהמשך

ד' המשנה לא א"ש בטוב לכן נראה דלהר"ש לא פליג ר' יוסי כ"א על ספסל לא על כלים נקובים:

ואם העביר על גבי כלי נקוב כדינו ולא היה בהחבור כשפ"ה שאז לכ"ע אסור להטביל בתוך הכלי [רק להרא"ש מותר וכמש"ל ספ"ד ושם ביררתי שדבריו אינם מוסכמים] יש לדון מה דין המים בצאתן לחוץ דשאובים ודאי לא הוו רק שיש לדון אם נפסלו מדין מעין לר' יוסי כמו בע"ג ספסל, זה יתבאר לפנינו בעז"ה:

ב אכן הרמב"ם בפי' המשנה וכן הרא"ש והאשכול בסי' נ"ז והראב"ד בבעה"נ פ"ב פירשו דהך ע"ג כלים היינו ע"ג אחורי כלים והכשירן ר' יהודה לגמרי כמו בספסל שהרי לא באו המים תוך כלי ור' יוסי גזר באחורי כלים, וכן בכלים שאין להם תוך אטו כלים שיש להם תוך ועשה המים בצאתן לחוץ כדין מקוה מפני דסובר דאסור לטבול ע"ג אחורי כלים או ע"ג הספסל, ומאחר שעברו המים ע"ג מקום שלא היה ראוי לטבול בהם אף שלא נעשו שאובים מ"מ נחשבו כמו פסקי' מעיקר הדין ודינן כמי מקוה לא כמעין ולא רצה ר' יוסי לגזור לגמרי אטו כלים שיש להן תוך לפסלן לגמרי דהרי גם בכלים שיש להם תוך חומרא בעלמא הוא דהרי מחוברים למעין כשפ"ה כנ"ל במ"א ולכן גזר ר"י רק שלא לטבול ע"ג הכלים או הספסל מחשש פן יבאו לטבול תוך כלים שיש להם תוך בתוכן, ומחמת זה הוכרח לומר דגם בצאתן לחוץ סר מהם כח מעין מפני שעברו דרך מקום שלא היה ראוי לטבול בהם, זהו הסבר הדברים לדעתם ז"ל:

אך הרמב"ם בחבורו פ"ט לא הזכיר אחורי כלים רק כלים שאין להם תוך כמו שלחן וספסל ולא זכר הא דאחורי כלים, ועבור זה חשב הכ"מ בפ"א מה"מ ובב"י סי' קצ"ח דהרמב"ם סובר דר' יוסי לא פליג על אחורי כלים רק לפסול המים בצאתן חוץ שיחשבו כמקוה אבל לטבול ע"ג אחורי כלים מתיר ר"י ולכן סיים ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל ולא הזכיר אחורי כלים, וזה לא יתכן, חדא דאם מותר לטבול ע"ג אחורי כלים גם המים יוכשרו בצאתן חוץ דמ"ט יפסלו הרי לא עברו דרך מקום פסול, ועוד דא"כ היה להרמב"ם להזכיר דין אחורי כלים לחלקן מדין שולחן וספסל, אך מ"ש עוד הכ"מ ובב"י דהרמב"ם סובר דרי"ו לא פליג כלל על אחורי כלים רק על כלים שאין להם תוך, זה נראה אמת מדלא זכר בחבורו הא דאחורי כלים, והטעם יתכן דאחורי כלים נראה לעין שלכן כפאן על פיהן שלא יבאו המים תוך הכלי ולא יבאו להתיר לטבול בתוכן ולכן מותר לטבול ע"ג אחורי כלים ולכן גם מי המעין עדיין כח מעין עליהם כמו שהיו מקודם, ולא נפסלו בצאתן לחוץ כלל כאמור, משא"כ בכלים שאין להם תוך גזרו אטו יש לו תוך דהרואה לא יבחין בזה ולכן אסרו גם בכלים שאין להם תוך לטבול ע"ג ולכן גם המים נפסלו

בצאתן לחוץ מדין מעין, ויתכן עוד שבחבורו חזר בו מפירושו במשנה ופי' שם דהך ע"ג כלים היינו ג"כ שארי כלים שאין להם תוך ולא איירינן כלל במתניתין בדין אחורי כלים שלא גזרו בהם כלל: מטעם האמור ועכ"ז אנן קי"ל להלכה דגם אחורי כלים דינן שוה לכלים שאין להם תוך כפסק הש"ע בסעיף י"ב ועש"ך מה שדן בזה מדין הוייתו ע"י טהרה ע"ש בסקל"ו:

ג והנה לפמש"ל במ"א בדעת הרא"ש במעין שהעבירו ע"ג השוקת דלכן נפסלו המים מפני שהם מחוברים מן הצד הא אילו היו המים מקיפין את כל הכלי היו מותרים על ידי תבור כשפ"ה כמו בשידה ותיבה שבים דלקמן פ"ו, א"כ נראה פשוט דגם הך דהכא בהעביר ע"ג אחורי כלים לר' יוסי שגזר אטו כלים שיש להם תוך לא פסל רי"ו אם היו המים מקיפים מכל צד וא"כ ע"כ איירי הכא שהמים עוברים ע"ג הספסל וצדדי הספסל הם חוץ למים וכן צדדי אחורי הכלים הם חוץ למים, דאם כל הספסל היה מוקף ממים גם צדדיו פשיטא דלא גרע מכלי שיש לו תוך דמותר לטבול בתוכו וגם אם הספסל היה קרקעיתו סמוך לארץ ואין המים מקיפים מתחתית הכלי, זה אין קפידא דהרי גם בשידה ותיבה שבים לא הצריכו שיהיו המים מקיפים מתתתיהם רק שיהיו מקיפים מכל צדדיהם, וכן מבואר בד' הרא"ש שכתב אבל אם עומדים על שפת הים ומחוברים לים כשפ"ה אין מטבילים בהם כו', הרי דבעומדים על שפת הים אין המים מקיפים מתחתיתו ואפ"ה לא פסל הרא"ש רק מפני שמחוברים מן הצד הא אילו היה כה"ג בתוך הים שהיה מוקף מכל צד לא איכפת לן מה שאין המים מקיפים מתחתיתו וא"כ יפה כתב הטור בשם הרא"ש בסימן קצ"ת דהרא"ש פליג על דינו של הראב"ד שם דאין טובלים בתוך המקוה ע"ג כלים הראוין למדרס מגזירת מרחצאות דע"כ הרא"ש לא ס"ל הכי דהרי שידה ותיבה שבים כלי גמור הוא ומותר לטבול בתוכו, ואף לפמש"ל ברפ"ד דכלי המחזיק מ"ס אין לה שום טומאה אף מדרס אין לה וכן להתוס' בפתחה למעלה אין לה מדרס מ"מ הרי בירורתי לעיל ספ"ד דע"כ גם בשידה ותיבה קטנה איירי במשנה מדפליג ע"ז ר"י שם ואמר ובקטנה ברובה כמש"ל באורך וכן גבי ספסל איירי כאן באם צדדי הספסל חוץ למים לא כשכולו מוקף במים, ואם נפשך לומר דכאן גבי ספסל גרע טפי מפני שאין צדדי הספסל ניכרים כ"כ בפ"ע ולכן אסור גם אם צדדי הספסל טמונים תוך המים אף שאין הדעת נותן כן דכלי שאין לו תוך יגרע מכלי שיש לו תוך, אף גם אם נימא כן זהו דוקא כשהמים גרורים ובאים על גבי הספסל שאז נחשב כשאובים ואז נוכל לומר דגם אותן המים שבאים מחוץ לספסל לא יטהרו את המים שעל הספסל כדין מי מעין מועטים שרבו עליהן שאובים שדינן רק כמקוה, [וזה לשאר פוסקים אבל להרא"ש

עצמו נת"ל דמעין משוך מטהר לגמרי שאובים המרובים שדינן כמעין ממש], ואז יתכן שע"ג הספסל יהא אסור לטבול בהן, אבל אם כלי טמון תוך המקוה דאין שם תשש שאובים כלל ואף בתוכו מותר לטבול לכ"ע לא יתכן לומר דע"ג אחוריו יהא אסור לטבול מאחר דאין שם חשש שאובים כנ"ל, ועיין בב"י סימן קצ"ח שכתב כעין זה, ולהר"ש שפי' בהא דע"ג השוקת דאיירי בכלים קבועים במקום מוצא המעין גם הא דספסל ע"כ איירי באופן זה שגזר ר' יוסי בהא אטו כלים שיש להם תוך אבל בספסל המונח תוך מקוה מים לא מצינו תשש בזה, וכן להתוס' פסחים ק"ט הנ"ל שהבאתי שדעתם לומר דאף כלי שלמה העומדת על שפת המקוה ומחוברת מן הצד כשפ"ה מותר לטבול בתוכה והא דע"ג השוקת כתבתי לעיל שהריטב"א פי' לדעתם דאיירי באין במים ארבעים סאה ולכן נפסלו לאדם [או אף לכלים גזרו בכה"ג מפני שנפסלו לאדם כמש"ל בזה] גם הא דספסל איירי בכה"ג דוקא וכן לשיטת הר"ר אלחנן שכתבתי לעיל דכאן גרע בשוקת מפני שכל המים גרורים לתוך כלים כנ"ל כמו כן הכא גבי ספסל איירי באופן זה ולכל אלו אנפי אין שום חשש בכלי הטמון תוך המקוה אם יעמוד עליו לטבול, וגם לשיטת הריטב"א בשם הרא"ה דמעין לתוך כלי לא מהני חבור כשפ"ה רק במקוה דוקא מהני תבור עכ"פ אין לחוש בכלי הטו המקוה רק במעין יש לחוש לדעה זו ויתבאר לקמן:

ד והגה הראב"ד בבעה"נ בריש שער הטבילה הפליג להחמיר באם טבלה ע"ג דבר המקבל טומאה דלא עלתה לה טבילה ופסק כן בטוש"ע סימן קצ"ח. והנה הראב"ד לשיטתיה שכתבתי לעיל בסוף פ"ד וגם במשנה הקודמת שהוא פי' הך דשידה ותיבה שבים דלקמן פ"ו באם נבטלו מתורת כלי ולדעתו כלי שלם אף אם המים מקיפים אותה מכל צד אין לטבול בהם ולכן דעתו גם כאן להחמיר בכל דבר המקבל טומאה שלדעתו גם הא דמעין שהעבירו ע"ג השוקת יתפרש גם אם מוקף מכל צד לא יוכשר ע"י חבור כשפ"ה וכן יתפרש גם הא דע"ג ספסל, אבל לפמש"ל דהסכמת הרמב"ם ור"ש ורא"ש וש"פ דהך דשידה ותיבה שבים גם אם הוא כלי שלם מותר להטביל בהן ע"י חבור כשפ"ה הרי מבואר דאין איסור לטבול בדבר המקבל טומאה והראב"ד לשיטתו כדלעיל וכבר ביארתי לעיל דהראב"ד יחידאה הוא, ואין לחלק בין טבילת אדם לטבילת כלים דהרי גבי שידה ותיבה התירו גם אדם לטבול בהן, וגם הראב"ד בבעה"נ אסר להדיא אף בטבילת כלים וכמבואר בד' משנתנו לא יטביל ע"ג ספסל ולשון לא יטביל קאי על כלי כמ"ש הר"ש והרא"ש והראב"ד שם וע"כ דלהראב"ד גם בשידה ותיבה איירי באופן שנתבטלו מתורת כלי. אבל אכתי קשה להראב"ד הא דדלי שהוא מלא כלים לקמן פ"ו שפירשו בש"ס דחגיגה כ"א דאם לא טבל היינו דאם אין החיצון צריך טבילה אז בעינן

עירוב כשפ"ה, אבל בכשפ"ה מותר אף להטביל תוך הכלי ואף בכלי שמקבל טומאה כמובן, ולעיל כתבתי להראב"ד דדלי קיל יותר מפני שהוא כולו טמון במים משא"כ הך דשידה ותיבה הרי שפתותיהם למעלה מן המים וכזה יתיישב לדעתו הא דשוקת כנ"ל, אבל במה דאוסר להטביל ע"ג ספסל הטמון במים או ע"ג אחורי כלים אף שטמונים כולם בתוך המים אין מקום ליישב הא דדלי אם לא שנאמר דאיהו סובר דדלי המלא כלים אינו מונח ע"ג קרקע והמים מקיפין אותו מכל צד גם מתחתיתו, משא"כ ספסל או כלי המונח על קרקעית המקוה יש בהן גזירת מרחצאות, דכמו דסובר הראב"ד דבעינן שיהיו שפתי עליוני הכלי טמון במים כמו כן יסבור דגם תחתיתו בעינן שיהא טמון במים אבל במונח על קרקעית המקוה לא נתבטל כולו במים, אבל כל אלו הדברים דחוקים ביותר אף גם דחוים מד' רבותינו ז"ל כנ"ל וביותר אני מתפלא על הרשב"א ז"ל שנמשך אתר הראב"ד בתהה"א בהא דלא יטבול ע"ג אחורי כלים וכפי מה שהביא הב"י בשמו בשער המים נמשך אחר פי' הר"ש בהא דהעבירו ע"ג השוקת שאסרו בהך דשוקת מפני דהוו כלים קבועים [ובתשובת הרשב"א נראה שנמשך אתר ס"ד דהר"ש מפני שלא היו ארבעים סאה בהמעין כנ"ל], ולמה הסכים לא להטביל ע"ג אחורי כלים הטמונים במקוה הכי גריעי ממעין שהועבר ע"ג השוקת דכשר אם אינו קבוע, ואולי גם הרשב"א לא אמרה כ"א באחורי כלים קבועים ואפשר דגם הראב"ד לא אסר רק בדבר קבוע לעמוד שם לטבול ובזה יתיישב גם הא דדלי כו' שהוא תלוש וכ"נ מד' רבינו נ"ע בצ"צ יע"ש:

(ה) המובן מכל זה אשר לפי דעת הר"ש והרמב"ם והרא"ש והתוס' וריטב"א והרא"ה אין שום חשש לטבול אף בתוך הכלי הטמון בתוך המים, ואף לפ"ד הרא"ה דמעין לתוך כלי לא יצטרף בשום חבור מ"מ במי מקוה מודה, ועוד דהא דדלי שהטביל כו' לא חלקו בו בין מעין למקוה, וע"כ דגם הרא"ה מודה דאם מכוסה כולו במים מותר לטבול בתוך כלי גם אם מחובר למעין ודוקא בשידה:

ותיבה שבים ששפתותיו למעלה מן המים וניכר לכלי בפ"ע אמר שלא יתחבר למעין כשפ"ה אבל במכוסה כולו במים אין חשש, וגם בחי' למס"נ כתבתי אשר מדברי רש"י ותוס' שם בדף ס"ו ע"ב במימרא דלא תעמוד ע"ג כ"ת מבואר דלא כהראב"ד ומשנתנו דע"ג ספסל לא תתפרש כ"א באופן שהמעין מחובר מן הצד כשפ"ה שאז גזר רי"ו אטו תוך כלי ואסר לטבול ע"ג ולכן פסל גם מימיו היוצאים מהם מדין מעין, ודברי הש"ך כאן בס"ק ל"ז אינם נוחים שהקשה דכאן חששו ע"ג כ"ח ג"כ ואילו בסימן קצ"ח לא חששו כ"א בכלי המקבל טומאה, ובאמת אדרבה מדין זה מוכח דבנידון דסי' קצ"ת שהכלי טמון תוך המעין אין חשש כלל, אבל מאחר שהוקבע בש"ע להלכה שם דברי הראב"ד

ורשב"א הנ"ל קשה להקל אבל בדיעבד נראה להורות באם טבלה ע"ג ספסל או אחורי כלי הטמון במקוה מים דעלתה טבילה ומכש"כ במה שחשו על השליבות העשויין מנסרים הראוין למדרס אין להחמיר בזה אף לכתחלה כמ"ש הש"ך בס"ג מ"ה, ולפי פי' רבותינו הנ"ל דמה שהמים היוצאים מן הספסל לחוץ נחשבים כמקוה הוא מפני שעברו דרך מקום שלא היה יכול לטבול עליו אף שלא נחשבו כשאובים יש ללמוד דאם העביר המים ע"ג כלים נקובים ולא היה בחבורן כשפ"ה דאז אסור לטבול בתוך הכלי כמש"ל ספ"ד שכן הסכמת רוב הפוסקים נימא ג"כ דהמים היוצאים אח"כ לחוץ נפסלו מדין מעין מפני שעברו דרך מקום שלא היה יכול לטבול בו אף שלא נחשבו כשאובים מ"מ מדין מעין נפסלו וכמש"ל באות א' לשיטת הר"ש, אכן לפי פירושי שכתבתי לעיל במ"א ביאור משנה זו דלכן המים נפסלו מדין מעין מפני שנתערבו בשאובים גמורים דלר' יוסי המים שנגעו על גוף הספסל כשאובים נחשבו ועליוק של מים מה שלא נגעו בספסל הם מטהרים את המים שנגעו בספסל ומפני שרבו שאובים על מי מעין נחשבו אח"כ כמי מקוה לדעת הרמב"ם הוא כמקוה לכל דבר ולש"פ מטהרים בכ"ש רק שאינן מטהרים בזוחלים כנ"ל באורך, א"כ אין לנו כלל הזה דכלי שעברו המים על מקום שאין רשות לטבול בהם שיפסלו עבור זה מדין מעין ודוקא באם נחשבו כשאובים אז נפסלו מדין מעין אבל בהעביר ע"ג כלי נקוב אף שאסור לטבול בה מ"מ המים לא נעשו שאובים לכן בצאתן לחוץ שבו לדין מעין. אמנם נראה דגם לפירושי נפסלו מדין מעין באופן זה, דהרי כתבתי כ"פ דכל שהמים נתלשו בכלי אף בכלי נקוב הרי אלו המים נפסלו מן התורה למקוה בעוד שהם תוך הכלי נקוב אף אם יש בהם מ"ס מפני שנעשו תלושים ומקבלים טומאה רק אם יבאו אח"כ לחפירה בקרקע יוכשרו וא"כ אם לא היה בחבורן כשפ"ה הרי נתלשו ממקורן ואף שלא נטמאו [דאם נטמאו בעת שהיה בתוך הכלי נקוב גם אם יבאו אח"כ לחפירה בקרקע יופסלו כמש"ל כ"פ] מ"מ הרי נתלשו ממקורן ושוב לא ישובו לדין מעין, ואף שאח"כ יחזרו להיות זוחלין לא יחזרו להיות כמעין כמ"ש הש"ך בס"ק ל' להשיג על מהרי"ק בזה יע"ש:

היוצא מזה שזה אמת להלכה דמעין שהעבירו ע"ג כלי נקוב ולא היה בחבורו כשפ"ה גם בצאתו לחוץ לא ישוב היות כמעין רק דין מקוה יש לו, אבל אם הכלי נקוב היה מחובר בארץ אז גם בתוכו מותר לטבול כמש"ל ספ"ד: (ו) ומותבינן אשמעתין דלפירושי שאמרתי דאם העביר ע"ג אחורי כלים המים שנגעו בהן הם שאובים ממש רק שעליונן של מים מטהרים אותן א"כ מי מקוה שנמשכו על גבי אחורי כלים יהיו שאובים ממש ויפסלו לגמרי דמים המועטים שלא נגעו באחורי כלים לא יטהרו את השאובים דהרי

אין בהם מ"ס והרי תנינן לעיל בפ"ד מ"ב זקפה לידוח אינה פוסלת את המקוה ופירשנו שם דהיינו ע"ג אחורי כלים דאז אינן פוסלים דלא נעשו שאובים ואף שכתבתי שם לדעת הרמב"ם פי' אחר במשנה הזאת מ"מ רוב המפרשים פירשו אותם באחורי כלים] וכ"פ בש"ע סעיף ל"ה וזה סותר פירושי דהכא דלר' יוסי נעשו שאובים והרי לא פליג שם ר' יוסי, וגם בדין הסילון האמור שם במ"ג דאם ירד לתוכו עפר ונכבש כשר וכתבתי שם דבזה לא נפיק הסילון מדין קבלת טומאה ומ"מ אין המים שאובים מפני שאינו מקבל מים והרי כאן לר' יוסי גם אחורי כלים שאינן מקבלים עושין שאובין, ומדין הסילון יש לומר דהקילו מפני שלא נעשה מתחלה רק לקבל צרורות לכן הקילו ע"י כבישת עפר, אך לעיל כתבתי שנראה דגם בשארי כלים הדין כן שאם נתמלאו בכבישת עפר אינן פוסלים, אך יש לומר דשאני הך דסילון מאחורי כלים או כלי שאין לו תוך שגזר רי"ו אטו כלים שיש להם תוך אבל כלי שנתבטל קבול שלה לא גזרו בזה אטו לא נתבטל קבול שלה ודחוק, אבל מהך דזקפה לידוח קשיא טובא, וגם לפמש"ל דלתוס' איירי הכא באין מ"ס במי המעין אבל אם היו מ"ס במי המעין גם תוך כלי מותר ע"י חבור כשפ"ה, וכן להרא"ה דאיירי הכא דוקא במי מעין לא במי מקוה אפ"ה לא יתיישב הך דזקפה לידוח דשם אין מ"ס בקלוח המי גשמים העוברים על הטבלא באחוריה ואם אחורי הכלים לרי"ו נחשבו כתוך הכלי לעשותן כשאובים א"כ במי גשמים שלא היו מ"ס ועברו שם יש לפסול, אך להר"ש שפי' הך דהכא בכלים קבועים דוקא אין קשיא מהך דטבלא שאיננה קבועה בשם ומהך דסילון אף שהוא קבוע יש לומר כמש"ל דאם נתבטל קבולו קיל יותר מאם לא היה לו תוך כלל אבל לש"פ שפירשו הך דהכא אף בכלים שאינן קבועים קשה. אכן לדעת הרמב"ם לפמש"ל בשם הכ"מ שהרמב"ם פי' דרי"ו לא פליג כלל על העביר ע"ג אחורי כלים רק על כלים שאין להם תוך או דמשנתנו לא איירי כלל באחורי כלים לק"מ דאחורי כלים לא פסלי כלל ולא גזר בזה ר"י רק בספסל ושלחן לעשותן שאובים מים הנוגעים בהן לא באחורי כלים, ומסילון ג"כ לא קשה דשם נתבטל הבית קבול שלו ועדיף מאחורי כלים אבל להרא"ש וש"פ שפירשו דרי"ו פליג גם על אחורי כלים, לכאורה לא יהלם פירושי שאמרתי דרי"ו משוה אותן כשאובים דהיה לן לפסול בזקפה לידוח, ואפשר שהרמב"ם מהאי טעמא חזר בו בחבורו ממה שפי' במשנה דאיירינן באחורי כלים ופירשה בכלים שאין להם תוך מפני שראה סתירת הדברים מהך דהעביר מי מקוה על אחורי כלים שכשר ואף שהוא פי' זקפה לידוח באופן אחר מ"מ מודה גם הוא דאם העביר על אחורי כלים שכשר מכ"ש הך דזקפה לפירושו שלא נעשה לקבלה כמש"ל, וא"כ צ"ע ליישב פירושו לפי פסק הש"ע דמי מקוה כשר באחורי כלים

ומי מעין נפסלו, אבל באמת גם לפי פי' רבותינו ז"ל דכאן הגרעון הוא מפני שעברו המי מעין על מקום שלא היה ראוי לטבול לכן סר ממנו כח מעין, צ"ע דלמה לא החמיר רי"ו במי מקוה בעברו על אחורי כלים שזה מקום שלא היה ראוי לטבול לפסול המים לגמרי, וצריך לומר דפסול שאובים הוא דרבנן לכן לא החמיר בזה רי"ו משא"כ טהרת מעין בכ"ש ענין דאורייתא הוא לפמש"ל בפ"ק שהעיקר הוא דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם וחשש בזה להסיר מהם כח מעין שלא יטהרו בכ"ש לאדם ומחמת זה פסלן בכ"ש אף לכלים אף שמן התורה די ברביעית גם במי מקוה לא חילק ביניהם והשוה אותן בפסולן ומחמת זה פסלן אף לטהר בזוחלים אף אם נימא דפסול זוחלים במי מקוה הוא דרבנן מ"מ השוה דינן למי מקוה, ועדיין הדבר דחוק וגם כי לא סלקא שפיר להסוברים דמעין אינו מטהר בכ"ש לאדם וא"כ לכלים גם במי מקוה מטהרים מן התורה ברביעית, גם לא יצדק זה לפי פירושי דגם כאן רי"ו עשאן כמעין שרבו שאובים לטהר בכ"ש ובאשבורן כמש"ל. והנראה יותר בזה דבמי מקוה לא חשש רי"ו לפסול בהעביר ע"ג אחורי כלים דלא שייך שם לגזור שמא יטבלו תוך הכלי דאם אין מ"ס מים עד הכלים הרי אין שם טבילה כלל ואם יש שם מ"ס הרי אכתי בעברן ע"ג אחורי כלים הרי הם זוחלים:

ואין טבילה בזוחלים במי מקוה ולכן לא חייש רי"ו בהא לגזור אטו תוך כלי ואם נימא לגזור שיבאו לטבול תוך כלי אם נשארו תוך הכלי ולא עברו להלאה מן הכלי וזה אסור דחבור מן הצד לא מהני, אין הדמיון שוה דכאן באחורי הכלים עברו להלאה מן הכלי ולא ידמו עבור זה להתיר באם נשארו תוך הכלי ולכן לא גזר בזה כלל רי"ו לפוסלן או לעשותן כדין שאובים משא"כ במעין שמטהר בכ"ש ובזוחלים חשש אם נתיר המעין לטבול ע"ג אחורי הכלים יתירו כמו כן בתוך הכלי ולכן פסלן ר"י מדין מעין אם מפני שעברו ע"ג מקום שאינו ראוי לטבילה או מפני שנעשו כשאובים לפי פירושי, באופן שאין סתירה מפסקי דינים אלו דמי מקוה שעברו ע"ג אחורי כלים או ע"ג כלים שאין להם תוך הרי הם בהכשרן ובמי מעין לרי"ו סר מהם כח מעין ודינן כמקוה ולפירושי להרבה פוסקים יהיה דינן לטהר בכ"ש ובאשבורן ומי מקוה שהעבירן ע"ג תוך כלי אף שמחוברים למקוה שיש בהן מ"ס נעשו כולו כשאובים ואף בעברו מקצתן ע"ג שפת הכלי לא יטהרו אותן שהיו בתוך הכלי ודוקא מעין מטהר בכ"ש:

מ"ג מעין שהוא משוך כו'. משנה זו פירשתיה לעיל פ"א מ"ז באורך ואחזור בקצרה. להרא"ש המשנה כפשטה דבמעין משוך מטהר לעולם רביית שאובים ואף אם לא היה במעין מ"ס שלדעת הרא"ש פסול לטבילת אדם אפ"ה מטהר הוא את השאובים שרבו ומטהר בזוחלים אף במקום שנתרבה ונתגדל משכו ואף למי חטאת טהור כפשט

המשנה דהרי הוא כמו שהיה ומעין עומד מכשיר את השאובים אבל לא לטהר בזוחלים והיינו הא דתנינן פ"א מ"ז, ומה דנהרות מיפסלי ברביית נוטפים מלטהר בזוחלים אף שהם זוחלים מתחלתן, הוא מפני דנהרות אין כחן כמעין ממש דעיקר רביית נהרות אינן ממי מעין רק מתברכים מעצמן ברבייה וגודל ולכן אין כחן חזק לטהר את רביית הנוטפים בזוחלים, ולהרמב"ם כל המשנה הזאת מתפרשת בריבה בגומות המעין דוקא אבל בריבה במשכו אז אין כחו לטהר את השאובים שיחשב כמעין רק שמטהרם מדין שאובים אבל אינן מטהרים בכ"ש אבל נראה שמצטרפים השאובים לשיעור מ"ס [ואינו דומה לפחות מג' לוגים שנפלו למקוה חסר שמבואר לקמן רפ"ז דאינן מצטרפים להשלים] מפני דמעין מטהר באמת את השאובים בכ"ש רק שסר כח מעין ממנו מפני רביית השאובים ונחשב כמקוה לכל דיניו, ולהראב"ד המשנה הזאת מתפרשת שלא נתגדל אורך משך המעין אבל מה שיתגדל משך המעין בארכו הנה משם והלאה דינו כמעין עומד ומטהר באשבורן ובכ"ש אבל אם נתרחב ע"י רביית השאובים הרי הוא כדין מעין ממש, ולהרשב"א גם אם נתרחב ברוחב משך המעין ע"י השאובים דינו כמעין עומד לטהר באשבורן ובכ"ש, והר"ן הוסיף בזה דאם נתרבה ברחבו ה"ה כמקוה ממש ובעינן ביה מ"ס ודבריו אינם נהלמים לדעתי כנ"ל, ולכל אלו הדעות זה דוקא כשרבו השאובים או גם מחצה על מחצה נחשב כרוב, אבל אם מי המעין הם מרובים מן השאובים או מן הנוטפים דינו כמעין ממש לכל פרטיו גם אם נתגדל ברחבו ובארכו, ולהר"ש בזה שיטה אחרת דגם אם לא ריבה שאובים רק שהמשיך מי המעין עצמן במקום שלא היה מהלך מתחלתו אינו מטהר רק באשבורן ושיטתו דחוקה למאד וגם מושגת מכל ד' רבותינו ז"ל, וגם צ"ע מהא דגל שנתלש דלקמן מ"ו דמטהר בזוחלים אף במקום שאין שם עיקרו של ים, ויש לומר דזה מיקרי דרך חיותו וכמשי"ת עוד לקמן בעז"ה:

מ"ד א כל הימים כו'. משנה זו הובאה בשבת ק"ט ופירש"י שם דלר"מ כל הימים כמקוה ופסולים לזבים כו' וגם אינן מטהרים בזוחלים כו' ולר' יהודה לא נפסל רק הים הגדול לחוד ולר' יוסי כל הימים וגם הים הגדול מטהרים בזוחלים מפני שדרך נחלים להיות זוחלים עליהן וזה דרכן וכ"כ הר"ש והרא"ש בפ"ח דפרה טעם זה לר' יוסי והתוס' כתבו שם בשם ריב"א מפני דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן והוי כזוחלים [אפשר שכוונו דע"י גלי הים הם נדים לכאן ולכאן] כו', אבל מים חיים אינם שהרי אינם נובעים כו', ולטעם הזה של רש"י ותוס' ור"ש ורא"ש דעיקר טהרתן בזוחלים לר' יוסי מפני שכן דרכן אבל מעין לא נקרא שאינן נובעים נראה לומר דלענין שיטהרו בכ"ש לא נקרא מעין דאין להם רק יחוס זה לטהר בזוחלים מפני שכן דרכו, [דומה לזה כתבו התוס' בבכורות

נ"ו דנהרות מטהרין בקטפרס מפני שכן דרך זחילתן, וגם רש"י בשבת זכר כאן זוחלים וקטפרס וטעמו דכל זוחלים קטפרס הוא דלכן יורדים מגבוה לנמוך], אבל לטהר בכ"ש דבעינן מעין דוקא לא הוו מי הימים בכלל, וממשנתנו אין לדקדק מדנקט רק ופסולים לזבים כו' דהרי גם ברישא לא נקט טהרת כ"ש וע"כ חדא לאו דוקא, ויצדק זה יותר לפמש"ל בפ"א דמה דזוחלים פסולי' במי מקוה אינן מה"ת רק גזירה אטו קטפרס ולכן הקילו בזה במי הים משא"כ טהרת כ"ש במעין הוי מן התורה דמי מקוה בעינן מ"ס מה"ת לא הקילו בזה, ולפ"ז היה אפשר לומר דלכלים מטהרים בכ"ש מפני דמה"ת מטבילים כלים ברביעית מי מקוה ולכן אף שבטלו רביעית דמקוה אפ"ה במי הים לא גזרו אבל לאדם דבעינן מ"ס מה"ת אין להתיר אף במי הים פחות ממ"ס מפני דבאמת אינן מי מעין, אבל אין נראה לומר כן דלא מצינו חילוק לדידן השתא בין אדם לכלים ואם מי הים פסולים לאדם בכ"ש גם לכלים פסולים רק בזוחלים טסרו אותם, ואף לפ"ד הסוברים דזוחלים במי מקוה פסולים מה"ת יתכן ג"כ לומר דלא טהרו מי הים רק בזוחלים מפני שכך הוא דרך חיותן, אבל אינן מטהרים בכ"ש בין לאדם בין לכלים אף דלכלים לא בעינן מ"ס מן התורה מ"מ אחר שבטלו רביעית דמקוה השוו אותם לאדם לגמרי, דמי מעין דמטהרים לכלים בכ"ש מטהרים גם לאדם בכ"ש להרמב"ם וסיעתו:

וא"כ אין לנו חילוק השתא בין אדם לכלים ואף להר"י וסיעתו דמי מעין מטהרים כלים בכ"ש לא אדם מ"מ מי הים שאינן מי מעין אינן מטהרים בכ"ש אף לכלים אף שמן התורה מטהרים גם מי מקוה ברביעית מ"מ אחר שבטלו רביעית דמקוה בטלו אותם לגמרי ומי הים שאינם מי מעין אינן מטהרים בכ"ש, וכ"כ הב"ח בפשיטות הביאו הש"ך בסק"כ אף שהש"ך השיג עליו שם נראה שדברי הב"ח נכונים בטעמן לפ"ד רש"י ותוס' הנ"ל, ויצדק בזה יותר מה דלקמן בגל שנתלש מן הים בעינן מ"ס בין לאדם ובין לכלים ואף דשם איירינן בגל שנתלש מן הים וכתב הש"ך דעבור שנתלש בעינן ביה מ"ם דבריו דחוקים דע"כ ה"ה מטהר בזוחלים אף שנתלש מהים מפני שכך הוא דרך חיותן של מי הים להיות גלי הים נתלשין מהן ואף אחר שנתלשו מגוף הים מטהרין בזוחלין כמ"ש הש"ך עצמו בסק"ל יע"ש, וכיון שגלי הים שכחן לטהר בזוחלין אפ"ה בעינן ביה מ"ס בין לאדם בין לכלי' מפני שאינן מי מעין ככה יהיה מי הים. ומה דלא מנה זה התנא לעיל בפ"א במעלה בפני עצמו למנות אלו דמטהרין בזוחלין ובעינן בהו מ"ס כמו שחשב שם במעלה מים שרבו עליהם שאובין דמטהרים באשבורן ובכ"ש, כן יחשוב אלו מי הים להיפך דמטהרים בזוחלים ולא בכ"ש הוא מפני דבפלוגתא נשנית הכא דע"כ גם

להש"ך יתכן מציאות זה בגלי הים, ומה דלא חשבן התנא בפ"ע הוא מטעם דלאו אליבא דכ"ע נשנית:

ב והנה רבינו נ"ע בצ"צ ע"מ זו הקשה על פירש"י דאף שהנחלים זוחלים עליהן מ"מ מי הים רבו והוה כרבו נוטפים על הזוחלים דאינן מטהרים רק באשבורן, ולדידי לאו קושיא היא, דנוטפים שרבו על הזוחלים כהך דנהרות אינו בטבע תמידי רק לפעמים רבו נוטפים ולפעמים לא יבאו נוטפים רבים ובעת שרבו הנוטפים יפסלו הנהרות: לטהר בזוחלים וכשישובו לאיתנן יחזרו לכשרותן, משא"כ זחילת הנהרות שרבים יום יום בתמידות לתוך הים וכמה נחלים שוטפים עליהם הנה אם נעריך ששת ימי בראשית זחילת כל הנהרות בתמידות לתוך מי הים בודאי כבר רבו מי הנהרות על מי הים מה שבמשך כמה אלפים שנה זוחלין בתמידות כמה נהרות לתוך מי הים, ומה שמי הים איננו מלא חיק טבעי הוא משימ"ב אשר חקק היוצר ב"ה אם מפני שטבע הים לבלוע או כמ"ש רש"י מפני שמי הים שבים תחת הקרקע במעינות של הנחלים ומשם חוזרים וצומחים הנחלים כמ"ש רש"י בקהלת ע"פ אל מקום שהנחלים כו' וא"כ ודאי רוב מי הים של מי הנחלים הם ולכן שפיר מטהרים בזוחלים ולא אמרי' קמא קמא בעל הואיל ודרכו בכך כמ"ש הרא"ש במשנה דלקמן על נוטפים שרבו כו'. אבל צ"ע אם י"ל כן בים הגדול שרבו בו מי הנחלים, ויש לומר דאפ"ה בתוף הים מקום תשמישי בני אדם שם ודאי רבו מי הנחלים אף שבמקום רחוק מן החוף שם אפשר דרבו מי הים מכל מקום בחופי הים רבו מי הנחלים ומי הים אינן מתערבין, אותן שבריחוק מקום עם אותן המקורבים לחוץ [עיין בס' האשכול סי' נ"ח שכתב כן על הא דחבית שנפל לים הגדול האמור בפ"ק דמכות (דף ד') דהטובל שם לא עלתה לו טבילה מפני דמי הים אינן מתערבים], וא"כ היה אפשר לומר לפ"ז דנם בכ"ש מטהרים דהרי מי הנחלים הם מי המעין ממש ואפ"ה נראה מדפסלו אותן לזבים אפי' במי הים המתוקים כגון ים כנרת דמי מוכין בלא"ה פסולים למ"ח כאמור בפ"ק מוכח דאין עליהם שם מעין רק לענין זחילה הקילו. עוד הקשה רבינו נ"ע שם גם על פי' ריב"א בתוספות הנ"ל דהרי נוטפים שבאו לתוך הנהר ג"כ עיקר חיותן בזוחלים ואפ"ה אינן מטהרים בזוחלים, ולדידי ג"ז לאו קושיא היא, דנוטפים שבאו לתוך הנהר אין עיקר חיותן בזוחלים רק שמי הנהר יהפכו אותן להיות זוחלים ואלו הנוטפים כשבאין על הארץ לא יזחילו, ואף בבואן לתוך הנהר טבען להיות נבלעים בארץ כנודע טבע הנהרות ובארות שהמים שיתרבה בהן ממי גשמים במעט זמן יובלעו בקרקע משא"כ מי הים טבע עצם המים הוא להיות נדים ורוחשים אנה ואנה, וא"כ המתבאר מזה דלפירש"י ור"ש והרא"ש דטהרת המים בזחילה

הוא מפני תגבורת מי הנחלים יתכן לומר שיטהרו בכ"ש כדין מי נחלים אבל לטעמו של ריב"א ודאי אינן מטהרים בכ"ש וכ"ד הב"ח הנ"ל: (ג) והרמב"ם בפי' המשנה פ"ח דפרה כתב ואמר ר' יוסי ששאר הימים זולת הים הגדול נחשבים כמעין לענין שיטהרו בזוחלים ושהמימות הנגרים הנוזלים מכולם יטהרו בכ"ש כמעין כו', הרי ביאר דעתו דלר' יוסי מטהרים בכ"ש ג"כ רק הוא הוציא הים הגדול מכללו וזה יתבאר לקמן וכ"נ דעת ר"ת בתשובתו המועתקת בש"ג על המרדכי בפ' במה אשה שכתב שם להוכיח דמעין בעינן מ"ס לאדם תדע דתנן גל שנתלש ובו מ"ס כו' אבל משום דלאו אשבורן לא פסל מכלל דלאו מקוה הוא אלא מעין וחיים הם אפי' למ"ד כל הימים כמקוה דלא קתני הכא גל שנתלש מן הים ועוד דאי אפשר לאוקמה כוותיה דמקוה אין מטהר דרך זחילתו כו' מכלל דודאי לאו מקוה היא ובעינן מ"ס עכ"ל, ונראה דה"ק דבתחלה כתב דהך גל שנתלש ע"כ במעין איירי כדי שתבא שפיר גם למאן דסובר דימים כמקוה וע"כ איירי הכא בגל שנתלש מן מעין והדר קאמר ועוד דליכא לאוקמא כוותיה כו' כוונתו דגם אם תפרש בגל שנתלש מן הים ע"כ אתיא מתני' כר' יוסי דסובר דמי הים מטהרים בזוחלים ואפ"ה בעינן ביה מ"ס הרי ראיה דלאדם בעינן מ"ס גם למעין. [ומה דנקט במשנה ונפל על האדם ועל הכלים ולדעתו די לכלים בכ"ש איידי דנקט אדם נקט נמי כלים כמובן ומה דתנא כלים ביארתי לעיל בפ"ק] הרי דעתו דמי הים מטהרים בכ"ש לכלים כמעין ממש, דאם תפרש דבריו דגם למ"ש ועוד דליכא לאוקמה כו' כונתו ג"כ שיפרש הך דגל במי מעין א"כ מהו ועוד דנקט היינו הך שאמר מקודם דמשנה דגל איירי במעין דבלא"ה אינו מטהר באשבורן לר"מ וע"כ דבא להוסיף בהועוד כו' לומר דגם אם תפרשה בים ע"כ אתיא כר"מ [וכ"כ הרא"ש בה"מ סי' י"ג דהך דגל אתי דלא כר"מ] מדמטהר בזוחלים ואפ"ה בעינן ביה מ"ס לאדם ומוכח דעתו דסובר דלר' יוסי מטהר בכ"ש, וכן סובר האשכול שכתב בסי' נ"ח על הך דגל כו' האי גל אפילו נתלש מן הים בעי מ"ס כיון דהשתא אינו מחובר לים ע"כ, ויותר ביאר כן בסי' נ' שכתב לדחות ראיית ר"ת מגל שנתלש דאף אם אתיא הך דגל כר' יוסי מ"מ שאני גל מפני שנתלש מן הים לכן בעינן ביה מ"ס, וכ"ד הש"ך והבאתי דברי האשכול לעיל בפ"א, הרי דעתו ג"כ דמי הים מטהרים בכ"ש רק שסובר דהך דגל גם לכלים בעינן מ"ס מפני שנתלש מן הים ולא כר"ת שכתב דהך דגל דוקא לאדם בעי מ"ס ולהאשכול גם לכלים בעינן מ"ס מפני שנתלש וכ"ד הש"ך בסק"כ הנ"ל ור"ת אינו סובר חילוק זה רק דגל שנתלש מטהר לכלים בכ"ש, הרי אלו תלתא סבי הרמב"ם ור"ת והאשכול סברי דמי הים כמעין ממש הוא לטהר בכ"ש, אבל נראה דאינן שוין בטעמן, דהרמב"ם סובר דמעיקר הדין כל הימים כמעין הוא דהרי איהו

ביאר שם, דכל עיקר פלוגתת הני תנאי ר"מ ור' יהודה ור' יוסי הוא רק לענין לטהר לזבים וגם ר"מ דסובר דכל הימים הם כמקוה הוא רק לזבים ומצורעים כו' אבל לטהר בזוחלים ובכ"ש גם לר"מ הוי כמעין כמו שביאר הכ"מ דעתו בפ"ט מה"מ הי"ב, ולדעתו צריך לומר דאף דאינן מים חיים, מ"מ כחן כמים חיים מפני שהן חיים וקיימים לעולם משא"כ כל מי נהרות או אגמים כשיבש מקורן תיבש מימיהן ומכש"כ מקוה מים של מי גשמים דרכן להתחסר מעט מעט משא"כ מי הים חיים בטבען לעולם לא יחסרו מאומה לכן דינן כמים חיים לכ"ע, ולא נחלקו רק לטהרת זבים כמשי"ת, אבל האשכול סובר דמעיקר הדין אינן כמעין שהרי הביא שם בסי' נ"ח על הא דלר' יוסי מטהר בזוחלים טעמו של רש"י בצירוף טעמן של התוס' שכתב שם מפני שטבען להיות נעים וזוחלים על ידי הנחלים שזוחלים עליהן וא"כ מה דלדידיה מטהרים בכ"ש ע"כ הוא כמש"ל באות ב' דמפני תגבורת מי הנחלים שבו מי הים להיות כמעין אף שלא הוכשרו לזבים כו' אפשר לומר דגם מי נחלים עצמן לאו כולם הוכשרו לטהרת מ"ח וברמב"ם פ"ח מה' פרה פסל כל נהרות למ"ח אבל לענין זוחלים הרי לחדא מימרא דשמואל הוכשרו כל הנהרות לטהרת זוחלים וגם לענין לטהר בכ"ש אפשר שהקילו בזה מפני תגבורת מי הנחלים, וכן יסבור ר"ת שרחוק הדבר שיפרש כהרמב"ם שמעיקר הדין הם כמי מעין, דהרי כל הפוסקים לא הודו להרמב"ם בפירושיו כמשי"ת וע"כ דר"ת יפרש ג"כ כרש"י דמפני תגבורת מי נחלים עליהן שבו היות כמעין גם לטהר בכ"ש, אבל לטעמו של ריב"א בתוס' הנ"ל נראה ודאי דאינן מטהרים בכ"ש. ובאמת נראה לומר דאף לטעמו של רש"י לא יתכן להקל על מי הים שיטהרו בכ"ש לאדם מה דבעינן מה"ת מ"ס, ואף שהקילו בזוחלים הוא מפני דכך הוא חיותן או כמ"ש דכל עיקר פסול זוחלים במקוה, הוא רק מדרבנן ולכן הקילו בזה במי הים, אבל לטהר בכ"ש לא ידענא סמך בזה, ור"ת שדעתו שהים מטהר בכ"ש הוא מפני דאיהו סובר דלאדם בעינן גם במעין מ"ס ולא הקילו לטהר בכ"ש רק לכלים ולכלים הרי מן התורה די גם במי מקוה ברביעית ולכן יתכן להקל בזה גם במי הים דמפני שעשאוהו כמעין לטהר בזוחלים הקילו בו ג"כ לטהר בכ"ש לכלים מפני דלית כאן דררא דאורייתא, אבל להרמב"ם וסיעתו דלאדם מטהר ג"כ מעין בכ"ש, ובזה במי מקור בעינן מן התורה מ"ס לא יתכן שיקילו בזה במי הים לטהר בכ"ש אם לא ע"פ שיטתו דמעיקר הדין הוא כמעין כנ"ל:

וא"כ האשכול דסובר בסי' נ' שם לעיקר דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם א"כ אם יקל כאן במי הים לטהר בכ"ש יטהרו גם לאדם מה דמן התורה בעינן מ"ס במי מקוה לא ידענא סמך בזה, ובמ"א דפרקין כתבתי שנראה מד' האשכול בסי' נ"ז דמעין בעי לאדם מ"ס

וצ"ע ולקמן יתבאר אנה ימצא קולתו של האשכול, והרא"ש אע"ג דסובר כר"ת דמעין אינו מטהר לאדם בכ"ש אפ"ה נראה שסובר דמי הים אינן מטהרים בכ"ש דהרי בסי' א' לא הביא ראיית ר"ת מהא דגל שנתלש דבעינן לאדם מ"ס והמעי"ט תמה עליו, ולמ"ש דעתו דמי הים אינן מטהרים כלל אף לכלים בכ"ש אי אפשר דסובר כהאשכול דשאני התם מפני שנתלש וכמ"ש הש"ך בסק"כ:

(קיצור אות א') יבאר שדעת רש"י ותוס' ור"ש והרא"ש דמה שאמר ר' יוסי דכל הימים מטהרים בזוחלים אינן עבור שהן עצמן הן מי מעין רק עבור שהנחלים נזחלים עליהן לרש"י ור"ש ורא"ש ולתוס' הוא עבור שדרכן להיות נדים אנה ואנה, ולפ"ז נראה שאינן מטהרים בכ"ש כמעין אף לכלים דאף מה"ת די לכלים ברביעית אף במי מקוה מ"מ אחר שבטלו רביעית דמקוה אינו מטהר בכ"ש כ"א מעין דוקא וכ"כ הב"ח:

(קיצור אות ב') יבאר קושית רבינו נ"ע על פירש"י דהרי רבו מי הים על הנחלים דיש לומר דבמשך כמה אלפים שנה שכל הנחלים זוחלין לתוכן רבו מי הנחלים ומה שהים איננו מלא הוא מפני דשבים והולכים תחת הקרקע, ואף בים הגדול יש לומר כן דבחוף הים שם רבו מי הנחלים וגם מה שהקשה רבינו נ"ע על התוס' דגם נוטפים שבאו בנהר דרכן להיות זוחלים. יש לומר דשאני ים שבטבען הם זוחלים משא"כ נוטפים בנהר מי הנהר יהפכו אותן לזוחלים:

(קיצור אות ג') יבאר לדעת הרמב"ם ור"ת והאשכול דמי הים מטהרי' בכ"ש, ולהרמב"ם אף לאדם מטהרים בכ"ש כשיטתיה דכל מי מעין מטהרים בכ"ש לאדם, וכן סובר האשכול לעיקר בסי' נ' ולר"ת מטהרים כלים בכ"ש דגם מי מעין אינן מטהרים רק כלים בכ"ש, ולאו מטעם אחד הוא דלהרמב"ם מי הים נחשבים כמעין גמור ולר"ת והאשכול הוא מטעמו של רש"י דנחלים זוחלים עליהם ולר"ת ניחא דאיהו אינו מטהר רק לכלים בכ"ש והרי מה"ת גם מקוה מטהרת בכ"ש לכלים אבל להאשכול דמטהר גם לאדם בכ"ש צ"ע מנא לן דאף דמטהרים בזוחלים אפשר דפסול זוחלים במקוה הוא רק מדרבנן אבל לטהר אדם בכ"ש זה מנא לן:

ד וחנה הרמב"ם ז"ל פי' דברי המשנה שלא כדעת המפרשי' כולם וכמו שביאר בכ"מ דעתו בפ"ע מה"מ וכ"נ באמת בפי' המשנה שלו דלכולהו תנאי מי הים הם כמעין גמור לזוחלים ולטהר בכ"ש, וכמש"ל טעמו דחיותן מעצמן לא יתחסרו ולא יתייבשו לעולם ואינן כמי מקוה, ופליגי רק לטהרת זבים דר"מ משוה כולהו כמקוה ויתכן שטעמו דרוב מי הים הם מלוחים ומרים והרי מי מוכין פסולים למי חטאת דאינן מים חיים וכן לזבים ומצורעים והתורה הרי השוה כל הימים בשם אחד לכן גם אלו שמימיהן מתוקים כמו

ים כנרת אפ"ה פסולים למ"ח כמו מי ימים המרים ומלוחים, ומה שכתב הכ"מ לדעתו לחלק דמי הים שהם מלוחים מתחלת ברייתן אינן מי מוכין, לא נראה לדעתי אדרבה נראה דלכן פסל ר"מ כל הימים מפני שרובן הם מי מוכין ולכן נפסלו גם המתוקים ור' יהודה פליג ואמר דרק ים הגדול כמקוה מפני שהם מי מוכין, אבל שארי ימים יש מהן שכשרים למ"ת והם אותן שמימיהן מתוקים ובא ר' יוסי לומר דכל הימים אף המתוקים מים הזוחלין מהן פסולים למי חטאת אבל כשהן במקומן כשרים למי חטאת מי הימים המתוקים אבל הים הגדול פשיטא דגם במקומו פסולים למ"ח דהרי הם מרים, ופסק כן בפ"ו מה"פ דים הגדול פסול למ"ח ושארי ימים הם כמעין למ"ח רק הזוחלים מהן פסולי' למ"ח והיינו ימים המתוקים, ואפשר שהטעם הוא שפסל ר' יוסי הזוחלין מהן למ"ח דשם אינן כמעין ממש דשלא במקומן ישובו להתחסר מעט מעט כשאר מי מקוה ואף שמחוברים למי הים מ"מ חשש ר' יוסי פן יפסקו ממי הים מפני שאין דרכן להיות זוחלין והולכים חוץ מחוף הים והכ"מ פי' דבריו בטעמים אחרים, ובפ"ט מה' מקואות סתם להכשיר כל הימים בזוחלין כמעין ומסתימת דבריו משמע שמטהרים בכ"ש אף לאדם וכמו שביאר דעתו בפי' המשנה, וההכרח שהכריח אליו להוציא המשנה מפשטה יתכן שהיה דחוק אליו טעם דברי ר' יוסי מפני מה מי הימים מטהרים בזוחלים אם אינן מי מעין באמת דאפשר שדעתו דפסול זחילה במי מקוה הוא מה"ת ולמה הקיל בזה ר' יוסי, וגם היה קשה לו מסתם משנה דגל שנחלש דסתם גל הוא מן הים ולמה מטהר בזחילה וסתם משנה כר"מ אתיא ולכן פירש דכל פלוגתתן הוא רק לטהרת זבים כו' ויסתייע פירושו ממה שהעתיק רבי משנה זו בפ"ח דפרה ואם כל פלוגתתן הוא רק לענין זוחלים ולכ"ע פסולים למ"ח מה ענינה לפרה ולכן פי' דכל פלוגתתן הוא רק למ"ת אבל יחידאה הוא בפירושו ובפסקו ורש"י ותוס' והר"ש והרא"ש והאשכול פירשו דברי המשנה כפשטן וכן עיקר להלכה:

ה עתה נשוב לבאר הא דגל שנתלש ובו מ"ס דלקמן איך תתפרש לכל השיטות, והנה להרמב"ם הא דבגל שנתלש בעינן מ"ס אף לכלים וכמו שפסק הוא עצמו בפ"ט מה"מ הי"ז, ע"כ יתפרש הטעם דמפני שנתלש ממי הים אינו מטהר בכ"ש, אף שמטהר בזוחלים הוא מפני דכן דרך חיותו להיותו גלי הים שוטפים להלאה אבל בכ"ש אינו מטהר מפני שנפסק ממקורו, וכ"כ האשכול בסי' נ' אף שמתחלה כתב שם לפרש הך דגל שנתלש דאיירי בנופל לגומא והרי הם אשבורן ואתי המשנה כר"מ והוא עצמו נדחק שם בדברי הש"ס דתולין ל"א שאמרו מהו דתימא לגזור אטו חרדלית של גשמים ואם הגל הוא באשבורן איך יגזרו אטו חרדלית כו' הרי אח"כ כתב לפרש המשנה דאתיא

כר' יוסי ומה דבעינן מ"ס הוא מפני שנתלש ממקורו, וכן סתם דבריו בסי' נ"ח וכ"ד הש"ך בסק"כ וסק"ל [וכ"כ הרא"ש בה"מ סי' י"ג דהך דגל אתי כר' יוסי וע"כ מה דבעינן מ"ס הוא מפני שנתלש ממקורו, אך לעיל כתבתי דאפשר שדעתו דמי הים אינן מטהרים בכ"ש], ולעיל פ"א כתבתי עוד פנים לומר דהך דגל שנתלש לא מיקרי זחילה כלל מפני שטבען לשוב אחר כך לים, אבל מאחר שר"ת והאשכול והרא"ש מסכימים לומר דזה מיקרי זחילה ע"כ צריך לומר דאף שנתלש מטהר בזחילה מפני דכן דרך חיותו ואפ"ה בעינן בים מ"ס מפני שנתלש מן הים (ולר"ת ית' לקמן) ולשון הש"ס דחולין שאמרו מ"ד לגזור אטו חרדלית כו' ביארתי לעיל בפ"א בטוב יע"ש, ולרש"י ותוס' ור"ש ורא"ש אין אנו צריכים לזה לחלק ולומר דלענין זחילה מיקרי מחובר אף שנתלש ולענין שיעור המים מחשב כתלוש רק נוכל לומר דבאמת חשיב מחובר לגמרי רק מפני שגם מי הים בעיקרן אינן מטהרים בכ"ש, ולכן גם בגל בעינן בהו מ"ס, ולר"ת באמת גל שנתלש מן הים מטהר בכ"ש, רק לאדם בעינן מ"ס מפני דגם מי מעין לדעתו אינן מטהרים לאדם פחות ממ"ס, עכ"פ לכל הפוסקים זולת ר"ת מי הגל מטהרים בזחילה ובעינן בהו מ"ס אף לכלים, והיינו להרמב"ם והאשכול אף דמי הים מטהרין בכ"ש אפ"ה מי הגל נחשבים כתלושים אף דלענין זחילה נחשבו כמחוברים, ולרש"י וריב"א ור"ש ורא"ש יתכן דאף עיקר מי הים אינן מטהרים בכ"ש, רק לר"ת מי הגל מטהרים כלים בכ"ש, וכ"ז הוא בגל שנתלש ממי הים שדרכו לשטוף בגלים ומיקרי דרך חיותן אבל גל שנתלש מנהר או ממעין אין לנו ראיה לומר שיטהר בזחילה דאחרי שנתלש ממקורו כבר הופסק ממנו שם מעין ולא יטהר בזחילה אף שר"ת בתשובתו שם רצה לפרש הך דגל שנחלש:

דאיירי במעין כדי שתבא גם כר"מ ואפ"ה מטהר בזחילה הרי הוא עצמו אוקמה אח"כ כר' יוסי דאיירי במי הים, וא"כ יתכן לומר דים שאני שדרכו בכך וכן הוא חיותן אבל שארי מי נהר או מעין אפשר דאינו מטהר בגל שנלש, אבל הרא"ש כתב בה"מ סי' כ"ג בדין מחט שהיא נתונה על מעלת המערה כיון שעבר עליה הגל טהורה כתב הרא"ש ובלבד שלא יתלש הגל דאז לא היה מטהר אם אין בו מ"ס אלא מצד אחד מחובר למי מקוה עכ"ל. וצ"ע במה איירי במה שהתיר באם חלש הגל אם היה שם מ"ס, אם במי מקוה הרי אינן מטהרים בזחילה ולדעתו זה מיקרי זחילה כמ"ש שם בסי' י"ג, ואם איירי במי מעין אכתי מנא ליה דמטהר בזחילה דע"כ כתלוש חשיב ליה מדהצריך מ"ם וא"כ מנ"ל דמטהר בזחילה דאין ראיה מגל הים שדרכו בכך, ואף שר"ת דעתו ג"כ כך דכל מי מעין מטהרים בגלים הנתלשים הרי איהו סובר דלאו כתלוש חשבינן ליה ומטהר בכ"ש לכלי. אבל להרא"ש שהצריך מ"ס הרי ע"כ כתלוש נחשב ואם כן מנא ליה דמטהר

בזחילה וע"כ הוא איירי שם במחט דהיינו כלי וגם לכלים הצריך מ"ס ומנ"ל דמטהרינן בהא ומגלי הים אין ראיה, והש"ך בס"ק קכ"ג הסביר לדברי הרא"ש דאיירי במי מעין ולכן מטהרים בזחילה, אבל דברי הש"ך סותרים בעצמן למ"ש בסק"ל להשיג על מהרי"ק שאמר דמי מעין הנתלשים מטהרים בזחילה והש"ך דחה זה ואמר דמגלי הים אין ראיה דשאני התם שנתלש מעצמו ושהיא דרך חיותן ואיך הסכים כאן לפרש דברי הרא"ש במי מעין ואיך יטהרו בזחילה הרי כאן לא נתלש מעצמו רק בידו מוליך ומביא, (וכמ"ש הש"ך עצמו בס"ק קכ"ג ליישב מה שנתהווה ע"י דבר המקבל טומאה) וגם לא הוי דרך חיותו ואם כן איך יטהר בזחילה ע"כ דברי הש"ך צע"ג, ודברי הרא"ש צריך לומר דאיירי במי הים אף שסיים בלשונו אלא מצ"א מחובר למי המקוה הרי בלא"ה אין לשונו מדוקדק דע"כ במי מקוה ולא איירי, או אפשר דאיירי בגל שנופל אח"כ בגומא דהוי באשבורן, וא"כ איירי הרא"ש אף במקוה ממש וכ"כ הט"ז בס"ק ע"ד רק שהוא כתב שם דבמעין היה מטהר בכ"ש, וז"א דבזה צדקו דברי הש"ך דכיון שנחלש אינו מטהר בכ"ש דאף לר"ת דמטהר באופן זה כלים בכ"ש הרי אסיק שם דאיירי במי הים וזה דרך חיותו ומטהר ג"כ בכ"ש, אבו בשאר מי מעין אין לנו ראיה לטהר בזחילה בנתלש ממקורו ומכ"ש דאינו מטהר בכ"ש: (ו) עתה נבוא לברר מה שהתחלנו לחקור אם מי הים מטהרים בכ"ש אנה ימצא מציאות דין זה. והנה אם העמיד כלי שבור בצד הים והמשיך לתוכו מי הים דאסקינן לעיל דמותר לטבול בו הרי אם לא היה בו מ"ס במה יתחבר למי הים שיחשב כים עצמו לטהר בכ"ש, וגם בנהר או במעין בכה"ג לא יטהר בכ"ש עד שיתחבר להמעין כשפ"ה, ואז הוא מותר לטבול בתוכו דנחשב כמעין עצמו, (ואם אינו מחובר כשפ"ה גם אם יש בו מ"ס אסור לטבול בתוכו עד שיתחבר לקרקע או שמי הנהר או המעין יקיפוהו מכל צד) וא"כ בכה"ג במי הים אם מחובר כשפ"ה הרי הים הוא מלא מים ואין שייך טהרת כ"ש ואם אינו מחובר כשפ"ה אינו כים וגם במעין אסור כה"ג, וכן בממשיך מי הים לחוך עוגה סמוך לו ג"כ יהיה הדין כן דאם יש בהן חבור כשפ"ה הרי מי הים רבים הם ואם אין בהן כשפ"ה הרי אינו מי הים, ואם במטביל כלי בתוך כלי אם החיצון צריך טבילה גם במי מקוה מותר להטביל אף אם אין בפי החיצון כשפ"ה כמבואר בש"ע סעי' ט' ואם אין החיצון צריך טבילה גם במעין צריך חבור כשפ"ה, ואם גל שלא נחלש ממי הים הלך למרחוק פשיטא דמטהר בכ"ש דהרי הוא מחובר למי הים. ומעתה לא נשאר לנו לדון בדין זה כ"א בגל שנתלש והלך למרחוק והרי בדין זה בררנו באמת דגם להסוברים דמעין מטהר בכ"ש אפ"ה בגל שנחלש אין דינו כים עצמו. ומעתה אין תימה על האשכול שהקיל בים שמטהר בכ"ש במי הים שתמהתי לעיל איך הקיל בזה והרי לא

התירו רק בזחילה מפני שהנחלים זוחלין עליהן, ולמ"ש א"ש דהרי אין מציאות לקולחו של האשכול כ"א בגל שנתלש ושם מודה האשכול דבעינן מ"ס כנ"ל ואין לנו מי שיקל בזה כ"א ר"ת דסובר דגל שנתלש מן הים מטהר כלי' בכ"ש והרי אמרנו שיחידאה הוא ואין לסמוך עליו להקל אף בטהרת כלים שצריכותן מ"ס היא מדרבנן אפ"ה אין לסמוך על ר"ת בזה מפני דכולן חולקים עליו, וא"כ דברי הרמב"ם בפי' המשנה דפרה שכתב שמים שנגרים מן הים מטהרים בכ"ש א"א להולמן, דבמה איירי אם מחוברים למי הים הרי כאן מים רבים ואם אינן מחוברים כמו גל שנתלש הרי הוא עצמו כתב בסוף פ"ט מה"מ דבעינן ביה מ"ס אף לכלים כמשנתנו דלקמן. ועלה בדעתי לומר דמים הזוחלין מן המעין או מן הים לא בעינן חבורן כשפ"ה, דכל מה דמצרכינן לקמן פ"ו עירוב מקואות כשפ"ה ויתבאר שם דגם שטח מילוי המים בעינן על רום כשפ"ה ואם מגולין לאויר בעינן רום כקליפת השום על רוחב כשפ"ה כל זה איירי בחבור שני מקואות מפורדי' זה מזה אבל מים הבאים וזוחלים מן הנהר או מן הים ומעין ומחוברים למקורן די בחבור כ"ש, וסעד לזה ממה שאמרו לעיל העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לה ומשמע דאף אם מים שע"ג השפה מחוברים בכ"ש למי המעין די, ומה שאמרו בשוקת יהוא לעיל ספ"ד דבעינן כשפ"ה שם מי המעין היו מפורדים בפ"ע בתוך השוקת אף אם השוקת היה אבן גדל שם מ"מ נראה כשני מקואות סמוכים זל"ז ולכן בעינן כשפ"ה, אבל אם המים באו על שטח הארץ ומחוברים למקורן אפשר לכ"ע די בחבור כ"ש, אבל א"כ הוא היה נראה לומר דגם במי המקוה דינם כך דאם נמשכו ממי המקוה בחריץ דק ואינן זוחלין להלאה רק קוו וקיימי ומחוברים למקורן בכ"ש די והוי דינן כחורי המערה וסדקי המערה הנזכר במ"א, וכ"נ לכאורה מדברי הרמב"ם פ"ח מה"מ דבה"ב כתב דין חורי המערה שדי בחבור כ"ש ובה"ג כתב דין מחט הנתונה על מעלת המקוה דאם עבר עליה הגל טהורים ואחר כך בה"ד כתב שם דין עוקת המערה דבעי חבור כשפ"ה ומשמע שסמך דין מחט לחורי המערה לומר דגל הנמשך ממקוה מעהר בחבור כ"ש, ואם כן אכתי קשה מ"ש בפי' המשנה דזוחלים מן הים מטהרים בכ"ש וגם בנמשכים מן המקוה מטהרים בחבור כ"ש, רק דבמקוה בעינן שיהא משיכחן עומד ומחוברים בכ"ש ובים מותר אף בזוחלים למרחוק ואכתי אין זה יחס למי הים דמטהרים בכ"ש רק מה דמטהרים בזוחלין, אך לעיל בפ"ק כתבתי על דברי התוספתא המובא בר"ש מ"ו בחופר בצד המעין דכל שהן באים מחמת המעין די בחלחול כ"ש וכתבתי שם הטעם דמפני שעיקרן מטהר בכ"ש לכן יספיק חבור כ"ש, וא"כ נוכל לומר דגם מים המוגרים על פני שטח הקרקע ומחוברים למעין די בחבור כלי שלם ודוקא במעין לא במי מקוה, אבל שם

אמרו בתוספתא דחופר בצד הים לא מהני חלחול כ"ש וע"כ הטעם לפ"ז דים אינו מטהר בכ"ש, ואף שיש לדחות ולומר דתוספתא אתיא כר"מ דסובר דכל הימים כמקוה, מ"מ הרי הרמב"ם פסק להך דתוספתא בפ"ט ה"ג ולכן דברי הרמב"ם צ"ע גם שיש לדחוק ולומר דלענין חבור בחלחול לא הקילו בים בכ"ש אבל בחבור שעל פני שטת הקרקע גם בים די בחבור כ"ש, הענין דחוק ולדינא בחבור מים הנזחלים מן המעין או נמשכים מן המקוה וקוו וקיימי אם יספיק חבור כ"ש למקורן יתבאר עוד לקמן פ"ז מ"ו בעז"ה:

הרי העלינו מכל השקלא וטריא דידן בפי' המשנה כמה דמסיק תעלא מבי כרבא דאין נ"מ כלל להלכה בין אלו הסוברים דים מטהר בכ"ש ובין הסוברים דים בעי מ"ס דלכ"ע בגל שלא נחלש די בכ"ש ובגל שנחלש בעינן מ"ס, ור"ת דמקיל בגל שנתלש דמטהר כלים בכ"ש יחידאה הוא:

ואין לסמוך עליו ובפרט בטבילת כלים בזה"ז דהרי פסקו בש"ע ריש סי' ק"כ דגם במעין בעינן מ"ס, ולענין מעין או נהר גל הנחלש ממנו אין להתיר בזה אף ביש בו מ"ס דבזה אין לנו ראיה להקל בזחילה [ודלא כש"ך בס"ק קכ"ג] אם לא בגל שלא נחלש אז יטהר בכ"ש לכלים או בגל הנתלש ונחו המים, באשבורן אז יטהר במ"ס גם במי מקוה. אך בתוספתא איתא גל הנתלש מן הים או מן הנהר כו' ואם שני ראשיה נוגעין בארץ מטבילין, וא"כ נראה להתיר אף בגל הנתלש מן הנהר דג"ז מיקרי דרך זחילתו וחיותו, ודוקא אם נתלש מאליו לא ע"י פעולת אדם אבל בגל הנתלש מן המעין אין לנו להתיר:

ס"ה הזוחלים כמעין, פירשו בו הר"ש והרא"ש דזוחלים מן המעין הם כמעין עצמו לטהר בזחילה ובכל שהוא, ולא ידענא פירושו דאם המעין מטהר בזחילה בכ"ש היינו הא דזוחלים הם כמעין, ואם היינו אומרים כדעת המהרי"ק המובא בש"ך סק"ל דזוחלים מן המעין אף שנפסקו ממי המעין דינם כמעין עצמו הוה א"ש לשון המשנה, אבל הרי הש"ך השיג עליו והדין אתו וכמש"ל דאף גל שנתלש מן הים שהוא דרך חיותו אינו מטהר בכ"ש להרמב"ם והאשכול אף שבמקומו מטהר בכ"ש, א"כ לא יתכן לפרש כן וע"כ אייריי מתניתין במחוברים הזוחלים לעיקר המעין וא"כ מה השמיענו אם הדבר פשוט דמעין מטהר בזוחלים בכ"ש, והר"ש והרא"ש נקטו בלשונם נהרות הזוחלים וג"ז אינו מובן מה רבותא דנהרות אם אין בהם תערובות מי גשמים אם יש בהן תערובות מי גשמים הוא מחלוקת בש"ס דשבת, ואם היינו אומרים כמש"ל במ"ד דמים הזוחלים מן המעין לא בעינן חבור כשפ"ה היינו יכולים להעמיס זה בלשון המשנה דזוחלים לעולם כמעין אף בלא חבור כשפ"ה, אבל אין לזה יסוד ברור כמש"ל, ויש לומר עוד דהשמיענו דאף שהזוחלים מחוברים למעין בדרך קטפרס הוי חבור דהייתי אומר מה דמעין מטהר

בזחילה היינו באין שם קטפרס שיש שיעור טבילה בשטת הטובל והשמיענו דגם חבור קטפרס מהני, אבל לשון המשנה לא נהלמה שפיר אם לא שנפרש זוחלים הם כמעין היינו לטהר בכ"ש ושכשרים למי חטאת ובא להשמיענו דגם הזוחלים מן המעין אף שאינם עצם המעין מטהרים כמעין עצמו [ובס' תפ"י נדחק בזה] וגם מה שאמרה המשנה והנוטפים כמקוה שפי' הר"ש והרא"ש דנוטפין היינו מי גשמים הם כמקוה אינו מובן א"כ מהו עיקר מקוה מים האמור בתורה אם השמיענו דמי גשמים הם כמקוה והרי עיקר מקוה מים הוא ממי גשמים והרא"ש בעצמו הקשה כן בסיום דברי המשנה, וצריך לומר דיתכן לפרש מקוה מים על מי מעין או נהרות שהמשיכן למקום אחר והפסיקן ממקורן אבל מי גשמים יהיו כמעין והשמיענו דאינו כן, אבל ג"ז ליתא דהרי לעיל במ"א אמר דמעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו ה"ה כמקוה ופשטו שם שהשמיענו דמעין הנפסק ממקורו ה"ה כמקוה וא"כ מקוה מים האמור בתורה עיקרו היינו מי גשמים, ואם היינו אומרים דמה"ת גם שאוב כשר למקוה כדעת הרמב"ם והר"י היינו אומרים דעיקר מקוה מים האמור בתורה הוא ממים שאובים והשמיענו התנא דמי גשמים הוא ג"כ כדין מקוה מים, אבל לדעת הר"ש והרא"ש דשאוב פסול מה"ת א"כ עיקר מקוה מים האמור בתורה הוא ממי גשמים, לכן נראה לדעתם שפי' המשנה הוא דנוטפים לתוך זוחלים הם כמקוה והשמיענו דמי גשמים הבאים לחוך זוחלים של מעין ונהר אפ"ה הם כמקוה, ולא נימא דמאחר שבאו לתוך הנהר הרי טבען להיות זוחל כמי הנהר וגם הם יטהרו בזוחלים [עמש"ל במ"ד אות ב'] קמ"ל דאינו כן ואין דינן רק כמי מקוה, ואם ירבו המי גשמים על הזוחלים יפסלו כולם אף לשמואל דסובר דנהרא מכיפיה מבריך ולא יתכן היות רביית נוטפים מ"מ במעין זוחל קצר ודק לא אמר שמואל כי דוקא נהרות טבען להיות מתברכים ממקורן אבל מעין הזוחל פשיטא דגם לשמואל אם ירבו עליו מי גשמים ישוב דינו כמקוה:

והרמב"ם ז"ל פי' דברי המשנה באופן אחר. דהא דנוטפי' כמקוה היינו נוטפים מן המעין ומפני שהולכים טיף טיף לא נחשבו כמעין והרא"ש קלסי' לפירושו, אבל דברי הש"ס בשבת ס"ה ע"ב שאמרו שמא ירבה נוטפים על הזוחלין גבי נהרות ולא אמרו שמא ירבה מי גשמים מוכח דנקטו בש"ס לשון המשנה שקראו למי גשמים בשם נוטפים וזה יצדיק פי' הר"ש וכן פי' הראב"ד וכן האשכול בסימן נ"ה וכ"כ הר"ן בשבועות פ"ב. ומעתה פי' דברי המשנה כך היא. הזוחלים כמעין לטהר בכ"ש ולמ"ח ובפ"ק ביארתי מהדין קטפרס במי מעין ונוטפים שהן מי גשמים הם מה"ח כמקוה של שאובים לדעת הרמב"ם וסיעתו, ולר"ת וסיעתו דשאוב פסול מה"ת קאמר דנוטפים שבאו לתוך זוחלים דינן

כמקוה כאמור, גם יש לומר דהייתי אומר דמקוה מים האמור בחורה היינו אם כבר נחו המי גשמים במקום אחד אבל אם בעת נטיפתן מעננים זחלו למרחוק יטהרו בזחילתן דהרי גם מי גשמים אם נבלעו בקרקע ונבעו מתחת לארץ הם מי מעין כמ"ש בפ"ק, ולכן הייתי אומר דאם לא נתו יטהרו בזחילה קמ"ל דהרי הם כמקוה כו' ומה שהעיד ר' צדוק על הזוחלים שרבו טל הנוטפים שהן כשרים, פי' הראב"ד בעדיות דהשמיענו דכשרים למי חטאת, ובס' בעה"נ פי' כן מעיקרא דדוקא למי חטאת בעינן רביית זוחלים אבל לטבילה יטהרו בזוחלים אף אם רבו מי גשמי' כהך דלעיל במ"ב, אבל לעיל במ"ב כתבתי דפשט דברי המשנה לעיל שאמרה ה"ה כמו שהיה מוכיח דגם אם רבו השאובים ה"ה כמעין ממש לטהר אף למ"ת, ולשיטת הרמב"ם דלעיל שלא טהרו שם רק בריבה בגומות המעין א"ש הכא דאיירי בלא רבה בגומות המעין דאז בעינן רביית זוחלים לטהר בזחילה וכן למ"ח. ולהרא"ש איירי הכא בנהר ולעיל איירי במעין הזוחל ולהראב"ד ורשב"א ור"ן איירי לעיל במקום שלא נתרחב ולהראב"ד היינו במקום שלא נתארך משיכתו כנ"ל] וכאן איירי ברביית זוחלים מטהרים אף במקום שנתארך משיכתו ומכ"ש במקום שנתרחב מטהרינן הכא ברביית זוחלים: וכן אסיק שם הראב"ד בס' בעה"נ דברביית זוחלים מטהר אף במקום שנתארך משיכתו ע"י הנוטפים וכ"כ הר"ן בשבת, ובשבועות פ"ב כתב הר"ן דהשמיענו דמשלימים הנוטפים לשיעור טבילה ולהסוברים דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם אפ"ה בעינן בים שיעור שיטביל בו גופו בבת אחת ואלו הנוטפים ישלימו השיעור אף שהן עתה זוחלים וכ"כ הר"ש והרא"ש במתניתין וכ"כ האשכול בסי' נ"ח, וג"ז אמת דודאי הן כזוחלים לכל דבר ומשלימין השיעור, אבל נראה ודאי דגם דברי הראב"ד והר"ן הם עיקר דאף במקום שנתארך ונתרחב מטהר ברביית זוחלים וכן הביא הב"י בשם הרשב"א בשער המים, ואף שהש"ך בסקי"א צדד לחוש לדברי מהרי"ק, דגם ברביית זוחלים לא יטהר במקום שנתרחב, לדעתי אין לחוש לזה אף במקום שנתארך ומכ"ש במקום שנתרחב שלדעת הרבה גדולים אף ברביית שאובים מטהרינן אף במקום שנתרחב כדלעיל במ"ב וכאן ברביית זוחלים אין לחוש לזה כלל, ומכ"ש בנהרות שהרי ר"ת וסיעתו התירו לעולם לטבול בנהרות כמבואר בב"י והיכא שהזוחלים רבו אין לחוש כלל לטבול בנהר אף במקום שנתרחב ואין לחוש לדברי הש"ך ומ"ש הרא"ש עוד דהשמיענו שדוקא רבו אבל לא רבו לא ולא אמרי' קמא קמא בטיל כו', הנה לא יהלם פירושו במשנה דעדיות פ"ז מ"ג שאמרו שם על עדות דר' צדוק מעשה היה בבירת הפליא ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו, הרי דחידושו דר' צדוק להכשיר בא ולא לדיוקא ולכן העיקר כפי' הר"ש והראב"ד והר"ן הנ"ל:

ולדידי נראה להוסיף עוד מדקדוק לשון המשנה זוחלים שרבו על הנוטפים משמע דנוטפים קדמו אליהם ואפ"ה אם רבו הזוחלים מטהרים אותן ולא אמרי' קמא קמא: בטיל ולאו מטעמיה דהרא"ש שכתב כאן לענין רביית נוטפי' דלא בטלי הואיל ודרכן בכך דכאן ברביית זוחלים על נוטפים ע"כ איירינן בהיה כאן מקוה של מי גשמים ואחר כך נזחל עליהם מי מעין ורבו עליהם ואין זה דרכן בכך רק כדעת הר"י בתוס' בכורות כ"ב דכל היכא דרבו אחר כך חוזר וניעור אף אם באו בהפסק לא אמרינן קמא קמא בטיל, ולדעת ר"ת בתוס' שם ע"כ איירי הכא שלא באו בהפסק כי לדעתו אמרינן קמא קמא בטיל אף בנוטפים שרבו אף שדרכן בכך אפ"ה דעתו לומר דקמא קמא בטיל ומכ"ש הכא שאין דרכן בכך וע"כ שלדעתו יתפרש הכא שבאו בלא הפסק ולעיל בפ"ב ביארתי שרוב הפוסקים מסכימים להר"י], וא"כ לדעתו אין כאן חידוש במה שרבו הזוחלים על הנוטפים דאם באו בלא הפסק שוה הוא אם קדמו הנוטפים או שקדמו הזוחלים ופשט המשנה מוכיח כהר"י, ולענין אם בעינן רביית זוחלים דוקא או אף מחצה על מחצה די, כבר דנו בזה בס' בעה"נ וכן באשכול בסי' נ"ח, ופשט הענין ודאי מוכיח דמחצה על מחצה פסול ודוקא רביית זוחלים בעינן, אבל השמיטו במשנה וש"ס דשבת הנ"ל לדון בזה מפני דמאן מפיס ענין כזה הכי שמדודין היו המים הזוחלים והנוטפים שנבחין בזה מחצה רק לפי ראות עין נשפוט ופשיטא דכל היכא שיש לספק במחצה שם יש לספק ברוב וע"כ ממילא מובן דלעולם לא מטהרינן רק אם לפי ראות עין נראה ודאי שרבו הזוחלין ואם הדבר ספק ניזיל לחומרא, ואף לפי מה שביארתי דפסול זחילה הוא מדרבנן וכן לענין טהרת כלים בכ"ש גם כן הוא מדרבנן דמן התורה רביעית דמי מקוה די אפ"ה נראה דאם הדבר ספק אם רבו הזוחלים או הנוטפים אין להתיר בזה בזחילה וכן להטביל כלים בכ"ש, וכפשט דברי הש"ס בשבת לשמואל דחשש ברביית נוטפים ואמר אין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת ביומי תשרי מפני דבכל ימות הקיץ איכא לספוקי ברביית נוטפים וגם בספיקא אסור, ולא נחשב זה לסד"ר מפני דזה הוי ספק בחסרון ידיעתנו שאם היה בקי בתהלוכות הנהר היה מבחין בזה אם רבו הנוטפים, ואפ"ה נראה דבנהרות שאינן מכזבים אם הדבר ספק אם רבו הזוחלים אין לחוש לזה דהרי כמה גדולים הסכימו לר"ת לפסוק כאידך דשמואל דנהרא מכיפיה מבריך ולכן בספק בזה אין לחוש אף דשמואל חשש בזה אף לספק אנן דחזינן אידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך אין לחוש לטבול אם יש ספק אם רבו הנוטפים, ואף במקום שנתרחב אין לחוש בזה כנ"ל:

היוצא מזה להלכה בזוחלים רבו מטהרים אף במקום שנתארך ונתרחב משך הזוחלים וכן הנוטפים משלימין למ' סאה וכן יש לפסוק להלכה ומכ"ש בנהר דאין להחמיר בזה, ואם הנוטפים קדמו ואח"כ באו עליהם הזוחלים לר"ת בעינן שיבאו בלא הפסק ולהר"י אין חילוק בזה, ואם יש ספק אם רבו הזוחלים או רבו הנוטפים במעין הזוחל יש לאסור בספק דזה מיקרי ספק חסרון ידיעה, אבל בנהר המסופק לנו בזה אין לחוש לזה דבלא"ה רבו המתירים לטבול בנהרות, ולכן בספק אין להחמיר אף במקום שנתרחב: (פסקא ב') שם במשנה נוטפים שעשאן זוחלים. רבו הפירושים בבבא זאת והר"ש פירשה במקוה שנפרצה על שפתה ומימיה זוחלים ואסור לטבול בה מפני זחילה ואז סומך מקל או קנה לעכב הלוך המים או זב וזבה מעכבין בידיהם הילוך המים ויורד הטמא וטובל ור' יוסי פליג ע"ז דכל שהוא מקבל טומאה אסור לעכב בו הזחילה. ונראה לפ"ז דר' יוסי לא פליג רק על זב או זבה או על אדם טהור מפני שהוא מקבל טומאה אבל על הא דמקל וקנה לא פליג, ויתכן לומר שאף שהן פשוטי כלי עץ מטמאין מד"ס וכ"כ כאן בפי' המשנה דהך מקל או קנה מקבל טומאה מד"ס אפ"ה לא פליג ע"ז ר' יוסי דלא אמר ר"י כ"א בדבר המקבל טומאה מה"ת וכ"נ מפי' הרע"ב שנמשך כאן אחר פי' הר"ש וכתב דר"י לא פליג כ"א. על סמיכת אדם לא על מקל וקנה. ואף שכפי הנראה מדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות כלים לאו כל כלי עץ מקבלים טומאה מד"ס דהרי אמר שם דסולם טהור דכל כלי עץ המיוחד לתשמישי אדם לחוד טהור ודוקא שולחן וכסא מקבלים טומאה מד"ס וכ"כ הרא"ש כאן בפירושו דהך מקל טהור מכלום וכ"נ מדברי הרא"ש רפ"ב מכלים מ"מ הרי הרמב"ם הכא החליט דיש במקל הזה טומאת פשוטי כלי עץ מד"ס [ולעיל פ"ד מ"ב כתבתי דין פשוטי כ"ע לענין טומאה]. ואפ"ה לא פליג ע"ז ר"י ואינו דומה להך דפרה פ"ו שכתב הר"ש דהתם אפי' בפשוטי כלי עץ אסור להזחיל דכאן הרי המקוה שלמה ואין כאן רק מניעת המים וכמ"ש הר"ש דלכן ר' יהודא התיר לגמרי אפי' בזב וגם ר"י לא פליג על פשוטי כלי עץ כ"א על אותן המקבלים טומאה מה"ח. ובזה יש ליישב קושיית הרא"ש על פי' הר"ש מהא דסוף פרקין דגודר כלים וטובל בהם וכן הקשה האשכול בסי' ס' דיש לומר דשם איירי בכלים המקבלים טומאה מד"ס נגון פשוטי כלי עץ ואפ"ה אית להו טהרה במקוה כמ"ש התוס' בשבח ס"ו, ולפי דברי הרא"ש רפ"ב דכלים מוכח דפשוטי כלי עץ הראויין למדרס מקבלים גם שארי טומאות מה"ת וכ"נ מדברי התוס' בשבת ס"ו [אבל הרמב"ם לא הודה לזה כנראה מדבריו פ"א מהלכות כלים שדוקא מדרס מטמא לא שארי טומאות] וא"כ יתכן דהך מקל או קנה מקבלים טומאה מה"ת אם ראויין למדרס שאז מקבלים גם שאר טומאות מה"ת, הגם דבשבת ס"ו

איתא דמקל של זקנים לית ביה טומאת מדרס, אפשר שיש מקל שמטמא מדרס כגון שקיטע או חולה נסמך עליו, ואפ"ה לא פליג ע"ז ר"י ולא אסר כ"א דוקא אם האדם מונע הזחילה אבל בכלים גם אם מקבלים טומאה מה"ת לא פליג ר"י. והוה א"ש בפשיטות הא דלקמן שגודר כלים וטובל בהן, והטעם יש לומר דעיקר החשש בזה פן יטמאו את המים כמשי"ת ולא חשו בזה רק באדם שדרכו לתלוש ולקבל המים ולא בכלים בלתי תפיסת י"א. אך הפוסקים לא הבינו כן בדברי הר"ש דבש"ע סעיף נ' סתם בדעת הר"ש לאסור סתימת כל דבר המקבל טומאה, אך משמע דמודה הש"ע שדוקא בדבר המקבל טומאה מה"ת אסור וכ"כ הש"ך בס"ק ק"ד דאף להזחיל המים עצמו לא אסר הש"ע בפשוטי כלי עץ, ומה שהקשה הרא"ש להר"ש על לשון שעשאן זוחלים דהונ"ל שנעשו זוחלים, איכא למימר דמשנתנו אשמעינן דאף שרצונו לעשותן זוחלים לעולם והסמיכה שסומך היא רק לשעה אפ"ה מותר, וזהו לשון יורד וטובל האמור במשנה דמותר לטבול בעת שסותם הזחילה ע"י הסמיכה שסומך למנוע הילוך המים אף שלא יתקיים הסמיכה לעולם רק בעת סתימה מותר לירד ולטבול. ומה שהקשה עוד הרא"ש על לשון שאמר ר"י אין מזחילין בו, יש לומר דעיקר טעמו של ר' יוסי שאסר מניעת הזחילה מפני שאסור להזחיל ע"י דבר המקבל טומאה ולכן אסר גם מניעת זחילה פן יזחילם ע"י דבר המקבל טומאה. ובזה יתיישב מה דקשה על הר"ש שהרי בר"פ התיר בכלי המחובר כשפ"ה אף שכל המים מוחזקים בכלי ולמה יגרע מניעת הזחילה מאם כל המים הם בכלי ולמ"ש ניחא דכאן גזר ר"י פן יזחיל כל המים כו' ובלא"ה יש לומר דשם הכלי מחובר למקוה שלמה וכאן איירי באם לא ישאר מ"ס. ומה שהקשה עוד הרא"ש מהא דלקמן שגודר כלים וא"א שלא יזחילו המים קצתן בין גדירת הכלים דהרי אינו סומך בטיט, עיין בדברי הרא"ש בה"מ סי' י"א, יש לומר דשם איירי שישאר מ"ס אחר שיזחילו קצתן. ובאמת הרי הרא"ש והאשכול בסי' ס' הסכימו דגם להר"ש אין חשש רק באופן שאם יזחילו המים לא ישאר מ"ס אבל אם היה נשאר בהן מ"ס אף אחר שיזחילו לכ"ע אין חשש גם אם לא יסחמן כלל, אבל דחוק קצח דהרי לקמן איירינן בחרדלית ואם המים יזחילו בין גדירת כלים לא ישאר מ"ס [והרמ"א בסעיף:

נ' הביא דעת המרדכי לחוש גם לזה] באופן דלית פרכא לפי' הר"ש שיתכן לומר דר' יוסי אסר לסתום הזוחלים אם לא ישאר אח"כ מ"ס אסור בכל דבר המקבל טומאה מה"ת אבל בדבר המקבל טומאה מד"ס מותר לסתום ועיקר החשש לר' יוסי הוא פן יזחיל המים בדבר המקבל טומאה, ועיין ברע"ב בסוף פרקין שנדחק בהא דגודר כלים ולמ"ש לק"מ:

ב והרא"ש פי' דהך נוטפים שעשאן זוחלים פירושו שהוליך המים למקוה אסור להוליך אותן ע"י דבר המקבל טומאה וזה לכ"ע רק כאן שהוליכן ע"ג מקל או קנה והם פשוטי כ"ע ואינן מקבלים טומאה והזב נותן ידו תחת המקל בזה התיר ר' יהודה מפני דגוף המים לא באו על ידי דבר המקבל טומאה רק על המקל או קנה ומה שהוא נותן ידו תחתיו לא איכפת לן, ור' יוסי פליג וסובר דגם אם טהור נותן ידו תחת המקל אסור דהוי כמוליך ע"ג דבר המקבל טומאה והאשכול בסי' ס' הביא פי' זה בשם חד מרבוותא, וכתבו ג"כ דהך דפרה שהעביר על עלי קנים דכשר שם לא נתן ידו בעת הולכת המים ולכן מותר לכ"ע, ונראה מדבריהם דגם ע"ג דבר המקבל טומאה מדרבנן אסור רק שזה המקל או הקנה אין בהם קבלת טומאה אף מדרבנן וכ"כ האשכול להדיא שהם פשוטי כ"ע ואינן מק"ט נראה פשוטו שאינו מקבל טומאה כלל, כ"נ מדברי הרא"ש בפי' המשנה ובה"מ סי' י"א והטעם דפשוטי כ"ע המקבלים טומאה מדרבנן בעינן שיהיו רחבים ושיהיו מקבלים מה שנותן עליהם כמ"ש הרא"ש רפ"ב דכלים כגון השלחן והכסא אבל אלו המקל או הקנה שהם קצרים אין בהם קבלת טומאה כלל אפי' מדרבנן ולכן הותר לכ"ע אם אין האדם נותן ידו תחתיו, הא אם היו כאן פשועי כ"ע המקבלים טומאה מד"ס כגון דף רחב אף בלתי תפיסת ידי אדם היה אסור להעביר על ידיהם. אפס הטור כתב דגם דף מותר אם לא נתן ידיו תחתיו והבינו מזה האחרונים דפשוטי כ"ע המקבלים טומאה מד"ס מותר גם להרא"ש וכמ"ש הש"ך בס"ק ק"ד וכן כתבתי לעיל לדעת הר"ש, והש"ך חילק דלענין מעין פקע ממנו שם מעין וזה יתבאר לקמן, אבל לדעתי א"א לומר כן בדברי הרא"ש דהרי המובן בתשובת הרא"ש כלל ל"א סי' ז' דלפי פירושו פסול דאורייי' הוא הויית המים ע"י דבר המק"ט שהרי הקשה שם לפי פירושו על דעת ר"י דכולו שאוב כשר מן התורה והרי לפי המבואר בזבחים כ"ה דיהיה טהור היינו שהויית המים תהיה ע"י דבר שאינו מק"ט א"כ שאוב פסול מן התורה וע"ש, הרי שהחליט לפירושו דפסול דאורייתא איכא הכא, וא"כ מובן הוא לפ"ז דאם העבירן ע"ג דבר המקבל טומאה מד"ס פסולים מדרבנן, דלא יתכן בשום אופן לומר בפסול דאורייתא דאם נעשה ע"ג דבר שפסול מד"ס שיותר לגמרי, והאחרונים נשענו על דברי הטוש"ע שכתבו דגם להעביר המים ע"ג דף מותר אם נותן ידו תחתיו, אבל לדעתי הטור איירי בדף שאינו מקבל טומאה מד"ס דומיא דמקל או קנה אבל במקבל טומאה מד"ס אסור להרא"ש. ואף שכתבתי באות א' להר"ש לפרש דהך מקל או קנה הוא מקבל טומאה מד"ס ואפ"ה מותר לכ"ע שם אינו רק מניעת הזחילה אבל לפי' הרא"ש שהמשיך המים ע"י דבר המק"ט לדעתו שיש כאן פסול דאורייתא פשיטא דאסור ע"י מקבל טומאה

מד"ס והוא יפרש דהך מקל או קנה אין בו טומאה כלל כאמור ולהלכה יתבאר לקמן, ופשיטא מלתא שדינו של הרא"ש ר"ש מודה בו לאסור מכ"ש מדינו דהשתא ומה מניעת הזחילה אסור ט"י דבר המקבל טומאה כ"ש גוף הזחילה ודאי אסור ע"י דבר המק"ט, וכן הרא"ש בתשובה למד הא שאסור להמשיך ע"י דבר המק"ט מפירושו של הר"ש:

ג אבל גוף דברי הרא"ש שלמד דין זה מהך דפרה פ"ו ומדברי הש"ס דזבחים כ"ה דבעינן הויית המים ע"י טהרה ולדעתו הוי זה פסול דאורייתא מדרשת המקרא לא אבחין איך ידמו הדברים, דהרי הרא"ש כתב בעצמו בסי' י"ב דאם הסילון של מתכת מביא את המים ממעין או ממקוה אחר מותר מפני שמחוברים המים למעין או למקוה והביא ראיה ע"ז ממ"ח פ"ו לקמן דמביא סילון של אבר כו' והרי בהך דפרה פ"ו ע"כ במעין איירי דמי מקוה פסולים למ"ח ואפילו הכי אסר שם במשנה בממשיך הקלות מהמעין על ידי דבר המקבל טומאה לחבית וכמ"ש הר"ש והרא"ש שם וכמ"ש רש"י בזבחים ולהרא"ש אין כאן איסור בהך דפרה כיון שהמים מחוברים למעין. ואין לומר דבהך דפרה איירי שהקלוח נפסק מהמעין ואינו מחובר אליו דא"כ אף ע"י עלי קנים כו' וכל דבר שאינו מק"ט אסור דאנן בעינן מים חיים אל כלי וכל שנפסק קלות המעין קודם שבאו לתוך הכלי פסול אף אם לא הפסיק בדבר המק"ט דהרי בעינן שיבאו המים בחיותן ממקורן אל כלי וע"כ איירי שם דלא נפסק הקלוח מהמעין וכדמוכח להדיא מדברי רש"י ור"ש והרא"ש בפ"ו דפרה ואפ"ה אסרינן ע"י דבר המקבל טומאה ולמה כאן במקוה התיר הרא"ש להמשיך ע"י דבר המק"ט אם מחוברים למעין או למקוה שלמה וכמו שכתב הטוש"ע לדעת הרא"ש, וצריך לומר דלהרא"ש אין הדינים שוים ובטהרת מ"ת החמירו יותר ואם היה זה לימוד דאורייתא כדעת הרא"ש בתשובה הרי מבואר דמה"ת פסול במ"ח אף במחובר למעין ולמה יתירו כאן בזה במקוה, והב"י הביא באמת בשם תשובת הרשב"א שאסר אף בממשיך ממעין או ממקוה ופי' המשנה דלקמן פ"ו דמביא סילון כו' היינו סילון המחובר לארץ וגם בספר האשכול לא חילק בזה ולדידהו דומה ממש להך דפרה אבל להרא"ש צ"ע. ונראה דהרא"ש בפסקיו חזר בו ממ"ש בתשובה דהוי פסול דאורייתא, דשם בתשובה הוא עצמו תמה ע"ז דא"כ איך הסכימו הר"י וסיעתו דשאוב כולו הוא מדרבנן, ולכן לא הזכיר בפסקיו דהוי פסול דאורייתא וסובר דקרא אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן פסלוהו וכמשי"ת לקמן. ומעתה יתכן דגבי מי חטאת החמירו יותר אף בממשיך ממעין וכאן במקוה התירו בממשיך ממעין או ממקוה ולכן בתשובה שם לא זכר היתר זה. ומעתה יתכנו גם כן דברי האחרונים הנ"ל באות ב' דבפשוטי כ"ע שטומאתן מד"ס לא אסר הרא"ש מפני דעיקר איסור זה אינו אלא מדרבנן באופן דשני

חילוקים יש מדברי הרא"ש בתשובה לפסקיו, דבתשובה דהחליט דהוי פסול דאורייתא אסור אף בממשיך ממעין או ממקוה וכן בממשיך על דבר המקבל טומאה מד"ס אסור מדרבנן ובפסקיו דסובר דעיקר האיסור הוא מדרבנן התיר בממשיך ממעין וכן יתכן אשר על דבר שטומאתו מד"ס לא גזרו כלל. ואין לחלק ולומר דהך דפרה שאסרו בממשיך ממעין היינו באין במעין מ"ס וכאן שהתיר הרא"ש איירי במעין שיש בו מ"ס, דז"א דהרי הרא"ש תלה היתרו במה דשאוב מתכשר בהשקה למעין וזה מבואר בדברי הרא"ש בכמה דוכתי דסובר דמעין כ"ש מטהר שאובים אף שאינו מטהר אדם פחות ממ"ס אפ"ה לא מיפסל בשאיבה וכמש"ל בפ"א, וע"כ צריך לומר כמ"ש דמפני דעיקר פסולו מד"ס הקילו בזה במקוה וכאמור:

ד עוד יש לדון בד' הר"ש והרא"ש שדימו הך דהכא להא דפרה פ"ו דבעינן הויית המים ע"י טהרה ואם נמשכו ע"ג דבר המק"ט נפסלו המים, א"כ איך החליטו בש"ס דזבחים כ"ה שאם אחר שבאו על ידי דבר המק"ט באו אח"כ ע"ג קרקע או על גבי אויר ומשם לכלי הדרן ומתכשרן ומותרים למי חטאת ואיך יכשרו המים שנפסלו עבור שהמשיכן ע"ג קרקע הרי לדידהו בבאו ע"ג דבר המק"ט דומה לדין השאוב [ולכן כתב הרא"ש דאם מחוברים למעין מותר כמו שאוב המחובר למעין כנ"ל] ואיך יכשר שאוב בהומשך ע"ג קרקע למ"ת והרי גם במקוה הסכימו כל הפוסקים דשאובה שהמשיכוה כולה פסול למקוה וכמ"ש הרא"ש עצמו בסימן ז' ושם במ"ח החליטו בפשיטות:

דאם הומשכו אח"כ ומשם באו לכלי כשרים למ"ח אף אם אין שם מים אחרים רק אלו, ומזה למד הרא"ש דנם הכא לענין מקוה הדין כן דאם נמשכו אח"כ נכשרו אף אם לא היה רוב מים כשרים וכ"פ בטוש"ע סעיף מ"ט, ומנא להו לבעלי הש"ס בפשיטות להכשיר בזה ואיזה טעם יש לזה ואף אם הוא פסול דרבנן הרי במי חטאת בעינן מים חיים אל כלי שתהא חיותן לתוך כלי ואלו המים שנפסלו מדין מים חיים איך יתכשרו אח"כ בהמשכתן ע"ג קרקע או ע"ג האויר במה יכשרו, ואם יתכן לומר שבמקוה הקילו בזה בפסול דרבנן אבל במי חטאת דבעינן מים חיים לתוך הכלי איך יתכשרו אח"כ, ואם עבור שאכתי מחוברים להמעין הרי בעת שבאו ע"ג דבר המק"ט נפסלו ולא הועיל להם התחברותן למעין ואיך יתכשרו אח"כ אחר שנפסלו ואיה כאן מים חיים לכלי, ומכ"ש לדעת הרא"ש בתשובה דמן התורה נפסלו אלו המים, מנא להו לש"ס בפשיטות להכשירן בהומשכו אח"כ ע"ג קרקע זה פלא, והרי הרמב"ן כתב בב"ב ס"ו דמאן דמכשיר במקוה שאובה שהמשיכוה כולה ע"כ יסבור דפסול שאיבה הוא מדרבנן וא"כ כאן לדעת הרא"ש בתשובה דאם המשיך ע"ג דבר המק"ט פסול מן התורה גם במקוה א"א להכשיר

בהומשכו אח"כ אם אין שם רוב כשרים ומכ"ש במי חטאת לא יתכן להכשיר בזה, ואף אם הוא רק פסול דרבנן מ"מ לענין מי חטאת דבעינן מים חיים אל כלי לא ידענא איך יכשרו מים שנפסלו על ידי שימשיכן אח"כ וגם במקוה צ"ע. ויותר יש לתמוה על ד' הרא"ש איך למד משם להכשיר כאן במקוה הרי הוא עצמו כתב דכאן במקוה אייריי שלא המשיכן ממעין או ממקוה שלמה דאז אין פסול לדעתו כלל בהמשכתן ע"ג דבר המק"ט כנ"ל באות ג' ואיירי כאן בממשיך מים הנוטפים שאין בהן מ"ם, וא"כ איך למד כאן להכשיר אם הומשכו אח"כ מהך דמי חטאת דשם ע"כ אייריי שהמים לא נפסקו מהמעין כמש"ל דאם נפסקו בלא"ה נפסלו, ואם שם התירו בש"ס בהמשכתן אח"כ הוא מפני דאכתי לא נפסקו מהמעין ובעת שהיו ע"ג דבר המק"ט נפסלו ואח"כ חוזרים ומתכשרים דאכתי מחוברים הם למעין, אף דבריש פרקין, אמרינן במעין שהעבירן ע"ג השוקת דפסולים גם כשיצאו חוצה אף דאכתי מחוברים למעין וכן בהעביר ע"ג אחורי כלים אמרינן שם לר' יוסי דפסק מהם שם מעין כנ"ל מ"מ יש לומר הכא בהעביר ע"ג דבר המק"ט ואינו כלי ממש הדרן ומתכשרן בהומשכו אח"כ דאכתי לא נפסק חבורן ממעין דהתם גזרינן אטו תוך כלי כמ"ש הרא"ש ברפ"ב משא"כ הכא ובאמת ג"ז צע"ג כמ"ש בריש דברי], אבל מנא ליה להרא"ש ללמוד מזה לדין משנתנו דאיירינן לדעתו שלא הומשכו ממעין ולא ממקוה שלמה דיחזרו ויתכשרו אח"כ בהומשכו ע"ג קרקע במה יתכשרו אח"כ. ומה דהרא"ש בתשובה כתב היתר זה אין להפליא כ"כ דשם לא כתב לחלק לומר דהכא בהומשכו ממעין או ממקוה אין חשש בהומשכו ע"ג דבר המק"ט, וא"כ יתכן דמה שדמה שם הרא"ש להך דמ"ח להתיר בהומשכו אח"כ היינו אם מעולם לא הופסקו ממעין או ממקוה, אבל כאן בפסקיו דאיירינן בהמשיך ממי גשמים שלא היו בהן מ"ס לא אבחין איך למד דינו להתיר בהומשכו אח"כ מהא דמ"ת דשם איירינן בלא נפסקו מן המעין, ולא זכיתי להבין דברי קדשו בזה:

ה ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שהרא"ש לא התיר כלל אם באו אח"כ ע"ג קרקע רק בממשיך ממעין או ממקוה של מ"ס ובזה שפיר למד דינו ממי חטאת דאמרינן בזבחים שם דאם לא באו לאויר הכלי כשר מפני שעודן מחוברים להמעין ולכן לא חשו לאסור באם באו ע"ג דבר המק"ט רק בבאו להדיא לתוך הכני לא בהומשכו אח"כ ע"י האויר, וכן כאן במי מקוה המחוברים למעין או למ"ס למד להכשיר אם לא באו להדיא לתוך המקוה אבל אם המשיך מי גשמים שאין בהן מ"ס ע"ג דבר המק"ט לא אמר מעולם הרא"ש להתיר, וכך הוא המשך דבריו בה"מ סימן י"ב שרצה להתיר במקוה שהוליכו לתוכו מים ע"י סילונות של מתכת וצדד שם להתיר מפני שנעשו לשמש את הקרקע

כו' ואח"כ כתב ועוד אני אומר דאם הסילון מביא מים ממעין או ממקוה אחר למקוה זה אע"ג דהויתן ע"י טומאה כשר כו' וטעמו כמש"ל באות ג' דאף דגבי מ"ח אסרו גם בממשיך ממעין זהו מפני חומר מ"ח אבל גבי מקוה נראה להרא"ש להקל אם מחובר למעין או למ"ס מפני דכולו שאוב כשר בהשקה [וכמש"ל לחלק בין הך דהכא להמעין שהעבירו ע"ג השוקת דכאן שלא באו לתוך הכלי ממש סובר הרא"ש דכשרים ע"י חבורן למעין או למקוה של מ"ס], ואח"כ כתב הרא"ש ועוד אני אומר דהרוצה לצאת מידי ספק שלא יהא נדנוד איסור בדבר יעשה אותו בענין שלא יגיע פי הסילון של מתכת על אוירו של מקוה כו' והאריך בזה להוכיח מהך דזבחים דאם לא באו מדבר המק"ט להדיא לכלי כשר כמו כן הכא כשר אם נמשכו ע"י ד"א לתוך המקוה, ונראה כונתו דקאי אדלעיל מינה באם ממשיך ממעין או ממקוה של מ"ס, דאף שכתב מתחלה להתיר בממשיך ממעין או מ"ס הכיר בעצמו חולשת דבריו דהרי גבי מ"ח לא התירו בזה אף בממשיך ממעין או מ"ס אף שדעתו לחלק בזה בין מ"ח למקוה לא סמך על הכרעתו ולכן כתב דהרוצה לצאת מידי ספק כו' יעשה כהכשר האמור גבי מ"ח שלא יבאו המים להדיא לתוך המקוה, וממילא מובן דבעינן שיהא כאופן האמור גבי מ"ח היינו בבאו ממעין או ממקוה של מ"ס ולא ביאר זה מפני דקאי אדלעיל מינה וזה מובן גם מלשונו שכתב דבזה לית שום ספק איסור, ואם איירי הכא בממשיך ממי גשמים שלא היו מ"ס במה הכריע דלית כאן נדנוד איסור הרי אינו דומה כלל להך דזבחים דשם באו ממעין ולכן נראה ודאי דלא כוון הרא"ש כלל להתיר בזה בממשיך ממים שלא היו בהם מ"ס רק אדלעיל מינה קאי בממשיך ממעין או ממ"ס שמקודם רצה להתיר בזה בלא תקנה אחרת ואח"כ הוסיף לצאת מידי ספק להמשיכן אח"כ ע"ג דבר שאינו מק"ט שבזה דומה הכשרן ממש למ"ח. ומעתה יבאו דברי הרא"ש בפסקיו עם דבריו בתשובה בסגנון אחד, דבתשובה כלל ל"א סימן ד' לא כתב כלל הך היתר בממשיך ממעין או ממקוה של מ"ס רק כתב היתר זה בממשיכן אח"כ ע"י דבר שאינו מק"ט וכונתו ג"כ בממשיך ממעין או ממקוה של מ"ס שהרי למד דינו מהך דזבחים ושם איירי בממשיך ממעין וכאן בפסקיו חידש מקודם להתיר בממשיך ממעין כו' בלא תיקון אחר ואח"כ אסיק כדבריו בתשובה שאין להתיר רק באופן שימשיכן אח"כ ע"י דבר שאינו מק"ט, אבל הטור הבין בדבריו דשני היתרים הם היינו דהתיר מקודם במעין או במקוה של מ"ס אף אם ממשיך להדיא לתוך המקוה ע"ג דבר המק"ט ואח"כ כתב היתר אחר בממשיכן אח"כ ע"י דבר שאינו מק"ט ואחריו נמשך בש"ע סעיף מ"ח מ"ט, ואני איני כדאי לדון אחר דעתם הקדושה אבל מה אעשה שלדעתי אין הפי' כן בד' הרא"ש ז"ל, שלדבריהם ד' הרא"ש נפלאים המה איך למד משם

להתיר ושם איירינן במחוברים למעין ורבינו ירוחם בנתיב כ"ו ח"ה העתיק ד' הרא"ש בסגנון דבריו בפסקיו יע"ש, וגם יש לומר פי' ד' הרא"ש דמה שכתב אח"כ דהרוצה לצאת מידי ספק ימשיכו אח"כ ע"ג קרקע דגם היתר של מחובר לקרקע לא ברירא ליה כמש"ל בפרקים הקודמים שיתכן לומר שזה לא נקרא נעשה לשמש הקרקע שעיקרן להולכת המים, ולכן אמר הרא"ש דבהגי תרי גווני בין אם הסילונות היו מחוברים לקרקע ובין אם היו מחוברים למעין או למקוה לצאת מידי ספק ימשיכן אח"כ ע"ג קרקע המשכה מועטת ולכן בתשובה שם כתב ג"כ תקנה זאת ושם לא הזכיר ההיתר של חבורן למעין או למקוה רק ההיתר של סילונות המחוברים לקרקע וסיים ג"כ דהרוצה לצאת מידי ספק ימשיכן כו' וכאן בפסקיו חידש: גם היתר של חבורן למעין ועל שניהם אמר להוסיף תקנה של המשכה כו', אבל צ"ע לפי"ז דבהיתר של סילונות המחוברים לקרקע מה תועיל המשכה אח"כ דבזבחים כ"ה לא אמרו תקנה זאת דהמשכה רק במחוברים למעין, ולכן מחוורתא כמש"ל דהיתר של המשכה קצת לא כתב הרא"ש רק במחוברים למעין או למקוה וגם בתשובה איירי בכה"ג, ועכ"ז ד' הש"ע יש לחזקם להלכה דענין פסול של המשכה ע"ג דבר המק"ט לאו הלכה מוסכמת היא והרמב"ם לא הודה בזה כמשי"ת, ולכן יש להקל באם המשיכן אח"כ, דהרי דעת הרי"ף לטהר שאובה שהמשיכוה כולה כמ"ש הרמב"ן בב"ב ס"ו וגם בבאו ע"י תפי"א שפסולן כעין המשכה ע"ג דבר המק"ט כתבתי לעיל בפ"ב מ"ו שיש מכשירים אם המשיכן אחר כך ולכן סמך להקל בזה ואפ"ה למעשה אין לסמוך ע"ז וכמשי"ח:

ו ומד' קדשו של הרמב"ם ז"ל פ"ו מה' פרה ה"ח הבנתי פי' אחר בהך משנה דפרה פ"ו מ"ד שהוא כתב שם נתן החבית במים ודחק המים בידו או ברגלו או בעלי ירקות כדי שיטברו לחבית הרי אלו פסולים וכן אם שקעו במים כדי שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית פסולים ואם עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז הרי המים כשרים, זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלאו הכלי המים פסולים כו' יע"ש, ומובן דעתו ז"ל דלא איירינן במתניתין כלל אם המים נמשכו ע"ג דבר המק"ט רק איירי במים מחוברים במקור מוצא המעין כמו שהיו רק שדחק המים וסייע שפיכתן לתוך הכלי ע"י ידו או ע"י דבר המק"ט נפסלו מפני דבעינן שיתמלאו מעצמן בכלי כמאמר התורה מים חיים אל כלי שתהא חיותן שיבאו בחיותן מעצמן לתוך הכלי אבל אם סייע שפיכתן ע"י דבר המק"ט לא באו מעצמן לתוך הכלי ולכן גם בדחק החבית עצמה עד שבדחיקתה באו המים נפסלו ג"כ שלא באו מעצמן לתוך החבית, וה"ז דומה כאילו נטל מכלי אחר והוריקן לתוך כלי המקדש בהן מ"ח מאחר שסייע שפיכתן ע"י ד"א, כך הסביר לה

הרמב"ם בפי' המשנה שלו יע"ש ופשיטא דחומר דרבנן הוא ואסמכוה אקרא דהוייתו ע"י טהרה תהא היינו שלא יסייע בשפיכתה לתוך הכלי דבר המק"ט, ופשיטא לפי"ז דאין כאן חשש המשכה ע"ג דבר המק"ט דהרי המים לא באו לתוך הכלי או ע"ג דבר המק"ט כלל ועודן מחוברים במעין כמו שהיו רק שקירב את שפיכתן ע"י דבר המק"ט, ואף אם היה נותן ידו תוך המים או עלי ירקות שהיו תוך המים אז המים שעל ידו או שעל העלים לא נחשבו כהומשכו ע"ג דבר המק"ט דהרי לא נתלשו כלל מחבורן ומה שהיד נתון תתתיהם בזה לא נחשבו כלל כתלושין [ואף בכלי כה"ג כתבתי בריש פרקין דכלי הנתון תוך המקוה או המעין והמים מקיפים אותה מכל צד המים שבתוכה לא נחשבו שאובים ולכן מטבילים כלי בתוך כלי ביש בפיו כשפ"ה וכ"ש הכא בתוך היד או העלים], ומכ"ש הכא דאיירינן בקירב המים בידו כו' אין כאן ענין כלל להומשכו על גבי דבר המק"ט, ולכן לדעתו שפיר אמרו בש"ס זבחים כ"ה זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי דאם לא באו תיכף לתוך הכלי רק הפסיק איזה שטח אויר בין דחיקת המים מידו לתוך הכלי אין בזה פסול כלל דהרי המים מעולם לא נתלשו כלל ממקורן ולא באו ע"ג דבר המק"ט כלל רק עבור קירוב דוחק השפיכה שהיה שם מדבר המק"ט חשו לזה ואם לא באו לתוך הכלי תיכף אין חשש לזה כאמור, ולפירושו אם הומשך קלוח המים ע"ג דבר המק"ט כולו לא נתבאר דינו במשנה ואפשר דשם באמת יפסלו לגמרי אף אם ימשכו אח"כ ע"ג קרקע או אויר וכאמור: אבל לפירש"י בזבחים דאיירי בקלוח המים ממעין שבא כולו ע"ג דבר המק"ט ואפ"ה חוזר ומתכשר בהומשך אח"כ על הקרקע או על האויר צריך לומר הטעם מפני דעדיין מחוברים למקורן להמעין כנ"ל באות ד', אבל יתכן דגם לפירושו המים לא נפסלו מפני שהיו ע"ג דבר המק"ע דאם היו נפסלים לא היו מתכשרים אח"כ כמו במעין שהעבירו ע"ג כלים הנ"ל, רק שחשו לפסול בזה מפני שלא באו בחיותן לתוך הכלי וסייע להן דבר המק"ט להורידן לחוך הכלי דומה לטעמו של הרמב"ם שפי' לדעתו בקירב את המים לתוך הכלי, ככה יתפרש גם לרש"י שבאו כולם ע"ג דבר המק"ט אפ"ה אין כאן פסול מים עצמן רק מפני שלא באו בעצמן מחיותן לתוך הכלי ולכן כשהומשכו אח"כ על האויר או על הקרקע חזרו לחיותן עצמן ואם משם באו לתוך הכלי כשרים, וא"כ אין זה ענין כאן לפסול מים שבאו ע"ג דבר המק"ט דגם שם המים לא נפסלו כלל, אף שרש"י הזכיר שם ג"כ דגם במקוה בעינן הויתו ע"י טהרה אגב שיטפיה כתב כן, אבל באמת בענין המקוה אין חשש בזה רק במ"ח מפני שאין חיותן לתוך הכלי, ולהר"ש והרא"ש צריך לומר דגם אם המים נפסלו בעת שהיו ע"ג דבר המק"ט אפ"ה מתכשרן אח"כ בהומשכו אח"ז מפני דעדיין לא נפסקו מחיבורן למעין

כאמור והסברא דחוקה למאד, וגם מה שהתיר הרא"ש באם היה אפשר לבא המים שלא ע"י דבר המק"ט אז אין איסור אף אם באו ע"י דבר המק"ט, צ"ע איזה טעם יש לזה הרי לדעתו נפסלו המים ומה מהני מה שהיה ביכלתן לבא בלעדי דבר המק"ט, והרא"ש ז"ל דחיקא ליה משניות דלעיל פ"ד מ"ב ולכן חילק כן לעיל בפי' המשנה וכן בה"מ סוף סי' ה', אבל צ"ע בטעם הדבר:

ז ומאחר שהסכימו הר"ש והרא"ש והרשב"א והמרדכי והאשכול לפרש משנתנו שר' יוסי פוסל מפני שהומשכו ע"ג דבר המק"ט. נראה לדעתי לומר טעם הדבר באופן אחר דלא מפני חשש שאיבה אתו עלה, אבל הוא מטעם שכתבתי כ"פ דהתורה לא טהרה מי מקוה כ"א איתן שלא נטמאו אבל מים שנתלשו ונטמאו שוב אינן מטהרים ואלו המים גם כשיבאו אח"כ בארץ לא יטהרו אח"כ ופסולים למקוה מן התורה דמים טהורים בעינן לטהר את האדם ואת הכלים וכמש"ל בפ"ב באורך, ולכן חשו גם בהומשכו ע"י דבר המק"ט דהרי נתלשו המים בבואן ע"ג דבר המק"ט פן יטמאו המים ע"י דבר המק"ט שיתכן שהיה מקודם טמא או עתה בעת ביאת המים עליהן על הדף או בדבר אחר שנמשכו המים עליהן יגע בהן דבר המטמא ויחזור ויטמא את המים ויפסלו למקוה מן התורה, ולכן אסרו להמשיך ע"ג דבר המק"ט, וזה שסמכו לזה חז"ל מקוה מים יהיה טהור שפירושו באמת דהמים יהיו טהורים ואם באו ע"ג דבר המק"ט יש כאן חשש שהמים יטמאו ויפסלו למקוה מה"ת, וכן אם נתן האדם את ידו תחת המקל או הקנה יש לחוש שיגע האדם בהמים בעת שהיה ע"ג המקל או הקנה והם אז נתלשו ממקורן ויטמאו המים, דכל זמן שהן מחוברים בארץ אינן מקבלים טומאה כנ"ל בפ"א ולהרמב"ם דמקבלים טומאה לרצון הוא רק מדרבנן כנ"ל באורך אבל בעת היותן ע"ג דבר תלוש חשו פן יטמאו אותן ידי אדם המסייע בהמשכתן ולכן פסלו אותן למקוה, ולפי"ז היה נראה באמת דלא חשו לזה רק בממשיך מי גשמים שבלתי מחוברים למקוה של מ"ס או למעין כד' הרא"ש ז"ל דאם מחוברים למקוה או למעין הרי לא יטמאו המים כלל מפני שמחוברים למקורן, ועכ"ז יתכן להיות שחז"ל הוסיפו לגזור בזה אף במחוברים למקוה או למעין פן בעת המשכתן יתלשו מחבורן ויטמאו בעת היותן תלושים וכד' הרשב"א הנ"ל, ובהך דפרה הנ"ל במ"ח יתכן ג"כ לפרש שחשו לזה פן יתלשו ממקורן ויטמאו המים, אבל אם היה שם הטעם מחשש תלישתן ממקורן א"כ גם על בלתי דבר המק"ט היה להם לחוש דיופסלו למ"ח שאינן מים חיים אל כלי. ולכן נראה יותר דהך דפרה יתפרש כפירושו של הרמב"ם ז"ל דלא איירי שם כלל בהומשכו ע"ג דבר המק"ט רק שקירב המים להחבית כנ"ל וכאן במקוה:

פסלו בהומשכו ע"ג דבר המק"ט מפני חשש שיתטמאו המים, זהו הנראה לדעתי בזה:
ולפי"ז ר' יהודה שהתיר בכאן אם זב או זבה סומכים כו' היינו דוקא במקל או קנה שאינן מק"ט אבל אם הם מק"ט מאיזה טעם יתיר ר"י הרי ע"כ המים נטמאו ופסולים מן התורה, ואם איירינן כאן במים המחוברים למקוה או למעין יתכן דגם בזה התיר ר"י דלא גזר פן יתלשו המים מחבורן: (ח) ולהלכה נראה דאף להרמב"ם שפי' ד' המשנה באופן אחר אפ"ה הלכה קיימת היא דכל שהמשיך המים באופן שנטמאו הרי הם פסולים מן התורה וכמ"ש כ"פ גם בדין שאובה שהמשיכוה כו' ואנן השתא דכולנו טמאים אם המשיכן ע"ג דבר המק"ט הרי נטמאו המים ופסולים מן התורה ואף שלא המשיכן כולן ומקצתן מחוברים בארץ אפ"ה כל שלא באו ממעין או ממקוה של מ"ס אלו שנתלשו ובאו ע"ג דבר המק"ט יטמאו ולא תהני להו מה שמקצתן מחוברים בארץ, ואף שלדעת הרמב"ם פ"ט מה"מ ה"ב מהני השקה במים אף במים שאין בהן ארבעים סאה הרי הר"ש והרא"ש חלוקים עליו כנ"ל פ"א] אך בבאו ממעין או ממקוה אז לפי' הרמב"ם דהמשנה לא איירי מזה אין לנו לגזור בזה וכן להרא"ש אין חשש בזה להבנת הטוש"ע בדעתו אבל הרשב"א והמרדכי אוסרים בזה, ולפי מה שכתבתי יתכן שהוא גזירה פן יתלשו בעת משיכתן ובהמשיכן ע"ג דבר המק"ט מד"ס כמו פשוטי כ"ע נראה דאם לא באו ממעין או ממקוה יש לפסול גם בזה דהרי נפסלו מדרבנן ובבאו ממעין או ממקוה יש להתיר בזה דהרי בלא"ה הרמב"ם והרא"ש מקילים בזה, ואם הומשכו ע"ג מקל או קנה שאינו מק"ט ואדם סומכן מעיקר הדין אין חשש אבל לפי' הרא"ש ודעמיה הוא דין המשנה דאסר רי"ו, ויש לאסור. ומ"ש הטוש"ע בשם הרא"ש דאם המשיכן אח"כ על הקרקע נכשרו, כבר כתבתי לעיל שנראה יותר שגם הרא"ש לא התיר רק במחוברים למעין או למקוה אך הטוש"ע הקילו בזה ויש לסמוך עליהם בנמשכו ע"ג דבר המק"ט מד"ס ואח"כ המשיכן ע"ג קרקע או בנמשכו ע"ג דבר שאינו מק"ט ואדם סומכן וכן במחוברים למעין או למקוה יש להקל בהמשיכן אח"כ אבל בנמשכו ע"ג דבר המק"ט מן התורה ואינן מחוברים למעין או למקוה אין להקל כלל ע"י המשכתן אח"כ ע"ג קרקע כי לדעתי נפסלו המים מן התורה ולא תועיל אח"כ המשכתן ע"ג קרקע. וכן מה שחידש הרא"ש דאם היה ביכולת המים לבא בלעדי דבר המק"ט אז אין איסור אם באו ע"ג דבר המק"ט והאחרונים נמשכו לדעתו עכ"ז לדעתי אין לסמוך ע"ז ג"כ בבאו ע"ג דבר המק"ט מן התורה שנפסלו מן התורה, כ"א בבאו ע"ג דבר המק"ט מד"ס או שבאו ממעין או ממקוה או שבאו ע"ג מקל או קנה וידו של אדם תחת המקל אז יש לסמוך ע"ז להתיר אם היה באפשרי למים לבא בלעדי זאת:

ט וכל איסור זה שבארו הפוסקים בהומשכו ע"ג דבר המק"ט נראה שזהו דוקא אם רוב מי מקוה נמשכו כן אבל בהיו בה כ"א סאה מים כשרים נראה דאין חשש בזה דהרי לא זכרו הפוסקים בכאן שיעור ג' לוגים לפסול וסתמו בלשון הבא להמשיך מים למקוה, ונראה פשוטו דהיינו דוקא כל מי המקוה או רובו אבל ברוב מים כשרים אף לפמ"ש דיש בזה פסול דאורייתא אפ"ה יבטלו אלו מיעוט המים ברוב הכשרים שאינן מק"ט מאחר שמחוברים בארץ ואלו הטמאים יבטלו ברוב הטהורים וכמש"ל פ"א דגם בטומאה וטהרה אזלינן בתר רובא, וכשיושלם אח"כ למ"ס פקע גם טומאת המים שבאו לשם כמש"ל פ"א ופ"ב ומד' הש"ך בס"ק ק' נראה דסובר דגם ג' לוגים שבאו ע"י דבר המק"ט פוסלים, וכן מצאתי בב"י גבי דין מי צבע ושנוי מראה העתיק ד' הרשב"א בשער המים וכתב שם ויראה שכן הדין לג' לוגים שנפלו למקוה ע"י דבר המק"ט הרי דעתו דגם לג' לוגים פוסלים ובב"י גבי דין הבא להמשיך מים כו' העתיק ד' הרשב"א עצמו בתשובה שכתב אלו היה כל שיעור המקוה ע"י דבר המק"ט פוסל משמע דג' לוגים אינו פוסל, ונראה מדעתו ז"ל דבג' לוגים מסופק אצלו הדבר ומסתימת הפוסקים נראה דג' לוגים אינו פוסל, ולפי מה שבארתי דעיקר החשש הוא מפני טומאת המים עצמן מוכרח לומר דג' לוגים אינו פוסל דהרי התירו להמשיך מים בצינורות תלושים כפשט ד' המשנה לעיל פ"ד וכד' הפוסקים שכתבתי לעיל בפ"ב מ"ו, ואף שהמים יטמאו בתלישתן ע"כ דלא חשו לזה היכא שהיו שם רוב מים כשרים מפני שאחר שיבאו לשם ויושלם למ"ס גם הטמאים יופקע טומאתן דבמ"ס מחוברים נטהרו כולם ומן התורה נטהרו בהשקה גם בשיעור רביעית דמי מקוה כמש"ל פ"ב בזה באורך ומכ"ש כאן בבאו ע"י דבר המק"ט ודאי אם היו שם רוב כשרים אין לחוש, אכן בהיו שם מקודם במקוה י"ט סאים שנמשכו ע"ג דבר המק"ט ואח"כ באו לשם כ"א סאים טהורים כתבתי לעיל פ"ב ופ"ד שיש לחוש לדעת ר"ת דקמא קמא בטיל, ועתה ראיתי שיש לצדד גם בזה להקל דהרי המים הכשרים הבאים אח"כ אם לא היו תלושים לא יקבלו שום טומאה ובטהרתן הם עומדים לעולם וכשיושלמו למ"ס פקע גם טומאת מים הקודמים ומן התורה נטהרו בהשקה תיכף ע"י שיעור רביעית של מים כשרים וגם מדרבנן יחזרו לטהרתן בהשלמתן למ"ס ולא יתבטלו הטהורים שבאו אח"כ תיכף ע"י שיעור רביעית של מים כשרים וגם מדרבנן יחזרו לטהרתן בהשלמתן למ"ס ולא יתבטלו הטהורים שבאו אח"כ, אף דלהרמב"ם כתבתי לעיל פ"א דגם מים מחוברים מקבלים טומאה באין בהן מ"ס הרי כתבתי שם שמוכרח לדעתו לומר דכשיושלמו למ"ס יופקע טומאתן ולכן יש לצדד גם בזה להקל רק באופן שרוב הכשרים שבאו אח"כ נמשכו ע"ג קרקע ולא באו תלושים אבל אם היו תלושים

אף שבאו שלא ע"י דבר המק"ט נטמאו גם הם בבואן לתוך הטמאים, אך הרמ"א בסעיף מ"ד כתב לענין קדמו משוכים דלא מהני אח"כ המשכת רוב כשרים וכתבתי לעיל פ"ד להצדיק דבריו לפ"ד ר"ת דקמא קמא בטיל מ"מ הכא לענין באו ע"ג דבר המק"ט אפשר שיש להקל גם אם קדמו הפסולים ואח"כ רבו הכשרים וצ"ע למעשה, אכן באם הפסולים שבאו ע"ג דבר המק"ט היו מחוברים למעין או למקוה יש לסמוך להקל בפשיטות, ומובן מזה אשר איסור מניעת הזחילה ע"י דבר המק"ט שאסר הר"ש לפי פירושו במשנה נראה דוקא אם היה באופן אשר אם לא יעכב הזחילה לא ישאר במקוה כ"א סאה אז יש לחוש לדעתו מאחר שרוב מי המקוה יתקיימו ע"י דבר המק"ט, אבל אם ישאר במקוה כ"א סאה אף בלתי מניעת הזחילה הרי לא גרע מניעת הזחילה ע"י דבר המק"ט מאם היה ממשיך כל אלו הי"ט סאים ע"י דבר המק"ט שביארתי ג"כ שאין חשש בזה ולמה יגרע עכוב הזחילה ע"י דבר המק"ט ואמנם שיש לחלק בזה לומר דכאן גרע יותר שאף בעת הטבילה הוחזקו המים ע"י דבר המק"ט משא"כ בהעשכתן ע"י דבר המק"ט הרי בעת טבילה אין שם דבר המק"ט. וזה נראה דעת האשכול והרא"ש שכתבו לפרש דברי הר"ש דאיירי באם לא ישאר במקוה מ"ס אסור לעכב הזחילה ע"י דבר המק"ט משמע אף שישאר שם כ"א סאה, מ"מ מאחר שדינו של הר"ש אינו עולה יפה לפי' הרא"ש והרמב"ם נראה לדעתי בעת הדחק לסמוך להתיר אם מניעת הזחילה היא ע"י דבר המק"ט באופן שישאר במקוה כ"א סאה גם אם לא יעכב הזחילה, ויש להעמיס זה בד' המשנה לפי' הר"ש שאמר נוטפים שעשאן זוחלים שהקשה הרא"ש למה לא אמר שנעשו זוחלים [עמש"ל באות א' בזה], ולדברינו יש לומר שבא לומר שעשאן כולן זוחלים ורובן ככולן אבל אם מיעוטן נעשו זוחלים אין חשש במה שסותמין ע"י דבר המק"ט:

י ובמה שכתבתי דאם היו רוב מים כשרים מותר לכ"ע להמשיך המיעוט ע"ג דבר המק"ט שכן משמעות הפוסקים, נראה ליישב בזה קושית הרא"ש ממ"ב דלעיל פ"ד שאמרו שם זקפה לידוח אינה פוסלת כו' והוכיח מזה הרא"ש דאם היו יכולים המים לבא בלתי זה מותר, ואנכי כתבתי לעיל שדבריו צע"ג דמנא לן הא לכן צריך לומר דשם איירי אם לא באו רוב מי המקוה רק מיעוטן ובזה אין חשש כאמור, וכן בשארי מקומות שהוכיח הרא"ש מזה דין זה יש לדחות דשם איירי לענין פסול ג' לוגים או מיעוט שיעור המקוה דבזה לא גזרו כאמור, אבל גם ד' הרא"ש נכונים מעיקר הדין דשם איירי בממשיך ע"ג דבר המק"ט בזמן ש"ס שהכלי לא נטמאה ואז אין בהמים פסול דאורייתא רק גזירה דרבנן, ולכן שפיר אמר הרא"ש דבזה מותר באמת אם היו המים יכולים לבא בלעדי דבר המק"ט כנ"ל באות ח' דכל היכא דאין שם רק פסול דרבנן שפיר אתיין ד' הרא"ש, אבל בזה"ז

שהכלי שמקבל טומאה בודאי כבר נטמא אז אם המשיך עליהם יש כאן פסול דאורייתא, ואז לא מהני מה שהמים יכולים לבא בלא"ה עד שתהא שם רוב כשרים, וכן כתבתי לעיל בפ"ב דגם הא דמסדר קנקנים לנגבן שהתירו לעשות מהן מקוה לכתחלה אין זה רק בימי הש"ס דהמים לא נטמאו אבל בזה"ז שהמים נטמאו ע"י הקנקנים אסור לעשות כן עד שיהא רוב מים כשרים, והלכות גדולות הן: ודע דפי' הר"ש נהלם יותר בד' משנתנו מפי' הרא"ש והאשכול ממה שאמר במשנה יורד וטובל, דלפי' הרא"ש הך מיותר לגמרי מה השמיענו במה דיורד וטובל פשיטא דלענין טבילה איירינן, אבל להר"ש א"ש דאשמעינן דאף שעיכוב הזחילה הוא רק לפי שעה מותר לר' יהודה כמש"ל באות א', ואפ"ה להלכה דברי הרא"ש מוכרעים יותר מפני שהסכימו לזה הרשב"א ומרדכי והאשכול, וגם כי יש לדחוק בדברי המשנה דהשמיענו דאף אדם יורד וטובל ומכל שכן כלים ודחוק:

היוצא מכ"ז להלכה בזה"ז שכולנו טמאים אם המשיך מים ע"ג דבר המק"ט למקוה והמים שהמשיכן אינן מחוברים למעין או למקוה של מ"ס הרי המים פסולים מן התורה אף שקצתן לא באו ע"ג דבר המק"ט היינו שלאו כל המים כאחת באו ע"ג דבר המק"ט רק ראשן אחד מחובר בארץ אפ"ה נפסלו המים הבאים ע"ג דבר המק"ט ואסור לעשות מהן מקוה ואף שהיה אפשר למים להלוך בלתי דבר המק"ט וכן אף שלא באו ע"י פעולת אדם אפ"ה אסור, וכן אף שהמשיכן אח"כ ע"ג קרקע או ע"ג אויר קודם שבאו למקוה לא נטהרו עי"ז ופסולים מן התורה, וכ"ז כשממשיך רוב שיעור מקוה אבל אם היה במקוה כ"א סאים והמשיך י"ט סאים ע"ג דבר המק"ט מותר דנבטלו ברוב, וכן בהיה במקוה ט"ו סאים והמשיך לשם י"ד סאים ג"כ מותר, וישלים ממים כשרים וזה דוקא בקדמו הכשרים אבל בקדמו הפסולים והיו שם ואח"כ באו הכשרים אף שנתרבו הכשרים והיו רוב תליא בפלוגתא של ר"ת ור"י אם אמרינן קמא קמא בטיל ויש לצדד להקל גם לר"ת, וכ"ז באם המשיך ע"ג דבר המק"ט מן התורה אבל בממשיך ע"ג דבר המק"ט מד"ס כגון פשוטי כ"ע הרחבים או שהמשיך על דבר שאינו מק"ט וידי אדם הם סומכים את הדבר שהמשיך עליהן, או שהמשיך ע"ג דבר המק"ט מן התורה והמים מחוברים למקוה של מ"ס או למעין, בכל אלו יש להתיר אם היה אפשרי למים לבא בלתי דבר המק"ט, וכן יש להתיר אם המשיכן אח"כ ע"ג קרקע או ע"ג אויר, וכן יש להתיר אף אם קדמו הפסולים ואח"כ נתרבו הכשרים ואם אין שם צדדי היחר אלו אסור אם המשיך מהן רוב שיעור מקוה או מחציתה, ואם היו המים מחוברים למקוה או למעין והוא המשיך ע"ג דבר המק"ט מד"ס או ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה ואדם סומכן נראה לדעתי להתיר לגמרי אף אם נמשכו כן רוב שיעור מקוה מים מאחר דאיכא תרתי לטיבותא שהיו מחוברים

למקוה או למעין ולא באו להדיא ע"ג דבר המק"ט מן התורה, ואם המים זוחלים מן המקוה לחוץ והוא סתמן בדבר המקבל טומאה מן התורה וישאר במקוה כ"א סאה אף אם לא יסתום הזחילה נראה לדעתי להתיר בעת הדחק, ואם סתמן בדבר המקבל טומאה מד"ס יש להתיר לגמרי אף אם לא ישאר במקוה כ"א סאה, זהו הנראה לדעתי להלכה בדינים אלו:

יא ודינו של הרמב"ם ז"ל בפי' מתניתין שקבע להלכה בחבורו פ"ט הי"ד הובא בטוש"ע סעיף י"ד שפי' נוטפים מן המעין שהולכין טיף טיף ועשאן זוחלים שירדו בקלוח ויחשבו כמעין וע"ז אמר ר' יוסי דכל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילים בו וסתמו הדברים הפוסקים לא בארו מה יהיה דינם אם יזחיל בדבר המקבל טומאה והש"ך כתב בס"ק ק"ד שיופסלו מהיות כמעין אבל יטהרו באשבורן, והש"ך כתב זה באם הזחיל על דבר המקבל טומאה מד"ס אבל אם הזחיל על דבר המק"ט מן התורה אפשר שיופסלו לגמרי, אבל במשנה לא חלקו בזה ולדעת הרמב"ם לא נזכר במשנה רק פשוטי כ"ע דמה שאמרו אפי' זב כו' פירשה הרמב"ם דקאי על למטה דזב וזבה יורדים וטובלים, וא"כ אם נימא כהש"ך דעל דבר המק"ט מד"ס מטהרים באשבורן יטהרו כמו כן הנזחל על דבר המק"ט דבר מה"ת. איברא בתשובת הרא"ש כלל ל"א סימן ז' נראה שפי כהש"ך שכתב שם עלה בלבי להקל לפרש ההיא דהוייתו ע"י טהרה לא קאי רק אמעין אבל לא אבור ומקוה לפי שהם כשרים בידי אדם אבל במקום שצריך מעין כגון טבילת זב ומ"ח מצותן דבעינן בהו מים חיים צריך שתהא הוייתן ע"י טהרה כו' ור' יוסי קאמר דכל דבר המק"ט אין מזחילים בו להכשירו לטבילת זב כו'. וראיתי עתה בספר הרמב"ם ז"ל שהוא נוטה לפי' הזה שכתב כו' עכ"ל יע"ש. הרי שהבין גם הרא"ש בד' הרמב"ם דר' יוסי לא פסל כ"א מטבילת זב אבל באשבורן מתכשר וגם הרא"ש לא חילק בזה בין אם מקבל טומאה מן התורה או מדרבנן, אבל באמת הרא"ש לשיטתיה דסובר דטעם ד' רי"ו במתניתין הוא מד' הש"ס דזבחים כ"ה הנ"ל דיהיה טהור, הוייתו ע"י טהרה תהא ולדעת הרמב"ם הך דרשא לא קאי רק על מ"ח בזב אבל מי מקוה לא בעינן בהו הוייתו ע"י טהרה, ולכן פי' כאן לדעתו שנפסלו מתורת מים חיים, אבל הרי כתבתי לעיל באות ו' דהרמב"ם לא הבין כן ד' הש"ס דזבחים ולדעתו הך דפרה פ"ו לאו מטעם משיכת המים ע"ג דבר המק"ט אתינן עלה דשם לא הומשכו המים כלל רק שקירב אותן לתוך הכלי ע"י דבר המק"ט ומטעם הפסק כלי פסלינן שם כנ"ל באורך, וא"כ הך דהכא בנוטפים מן המעין שעשאן זוחלים ע"י דבר המק"ט אין לדעתו מקור כלל מהך דזבחים הנ"ל, וע"כ לדעתו אין הטעם כאן מפני הוייתו ע"י טהרה דלא נזכר זה בשום מקום בש"ס וגם הוא ז"ל לא הביא מזה

בפי' המשנה ולא נתבאר טעם הדבר להרמב"ם, ויתכן שהוא מפני חשש גזירת כלים פן יעשם זוחלים על ידי כלים, וא"כ לפי"ז נראה דגם לאשבורן נפסלו וגם ד' הש"ך לא אתיין שפיר בהבנת דברי הש"ע, דהרי בש"ע סעיף י"ד כלל בדינו דבר המקבל טומאה מן התורה ודבר המקבל טומאה מד"ס וכתב סתמא וכל דבר שהוא מקבל טומאה אפי' מד"ס אין מזחילים בו ואם כד' הש"ך שלא נפסלו רק מדין מים חיים אבל אכתי מטהרים באשבורן הרי הש"ע בסוף סעיף מ"ט הביא דעת הרשב"א דאף בממשיך ממעין גמור אם המשיך ע"ג דבר המק"ט נפסלו המים לגמרי ולמה כאן בנוטפים שעשאן זוחלים יתיר באשבורן הכי עדיפי ממעין ממש, ודברי הש"ך יתכנו בדעת הרא"ש דסובר בממשיך ממעין ע"ג דבר המק"ט אין בו חשש ולדעתו יתכן בהך דנוטפים ממעין שעשאן זוחלים ע"ג דבר המק"ט דלא נפסלו רק מדין מעין, אבל להש"ע שהביא:

דעת הרשב"א דגם מעין יופסל בהמשכתו ע"ג דבר המק"ט א"כ פשיטא בהך דנוטפים שעשאן זוחלים ע"ג דבר המק"ט דנפסלו לגמרי, ואולי להש"ך צריך לחלק דאם הזחילן ע"ג דבר המק"ט מד"ס אז לא נפסלו רק מדין מעין ובזה איירי בסעיף י"ד והך דסעיף מ"ט שנפסלו לגמרי לא איירי במקבל טומאה מד"ס, ואם עשאן זוחלים ע"ג דבר המק"ט מן התורה אז להרא"ש יפסלו מדין מעין ולהרשב"א יפסלו לגמרי וצ"ע:

יב ועכ"ז טעם דין זה להרמב"ם לא נתבאר מה טעמו אחרי שדין הוייתו ע"י טהרה לא זכרו הרמב"ם א"כ מאיזה טעם אין מזחילים ע"ג דבר המק"ט, וסבור הייתי לומר ע"פ מה שביארתי לעיל דחיישינן פן יטמאו המים בעברן ע"ג דבר המק"ט וא"כ נצטרך לומר דחיישינן פן יפסקו המים ממקורן ולא יתחברו למוצא המעין שאז יטמאו המים ולזה פסל רי"ו לגמרי את המים האלו אף לטהר באשבורן, אבל א"כ גם אם עשאן זוחלים ע"י דבר שאינו מק"ט כלל ניחוש פן יפסקו המים ממקורן ואז אין דינם כמעין ואיך יטהרו בזוחלים ובכ"ש וע"כ צריך לומר דלא חיישינן לזה דהרי נעשו זוחלים ואינן מופסקים ממקורן או דגם אם מקצתן נפסקו מ"מ רובן יהיו זוחלים ממעין עצמו ויטהרו הרוב את מיעוט המופסקים וא"כ גם אם יהיו ע"ג דבר המק"ט למה נחוש לזה, והרא"ש בתשובה שם הביא ראיה דהרמב"ם לא פסלן מדין אשבורן ממ"ש בחבורו פ"ו ה"ב בסילונות שלא נעשו לקבלה דמים שעוברים עליהן אינן פוסלים את המקוה אף שהם של מתכת ומקבלים טומאה מן התורה, ולעיל פ"ד הבאתי ג"כ ראיה זו שהרמב"ם לא חשש להמשיך ע"ג דבר המק"ט, וזה יש לדחות דשם אמר דאינו פוסל בשלשה לוגים אבל אם רוב המקוה יהיה ע"ג דבר המק"ט יופסל לגמרי וכמש"ל דבזה כ"ע מודים דשלשה לוגים אינן פוסלים ממה שעברו ע"ג דבר המק"ט, אבל באמת הרמב"ם לא זכר כלל פסול מי

מקוה בעברן ע"ג דבר המק"ט, וגם כתב במעין שהעבירו ע"ג כלים שאין להם תוך שהוא דין השנוי לעיל בפרקין מ"ב] פסק שם בפ"ט ה"י שדינן כמקוה ולא פסלן לגמרי אף שעברו ע"ג דבר המק"ט ושם משמע דאיירי אף לעשות מהן מקוה לכתחלה, [ואף שאנכי בארתי לעיל דשם יתכן הטעם דמיעוט עליונן של מים יטהרו אותן שנגעו בכלים הרי גם כאן נימא כן ולמה יופסלו לגמרי, וגם שנראה מדברי הרמב"ם שדוקא עבור שהעבירן ע"ג כלים שאין להם תוך נפסלו להיות דינן כמקוה מפני ששם כלי עליהן אבל ע"ג דבר המק"ט לחוד אם העביר מעין לא זכר הרמב"ם כלל חשש בזה, ולכן נראה לדעתו דבאמת מעין שהעבירו ע"ג דבר המק"ט לא יצא גם מתורת מעין מפני שעדיין מחובר למי מעין רק הכא שרצונו לעשות ממי מקוה מעין חשש ר' יוסי שלא לעשות ע"י דבר המק"ט וטעמו לא נתבאר, ואפשר לומר שטעמו מפני שמקודם היו מימיו מופסקים ממעין רק עתה רצה לעשותן מחוברים למעין חשו פן יטעו לומר שמים המופסקים ממקורן ימשכו ע"י דבר המק"ט ואלו יטמאו מן הדין ויפסל למקוה מה"ת ולכן חשש רי"ו בזה אבל לא פסלן מדין מקוה רק מדין מעין וגם דברי הש"ע בסעיף י"ד יתפרשו כן כהבנת הש"ך, רק באם באו ע"ג דבר המק"ע מה"ת אז לדעה שניה שבש"ע סעיף מ"ט יופסלו אף מדין מקוה וכמש"ל באות יו"ד, וא"כ אנן לדידן לפי פסק ההלכה שביארתי לעיל סוף אות יו"ד לא יתחדש לנו מאומה מפסקו של הרמב"ם דהרי אנחנו חששנו לעיל גם במעין עצמו שהעבירו ע"ג דבר המק"ט כדברי הרשב"א, אך לפי מה שהכרעתי לעיל דאם לא נפסקי ממעין והעבירו ע"ג דבר המק"ט מד"ס אין חשש בזה כלל יתחדש עתה בנוטפים שעשאן זוחלים גם אם באו ע"ג דבר המק"ט מד"ס נפסלו מדין מעין להרמב"ם ויש לחוש לדעתו כדברי השלחן ערוך בסעיף י"ד:

מ"ג ובענין הזחילה ממקוה של מ"ס באיזה אופן היא נפסלת על ידי זחילה כ"ש, הנה כבר כתבתי שהרא"ש והאשכול פירשו דכל שישאר במקוה מ"ס אין תשש עבור זחילה כ"ש רק הרמ"א בסעיף מ"ט הביא דעת הסוברים דאף אם ישאר מ"ס אסור לטבול בו [ובדברי רבינו נ"ע בצ"צ סי' קע"ו בת"ג אות ג' הביא בשם המע"צ שכן דעת התוס' יומא והמעיין בתוס' יומא ל"א ע"ב יראה שהתוס' לא כוונו לזה כלל רק שדעתם דבפתוח ממ"ס אין גופו של אדם טובל בו כהוגן אף אם יטהר בפחות ממ"ס מפני שמחובר למעין מ"מ בעינן שיהא כל גופו מתכסה בב"א ודוק], ובודאי אם אפשר להחמיר בזה מה טוב אבל נראה דבעת הדחק אין לחוש לזה לפי מה שביארתי לעיל בפ"ק וכ"כ במתניתין לעיל שלדעתו קרוב לומר דכל פסול זחילה במי גשמים אינו רק מדרבנן מגזירת קטפרס אם כן נראה שאין להחמיר בזה, ולכן נראה באנשי כפרים שאין להם מקוה וטובלים

בנהרות קטנים הנקרא (אזירעס) שעליהם עומד רחיים ודרך האזירעס אלו אשר גם בעת אשר הדף הסותם הלוך המים לרחיים הוא סתום [הנקרא זאסטווקא איז פאר שטעלט] אפ"ה מקצת המים זוחלים לחוץ על מקום זחילת המים לה חיים. ונראה לדעתי דאין חשש להאשה לטבול בהאזירע עבור מה שזוחלים קצת לחוץ, מאחר דגם אם יזחילו כך אף ימים רבים עדיין ישאר בהנהר מ"ס, וגם גוף ענין הזחילה אינה ניכרת בהמים הרחוקים קצת מן הדף זאסטווקע כי משך זחילת המים לא יוכר כ"א סמוך להדף לא רחוק קצת ששם אין הרגש כלל בהמים שיתעוררו היות זוחלים ע"י קלוח זה שמקלחים לחוץ רק המים הסמוכים לדף יתעוררו להיות זוחלים ולא הרחוקים קצת, אך בעת אשר הדף פתוח ומוצא המים לרחיים הולך בקלוח אז אין לה לטבול בנהר קטן אשר כל מימיו כמקוה נחשבו כי אין מקור מוצאו ממעינות רק משטף מי גשמים המתקבצים שם כי בעת אשר הדף פתוח ניכר זחילת המים בכל שטת הנהר שיתעוררו כל מימי הנהר להיות נזוז ממקומן להיות זוחלים על מוצא הרחיים, ועכ"ז אם א"א לה להשיג לסתום הדף נראה דאין לדחות טבילתה עבור זה דהרי אכתי ישארו בהנהר מ"ס וגם בכל מקום שתטבול יהיה במקום הזה מ"ס גם אחר שיוזחל כל מה שיוכל להיות יוצא ע"י הדף פתוח להרחיים כנודע דלאו כל מימי הנהר יצאו דרך הדף דהרי בהתקטן הנהר ולא יהיו המים בגובה עד שילכו על הרחיים אפ"ה עוד ישאר בהנהר אזירע שטח מים רבים, א"כ גם אם הדף פתוח לא נחשבו זוחלים כ"א אותן המים שיצאו בהיות הדף פתוח לעולם, אבל אלו המים שישארו בנהר בעת קטנותן לא נחשבו לזוחלים, ואחרי שיש מ"ס גם במקום טבילתה לבד אלו הזוחלים אין חשש בהם לדעת הרא"ש והאשכול, ואף אם תטבול בגדותי הנהר אשר הנהר בעת קטנותו אפשר ששם יתיבש לגמרי מ"מ לאו עבור זה נימא שטבלה כולה בזוחלים דלאו אלו המים עצמן יבאו במרוצת המים להרחיים רק עבור שמים שבגובה הנהר ירוצו להרחיים ממילא יתמעט הנהר ברחבו ואלו המים אשר בגדותי הנהר ישובו להתכווץ תוך אמצע הנהר ולא יקראו עבור זה זוחלים מפני שינתקו ממקום למקום בנהר עצמו העומד במימיו, דגם מי מקוה יתנתקו אנה ואנה, ולכן נחשב כאלו טבלה בזוחלים ומי מקוה יחד היינו תערובת שיעור המים שילכו במרוצת הנהר עם מים אשר ישארו עדיין בנהר אחר שירוצו המים ובשעת הדחק כדאים המה הרא"ש והאשכול והש"ע שסתם כן לסמוך עליהם להתיר לטבול בנהר כזה, מה שלדעתי קרוב לומר דכל פסול זה אינו כ"א מדרבנן וגם שיש צד להקל דנודע דבכל אזירע ימצאו גם קצת מעינות הנובעים בהנהר אף שרובן מי גשמים מ"מ קצת מי מעין ומעינות אלו יש

לדונם כדין מעין זוחל שלדעת הרבה פוסקים מיעוט מעין הזוחל מטהר רוב מי גשמים לטהר ג"כ בזוחלים כנ"ל:

בפרקין במ"ג וגם להרמב"ם נחשב כאן כאלו רבה בגומות המעין מפני דכל עיקר המעין נמצא פה, ואף שיש לדון בזה דאין זה מעין זוחל באמת שאין דרכו להיות זוחל תמיד כמובן, מ"מ נראה לדעתי לא לדחות הטבילה עבור זה ותוכל לטבול בעת הדחק אף אם המים רצים ובאים דרך הרחיים ואם תוכל להשיג לסתום לשעה הדף של מרוצת המים המתע"ב, ואין לחוש בזה עבור סתימת הזוחלים בדבר המק"ט דכבר כתבתי דפשוטי כ"ע המקבל טומאה מד"ס אין לחוש אם מונע בהן סתימת הזחילה. והנה רבינו נ"ע בצ"צ בסי' קע"ו בח"ג הפליג להחמיר בחשש הזחילה ואמר שד"ז רבינו נ"ע שצוה לתת נסר חחת נקב התיבה ושיהיו הכתלים בתוך השולים הוא מחשש זחילה שהמים יזחילו בנקב שבתחתיתה ולבסוף באות י"א אסיק דאם יש חפירה סמוך להתיבה אין חשש כ"כ, אבל באם אין שם חפירה או שאין מתחתיתה חלל יש שם חשש זחילה. ולדעתי כ"ז חומרא גדולה היא אף אם היה ענין זחילה פסול דאורייתא זה לא מיקרי זוחלים מה שיוצאים לתחתית המקוה אשר שם יש מים שאלו המים הם ממוצא אחד עם המים אשר בחיבה וכאשר יצאו המים שבתיבה לתחתיחה אין זה רק כזוחל המים במקוה עצמה אנה ואנה, והרי הרבה פוסקים והרא"ש והטור שהתירו לעשות נקב בכלי ולהמשיך מים לתוכה ולטבול לא חשו כלל לסתום הנקב ושם גרע יותר שאין שם מים מתחתיתה וע"כ צריך לומר דזה לא מיקרי זחילה כ"א דוקא היכא שהולכין במרוצה כתנועת מים חיים שאין להם העמדה טבעית אבל מה שהמים ילכו לקרקעית מקום הכלי אין חשש, ומכ"ש בתיבות שלנו אשר מים בתחתיתה אין כאן רק תערובת מים במים וזה לא יקרא זחילה, ומכ"ש לפי מה שהחלטתי דפסול זחילה גזירה דרבנן היא מגזירת קטפרס אין להחמיר בזה. ולכן נראה לדעתי דאף אם נעשה נקב בהתיבה ע"י רקבון וכדומה בין בכתליה או בתחתיתה אף שלא כנגד הנסר הנתון תחתיתה אין בזה חשש זחילה כלל. ועוד יש לצדד בדין התיבות לפמש"ל בפ"א שיש לומר שדינם כמעין כדין חופר בצד המעין, אבל אין אנו צריכים לזה ולדעתי אין כאן חשש זחילה כלל, ורבינו נ"ע הפליג להחמיר בזה:

מ"ו גל שנחלש ובו מ"ס כו'. ביארתי לעיל מ"ד באות ה' דר"ת והאשכול והרא"ש פירשו דגל שנתלש מיקרי זחילה וכ"נ מדברי התוס' בחגיגה י"ט ומשנתנו אתיא כר' יוסי, דלעיל ובב"י בד"ה ומ"ש הלכך גל כו' הקשה דאם כן מה הקשו בש"ס דחולין ל"א ע"ב מאי למימרא הרי טובא אשמעינן למסתם לה כר' יוסי, ויש לומר דא"כ לא הו"ל לשנות

דינו אגל שנתלש והיה לו לסתום דמטהר בזוחלים, ועוד דאכתי לא ידעינן באיזה ים איירי אם בים הגדול או בשארי ימים והרי בשארי ימים גם ר' יהודה מודה דמטהרי' בזוחלים ולא אתי בזה רק לאפוקי מר"מ וזה פשיטא דר' יהודה ור' יוסי רבים הם נגד ר"מ והלכתא כוותייהו בשארי ימים ועוד דלא חנא כלל שנתלש מן הים ולזה עלה על דעת ר"ת לפרשו בגל הנתלש מן הנהר או מן המעין, אבל לפי האמת אתי כר' יוסי וגם גל הנתלש מן הים הגדול מטהר בזוחלים וזה זחילה מיקרי כמש"ל באורך, ומה דבעינן ביה מ"ס אף לכלים כתבתי לעיל בשם האשכול דמפני שנפסק מחבורו אינו מטהר בכ"ש לכלים וכ"כ הש"ך בסק"כ ושם ביארתי שהרבה פוסקים סברי דגם גופו של ים אינו מטהר בכ"ש, אך להרמב"ם דסובר דגופו של ים מטהר בכ"ש כמעין הוצרכנו לומר דהכא טעמא דבעינן מ"ס מפני שנפסק ממקורו, ור"ת דסובר דבאמת לכלים גם גל מטהר בכ"ש ואגב אדם נקט גם לכלים מ"ס והוכיח מזה דמעין אינו מטהר לאדם רק במ"ס יחידאה הוא ולא קיי"ל כוותיה רק כפשט המשנה דגם לכלים בעינן מ"ס מפני שנפסק ממקורו, אבל אם כן הדרא קושיא לדוכתה מה הקשו בש"ס מאי למימרא הרי טובא אשמעינן דאף שנפסק ממקורו ולכן אינו מטהר בכ"ש אפ"ה מטהר הוא בזחילה דזה דרך חיותו של ים וכמ"ש הש"ך בסק"ל הבאתיו לעיל שדוקא בים מטהרינן בזה שזה דרך חיותו ונתלש מאליו, ובתוספתא איתא דגם מן הנהרות מטהרים בגל שג"ז הוא דרך חיותן, ושם כתבתי דבמעין לא אמרינן כן שאין זה דרכו וא"כ טובא אשמעינן במתניתין דאף שנתלש ממקורו ולכן בעינן ביה מ"ס לכלים אפילו הכי מטהר הוא בזוחלים. ואין לומר מפני דבמשנה לא נאמר מן הים וא"כ אפשר לומר דבמעין איירי, דז"א דע"כ בים או בנהר איירי דכל מעין שאין דרכו בכך באמת אינו מטהר בזוחלים בגל הנתלש ממנו [וכמ"ש לעיל להשיג על דברי הש"ך בס"ק תק"ג יע"ש). ויתכן לומר דזה גופא תירוץ דברי הש"ס הוא שאמרו סד"א נגזור אטו חרדלית של גשמים ופירש"י בחגיגה י"ט בלשון שני דשטף מי גשמים אינן מטהרים בזוחלים וקמ"ל דלא גזרינן כן בגל הנתלש ומטהר בזוחלים וכ"כ התוס' בחולין לפרש כן, והתוס' בחגיגה בשם הר"ר אלחנן חמה ע"ז דאיך נגזור בים מפני זחילה והרי הים מטהר בזוחלים. ולמ"ש א"ש דמפני שנפסק ממקורו הייתי אומר דאינו מטהר בזוחלים והוסיפו בש"ס לומר דהיינו גוזרים בזה אטו מי גשמים, היינו דאף אם באמת ראוי הוא לטהר בזוחלים אף בנתלש מפני דכך דרך חיותו מ"מ מאן דחזי שמטהר בזוחלים אף דבעינן ביה מ"ס גם לכלים ידמה לומר דכל מי גשמים המטהרים במ"ס יטהרו בזוחלים כמו גל הזה וקמ"ל דלא גזרינן כן דאפ"ה גל הזה מטהר בזוחלי' דכך הוא דרך חיותו, ומד' התוס' בשם הרר"א שם נראה שדעתו דגם לר"מ יש

מקום לטהר בגל אף דלר"מ אין הים מטהר בזחילה, ואפשר שטעמו דמפני שטבע גל הים לשוב למקורו לחזור מימיו לים לא מיקרי זה זחילה כמ"ש הריב"ש סי' רצ"ב הובא ברמ"א בסעיף נ' דכשיוצאין וחוזרים לא מיקרי זחילה. ובאשכול סי' נ' כתב שיש לומר דהגל נח באשבורן אבל לדבריו לא א"ש דברי הש"ס דחולין והוא נדחק שם ליישבן, וע' בפי' הראב"ד בעדיות פ"ה כתב כעין דברי האשכול אבל כבר כתבתי שדעת ר"ת והרא"ש והאשכול דזה מיקרי זחילה וכ"ד התוס' בחולין ורש"י בחגיגה ואפ"ה מטהר הוא בזחילה שכן הוא חיותו, ואינו דומה לדינו של הריב"ש דשם יוצאין מעט ושבים תיכף וגם לא נתלשו כלל אבל הגל שהלך למרחוק ונתלש ממקורו מיקרי זה זחילה רק דמטהר הוא בזחילה אף שנתלש ולא גזרינן ביה אטו מי גשמים. היוצא מזה דגל הנתלש זחילה מיקרי ומה דמטהר בנפסק ממקורו הוא מפני דכך דרך חיותו, ובמעין לא מטהרינן כן והא דמחט שהיא נתונה על מעלות המערה דמטהרינן לקמן ספ"ז, החם איירי באם לא נחלש וגם שבים תיכף ולכן מטהרינן בזה אף במקוה, זהו הנ"ל ממשמעות דברי הראשונים ז"ל. ובחגיגה שם בפי' קמא דרש"י וכן בחולין ל"א פירש"י דברי הש"ס דסד"א נגזור אטו חרדלית של גשמים דהיינו מפני דהוו קטפרס ואין המים מתחברים יחד בצירוף שיעור מ' סאה וכן מורים דברי הש"ס באמת דלפירוש שני דרש"י וכן לתוס' שם הול"ל נגזור אטו מי גשמים לא להזכיר חרדלית. אבל גם דברי התוס' צודקים דלמה לן גזירה דחרדלית ואם יש לגזור אטו מי גשמים הרי גם בלתי חרדלית אינן מטהרים בזוחלים וכתבתי מזה בפ"ק להוכיח באמת דכל עיקר דין פסול זחילה במי גשמים הוא מפני גזירה דחרדלית של גשמים ולא דאורייתא הוא ושם הארכתי בזה ויתבאר עוד לקמן בע"ה (פיסקא ג') עוד אמרו בחולין ובחגיגה שם א"נ הו"א נגזור ראשין אטו כיפין דתניא מטבילים בראשין ואין מטבילין בכיפין קמ"ל דלא גזרינן, והטעם דאין מטבילים בכיפין היינו בגלי הים שמימיו הם תלויים באויר הבין בכ"מ ספ"ט מה"מ מדברי רש"י דחגיגה שדין תורה הוא מפני שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה ואין לזה יסוד, והרמב"ם כתב שם לפי שאין מטבילים בזוחלי' ק"ו באויר ונדחק בכ"מ בפי' דבריו הרי הים מטהר בזוחלים, ולדעתי כונת דבריו ע"פ משנ"ל פ"א דעיקר פסול זוחלים:

במי מקוה הוא מחשש קטפרס וגם אם אינן יורדים במורד ההר רק הזוחלים רדופים במרוצתן עד שבמשך זמן טבילה יתחלפו המים ג"ז נקרא קטפרס רק דמעיקר הדין קטפרס לא הוי כ"א באופן שבשטח שיעור טבילם אין שם מ"ס אז לא מצרפינן המים דלעיל ולתחת אבל אם יש בשטח שיעור טבילם מ"ס מותר מעיקר הדין רק דחז"ל גזרו לאסור בכל זוחלים אף אינן רדופים מהר וגם אם יש בשטח שיעור טבילה מ"ס והכא

באויר נוכל לומר דאף אם יש בשטח שיעור טבילה מ"ס אין מימיו מצורפים כלל ודוקא בבואן על קרקע הארץ מצרף חלקי המים גם אם הם. בקטפרס אם יש בשטח מקום הטבילה מ"ס אבל באויר אין שם צירוף לחלקי המים וכל חלקיו נחשבו כמפוזרים ואין שם שיעור מ"ס יחד. וזה שאמר הרמב"ם דאין מטבילים בזוחלים היינו בזוחלים של מי מקוה מפני דחיישינן להצטרפותן יחד ק"ו לאויר שבאמת אין מימיו מצורפים יחד, וא"כ אפשר שדינא דאורייתא הוא דמים שהם באויר אינן מצורפים למ"ס, ואף דהכא גבי גל דבעינן ביה מ"ס ואפ"ה מטהר בזוחלים הוא מפני שכך דרך חיותן כמש"ל בפ"א או כמש"ל שלא גזרו בגל אטו קטפרס שלעולם יש בו מ"ס יחד אבל באויר אין זה דרך חיותו ולכן אין מטבילים באויר. ואפשר עוד דמ"ש הרמב"ם לפי שאין מטבילים בזוחלים קאי גם על גלי הים דאף שהגל מטהר בזוחלים היינו בתחלת נפילתו תיכף בבואו מן הים ונפל לארץ אף שנתלשו ממקורן מטהרים במ"ס אבל אם אחר נפילתן לארץ זחלו למרחוק אפשר שאינן מטהרים בזוחלים דכבר כלה כח חיותן והוי כדין מים שנפסקו מן המעין דאינן מטהרים בזחילה כמ"ש הש"ך בסק"ל, ולפ"ז יבאו שני התירוצים של הש"ס בסגנון אחד, בתחלה אמרו סד"א נגזור אטו חרדלית היינו לגזור אטו קטפרס של מי גשמים והדר אמרו לגזור ראשין אטו כיפין פי' דגם בגל הים גופא יש פנים שאינו מטהר עבור פיזור חלקי המים שלו והו"א לגזור גם ראשין בזוחלים מחשש טבילת אויר שאין המים מצורפים וקמ"ל דלא גזרינן. ולפ"ז אפשר דגל הים אם לא בא על הארץ רק הורם ונתלש מן הים באויר, על שטח הים אפשר שמטהר באויר דמי הים במקומן, הרי הם מטהרים בכ"ש לפ"ד הרמב"ם כמש"ל ולא בעינן ביה צירוף מ"ס, וצ"ע בזה דאפשר גם להרמב"ם אם נתלשו מן מי הים עצמן שוב אין מטהרים בכ"ש וגם שכתבתי לעיל שיש חולקים על הרמב"ם בזה לכן אין להתיר טבילת אויר גם בגל הים כשעודנו על שטח הים, אבל הר"ש לעיל פ"ד מ"ד לא הבין כן שכתב שם על טבילת אויר דמטעם דקטפרס אינו חבור לא היה יכול לפסול דאפשר שיש מ"ס ביחד באויר, נראה דעתו דשיעור המים מצורפים גם כשהם באויר ולדבריו צריך לומר דטבילת אויר פסול אחר הוא, ואפשר שזה מטעם רש"י שלא אמרה תורה מקוה של אויר וכבר אמרתי שאין יסוד לזה, עכ"פ בין לרש"י ור"ש ובין להרמב"ם נראה דטבילת אויר דאורייתא הוא ובכ"מ לא הבין כן, והתוספות חולין ל"א נסתפקו אם הך דאין מטבילים באויר משנה הוא או ברייתא והא ודאי דתוספתא הוא כמבואר בר"ש לעיל, אך רוח ה' דבר בם שנראה להעמיס זה גם במשנה שסיימו לומר כל מקום שיש בו מ"ס טובלים ומטבילים דאינו מובן מה בא להשמיענו ומבואר הוא לעיל פ"א מ"ו ונראה דבא לאפוקי אם המ"ס לא

באו למקום רק תלויה באויר, וז"ש שדוקא מקום שיש בו מ"ס כו' אבל אם הגל לא בא למקום גם אם יש בו מ"ס אין מטבילים בו. עוד אמרו שם בחולין ובחגיגה לרב דסובר דטבילת נדה לא בעי כונה דהשמיענו במתניתין דאף שהגל נפל מן הים שלא בכונה אפ"ה מטהר הוא את האדם או את הכלים ופסק כן הרמב"ם בפרק ט' הי"ז וכ"פ בש"ע ס"ס קצ"ח, אבל הרמ"א החמיר לחוש לד' ר' יוחנן שם דטבילת נדה בעי כונה ולדעתי יש להחמיר בזה בלא"ה מפני דאם לא כונה לטבול אפשר שלא טבלה כראוי. ובלימוד הישיבה ת"ל אמרתי שזה היה דעת רבא שהקשה לר"נ עון כרת התרת איסור מיתה לא כ"ש והוא מפני שהיה סובר שמה שהחמיר רב שם לתרומה הוא מפני דאימא לא טבלה כראוי, ואף שנדחו דברי רבא שם בש"ס הוא דמפני דבש"ס איירי באופן שידעה שטבלה שפיר אבל אנן השתא בזה"ז אם לא כוונה לטבול אפשר שלא טבלה כראוי והרי בש"ע סי' קצ"ח סעיף ל"ה אמרו שאם לא נתפשטו קמטיה ע"פ אופני הדינים האמורים שם דיש מי שאומר שלא עלתה לה טבילה ואם נטבלה שלא בכונה איך תוכל לכוון בזה, ע"כ נראה לדעתי להחמיר בזה אף בדיעבד להצריכה טבילה אחרת:

שם במשנה מטבילים בחריצין ובנעיצין כו', פירשה הרע"ב חריצין רחבים ומרובעים, נעיצין קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה, ולדבריו בחריצין ונעיצין שיש בהן מ"ס איירינן ואשמעינן דבאיזה תמונה שתהיה חפירת המקוה מותר לטבול בהן, וכן יתפרש באמת לשון זה בדברי הש"ס בב"ק נ' ע"ב יע"ש בפירש"י אבל כאן במשנתנו אין זה מכוונת המשנה דאיזה חידוש יש כאן בתמונת החפירה שתכשר על איזה אופן שתהיה ואם בא להשמיענו בזה הו"ל להשמיענו דבמערה מותר לטבול אף שהיא מקורה ועשויה כבנין ומה חידש כאן בתמונת החפירה, לכן העיקר כאן כפי' הרמב"ם דכאן איירי בתחריצין קטנים הסמוכים למקוה וקאי על הא דלמטה חריצין ונעיצין ופרסת החמור המעורבת בבקעה וכל אלו מתפרשים בסמוכים לבקעה ולכן פי' הרמב"ם דנעיצין היינו שהיה שם עץ נעוץ ועקרו ונשאר מקומו חלול וכל אלו אם סמוכים למקוה מטבילים בהם ושיהא בחבורן כשפ"ה כמבואר בתוספתא שהביא הר"ש וכ"כ הרמב"ם רפ"ח מה' מקואות, ולשון גוממית ע"פ המקוה האמור בתוספתא הוא פי' להך דחריצין ונעיצין האמור במשנה, ופרטי דיני תערובתן עם המקוה אי"ה יתבאר בפ"ו כי שם מקומן: (פסקא ב) שם במשנה בש"א מטבילים בחרדלית כו'. פירשו בו הרמב"ם והר"ש והרא"ש דב"ש מתירים לטבול בקטפרס של מי גשמים היורד מן ההר וקסברי דקטפרס הוי חבור וגם סברי דמי גשמים מטהרים בזוחלים דבמי גשמים איירינן הכא כמבואר בתוספתא שהביא הר"ש וב"ה פליגי בתרתי חדא דקטפרס לא הוי חבור ועוד דמי גשמים אינן

מטהרים בזוחלין כמבואר בכמה דוכתי בש"ס ובת"כ פ' שמיני דמעין מטהר בזוחלים ובמקוה בעינן אשבורן וכן לעיל במ"ג ובסוף פ"ק דמכלתין, וא"כ הפלא איך סתמו ב"ה דבריהם לפסול בחרדלית דמשמע דמטעם קטפרס אתו עלה והרי גם בלתי קטפרס אסור מפני שהם זוחלים, וכבר העירותי מזה לעיל בסוף פ"ק ושם ביארתי באורך וכאן אבאר בקצרה אשר נראה מזה דפסול זוחלים במי גשמים הוא עבור חששא דחרדלית ולב"ש כל קטפרס הוי חבור מן הדין אף אם אין בשטח שיעור טבילה מ"ס ולכן גם זוחלים מטהרים אף אם הם רדופים במרוצתן, וקרוב לומר דב"ש לא התירו רק בטבילת כלים שזה לשון מטבילים מפני דכלים מה"ת די ברביעית ולא חשו להחמיר במ"ס בקטפרס אבל לענין טבילת אדם מודו ב"ש דקטפרס לא הוי חבור וב"ה סברי דאף לכלים קטפרס לא הוי חבור ולכן גם זוחלים פסולים שימצא זוחלים דרדיפתן מהר והוו כמו קטפרס וחשו לפסול אף אם יש בשטח טבילה מ"ס ופסול דרבנן הוא ומה"ת לא נפסל קטפרס רק באם אין בשטח אמה על ג"א מ"ס, ומה דמעין מטהר בזחילה מפני דמטהר בכ"ש אף לאדם להרמב"ם וסיעתו וכל היכא שכל גופו טובל בהן בבת אחת לא בעינן ליה צירוף, ומה דגל שנתלש מטהר בזחילה אף דבעינן ביה מ"ס מפני דעיקר חיותו הוי בזחילה לכן מימיו מצורפים אף בקטפרס וכמ"ש התוס' בבכורות כ"ו לענין נהרות, וגם יש לומר מפני דגל הנתלש לעולם יש בו מ"ס בשטח טבילה לא חשו לקטפרס דידיה, עוד יש לומר אם נניח דמי הים:

מטהרים בכ"ש גם גל הנתלש מעיקר הדין מטהר בכל שהוא וחומר החמירו בו להצריך מ"ס, ומה דמעין שרבו עליו שאובים מטהר באשבורן ובכ"ש יישבתי לעיל בפ"ק, וגם לדעת ר"ת ורא"ש דמעין אינו מעהר בכ"ש לאדם יש פנים לומר כן דטהרו במעין בזחילה שזה דרך חיותו וגם קטפרס דידיה הוי חבור, ושם כתבתי שיותר נראה דלר"ת ורא"ש פסול זחילה במי גשמים ענין אחר הוא ולאו עבור צירוף מ"ס רק דמעין שחיותו בזחילה מטהר בזחילה אבל מי גשמים אין דרכן בכך ולכן בעינן להו אשבורן מן התורה לב"ה וב"ש מתירים זחילה במי גשמים ונקט רבותא לב"ש דאף בחרדלית טהרו וממילא נבין דזוחלים מטהרים, ומה שאמרו ב"ה אין מטבילים בחרדלית לדבריהם דב"ש קאמרי לדידן אף בזחילה בלא קטפרס אינן מטהרים דבעינן להו אשבורן מה"ת אלא לדידכו אודו לן מיהת דקטפרס דמי גשמים לא הוי חבור שאין זה דרך חיותן ודברי המשנה דחוקין קצת לפ"ז, והא דנצוק וקעפרס אינו חבור המובא בגיטין ט"ז ובחגיגה י"ט אינו ענין לכאן דיתכן לומר שאף אם קטפרס מטהרים מ"מ לצרף שני המקואות לא מהני, וכן יש לומר בהיפוך דאף אם מצרף שני המקואות הרי שם המקואות הם באשבורן

רק חבורן הם על ידי קעפרס משא"כ אם שיעור המ"ס הוא בקעפרס ודין קטפרס לענין חבור ית' לפנינו בעז"ה פ"ז מ"ו, ומה שאמרו בתוספתא בד' ב"ה עד שיעשה עוגל מ"ס בא לומר דב"ה לאו בחרדלית לחוד פסלי רק דגם זוחלים פסולים עד שיהיה באשבורן בחפירה, והראב"ד בעדיות פ"ה פירש דאם עשה חפירה של אשבורן של מ"ס ומחוברת להך קטפרס, אז גם בקעפרס מותר לטבול דאמרינן גוד אסיק כדלקמן פ"ז וכל המפרשים לא פירשו כן. ומדברי הר"ש נראה שרוצה לומר דאף ב"ש לא טהרו רק באם הקטפרס מחובר למקוה של אשבורן, וג"ז לא נייח:

שם וכלים שגדר בהם לא הטבלו. פירשו הר"ש והרא"ש מפני שלא הוטבלו רק צד אחד וקשה וכי לזה הוצרכנו פשיטא דאם טבל חצי הכלי לא עלתה לה טבילה, אף גם אם טבל חציה היום וחציה למחר או לאחר שעה לאו טבילה היא דבעינן טבילה בבת אחת כמש"ל, והיותר קשה פירוש הרע"ב שכתב דהך ומודים בא לאשמעינן סיפא דמודים דהכלים שגדר בהם לא הוטב לו [כי לדעתו אינן מודים שמותר לגדור בכלים לפי' הר"ש דלעיל במ"ה בדברי ר' יוסי וכבר יישבתי לעיל פי' ר"ש באופן אחר] דמה אשמעינן בזה ואולי יש לומר דאיירי כאן שגם צד השני של הכלי נטבל במים רק ששם המים זוחלים כי בקעו המים בין סדקי הכלים ויצאו לחוץ והשמיענו דאף שחצי הכלי נטבל במים זוחלים לא מהני, וא"כ יתחזקו מזה דברי הרא"ש שכתבתי לעיל במ"ה דאף שהמים זוחלים דרך סדקי הכלים מה שבין כלי לכלי אפ"ה אותן שהוטבלו בתוך מקום המחיצה טהורים דמה שקצתן זוחלים לא איכפת לן דהרי ישאר בהן מ"ס אף אחר שיצאו לחוץ כנ"ל:

ומדברי התוספתא נראה דאיירי כאן בכלי כובסים והם כלי הארג והמים בוקעים בתוך כלי הארג ומתלתלים מעבר אל עבר כמו שנודע אם יפרוש סדין להחזיק זחילת המים הסדין יתלתלה מעל"ע ואפ"ה לא עלתה לו טבילה דצד השני אינו טמון בתוך מי מקוה וזה נכון לדעתי, ולקמן פ"י מ"ו כתבתי דמטביל סדין לח לא בעינן שיוטבל כולו תוך המים רק שיתחלחלו מעבר לעבר ויש לחלק דכאן חשו שלא יתן עין שיתחלחלו המים בכל הסדין שהרי רצונו להחזיק המים לא לפזרן ולכן לא עלתה להם טבילה:

1

משנה א

כל המעורב למקוה. במקוה, חוררי המערה וסדקי המערה, מטבילין בהם כמה שהם. עוקת המערה. אין מטבילין בה אלא אם כן היתה נקובה בשפופרת הגוד. אמר רבי

יהודה אימתי. בזמן שהיא מעמדת עצמה. אבל אם אינה מעמדת עצמה. מטבילין בה כמה שהיא:

משנה ב

דלי שהוא מלא כלים והטבילן. הרי אלו טהורים. ואם לא טבל אין המים מעורבין (נ"א במים המעורבין). עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד:

משנה ג

ג' מקואות. בזה כ' סאה ובזה ב' סאה ובזה כ' סאה. מים שאובין. והשאוב מן הצד. וידדו שלשה וטבלו בהן ונתערבו. המקואות טהורין. והטובלים טהורין. היה השאוב כאמצע. וירדו שלשה וטבלו בהם. ונתערבו. המקואות כמות שהיו. והטובלים כמות שהיו:

משנה ד

הספוג והדלי שהיו בהן שלשה לוגין מים. ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ה השידה וחתיכה שבים. אין מטבילין בהם. אלא א"כ היו נקובין כשפופרת הנוד. רבי יהודה אומר בכלי גדול ארבעה טפחים. ובקטן רובו אם היה שק או קופה. מטבילין בהם כמה שהם. מפני שהמים מעורבין. היו נתונים תחת הצינור אינם פוסלים את המקוה (נ"א אלא) מטבילים (ומטבילין) ומעלין אותן כדרכן:

משנה ו

גסטרא שבמקוה והטביל בה את הכלים. טהרו מטומאתן. אבל טמאים על גבי כלי חרס. אם היו המים צפים על גביו כל שהן. טהורין. מעין היוצא מן התנור וירד וטכל בתוכו. הוא טהור. וידיו טמאות. ואם היו על גביו רום ידיו. אף ידיו טהורות:

משנה ז

ערוב מקואות בשפופרת הנוד. כעוביה וכחללה. כשתי אצבעות חוזרות למקומן. ספק כשפופרת הנוד ספק שאינה כשפופרת הנוד. פסולה. מפני שהיא מן התורה, וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה ובעדשה מן השרץ כל שיעמוד כשפופרת הגור. ממעטת. רבי שמעון כן גמליאל אומר כל שהוא מבריית המים טהור:

משנה ח

מטהרים את המקואות. העליון מן התחתון. והרחוק מן הקרוב. כיצד מביא סילון של חרס או של אבד ומנית ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים. ומושכו ומשיקו. אפילו כשערה דיו. היה בעליון ארבעים סאה וכתחתון אין כלום. ממלא בכתף ונותן לעליון. עד שירדו לתחתון ארבעים סאה:

משנה ט

כותל שבין שתי מקואות שנסדק לשתי, מצטרף. ולערב, אין מצטרף. עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנור. רבי יהודה אומר חלוף הדברים. נפרצו זה בתוך זה. על רום. כקליפת השום. ועל רוחב. כשפופרת הנוד:

משנה י

האביק שבמרחץ. בזמן שהוא באמצע, פוסל. מן הצד, אינו פוסל. מפני שהוא במקוה סמוך למקוה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אם מקבלת האמכטי רביעית עד שלא יגיע לאביק. כשר. ואם לאו פסול. רבי אליעזר בר צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול:

משנה יא

המטהרת שבמרחץ, התחתונה מלאה שאובין והעליונה:

מלאה כשרים. אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין פסול. כמה יהא כנקב ויחיה בו שלשה לוגין. א' משלש מאות ועשרים לבריכה דברי רבי יוסי. ורבי אליעזר אומר אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. אם יש בצד הנקב ג' לוגין כשר. שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו:

פירוש הקצר:

מ"א חוררי המערה, המים הנקבצים בחורי וסדקי המקוה שהם במערה מטביל בהם כמה שהם אף אם אין חבור למימיהן עם מי המקוה כשפ"ה מותר להטביל שם כלים מפני שמימי החורים באים מן המקוה ובהריק מי המקוה יורקו מימי החורים וגם אינן גלויים לחוץ לכן נחשבו בכלל המקוה ולא בעינן שיהא במימי החורים שיעור רביעית רק שיהא גוף הנטבל מתכסה בהן כאחת, משא"כ בחריצים כו' דלעיל סוף פ"ד שאינן בכלל המקוה בעינן שם חבור כשפ"ה:

עוקת המערה, היינו גומא שבשולי המקוה ורצפת המקוה מפסקת בין מי המקוה למי העוקה ובהריק מי המקוה ישארו המים בעוקה, אין מטבילין בה עד שיתחברו עם מי המקוה כשפ"ה כמו בחריצים כו' דלעיל. ואיכא מ"ד דבעינן ג"כ שיהא בהעוקה והחריצים מים שיעור רביעית הלוג:

אר"י אימתי, לפרש בא והלכתא כוותיה:

אבל אם אינה מעמדת עצמה, דכשיטביל במקוה תפול רצפה המפסיק ביניהם הרי היא בכלל המקוה ודי בחבור כ"ש ומים כל שהוא:

מ"ב דלי שהוא מלא כלים כו', בדלי טמא איירי ומטביל הדלי וגם הכלים שבתוכו הרי אלו טהורים ולא בעינן בפה הדלי כשפ"ה דמגו דסלקא טבילה לדלי סלקא נמי למה שבתוכו, ועיקר הטעם דכיון שהדלי כולו מכוסה במים בעת טבילה הרי המים שבתוכו נחשבו כחורי המערה דלעיל, וכובד הכלים לא יחוצו דהמים יגביהו אותן, ואם הן כלים כבדים צריך להגביהן שלא יחוצו כ"כ רש"י בחגיגה כ"ב וברמ"א סי' ר"ב סעיף ו':

ואם לא טבל כו', שהדלי א"צ טבילה אין המים מעורבים כו', והטעם דאף אם יכסנו כולו במים חשו חז"ל פן לא יכסנו כולו במים מאחר דהדלי א"צ טבילה ואז בעינן מעיקר הדין חבור כשפ"ה שלא נתבטל לגבי מקוה אם לא נתכסה כולו במים, ולכן אמרו בתוספתא דאף אם הדלי צריך טבילה אם הטהו על צדו בעינן חבור כשפ"ה דחיישינן להרואה שיאמר דגם חבור מן הצד ולא נתכסה במים יספיק חבור כ"ש, ומתניתין איירי לתרומה אבל לקדש החמירו בזה כמבואר בחגיגה רפ"ג:

מ"ג שלשה מקואות כו', בשני מקואות היו כ' סאה בכל אחת מים כשרים ובשלישי היה כ"ס שאובים ובירידת הטובלים צפו המים ונתחברו זל"ז, הטובלים טהורים שהרי נתחברו שנים הכשרים ויש כאן מ"ס הכשרים וגם הטובל בשאוב נטהר כי השאוב נתחבר להכשרים ולא חיישינן שמא נתחבר האמצעי להשאוב קודם שנתחבר להכשר דהוי בדרבנן ואזלינן להקל, ולא חיישינן לומר דהוו זוחלים דאיירי הכא שהקרקע שסמוך למקואות משפע ויורד לצד המקואות ומשם באו ואח"כ שבו למקומן ובזה לא מיקרו זוחלים, וגוף האדם יוכל להתכסות כולו כאחת גם בשיעור כ"ס, והמקואות טהורים להרבות עליהן עד שיושלם שיעורן דגם השאוב הוכשר ע"י חבורו להכשרים אף שנפסק אח"כ חבורו וכת"ק דראב"ע לעיל פ"ג מ"ב, ואיכא מאן דאמר דהשאוב שב לפסולו אחרי הפסקו מחבורו. ומה שאמר המקואות טהורים היינו לטבול בהן עוד ג' אנשים כאחת שיתחברו שנית זל"ז, ואיירי שהיה יותר ממ"ס בין שני הכשרים דאל"כ הרי נחסר שיעורן ע"י הטובלים שהחסירו המים:

היה השאוב באמצע כו', הרי השאוב מפסיק בין הכשרים ולכן לא נטהרו הטובלים שלא נתחברו מ"ס כשרים, והמקואות כמו שהיו ולא נפסלו הכשרים ע"י ביאת מים מהשאוב לתוכן דהוי ספק אם באו שם ג' לוגים, ואף אם באו שם שלשה לוגים בבירור מ"מ אם יש שם שיעור המשכה שלשה טפחים הרי נטהרו השאובים ע"י רבייה והמשכה כדלעיל פ"ד מ"ד, ואף למאן דבעי ביטול ברוב קודם ההמשכה הרי הכשרים מחוברים כל מימיהן כאחת ומצרפינן אותן שבתוך החפירות לבטל את השלשה לוגים, והשאובים אף שגם הם מחוברים כאחת כל הכ"ס הרי לא באו שם רק נגעו מן הצד ומגע מן הצד לא פסל:

מ"ד הספוג והדלי כו', אייר הכא בשלשה לוגים מצומצמות תוך הדלי וא"א שיצא ממנו שלשה לוגים שהרי ישאר מן המים דבוק בכותלי הדלי וכיון שלא יצאו שלשה לוגים למקוה לא יפסלו, והרא"ש פירש דאף שהיו שם מעט יותר משלשה לוגים מים בדלי מ"מ כיון שפיו צר ולא יצאו כל השלשה לוגים רק יתערבו עם מי המקוה לכן לא פסלי:

מ"ה השידה והתיבה שבים, הם כלים גדולים העומדים באמצע הים ומי הים מקיפין אותן מכל צד ואוגניהן למעלה מן המים בעינן חבור כשפ"ה ואז כשרים גם לטבילת אדם וכן הדין בנתונים תוך מקוה או נהר והראב"ד פירשה בנתבטלו מתורת כלי וכל המפרשים לא הודו לו:

ר"י אומר כו' דכיון שיש עליהם תורת כלי מחמרינן להצריך חבור ד"ט בכלי גדול ובקטנה שרובה פתות מד"ט די בפחת רובה:

אם היה שק או קופה, עשויה מקליפת עץ ותלולים מכל צד ואין להם החזקת מים מטבילים בהם כמה שהם ולא בעינן כשפ"ה ובהיו נתונים תחת הצינור אינן פוסלים את המקוה:

ומטבילים אותם כו', במקוה מצומצמת של מ"ס אף אם הגביהן בידיו המים שבתוך חללן לא נעשו שאובים לפסול אח"כ את המקוה החסרה:

מ"ו נסטרא שבמקוה, היא שברי כלי חרס והיתה טמאה ונתונה בתוך המקוה ומים שבתוכה מחוברים עם מי המקוה בפגימותיה בשיעור כשפ"ה:

והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן, אבל נטמאו בצאתן מטבילה מאויר הגסטרא דאויר כ"ח יטמא את המים שע"ג הכלים מבחוץ והמים יטמאו את הכלים והוא מגזירת י"ת דבר דמשקין טמאים יטמאו כלים. וגם בכלי שלמה הדין כן דכלי חרס אין להם טהרה במקוה, ונקט גסטרא לרבותא דאויר דידה מטמא גם אם אין האויר מכל הכלי כי חלק מכותלים נפגמו ושם יתחברו מימים עם מי המקוה אפ"ה חלקי כותליה השלמים שלמעלה מן המים יטמאו באוירן את הכלים. אם היו המים צפין ע"ג כל כותלי הגסטרא ומכוסה כולה במים טהורים, דאף אם יוגבהו מן כלים הנטבלים ויהיה קצתן למעלה המים וקצת הכלי תוך אויר הגסטרא תוך המים ואף אם יגע חלק הכלי שבתוך המים לכותלי הגסטרא לא יביא טומאה למים שעל חלק הכלי שיצא לחוץ מפני דחלק הכלי שבתוך המים המים שע"ג לא יקבלו טומאה דמימי הכלי מחוברים למי המקוה ולכן לא יביאו טומאה לחלק הכלי שיצא לחוץ למים שע"ג דאין כאן יד להכניס טומאה:

מעין היוצא מן התנור, והתנור אין לו רצפה:

וירד וטבל בתוכו, הרי התנור נטמא ממגע הטובל ולכן כשיטבול תוך המעין האדם לא יקבל טומאה מן התנור אבל ידיו טמאות מאויר כ"ת שהוא אויר תנור הטמא, ואם היו המים ע"ג התנור כרום ידיו אז אף שנטמאו ידיו תוך התנור ע"י אויר התנור או במגעו בכותלי התנור הרי יוטבלו אחר כך תוך המים שיש על התנור כרום ידיו, אבל אם היו כאן מים כ"ש ע"ג התנור לא מהני דהידים עצמן יקבלו טומאה גם בהיותן תוך המים אם מאויר התנור או במגעו בכותלי התנור ואין להם במה להטהר בצאתן מן התנור:

מז עירוב מקואות, מקוה חסר למקוה שלם או שניהן:

חסרות לצרפן למ"ס, ויש מפרשים גם שאוב לכשר שיעור עירובן כשפ"ה, והלכה למשה מסיני הוא דבציר מהכי לא מיקרי עירוב וקבלו חז"ל דהיינו כעוביה וכחללה דבעינן בנקב כשיעור חלל השפופרת עם עובי כותלי השפופרת, ושיערו חז"ל דהיינו כשתי אצבעות הראשונות שבפס היד הסמוכות לאגודל חוזרות למקומן שיהא הנקב בריוח שהאצבעות יוחזרו בעגולו, ומימי המקואות בעינן מלא פי הנקב:

ספק כשפופרת הנוד כו', מפני שהוא מן התורה דמ"ס מים בעינן מן התורה ושיעור העירוב הל"מ הוא, וכל שעיקרו מן התורה ושיעורו הלכה אזלינן בספיקו להחמיר:

וכן כזית מן כו', כל שיעורין אלו הל"מ הוא וספיקו להחמיר כדין ספק טומאה ברה"י:

כל שיעמוד כו', כל דבר החוצץ שם בשיעור הנקב כשפ"ה ממעט שיעורו ופסול ואף דבר שהוא מבריית המים חוצץ וממעט שיעורו:

רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים, כגון יבחושין אדומים הנולדים במים אינן חוצצין שדינן כמים, ובזבחים כ"ב אמרו לרשב"ג דמותר להטביל בהן ופסקו הפוסקים דלית הלכתא כרשב"ג:

מ"ח מטהרים את המקוה כו', בא לפרש דעירוב מקואות לא הוי דוקא בסמוכים זל"ז שהמים ירוצו מזה לזה רק דגם רחוקים זה מזה או שהאחד עליון כו' מותר ומביא סילון של חרס או של אבר הוא של עופרת ומניח קצה אחד בעליון וקצה השני בתחתון, ולמאן דפוסל בחבור קטפרס מוקי לה שמעמיק ראש העליון בקרקע ומניח ידו תחתיו כו', פי' אם המים הבאים בסילון הם מועטים ואין בהם שיעור שפ"ה, מניח ידו בקצה התחתון לעצור המים עד שיתמלא הסילון מים ואח"כ מסיר ידו ונתחברו המקואות בשיעור שפ"ה, ואף שהמים באו דרך הסילון המקבל טומאה, אין בזה חשש מפני שמחוברים למקוה שלמה. ואיכא מאן דמוקי לה בסילון מחובר לקרקע ואינו מקבל טומאה. ומה שאמר אפי' כשערה פי' אפי' חבורן הוא חבור נגיעה בעלמא ואין המים רצין מזה לזה כהשקה בעלמא בשערה אחת דבוקות זו לזו מותר והטובל יטביל בעודן מחוברות,

ואיכא מאן דמוקי למתניתין בחבור שאוב לכשר ויוטהר השאוב אף אם יופסק אח"כ חבורן כדלעיל במ"ג, וגם יש אומרים דבשאוב לכשר לא בעינן כשפ"ה ודי בשיעור מים כשערה:

ממלא בכתף כו', דמקוה שלמה לא תפסל ע"י רביית שאובים וגם השאובין נטהרו בבואן למקוה כשרה, ואף מאן דפוסל לקמן פ"ז בנתן סאה ונטל סאה יותר מרובו הכא מודה מפני שלא החסיר בידיו את מי המקוה ומעצמן ירדו למטה:

מ"ט כותל שבין שתי מקואות שנסדק לשתי, היינו בכל שטח גובה הכותל מלמעלה למטה אף שהוא סדק כ"ש מצטרפים שני המקואות דכל המים מחוברים יחד ואם יורקו המים מאחת תבא לשם מן השנים:

לערב, שנסדק ברוחב הכותל אינו מצטרף מפני שחלק המים שתחת הסדק אינן מחוברים למקוה השניה ובעינן חבור כשפ"ה:

ר' יהודה אומר חלוף הדברים, דכשנסדק לערב יפול חלק הכותל שלמעלה מן הסדק ולכן נחשבו כמחוברים והלכה כת"ק:

נפרצו זה בתוך זה, היינו שמחוברים למעלה וחבורן מגולה לאויר בין אם היה ע"י פרצה שלמעלה או שעלו המים על כותל המפסיק די ברום המים כקליפת השום על רוחב כשפ"ה:

מ"י האביק שבמרחץ, פירש הרמב"ם שהאביק הוא כלי מתכות כמין קדירה עומדת בתוך האמבטי שהיא מקוה כשרה והמים שבתוך האביק שאובים [ואפשר שעשיית האביק הוא להסיק אש מתחתיו ועל ידו יתחממו מי האמבטי] ונוגעים מלמעלה מי המקוה עם מי האביק אם האביק באמצע ומי המקוה מקיפין אותה מכל צד נחשבו כמעורבים ופוסל מקוה החסרה ממ"ס, ולכן אם בעוד שלא היו שם מ"ס נפסלו כל מימי המקוה לא מהני אח"כ השלמתן למ"ס. ודוקא אם האביק מחזיק שלשה לוגים או יותר:

ואם הוא מן הצד אינו פוסל ע"י מגע מימיו דשאוב מן הצד אינו פוסל: וחכ"א אם מקבלת כו', בין אם האביק באמצע או מן הצד אינו פוסל רק כשמשוקע בקרקעית המקוה ומים הראשונים הבאים למקוה ירדו לאביק ואין החזקת מים באמבטי עד שיחמלא האביק אז פוסל, אבל אם מקבלת האמבטי רביעית שאוגני האביק הם למעלה מעט מקרקעית המקוה אינו פוסל: ראב"צ אומר אם מקבל האביק כ"ש פסול, מפני שאם ינטל האביק ישאר האמבטי חלולה בקרקעיתם ויגרו מימיה חוצה ונמצא שהוחזקו מי המקוה ע"י כלי המקבל כ"ש ונפסלו כולם, ופסק הרמב"ם כת"ק:

והר"ש והרא"ש פירשו דאביק הוא כלי קטנה ובתוכה ברזא להריק מי האמבטי לחוץ ואם הוא באמצע אזי כל מי האמבטי גרורים ונשענים על גב הכלי ולכן אף ביש שם מ"ס ואף אם האביק לא יחזיק שלשה לוגים כל המים פסולים שחיזוקם הוא ע"י כלי ודינן כשאוב ואם האביק מן הצד ואינו סמוך לשוליו וישאר במקוה רוב מ"ס שאינן גרורים ע"ג כלים המקוה כשרה. וחכמים פליגי ומקילים דגם אם ישאר במקוה רק רביעית מים שלא יגרר על ידי האביק כשר. וראב"צ מחמיר דאף אם האביק מן הצד פוסל כל היכא שלא ישאר באמבטי ארבעים סאה שלמים שלא יוגררו על ידי האביק:

מי"א המטהרת שבמרחץ כו', הר בריכת מים הנמצאים במרחץ כדי לטהר ולרחץ גופן ולפעמים הם שתי בריכות סמוכות זו לזו אחת גבוהה מחברתה והם בשפוע זו תחת זו ונקב בעליונה ומלאה כשרים ותחתונה מלאה שאובים, אם יש כנגד הנקב כו', ואף דשאוב מן הצד כשר הכא שאני שאם יורק המים מעליונה יבאו שם מתחתונה ולכן חשבינן להו כמעורבים וכ"ש אם השאובים בעליונה ודאי פוסלים שימהרו לרדת אם יורקו מי התחתונה:

כמה יהא בנקב כו' אחד משלש מאות ועשרים לבריכה, של מ"ס. שחלק ש"כ ממ"ס הם שלשה לוגים שהסאה כ"ד לוגים ובמ"ס נמצא תשע מאות ששים לוגים, ולפירוש הרמב"ם זה השיעור הוא דבעינן שיבאו בבת אחת שלשה לוגים ואם הנקב גדול אשר במשך ש"כ רגעים קטנים יצאו לחוץ כל מי הבריכה על ידי נקב כזה אז נראה שיבאו שם שלשה לוגים בבת אחת ברגע קטן. ואם הבריכה היא של כ"ס בעינן נקב שיצאו מי הבריכה בשיעור ק"ס רגעים קטנים. והרא"ש פי' דמשערינן הנקב בכל שטח עובי הכותל ששם הנקב עד דופן שכנגדו ואם בשטח זה ימצא שלשה לוגים פוסל, דשטח המחזיק שלשה לוגים הוא טפח על טפח על רום שני טפחים וחצי חומש אצבע, ולכן אם יש בשטח המים שעד דופן השני טפת בעינן שיהא הנקב טפח על רום שני טפחים וחצי חומש אצבע, ואם יש בשטחו שעד דופן השני שני טפחים וחצי חומש אצבע בעינן שיהא בנקב טפח על טפח וכל כה"ג:

ור"א אומר כו', דסובר ר"א דאף שהמים נראים כמעורבים כל היכא שלא באו לשם להדיא אינן פוסלים:

פירוש הארוך:

מ"א כל המעורב כו' חוררי המערה וסדקי המערה כו' כמה שהם, בר"ש שלפנינו איתא ע"ז נקובים כשפופרת הנוד, ונראה דט"ס הוא וצ"ל נקובים כל שהוא, [והיה בר"ת כש"ה וטעה והעתיק כשפופרת הנוד], וכ"ה ברמב"ם ורא"ש וברע"ב וגם התוי"ט לא הזכיר

שהרע"ב חולק בזה עם הר"ש וגם בב"י וש"ע סעיף נ"ח לא הזכיר מחלוקת בזה ולכ"ע די בחורי המערה וסדקי המערה בחבור כ"ש. ויש להבין החילוק מפני מה כאן התירו בנקב כ"ש ולעיל גבי פרסת החמור המעורבת להמקוה השנוי בפרק הקודם אמרו ע"ז בתוספתא דבעינן כשפופרת הנוד וכן גממיות הסמוכות למקוה הצריכו כשפ"ה לעיל וכ"פ הרמב"ם רפ"ח מה"מ והש"ע בסעיף נ"ז ובמה עדיפי הנך חורי: המערה דמטהרינן בחבור כ"ש. והרמב"ם כתב הטעם שהוא מכלל המקוה יחשב וכ"כ הש"ך בס"ק קכ"ה, ואינו מובן מה הוא. ולכאורה היה נראה לומר דחורים וסדקים אינן מחזיקים מים לעצמן וכשיהיו מים בתוך המקוה אז יהיו גם בהם מים ולכשייבשו מי המקוה או ישאבו מימיו יקלחו גם מים הטמונים בחורים לתוך המקום דאין להם שטח בית קבול לעצמן, משא"כ גבי גממיות ופרסת חמור יש להן בית קבול בפני עצמן וכשייבשו מי המקוה אפ"ה מימיהן לא יבצרו ולכן נחשבו בפני עצמן ובעינן בהו כשפ"ה, ולכן גבי עוקת המערה דלקמן שהוא בחפירה תחת המקוה פי' ר' יהודה ג"כ דאם אינה מעמדת מים לעצמה ה"ה כמקוה והיינו ג"כ דבית קבול דידה לא נחשב כבית קבול בפ"ע מפני דכשיטבול בתוך המקוה תשבר המחיצה שביניהם ונחשבים כאחת, אף דשם בהריק מי המקוה ישארו המים בהעוקה מ"מ מאחר שע"י הטבילה תשבר המחיצה נחשבים כאחת וגם כאן בחורי המערה שמימיהן אין להן החזקה בפ"ע לכן נחשבים כאחת. אך זה יתכן לפי' הרמב"ם לקמן גבי עוקת המערה, אבל הר"ש והרא"ש פירשו לקמן דעוקת המערה היינו שוקת שבסלע שקבעו ולבסוף חקקו הסמוך למקוה ומה שאמר ר' יהודה אם אינה מעמדת עצמה פירושו דכשיש במקוה מ"ס יגיעו לעולם המים להעוקה אז לא בעינן כשפ"ה א"כ לדעתם אין הדבר תלוי בהחזקת מים לעצמן שיהא בית קבול שלהן חשוב בפ"ע. ונראה דגם לדידהו יש לומר דחורי המערה שאין להם בית קבול חשיב בפ"ע שאינן מחזיקים לעצמן לעולם די להם בחבור כ"ש באופן שאף אם יהיה מ"ס בתוך המקוה לא יגיעו המים לחורי המערה מ"מ כיון שעתה כשהמקוה מלאה ויש בה יותר ממ"ס מימיה מתערבים עם המים שבחורים שאין להם החזקה בפ"ע נחשבו כמקוה, אבל בשוקת שבסלע שמימיה יש להם בית קבול בפ"ע אז בעינן חבור כשפ"ה וכשאינה מעמדת מים בפ"ע שבכל עת שיהיה שם ארבעים סאה במקוה יגיעו מימיה להשוקת די בחבור כ"ש וכן בגממיות ופרסת חמור שיש להן בית קבול בפ"ע דינן כשוקת שבסלע שהיא עוקת המערה וכמשי"ת. עוד יש לומר החילוק בין חורי המערה לגממיות ופרסת חמור, דמים שבחורים אינן גלויים לחוץ ומימיהן מכוסים ואין להם מוצא בפ"ע כ"א לחפירת המקוה, [וכן עוקת המערה לפי' הרמב"ם, רק מפני שיש שם כותל מפסיק

הצריכו שיהא הכותל רפה עד שישבר בטבילתן בו], אבל גממיות ופרסת חמור וכן שוקת שבסלע מימיה גלויין לחוץ ויש להן מוצא בפ"ע ולכן בעינן בהו כשפ"ה, ואפ"ה אם אין המקוה מעמדת מים לפי' הר"ש והרא"ש שלעולם במ"ס יגיעו מימיה עד השוקת די בחבור כ"ש. עוד יש לומר דחורי המערה מימיה באים ממי המקוה ולא באו שם ממקום אחר וגם אין להם דרך שיבאו שם מים כ"א ממי המקוה, [וכן עוקת המערה להרמב"ם כנ"ל] משא"כ גממיות ופרסת חמור ושוקת שבסלע מימיה יכולים להיות ממי גשמים הבאים לשם שלא ממי המקוה ולכן בעינן בהו כשפ"ה, ולא נתבארו הדברים בדברי הפוסקים, לכן נראה לדעתי להחמיר ככל הפירושים דלא מקילינן בחורי המערה להכשיר בחבור כ"ש כ"א שאין להן בית קבול לעצמן עד שבהריק מי המקוה יורקו גם מים שבחורים ושמימיה יהיו ממי המקוה עצמן ולא יהיו מימיה גלויים לחוץ:

ב וטעם פלוגתת הר"ש והרא"ש עם פי' הרמב"ם בעוקת המערה שלכאורה פי' הרמב"ם הוא יותר מרווח וגם הרע"ב פי' כן ולמה נטו מזה, הוא מפני שהר"ש והרא"ש המה ראו בדברי התוספתא המובא בר"ש ספ"ה בדין גממיות המערה ופרסת דגלי בהמה שסיים ע"ז בתוספתא ר' יהודה אומר הרי הן כעוקת המערה, ושם לא יתכן פי' הרמב"ם שאינן תחת חפירת המקוה רק סמוך להן בצד המקוה ולכן פירשו דגם עוקת המערה היא כתחתונה נהרסה חמור כו' שהיא סמוכה למקוה מן הצד ולכן פירשו דאינה מעמדת עצמה היינו כשיהיה במקוה מ"ס יגיעו מימיה להשוקת שהיא העוקה ולדעתם גם בדין גממיות ופרסת חמור יהיה הדין כן דאם בכל עת שיגיע מימי המקוה למ"ס יהיו מחוברים לגממיות די בחבור כ"ש וגם שם ר"י לא בא לחלוק רק לפרש כמו שבא לפרש במשנתנו בדין העוקה, אך לשון התוספתא גבי גממיות מוכיח שבא שם לחלוק כו' והרמב"ם יאמר דבתוספתא דברי ר' יהודה יתפרשו ג"כ דהרי הן כעוקת המערה היינו אם כותל הגומא המפסיק בינה להמקוה וכן כותל פרסת חמור המפסיק, אם אינה מעמדת עצמה, היינו שאם יטבלו בתוך הגומא יפול כותל המפסיק בינה לבין הגומא או להפרסת חמור אז נחשבו כאחד ודי להם בחבור כ"ש, ואפ"ה הוא ז"ל בחבורו רפ"ט לא הביא דברי ר"י רק על דין העוקה לא על דין גממיות ופרסת חמור שסובר דשם ר"י לא בא לפרש רק לחלוק דחכמים לא הודו לר"י כ"א בדין העוקה שמימיה הם תחת חפירת המקוה ומימיהן הם ממי המקוה עצמן ואינן מגולים לחוץ כנ"ל באות א' אז אמרינן דאם כשיטבול יפול כותל המפסיק נחשבים כאחת, משא"כ בגממיות שמימיהן נבדלים בפני עצמן ואינן ממי המקוה גם אם כשיטבול יפול הכותל אפ"ה לא נחשבו כאחד והלכה כר"י בהא דעוקה לא בהא דגממיות וכ"נ מדברי התוספתא דשם ר"י לחלוק בא כאמור, והפוסקים

לא הרגישו במחלוקת זו בין הר"ש והרא"ש להרמב"ם רק בש"ע בסעיף נ"ט סתם בדין העוקה כהרמב"ם שכן הוא פשט המשנה. ונראה ודאי דגם הר"ש והרא"ש יודו בדין עוקת המערה כפי שציירה הרמב"ם שכותל המפסיק יפול שדי בחבור כ"ש דלא גרע מחורי המערה כמ"ש באות א' דכל יפוי כח של חורי המערה נמצא גם בעוקת המערה לפי ציור הרמב"ם ז"ל רק שהם חידשו להקל בגממיות ובשוקת שבסלע דאם בכל עת שיהיה מ"ס יגיעו המים להגממיות די בחבור כ"ש אף שיש להם החזקה בפ"ע והרמב"ם לא הודה בזה, ולהלכה בחורי המערה וסדקי המערה ע"פ אופנים שנת"ל בסוף אות א' לכ"ע די בחבור כ"ש, וגממיות הסמוכות למקוה וכן פרסות בהמה הסמוכות למקוה בעינן כשפ"ה אף אם יטבול בהן יפלו כותליהן אפ"ה לא נחשבו כאחד ולא קי"ל בהא כר"י לפי דעת הרמב"ם ז"ל:

ולהר"ש והרא"ש אם לעולם כשיהיה בהמקוה מ"ס יגיעו מימיה עד הגומא או הפרסה וכן שוקת שבסלע הסמוך למקוה אם לעולם כשיהיה בהמקוה מ"ס יגיעו מימיה עד השוקת די בחבור כ"ש, והש"ע לא הביא דעתם בזה, ועוקה שהיא תחת חפירת המקוה אם כשיטבול בהמקוה יפלו כתלים המפסיקים בין המקוה לעוקה שתחתיה, די בחבור כ"ש לפי דעת הרמב"ם והרע"ב וגם הר"ש והרא"ש מודים בזה וכן סתם בש"ע והכי קי"ל דכ"ה פשט המשנה:

(פסקא ב) שם במשנה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא, כתב הש"ך בס"ק קכ"ז דבכ"ע שמטבילים במקוה חסר בצד שלם צריך שיהא גוף הנטבל עולה כו' ובכלים אע"פ שמתכסים כולם במים כגון מחטים וצינוריות שהן קטנים אש"ה לא סגי בפחות מרביעית כן מוכח בש"ס ופוסקים ופשוט הוא עכ"ל. הנה דעתו ז"ל דאיך שיהיה הצירוף בין היכא דבעינן כשפ"ה בין היכא שדי בחבור כ"ש בכ"מ בעינן לכלים קטנים שיעור רביעית, שהרי הוא רשם דבריו שם אהך פסקא דאם אינה מעמדת עצמה שדי בחבור כ"ש כמ"ש הש"ע ורשם ע"ז הש"ך דפחות מרביעית לא שני ומה דפשיטא מלתא למרן חש"ך ז"ל מבעיא לי טובא ולדכתי לא מוכח כן בש"ס ופוסקים כמו שאבאר. הנה בזבחים כ"ב ע"א על הך משנה דלקמן פ"ז נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו, אמרו שם אמר רב פפא אם קדח בו רביעית מטבילים בו מחטים שלמציות: הואיל ומהכשירא דמקוה אתיא, ופירש"י אם קדח רביעית בדופן המקוה והמים נמשכים שם ואע"פ שנתמעטו המים ואין מעורבים מי המקוה באותה קדיחה ע"כ, הנה מבואר פירושו שאם ממי מקוה רביעית למקום אחר אף שאינו מחובר כלל למי המקוה מותר להטביל בו כלים קטנים מפני דאתי ממקוה שלמה, וכן מבואר שם להדיא בתוס' ד"ה קודח מתוכו

כו' שפירשו שם דאם נטל ממימי הכיור בכלי קטן כשרים לקדש מפני דאתו מכלי גדול, שבכיור יש שם כשיעור לקדש ארבעה כהנים וכתבו וכה"ג לקמן אם קדח בו רביעית מטבילים מחטים דמהכשירא דמקוה אתי ובקונטרס לא פי' כן עכ"ל, דעתם להשיג על רש"י שפי' גבי הא דכיור דקדת מתוכו היינו אם הכלי קטן מחובר להכיור אז מותר לקדש ממנו והם פירשו דגם אם נטל בכלי קטן בפני עצמה מותר לקדש מפני דהמים אתו מכלי גדול, ולזה הביאו ראיה מהא דאם קדח בו רביעית במקוה דמטבילים שם שפירושו אף אם אינו מחובר כלל למי המקוה אפ"ה מותר להטביל בו וכמו שפירש"י עצמו כאמור וככה יתפרש גם הא דכיור וכ"כ הכ"מ בפ"ה מה' ביאת מקדש הי"א שכן דעת התוס' בהא דכיור וכד' הרמב"ם שם ושכן דעת הראב"ד שם יע"ש, והתוס' דימו לזה הא דקדת רביעית דמקוה א"כ מבואר הוא שדעת רש"י ותוס' דרביעית מים שבאו ממקוה שלמה אף שאינן מחוברים כלל למי המקוה מותר להטביל בהן מחטים קטנים. ואף דבנזיר ל"ח ע"א אמרו דרביעית דמקוה בטולי בטלוה וכמ"ש רש"י גם בפסחים י"ז ע"ב היינו אם לא אתו ממקוה שלמה רק שנקוה רביעית מים ממי גשמים דמן התורה מותר להטביל בה כלים ואת זה בטלו חז"ל, אבל היכא דאתי ממקוה שלמה לא גזרו ע"ז ומותר להטביל בה גם מדרבנן, דזה פשיטא דר"פ לא איירי בהכשר טבילה שמן התורה דסגי ברביעית דא"כ גם אם לא בא מהכשירא דמקוה מותר כמבואר בפסחים י"ז שם וע"כ דכאן באתי מהכשירא דמקוה מותר אף מדרבנן, וזה שסמכו ד' ר"פ הכא בזבחים דדומה לדין דקודח מכיור האמור שם, אך לפירש"י אינו דומה להא דכיור דשם בעינן לדעתו מחובר לכיור. ומה שלא רצו רש"י ותוס' לפרש דר"פ דאיירי באם הרביעית מחובר למקוה כשפ"ה וקאי על נתן סאה ונטל סאה שפירש"י שם דאיירי במי פירות וקמ"ל ר"פ דאף שמקצת מי המקוה הם ממי פירות אפ"ה מטהר גם ברביעית המחובר אליו מפני שרש"י סובר דגם אם לא היה נותן המקצת מי פירות תוך המקוה והיה נותן ונוטל קצת תוך הרביעית המחובר למקוה ג"כ יתכשר מפני התחברותו למקוה שלמה דלכן פי' שם מה דאמר ר"ל לרביעית אינו משלים דהיינו רביעית של נט"י ולא פי' על רביעית שבצד המקוה דשם לא איכפת לן באמת גם בנתן ונטל קצת כו', אך אכתי הוי מצי לפרש דר"ל דאיירי ברביעית שאינו מחובר למקוה ודאתי מהכשירא דמקוה דאז אם נתן קצת מי פירות ונטל מן הרביעית דפסול. ונראה דמיאן לפרש כן דא"כ הו"ל להקדים בש"ס דר"פ בביאור דר"ל וממה שקבען אח"כ מוכח דר"ל לא איירי בהכי רק ברביעית דנט"י, ובהכי יתיישבו גם דברי התוס' שם ד"ה לרביעית כו' שכתבו שהיה נראה לפרש דר"ל דאיירי ברביעית דמקוה, אך א"א לומר כן דבימי ר"ל בטלו רביעית

דמקוה ואכתי הרי אפשר לאוקמה באתו מהכשירא דמקוה וע"כ דא"א לומר כן דא"כ הו"ל להקדים דר"פ בתוך פי' דברי ר"ל, ובזה יתבאר שאין לפרש בד' רש"י דר"פ קאי על רביעית שבדין התורה ומה דבעי ר"פ מהכשירא דמקוה מפני דקאי על ונטל קצת מי המקוה ונתן מי פירות ובזה ברביעית עצמו לא יתכשר מה"ת דא"כ הו"ל לפרש כן גם בד' ר"ל במה שאמר לרביעית אינו משלים היינו ברביעית עצמו דכשר ע"פ ד"ת ושם יפסלו קצת מי פירות אם נטל מן הרביעית כו' וע"כ מה דלא פי' כן הוא מפני דבימי ר"ל כבר בטלו רביעית דמקוה כמ"ש התוס' וא"כ גם דר"פ א"א לפרש כן דבימיו כבר בטלו רביעית של דין תורה שהיה אחר ר"ל, וע"כ דרש"י ותוס' מפרשים דר"פ דלא איירי כלל בתערובות מי פירות רק ענין אתר השמיענו דבאתי מהכשירא דמקוה מותר להטביל ברביעית אף בלא התחברות למי מקוה ואף מדרבנן מפני דאתי מהכשירא דמקוה:

ב אכן פירש"י ותוס' בזבחים אינם מוסכמים דמה שפי' רש"י בדברי ר"ל דלרביעית אינו משלים היינו ברביעית לנט"י דפסול במעט מי פירות, הרי רש"י עצמו כתב בברכות נ' ע"ב דמי פירות כשרים לנט"י הובאו דבריו בב"י וש"ע או"ח סימן ק"ס [ולא הרגישו שם שדברי רש"י דזבחים סותר זה], וגם מה שפי' בד' ר"פ דאם קדח רביעית כשר אינו מוסכם דהרי הרמב"ם והטור ש"ע לא הביאו זה לטהר ברביעית בלתי צירוף וחבור למי המקוה, ולא עוד אלא שהרא"ש כתב להדיא להיפך גבי מחט שהיא נתונה על מעלת המערה דמוליך ומביא במים בסימן כ"ג שכתב הרא"ש ובלבד שלא יחלש הגל דאז לא היה מטהר אם אין בו מ"ס הביאו הרמ"א בסעיף נ"ז [ועמש"ל בזה בפ"ה מ"ד ומ"ו], והרי שם מהכשירא דמקוה קאתו ואפ"ה אינו מטהר בלתי חבור למי המקוה, וגם כי דברי המשנה דלעיל פ"ה בגל שנתלש ובו מ"ס ונפל על האדם ועל הכלים שפסקו כן הרמב"ם והטוש"ע דבעינן מ"ס בגל כמש"ל סותר ד' רש"י ותוס', ואף דשם איירינן בזוחלים והגל מטהר בזוחלים דכך הוא דרך חיותו, הרי הדברים ק"ו דאם הגל שמטהר בזוחלים והוי קצת דינו כמעין אפ"ה אינו מטהר פחות ממ"ס מפני שנפסק ממקורו כמש"ל בשם האשכול וכהש"ך בסק"ל אף דאתי מהכשירא דמקוה א"כ מכ"ש רביעית ממי מקוה שנפסק ממקורו לא יטהר פחות ממ"ס, ואף ר"ת דסובר דגל מטהר כלים בכ"ש הוא מפני דסובר שדינו כמעין לגמרי כנ"ל אבל במי מקוה לא עלה על דעת שום פוסק לטהר בלתי חבור פחות ממ"ס ובאמת ד' המשנה דגל שנתלש ובו ש"ס קשה להולמן לפ"ד רש"י ותוס', ואפשר לדחוק ליישב לדעתם דר"פ איירי באופן שכאשר קדח מי הרביעית והיו בגומא בפ"ע היו מחוברים למי המקוה ואח"כ נתמעטו המים משיעור שיגיע עד הגומא ההיא אז הכשיר ר"פ מפני שגם בעת שהיו בגומא בפ"ע היו עדיין מחוברים למקוה

לכן גם אחר שנפסקו דינן כמקוה וכן מורה לשון רש"י שכתב שם ואע"פ שנתמעטו המים כו' משא"כ בגל שמעת שנתלשו המים ממקורן לא היו מחוברים למי המקוה לכן בעינן בהו מ"ס, או דנימא דר"פ לא אמר כ"א שקדח לתוך דופן המקוה לא בהומשכו על פני שטח הארץ או שיאמרו דגם גבי גל לא בעינן מ"ס לכלים כדר"ת, רק שר"ת פי' מפני שהים הוא מעין והמה יאמרו דגם במקוה הדין כן, והרבותא בגל שמטהר בזוחלין, אבל כ"ז דוחק גדול דמנא ליה לר"פ חלוקים אלו, וביותר לפי פי' התוס' שהשוו דין זה לדין קדח ממי כיור משמע דאף שנפרדו לגמרי ממי המקוה הותר לטבול בהם כמו בדין מי כיור, ועוד קשה לדעתם דברי הש"ס בנזיר ל"ת שהקשו והאיכא רביעית דמקוה ומשני דבטולי בטלוה ולדידהו אכתי ימצא דין רביעית בקדח ממי מקוה, ואיך שיהיה הפוסקים כולם לא הודו לרש"י ותוס' בזה וראיתי בראב"ד בבעה"נ פ"ו הובא קצת דבריו בב"י בריש הסימן, שפי' ד' הש"ס האלו שר"פ איירי באם המים שקדח מעורבים למקום כשפ"ה אפ"ה בעינן בהו רביעית דוקא דבבציר מהכי ליכא שיעור טהרה, והשמיענו ר"פ דאף אם מי המקוה היו באופן שנתן סאה ונטל סאה ואח"כ משך מהן רביעית ומחוברים כשפ"ה כשר דמהכשירא דמקוה קאתי והוא פי' להך דנתן סאה ונטל כו' היינו שנתן שאובים דכשר עד רובו וע"ז אמר ר"ל שם דלרביעית לא מהני היינו ברביעית דמקוה המחובר כשפ"ה למקוה ואם נתן לשם שאובים ונטל נפסל, והוכיח מזה דרביעית המחובר כשפ"ה למקוה ונתן לתוך הרביעית מעט מים שאובים ונטל מקצת אז פסול לטבול בו שאובים:

לא יתבטלו ברובן כ"א בשיעור מקוה של ארבעים סאה ולא בשיעור רביעית אף שמחובר כשפ"ה והיינו בנחסר שיעור הרביעית ע"י שנטל ממנו כמשי"ת ולכן דוקא באם המקוה כולה היתה באופן זה שנתן ונטל כשר אבל ברביעית לחוד המחובר למקוה כשפ"ה פסול בנתן לשם שאובים ונטל קצת מרביעית, אלו הם דברי הראב"ד שם, ויתכן שכך הבינו הפוסקים כולם ד' ר"פ, ונראה שמזה הוציא הש"ך דבריו שכתב דמוכח בש"ס ופוסקים דבעינן רביעית בחבורן למי המקוה, אבל אכתי לא יצא י"ח בזה דהראב"ד סיים שם דכל אלו השנויין במשנתנו שדי להם בחבור כ"ש היינו חורי המערה כו' לא בעינן בהו ג"כ רביעית שדעתו שם דכמו דמחולקים הם לענין חבור שדי בכ"ש כמו כן לא בעינן בהו רביעית מפני דנחשבו כמי מקוה עצמה והב"י לא העתיק סוף ד' הראב"ד וא"כ לא צדק הש"ך במה שרשם דינו על היכא שדי בחבור כ"ש דאז גם להראב"ד לא בעינן רביעית כמבואר להדיא בדבריו וגם הרמב"ם בפי' המשנה כתב להדיא על הך דחורי המערה ואפי' היו המים ג"כ אשר בהם כל שהוא כו', ונראה דעתו דאף בעוקת המערה דבעינן

חבור כשפ"ה אפ"ה לא בעינן מים רביעית וכ"נ מדבריו בחבורו רפ"ח מה"מ, ובאמת אף לפי' הראב"ד בהך דזבחים אין הכרח דבעינן מים רביעית דנוכל לומר דמה שאמר ר"פ אם קדח בו רביעית לאו דוקא נקט רביעית ועיקר דר"פ הם להורות דאף שבמקוה היו שם שאובים אפ"ה מתכשר בנמשך ממנו לדופנו בחבור כשפ"ה. ומה דנקט רביעית הם סגנון דברי ר"ל שהזכיר בדבריו רביעית ור"ל נקט רביעית לרבותא דאף בהיה שם רביעית נפסל אם נתן שם שאובים ונטל. עכ"פ אף להראב"ד דסובר דר"פ דוקא נקט רביעית מודה הוא דהיכא שדי בחבור כ"ש לא בעינן במימיו רביעית:

ג גם ד' הראב"ד ז"ל צריכין עיון ודקדוק שהוא ז"ל נמשך אחר פירושו בד' המשנה דלקמן בנתן סאה ונטל סאה דהיינו שנתן לשם שאובים וכן דעת הרמב"ם פ"ד ה"ז ומבואר לפי"ז בד' ר"ל דשיעור רביעית לא מהני בנתן קצת שאובים לתוכן ונטל מקצת מים כאמור, אבל לא זכיתי להבין זה דאיך יתכן דין זה והרי גם אם היה כל הרביעית כולו מים שאובים יכשר לטבילה ע"י חבורו למי המקוה כשפ"ה כמבואר בכמה משניות ובמ"ג בפרקין דמקוה של כ' סאה מים שאובים שנתערבה ונתחברה לכשר נכשרה ואדרבה חבורו של שאוב לכשר קיל יותר לפ"ד ר"ש לקמן מ"ח שדי בחבור כחוט השערה כמשי"ת בעז"ה, ומה לי מקוה של כ' סאה שאובים או רביעית שאובים בודאי גם רביעית שאובים יכשרו בחבורן כשפ"ה למקוה שלמה ואיך אמר הראב"ד ברביעית מי מקוה המחוברים למקוה כשפ"ה דאם נתן לשם קצת שאובים שנפסלו ואף אם כולם שאובים כשרים ע"י חבור כשפ"ה, ואם רביעית שאובים לא יוכשרו בחבור כשפ"ה למקוה איזה שיעור יש להכשיר השאובים בהתחברותן למי המקוה, ולומר דבעינן דוקא מ"ס שאובים זה לא ניתן להאמר דהרי מבואר במ"ג דגם כ' סאה שאובים כשר בתבורן למקוה, ולא זכיתי לעמוד על דברי קדשו בזה וגם הב"י העתיקו בסתמא:

ואולי נוכל לומר בכוונת דבריו דאיירי כאן שהיה שיעור מקוה מצומצמת של מ"ס עם שיעור מים של הרביעית שקדח ממנה דמצטרפים יחד להשלים שיעור מ"ס ומועילים זל"ז דהרי יש בחבורן כשפ"ה, וע"ז אמר הראב"ד דאם נתן מקצת שאובים בתוך הרביעית ונטל ממנו מעט לא נבטלו השאובים בתוך הרביעית שהחסיר ממנו ואף שאין השאובים פוסלים את המקוה ולא את הרביעית מפני שאין בהן ג' לוגים אבל אינן משלימים את השיעור ואסור לטבול גם במקוה הגדולה דאין כאן מ"ס, ואם היה נותן ונוטל בתוך מקוה הגדולה היה מותר לטבול גם בקטנה היינו ברביעית שקדח כאמור דנבטלו השאובים עד רובן משא"כ בשיעור הרביעית אף שמחובר למקוה לא נבטלו השאובים בתוכו אם החסיר ממנו אח"כ, אבל דוחק גדול הוא להעמיס כן בדבריו וגם בד' ר"פ בש"ס, ואם נבא

ליישב ד' ר"פ ע"פ דרך הראב"ד מוטב לומר דר"פ איירי שם במי פירות לא בדין שאובים דבזה א"ש מה דאמר ר"ל שם דלרביעית אינו משלים ופירשה ר"פ בנתן סאה כו', והיינו דרביעית המחובר למקוה כשפ"ה ונתן לשם מי פירות ונטל ממנו מעט אסור להטביל בתוך הרביעית מפני דנחסר שיעור רביעית ואז אינו מבטל את המי פירות, דמי פירות עצמן כמו שהן אם יתחברו למקוה כשפ"ה אסור להטביל בהן דעירוב מקואות אינו מועיל במי פירות כדמוכח לקמן פ"ז, ולכן גם אם נתערבו מעט בתוך הרביעית ונחסר מעט מהרביעית אין בו כח לבטל את המי פירות ונפסל הרביעית להטביל כו משא"כ אם נתן סאה ונטל סאה בתוך המקוה נכשרה עד רובה גם אם נתן מי פירות, והשמיענו ר"פ שאז אם קדח רביעית ממנה מותר להטביל בתוך הרביעית אף שיש בתוכו חלק מי פירות דמהכשירא דמקוה קאתי, ואם היה הרביעית בשלמות אף אם היה מערב בתוכו קצת מי פירות לא תפסל דיפה כח הרביעית לבטל המי פירות דהרי מחובר הוא למקוה כשפ"ה, וזהו דרך נכון בד' הש"ס דזבחים, ואף שכתבתי לעיל שרש"י ותוס' לא רצו לפרש כן מפני שאם הרביעית מחובר למקוה כשפ"ה אין חשש אם נתן מי פירות ונטל כו' מ"מ אין זה מוכרח, ולפי דרכו של הראב"ד נוכל לומר כן דרביעי' המחובר יופסל במי פירות מפני דמי פירות עצמן לא מהני להו חבור למקוה אבל לפרש ד' הש"ס בשאובים כפי' הראב"ד קשה להולמם, וגם להרמב"ם שפי' לקמן בפ"ז הך דנתן סאה ונטל כו' דאיירי בשאובים מ"מ גם במי פירות איירי רק דהרמב"ם אוקמה גם בשאובים דכן מוכח ביבמות פ"ב אבל גם במי פירות איירינן שם והך דזבחים ע"כ יתפרש במי פירות לחוד דשאובים יתכשרו ברביעית כולו שאובים בהתחברן למקוה כשפ"ה כמש"ל:

ד ויתבאר מזה לפירושנו ע"פ דרך הראב"ד ארבעה דברים שלא זכרו הפוסקים, א) דמקוה שלמה אף אם נתן שם מי פירות ונטל עד רובו וקדח ממנה רביעית בצדה ומחובר כשפ"ה כשר להטביל שם. וזה נראה דגם הפוסקים מודים לזה ולא זכרו מרוב פשיטותו, ב) דרביעית מים המחובר כשפ"ה למקוה גם אם נתן שם מעט מי פירות הרביעית מבטל את המי פירות וג"ז נראה שהפוסקים מודים לזה ודין פשוט הוא, ג) דאם נתן שם מעט פירות ונטל מן הרביעית מעט נפסל להטביל אף שמחובר כשפ"ה, ובזה נראה דהפוסקים חולקים כמש"ל שכ"נ מד' רש"י ותוס' דכל שמחובר למקוה לא יופסל ע"י מי פירות, ולפירושנו אם לא היה שם רביעית מתחלה והשלמו ע"י מי פירות ודאי פסול אף שמחובר כשפ"ה מכ"ש מהיכא דנתן ונטל, ד) דמים המחוברים למקוה כשפ"ה בעינן בהו דוקא רביעית כדברי הש"ך וכמ"ש שכן דעת הראב"ד רק שמדברי הש"ך נראה דאף היכא שדי בחבור כ"ש בעינן במים רביעית ובזה לא צדק הש"ך אבל

היכא דבעינן חבור כשפ"ה בזה דעת הראב"ד כהש"ך דבעינן במים רביעית, ואכתי גם לפירוש זה צ"ע בדברי הש"ס דנזיר ל"ח שמנה שם עשרה רביעיות והאיכא עוד רביעית דמקוה היינו מים מועטים המחוברים למקוה כשפ"ה דבעינן בהו רביעית שלא בטלוה חז"ל וצריך לומר דמפני דאין הכשרו בפ"ע רק ע"י חבורו כשפ"ה למקוה לכן לא חשב להו בכללי רביעית וזה דוחק, ובאמת כבר כתבתי לעיל באות ב' דגם לפי' הראב"ד וכן לפירושנו דר"פ איירי בנתן סאה מי פירות אין ראיה דבעינן רביעית דמה שאמר ר"פ אם קדח רביעית הם סגנון דברי ר"ל ור"ל נקט רביעית לרבותא כמש"ל, ויש להוסיף דברים דר"ל דוקא נקט רביעית דאז אינו משלים בנתן שם:

מי פירות ונטל משם מים אבל אם לא היה שם רביעית גם אם לא נטל משם מים רק נתן מי פירות נפסל כמש"ל דזה פשיטא דאם לא היה שם רביעית מתחלה נפסל במעט מי פירות דק"ו הוא, דמה אם היה שם רביעית ונתן בעת שהיה שם רביעית בשלמות נפסל כשנטל אח"כ מעט מים מפני שנחסר הרביעית א"כ מכ"ש כשלא היה שם רביעית נפסל בנתן אף שלא נטל, ולסגנון דברי ר"ל סיים ר"פ אם קדח רביעית כו', ובאמת בזה לא בעינן רביעית דוקא מאחר דאתי מהכשירא דמקוה ומחובר כשפ"ה, ועם כל זה יש לחזק ד' הראב"ד ז"ל דאם נימא דלא בעינן בהו רביעית א"כ למה פסל ר"ל בנתן ונטל דגם אם חסר שיעור רביעית הרי יש כאן שיעור טהרה מפני חבורו כשפ"ה למקוה ומה לנו אם אין בו רביעית למה לא יבטל את המי פירות הרי הוא כמקוה שלמה ולא יופסל ע"י מי פירות רק בשנוי מראה ומוכח דבעינן שיעור רביעית דוקא ולכן בהמעיט שיעורו לא יבטל את המי פירות אף שמחובר כשפ"ה, וא"כ לפ"ז נראה דבחורי המערה שדי בחבור כ"ש ושם מודה הראב"ד דלא בעינן רביעית לא יופסל ע"י מי פירות מעט דהרי יש בהן שיעור טהרה בלא רביעית, ואם נימא דלא כהראב"ד וגם היכא דבעינן כשפ"ה לא בעינן שם רביעית מים ואפ"ה סובר ר"ל דכל היכא שאין שם רביעית מים אין בכחן לבטל את המי פירות א"כ גם בחורי המערה שדי בחבור כל שהוא יופסל על ידי מעט מי פירות כל היכא שאין שם רביעית מים:

ח והנה להנחת הראב"ד דמים המחוברים כשפ"ה למקוה בעינן בהו רביעית דוקא היה אפשר לומר שזהו ענין רביעית דמקוה האמור בש"ס ואין לנו ראיה אשר מן התורה יוכשר רביעית לכלים בלא חבור למקוה שלמה, דכל יסוד דבר זה אשר מן התורה מותר להטביל כלים ברביעית לא נמצא בש"ס רק בג' מקומות הך דזבחים כ"ב ובנזיר ל"ח ובפסחים י"ז, והך דזבחים פירשה הראב"ד במחוברת למקוה כשפ"ה, והך דנזיר ל"ת שאמרו שם והאיכא רביעית דמקוה ומשני דבטולי בטלוה נמצא שם ברש"י כמה

פירושים אחרים דלא כוונו, כלל על הך רביעית לדין טבילת כלים, והך דפסחים י"ז שאמר ר"פ ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית דחזי להטביל בו מחטים כו' נימא ג"כ דר"פ איירי במחובר למקוה כשפ"ה כד' ר"פ דזבחים הנ"ל ואין לנו ראיה שרביעית לחוד יכשר מן התורה בלתי מצורף למקוה, אבל באמת ז"א דשם בפסחים לא יתכן לומר כן דר"פ אמר שם דלכן טהרו לר"ש משקה בית מטבחיא במקדש בקרקע מפני שטומאתן מדרבנן ולא גזרו ע"ז במקדש ולכן בכלים טמאים אף במקדש מפני שטומאתן מן התורה ובקרקע נמי לא אמרן אלא דהוי ביה רביעית כאמור, וא"כ הוכחת ר"פ דמפני דראוי לטבילה מן התורה ע"כ דאין מקבלים טומאה מה"ת אף בקרקע, וא"כ, אם נימא דלא הוכשר לטבילה מן התורה כ"א ברביעית המצורף למקוה כשפ"ה איך הוכיח מזה ר"פ דרביעית לחוד אינו מקבל טומאה מה"ת אולי גם ברביעית מקבל טומאה מן התורה ורק במצורף למקוה כשפ"ה שאז פשיטא שאינו מקבל טומאה מפני חיבורו למקוה אז מותר לטבול בו וע"כ לומר שד' ר"פ בפסחים נאמרו דגם רביעית לחוד כשר לטבילה מן התורה ומוכח מזה דאינו מקבל טומאה וכמו שפירש"י שם:

[1] עתה נבאר כמאן מהני רבוותא סובר רבינו הרמב"ם ז"ל, שכבר אמרתי לעיל דפי' רש"י ותוס' בהך דזבחים ודאי אינו מוסכם להלכה כנ"ל באות ב', וגם אם היה סובר כפי' הראב"ד למה סתם רפ"ח מה' מקואות כשכתב דין גממיות ופרסת חמור דכשרים בחבור כשפ"ה למה לא אמר דבעינן בהו רביעית, וגם למה לא ביאר דבהך רביעית אם נתן ונטל מקצת אינו מטהר הן כפירוש הראב"ד בשאובים או לפרושי במי פירות לא הו"ל לסתום בזה, ועל בעלי הש"ע לא קשה כ"כ דהרי הרא"ש והטור השמיטו לגמרי כל דיני מעורב למקוה מפני שאינן מוכרחים למעשה ואינן מצויין דאין לנו טבילת כלים לטהרות רק בכלים הנקחים כו', אבל על הרמב"ם קשה למה השמיט כל מימרא דר"פ בזבחים:

ולכן נראה שהרמב"ם פי' מימרות דר"ל ודר"פ דאיירי לענין דין תורה שהיה כשר להטביל כלים ברביעית ולא איירי, באם נתחברו למקוה כשפ"ה דאז דינן כמקוה שלמה כמ"ש לרש"י ותוס' רק דאיירינן ברביעית דמקוה שכשר מן התורה ואמר ר"ל ע"ז דלרביעית אינו משלים בנתן קצת מי פירות ונטל מים דנחסר שיעור רביעית ובא ר"פ לומר דאם נתן סאה ונטל ממקוה שלמה גם שיש שם י"ט סאים מי פירות וקרת משם רביעית ולא נתחברה כשפ"ה כשר מן התורה להטביל מחטין אף שיש שם מעט מי פירות דמהכשירא דמקוה קאתו, ואף שהתוס' כתבו דא"א לפרשה על רביעית דאורייתא שכבר בטלוה בימי ר"ל, הרמב"ם פירשה כן שלא רצה לפרש כהראב"ד בנתחברו כשפ"ה דאז לא יופסל ע"י מי פירות וגם לפרש כרש"י ותוס' לא בחר כמו שביארתי לעיל באות

ב' לכן פירשה ברביעית של תורה, אבל בשאובים לא יתכן לפרשה לדעתו שהוא ז"ל סובר דשאובים כשר מן התורה לטבילה כמבואר בדבריו רפ"ד מהל' מקואות, וא"כ דברי ר"פ אלו אינן נוגעים כלל לדינא שנאמרו רק מעיקר דין תורה אבל אחר שבטלו רביעית דמקוה אין נ"מ מזה ובמעט מים המחוברים למקוה כשפ"ה לא בעינן רביעית כלל וגם הם כשרים במי פירות מקצתן עד שישתנה מראיהן כדין מקוה שלם דכמקוה ממש הוא, זהו הנראה בדעתו ז"ל. ואשר לא הזכיר הוא ז"ל בחיבורו כל עיקר דין רביעית דמקוה מן התורה נראה שהוא ז"ל סובר דשיעור רביעית הל"מ הוא בכלי היותר קטן כמו מחטים כו', אבל כלי גדול קצת אף שיתכסה גוף הכלי הנטבל בשיעור רביעית לא מהני רביעית מן התורה דבעינן שיהא גוף הנטבל עולה ובטל, בתוכו כאלו היה כל נוף הנטבל מים במים כמש"ל בפ"א לענין טבילת אדם דבעינן אמה על אמה ברום ג"א היינו שיהא גופו בטל ונחשב כמים אבל גוף האדם יתכסה בכ' סאים מים ואפ"ה בעינן מ' סאה שגופו יתבטל באלו המים וכן בכלים בעינן שגוף הנטבל יחשב כמים וממילא לפי"ז בכלי ששטחו גדול קצת בעינן לשעורי לפי ערך שכל גופו עולה ובטל בו שיחשב כאלו גם מקום הכלי מים ולכן בטלו חז"ל רביעית דמקוה ולא זכרו אותו כלל במשניות ותוספתא מפני שאיננו שיעור קצוב לכל הכלים רק לכלי היותר קטן ואם יטבילו כלי גדול קצת אף שיתכסה כולו במים לא מהני דבעינן שכל גוף הכלי עולם ובטל בתוך המים (דהרי גם אדם יחכסה גופו במים בכ' סאה ואפ"ה בעינן מ"ס שיהא כל גופו עולה ובטל בו כנ"ל בפ"ק באורך) ומפני דאתי למטעי בזה אם יהיה לכל אחד שיעורו בידו לכן בטלוהו לגמרי והצריכו מ"ס, ולכן השמיטה הרמב"ם ז"ל מתרי טעמי, חדא שזה נכלל קצת בדבריו במ"ש שיעור טבילת אדם מה"ת שיהא כל גופו עולה בהן מוכח קצת דכן הדין לכל הכלים, ועוד דאין משפט שיעורן שוה בכל הכלים מן התורה ולכן השמיטו לגמרי ולא האריך בדברים שאינן מבוארים בש"ס ואינן נוגעי' להלכה אחר שבטלו את שיעור הרביעית, ומובן לפי"ז דהמעורב למקוה כשפ"ה או באותן שדינן בכ"ש די בהן לטבול כלים רק באופן שיתכסה כל שטחו במים כמו באדם אם יטבול בשיעור כ' סאה המחובר למקוה שלמה כאמור. היוצא מכ"ז להלכה שדעת רש"י ותוס' דרביעית מים הבא ממקוה שלמה מותר לטבול בהן אף אם אינן מחוברים למקוה ואין בהן גזירה דרבנן, ואם הוא מחובר למקוה לא בעינן ביה רביעית, וכל הפוסקים לא הודו להן להתיר לטבול ברביעית שאינן מחוברין למקוה ודעת הראב"ד דמים:

המחוברים למקוה דבעינן בחיבורן כשפ"ה כמו גממיות כו' בעינן בהן רביעית, ואותן שדי בחיבורן כ"ש כמו חורי המערה לא בעינן בהו רביעית, והש"ך הוסיף דאף אותן

שכשרים בחבור כ"ש בעינן בהו רביעית ולא צדק בזה, והוסיף הראב"ד דאם היה המקוה מצומצמת ארבעים סאה עם הרביעית המחוברת בצדה ונתן קצת שאובים לתוך הרביעית ונטל קצת מהרביעית נפסלה כולה לטבילה עד שיושלם שיעור מ"ס ממי מקוה בלתי שאובים. ולדידי יתפרש לפי דרכו שאם נתן מי פירות קצת בתוך הרביעית המחובר כשפ"ה ונטל קצת פסול הרביעית לטבול בו ומכ"ש אם היה מתחלה פחות מרביעית והשלים הרביעית במי פירות אסור לטבול אף שהוא מחובר כשפ"ה, ואותן שדי להן בחבור כ"ש ולא בעינן בהו רביעית אף אם נתן קצת מי פירות לתוכן כשר לטבול בו עד שישתנה מראיתו ואז לא מהני ליה חבור למקוה, והרמב"ם ז"ל לא הודה בכ"ז ודעתו דמים המחוברים למקוה כשפ"ה לא בעינן בהו רביעית ואם נתן קצת מי פירות לתוכן לא נפסלו עד שישתנה מראיתו ואז לא מהני ליה חבור למקוה, ולמעשה יש להחמיר לכתחלה כדעת הראב"ד, אבל בדיעבד אם הטביל כלי קטן במים המחוברים למקוה כשפ"ה וכ"ש באותן שדי להן בחיבור כ"ש אף שלא היה במים רביעית אין להצריכן טבילה אחרת רק שיהא כל גוף הנטבל נתכסה כאחד במים, וכן אם נתן קצת מי פירות לתוך המעט מים לא נפסלו עד שישתנה מראיתן ואז לא מהני להו חבור למקוה כאמור. זהו הנראה לדעתי בזה, ואף שהש"ך לא כתב כן האמת יורה דרכו:

ז עתה נבאר דין מעין שמטהר בכ"ש אם בעינן ביה רביעית לכלים כי האחרונים ז"ל לא דברו מזה מפני שפסקו בר"ס ר"א דלאדם גם מעין בעינן ארבעים סאה וטבילת כלים בזה"ז כתבו בר"ס ק"כ דשוה דינן לטבילת אדם, אבל אנכי כתבתי לעיל בפ"ק שרבו הסוברים דמעין מטהר בכ"ש לאדם ושדעתם מוכרחת בכמה דוכתי ולכן יש להקל בשעת הדחק להטביל כלים בזה"ז במעין כ"ש ושכן דעת רבינו נ"ע לכן יש לברר אם בעינן ביה רביעית, ובד"מ ס"ק ב' הביא בזה שתי דעות בשם המרדכי דשבועות, ובא"ז סס"י של"ו הביא בשם רבו רבינו שמחה דמעין מטהר בפחות מרביעית וכ"כ המרדכי בשם ר"ש. ולכאורה מוכרח כן בנזיר ל"ח דקפריך והאיכא רביעית דמקוה ומשני דבטולי בטלוה, ואכתי הו"ל למפרך והאיכא רביעית דמעין דלא בטלוה א"ו דמעיין מטהר אף בפחות מרביעית, וראיה זו רמוזה במרדכי שם, ולכאורה לדעת הרמב"ם וראב"ד דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם יתכן לומר דלעולם בעינן ביה רביעית אף לכלים ואפ"ה כשבטלו רביעית דמקוה רביעית דמעין לא בטלו דברביעית דמקוה חשו אם נתיר לכלים פחות ממ"ס יבאו לטהר אף לאדם אבל מעין באמת מטהר אף אדם בכ"ש אם כל גופו עולה ומתכסה בו וגם בכלים בעינן כל גופו מתכסה בו ולכן לא גזרו במעין, אבל לדעת ר"ת ור"י ורא"ש דבמעין בעינן לאדם מ"ס ואינו מטהר בכ"ש כ"א לכלים א"כ אם נאמר דבעינן

ביה רביעית א"כ מן התורה דין המעין ומקוה שוים דבעינן בהו רביעית לכלים ולאדם מ"ס א"כ כשגזרו ובטלו רביעית דכלים מפני מה לא בטלו רביעית דמעין ואם עבור חשש טבילת אדם הרי גם במעין יש לגזור כן, ואם עבור שמא יטבילו בפחות מרביעית כלים ג"ז יש לחוש כן אף במעין, ומוכרת לפי"ז לומר דבמעין לא בעינן ביה רביעית מה"ת לכלים משא"כ במי מקוה בעינן ביה רביעית לכלים, ולכן חשו במקוה פן יבאו להטביל כלים בפחות מרביעית ולא חשו כן במעין דמטהר באמת בכ"ש לכלים, ואין לומר דבמי מקוה חשו ברביעית שמא יבאו להטביל בשאובים משא"כ בשיעור מ"ס רחוק הוא מחשש שאובים דקיבוץ שאובים שיעור גדול כזה לא נמצא, ועוד דא"א לגזור על מ"ס מי מקוה דאנה ימצאו כל הטובלים מי מעין דוקא, הרי הר"י סובר דשאובים כשרים מן התורה כמ"ש הרא"ש בשמו בריש ה"מ ועכ"ז יש לדחות דחשו ברביעית דמקוה פן יבאו להטביל בתוך הכלים ובכלים פסול מן התורה כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו וברא"ש בריש ה"מ משא"כ מעין המחובר במקורו אינו מצוי להיות בכלים, אכן סתימת המשניות בכמה דוכתי וכן סתימת דברי הרמב"ם וד' הראב"ד בבעה"נ שלא זכרו בשום מקום שיעור דרביעית ובפרט הרמב"ם שלא זכר כלל שיעור דרביעית גם לענין מקוה וכן במשניות לא נזכר שיעור רביעית לטהרת מקואות זה מוכיח דלמעין לא בעינן רביעית, וכדמוכח סוגיא דנזיר ל"ח הנ"ל:

מ"ב דלי שהוא מלא כלים כו', פירושו מבואר ברמב"ם ור"ש ורא"ש דאם החיצון צריך טבילה די בחבור כ"ש דמגו דסלקא טבילה לחיצון סלקא נמי לפנימי כמבואר בש"ס דתגיגה כ"ב משא"כ אם החיצון טהור בעינן ביה כשפ"ה. ונראה לפי דעתי שהטעם שדי בחבור כ"ש אם החיצון טמא הוא מפני דמעיקר הדין מספיק כאן תבור כ"ש שדינו כדין חורי המערה וסדקי המערה דלעיל מפני שמימיהן הן מי המקוה ואינן גלוין לחוץ כנ"ל בר"פ. ואף דשם איכא מעליותא שמים המקובצים שם אין להם החזקה בפ"ע ובהריק מי המקוה יורקו גם מים שבחורים משא"כ מים שבדלי לא יורקו ע"י הורקת מי המקוה מ"מ עדיפא מחורי המערה דהרי כל הכלי טמון לגמרי בתוך המקוה ומים שבתוך הדלי הם כאחד ממש עם מי המקוה ולכן מעיקר הדין די להם בחבור כ"ש, ומה שהצריכו אם החיצון טהור שיעור כשפ"ה חומר הוא שהחמירו בזה שלא יבאו לטהר בעירוב מקואות דעלמא פחות מכשפ"ה, או אפשר שחשו אם החיצון טהור פן לא יכסו המים את כל שטח הכלי ממעל יתחברו מימיה בנקב מצד הכלי שאז מעיקר הדין בעינן בהו כשפ"ה כהך דשידה ותיבה דלקמן מ"ה, [ויתבאר לקמן דבזה היה ר"י מצריך שיעור ד"ט אם הנקב הוא מן הצד], מפני דאם אין עליונו של כלי מכוסה במים הוי דינו כגממיות

הסמוכות למקוה דבעינן בהו כשפ"ה וגם כלי שעליונה מגולה נדמית בדינה לגממיות הסמוכות למקוה שנראה כחבור מן הצד דבעינן בה כשפ"ה ולכן החמירו לעולם להצריך כשפ"ה אף אם כולה מכוסה במים פן יכשירו גם בתיבור של נקב מן הצד בחבור כ"ש, משא"כ אם החיצון צריך טבילה אז ע"כ יטבילנו כולו במים ואין לחוש לתבור מן הצד לכן טהרו בכ"ש כדין תורי המערה. כך נראה בעיני שרחוק אצלי לומר שמעיקר דין תורה יהיה חילוק בחבור המים אם החיצון הוא טמא להתיר יותר בחבור כ"ש בהך סברא דמגו דסלקא טבילה לחיצון כו' שאין לזה יסוד מדיני תורה רק דברי חז"ל הם שהקילו בזה להעמיד על עיקר הדין מטעם האמור משא"כ אם החיצון הוא טהור תשו להצריך כשפ"ה מטעם תשש חבור מן הצד:

ובזח ניחא מה דאמרינן בתוספתא המובאה בר"ש לקמן מ"ה בקומקום שהוא מלא כלים כו' אם הטהו על צדו בעינן חבור כשפ"ה ופי' הב"י דאף אם הקומקום צריך טבילה אפ"ה אם הטהו על צדו בעינן כשפ"ה, ובתוס' רי"ד חגיגה כ"ב דעתו דהא דאם הטהו על צדו בעינן כשפ"ה היינו באם לא כסהו המים ולא עלתה טבילה להחיצון, ואפשר שזה היה דעת הטור שלא כתב הא דאם הטהו על צדו כו', אבל מד' הר"ש לקמן מ"ה נראה כד' הב"י דאף אם עלתה טבילה להחיצון וכסהו המים אפ"ה בהטהו על צדו בעינן כשפ"ה ואם לא היה שם כשפ"ה לא עלתה טבילה להפנימי וכן הוא ברמב"ם ספ"ג מה"מ ובש"ע סימן ר"א סעיף ט' דאם אם החיצון צריך טבילה אם הטהו על צדו בעינן כשפ"ה שאין לזה טעם מובן ועש"ך סקכ"ח שנדחק בזה, ולפמ"ש א"ש דאם הטהו על צדו גזרו בו אף שכולו מכוסה במים דע"כ יטבילנו כולו מאחר שהוא צריך טבילה אפ"ה כל היכא שנראה חבורו מן הצד גזרו ביה: להצריך כשפ"ה פן יבאו לטהר גם אם החבור יהיה על ידי נקב מצד הכלי ועליונו של כלי יהיה מגולה שאז מעיקר הדין בעינן ביה כשפ"ה שדינו כדין גממיות כו', [ולר"י בעינן ביה ד"ט מפני שעליונו מגולה], לכן אסרו בהטהו על צדו אף שכולו טמון במים ולא התירו כ"א באם החיצון צריך טבילה שאז ודאי יכסנו כולו במים וגם לא הטהו על צדו. אבל באין החיצון צריך טבילה שיתכן שיהא עליונו מגולם ויתחבר ע"י נקב מן הצד או שהטהו על צדו שנראה כאילו נתחבר מן הצד החמירו להצריך בו כשפ"ה, ולפי"ז הך דהטהו על צדו או שאין החיצון צריך טבילה דבעינן ביה כשפ"ה אז גם אם לא היה מכוסה כולו במים היה מותר כהך דשידה ותיבה דלקמן רק שאז בעינן ביה מעיקר הדין כשפ"ה שאינו דומה לתורי המערה כנ"ל, [ולר"י דלקמן בעינן ביה ד"ט כמשי"ת לקמן בעז"ה], ובאם מכוסה כולו במים מחומרא הצריכו בזה כשפ"ה כאמור, ועיין לקמן אות ו' אם המשנה אתיא כר"י:

ב אבל צ"ע בדברי אלה מדברי הש"ס דחגיגה כ"א ע"ב דאמר רבא שם על ד' המשנה דמטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקדש ואמר רבא שם הטעם דרישא היינו טעמא גזירה שלא יטביל מחטין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפ"ה, ואם כדברי אשר מעיקר הדין לא בעינן בחבורן כשפ"ה אף אם אין החיצון צריך טבילה דהרי הוא מכוסה כולו במים ודינו כחורי המערה כו', ומה שהצריכו כשפ"ה הוא מחומר פן יטבילו ע"י נקב מן הצד בחבור כ"ש, ולמה נחמיר עוד בזה לקדש אשר גם חיבור כשפ"ה לא יועיל, ומזה מוכת לכאורה אשר אם אין החיצון צריך טבילה אז מעיקר הדין בעינן כשפ"ה, אבל באמת נראה דלאו תברא הוא דרבא ה"ק דלקדש החמירו יותר דלא יועיל גם חבור כשפ"ה פן יטביל בתוך כלי שאין בפיה כשפ"ה ולא תהיה מכוסה כולה במים ועליונה תהיה מגולה דאז בעינן מעיקר הדין כשפ"ה, ולכן לתרומה החמירו דגם אם מכוסה כולו במים להצריך כשפ"ה פן לא תהא מכוסה במים ולקדש החמירו יותר שגזרו אף אם יש בפיה כשפ"ה פן לא יהא בפיה כשפ"ה ואז אם לא תהא מכוסה כולו במים לא סלקא להו טבילה אף שהיא גזירה לגזירה דהרי עתה היא מכוסה כולה במים וגם יש בפיה כשפ"ה מ"מ לקדש החמירו בזה לחוש אטו פן לא תהא מכוסה במים ולא יהא בפיה כשפ"ה והיינו שיטבילו בהטייה מן הצד או ע"י נקב בצדה ולא תתכסה כולו במים. ויחחזקו דברי אלה מד' רש"י ז"ל שהוא פי' במשנה שם דלקדש אסור להטביל כלי בתוך כלי אף אם החיצון טמא, וכ"כ עוד בדף כ"ב ע"א ד"ה הרי אלו טהורים כתב הוא ז"ל לתרומה כו' וקאי שם על דברי המשנה באם החיצון טמא יע"ש, וכן הבינו התוס' מדבריו בד"ה מאי איכא בין רבא כו', והרי אם החיצון טמא ודאי לא בעינן ביה כשפ"ה דענו דסלקא טבילה כו' ולמה נחמיר שם לקדש וע"כ צריך לומר דגדר גדרו בדבר לקדש שלא להטביל כלי בתוך כלי אף אם החיצון צריך טבילה דלא בעינן ביה כשפ"ה פן יטביל בתוך כלי שא"צ טבילה שאז בעינן ביה כשפ"ה, ככה אמינא גם לדברי אף החיצון א"צ טבילה אם היה מכוסה כולו במים לא היינו מצריכין כשפ"ה רק שחשו לגזור לקדש אף אם מכוסה כולו במים פן לא יהא מכוסה במים ולא יהא בפיו כשפ"ה וגזרו בזה אף אם החיצון צריך טבילה פן יטבילו בכלי שא"צ טבילה ע"י חבור מן הצד ולא יהא בפיו כשפ"ה או בנקב מן הצד כאמור, וא"כ מדברי אלה יתחזק פירש"י ז"ל דהרי ע"כ גם אם החיצון א"צ טבילה שהחמירו לקדש הוא חומר וגדר לחוש בגזירה לגזירה במכוסה כולה במים פן לא תהא מכוסה ולא יהא בפיה כשפ"ה ויטביל ע"י הטייה מן הצד לכן פי' הוא ז"ל דגם אם החיצון צריך טבילה גזרו בזה, וראיה לד' רש"י ז"ל ולדברי מד' רבא שם שאמר גזירה כו' שאין בפיו כשפ"ה וחנן עירוב מקואות כשפ"ה, ואם היה כונת רבא לפרש

המשנה דאסרו לקדש באם החיצון א"צ טבילה שמא לא יהא בפיו כשפ"ה א"כ למה ליה לרבא להביא הא דעירוב מקואות כשפ"ה שאין ענינו לכלים הו"ל להביא משנתנו דהכא דמבואר הוא דאם החיצון א"צ טבילה בעינן בפיו כשפ"ה וגזרו לקדש שמא לא יהא כשפ"ה אלא ע"כ דרבא אמר דגם אם החיצון צריך טבילה גזרו בזה, ואכתי אם היה כונת רבא רק לגזור אם החיצון צריך טבילה אטו שמא יטביל בכלי שאינו צריך טבילה עדיין לא הו"ל להביא הא דעירוב מקואות כשפ"ה והו"ל להביא הך דמתניתין כאמור וזה יוכיח גם לדברי שרבא רצה להביא אופן דבעינן ביה כשפ"ה מעיקר הדין ומשנתנו שהצריכה כשפ"ה אף אם אין החיצון צריך טבילה לאו דינא הוא רק חומר הוא ולזה הביא הא דעירוב מקואות כשפ"ה שנבין מזה דאיכא דוכתא דבעינן ביה מעיקר הדין כשפ"ה והיינו אם לא יתכסה כולו במים ויטבילנו מן הצד בהטייה ולכן חשו לקדש לגזור אף אם מכוסה כולו במים פן לא יכסנו במים ולא יהא בחבורו כשפ"ה, וגם גזרו אף אם החיצון צריך טבילה כדברי רש"י ז"ל, ויובן מזה אשר דברי יתחזקו יותר מאריכות דברי רבא אלו שהביא הא דעירוב מקואות ממה שיתחזק בזה פירש"י ז"ל ודוק. ומה דאמרו שם לרבא דאם הטביל בסל וגרגותני מותר אף לקדש דסל וגרגותני שאין בפיהם כשפ"ה ליכא אף דאכתי יש לחוש שלא יטבילנה כולה במים ויחברנה ע"י נקב מן הצד שלא יהא בו כשפ"ה צריך לומר דלזה לא חשו רק שחשו פן יטביל ע"י הטייה מן הצד ולא תתכסה כולה במים ובסל וגרגותני אף אם יטה על צדה הרי לעולם יהא בפיה בחבורה כשפ"ה ולכן מותר גם לקדש, אף שגזרו לרש"י אם החיצון צריך טבילה פן יטביל בכלי שא"צ טבילה ולא יכסנה במים ולא יהא בפיה כשפ"ה כ"ז גזירות קרובות הן משא"כ בסל וגרגותני סברת הש"ס דהטובל יבחין בזה ולא יבאו לטעות בזה להטביל בחבור מן הצד פחות מכשפ"ה ואין לדמות גזירות חז"ל, ולפמ"ש לקמן מ"ה, על בבא דאם היה שק או קופה כו' דהך סל וגרגותני אינן צריכין חבור כלל כשפ"ה מפני שאינן מחזיקים מים וכד' הר"ש לקמן א"ש בפשיטות מה דלא גזרו בזה לרבא דהרי גם בלתי חבור כלל מותר להטביל בהן:

ג וכל זה כתבתי לפי פירש"י ז"ל אבל התוס' חגיגה כ"ב ד"ה מאי איכא השיגו על רש"י וכתבו דלרבא לא אסרו לקדש רק באם החיצון טהור אבל אם החיצון צריך טבילה דלא בעינן כשפ"ה מותר אף לקדש, אם כן נראה דעתם דאם החיצון טהור אז מעיקר הדין בעינן כשפ"ה, ולכן יש לגזור בו לקדש משא"כ אם החיצון צריך טבילה לא גזרו לקדש, אמנם דגם לדעתם נוכל לומר דאף אם החיצון טהור אפ"ה מעיקר הדין לא בעינן כשפ"ה, רק דשם הגזרה קרובה פן לא יכסנה כולה במים ואז בעינן כשפ"ה מן הדין ולכן אסרו

לקדש משא"כ אם החיצון צריך טבילה דאז אין חשש פן לא יכסנו במים ולכן לא אסרו אף לקדש, מ"מ פשט דבריהם מוכיח דסברי דלקדש לא גזרו רק פן לא יהא כשפ"ה, שדעתם דאף אם מכוסה כולו במים בעינן מן הדין כשפ"ה, דאם היו סוברים דאף בחיצון טהור גזרו לקדש פן לא יכסנו במים ואז תבעי כשפ"ה א"כ הוי כעין גזרה לגזרה לא היה נפלא בעיניהם פירש"י ז"ל דאף אם החיצון צריך טבילה גזרו לקדש פן יטביל בתוך כלי שא"צ טבילה ולא יכסנו כולו במים, ובפרט למסקנת הש"ס שם דעיקר החשש בקדש הוא מפני עם הארץ דחזי לחבר מטביל כלי בתוך כלי ואזיל גם הוא עושה כן אם כן ודאי יש לגזור דע"ה יטביל כן בתוך כלי שא"צ טבילה ולא יכסה החיצון במים ולא יהא בפיו כשפ"ה, ומדהרחיקו התוס' פירוש רש"י ז"ל מוכח שדעתם דלא גזרו לקדש כ"א בגזרה אחת פן יטביל ע"ה בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה, ואף אם יהיה מכוסה במים בעינן ביה כשפ"ה מן הדין,: ולכן באם החיצון צריך טבילה דלא בעינן כשפ"ה לא גזרו, וכן נראה מדברי הרמב"ם רפי"ב מהלכות אבות הטומאה שגם הוא דעתו כתוס' שם דבחיצון צריך טבילה לא גזרו בו לקדש רק באם החיצון טהור גזרו בו ומוכיח דעתו ג"כ דגם אם מכוסה כולו במים בעינן ביה מן הדין כשפ"ה, ולדעתם אינו דומה לדין חורי המערה מפני שהמים הם בתוך כלי, וא"כ צריך לומר לדעתם דאם החיצון צריך טבילה לא בעינן מה"ד כשפ"ה מגו דסלקא טבילה לחיצון סלקא נמי גם לפנימי, אבל כבר אמרתי שזה אצלי רחוק מן הסברא שיהיה זה דין תורה דעבור דסלקא טבילה לחיצון לא בעינן ביה כשפ"ה אם מעיקר הדין בעינן חבור כשפ"ה, ובתוס' רי"ד בחגיגה כ"ב הסביר לה קצת שדין תורה הוא מטעם מגו, דאם צריך טבילה המים שבתוכו נתבטלו למקוה ובאם א"צ טבילה נחשבו המים כשאובים ובעינן כשפ"ה ודחוק, וגם צ"ע לפ"ז הא דהטהו על צדו הנ"ל באות א' דאף אם החיצון צריך טבילה בעינן כשפ"ה דאחרי שלדעתם העמידו לתרומה כל דבר על עיקר הדין ובאם החיצון צריך טבילה מותר בחבור כ"ש בהך מגו דסלקא טבילה כו' אם כן למה יגרע במה שהטהו על צדו הרי ע"כ כולו מכוסה במים דהרי צריך הוא טבילה ונימא מגו דסלקא כו', שמזה מוכח דגזירת חז"ל הוא פן יבא להתיר בחבור מן הצד אם לא יתכסה במים כנ"ל באות א', ועל תוס' רי"ד לא קשה שהוא פי' דהטהו על צדו היינו באם לא כסהו במים ולא עלתה לו טבילה כמש"ל באות א' אבל על הרמב"ם שפי' דגם אם החיצון עלתה לו טבילה לא מהני חבור מן הצד קשה:

ד וחשבתי לדעת קדושים אשר להנחת התוס' והרמב"ם אם החיצון צריך טבילה לא גזרו בו לקדש מפני דלא בעינן ביה כשפ"ה צע"ג הרי עיקר החשש הוא פן חזי עם הארץ שהחבר מטביל כלי בתוך כלי ויבא גם הוא להטביל בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה

כמבואר בש"ס שם דחבר מידע ידע רק מפני ע"ה חששו, ולקדש סמכינן על טהרת ע"ה, א"כ איך ידע עם הארץ הרואה שהחיצון צריך טבילה שיבחין בזה לא להטביל כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה הרי אם יראה ע"ה שהחבר מטביל כלי בתוך כלי הוא לא יכיר שהחיצון צריך טבילה ג"כ ויטבול הוא כלי בתוך כלי שאין החיצון צריך טבילה ולא יהא בפיו כשפ"ה דע"ה הרואה לא יבחין כלל בזה אם החיצון צריך טבילה אם לא כמו שאינו מכיר בין הפרש חבור כשפ"ה או לא ולמה התירו לדעתם לרבא באם החיצון צריך טבילה באין בפיו כשפ"ה ואף אם יהיה בו כשפ"ה היה ראוי לאסור כמו באם החיצון טהור מפני חשש ראיית ע"ה כאמור, לכן נראה לדעתי לפרש גם לפי דעתם בדרך זה, דלעולם אם הכלי מכוסה כולו במים לא בעינן כשפ"ה מן הדין דהוי כחורי המערה ומה שהצריכו אף לתרומה חבור כשפ"ה באם החיצון טהור הוא מטעם האמור לעיל דהתבר עצמו לא יזהר בזה מאחר דהחיצון א"צ טבילה לא יכסנו כולו במים ואז בעינן מן הדין כשפ"ה לכן אמרו דאף אם יכסנו במים בעינן כשפ"ה מה שא"כ אם החיצון צריך טבילה דאז ע"כ יכסנו כולו במים לא הצריכו בו כשפ"ה כנ"ל באות א', ולקדש החמירו יותר מפני תשש עם הארץ שלא יבחין בין אם יש כשפ"ה או לא לכן אסרו לגמרי באם החיצון א"צ טבילה דאז החבר לא יזהר לטבול כל החיצון בתוך המים [דמטעם זה הצריכו בו כשפ"ה] והע"ה לא יבחין ויטביל בתוך הכלי שאין בו כשפ"ה וג"כ לא יכסה החיצון כולו במים שעשה החבר ולכן אסרו לקדש להטביל כלי בתוך כלי, משא"כ אם החיצון צריך טבילה הרי אז החבר יטביל את החיצון כולו במים וע"ה הרואה אף אם יטביל אח"כ בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה והחיצון אין צריך טבילה מ"מ זה ראה שהחבר הטביל כל החיצון בתוך המים וגם הוא יעשה כן ואז אין חשש באמת אף אם לא יהיה בפיו כשפ"ה דהרי הוא מכוסה כולו במים, ולזה לא חיישינן פן לא יטביל החיצון כולו במים דאף אם לא ידע להבחין בשיעור כשפ"ה שזה דבר התלוי בקבלה בעיקרו של הלכה אבל זה יבחין להכיר לעשות כמו שעשה החבר להטביל את החיצון כולו במים ושוב לא יהיה בזה חשש אף אם אין החיצון צריך טבילה ולא יהא בפיו כשפ"ה, וזה עולה נכון ומיישב הכל גם לדעתם ז"ל, ומעתה מיושב גם הא דהטהו על צדו לדעתם שגזרו בזה אף לתרומה שלא יבא לטעות להתיר בחבור מן הצד בלא שיתכסה במים להתיר בחבור כ"ש:

הקיצור אשר כל אפי שוין בזה דמעיקר הדין אם מכוסה כולו במים די בחבור כ"ש ואם אינו מכוסה כולו במים בעינן חבור כשפ"ה, ואין חילוק מעיקר הדין אם החיצון טהור או לא, רק חז"ל גזרו אם החיצון א"צ טבילה פן לא יכסנו כולו במים ולכן הצריכו כשפ"ה

אף אם יכסנו כולו במים אבל אם צריך טבילה הרי ע"כ יטבילנו כולו במים ולא הצריכו בו כשפ"ה רק בהטהו על צדו גזרו בזה שלא יבאו להתיר חבור מן הצד בחיבור כ"ש, ובזה כל אפי שוין, ולקדש גזרו לרבא לכ"ע אם החיצון א"צ טבילה לא להטביל כלי בתוך כלי אף בחבור כשפ"ה מפני חשש ע"ם שיטביל בכלי שאין בפיו כשפ"ה, ולרש"י גזרו בזה אף אם החיצון צריך טבילה דהע"ה לא יבחין בזה ויטביל בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה והחיצון לא יהא צריך טבילה ולא יכסנו במים, ולהרמב"ם ותוס' לא גזרו לקדש כ"א היכא שהחיצון אין צריך טבילה דאז החבר לא יטביל החיצון כולו שיסמוך על חבור כשפ"ה וע"ה יעשה כן בכלי שאין בפיו כשפ"ה, אבל אם החיצון צריך טבילה הרי החבר יטביל החיצון כולו במים וע"ה הרואה גם הוא יעשה כן ויטביל החיצון כולו ואז לא איכפת לן גם אם לא יהא בפיו כשפ"ה דמעיקר הדין די בזה בחבור כ"ש אף שהחיצון א"צ טבילה ומיושב הכל בעז"ה, וגם יתיישב מה דקשה על הרמב"ם שפסק סתמא דאם החיצון צריך טבילה מטבילין אף לקדש והרי אם הטהו על צדו בעינן כשפ"ה אף בחיצון צריך טבילה וא"כ הים לנו לאסור בזה בקדש שמא לא יהא בו כשפ"ה, ולמ"ש א"ש דכיון דחיצון טמא ע"כ יכסנו כולו במים ואין חשש אף אם לא יהא בו כשפ"ה כאמור:

(ה) ובמה שביארתי הונח אצלי מה שיש לתמוה על דברי הרמב"ם בפ"ג מה"מ שכתב שם ולקדש אין מטבילין כלים בתוך כלים טהורים כלל ואפי' היה בסל או בקופה כמו שביארנו כו' וזה פלא הרי איהו פסק כרבא דהחשש הוא פן יטביל בכלי שאין בפיו כשפ"ה כמ"ש רפי"ב מהלכות אבה"ט והרי לרבא אמרו שם דבסל וגרגותני מטבילים אף לקדש דסל וגרגותני שאין בפיהם כשפ"ה ליכא, אבל למ"ש א"ש דזה אמרו בש"ס לפי הס"ד דלא גזרו בזה מפני חשש ע"ה רק בטעות החבר גופיה אבל אחר דאסיק בש"ס שם דעיקר החשש הוא מפני ע"ה א"כ אינו מועיל מה שהחבר יטבול בסל וגרגותני דהרי הע"ה לא יבחין בזה וכאשר ראם שהחבר הטביל בתוך סל כו' איהו יטביל בתוך כלי אחר שלא יהא בפיו כשפ"ה דאיך יבחין הע"ה החילוק בין סל שהוא רחב לשאר כלים ולכן למסקנת הש"ס סובר הרמב"ם דאף בסל וגרגותני אין להטביל לקדש מפני חשש ע"ה אם לא שהחיצון צריך טבילה שאז אין בזה חשש כנ"ל מפני דחזי שהתבר יטבילנו כולו אבל בסל כו' איכא חששא דע"ה. ואוסיף נופך דבלא"ה קשה בש"ס קושית התוס' ד"ה מאי איכא, דלמה לא אמרו הנ"מ בין רבא לרב אילא אם החיצון צריך טבילה שאז לרבא אין לגזור שמא לא יהא כשפ"ה, וצריך לומר דלס"ד דש"ס דהחשש הוא מפני החבר גופיה שיטעה בזה והחמירו לקדש לחוש פן לא יהא בפי הכלי כשפ"ה, ואף שיכסנה במים דאז באמת מה"ד א"צ כשפ"ה וגם בתרומה חומר הוא לחוש פן לא יכסנו במים

ואז בעינן כשפ"ה ואפ"ה בקדש החמירו לחוש גם בזה ואסרו לגמרי להטביל אף בתוך כלי שיכוסה במים ובחבור כשפ"ה:

אם כן מעתה ודאי יש לגזור לקדש אף אם החיצון צריך טבילה מחשש פן יטביל אח"כ בא"צ טבילה ולא יכסנה במים כו' כסברת רש"י הנ"ל, ולכן לא אמרו הנ"מ לרבא להתיר אם החיצון צריך טבילה דבאמת לפי הס"ד אסור לרבא לקדש אף אם החיצון צריך טבילה ואמרו הנ"מ בסל כו' שאז לא יבאו לטעות, אבל למסקנת הש"ס דהחשש אינו עבור החבר גופיה רק מפני ע"ה הרואה א"כ אין לחלק בין סל לשאר כלים. [ועיין לקמן מ"ה כתבתי לבאר דבריו דאף אם איירי שם בסל דלא בעינן כשפ"ה אתיא שפיר דברי הרמב"ם ז"ל], דהרי הע"ה לא יבחין בזה ויטביל בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה רק עתה ע"כ שב להיות הנ"מ בין רבא לרב אילא אם החיצון צריך טבילה שאז אין החשש עבור ראיית הע"ה דהרי חזי שיטבילנה כולו במים וגם הוא יעשה כן ואז אין לחוש אף אם לא יהיה כשפ"ה, משא"כ אם החיצון א"צ טבילה הרי החבר יטביל באמת ולא יכסה את כלי החיצון במים וגם הוא יעשה כן בכלי שאין בפיו כשפ"ה, ואם כן נתחלף הנ"מ בין ס"ד דש"ס למסקנא דמעיקרא היה הנ"מ בין רבא לר"א בסל כו' לא בחיצון צריך טבילה ולמסקנא הוי הנ"מ דוקא בחיצון צריך טבילה כו' ולא בסל וזה כפתור, ומעתה הרמב"ם חולק עם התוס' דלתוס' גם בס"ד דש"ס לא גזרו לרבא אם החיצון צריך כו' והרמב"ם סובר בזה כרש"י רק דלמסקנת הש"ס נתחלף הדבר דאז נשאר הנ"מ אם החיצון צריך כו' ולא בסל וקופה כאמור, וא"כ אפשר דלמסקנת הש"ס רש"י יודה להרמב"ם אך ממה שפירש כן במשנה בפשיטות דאף אם החיצון צריך טבילה אסרו לקדש מוכח שדעתו כן אף למסקנת הש"ס ונשאר לדידיה הנ"מ בין רבא לר"א בסל כו' וזה ודאי צ"ע דמחשש ראיית ע"ה איך יבחין לחלק מה שהחבר יטביל בסל ובמה ידמה ע"ה לשנות דין הסל משאר כלים, ועיין לקמן מ"ה כתבתי ליישב זה ע"פ דברי הר"ש דבסל וגרגותני לא בעינן כלל חבור כשפ"ה ולא יבא לטעות בזה, ועכ"ז אף שדברי הרמב"ם נכונים בטעמן דלראיית ע"ה יש לאסור גם בסל וגרגותני ובפרט לפשט הסוגיא דגם בסל כו' בעינן כשפ"ה מ"מ דברי הש"ס צ"ע ליישבן דהרי רבא אמר שם דסל וגרגותני שמלאן כלים והטבילן טהורין. אך נוכל לומר דלמסקנת הש"ס רבא איירי לתרומה לא לקדש והשמיענו דאף שמלאן כלים הרבה לא חיישינן לחציצה, או שנאמר דהשמיענו דלא בעינן חבור כשפ"ה בסל כו' דהמים בוקעין בכתלין כדברי הר"ש לקמן במ"ה כמשי"ת לקמן שנראה דגם הרמב"ם סובר כן, אכן דברי הברייתא שם דלת"ק דאבא שאול אמרו להדיא דסל וגרגותני כו' טהורים לקדש, צ"ע איך יחיישבו, ואולי נאמר דת"ק דאבא

שאול סובר כס"ד דש"ס דהחשש בקדש הוא מפני החבר עצמו שיטביל בכלי שאין בפיו כשפ"ה ומה דלא חייש בחרומה בכלי בתוך כלי יאמר שלא רצו להחמיר בתרומה כ"כ ולכן בסל וגרגותני מותר אף לקדש, אבל לפי מה דאסיק בש"ס דהחשש הוא מפני ראיית ע"ה לא קיי"ל כת"ק רק כאבא שאול דאוסר לקדש גם בסל וגרגותני מפני חששא דע"ה והדרינן ממה דאמר דרבא ודרב אילא תנאי היא וגם אבא שאול סובר כרבא וחשש לראיית ע"ה. או נאמר דלמסקנת הש"ס ת"ק דאבא שאול איידי באם החיצון צריך טבילה ומה דנקט סל וגרגותני להורות דשם לא בעינן חבור כלל כדברי הר"ש דלקמן ואבא שאול החמיר בזה וקיי"ל כת"ק דאבא שאול ודחוק, ובספר מראה הפנים בירושלמי דחגיגה רפ"ג כתב ליישב דברי הרמב"ם דקיי"ל כאבא שאול מפני דכולא סוגיא דש"ס שהקשו אי הכי תרומה נמי כו' אתיא כאבא שאול ובמח"כ טעה בהבנת דברי הש"ס שהבין דקושיית הש"ס אי הכי כו' קאי על אבא שאול וז"א דקושית הש"ס חסוב על דברי המשנה דמחלק בין חרומה לקדש לענין כלי בתוך כלי וכמו שפירש"י ז"ל, וזה פשוט רק להרמב"ם יש לומר דלמסקנת הש"ס דהחשש הוא מפני ראיית ע"ה ממילא קיי"ל כאבא שאול ודלא כת"ק דסובר החשש מפני החבר עצמו וכמ"ש, ועדיין צ"ע:

ו והנה לפמש"ל ברפ"ה ר' יהודה דפליג לקמן במ"ה על דין שידה תיבה ומגדל כו' וסובר דבעינן חבור ד"ט או רובו דבתוך כלי לא מהני חבור כשפ"ה סובר ג"כ בהך דטבילת כלי בתוך כלי אם אין החיצון צריך טבילה ולא יכסנו כולו במים בעינן חבור ד"ט דוקא וא"כ סוגיא דחגיגה שאמרו שם בטבילת קדש דגזרינן פן לא יהא חבור כשפ"ה לא אחיא כר"י בין לדעת התוס' ורמב"ם שגזרו באם החיצון א"צ טבילה דהחבר לא יכסנו כולו במים והע"ה יעשה כן בלא חבור כשפ"ה הרי לר"י החבר יצריך חבור ד"ט בלא כסוי במים והיה לנו לחוש שהע"ה יעשה בלא חבור ד"ט ובין לפרש"י שגזרו גם אם החיצון צריך טבילה דהע"ה לא יבחין בזה ואף אם החבר יכסנו כולו במים מ"מ הע"ה לא יכסנו במים ג"כ לא א"ש מה שאמר רבא דחיישינן פן לא יהא חבור כשפ"ה דגם כשפ"ה לא מהני ובעינן ד"ט דוקא מ"מ סתם משנה דחגיגה אתיא שפיר כר"י ונאמר באמת שגזרו לר"י פן הע"ה לא יכסנו במים ולא יצריך חבור ד"ט ואנן ד"ט בעינן, ואף לתוס' ורמב"ם ניחא שגזרו אם החיצון א"צ טבילה ואז החבר לא יכסנו במים והחבר יעשה חבור ד"ט והע"ה לא יבחין בזה ולא יעשה חבור ד"ט, ורבא נקט בדבריו לשון כשפ"ה כרבנן דפליגי על ר"י דהכי קיי"ל אבל גם לר"י א"ש משנה דחגיגה, אכן משנתנו דהכא שאמרו ואם לא טבל פי' דאם החיצון א"צ טבילה עד שיהיו מעורבים כשפ"ה לפי מה שביארתי דחששא דרבנן הוא פן לא יכסנו כולו במים א"כ לא אתיא כר"י דא"כ היה לנו להצריך

שיעור ד"ט פן לא יכסנו במים, אך נוכל לומר דמה שהחמיר ר"י שיעור ד"ט חומרא בעלמא הוא ומעיקר הדין די בחבור כשפ"ה, ולכן הכא דאיירינן באם יכסנו כולו במים ובזה די בחבור כ"ש רק שחשו פן לא יכסנו כולו במים לכן לא החמירו רק להצריך כשפ"ה דמעיקר הדין גם אם לא יכסנו כולו במים יספיק חבור כשפ"ה ולא חשו להחמיר להצריך ד"ט גם אם מכסנו כולו במים פן לא יכסנו, ולפי דעת התוס' רי"ד שכתבתי לעיל שפי' דהך דהכא דינא דאורייתא הוא דאם החיצון א"צ טבילה גם אם יכסנו כולו במים בעינן חבור כשפ"ה א"כ נוכל לומר דהך דמשנתנו אתיא בפשיטות כר"י דלא גזרו כלל פן לא יכסנו במים רק במכוסה כולו במים צריך חיבור כשפ"ה וכן כולי סוגיא דחגיגה אתיא שפיר כר"י ואיירי באם מכסנו כולו במים ואפ"ה חיישינן פן הע"ה לא יעשה חבור כשפ"ה. ונראה שהוא יפרש כרש"י דגם אם החיצון צריך טבילה גזרו לקדש דהרי הע"ה לא יבחין בזה ויטביל בתוך כלי שא"צ טבילה ושם בעינן חבור כשפ"ה לדעתו אף אם יכסנו כולו במים. אבל באמת נראה דלתוספות רי"ד משנתנו דהכא לא אתיא כר"י דאם נימא דלחכמים דפליגי על ר"י בעינן מעיקר הדין חבור כשפ"ה באם החיצון א"צ טבילה א"כ לר"י היה לן להצריך ד"ט דכמו דסובר ר"י באם אינו מכוסה במים דבעינן ד"ט מפני שהמים תוך כלי כמו כן יסבור הכא אף אם מכוסה כולו במים מאחר דא"צ טבילה שאז לפ"ד התוס' רי"ד מימיו נחשבים כשאובים ולכן בעינן לרבנן כשפ"ה א"כ לר"י היה לן להצריך ד"ט וצ"ע:

ז וכל מה שביארתי יתכן לפ"ד הפוסקים כולם שפירשו לקמן הך משנה דשידה תיבה כו' אף בכלי שלם ומותר להטביל בהן אם המים מקיפן מכל צד על ידי חבור כשפ"ה לרבנן, אבל לדעת הראב"ד שביארתי לעיל ספ"ד ורפ"ה דסובר דבכלי שלם אין להטביל כלל אף ע"י חבור כמה שיהיה והך דשידה ותיבה לקמן פירש דאיירי בנקובים באיפן אשר נתבטלו מתורת כלי וביארתי לעיל לדעתו אשר ע"כ הוא יפרש הך משנתנו דדלי במה שאמרו דאם החיצון א"צ טבילה שדי כשפ"ה אף שהוא כלי שלם ע"כ יפרשה אם: מכוסה כולה במים דאז אין לה תורת כלי אבל אם לא יכסנה במים אין להטביל כלי בתוך כלי כלל, א"כ א"א לפרש לדעתו הא דחגיגה שאסרו לקדש להטביל כלי בתוך כלי שמא הע"ה יטביל בכלי שאינה מכוסה במים דא"כ איך אמרו ע"ז שמא יטביל בכלי שאין בפיו כשפ"ה וגם אם יהיה כשפ"ה לא מהני, וגם לא יתכן לפרש במשנתנו מה שאמרתי דלתרומה הצריכו כשפ"ה אם החיצון א"צ טבילה פן לא יכסנה במים דהרי אז גם כשפ"ה לא מהני, וע"כ צריך לומר לדעתו שדינא הכי דאף אם מכוסה כולו במים בעינן חבור כשפ"ה ואינו דומה לחורי המערה כנ"ל ואם החיצון צריך טבילה הותר על

ידי חבור כ"ש מטעם המגו דסלקא טבילה כו', ויאמר הראב"ד כתוס' רי"ד הנ"ל דהיכא דחיצון צריך טבילה דין תורה הוא שמים שבתוכו נתבטלו ואם א"צ טבילה בעינן חבור כשפ"ה ובמכוסה כולו במים דוקא. וא"כ לכאורה הראב"ד יוכרח לפרש בחגיגה כרש"י שם שגזרו לקדש אף אם החיצון צריך טבילה דהרי הע"ה לא יבחין בזה ויטביל בתוך כלי שא"צ טבילה ואז בעינן חבור כשפ"ה אף אם מכוסה כולו במים, וא"כ צ"ע למה לא השיג על דברי הרמב"ם רפי"ב מהלכות אה"ע לומר דגם אם החיצון צריך טבילה גזרו לקדש, אבל מצינו בכמה דברים דשתיקה דידיה לאו כהודאה דמיא בפרט בדברים שאינן נוגעים בזה"ז, ובהא דהטהו על צדו האמור בתוספתא לקמן הראב"ד יפרש באם החיצון צריך טבילה כדעת הרמב"ם דלא כתוס' רי"ד שפירשה באם לא כסהו במי' שאז להראב"ד לא מהני חבור כלל:

וגם במה שכתב הראב"ד במשנה א' בפרקין בעוקת המערה דהיכא דבעינן חבור כשפ"ה בעינן שיהא בעוקה שיעור רביעית וכן בגממיות הסמוכות למקוה כנ"ל א"כ לכאורה גם כאן היכא שהחיצון א"צ טבילה דבעינן כשפ"ה מטעם עירוב מקואות אתינן עלה כדברי הש"ס דחגיגה הנ"ל [היינו לדעת ש"פ פן לא יכסנה במים ולדעתו אף אם יכסנה במים דינא הכי] א"כ היה מהראוי שנצריך שהחיצון תחזיק רביעית כדין מקוה קטנה בצד מקוה גדולה ובגממיות הסמוכות כו' והרי לא הזכירו זה כאן במשנה ותוספתא וכל הפוסקים לא זכרו זה כאן, ולהש"ך דסובר דאף היכא שדי כחבור כ"ש בעינן רביעית א"כ היה מהראוי שגם כאן אף שהחיצון צריך טבילה שדי בכ"ש דנצריך שתחזיק רביעית ומסתימת דברי הפוסקים לא משמע כן וכבר אמרתי לעיל שדברי הראב"ד ומכ"ש דברי הש"ך אינם מוסכמים מדברי הפוסקים כנ"ל באורך, ויתר הדברים בביאור דברי התוספתא שהובא לקמן בר"ש במ"ה יתבאר לקמן בעז"ה:

מ"ג שלשה מקואות בזה כ' סאה כו'. כגר כתבתי לעיל פ"ק דפשט משנה זו מוכחת דאף אדם גדול יעלה כל גופו במים של כ' סאה [ושם כתבתי שיש מגדולי הפוסקים שהבינו דאדם לא יעלה גופו בפחות ממ"ס וכאן איירי בתינוק קטן ואין פשט המשנה כן] וכ"כ הריב"ש סי' רצ"ה דכך שיער הוא ז"ל בדורו שאדם בינוני יעלה גופו במים כ' סאה, ומה ששיערו חז"ל ארבעים סאה כתבתי בשמו כ"פ דמים שכל גופו עולה בהן היינו שבטל בהן וגם גופו יחשב כמים ואז והיה בין הכל מ"ס דשטח גופו יסבול בערך כ' סאה ומים המקיפין את גופו יתפסו ג"כ כ' סאה כנ"ל וכן עיקר: שם היה השאוב באמצע כו' המקואות כמו שהיו כו'. כתב הר"ש דהמקואות לא נפסלו דדרך המשכה נתערבו כו' ומה שנתערבו ממנו עם כל אחד נתבטל ברוב קודם שירד למקוה

ומים שאובים המתבטלים חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן לעיל פ"ד כו') כונתו שמשנתנו שהכשירה המקואות הכשרים ע"י מה שהשאובים באו בהמשכה תוכל לאוקים אפי' למאן דלא מכשיר המשכה כ"א היכא שנתערבו מקודם השאובים ברוב הכשרים ואח"כ הומשכו למקוה שלפ"ד הר"ש משנתנו דלעיל פ"ד גבי מים שאובים ומי גשמים שנתערבו כו' סוברת כן דלא הוכשרו שאובים בהמשכה כ"א היכא שנתבטלו השאובים מקודם ברוב הכשרים ואח"כ הומשכו, ולכן אמר הר"ש דגם משנתנו דהכא אתי כך"ע אף למאן דבעי תערובות קודם דהרי כאן נתבטלו חוץ למקוה ברוב ואח"כ הומשכו למקוה [ואנן קיי"ל דאף אם לא נתבטלו מקודם נכשרים ברבייה והמשכה כנ"ל] והקשה הט"ז בס"ק מ"ט מאין פסיקא ליה להר"ש דהכשרים רבו על השאובים ותירץ בשם הפרישה דמים השאובים שיצאו נחלקים חצים לכאן וחצים לכאן ואם כן נתבטלו מחצית היוצאים במים הכשרים וכן הסבירה התוי"ט, והט"ז הקשה ע"ז מדברי התוספתא שהובא בר"ש דלא היו שם רק שני מקואות אחד כשר ואחד שאוב ואפ"ה אמר הר"ש דנתבטל ברוב וקושייתו נכונה, ודברי הט"ז בתירוצו צ"ע ואפשר לכוון דבריו ע"פ דברי הגר"א ז"ל שהסביר לה דמים היוצאין מן השאוב נחלקים חצים שבים למקומן לתוך השאוב וחצים יבאו לתוך הכשר וזה נכון, אך הא דתוספתא אדומים והלבינו נראה שבאו שם שאובים הרבה יותר מאשר יצאו לחוץ מן הכשרים ואפ"ה כשר, ולדידי אינו צריך לכל זה דהר"ש ה"ק דהרי הכשרים שיצאו חוצה מחוברים הם עם המים אשר בתוך המקוה וגם אם יש בהכשרים שיצאו רק סאה עד"מ וכן היה במים השאובין שבאו לתוכן אפ"ה נתבטלו השאובים ברוב דהרי הכשרים מחוברים כולן כאחד וסאה היוצאת לחוץ מחוברת עם כל המי מקוה ולכן נתבטלו השאובים ברוב, משא"כ השאובים אף שגם הם מחוברים עם כל השאובים יחד הרי אנן לא מצרכינן לבטל את כל השאובים דהרי הם לא באו לתוך המקוה ואין לנו רק לבטל את הסאה הבאה לתוך הכשרים וזו נתבטלה שפיר ברוב כאמור, אך כ"ז ניחא למאן דסובר דהמשכה לא בעינן ביה שיעור אבל לדעת הר"י המובא בב"י ופסק כן בש"ע סעיף מ"ה דבעינן המשכה ג"ט א"כ המשנה שסתמה לעולם להכשיר בשאוב באמצע לא אתי שפיר וכן הביא הב"י בשם הרשב"ץ להוכיח מכאן דגם פחות מג"ט די בהמשכה וא"כ הש"ע שסתם בסעיף נ"ה כדברי המשנה דהכא צ"ע, וצריך לומר לדעתם דיש כאן ספק שמא שבו השאובים כולם למקומם ולא באו כלל להכשרים והוי ספק שלשה לוגין שאובים דאמרינן לעיל דכשר בפ"ב ודחוק, ועוד דבתוספתא אמרינן אפילו אדומים והלבינו כשר הועתק בש"ע סעיף נ"ו וצריך לומר דאיירינן בהיה שם שיעור המשכה, ונראה דברישא שהשאוב מן הצד גם אם לא היה

שם שיעור המשכה כשר דהרי יש כאן ספק שמא נתחברו הכשרים קודם שנתחברו עם השאוב וכן בשאוב באמצע אם יש לספק שלא באו שלשה לוגים להכשר לא בעינן שיעור המשכה אך באם בודאי באו שלשה לוגים והשאוב באמצע בזה בעינן שיהיה שיעור המשכה דוקא וכן מוכח בדברי הריב"ש סי' רצ"ה הובא בב"י שכתב על דין שאוב מן הצד ואף אם אפשר שנתערבו השאובים עם העשרים סאים שבצדם טרם שיתערבו העשרים סאים הכשרים האחרים הנה הולכים להקל בספק שאיבה וגם שאין המים שאובים פוסלים מן הצד כו' אבל אם השאוב באמצע כו' אמנם הכשרים לא נפסלו בשאובים המתערבים בהן לפי שאין שאיבה פוסלת מן הצד כו' עכ"ל, הרי ברישא בשאוב מן הצד כתב דהולכים בספיקו להקל ולכן נראה דאף מאן דמצריך המשכה ג"ט ולא היה שם שיעור הזה יודה להכשיר ברישא מטעם ספק, וכן בשאוב באמצע אם יש ספק אם היו שם שלשה לוגים רק בבאו ודאי שלשה לוגין בעינן שיעור המשכה. והנה רבינו נ"ע בצ"צ תמה על דברי הריב"ש שכתב הטעם להתיר מפני דשאוב מן הצד אינו פוסל הרי זה לא יתכן כ"א בנגעו מן הצד ולא באו השאובים לתוך הכשרים אבל כאן הרי באו מן השאובי' לתוך הכשרים מה יועיל מה שהיה מן הצד, ולדעתי אין כוונת הריב"ש ליתן טעם להיתר על השאובים שבאו לתוך הכשרים דזה ניחא בפשיטות מפני שבאו בהמשכה ונתבטלו: ברוב הכשרים. ומה שלא כתב הריב"ש טעם דביטול ברוב מפני שהוא פי' לעיל במשנתנו דפ"ב מ"ד דגם משנתנו לא הצריכה תערובות רוב קודם המשכה וגם אם נמשכו להדיא תוך הכשרים כל שבא בהמשכה נתבטלו ברוב הכשרים וכמש"ל שכן פירש הרמב"ם דברי המשנה והכי קיי"ל א"כ פשיטא מילתא דהמפט מים שבאו לתוך הכשרים נתבטלו ברבייה והמשכה רק דהיה קשה להריב"ש שהרי נגעו כאן כל' העשרים סאה שאובים בהכ"ס הכשרים דהשאובים שיצאו חוץ לא נתלשו מכל מימי השאובים וא"כ אין כאן רוב ולא המשכה. וע"ז השיב דמגע מן הצד אינו פוסל כ"א כשבאו לתוך הכשרים ואותן שבאו נתבטלו ברבייה והמשכה ודברי הריב"ש מוכרחים. גם לפי תירוצו של הר"ש דמעט השאובים נתבטלו ברוב קודם שבאו לתוך הכשרים אכתי קשה דהרי כל מי הבור של השאובים נגעו בהכשרים ומוכרחים לומר כד' הריב"ש דמגע מן הצד אינו פוסל כל שלא באו לתוך המקוה וד' הריב"ש אתיין לכ"ע. היוצא להלכה בשאוב מן הצד המקואות טהורים אף שלא היה שם שיעור ג"ט ובשאוב באמצע ובאו ודאי שלשה לוגים תוך הכשרים בעינן שיעור המשכה ג"ט: (ב) והנה רבינו נ"ע קיהה על ד' הרמב"ם ז"ל שמשם נובעים ד' הריב"ש הנ"ל שכתב בפ"ו הי"א מים שאובים שהיו בצד המקוה אע"פ שנוגעים במי המקוה לא פסלוהו מפני שהם כמקוה סמוך

למקוה היו השאובים באמצע פוסלים את המקוה עכ"ל הובא בש"ע סעיף י"ז הא דמן הצד אינו פוסל והקשה רבינו ע"ז מהא דפ"ב דמכלתין מ"ה במקוה שיש בה ג' גוממיות של מים שאובים שפסק הרמב"ם כת"ק שם בפ"ה ה"ד דאם לא היה מ"ס בהגיע לכל הגומות נפסלה אף שהמים היו מן הצד, ונדחק רבינו נ"ע לפרש דאיירי שם שהגומות היו בשולי המקוה, ואין פשט המשנה כן רק דהגומות היו בכותל המקוה זה למעלה מזה דלכן הכשיר שם ר"ש מפני שהוא כמקוה סמוך למקום. ונראה דת"ק שפסל שם הוא מפני שהגומות שיש בהן השאובים נכסים ע"י מי המקוה ואינן ניכרין בפני עצמן נחשבו מכלל המקוה שדינן כחורי המערה דפרקין שנחשבין בכלל המקוה אם היו שם מים כשרים ולא בעינן חבור כשפ"ה לכן גם אם היו שם שאובים נחשבים ג"כ כהגיעו ממש למקוה אף דבחורי המערה כתבתי לעיל דבעינן שלא יהא להן החזקת בית קבול בפ"ע וכשיורקו מי המקוה יורקו גם מי החורים, וכאן בגומות הרי יש להם בית קבול בפ"ע שהיו שם מים טרם באו מי המקוה, וזהו באמת טעמו של ר"ש שהכשיר שם בדין הגומות מ"מ ת"ק החמיר בזה לדונן כחורי המערה לענין דאם היו שם שאובים פוסלים את המקוה מפני שאינן גלויין לחוץ ונכסים בכלל מי המקוה משא"כ בהך דשאוב מן הצד שמים השאובין גלויין לחוץ ונוגעים מן הצד לא פסלי, והא דמטהרת שבמרחץ דלקמן בפרקין המובא ברמב"ם פ"ו הי"ב דאמרינן שם דאם שאובים בתחתונה נפסלה העליונה ע"י הנקב שביניהם והרי שם המים נוגעים מן הצד, ג"כ לק"מ דעד כאן לא מכשרינן בנגעו מן הצד אלא היכא שאם יורקו מי המקוה לא יבאו שם מים השאובים שנגיעתן הם למעלה ואין בנגיעת המים שיעור לפסול כהך דהכא בג' מקואות או בשנים הסמוכים זל"ז שאמרנו לעיל דמים הנוגעים אין בהם כדי לפסול דאף אם יבאו אלו המים הנוגעים לתוך המקוה לא יפסלו אותן אבל היכא שאם יורקו מי המקוה יבאו שם השאובים להדיא כהך דמטהרת שבמרחץ דלקמן פסלי בנגיעה בעלמא לת"ק ור"א מכשיר שם וקי"ל כר' יוסי דפסל אבל צ"ע בזה דהרי גם כאן יש שיעור לפסול רק שאמרנו דהנוגעים אם יבאו להכשרים יוכשרו ע"י רבייה והמשכה א"כ גם בהך דמטהרת כו' יבטלו ע"י רבייה והמשכה, וצריך לומר דשם איירי באין שם שיעור המשכה וכן מורים סטימה ד' הש"ע סעיף י"ז י"ח וסעיף נ"ה נ"ו דכל היכא שיש שם שיעור המשכה לא פסלינן בנגיעתן זב"ז אף שיש שם ג' לוגין וע"כ הך דסעיף י"ח איירי באין שם שיעור המשכה ואף שהרמב"ם לא כתב שיעור להמשכה ע"כ גם הוא יודה לזה כמשי"ת באות ה':

ג ומה שכתב הרמב"ם היה השאוב באמצע פוסל למד כן מדין האביק דלקמן מ"י שפירשה הרמב"ם דהאביק הוא כלי הנעשה בקרקע המקוה ואם הוא מן הצד אף

שמימיו נוגעים למי המקוה הפחותים ממ"ס אינו פוסל ובאמצע פוסל, ואינו מובן מהו ענין באמצע והרי הכא בהך דג' מקואות אמרינן דאם השאוב באמצע אינו פוסל על ידי מגעו למקואות החסרות דאף דאיירינן הכא באופן שהמים הבאים חוצה יוכשרו ע"י רבייה והמשכה אכתי הרי יפסול במגע שכל מימי השאוב נגעו במקואות החסרות. ומתחלה רציתי לומר דענין שאוב באמצע היינו שהשאובים הם טמונים תחת מימי המקוה כמו האביק הזה שאם הוא באמצע הכי כל מימי המקוה הם מלמעלה על האביק ואף שאין מימיו מתערבים ובהריק מי המקוה לא יורקו מי האביק שיש להם החזקת בית קבול בפ"ע אפ"ה מאחר שטמונים המים תוך מי המקוה פוסלים וקרוב דינו לדין ג' גומות הנז' באות ב', אבל לשון באמצע אינו מורה כן. לכן נראה שפירושו הוא דאם הכלי שבתוכו שאובים הם תוך אמצע המקוה ומי המקוה מקיפים אותה מכל צד או גומא שיש בתוכה שאובים ומי המקוה מקיפים אותה מכל צד אף שיש כותלים מפסיקים בין מים השאובים למי המקוה ואינן מתערבים זה בזה אפ"ה אם מלמעלה נגעי אהדדי פוסלים אף שאין בשטח מים דממעל ג' לוגים אפ"ה מאחר שהשאובים מוקפים תוך מי המקוה הרי הם כאלו באו בתוכם ונתערבו שם, ולכן בהך דג' מקואות אף שמשאוב באמצע אינו פוסל ע"י מגעו שהרי מימיו אינן מוקפים תוך מי המקוה ולא פסלינן רק באם מים השאובים מוקפים מכל צד תוך מי המקוה בעגול סביב להם. ונראה שזה כוונת הש"ך בס"ק נ"ב שכתב שם דאם השאוב באמצע פוסל ועי' לקמן סעיף נ"ה ותמה עליו הדגמ"ר מה ענין סעיף נ"ה לכאן דהרי שם השאוב אינו פוסל אף באמצע ולפמ"ש כוונת הש"ך שלא תטעה לפרש השאוב באמצע היינו בשני מקואות חסרים כשרים משני צדדיו דזה לא יפסל כמבואר בסעיף נ"ה אבל ענין באמצע היינו שמוקף מכל צד במי המקוה ולשון הרמב"ם בפי' המשנה לקמן בדין האביק ובאמצע פוסל לפי שכבר הגיעו המים שאובים לתוך המקוה. [ומה שפסק שם כר"מ ולא כחכמים דפליגי ע"ז זה יתבאר לקמן בעז"ה]. ונראה דהר"ש והרא"ש אינן מודים להרמב"ם בדין שאוב באמצע שהרי הם פירשו בדין האביק שתמונת עשייתו הוא כברזא המולכת מים ולכן כשהוא באמצע פוסל שכל מימיו גרורים ע"י האביק שהוא כלי ומוכת דאם לא נעשה כברזא אינו פוסל אף כשהוא באמצע, אבל יש לדחות דאפשר שגם הם מודים לדברי הרמב"ם ומה שפירשו שנעשה כברזא מפני דבזה פוסל אף אם אין באביק ג' לוגין, ולקמן יתבאר דאפשר שלפירושם שכל מימיו גרורים ע"י כלי יופסל אף ביש מ"ס תוך המקוה ומודים הם לדינו של הרמב"ם בשאוב באמצע דפוסל, וקצת ראיה לזה משלש גומות דפ"ב דלעיל

דפסלינן לת"ק מפני שנראה כאלו מעורבים אף שיש להם החזקה בפ"ע כן גם בשאוב באמצע פוסל שנראה כאלו הם מעורביה:

ד אך מה שצ"ע ע"ז להנחתנו דבאמצע לכ"ע פוסל אף אם יש לו בית קבול בפ"ע ואין המים עתידים להתערב א"כ איך אמרו לקמן מ"ד הספוג והדלי שהיו בהן ג' לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו והרי המים שבדלי מכוסים הם במי המקוה ונחשבו כאלו הם באמצע ולמה לא פסלי את מי המקוה מי עדיף הך דלי ממים שבגומות או מים שבאביק לפי הרמב"ם ז"ל, והר"ש והרע"ב פירשו גבי דלי באמת דמקצת הג' לוגים מחוברים לכותלי הדלי: שלא יפרדו ממנו ולכן לא הוי כנפלו למקוה ג' לוגין דומה לדין הספוג שהמים בלועים בתוכן ולא יצאו ממנו כ"א ע"י שחיטה כנודע, דאם היו ג' לוגין שלמים בתוך דלי היו פוסלים אף אם לא יצאו כולם לתוך מי המקוה דנחשבו כאילו הם בגומות הנ"ל, אבל הרמב"ם והר"ש פירשו גבי דלי שפיו צר ואין כל מימיו יוצאים לחוך המקוה לכן לא פסל וכ"כ בש"ע סעיף ט"ז, וזה צע"ג דמה יועיל לנו שלא יצאו כולם הרי ע"כ מכוסים הם במי המקוה ודינו כג' גומות הנ"ל או כשאובים באמצע דפוסל במגע לחוד. ואולי יש לחלק לדעתם בין דלי שהוא כלי תלוש ויכולים להוציאו ע"י פעולת אדם מן מי המקוה ולכן כל שאין מימיו יוצאים לתוך מי המקוה אינן פוסלים משא"כ הך דג' גומות שהם בחפירת המקוה ולא נוכל להפרידם ממקוה, וכן הך דאביק לקמן כלי מחובר הוא בקרקעית המקוה וא"א להפרידו מן המקוה. ויש להעמיס זה בדברי הרמב"ם בפי' המשנה שלו לקמן גבי אביק שכתב לפי שהאביק הוא כלי להיותו נתך לארץ, אף שלשונו מגומגם שם כמשי"ת לקמן בעז"ה מ"מ יתכן להעמיס זה בכוונתו שבא לחלק בין האביק להדלי מפני שהאביק הוא מחובר בארץ וא"א להפריד מימיו. אבל בחבורו כתב וז"ל בפ"ו ה"ז על הך דספוג ודלי כו' שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ולא כלי שנפלו בו מים שאובים, ולשון מגומגם הוא. ונראה שדעתו בחבורו כדברי הר"ש והרע"ב דאיירינן בדלי שא"א שיצאו מהם ג' לוגין מים שמחוברים הם או סתומים בתוך הדלי ע"י מגופה וכדומה ולכן אינו פוסל אבל אם היה בדלי ג' לוגין מים בריוח והדלי פתוח יפסול אף אם לא יצאו מהם המים מאחר שמכוסים כולם במי המקוה נחשבו כמעורבים, וכן מורים באמת ד' המשנה מה שצרפו דין הדלי עם הספוג והרי הספוג ידוע דרכו שא"א שיצאו ממנו המים מאליו כ"א ע"י פעולה וככה איירינן גם בדלי אבל בדלי פתוח ויוכל לצאת ממנו ג' לוגין אף שעתה עדיין לא יצאו נראה דפוסל כד' הר"ש והרע"ב, וא"כ לא יפה עשה בש"ע שסתם כדעת הרא"ש ז"ל. וא"כ מד' הרא"ש שהכשיר בהך דדלי מפני שפיו צר נראה שיכשיר ג"כ באם השאוב באמצע ומוקף מכל צד וצ"ע:

היוצא מכ"ז להלכה דשאובים מן הצד אינו פוסל במגע אך אם יש ג' לוגין במקום נגיעתן בעינן שיהא שם שיעור המשכה, ואם יש בזה ספק אם באו הג' לוגין קודם שנשלם למ"ס אזלינן לקולא, ושאוב באמצע היינו באם השאובים מוקפים מכל צד במי מקוה פסלי להרמב"ם בנגיעה זה לזה וצ"ע אם הר"ש והרא"ש מודים לזה, ובדלי שיש בו ג' לוגין שאובים בריוח ופיו פתוח וצר ונפל למקוה חסרה אין להורות להקל כ"א היכא שפיו סתום במגופה או שלא יצא ממנו ג' לוגין שישאר מעט מן הג' לוגין דבוק לכתליו אז יש להתיר. ודע דמה דאמרינן במתניתין באם השאוב מן הצד דהטובלים טהורים ולא פסלינן מטעם זחילה במי מקוה כבר ביאר הש"ך בס"ק ק"כ בשם הריב"ש דמפני דהמים חוזרין למקומן לא מיקרי זחילה וכמ"ש הרמ"א בסעיף נ'. אבל מ"ש הש"ך בסק"ל דיתכן לאוקמה הך דמשנתנו במי מעינות זה לא יתכן דהרי מעין יטהר השאובים בכ"ש ולמה יופסלו אם השאוב באמצע וכבר השיג עליו בדגמ"ר בזה:

ח והא דאמרינן במתניתין דאם השאוב מן הצד דהמקואית טהורים, פי' הרא"ש בתשובה כלל ל"א סימן ב' דנשארים לעולם בהכשרן אף אחר שנפסקו מהכשרים ואחריו נמשכו בטוש"ע סעיף נ"ב רק הש"ך בס"ק קי"ב כתב בשם רי"ו לספק בזה, ובאמת גם הריב"ש סימן רצ"ה נסתפק בפי' דמתניתין אם המקואות נשארו טהורים לעולם וגם השאוב כשר להקוות עליו או שכשרים לטבול יחד ג' אנשים כמשפט הראשון הובאו דבריו בב"י, ואנכי כבר ביארתי לעיל פ"ג מ"ב שהראב"ד ודאי לא יסבור כן דהרי לדעתו מקוה שלמה של ארבעים סאה אם נפלו שם מ"ס שאובים ואח"כ נחסר קצת מהמקוה שב המקוה להפסל מפני שנתעוררו השאובים אשר שם אחרי שנחסר המקוה לפסול המקוה ולא אמרינן שהשאובים נטהרו לעולם, א"כ מכ"ש אם השאובים עומדים בפני עצמן יחזרו לפסולן אחר שנפסקו, ושם כתבתי דאף דאנן לא קי"ל כהראב"ד בדין שאובים שבאו לתוך הכשרים, אבל היכא שהשאובים עומדים בפ"ע אין לנו ראיה להכשיר, וכ"כ לעיל שכן מוכח מד' הרמב"ם בחבורו ספ"ו מה"מ שכתב שם ואין המים השאובים פוסלים את המקוה שיש בו מ"ס כו', הרי שדעתו רק דהכשרים לא נפסלו מן השאובים אבל לא כתב דגם השאובים נכשרו וכן הבין בכ"מ שם רק שכתב שבפי' המשנה לא כתב כן ואין שום ראיה מפי' המשנה שלו נגד זה כמ"ש שם. אך זה צ"ע בדברי הרמב"ם דלמה ליה הטעם דלא נפסלו הכשרים מפני שיש בצירופן מ"ס והרי אם השאוב באמצע דלא נצטרפו למ"ס ואפ"ה לא נפסלו הכשרים, ובאמת בפי' המשנה כתוב לאמר על שאוב באמצע ישוב תגבורת המים אשר נתערבו במקוה אשר בו כ' סאה עם מים שאובים והפסיד הכל וכן המקוה אשר בצד האחר עכ"ל, זה מוכיח שדעתו בשאוב באמצע דגם הכשרים נפסלו

מפני חבורן לשאוב ונתערבו מימיהן שבאו לתוכן מים השאובים אבל לא יתכן לומר כן דהרי במשנתנו אמרינן דהמקואות כמו שהיו וכ"כ בחבורו שם ונראה בדעתו דמה דאמרינן אם השאוב באמצע דהכשרים נשארו בכשרותך היינו דוקא אם מסופק לנו אם באו להכשרים ג' לוגין מהשאוב וכמש"ל באות א' אבל אם ברור לנו שבאו לשם ג' לוגין מהשאוב נפסלו אף הכשרים ולא נטהרו עבור רבייה והמשכה דאפשר דגם הוא סובר דבעינן איזה שיעור להמשכה אף שלא כתב לזה שיעור בחבורו הוא מפני שסתם דבריו כד' המשנה, אבל הרי כתב בפ"ד ה"ח בלשונו ונגררו המים השאובים ויתכן דבעינן איזה שיעור לזה ואם לא היה שם שיעור המשכה וברור שבאו השאובים ג' לוגין נפסלו כולם כדבריו בפי' המשנה, ולכן הוכרח לומר בשאוב מן הצד דאינן נפסלים מפני שיש בהן בצרופן מ"ס ואף אם יבורר שבאו לשם ג' לוגין הרי יש לספק שנתחברו הכשרים קודם שנתחבר השאוב כנ"ל באות א', ואיך שיהיה הפי' במשנה מ"מ דעתו מוכחת בשאוב מן הצד דהשאובים לא נטהרו לעולם ואם יופסקו חזרו לפסולן וכל ראיותיו של הרא"ש בתשובה שם אינן מכריעות כמבואר למעיין רק מסברא אמרה הרא"ש ז"ל, והרי רבו החולקים עליו. אמנם ראיית הרא"ש ז"ל מסברא לכאורה מכרעת היא שאמר שם דשאובים לא גרעו ממים טמאים אשר אם משיקין אותם למקוה טהור נטהרו הטמאים לעולם וגם כאן אלו השאובים שנתחברו למקוה טהור הרי נזרעו וטהרו לעולם, ובאמת לפי מה שביארתי כ"פ אשר לדעת הסוברים דשאיבה דרבנן הוא כל עיקר גזירת חז"ל על שאובים הוא מחשש שמא יטבול במים טמאים ובטמאים אין טהרה מן התורה כמ"ש כ"פ, וא"כ יפה אמר הרא"ש שאלו המים שאובים שנתחברו לשעה למקוה כשר הרי נטהרו לעולם ואין בהם דרא דמים טמאים ולמה יחזרו לפסולן, אך לדעת הרא"ש עצמו דסובר דפסול שאיבה הוא מן התורה ולאו מפני לתא דטומאה אין כ"כ ראיה מהשקת המים לטהרן, ועכ"ז הרא"ש ז"ל סברתו דאם לטהר מטומאתן שגם הוא דאורייתא מהני חבור לשעה כמ"כ יהני חבור לשעה לענין שאובים, זהו טעמו ז"ל:

ו ולעיל בפ"ק כתבתי שבטענה זו זיכה הרא"ש ז"ל לכל הסוברים דמקוה שלמה נפסלה על ידי רבוי שאובים אח"כ והוא ז"ל נצח בטענה זו דגם השאובים נטהרו בהשקה דכן הסכימו הפוסקים ובעלי הש"ע א"כ גם בזה טענתו חזקה שהשאובים יוטהרו כדין השקה אף שנפסקו אח"כ. אבל יש לעיין דמנא לן שמועיל השקה מן הצד דהרי ענין השקה במים טמאים מתורת זריעה הוא כמ"ש רש"י בביצה י"ז ובפסחים ל"ד וא"כ אפשר דבעינן כעין זריעה: שכל הכלי שבה המים טמאים יזרע תוך המקוה ומים הטהורים יצופו ע"ג שאז הוי כנזרעו ממש אבל אם השיקן מן הצד אפשר דלא נטהרו

המים, ולכאורה ראיה לזה ממשנה דטסרות פ"ח מ"ט מקל שהיא מלאה משקין טמאים כיון שהשיקה למקוה טהורה דברי ר' יהושע ותכ"א עד שיטביל את כולה הרי לרבנן לא מהני מגע מן הצד לטהר בהשקה ופסק כן הרמב"ם פ"ב מה' ט"א הכ"ב. ואף שמדברי הר"ש נראה דמפרשה בקטפרס אבל הרמב"ם סתם לה דלא מהני טבילת קצתה, אבל באמת המעין בפי' הר"ש והרא"ש ובפי' הרמב"ם בפ"ת דטהרות בהא דנצוק וקטפרס ומשקה טופח אינו חבור יראה מבואר להדיא דגבי השקה מהני מגע מן הצד לטהר הטמאים וכן מוכת ברמב"ם פ"ז מה' ט"א ה"ה ובפ"ב מה' ט"א הכ"ג יע"ש, וע"כ מה דפסלי רבנן השקה דמקל עד שיטבילנה כולה התם שאני שכלי הוא ומים בכלי לא מהני חבור מן הצד כמו דלא מהני חבור מן הצד בכלי לענין שאובים כמבואר לעיל רפ"ה כמ"ש שם בשם הרא"ש ולרמב"ם אף דהשקה לטהרה עיקר השקה הוא בכלי ואין לדמותו לענין עירוב מקואות דגבי מקואות גזרו מחשש טבילה בתוך כלי משא"כ גבי השקה אין מה לגזור, אפ"ה אפשר לומר דרבנן דימו דין השקה לעירוב מקואות שלא יהני חבור מן הצד בכלי עד שיטבילנה כולה ובזה גם גבי מקואות מהני כמש"ל ויתבאר לקמן במ"ה דכלי המוקף במים מהני לה חבור לענין מקואות והר"ש לשיטתו שפי' לעיל רפ"ה דגם לענין מקואות מהני חבור מן הצד בכלי ולכן פי' הך דמקל דרבנן פסלי מפני קטפרס, ובאמת מדציירו במשנה לענין מקל ולא אמרו סתם כלי מוכח דלאו בכל הכלים פסלי רבנן וע"כ גבי מקל טעמא אחרינא הוא, ואיך שיהיה מים המפוזרים ע"ג קרקע או בגומא סמוך למקוה כשרה יטהרו בהשקה מן הצד וצדקו דברי הרא"ש ז"ל. אבל אכתי אין לדחות בהכי ד' הרמב"ם וראב"ד דנוכל לומר דגבי שאיבה החמירו יותר והרי כתבו התוס' בחגיגה כ"א ע"ב שהשיב הר"י להר"ר אלחנן בנו דענין עירוב מקואות והשקה לטהרה אין לדמותם זל"ז אף מדין תורה דהלכתא גמירי לה. א"כ נוכל לומר דגם לענין שאיבה דרבנן החמירו בזה יותר מלענין השקה מפני שהשאוב עומד בפ"ע חשו להחמיר בנפסק חבורו ולעיל פ"ג מ"ב ומ"ג הארכתי בזה שלדעתי פלוגתא דתנאי היא ושם העליתי להלכה דכולו שאוב יש לפסול אם נפסק חבורו אבל מקוה שנפסלה ע"י ג' לוגין שאובין ונכשרה אח"כ ע"י חבור כשפ"ה למקוה כשר יש להתיר אף אם נפסק חבורן יע"ש באורך:

מ"ד הספוג והדלי כו'. משנה זו פירשתיה לעיל שהעיקר כפי' הר"ש והרע"ב דאיירי כאן שהג' לוגין א"א שיצאו מן הכלי דאין שם ג' לוגין כ"א בצירוף מים הדבוקים לכותלי הדלי שא"א להפרידן כלל ולכן אינן פוסלים. או דאיירי בכלי סתום במגופה שא"א שיצאו ממנו המים אבל אם יוכל לצאת ממנו ג' לוגין אף שפיו צר מ"מ נחשבו המים כמעורבים

ופוסל את המקוה מפני שהדלי טמון כולו בתוך המים, דלכן אם הטביל כלים בדלי מכוסה כולו במים לא בעינן חבור כשפ"ה מעיקר הדין כמש"ל במ"ב, אבל הרמב"ם בפי' המשנה וכן הרא"ש פירשו שמפני שהדלי פיו צר ולא יצאו ממנו כל הג' לוגין לתוך המקוה וכתבתי שפירושם לא יהלם מהך דג' גומות ומהך דאביק לקמן כמש"ל במ"ג אות ב' באורך, וע"כ לדעתם צ"ל דכאן שהוא בתוך כלי תלוש קיל טפי מפני שאפשר להפריד הכלי עם המים מן המקוה אבל אין העיקר כן להלכה דאין הסברא נותנת לחלק כן וגם מהך שצירפו במשנה הא דדלי עם הך דספוג מוכח שענינם אחד הוא ובספוג אין המים יוצאים ממנו וא"א להפריד ממנו כ"א ע"י סחיטה וכתבתי שאין לסמוך על פירושם להלכה דנראה שגם הרמב"ם בחבורו חזר בו לכן אין לסמוך על ד' הש"ע בזה בסעיף ט"ז. איברא שסיום דברי המשנה בלשון שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו מוכיח בפי' הרא"ש דכל שלא באו המים לתוך המקוה אינן פוסלים, אבל באמת לשון זה הוא ממש ד' ר"א בסוף פרקין, וא"כ משנה זו יחידאה היא דהרי אנן קי"ל כת"ק דר"א וא"כ פ"כ לית הלכתא כמשנה זו או שהלשון יתפרש לשני דרכים, וכאן הכוונה כדברי הר"ש והרע"ב דלא יתכן שיצאו הג' לוגים כו' כנ"ל:

מ"ה השידה והתיבה שבים כו'. ביארתי לעיל סוף פ"ד ורפ"ה שהמפרשים כולם הסכימו לומר דהך שידה ותיבה לא נתבטלו מתורת כלי ואפ"ה כיון שהמים מקיפים אותן מכל צד אף שכותליהן יוצאין למעלה מן המים אפ"ה די בחבורן כשפ"ה ולא גזרינן בזה אטו טבילת כלי, וכך מבואר ברמב"ם פ"ו מה"מ ה"ח למעיין היטב. ודלא כהכ"מ שהבין בזה באופן אחר יע"ש], וכן מבואר בד' הרא"ש לעיל רפ"ה דכיון דכל הכלי מוקף במים לא יבאו עי"ז להתיר בטבילת כלים ודי בחבור כשפ"ה, וכן מוכח מסדר דברי המשנה ממה שכתבו לעיל דין דלי שהוא מלא כלים דלא בעינן ביה ביטול מתורת כלי וגם ממה שסמכו לזה דין שק וקופה דלא נתבטלו מתורת כלי ומקבלים טומאה ובהן די בחבור כ"ש כדלקמן והוציאו מזה דין שידה ותיבה דבעינן בהו כשפ"ה, אבל ביטול מתורת כלי לא בעינן להו, ולעיל כתבתי וכן בפרקין במ"ב שמדברי הראב"ד פ"ו מה"מ נראה דמפרש דבכלי שלמה לא תהני כשפ"ה ולכן פי' הך דשידה ותיבה בנתבטלו מתורת כלי ושלדעתו דוקא אם מכוסה כולו במים מותר להטביל בתוך כלי אבל השידה ותיבה שאונגיהן למעלה מן המים בעינן לבטלו מתורת כלי דוקא וביארתי לעיל דיחידאה הוא וכל הפוסקים לא הודו לו, ור' יהודה דפליג במתניתין וסובר דבעינן ד"ט או רובו בכלי שרובו פחות מד"ט משמיה דר"ש קאמר לה כמבואר בתוספתא המבואר בר"ש בסוף ד' המשנה, ודוקא בכלי שאינה מכוסה במים אבל אם מכוסה לגמרי במים שם לא פליג

ר"י כהך דדלי לעיל. ואף שכתבתי לעיל דלפי מה שפירשתי דברי המשנה שם דגזרו אם החיצון א"צ טבילה להצריך כשפ"ה פן לא תתכסה במים שזה ע"כ דלא כר"י דלר"י אם לא תתכסה במים לא תהני כשפ"ה מ"מ בעיקר הדין לא פליג שם ר"י ומודה לרבנן דאם נתכסית במים די כשפ"ה ולא חיישינן להצריך ד"ט פן לא תתכסה במים דהיא גופא חומרא גדולה היא לב"ש ולא גזרו בזה על מכוסות במים, רק באוגני הכלי למעלה מן המים סובר דבעינן בזה היכר גדול בחבורן למקוה כשיעור ד"ט או רוב הכלי, אבל אין לומר שדוקא בשידה ותיבה הקבועים במקום אחד פליג ר"י אבל בדלי המטולטל במים לא פליג ר"י [וכעין זה חילק הר"ש לעיל רפ"ה יע"ש], דהרי התוספתא המובאה בר"ש גבי עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה פליג ג"כ ר"י, וא"כ מה דמודה בדלי ע"כ הוא מטעם דשם הדלי מכוסה כולו במים משא"כ בעריבה איירי באם לא נתכסית במים ובהך דשוקת יהוא דלעיל ספ"ד דהורו ב"ש עד שיפתח רובה ומסתמא יאמרו כן דבגדולה די בד"ט רק דשוקת יהוא היתה קטנה ובעי רובה ביארתי לעיל דר"י לא הודה בזה לב"ש וכפי פשט הש"ס דיבמות ט"ו נראה דב"ש פליגי על כל עירוב מקואות ובעו רובה או ד"ט והך דשוקת יהוא היה אבן גדל מבריתו או קבעו ולבסוף חקקו ואפ"ה הצריכו ב"ש פתת רובה וכן הבין הר"ש כמבואר בדבריו בפי' ד' התוספתא ור"י לא הודה לב"ש רק בכלי העומד בתוך המים החמיר ר"י כב"ש, ואנכי כתבתי לעיל שיש מקום לומר דבכל עירוב מקואות לא פליגי ב"ש ומודים שדי בחבור כשפ"ה והך דשוקת יהוא היה אבן תלוש רק שנתבטלה מתורת כלי ומפני שמים שבתוכה תלושים ופסולים למקוה מן התורה גם אם היה בהן מ"ס כל זמן שלא נתחברו בארץ לכן החמירו ב"ש להצריך פחת רובה ור"י לא הודה בזה לב"ש וגם בזה די: בחבור כשפ"ה לר"י רק בכלי שלם המוקף במים החמיר ר"י כב"ש ואנן קי"ל דגם בזה די חבור כשפ"ה מפני שמוקפת במים ואם נתחברה מן הצד למקוה כשפ"ה גם רבנן יודו לאסור כמש"ל רפ"ה:

והך דעריבה שהיא מלאה כלים האמור בתוספתא שהובא בר"ש איירי בלא נתכסה כולה במים דסתם עריבה של חרס היא ולא שייך בה דין טבילה ולכן פליג ע"ז ר"י ואם היתה מכוסה כולה במים גם אם א"צ טבילה יודה ר"י שדי בחבור כשפ"ה כמש"ל, והך דקומקום שהוא מלא כלים איירי שגם הקומקום צריך טבילה דסתם קומקום הוא של מתכת ולכן די בחבור כ"ש כדברי המשנה דלעיל מ"ב, ובהטהו על צדו גם אם החיצון צריך טבילה בעינן כשפ"ה שלא יבאו להתיר באם לא נתכסה במים בחבור כ"ש כמש"ל וכן פי' הר"ש וכן דעת הרמב"ם והש"ע כמש"ל במשנה ב'. ובתוס' רי"ד פירש דהטהו על צדו איירי שלא כסהו במים ולא עלתה טבילה להחיצון ולכן בעינן כשפ"ה אבל אם

עלתה טבילה להחיצון שכסהו במים גם אם הטהו על צדו די בחבור כ"ש ואנן קי"ל כד' הרמב"ם והש"ע:

ב ומה שאמרו בתוספתא גבי עריבה ובמעין כ"ש פירשה הר"ש דאם עריבה זו נתחברה למעין די בחבור כ"ש ולא בעינן כשפ"ה. וענין נפלא הוא איה נמצא חילוק זה בין מקוה למעין והלכה דעירוב מקואות כשפ"ה אין בה חילוק בין מקוה למעין וגם מקוה חסר בצד מעין בעינן בחבורן כשפ"ה ומכ"ש עריבה שהיא כלי תלוש לא תוכשר בחבורה למעין בכ"ש מאחר שהיא עצמה אינה צריכה טבילה א"כ גריעה ממקוה חסר בצד שלם, ויתכן לומר דאיירי במכוסה כולה במים שאז מעיקר הדין די בחבור כ"ש שדינה כחורי המערה כנ"ל במ"ב רק חומר החמירו להצריך כשפ"ה פן לא יכסנה כולה במים ולא גזרו בזה רק במקוה ולא במעין אבל אין לזה טעם הגון, וגם דלפמש"ל ע"כ התוספתא איירי באם לא נתכסית במים דאל"כ לא הוי פליג ע"ז ר"י אם היא מכוסה כולה במים כהך דדלי הנ"ל, וא"כ דלא נתכסית במים מנין לנו להקל במעין בחבור כ"ש, ולא עוד אלא דלפי שיטת הרא"ה וריטב"א שהבאתי לעיל רפ"ה דסברי דכלי שלם המחובר למקוה מן הצד מותר ג"כ בחבור כשפ"ה כדין שידה ותיבה המוקפים במים. וכתבו שם לתרץ דים של שלמה דהיה צריך כמוציא רמון הוא מפני דמעין לא מהני להתחבר לכלי עד שתתבטל מתורת כלי ולדעתם מעין חמור יותר בדין חבורו לכלי, ואף דאנן לא קי"ל כוותייהו מ"מ מוכח מזה דא"א לפרש דחבור מעין לכלי תהא קיל יותר דלא נבעי כשפ"ה. והב"י כתב ג"כ [בדברי הטור על הא דאבל המכניס כלי כו'] דהרמב"ם והרא"ש והטור לא חלקו בין מעין למקוה וכתב שהם מפרשים דתוספתא פליג אמתניתין שהרי הים דינו כמעין לר' יוסי ואפ"ה בעינן כשפ"ה [וע' מש"ל בפ"ה מ"ד אם לר' יוסי דינו כמעין לגמרי] ואין זה נייח, אבל העיקר דגרסת הר"ש מוטעת היא וכך צריך להיות בתוספתא, עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה ובמעין כ"ש צריכה שפ"ה רבי יהודה כו'. וכוונת התוספתא דבין שנתחברה העריבה למקוה של מ"ס או למעין כ"ש צריך כשפ"ה לת"ק ולר"י פחת רובו וכ"כ הב"י במסקנת דבריו רק שלא הגיה בתוספתא והעיקר כמש"ל, וד' הר"ש צ"ע:

פסקא ב') שם במשנה אם היה שק או קופה מטבילים בהם כו', כתב הר"ש דהך דחגיגה כ"ב שאמרו שם לרבא דמטבילים כלים בתוך סל וגרגותני לקדש דאין בהם גזירה שמא לא יהיה בפיהן כשפ"ה דסל וגרגותני שאין בפיהן כשפ"ה ליכא דמשמע דבעינן בהו חבור כשפ"ה לאו דוקא הוא רק שכוונת הש"ס דמותר להטביל בסל וגרגותני מפני דלא בעינן להו חבור כשפ"ה. ולהנחה הזאת היה נראה לומר שצדקו דברי רש"י ותוס' שהבאתי לעיל במ"ב שדעתם לומר דאף למסקנת הש"ס דהגזירה הוא מפני עם הארץ

הרואה שלא ידע להבחין בשיעור כשפ"ה אפ"ה מותר לטבול בתוך סל וגרגותני, דאף שהע"ה לא יבחין בזה מ"מ אם יטביל בתוך כלים כאלו שמלאים נקבים לא איכפת לן בשיעור חבורן כלל ודלא כהרמב"ם שפסק בסוף פ"ג מה"מ דאף בשק וקופה אין להטביל לקדש שכתבתי לעיל טעמו דלמסקנת הש"ס דהחשש הוא מפני ע"ה הרואה חיישינן שמא יטביל בכלי שאין בפיו כשפ"ה והרי להנחה הזאת בסל וקופה לא איכפת לן בחבורן כלל, ועכ"ז אין מזה תפיסה על הרמב"ם ז"ל דנוכל לומר דכמו דהע"ה לא יבחין אם יש בפיו כשפ"ה כן לא יבחין החילוק בין סל וקופה לשאר כלים ואדרבה כאשר יראה שהסל אין בנקביהן כשפ"ה ומטבילין בהן ככה יטבול גם בשאר כלים שפיהן אין בהן כשפ"ה, ואף שכתבתי לעיל לדעתו דאם החיצון צריך טבילה אין חשש למסקנת הש"ס מפני ע"ה דיראה שהחבר הטביל החיצון כולו וכסהו במים וגם הוא יעשה כן ואז לא איכפת לן אף שלא יהא בחבורן כשפ"ה, וא"כ נוכל לומר דגם סל או קופה יראה הע"ה שהחבר הטביל בתוך כלי שאינה מחזקת מים וגם הוא יעשה כן ואין חשש בזה אפ"ה נוכל לומר דמה שיראה שהחבר יכסנה כולה במים יבחין שזה נוגע להכשר הטבילה וגם הוא יעשה כן אבל מה שהחבר יטביל בתוך סל או קופה זה לא יבחין שזה נוגע להכשר טבילה ואדרבה יטביל גם הוא בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה מפני שהחבר לא השיק. את פי הסל שרחב הרבה לתוך המים רק ע"י נקבי הסל שאין בהן כשפ"ה וגם הוא יעשה כן להטביל בכלי אחר ע"י חבור פחות משפ"ה, וקצת סיוע לדעתו מדברי הש"ס שאמרו סל וגרגותני שאין בפיהן כשפ"ה ליכא, ולמה להו זאת הרי לא בעינן להו כלל חבור כשפ"ה, וצריך לומר דה"ק בש"ס דלרבא מותר להטביל בסל וגרגותני אף אם מחזיקים מים ובעינן להו חבור כשפ"ה אפ"ה מפני שהם כלים רחבים ובכולם יש בפיהן כשפ"ה לא חיישינן לזה, ואף דלפי הנראה איירי שם בש"ס בסל וגרגותני באותן שאינן מחזיקים מים כנראה מסוף ד' הש"ס שם גבי מקוה שחלקו בסל וגרגותני וכמ"ש הר"ש כאן מ"מ כללו בש"ס דאף אם תמצא סל וגרגותני המחזיקים מים אפ"ה מותר להטביל בהן מפני שיש בפיהן הרבה יותר מכשפ"ה, וזהו דוקא לס"ד דש"ס שהחשש הוא מפני החבר עצמו, אבל למסקנת הש"ס דהחשש הוא מפני הע"ה הרואה א"כ כמו שאין להתיר בסל וגרגותני המחזיקים מים אף שיש בפיהן שיעור רב מפני דהע"ה לא יבחין בזה כן לא נוכל להתיר בסל וגרגותני שאינן מחזיקים מים כלל דהע"ה לא יבחין בזה דהרי בש"ס כללו אותן יחד להתיר לפ"ד רבא בס"ד דש"ס וא"כ למסקנת הש"ס תרווייהו נשארין לאיסור: אבל אין לומר דהרמב"ם פי' שם דהך דסל וגרגותני דוקא בכלי המחזיק מים ובעינן ביה חבור כשפ"ה דא"כ הו"ל לבאר בחבורו

דבסל וקופה המנוקבים דלא בעינן להו חבור כלל מותר להטביל בהן אף לקדש ומדלא חילק בינייהו מוכח שדעתו דלמסקנת הש"ס בכל סל וקופה אסור להטביל, אבל גם ד' רש"י ותוס' מיושבים בטוב מה דקשה למסקנת הש"ס דהחשש הוא מפני ראית ע"ה איך מותר להטביל בסל הרי הע"ה לא יבחין בזה, אבל אם נימא דבסל וקופה המנוקבים איירינן שם נוכל לומר דבזה הע"ה יבחין דאם הטביל החבר בתוך כלי שאינו מחזיק מים כלל גם הוא יעשה כן ולא יבא מזה מכשול כלל ונשאר ההיתר לרבא בסל וגרגותני אף למסקנת הש"ס, וצדקו גם דברי רש"י ותוס' אך לרש"י צ"ע קצת דסברתו הפוכה מסברת הרמב"ם ז"ל דבחיצון צריך טבילה נשאר החשש לרש"י שהע"ה לא יבחין בזה ולא יכסה כולו במים ובסל וגרגותני יוכל הע"ה להבחין להטביל דוקא בכלי שאינו מחזיק מים וזה היפך סברת הרמב"ם ז"ל, ומה שסיים הר"ש ולחולין דלא גזרינן הוה שרי:

להטביל כו' פירוש דבריו הוא דלחולין דלא גזרו כלל להטביל כלי בתוך כלי היה מותר להטביל לכ"ע אף שאין בפיו כשפ"ה אפי' לרב אילא בחגיגה שם דאוסר בקדש מטעם חציצה אבל בחולין לכ"ע מותר להטביל בתוך סל או קופה אף שאין בחבורן כשפ"ה רק לקדש דגזרו להטביל כלי בתוך כלי בזה יש חילוק בין רב אילא לרבא, דלרב אילא אסור מטעם חציצה אבל לרבא דהגזירה הוא שלא יטבול בכלי שאין בפיו כשפ"ה מותר להטביל אף לקדש בסל או קופה מפני דאין שם גזירת חיבור כשפ"ה דלא בעינן להו חבור כשפ"ה כלל, והח"צ בתשובה סימן מ' הבין ד' הר"ש במה שסיים ולחולין כו' דהר"ש סובר דבסל או קופה לחולין לא בעינן חבור כשפ"ה ולקדש בעינן חבור כשפ"ה, וזה לא יתכן בשו"א, דאיה מצינו חילוק זה בין חולין לקדש ובמשנתנו לא חילקו בזה וגם בחגיגה שם לא חילקו בזה רק כוונת הר"ש הוא כמ"ש דלחולין לכ"ע לא בעינן חבור כשפ"ה ולקדש איכא פלוגתא בזה ולרבא דמתיר גם לקדש לא בעינן תבור כלל וכאמור, וגם אפשר לומר דהר"ש סובר כהרמב"ם דלמסקנת הש"ס דחיישינן לראיית ע"ה אסור לרבא להטביל לקדש גם בסל וגרגותני דהע"ה לא יבחין בזה ויטביל בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה ואינן מנוקבים כסל כו', ולכן כתב הר"ש דלחולין מותר לכ"ע אבל לקדש אסור למסקנת הש"ס גם בסל כו':

ב וכל זה כתבתי להנחת הר"ש דשק וקופה דהכא היינו כמו סל וגרגותני האמור בחגיגה שם אבל הח"צ בתשובה סימן מ' דעתו דסל וגרגותני האמור בחגיגה שם אסור להטביל בתוכן אם לא יתחברו כשפ"ה דסל וגרגותני עשויין מאריגת גמי של נצרים שהם מין עץ ולכן מה שהמים מתערבים דרך הנקבים לא מהני, אבל שק וקופה דהכא נארגים מפשתן וצמר וגם דרך מחיצות הארג המים בוקעין שם ולכן מותר לטבול בתוכן בלתי תבור כלל

ואמת הוא שד' הש"ס מסייעין לו ממה שאמרו דסל וגרגותני שאין בפיהן כשפ"ה ליכא שמזה מוכת דבעינן להו חבור כנ"ל, מ"מ דברי הר"ש נראין אמת דאין לחלק וגם בסל העשוי מגמי ושל נצרים מותר להטביל בלתי חבור כלל מפני שאינן מחזיקים מים כלל ולכן מה שהמים מתערבים דרך הנקבים די בזה דסתם קופה האמור בש"ס הוא העשוי מאריגת נצרים של עריבה קלופה ושל גמי וכמ"ש הרע"ב במתניתין אף שהתוי"ט הקשה עליו העיקר כפי' הרע"ב, דכן מוכח בשבת מ"ט ע"א ובסוגיא שם דקופה מטה על צדה והיינו קופה של גמי ומין עץ דשל בגד אינה זקופה, וכן מוכיחים ד' הרמב"ם ז"ל להדיא שהרי כתב בפ"ו ה"ח דבשק או קופה מותר להטביל כו' ובסוף פ"ג כשכתב הך דחגיגה לפי דעתו דאסור להטביל כו' כתב ג"כ ואפי' היה בסל או בקופה הרי ששם קופה כתב הכא והתם מוכח שענינם אחד הוא, ועוד דלפ"ד הח"צ מה שאסר הרמב"ם שם בסל וקופה למסקנת הש"ס מפני חשש ראית ע"ה היינו באותן שצריך בהן תבור מן הדין דוקא שבזה הע"ה לא יבחין, ויוצמח מזה אשר בשק העשוי מצמר ופשתן יהא מותר גם להרמב"ם להטביל לקדש דלא בעינן שם חבור כלל וכמש"ל באות א' לפ"ד התוס' והרי הרמב"ם סתם לגמרי לאסור לקדש, ועוד לדעת הח"צ לא יתיישבו ד' רש"י ותוס' מה שהתירו שם לדעתם למסקנת הש"ס להטביל בסל וגרגותני והרי הע"ה לא יבחין בשיעור החבור כנ"ל, ועוד שיוצמח קולא לפ"ד הח"צ להתיר מקוה שחלקו בשק וקופה העשוי מצמר ופשתן שלדעתו דוקא אם חלקו בסל וגרגותני אסור לטבול בהן מפני שגם בתוכן אסור להטביל אבל שק וקופה שמותר להטביל בהן מותר גם לחלק בהן המקוה ונחשבו כמחוברים ולא מצינו מי שיאמר כן, ולכן נראה דהעיקר בזה כהר"ש דאף הך דחגיגה בסל וגרגותני איירי בכל גווני גם בעשוין מצמר ופשתים אם חילק בהן המקוה אסור להטביל בתוכה, וכן הך דהכא גם בסלי נצרים מותר להטביל כלים בלתי חבור כלל כנ"ל באות א' וכן מבואר בתוס' רי"ד חגיגה כ"ב וכן מוכח מד' האשכול בסימן נ"ד והכי קי"ל להלכה:

ג אכן יתר ד' הח"צ שם שכתב להשיג על דברי המרדכי בשם ראבי"ה המובא בש"ע סעיף נ"ב שכתב להתיר צירוף נקבים דקים להשלים שיעור שפ"ה בחבור של חסר עם מקוה שלמה כמו שמותר להטביל כלים בתוכן במשנתנו ושלדעתו מקוה שחלקו בסל איירי דוקא שבאחת מהן לא היה שיעור מ"ס אבל מקוה שלם בצד חסר אז מצטרפים נקבים דקים לכשפ"ם וע"ז השיג הח"צ ואמר שלעולם אין מצטרפין אף חסר עם שלם ע"י צירוף נקבים דקים עד שיהא כשפ"ה במקום אחד, בזה יפה כוון הח"צ וכמש"ל בפרק א' שכן מורים דברי התוספתא המובא בר"ש פ"א ממכלתין דחופר בצד הנהר

אין דינו כמקוה ושם הארכתי בזה וגם ד' רש"י מוכיחים דלא כראבי"ה כמ"ש הח"צ שם דאף בבא ממקוה שלמה אינן מצטרפים עד שיהא במקום אחד כשפ"ה ואין להקל בזה כלל וגם הדגמ"ר הסכים להח"צ, וכן בתוס' רי"ד לחגיגה מבואר כן להדיא וגם בס' האשכול סימן נ"ד דחה דעה זו ואמר שאין ללמוד משק וקופה לטהר בצירוף נקבים לכשפ"ה וע"ש, והוראת הש"ע ורמ"א בזה אין לסמוך עליה וכמ"ש הח"צ ודגמ"ר, וגם הלבושי שרד בחידושיו לי"ד סימן צ"ד כתב בשם הגאון מו"ה פייווש הלוי ז"ל לאסור בזה אף שרוב ד' הל"ש שם אינם נוחים במ"ש דהמרדכי לשיטתו דמעין מטהר בכ"ש לאדם, וגם במ"ש שם דלכ"ע לאדם בינוני בעינן מ"ס דבלא"ה אין כל גופו עולה, וכ"ז אינו דכבר כתבתי כ"פ דאדם כל גופו עולה בשיעור כ' סאה רק במי מקוה בעינן מ"ס דכך הוא שיעור טהרתן שגוף האדם יתבטל בתוכו וכמש"ל בפ"א באורך, ואף למאן דסובר דמעין אינו מטהר בכ"ש לאדם מ"מ אם נחשב זה לחבור ע"י צרוף הנקבים היה מותר לכ"ע דהרי נחשב כאילו יש שם מ"ס וגוף אדם בינוני יטהר בשיעור כ' סאה אם מחובר כשפ"ה למקוה שלמה, אך מ"ש שם הל"ש דמקוה שלמה שחלקו בסל וקופה לא נחשבו לחבור ע"י צירוף הנקבים זה ודאי אמת וכמ"ש הח"צ, והטעם בזה דאף דמותר להטביל בסל וקופה בלא חבור כשפ"ה זהו מטעם דשאובים לא מקרו כל היכא שאין להכלי בית קבול מים נתבטלו מימיו להמקוה ולא נעשו שאובים אבל לעירוב מקואות בעינן כשפ"ה במקום אחד, כך נראה מד' האשכול שם, ומתוס' רי"ד נראה הטעם דלהטביל בתוכן מותר מפני שמוקפים מים מכל צד וכיון שאין להם בית קבול נחשבו כמכוסים כולם במים ולא בעינן כשפ"ה, אבל צ"ע ע"ז מהיו נתונים חחת הצינור דאינן מוקפים מים ואפ"ה אינן פוסלים את המקוה ואפשר דלפסול היוצא מהן הקילו יותר וצ"ע:

(פסקא ג') שם במשנה היו נתונים תחת כו' אלא מטבילין כו' פירשו הרמב"ם ור"ש ורא"ש דבמקוה מצומצמת אייריגן דמותר להעלות אותן כדרכן ומימיו אינן פוסלין את המקוה, [ועיין תוי"ט דף י"ג במשנה ומטבילין כו' ונכון יותר גרסא זו שהוא ענין בפ"ע], אבל יש לעיין למה מימיהן אינן פוסלים את המקוה הרי הוגבהו ע"י אדם וכל שבא מידי אדם נחשבו כשאובים אף אם לא היו בכלי כמבואר לעיל פ"ב מ"ו בהא דהיה תולש כו' ובד' הר"ש שם מדברי התוספתא שם ושחמור יותר משאובים בכלי דשלא בכוונה אינו פוסל אבל על ידי אדם פוסל אף שלא בכוונה וכמו שהארכתי בזה לעיל בפ"ב וכן מוכח לקמן פ"ז מ"ו דאם הטביל את הסגוס והעלהו לגמרי ממים מימיו פוסלים את המקוה ומדוע אלו המים שבאו משק וקופה אינן פוסלים, וגם הרמב"ם פ"ה מה"מ ה"ז כתב דין דהיה חולש כו' ובה"ג כתב הא דשק או קופה כו', וגם הש"ע בסעיף ט"ו ובסעיף ס"ג

כאב הא דאם הוגבהו ע"י אדם נחשבו כשאובים ובסעי' ס"ד כתב הא דשק או קופה כו', וצריך לומר דכאן לא:

איירינן בדבר המים שנבלעו בכותלי השק או קופה דאלו המים אם יתמצו אח"כ ודאי יפסלו את המקוה כיון שהוגבהו ע"י אדם כדין המים שנבלעו בבגד עב האמור בש"ע סעיף ס"ג וכ"ד התוספתא דלעיל פ"ב בר"ש שם, רק איירי כאן בהמים שהוכנסו לתוך חלל בית קבול של השק וקופה דאלו המים לא נחשבו כשאובים אף שהוגבהו ע"י אדם דנחשבו כמחוברים למקורן מפני שסופן לירד תיכף מבין סדקי הסל וקופה ולכן גם שהוגבהו ע"י אדם לא נחשבו כשאובים, ועיין ט"ז ס"ק ס"ז שכתב כעין זה ליישב הא דמנקין את המקוה בכלים מנוקבים אף שהם הוגבהו ע"י אדם שהוא מפני שהמים מחוברים בקלוח היורד מנקב הכלי, ואף שלעיל פ"ב כתבתי שדבריו צ"ע מ"מ התם שאני דמטעם חבור למקום אחי עלה וזה נראה דלא מהני דקלוח זה לא נחשב חבור אבל כאן איירינן באופן שהסל וקופה אינן מחזיקים מים כלל וכאילו לא נתלשו ממקורן חשבינן להו. וגם לפי מה שכתב בפרק ב' דעיקר החשש במים שנתלשו ע"י אדם מפני דמים תלושים מקבלים טומאה וע"י אדם המגביהן יטמאו ואז פסולים למקוה מן התורה, גם כאן נימא דאותן המים שנתלשו על ידי סל או קופה אינן מקבלים טומאה בנגיעת הטמא בהן מפני דעדיין נחשבו כמחוברין למקורן, ואף שכתבתי לעיל דחבור נקבים הרבה קטנים אינן מצטרפים לכשפ"ה לענין עירוב מקואות [וכדעת הח"צ דלא כש"ע ורמ"א] מ"מ מאחר שמתחלה היו כל המים מחוברים בעת שהיה הסל או קופה בתוך המים לכן גם אחר שהוגבהו על ידי אדם לא נחשבו כתלושים מפני שסופן לירד תיכף למקורן. ולפמש"ל דגם בכלי מנוקב מותר לנקות מטעם דלא גזרו על מים שהוגבהו ע"י כלי מנוקב כמש"ל באורך בפ"ב א"ש גם כאן, וכ"ז דוקא במים שהיו בתוך חלל הכלי, אבל מים שנבלעו תוך כותלי הסל או השק ודאי נפסלו ע"י הגבהת אדם כדין מים שנבלעו בסגוס כנ"ל, וגם מזה סתירה קצת לדעת הח"צ שאמר דשק הנעשה מבגד קיל יותר מסל העשוי מקליפת עץ מפני שהמים מחוברים בתוך חוטי הארג עצמן והרי כאן אדרבה המים שנבלעו בתוך חוטי הארג נחשבו כשאובים בהגבהת אדם ואלו המים שבתוך חלל הכלי שנתחברו ע"י סדקי הכלי לא נחשבו כשאובים כאמור: היוצא מזה להלכה דשק וקיפה וכן סלים של קליפת עץ ושל גמי המנוקבים ואינן יכולים להחזיק מים מותר לטבול בהם כלים לחולין ולתרומה אף בלא חבור כשפ"ה רק שיהו מוקפים מים מכל צד ואף שאוגניהם למעלה מן המים מותר, אבל מים שבתוכן אינן מצטרפין למ"ס ובעינן מ"ס במקוה חוץ ממים שבאו לתוכן, ובמעין לא בעינן מ"ס לכלים ומקוה

שחלקו בשק או בסל וקופה אף שאחד חסר ואחד שלם אסור להטביל בהחסר בלא חבור כשפ"ה וכן חופר בצד הנהר אף שנראה החלחול מזה לזה אסור להטביל עד שיהא מ"ס במקום אחד, ולקדש הרמב"ם אוסר להטביל בסל ולרש"י ותוס' מותר, והטובל שק או קופה במקוה מצומצמת והגביהן מן המים אותן המים שהיו בתוך חלל השק וקופה לא נעשו שאובים אבל המובלעים בדופני השק אם הוגבהו ע"י אדם נעשו שאובים:

מ"ו גסטרא שבמקוה כו', פי' הר"ש כיון דשבר כלי הוא בטלי מימיהן אגב מקוה וכשרים להטביל בה כלים, נראה מפירושו דבגסטרא לא בעינן חבור כלל למים שבגסטרא עם מי המקוה ומותר להטביל בהן אף בלא חבור כלל וכ"כ הוא ז"ל על הא דטמאים ע"ג כ"ח דמים שבתוך הגסטרא נטמאו וטמאו את הכלים הרי ע"כ דמימיה לא היו מחוברים למי המקוה דאל"כ איך נטמאו המים שבגסטרא. אבל זה דבר נפלא מן הדעת אם אין שם שום חבור למי המקוה איך מותר להטביל בתוך הגסטרא ואיך יובטלו מימיה להחשב כמי המקוה בלחי חבור כלל והרי אף בחורי המערה בעינן חבור כ"ש ואיך במי הגסטרא לא בעינן חבור כלל ובמה יחשבו מימיה להיות כמו המקוה, ואם איירי כאן ביש בהן חבור כ"ש ודי בגסטרא בחבור כ"ש ולא בעינן כשפ"ה, א"כ איך יקבלו המים שבתוכה טומאה מן הגסטרא הרי מחוברים למי המקוה וע"כ שלדעתו אין כאן חבור כלל וזה פלא איך יחשבו כמי מקוה, ועוד דגם לדעתו אם הגסטרא טמאה נטמאו המים שבתוכה מן הגסטרא וחוזרים ומטמאים את הכלים א"כ גם אם הגסטרא טהורה איך נטביל בתוכה כלים טמאים הרי המים יקבלו טומאה מן הכלים הנטבלים בתוכה ונטמאו המים ואח"כ יחזרו ויטמאו את הכלים דכמו שמקבלים טומאה מן הגסטרא ככה יקבלו טומאה מן הכלים הנטבלים בתוכה, ועוד דכבר כתבתי כ"פ דמים טמאים פסולים למקוה מן התורה דמקוה מים יהיה טהור כתיב וכל שהמים טמאים אין בהם כח לטהר את הנטבל בהם וא"כ למה אמר שטמאים ע"ג כ"ח ע"י המים והרי מטומאתן הקודמת לא יצאו שאין טובלים במים טמאים וגם כי המים שבתוך הגסטרא נטמאו ע"י הכלים עצמן, וגם אם נפרש דהך כלים הנטבליה בתוכה אינן כלים טמאים רק כלים הנקחים מן הנכרים ולכן הם אינן מטמאים את המים, אכתי קשה כיון שהמים שבתוך הגסטרא הם תלושים וראויים לקבל טומאה וכל שהמים ראויים לקבל טומאה פסולים למקוה מן התורה, ועוד דגם כלים הנקחים מן הנכרים טמאים הן דמי שמרן מטומאה בהיותם בידו ומגעו עצמו מטמאן דגזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן ואכתי הכלים עצמן יטמאו את המים שבגסטרא גם אם הגסטרא טהורה, ע"כ לדעתי דברי הר"ש נפלאים בזה והעיקר הוא כפירוש הרא"ש דאיירי כאן כשיש חבור למי הגסטרא עם מי המקוה כשפ"ה ע"י

פגימות שבגסטרא ולכן מותר להטביל בהן את הכלים ואפ"ה אם הגסטרא טמאה נטמאו ע"ג כ"ח מפני שהמים שע"ג הכלים המוטבלים יטמאו בעת שיצאו מן הטבילה ועדיין הם תוך אויר הגסטרא נטמא מים שע"ג הכלים מאויר כ"ח הטמא ויחזרו ויטמאו את הכלים וכן פירשה הרמב"ם בפי' המשנה ובחיבורו פ"ו מהל"מ ה"ט וכ"כ הגר"א ז"ל, וכ"ד הרא"ש אך א"כ למה נקט גסטרא, וגם כלי שלם של כ"ח שבתוך המקוה ומחוברים מימיה לתוך מי המקוה כשפ"ה יהיה הדין כן דמותר להטביל בתוכה ואם היא טמאה נטמאו אח"כ המים שע"ג כלים בעת שיצאו מן המים ויחזרו ויטמאו את הכלים, ואולי מפני שדרך גסטרא להיות טמאה ודחוק, ולהר"ש א"ש מה דנקט גסטרא אבל פירושו תמוה כאמור:

ב והנה לעיל במשנה ה' כתבתי שהראב"ד מפרש הך דשידה וחיבה שבים שאין להטביל בהן עד שיבטלו מתורת כלי אבל בכלי שלם לא מהני חבור כשפ"ה, ולדעתי צ"ע הך דגסטרא איך תתפרש אם נתבטלה מתורת כלי א"כ איך יטמאו אח"כ הכלים ע"ג כ"ח והיינו שיטמאו מאויר כ"ח הטמא והרי ע"כ הגסטרא נתבטלה מתורת כלי ואין לה טומאה ואם לא נתבטלה מתורת כלי א"כ איך מטבילים בה אם היא טהורה והרי לא מהני לה חבור כלל. וראיתי בספר תפ"י שגם הוא הבין כהראב"ד לעיל בהך דשידה ותיבה כו' דמה שאמרו במשנה אא"כ היו נקובים כשפ"ה היינו כדי לבטלן מתורת כלי וכתב במשנתנו גבי גסטרא דמפני שהיא גסטרא מותר להטביל בה ע"י חבור כשפ"ה, אף אם לא נתבטלה מתורת כלי, ואולי כן היה דעת הראב"ד ז"ל ולדעתם א"ש ג"כ מה דנקט גסטרא לומר דלכן מהני לה חבור כשפ"ה בלתי בטול מתורת כלי משא"כ בשאר כלים לא יצוייר דין המשנה דאם מותר להטביל בה ע"כ נתבטלה מדין כלי ואין לה טומאה, אבל כבר כתבתי לעיל דכל הפוסקים לא הודו להראב"ד בזה וגם בכלי שלם מותר להטביל אם המים מקיפין אותה מכל צד ע"י חבור כשפ"ה, ושדברי הראב"ד דחוקים מכמה משניות וכמש"ל במ"ב, וגם חילוקו של התפ"י לחלק לומר דבגסטרא לא בעינן לבטולי מתורת כלי אין בו טעם כלל דאם בשאר כלים שלמים לא מהני חבור כשפ"ה מדוע יגרע דין הגסטרא. אבל גם לכל הפוסקים:

יש להבין לאיזה כוונה נקט במתניתין גסטרא דוקא וגם בשאר כלים הדין כן, ואולי נוכל לומר שהשמיענו במשנה דאף שהגסטרא הוא שבר כלי ומימיה מחוברים למי המקוה ע"י פגימות שבתוכה והייתי אומר דמה שלמעלה מהפגימות מכותלי הגסטרא לא תשוב דבלא"ה גסטרא הוא וא"כ אין להם דין אויר כ"ח שיטמאו את המים שע"ג כלים דנימא שכותלי הגסטרא שלמעלה מפגימותיה אין להם חשיבות דין כ"ח שאוירן יטמא את

המים ויחזרו ויטמאו את הכלים קמ"ל במתניתין דלא כן הוא וגם גסטרא תטמא מאוירה את המים בהעדפת כתלים על גובה המים ומכ"ש בכלי שלם ודאי יהיה הדין כן: (נ) ומה שאמרו במשנתנו בבבא דגסטרא שהטביל בה את הכלים דאם היו המים צפין ע"ג כ"ש טהורים ובסיפא גבי מעין היוצא מן התנור אמרו ואם היו המים ע"ג רום ידיו כו' ולא הספיק שיעור כ"ש כבבא דרישא, נראה מדברי הרא"ש הטעם דברישא הכלים עצמן לא יטמאו מאויר הגסטרא וכן ממגעה לגסטרא כ"א ע"י המים שעל חיצוני הכלי ולכן אם היו המים צפין כ"ש כשהגביה קצת הכלי למעלה מן המים אף שקצתה התחתון הוא בתוך הגסטרא לא תטמא לא מאויר הכלי ונא ממגעה לגסטרא דאף שתגע קצתה התחתון שבתוך הגסערא לגוף הגסטרא לא אמרינן שבחלק הכלי שיצא מן המים יטמאו המים שע"ג הכלי דממ"נ אם נחשוב המים שע"ג חלק הכלי שיצא לחוץ כמופרדים ממי המקוה א"כ במה יטמאו כשיצאו לחוץ הרי הם אינן נוגעים בגסטרא ולא באוירה ואם נימא דנחשבו כאלו נגעו גם הם לגסטרא מפני שמחוברים לחלק הכלי שבתוך הגסטרא הרי אם תחשוב אותן כמחוברים א"כ לא נפרדו כלל ממי המקוה ואינן מקבלים טומאה כלל, ואף אם נימא דאם היה נוגע בהם עצמן טומאה יטמאו המים ולא נחשבו כמחוברים למי המקוה מ"מ ע"י מגע קצת הכלי שבתוך המים ודאי לא אמרינן שיטמאו המים שע"ג חלק הכלי שיצא לחוץ מטעם ממ"נ כאמור, משא"כ בסיפא במעין היוצא מן התנור אינו מספיק מים כ"ש ע"ג התנור כ"א כרום ידיו דוקא מטעם דהיד עצמו יטמא בנגעו בתנור גם אם הוא תוך המים דהמים לא ימנעו מלטמא את היד בנגעה בטומאה אף שהיא תוך מקוה טהורה רק כשיש מים כרום ידיו נטהרו אח"כ בטבילה אבל כשאין שם כרום ידיו הרי אין שם טהרה להיד הנוגעת בטומאה ואף מקצת היד שהיתה בתוך המים לא יוטהר דאין טבילה לחצאין כמבואר בגיטין ט"ו ע"ב ומכ"ש חלק העליון שביד שלא היה בתוך המים בעת מגעת, אבל ברישא הכלי עצמו לא יקבל טומאה ממגע כלי ולא מאוירה דאין כלי מקבל טומאה כו' כ"א ע"י המים שהיו ע"ג הכלי והמים שיצאו חוץ לא יקבלו טומאה ע"י מקצת הכלי שנגע בפנים, והגר"א ז"ל בפי' הוסיף בה דברים דבסיפא אם מקצת ידיו בתוך המים וקצתן למעלה מן המים נטמאו ידיו אף מאויר הכלי ולא בעינן למימר דחיישינן דוקא שמא נגעו בשפת התנור דגם מאוירו נטמאו דאף שקצת יד בתוך המים הנה המים לא יבטלו כח הטומאה של אויר הכלי ונטמא היד מאויר ולכן בעינן רום ידיו שיטהרו אח"כ בטבילה, והרא"ש נראה דסובר דטהרת המים יבטלו כח הטומאה של אויר הכלי דאיך נחשוב האויר לטומאה והרי המים מטהרים את הטמא, והגר"א ז"ל סובר דהמים לא יבטלו טומאת אויר רק כשיש על הידים מים כרום ידיו אף אם

יטמאו מאויר הרי הם נטבלים בתוך המים ונטהרו מטומאתן אבל כשהוציא קצתו אין כאן טבילה והאויר מטמאן, ובריש גבי כלי גם להגר"א ז"ל צריך לומר כמ"ש להרא"ש דמים שיצאו לחוץ לא יטמאו ע"י קצת הכלי שבאויר הטמא, ועיין תוי"ט שתמה על הר"ש שכתב שהיד נטמאה ממגעו בשפת התנור והרי גם מאויר נטמאה היד ולמ"ש יש לומר דס"ל כהרא"ש והוצרך לומר עבור מגע שפת התנור משום סיפא דבעינן רום ידיו שדעתו כהרא"ש דכל שהכלי מלא מים המים מבטלים טומאת אויר כנ"ל, כך הוא ביאור דברי המשנה להרא"ש והגר"א ז"ל:

ד אכן הרמב"ם ז"ל בחבורו פ"ו מה"מ ה"ט כשהעתיק דברי המשנה כתב וז"ל גסטרא טמאה כו', אבל כשהגביהן מן המים עד שהן באויר הגסטרא מתטמא המים שע"ג מאויר הגסטרא וחוזר ומטמא אותן וכן מעין היוצא מתחת התנור הטמא וירד וטבל בתוכו הרי הוא טהור וידיו טמאות מאויר התנור אא"כ היו המים למעלה מן התנור כרום ידיו שנמצא כשטבל ידיו למעלה מן התנור כו' עכ"ל, הרי השמיט בבבא דגסטרא מה שאמרו במשנה ברישא אם היו המים צפין ע"ג כ"ש טהורים וצריך לומר שסמך על מ"ש בסיפא בהך דתנור דאם היו המים ע"ג התנור כרום ידיו שאז טהורים הידים וממילא מובן שדעתו דגם בהך דגסטרא בטבילת כלים בעינן מים ע"ג הגסטרא כרום הכלי דוקא ולא יספיק מים כ"ש ע"ג הגסטרא דאם היה די ברישא במים כ"ש לא היה לו להשמיט זה ברישא אחרי שיש חילוק בין טבילת כלים שדי בכ"ש לטבילת ידיו דבעינן כרום ידיו וע"כ לומר שהוא ז"ל הבין דגם ברישא שאמרו אם היו המים צפין ע"ג כ"ש לאו כ"ש משהו קאמר אלא כל שהן קאמר במשנה והיינו במלואן של הכלים הנטבלים בעינן כהך דסיפא דבעינן רום ידיו, וטעמו נראה דסובר דאם מקצת הכלי יהיה תוך אויר הגסטרא וקצתו למעלה מן המים נטמאו המים שע"ג חלק הכלי שיצא חוץ עבור מה שקצתו התחתון הוא בתוך אויר הכלי הטמא, דקצת הכלי מה שנמצא תוך הכלי הטמא יביא טומאה למים שע"ג הכלי בחלק שיצא לחוץ דהא ודאי אם נגע טומאה במים שע"ג חלק הכלי שיצא לחוץ נטמאו המים ולא חשבינן להו כמחוברים למי המקוה כמבואר להדיא במשנה ו' פ"ד דמכשירים גבי צנון שבמערה ונדה מדיחתו דאם העלתו כ"ש מן המים טמא וביאר שם הרמב"ם בפי' המשנה דאף אם קצת הצנון עדיין במים אפ"ה החלק שהועלה מן המים הוכשר לקבל טומאה ונטמא ע"י מגע הנדה ולא חשבינן להו כמחוברים למי המקוה, וא"כ גם כאן בטבילת הכלי אם היה טמא נוגע במים בחלק הכלי שיצא לחוץ ודאי נטמאו המים ומטמאים את הכלי, וכן אם קצתו התחתון הוא בתוך המים בתוך אויר הכלי הטמא ג"כ אמרינן דחלק הכלי שהוא בתוך המים בכלי

הטמא יביא טומאה למים שע"ג הכלי לחלק שיצא לחוץ ולא אמרינן דממ"נ אם נחשב כמחובר הרי גם המים מחוברים ואם נחשבו כמופרד אין מי שיביא טומאה למים שיצאו לחוץ כמש"ל להרא"ש, אבל הרמב"ם לא הודה בזה וסובר דנוכל לומר דקצת הכלי התחתון הטמון בתוך המים יביא טומאה לחלק הכלי שיצא לחוץ ונטמאו המים שעל גבי הכלי דהמים לא נחשבו כמחוברים למי המקוה ולכן בעינן דוקא שיהיו המים צפין ע"ג הגסטרא כמלואן של הכלים הנטבלים דאז כשיצא חלק העליון למעלה מן המים לא יהיה קצתו התחתון בתוך אויר הכלי הטמא כאמור. זהו הנראה מוכרח בדעתו ז"ל, ומדברי הרמב"ם נראה דסובר בדין הידים כהגר"א דגם אויר הכלי הטמא יטמא את היד אף שהוא בתוך המים שהרי לא הזכיר כלל בחבורו חששא דמגעו לתנור רק עבור אויר התנור העמא:

ה ולכאורה נראה שדברי הרמב"ם ז"ל מוכרחים מדכרי התוספתא המובא בר"ש מעין היוצא מן התנור והטביל בו צנון ודלעת אם היו המים צפין ע"ג כמלואן הרי אלו טהורים ופירשה הר"ש דכל זמן שהצנון בתוך המים לא הוכשר לקבל טומאה דמים מחוברים אינן מכשירים כדברי המשנה דמכשירים לעיל וכשהועלה קצתו למעלה מן המים נתלשו המים והוכשר לקבל טומאה ונטמא ולכן בעינן המים צפין ע"ג, הרי שהצריך דוקא שיהיו המים צפין ע"ג כמלואן של הצנון ודלעת, ואם כדברי הרא"ש והגר"א ז"ל למה לן: כמלואן וגם אם יהיו צפין כ"ש הרי המים שעל חלק הצנון שיצא לחוץ לא יכשירו להביא טומאה להצנון ע"י מגע קצת הצנון שהוא בתוך אויר התנור דנימא ג"כ ממ"נ אם נחשבו כמחוברים כל חלק הצנון יחד א"כ גם המים שע"ג החלק שיצא לחוץ נחשבו כמחוברים ולא יכשירו את הצנון, ואם נחשבו כמופרד והמים שע"ג חלק הצנון שיצא לחוץ נחשבו כתלושים א"כ נחשבו כמופרדים גם לזה דחלק הצנון התחתון לא יביא טומאה לחלק הצנון שיצא לחוץ וע"כ דלא אמרינן ממ"נ זה רק דאמרינן דמים שע"ג חלק הצנון שיצא לחוץ נחשבו כתלושים ומכשירים את הצנון וחלק הצנון שהוא בתוך אויר הכלי הטמא יביא טומאה לחלק הצנון שיצא לחוץ ולכן בעינן מים צפין במלואן דוקא וזו ודאי קושיא גדולה להרא"ש והגר"א ז"ל. ויש לדחוק קצת דהכשר שאני דאז גם להרא"ש אמרינן דמים שיצאו לחוץ מכשירים את הצנון ולא נחשבו כמחוברים לענין הכשר ואפ"ה חלק הצנון שהוא בתוך המים יביא טומאה לחלק הצנון שיצא לחוץ משא"כ גבי כלי הנטמא דבעינן שמים שע"ג חלק הכלי שיצא לחוץ יביאו טומאה לכלי הנטבל שם אמרינן ממ"נ זה, אבל זה דוחק גדול דאכתי באמת חדא מלתא היא דאם חלק החיצון שבתוך המים יביא טומאה לחלק שיצא לחוץ ואפ"ה המים שע"ג

הצנון נחשבו כתלושים ומכשירים ככה נימא דכמו כן המים שע"ג הכלי שיצא לחוץ נטמאו ע"י מגע או אויר חלק הכלי שבתוך המים, ולכן צדקו דברי הרמב"ם ז"ל דע"כ גם הך דגסטרא שהטביל בה כלים בעינן המים צפין ע"ג הגסטרא כמלואן של הכלים כאמור. שוב התבוננתי ונראה שא"א לפרש התוספתא כמ"ש דחלק הצנון שבתוך אויר הכלי הטמא יביא טומאה לחלק הצנון שיצא מן המים דהרי בחולין קכ"ח ע"א ע"ב בעי רבה שם בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר וכן בעי שם אביי גבי קישות מהו שתעשה יד לחברתה וכן בעי שם רבי ירמיה וכן ר"פ גבי יחור של תאנה וכן ר"ז שם, וכללי האבעיות הם אם מקצת דבר האוכל אינו מקבל טומאה עבור שהוא מחובר או חי וכדומה וקצתו מקבל טומאה ונגע בטומאה החלק שאינו מקבל הטומאה אם נחשב כיד להביא טומאה על חלק המקבל טומאה ובכולהו איבעיות מסיק שם בתיקו ופסק כן הרמב"ם פ"ב מהט"א ה"ב וה"ו דהוי ספק, ולפי דברינו שחלק הצנון שבתוך המים שאינו מקבל טומאה שלא הוכשר יביא טומאה לחלק הצנון שיצא מן המים הרי נפשט איבעיא דבש"ס דהחלק שאינו מקבל טומאה מביא טומאה כו', ולכן נראה שדברי התוספתא מתפרשים באופן אחר דחלק הצנון שיצא מן המים שהוכשר ע"י תלישת המים יביא הכשר לחלק הצנון אשר בתוך המים דנעשה יד להכשר, ובסוגיא דחולין כלהו אמוראי סברי דיש יד להכשר רק לרבא שם פלוגתא דתנאי הוא מ"מ אנן קיי"ל דיש יד להכשר ואם הוכשר היד נכשר גם האוכל כמ"ש הרמב"ם פ"ב ה"ו הנ"ל ופ"ה מהט"א ה"ג להדיא, וא"כ חלק הצנון שיצא מן המים נעשה יד להביא הכשר לחלק הצנון שבתוך המים והוכשר כולו ונטמא הצנון עבור החלק שבתוך המים שהוכשר ונטמא מאויר התנור או ממגעו, וכן צריך לפרש בהך דמ"ו פ"ד דמכשירים שהבאתי לעיל באות ד' בצנון שהדיחתו במערה דאם העלתו כ"ש מן המים נטמא הצנון דכולו הוכשר לקבל טומאה דחלק שיצא חוץ נעשה יד להביא הכשר לכל הצנון ורב שאמר שם בחולין קי"ח ע"ב דאין יד להכשר בלא"ה איתותב שם מברייתא, וא"כ אין מדברי התוספתא תפיסה על דברי הרא"ש והגר"א ז"ל, ואדרבה מדברי הש"ס דחולין יוצמח קושיא על דברי הרמב"ם ז"ל לפמ"ש באות ד' דסובר דחלק הכלי שבתוך המים יביא טומאה למים שעל חיצוני הכלי שיצא לחוץ והרי זה איבעיא בש"ס ולא איפשטא, ולהרא"ש לק"מ דאף דמספקא להו בש"ס וכאן אמרינן דחלק הכלי שבתוך המים לא יביא טומאה למים שיצאו חוץ, דנוכל לומר דכאן לא שייך דין יד לומר דחלק הכלי שבתוך המים וכן המים שעל חלק זה יהיו כיד לחלקי המים שעל חלק הכלי שיצא חוץ דאין להם חשיבות להיות להם תורת יד וגם אינן מחוברים זה לזה שיהיו כיד ולכן אין להם כח להביא הטומאה. אבל

להרמב"ם קשה איך נחליט לומר שיביא טומאה לחלק שיצא חוץ ובש"ס מספקא להו, ואולי נוכל לדחוק לומר דהכא לאו מתורת יד אתינן עלה רק מפני דחלקי המים שעל חלק הכלי שבתוך המים גם הם עתידים להתלש תיכף בצאתן ואז יקבלו גם הם טומאה לכן יש בכחן להביא טומאה גם בהיותן מחוברים על חלקי המים שיצאו חוצה. אבל הדבר דחוק ולכן הנראה עיקר כפירוש הרא"ש והגר"א ז"ל דבכלי די בחיפוי כ"ש מים ואז המים שיצאו חוץ נשארו טהורים:

ו ודע עוד שדברי התוספתא הנ"ל לכאורה אינן מוכרחים להתפרש דאיירי לענין הכשר הצנון רק לפי שיטת הגר"א ז"ל דאף בתוך המים נטמא מאויר כ"ח ולכן מוכרחים אנחנו לומר דאיירי בצנון שלא הוכשר ולכן בעודו במים לא הוכשר כו' אבל להרא"ש שפי' דאם היו מים בתוך הכלי אין להם טומאת אויר דטהרת המים יבטלו טומאת אויר א"כ נוכל לומר דהתוספתא איירי בצנון שהוכשר לקבל טומאה רק בעודו במים אין לו טומאת אויר, אבל הא בורכא דא"כ גם כשהועלה קצתו איך נטמא ע"כ לומר דחיישינן למגעו בתוך שפת התנור כדברי הרא"ש הנ"ל וא"כ גם בעודן במים יטמא עבור מגעו בתנור דאינו דומה ליד או לכלי הנטבל שלא יקבלו טומאה במים שנטהרים בטבילה משא"כ הצנון וא"כ ע"כ גם להרא"ש יתפרש בצנון שלא הוכשר ולענין הכשר איירי בתוספתא וכדברי הר"ש ז"ל:

מ"ז ערוב מקואות כשפ"ה כעוביה וכחללה כשתי אצבעות כו', יש להבין לשון שאמרו כעוביה וכחללה דהיינו בשטת כשפ"ה כמו שהוא נמדד בחיצוניותו ולמ"ל לבאר זה. הרי ביאר אח"כ השיעור שהוא כשתי אצבעות כו', וגם בגוף שיעור הזה יש לעיין מנא להו לחז"ל שיעור זה ולכאורה עלה בדעתי לומר דלאו הלכה למשה מסיני הוא דהרי בדין שיעורים שהם הל"מ הנזכר בעירובין ד' ע"ב לא הוזכר שיעור זה. ולכן רציתי לומר דשיעורי חכמים הוא דומה לשיעור מ' סאה בשיעור מקוה דשיעורי חכמים הוא דהקבלה היתה מים שכל גופו עולה בהן והס שיערו שזה שיעור מ"ש כמש"ל בפ"א דלכן דימו חז"ל במנחות ק"ג ע"ב שיעור מ"ס לשיעור אוכלין בטומאתן כביצה דג"כ הקבלה היתה אוכל הנאכל בבת אחת והם שיעורו כביצה וכן הא דשלשה על שלשה מטמא מדרס האמור שם כנ"ל בפ"א באורך וכן הוא שיעור עירוב מקואות היתה הקבלה דבעינן שיעור ניכר חבור זה לזה כדרך עירוב ועירוי מים הנהוג והם שיערו שזה כשפ"ה דומה להא דשלשה על שלשה כו' שהיתה הקבלה דבעינן שיעור חשוב שיהא ראוי למדרס, ככה גם כאן שיערו חז"ל דעירוב ועירוי מים הניכר הוא כשיעור כשפ"ה והוא כשתי אצבעות, ומה שהוצרכו לשיעור כשפ"ה הוא דכך היה אצלם עירוי הניכר וגלוי

בתערובות מים זה בזה, אבל א"כ היה די בשיעור חלל של כשפ"ה שע"י החלל נעשה העירוי לא ע"י עוביו, וגם מדברי הרמב"ם בפי' המשנה נראה שהוא הל"מ וכן נראה מדבריו בחבורו פ"ח ה"ו שכתבו וכל שעיקרו מן התורה אע"פ ששיעורו הלכה ספק שיעורו להחמיר ע"כ, הרי שקרא לשיעור הזה בשם הלכה ולא קראו בשם שיעור חכמים נראה דעתו דהל"מ הוא וכ"כ הר"ש במשנתנו דשיעור זה הל"מ הוא וכ"נ מדברי הרמב"ם בפי' המשנה ודוק, וכן נראה באמת מדברי המשנה שאמרו בספק כשפ"ה דפסולה מפני שהוא מן התורה והביאו דמיון לזה במשנה ספק כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ שאלו השיעורים הם הל"מ לא משיעורי חכמים כמבואר בדברי רש"י בעירובין הנ"ל והשוו לזה גם שיעור כשפ"ה מוכח דגם זה השיעור הל"מ, ובזה: א"ש לשון המשנה שאמרו כעוביה וכחללה ביארו מקודם דשיעור כשפ"ה הנזכר לעיל כ"פ במשניות הקודמים בפרקין לא תאמר דההלכה היה כשיעור החלל של כשפ"ה דכן היה הדעת נותן דעירוב המים הוא הבא מחלל השפופרת והיה ההלכה כשיעור עירוב המים הבא ע"י שפ"ה ולזה אמר דאינו כן דההלכה היה כשיעור עובי שפ"ה עם שטח חללו והיינו כשטח מדידתו מחיצוניותו ואין טעם להההלכה הזאת, ואח"כ אמר דהיינו כשתי אצבעות, ונראה שזה השיעור הוה משיעורי חכמים מפני שיש שפופרת גדול וקטן ובינוני והם שיערו מסתמא בבינוני שיעלה זה השיעור לב' אצבעות בינונים, וא"כ יש בשיעור הזה דברי תורה והלכה ושיעור חכמים, היינו דמן התורה בעינן עירוב מקואות ובעינן חיוב הטבילה במקוה מים שכל גופו עולה בהן וההלכה היה דשיעור העירוב יהיה כשפ"ה ושיערו חכמים דהיינו כשתי אצבעות כו', וא"כ אפוא צ"ע בדברי הר"ש במה שכתב כאן דר"ש פליג ע"ז השיעור וסברי דבעינן ברובא או בד"ט דמאחר דשיעור זה הל"מ הוא לא יהיה בזה מחלוקת ואף שפשט דברי הש"ס ביבמות ט"ו מורים כהר"ש מ"מ קרוב לומר דב"ש לא פליגי כ"א בעירוב מים שהם בכלי המחובר למקוה בין בכלי שלם המוקף מים מכל צד ובין בכלי שנתבטל מתורת כלי ומחובר בצדו למקוה שלם דלב"ה די בזה גם כן בשיעור כשפ"ה, ובזה פליגי ב"ש ומצרכי רובא אבל בעירוב מקואות דעלמא מודים ב"ש דכך היה הל"מ, וכבר הארכתי בזה לעיל במ"ה ובכמה דוכתי, וע"פ דברים האלו היה מקום לחזק דעת ר"ח המובא בתוס' יבמות הנ"ל ובגיטין ט"ז וכמה דוכתי ובר"ש לעיל ספ"ח דטהרות דשיעור הנקב בעינן כשפ"ה, אבל שטח המים די בכ"ש, והיינו לרבנן בשיעור קליפת השום ולר' יהודה בטופח להטפיח כמבואר בדברי הר"ש שם דאחרי שאמרנו דההלכה היתה כשיעור שפ"ה עם שטח עוביו והרי המים המוגרים על ידי שפ"ה לא יבאו ע"י שטח עוביו כ"א מחללו וע"כ דהלכה היה רק לענין שיעור

הנקב ולא לענין עירוב המים, אבל באמת סתימת דברי המשניות אינן מורים כן רק דגם שטח המים בעינן כשפ"ה דגם לדעת ר"ת דנקב בעינן שיהא כשפ"ה עם עביו הלכתא בלא טעמא הוא א"כ מוטב לומר דההלכה היתה על עירוב המים דבעינן שיהא כשטח מדידתו מחוץ ואין לזה טעם. ויש להטעים קצת דכמו שקיבלו חכמינו ז"ל במים שכל גופו עולה בהן דהיינו שגופו בטל ונחשב כמים מפני שגופו נטבל במים חשבינן ליה כמים ממש ככה קיבלו חז"ל דשיעור כשפ"ה הוא עם כותלי השפופרת המגירים מים דגם המשמש להנרת מים כמים נחשב ובעינן כשיעור נקב הנוד עם כותלי השפופרת. וכן דעת ר"י בתוס' שם וכן הוא סתימת דברי הרמב"ם בפ"ח וכן מורים דברי הרא"ש בה"מ סי' ט"ו וכן אסיק הר"ש לעיל וכן פסקו הלכה למעשה כמ"ש הרמ"א בסעיף נ"ב, ואם היה מקום לדעת ר"ת היה אפשר לומר דשיעור הנקב יהיה כשפ"ה עם שטח עביו ומים בעינן כשיעור חללו של שפ"ה שאז היה דומה ממש למים המוגרים מגוד דחלל נקבו של הנוד הוא כשפופרת עם עביו ומימיו יגרו כשיעור חלל שפ"ה, אבל הרי אין לזה יסוד במשניות ולכן העיקר הוא דעירוב המים בעינן כשתי אצבעות וכאמור, וגם מדהוצרך במשנה לומר דההלכה היה על כשפ"ה עם עוביו מוכח דהיה סברא לומר דההלכה היתה רק על שיעור חלל כשפ"ה, והוא מפני דשיעור הגרת המים הוא ע"י שטח החלל ולכן היינו מדמים לומר שדי בשיעור חלל שפ"ה, ואם כר"ת דמים לא בעינן רק כ"ש למה היינו מדמים דשיעור שפ"ה הוא על חללה לחוד. אך לר"ת נאמר דלכן באמת היתה ההלכה בכשפ"ה עם עביו מפני דשיעור החבור הוא רק על שיעור הנקב לחוד ולכן בעינן כשיעור נקב הנוד שהוא עם עובי שטח השפופרת ואם היינו מצריכים לחבור המים בשיעור זה היה די בנקב חלל שפ"ה, אבל עכ"ז הפוסקים לא הסכימו אליו דפשט המשנה דבעינן חבור המים כשיעור נקב הנוד לא כנקב השפופרת וכן היה ההלכה אף שמי הנוד לא יוגרו רק בחללו מכל מקום עירוב המקוה בעינן מים כשיעור נקב הנוד עם עובי השפופרת וכאמור:

(פסקא ב') שם במשנה ספק כשפ"ה כו' פסולה מפני שהוא מן התורה וכן כזית מן המת כו'. ומבואר בר"מ ור"ש מדברי התוספתא שעיקרו מן התורה ושיעורו מד"ס ספיקו טמא, וכבר כתבתי לעיל דגם שיעור כשפ"ה הוא הל"מ דומיא דכזית מן הנבלה ושיעור שתי אצבעות היא משיעורי חכמים וא"כ כל שעיקרו מן התורה בין אם שיעורו הוא הל"מ או שיעורו הוא משיעורי חכמים הכל אזלינן בספיקו להחמיר דהרי בשיעור כשפ"ה יש כאן הל"מ וגם שיעור חכמים בשתי אצבעות כנ"ל, והמתבאר ממשנה זו שדוקא הכא שעיקרו מן התורה אזלינן בספיקו להחמיר הא אילו היה עקרו הל"מ אזלינן בספיקו

להקל, ולא מבעיא לדעת הרמב"ם שכתבתי לעיל בפ"ב דגם ספק דאורייתא אזלינן מה"ת להקל רק חז"ל החמירו בו ודאי א"ש שהקילו בדבר שעיקרו הל"מ אף למאן דסובר דספק דאורייתא אזלינן מן התורה להחמיר מ"מ כך היה הקבלה דבדבר שעיקרו הל"מ לא אמרה ההלכה להחמיר בספיקו וגם חז"ל לא החמירו בו וכ"כ הטור ביו"ד סי' רצ"ד בפשיטות גבי ערלה בחוצה לארץ דמפני שעיקרו הל"מ לכן אזלינן בספיקו להקל אף שהב"י תמה עליו מדברי הש"ס בקידושין ל"ט שאמרו אימא כך נאמרה ספיקה מותר דמשמע שדוקא גבי ערלה אמרו כן הרי השיב הט"ז שם בס"ק י"ג לפרש דברי הש"ס דבכ"מ שעיקרו הל"מ כך נאמרה ההלכה דספיקו מותר. ועי"ל דקושית הש"ס שם על שאמרו במשנה בח"ל יורד ולוקח והיינו שהישראל מצוה להנכרי שילקוט מכרמו שיש שם נטיעות ערלה והתירו לו לעשות הספק לכתחלה בצווי הישראל. [עיין רש"י שם ל"ח ע"ב שזה החילוק בין סוריא לח"ל] וע"ז הקשו שם למה מזלזלינן כ"כ בספק איסור הל"מ ואף אם הותר ספיקו היינו בדיעבד לא לעשות ספק לכתחלה, וכן מורה לשון רש"י שם ל"ט שכתב ואי ודאה בח"ל הלכה היכי מזלזלינן בספיקה משמע שהקושיא הוא רק על זלזול הספק לעשות בידים ע"פ צווי הישראל [אך בדף ל"ח ע"ב הביא קושית הש"ס על סוריא כו', ויש לומר דגם בסוריא התירו ליקח לכתחלה מן הנכרי שיש אצלו נטיעות של ערלה וג"ז מיקרי נעשה ספק בידים] וע"ז הוכרח לתרץ בש"ס דכך נאמרה ההלכה ספיקה מותר אף לכתחלה אבל להתיר הספק בדיעבד כללא הוא לכ"ע דכל שעיקרו הל"מ ספיקו מותר אף מדרבנן כדברי המשנה ותוספתא דידן. אמנם שהריב"ש בסי' קס"ג הביא ראיה מדברי הש"ס דקידושין הנ"ל דגם בהל"מ ספיקו אסור מ"מ דברי המשנה ותוספתא יכריעו כדברי הטור ואין ראיה מש"ס דקידושין כמ"ש, וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מה"מ ה"ו שכתב וכל שעיקרו מה"ת אע"פ ששיעורו הלכה ספק שיעורו להחמיר, איברא בתשו' הרשד"ם חיו"ד סי' קל"א דחה זה דאין ראיה מד' הרמב"ם האלו ונדחק לומר דאף בעיקרו הל"מ אזלינן בספיקו להחמיר ולא בא לאפוקי רק היכא שעיקרו הל"מ אז אזלינן בספק שיעורו להקל. אבל לא אוכל להבין יסוד דבריו דאם הל"מ הוא כד"ת ממש א"כ גם אם עיקרו הל"מ ושיעורו הל"מ למה נלך בספיקה להקל כיון שהכל הוא הל"מ הרי בדאורייתא אזלינן להחמיר אם עיקרו הוא מן התורה גם ששיעורו הלכה ואם כן אם עיקרו ושיעורו שניהם הלכה למה ניזל בספיקו להקל אף בספק שיעורו, ואם כוונתו לומר דאם עיקרו הלכה ושיעורו דרבנן אז אזלינן בספק שיעורו להקל זה פשיטא וגם בעיקרו דאורייתא הדין כן כמבואר ביו"ד סי' צ"ח סעיף

ב', ע"כ נראה שדברי הרשד"ם נאמרו בדיחוי בעלמא כמבואר שלשונו שם, אבל העיקר נראה דכל היכא שעיקרו הל"מ אזלינן:

בספיקו להקל לכ"ע, אף שבספר תורת השלמים בכללי ס"ס מחו' ט"ו כתב דלהרמב"ן דסובר דהל"מ דינו כדאורייתא ממש אזלינן בספיקו להחמיר והביאו הפרמ"ג, נראה לדעתי שלאו דסמכא הוא דגם הרמב"ן לא יחלוק על פשט דברי המשנה ותוספתא דידן ואף שדינו כדאורייתא ממש מ"מ הכי קבילו דספיקו מותר וגם חז"ל לא גזרו ע"ז, ועכ"ז נראה לדעתי דמ"ש הרמב"ם רפ"ה מה"ש גבי שאר טריפות חוץ מדרוסה שיש מהם דאזלינן בספיקו להקל, לאו מהאי טעמא דהל"מ אזלין בספיקו להקל דטריפות ודאי מיקרי עיקרו דאורייתא רק שביאור הטריפות הם הל"מ או מהסכם דברי חז"ל שאלו התליים יעריפו הבהמה מפני שאין סופן לחיות וזה לא מיקרי עיקרו הל"מ והתם טעמא אחרינא איכא שהרי גם לדעתו לאו בכל טריפות אזלינן להקל ואין כאן מקומו, וכן בקדושי כסף שכתב הרמב"ם רפ"א מהלכות אישות דמיקרי דברי סופרים ודאי לא נקיל בספיקו כדמוכח בש"ס בכמה דוכתי והיינו מפני שעיקר דין ארוסה הוא מן התורה רק שביאורו בקדושי כסף הוא הל"מ, וכן י"א יום שבין נדה לנדה ג"כ אזלינן בספיקו להחמיר מפני שעיקר דין הזבה מבואר בתורה רק שביאורו הוא הלכה והוי כהך דהכא שעיקרו דין תורה ושיעורו הלכה. ולא נאמר כלל זה כ"א היכא שעיקרו אינו מבואר בתורה כלל כמו ערלה בח"ל שבתורה נאמר כי תבאו אל ארץ מושבותיכם דוקא רק הלכה היה על ח"ל וכן שארי דברים שעיקרו לא נאמר בתורה כלל וכל עיקרו הוא הלכה אז אזלינן בספיקו להקל לכ"ע:

ב איברא שגוף דברי משנתנו צ"ע שאמרו דאם היה עיקרו מהל"מ היינו הולכין בספק אם היה כשפ"ה להקל והרי כאן איכא חזקת הטמא שע"י המקוה נצטרך להוציאו מחזקתו וכל היכא שיש חזקת איסור גם בדרבנן אזלינן בספיקו להחמיר לפ"ד הש"ך בכללי ס"ס שהבאתי לעיל ברפ"ב דמכלתין. ואף שהעליתי לעיל בעיקר לדעת הרמב"ם דבדרבנן אזלינן להקל אף ביש לו חזקת איסור מ"מ הרי ביארתי שם שיש מהפוסקים סוברים כהש"ך וא"כ לדידהו צ"ע דברי המשנה איך ניזיל בספיקו להקל אם היה עיקרו הל"מ, ואין לומר דכאן איירינן בטומאה קלה דמבואר רפ"ב דלר"מ אזלינן בספיקו אף ביש לו חזקת טומאה ומשנתנו אתיא כר"מ [ולעיל כתבתי דאף הש"ך יוכל להודות בטומאה קלה כנ"ל]. דז"א דבטומאה קלה אמרינן שם דגם בספק טבל במ"ס אזלינן בספיקו להקל וא"כ גם הכא אף בעיקרו ד"ת היינו הולכין בספיקו להקל וע"כ דכאן איירינן בטומאה חמורה וא"כ גם בעיקרו הל"מ איך ניזיל בספיקו להקל הרי יש כאן

חזקת טומאה, וצריך לומר עפמ"ש לעיל רפ"ב דעמא שירד לטבול מיקרי עסוק לסלק החזקה וכל היכא שעסוק לסלק החזקה לא נעמיד הטמא על חזקתו ולכן בדרבנן אזלינן להקל וזה דחוק. ויש לומר עוד דספק אם היה כשפ"ה לא נפל הספק על האדם הטובל רק על המקוה אם היא כשרה ולכן אם היה עיקרו הל"מ אזלינן בספיקו להקל כספק מים שאובין דמטהרינן לעיל בפ"ב אף בהיה לו חזקת טומאה מפני שהספק הוא על המקוה לא על האדם כמש"ל בפ"ב מזה [ליישב קושית הפרמ"ג על הש"ך] וגם כאן אם היה עיקרו הל"מ או עיקרו ד"ת ושיעורו דרבנן הרי הטמא טבל במקוה כשרה מן התורה רק דהספק הוא על המקוה אם היה כשפ"ה שלא הוכשרה מדרבנן והרי כאן הספק על המקוה לא על האדם ולכן היינו הולכים בספיקו להקל כספק מים שאובים דמטהרינן מפני שהוא טבל במקוה שלמה והספק הוא כל המקוה רק מפני שעיקרו דבר תורה ושיעורו הלכה לכן אזלינן בספיקו להחמיר, אבל באמת לאו מלתא היא דכאן מיקרי הספק על האדם לא על המקוה ודוקא גבי ספק מים שאובים דגם על המקוה יש ספק להבא אם כשרה הוא תלינן הספק על המקוה לא על האדם אבל כאן ספק כשפ"ה או לא הרי להבא אין כאן ספק על המקוה בין אם יש כעת כשפ"ה או לא הרי אין ספק בה להבא ורק הספק הוא על למפרע איך היתה וזה אינו שייך למקוה רק להאדם וה"ז דומה לספק היה שם מ"ס או לא דרמינן הספק על האדם לא על המקוה מפני דהספק הוא על למפרע וכן הכא הספק דלמפרע נחשב על האדם לא על המקוה וא"כ הרי האדם יש לו חזקת טומאה, ואכתי קשה איך היינו מטהרים במיקרו הל"מ וכן בשיעור ד"ם, ואפשר לומר דהכא אם היה שיעורו דרבנן ומן התורה היה די בחבור כ"ש היינו הולכין בספק שיעור כשפ"ה להקל מפני דמן התורה יצא הטמא מטומאתו שהרי טבל בבירור במקוה כשרה מן התורה והספק הוא מל דרבנן, ואף שע"י גלגול בא לו שהוא דרבנן כתבתי לעיל בפ"ב מ"א דבכה"ג לכ"ע ספיקו להקל דהרי אין אנו מתירים את הספק דאורייתא עצמו דמה"ת יצא מטומאתו בבירור ואנחנו מתירים הספק בדרבנן, וכן חזקת הטמא לא יצטרף להחמיר לומר דעבור חזקת הטמא נימא דהוברר הדבר שלא היה שם שיעור כשפ"ה דהחזקה אינו מענין הספק, ואם היה הספק בענין החזקה אז החזקה תועיל להעמיד הספק על ודאי להחמיר כמו חד בחד שנאבד אחד מהם אז להש"ך אמרינן דחזקת האיסור יועיל להחמיר שנימא דהכשר נאבד ולא האסור, וכן כל כה"ג שהספק הוא מעין החזקה אבל הכא שהחזקה הוא על הטמא ומה"ת יצא בודאי מטומאתו לא תועיל החזקה בטומאה דאורייתא לעשות ספק דרבנן כודאי, ואף אם היתה החזקה בטומאה דרבנן לא תצטרף לספק כשפ"ה לעשותו כודאי דהספק אינו מענין החזקה ומן

התורה יצא מטומאתו וכמש"ל בפרק ב' בענין ספק אם טבל בשאוב או בכשר שמעיקר הדין יש לילך בספיקו להקל דחזקת הטמא לא תועיל לומר דמסתמא טבל בשאוב מאחר דמן התורה יצא מטומאתו הוי ספק בדרבנן, רק דשם החמירו בזה מפני דפסול שאוב החמירו בו כשל תורה אבל בספק כשפ"ה אם היה שיעור ד"ס לא היה מצטרף החזקה לעשות הספק כודאי, וכן אם היה מיקר דין מ"ס מהלכה וכן שיעור כשפ"ה הלכה היינו הולכין בספיקו להקל אף בטמא ודאי להנחתנו דעיקרו הלכה דינו כד"ס ומפני שעיקרו מן התורה ושיעורו הלכה הלכו בספיקו להחמיר, ועדיין צ"ע קצת:

ונראה דאם ראינו מתחלה שהיה שם שיעור כשפ"ה ועכשיו מדדנו ואין שם חבור כשפ"ה שנחסרו המים גם בשיעור ד"ס אזלינן להחמיר דה"ז דומה למקוה שנמדד ונמצא חסר שכתבתי שם דאף בדרבנן אזלינן להחמיר דמצרפינן החזקה דהשתא של המקוה החסרה עם חזקת הטמא לעשותו כודאי כמש"ל בזה בפ"ב, ולהיפך אם היה מתחלה הוחזק בשיעור כשפ"ה ועתה א"א לברר שיעורו כגון שנפל כותל המפסיק ואין אנו יודעים איך היה בעת שטבל אזלינן להקל גם בשיעור ד"ת דמעמידין על חזקתו הקודמת, כמ"ש הפוסקים גבי סכין שנאבד אח"ש והיה מתחלה בחזקת בדוק ולא איירינן הכא רק באם לא הוחזק לנו מתחלה בשיעור כשפ"ה וגם עתה א"א לברר מדידתו, ובזה אם היה שיעורו ד"ס היינו הולכין בספיקו להקל ומפני ששיעורו הלכה אזלינן בספיקו להחמיר, ולהרמב"ם כבר כתבתי שלדעתו ניחא בפשיטות דבכל ספק ד"ס אזלינן להקל אף ביש לו חזקת איסור, ונראה עוד מדבריו בפ"ח מה"מ שמפרש דברי משנתנו שהתירו לכתחלה לטבול בספק כשפ"ה אם היה עיקרו הל"מ שהרי כתב שם ספק יש בנקב כשפ"ה ספק אין בו אין מצטרפים מפני שעיקר הטבילה מן התורה כו' הרי שלא כתב ספק היה בנקב כו' בלשון עבר רק כתב ספק יש בו דמשמע דמספקינן ביה ולא היה לו מעולם חזקת כשרות דאם היה לו חזקת כשרות גם בדאורייתא יש להתיר] ואפ"ה אם שהיה עיקרו מהל"מ היינו הולכים בו להקל ומותר לטבול בו לכתחלה ולא משגחינן לחזקת הטמא, ואם כן לפי זה יכריע כפי' הט"ז שכתבתי לעיל באות א' דמה שאמרו בקידושין ל"ט אימא כך נאמרה ספיקה מותר היינו דבכל:

הל"מ הדין כן דספיקו מותר אף לכתחלה ודלא כמש"כ לעיל לחלק דבערלה הקילו לעשות הספק לכתחלה משא"כ בשאר הל"מ ולהמב"ם ע"כ בכל הל"מ הדין כן ואף ביש לו חזקת איסור, דכן הוא באמת גם בערלה יש שם חזקת איסור למ"ש רש"י שם ל"ח דהיה שם כרם שיש בו נטיעות ילדות וזקנות ומותר לצוות לנכרי ליקח משם והרי הוחזק כאן איסור ערלה ובשאר איסורים דאורייתא חייב אשם תלוי כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות

שגגות דחד בחד היכא שלא נתערב או בנתערב ואכל אחת מהן חייב אשם תלוי וכאן התירו בכל גוונא בהיו שם נטיעות ילדות אף אם הם שוה בשוה עם הזקנות ומותר ליקח משם לכתתלה ובת"ל הותר אף לצוות הרי דמתירין ספיקו לכתחלה אף בהוחזק האיסור וכן הדין בכל איסורים שעיקרו הל"מ מתרינן ספיקו לכתחלה אף בהוחזק האיסור ולאו דוקא בערלה אמרו כן, ולפי מה שכתב הרמב"ם פ"י מהמ"א הי"א דבערלה התירו אף בכרם ודאי ערלה ליקח הנמכר חוצה לו בח"ל כמ"ש הכ"מ והלח"מ בדעתו שם א"ש בפשיטות דבזה קיל ערלה משארי דברים שעיקרן הל"מ דבערלה התירו אף בודאי ערלה ובשארי דברים לא הותר כ"א לעשות הספק לכתחלה:

היוצא מכל מ"ש אשר דברי המשנה ותוספתא יכריעו דכל דבר שעיקרו הל"מ ספיקו מותר ודינו כדברי סופרים ודלא כהרשד"ם ודעמיה, וגם מבואר בכאן שהתירו הספק אף ביש לו חזקת איסור ומכ"ש בעיקרו ד"ס ודאי הותר ביש לו חזקת איסור ולדעת הש"ך דביש לו חזקת איסור אסור צריך לומר דכאן לא מצטרף החזקה להספק שאין הספק בענין החזקה, ולהרמב"ם מותר הספק אף לכתחלה היינו להתיר לכתתלה לסמוך על הספק אף היכא שהיה אפשר לברורי מותר לסמוך על הספק בעיקרו הל"מ, ומכ"ש בעיקרו ד"ס ולעיל כתבתי בל"ב דבד"ס שיש לו עיקר מן התורה אין להקל בזה:

(פסקא ג') שם במשנה כל שיעמוד כו', רשב"ג אומר כ"ש מבריית המים טהור. פסקו הפוסקים כולם כת"ק דרשב"ג דאף דבר שברייתו מן המים ממעט בשיעור כשפ"ה, וכמ"ש הרמב"ם פ"ת מה"מ ה"ו ובש"ע סעיף נ"ב וכתב הב"י דאף שפסק הרמב"ם שם בהי"א דכל שתחלת ברייתו מן המים מותר להטביל בו וכדברי הש"ס בזבחים כ"ב שאמרו שם אלא למעוטי יבתושין אדומים אפי' בעינייהו נמי ופירש"י אם כל המקוה נעשה מהן כשר אפ"ה לענין שיעור כשפ"ה חוצצין היבחושין. וכ"פ בש"ע סעיף ל"ג דמותר להטביל לכתחלה בכל דבר שתחלת ברייתו מן המים וכ"פ בא"ח סימן ק"ס סעיף יו"ד דמותר ליטול בהן את הידים ואפ"ה לענין שיעור כשפ"ה חוצצין, וצעק ע"ז ככרוכיא הרב בעל תוי"ט במשנתנו הכא ובידים פ"ב מ"ב ובד"ח סעיף כ"א איך יתכן דבר זה שמותר להטביל בהן לכתחלה ומותר לעשות מהן מקוה לכתחלה בלתי צירוף מים ולמה יחצצו בשיעור כשפ"ה אתר שדינן כמים ממש, וגם כי מרא דהאי שמעתתא הוא רשב"ג שאמר כן בזבחים דכל שתחלת ברייתו מן המים מטבילים בו ואיהו סובר הכא דאינו חוצץ בשיעור כשפ"ה ואיך נפסוק כוותיה בהא דזבחים להתיר להטביל בהן לכתחלה וכאן נפסוק דלא כוותיה. וזה דבר שאין הדעת סובלת כלל, ולכן החליט התוי"ט דהרא"ש דפסק דלא כרשב"ג בהך דמתניתין ואוסר בנמצא בכשפ"ה דבר שברייתו מן המים ודאי

יאסר גם להטביל בהן כמות שהן ושכן דעת הטור ותמה על הש"ע יע"ש ובאמת שדבריו נכונים ומסתברים שרחוק מאד לומר דמותר להטביל בהן כמות שהן בלתי צירוף מים כלל והן עצמן מים ואיך יחוצו בשיעור כשפ"ה, ואני תמה על מפרשי הש"ע ביו"ד ובא"ח שלא הביאו דברי התוי"ט בזה, ואפשר שהאחרונים חשבו לומר דגם אם נימא דהרא"ש פליג ע"ז מ"מ מאחר דסתמא דש"ס בזבחים הביאו דברי רשב"ג לפסק הלכה וגם הביאו לזה סיוע מדברי רב יצחק בר אבדימי שאמר מטבילים בעינו של דג לכן פסקו כוותיה ולא חשו לדברי הרא"ש ואפ"ה שתקו במה שהחמיר בש"ע סעיף נ"ב דחייק לענין כשפ"ה שלא רצו להקל נגד דברי הרמב"ם המפורשים לאיסור ואפ"ה להתיר לטבול לכתחלה בהם סמכו על דברי הש"ס דזבחים הנ"ל:

ועכ"ז אין בזה כדאי לדחות דברי הרא"ש והטור שדברי הש"ס דזבחים נוכל לדחות לומר דה"ק בש"ס אי למעוטי יבחושין אדומים אפי' בעינייהו נמי מפני דר"ל דאמר דמשלים למי מקוה ע"כ אתי כרשב"ג דלרבנן דפליגי על רשב"ג וסברי דדבר שברייתו מן המים אין דינן כמים אינן משלימים ג"כ להשיעור, וע"ז הקשו דלרשב"ג מותר אפילו בעינייהו כו' אבל אה"נ דלדעת הרא"ש לא קיי"ל כרשב"ג ואף שלומי לא משלמי וא"כ אין לנו לדחות דעת הרא"ש והטור שסתמו דלא כרשב"ג:

אך דברי הרמב"ם צ"ע כמו שהקשה החוי"ט איך יתכן לומר דמותר להטביל בהן בלא צירוף מים ואפ"ה חייצי בשיעור כשפ"ה, ובנחל אשכול סי' נ"ד כתב דגזרה דרבנן היא גבי חציצה בשיעור כשפ"ה ולא נייח דמדנשנה במתניתין הכא ובידים בפלוגתת רבנן ורשב"ג ובזבחים שם רשב"ג מתיר להטביל בהן מוכת דרבנן פליגי על טבילה בעינייהו, וגם צ"ע לדעתי דלהרמב"ם שפסק כרשב"ג א"כ פשיטא דגם לנטילת ידים מותר ליטול בהן לכתחלה [והרמ"א כתב בא"ת דלידים בעינן לרסק אותם] כדברי רשב"ג דידים פ"ב מ"ב והרי הוא ז"ל כתב שם בפי' המשנה דאין הלכה כרשב"ג, וגם בחבורו פ"א מה"מ ה"ג כשכתב שם דאם נמצא על היד דבר התוצץ דידיו טמאות לא הוציא מזה דבר שברייתו מן המים וזה מוכיח כת"ק דרשב"ג בידים שם, עוד רואה אני שבחבורו פ"ת ה"ט כשכתב דין טיט הנרוק כתב להדיא שמשלים לשיעור מקוה, ואילו בהי"א כשכתב דין דבר שברייתו מן המים לא זכר כלל שיצטרף לחשבון מ"ס ומכ"ש שמותר לטבול בו בלא מים רק כתב סתמא מטבילים בו ומטבילים בעינו של דג והו"ל להשמיענו רבותא גדולה הזאת שהן עצמן נחשבים כמים ודי במ"ס מהן בלתי צירוף מים, וגם בפ"ז מה"מ ה"ג כשחשב אלו שמעלין את המקוה ומשלימין למ"ס וחשב שם שלג וכפור כו' וטיט הנרוק למה לא חשב גם הך שברייתו מן המים, לכן נראה שהוא ז"ל סובר דאף דבר שברייתו מן

המים לא הותר להטביל בו בלתי צירוף מים ואף גם להשלים לכשיעור אינן משלימים רק שמותר להטביל בהן אם יש שם מ"ס מים ונמצאו שם יבחושים אדומים בצד המים מותר להטביל בהן וכן בעינו של דג מפני דכשהם מחוברים ומקושרים למים לא נחשבו לדבר בפ"ע ובטילי לגבי המים ואינן דומין לטיט הרך שזכר שם מקודם דבעינן ביה מים צפין ע"ג אבל אם הוא מן הצד אסור להטביל בו משא"כ גבי יבתושין אדומים אם הם מן הצד מותר להטביל בהן דבטילי לגבי מים אבל לצרפן לשיעור מקוה לא מצרפינן להו, ואל תתמה איך יתחלף דינן מדין טיט הנרוק שטיט הנרוק מצטרף למ"ס וכשהוא מן הצד אסור להטביל בו וגבי יבתושין אדומים יהיה להיפך שלא יצטרף לשיעור מ' סאה ומותר להטביל בהן אם הן מן הצד, דאין לדמות הדברים שטיט הנרוק אין ברייתו מן המים רק יש בו תערובות מים ולכן מצטרף למ"ס ואין להטביל בו בעינו כמש"ל ספ"ב משא"כ דבר שברייתו מן המים ואין בהם מים כלל לא מצטרפי למ"ס ואפ"ה בטילי לגבי מים אם הן מן הצד עד שמותר להטביל בהן, ואפ"ה גבי ידים חייצי אם נשארו בעצמן ע"ג היד מפני שאינן מחוברים למים, וכן הכא גבי שיעור כשפ"ה חייצי אף שהן בצד המים מ"מ מאחר דאין עיקרן מים ואינן מצטרפין למ"ס לא נחשב הנקב כשפ"ה כמלא מים אם נמצא שם דבר שהוא מברייתו של מים דבעינן כשפ"ה מלא מים דוקא. זהו הנראה לדעתי בדעת הרמב"ם ז"ל, ולפ"ז צריך לומר דמה דמקשה בש"ס דזבחים:

שם אלא יבחושים אדומים אפי' בעינייהו נמי ה"ק דאם ר"ל שאמר שכל המשלים למי מקוה קאי על יבחושים אדומים א"כ יסבור ר"ל דכל דבר שברייתו מן המים מצטרף למ"ס דבמים נחשבו א"כ לדידיה אפי' בעינייהו נמי דהרי תנינן דרשב"ג אומר דמותר להטביל בהן בעינייהו. ואף דרשב"ג לא אמר דבריו לענין צירוף למ"ס רק לענין אם הם מצד המקוה בטילי לגבי מים כאמור מ"מ ר"ל שיאמר דמשלים למי מקוה ע"כ יפרש דברי רשב"ג דמצטרפי למ"ס גם כן א"כ למה יאסר להטביל בהן בלא צירוף מים כלל אחרי שנאמר לר"ל דמצטרפי למ"ס א"כ הם כמים ממש וא"כ נתיר להטביל בהן כמות שהן, הגם דלפי האמת לא נחשבו כמים רק לענין להטביל בהן לא להצטרפן למ"ס מ"מ שפיר הקשו דאם מצטרפין למ"ס ע"כ כמים ממש נחשבו וא"כ יטבילו בהן בעינייהו. ולפי האמת לא קיי"ל כפי' זה דהרי אסקינן דר"ל אמר דבריו על ענין אחר ונשארו דברי רשב"ג ודברי רב יצחק ב"א רק לענין להטביל בהן בצד המקוה אבל לענין צירוף למ"ס אין לנו, וממילא חייצי גם בכשיעור שפ"ה, הגם דרשב"ג דמשנתנו סובר דלא חייץ וכן התיר רשב"ג גבי ידים פ"ב אנן לא קיי"ל בהא כרשב"ג רק לענין להתיר להטביל בהן אם הם בצד המקוה, או נאמר כעין ע"ש להרא"ש דבאמת רשב"ג דזבחים שמתיר להטביל

בהן התיר אף בלתי צירוף מים כלל, והקשו בש"ס דאם ר"ל סובר דמצטרפים למים למ"ס א"כ ע"כ אתי כרשב"ג והו"ל להתיר בלא מים כלל, ואנן לא קיי"ל כרשב"ג דזבחים כמו דלא קיי"ל כרשב"ג דמשנתנו וכרשב"ג דידים פ"ב (וכללא דהלכה כרשב"ג במשנתנו לאו כלל גמור הוא כמ"ש התוי"ט] רק מפני שרב יצחק ב"א התיר להטביל בעינו של דל ובש"ס דימו זה לדין יבחושים אדומים סובר הרמב"ם דבהא מודו חכמים לרשב"ג דמותר להטביל בהן כשהן סמוכים אבל לא לענין צירוף כו', והגם שכל אלו הדרכים דחוקים הם בפי' הש"ס מוטב לסבול הדוחק הזה משנאמר דהרמב"ם התיר להטביל בהן בלתי מים כלל ואפ"ה חייצי בכשפ"ה שזה דבר בלתי מסתבר כלל וכאשר הוכחתי לעיל שהרמב"ם אין דעתו כן:

היוצא מכל זה להלכה אשר דברי התוי"ט צודקים שהרא"ש והטור סברי דאין להטביל בדבר שברייתו מן המים אף אם הוא מחובר למקוה שלם וחייצי בכשפ"ה וכן חייצי גבי ידים, והרמב"ם גם הוא מסכים להלכה דחייצי בכשפ"ה וחייצי גבי ידים וגם אינן מצטרפים למ"ס ומכ"ש שאין להטביל בהן בלתי מים כלל וכן אסור ליטול מהן לידים רק שמותר להטביל בהן בחבורן למקוה שלם, ואין לנו מי שמתיר לצרפן למ"ס רק דברי הג"א המובא בב"י סי' ק"ס בא"ח שנשען על פשט הש"ס דזבחים הנ"ל ויחידאה הוא, ע"כ להלכה ודאי אין להתיר אף לצרפן למ"ס וכן אסור ליטול מהן לידים, ואין לסמוך כלל בזה על דברי הש"ע שהתיר כאן גבי מקוה וכן בא"ח לענין נטילת ידים, זהו הנראה לדעתי בזה:

מ"ח מטהרים את המקוה העליון מן התחתון כו' ומושכו ומשיקו אפי' כשערה דיו. נתלבטו במשנה הזאת הרבה רבותינו הראשונים ז"ל איך טהרו בכאן בהשקה כשערה ולעיל אמרינן דבעינן כרוחב שפ"ה דוקא. והנה הר"ש סוף מ"ח דטהרות כתב בשם רבינו תם ז"ל דהנקב בעינן כשפ"ה, אבל מים לא בעינן כשפ"ה רק לר' יהודה בעינן טופח להטפיח ולרבנן בעינן כקליפת השום כשיעור האמור לקמן במשנה ט' וכ"כ התוס' בשמו בגיטין ט"ז ובחגיגה כ"א, ולא בארו להדיא דקליפת השום וטופח להטפיח הוא מחלוקת ר"י ורבנן רק שכן צריך לומר לדעתם לכאורה וכן הבין רבינו נ"ע בצ"צ, ואכתי לא יישבו הך משנה דידן שהוזכר בה שיעור כשערה אך הריב"ש בסי' רצ"ב כתב דשיעור טופח להטפיח ושיעור קליפת השום ושיעור דכשערה חדא שיעורא הוא ולר"ת לכ"ע די בשיעור הזה רק שיהא הנקב רחב כשפ"ה, אבל זה רב הדוחק איך יתכן להשוות אלו הג' שיעורים לחדא מלתא ולמה שינו שמם ולשונם וגם הריב"ש עצמו כתב שם דדעה יחידית היא, ועיין תוספות גיטין בדר"ת אפשר להעמיס כהריב"ש דטופח

להטפיח ושיעור כקליפת השום חדא היא, אבל כבר הסכימו הר"י בתוס' ורוב הפוסקים כפשט המשנה דנקב שבכותל בעינן מים כשיעור הנקב, ושיעור דקליפת השום לקמן לא נאמר כ"א היכא שהמים צפין ע"ג הכותל ואז לר"י סגי בטופח להטפיח ולרבנן בעינן קליפת השום ואח"כ אסיק הר"י בתוס' שם דגם לר' יהודה בעינן קליפת השום, ולפ"ז יתכן לומר דמשנתנו דהכא איירי שהסילון מגולה לאויר ואינו טמון בתוך הקרקע ולכן די בשיעור כשערה דהיינו בקליפת השום, והר"ש אסיק לעיל בטהרות פ"ח דר"י ורבנן פליגי אם המים צפין ע"ג הכותל בלא פרצה ואם המים באין דרך פרצה שלמעלה בעינן כקליפת השום לכ"ע ואם הנקב בתוך הכותל בעינן מים כשיעור הנקב, וגם לדבריו יסכן לפרש כן הך דמשנתנו דהסילון אין לו גג למעלה ומגולה לאויר שדי כקליפת השום וחד שיעורא הוא עם הך דשערה האמור במשנה, אבל הר"ש עצמו לא ניחא ליה לפרש כן ונימוקו עמו, חדא דאיך יתכן דחדא שיעורא הוא ולמה שינו שמם ולשונם. וגם דפשט לשון המשנה מוכיח דשיעור כשערה היינו בין בגובה המים בין ברוחב שטח המים ואם באנו להשוותו עם שיעור כקליפת השום היה להצריך על רוחב כשפ"ה, ולכן בחר הר"ש לפרש משנתנו דאיירי בשאיבה דרבנן ולכן הקילו בזה בחבור כשערה בין בגובה ובין ברוחב ואחריו נמשך הרשב"א בשער המים כמו שהביא הב"י בשמו בד"ה הבא לערב מקוה פסול כו' והוסיף הרשב"א שם לומר דאפי' אם חבורן בסילון אינו רואה פני האויר רק שנתחברו ע"י נקב בכותל או בסילון המחופה בגג אפ"ה די בחבור כשערה דהרי לא חלקו בזה במשנה כלל. ולכאורה לפמ"ש הר"ש עצמו לעיל בפ"ב דשאיבה כולה ע"י כלי המקבל טומאה פסולה מן התורה א"כ לא יהלמו דברי המשנה בכולו שאוב כ"א במיעוטו שאיב וצ"ע בסתימת דברי המשנה. והנה רבינו נ"ע בס' צ"צ האריך להשיג על דברי הרשב"א בשער המים דמנא ליה להקל אם אין החבור רואה פני האויר, ואולי משנתנו איירי ברואה פני האויר דאז במקוה חסר עם שלם די כקליפת השום על רוחב כשפ"ה, וא"כ יתכן דבשאיבה דרבנן נקיל בזה בשיעור כשערה אבל אם אין חבור המים רואה פני האויר דאז בחסר עם שלם בעינן כשפ"ה ומים כשיעור הנקב מנא לן להקל בזה בשאיבה בשיעור כשערה, ומי הכריח להרשב"א לפרש דמשנתנו איירי באינו רואה פני האויר אדרבה סתם סילון דרכו להיות פתוח למעלה ומסתמא לא נחפר הסילון בקרקע ומגולה עליונו לחוץ ולכן די בכשערה אבל באינו רואה פני האויר מנא לן להקל בזה:

(ב) והוסיף רבינו נ"ע להביא ראיה דשאיבה חמירא ממשנה דלעיל פ"ג מ"ב דראב"ע פוסל אלא א"כ פקק ולפירוש הר"ש והרא"ש שם סובר ראב"ע דלא אמרינן גוד אסיק והרי שם איירינן בפסול שאיבה שהוא מדרבנן דהיינו שנפסל ע"י שלשה לוגין ואפ"ה

לא מטהרינן ע"י גוד אסיק אף דאיכא תנאי דסברי להתיר ע"י גוד אסיק אף בחסר עם שלם כמבואר בחגיגה כ"א הובא בר"ש שם ואפ"ה לראב"ע דאוסר גוד אסיק גם בשאיבה דרבנן אוסר ואיך נקיל בכאן בשיעור כשערה באינו רואה פני האויר שאין לזה דרך היתר כלל בחסר עם שלם, והאריך רבינו נ"ע בזה, ולדידי כל זה לא תברא לדברי הרשב"א דלפי המבואר בר"ש וברשב"א ובריב"ש סי' רצ"ב טעם שהקילו בשאיבה הוא מפני דחבור שאוב לכשר מדין השקה אתינן עלה וכמו דמהני אם משיק מים טהורים לטמאים נטהרו הטמאים מדין זריעה כמ"ש רש"י בביה י"ז ע"ב ובפסחים ל"ד ע"ב הבאתיו לעיל בפרקין מ"ג ככה מהני חבור שאובים לכשרים:

מדין השקת זריעה לא מדין עירוב מקואות דעירוב מקואות מיקרי חבור שלם לחסר אבל חבור שאוב לכשר מדין השקה אתינן עלה וכתבתי לעיל שיוצדק זה יותר לפמ"ש כ"פ דעיקר פסול שאיבה הוא מפני שהמים השאובים שנתלשו יקבלו טומאה ושוב לא יטהרו בהתחברו לארץ ולכן מים שנטמאו פסולים למקוה מן התורה וגזרו על כל שאובים מחשש זה, ולפ"ז יוצדק יותר דהכשרן בחבורן למקוה כשר מדין השקת זריעה הוא ואין דינו כלל כעירוב מקואות ודי בחבור כשערה אפי' אינו רואה פני האויר וכ"כ לעיל דע"ז סמך הרא"ש להכשיר חבור שאוב לכשר אף שאח"כ פסק חבורן נשאר לעולם בהכשרו שדימה זה הרא"ש להכשר השקת טמאים לטהורי', וזהו גם טעמן של הר"ש והרשב"א שפירשו להקל בחבור שאוב לכשר בכשערה דמטעם השק זריעה אתינן עלה, ויהיה זה מדוקדק בלשון המשנה שאמרה ומשיקו אפי' כו' שדקדקה לקוראו בלשון השקה להורות דכשאובים איירינן דהכשרן בחבורן לכשר מטעם השקה הוא, גם ממה שאמרו לשון מטהרים דמורה על טהרת שאובים כמ"ש כ"פ דעיקר פסולן הוא מפני טומאת המים ואין זה שייך כלל לעירוב מקואות ומעתה להנחה הזאת דהר"ש והרשב"א שהקילו בהשקה כשערה גבי שאוב הוא מפני דמדמינן לה להשקת טמאים בטהורים שוב גם קושיא השניה של רבינו נ"ע שהקשה מהא שהחמיר ראב"ע לעיל פ"ג דלא אמרינן גוד אסיק גבי שאוב לק"מ, דהרי זו היא ממש קושית הר"ר אלחנן בתוס' חגיגה כ"א ע"ב שהקשה שם דלגבי השקה די בטופח להטפיח ולענין מקואות בעינן מים צפין כו' ומדוע לענין קטפרס אמרינן דלגבי השקה לא מהני ולגבי מקואות מהני קטפרס והיא ממש כקושית רבינו נ"ע על שיעור כשערה דמהני, ככה הקשה הרר"א על שיעור טופח להטפיח, ותירץ הר"י שם בתוס' דטומאה וטהרה והשקה הלכתא גמירי לה ולא בסברא תליא מלתא. וככה נימא לדידן דאף דלענין חבור שאוב לכשר מהני שיעור כשערה מטעם השקה מה דלא מהני לענין עירוב מקואות אפ"ה לענין קטפרס החמיר ראב"ע גבי

חבור שאוב כמו דחמיר לענין השקה ות"ק דלעיל פ"ג שהכשיר קטפרס גבי חבור שאוב לכשר אפשר דפליג כמו כן גבי השקה וסובר דמהני קטפרס או שיסבור דאף שלגבי השקה לא מהני קטפרס מ"מ בפסול שלשה לוגים שאובים דאינו אלא מדרבנן הקילו בזה דמהני קטפרס כמו לענין עירוב מקואות, וכ"כ הר"ש במתניתין דשמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפילו יהא קטפרס והוא כת"ק דראב"ע לעיל פ"ג. ולפ"ז יתכן לומר דמה שהקילו כאן בשאוב בחבור כשערה אף בכולו שאוב שהוא מן התורה הדין כן אחרי שמדין השקה אתינן עלה שזה מהני גם לטהר הטמא מן התורה והר"ש וכן הרשב"א בשער המים שהובא בב"י שכתבו הטעם דשאיבה דרבנן אפשר שזה מפני דשיעור כשערה לא נמצא גם גבי השקה ושם בעינן טופח להטפיח, ונראה מדברי הר"ש שזה שיעור גדול משיעור כשערה שהרי כתב היאך מתחברין ע"י כשערה הא לכל הפתוח כו' מופח להטפית בעי לכן הוצרך לומר הטעם דשאיבה דרבנן וגם שאסיק כאן דגם קטפרס מהני בסילון מה דלא מהני זה גבי השקה לכן הוצרך לטעם דשאיבה דרבנן אבל אלו היה שם טופח להטפיח ובלתי קטפרס היה מהני גם בכולו שאוב שהוא מן התורה באופן שדברי הר"ש והרשב"א אין להזניתם חלילה, ולעיל במשנה ג' ביארתי דהשקת מים מהני אף מן הצד וכ"ד הר"ש ורשב"א ז"ל:

ג אמנם פי' דברי משנתנו קשה להולמה ע"פ פי' הר"ש והרשב"א חדא דאין זכר כלל במשנה ותוספתא דאיירי כאן בחבור שאוב לכשר [אף שהעמסתי לעיל באות ב' בלשון המשנה שאמרה ומשיקו כו' זו רמז היא] ועוד שלדעתם אינו כ"א בשאיבה דרבנן אבל בדאורייתא בעינן טופח להטפיח ובמשנה סתמו הדבר ויהיה מוכח דגם בכולו שאוב שהוא מן התורה מהני חבור כשערה, ועל כולם קשה דאם רצה להשמיענו במשנה דין חבור שאוב לכשר דקיל מחבור חסר לשלם למה בחרו זה לכתוב בציור דמטהרין עליון מן התחתון כו' והרי תבור עליון לתחתון בחבור ע"י סילון יתכן היות גם בחבור חסר לשלם ולמה נצטרף כאן דין חבור עליון ותחתון עם דין חבור שאוב לכשר, ואם רצה להשמיענו דכאן בשאוב לכשר מהני גם קטפרס ולומר גוד אסיק גם זה אינו, חדא דאין הענין מבואר כ"כ דאיירי כאן בקטפרס דחבור עליון לתחתון יתכן להיות בלתי קטפרס אם יעמיק הסילון בצד העליון ושלכן גם הר"ש לא כתב זה רק בדרך ספק ושמא כו', ועוד דחבור קטפרס לגבי שאוב נא"ל פ"ג מ"ב כנ"ל, אשר ע"כ דבריהם דחוקים בפירוש דברי המשנה, והרא"ש כתב בהלכות מקואות סי' ט"ו דעירוב מקואות כשפ"ה איירי בין בחבור חסר לשלם ובין בחבור שאוב לכשר ומשנתנו הזו השמיט לגמרי בה"מ שלו וכאן בפירושיו כתב דבעינן חבור כשפ"ה שלכן מניח ידו תחתיו כדי שיתמלא הסילון

מים אשר בהסיר ידו יתחברו רגע אחד כשפ"ה ואח"כ כשירדו המים ישאר בחבורן כשערה ודיו, ולא זכיתי להבין דברי קדשו בזה במה איירי כאן אם בחבור חסר לשלם מה מהני אם היה רגע אחד כשפ"ה הרי בהסיר אח"כ החבור שב החסר כתחלתו ולא יועיל לזה תבור כשערה, ואם איירי כאן בחבור שאוב לכשר הרי לדעתי שכתבתי לעיל במ"ג כל היכא שנתחבר שאוב לכשר כדינו אפי' רגע אחד נשאר לעולם בהכשרו ולמה לו אח"כ שישאר חבור כשערה ואם יופסק אח"כ לגמרי ג"כ יוכשר, איברא גם בספר האשכול בסי' נ"ד כתב כפי' הרא"ש ומדבריו נראה דאיירי בחבור שאוב לכשר שהשיג שם מתחלה על המפרשים דבשאוב די בחבור כשערה ממשנה הזאת, והוא השיב דמשנתנו איירי דמתחלה היה בחבור כשפ"ה ואח"כ נשאר חבור כשערה, וגם דבריו צע"ג דמה מהני חבור כשערה שנשאר אח"כ אם נאמר דחבור שאוב לכשר לא מהני אם נפסק אח"כ [כמש"ל מ"ג שכן דעת הרמב"ם וראב"ד] ואם נימא שנשאר לעולם בהכשרו כדברי הרא"ש לא בעינן אח"כ גם חבור כשערה. ונראה שמפני חולשת פי' הזה השמיט הרא"ש בפסקיו דברי המשנה הזאת כי לא נתבאר אצלו פירושה להלכה, וגם רבינו ירוחם תלמידו נמשך אחריו בת"ח נתיב כ"ו וכתב דגם בשאוב לכשר בעינן תבור כשפ"ה והשמיט ג"כ משנה זו: אבל האמת יורה דרכו דרך הרמב"ם ז"ל שהעתיק המשנה כצורתה בפרק ח' ה"ז ולא חרד כלל לפרשה כפשוטה אף שכתב בסמוך לה לעיל מיניה דין עירוב מקואות כשפ"ה דוקא, ונראה להדיא מדעתו שם דבעינן שיעור המים כשיעור הנקב ושאם נתערבו המים למעלה מן הכותל בעינן כקליפת השום על רוחב כשפ"ה ואפ"ה לא נמנע להעתיק דברי המשנה הזו כצורתה מפני שנראה באמת שענין דברי המשנה לא באה כלל להורות בדין חבור המקואות בעובי המים בגובהן או בשטחן ברחבן רק מפני שאמר לעיל מינה דבעינן עירוב כשפ"ה ובעינן המים כשיעור הנקב והייתי אומר דבעינן חבור המים שילכו ויבאו המים מזה לזה בתמידיות אז יהיו המקואות כאחת ע"י תבור כשפ"ה שיסובו המים לפה ופה, ולזה אמר דמטהרים המקואות העליון מן התחתון כו' על ידי תבור הסילון עד שהמים שבין שני המקואות יושקו זה לזה בחבורן בשייור כשערה היינו בשיעור חבור המים זה לזה לא בעינן שיסבו בלכתן אנה ואנה רק אם ישיקו המים זה לזה בנשיקה קלה בדבוק זה לזה בחבור כשערה היינו שיגעו המימות זה לזה די בזה אף שלא ירוצו המים ממקוה זה לזה מפני שנתחברו ע"י פעולת הסילון אשר בקושי פעל על ידי חבור היד שיגעו זה לזה די אבל בשיעור גובה המים ושטח רחבן לא דבר בכאן מאומה וסמך אדלעיל דבעינן חבור כשפ"ה, ושיעור המים כשיעור הנקב כאמור, רק שהוסיף לבאר דאף שנגעו זל"ז בנשיקה קלה ולא ירוצו

מזה לזה די בכך,: וזהו ענין נשיקה שהוזכר גם במשנה דביצה י"ז ע"ב וכן לעיל בטהרות פ"ח דאם מטביל מים במים ומי המקוה הם סרוחים ועכורים וירא להניח שיתערבו המים ממי המקוה לתוך המים שמטביל לכן הוא מחברם ע"י נשיקה קלה ולא יתן המים שיבאו לתוך המים שמטיל ולכן נקרא זה בשם נשיקה שהוא כמנשק זה לזה בלתי חבור בא מים במים, כן גם במשנתנו קרא זה בשם נשיקה כשערה לומר דחבור המקואות לא בעינן שיתערבו מימיהן כאחד ממש ושיסבו המים מזה לזה רק דאף אם גם הם רחוקים זה מזה או שזה עליון וזה תחתון די שינשקו זה בזה ונטהרו בכך ע"י נשיקתן זה לזה בשיעור תערובתן כשפ"ה, ואם נפרש לעיל במ"ג דהמקואות טהורים אף שנפסק חבורן כדברי הרא"ש ולפמ"ש שם הוא כדעת ת"ק דראב"ע לעיל דשאוב לכשר די בחבור לשעה כמש"ל פ"ג מ"ב, גם כאן נוכל לומר דהמשנה כללה דבהשקה קלה לשעה די אף שנפסק חבורן אבל להרמב"ם וראב"ד א"א לפרש כן, זהו ענין דברי המשנה לפי דעתי בפי' דברי הרמב"ם ז"ל והוא ענין ברור אצלי בעז"ה, ועל פי' הר"ש והרשב"א שדימו זה להשקת מים במים יש לעורר קצת מדין דלי שהוא מלא כלים דלעיל בפרקין, דאמרינן שם דאם החיצון א"צ טבילה בעינן חבור כשפ"ה ובחגיגה הביאו שם דף כ"א דברי המשנה דעירוב מקואות כשפ"ה על דין הטבלת כלי בתוך כלי ואם חבור שאוב לכשר חלוק מדין עירוב מקואות ודינו כדין השקת מים א"פ גם הטבלת כלי בתוך כלי לכאורה לא גריע מינה וידמה בדינו להשקת מים במים אף דהטבלה בתוך כלי חמיר יותר מדין שאוב כמ"ש כ"פ מ"מ לכאורה ידמה גם הוא להשקה כמו חבור שאוב לכשר ומדסתמו בזה להצריך כשפ"ה מוכח לכאורה דגם בחבור שאוב לכשר אין לדמותו להשקה, והרי הרא"ש ז"ל אף שדימה זה לדין השקה לענין דמהני חבורן לשעה אף שנפסקו אח"כ אפ"ה לענין חבור כשפ"ה דעתו דגם בשאוב לכשר בעינן חבור כשפ"ה וכאמור:

היוצא מכל זה אשר בפי' משנתנו יש ארבע שיטות. דעת ר"ת כפי שהבין הריב"ש הוא דמים לא בעינן כשיעור הנקב ודי בטופח להטפיח או כקליפת השום או כשערה וכולה חדא שיעורא הוא, ולדעת ר"י בתוס' דבעינן הנקב כשיעור המים אך בצפין ע"ג די כקליפת השום אפשר לפרש דכאן איירינן באם הסילון הוא בלא גג וחדא שיעורא הוא כשערה עם כקליפת השום, והר"ש ואחריו הרשב"א פירשו דכאן בחבור שאוב לכשר די בחבור כשערה אף בשטח רחבו ואף באינו מגולה לאויר כי דעתם שחבור שאוב לכשר הוא מדין השקת זריעה לא מדין עירוב מקואות, והרא"ש והאשכול פירשו דבתחלת החבור היה כשפ"ה, ואח"כ כשסרו המים נשאר בחבור כשערה. וכל אלו השיטות דחוקים והעיקר בפי' המשנה כהרמב"ם דלא איירינן כאן כלל בשיעור שעח רוחב המים

רק באופן החבור שדי אף אם המים אינם רצים ושבים אנה ואנה רק מושקים זה לזה די בכך ואופן החבור בגבהו ושטחו ברוחב בעינן כשפ"ה ובעינן במים כשיעור הנקב אף בשאוב וגם הרמ"א אסיק להחמיר אף בשאוב דרבנן בסעיף נ"ג, ולדעתי אינו חומרא רק שכן עיקר הדין והרמב"ן בב"ב ס"ו הביא דעת הסוברים דבשאוב לא מהני חבור כשפ"ה והוא הסכים שם שדי בכשפ"ה אבל פחות מזה לא עלה על דעתו להכשיר ואין לדמות זה לדין חבור השקת טמאים בטהורים וכמש"ל במ"ג:

(פסקא ב') ומה שאמרו במשנתנו ומניח ידו תחתיו לכאורה קשה הרי כאן תפי"א ומבואר לעיל פ"ב מ"ו דתפי"א פוסל בשאוב וכן הקשה בתוי"ט מהך דפ"ה מ"ה מד' ר' יוסי דקי"ל כוותיה ולא קשה מידי דלפי' הרא"ש והרמב"ם ענין הנחת היד הוא כדי לעצור המים למטה שלא ירדו במרוצה כדי שיתמלא הסילון, והרא"ש הסבירה שיעצור המים היורדים מעליון לתחתון כדי שיתמלא הסילון גם למעלה ויהיה בכולו חבור כשפ"ה והרמב"ם כתב שיעצור המים העולים מתחתון לעליון וידחוק אותם בידיו כדי שיתמלא הסילון ומבואר ברא"ש דבעת שיתחברו המקואות יסיר ידו, וא"כ אין חשש במה שהמים נפסלו מקודם ע"י תפי"א דאח"כ יסיר ידו ויוכשרו שניהם. ואף לפמ"ש לפרש בחבור חסר לשלם ע"כ הטובל יטביל בעת התחברותן זל"ז. אך מדברי הר"ש נראה דהנחת היד הוא בצד הסילון למעלה שלא ישטפו מימיו לצדדים ולא ירד למטה כשיעור כשפ"ה או כשערה ונראה מדבריו שיוכל להחזיק ידו גם בעת חבורן של המקואות, ולפ"ד הרא"ש דלעיל בפ"ה מ"ה דמניעת הזחילה לא איכפת לן ע"י תפי"א גם כאן לק"מ. אך להר"ש שפי' לעיל דמניעת הזחילה אסור ע"י תפי"א יש לומר דהכא לא מיקרי מניעת הזחילה דגם אם ישטפו מימיו לחוץ אין הפסול משום זחילה רק שלא יהיו מים בסילון ואין כאן רק סיוע להעברת המים לא איכפת לן מה שהסיוע יהיה ע"י תפי"א. דומה לזה כתבתי לעיל בפ"ב גבי מזלף בידיו דאם לא הוגבהו מן הקרקע רק שסייע קריבתן למקוה וכאן קיל יותר דגם לא קירבו בידיו רק שסייע שלא יושטפו חוץ, ועי' באשכול סי' נ"ג שהקשה קושיא זו ותירוץ השני שם הוא כמ"ש להרא"ש והרמב"ם ותי' הראשון שלו שם צ"ע. ונראה דסובר דמפני שמחובר למקוה כשר לא איכפת לן בתפי"א ולא יעלה זה בטוב לפי' הר"ש דאסר מניעת הזחילה אף במקוה שלמה וצריך לומר כמ"ש, ובס' בעה"נ בהג"ה פ"ב הביא ראיה מכאן דתפי"א לא פסל וכתבתי לעיל פ"ב דהב"י וט"ז דימו שהמה דברי הראב"ד ואינן רק דברי ההג"ה ודבריו לאו דסמכא הן כמש"ל:

(פסקא ג') ומה שאמרו להמשיך המים ע"י סילון של אבר והרי כאן המשכת המים על ידי דבר המק"ט, הרא"ש בה"מ סימן י"ב כתב להוכיח מכאן דאם המים מחוברים למקוה

של מ' סאה לא איכפת לן בדבר המק"ט, והרשב"א בתשובה הובא בב"י גבי דין המשכה על ידי דבר המק"ט בד"ה ומ"ש בד"א ממשיך ממי גשמים כו' כתב ליישב דאיירי בסילון המחובר לקרקע שדעתו דגם בממשיך ממקוה שלם נפסל על ידי דבר המק"ט הובא דעתו בש"ע סעיף מ"ט, ותירוצו דחוק דפשט המשנה איירי בסילון המיטלטל ועיין תוי"ט בשם מהר"מ. ובאמת כל החרדה הזאת לא ידענא מה הוא דלפי מה שביארתי לעיל פ"ה פסול הויית המים ע"י דבר המק"ט הוא דוקא בשכל המקוה נעשה כך או רובו אבל בג' לוגין אינו פוסל וא"כ הכא שחבורן ע"י דבר המק"ט ולא באו כל המים ע"י דבר המק"ט אין דינן רק כג' לוגין שאובין, והגע עצמך הרי שחיבר שני מקואות שאוב וכשר או חסר ושלם ע"י מים שאובים פשיטא דמועיל דגם השאובים הוכשרו בחבורן לכשר [ולא פסלינן לעיל במ"ג באם השאוב באמצע רק בשני מקואות חסרים אבל בחסר לשלם גם שאובים מועיל לצרפן], וגם לפ"ד הרשב"א שכתבתי לעיל פ"ד דסובר דגם ג' לוגים פוסל בבאו ע"י דבר המק"ט זהו בבאו למקוה חסרה אבל כאן גם אם נדונן כשאובים ממש הרי חבור שלם ושאוב או חסר ושלם יוכשר גם על ידי שאובין דבהתחברן למקוה שלמה הוכשרו גם השאובים וכמי מקוה נחשבו ולמה יגרע בהתחברן ע"י דבר המק"ט, ומה דפסל הרשב"א ע"י דבר המק"ט גם בבאו ממקוה שלמה זהו בממשיכן אח"כ למקום אחר ויפסק חבורן אח"כ הרי כל המים נעשו שאובים ויסבור הרשב"א דשאוב לכשר אם יופסקו חוזרים לפסולן כדעת הרמב"ם וראב"ד שכתבתי לעיל, ואף שבעת משיכתן היו מחוברים ולא נפסלו מעולם יש לומר שגזרו חבורן במשיכתן אטו הפסקתן שאח"כ, אבל הכא בחבור חסר לשלם ע"כ לא יפסיק חבורן אח"כ ולא איכפת לן במה שנתחברו ע"י שאוב, וגם להבנת הרשב"א דכאן איירינן בחבור שאוב לכשר הרי ע"כ לדעתו יתפרש דלא יפסיקן אח"כ דאל"כ בלא"ה שבו לפסולן ואם לא יפסיקן למה יופסלו ע"י דבר המק"ט ולא שייך למגזר אטו הפסקתן: אח"כ דא"כ לעולם שאוב לכשר נפסול אטו הפסקתן אח"כ וע"כ דלא גזרו רק היכא שכל המים נמשכו ע"י דבר המק"ט ונראו כולם בשאובים חשו אטו הפסקתן שאח"כ לא בחבור שאוב לכשר שהכשר גלוי וניכר במקומו, ואולי הרשב"א דעתו שדבר המק"ט דינו ככלי שלם ובכלי לא מהני תבור מן הצד כשפ"ה כמ"ש לעיל רפ"ה, אבל לא ידעתי יסוד לזה ודי לנו אם נשוה אותן כשאובים לא כבאו בכלי ממש, ובפרט לפי מה שכתבתי דג' לוגין אינו פוסל אין דינן כבאו בכלי, ע"כ נראה לדעתי דגם לפ"ד הרשב"א דממשיך ממקוה שלמה פסול ע"י דבר המק"ט מ"מ הכא בחבור מקואות לא איכפת לן בחבורן ע"י דבר המק"ט ואין דינן ככלי ממש רק כשאובים נחשבו וחבור שאוב לכשר או חסר לשלם מותר גם על ידי שאובים ואם יופסק חבורן בשאוב לכשר

תליא בפלוגתת הרמב"ם ורא"ש שכתבתי לעיל במ"ג, אך חבור שני מקואות חסרים פסול ע"י שאובים, ומאחר שעיקר דין הויית המים ע"י דבר המק"ט יש מרבותינו חולקים ע"ז כמש"ל בפ"ה לכן נראה להקל בחבור המקואות ע"י דבר המק"ט, ולמעשה עדיין צ"ע:

(פסקא ד') מה שהבין הר"ש בתוספתא דאם היו שני המקואות זה בצד זה מותר לחברן ע"י סילון כפוף משא"כ אם האחד עליון ואחד תחתון, אין לזה הבנה כלל, וגם גוף הענין מה שפסל בתוספתא בסילון כפוף כ"ש צ"ע הרי הסילונות לא נעשו לקבלה ומה איכפת לן אם הוא כפוף כ"ש, ובבעה"נ בפ"ד מבואר דגם אם הוא מקבל טומאה אפ"ה כל שלא נעשה לקבלה אינו פוסל את המקוה וכ"נ מדברי הרמב"ם רפ"ו מה"מ וכמש"ל בזה בפ"ד דמכלתין ואלו הסילונות כפופים גם קבלת טומאה אין להם אם הם של תרס דפשוטיהן טהורים כמ"ש הרמב"ם בפי"ג מה' כלים וא"כ למה אסרו כאן לחבר המקואות ע"י סילון כפוף, וכבר עמד ע"ז הראב"ד בהשגות בפ"ח ה"ז ותירוצו אינו מובן כלל, דמה שהשיב דאפ"ה כל שבני קבלה הם הרי הם פוסלים את המקוה, דהרי מדבריו עצמן בבעה"נ מבואר להיפך דאף אם הוא מקבל טומאה אינו פוסל את המקוה כל שלא נעשה לקבלה כ"ש אלו הסילונות הכפופים דגם טומאה אין להם מפני שלא נעשו לקבלה איך יפסלו את המקוה, והכ"מ השיג ג"כ על הראב"ד שם ואמר דכאן בתוספתא איירינן בנכפף על דעת קבלה דאז יש להן טומאה ופוסלים גם את המקוה. ולעיל פ"ד מ"ג הבאתי שם ד' הגר"א ז"ל והעליתי דהעיקר כד' הכ"מ דכאן איירי בנעשו לקבלה ומקבלים, אבל לא יהלם לפי"ז הבנת הר"ש דאם המקואות זה אצל זה מותר גם ע"י סילון כפוף ולמה יותר וע"כ דהכ"מ לא יודה בזה להר"ש שבאמת אין לזה הכרע בתוספתא, ואם הבנת הר"ש בדברי התוספתא היא אמיתית נוכל לומר דסילון כפוף באמת אינו פוסל כלל כדברי הכ"מ, ומה שאסר בתוספתא בסילון כפוף הוא עפמש"ל דמשנתנו השמיענו דגם שאם נתחברו רק דרך השקה ואין המים הולכים ובאים מזה לזה אפ"ה מותר. ולזה אמרו בתוספתא דאם הסילון כפוף לא התירו העין זה דאז כפיפת הסילון ודאי מעכב תערובות המים ונראה להדיא שאין המים יכולים להתערב יחדו לכן אסרו בזה אבל בלתי כפוף אף שבאמת אין המים מתערבים מ"מ לא נראה העכוב בתערובתן, ואם המקואות זה אצל זה שאז המים מתערבים מזה לזה מותר אף בסילון כפוף שלא יעכב כ"כ תערובות המים, ודחוק:

(מסקא ה') שם במשנה היה בעליון ארבעים סאה כו' ממלא כו'. כתבתי לעיל פ"ב שעל דברי המשנה הזאת סמכו רבותינו ז"ל לומר דמקוה של מ"ס לא תפסל ע"י שאובים כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו והרא"ש בה"מ סימן א' והרמב"ם פ"ד מה"מ ה"ו, ודעת התוס'

ביבמות פ"ב והרא"ש בה"מ שם דאף בנתן סאה שאובים ונטל סאה כשר אף ביותר מרובו כהך דהכא שנתן בעליון שאובים יותר מארבעים סאה ולא נפסל ומתניתין דלקמן פ"ז מ"ב שאמרו ביבמות דכשר עד רובו איירי במי פירות דוקא וכ"כ הר"ש לקמן, אבל הרמב"ם פסק בפ"ד מה"מ ה"ז דגם בשאובים פסול בנתן סאה ונטל סאה ברובו או בחצי ולא הוכשר כ"א במיעוט שאובים וכתב הכ"מ הטעם דכאן שממלא בכתף ונותן לתוך העליון ואינו נוטל משם מאומה אף שהמים מקלחים ממנו לא נראה להדיא מרביית השאובים כ"כ משא"כ לקמן בנתן ונטל נראה להדיא רביית השאובים וזה נכון, אבל הראב"ד בבעה"נ פ"ג כתב דגם הך דהכא דממלא בכתף ונותן לעליון כו' דינו ממש כנתן סאה ונטל סאה ולא התירו בכאן כ"א ליתן בעליון ארבעים סאה מצומצמות שאז ירד לתחתון כ' סאה מי גשמים וישאר בכל אחד מחצה כשר כו', [והוכיח שם מזה דמים המעורבים יורדים מחצה על מחצה], הא אילו נתן יותר מארבעים סאה הרי ירד לתחתון יותר מכ' סאה מי גשמים ונפסל העליון, ואתיא משנתנו כמ"ד ביבמות דלא נשקול רובו אבל מחצה על מחצה כשר, אבל למסקנת הש"ס ביבמות שם נראה דמסיק דבעינן דנשתייר רובו ומחצה על מחצה פסול וכ"כ הראב"ד עצמו שם בפ"א, וא"כ איך מיתוקם משנתנו. ע"כ צריך לומר דכאן לא הוי כנתן ונטל כד' הכ"מ ויכשר כאן אף יותר מרובו, וא"כ יתהפכו הדברים דלמאן דמחמיר גבי נתן ונטל דבמחצה על מחצה פסול ע"כ יאמר דכאן בממלא בכתף קיל מנתן ונטל ויוכשר בכאן אף יותר מרובו, ומאן דמיקל גבי נתן ונטל דמחצה על מחצה כשר יאמר דכאן בממלא בכתף ג"כ כשר עד מחצה דוקא, אבל באמת ענין זה דחוק למאד דאיך יוכל לכוון ליתן מ"ס מצומצמות ויתכשרו שניהם ופשט המשנה ודאי מוכיח דיוכל ליתן בעליון כמה שירצה אף יותר ממ"ס ולא איכפת לן מה שישאר בעליון רוב מים שאובים אתרי שלא נטלם להדיא וכדעת הרמב"ם וכ"מ הנ"ל, ודין נתן סאה ונטל סאה בשאובים יתבאר לקמן בעז"ה, ולעיל בפ"ב כתבתי עוד להקשות ממשנתנו על דברי הראב"ד בפ"א משער המים שכתב דמקוה כשרה של ארבעים סאה אם באו לשם מ"ס שאובים ואח"כ חסר מה מהמקוה שנחסר גם מהכשרים ויחזרו השאובים להתעורר לפסול המקוה, והובא סברא זו גם בס' האשכול בס"ס נ"א. והרי כאן כשהמשיך למקוה התחתונה הרי חסרו בעליונה מארבעים סאה ולמה לא תפסל ע"י מחצה השאובים, וכתבתי לחלק לומר דכאן קיל יותר מפני שלא היו הארבעים סאה כאחד בתוך הכשרים ולא היו מעולם כל המ"ס השאובים מקובצים כאחת לא איכפת לן אף אם חסר אח"כ ממ"ס הכשרים, ולפ"ז מקוה של מ"ס כשרים שנתן לתוכה מ"ס שאובים ואת"כ חלק המקום לשנים נפסלו שניהם לפ"ד הראב"ד דהרי חסר מהכשרים

כאמור. וכ"ז הוצרכנו לפ"ד ז"ל בפ"א דגם מחצה שאובים פסלי בנתן ונטל כו', וכן בארבעים סאה שאובים לתוך ארבעים סאה כשרים ישובו לפסול אם יחסר מהכשרים דלא נתבטלו השאובים. אבל לפ"ד בפ"ג דבעינן בנתן ונטל כו' רביית שאובים א"כ בהיו ארבעים סאה שאובים לתוך ארבעים סאה כשרים נתבטלו לגמרי ולא יתעוררו לפסול כ"א היכא שריבה יותר מארבעים סאה כגון מ"א סאה לתוך ארבעים סאה כשרים אז בהחסר מה מהמים דנתסר ג"כ מהכשרים יתעוררו השאובים לפסול, א"כ משנתנו לק"מ דכבר אמרתי שהוא פי' משנתנו דאיירי במצומצמים נתן ארבעים סאה שאובים לתוך מ"ס כשרים [דאל"כ בלא"ה פסול לדעתו דהוי כנתן ונטל כו'] א"כ גם אם יחסר אח"כ מהכשרים לא איכפת לן דכבר נתבטלו השאובים, אבל כבר כתבתי דפשט משנתנו מוכיח דגם בריבה יותר מארבעים סאה שאובים נכשר הכל, ולכן סתמו בעלי הש"ע להכשיר במקוה של ארבעים סאה שנתן לתוכה שאובים אף בנתן הרבה ואף אם המשיך מהן אח"כ למקום אחר ולא סברי לחוש לאלו הדברים של הראב"ד, הן בטעמו הראשון דהוי כנתן ונטל:

והן בטעמו השני מפני דהוי כנחסרו הכשרים ויתעוררו השאובי' לפסול וכל זה לא חשו בעלי הש"ע כנראה מסתימת דבריהם בסעיף ט"ו והדין עמם שדברי הראב"ד דחוקים ביותר בפשט דברי המשנה, והרמב"ם והרא"ש לא חשו לזה כלל, ועוד דבאמת צ"ע בסברתו איך יתעוררו שם השאובים לפסול והרי השקה מועלת להכשיר אף במים טמאים והרי הם כנזרעו בתוכם וחזרו הכל לכשרים. ואף שכתבתי לעיל דעירוב מקואות בשאוב עם כשר לאו מתורת השקה הוא, סיינו דוקא באם לא נתערבו להדיא רק שהושקו המקואות זל"ז אבל הכא דאיירינן בנתערבו להדיא ודאי דהוו כנזרעים ממש שם ולא יתעוררו לעולם לפסול [אך לדעת הרמב"ם פ"ט מה"מ ה"ב דמטבילים מים טמאים בפחות מארבעים סאה ואפ"ה נפסלו ע"י ג' לוגים וא"כ ע"כ אין לדמות הדברים. ומה דקשה לכאורה איך יטביל בפחות מארבעים סאה והרי הם עצמן מקבלין טומאה לדעתו בפט"ו מה' ט"א, לק"מ דבפ"ט מה"מ איירי במי תמצית שלא פסקו דהם לא יקבלו טומאה לדעתו וכמ"ש בזה לעיל בפ"א], ולכן אין לחוש בזה כלל לחומרתו של הראב"ד ז"ל, אך בנתן סאה ונטל סאה כתב הש"ך בס"ק ס"ג לחוש לדעת הרמב"ם והראב"ד לפסול גם במחצה ויתבאר להלכה לקמן פ"ז בעז"ה ונתבאר לעיל פ"ב:

מ"ט כותל שבין שני מקואות כו' רבי יהודה אגמר חלוף הדברים. ואנן לדידן עוד נתחלפו הדברים בין הרמב"ם להר"ש, דהרמב"ם פי' דשתי היינו מלמעלה למטה וערב הוא מימין לשמאל היינו ברוחב הכותל וא"כ קיל סדק מלמעלה למטה לפי מה דקי"ל כת"ק והר"ש

פירש להיפך דשתי הוא לרוחב וערב הוא מלמעלה למטה ואין בידינו להכריע אבל נראה דלשון סדק מוכיח מלמעלה למטה דברוחב היינו קוראים אותה בשם נפסק כלשון הש"ס בנסדק הקנה דהיינו מלמעלה למטה ולשון פסיקה מורה לרחבה ברובה כמ"ש רש"י רפא"ט וכאן שהתחיל במשנתנו שנסדק לשתי מוכיחים הדברים דהיינו שנסדק מלמעלה למטה ואף שמה דסיים לערב לא אתי שפיר בטוב על לשון נסדק מ"מ התחלת לשונו מוכיח דאיירי בסדק הבא מלמעלה למטה, וגם טעמי הדברים לת"ק נראה כן דכל סדק הבא מלמעלה למטה עדיף יותר דהרי כל שטח מי המקוה מחוברים ע"י סדק כזה שאם יורקו המים ממקוה אחת יבאו כל שטח רום מי מקוה השניה להמורקת ע"י הסדק ולכן די בזה בחבור כ"ש משא"כ אם הסדק ברחבו הרי שטח המים שלמטה מן הסדק לא נתחברו כלל ואם יורקו המים מאחת לא יבאו לשם מים מן השניה כ"א משטח שלמעלה מן הסדק ולכן בעינן בזה חבור כשפ"ה, וא"כ לפי"ז אפשר דאם בשטח שלמעלה מן הסדק יש ארבעים סאה באחת מהן גם אם נסדק לרוחב מצטרף וצ"ע, זהו טעמו של ת"ק והוא מלתא דמסתבר אף דע"כ לר"י דפליג ע"ז צריכים להמציא טעם להיפך מ"מ טעמא דת"ק דהלכתא כוותיה מסתבר הוא, ולר' יהודה צריך לומר הטעם כמ"ש תוי"ט בשם מהר"ל מפראג ז"ל דאם נסדק לרוחב הכותל אין לו קיום ועתיד להתפרק וליפול ולכן עדיף יותר בנסדק לרוחב ולא קי"ל כן רק כת"ק דהעיקר תלוי שכל שטח המים יהיו מחוברים ע"י הסדק, ועט"ז ס"ק ס"ד שדבריו אינן מבוררים] ובעירובין דף ט"ז ע"ב במשנה פירש"י דשל קנים הוי מחיצה של שתי ושל חבלים הוי מחיצה של ערב, ומוכרח כן שם בש"ס שאמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בערב מאי ופשיט לה מהא דחבלים, הרי מבואר דשתי הוא מלמעלה למטה וחבלים שהוא לרוחב מיקרי של ערב וזה מבואר כפי' הרמב"ם ז"ל, וגם בחוטי הארג שתי מיקרי אורך כל בגד הארוג וערב נקרא חוט הבא לרוחב הבגד כמבואר בכמה דוכתי, אם לא שנהפך הגרסא שם בש"ס וברא"ש שם גרס כגרסתנו וכאן כתב בה"מ סימן ט"ז כפי' הר"ש וצ"ע, וגם בספר האשכול בסימן נ"ד כתב כפי' הרמב"ם ז"ל וכן פי' הרע"ב והתוי"ט בשם עהר"ל מפראג ז"ל, ע"פ נראה לדעתי דאף שהאחרונים חשו למעשה לשני הפרושים כמ"ש הש"ך בס"ק קי"ח והט"ז שם מ"מ בדיעבד אם טבלה בחבור מלמעלה למטה בכ"ש נראה דאין להצריך טבילה אחרת ובדעת הרמב"ם וסייעתו דכן הדעת נותן וכן תכריע סוגיא דעירובין, ומה שהביא הב"י בשם רבינו ירוחם דהא דאמרינן מצטרף היינו שכל הסדק מצטרף לשיעור שפ"ה והאחרונים לא הביאו זה מפני שדעתם לחוש לחומרא להצריך לעולם כשפ"ה, ולמ"ש לסמוך בדיעבד בסדק מלמעלה למטה בכ"ש נראה דאין לחוש לזה דהרי הרמב"ם

בפ"ח ה"ה דקדק וכתב מצטרפין היינו השני מקואות יחד וכ"כ בפי' המשנה שלו וכן האשכול והרא"ש בה"מ סתמו דבריהם, מ"מ דקדוק לשון המשנה שאמרו מצטרף בלשון יחיד משמע דקאי על הסדק שמצטרף לשיעור שפ"ה כדברי רבינו ירוחם ז"ל, ע"כ למעשה צ"ע. ובחבורו שאוב לכשר נראה דיעבד לסמוך על דעת הרמב"ם ז"ל:

עוד שם במשנה נפרצו זה בתוך זה כו'. הר"ש ספ"ח דטהרות דקדק לחלק לומר דאם המים באים ע"י פרצה למעלה בעינן כקליפת השום ואם המים צפין ע"ג הכותל די בטופח להטפיח לר"י, והריב"ש בסימן רצ"ב הביא בשם הר"ש דלכ"ע סגי בזה בטופח להטפיח אבל אסיק הריב"ש דלא קי"ל כן ולעולם בעינן כקליפת השום בין ע"י פרצה בין אם המים צפין ע"ג הכותל וכן אסיק הש"ך בס"ק קי"ט והכי קיי"ל:

מ"י האביק שבמרחץ כו'. ביאור משנה הזאת נתבאר לעיל במשנה ג' ואחזור בקצרה. להרמב"ם האביק הזה הוא כלי מתכת המשמש להאמבטי והאמבטי אינו כלי הפוסל את המקוה אם מפני שלא היה עליה תורת כלי בתלוש רק נבנית בתוך החפירה או שנקבוה כדינה ואח"כ חברו אותה בקרקע כדברי הרמב"ם בפ"ו ה"ד שנת"ל בפ"ד ופ"ה. והאביק הוא כלי הפוסל את המקוה ואף שנעשה לשמש עם הקרקע סברי תנאי דמתניתין דלא מיקרי לשמש עם הקרקע ואפשר שהוא מפני דלפעמים נוטלים אותו מהאמבטי, [וכבר דנתי בזה לעיל על דברי הרא"ש בה"מ סי' י"ב שכתב דהסילונות המחוברים בארץ מיקרי נעשה לשמש עם הקרקע וגם כאן מוכח שזה לא מיקרי לשמש עם הקרקע] רק ר' שמעון פליג בתוספתא ואמר דהאביק נעשה לשמש עם הקרקע ואינו מקבל טומאה ולדבריו נראה דאינו פוסל את המקוה ולא הובא דעתו במשנתנו והתוי"ט העתיק בלשון הרמב"ם לפי שהאביק הוא כלי כו', ואע"פ שנתחבר לא יצא מתורת כלי כו', וזהו אמרם עליו בתוספתא שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, ע"כ נראה דמלת אלא הוא ט"ס ובתוספתא מוכח כן דר"ש סובר כן שהאביק נעשה לשמש עם הקרקע ותנאי דמתניתין לא הודו לו, וגם לגירסת התוי"ט נוכל לומר שהרמב"ם לא הביא זה רק לראיה שזה האביק הוא כלי גמור שנעשה בתלוש רק ר"ש מכשיר מפני שנעשה לשמש כו' ורבנן סברי שלא נתבטל עבור זה מתורת כלי שאין חבורו לעולם וכ"נ מנוסחתנו בפי' הרמב"ם ודוק. והאמבטי אינו כלי ומים המוגרים בשם לא נשאבו מעולם, ולדעת המכשירים בשאיבה שהמשיכוה כולה יתכן היות מי האמבטי מים שאובים שנמשכו וכ"כ הרמב"ם בפ"ד ה"ט דלדעת המכשירים כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקואות כשרים יע"ש ויסתייע דעתם מדברי המשנה הזו דסתם אמבטי הוא שאובים שנמשכו אך לדעת הפוסלים ע"כ איירי כאן בלא נשאבו מעולם], ואמר במשנה שאם האביק

הוא באמצע והוא כלי מחזיק שלש לוגין ה"ה פוסל את המקוה וכמש"ל אף שמימיו אינן מעורבים עם מי המקוה רק מי המקוה מקיפין אותו מכל צד ונגעי אהדדי למעלה אף שאין בנגיעתן ג' לוגין מ"מ מאחר שהשאובים באמצע ומעורבים למעלה הרי נראה כאלו נתערבו מימיו במי המקוה ופוסל אותה. [ושם כתבתי דכלי תלוש כה"ג כגון דלי מים המונח:

במקוה יש דעות לומר דאינו פוסל את המקוה] משא"כ אם האביק הוא מן הצד אינו פוסל וכ"פ הוא ז"ל בפ"ו הי"א, וזהו בתנאי שמימיו יש להם העמדה בפ"ע שהאביק שקוע ברצפת האמבטי או על הרצפה ויש לו החזקה למים בפ"ע אבל אם יורקו מי המקוה אז יבאו מי האביק לתוך המקוה ונחשבו כמעורבים וגם אם הוא מן הצד הוא פוסל את המקוה וזה טעם דברי המשנה דלקמן במטהרת שבמרחץ דגם אם הוא מן הצד ה"ה פוסל את המקוה וכמש"ל באורך בזה וחכמים דמתניתין דמפלגי בין מקבלת האמבטי רביעית כו' לא נתבאר בדבריהם על מה קיימי אם על מן הצד או על באמצע. ונראה פשט המשנה דחכמים פליגי בין על באמצע או מן הצד וסברי דאם האביק שקוע ברצפת האמבטי ומקבל ג' לוגין ואז ראשית ביאת המים להאמבטי באו לתוך האביק ומאמבטי לא תכלכל מים מאומה טרם שיבאו לתוך האביק שכותלי האביק שקועים ברצפת האמבטי ומיד שיבאו מים לשם יגרו לתוך האביק א"כ התחלת המקוה היו משאובים פוסלים אף מן הצד אף שאין מי המקוה מקיפין מכל צד ואם האמבטי מקבלת רביעית קודם הגרת המים לתוך האביק שכותלי האביק בולטים קצת מרצפת האמבטי ותחלת ביאת המים היה שם שיעור רביעית שהוא שיעור מקוה דאורייתא לכלים אז מותר גם אם האביק באמצע, ואף אם מי המקוה יכסו על מים שבאביק לא איכפת לן דהרי יש שם ארבעים סאה מים כשרים והשאובים שבאביק לא יפסלו אותן מפני שלא נתערבו במי המקוה. וראב"צ דסובר דאם מקבל האביק כ"ש פסול נראה ג"כ דקאי על בין מן האמצע או מן הצד ואיירי באופן שאם ינטל האביק ישאר ברצפה מקום חלול ויגרו המים מן האמבטי לתחת הרצפה, וא"כ עיקר החזקת מי המקוה הוא ע"י האביק וכיון שכל מימיו נתחזקו ע"י כלי, המים פסולים אף שאין באביק החזקת ג' לוגים, והרמב"ם פסק כת"ק שהוא ר"מ ואפשר דלא גריס במתניתין דר"מ וחכמים פליגי ונשנה אצלו בד' ת"ק סתמא ובמקום חכמים נשנה אצלו איזה תנא בשם ולכן פסק כת"ק שהם חכמים ונשנו אצלו בלשון רבים, ואף אם גריס כגירסא דידן לא פסק כחכמים דמה שמקילים באמצע דאינו פוסל הוא נגד סתימת המשנה דלעיל פ"ב מ"ה בדין ג' גומות דמבואר שם דאם המים נראים כמעורבים אף שהם מן הצד פסלי ומכ"ש היכא שהם באמצע, וגם מה

שחלקו בין שיעור רביעית או לא, לא מצינו תנא שיחלק בהכי רק ר"א לעיל פ"ב מ"ד שנחשב אצלו שיעור רביעית ולכן לא חש לדבריהם אף להחמיר באם האביק מן הצד, וראב"צ יחידאה וגם הוא תלמידו של ר"מ ולית הלכתא כתלמיד כו', עיין כלאים פ"ז מ"ב והך דתוספתא המובא בר"ש פ"ב מ"ד בגסטרא שהיא משוקעת בקרקע בור דפסל שם מפני שהמים גרורים ע"ג כלים לא הביאה הרמב"ם בחבורו, ואפשר שטעמו דאתיא כראב"צ דמתניתין כפי שביארתי טעמו מפני שהמים מוחזקים ע"י כלי ולא קי"ל כוותיה, או אפשר שפירשה באם הגסטרא היא באמצע ומחזקת ג' לוגים ופסול מפני שהשאובים באמצע ור"א דפליג שם ומכשיר לשיטתיה אזיל במשנתנו דלקמן גבי מטהרת דסובר שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו, וראיה לזה דהחזקה ע"י כלי לאו מלתא היא לפסול דהרי בשידה ותיבה שבים מטבילים בהן אם מעורבים כשפ"ה, וגם בכלי מן הצד מחובר למקוה כשפ"ה רוב ראשונים מכשירים כמש"ל רפ"ה, ואף להרמב"ם ורא"ש דפסלי הוא מטעם גזירה שמא לא יהיה שם כשפ"ה והרי כל המים מוחזקים ע"י כלי ואפ"ה כיון שמחובר למקוה לא איכפת לן, כמו כן הכא בגיסטרא או באביק אף שמי המקוה יוחזקו ע"י כלי מ"מ כל שיעור ארבעים סאה לא באו לתוך כלי, ומה שנתחזקו ע"י כלי אין חשש דהרי כאן מקוה כשרה של ארבעים סאה, זהו הנראה בפי' של הרמב"ם ז"ל למשנה הזאת והענין הגון ומסתבר, ופשוט לפי"ז דמשנתנו איירי באין באמבטי מ"ס או דאף שעכשיו יש בהן מ"ס מ"מ מתחלה כשלא היו בה מ"ס נפסלו המים ע"י האביק אשר באמצע הא אלו היו בה מ"ס ואח"כ נתחבר בשוליה האביק אף אם הוא באמצע לא יפסול את המקוה דמקוה שלמה לא תפסל ע"י ג' לוגין וכן מוכח מדבריו בפ"ו הנ"ל:

ב והר"ש והרא"ש ואחריהם הרע"ב פירשו דאביק הוא כלי מתכות כעין ברזא שעל ידו יורקו מי המקוה לחוץ ומפני שכל המים גרורים על גבו הרי אלו פסולים מפני שהם גרורים ע"ג כלים אבל אם הוא מן הצד אין המים גרורים על גבו, ונראה לפי"ז דגם אם היא מקוה שלמה של מ' סאה באמבטי אפ"ה תפסל אם האביק הוא באמצע מפני שמימיה גרורים ע"ג כלים ובכלי לא מהני ארבעים סאה וכ"נ מסתימת דבריהם וגם מהראיה שהביא הר"ש מתוספתא דפ"ב נראה כן, ואף אם היו בה ארבעים סאה קודם שחבר לשם האביק נפסלו אח"כ על האביק. ומה שסיימו הר"ש והרא"ש על הא דמן הצד אינו פוסל דהו"ל כמקוה כשר סמוך לשאוב דמזה נראה דאיירי כאן באין באמבטי ארבעים סאה דאם היו בה ארבעים סאה למה להו הטעם דהוי כסמוך לשאוב תיפוק להו דשאוב אינו פוסל מקוה שלמה כו' נראה דמפני דאמת הוא דהאביק נתון הוא בתוך האמבטי בתחלת בנינו ולזה היה קשה להם באם האביק הוא מן הצד גם אם אין המים גרורים ע"ג יפסול

עבור ג' לוגין לתוך מקוה חסרה והיה אפשר להם לתרץ דאיירי כאן שהאביק אינו מחזיק ג' לוגין רק דעדיפא מתרצים, וא"כ לדעתם פי' המשנה כך הוא אם האביק באמצע פוסל אף שהיה שם מקוה שלמה טרם שנתן האביק ואף אם אין האביק מחזיק ג' לוגים מפני שהמים גרורים ע"ג כלים, ואם הוא מן הצד אינו פוסל אף מקוה חסרה ואף במחזיק האביק ג' לוגים דהוי כשאוב סמוך לכשר, וכן צריך לפרש לדעתם הך דגסטרא המובא בר"ש דפליג שם ר"א ואמר שאין המים שאובים פוסלים את המקוה עד שנפלו לתוכו דמוכח מזה דאיירי במקוה חסרה דה"ק דלת"ק דפוסל בגסטרא המשוקעת בקרקע הבור מפני שהמים גרורים ע"ג כלים ולכן גם אם ינתן הגסטרא אחרי שהיה בבור ארבעים סאה ג"כ יופסלו ולר"א דמכשיר הוא גם אם הגסטרא היתה בתוך הבור קודם שהושלמו לשם מ"ס ואף במחזקת ג' לוגים כשרה ומשנתנו אתיא דלא כר"א, ואפשר דר"א לשיטתיה לקמן במטהרת שאמר דלא אמרו אלא ג' לוגים שנפלו כו', וכמ"ש הר"ש לקמן ושם יתבאר, וגם צריך לומר לדעתם ג"כ דאביק הזה לא נעשה לשמש עם הקרקע דאל"כ לא היו המים גרורים ע"ג כלים והני תנאי דמתניתין לא סברי כר"ש [אך הר"ש כתב בפי' לתוספתא דלכ"ע האביק נעשה לשמש עם הקרקע רק שהחמירו בו מפני שלא נתבטל לעולם ויתבאר זה לקמן בסוף פרקין בפי' התוספתא בעז"ה] וכמש"ל להרמב"ם ז"ל, והתוי"ט צירף פי' הרע"ב עם פי' הרמב"ם ולא כוון יפה דלהרע"ב פוסל האביק גם בנתנו לתוך מקוה שלמה של ארבעים סאה ולהרמב"ם אינו פוסל רק במקוה חסרה, ולעיל כתבתי דגם הר"ש והרא"ש מודים להרמב"ם דאם השאוב באמצע פוסל את המקוה, ומה שהוצרכו באביק לטעם שהמים גרורים ע"ג כלים הוא כדי לפסול אף באינו מחזיק ג' לוגים ולפמ"ש עתה דמאביק פוסל גם מקוה שלמה א"ש בפשיטות מה שהוצרכו לטעם דגרורים ע"ג כלים, ואפ"ה אם הוא מן הצד לא יפסול נם מקוה חסרה ואף במחזיק ג' לוגים וכאמור, ולכאורה היה אפשר לומר דגם הרמב"ם יודה לדינם של הר"ש והרא"ש רק שהוא פי' האביק שאינו כמין ברזא ולכן הוצרך לטעם דשאובים באמצע הא אם היה האביק כמין ברזא יודה לפסול אף במקוה שלמה וגם אם אין האביק מחזיק ג' לוגים כדברי הר"ש והרא"ש, אך ממה שלא העתיק בחבורו דין גסטרא האמור בתוספתא מוכח דאיהו לא ס"ל כלל הך דגרורים ע"ג כלים והך דגסטרא:

יתפרש לדעתו ז"ל, אם כמ"ש דאתיא כראב"צ דמתניתין שסובר הך דגרורים ע"ג כלים או שמפרשה עבור שהמים שאובים באמצע ובמחזיק הגסטרא ג' לוגין ור"א מכשיר אם השאוב באמצע ולא קי"ל כוותיה, וא"כ נכלל אצלו דין הגסטרא בהך דפ"ו הלכה י"א הנ"ל לחלק בין אם השאוב באמצע או מן הצד:

ולדעת הר"ש והרא"ש הני חכמים דמתניתין דמחלקי בין אם מקבל האמבטי רביעית כו' יחלוקו ג"כ על הך דגסטרא לחלק בין אם מקבל הבור רביעית רק שלא הובא דעתם בתוספתא, ולחכמים דמתניתין אם מקבל האמבטי רביעית לא איכפת לן במה שהמים גרורים ע"ג כלים, ובדברי ראב"צ יש לעיין לדעתם, דע"כ לא בא ראב"צ להוסיף דאם מקבל כ"ש אף שאינו מקבל ג' לוגים פוסל אם האביק באמצע, דהרי גם ת"ק סובר כן לדעתם כאמור, וע"כ דראב"צ בא להוסיף דאם מקבל כ"ש פוסל אף מן הצד, וזה מן התימה דכיון שאין המים גרורים ע"ג למה יפסול אף מקוה חסרה בפחות מג' לוגים, ויש לומר דמפני שהוא מחובר לארץ אין הכל בקיאים לשערו ולכן החמיר בזה בכ"ש. ויש לומר עוד לדעתם דהך כ"ש האמור בד' ראב"צ לאו דוקא הוא וכוונתו על ג' לוגים רק שהוסיף לומר דגם מן הצד פוסל בג' לוגים ולא ס"ל דשאוב סמוך לכשר אינו פוסל מן הצד, ודחוק:

והיותר נכון דראב"צ סובר דגם מן הצד מיקרי מים גרורים ע"ג כלים והיינו אף שנשאר רוב שיעור מקוה תחת האביק לא מהני עד שישאר מים כשרים שיעור מ"ס שלמים, ואיך שיהיה הפי' בדברי ראב"צ נראה לדעתם דקי"ל כחכמים דמתניתין דאם מקבל האמבטי רביעית לא איכפת לן במה שהמים יגררו ע"ג הכלים, אך זה בתנאי שהאביק לא יחזיק ג' לוגים דאם מחזיק ג' לוגים והיה שם קודם שהושלם מ"ס יודו גם הם לפסול מפני שהשאובים הם באמצע כנ"ל, ולעיל כתבתי שמדברי הרא"ש בהך דדלי שנפל מוכח קצת דאינו מודה בהך דשאוב באמצע:

ג אמנם פי' הר"ש והרא"ש צע"ג, חדא מפני מה החליטו דאם האביק מן הצד לא מיקרי המים גרורים ע"ג דהרי אם הוא בצדו סמוך לשוליו אם יפתח הברזא יצאו כל המים ולמה לא מיקרי זה גרורים ע"ג כלים, ואם נאמר דאיירי כשהיה האביק בצדו למעלה א"כ הו"ל לפרש לא לסתום וגם שיעור דמן הצד דכשר לא נתבאר כמה ישאר מן המים שלא יהיו גרורים ע"ג כלים. ונראה דלדעתם אם יהיה במקוה כ"א סאה מתחת האביק די דרוב המקוה הוא בהכשר ואין לומר דבעינן שיעור ארבעים סאה דזה פשיטא ולא הוצרך להשמיענו, והיותר קשה מפני מה באביק מצרכי שיהא כמין ברזא דוקא אבל אם לא היה כמין ברזא רק תבנית כלי קטן נתון בשולי האמבטי אינו פוסל דלא מיקרי זה גרורים ע"ג כלים והרי גסטרא שהוא משוקעת בקרקע הבור אינה עשויה כמין ברזא רק כלי משוקעת בקרקע ואפ"ה נחשב זה להר"ש כגרורים ע"ג כלים וע"כ הוא מטעם דאם ינטל הגסטרא ישאר נקב בקרקע הבור ויצאו המים חוצה ולכן מיקרי זה עיקר החזקת מים ע"ג כלי, וא"כ גם באביק יפסול כה"ג אף אם אינו נעשה כמין ברזא וראיתי בר"ש

בפ"ב שכתב שם ואין הסיד שבשוליו מחזיק מים אם לא ע"י הגסטרא כו' [ושם ט"ס בר"ש יע"ש], ונראה כוונתו דשם איירי שקרקע הבור לא יחזיק מים כלל כ"א על ידי הגסטרא משא"כ הכא איירינן שגם אם ינטל האביק אכתי מחזיק האמבטי מים מפני שקרקע עולם יסתום נקב האמבטי ולא יצאו המים לחוץ, ולכן בעינן כאן שיהא עשוי כמין ברזא, משא"כ בהך דגסטרא איירי באופן שאם ינטל הגסטרא לא יוסתם הנקב ע"י קרקע עולם רק הסיד מחזיק המים והסיד הוחזק ע"י הגסטרא, אבל כ"ז רב הדוחק דאדרבה הדעת נותן להיפך דשם איירי בבור בלתי בנוי וכאשר ינטל הגסטרא אכתי הרי קרקעית הבור במקומה משא"כ הכא דאמבטי הוא כלי בנוי מעץ וכאשר יופחתו שוליו יצאו מימיו לחוץ ועוד דלמה להו לצייר במשנה באופן שעשוי כמין ברזא הו"ל לצייר גם כאן בכלי הנתון בקרקע האמבטי ובאופן שאם ינטל הכלי יצאו מי האמבטי לחוץ דאז יופסלו מפני שהמים גרורים ע"ג הכלים, ויש לדחוק דרצה להשמיענו דאם הוא מן הצד אינו פוסל אף שעשוי כמין ברזא. ואפשר לומר דמה שפירשו דהאביק הוא כעין ברזא אורחא דמלתא הוא דכן דרכו להנתן תוך אמבטי בשביל לנקות המים, ופי' אביק כן הוא כמו חביק שחובק את המים ומחזקן, ונקט התנא כדרך העולם, ואה"נ דאם היה שם איזה כלי קטן אשר אם יסירו הכלי יגרו המים חוצה פסולים המים לפ"ד ת"ק וכן לרבנן אם אין האמבטי מחזקת רביעית כו', ולכאורה יקשה עוד על פי' הר"ש והרא"ש ממה שאמרו רפ"ה דכלי שלם המחובר למקוה בכשפ"ה מעיקר הדין מותר להטביל בהם רק משום גזירה אוסר הרא"ש ולהר"ש אם אינו קבוע הותר באמת והרי שם כל המים מוחזקים ע"י הכלי וכמש"ל באות א' לסייע מזה דעת הרמב"ם ז"ל, ויש לחלק דשם אף אם המים שבכלי מוחזקים ע"י הכלי הרי היא מחוברת למקוה שלמה והמים שבמקוה מוחזקים בעצמן שלא ע"י כלי משא"כ הכא אף שיש מ"ס מים כשרים הרי כולם מוחזקים וגרורים ע"י כלי לכן פסולים כולם. והנה בעלי הש"ע לא הביאו כלל הך דאביק לפי' הר"ש והרא"ש רק בסעיף י"ז הביא בש"ע הא דשאוב מן הצד אינו פוסל וביאר הש"ך שם דאם השאוב באמצע פוסל וכמש"ל במשנה ג' וזהו פירוש הרמב"ם ז"ל במשנתנו ולא בארו הך דאביק לפי' הר"ש והרא"ש דאם כל המים מוחזקים ע"י כלי פסולים, ואף אם קיי"ל כחכמים דמתניתין היה להם לבאר דאם אין האמבטי מחזקת רביעית כו' פסול, ואולי הבינו בפי' הר"ש והרא"ש דאיירינן הכא באם אין באמבטי מ"ס ולא הוצרכו להביא זה דאם אין שם מ"ס בלא"ה פסולים מפני שהשאוב באמצע ואיירי ביש ג' לוגים באביק, אבל כבר ביארתי דלא יתכן לפרש כן דא"כ למה לן האי טעמא מפני שהמים גרורים ע"ג כלי, וגם על הרא"ש יש לתמוה שלא הביא דבר זה בה"מ,

ולהלכה נראה דיש לחוש לפי' הר"ש והרא"ש דאם כל מי המקוה מוחזקים ע"י כלי שיש בקרקעית המקוה או בצדיה סמוך לקרקעיתה כלי קטן המחזיק כ"ש ואם ינטל הכלי המים יורקו חוצה דכל המקוה פסולה, וכן אם יש בה כלי קטן עשוי כמין ברזא להריק המים פוסל את כל המקוה אף ביש בה מ"ס מים כשרים, וברזות שלנו הנק' קראנט אף אם הוא של מתכת ועומד סמוך לשוליו להריק מי המקום אינו פוסל את מי המקוה שהרי אין לו בית קבול ואיננו כלי, אך יש לפקפק ע"פ דברי הר"ש לעיל פ"ה מ"ה דמניעת הזחילה אסור ע"י דבר המק"ט הובא דעתו בש"ע סעיף נ', והקראנט הרי הוא מקבל טומאה כדין פשוטי כלי מתכות ויש לחלק דלא אסרינן שם רק באם המים היו זוחלין מעצמן ודבר המק"ט מחזיקו שבזה גזרו פן יזחיל כל המים ע"י דבר המק"ט אבל הכא הקראנט נעשה להריק לא לעכב דהכותל היה סתום מתחלה ונעשה בו נקב להריק ע"י הקראנט ואין כאן מניעת הזחילה ולא גזרו בזה וכמדומה שכן עמא דבר:

(קיצור אות א') יבאר פי' הרמב"ם ז"ל דאביק באמצע פוסל בג' לוגים מקוה חסרה דוקא והאביק היה שם טרם שהושלם באמבטי מ"ס. ומן הצד אינו פוסל אך באופן שאם יורקו מי המקום לא יבאו לשם מי האביק דיש לו מעמד בפ"ע:

(קיצור אות ב') והר"ש והרא"ש פירשו דהאביק הוא כעין ברזא ופוסל אף מקוה כשרה ואף אם האביק אינו מחזיק ג' לוגים ומן הצד אינו פוסל אף במחזיק האביק ג' לוגים ואף במקוה חסרה וכן יפרשו הך תוספתא דגסטרא השנויה בפ"ב בר"ש:

(קיצור אות ג') יבאר שדבריהם צע"ג דלמה ציירו במשנה באביק ולא בשאר כלי כמו בהך דגסטרא האמור בתוס' ושיש ליישב כו' ושבעלי הש"ע לא העתיקו זה, ולמעשה יש להחמיר:

מי"א המטהרת שבמרחץ התחתונה כו', ע"פ המבואר לעיל במשנה ג' מובן שלא יתכן לפרש דבריכת השאובים היא תחת הכשרה ממש דא"כ למה יפסלו השאובים את הכשרים ומי יגרע זה מאם היו השאובים בצד הכשרים דלכ"ע לא פסלי אותם בנגיעתם זל"ז ומכ"ש הכא אשר השאובים הם למטה ואין להם מבוא למעלה כלל, וע"כ דמתניתין תתפרש דשתי הבריכות עשויות במקום מדרון האחת גבוהה מהשניה ונקב ביניהן ובודאי כל זמן אשר המים מוחזקים בעליונה לא יבאו מים של התחתונה לשם, דאדרבא מי העליונה הם נכבשים על התחתונה אבל אם יורקו מי העליונה אז יבאו מים של התחתונה לתוך העליונה לכן הם פוסלים את מי העליונה. וכן מורה לשון הרמב"ם בפי' שכתב האחת יותר גבוהה מן השניה ע"כ מוכת דלאו למטה ממש קאמר רק שהעליונה היא יותר גבוהה ממנה אבל בהריק מי העליונה יבאו לשם תיכף מי התחתונה, אבל

אם היו מי התחתונה למטה ממש תחת בריכה הכשרה אשר אף אם יורקו מי העליונה לעולם לא יגיעו לשם מי התחתונה לא יפסל עי"ז. כך נראה לדעתי ברור וכן מוכיחים דברי הר"ש והרא"ש שכתב הרא"ש שעומדים בשפוע זו למעלה מזו יע"ש, ובזה תבין אשר פי' הבעל תפ"י על משנה הזאת שפי' שהשאובים הם תחת העליונה ממש לא תהלם בשום אופן ואין הלכה כן ובלא"ה פירושו אינו עולה יפה שנמשך אחר פי' הגר"א ז"ל ואין פירושו מחוור כמשי"ת:

א שם במשנה אם יש כנגד הנקב ג' לוגים פסול, לא נתבאר לנו איך שיער לנו כנגד הנקב ג' לוגים והרע"ב כתב שיבאו בנקב ג' לוגים בבת אחת ואיך יודע זה בשיעור הנקב, וגם מה שנתן שיעור אחד מש"כ לבריכה של ארבעים סאה אכתי במה יודע גודל שיעור הנקב כמה הוא שיחזיק ג' לוגים בבת אחת דהבריכה היא שטח מרובע בששה קצוות והנקב אין שיעור לשטחו בקצוות, וכבר הקשה כן הגר"א ז"ל, וסבור הייתי לומר דמשערינן הנקב בכותל של חפירת המקוה העליונה והיינו שיכנס בתוך הנקב בתוך עובי כותליו שיעור ג' לוגין, והיינו דלפי המבואר ברש"י ותוס' פסחים ק"ט ע"ב שיעור לוג הוא שטח של טפת על טפח ברום שני אצבעות וחצי אצבע וחומש אצבע, א"כ כלי של ג' לוגים יחזיק שטחה טפת על טפת ברום שני טפחים וחצי חומש אצבע, וא"כ אם יהיה עובי הכותל של החפירה שהוא שטח חלל הנקב שני טפחים עם חצי חומש אצבע אז בעינן שיהא רוחב הנקב טפת על טפח מרובע, ואם יהיה עובי הכותל יותר מזה אז תפסל בנקב קטן משיעור טפת על טפח וכן אם יהיה הכותל דק משני טפחים בעינן נקב רחב משיעור זה, באופן ששיעור ג' לוגים יהיה בתוך שטח חלל הנקב בתוך עובי הכותלים, כך היה נראה לפרש אבל לא יבאו ע"ז בטוב מה שסיים הרמב"ם בפי' ובחבורו פ"ו הי"ב י"ג שאם תהיה הבריכה מכ' סאה שאובים בעינן שהנקב יהיה חלק מק"ס בבריכה והביאו גם הרע"ב, ולפי דברי אין הפרש כמה יהיה מים בבריכה אם כ' סאה או מ' או ס' הכל משערינן בגודל הנקב בתוך כותלי החפירה ולא ישתנה כלל שיעור הנקב עבור מדת גודל הבריכה וקוטנה ולעולם בעינן שיעור בנקב בתוך שטח הכותל שיבא לשם ג' לוגים מים, וא"כ ע"כ פי' הרמב"ם לא יהלם בדרך זה, וגם גוף דברי המשנה אינו מובן שתלו השיעור בחלק ש"כ לבריכה ומה לנו במדת הבריכה ושיעור ג' לוגים נוכל להכיר גם בלתי מדת הבריכה, ואפ"ה נוכל לדחוק ולומר דשיעור חלק ש"כ הוא לכוון מדת ג' לוגים שיעלה טפח על טפח על רום שני טפחים וחצי חומש אצבע והרמב"ם שכתב בשיעור כ' סאה חלק ק"ס גם זה כדי לכוון מדה הזאת שטח מחזיק של ג' לוגים. והנראה לדעתי שהרמב"ם פי' דברי המשנה דבעינן שיבא בבת אחת בתוך הנקב ג' לוגים וכפשט

דברי הרע"ב ויתברר זה ע"י מי הבריכה דאם הבריכה מחזקת מ"ס ואם יפתחו נקב זה להוציא מי הבריכה אם יורקו ויצאו לחוץ כל מי הבריכה במשך ש"כ רגעים אז מוכח שבמשך רגע אחד יצאו ג' לוגים וזה שיעור ג' לוגים שיבא בהנקב בבת אחת ופוסל את העליונה, ואם במשך ש"כ רגעים לא יצאו כל מי הבריכה לחוץ ע"י נקב זה אז נראה שלא יבאו בבת אחת ג' לוגים בתוך הנקב ואינו פוסל את המקוה, ולכן שפיר סיים הרמב"ם שאם הבריכה מחזיק כ' סאה בעינן שיהא הנקב אחד מק"ס לבריכה והיינו שיצאו כל מי הבריכה בנקב כזה ע"י משך ק"ס רגעים, ולפ"ז א"ש מה דתלתה המשנה שיעור הנקב במי הבריכה דהיינו בכמה משך זמן יצאו מי הבריכה ע"י נקב זה, ואפשר ג"כ לומר דגם טף קלוח המים אם הולכים ורצים מהר ע"י הנקב תלוי בחפירת הבריכה בתבנית בנינה דאם הבריכה היתה משופעת בקטפרס לצד הנקב אז ירוצו המים במהרה ואם הקעפרס הוא לצד אחר לא יקלחו המים כ"כ בחוזק בתוך הנקב ולכן בעינן לשער ערך הנקב במי הבריכה בכמה יצאו מי הבריכה בנקב זה ואז יתברר אם יצאו מהנקב ג' לוגים ברגע אחד כך נראה לדעתי פי' דברי הרמב"ם ז"ל, ואפשר שלדעתו שיעור הנקב טפח על רום שני טפחים וחצי חומש אצבע דאף ששטח המחזיק ג' לוגים בעינן מרובע טפת על טפח וכאן נקב הכותל הוא דק בחצי אצבע וכדומה מ"מ עד מהרה ירוצו שמה המים כאחת וותפסו גם ברוחב טפח בשטח המים, וכ"נ להורות:

ב והרא"ש כתב רואים כל המים שכנגד הנקב עד דופן השני שכנגד הנקב כו' ואם הם ג' לוגים פסולה עכ"ל, נראה שהוא ז"ל פי' דבעינן שיהא מים שבתוך הנקב ג' לוגים והיה קשה לו איך נשער זה דהרי זה תלוי בשטח רוחב וגובה המים ואם נעריך מים שעל פני הנקב בשטת קלוש כשערה וכדומה הנה אם נחלק שטח טפח על טפח ברום שני טפחים כו' בשיעור כשערה יבא לנו שיער הנקב בשיעור גדול אין קץ, ולא רצה לפרש דבעינן שיהא שטת הנקב בתוך כותלי החפירה מחזיק ג' לוגים דשיעור זה לא הוזכר במשנתנו, ולכן פי' הוא ז"ל דמשערינן מים שכנגד הנקב עד דופן השני שכנגד הנקב שכל המים שהם נגד הנקב מחשבינן להו כאילו הם בתוך מקוה הכשרה, וא"כ אם יהיה שטת שכנגד הנקב עד דופן השני מחזיק שני טפחים וחומש אצבע אז בעינן שיהא בנקב טפח על טפח כאמור דזה שטת המחזיק ג' לוגים ואם יהיה השטח שעד דופן השני מחזיק ארבעה טפחים וחומש אצבע אז יופסל אם יהיה הנקב טפח על חצי טפת לפסול המקוה וככה תשער לעולם בשיעור כזה, ונראה ג"כ לפי"ז דמים שבתוך כותל החפירה ג"כ חשבינן להו בחשבון שיעור זה לפסול אף שבתוך חלל הנקב נתערבו מים הכשרים עם הפסולים הרי אנן לא מכל להבחין אופן תערובתן וחשבינן להו כאלו

הם מהפסולים, וא"כ להרא"ש כל מים שהם בתוך חלל הנקב בכותלי החפירה עד דופן השני שכנגד הנקב כל המים כאילו באו בתוך מקוה הכשרה ואם יש בהן שיעור טפת על טפח ברום שני טפחים וחומש אצבע פוסלים את המקוה, ולדידיה אין נ"מ בין אם יהיה בריכת השאובים מחזקת כ' סאה או מ' סאה או פ' סאה הכל חשבון אחד הוא לעולם בעינן שיהא כנגד הנקב עד דופן השני שכנגדו שטת האמור, שיעור חלק ש"כ לבריכה הוא בבריכה של מ"ס אבל השיעור אחד הוא כמה שיתחזק הבריכה כי לא נשער רק בשטת המים שכנגד הנקב, אבל צע"ג להרא"ש לאיזה צורך תשב החשבון חלק ש"כ לבריכה הכי אכתי לא ידעינן שיעור ג' לוגים כמה הם, ואפ"ה לית תברא מהא לפי' הרא"ש ז"ל דנוכל לומר שהמשנה הרית: שיעור שטח הנקב כמה ואמרה שהוא חלק ש"כ וממילא נבין ששטח המחזיק ג' לוגים יעלה לשיעור טפח על טפח ברום שני טפחים וחצי חומש אצבע, והגר"א ז"ל פירש שמי השאובים נכנסים בתוך הנקב של מטהרת הכשרה ומשם נזחלים לתוך הבריכה ואם יבאו ג' לוגים בתוך שיעור מ"ס פוסלים כמבואר בדבריו באורך. ואף כי דבר חכמה דבר מ"מ פירושו לא נהלם כלל שלפירושו משנתנו אוסרת שאובים ברבייה והמשכה והרי סתם משנתנו דלעיל פ"ד מ"ד מכשרת ברבייה והמשכה, וגם בתמורה י"ב מוכח דליכא מאן דפוסל ברבייה והמשכה ואף לפי' הר"ש דלעיל פ"ד דבעינן המשכה אחר שנתערבו גם כאן נתערבו ואח"כ הומשכו, וכן לפי' הרמב"ם שכתבתי לעיל דאם נפסלו ואח"כ הומשכו מיקרי זה שאיבה שהמשיכוה כולה הרי כאן לא נפסלו מעולם קודם שהומשכו ולית מאן דפוסל בהא, אשר ע"כ מחוורתא דפי' משנתנו הוא כפירוש הרמב"ם והרע"ב שכתבתי לעיל דאם במשך ש"כ רגעים יבאו בנקב כזה מ"ס פוסלים את המקוה כנ"ל דמשערינן לפ"ע הבריכה, ועכ"ז יש להחמיר גם כפי' הרא"ש שאם יש בחלל הנקב עד דופן שכנגדו שיעור ג' לוגים והיינו שאם יש שטח עד דופן שכנגדו שני טפחים וחצי חומש אצבע ויש בנקב טפח על טפח פוסלים את המקוה, ובש"ע ואחרונים לא נתבאר כלל ענין הזה וסתמו דבריהם לגמרי כלשון המשנה כמבואר בסעיף י"ח, וכבר אמרתי שלדעתי אין זה כ"א היכא שאם יורקו מים הכשרים יבאו שם השאובים הא בלא"ה אינן פוסלים כלל, ופי' הבעל תפ"י אינו נוח כלל כי נמשך קצתו אחר הגר"א ז"ל והוסיף מדיליה דברים שלא יהלמו כמש"ל:

ג וטעם דר"א במתניתין דסובר דכל היכא שהשאובים לא באו ממש לתוך הכשרים אינו פוסל [וכתבתי לעיל במ"ד שלשון זה נאמר שם גבי ספוג ודלי שלא אמרו אלא ג' לוגים שנפלו ואפ"ה התם קי"ל כמתניתין ושם ביארתי] אף שאם יריקו הכשרים יבאו לשם

השאובים ס"ל לר"א דאינו פוסל והר"ש כתב דר"א לשיטתיה לעיל בפ"ב גבי גסטרא דאף שהמים גרורים שם ע"ג כלי לא פסל ר"א שם, ולפ"ז פליג ר"א גם על דין האביק השנוי לעיל במ"י דלא ס"ל לפסול עד שיפלו השאובים לתוכו וכן כתבתי לעיל שיש לפרש כן, אבל מדנשנו פלוגתת ר"א במי"א ולא על משנה י' נראה לומר לפי' הר"ש ורא"ש שדין גרירה ע"ג כלים ודין דמטהרת תרי ענינים הם, דיתכן לומר דאף אם נכשיר שם כר"א בגרורים המים ע"ג כלי אפשר דיפסול בהך דמטהרת דשם המים השאובים יש להם החזקה בפני עצמן ואף אם היה שם המקוה חסרה הרי דינן כשאוב בצד כשר משא"כ הכא במטהרת שעתידים השאובים לבא לתוך הכשרים חשבינן להו כבאו לתוכן, ולהיפך יש לומר דגם אם נכשיר הכא במטהרת הרי כאן אין כל המים גרורים ע"ג כלי ולכן בהך דאביק או בהך דגסטרא יש לפסול מפני דכל המים מוחזקים ע"י כלי ואף ביש בהם מ"ס פסלינן, ולכן אף שאמת הוא שר"א דפליג בהך דגסטרא פליג גם על דין האביק במ"י לפירוש הר"ש מ"מ הך ר"א דמטהרת אין ענינו להך דאביק והך דגסטרא ולכן רבי במשנתנו לא הביא פלוגתת ר"א על דין האביק שרבו החולקים עליו דפסלי בגרורים ע"ג כלים ובהא דמטהרת הביא דעתו דר' יוסי לחוד פליג עליה ואנן קי"ל כר' יוסי, ולהרמב"ם שמפרש בהך דגסטרא שפסולה הוא דהוי כשאובים באמצע ופליג שם ר"א ומכשיר א"כ גם בהך דאביק יכשיר ר"א, וקרוב לומר לפי"ז דהך דשאובים באמצע והך דמטהרת ענינם אחד הוא ור"א דפליג במתניתין בהך דמטהרת ומכשיר יכשיר גם באביק וכן בגסטרא דמה דפסלינן בשאובים באמצע הוא מפני שמי המקוה מקיפין אותה ונראין כמעורבין וכן בהך דמטהרת אף שאכתי לא באו שם השאובים מ"מ מפני שאם יורקו הכשרים יבאו שם השאובים חשבינן להו כמעורבים, וא"כ ר"א דפליג במטהרת וסובר דכל היכא שלא באו ממש בתוך הכשרים לא פסלינן א"כ גם בהך דאביק שהשאובים באמצע יכשיר כמו שמכשיר באמת בהך דגסטרא, ואפ"ה מדלא הביא רבי במשנתנו פלוגתת ר"א על דין האביק ע"כ דיש לחלק ביניהם דנוכל לומר דהשאובים באמצע מגרע גרע שנראו כמעורבים משא"כ בהך דמטהרת שהשאובים מן הצד רק שעתידים לבא בהריק הכשרים קיל יותר ואם נאמר שבאמת ענינם אחד הוא ורבי שהביא דעת ר"א במטהרת קאי גם על האביק דמכשיר ר"א בשאובים באמצע, היה נראה לומר דגם ר"ש דלעיל פ"ב מ"ה בהך דג' גומות שמכשיר שם ר"ש בשיטת ר"א אמרה [ואפשר שר"א זה הוא ר"א כן שמוע חבירו של ר"ש ובחדא שיטה קיימי], דגם שם מכשיר ר"ש מפני שהשאובים לא באו לתוך הכשרים רק עומדים מצדם ויש להם החזקה בפ"ע, ואפשר דר"ש לא יודה לר"א דשם השאובים הם מן הצד רק שמי המקוה מכסים

עליהם ולכן פסלי שם רבנן ובזה לא הודה ר"ש אבל אם השאובים באמצע מגרע גרע שנראים כמעורבים, כללא דמלתא דהך דג' גומות שפסולן הוא מפני דמי המקוה מכסים עליהן והך דאביק לפירוש הרמב"ם מפני שהשאובים באמצע והך דמטהרת שפסולן הוא מפני שעתידים להתערב אם יורקו הכשרים ענינם כמעט אחד הוא דבכל אלו פסלינן אף שלא באו השאובים לתוך הכשרים ור"א דפליג הכא במתניתין ור"ש דפליג בהך דג' גומות קרובים דבריהם לדעה אחת, וכן ר"א דגסטרא לפי' הרמב"ם דכל היכא שלא באו שם השאובים לא פסלינן ואפ"ה יש לחלק בפרטיהן כמובן, והר"ש צירף לזה הך דגרורים ע"ג כלים ולפי הנראה טעמא אחרינא הוא ואנן קי"ל בכלהו לפסול רק בהא דגרורים ע"ג כלים לא הודה הרמב"ם כמש"ל ובהך דשאובים באמצע אפשר שהרא"ש לא הודה לפסול כמ"ש לעיל:

בהך דתוספתא המובאה בר"ש לעיל במשנה הקודמת דאם המת באמבטי הקמין טמא, פירושו עבור טומאת אהל נטמאו הקומקומין עם החמין שבהם, ואם המת בקמין האמבטי טהור וכשיש בהם מ"ס פשיטא דהמים אינן מקבלים טומאה, ואם אין בהם מ"ס אז לפ"ד הר"ש והרא"ש דלעיל פ"א אינן מקבלים שום טומאה מפני שהם מחוברים לקרקע ואם היו שאובים ואח"כ נתחברו לקרקע ביארתי לעיל דינם להר"ש והרא"ש דבאין בהם מ' סאה ודאי מקבלים טומאה כדמוכח בפסחים י"ז ואם יש בהן מ"ס הדבר ספק, ולהרמב"ם לעולם מקבלים טומאה באין בהם מ"ס אף אם היו מתחלה מחוברים לקרקע רק שהטומאה יהא בהם לרצון, וביש בהם מ"ס לא יקבלו טומאה אף שהיו שאובים ממש וכמ"ש לעיל באורך בזה ומה שטיהר בכאן מי האמבטי כמ"ש הר"ש דרק הנוגע באביק טמא וטהור בעלייתו מפני שנטהר במי האמבטי וע"כ דהמים לא נטמאו דמים טמאים לא יטהרו את האדם, הנה אם איירי כאן ביש בהן מ"ס והם מחוברים לקרקע פשיטא דאין בהם שום טומאה אחרי שמעולם לא היו שאובים ואף אם נפסלו ע"י האביק שבאמצע [קודם שהיו בו מ"ס], אפ"ה עי"ז לא נעשו תלושים מן הקרקע, ואף באין בהם מ"ס אין בהם טומאה אף להרמב"ם מפני שלא באה הטומאה בהם לרצון, אכן לפי' הר"ש דכל מי האמבטי פסולים אף ביש בהן מ"ס מפני שגרורים ע"ג כלים א"כ נחשבו המים כולם כתלושים ונמצאו בכלים א"כ היה מהראוי שכל מי האמבטי יקבלו טומאה אחרי שתלושים המה, ועכ"ז אין מזה פרכא להר"ש דנוכל לפרש דאיירי כאן באם האביק מן הצד דאז אינו פוסל, או לרבנן במקבל האמבטי רביעית, אבל סתימת התוספתא מוכיח דלעולם מי האמבטי טהורים וזה מוכיח כדעת הרמב"ם דאין כאן חשש גרירה על גבי כלים וכמש"ל לדעתו ז"ל, ויש לדחות דגם אם חשו לפוסלן לטהרת המקוה מפני

שגרורי' ע"ג כלים אפ"ה לא נחשבו כתלושים ולית בהן לתא דטומאה כלל, ומה שאמרו בתוספתא המרחץ: טמא מפני האביק נראה דט"ס הוא וצ"ל הרוחץ טמא מפני שנוגע באביק, ומה שאמרו וטהור בעלייתו הוקשה לר"ש איך יטהר בעלייתו הרי בעי הזאת שלישי ושביעי ותירץ דהאי אביק מחובר לקרקע הוא וטומאה קלה אית ביה מדרבנן. ובעיני יפלא ענין הזה אם האביק אינו כלי מדאורייתא מדוע יאסר מחשש שאובים אם הוא באמצע לפי' הרמב"ם או מפני שהמים גרורים ע"ג ולהר"ש למה יחמירו כ"כ בפסול שאובים מדרבנן אם מן התורה נחשב כמחוברים לקרקע ואף שגזרו עליו לענין טומאה לא הו"ל לגזור עליו לענין שאובים והרי אמרינן בב"ב ס"ו דצנור שקבעו ולבסוף חקקו אף שמקבל טומאה לחכמים דר"א אפ"ה לענין שאיבה דרבנן לא פסל וכפי משמעות דברי הרשב"ם שם מקבל טומאה לחכמים מן התורה ואפ"ה לא פסול לענין שאיבה ואדרבה הקשו שם אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי וכמש"ל בזה בספ"ד ורפ"ה, ואף אם נימא דלחכמים דר"א טומאתו רק מדרבנן מ"מ הרי לא גזרו עליו לענין שאיבה וכאן דהשאובים לא נתערבו ממש [דלכן ר"א באמת מטהר בזה] למה גזרו בזה לפסול, ואפשר לומר דגם האביק הזה הוא חקקו ולבסוף קבעו ולא נעשה לשמש עם הקרקע לרבנן דר"ש רק שמחובר לקרקע וכל כי הא גזרו עליו לפסול כדברי הש"ס בב"ב הנ"ל מפני שהיה עליו שם כלי בתלוש וגם מקבל טומאה מדרבנן וכמו שהארכתי לעיל בזה, ודברי הר"ש שכתב דגם נעשה לשמש עם הקרקע אינו מדוקדק דלא נעשה כו' לרבנן רק מחובר לקרקע, ולכן אין טומאתו רק מדרבנן וגם בהך דדף האמור בב"ב נימא ג"כ דאין טומאתו רק מדרבנן ואפ"ה גזרו עליו בחקקו ולבסוף קבעו, ואפשר דהר"ש סובר דמחובר לקרקע טומאתו מן התורה לחכמים דר"א ולכן הוצרך כאן לומר דגם משמש עם הקרקע ולכן טומאתו רק מדרבנן ואפ"ה בחקקו ולבסוף קבעו גזרו עליו, אבל מדברי הרא"ש בה"מ סימן י"ב מבואר דהנעשה לשמש עם הקרקע לא פסל את המקוה ואפשר שיש לחלק בזה בפרטי הכלים, ולדעת ר"ת ורש"י המובא בכ"מ פ"ה מה' ט"מ ובמל"מ שם שלא אמרו חרב ה"ה כחלל רק בכלי מתכות בלבד אבל בכל כלי שטף הנוגע במת נעשים אב הטומאה לטמא הנוגע בהן טומאת ערב יתכן לפרש דאיירי כאן באביק שהוא כלי עץ ואינו מטמא את הנוגע בו רק טומאת ערב:

ז

משנה א
יש מעלין את המקוה ולא פוסלין. פוסלין ולא מעלין. לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין, השלג, והברד, והכפור. והגליד. והמלח והטיט הנרוק. אמר רבי עקיבא היה רבי ישמעאל דן כנגדי לומר. השלג אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה, רבי יוחנן בן גורי אומר אבן הברד במים. כיצד מעלין ולא פוסלין. מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל מהם סאה לתוכו והעלהו. נמצאו מעלין ולא פוסלין:

משנה ב
אלו פוסלין ולא מעלין, המים בין טמאים בין טהורים. ומי כבשים. ומי שלקות והתמד עד שלא החמיץ. כיצד פוסלין ולא מעלין, מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב. ונפל מהם קורטוב לתוכו. ולא העלהו פוסלו בשלשה לוגין. אבל שאר המשקין. ומי פירות וחציר. וחמוריים. והתמד משהחמיץ. פעמים מעלין ופעמים שאינם מעלין. כיצד. מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת. נפל לתוכו סאה מהם ולא העלהו, היו בו מ' סאה נתן סאה ונטל סאה. הרי זה בשר:

משנה ג
הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים. ושנו את מראיו, כשר. רבי יוסי אומר מי הצבע פוסלין אותו בשלשה לוגין, ואינן פוסלין אותו בשנוי מראה. נפל לתוכו יין. ומוחל. ושנו את מראיו. פסול. כיצד יעשה, ימתין לו עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה המים. היו בו ארבעים סאה. ממלא בכתף ונותן לתוכו. עד שיחזרו מראיהן למראה המים:

משנה ד
נפל לתוכו יין או מוחל ושנו מקצת מראיו. אם אין בו מראה מים ארבעים סאה. חרי זה לא יטבול בו:

משנה ה
שלשה לוגין מים ונפל לתוכן קורטוב יין והרי מראיהן במראה היין. ונפלו למקוה. לא פסלוהו. שלשה לוגין מים חסר קרטוב. ונפל לתובן קרטוב חלב והרי מראיהן במראה המים. ונפלו למקוה. לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה:

משנה ו

מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות. ירדו ב' וטבלו זה אחר זה. הא' טהור והשני טמא, רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים. אף השני טהור. הטביל בו את הסגום. והעלהו. מקצתו נוגע במים טהור. הכר והבסת של עור ביון שהגביה שפתותיהם מן המים. המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה. מטבילן ומעלה אותם דרך שוליהם:

משנה ז

הטביל בו את המטה. אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה. טהורה מפני שהמים מקדמין. מקוה שמימיו מרודדין. בובש אפי' חבילי עצים אפילו חבילי קנים. בדי שיתפחו חמים. ויורד וטובל. מחט שהיא נתונה על מעלות המערה היה מוליך ומביא במים, ביון שעבר עליה הגל טהורה:

פירוש הקצר:

מ"א יש מעלין כו'. סיינו שמשלימין לארבעים סאה, ולא פוסלים בג' לוגים שאובים ואף בשאובין משלימין השיעור כמו שמפרש והולך: פוסלים כו', ויש שפוסלים בג' לוגים ולא מעלין אין משלימין השיעור אף בפחות מג' לוגים אם היו שאובים:

לא מעלין כו', שאינן משלימין השיעור:

ולא פוסלים, בג' לוגין:

אלו מעלין כו' והכפור, הוא כתבנית שלג היורד מעננים רק שהם גסים משלג, והגליד הם מים הנקרשים ע"י קור, והמלח הבא מן המים, והטיט הנרוק שיכולים להריקו מכלי אל כלי כל אלו משלימין שיעור מ"ס, אם היה שם כ"א סאה מים כשרים ונתן מאלו י"ט סאים שאובים לתוך המקוה משלימין שיעור מ"ס אף שלא נמסו למים רק דבעינן למעך נפוח השלג והכפור שיהא כברד וגליד, והטעם שלא גזרו על אלו בשאובים מפני שאינן ראוין לעשות מהן מקוה שלמה גם אם לא יהיו שאובים שאין טבילה רק במים לא באלו שחלקיהן מפוזרים זמ"ז רק שמצטרפים להשלים השיעור שעיקרן מים ולכן לא גזרו במיעוט שאובים דמן התורה במיעוט שאובים גם במים כשר רק שגזרו עליהן אטו כולו או רובו שאוב ובאלו שכולו או רובו של מקוה מהן פסול אף אם לא היו שאובים לכן לא גזרו במיעוט שאובים:

היה ר"י דן כו' אינו מעלה כו', היינו בשאוב אינו מעלה וגם לא פוסל, וגם אם ימס אח"כ והיה למים לא יצטרף מפני שהובא מתחלה שאוב: והעידו אנשי מידבא משמו שחזר בו ר' ישמעאל ואמר להם צאו והביאו: שלג, אף ע"י כלים ועשו מקוה בתחלה ולכשיתפשר והיה למים מ"ס מותר, כך פי' הרמב"ם והראב"ד. ויש מפרשים דר"י היה דן מתחלה

דשלג בלתי מופשר לא ישלים שיעור מ"ס וחזר בו אח"כ להתיר לעשות מקוה שלמה משלג בלחי מופשר, ולפי"ז מה שלא גזרו על שלג פסול שאיבה צריך לומר הטעם דעיקר פסול שאיבה הוא מחששא דמים טמאים ושלג אינו מקבל טומאה. ריב"נ אומר אבן הברד כמים ופוסל בג' לוגים:

מ"ב אלו פוסלים כו' בג' לוגים שאובים שנפלו למקוה חסרה:

בין טמאים כו', אף דעיקר חשש שאובים הוא מפני מים טמאים כמש"ל בפ"ב אפ"ה גזרו אף בטהורים דכיון דנשאבו עלולים לקבל טומאה:

ומי כבשים ומי שלקות, ואף דבברכות אמרינן דמיא דשילקי ברכתן כברכת השלק אם של ירק בפה"א ושל פירות בפה"ע התם מיירי בעבים שעומדים לטבל בהם פת והכא איירי ברכים וצלולים:

והתמד עד שלא החמיץ, הם מים שנתן על שמרים של יין:

ונפל מהם קרטוב, אחד מס"ד בלוג וה"ה פחות מזה לא העלהו דשאובים אינן משלימין השיעור ואם היה ג' לוגים נפסלו:

אבל שאר משקין, כגון יין וציר היוצא מדגים מלוחים ומורייס שומן של דגים מעורב ביין או חומץ:

והתמד משהחמיץ, אף דלענין ברכה נחשב כמים כמבואר בב"ב אפ"ה מדנשתנה טעם המים לגמרי חשבוהו כמשקה לענין פסול ג' לוגים שהם דרבנן: פעמים מעלין כו', ענין בפ"ע הוא וקיצר התנא ולא סיים מה שהתחיל דאלו לא פוסלים בג' לוגים וגם לא מעלים להשלים השיעור ומתחיל לבאר דפעמים גם אלו המשקין פעמים מעלין ומשלימין השיעור כמו שמסיים בהיו שם מ"ס ונתן סאה משקין ונטל סאה, והרי כאן קרוב לסאה מי פירות שמשלימין השיעור אפ"ה מותר דנתבטלו בתוך המ"ס, ואמרינן ביבמות דעד מחצה כשר אבל במחצה שעשה כן עד כ' סאה פסול, וגם במים שאובים מעלין ומשלימין באופן זה בנתן סאה ונטל סאה והשמיענו רבותא דגם מי פירות שפסולים למקוה מה"ת אפ"ה משלימין באופן זה ומכ"ש מים שאובים ואיכא מאן דאמר דבשאובים אף בנתן ונטל יותר מרוב שיעור מקוה כשר דכיון שבאו לתוך המי מקוה נטהרו והוכשרו גם הם:

מ"ג הדיח בו סלי זיתים כו'. הטעם דשנוי מראה במי מקוה לא פסל רק בבא השנוי ממשקה לא ע"י צביעת מראה לחוד וכן בשרה במקוה סממנים ונמוחו לא תפסל המקוה עי"ז:

ר' יוסי אומר מי הצבע פוסלים כו', שנאו בלשון יחיד דר"מ פליג ע"ז בת"כ וסובר דמי הצבע פוסלים בשנוי מראה שהרי נראה כמשקה וגזר בהא ר"מ אטו משקה דפוסל בשנוי מראה, ור' יוסי אומר דמאחר דפוסל בג' לוגים א"כ דינן כמים לכן אינן פוסלים בשנוי מראה:

נפל לתוכו יין ומוחל כו', מוחל הוא מים היוצא מן הזיתים ונחשבים כמשקה ומתערבים עם המים ואם שנו את מראה המקוה פסול שגזרו חז"ל פן יבאו לטבול ביין ומוחל או שירבו יין ומוחל על מי המקוה ואז יופסל מה"ת לטבילה דאלו המשקים יין ומוחל ושמן ודבש ודם וחלב פסולים למקוה מן התורה וגם אם רבו על מי המקוה אף במקוה שלמה פסולה מן התורה, ולכן גזרו לפסול אף בשנוי מראה לחוד, וכן שארי מי פירות כגון דבש תמרים וציר ומורייס פוסלים בשנוי מראה פן יבאו לטבול בהן בפ"ע ובאלו המ"פ לא נתבאר אם פסולן למקוה הוא מן התורה או מדרבנן ואפ"ה חשו פן יבאו לטבול בהן:

כיצד יעשה כו', אם היא מקוה חסרה ימתין עד שירדו גשמים דלמלאות בכתף אי אפשר במקוה חסרה, ואם היו שם כ"א סאה יוכל להמשיך לשם י"ט סאים שאובים:

היו בו מ"ס כו', דמקוה שלמה לא תפסל ע"י שאיבה אף אם יצטרך לרבות עד פ' סאה מפני דמן התורה לא יצאה מתורת מקוה ע"י שנוי המראה ומטהרת את כל השאובים הבאים שם:

מ"ד נפל לתוכו יין כו' אם אין בו כו' ה"ז לא יטבול בו באותו מקוה אפילו במקום שיש בו מראה מים ואם היה בו מראה מים מ"ס ה"ז טובל במקום שלא נשתנה המראה אבל במקום שנשתנה אסור לטבול אף שמחוברי' המים למקום שלא נשתנה המראה דמקום שנשתנה חשוב כיין ואין השקה מועיל לטהר היין, ואף דיעבד לא עלתה הטבילה:

מ"ה שלשה לוגים כו' ומראיהן כמראה היין כו' לא פסלוהו, דפסול ג' לוגים דרבנן הוא וכל היכא שמראה יין עליהם נחשבו כיין שלא לפסול המקוה אף דלענין טומאה וטהרה חשובין כמים מ"מ לענין לפסול המקוה חסר הקילו בהם דמדהוצרכו לגזור בנשתנה מראה המקוה לחשבה כיין לפוסלה הוצרכו להקל בג' לוגים לחושבן כיין שלא יפסלו החסרה. ואם נשתנה מראה הג' לוגים ע"י מי פירות שאינן מז' משקים לא נתבאר אם הקילו בזה לחשבן כמ"פ שלא לפסול המקוה:

ג' לוגים חסר קורטוב כו' והרי מראיהן כמראה מים כו', ונקט חלב שכן הוא הטבע דמעט חלב לא ישנה מראה המים ולא פסלוהו דת"ק בעי תרתי שיעורא וחזותא של ג' לוגים מים וברישא לא פסל מפני החזותא ובסיפא מפני השיעורא שאין שם ג' לוגים שלמים מים וכן שארי מי פירות אינן משלימין השיעור ג' לוגים:

ריב"נ כו', דריב"נ לא בעי שיעורא רק חזותא לחוד וההלב משלים השיעור לדידיה דהרי לענין טומאה וטהרה דינן כמים והלכה כת"ק:

מ"ו מקוה שיש בו ארבעים סאה כו' והשני טמא, שחסרו המ"ס ע"י טבילת הראשון במים שהעלה על גופו:

רי"א אומר כו', דס"ל דכל זמן שרגליו נוגעות במים מצרפינן המים שעליו אף דקטפרס לא הוי חבור הכא שעיקר המים הם נחים מצטרפים גם המים שעל גופו, ואף דטופח להטפיח לא הוי חבור, סובר ר"י שזה דוקא לצרף שני המקואות בעינן כקליפת השום אבל לצרף המים עצמן די בטופח להטפיח. ואיכא מאן דאמר בש"ס שלא טיהר ר"י רק למעלות דרבנן כגון שטהור לחולין וטבל למעשר או טהור למעשר וטבל לתרומה אבל מטומאה לטהרה לא התיר ר"י, ואין הלכה כר"י:

הטביל בו את הסגוס, הוא בגד צמר עב ובו נבלעו מים הרבה, ולכן לכ"ע במקצתו נוגע במים מצרפינן המים שבתוכו ויש מפרשים דר"י קאמר לה: הכר והכסת של עור כו', אם יטבילן במקוה המצומצמת ויגביהן דרך פיהן המים שבתוכן נעשו שאובים ואם יוחזרו למקוה החסר ממ"ס יפסלו המקוה ולכן יגביהן דרך שוליהן שלא יתאסף לתוכן מים:

מ"ז הטביל בו את המטה, ומפני שמימיה מצומצמים א"א להטבילה כולה עד שרגליה שוקעות בטיט העבה, טהורה, מפני שהמים מקדמין ונתלחלחו הרגלים ממי המקוה וכאשר שוקעות בטיט עדיין מחוברים המים שעל הרגלים למי המקוה כי הטיט הוא לח ולא ייבש המים שעל רגלי המטה ודי בחבור זה אבל בטיט היון והיוצרים אסור שיתדבק בחוזק להרגלים ולא יתחברו המים עם מי המקוה, והר"ש פירש שהמים מקדמין לרוץ ולבא תוך הגומא שנעשה ע"י רגלי המטה והרי היא מטובלת במים:

מקוה שמימיו מרודדין, ושטוחים ברוחב ואורך המקוה ואי אפשר להתכסות כל גופו בבת אחת במים:

כובש כו', נותן חבילי עצים וקנים סמוך לאחד מכותליה ויתפחו המים לצד השני בגובה ויורד וטובל ועל העצים והקנים יוכל ליתן אבנים וכובשן שלא יצופו למעלה וזה דנקט כובש וקמ"ל דגם המים שבין חבילה לחבילה ובין הקנים מצטרפין לשיעור מ"ס אף שאין בחבורן כשפ"ה שדינו כחורי המערה דלעיל רפ"ו:

מחט שהיא כו', מחט היא דקה וירא להטבילה במים שלא תפול לארץ נותנה על מעלות הסמוכות למקוה הם השליבות הבנויות שם ומוליך ומביא בידו במים עד שיעבור עליה גל ממי המקוה והגל יהיה מחובר למי המקוה וטהורה:

פירוש הארוך:

מ"א יש מעלין את המקוה ולא פוסלין, פירשו הר"ש והרא"ש דאינן פוסלים בשאיבה ואפ"ה מעלין את המקוה, היינו דאף אם נפל סאה שאובים מאלו למקוה חסר לא פסלוהו וגם העלוהו ומצטרף לכשיעור. אכן הראב"ד בבעה"נ פ"א הביא שיש מי שרוצה לפרש דתרתי מילי קתני דמעלין היכא שלא היו שאובים ולא פוסלים בשאיבה מ"מ הסכים הוא ז"ל לפרש דחדא קתני דאף במקום שהיה ראוי לפסול משום שאיבה אפ"ה גם מעלין, וכן הסכימו כל הפוסקים, ואף שדברי הרמב"ם בזה פ"ז סתומים קצת שכתב סתמא ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו ה"ז עולה למדתו כו' ולא ביאר דאיירי בנפלו שאובים מ"מ סמך על ריש דבריו שם שכתב אין פוסלים את המקוה בשלשה לוגים כו' דמבואר שם דהך אינן פוסלים היינו בשאובים וכן הבין הב"י ולכן סתם כן בש"ע להלכה בסעיף ל' וכן הלכה, ודברי הרז"ה בהשגותיו שם נפלאים בזה שכתב הלכך אין לנו ראיה לומר שאין השאיבה פוסלת בשלג ונראה לנו שדינו כדין המים בין לפסול ובין להכשיר, הביאו בב"י, ולא ידעתי איך פי' דברי המשנה ולא פוסלים, ואף אם יפרש הך דר' ישמעאל שעשו מקוה בתחלה היינו שלא ע"י שאיבה כמ"ש שם דהיינו בהוליכן עם הקרקע מ"מ לענין לפסול בשלשה לוגים הרי דברי המשנה ברור מללו שאינן פוסלים ואין לומר דהך ולא פוסלים היינו בהוליכו עם הקרקע דא"כ גם מים אינן פוסלים בכה"ג, ואולי כוונתו לומר דהיכא שהיה ראוי לפסול אינו מעלה והיינו אם היה שאוב לא יעלה להצטרף למקוה כדעת הי"א בבעה"נ הנ"ל אבל לשונו צע"ג, וגם בזה לא קיי"ל כוותיה רק דבכל ענין מעלין כדעת כל הגדולים הנ"ל:

ובאשכול סי' נ"ה הביא דעה זו של הרז"ה בשם יש מי שאומר וכתב שם לדעה הזאת דשלשה לוגים אינן פוסלים רק ברובו שאוב, אבל אם כן מה השיג על הראב"ד דגם הראב"ד פוסל ברובו שאוב, ואפשר שהשגתו הוא לפ"ד ר"י דהראב"ד כתב דר"י הכשיר בכולו שאוב והרז"ה פי' דגם ר"י לא הכשיר ברובו שאוב:

א והטעם שלא גזרו על אלו לפסול משום שאיבה בשלשה לוגים כתב הראב"ד בבעה"נ דמפני שאינן ראויים לעשות מהן מקוה לכתחלה רק אצטרופי מצטרפי להשלים מ"ס ובעינן להו רוב מים כשרים הלכך אינן פוסלים משום שאובים ע"כ פירוש לפירושו דגזרו על שלשה לוגים מים שאובים מחשש שמא יעשו מקוה מכולו שאוב או רובו שאוב דאז פסול מן התורה [לדעת הסוברים דכולו שאוב הוא מן התורה] ולא שייך חשש זה רק במים שעושין מהם מקוה כולה אבל אלו השנויים במשנתנו גם אם לא יהיו שאובים בכלי אין לעשות רוב מקום רק להשלים שיעור מ"ס אם היו שם כ"א סאה מים כשרים ובזה אין חשש גם אם יהיה מיעוטו שאוב דאין לזה פסול דאורייתא, וסיים שם הראב"ד

דלר' ישמעאל דמתני' שהתיר לעשות מקוה שלמה משלג היינו דוקא לכשיתפשר ויהיה מים ולכשיתפשר מלתא אחריתא היא וממילא הוו. פירוש אף שמתחלה היה כולו שאוב אין כאן איסור דאורייתא דפנים חדשות באו לכאן, וצדקו דברי הראב"ד לפ"ד הסוברים דמאלו השנויים כאן אין לעשות מקוה לכתחלה ואף לר"י לא הותר כ"א לכשית פשר ולת"ק לא הותר אף לכשיתפשר לעשות מקוה מכולו שלל כמ"ש שם, ואף למאן דסובר דפסול שאיבה כולה הוא מדרבנן מחשש טבילת כלים כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו והר"ש לעיל פ"ב יתכן ג"כ לומר באופן זה דחשש שיבאו לטבול בכלי אינו כ"א היכא שנתיר בכולו שאוב או רובו ומדהוצרכו לגזור על רובו או כולו גזרו ג"כ על שלשה לוגים, אבל אלו השנויים כאן דאם נעשה רוב מקוה מהן לא נתיר אף אם לא יהיה שאוב א"כ אין בהם חשש רוב או כולו ועבור מיעוט שאובים בלתי חשש רוב שאובים לא יבאו להתיר לטבול בכלי, אבל לדעת הרא"ש בה"מ סי' י"ח וכן דעת הטוש"ע סעיף ל' דמשלג וברד וכפור מותר לעשות כל המקוה אף בכולו שאוב, וזה להבנת הב"י בדברי הרא"ש אבל הש"ך גמגם בזה כמשי"ת לקמן [רק שהוציאו מכלל זה טיט הנרוק ויתבאר לקמן בעז"ה], צ"ע למה לא אסרו כאן בשאוב כולו, ואם היינו אומרים דכולו שאוב במים הוא מדרבנן מחשש טבילת כלים נוכל ליישב קצת לומר דעל אלו לא רצו לגזור מחשש טבילת כלים שדוקא מים שאין להם החזקה יחד כ"א בגומא או בכלי ולכן חשו אם נתיר שאוב נתיר ג"כ טבילת כלים אבל אלו השנויים במשנה קבוצן במ"ס יתכן להיות בלתי חפירה ובלתי כלים כי גם על פני שטח הארץ יקבץ גל של שלג וכפור מחזיק מ"ס לכן לא חשו להו פן יבאו לטבול בכלים, אבל כרא"ש עצמו הרי הסכים בריש ה"מ דכולו שאוב או רובו פסול מן התורה א"כ מאיזה טעם התירו אלו השנויים כאן בכולו או רובו שאוב. ומ"ש הראב"ד בבעה"נ עוד דבמים גזרו שאובים משום היקשא דמעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אבל בשאר משקין לא גזרו, העתיקו בתוי"ט וכ"ה באשכול סי' נ"ה, לא ידענא מאי קאמר דאם אין לדמותן למעין הנעשה בידי שמים א"כ איך הותר לעשות מהן מקוה וממ"נ אם אינן מים הרי מקוה מים אמרה תורה ולא שאר משקין כמבואר בחולין פ"ה ואם הם מים הרי הם דומים למקוה מים דבעינן בידי שמים דוקא, אבל הראב"ד כתב זה רק לסניף בעלמא ועיקר טעמו דלא הותר מהן לעשות מקוה שלמה כ"א מיעוט ובזה אין חשש. וזה שאמר בשאר משקין לא גזרו היינו דפסול דרבנן הוא ולא גזרו באותן שאין רשות לעשות מהן מקוה שלמה, [גם שהוא נוטה לדעת הסוברים דשאוב כולו אינו רק מדרבנן רק באם נעשה ע"י אדם מסתפק לפסול מן התורה ולדעתו עיקר דרש דמעין בידי שמים אינו אלא אסמכתא כו'] אבל להכשיר עשות מקוה מאלו השנויים כאן בכולן

שאובים אף למאן דפוסל כולו שאוב מה"ת לא ידענא לזה טעם כלל דאם הם מקוה מים הרי אמרו מה מעין בידי שמים ודרשה גמורה היא לדעת הרא"ש וסיעתו ומאין הרגלים להוציא אלו להתיר בכולן שאובים, ואם אינן מים איך היתר לעשות מהן מקוה ואולי יש לדחוק ולומר דדרשינן טעמא דקרא דהנעשה בידי אדם אסור שנראה כטובל בכלים או מאיזה טעם שחשה התורה להנעשה בידי אדם זה דוקא כ"א היכא שצרופן יחד למקוה לא היה באפשרי בלתי תפיסת יד אדם אז פסלתן התורה אבל אלו השנויים כאן הרי צירופן יחד יוכל להיות בלתי תפיסת ידי אדם דגם על הארץ יתחברו בלתי חפירה וכלי, וכן הבאתן ממקום אחר לקבוץ אחד יתכן לגלגלן על הארץ לכן לא חיישינן גם אם הובאו ונקבצו יחד ע"י אדם מאחר שלא היינו מוכרחים לקבוצן ע"י תפיסת ידי אדם, משא"כ מים הרי הבאתן ממקוה אחר לקבוץ המקוה לא יתכן היות כי אם על ידי שאיבה שרחוק הדבר לגלגלן על הארץ וכן קבוצן יחד א"א היות בלתי פעולת אדם לכן אסרתן התורה בנעשו על ידי אדם הן בנשאבו ע"י אדם או בבאו בכלי הנעשה בידי אדם, וגם בחפירה הנעשה ע"י אדם הוצרכנו ללמוד מקרא להתיר כמבואר בת"כ פרשת שמיני הבאתיו לעיל פ"ב, ולפי"ז נראה דלהרא"ש גם אם יתקבץ השלג בכלי גמור מותר לטבול בו במ"ס דהרי גם שאיבה כולה פסול דאורייתא הוא ואפ"ה הותר מפני שאין פעולת אדם ניכרת בו ככה גם טבילה בכלי לא נאסר כ"א מים דוקא שהחזקתן הוא ע"י הכלי משא"כ שלג ודומין לו שהחזקת הכלי אינו פועל בו מאומה דנם בלתי הכלי היו מצורפין יחד ולא פסלתן התורה:

קיצור. להראב"ד הטעם דשלג ואינך השנויים אינן פוסלים דלא גזרו על אלו שאין לעשות מהן מקוה לכתחלה, ויתכן זה בין למ"ד שאיבה כולה דאורייתא ובין למ"ד שאיבה כולה דרבנן והרא"ש והטוש"ע הקילו לעשות מקוה שלמה:

משלג וכפור שבאו שאובים בכלי, ולכאורה יתכן זה רק למ"ד שאיבה כולה דרבנן ולהרא"ש שהקיל בזה לפי דעתו אף דשאיבה כולה דאורייתא נראה שיתיר גם אם יהיה השלג בכלי מותר לטבול בו:

ב אבל באמת הדבר נפלא אצלי לדעת הסוברים דפסול שאיבה הוא מן התורה מאין לנו להתיר בשלג ודומיו אחרי דבעינן מן התורה מקוה דומיא דמעין העשוי בידי שמים, אכן לדעת הסוברים דפסול שאיבה כולה הוא מדרבנן יתכן לומר שלא גזרו על אלו אף בשאוב כולו מפני שאין ענין השאיבה ניכרת בהם כמש"ל, וגם לפמש"ל כ"פ שלדעתי עיקר הגזרה בשאובים היה מחשש מים טמאים דע"י תלישת המים יטמאו ושוב לא יטהרו את הטובל בהן מה"ת, הרי כתב הרמב"ם פ"א מהלכות טומאת אוכלים הכ"ב

דשלג אין בו לא טומאת אוכלים ולא טומאת משקין עד שיחשב עליו לצורך משקין ומסתמא גם ברד וכפור וגליד דינם כשלג ולכן א"ש שלא גזרו עליהם על שאוב כולו דאין להם שום טומאה מפני שלא החשיבו אותו למשקין והתירו לעשות בהן רקוה שלם, ומה שהחשיבן לטבול בהן לא מיקרי חשיבות למשקה אף בחשב לטבול בהן אחר שימסו והיו למים דאחרי שיהיו מים הרי יהיו מחוברים לקרקע ולא יקבלו טומאה וא"כ גם חשיבותן מתחלה לכך לא עיקרי החשיבן למשקה, אך לא יתיישב זה גבי טיט הנרוק דמסופק אנכי אם טיט הנרוק מקבל טומאה מאחר שראוי לשתיית בהמה או לא אבל הרי גם הטוש"ע הוציאו מכלל זה טיט הנרוק שאין להכשיר בו בכולו שאוב וכמשי"ת, ועכ"ז אין לנו הכרע כלל ממשנתנו להכשיר כולו שאוב בשלג וכפור כו' דהרי לשון המשנה היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה ולא אמר ר"י שפוסל את המקוה משמע דר"י היה אומר דאינו מעלה את המקוה אף אם השלג לא היה שאוב כי היתה סובר שאין דינו כמים להצטרף להשלים לשיעור מ"ס. [ונראה אדרבה שהיה מודה דאינו פוסל את המקוה דאחרי שאין דינו כמים למה יפסול בשאוב את המקוה] וכשחזר בו ר"י להורות לאנשי מידבא לעשות מהם מקוה לכתתלה היתה עיקר הוראתו שדינו כמים ומנא לן שהקילו בשאוב כולו דהרי אפשר שצוה להביא את השלג שלא ע"י כלים וכמ"ש הרז"ה בהשגות לבעה"נ, וזה ודאי דוחק לפרש דמתחלה היה ר"י דן לומר דהיכא שפוסל אינו מעלה והיינו דשלג שאוב אינו מעלה [וכדעת היש מי שאומר בבעה"נ שהבאתי בריש דברי], וא"כ כשחזר בו הורה דאף שאוב גמור כשר לעשות מקוה בתחלה דאין פשט המשנה כן, אך יש להוכיח באופן זה דהרי עיקר הטעם להראב"ד מה שהקילו בשלג שלא לפסול בשלשה לוגים הוא מפני דגם בלתי שאוב אין לעשות ממנו מקוה שלמה כנ"ל באות א'. ומעתה לר' ישמעאל שהתיר לעשות ממנו מקוה שלמה אם היה פוסל בו שאוב היה מהראוי לפסול אף בשלשה לוגים דגם בו נגזור אטו כולו באוב למאן דסובר דכולו שרוב פסול מן התורה או מחשש טבילת כלים וכיון דאינו פוסל בשלשה לוגים מוכח דגם כולו שאוב אינו פוסל ומותר לעשות ממנו מקוה שכולו שאוב, דלכן באמת מפאת זה הוכרח הראב"ד לפרש דר"י התיר לעשות מקוה שלמה לכשיתפשר, ומעתה אם נפרש המשנה כפשטה דהתיר לטבול בשלג כמות שהוא ע"כ דגם כולו שאוב אינו פוסל. ואכתי יש לדחות דאולי לר"י באמת יפסול השלג בשלשה לוגים שאובים, אך להבנת הרא"ש דר"י הודה לדברי משנתנו דשלג אינו פוסל בשלשה לוגים שאובים וגם נחליט שדברי ר"י הלכה הם דמותר לעשות מקוה שכולו שלג בלתי מופשר מוכת ממשנתנו דגם כולו שאוב אינו פוסל. אך כבר אמרתי שלדעתי

לא יתכן זה כלל למאן דסובר כולו שאוב פסול מן התורה. רק למאן דסובר דכולו שאוב אין פסולו רק מדרבנן מחשש טבילת כלים או כמ"ש מחשש מים טמאים אז יתכן לומר כן שהכשירו בשלג כולו שאוב ויש לזה הכרת במשנה אם נפרשה כפשטה דר"י התיר לטבול בשלג בלתי מופשר וקיי"ל כוותיה וגם קיי"ל דאינו פוסל בשלשה לוגים שאובים אז יהיה מוכת דגם כולו שאוב כשר, ואמנם אף שחזקתי כ"פ דעת הסוברים דכולו שאוב אין פסולו רק מדרבנן עכ"ז הרי הרמ"א הכריע דכולו שאוב פסול מן התורה א"כ אין לנו שום היתר להכשיר בשלג כולו שאוב לדעתי. ואין לסמוך לומר דהרי הרא"ש שהוא מהסוברים דכולו שאוב פסול מן התורה ואפ"ה הרי הקיל בכאן וא"כ מקוה זו בין למר בין למר כשרה, דז"א דהרי עיקרי הדברים לפסול בכולו שאוב מן התורה מאת רבינו תם נאמר וסייעו אליו חכמי צרפת, א"כ לדעתי א"א לסמוך כלל להקל בזה בכולו שאוב ואף בעברה וטבלה צריכה טבילה פעם אחרת לחוש להסוברים דכולו שאוב פסול מן התורה, והש"ך בס"ק ע"א כתב שגם הרא"ש לא התיר כ"א אחר שנמוח והיה למים, וכן נראה באמת. למעין היטב בדברי הרא"ש שלא כתב להתיר בלא נימוח רק להשלים השיעור וזה אפשר להטעים אף למאן דסובר דכולו שאוב פסול מן התורה באם ננית לומר דכולו שלג פסול לטבילה אף בלתי שאוב כמשי"ת ולא הותר רק להשלים השיעור, ומאחר דא"א לטבול בו לית ביה פסול שאוב דאורייתא דהרי הוא כעצים, וגם פסול דרבנן לית ביה שלא גזרו עליו כמש"ל וכשנמס והיה למים פנים חדשות באו לכאן ואין עליהם שם פסול כמ"ש הראב"ד בבעה"נ והרי אף במקוה שכולו שאוב והגליד ונמס אח"כ הכשיר הרא"ש כמשי"ת לקמן ומכ"ש הכא שלא נפסל מעולם שפיר דמי לטבול בתוכן כשנמס והיה למים אבל להתיר בכולו שאוב בשלג בלתי מופשר אין סברא כלל:

ג ונבואה לדון אם יש להתיר בכולו שלג בלתי מופשר שלא היה שאוב, הב"י הביא בשם המרדכי דרבינו שמרי' התיר ור"א ורבינו שמחה אוסרים וכתב הב"י שמדברי הפוסקים כולם משמע להתיר ותמה עליו הש"ך בס"ק ע"א שהרי רש"י והראב"ד אוסרים גם הרז"ה אוסר, ומ"ש הש"ך שהרז"ה אוסר צ"ע שמדברי הרז"ה נראה שמשיג על הראב"ד שמפרש דר"י התיר לטבול בשלג שאוב והוא מפרש דר"י התיר בבלתי שאוב, וא"כ נראה שמתיר אף בלא נימות רק אפשר שהש"ך הבין דר"י התיר בזה מכלל דת"ק אוסר וקיי"ל כת"ק דמתניתין. ואין זה הכרע דהרי הרמב"ם פסק כר"י דמתניתין אכן רש"י וראב"ד ודאי אוסרים כמבואר בב"י שהביא שם בדריהם דהראב"ד פי' דגם ר"י לא התיר רק לכשיתפשר, ובאמת כפי שהכרעתי לעיל דלהסוברים דפסול שאיבה הוא מן התורה גם בשלג פסול כולו שאוב וא"כ ע"כ מה שלא גזרו עליו על שלשה לוגים אין לזה פתרי

כ"א ע"פ דברי הראב"ד הנ"ל דמפני שאסור לעשות ממנו מקוה שלמה אף בבלתי שאוב לכן לא גזרו עליו במיעוט שאוב כנ"ל באות א', וא"כ מוכרח לומר דשלג אסור לעשות ממנו מקוה שלמה אף בלתי שאוב, וגם אם פסול שאיבה הוא דרבנן אם נניח לומר דגזרו בשלג לעשות מקוה מכולו שאוב ע"כ יוכרח ג"כ לומר דגם בלתי שאוב אסור לעשות ממנו מקוה לכתחלה דאל"כ למה לא גזרו עליו גם על מקצתו שאוב, ולפמש"ל גם הרא"ש שהתיר בכולו שאוב איירי בנמוח והיה למים ולית ביה פסול שאיבה מפני דבעודנו שלג אין לטבול בו כלל וכעצים ואבנים דמי רק שמצטרף להשלים, ולדעתי אין לחלק בזה לומר דשלג בלתי שאוב כשר למקוה שלמה ובשאוב אסור א"א לומר כן ואם נתיר בשלג בלתי שאוב יוכרת להתיר אף בשלג כולו שאוב דאם כולו שאוב פוסל גם בשלשה לוגים יש לפסול, וכבר אמרתי שלא יהלם זה לדעת הסוברים דכולו שאוב פסול מן התורה במים, ואף לדעת הסוברים דפסול שאיבה הוא דרבנן שיתכן לומר כן מ"מ פשט המשנה שאמרה מעלין ולא פוסלין מוכח שדוקא במקצתו שאוב התירו ולא בכולו שאוב מדלא השמיענו:

רבותא יותר דמותר לעשות מהן מקוה שלמה בשאוב מוכח ודאי דכולו שאוב פסול מיהת אם מן התורה או מדרבנן ויוכח לפ"ז דגם בלתי שאוב אסור לעשות ממנו מקוה שלמה, וגם הרי הטור עצמו הוציא מכלל זה טיט הנרוק דאין לעשות ממנו מקוה שלמה והרי המשנה כללן יחד ואיך נוכל לחלק ביניהם. איברא דמ"ש הב"י בטעמו של הטור דע"כ טיט הנרוק אין לעשות ממנו מקוה לכתחלה מדברי הש"ס דסוכה י"ט ע"ב שאמרו והטובל בו לא עלתה לו טבילה דמבואר שאין לעשות ממנו מקוה שלמה הנה זהו לפירש"י שם והרי רש"י כתב שם להדיא דגם שלג וכל השנויין כאן במשנתנו אין לעשות מהן מקוה לכתחלה א"כ אין לחלק ביניהן, אבל להתוס' והרא"ש שם שפירשו דברי הש"ס שם דהטובל בטיט אף היכא שמצטרף להשלים לא עלתה לו טבילה בטיט א"כ אין מדברי הש"ס שום הכרע, אבל כך נוכל לומר דע"כ טיט הנרוק אין לעשות ממנו מקוה שלמה בלתי מים דהרי א"א להטביל בו דאין מטבילין בטיט כ"א היכא שמים צפין ע"ג כמבואר לעיל ספ"ב, וע"כ אם נתיר בטיט הנרוק אין להתיר בו רק ברובו טיט הנרוק ומיעוטו מים אבל בכולו טיט א"א, ולזה הכריע הטור דמאחר דע"כ כולו טיט א"א לעשות וחלוק הוא משלג ואינך להרא"ש לכן סובר הטור דגם רובו טיט א"א להתיר כ"א מיעוטו טיט ולא התיר הרא"ש כ"א בשלג וכפור כו', או אפשר דגם הטור לא הוציא טיט הנרוק לפסול רק בכולו טיט מפני דא"א להטביל בו אבל ברובו טיט מותר בחמת, ובזה א"ש להשוות דברי הרא"ש עם דברי הטור דהרי הרא"ש כלל כולן להתיר

במקוה שלמה בשאובים ואיך הוציא הטור טיט הנרוק, ולפמ"ש א"ש דהרא"ש כוונתו על רובו טיט והטור הוציא לאסור בכולו טיט שזה מוכרת ודאי בדברי הש"ס דסוכה הנ"ל וספ"ב דמכלתין. עכ"פ הרי זכינו לדין דטיט הנרוק לעשות מהן מקוה שלמה א"א והמשנה כללן יחד מוכת דגם שלג אין להתיר בכולו, וא"כ אף ברובו אסור דרובו ככולו ולא הותר כ"א להשלים השיעור וכן מוכת בתוס' סוכה שם שלא השיגו על רש"י במה שאמר דכל השנויין במשנה אין לעשות מהן מקוה שלמה רק שכתבו שפי' לא נהלם שם בש"ס ופירשו דברי הש"ס דאף במיעוטו טיט אין להטביל בטיט יע"ש אבל מודים הם דאם רובו טיט וכן בשלג ברובו או כולו שלג אין להתיר כדברי רש"י הנ"ל, וכ"נ באמת מדברי הרמב"ם בפ"ז ה"נ שכתב המשנה כצורתה דמעלין ולא פוסלין השלג כו' שדוקא משלמת, וסיים שם אפי' הביא מ' סאה שלג בתחלה והניחו בעוקא וריסקו שם ה"ז מקוה שלמה וכשר, והך וריסקו היינו שעשאן מים כדברי הש"ך שם בס"ק ע"א וסובר כהראב"ד דאף ר' ישמעאל לא התיר כ"א היכא שעשאן מים רק שהראב"ד פסק כת"ק לאסור אף כשעשאן מים והרמב"ם פסק כר"י] דאם היה כונת הרמב"ם בהך וריסקו היינו שמיעך חללו שלא להיות תפוח הו"ל לכתוב כן אף היכא שמשלים מ"ס דפשיטא הוא דאם כולו מ"ס בעינן למעך תפוח שלו ע"כ גם אם סאה אחת ממנו משלמת השיעור של מ"ס בעינן למעך חללו וכמ"ש הראב"ד והרא"ש שם, והדעת נותנת כן דאם התפוח שלו אינו משלים השיעור א"כ גם בסאה אחת לא תשלים בזה שיעור מ"ס ומדהתנה כן על היכא שעשה ממנו מקוה שלמה מוכת לומר דהך וריסקו היינו לומר שפשרו ונמס והיה למים אבל למעך חללו ותפוח שלו גם בסאה אתת בעינן, ואמנם שהמג"א בסימן ק"ס סקט"ז צדד לפרש דברי הרמב"ם דלא כהש"ך, לדעתי ברור שצדקו דברי הש"ך בזה כמ"ש וא"כ הרי רבו הפוסקים לאסור בכולו שלג אף בלתי שאוב הרי המה רש"י ותוס' בסוכה י"ט והרמב"ם והראב"ד וכ"ד האשכול בסי' נ"ה, ולפמ"ש ע"כ כל הסוברים דפסול שאיבה הוא מן התורה מוכרחים לומר כן ולפמש"ל נראה דגם הרא"ש לא התיר רק בנמס והיה למים וכ"ד הש"ך וא"כ פשיטא שאין לסמוך כלל להקל בזה בטבילת נדה דבעינן מ"ס מה"ת, וכדעת הרר"א והר"ר שמתה במרדכי שם, וגם שכן הדעת נותנת דאם התורה גזרה מים שכל גופו עולה בהן היינו מ"ס איך יתכן להתיר כן בשלג והרי שלג כל שטחי חלקיה מפוזרים המה והשלג שרחוק מגוף האדם אינו שייך כלל לטבילת גוף האדם ובמה יצטרף יחד שנחשוב כל גוף האדם עולה במ"ס אחרי שחלקיו מפוזרים איך יצטרפו יחד, והרי מבואר ברמב"ם פ"א מה' ט"א הכ"ב דשלג שחשב עליו למשקין שמקבל טומאה דאם נטמא מקצתו לא נטמא כולו והוא מדברי הש"ס דנדה י"ז ע"א הרי

ע"כ כל חלקיו מפוזרים ואינן מצורפין יחד דאלו במים מחוברים יחד לטומאה משא"כ בשלג וא"כ איך יצטרפו יתד לשיעור מ"ס, אך בש"ס שם מבואר דאם טיהר אח"כ השלג בהשקה למי מקוה ונטהר מקצתו נטהר כולו וכתב רש"י שלא נגעו המים אלא בפי הכלי אפ"ה נטהר כולו וכן הוא ברמב"ם פ"ב מהלכות ט"א הכ"ג הרי להיפך חזינן בו צירוף לטהרה, ובר"ש פ"ג דטהרות מ"ב הקשה מפני מה חלוק טומאה מטהרה ותירץ מפני דשלג מעלה את המקוה לכן נצטרף לטהרה. וא"כ אין מזה ראיה להכשירו כולו למקוה ודוק:

ד אכן מה שפירשו הרמב"ם והראב"ד דמה שהתיר ר' ישמעאל לעשות מקוה לכתחלה היינו לכשיתפשר השלג ויהא למים [והרמב"ם פסק כותיה אבל הראב"ד דעתו לאסור בזה מפני שלדעתו ת"ק אוסר בזה כמשי"ת] לא אוכל להבין לה דע"כ מה שר"י היה דן לומר דשלג אינו מעלה היינו בשלג בלתי מופשר דאם נפשר והיה למים למה לא יעלה לשיעור מ"ס. ואין לומר דר"י היה אוסר מפני שהובא שאוב מתחלה לתוך המקוה דא"כ הו"ל למימר דר"י היה דן לפסול ע"י השלג מפני שהיה שאוב וע"כ דר"י לא היה אומר רק דשלג בלתי מופשר לא יצטרף לשיעור מ"ס וא"כ כשחזר בו והורה לעשות ממנו מקוה לכתחלה ע"כ הוא ג"כ בלתי מופשר דאם ע"י הפשרה איזו חזרה יש כאן, וגם מתחלה היה מורה בה להיתר, ומדברי הראב"ד דלת"ק דמתניתין פסול שלג אחר שהופשר אף אם לא היה שאוב מפני דמתחלה ניתן בהמקוה בלתי מופשר שוב לא יתכשר אח"כ וכ"נ מדברי האשכול סי' נ"ה, ולפ"ז יתכן לומר דר"י היה אוסר מתחלה אף שלג מופשר גם להשלים לשיעור מ"ס מפני דבתחלת הבאתו לא היה מים, אבל דעת זו נפלאת ממני דמה גריעותא יש בשלג אם לא הובא שאוב רק שהיה שלג בלתי נימס לומר דאם אח"כ נמס והיה למים לא יוכשרו מים אלו למי מקוה וא"כ גם שלג שהיה מונח מאליו בחפירה עמוקה ונמס למים לא יוכשרו מימיו דמה לי הובא בלתי חשש שאוב או היה מונח מאליו שם בחפירה וזה דבר שאין הדעת סובלת שאין לזה טעם כלל ועיקר, וגם אם היה כל השלג שאוב ואח"כ נמס למים לפ"ד הראב"ד דלא גזרו בשלג משום שאיבה למה יופסל אחר כך כשהיה למים, ואין לומר דכולו שאוב פסול גם בשלג דהרי ע"כ גם אם כולו שאוב במים פסול מן התורה אפ"ה בשלג לא שייך זה שהרי לדעתו שלג כולו פסול למקוה מן התורה ואין בו פסול שאוב [וכמש"ל באות ב' דלדעת הש"ך הרא"ש הכשיר בכולו שאוב אם נמס אח"כ למים], וא"כ כשנמס אחר כך למים איזה פסול יש בו דעל מיעוטו שאוב לא גזרו ורובו או כולו שלג פסול לדעתו גם בלחי שאוב והרי השלג כעצים ואבנים המונחים שם. ועוד שבתוספתא שהביאה בב"י ופסק כן בש"ע סי' ל"א

דגם מקוה מים שאובים שהגלידו והיה לקרח ואחר כך נתפשרו חזרו להכשר אף שהיו פסולים מתחלה ומכ"ש שלג שאוב שלא היה מים מתחלה למה יופסל כשהיה למים, וגם אם הראב"ד לא יודה לדינו של הש"ע ויפרש דהתוספתא לא הכשירה רק להשלימה למי מקוה כשחזר ונתפשר [עיין ב"י שיש לפרש כן בתוספתא] מ"מ בשלג בלתי שאוב כשנמס למים אין סברא כלל לפסול לת"ק. וגם ר"י כשהיה דן מתחלה:

לאסור לא אמר רק על שלג בלתי מופשר וא"כ בחזרתן להיתר ע"כ התיר אף בשלג בלתי מופשר, וכבר אמרתי שלדעתי היה נראה לומר יותר דר"י התיר אף בשלג בלתי מופשר ולדידיה באמת יפסול השלג בשלשה לוגים שאובים דכיון שמותר לעשות ממנו מקוה שלמה שוב דינו כמים לגמרי אף להסוברים דפסול שאיבה הוא דרבנן מ"מ כיון שדינו כמים גזרו עליו כמו על המים, וא"כ לת"ק ולר"ע דמתני' דשלג לא הוכשר למקוה שלמה לכן לא גזרו עליו משום שאיבה לפסול בשלשה לוגים כמש"ל באות א', ולר"י דהוכשר למקוה שלמה יפסול באמת בשלשה לוגים, ויסתייע דבר זה ממה שסמכו במשנתנו לדברי ר"י דברי ר' יוחנן בן נורי שאמר אבן הברד דינו כמים והיינו ג"כ שכשר למקוה שלמה ויפסול בג' לוגים שאובים, אבל רבותינו ז"ל לא פירשו כן, ומתוך הדחק נראה לפרש בדעת הרמב"ם ז"ל דר"י היה סובר מתחלה דשלג דינו כמי פירות דאינו מעלה ולא פוסל אבל לאו לגמרי כמי פירות דמי פירות גם בלתי שאוב לא ישלימו לשיעור מ"ס ובשלג היה משלים בלתי שאוב רק בשאוב היה אומר דאינו פוסל ואינו מעלה, וגם אפשר לומר דר"י שאמר דאינו מעלה היינו בפחות משלשה לוגים שדינו כמים שאובים דאף פחות משלשה לוגים לא ישלימו וממילא בשלשה לוגים שאובים יפסול ולכן אף כשנמס אח"כ לא יעלה מפני דמתחלתו היה שאוב ואחר כך חזר בו והורה להיתר בכולו שאוב כשנמס אח"כ והיה למים ולכן גם י"ט סאה ממנו שאובים ישלימו לשיעור מ"ס אף כשלא נתפשרו וקיי"ל כוותי'. סוף דבר אין לנו פי' מספיק בדברי משנתנו מדברי רבותינו ז"ל שפי' הש"ע שהכשיר בכולו שלג שאוב לא יעלה בשום פנים להסוברים דכולו שאוב פסול מן התורה, וגם פירוש הרמב"ם ז"ל דר"י התיר לכשיתפשר הוא דחוק למאד, אכן להסוברים דכולו שאוב פסול מדרבנן יתכן לפרש דברי המשנה כפשטה להכשיר כולו שאוב בשלג בלתי מופשר, או כמ"ש דלר"י יפסול שלג בשלשה לוגים שאובים ולא קיי"ל כוותיה. והיותר קשה אצלי שאין הדעת סובלת דשלג בלתי מים כלל יצטרף יחד לשיעור מ"ס אחר שכל חלקיו מפוזרים המה וכשנטמא מקצתו לא נטמא כולו כמש"ל באות ג', אשר ע"כ להלכה לעשות מקוה שלמה משלג בלתי שאוב לטבילת נדה ודאי אין להתיר כלל, ואם נמס והיה למים יש להכשיר אף אם מתחלה היה כולו

שאוב. וזה דוקא כששאבן לעשות מהן מקוה אבל אם בעת ששאבן תשבן למשקה מים בתלושין נטמאו ולא יטהרו אחר כך בהפשרתן ופסולים למקוה, ולהשלים לשיעור מ"ס ודאי משלים אף בלתי מופשר ואף י"ט סאים שאובים משלימים רק למעך חללו, וכתב האשכול בסי' נ"ה דבעינן למעכו ולכתתו דכשימס לא יחסר שיעורו וכ"כ הרא"ש בה"מ סי' י"ח וכ"כ הש"ך בס"ק ע"ב. אך לכאורה זה רחוק מן המושכל דשלג כל כמה שתמעכו אפ"ה אם ימס ויהיה למים יחסר שיעורו. והראב"ד כתב דבעינן למעכו שיהא ככפור וכברד וזה נכון, ואם הביא מ"ס שלג אף בלתי שאוב לתוך הבור אין תקנה להטיל עליהם רותחין שאובים דכיון דהשלג לא נחשב כמים הרי הרותחין יקדמו ויפסל ע"י שאיבה וכ"כ בפ"ת בשם תולדות יצחק ועיין לקמן מ"ג פ"ב אות ה'. אך יש תקנה להטיל שם אבנים מלובנות או עששיות של ברזל מלובנות עד שימס רוב שיעור מ"ס ויהיה למים ואז השלג הבלתי מופשר יצטרף להשלים שיעור מ"ס ויוכל להטיל אח"כ רותחים שאובים. ולענין נט"י בכרי של שלג בלתי מופשר כבר הורה ד"ז רבינו הגאון מלאדי נ"ע בא"ח סי' ק"ס להתיר בשעת הדחק אבל שומר נפשו ירחק מזה:

ה ודע עוד דהרמ"א שהחמיר בשלג בלתי מופשר שאין לעשות ממנו מקוה לכתחלה אף שלא היה שאוב ואפ"ה בסעיף ל"ב שכתב הש"ע דכל דבר שתחלת ברייתו מן המים מותר להטביל בו [והזכרתי זה לעיל פ"ו] הודה לו הרמ"א ג"ז לדעתי רחוק מן הסברא דאם בשלג אסור לטבול בו אף שהוא עצמו מים וגם ימס על ידי חום ויהיה למים איך נתיר לטבול ביבחושין שברייתן מן המים בלתי מים כלל ואיך יצטרפו יחד לשיעור מ' סאה, ובאמת מהך דמטבילין בעינו של דג וביבחושין הנזכר בזבחים כ"ב כפשוטה דמותר להטביל בהם בלתי מים יהיה ראיה גדולה למתירים לטבול בשלג בלתי מופשר. אבל כבר שדיתי נרגא בהך דמטבילין ביבחושים דאפשר דגם בזה לא התירו רק לצרפן למים ולא להטביל בהן לחוד, וכפי הכרעת הרמ"א להחמיר בשלג בלתי מופשר ולפמש"ל שדינא הוא ולא חומרא בעלמא נראה ודאי שיש לאסור להטביל במקוה שנעשית כולה מיבחושים של מים ואף לצרפן לשיעור מ"ס מסופק אני מדלא נחשבו במשנתנו בכללי דמשנתנו דמעלים ולא פוסלים וכמש"ל בזה בפ"ו רק אם יש שם מ"ס מים ונמצאו בצד המקוה יבחושין של מים מותר להטביל בהן ולא חשבינן להו כטיט אבל לצרפן למ"ס אין לנו ומכ"ש לעשות מהן מקוה שלמה אין להתיר כלל:

ו ודינו של הש"ע בסעיף ל"א דמקוה שאוב שהגליד ונימוח נכשרו כל המים כמ"ש הש"ך בס"ק ע"ד והוא מתוספתא דטהרות פ"ב המובאה בר"ש בטהרות פ"ג מ"ב ובתשובות הרא"ש כלל ל"ב סס"ב הובא בב"י צע"ג למעשה, דהרי להראב"ד שכתבתי לעיל שסובר

דלת"ק דמתניתין שלג כולו שאוב אף לכשיתפשר אח"כ פסול למקוה א"כ מכ"ש שיפסול כשהיה מים שאובים ואח"כ הוגלדו ונעשה קרח ונתפשרו אח"כ למים כמש"ל שדין קרח ושלג אחד הוא כמבואר במשנה, וגם להרמב"ם שמכשיר בשלג שאוב שנפשר אח"כ והיה למים נראה דלא יכשיר אם נפסלו מפני שאובים כשהיה מים גמורים דכאן שלא היה מעולם שם שאוב על מים אלו דשלג לא נפסל בשאיבה רק שלא הוכשר לעשות ממנו מקוה לדעתו [אף בלתי שאוב] שפיר אמרינן דכשחזר אח"כ למים הרי הוכשר דלא היה עליו שם פסול מעולם אבל מים שנפסלו מפני שאיבה ואח"כ הגלידו במה יפקע שם שאוב מהן ואם היה הרמב"ם סובר להכשיר בזה הו"ל להשמיענו רבותא יותר דאף בנפסלו כשהיו מים יחזרו לכשרותן אח"כ ומוכח דבזה מודה להראב"ד לפסול מפני שנקרא עליהם שם פסול, וגם לפמש"ל דעיקר חשש שאובים הוא מפני מים טמאים הרי מבואר בתוספתא שם דמים טמאים שהגלידו וחזרו ונתפשרו חזרו לטומאתן, ע"כ נראה דגם התוספתא לא הכשירה כ"א לצרפן למ"ס והיינו דהתוספתא אומרת דאם הגלידו הרי אז לא פסל בהן שאיבה ומותר לצרף אותן למקוה אף כשהן מוגלדים ושאובים כדברי משנתנו, ולכן גם שהיה מתחלה שאובים שוב כשהוגלדו דינן כמים גלודים ושאובים דמצרפין אותן לשיעור מקוה ואף כשנתפשרו אח"כ לא נגרע ערכן ודינן מכמו שהיו גלודים. והטעם יש לומר דהוו כשאובים שהומשכו שביארתי בפרקים הקודמים דאף שלא נפקע טומאתן מ"מ בהשלמת שיעור מ"ס נעשו מקוה כשרה ונטהרו גם הטמאים. וכן יש לומר גם במים שנגלדו אם היה שם רוב כשרים אף שהגלודים לא נטהרו מ"מ בהשלמת שיעור מ"ס יש כאן מקוה כשרה ונטהרו כולם. אך יש להצדיק דברי הש"ע ע"פ מה שנת"ל דהעיקר כדעת הרמב"ם ושלג וכפור וגליד ששאבן בעת גלדן והניחן במקוה כיון שלא היו ראוים למקוה שוב כשנתפשרו פנים חדשות באו לכאן וכשרים למקוה כן נימא דגם אלו שהיו שאובים אחר כך בקרישתן וגלדן פקע שם שאובים מנייהו דאינן פוסלים בג' לוגים כמים לכן גם כשנפשרו אח"כ הוו דינן כשאבן בגלדן דכשיתפשרו אחר כך כשרים למקוה, דאם נימא דשאובים כולן בגלדן ונתפשרו פסולים למקוה א"כ היה לחז"ל לגזור דגם ג' לוגים מהם יפסלו את המקוה, דמה שלא גזרו בשלג בג' לוגים הוא מפני דכולו שלג לית ביה חשש שאיבה דבלתי מופשר פסול ולכשיתפשר פנים חדשות באו לכאן ומעתה אם שאובים שהוגלדו יופסלו לכשיתפשרו לעשות:

מקוה שלמה היה לנו לגזור גם בשלשה לוגים, ולומר דבאמת שאובים שהוגלדו פוסל בג' לוגים הרי מבואר בתוספתא דמצטרפין כו', ועכ"ז אין זה הכרע דנוכל לומר דכיון שבעת גלדן פסולים לעשות מהן מקוה שלמה לכן לא גזרו עליהן בשלשה לוגים אף

בשאובים שהוגלדו ולכשיתפשרו דינן כבעת גלדן דמצטרפים ופסולים למקוה שלמה, וגם אם כוונת התוספתא להכשיר למקוה שלמה כפי' הרא"ש ז"ל נראה דהיינו דוקא אם המים לא נטמאו ופסול שאיבה דרבנן שבו לכשרותן בנפשרו אבל בהיו טמאים מאחר דשבו לטומאתן הרי במים טמאים אין טבילה מן התורה כמ"ש כ"פ וא"כ אנן השתא שכולנו טמאים א"א להתיר בשאובים שגלדו ונפשרו לעשות מהן מקוה שלמה, אם לא שנאמר דמה שאמרו בתוספתא דשבו לטומאתן היינו באם היו בכלים דאז מקבלים טומאה להבא גם אם לא נטמאו מקודם לכן חזרו לטומאתן אבל בהובאו בבור הרי אם לא נטמאו מקודם אין להם טומאה להבא מן התורה כמש"ל בפ"א דאף שאובים שנתחברו לקרקע אין להם טומאה מן התורה ביש בהן רביעית ואלו שהובאו בגלדן אפשר שלא גזרו עליהם גם טומאה דרבנן להבא ולכן לא שבו לטומאתן הקודמת ג"כ, אבל לא ידענא מקור לזה דמדברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות ט"א נראה דכל המשקין שנקרשו ונפשרו חזרו לטומאתן, ולחלק דמים מחוברים לקרקע יש להן דין אחר אין לנו יסוד ברור לכן נראה דבזה"ז אין להורות היתר בכולו שאוב שהוגלד והופשר, וגם כי יש לומר דהדעת נותנת דשאוב שהוגלד והופשר דינו כשאובים שהומשכו וכמ"ש הסמ"ג הובא בב"י, והתוספתא דמכשרה אפשר דסובר האי תנא דגם שאובה שהמשיכוה כולה כשרה ולדידן דפסול הומשכה כולה גם בזה יש לפסול ולכן אין לעשות מעשה בזה, רק במקוה שנפסלה ע"י שאיבה בשלשה לוגים או במיעוט שאובים בי"ט סאים ונקרשו המים עד שלא נשאר בהן ג' לוגים יש להורות שכשיופשרו תתכשר וכן בשאובים שהוגלדו והובאו למקוה חסרה ישלימו למ"ס אף בהפשרתן אח"כ. כך נראה לדעתי:

מ"ב אלו פוסלים ולא מעלים כו'. היינו שדינם כמים ממש ובמים החמירו דאף היכא שאין בהם ג' לוגים ואינן פוסלים את המקוה אפ"ה אינן מצטרפים להשלים השיעור של מ"ס, וחומר החמירו בהם שלא יבאו לטבול בשאובים, אבל מן התורה ודאי מעלים ומצטרפים למ"ס אם היה שם כ"א סאה כשרים גם למאן דסובר שאיבה פסול מן התורה אפ"ה ברוב כשרים לכ"ע מצטרפים השאובים להשלים השיעור, רק מדרבנן החמירו שאינן מצטרפים אף היכא דאינן פוסלים וזה פשוט ופעמים מעלים ג"כ במקוה שלמה שנתן סאה ונטל סאה, ויתבאר זה לפנינו בעז"ה:

והא דחשב כאן מי שלקות הביא הר"ש בשם הירושלמי להקשות ממתניתין דספ"י דתרומות דמי שלקות אסירי לזרים, ומסקנת הירושלמי דאף שנותן טעם במים מ"מ נחשבו כמים לפסול את המקוה. אבל ביותר יש להקשות על מתניתין מדברי הש"ס דברכות ל"ט ע"א דמי שלקות מברכינן בפה"א כדין שלקות עצמן ואם ברכתן בפה"ע

מברכין בפה"ע שזה בודאי אינו עבור טעם לחוד דאטו ביצה שנתבשלה בתבלין מברכינן עליה כברכת התבלין מפני שלענין תרומה נאסרה הביצה כמבואר בפ"י דתרומות וע"כ מיא דשלקות נחשבו כעיקר השלקות וכמי פירות נחשבו ואפ"ה לענין מקוה פוסלי' את המקוה. ובאמת בדין מיא דשלקות נדחקו הפוסקים בזה בא"ח סי' ר"ה מפני מה נחשבו כפרי עצמה, והמג"א הביא שם בשם המרדכי שדין מיא דשלקות לא נאמר כ"א היכא שעשויין לטיבול, ונראה שהמרדכי נמשך אחר ד"ר מנא המובא כאן בר"ש שחילק כאן בקשין וכאן ברכים שפירושו נראה דאם המי שלקות הם עבים וקשים ונעשו כמין אוכל אז נחשבים כמי פירות אבל אם הם רכים וצלולים נחשבים כמים. וזה שסיים שם כאן באוכל כאן במשקה והיינו שאם נעשו כמין אוכל אז נחשבו כמי פירות [ודברי הר"ש נוטים לפי' זה], ואף שודאי לענין תרומה נראה עיקר כתירוצו של ר' יוסי בירושלמי דלענין תרומה כל היכא שנותן טעם אוסר משא"כ הכא נחשבו כמים לענין מקוה, מ"מ יתכן דר' יוסי אינו חולק על ר' מנא בגוף הדין דקשים וסובר כר' מנא דאם הם קשים ועבים גם לענין מקוה אינן פוסלים רק ברכים חלק עליו לומר דלענין תרומה נאסרו גם ברכים אבל בקשים יודה דנחשבו למי פירות גם לענין מקוה, וזו היא סברתו של המרדכי דגם לענין ברכה מה דמתשבינן מי שלקות כדין הפירות עצמן היינו דוקא בעבים וקשים שעומדים לטבל שאז גם לענין מקוה נחשבו כמי פירות לסברת הירושלמי אבל ברכים וצלולים אף שאסורים לענין תרומה מ"מ מדלענין מקוה נחשבו כמים גם לענין ברכה נחשבו כמים עד שיהיו עבים וקשים אז ברכתן כפרי עצמה וגם לענין מקוה נחשבו כמי פירות, ובאמת שדברי המרדכי נכונים מאד אם היו הפוסקים מודים לדבריו. אבל הרמב"ם פ"ח מהלכות ברכות וכן התוס' והרא"ש שם והטוש"ע בסי' ר"ה סתמו דבריהם דכל מי שלקות ברכתן כדין השלקות אף ברכים וצלולים, ועכ"ז יש לדחות דברכה שאני מפני דהמים בטלים לגבי עיקר הפרי, בין לדעת הרמב"ם שם שהבינו האחרונים מדעתו מפני דעיקר נטיעתן היה על דעת לבשלן לכן נחשבו המים כהפרי ובין לדעת הרא"ש שם מפני שמבשלן ואוכלן עם הפרי עצמה ולכן בעילי המים לגבי הפרי אבל כ"ע מודו שם דאם מבשל הפרי כדי לשתות מימי הבישול ברכתן שנ"ב כמ"ש רבינו נ"ע בסי' ר"ב, וא"כ התם שאני שעיקר הטעם הוא דבטילי המים לגבי הפרי אבל לענין מקוה נחשבו כמים, אך הא קשה דתמר אמרו כאן דמשהחמיץ אינו פוסל את המקוה ואילו לגבי ברכה פסקו כולם בא"ח סי' ר"ד דאף משהחמיץ דינו כמים וברכתן שנ"ב רק היכא דרמי תלתא ואתא ארבעא אז דוקא ברכתו בפה"ג, ואם כן קשה איך נתהפכו הדברים דמי שלקות שברכתן כברכת הפירות ואפ"ה לענין מקוה נחשבו כמים ואילו תמד משהחמיץ

אף דלענין ברכה נחשב כמים וברכתו שנ"ב לענין מקוה דינו כמי פירות, וגם הפוסקים כולם פסקו סתמא לענין מקוה כדברי משנתנו כמ"ש הרמב"ם פ"ז מה"מ ובש"ע סי' ר"א סעיף כ"ד:

ב והנה דברי משנתנו לחלק בין החמיץ ללא החמיץ איתא ג"כ במעשר שני פ"א לענין קיחה בכסף מעשר והוכפלו הדברים בחולין סוף פ"ק דכ"ה שכללן יחד דעד שלא החמיץ אינו נקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה ומשהחמיץ כו' ואוקמוה בש"ס דידן בחולין כר"י דס"ל גבי מעשרות דאם נתן כדי מדתו חייב כמבואר במעשרות פ"ה, ושפלוגתת ר"י ורבנן הוא בשהחמיץ דוקא הכי אוקמוה ר"נ וריב"ח, אבל ר"א סובר דפלוגתתן כשלא החמיץ אבל בהחמיץ מודו רבנן לר"י ומשנתנו אסיא ככ"ע, והביאה הר"ש וכתב ע"ז וצריך לדקדק שלא תקשה מסקנת הירושלמי כו' כוונתו דבהירושלמי דלעיל גבי מח שלקות אמרו דאין לדמות תרומה לדין מקוה דגבי תרומה כל היכא שנתן טעם אוסרת משא"כ לגבי מקוה אכתי מיא הוא, ואיך דימו הכא לומר דתמר שהחמיץ דחייבו ר"י במעשר לומר דמפני זה מיקרי מי פירות לענין מקוה ומה ענין חיוב מעשר לגבי מקוה, אבל גם בירושלמי דמעשרות וכן במעשר שני אוקמוה למתני' דמעשר שני וכן משנה דחולין כר"י דמעשרות ואמרו שם בשם ריב"ת [ואיכא מאן דאמר שם בשם ר"א] דפלוגתתן כשהחמיץ וכדברי הש"ס דידן, וקושית הר"ש נראה לדעתי לומר דאין דין מי שלקות שוה לדין התמד דשלקות גוף התרומה הוא שהוא הירק עצמו שנתחייב בתרומה ולכן גם טעמו אוסר אף דמיא הוא לדין מקוה משא"כ תמר שנתן המים על החרצנים וזגים או ע"ג השמרים [עיין תוס' חולין כ"ה ע"ב:

ד"ה התמד כו'] שזה פסולת הפרי ואינו גוף הפרי עצמה שנתחייב בתרומה רק פסולת הפרי הוא והרי פסולת הפרי לא נתקדשו בתרומה אפי' בתרומה עצמה ומכ"ש גבי טבל דאיירינן בה במסכת מעשרות כמבואר בתרומות פי"א מ"ה דגרעיני תרומה וכן המורסן וסובין של תרומה מותר לכתחלה לזרים ומכ"ש גבי טבל אין עליהם איסור טבל ולכן גם החרצנים חגים או השמרים שאינן רק פסולת הפרי מה שחייבן ר"י במעשרות לא יתכן לומר שזה עבור שנתנו הטעם במים דטעמן אינו אוסר דהן עצמן אין עליהם חיוב טבל או תרומה וכ"ש טעמן, וע"כ מה דחייבן ר"י לאו עבור טעמן הוא רק דסובר דמי פירות ממש מיקרו ולכן דימו זה בש"ס וכן בירושלמי לדין המקוה והיינו דע"כ ר"י דחייבן במעשרות סובר דמי פירות ממש הם ולכן גם לענין מקוה נחשבו כמי פירות, ואינו דומה לדין מי השלקות דשם גוף הפרי עצמה הוא ולכן גם טעמה אוסר, ובזה יתיישב גם קושית התוס' בחולין שם ד"ה המתמד [וכן הקשו בב"ב צ"ו ע"א] איך פטרי רבנן ממעשרות והרי גם

טעמו של טבל אוסר ולמ"ש לק"מ דשאני הכא דפסולת הפרי הוא ולכן טעמן אינו אוסר דהפסולת אין עליהם קדושה כאמור. שוב מצאתי בדברי הרמב"ן בב"ב צ"ו שכתב כן להדיא דמפני שהן פסולת לכן נא חשבי להו רבנן לחייב טעמן במעשר וכתב שם עוד דאיירי בהפריש מהיין מעשר ותרומה ונפטרו גם השמרים מן הדין וגם ברמא תלתא ואתא ד' לא מחייבי רק במעשר לא בתרומה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות מעשר ה"ז יע"ש, אבל מה שהקשיתי קשה טובא דאם מי השלק דלגבי ברכה נחשבו כעיקר הפרי אפילו הכי חשבינן להו כמים לענין מקוה ואיך בתמד דלגבי ברכה נחשבו כמים מדוע הכא נחשבו כמי פירות, ובירושלמי דמעשרות אסיק שם בשם ר' יוסי דמשנתנו דחולין אתיא ככ"ע שכן אפילו מי מלח נקחין בכסף מעשר ואתיא לכאורה כדברי האומר בש"ס דידן בעירובין כ"ז דמי מלח נקחין בכסף מעשר או דאיירי בעירב בהן שמן וכ"כ הפני משה שם. אבל לא יכולתי להלום זה דא"כ מאי טעמא אינו פוסל את המקוה הכי מי מלח לא יפסלו את המקוה הרי מיא הוא, ואולי הירושלמי לא בא רק ליישב המשנה דמע"ש ככ"ע אבל הא דחולין דמשהחמיץ אינו פוסל את המקוה ע"כ אתיא כר"י כריש דברי הירושלמי דשם דלר"י מי פירות ממש נחשבו. ואכתי הענין מתמיה וקושיתי לא נתיישבה איך יתיישב האי פסקא עם הא דברכה:

ג ודברי הפוסקים בהא דתמר משהחמיץ ברכתו שנ"ב יצאו מדברי הש"ס דב"ב צ"ה צ"ו דפסקו שם כן הלכתא ורבא קאמר לה דאפי' ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא אכתי ברכתו שנ"ב עד דאתא ארבעא. ומוכח שם בש"ס דאתיא הסוגיא לפ"ד רבנן דפליגי על ר"י במעשרות שהרי הקשו שם בש"ס וביתר מכדי מדתו מי פליגי כו' משמע דהסוגיא אתיא כרבנן דר"י דהרי לזה היה מקשה דאם רבנן מודים לר"י ביתר מכדי מדתו היה ראוי לברך בפה"ג במצא תלתא ופלגא, וא"כ לר"י מברכינן בפה"ג אף במצא כדי מדתו כל היכא שהחמיץ וכ"כ התוס' בחולין ד"ה אי ר"י כו'. ואף להרשב"ם שכתב בב"ב דר"י לא אמר רק להחמיר לענין מעשר מחומרא בעלמא מ"מ מודה הרשב"ם דביתר מכדי מדתו אם היו רבנן מודים לר"י היה ראוי לברך בפה"ג. [וקושית התוס' בחולין על הרשב"ם יש ליישב דסוגיא דב"ב אזלא לפ"ד ר"א דאוקים לפלוגתייהו בלא החמיץ ואז בודאי לר"י אינו אלא חומרא בעלמא דהרי אין כאן שום שייכות ליין בלא החמיץ וגם לא מצא יותר מכדי עדתו א"כ מיא בעלמא הוא ולכן הקשו שם רק על יתר מכדי מדתו דאם רבנן מודים לר"י ע"כ חמרא הוא, אבל לר"נ ולריב"ח דאוקמי לפלוגתייהו כשהחמיץ סברת הש"ס בחולין דגם לר"י במצא כדי מדתו תמרא הוא], עכ"פ מובן מזה דסוגיא דב"ב סוברת להלכה דלא כר"י ואף ביתר מכדי מדתו לא מחייב עד דרמא תלתא ואתא ארבעא, ולפי

זה הני משניות דמעשר שני ודחולין ודמכלתין כולהו סתים להו תנא כר"י ויחידאה נינהו ולא קיי"ל כוותייהו מדלא מברכינן בפה"ג כן אינן נקחין בכסף מעשר ופוסל את המקוה דמיא נינהו, ומצינו כמה סתמי משניות דלית הלכתא כוותייהו דסתמינהו רבי אליבא דחד תנא, וא"כ משנתנו לאו הלכה היא, ואף לפמ"ש להרשב"ם דסוגיא דב"ב אזלא כר"א דפלוגתייהו בלא החמיץ ובהחמיץ מודים רבנן לר"י אפילו הכי פסקינן שם דאף בהחמיץ לא מברכינן בפה"ג עד דרמי תלתא ואתא ארבעא וע"כ הטעם דכמו דבלא החמיץ לר"י הוי חומרא בעלמא לחייב במעשר כן גם רבנן דמודו לר"י בהחמיץ ג"כ להחמיר הוא אבל אכחי לא מיקרי מ"פ, דהרי לא הקשו שם רק על יתר מכדי מדתו למה לא נכתב בפה"ג מפני דאז היה סברת הש"ס דאם מודים חכמים לר"י ע"כ חמרא הוא, אבל בהחמיץ ולא מצא יתר מכדי מדתו לכ"ע מיא הוא ולמסקנת הש"ס דרבנן פליגי על ר"י אף ביתר מכדי מדתו אף דמודים בהחמיץ מ"מ אינן מודים רק לחומרא בעלמא לא להשוותן למי פירות ממש, ולא עוד אלא דנוכל לומר דגם לר"א חכמים אינם מודים לר"י בהחמיץ. ומה שאמרו בש"ס ופליגא דר"א היינו דלר"נ וריב"ת ר"י לא מחייב רק בהחמיץ ולר"א מחייב ר"י אף בלא החמיץ אבל רבנן פליגי אף בהחמיץ כפשט הש"ס דב"ב הנ"ל רק רש"י ותוס' פירשו כן דלר"א מודים חכמים לר"י בהחמיץ. והמעיין היטב בש"ס יראה שאין לזה הכרע ונוכל לומר דסוגיא דב"ב אזלא כר"א ולר"א דחייב חומרא בעלמא הוא אבל רבנן אינם מודים בהחמיץ כ"א ביתר מכדי מדתו היה סברת הש"ס דמודים חכמים לר"י, (ובירושלמי אמרו להדיא בשם ר"א דחכמים פליגי אף בהחמיץ אף שמוכח שם דבלא החמיץ לא פליג ר"י מכל מקום אין להרחיק המחלוקת ונאמר דבזה מודו ש"ס דידן דחכמים פליגי אף בהחמיץ], באופן דבין אם נפרש דברי הש"ס דב"ב כהתוס' דסוגיא אזלא שם לרבנן דר"י אבל לר"י גם במצא כדי מדתו יין גמור הוא, ובין אם נפרש כהרשב"ם דשם אזלא אליבא דר"א ולר"י אינו אלא חומרא בעלמא מוכח גם כן דביחר מכדי מדתו אם חכמים היו מודים לר"י היה ראוי לברך בפה"ג, וא"כ אנן דפסקינן שם בב"ב דלעולם לאו חמרא הוא עד דרמי תלתא ואתא ארבעא. רבנן לא הודו לר"י לחייב במעשר אף בהחמיץ ולכן ברכתן שנ"ב ומשנתנו זאת יחידאה היא ואתיא כר"י ולא קיי"ל כוותיה. ואם כן כל הפוסקים כולם לכאורה זיכו שטרא לבי תרי, דבא"ח פסקו כחכמים דפליגי על ר"י וכאן סתמו כדברי המשנה דאתיא כיחידאה וכבר העירותי ע"ז בחידושי לחולין בעז"ה, וצריך לומר דהפוסקים סמכו עצמן על סתימת המשניות דמכלתין והחולין ודמע"ש לא לדחותם מהלכה ופסקו כאוקימתא דר"א דבהחמיץ מודים רבנן לר"י וכפ"ד הרשב"ם דלר"י חומרא הוא לענין מעשר ולא לענין ברכה וגם רבנן

דמודים לר"י בהחמיץ רק לענין מעשר ולא לענין ברכה ואפילו הכי לענין מקוה הקילו כשהחמיץ שנשתנה טעם המים שהחמיץ ומאחר דפסול שלשה לוגים דרבנן הוא הקילו בזה, וכן לענין כסף מעשר הקילו בזה שמשקה הוא וראוי לקנותו בכסף מעשר ואינו דומה למי שלקות דשם לא נשתנה טעם המים לגמרי רק שיש בהן הרגש מי שלקות ונרגש גם טעם הירק ולכן לענין ברכה ולענין תרומה דינן כירק ולענין מקוה כמים נחשבו דלא אזלינן בתר טעמא. מה שאין כן בתמד שנשתנה טעם המים לגמרי שהחמיץ לכן לענין מקוה הקילו בזה ולענין מעשר חומרא בעלמא הוא מפני שפסולת הם ולית בהן דין תרומה ומעשר כמש"ל וכן לענין ברכה לא נשתנה ברכתן שכח החמיצות הוא רק קיוהא בעלמא כמ"ש התוס', או נאמר דאף שהיה ראוי לשנות דין ברכתן כמו במי שלקות רק מפני שברכת בפה"ג ברכה מיוחדת היא:

מפני חשיבות היין וכל היכא שאין בהן חלק רביעית יין אף שהחמיץ מ"מ לית בהן חשיבות יין, ולקבוע עליהם ברכה בפה"ע לא רצו להפליגן בברכתן דכל הבא מגפן ברכת בפה"ג מברכינן עלייהו ואילו שאין להם חשיבות יין השאירו בהם ברכת מים, וזה נכון, ולענין מעשר חומרא הוא מפני שהם פסולת לא נתחייבו מן הדין במעשר. ומה שהקשו שם בב"ב וביתר מכדי מדתו לא פליגי היה סברת המקשן דביתר מכדי מדתו אם רבנן מודו לר"י גם ברכת בפה"ג מברכינן עלייהו ואסיק דרבנן פליגי אף ביתר ממדתו אם לא החמיצו אבל בהחמיצו מודים לר"י לחייב במעשר מפני חומרא בעלמא וברכתן שנ"ב ולענין מקוה הקילו מפני שנשתנה טעמן לגמרי, ונוכל לדחוק לומר כן גם לפ"ד התוס' דר"י מן הדין מחייבן במעשר וגם בברכה חשיב להו כיין אפ"ה מה דרבנן מודו לר"י בהחמיץ לאו מן הדין הוא רק להחמיר לחייבן במעשר ולא לענין ברכה דלית בהו חשיבות יין ואפ"ה לענין מקוה נחשבו כמי פירות, ועוד שהתוס' כתבו זה לאוקימתא דר"נ דבשהחמיץ מחלוקת, ובזה סברתם דלר"י גם ברכת יין ניתן להם אבל לר"א דאוקמה בלא החמיץ מחלוקת ודאי אין סברא לומר דלר"י ניתן להם ברכת יין אחרי שלא מצא יותר ממדתו וגם לא החמיץ איך יברך עליהם בפה"ג ומיא בעלמא הם, ולכן גם לרבנן בהחמיץ אין להם ברכת יין, עוד נוכל לומר דגם אם נימא דר"י מחייב מן הדין במעשר וכן לרבנן בהחמיץ אפ"ה לענין ברכה אין להם חשיבות יין לקבוע להן ברכה מיוחדת עד שיהא בהן חלק רביעי יין וברכת בפה"ע לא רצו לקבוע על יוצא מן הגפן והשאירו להם ברכת מים ולענין מקוה מעיקר הדין כמי פירות נחשבו כמו גבי מעשר משא"כ מי שלקות לענין ברכה חשבינן להו כירק ולענין מקוה חשבינן להו כמים דלא אזלינן בתר טעמא. זהו מה שנראה ליישב דברי הפוסקים בזה ועיין לקמן פסקא

ב' על משנה זו מ"ש שם בדברי התוס' דיבמות. אך להרמב"ם לא יעלה ישוב זה, שהרי איהו פסק בפ"ב מהלכות מעשר ה"ז דכל היכא דלא רמו תלתא ואתא ארבעה לא מחייבי במעשר ולא החמירו בו כלל וזה דלא כר"א שאמר שבהחמיץ מודו רבנן לר"י וא"כ מתני' יחידאה היא וכר"י אתיא, ונוכל לומר להרמב"ם דמה שאמר ר"א בלא החמיץ מחלוקת היינו דר"י מתייב אף בלא החמיץ ורבנן לא הודו לר"י אף בהחמיץ ולא נתחייבו במעשר מפני דפסולת הם ואפ"ה לענין מקוה כמשקה נחשב ולענין ברכה לית בהן חשיבות יין כמש"ל. ומה שאמרו בב"ב וביתר מכדי מדתו מי לא פליגי היינו לפי סברת המקשן דהיכא דמצא יתר מכדי מדתו ניתן להם ברכת יין אבל להתרצן לעולם לרבנן לית בהו ברכת יין עד דרמא תלתא ואתא ד' וגם במעשר לא נתחייבו רק לענין מקוה נחשבו כמשקה, ולפ"ז נוכל לומר דגם לאוקימתא דר"נ וריב"ת דכשהחמיץ מחלוקת ורבנן לא מחייבי במעשר אף כשהחמיץ אפילו הכי מתניתין אתיא ככ"ע ולענין מקוה נחשבו כמשקה. ומה שאמרו ומתניתין ר"י היא לא רצו להאריך בזה ואמרו דר"י היא. אבל לפי האמת אין לנו לדחות כמה סתמי משניות לומר דאתיין כיחידאה ודחוק קצת, ועיין לקמן באות ה' מה שכתבתי לדעת הרמב"ם ז"ל:

ד והנה הרא"ש בקיצור פירושיו למס' מעשר שני פי' שם דברי המשנה דאיירי ברמא תלתא ואתא ארבעא ואפ"ה כשלא החמיץ מיא בעלמא הוא עם תערובות יין ולכן אינן נקחים בכסף מעשר רק שכתב שם הרא"ש דאם לקחן כשלא החמיץ ואח"כ החמיצו נקנו למפרע ואחריו נמשך הרע"ב שם. ומובן הדבר אשר בודאי ראה הרא"ש דברי הש"ס דחולין וכן דברי הירושלמי דאוקמוה כיחידאה ור"י היא רק שרצה הרא"ש ליישב דברי המשנה אליבא דהלכתא ויאמרו הרא"ש והרע"ב שבש"ס חולין רצו להעמיד כפשט המשנה דאיירי בלא הותיר מכדי מדתו, אבל לפי הסוגיא דב"ב דקיי"ל כרבנן דר"י ואף בהחמיץ מברכינן שנ"ב, [וע"כ צריך לומר דגם לר"א דאומר דמודו רבנן בהחמיץ היינו לחומרא בעלמא גבי מעשר או שיאמרו דגם לר"א פליגי רבנן אף בהחמיץ וכמש"ל באות ג'] ע"כ צריך לומר ליישב דברי סתם משנתנו כרבנן דר"י ואיירי כאן ברמא תלתא ואתא ד', וזה שלא כדברי התוס' חולין ד"ה המתמד שכתבו דלא היה אפשר לבעלי הש"ס לאוקים המשנה באחא ד' דאם כן לכ"ע חייב אף בלא החמיץ, וכוונתם דלכ"ע הוי כמי פירות ממש אף בלא החמיץ גם לענין מעשר וכן לענין מקוה. ומ"ש לשון חייב אשגרת לישנא הוא לפי פשט הסוגיא דהכל תלוי בחיוב מעשר וכוונתם דלא יפסלו המקוה גם בלא החמיץ, אבל הרא"ש יאמר דבאמת היו יכולים לומר כן רק שרצו לאוקים המשנה כפשטה אבל להלכה נוקים אנן דברי המשניות ברמא תלתא ואתא ד'. ולפ"ז מה

שהעתיק הרא"ש בה"מ סי' י"ח דברי המשנה דידן להלכה סמך עצמו טל סוגיא דב"ב הנ"ל דשם מבואר דבעינן דוקא רמא תלתא ואתא ד'. ואף דשם לא חלקו בין החמיץ ללא החמיץ צריך לומר דברכה שאני דאף בלא החמיץ כיון שיש כאן חלק רביעי יין חמרא מזיגא מיקרי אבל לענין מעשר ומקוה בעינן החמיץ דוקא, דהרי גם לענין מי שלקות אף שברכתן בפה"ע אפ"ה לענין מקוה נחשבו כמים כמש"ל באות א' וכן יהיה הדין גם בתמד ברמא תלתא ואתא ד' ובלא החמיץ, וא"כ הטוש"ע שנמשכו אחר דברי הרא"ש והעתיקו בסתם דברי המשנה להלכה צע"ג דהרי הרא"ש אוקים לה ברמא תלתא ואתא ד', ואם גם הם סמכו עצמן עמ"ש בא"ח סי' ר"ד לא הו"ל לסתום רק לפרש, ובתוס' חולין ד"ה אי ר"י כו' כתבו בא"נ לפרש דמשנה דחולין איירי ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא ואפ"ה לא אתיא רק כר"י יע"ש, אבל דברי הרא"ש צע"ג דאם נפרש דברי משנתנו ברמא תלתא ואתא ד' ואפ"ה בלא החמיץ מיא הוא א"כ איך יבאו ע"ז סיום דברי המשנה דמכלתין במקואות שאמרה פוסלו בשלשה לוגים והרי אם נפל שם ג' לוגים מתמר הזה הרי יש שם חלק רביעי מיין והיין אינו מצטרף להשלים שיעור השלשה לוגים לפי מה דאנן קיי"ל לקמן במ"ה דג' לוגים חסר קורטוב שנפל לתוכו קורטוב חלב ומראיהן כמראה מים דלא פסלוהו ודלא כריב"נ דחלב אינו משלים השלשה לוגים אף אם הם כמראה מים וכן הדין בכל מי פירות אינן משלימים השלשה לוגים וכמ"ש הרמב"ם להדיא פ"ז מה"מ הי"א, וא"כ משנתנו לא תהלם לאוקמה ברמא תלתא ואתא ד' דאז אינו פוסל בג' לוגים, ועם זה יש ליישב קושית התוס' חולין שם ד"ה המתמד כו' שהקשו שם למה לא אוקמוה בש"ס למשנתנו דחולין כדברי הכל וברמא תלתא ואתא ד' ולמ"ש לא תהלם משנתנו לפרש כן דא"כ לא היה פוסל בג' לוגים, ואף שבתולין במשנה לא הוזכר ג' לוגים לא רצו לפרש כן מפני משנתנו דמקואות, אם לא דנוקים לה כריב"נ דאמר דבמראה מים מצטרפים המי פירות להשלים הג' לוגים וא"כ אכתי אתיא כיחידאה, ולהרא"ש צריך לומר דמה דקאמר פוסלו בג' לוגים לאו בג' לוגים תמד קאמר רק לפ"ת המים שיש שם בהתמד אם יש שם ג' לוגים מים לבד שיעור היין המעורב בם, ואין זה נייח בפשט דברי המשנה:

ה עוד צ"ע בדברי הפוסקים שהעתיקו בסתם ד' המשנה והרי בחולין כ"ו הקשו שם על מתניתין דלא החמיץ לא דלמא אי שבקיה הוי מחמיץ ואוקמה רבה בששייר ממנו בכוס ולא החמיץ ופירש"י שם דהקושיא היא גם על כסף מעשר מפני דרובא מחמיצין הם והתוס' שם ד"ה דלמא כו' פירשו דהקושיא היא על מי מקוה דמספק לא היה לו

לפסול את המקוה וא"כ למה סתמו הפוסקים בלא החמיץ דפוסל את המקוה והו"ל לבאר דאיירי בששייר ממנו בכוס כו' ואוקימתא דרבא שם שתירץ הא מני ריב"נ:
עצמו שם מ"מ ידעו בעלי הש"ס דר"י אמר דבריו גם על שאיבה דרבנן, וזו היא דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"מ, וכן דעת הראב"ד בבעה"נ (ולעיל בפ"ו הארכתי בדעת הראב"ד). אך התוס' ביבמות כתבו שדוקא במי פירות פסול בעשה כן ברובו או במחצה אבל בשאובים כשר עד לעולם וכמו שהאריך הרא"ש בה"מ סי' א' להוכיח כן ונמשכו אחריהם האשכול בסי' נ"ה והר"ש והרא"ש ונתלבטו התוס' לפי דרכם א"כ איך הוכיחו בש"ס דבדרבנן בעינן רבייה והרי מי פירות פסולן דאורייתא כמבואר בחולין פ"ד, ותירצו דבמחצה על מחצה מיהא כשר מדאורייתא לטבילת מחטין ומדרבנן בעינן רבייה וגם כתבו דמדאורייתא אמרי' קמא קמא בטל, ואין תירוצם מובן דאכתי איך הוכיחו מזה בש"ס דבאיסור דרבנן בעינן רבייה הרי שם עיקר האיסור דאורייתא רק מן התורה היה בטל המ"פ במים קמא קמא או במחצה וחז"ל החמירו דבעינן רוב בכשרות אם כן הטילו שיעור רוב על דאורייתא לא על עיקר איסור דרבנן כגון בתרומת ח"ל בזה"ז שעיקר האיסור דרבנן והרשב"א בשם הרמב"ן כתב דמן התורה אפי' עשה כן לעולם כשר כל היכא שלא נשתנה מי המקוה במראיתן וקרובים דבריו לד' התוס' דמן התורה אמרינן קמא קמא בטל אבל אכתי מטעם ביטול אתינן עלה וגוף האיסור דאורייתא הוא ומנלן להוכיח כן על איסור דרבנן, ולא עוד אלא שנראה מדברי התוס' שם דאם היה כ"א סאה מי גשמים והושלם השיעור של מ"ס ע"י מ"פ פסולין מן התורה [דהרי לא הכשירו במחצה על מחצה רק למחטין] וכן ודאי נראה עיקר דאף סאה אחת של מ"פ אין משלימים למ"ס מן התורה רק בהיה שם מ"ס אז בטלים המ"פ ברוב מה"ת א"כ אין פלא אשר בנטל סאה החמירו חז"ל עד רובו:
אבל יש להוסיף על תירוץ התוס' והרשב"א דהרי בנתן סאה ונטל סאה יש בסאה שנטל חלק אחד ממ"א ממי פירות ובנתן סאה שניה ונטל סאה יש בסאה שנטל ערך חלק מ"ם ממ"פ וכן להבא בכל סאה שנתן ונטל יתוסף חלק מ"פ עד שבסאה עשירית יהיה שם יותר מחלק חמישי ממ"פ וא"כ גם אם נתן ונטל עד כ' סאה הרי החסיר עד כה הרבה גם ממ"פ ונשאר שם עדיין יותר מרוב מים כשרים ואם מה"ת אמרינן קמא קמא בטל וחז"ל רצו לאסור במחצה עד שיהא רוב מי גשמים אכתי לא היה להם לאסור בנתן ונטל כ' סאים והיה להם לומר שיחשוב לפ"ח שישאר רוב מי גשמים וע"כ דחשו למראית העין שידומה לעיני הרואים דכל סאה שנטל הוא כולו מי גשמים, ומוכח דגם בדרבנן בעינן רבייה דהרי מעיקר הדין יש להתיר הרבה יותר מכ' סאים אף לפי חומרת

חז"ל לאסור במחצה מ"פ יש להתיר עד לפ"ח ובחשש מה"ע אסרו עד מחצה והיה להם להתיר לפחות בכ' סאים ומדהחמירו שלא להתיר רק בי"ט סאים הרי גם בחששא דמה"ע החמירו דבעינן רבייה ומוכח מזה דבדרבנן בעינן רבייה דהרי כאן תרי דרבנן חששא דלאסור במחצה הוא דרבנן וחששא דמה"ע חששא דרבנן ואפי' הכי החמירו דבעינן רבייה לעיני הרואים, ועדיין דחוק קצת:

ב עוד כתבו התוס' שם א"נ קאי אתמד שיש בו מים ואכולהו קאמר ר' יוחנן עד רובו ולפי דעת התוס' בחולין לאוקימתא דר"נ וריב"ח במתניתין ר"י היא ור"י חשב להתמד כיין גמור ולא לחומרא בעלמא לא יעלה תירוצם דגם אם אתמד קאי ר"י מה יועיל לנו הרי גם תמד כמשקה נחשב מעיקר הדין וכמי פירות הם ופסולים למקוה מה"ת ומנלן דבדרבנן בעינן רבייה, וע"כ צ"ל דהתוס' נמשכו ביבמות אחר דעת, הרשב"ם בבבא בתרא דר"י לחומרא חשיב לה כיין וכאוקימתא דר"א דרבנן מודו לר"י בהחמיץ ומה שמודים הוא רק להחמיר לענין מעשר ומה דלא פסל בשלשה לוגים הוא מפני דהקילו בפסול שלשה לוגים לחשבן כמשקה או כמה שכתבתי לעיל דגם להתוס' חולין לא אמרו כן רק לאוקימתא דר"נ וריב"ח אבל לר"א גם לר' יהודה לא נחשב כיין גמור ורבנן דמודו לר"י בהחמיץ הוא רק לחומרא בעלמא והקילו בפסול ג' לוגים לחשבן כמשקה אליבא דרבנן א"כ מה"ת כשר התמד למקוה מים דמעיקר הדין אין בו דין מי פירות ופסול שאיבה דרבנן הוא ואפ"ה החמיר ר"י עד רובו הרי דבדרבנן בעינן רבייה [וביבמות שם הקושיא בדברי ר' יוחנן ויעלה שפיר הקושיא לאוקימתא דר"א בחולין שהיה תלמיד דר' יוחנן ודוק). וא"כ דברי התוספות ביבמות יחזקו דברי הפוסקים גבי תמד שהתירו בהחמיץ דאינו פוסל את המקוה כמש"ל בפסקא א' אות ג', דאם כדברי הרא"ש דהמשנה איירי ברמא תלתא ואתא ד' הרי הוא יין גמור ופסול התורה לטבילה, אבל גם תירוץ זה דחוק הוא דמנלן דר"י קאי גם על תמד ועוד דבש"ס שם לא הובאו דברי המשנה שכללה בהן תמר:

המובן מכל זה אשר גם דפשט המשנה לגרסתנו קאי הך דנתן סאה על מי פירות מ"מ דברי הש"ס דיבמות מוכיחים דגם בשאובים הדין כן וכדעת הרמב"ם ז"ל הכל, וכ"כ הש"ך להלכה בס"ק ס"ג דיש להחמיר כהרמב"ם וכ"נ עיקר, ותמיהת הרא"ש שתמה ע"ז מהא דממלא בכתף דלעיל פ"ו מ"ח תירץ ע"ז הב"י דפסול דנתן סאה ונטל סאה מפני מראית העין הוא, וכ"כ הרמב"ן בחי' לב"ב ס"ו, וכן הסכים האשכול בסי' נ"א, והדגמ"ר כתב דבמעין אין להחמיר בזה פי' אף שרמ"א החמיר דגם מעין נפסל בשלשה לוגים שאובים מ"מ בנתן ונטל אין להחמיר. ולפ"ז תיקונו של ד"ז רבינו הגאון החסיד מלאדי

נ"ע במה שתיקן לעשות תיבות במקואות ובכל יום שופכין להם מים הרבה ונוטלים מהם ג"כ בשפע כדי למעט המים קרים וא"כ לכאורה תקנתו קלקול הוא, דאם נחוש לדעת הרמב"ם ז"ל הרי במשך כמה ימים נתן ונטל עד שלא ישאר רובו ונפסל המקוה, אבל באמת נראה כיון דכל עיקר איסור זה אינו אלא מפני מראית העין שנראה לעין הרואה שהטבילה היא בשאובים וזה דוקא במקוה שאין לה מוצא מים כשרים כ"א מה שנותנין לתוכה אבל מקואות שלנו שיש להם מקור מוצא ממי המעין אף שהם עצמן דין מקוה יש להם מפני שנפסקו מחבור המעין אבל מ"מ נראה לעין שתגבורת מימיהן ממקור המעין הוא שבאים דרך סדקי התבה א"כ גם אם נתן ונטל עד עולם לא ידמו לומר שעיקר מי המקוה הם שאובים דידוע לכל דממקורו מתרבה בכל יום, ואדרבה ידוע הוא אשר על ידי השאובים שנותנין לתוכה לא יתרבו מימיו כי הם נבלעים תיכף ועיקר תגבורת המים הוא ממקור נביעת המעין ע"כ אין בזה חשש דמה"ע גם לפ"ד הרמב"ם ז"ל וסלקא שפיר תיקונו של ד"ז רבינו נ"ע ולית בה פקפוק, וכתבתי מזה לעיל פ"ב מ"ד, ועיין לקמן מ"ג מ"ש ליישב דברי הש"ס דיבמות דכל מי פירות לבד ה"ז משקין ופסולן דרבנן הוא וא"כ שפיר הוכיחו בש"ס ממה דאמר ר"י עד רובו דגם בדרבנן בעינן רבייה דהרי במשנה כלל כל מי פירות ודוק:

מ"ג הדיח בו סלי זיתים כו' ריש"א מי הצבע כו' הגר"א ז"ל החליף בכאן דברי המשנה וגריס מקודם הך דנפל לתוכו יין כו', וטעמו דאכתי לא השמיענו דין פסול שינוי מראה ולמה נקט מה דאינו פוסל בשינוי מראה במי הצבע. אבל יתכן סדר דברי המשנה דמקודם נקט דין הדיח סלי זיתים מה דלכ"ע אינו פוסל דגם ר"מ מודה בזה, ואף דפוסל במי צבע אפ"ה בצבע עצמו מודה ר"י דמי צבע שם משקה עליו ואף שמראיתו לאו מעצמו היא מ"מ שם משקה עליו דמים דינו כמשקה אבל צבע עצמו לית ביה חשש וכמשי"ת לקמן דעיקר פסול שנוי מראה בבא על ידי משקה הוא והדר נקט דין מי הצבע דפלוגתת ר"מ ור"י היא והדר נקט מה דפוסל לכ"ע:

א ודע שדין מי הצבע דלר"י אינו פוסל במחלוקת היא שנויה דבת"כ פרשת שמיני ר"מ פוסל והכי איתא התם מקוה מים ולא מקוה של משקים כולם פרט: לשנפל לתוכו מי כבשים ומי צבעים ושינו את מראיו דר"מ שהיה ר"מ אומר כו' מי כבשים ומי צבעים פוסלים אותו בשלשה לוגים ופוסלים אותו בשנוי מראה, ר' יוסי אומר כל הפוסל בג' לוגים אינו פוסל אותו בשנוי מראה ומשנתנו סתמה כר"י [והב"י כתב דלית בזה פלוגתא וליתא דר"מ פליג עליה ואפ"ה הלכה כר"י דבמשנתנו לא הביא דעת ר"מ וגם ר"מ ור"י הלכה כר"י], וטעם דברי ר"י יתבאר לקמן, ומדברי הראב"ד בבעה"נ נראה דאם נמחו

סממני הצבע בתוך המים הרי הם פוסלים בשנוי מראה כמו מוחל ויין כו' שכתב שם וז"ל, שאין שנוי מראה פוסל עד שיהא מתערב בו גוף המשקה שהוא משנה את מראיו אבל אם שרה בו סמנים או אוכלים ולא נימוחו ונשתנו מראיו כשר עכ"ל. נראה דעתו דלאו מי פירות לחוד פוסלים בשנוי מראה רק גם שאר משקין שאין בהן דין מי פירות, וכן סמנים שנימוחו בתוך המים כל היכא שגוף הדבר המשנה נמצא בתוך המים פוסל את המקוה ודוקא מי צבע שאין שם רק חזותא לחוד וכן הדיח סלי זיתים כו' שאין בהם ממשות דבר המשנה אינו פוסל בשנוי מראה, וכן מי כבשים אין מראיתן מעצמן רק שקבלו הגוון מהנכבש בתוכן, וכתב עוד שם הראב"ד וא"ת מי הצבע למה אינן פוסלין בשנוי מראה החם מפני שאין בהם מגוף דבר המשנה אלא שריית הסממנין בלבד שנשרו בהם עכ"ל, דקדק לכתוב שנשרו בהם משמע דאם מי הצבע היה בהם מיחוי סממנים היו פוסלים בשנוי מראה, וכ"כ האשכול בסימן נ"ה וז"ל שאין פוסל בשנוי מראה עד שמתערב עם המקוה גוף המשקה שמשנה כמו יין כו', וכן אם שרה במקוה סממנים ולא נימוחו ונשתנו מראיו כשר ע"כ מבואר גם דעתו דסממנים שנימוחו פוסלים אח המקוה בשנוי מראה כמ"פ, וכן מורים דקדוק דברי הרשב"א בשער המים שהובא בב"י וז"ל אינו פוסל אלא כשנתן למקוה מגוף הדבר ששינוהו ואם אין שם מגוף הדבר המשנה כו' אינו פוסל כו', וכן הדין וכן הטעם למים ששרו בתוכן סממנין וקבלו מראית הסמנים ונפלו למקוה כו' לא פסלוהו כו', ע"כ נראה גם דעתו כן דאף מים שנימוחו סמנים בתוכן אם נפלו אח"כ למקוה פסלוה בשנוי מראה, ודוקא בנשרו בהן סמנים וקבלו מראיתן לחוד אינן פוסלים בשנוי מראה, אכן הב"י לא העתיק בדברי הראב"ד דברים אלו שכתבתי בשמו שכתב גבי סמנים או אוכלים ולא נימוחו, ולכן לא עלה על דעתו לחלק בזה וסתם הדברים בש"ע סעיף כ"ה להכשיר בשרה סמנים ולא חילק בין נימוחו או לא נימוחו, אבל ממה שכתבתי בשמו וכ"נ להדיא מדברי האשכול הרי הני תלתא רבנן סמיכי סברי דכל שנימוחו הסמנים בתוך המים בין שנימוחו מקודם בתוך המים שנפלו למקוה או שנימוחו בתוך המקוה הרי הם פוסלים בשנוי מראה, וא"כ נראה לדעתם דגם צבע העשוי שאינן מעיקרי סמנים כמו אינדיך או תולעת צערוויץ וכדומה אם נימוח הצבע בתוך מי המקוה הרי הם פוסלים את המקוה בשנוי מראה ואף אם נשתנה מראיתו מכמות שהיה נפסל כמ"ש הש"ך בס"ק ס"ו, אבל מדברי הרמב"ם נראה שאין דעתו כן שהרי התחיל ברפ"ז מה"מ וכתב וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחלה פוסל את המקוה בשנוי מראה כיצד היין או החלב והדם וכיוצא בהן ממי כל הפירות כו', הרי שלא כתב לפסול בשנוי מראה כ"א מדבר שאין עושין בו מקוה וזה דוקא ביין ובמי פירות שפסולים למקוה

מן התורה כמ"ש התוס' ביבמות פ"ב הנ"ל אבל סממנים וצבעים שאין שייכים כלל לעשות מהן מקוה אינן פוסלים בשנוי מראה וגם בסוף פ"ז כתב הרמב"ם לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר הרי דאין פוסל בשנוי מראה כ"א ע"י משקה, ואין לדייק ממ"ש הרמב"ם שם דאם נשתנו מראיו מחמת עצמו דכשר שנוכיח מזה דע"י סממנים שנימוחו נפסל בשנוי מראה דז"א שהוצרך להשמיענו בנשתנה מחמת עצמו שלא נימא שיצאו מתורת מים בנשתנו מחמת עצמן לזה השמיענו דכשר אבל בנשתנה ע"י צבע של סממנים שנימוחו לא הוצרך להשמיענו שזה נכלל במה שאמר שם דמי צבע אינן פוסלים בשנוי מראה, וגם כי אינני כדאי להכריע מ"מ ראיה ברורה אתן שצדקו דברי הרמב"ם ז"ל, ובשבת קמ"ד ע"ב אמרינן על משנה דידן תנן החם נפל לתוכו יין או חומץ ומוחל [במשנה דידן ליתא או חומץ], ושינה מראיו פסול מאן תנא דמוחל משקה היא [פירש"י קס"ד דאין מקוה נפסל אלא ע"י משקה ואפילו בשנוי מראה] אמר אביי ר' יעקב היא דתניא ר' יעקב אומר מוחל ה"ה כמשקה כו', רבא אמר משום דהוי דבר שאין עושין הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשנוי מראה יע"ש. הרי דאביי סובר שדוקא משקה מז' משקים המכשירים ומטמאים כדתנן פ"ו דמכשירים מ"ד אלו פוסלים את המקוה בשנוי מראה אבל שארי מי פירות שאינן מז' משקים אינן פוסלים כלל בשנוי מראה ודקדק כן מדברי המשנה שאמרה דוקא יין או מוחל ולכן פי' אביי דהאי מוחל משקה הוא ומכשיר ומטמא וכר' יעקב. [ומה שהקשו שם התוס' דלוקמה כר"ש ובמוחל היוצא מעיקול בית הבד יש ליישב דהיוצא מעיקול בית הבד לר"ש לא חשיב משקה רק עבור צחצוחי שמן שיש בו והרי השמן לא יתערב במי מקוה דשמן צף ע"ג מים ולא תפסל ע"י שמן בשנוי מראה ולכן אוקמה כר' יעקב דהמוחל עצמו חשוב משקה והמוחל מתערב במי המקוה ופוסל בשנוי מראה] ורבא הוסיף דכל שאין עושין הימנו מקוה פוסל בשנוי מראה ואף שארי מי פירות פוסלים בשנוי מראה, והן המה דר"פ שאמר שם לעיל מינה כדברי רבא שהיה תלמידו של רבא ואנן קי"ל כרבא לגבי אביי. עכ"פ אין לנו להרחיק פלוגתתן וגם לרבא שהוסיף שארי מי פירות זהו דוקא במי פירות שראוין לעשות הימנו מקוה לטבול בהם ופסולים לטבילה חשו בהם שיפסלו בשנוי מראה אבל סממנים נמוחים דלית בהן דררא דמקוה לכ"ע אינן פוסלים בשנוי מראה וכמו שאבאר לקמן דעיקר פסול שנוי מראה הוא גזירה דרבנן שלא יבאו לטבול במי פירות ולא חשו רק בראויין לעשות מהן בית טבילה לא בסממנים דהרי לאביי גם מי פירות אינן פוסלים ורבא לא הוסיף רק מ"פ שראויין לטבילה ולא סממנים נימוחים, ואין לומר דמיחוי סממנים חיישינן שהרואה יאמר שהן מי פירות ויבא לטבול במ"פ, ז"א דא"כ במי צבע ששינו מראה המקוה נימא

ג"כ שהרואה יאמר שהן מ"פ, וכן בסממנים שרויין ולא נימוחו ושינו המראה נימא כן וע"כ דלא חשו רק באם באמת בא השנוי ע"י דבר שאינו ראוי לטבילה לא בבא ע"י צבע ולכן גם בנימוחו הסמנים לא חיישינן, ולא עוד אלא שאני אומר דגם ר"מ דסובר בת"כ דמי צבע פוסלים בשנוי מראה יודה בסממנים נימוחים דאינן פוסלים ודוקא במי צבע דהמים משקה הן וכיון שקלטו מי הצבע חש ר"מ להרואה שיאמר שהן מ"פ, ולכן פוסל בשינו מראה מי המקוה אבל בנשתנה ע"י סממנים עצמן גם ר"מ לא חש לפוסלן כמש"ל דבהדיח סלי זיתים וענבים גם ר"מ מודה להכשיר, וכן בסממנים נימוחים ואנן דקי"ל כר' יוסי דמי צבע אינן פוסלים פשיטא דגם סממנים נימוחים אינן פוסלים. ולאביי גם מ"פ אינן פוסלים ולרבא דקי"ל כותיה מי פירות פוסלים אבל סממנים נימוחים לכ"ע אינן פוסלים. וכ"נ להורות למעשה דמקוה שנשתנה מראיתה ע"י מיחוי אינדיך או צערוויץ או שארי סממנים וכן בנשתנה ע"י מי צבע שנמוחו בהם סממנים הרי היא מקוה כשרה כדעת הרמב"ם ז"ל:

ב וטעם דברי אביי בשבת דסובר שדוקא משקה מז' משקין פוסל בשנוי מראה נראה דכל עיקר דין שנוי מראה פסול דרבנן הוא שגזרו פן יבאו לטבול במקוה של משקים שידמה הרואה לומר שמי המקוה הם משקה ויבא לטבול במקוה של משקה וגם יש לחוש פן יטבלו במקוה שרבו עליה משקה ואותה המקוה פסולה מן התורה דאף:

מקוה שלמה שרבו עליה יין או שאר משקין נפסלה מה"ת ודוקא ע"י שאובים לא תפסל מקוה שלמה דגם השאובים שבאו לשם נטהרו ונזרעו דמים נטהרים ע"י מקוה שלמה משא"כ יין ושאר משקין דלא מהני להו טהרה במקוה פשיטא דאם רבו משקין על מקוה שלמה נפסלה מן התורה וכ"כ לעיל בפ"ק ולא מיבעיא לדעת ר"י דסובר בכל דוכתי דחוזר וניעור וא"כ בבאו מעט מעט לתוך המקוה יתרבו ויפסלו לדעת ר"ת דסובר דאמרינן קמא קמא בטל, וא"כ בבאו מעט מעט אפשר דמן התורה תכשר גם ברבו יין וכדומה מ"מ בבאו בבת אחת מ"א סאין יין לתוך מ"ס של מקוה כשרה ודאי נפסלה מן התורה, ולכן גזרו חז"ל בנשתנה המראה ע"י משקין פן יבאו לטבול במקוה שרבו שם משקין, וכ"נ מדברי הראב"ד בבעס"נ דפסול דרבנן הוא, שכתב אבל בשאר משקין לא גזרו אלא משום שנוי מראה כו' עכ"ל, וכן מוכת מדברי ר"מ בת"כ שפוסל שנוי מראה ע"י מי צבע והא ודאי פסול דרבנן הוא ומזה נלמוד דגם לר"י שפוסל בשנוי מראה על ידי משקין ג"כ פסול דרבנן הוא רק ר"מ הוסיף לחוש במי צבע שידמו לומר שהם מי משקין ויתירו לטבול במשקים ור"י לא גזר במי צבע אבל גם בשנוי ע"י משקים חששא דרבנן הוא, ולכן סובר אביי דר"י לא פסיל רק במשקה המכשיר ומטמא שנראה דמה דאמרינן

בחולין פ"ד דמקוה של שאר משקים פסול מן התורה הוא דוקא ממשקים המכשירים ומטמאים שאין בהם טהרה מן התורה דאם הטובל יטבול שם הרי המשקין עצמן יטמאו ואיך יטהרו הנטבל בהם והתורה אמרה מקוה מים יהיה טהור שפירושו שהמים עצמן טהורים ואין להם קבלת טומאה וגם יטהרו הטובל בהן כמש"ל פ"ב ואלו שיש להן תורת קבלת טומאה ואף במחוברים לקרקע שאר משקים מקבלים טומאה ודוקא מים אינן מקבלים טומאה במחוברים לקרקע לא שאר משקין לכן אין בהם טבילה מן התורה אבל שארי מי פירות כשרים מן התורה לטבילה שהרי אין להם קבלת טומאה כלל כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' ט"א ה"ד ולכן כשרים לטבילה, וכן מדוקדק בדברי הש"ס בחולין שאמרו ולא שאר משקין ולא אמרו ולא מי פירות רק חז"ל פסלו אותן כמו שאמרו במתני' דפוסלים ולא מעלים מגזירה דיין ושמן ודבש ודם וחלב ולכן סובר אביי דגזירת פסול שנוי מראה לא גזרו רק באותן הפסולים מן התורה לטבילה לא בשאר מי פירות שפסולן לטבילה הוא רק מדרבנן לא הוסיפו לגזור עליהם שיפסלו בשנוי מראה, ורבא פליג עליה ואמר דגם בשאר מי פירות גזרו פסול של שנוי מראה דכל שאין עושין הימנו מקום פוסל כשווי מראה. ונראה דגם לרבא מי פירות מה דפסולים למקוה מדרבנן הוא ואפ"ה סובר שגזרו עליהם לפסול בשנוי מראה כמו שגזרו על הז' משקים המכשירים ומטמאים, ומד' התוס' ביבמות פ"ב נראה דסברי דכל מי פירות פסולים למקוה מן התורה, ויתכן לפרש כן לרבא דסובר דכל מי פירות פסולים למקום מן התורה ולכן גזרו עליהם לפסול בשנוי מראה דמקוה מים אמרם תורה ולא של שאר מי פירות, אבל נראה יותר כמ"ש דגם לרבא פסול מ"פ דרבנן הוא כמו לאביי רק לרבא גזרו עליהם גם פסול שמי מראה, אך צ"ע לפי"ז מה דאמרו שם בש"ס לעיל מיניה על מימרא דרב חסדא תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסל בשנוי מראה ואמרו שם מקודם דכיון דאחשבינהו הוי להו משקה ולכן פוסלים בשנוי מראה. וזה כפי סברת אביי דבעינן משקה דוקא ולפי מה שאמרתי דלאביי בעינן מז' משקין דוקא הרי מי תרדין גם אם אחשבינהו אין בהם קבלת טומאה, וצריך לומר דסברת הש"ס היה דהיכא דאחשבינהו דנחשבו משקה אף שאין בהם קבלת טומאה גם לאביי פוסלים בשנוי מראה גזירה אטו יין ושמן ור"ס דחי דמי תרדין פוסלים גם בלא אחשבינהו משום דהוי דבר שאין עושין הימנו מקוה ופוסל בשנוי מראה וזה כסברת רבא רבו:

ג ולהראב"ד דסובר שם בפ"א מה' ט"א דכל מי פירות מקבלים טומאה מן התורה צ"ע בד' אביי מה ראם לחלק בין ז' משקין לשארי מי פירות, אבל המתבאר מדברי הראב"ד שם דכל מי פירות היוצאין מאליהן לית בהן דין קבלת טומאה אבל בסחטן למשקין

הרי הן מקבלים טומאה ולכן גם לדידיה יש לומר לאביי דמוחל היוצא מעצמו לית ביה דין קבלת טומאה וכשר למקוה מן התורה ואין בו פסול שנוי מראה מדרבנן וכן בכל מי פירות היוצאין מאליהן לאביי לא גזרו עליהן בשנוי מראה מפני דגוף פסולן למקוה הוא דרבנן ולפ"ד הראב"ד א"ש טובא מה שרצו לומר בש"ס דחרדין שסחטן למימיהן אם אחשבינהו למשקה פוסלים בשנוי מראה גם לאביי שהרי אם אחשבינהו למשקה פסולים למקוה מן התורה שמקבלים טומאה, ולכן יש בהם פסול שנוי מראה ולרבא ור"פ היכא דאין עושין הימנו מקוה פוסל בשנוי מראה אף ביוצאין מאניהן כמש"ל, אבל העיקר נראה כדברי הרמב"ם ז"ל דכל מי פירות לית בהן קבלת טומאה מן התורה כמ"ש בכ"מ דכן מוכיחים כמה סתמי משניות ובריייתות, ופסולן למקוה דרבנן הוא:

היוצא מזה להלכה דפסול שנוי מראה דרבנן הוא שגזרו אטו רבו משקין דאז פסולים מה"ת, וכל שאר מ"פ שאינן מז' משקים פסולן למקוה דרבנן הוא ואפ"ה פוסלים בשנוי מראה וסממנים שנימוחו אינן פוסלים בשנוי מראה, ואני מסופק ביין וחלב דפוסל בשנוי מראה אם מראה אדמימות של היין איננו גוון עצמי רק נצטבע ונעשה בו אדמימות ע"י סממנים כמו שנודע דרך עושי היין שצובעין את היין בסממנים שיראה אדום אם פוסל את המקוה בשנוי מראה אחרי שאין האדמימות אצלו גוון עצמי הרי אפשר שדינו כמי צבע דאין פוסלים בשנוי מראה. וע"פ מ"ש דשארי מי פירות כשרים למקוה מן התורה א"ש בפשיטות דברי הש"ס דיבמות פ"ב שהוכיחו מדברי ר"י שאמר במשנה דלעיל בנתן סאה ונטל סאה עד רובו דבדרבנן בעינן רבייה שנתלבטו התוס' שם הרי מי פירות פסולים מן התורה ולפמ"ש ניחא שדוקא דבש וחלב ודם ויין פסולים למקוה מן התורה לא שארי מי פירות ובמשנה דלעיל כללו ציר ומורייס ומי פירות שלפמ"ש כולן פסולים למקוה מדרבנן מפני שאין להם קבלת טומאה, והא ודאי גם לדידי דמ"פ פסול דרבנן הוא אפ"ה ברבו מי פירות למקוה שלמה אף שלא נשתנה מראיתה המקוה פסולה אף ברבו מעט מעט לפי מה דקי"ל כר"י בתוס' דחוזר וניעור כד' הרמ"א ביו"ד סיט צ"ט, ובספק רבו מ"פ היה מקום להקל בזה אם נחליט דפסול דרבנן הוא אבל מסתפינא לסמוך ע"ז למעשה שלא מצאתי לי עזר בדברי רבותינו ז"ל, אבל כך נראה מוכח לדעתי מדברי הש"ס דבימות ודשבת, ויש להסתפק גם במה שהחליט הראב"ד ז"ל דכל שנשתנו מראיו מכמות שהיה קודם נפסל כדברי הש"ך בס"ק ס"ו הנ"ל דלפי מה שבארתי דעיקר החשש הוא עבור טבילה במשקין א"כ היה אפשר לומר דגם בנשתנה ע"י משקים לא יופסל כ"א בנשתנו מראיו כמראה משקים שאז יש כאן חשש משקים לא בנשתנה קצת מכמות שהיה קודם דאין כאן חשש טבילה במשקיה. אבל מסתפינא להקל בזה דאפשר לומר

דאין כל מראה משקים שוים וגם בנשתנה קצת מראיתו יבאו לטעות שהן משקים אשר הם בגוון זה, ועכ"ז בכבר טבלה ושמשה כו' נראה להקל כל היכא שלרוב עיני הרואים לא יבאו לטעות בשנוי מראה כזה לדמות שהן משקים אפשר שיש לסמוך להקל בזה לא להצריך טבילה אחרת ואם השנוי מראה היה ע"י היין שהיין עצמו היה צבוע בסממנים ונשתנה מראיתו במקצת נראה להקל בשעת הדחק לטבול בהן אף לכתחלה, כל היכא שלא נראה לרוב הרואים שהוא גוון יין ממש:

(פסקא ג) (א) נפל לתוכו יין ומוחל כו', הטוש"ע סעיף כ"ה העתיקו דברי המשנה כצורתה ושנו:

דין שנוי מראה על יין ומוחל מפני שלא עלה על דעתם להסתפק לחלק בין יין ומותל לשאר מי פירות. אבל המתבאר מדברי הש"ס דשבת הנ"ל דלאביי דוקא יין ומוחל פוסלים בשנוי מראה וכן דבש ודם וחלב לא שארי מ"פ ולרבא כל מ"פ פוסלים בשנוי מראה וקי"ל כרבא, ולכן העתקת הרמב"ם היא המיושרת שכתב רפ"ז מה"מ וכל דבר שאין עושין הימנו מקוה פוסלים בשנוי מראה והמה כד' ר"פ ורבא בש"ס ואף חרדין שסחט מימיהן פוסלים, וכבר ביארתי שפסול שנוי מראה דרבנן הוא עד שירבו מ"פ או המשקים וגם ברבו כתבתי דיין ומוחל ודבש וחלב ודם פוסלים מן התורה ושארי מ"פ פוסלים מדרבנן, ומה דנקט במתניתין יין ומוחל לרבא צריך לומר מפני דעיקר גזירת חז"ל על שנוי מראה היה מחשש יין ומוחל שהם מז' משקים. ומה דבחר התנא מז' משקים יין ומוחל, אפשר לומר דהשמיענו אף שביין יש בו תערובות מים בעת הבציר וכן יין צמוקים עיקרו מים אפ"ה דינו כיין ופסול למקוה מן התורה שהרי הוא מטמא ומכשיר, ומוחל נקט לאשמעינן כר' יעקב דמוחל משקה הוא ופוסל מן התורה דגם לרבא אמת הוא דהלכה כר"י כמ"ש הרמב"ם פי"א מהט"א ה"ו ומחמת חשש רביית חד מז' משקים [לבד של מים שהן מי מקוה] גזרו על כל מ"פ לפסול בשנוי מראה, וכן בפ"ק דמכלתין בדברי התוספתא המובא בר"ש מ"א אמרו שם גבי שנפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב שאלו מקבלים טומאה לא שאר מ"פ רק גבי מקוה פסלו חז"ל רביית שאר מי פירות אף למקוה שלמה וגזרו גם על פסול שנוי מראה, ולהתוס' דסברי דכל מי פירות פסולים למקוה מן התורה וא"כ חשש שנוי מראה גזרו בכל מ"פ עבור חשש רבייתן, מה דנקט במתניתין יין ומוחל צ"ע ליישב, אבל גם להתוס' פסול שנוי מראה הוא דרבנן בלא ספק כמו שהוכחתי לעיל וכן מורה לשון הת"כ שאמרו מים ולא שאר משקים פרט לשנפלו כו' ושינו את מראיו מבואר הוא שזה מחשש טבילת משקין, אך ממה שאמרו בתוספתא המובא בר"ש דמקוה שנפסלה ע"י שנוי מראה אינה

נפסלת בג' לוגים שאובים מוכח לכאורה דאם נשתנה מראיתן יצאו מתורת מים לגמרי דאם מן התורה דינן כמים למה לא יופסלו בשלשה לוגים שאובים, ויש לומר דמפני דג' לוגים שאובים פסול דרבנן הוא לא גזרו במקוה שנפסלה מדרבנן כיון שמדרבנן יצאו מתורת מים לא חשו לפסול בהם בג' לוגים דרבנן, ונראה דהחזרה למראה מים האמור במשנתנו וכן בתוספתא המובא בר"ש אין חילוק בין הוחזרה מאליה למראה מים או ע"י מי גשמים מאחר שביארתי דפסול זה חששא דרבנן הוא וכל עוד שעומדת במראיתה היא פסולה אבל בחזרה למראה מים שיתכן היות שגם אם נשתנו מימיה למראה יין מ"מ בעבור איזה ימים חשוב למראה מים הוכשרה מאליה, ובמשנתנו אורחא דמלתא קתני דמסתמא בלתי מי גשמים שישטפו לא חשוב למראה מים וכן בדינו של התוספתא בנשתנה מראיתו ע"י יין ונפל לשם ג' לוגים שאובים דלא נפסלה אם אח"כ תשוב למראה מים מאליה הוכשרה. ובזה יתפרש מה דסיים בתוספתא ולא עוד אלא אפי' חזרו מראיה לכמות שהיו כשר דמהו הולא עוד כו', הרי אמר שלא נפסלה ע"י הג' לוגים שאובים ומובן מזה כשתשוב למראה מים, והראב"ד למד מזה דהתוספתא אמרה דגם היין מצטרף להשלים השיעור כמשי"ת לקמן ולדעת החולקים עליו וסברי דהיין אינו משלים השיעור איך תתפרש הולא עוד כו'. ונראה לומר דאף בחזרה מאליה למראה מים נכשרה ואין בה גם פסול שאיבה ובנחל אשכול סימן נ"ה נדחק בזה ומכ"ש בלא נפלו שם שאובים הוכשרה בחזרה מאליה למראה מים: ונראה דחזרה למראה מים האמור במשנתנו לא מהני רק באם היה שם מקודם מים כשרים ונפסלו ע"י מעט יין אבל באם היה שם סאה יין מקודם ורבו עליה מי גשמים והושלם ארבעים סאה מ"ג ושב למראה מים לא מהני לדעת ר"ת דאמרינן קמא קמא בטל הרי כל מה שירד לשם נתבטל בתוך היין. אך לדעת הר"י דלא אמרינן קמא קמא כו' יש להסתפק בזה וכן לדעת ר"ת בירד לשם מים כשרים כאחת עשרה או עשרים סאים ושבו למראה מים לא ידענא מה אדון ביה. ולכאורה יש לדמות דין זה לדין בור מלא מים שאובים האמור בפ"ג מ"ג דבעינן שיתחשב שיצאו המים הראשונים וגם כאן בעינן שיצאו שיעור היין שהיה שם, אבל אין הנידון דומה דשם השאובים פוסלים את המקוה משא"כ יין ושארי מ"פ אינן פוסלים ולא מעלין והרי היין אינו מגרע כח המ"ג רק שפוסלו בשנוי מראה, וכיון שרבו המ"ג ויש בו מראה מים לא תפסלנה היין שהיה שם וכן נראה עיקר אבל למעשה מסתפינא להקל בזה, ובהך דמשנתנו שהיו שם מים כשרים ונפסלו ע"י שנוי מראה גם אם ירד לשם המ"ג מעט מעט ושבו למים לא אמרינן קמא קמא בטל אף לר"ת וגם מזה מוכח דהפסול אינו אלא מדרבנן מפני מה"ע דאם היתה פסולה מן התורה לא היה מהני אח"כ רביית מי גשמים דקמא

קמא יתבטל ומשנתנו הכשירה בזה ברבו מ"ג, עוד נראה דגם בדין התוספתא שאמרו דאם נשתנה מראיה לא תפסל ע"י ג' לוגים דוקא בשיעור ג' לוגים אמרו כן או בסאה וכדומה ד"מ שהיו שם עשרה סאים מים כשרים ונפסלו בשנוי מראה לא תפסל בסאה שאובים אבל אם רבו השאובים למאן דסובר דרוב שאובים פסול מן התורה הרי נפסלה מן התורה ע"י השאובים דמה שהיה לה מראה יין לא הסיר כחה מן התורה שהרי היתה כשרה מן התורה וכשירדו לשם ט"ו סאים שאובים הרי נחשבה כולה כשאוב ולא תכשר עוד באם תשלם למ"ס מ"ג אף אם יבאו לשם ל' סאה מ"ג ושבה למראה מים לא מהני עד שיצא מלואה ועוד כדלעיל פ"ג. ואף למאן דסובר דשאיבה מדרבנן הרי כתבתי לעיל פ"ב שהחמירו בשאוב לעשותו כשל תורה, ולכן ברבו השאובים אין להתיר בשבה למראה מים ואף דלר"ת קמא קמא בטל יש לצדד בזה הרי אנן קיי"ל כר"י דחוזר וניעור, כך נראה לדעתי. עוד נראה דאם היו שם ה' סאין יין ובאו לשם עשרה סאים שאובים ואח"כ יבאו מ"ס מ"ג ותשוב למראה מים לא מהני אף לפמש"ל דאם באו מ"ס מ"ג תוך יין מעט חכשר המקוה בבאו כאחת כגון שנפרצה מקוה בצדה דהיין לא יגרע כח המ"ג מ"מ הכא שרבו השאובים ומן התורה נתבטל היין תוך השאובים הרי היא נחשבת ככולו שאוב ויש כאן ט"ו סאים שאובים ולא מהני אח"כ השלמת מ"ג מ"ס שיצא מלואה ועוד כדין שאובים קדמו כדלעיל בפ"ג, ואף לפסק הש"ע שכתבתי לעיל דשאובים שגלדו והקרישו ואח"כ נתפשרו הוכשרו הרי דמצינו שאובים נכשרים התם שאני דכשנקרשו פקע מהן שם שאובים ודינן כנשאבו בגלדן דאין בהם פסול שאיבה אבל הכא ברבו השאובים על היין דינה כשאובים ולא יוכשרו על ידי מ"ס מ"ג ומשנתנו שאמרה ממלא בכתף ויתכן שירבה עד פ' סאה שאובים אפ"ה לא מיקרי כרבו שאובים דגם מתחלה היתה מקוה כשרה מן התורה רק מפני מראית העין פסלוה ומוכח גם מזה כמ"ש דפסולה דרבנן הוא דאם נימא דמן התורה נחשבה כולה כיין [עש"ך ס"ק ס"ח שכתב כלשון הזה דהוי כאלו כולה יין ולשון שאינו מדוקדק הוא אף שכן הוא לשון הראב"ד בבעה"נ], א"כ בבוא לשם פ' סאים שאובים הרי רבו השאובים ובמה תתכשר, ופשיטא מלתא לדעתי באם היו שם מ"ס יין ובאו לשם פ' סאה שאובים וחזרה למראה מים לא תכשר המקוה הזאת דמתחלה היה דינה כיין ואח"כ נדונית כשאובים ולא עוד אלא דגם אם באו לשם מ"ג מ"ס לא תתכשר עד שיצא ממנה מלואה ועוד כמ"ש דשב דינה להיות כשאובים קדמו, ומשנתנו שהתירה למלאות בכתף ע"כ הטעם הוא דגם מתחלה לא נפסלה לגמרי ופסולה מפני מה"ע. כך נראה לדעתי ודברים ברורים המה: (ג) כתב הראב"ד בפ"ז מה"מ על הך דין דתוספתא בנפסלה ע"י שנוי מראה ואח"כ נפלו שם ג' לוגים שאובים דאם חזרה למראה

מים גם היין משלים הביאו הב"י והש"ך בס"ק ס"ט, ונראה דמודה הראב"ד דאם לא נפלו לשם שאובים אף שחזרה אח"כ למראה מים אין היין משלים השיעור, ונלמד זה במכ"ש מאם לא שינה היין כלל את מי המקוה דאינו משלים השיעור כמבואר במ"ב ולמה יתעלה דינה באם נשתנה מראיתה מקודם ואח"כ שבה למראה מים שישלימו היין שיעור המקוה רק בנפל לשם שאובים שהועיל לה מתחלה פסלותה על ידי היין שעבור זה שב דינה כיין שלא תפסל אח"כ בג' לוגים, ולכן בחזרה למראיתה חזרה לכשרות לגמרי ואין לחלק בה בין היין שבה למים שבה דהרי דנינו אותה מתחלה כולה כיין וכיון שנכשרה אח"כ נכשרה לגמרי גם חלק היין שבה, ובנחל אשכול ס"ס נ"ה הבין דלהראב"ד אף בלא נפלו שאובים כיון שמקודם שינה היין את מראה כל מי המקוה לכן בחזרה למראה מים מצטרף גם היין להשלים השיעור, ולדידי נראה כמ"ש: ונראה לפי"ז דגם הג' לוגים שאובים מצטרפים להשלים השיעור דהרי גם השאובי' דנינו אותן כיין וכשהוכשרו כולם הוכשרו, וכ"נ מלשון הראב"ד שם שכתב שזה מושך את זה וזה מושך את זה משמע דהיין והשאובים מושכים אחד לחבירו ונכשרו כולם אח"כ. והדברים ק"ו דאם היין דפסול למקוה מן התורה נכשר להשלים מכ"ש דהשאובים יוכשרו דפסולן רק מדרבנן, והטעם דמן התורה בין היין ובין המים נבטלו ברוב מים כשרים שהיה שם מקודם רק מדרבנן חשו לפוסלן ושלא ישלימו את השיעור ובכה"ג לא גזרו דפנים חדשות באו לכאן, וגם מד' התוספתא שהוציא משם הראב"ד דבריו איתא שם סתמא ולא עוד אלא אפי' חזרו מראיו לכמות שהיו כשר ולהבנת הראב"ד דהתוספתא השמיענו דהיין משלים השיעור הרי לא דייקא התוספתא לומר דהיין משלים ולא השאובים ולפירושו אמרה התוספתא דאם חזרו מראיו לכמות שהיו נכשר הכל לשיער מקוה בין היין ובין השאובים כך נראה לדעתו. ועכ"ז אין דברי התוספתא מכריעים כ"כ והר"ש לא פי' כן דברי התוס' [אך מ"ש הב"י שמדברי הרמב"ם לא נראה כן, זה אינו, דהרי הרמב"ם לא כתב כלל דין התוס' דאינו נפסל על ידי שאובים ולכן גם בש"ע לא העתיקו]. והאשכול בסימן נ"ה כתב כד' הראב"ד וסיים ובמתניתין לא משמע כן, ולא ידעתי הכרע במשנה כי הרי במשנה לא זכרו כלל הך דאינה נפסלת ע"י שלשה לוגים שאובים, ואולי כונתו על משנה ב' שלא מצאו שם גוונא דפעמים מעלין כ"א בהיו בו מ"ס ונתן ונטל כו', אבל כחסר ממ"ס לעולם אינם מעלין, ולכן אין לסמוך לכתחלה על דין זה, אך בדיעבד כדאי הוא הראב"ד לסמוך עליו במלתא דרבנן:

ד ולפי מה שביארתי דפסול זה דשנוי מראה דרבנן הוא א"כ נראה בהיו בהמקוה כ"א סאה מים כשרים ונשתנו ע"י יין וכדומה יכול להמשיך לתוכן י"ט סאים שאובים דהרי

המקוה היתה כשרה וכמו באם היו שם מ"ס יכול ליתן שאובים בכתף כמו כן בהיו שם כ"א סאה יכול להמשיך י"ט סאים ומה דלא תנא לה במתניתין הוא מפני דחשש לסתימת המשנה בפ"ד מ"ד דבעינן רבייה מקודם ואח"כ הומשכה ולדעת המשנה שם לא מהני המשכה בתוך כ"א סאה אם לא שימשיך אח"כ כל המים למקום אחר כנ"ל באורך ולכן לא כתב במשנתנו תקנה הזאת, אבל לפי מאי דקי"ל דרבייה והמשכה מותר אף אם לא ימשיך אח"כ את כל המים למקום אחר א"כ יש תקנה בהיו שם כ"א סאה להמשיך לתוכן י"ט סאים שאובים, מאחר דמעיקר הדין המים כשרים הרי הם מטהרים אחר כך את השאובים שהואשכו, כמו בהיו שם מ"ס דממלא בכתף כו', ולא עוד אלא דנראה לדעתי דאם ע"י הי"ט סאים לא יוחזרו למראה מים מותר לו אח"כ למלאות בכתף כמה שירצה, דמאחר דנשלמו המ"ס בהכשר ע"י רבייה והמשכה הרי היא מקוה שלמה וכשרה ומותר לו למלאות בכתף כמה שירצה וליתן לשם עד שיחזרו למראה מים וגם אם ע"י שיתן אח"כ שאובים הרבה יזלו מי המקוה למעלה מגדותיה, לא איכפת לן כדתנן לעיל בפ"ו דמותר למלאות בכתף עד שירד לתחתון מ"ס וגם כאן רשאי אח"כ למלאות בכתף עד שיזלו עי המקוה לחוץ ויומשך לאחרת מ"ס ושני המקואות כשרים אם יחזרו למראה מים וכמש"ל דאינו דומה לנתן סאה ונטל סאה דהתם גזירה דרבנן היא כנ"ל, אבל בירד מעצמו לתחתון מ"ס אף שרבו השאובים מקוה כשרה היא מפני שכבר נגמר הכשרה מקודם, וא"כ לא יפה עשו בעלי הש"ע שנמשכו אחר דברי המשנה ולא כתבו תקנה כ"א בהיו בה מ"ס ובמקוה חסר כתבו שימתין עד שירדו מי גשמים כמבואר בסעיף כ"ו והרי למאי דפסקינן בסעיף מ"ד דמותר להמשיך להדיא שאובים בהיו שם כ"א סאה כשרים גם כאן יש תקנה הזאת וכאמור. איברא שראיתי בט"ז ס"ק ל"ח כתב דאתי למעוטי שלא יכשירנו ע"י המשכה כי יש לחוש שמא לא יחזור למראה הכשר עד שמשך כ"כ הרבה עד שיהיה רובן ע"י המשכה כי המים דוחים כו' עכ"ל. ולא אבחין כונת דבריו דאם היו שם כ"א סאים כשרים מה לנו אם ירבה אח"כ להמשיך כמה שירצה ואף אם יודחו מים הראשונים לא איכפת לן וגם אם ימשך רק י"ט סאים די בכך ואח"כ יוכל גם ליתן בכתף כמה שירצה, ואם כוונת דבריו בלא היו שם כ"א סאה או כ' ומשהו דאז חיישינן אם ימשיך שמא ירבה המשכת שאובים [וכפמש"ל בפ"ד ופ"ו דבאמת מותר להמשיך מיעוט שאובים גם על פחות מכ"א סאה ודלא ככ"מ] כדי שיוחזרו למראה מים, אבל לא אבחין מה יש לנו לחוש בזה יותר מאם היו שם כ' סאה כשרים דנחוש ג"כ שימשיך כ' סאה כדי שישלם השיעור ולא מצינו חשש בזה רק מותר לו להמשיך על כ' סאה י"ט שאובים וימתין עד שישלם שיעורה ע"י מי גשמים וגם כאן למה לנו לפוש בזה ולא

מצינו גזירה כזו, וגם אם כן כונתו למה הוצרך לומר שהמים דוחין את הראשונים וגם אם לא יודחו לתוך תפסל ע"י רביית שאובים בלא היו שם כ' ומשהו כשרים. והנראה שדעת הט"ז דגם בהיו שם כ"א סאה אם לא תוחזר למראה מים ע"י י"ט סאים אסור לו להמשיך יותר וצא ידענא למה, והעיקר הוא כמ"ש דאם היה שם כ"א סאה כשרים או כ' ומשהו יוכל להמשיך עד השלמת מ"ס ואח"כ יתן בכתף כמה שירצה וגם אם יודחו מי המקוה לחוץ לא איכפת לן בזה וכ"נ מדברי התוי"ט במשנתנו אך נדחק שם במשנה אשר לא כתבה הקנה הזאת וכבר כתבתי הנ"ל, ואם היו שם עשרים סאים או פחות מזה ג"כ יוכל להמשיך מיעוט השאובים ואחר כך ימתין על מי גשמים שיושלם שיעורה כאמור:

(ה) והנה ממה שאמרו בתוספתא דנפסלה ע"י שנוי מראה לא תפסל עוד ע"י ג' לוגים שאובים יש לדין לכאורה עמש"ל במ"א אם הביאו שלג מ"ס שאסור להטיל שם חמין שיעור ט"ו סאה דקדמו השאובים והרי מזיק הכא בנפסלה ע"י שנוי מראה דאף שמן התורה היא מקוה כשרה אפ"ה מאחר שנפסלה מדרבנן לא חשו בה לפסול ב' לוגים והטילו עליה תרי קולי חשבו אותה למקוה פסולה שלא תפסל בג' לוגים וגם הקילו בה שתוכשר בחזרתה למראה מים כמו כן נימא בשלג דכשבאו לשם ג' לוגים נתטלו בשלג אף שפסול למקוה יועיל לו מה שבכח השלג להצטרף למי מקוה לבטל את הג' לוגים שאובים. אבל אין הנדון דומה דהכא הרי באו מים במים ונתבטלו אבל התם מים בשלג לא יתבטל ואם היינו יודעים שהמים יובלע בתוך השלג היה אפשר לדון ולהתיר דאח"כ כשיתפשר השלג ירבה מים כשרים בתוך כל סאה שיתפשר ויצטרף גם השלג שלא:

תפסל בג' לוגים מפני שלא נראו השאובים להדיא בפ"ע תוך המקוה, וגם בזה יש לפקפק דאיך יועיל השלג לבטל השאובים והרי הוא לא יעלה לטבילה בלא מים, ועוד דשמא יבאו הג' לוגים להדיא קודם שיתפשר מימי השלג והרי קדמו השאובים, אך להמשיך ט"ו או ח"י סאה חמין מחוץ למקוה ג"ט תוך השלג יש לדון ולהתיר בשעת הדחק שא"א להכין מקוה אחרת דהרי הרבה סוברים דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה ולהשאלתות בהמשיכוה כולה לא פוסלת ולא מצטרף להכשיר וכשיתפשר אח"כ מי שלג יוכשר לטבילה על ידי מים שנתפשרו משלג ובצירוף דעת הש"ע שמתיר לטבול בשלג לגמרי בלא מים, וגם שאף אם יקדמו המשוכים תוך המקוה הרי הרבה מתירים במשוכים קדמו כדלעיל פ"ד מ"ד, ואף שכתבתי שם לחוש לדידן דכולנו טמאים שהמשוכים יקדמו ופסולים מן התורה מ"מ בהתפשר אח"כ השלג ויושלם למ"ס יופקע גם טומאת המשוכים כמש"ל פ"ה מ"ה ולכאן אף שאין לנו להורות היתר במשוכים קדמו למים כשרים שהרמ"א אסר בסעיף מ"ד מ"מ הכא בנמשכו לתוך השלג בצירוף הני טעמי

וגם כי יש לספק שלא יקדמו המשוכים כלל דבהתפשר השלג יתערבו בכל סאה מים המשוכים תוך הפשרת מי השלג ויוקדמו הכשרים נראה להתיר בשעת הדחק:

מ"ד (א) נפל לתוכו יין כו' ה"ז לא יטבול בו. פירוש במקום שמראהו מים כמ"ש הר"ש ואם יש בו מראה מים מ"ס מותר לטבול במקום המים אבל במקום שנשתנה מראיתו אסור לטבול אף שמחובר הוא למקום שיש בו מראה מים ויש שם שיעור מקוה כשרה אפ"ה אסור לטבול במקום שנשתנה מראיתו דאין חבורו מועיל דחשבינן למקום שנשתנה מראיתו כיין גמור וליין אינו מועיל הישק וחבור למקוה כשרה כ"א לשאוב מועיל הישק וחבור ותנינן במתניתין מה דאתמר בתוספתא המובא בר"ש דהיה שאוב והשיקו דהישק במקום היין לא טהר דכל שנשתנה מראיתו כיין נחשב ואין הישק מועיל ליין, וכן הדין במשנה דאם יש במראה מים מ"ס אפ"ה אסור לטבול במקום שנשתנה מראיתו אף שמחובר הוא לגמרי לשיעור מקוה אפ"ה אין הישק וחבור מועיל לו, וכן מבואר ברמב"ם למעיין היטב בפ"ז ה"ט שכתב והטובל במקום שנשתנה לא עלתה לו טבילה וקאי גם אהיכא דיש במראה מים מ"ס וכ"כ הב"י וכ"כ הש"ך בס"ק ס"ז, ויסתייע מכאן דעת הרא"ש שכתבתי כ"פ שדין עירוב מקואות וחבורן מתורת הישק וזריעה הוא [ולכן דעתו דאם נתחברו פ"א די אף שהופסקו אח"כ כמש"ל בפ"ו מ"ג באורך], וידוע הוא שהישק וזריעה אינו מועיל כ"א למים לא לשאר מי פירות ולכן גם כאן מקום שנשתנה מראיתו כמי פירות נחשב ואין הישק וזריעה מועיל לו אבל בחסר לשלם או שאוב לכשר הישק וזריעה מועיל לחברן. אך בחסר לשלם לא מהני חבור פ"א דהרי אכתי חסר הוא, רק בשאוב לכשר יתכן דינו של הרא"ש, וכן מורה לשון התוספתא שקראו בשם הישק שנשוקו זל"ז רגע אחד, ועכ"ז מסופק אנכי אם יהיה הדין כך בהשקת מים טמאים למקוה אם נימא ג"כ דכל שנשתנה מראיתו ממי פירות נחשבו כמ"פ ואין הישק מועיל לטהרן, או נימא דכל שאין רובו מי פירות נחשב כמים לענין השקה כפשט דברי הש"ס דבכורות כ"ב בלוקח ציר מע"ה דאמרו שם אי רובו מים סלקי להו השקה דהציר בטל במיעוטו ולא חלקו בזה בין אם נשתנה מראיתו או לא, והטעם שדוקא גבי הכשר מקוה שגזרו מתחלה לפסול מקוה שנשתנה מראיתה ע"י מ"פ מחשש טבילה במ"פ ומאחר דחשבו אותה כמ"פ גזרו ג"כ שאין הישק וחבור מועיל לה אבל לענין טומאה לא גזרו לומר דכל שנשתנה מראיתו נחשב כמ"פ דאדרבא יוצמח מזה קולא שיבאו לומר שדינו כמ"פ ואינו מקבל טומאה כלל לפ"ד הרמב"ם פ"א מה' ט"א וכדברי הש"ס דבכורות הנ"ל דאי רובא ציר לא בעי השקה ומאחר שלא נחשבה כמ"פ טומאה ממילא גם לענין הישק אתי שפיר שלא גזרו דהישק אינו מועיל דכמים נחשבה לענין טומאה, וכן לטהרה בהישק וכמו כן

מצינו בשלג דמהני להו הישק למקוה לענין טהרה מטומאה כמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' ט"א הכ"ג מדברי הש"ס דנדה י"ז ולענין טהרת מקוה לא מצינו שיוכשר לטבול בשלג ע"י חיבורו למי מקוה בכשפ"ה. [אך לדעת הש"ע דמתיר לטבול בשלג אם יש בו מ"ס אפשר לדעתו באמת דאם יש שלג שיעור כ' סאה והושק למקוה כשרה דמותר לטבול בו דהרי נחשב כמים, אבל לפ"ד הרמב"ם דאין לטבול בשלג בפ"ע נראה דגם אם הושק למים לא יוכשר לטבול בתוכו רק השלג מצטרף לשיעור מ"ס אם יטבול במים שהשלג בתוכו], וככה יהיה הדין גם במים שנשתנה מראיתן ע"י מ"פ דלענין טומאה מהני להו הישק אבל לענין טהרת מקוה לא מהני מטעם האמור, וקצת ראיה לזה מספ"ק דחולין דתנו שם דתמר עד שלא החמיץ משיקו במים וטהור ולא חלקו בין אם נשתנה מראיתו ע"י החרצנים וזגים כו', אבל אין זה ראיה דהרי שנו שם במשנה דתמד עד שלא החמיץ פוסל את המקוה וכן בפרקין, וע"כ בלא נשתנה מראיתו דאל"כ אינו פוסל כדלקמן מ"ה, אבל נראה דהאמת כן הוא דלענין טהרתה מטומאה בהשקה לא אזלינן בתר שנוי מראה דא"כ לא יקבלו טומאה וכאמור: (ב) וע"פ מה שביארתי דמים שנשתנה מראיתן ע"י יין או ע"י מ"פ לענין קבלת טומאה והשקה דינן כמים רק לענין מקוה עשו אותה כמ"פ יש להתבונן מפני מה לא חשו חז"ל שאם נדון אותן כמ"פ יבאו להקל לומר שאינן מקבלים טומאה כדין כל מ"פ האמור ברמב"ם פ"א מהט"א ובאמת אם הם פחותים ממ"ס המים מקבלים טומאה אף במחובר לקרקע לפ"ד הרמב"ם פט"ו מהט"א, ולפ"ד הר"ש והרא"ש דסברי דכל מים מחוברים אין להם קבלת טומאה ניחא דגם בהיותן מים אין להם טומאה, אך להרמב"ם קשה, ונוכל לומר דעיקר הגזירה היה על מקוה שלמה שתפסל בשנוי מראה ושם אין חשש דגם מים שיש בהן מ"ס אין בהם תורת קבלת טומאה אף להרמב"ם ולא חלקו בגזירתם וגזרו אף באין בה מ"ס לפוסלן מתורת מקוה. אך עדיין קשה לכ"ע גם להר"ש והרא"ש למה לא חשו שאם נדונן כמ"פ יוצמח מזה קולא אחר תלישתן מן המקוה ששאבו אותן בכלי וידמו לומר שהן מ"פ ואין להם תורת קבלת טומאה, ואפשר לומר שג"ז היה טעמו של אביי בשבת קמ"ד דסובר דלא גזרו רק על ז' משקים דאין בזה חשש שגם אם הם משקים הרי הם מקבלים טומאה משא"כ במ"פ אם נגזור בזה יצא שכרו בהפסדו שידמו שהן מ"פ ויטהרו אותן אחר תלישתן ממקורן. אך לא יצדק זה לפמש"ל דגם לאביי מ"פ אם אחשבינהו למשקה פוסלים בשנוי מראה אף שאין להם קבלת טומאה להרמב"ם, אך להראב"ד נוכל לומר כן בטעמו של אביי דכל היכא דלא אחשבינהו למשקה לא גזרו שלא יבאו להקל לענין קבלת טומאה והיכא דאחשבינהו למשקה שמקבלים טומאה ואין שם חשש קולא גזרו עליהם שיפסלו בשנוי

מראה, ולרבא צ"ל דעיקר גזירת חז"ל היה על מים מחוברים לקרקע שיפסלו בשנוי מראה ושם לית חששא דקולא לענין טומאה, ואף שיתכן לבא מזה טעות אחר תלישתן מן הקרקע לא חשו לזה מפני הכרח הגזירה לפסול בשנוי מראה פן יבאו לטבול ברבו יין ודבש ודם וחלב כנ"ל, ולהתוס' פן יבאו לטבול ברבו מ"פ שגם מ"פ לדעתם פסול מה"ת כמש"ל:

ג גם לפי מאי דקי"ל כרבא דמ"פ פוסלים בשנוי מראה ולא חשו לחשש קבלת טומאה עדיין יש לי לדון בדין משנה ה' דג' לוגים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיו כמראה יין דאינו פוסל את המקוה שיתכן לומר שדין הזה אינו רק ביין לא בשארי מ"פ אף לפי מה דקיי"ל בפסול שנוי: מראה למקוה דמ"פ שוים ליין ושמן יש לחלק בין הדינים כמש"ל דבמים מחוברים אין בהם דררא דטומאה דאורייתא, וגם אם נשוה אותן כמ"פ לא יבא מזה קלקול ולחוש שמא יבאו לטהר גם אחר שיותלשו מחבורן אפשר דלא חשו לזה מפני דכמות שהם עתה אין בהם חשש ואף שיוכל לבא קלקול דאורייתא כששאבו מהן חשו יותר לקלקול טבילה במ"פ שהוא קלקול אשר לפנינו כעת כמות שהן בחבורן ופסלו את המקוה. אבל בג' לוגים שנפל לתוכן מ"פ ושנוי מראיהן דאדרבה להקל סמכו לעשותן כמ"פ ממש עד שלא יפסלו את המקוה מדין שאובים שפיר נוכל לומר שלא רצו להקל בזה מפני דאם נשוה אותן כמ"פ ממש יבא מזה קלקול לענין טומאה לטהרן מכל טומאת והרי כמות שהן עתה תלושים ג' לוגים יש בהם טומאה דאורייתא כל שלא רבו המ"פ לכן לא הקילו בהם ונשארו על עמדן כדין מים רק בנפל לתוכן יין או שמן הקילו בהן שלא יפסלו בג' לוגים דלית בהן שום חשש לענין קבלת טומאה אבל לא הקילו כך במי פירות, אף דיש לומר דחשו בג' לוגים שנשתנו על ידי מ"פ דאם נדונן כמים לא יפסלו את המקוה בשנוי מראה ומחשש זה הקילו לדונן כמ"פ לענין שאובים, ג"ז לא יתכן דגם אם יבאו לומר דאינן פוסלים בשנוי מראה אין כאן חששא דאורייתא דמעיקר הדין באמת אינו פוסל וחששא דטומאה הוא חששא קרובה ביותר א"כ מנלן דהקילו בזה במ"פ כמו ביין ושמן, ואפשר דבזה יודה רבא לאביי שלא הקילו לחשבן כמשקים רק ביין ודבש ודם וחלב דלית בהן דררא דטומאה משא"כ במ"פ גם אם נשתנו מראה השאובים ע"י המ"פ נדונין כמים, וגם דברי הרמב"ם וראב"ד וטוש"ע לא יסתרו לזה שבדין ג' לוגים העתיקו דברי המשנה כצורתה בנפל לתוכן קורטוב יין כו', ונוכל לומר שיודו הם בנפל מ"פ דנחשבו כמים ופוסלים בג' לוגים וד' הרמב"ם מוכיחים כן דבהי"א כשכתב דין חסר קורטוב ונפל שם תלב ביאר להדיא דה"ה מ"פ אינן משלימים ואילו בה"י כשכתב הך דג' לוגים ונפל שם יין לא כתב דה"ה מ"פ:

אכן סתימת דברי רבותינו ז"ל אינו מוכיח כן מדסתמו דבריהם ולא בארו דג' לוגים שנשתנו ע"י מ"פ דינם כמים לפסול את המקוה מוכח דחד דינא הוא עם נשתנו ע"י יין ושמן, ולשון הת"כ ר' יוסי אומר כל הפוסל בשלשה לוגין אין פוסלים אותו בשנוי מראה משמע דהא בהא תליא דין ג' לוגים ודין פסול מקוה בשנוי מראה, ואם נאמר כמ"ש דג' לוגים שנשתנו ע"י מ"פ פוסלים בג' לוגין כמים ממש ולמאי דקי"ל כרבא הרי הם פוסלים בשנוי מראה את מי מקוה וכמש"ל דכל מי פירות פוסלים בשנוי מראה א"כ הרי לנו דפוסל בג' לוגים ופוסל בשנוי מראה ולד' הת"כ כל הפוסל בג' לוגים אינו פוסל בשנוי מראה ומוכח מזה באמת דגם בנשתנו ע"י מ"פ אינן פוסלים בג' לוגים, וגם לשון משנתנו רי"א מי הצבע פוסלים בג' לוגים ואין פוסלים בשנוי מראה מוכח ג"כ כד' הת"כ דחדא מלתא היא לר' יוסי דכל שפוסל בשנוי מראה הרי דינו כמ"פ או כיין ואינו פוסל בג' לוגים א"כ אין לחלק ביניהם, וצריך לומר לפי"ז דחז"ל השוו מדותם כדין פסול ג' לוגים ודין שנוי מראה דכל שנחשב צמים לענין שלשה לוגים נחשב כמים לענין שנוי מראה וכל שנחשב כמ"פ או כיין לענין פסול מקוה נחשב כמ"פ וכיין לענין ג' לוגים, ואף שמעיקר הדין יש לחלק ביניהם כמ"ש דלענין שנוי מראה יש לומר דחשו להחמיר דאף מ"פ יפסלו במיעוטן את מי המקוה הרבים דאין שם חשש קולא לענין טומאה מפני דהם מחוברים כנ"ל, משא"כ להקל בזה לענין ג' לוגים לחשבן כמ"פ יש לומר דאין להקל בזה מאחר דמעיקר הדין מים הם וגם יש בזה חששא דאורייתא לענין קבלת טומאה מ"מ חזיה השוו מדותם לדעת ר' יוסי דכל שפוסל בשנוי מראה נחשב כמ"פ לענין ג' לוגים, ועכ"ז דברי הת"כ אינן מכריעים דהרי בש"ס דמכות דף ד' ע"א מיבעיא ליה לר"פ אם תנינן לקמן במתניתין חסר קורטוב ברישא ושדוקא בג' לוגים חסרים שהושלמו ע"י היין אינן פוסלים כו' אבל בג' לוגים שלמין שנשתנו ע"י יין הרי הם פוסלים בג' לוגים ולר"פ נשאר הדבר בספק ולרבא פסיקא ליה דתנינן חסר קורטוב כמבואר בש"ס שם ולמה לא פשיט ר"פ אבעייתו מדברי הת"כ האמורים דאם ג' לוגים שנשתנו ע"י יין פוסל א"כ לא יפסלו בשנוי מראה כד' הת"כ הנ"ל ואנן תנינן להדיא במ"ד דיין ושמן פוסלים בשנוי מראה וכן יקשה מזה לרבא, ומוכח מזה שד' הת"כ אינן מכריעים אם מפני שידעו בעלי הש"ס שנשנו שלא בדקדוק גמור ולאו כלל גמור הוא ור"י לא בא רק לאפוקי מי צבע לחלוק על ר"מ או מפני שהיה להם נוסתא אחרת בד' הת"כ, אך יש לומר שד' הת"כ מוכרעים הם ולרבא ד' הת"כ אתיין כריב"נ ורב פסק כוותיה דגם ג' לוגים שמראיתן יין אינן פוסלים מפני שפוסלים בשנוי מראה. עוד יש ראיה דשם במכות דף ג' ע"ב הקשה רב כהנא על ד' רב שאמר דג' לוגים שלמים שנשתנו ע"י יין דאינן פוסלים בג' לוגים

מה בין זה למי צבע דפוסלים בג' לוגין, ואם דברי הת"כ מוכרעים אין מקום לקושייתו דמי צבע אינן פוסלים בשנוי מראה לר"י ואלו שנשתנו ע"י יין פוסלים בשנוי מראה ולכן אינן פוסלים בג' לוגים ומוכח מזה שלא היה אצלם זה דבר מוכרע, וג"ז יש לדחות דעדיפא מיניה קא משני מ"מ פשט הענין מוכיח שד' הת"כ אינן מוכרעים ולאו כללא הוא [ולקמן אבאר שגם לדידן לאו כלל גמור הוא דמצינו גם לדידן אופן דפוסלים בשנוי מראה וגם פוסלים בג' לוגים היינו בנשתנו קצת מראיתן לא למראה יין גמור], אי לזאת בדין ג' לוגין שלמים שנשתנו מראיתן על ידי מ"פ שאינו מבואר ברמב"ם וטוש"ע להדיא דאינן פוסלים בג' לוגים רק סתימת דבריהם מורה כן בזה נראה לדעתי להחמיר להורות דפוסלין בג' לוגים אף דפוסלין בשנוי מראה מ"מ גם בשלשה לוגים פסולים דלא גזרו חז"ל לעשותן כמ"פ ממש רק ביין וכל הז' משקין הטמאים אם שינו מראית הג' לוגים אינן פוסלים מדין שאובים אבל שארי מ"פ ששינו מראית הג' לוגים הרי הם פוסלים בג' לוגים, ומסייעני לזה לשון הש"ס במכות ג' ע"ב שתירצו על קושית ר"כ הנ"ל התם מי צבעא מיקרי הכא תמרא מזיגא מיקרי ושם חמרא מזיגא אינו כ"א ביין ודומיו שכחו רב שיקרא דבר שנשתנה מראיתו על ידו בשמו ולא בשאר מ"פ ולכן דינם כמים לפסול בג' לוגים. זהו הנ"ל בזה, אך בעברה וטבלה יש לסמוך להקל כסתימת דברי הפוסקים:

מ"ה שלשה לוגים מים כו' והרי מראיהן כמראה היין שנפלו כו'. דקדוק לשון המשנה מוכיח שדוקא בנשתנו למראה יין ממש אז אינן פוסלים את המקוה אבל אם לא היה מראיהן מראה יין אף שנשתנה קצת מראיתן לא יצאו מדין שאובים ופוסלים את המקוה וכלשון המשנה העתיקו גם הרמב"ם פ"ז מה"מ וטוש"ע, וכמו שדקדק הראב"ד ז"ל ממ"ג שאמרה עד שיחזרו מראיהן למראה המים והוכיח מזה דכל שנשתנה קצת מראיתן ממראה מים נפסלו וכמש"ל במשנה ג' דגם הש"ך בס"ק ס"ו הסכים לזה [ושם שדיתי נרגא בזה] כן נדייק אנן מלשון משנה זו דבעינן מראה יין ממש וגם לעיל במ"ג נקט לשון ושינו את מראיו וכאן במשנה ה' דקדק לשנות והרי מראיהן כמראה יין משמע דבעינן מראה יין ממש ובלא"ה הרי אלו פוסלים את המקוה, וכ"נ מן הסברא דלא הקילו בזה לחשבן כיין גמור רק בהיו למראה יין ממש, וא"כ ימצא ג' לוגים מים שפוסלים בתורת ג' לוגים ופוסלים גם בשנוי מראה היינו בנשתנה מראיתן מכמות שהיה ע"י יין ולא היו למראה יין ממש דפוסלים בג' לוגים ופוסלים בשנוי מראה אם ישתנה על ידיהן מי המקוה יפסלו לפ"ד הראב"ד הנ"ל, וכבר כתבתי שד' הח"כ מנגדים:

לזה שאמרו שם דכל הפוסל בג' לוגים אינו פוסל בשנוי מראה וביארתי לעיל שמדברי הש"ס דמכות הנ"ל נראה שד' הת"כ אינן מכריעים ולאו כללא הוא, ואם באנו לדחות

דין א' מחבירו יותר יצדק לדחות דינו של הראב"ד כמש"ל דגם פסול שנוי מראה נראה דאינו פוסל עד שיהיה כמראה יין ממש והכא בג' לוגים נראה ודאי דפוסלים את המקוה כל היכא שלא היו למראה, יין וגם לשון הש"ס דמכות הנ"ל הכא חמרא מזיגא מיקרי, ונראה דתלוי בלשון העולם שיקראו אותן בשם חמרא מזיגא ולכן הקילו בו שלא יפסלו בשלשה לוגים ופשוט הוא דלא יקרא בשם חמרא מזיגא כ"א במראיתו מראה יין ממש לא בנשתנה קצת מראה המים שיקראו אותן בשם מים לא יין ולכן פוסל את המקוה וכ"נ להורות למעשה:

בתוס' רעק"א הקשה על הר"ש והרא"ש והרמב"ם דגרסי במתני' ג' לוגים ונפל כו', ולא גרסי חסר קורטוב והרי רבא אמר במכות דגרסינן חסר קורטוב ורב דפסק דבג' לוגים שלמים לא פסלי במראה יין סובר כריב"נ ור"פ מספקא ליה והו"ל לפסוק כרבא, ולדידי נראה שצדקו דברי הר"ש ורא"ש ורמב"ם ז"ל דר"פ היה תלמידו של רבא וידע מה דפסיקא ליה לרבא דגריס חסר קורטוב ואפ"ה איהו מיבעיא ליה וטעמו דאם רב פסק כריב"נ למה האריך רב לומר הלכה מיוחדת בג' לוגים שנפל לתוכו יין הול"ל הלכה כריב"נ, ואין לומר שבא להוציא דבהך דחסר קורטוב והשלים בחלב ומראהו כמראה מים דלא קי"ל בהא כריב"נ ולא פסל דרב בעי שיעורא וחזותא דמאיזה טעם נחלק ביניהם אם ת"ק בעי שיעורא דוקא וריב"נ בעי חזותא דוקא איך יפסוק רב בתרווייהו להקל וגם רש"י כתב שם להדיא דאם רב פסק כריב"נ גם בחסר קורטוב והשלימו בחלב קים ליה לרב כריב"נ דפסלי במראה מים, ולכן איבעיא ליה לר"פ בהא ולא קיבל ד' רבא דמד' רב מוכח דפסק כרבנן וגריס במתני' ג' לוגים שלמים, ולכן אמר זה בהלכה מיוחדת להורות דה"ג במתניתין דת"ק תרתי בעי שיעורא וחזותא ולכן ברישא לא פסלי מפני החזותא ובסיפא מפני שחסר השיעור, [ולעיל כתבתי דגם ד' הת"כ מכריעין כן דכל היכא דפסלי בשנוי מראה לא פסלי בג' לוגים ומ"מ הכרעתי לעיל דבמ"פ ששינו מראה הג' לוגים פסלי בשנוי מראה וגם בג' לוגים], וגם אחרי זאת הביאו בש"ס דרב יוסף ואביי סברי כן בפשיטות דרב גריס כן במתניתין ופסק כת"ק ולכן שפיר פסקו כן הר"ש והרא"ש שמוכרעים הדברים בש"ס דרב לא גריס חסר קורטוב ברישא, ומה שהקשו בש"ס מהך דתני ר"ח הורידו את המקוה ע"כ ידע רב דמשבשתא היא או נוכל לאוקמה הך דר"ח בנשתנה מראה השלשה לוגים ע"י מ"פ וכפמש"ל דבמ"פ פסלינן בג' לוגים שלא יבאו להקל לענין טומאה כנ"ל, וגם לישנא דמתניתין משמע כן דאם נגרוס חסר קורטוב ברישא למה חלקן לתרי בבי הך דיין והך דחלב, ולכן כתב רש"י שם באמת דיש לכוללן בבבא אחת [ומ"ש רעק"א בזה הוא דחוק ודוק] ומזה מוכח דגרסתנו היא הישרה

וגם רב גריס הכי, ומ"ש עוד רעק"א ז"ל דגם אם גריס רב חסר קורטוב אפ"ה להלכה קי"ל בהא כריב"נ להקל דבעינן חזותא דוקא וגם בחלב קי"ל להקל כת"ק הם נגד דברי רש"י שם שכתב להדיא דאם רב פסק כריב"נ בכולהו קים ליה כותיה כמש"ל ולכן פסק הרמב"ם ור"ש ורא"ש וטוש"ע שרירא היא דבכולהו קי"ל כת"ק ולא גרסינן חסר קורטוב כו', וגם הראב"ד בבעה"נ כתב דבמכות אסיק דרב לא גריס חסר קורטוב ברישא וזה מטעם שכתבתי:

מ"ו מקוה שיש בו ארבעים סאה כו', רי"א אם היו רגליו של ראשון כו', הרמב"ם פי' דר"י לא טיהר רק במעלות דרבנן וכ"כ הראב"ד בבעה"נ וכ"כ הרע"ב, ולכאורה בש"ס דחגיגה י"ט איכא תרי לישני ולחד לישנא פליגי מטומאה לטהרה ובמעלות דרבנן כ"ע מודו להתיר כמו שהביא הר"ש ופשט הש"ס שם מוכיח דמסקנת הש"ס הוא כל"ב דפליגי מטומאה לטהרה דבעי שם עולא מר"י לר"י מהו להטביל מחטין בראשו של ראשון אם אמרינן גוד אסיק לר"י ובעי ר"י למפשט שם מהך דג' גוממיות שבנחל המובא בר"ש דלר"י גם גוד אסיק אמרינן ובסוף אסיק דר"י אית ליה גוד אחית לא גוד אסיק ופשט הך דג' גוממיות נראה דאיירי לענין מטומאה לטהרה הרי דאמרינן גוד אחית לר"י אף מטומאה לטהרה ודחוק להעמיד הך דגוממיות לגבי מעלות דרבנן וא"כ ר' יוחנן מסכים לל"ב דר"נ ולמה פירשו הם כל"ק, והנראה שדעתם דהך דהכא גרע הרבה מדין דגוממיות דמלבד דהוי קטפרס הרי אין במים שעל גופו רק שיעור טופח להטפיח כמבואר בגטין ט"ז ע"א ואנן קיי"ל דלגבי עירוב מקואות בעינן כקליפת השום אף אם החיבור מגולה לאויר כדלעיל פ"ו מ"ט, ולכן סברי דהעיקר כל"ק דלא טיהר ר"י רק במעלות דרבנן דכן אמר שם ר' פדת, ומה דבעי עולא מר"י להטביל מחטין אבעייתו היה לפי התרי לישני היינו ללישנא קמא לענין מעלות דרבנן ולל"ב לענין מטומאה לטהרה אם אמרינן לר"י גוד אסיק ובעי למפשט דר"י סובר גם גוד אסיק לענין טומאה וטהרה אם החבור הוא כדינו בשיעורו כמו בהך דגוממיות וממילא גם בהא דרגליו של ראשון כו' בחבור טופח להטפיח יסבור דמהני גוד אסיק לל"ק לענין מעלות דרבנן ודחי דגוד אסיק לא ס"ל לר"י רק גוד אחית וממילא אם החבור כדינו תהני גם לענין טומאה וטהרה בגוד אחית ואם החבור טופח להטפיח לא תהני רק למעלות דרבנן, וא"כ השקלא וטריא של ר' יוחנן הוא רק לענין גוד אסיק אבל יתחלקו הדברים בחבור כדינו לענין טומאה וטהרה ובחבור טופח להטפיח לענין מעלות דרבנן, ולפי"ז יתכן דר"מ דמיקל שם גבי גוממיות דאמרינן גוד אסיק אירי אף לענין טומאה וטהרה ואפ"ה פליג הכא על ר"י גבי רגליו נוגעות במים דלא מהני אף לענין מעלות דרבנן מפני דהכא לא היה חיבור

כקליפת השום ובשיעור טופח להטפיח לא מהני אף למעלות דרבנן ולכן לא הובאו ד' ר"מ במתניתין, וכן מוכיחים דברי הש"ס דגיטין ט"ז שאמרו שם דהך דטופח להטפיח חבור ר"י היא משמע דר"מ לא הודה בהא, וגם סתם בר פלוגתיה דר"י הוא ר"מ ופליג במתניתין דלא מהני וטעם ד' ר"י שהיקל כאן בטופח להטפיח התוס' בגיטין ט"ז ע"א ובחגיגה י"ט ע"ב כתבו מפני דסוף המים לירד למקוה ולכן הוי חבור, ור"ת כתב זה גם לענין קטפרס דלכן היקל בזה ר"י, והר"י שם הודה לר"ת לענין טופח להטפיח דלכן היקל בזה ר"י מפני דגוד אחית קיל יותר מקרקע שוה וכונתם מפני דסוף המים לירד למקוה. וזה דחוק דאיך סוף המים לירד למקוה והרי רובן יתייבשו על גוף האדם ולא ירדו למטה. אבל יתכן לומר בטעמו של ר"י דאף דבעירוב מקואות בעינן כקליפת השום זהו דוקא לערב שני המקואות יחד בעינן לצרפן בהיכר חשוב בשיעור כקליפת השום אבל לצרף את המים עצמן המחוברים למקוה ומקלחים די בטופח להטפיח שהרי אכתי מחוברים הם למי המקוה רק לצרף על ידן מקוה אחרת בזה בעינן כקליפת השום, וא"כ לר"י גם בקרקע שום מצרפינן את המים שקלחו מן המקוה לחוץ ויש בחבורן טופח להטפיח וכה"ג כתבתי לעיל בפ"ה מ"ד שיש פנים לומר גם לדידן דמים המקלחים מן המקוה לא בעינן בחבורן כשפ"ה לצרף עצם המים] ור"מ לא הודה בזה לר"י וגם לר"י לל"ק לא היקל בזה רק למעלות דרבנן, זהו הנראה בדעת הרמב"ם וראב"ד ז"ל, ועדיין צ"ע איך אמר ר"י דקטפרס מהני לצרף המים והרי פלוגתת ב"ש וב"ה היא לעיל ספ"ה ולב"ה אין מטבילים בחרדלית כו' דקטפרס לא הוי חבור, ולר' מאיר גם בגור אסיק לק"מ דאיהו יאמר שדוקא לצרף עצם המים פסלי ב"ה אבל לצרף שני מקואות גם חבור קטפרס מהני דהרי המים שבתוך עצם המקוה השניה קוו וקיימי רק:

הקטפרס מחברן וכן כתבתי לעיל ספ"ה שיש פנים לומר כן דצירוף מקואות קיל יותר, ואף שכתבתי דלענין שיעור טופח להטפיח צירוף מקואות חמיר יותר מ"מ לענין קטפרס נוכל לומר דצירוף מקואות קיל יותר. אבל לר' יהודה דהיקל לצרף גם עצם המים הבאים בקטפרס כי הך דרגליו נוגעות כו' קשה איך יחלוק על ב"ה וצריך לומר דר"י סובר דמה דאסרי ב"ה בקטפרס היינו לא לצרף המים שכבר ירדו להלאה ממקום הטבילה אבל המים העליונים שיבאו לכאן מודים ב"ה דמצרפינן, אבל א"כ יקשה איך רצה ר' יוחנן לפשוט מהך דגוממיות דר"י ס"ל גם גוד אסיק גם לענין רגליו נוגעות במים והרי ע"כ גוד אסיק לית להו לב"ה בקטפרס לצרף עצם המים ור"מ דס"ל גוד אסיק היינו לענין צירוף המקואות לא לעצם המים, וצריך לומר באופן אחר דר"י יאמר דעד כאן לא קאמרי ב"ה דקטפרס לא מצטרף זהו באם אין שם מקום דקוו וקיימי ולכן גם המים העליונים לא

מצרפינן דבבואן למקוה הטבילה ישטפו ויעברו להלאה ואין כאן ככוס מים אבל הכא דהמים שבמקוה קוו וקיימי לכן מצרפינן המים שעל גופו דבבואן למקוה המקוה ינוחו על מקומן, ולכן רצה ר' יוחנן לומר דגם גוד אסיק אמרינן לר"י מפני שעצם המים נחים ושקטים ואסיק שם דגוד אסיק לא ס"ל לר"י אבל גוד אחית כה"ג אמרינן לר"י ומפני שאין כאן רק טופח להטפיח לכן אמרינן לל"ק שלא היקל רק למעלות דרבנן. ומעתה נוכל לומר עוד לפ"ד הרמב"ם וראב"ד שהחליטו כל"ק שר"י לא היקל רק למעלות דרבנן אף דבהך דגוממיות התיר ר"י גם לענין טומאה וטהרה הוא מפני דשם איירי לענין צירוף מקיאות ובזה מהני קטפרס לר"מ ור"י אבל לצרף עצם המים גם אם היה כאן כקליפת השום לא מצרפינן דקטפרס לא מהני לצרף עצם המים, וגם ר"מ דפליג בזה על ר"י הוא מהאי טעמא דלא מהני קטפרס לצרף עצם המים אף אם גוף המים קוו וקיימי וגם ר"י לא היקל בזה רק למעלות דרבנן לל"ק דש"ס, וגם ר"י שרצה להביא ראיה דאמרינן גוד אסיק לר"י היינו דכמו דס"ל לר"י גוד אסיק לענין צירוף מקואות ככה יאמר גוד אסיק למעלות דרבנן לצרף עצם המים היכא שגוף המים קוו וקיימי ודחי דגוד אסיק לית ליה רק גוד אחית אית ליה היכא שגוף המים קוו וקיימי וג"ז רק למעלות דרבנן, ולענין צירוף מקואות אית ליה לר"י גוד אחית גם לענין טומאה וטהרה:

ב והנה הרמב"ם בפ"ח מה"מ הי"ב פסק כת"ק דמתני' דרגליו של ראשון נוגעות במים לא מהני אף למעלות דרבנן ובה"ח שם פסק בהך דג' גוממיות דלא כר"מ ור"י רק כחכמים דתוספתא דאין מטבילין אלא באמצעית אף שבש"ס דחגיגה י"ט לא הובאו דברי חכמים לא עבור זה נדחו מהלכם וקיי"ל כחכמים, וכתב שם הטעם שאין המים הנזחלים מערבים אא"כ עמדו העתיקו בש"ע סעיף ס' ונתלבט הכ"מ למה כתב הטעם שאין הנזחלים מערבין והו"ל לומר דקטפרס לא הוי חבור ולפמ"ש לעיל סוף פ"ק וספ"ה שלדעתי כל ענין פסול זחילה הוא מחששא דקטפרס דמעיקר הדין זוחלים לית בהו פסול רק דמן התורה קטפרס לא הוי חבור והיינו אם במקום שעח הטבילה של אמה על ג"א אין שם מ"ס מים לא מצרפינן מים דלעיל ולתחת וחז"ל גזרו גם אם אין שם קעפרס גמור להגרר במורד ואין המים רדופים רק שזוחלים והולכים לאט וגם אם יש במקום שטח הטבילה מ"ס גזרו לאסור בזה, וכפי מה דקיי"ל כחכמים דכמו שאין הקטפרס והזוחלים מצרפים עצם המים לטבילה כן גם לענין צירוף שני מקואות לא מהני ולכן דקדק וכתב שאין הנזחלים מערבים להורות דאף אם אין המים קעפרס גמור רק זוחלים לאט אינן מצרפים את שני המקואות כמו שאין טובלים בהם, ועיין ברמב"ם פ"ט מהלכות מקואות הט"ז שכתב שם מי גשמים הבאים מן המדרון והנם נזחלים

ויורדים אע"פ שיש מתחלתן ועד סופן מ"ס אין מטבילים בהם כו' מוכח מזה דפסול קטפרס שהוא מדרון ופסול זוחלים שזכר שם ענינם אחד הוא וזה כדברי. וא"כ מעין דמטהר בזוחלים מטהר ג"כ בהטפרס וכמש"ל בפ"ק דמעין דמטהר בכ"ש אין בו חששא דקטפרס ולכן גם הרמב"ם בפרק ט' הט"ו לענין מדרון הזכיר דוקא מי גשמים וא"כ מעין הזוחל ויורד בקטפרס יוכשר גם לצרף שני מקואות יחד, אך למאן דסובר דמעין אינו מטהר בכ"ש ולדעה הזאת אפשר דמעין אינו מטהר בקטפרס כמש"ל בפ"ק א"כ גם לענין צירוף המקואות אפשר דאין המעין מצרפן ושם כתבתי שבדיעבד או שעת הדחק יש לסמוך על דברי מרן הב"י דמעין מטהר בקטפרס אליבא דכ"ע, וא"כ גם לענין צירוף המקואות יש לסמוך שמצרפין כו' והש"ך בס"ק קכ"ט כתב דמעין מצרף בזוחלים ולא ביאר מדין מעין בקטפרס ולפמ"ש יש להתיר גם בקטפרס כד' הב"י. והתוי"ע פ"ג מ"ד הביא דעת הרמב"ם לכונה אחרת ולדעתי נראה כמ"ש. ומה שהביא ממשנה דמטהרין את המקואות העליון מן התחתון דמהני חבור קטפרס לאו ראיה היא כלל דשם לא איירי כלל בקטפרס ולכן הרמב"ם פ"ה ה"ו לא העתיק לשון זה דעליון מן התחתון ואיירי שם במעמיק הסילון באופן שאין שם קטפרס, ובהך דסגוס דסיפא דמתניתין פסק הרמב"ם לקולא דסובר דאתיא ככ"ע כמ"ש הב"י בשם הריב"ש דמפני שהסגוס הוא עלא מים לכן כ"ז שקצהו התחתון מחובר במקוה נחשב כלא נעקר ממקומו והרע"ב פי' דכר"י אתי והראב"ד בבעה"נ כתב דאף אם הך דסגוס אתי ככ"ע מ"מ אפשר שאין זה רק למעלות דרבנן, וזה מסתבר דאם רישא בהך דרגליו כו' איירי למעלות דרבנן לל"ק דש"ס דחגיגה גם הסיפא איירי כמעלות דרבנן ע"כ אין להקל בזה. היוצא לדעת הרמב"ם והראב"ד אין הלכה כר"י וגם בהך דגוממיות לא קיי"ל כוותיה וכ"נ דעת האשכול בסי' ס' וגם דברי הרא"ש בה"מ סי' כ"א מוכיחים דלא קיי"ל כר"י, וא"כ קטפרס לא הוי חבור לא לענין צירוף עצם המים ולא לענין חבור מקואות, ועכ"ז בהך דטופח להטפיח אם הוי חבור באם המים מקלחין לחוץ מן המעין או המקוה וקוו וקיימי ולא נתלשו לגמרי ממקורן אין לנו מכאן ראיה לאסיר וכמו שנסתפקתי בזה בפ"ה מ"ד דאפשר שמים שמחוברין למקורן ואין שם קטפרס לא בעינן בהן שיעור כשפ"ה וכקליפת השום:

ג התוס' בשם ר"ת כתבו בגיטין ע"ז ובחגיגה י"ע ע"ב דקטפרס מחבר שני מקואות אם באחת מ"ס ואם אין בכל אחת מ"ס לא הוי קטפרס חבור ובהא דרגליו של ראשון מיקל ר"י הוא מפני דסוף המים לירד למקוה, ועדיין צ"ע לדעתו מפני מה בתרדלית של גשמים לא מצרפינן לב"ה המים העליונים שסופן לירד למטה, וצריך ליישב ע"פ מש"ל באות א', ולא נתבאר בתוס' לר"ת אם הלכה כר' יהודה בהא או כחכמים דפליגי עליה, וגם בהא

דג' גוממיות לא נתבאר אם הלכתא כר"י או כחכמים דתוספתא, ובשם הר"י כתבו התוס' דקטפרס לא הוי חבור לענין השקה אבל לענין מקואות גם אם אין בשניהם מ"ס הוי חבור בקטפרס, ומה דטופח להטפיח מהני ברגליו נוגעות כתבו הטעם משום גוד אחית היינו משום דסופן לירד למקוה, וצע"ג איך יתיישב לדעתם הא דחרדלית של גשמים דאסרי ב"ה ואם נאמר כמש"ל באות א' דר"י לא התיר רק מפני שגוף המים קוו וקיימי א"כ איך החליטו סתמא דקטפרס הוי חבור לענין מקואות ואם נימא לחלק דקטפרס הוי חבור לצרף שני המקואות לא לצרף עצם המים אכתי בהא דרגליו של ראשון כו' הו"ל לבאר הטעם מפני מה מתיר ר"י, וביותר צ"ע דברי התוס' בחגיגה י"ט ע"א ד"ה נגזור כו' שכתבו על הך שאמרו בש"ס גבי גל נגזור אטו חרדלית של גשמים וסיימו שם, ומיהו אכתי יש להקשות דקטפרס הוי חבור לענין מקואות כדפי' הר"י וא"כ למה לא מהני ואי הוי משום:

זחילה יתכן טפי ע"כ, ואיך החליטו דקטפרס הוי חבור והרי ב"ה אסרו תרדלית של גשמים, ונראה מדעתם דהא דאסרי ב"ה בחרדלית של גשמים לאו משום קטפרס הוא רק מפני דמי גשמים פסולים בזוחלים. אבל מדברי התוספתא המובא בר"ש לעיל ספ"ה מבואר דתרדלית היינו הבאיה מדרון, גם גוף דבריהם לא ידעתי איך יתכן דקטפרם כשר וזוחלים פסולים הרי גם קטפרס הוא זוחל, והנראה שדעתם דזוחלים היינו שזוחלים והולכים עד מי הים ולכן פסולים שאין זה דרך חיות מי גשמים וקטפרס היינו שבאים ממורד ההר ובבקעה הם נאספים ונקבצים יתד שקטים וקיימים ובזה כשרים גם מי גשמים שכן הוא דרכם ומצרפינן כל המים הבאים מדרון מפני שתיכף ינוחו למרגוע בבקעה, והדברים סתומים ולא זכיתי לעמוד על בירור דעתם בזה, וגם מה שהחליטו בפשיטות דקטפרס הוי תבור והרי גבי גוממיות פליגי חכמים על ר"י ובבכורות נ"ו ע"א כתבו התוס' דמעיקר הדין נהרות כולם כשרים בזוחלין דמחוברים למי הים ואף שהוא קטפרס חיותן מחברן משמע דקטפרס לא הוי חבור, וגם שם דבריהם צ"ע מה יועיל חבורן למי הים והרי בלא"ה בכל נהרות איכא הרבה מי מעין והוי גשמים מחוברין להם ויש לומר דחבורן למי הים הרי מי הים רבים עליהם וצ"ע. כ"פ מוכח מדעתם דפסול זוחלים וענין קטפרס ענינים מפורדים הם וכן כתבתי לעיל בפ"ק דלדעת ר"ת ור"י דמי מעין אינן מטהרים בפחות ממ"ס ואפ"ה כשרים בזוחלים א"כ מה דמי גשמים אינן מטהרים בזוחלים לאו מחששא דקטפרס הוא ושם הארכתי בזה, ואין לנו הלכה מבוררת מדברי התוס' איך קיי"ל גבי קטפרס אם הלכה כר"י דאמרי' גוד אתית לפתות או כחכמים דפליגי עליה, ולענין טופח להטפיח לפי דעת הר"י בתוס' נראה דסובר דטופח

לא מהני רק לר"י בגוד אחית וגם בזה פליגי עליה, וא"כ במש"ל בפ"ה מ"ד במים הכאים ויוצאין ממקוה ומחוברים בחבור דק למקורן אין להקל כלל עד שיהא תבור כשפ"ה על רום כקליפת השום, והטור ורבינו ירוחם פסקו כר"י בהך דרגליו נוגעות במים דטהור אף מטומאה לטהרה ועב"י וב"ת מ"ש יסוד דבריהם, והנראה שנשענו על פשט דברי התוס' בשם ר"י דלענין מקואות קטפרס הוי תבור ואם כן למה לא כתבו גם לענין עירוב מקואות דמהני קטפרס, ואולי סברי דהך דרגליו נוגעות כו' קיל יותר מפני דסוף המים לירד למקוה ולכן מהני גם בטופח להטפיח משא"כ לענין עירוב מקואות, ומהך דחרדלית שפסול לב"ה ניישב ע"פ אופנים שכתבתי לעיל באות א' או כמו להתוס' וגם דעתם לא נתברר לאשורה, ואנן קיי"ל להלכה כדברי הרמב"ם והש"ע בסעיף ס' דקטפרס לא הוי חבור לא לענין צירוף עצם המים ולא לענין תבור מקואות וכן לענין רגליו נוגעות במים, דכן דעת רוב הראשונים ז"ל וגם בהך דסגוס אין להקל כמש"ל באות ב', ומ"ש הש"ך בס"ק פ' בגלגל המתגלגל ומשם באים מים למקוה דאם הכלים נקובים כשפ"ה לא בעינן מ"ס במקוה אין לסמוך ע"ז דקטפרס לא הוי חבור ומכ"ש נצוק לא הוי חבור וכבר השיג עליו בדגמ"ר:

(פסקא ב) תוספתא הובאה בר"ש מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות כו' כיצד הוא עושה, עודהו הראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו וטהור ר' יהודה אומר עודהו רגלו של ראשון כו'. לעיל בפ"ג מ"ג הבאתי תוספתא הזו ללמוד ממנה דלענין שאובים מהני קטפרס, דהא ודאי דלא נוכל לפרש מה דאמר ת"ק עודהו הראשון במים היינו שלא הגביה ראשו מן המים דמאי אשמעינן בהא ועל כרחך דאיירי שהגביה חצי גופו או רובו מן המים ואפ"ה הותר לו ליתן לשם שאובים אף דפליג על ר"י לענין צירוף למ' סאה דלא מצרפינן המים שעל הראשון למ"ס אפ"ה מהני צירופו לענין שמותר ליתן בכתף, אך אפשר דת"ק לא היקל כ"א היכא שמקצת גופו הוא במים לא ברגלו לחוד וטעמיה דחיישינן פן בשטת היקף גופו או רגליו נתייבשו המים ואין כאן חבור מים דלעיל ולתחת אכל בקצת גופו במים שפיר דמי. והיותר נראה דגם ת"ק לא מפליג בין רגליו של ראשון במים או מקצת גופו רק דלת"ק עדיף שיתן המים בעוד מקצת גוף הראשון במים דאם ימתין עד אח"כ חיישׁ פן ישכח הראשון ויוציא רגליו מן המים ולר"י אי אפשר לעשות כן דאין מקום לשני לטבול כל זמן שהראשון במים ולכן עצתו דעודהו רגליו כו', עכ"פ גם לת"ק מקילינן בשאיכה בחבור קטפרס ושכ"כ הראב"ד להדיא דמפני דשאיבה דרבנן הקילו בזה גם לחכמים ובפ"ג הארכתי בזה וא"כ יסתייע בזה גם דברי הר"ש וסייעתו דלעיל פ"ו מ"ת דבשאיבה דרבנן די בחבור כשערה ולא בעינן כקליפת השום דהרי כאן

אין שם רק טופח להטפיח ואין שם כקליפת השום ועדיף מעט מכשערה כמ"ש הר"ש שם, אך צ"ע למאן דסובר דשאיבה כולה פסול מן התורה ומקצת שאוב הוא דרבנן למה הקילו כאן במקצת שאוב שעיקרו מן התורה יותר ממעלות דרבנן לל"ק דחגיגה דגם ר"י לא התיר רק למעלות דרבנן ופליגי עליה רבנן ולמה התירו בשאוב שעיקרו מן התורה והראב"ד לשיטתיה דס"ל כולו שאוב הוא דרבנן וקיל יותר ממעלות דרבנן שעיקרן מן התורה [אך גם הראב"ד מסתפק בשאוב שבא ע"י אדם לומר שהוא מן התורה וכאן הקילו למלאות בכתף שעיקרו מן התורה] וצריך לומר דאפ"ה במעלות דרבנן התמירו יותר לת"ק. ואין להקשות לפ"ז איך פשיט שם בחגיגה דר"י לא ס"ל גוד אסיק מהך דג' גוממיות לל"ק דש"ס דר"י לא אמר רק למעלות דרבנן וא"כ אפשר שהיקל אף בגוד אסיק דהרי גם ת"ק דלא ס"ל גוד אסית אפ"ה היקל לענין שאיבה דרבנן כן ר"י יתיר אף בגוד אסיק למעלות דרבנן לק"מ דכבר כתבתי לעיל דלא פשט דודאי לא ס"ל לר"י גוד אסיק רק שדחה ראיית ר' יוחנן שהביא מהך דגוממיות דס"ל לר"י גוד אסיק בדאורייתא אם היה שם כשיעור חבור וממילא נאמר גוד אסיק בטופח להטפיח לענין דרבנן וע"ז דתה דשם בגוממיות לא ס"ל לר"י גוד אסיק ואין ראיה שיתיר במעלות דרבנן בגוד אסיק אבל לא פשיט ליה דודאי לא ס"ל גוד אסיק רק שנשאר הדבר בספק ודוק:

ועכ"ז אין מכאן ראיה ברורה להתיר תבור שאוב לכשר ע"י קטפרס דהרי לר"ת הך קטפרס דהכא עדיף טל שסוף המים לירד למקוה וגם לר"י הך דרגליו נוגעות במים יש בהן מעליותא לענין דמהני טופח להטפיח לר"י לענין צירוף מקואות אף דבכל דוכתי לא מהני, וכ"כ לעיל בפי' המשנה באות א' דע"כ הך דהכא עדיף בין לענין תבור טופח להטפיח ובין לענין קטפרס עדיף משאר קטפרס דודאי לא פליג ר"י על ב"ה דאסרי בחרדלית ואין קטפרס חבור לצרף עצם המים והכא מצרפינן לר"י וצריך למצוא טעם בזה דהכא עדיף משארי דוכתי אם ע"פ גווני שכתבתי לעיל או בשארי טעמים וחלוקים, וא"כ אין ללמוד מזה לשאר קטפרס לענין תבור מקואות ועכ"ז סמך מכאן להתיר דהרי חזינן דת"ק דפליג על ר"י בגוונא דהכא מודה להתיר לענין שאוב כמו כן נימא אנן דגם רבנן דפליגי עליה דר"מ ור"י בהך דג' גוממיות יודו להתיר בקטפרס לענין חבור שאוב לכשר שלא נרתיק פלוגתתן, ודוקא בחסר פליגי על ר"מ ור"י לא בשאוב. וכן העליתי לעיל להלכה בפ"ג דבמקוה שנפסלה ע"י מיעוט שאובים יש לסמוך להתיר ע"י תבור קטפרס ולא בכולו שאוב שאין לנו להתיר בזה כמש"ל בפ"ג באורך: עוד במשנה הטביל בו את הסגוס כו'. כתבתי לעיל שהרמב"ם פירשה דכך"ע אתי והרע"ב פירשה דאתי כר"י. והראב"ד מספק שמא לא התירו כאן רק למעלות דרבנן כמו בדברי ר"י דרישא

ע"כ אף שבש"ע סעיף ס"ג סתם להקל אין להורות כן למעשה. אך לענין למלאות בכתף יש לסמוך:

להקל אם מקצת הסגוס נוגע במים שהרי כתבתי להקל גם ברגליו נוגעות כו' אבל לטבול כמות שהוא אין לסמוך להקל, ומלתא דלא שכיחא היא לכן אקצר: (פסקא ג) הא דתוספתא המובא בר"ש הטביל בו יורה גדולה כו' פשט דברי התוס' הם בסגנון דברי המשנה בהא דכר וכסת כו' דהחשש הוא פן בהעלאתן מן המקוה ויחסר המים אז תפסל ע"י הרקת השאובים וכ"ה ברמב"ם פ"ח הלכה י"ב, וכ"כ הרמ"א בסעיף ס"ג ובב"י נסתפק לחוש לומר דגם בעוד היורה במים יופסלו המים שמקלחים לתוכו אף שמחוברים המה למי המקוה, ואנכי ביארתי לעיל בפ"ו מ"ב ובכמה דוכתי דכל שהמים מקיפים את הכלי מכל צד אין בהם חששא דשאובים ורק במחובר מן הצד אז יש חשש בזה כדברי הרא"ש רפ"ה ושם הארכתי לבאר דעת הראב"ד שסובר דאף במים מקיפים מכל צד איכא חששא דשאובים ואשר שיטתו דחוקה וכל הפוסקים לא הודו לו לכן גם כאן אין לחוש כלל עבור שהמים יקלחו לתוכה בעת אשר תהיה בתוך המקוה, וכ"כ בפרק ב' מ"ח דאף אם המים שבכלי מצורפים למ"ס שפיר דמי, אך יש לחוש עוד פן יופסק החבור ע"י הטיית היורה ואז בודאי יחשבו כשאובים גמורים וכמ"ש הב"י ע"ש ובדיעבד אין חשש כמ"ש הש"ך, וזה שמורידה דרך פיה מבואר ברמב"ם ובב"י באורך שהוא כדי שלא יתזו המים לחוץ ויחסר ממדת המקוה:

(פסקא ד) עוד בתוספתא הקופץ למקוה ה"ז מגונה הטובל פעמיים במקוה הרי זה מגונה כו'. הפוסקים פירשוה על מקוה מצומצמת וכמבואר באורך בדברי הריב"ש המובא בב"י. אך הרמב"ם כתבה בפ"א מה"מ הלכה ט' דלא איירי בם בענין מקוה מצומצמת ולזה הבין הריב"ש כדעתו שהוא פירשה מטעם כונה פן יאמרו שטבל בלא כונה ואח"כ יגע לתרומה וקדשים וא"כ בזה"ז אין חשש בזה. אבל באמת נראה דהרמב"ם ז"ל לאו מטעם כונה אתי עלה רק מפני חשש פן לא יטבול כראוי ולא יראה היטב שיבאו המים בכל שטח גופו דלכן סמך הרמב"ם שם בכופת ידיו ורגליו וישב באמת המים אם נכנסו המים דרך כולו טהור ואפ"כ כתב הא דהקופץ כו' והיינו דאם קופץ וטובל במהירות לא יביט היטב שיבאו המים בכל חלקי גופו וכן בטובל פעמיים במקוה ידקדק בראשונה שיסמוך על שיטבול שנית ובשיטבול שנית יחשוב שכבר טבל מקודם ובין כך לא ישים לב על טבילתו לטבול כהוגן שיבאו המים בכל חלקי גופו, מפני שבכל פעם אשר הוא טובל סומך על שטבל או שיטבול שנית ולבסוף לא יעשה אף אחד כראוי אבל כשלא יקפוץ ויטבול רק יעשה במתינות וגם יטבול רק פ"א יראה לטבול כהוגן שיעלו המים

בטוב בכל חלקי גופו. וסעד לפירושי גם יתחזקו בזה דברי הרמב"ם ז"ל מהא דאמרינן בברכות ל"ג ע"ב באומר שמע שמע משתקין אותו ופריך ע"ז בש"ס מהא דתניא הקורא את שמע וכופלה ה"ז מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה ומשני בש"ס הא דאמר מילתא ותני לה הא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה ולפרש"י שם אם כופל תיבה שתי פעמים הוי מגונה ואם כופל הפסוק שתי פעמים משתקין אותו. אבל הרי"ף ור"ח פירשו להיפך דאם כופל כל פסוק הוי מגונה ואם כופל כל תיבה משתקינן ליה וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות ק"ש הי"א ולא נתבאר טעמי הדברים לפי' כל אחד מהעדות ולפמ"ש א"ש בטוב דאם כופל כל תיבה מיחזי כמקבל שתי רשויות או דהוי כמתלוצץ, משא"כ באומר הפסוק שתי פעמים אין כאן חשש רק דחיישינן שלא יכוון בטוב דבפעם הראשון שיקרא הפסוק לא יכוון בטוב שיסמוך על שיקרא פעם שנית ובקראו שנית יסמוך על שקרא מקודם ובשום פעם לא יכוון כראוי משא"כ כשיקרא פ"א יכוון בטוב, ולפ"ז נראה דגם בקורא כל פרשה שתי פעמים מגונה הוי כמ"ש הכ"מ שם בשם הר"ר מנוח מהאי טעמא שלא יכוון בשום פעם, וא"כ נראה דזה דוקא באם מתחלה קרא והיה בדעתו לקרות שנית או שרגילות הוא בידו לעשות כן אז הוי מגונה מטעם האמור שלא יכוון בשום פעם. אבל באזדמן ליה מלתא שקרא ולא כוון יוכל לחזור הפרשה פעם שני דמוטב שישאר במגונה ממה שלא יכוון וכ"כ הכ"מ שם בשם הר"א, ואם העת דחוק יוכל לעשות כן אף בכפילת פסוק ראשון לחוד אם קראו ולא כוון בטוב יוכל לכופלו רק שלא ירגיל לעשות כן, וכ"נ לנהוג למעשה דכן עיקר הפי' בש"ס כדמוכח בלשון הברייתא הקורא את שמע וכופלה ה"ז מגונה דלשון וכופלה שייך רק על כפילת הפסוק והפרשה ודוק, אף שמדברי האחרונים בסי' ס"א בא"ח לא נראה כן מ"מ כך נראה לדעתי למעשה. ומעתה מבואר הוא שדין טבילת המקוה פעמיים שאמרו דה"ז מגונה חדא טעמא הוא עם מה שאמרו בכפילת שמע, דגם כאן הענין הוא דבכל פעם שיטבול לא יעשה כראוי דיסמוך על שיטבול שנית ובשניה יסמוך על שכבר טבל מקודם ולכן הוי מגונה, וזהו הטעם גם בקופץ לתוך המקוה וטובל במהירות כאמור, ופשיטא לפ"ז דאם באמת טבל פ"א וירא לנפשו שלא טבל כראוי יטבול שנית, אבל לכתחלה לא יטבול רק פ"א, והני נשי דידן הורגלו לטבול כמה פעמים יש ללמדם שלא תטבול רק פ"א כדברי הרמב"ם ז"ל שאז תטבול כהוגן, וכן מי שמקיים טבילת בעלי קריין ירגיל לטבול רק פ"א, הגם שיש סודי דברים בטבילת כ"פ זהו לכבוד שבת ויו"ט אבל בטבילה לתפלה המקיימה מוטב לטבול רק פ"א כדברי הרמב"ם ז"ל, וכן שמעתי קבלת הבעש"ט ז"ל שמי שיטבול לקריו אף בימי הקור כדי להתפלל לא יזיק לו מאומה

רק שיטבול פ"א לא יותר וכדברי הרמב"ם ז"ל וכן נכון לנהוג למעשה גם שלא הובא דעתו בש"ע מ"מ כן הוא העיקר, גם יש לסייע פי' הרי"ף ורמב"ם ז"ל בהא דברכות הנ"ל ממה דאמרו בש"ס פסוקא פסוקא ותני ליה מוכיח הלשון דלאו על פסוק ראשון לחוד קאי רק על כל פסוקי דפרשת שמע ואיך יהיה חשש קבלת שתי רשויות בפסוק ואהבת כו' או בוהיו הדברים כו' אבל לדעתם ניחא דיש בזה חשש כוונה שלא יכוון כראוי ובאמר מלתא מלתא ותני לה נראה ג"כ דאין שום חשש שתוקי רק בפסוק ראשון לחוד כמובן, ואין להאריך. ומענין לענין אגיד אשר ראיתי בפי' הגר"א ז"ל ריש ברכות דק"ש אין אחד מוציא את חבירו וחיוב על כל ישראל לקרותה בפיו דוקא, ובמג"א בסי' נ"ט סק"ה כתב דגם ק"ש מוציא את שאינו בקי רק שיהא בעשרה דוקא, ודברי הגר"א ז"ל אמתיים שכן מצאתי בחי' רמב"ן על ברכות שכתב שם לענין אמירת אל מלך נאמן וז"ל ולפיכך היה החזן מברך אהבת עולם והצבור עונין אמן וקורין ק"ש בפיהם שהיא המצוה המוטלת על כל יחיד ויחיד שיהא משנן בפיו כו' וע"ש, ובזהר ח"ב פרשת משפטים קט"ו ע"ב ז"ל אלא תפלה שש שנים יעבוד ג' ראשונות וג' אחרונות דשליח צבור אפיק ליה לב"נ ידי חובתו כו' אבל בעלמא דאתי דאיהו עולמו של יובל דתמן נ' אתוון דק"ש לית ש"צ אפיק לים מחובה בגין דלית לים פדיון ע"י אחר כו'. הרי מבואר כדברי הגר"א ז"ל. אך אפשר דקאי רק על פסוק ראשון עם בשכמל"ו שהן המה הנ' אתוון כו' ובמשנה דסוטה כז ע"ב ר' נחמיה אומר כקורין את שמע ולא כקורין את ההלל ובברייתא שם ל' ע"ב ר"נ אומר כסופר, הפורס על שמע בבהכ"נ שהוא פותח תחלה והן עונין אחריו ושם בש"ס דאמור כולהו בהדי הדדי מוכח דקריאת שמע חייב כל יחיד לומר בפיו, אך בתוספות שם בשם התוספתא לא משמע כן אבל בש"ס דידן מבואר כמ"ש דבק"ש אין אחד מוציא חבירו וצדקו דברי הגר"א ז"ל, ואפשר לומר שזה החשש בכפילת הקריאת שמע שידמו השומעים דקורא שנית כדי להוציא את השומע וזה אסור אבל העיקר כמש"ל, והא דתנינן בתוספתא האומר לחבירו כבוש ידך עלי:

במקוה ה"ז מגונה כתבה הרמב"ם סמוך להך דטובל פעמיים כו', נראה ג"כ שטעמא הוי מפני שלא יטבול כראוי דמה שאומר לחבירו שיכבוש ידיו עליו הוא מפני שיודע בנפשו שירא להכניס גופו במים וחושש פן ישאר קצת ראשו או גופו למעלה מן המים, או שגם אם אינו ירא הרי הוא חושש פן לא יכנוס כל שטת גופו במים לכן הוא סומך על שחבירו יכבוש אותו במים ואולי השני לא יתן לב ע"ז להביט בטוב ולא יטבול כראוי והרי זה מענין דטובל פעמיים שגם כאן הטובל יסמוך על העומד עליו והעומד עליו לא יתן לב בטוב, גם שכתבו הפוסקים בסי' קצ"ת סעיף מ' דצריכה לעמוד ע"ג יהודית

שתראה שתטבול כהוגן זה דוקא בהבעת עין והטובלת עצמה תטבול לתומה כהוגן אבל שתסמוך על כבישת יד העומדת עליה שאז הטובלת תסמוך רק על כבישת יד העומדת ה"ז מגונה, והריב"ש פירשה לפי שיטתו מטעם כוונה ובב"י סי' קצ"ח ובכ"מ הביא בשם מס' ד"א זוטא שזה דוקא במים מועטים [ולא מצאתי זה שם] ולכן סמך לפרש דאיירי דוקא במקוה מצומצמת וכ"כ בש"ע בסי' קצ"ח סעיף כ"ט אבל דברי הרמב"ם אינן מוכיחים כן כנ"ל. ובפירוש המשנה להרמב"ם ספ"ת שביאר שם דין בית הסתרים דבעינן ראוי לב"מ הביא שם הך דקופץ למקוה והטובל פעמיים כו' והאומר לחבירו כבוש כו' וזה מבואר דבכל אלו החשש שלא יטבול כהוגן ודוק, ועוד דא"כ למה פליג ע"ז ר"י בתוס' ואם הוא במקוה מצומצמת באמת יש לחוש פן הכובש ידו יגביה קצת את ידו ויחסרו משיעור מקוה וגם מהו לשון עד שתצא נפשו דקאמר ר"י, ולפמ"ש א"ש דר"י הקיל בזה רק באופן שחבירו העומד עליו יכבוש ידו עליו בחיזק שלא יהיה בזה חשש הוצאת קצת ראשו וגופו חוץ למים ואז לא חיישינן פן לא יטבול כראוי ואפ"ה קיי"ל כת"ק) עוד יש לפרש דחשש כבישת יד במקוה הוא כעין חשש דטובל פעמיים דאם מצוה לחבירו לכבוש ידו נראה שחושש פן לא יבאו המים לכל אבריו ולכן מדמה שאם חבירו יכבוש ידו עליו ישהא זמן רב תחת המים ואז יתחלחלו המים בכל אבריו ויש לחוש שהוא לא ידקדק לרפות ידיו ולהרחיק רגליו וכדומה ויסמוך על שהוי הזמן שהמים עצמן יעשו פעולתו להתחלחל בכל מקום וזה מגונה רק יראה בעצמו שיטבול כראוי ולא יצטרך זמן רב לזה, וכלשון הזה מצינו עוד בש"ס בע"ז כ"ז ע"א, ושם ר' יוסי קאמר לה לר"י מל והולך עד שתצא נשמתו ושם נראה דלענין כונה נקיט לה ר"י דאף שהמל אינו מכוון לא איכפת לן אבל לא אוכל לכוון הלשון בכם וכאן נראה כמ"ש שאם כובש ידיו עליו בחוזק התיר ר"י כאמור:

מ"ז הטביל בו את המטה כו'. לשון בו מוכיח דקאי אדלעיל מינה במקוה מצומצמת של מ' סאה, ונידון דברי המשנה ברגלים שוקעות בטיט כו' אינו ענין כלל למקוה מצומצמת וגם במקוה גדולה הדין כן, ומדברי הרמב"ם בפי' המשנה נראה דאורחא דמילתא קתני שמפני שהיא מצומצמת מסתמא מימיה מועטים ולא יכסו מימיה את המטה שהיא גבוה וארוכה וכ"כ הרע"ב. אבל גם בחבורו העתיקה בדין מקוה מצומצמת ולא אדע טעמו ולקמן ית', ובגוף דברי המשנה כתב התוי"ט על דברי הרע"ב דכתב דכאן איירינן בטיט שאינו נרוק ואין מטבילים בו וכתב התוי"ט דהיינו בטיט לבדו אבל כשהמים צפין ע"ג מטבילים וכר"י דלעיל ספ"ב, ונמשך אחר דברי הרע"ב, שפי' שם טעמא דר"י שהתיר כשמים צפין ע"ג מפני שהמים מקדמין כסתם מתניתין דהכא וגם בטיט עב מותר

ודברי התוי"ט אינן נוחים דמה חידש בכאן דאם המים צפין ע"ג מטבילים הרי היינו הך דמתניתין דמים מקדמין ואדרבה מתני' דידן מבארת יותר מדהתם], אבל כבר ביארתי שם דכל המפרשים לא הודו להרע"ב בשם ושם בטיט הנרוק בלא"ה מותר אף בלתי סברא דמים מקדמין מפני דבטיט הנרוק הותר לטבול כבמים עצמן ובעינן מים צפין ע"ג מפני גזרה כנ"ל, ובזה לא הודה ר"א בשם אבל בהך דמים מקדמין גם ר"א מודה, וגם בטיט עבה מותר כבמתניתין, רק שהקשיתי בשם אם המים צפין ע"ג לעולם יהיו המים מקדמין ולמה אסר ר"א שם וגם ר"י למה הצריך שם טיט הנרוק ושם כתבתי דאיירי שם במים קלושין ודקים. עוד יצאתי שם לחלק לומר דבטבילת כלים לא בעינן ביאת מים כולו כאחת ושם איירי בטבילת אדם וכ"ז דחוק. והגה בהא דמים מקדמין יש בזה שלשה פירושים, הר"ש פירש דבמקום שרגלי המטה עושין חלל בטיט שם המים ירוצו מקודם לתוך הגומא וא"כ רגלי המטה נטבלו במים מקודם, והרא"ש פירש דמים מקדמין לרגלי המטה קודם שנשקעו בטיט ואח"כ כשנשקעו בטיט עוד המים שעל הרגלים מחוברים למי המקוה ודומה להא דאוחז בכלים ומטבילן דאם הדיח ידיו טהורים כדלקמן ספ"ח וכ"כ האשכול בסי' נ"ד וסי' נ"ט אלא שדבריו סתורים מזה לזה כמש"ל ספ"ב והתוי"ט הסכים בספ"ב לפירוש הרא"ש וכן נטיתי שם, עתה ראיתי דלשון המים מקדמין אינן סובלים כן ולשון מקדמין מוכיח שהם מקדמין לבא לטיט כפירוש הר"ש ז"ל וכ"כ הנר"א ז"ל לפרש כן כהר"ש, ומובן הדבר אשר בין לפי' הר"ש ובין לפי' הרא"ש לא התירו להטביל בטיט כ"א בהך דרגליו כו' היינו שלא הוטבלו כל רגליו בתוך הטיט רק מקצתן או רובן שאז שפיר נימא דאם מטבילן הרי הם מחוברים למי המקוה, אם להר"ש מפני שהמים הם בתוך הגומא או כסרא"ש שלתלות המים שעליהם מחוברים למי המקוה, וכן יהיה הדין בכל הכלים אם מטבילן קצתן או רובן אבל מקצת הכלי הוא למעלה תוך המים, אבל אם היה מטביל כל הכלי בתוך הטיט זה ודאי אסור דלפי' הר"ש הרי הטיט יכסה אח"כ את כל הכלי ולא יהיו מים בתוך גומת הטבילה, וגם אם ישאר שם מים הרי הטיט מכסה על המים ויפסיק בין המים שע"ג הגומא למים שבתוך הגומא ואין כאן חבור למי המקוה, וכן לפי' הרא"ש אם יטבילו כולו בתוך הטיט אין כאן חבור למי המקוה דהטיט מכסה עליו, אבל עכ"ז טרם ששקעו כולו בטיט ועוד היה קצתו למעלה בתוך המים הרי נטהר אז ומה לי מה ששקעו אח"כ כולו בטיט, אבל אם היה אוחז בקצת הכלי שלמעלה בתוך המים אחזו בידיו עד שדחפו כולו לתוך הטיט אז אין כאן טבילה, דמתחלה כשהיה קצתו למעלה בתוך המים הרי אחזו ביד והיד חוצץ אם לא הטביל ידו במי המקוה כדלקמן ספ"ת ואח"כ כשדחפו כולו לתוך הטיט אין לו טהרה

דהטיט מכסהו ולא נטהר בין להר"ש ובין להרא"ש, וכן אם אחז בידיו תחתית הרגלים ודחפן לתוך הטיט באופן שלא נתלחלחו במים מקודם להרא"ש לא מהני. ומעתה יבאו שפיר דברי המשנה דלעיל ספ"ב שהתירו בטיט הנרוק להטביל במים שצפין ע"ג לא מפני היתירא דמים מקדמין רק שגוף הטיט מכשיר במים צפין ע"ג לר"י דשם ולכן מותר להטביל גם באופן זה שאוחז בידו הכלי עד שדחפו כולו לתוך טיט הנרוק נטהר הכלי דעצם הטיט מטהר לר"י, וכן אף אם לא לתלת מקודם במים את הרגלים מהני ויבאו כהוגן שתי המשניות, ולפ"ז גם באדם יתכן לומר שמותר לטבול ברגליו שנטבעו גם בטיט עב כהך דמשנתנו ודלא כרש"י שאוסר בזה בנדה ס"ו וכבר הקשה כן הרא"ש בה"מ סי' ל"ג והראב"ד מספק בבעה"נ לחלק בין אדם לכלים וכן הביא הרא"ש שם וכתב הרא"ש ולפמ"ש אין לחלק, וזה נראה נכון לפי' הר"ש והרא"ש ז"ל יותר מכל מה שביארתי לעיל ספ"ב, ועכ"ז ממה דנקטו במשנה הך דינא על טבילת מטה ולא נקטו על טבילת אדם אם רגליו שוקעות בטיט מוכח קצת דבאדם יש להחמיר יותר מפני דבאדם הטיט נכנס בין אצבעות רגליו וחוצץ יותר כמ"ש הב"י בזה בסי' קצ"ח מדברי הראשונים ז"ל וא"כ יש להחמיר לכתחלה באדם כפירש"י ז"ל ונוכל להוסיף לפי' הר"ש והרא"ש ז"ל ליישב:

מה דנקטו במתניתין הך דינא על מקוה מצומצמת לפרש ולומר דגם בזה רבותא אשמעינן דכשהוטבלו רגלי המטה במים הרי המים שעל הרגלים החסירו את מי המקוה ושוב כאשר נשקעו בטיט הרי הוחסר שיעור המקוה אם לא היינו חושבין את המים שעל הרגלים כמחוברים למי המקוה הרי תיכף כשבאו בתוך הטיט נחסר מהמקוה כשיעור המים שעל הרגלים, לזה השמיענו דגם בזה אין חשש דכמו דהטיט אינו חוצץ כן נימא דגם מימיו נחשבו כמחוברים כטעמם של הר"ש והרא"ש ז"ל:

היוצא מזה להר"ש והרא"ש ז"ל ברוב הכלי שוקע בטיט עבה וקצתו למעלה תוך המים אין כאן חציצה אבל אם אחז בידו את הכלי עד שדחפו תוך הטיט כולו הוי חציצה וכן אם לא לחלק במים את רגלי המטה מה שא"כ בטיט הנרוק דאם המים צפין ע"ג מותר אף לאחוז בכלי עד שידחפנו כולו לטיט מפני דגוף הטיט ג"כ כשר לטבילה, אבל בטבילת אדם יש לספק אם מותר בטיט עב אם רגליו נטבעו בבוץ דאפשר דבין אצבעותיו נדבק כאמור: (ב) פי' הג' הוא פי' הרמב"ם ז"ל שפי' המשנה כפשוטה דהמים מקדמין היינו שקודם ששקעו הרגלים בטיט נטבלו במים שכתב בפ"ח הי"ב וז"ל שהרי לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תחלה ע"כ, וזה ודאי פלא דמה מהני מה שטבלו במים תחלה ואז לא נטבל גוף המטה ואח"כ נטבל גוף המטה ולא הרגלים ואנן בעינן טבילה כאחת,

ולזה יצאתי לחלק לטיל לזמר דבכלי לא בעינן טבילה כאחת מה"ת, אבל זה חידוש גדול וגם לפתות מדרבנן ודאי בעינן טבילה כאחת כמש"ל בשם הת"כ ולמה הקילו כאן. והנראה לדעתי בזה דמטעם חציצה במיעוט הגוף הקילו בזה מתרי טעמי, דידוע הוא דמן התורה אינו חוצץ רק רובו המקפיד ורבנן גזרו על מיטוטו המקפיד כמבואר בנדה ס"ז ובכמה דוכתי, ונידון זה דרגליו שוקעות בטיט עב קיל משאר מיעוטו המקפיד, א' דבכל מיעוט החוצץ על הכלי הרי בעת הטבילה לא באו המים כלל למקום שנדבק בו דבר החוצץ משא"כ הך דהכא הרי מתחלה באו המים למקום שחוצץ אח"כ אף שבעת שבאו המים לא נטבל אז כל הכלי ובעת שהוטבל כל הכלי היה שם דבר החוצץ מ"מ כיון שמתחלה באו שם מי המקוה על מקום החוצץ ולא נתלשו המים מן המקוה לכן גם בעת שנדבק אח"כ דבר החוצץ לא מיקרי חציצה, ויסוד סברא זו הוא על פי מ"ש בחידושי לנדה דיש חילוק בין דבר החוצץ לאם לא נטבל במים היינו מיעוט המקפיד בחוצץ הוי דרבנן אבל אם מיעוטו לא הוטבל בתוך המקוה אין כאן טבילה מה"ת, כמ"ש הרמב"ם ריש ה"מ דגם אם לא טבל אצבעו הקטנה אין כאן טבילה מה"ת, משא"כ אם כל גופו מכוסה במים אף שיש על מיעוטו דבר החוצץ מ"מ כיון שכל גופו הוכנס למים הוי טבילה מה"ת, וכזה נימא דיש חילוק בין אם לא באו המים מתחלה כלל על מקום החוצץ או אם היו שם מקודם מים קודם שהוטבל כולו ואח"כ קודם גמר הטבילה בא עליו דבר החוצץ דבזה אפשר דמה"ת גם ברובו המקפיד הוי טבילה מן התורה כיון שמתחלה היה שם מים ולכן במיעוטו המקפיד לא גזרו בזה כלל דאינו דומה לשאר מיעוט החוצץ דלא בא מתחלה שם מים כלל, וכעין זה אמרו לקמן ספ"ח באוחז בידיו בכלי דהוי חציצה ואם הדיח ידיו במי המקוה אף שאח"כ אחז בחוזק בהכלי ולא באו שם מי המקוה אפ"ה עלתה טבילה [רק ר"ש סובר דבעינן שירפה ידיו ולא קיי"ל כן ועיין לקמן פ"ח מ"ה דלהרמב"ם ורמב"ן גם ר"ש מודה דהדחת ידים במים מהני] מפני שכבר הגיע לשם מי המקוה, והרא"ש הסביר לזה מפני שמים שעל היד מחוברים למי המקוה ולפמ"ש יהיה שם הטעם דלא גזרו על מיעוט המקפיד בבאו לשם מים מקודם, וכן הך דהכא כיון שמתחלה היה במקום החוצץ מי המקוה גם אם אח"כ בא לשם דבר החוצץ לא גזרו בזה ואפשר דמה"ת גם ברובו המקפיד כה"ג הוי טבילה, וזהו שאמרו במשנה מפני שהמים מקדמין כפירוש הרמב"ם שכבר באו לשם מי המקוה וכיון שהוטבל במי המקוה גם אם אח"כ בא לשם דבר החוצץ לא איכפת לן כמו באוחז בכלי, ולפ"ז היה נראה דגם אם נדבק על גוף הכלי דבר החוצץ בעת הטבילה כשהוכנס למים קצתו וקודה שהכניסו כולו בא לשם דבר החוצץ על מיעוטו ונדבק על גוף הכלי ג"כ מותר מהאי

טעמא דכבר היו שם מים על מקום החוצץ, ולא טוד אלא דאפשר לומר דזה קיל יותר בנדבק על גוף הכלי לפי הנראה מדברי רש"י בעירובין ד' דמיעוטו המקפיד דאינו חוצץ הוא מפני דבטל לגבי גופו ונחשב כגוף האדם או כגוף הכלי דע"כ גם במיעוטו קפדינן על ביאת מים כמש"ל דאם לא טבל אצבעו הקטנה אין כאן טבילה מה"ת, וע"כ מה דמותר במיעוטו המקפיד הוא מפני דבטל וכגוף הנטבל נחשב, וא"כ לפי מה דמקילינן הכא במתניתין במיעוטו המקפיד אם מתחלה באו עליו מים רק בגמר הטבילה בא דבר החוצץ אף שדבר החוצץ לא היה מודבק לגוף הכלי א"כ מכ"ש שנוכל להקל באם נדבק על גופו דיותר בטל הוא לגבי גופו דבר הנדבק עליו מדבר שלא נדבק בו, אבל יש עוד פנים לומר בטעם דברי המשנה באופן אחר דמיעוטו המקפיד הוא דוקא בנדבק על גוף הכלי משא"כ אם טיט המקוה חוצץ על הכלי הרי בעלותה מן הטבילה לא יהיה עליה דבר החוצץ ולא מיקרי זה מקפיד ודינו כמיעוט שאינו מקפיד, דמה דחוצץ הדבר בעת הטבילה ע"ז לא יקפיד האדם דענין מקפיד הוא שאינו רוצה שדבר הנדבק יהיה על גופו או על הכלי, וזה דוקא אם נדבק על גוף הנטבל שכן יהיה לעולם אם לא יסירו ממנו אבל בטיט המקוה שלא ישאר עליו לעולם רק בעת הטבילה ובעלותו מן הטבילה לא ישאר עליו הטיט דהמים ידיחו אותו בזה לא יקפיד מה שבעת הטבילה יהיה הטיט דבוק עליו כיון שאין זה רק לשעה לכן לא נקרא זה מקפיד כלל ואפשר דמן התורה גם ברובו כה"ג לא מיקרי חציצה [ואם כן אפשר דבטיט היון שגם בעלותו מן המקוה ישאר בו דבוק חיית]. אבל העיקר נראה כטעם הראשון ואין חילוק בין אם היה דבר החוצץ על גוף הכלי או בטיט שבמקוה כל היכא שקדמו המים ולא תלשן מהמקוה אף שקודם גמר הטבילה בא לשם דבר החוצץ לא איכפת לן כאמור, ואפשר היה לומר דגם ברובו חוצץ לא איכפת לן אבל אין לנו ראיה מדברי המשנה להתיר ברובו רק במיעוטו הקילו בזה שעיקרו דרבנן, ואמנם שיש לבע"ד לחלוק ולומר דהך דשוקע בטיט עבה אינו דומה כלל לדבר החוצץ וגרע טובא דהטיט אינו מקום טבילה כלל והוי כהושיט רגלי המטה חוץ למקוה דאין כאן טבילה מה"ת משא"כ בדבר החוצץ הרי הוא כולו במים, אבל הרי גם הרא"ש והאשכול דימו זה לדין דבר החוצץ כמו באוחז בכלי כו' רק שהמה כתבו מפני חבור המים ולפמ"ש הוי הטעם מפני מיעוט המקפיד, וידעתי שהדברים דחוקים אבל אין לי דרך מרווח בזה:

היוצא מזה אשר להרמב"ם נראה דחציצה במים היכא שהוטבל מתחלה במים וקודם גמר הטבילה בא לשם דבר החוצץ טהרו במשנה דומיא דאוחז בכלי והדיח ידיו בין אם דבר החוצץ היה חוץ לגוף הנטבל כגון בטיט שבמקוה ובין אם היה על גופו מותר. אך

אין לנו ראיה לטהר כ"א במיעוט המקפיד לא ברובו ומקפיד, ואפשר היה לומר שבטיט שבמקוה קיל יותר מפני שאין קפידתן רק לשעה ולא נקרא זה בשם מקפיד אבל דברי המשנה אינן מוכיחים כן:

ג והנה נוכל להשוות דברי הרא"ש והאשכול עם מ"ש לדעת הרמב"ם דגם הרא"ש והאשכול לא התירו עבור שהמים מחוברים רק במיעוט המקפיד לא ברובו וגם פשיטא מלתא לדעתם דאם היו רגלי המטה המלוחלחים במים חוץ למקוה לא מהני מה שמחוברים למי המקוה ולחות המים לא יטהרו את הרגלים דטופח להטפיח אינו חבור: כדלעיל מ"ו וגם למאן דס"ל לר"י דטופח להטפיח חבור אף מטומאה לטהרה לא מהני רק לענין צירוף המים לא שנימא לטהר אם מקצת הנטבל חוץ למים ומלוחלח בטופח להטפיח זה ודאי לא מהני, וכן באוחז בידיו את הכלי אם היו ידיו מלוחלחות במים לא מהני רק במטביל את הכלי כולה ואז לא איכפת לן מה שידיו חוצצות. ואף לפי מה שאכתוב לקמן דאוחז בידיו את הכלי אם לא הדיחן במים יש כאן חששא דאורייתא גם במיעוט הכלי מכל מקום אם נכנסו תוך המים עם הכלי שאוחז בהן לא נחשבו רק כדבר החוצץ ואז אם יש לחלוח מים נחשבו כמחוברים, אבל אם הכלי הנטבל עם ידיו הם חוץ למים גם אם ידיו מודחות אין כאן טבילה כלל, וא"כ ע"כ היתר של לתלות המים להרא"ש והאשכול הוא מפני שדבר החוצץ אינו פוסל רק בעל כלי נגוב ולא בהדיח תחלה במים וכן בשוקעות בטיט ע"כ חשבינן לה כדבר החוצץ ובמלוחלחות במים אין קפידא וא"כ גם לדידהו אם נדבק דבר החוצץ בעת טבילה אחר שנתלחלח גוף הנטבל במים אין קפידא ולא התירו גם לפי דעתם רק במיעוט הכלי לא ברובו כי לא מצינו היתר זה ברובו כמובן שהיתר זה דחוק למאד לומר דשוקעות בטיט חשוב כדבר החוצץ ולא כחוץ למקוה וכן באוחז בכלי לא התירו רק במיעוטו [וגם בזה ר"ש פליג לפי דעת הרשב"א כדלקמן] וא"כ הרא"ש והרשב"א והאשכול בחדא שיטה קיימי ומעתה נוכל לומר דהך דטיט הנרוק דלעיל ספ"ב הותר שם גם כרוב הכלי דשם גם עצם הטיט כשר לטבילה ולא נצטרך לדחוקי לומר דשם איירי בדחף כל הכלי לתוך הטיט וביאר באשכול שם דאם היה הטיט בשפת המקוה טרם בואו למי המקוה אסור לכ"ע גבי טבילת אדם שהרי הטיט חייץ ומעכב שלא יתלחלחו רגליו במים ולכן עשה שמואל לבנתיה מפצי מפני טיט שעל שפת הנהר. ובזה יש ליישב גם דברי ר"ח בתוס' נדה ס"ז בד"ה נתנה תבשיל כו' שחש בתינוק מורכב לה על כתיפה מפני הטיט דשם הטיט נדבק קודם הטבילה אך לקמן רפ"ט מוכח דגם על גוף האדם לא חייץ רק טיט היון אכן ברגלי האדם יש לומר דגם טיט עב חייץ אם היה על שפת הנהר קודם בואו

למקוה שבין הרגלים נדבק ביותר, וזהו טעמו של רש"י דלא תטבול בנמל מפני טיט שעל שפת הנמל קודם שתגיע למי הנהר אבל בנתלחלחו רגלי האדם במים אפשר דלא חייץ גם טיט עב כמו ברגלי המטה. והנה לטעם הרא"ש והאשכול נראה שלא הותר תוך המקוה רק טיט עב אבל שאר דבר החוצץ אם נדבק על גוף האדם אף אחר שנתלחלח במים הוי חציצה כמו אם נדבק זפת או שעוה דטל ידי הזפת או השעוה יתייבש הבשר ולא יהיה שם לחלוח מים ואסור גם במיעוט הנטבל ודוקא טיט עב הותר מפני שיש בו לחות ולא ייבש לחלוח המים שעל הנטבל והותר במיעוט כאמור. ולפי מה שביארתי יש חילוק בין פי' הר"ש לפי' הרמב"ם והרא"ש והאשכול, דלהר"ש גם אם רוב הנטבל יושקע בטיט העבה מותר שהמים מקדמין לשם ולהרמב"ם ורא"ש ואשכול לא הקילו רק במיעוטו, ולהר"ש אם נדבק דבר החוצץ. על גוף הנטבל אחר שלחלח במים חוצץ ולהרמב"ם ורא"ש ואשכול מותר אם הנדבק אינו מייבש המים שתחתיו. עוד היה נראה לומר דלהרמב"ם ורא"ש ואשכול דוקא טיט עב מותר אבל לא טיט היון וטיט היוצרים דאפשר שנדבק בחוזק ואין שם חבור למי המקוה עם לחלוח המים שעל רגלי המטה, או נאמר דכיון שיש בו לחות עדיין אינו מייבש לחלות המים שעליו והוי שפיר חבור, ולפי' הר"ש היה נראה דגם טיט היון מותר שהמים יקדמו לרוץ תוך מקום רגלי המטה: אכן הר"ש כתב ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון כו', הנה דעתו דגם אם מים מקדמין לא הותר בטיט היון כו', וזה לכאורה פלא דאם המים מקדמין מה לנו שהוא טיט היון, והחילוק בין טיט היון לשאר טיט הוא מפני שטיט היון נדבק בחוזק כו' אבל בזה שהמים מקדמין לפי פירושו היינו שהמים קודמין לתוך הגומא מה איכפת לן שהוא טיט היון, וצריך לומר לפי פירושו דטיט היון מפני עבותו אינו מניח את המים שירוצו לתוך הגומא, והכריח לו לומר כן מסתימת דברי המשנה לקמן בפ"ט מ"ב שאמרו על טיט היון שאין טובלים בהן כו' ולשון בהן מוכיח דגם אם הם בתוך המקוה אין טובלים בטיט היון ואינך השנויים שם וכן מה שאמרו ושאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח משמע דקאי אם הוא בתוך המקוה והיינו בהיתרא דמים מקדמין, ולפ"ז יהיה כאן ג' חילוקים בטיט, דטיט הנרוק הנזכר לעיל ספ"ב מטבילים בו גם אם אין מים מקדמין שהוא עצמו כשר לטבילה כגון אם אחז בכלי עד שדחפו לטיט כנ"ל באות א', ודוקא במים צפין ע"ג כנ"ל ושאר כל הטיט כשר לטבול בו אם מים מקדמין, וטיט היון והיוצרים ואינך כו' גם כשהמים מקדמין נפסלו אף אם הם במקוה ואף דאם נדבק על גוף האדם טיט סתם לא טיט יוני אינו חוצץ אף בלתי טעם דמים מקדמין כסתם דברי המשנה דלקמן פ"ט דגם אם נדבקו בגוף האדם אינו חוצץ כ"א טיט היון התם שאני דנדבק בגוף האדם מיד

שבא למים נמס ונשטף מעל הגוף משא"כ טיט שבקרקע המקוה דבמקומו עומד לזה הוצרכו לטעם דהמים מקדמין, ובטיט היון ודומיו לא מהני מה דמים מקדמין וגם חוצץ בנדבק בגוף האדם, ולפ"ז אפשר להלכה לפרש כרש"י בהך דלא תטבול בנמל דעבור טיט שבתוך הנהר נאסר ג"כ דאפשר שיהיה שם עיט היון המצוי בבורות וכ"כ הב"י בסי' קצ"ח לפרש כן להר"ש והביא כן גם בשם הר"ן: (ד) אכן מדברי הרמב"ם נראה שאין לחלק בזה שהרי בפ"ח כתב סתמא להתיר אם המים מקדמין ולא חילק בין טיט היון לשאר טיט וברפ"ב כאשר כתב דין טיט היון כתבו לענין דחוצץ על גוף האדם לא לענין אם היה במקוה וגם הא דשאר טיט אינו חוצץ כשהוא לח כתבו ג"כ לענין אם היה על גוף האדם ומוכח דבמקוה אם מים מקדמין אין לאסור גם טיט היון וכ"נ מדברי הרא"ש בסימן ל"ג שדחה פירש"י בהא דלא תטבול בנמל מפני הטיט וכתב דאין לחלק בין אדם לכלים דהרי מים מקדמין ולא כתב לחוש מחשש טיט היון. וכ"ל מדברי האשכול בסי' נ"ט שכתב הא דשמואל עביד מפצי כו' היינו שלא יתלכלכו רגליהם בטיט שעל שפת הנהר קודם שיבא מים לגופם אבל תוך המים אין חשש, וגם בבעה"נ כתב בריש שער הטבילה דלא תטבול בנמל מפני טיט שעל שפת הנהר, משמע ג"כ דבתוך הנהר אין חשש איזה טיט שיהיה שם וכן הביא הב"י בסי' קצ"ח בשם הראב"ד בבעה"נ בשער המים גבי הא דהטביל בו את המטה דלמאן דאינו מחלק בין אדם לכלים ע"כ הא דלא הטבול בנמל הוא מפני חשש טיט שעל שפת הנהר היינו טרם שתכנס למים ולא כתב לחלק בין טיט היון, מוכח מכל הני רבוותא דאם המים מקדמין הותר גם טיט היון. וכ"נ דלטעם דמים מקדמין אין לאסור גם בטיט היון ודומיו שהרי לא התרנו במטה מפני שהטיט אינו חוצץ רק אמרנו דגם אם הוא חוצץ מותר מפני שקדמו אליו המים ונתלכלך גופם במים או רגלי המטה וא"כ מה איכפת לן אם הוא טיט היון הכי טיט היון יסיר לחלוחית המים מן הנטבל, וכן באוחז בידו בכלי ומטבילו הרי מהדק בידו את הכלי ואפ"ה הותר אם לחלח ידו במים, אכן דברי המשנה דלקמן שאמרה על טיט יוני שאין טובלים בהם פשטו הוא שאם הן בקרקע המקוה אסור וכן מה שאמרו ושאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח מוכח דאיירי כשהוא במקוה וגם הרא"ש עצמו כתב בפ"ט בפירושיו אין טובלים בהם אם היו במקוה, וא"כ דברי הרא"ש סותרים למ"ש בה"מ סי' ל"ג דלא חילק שם בין טיט לטיט, וגם האשכול בסי' ס"ג הביא דברי המשנה דפ"ט כמו שהיא, ואם נתיר בטיט היון כשהוא תוך המים: ע"כ צריך לדחוק לפרש הך דפ"ט דאין טובלים בהם היינו כשנדבקים על גוף האדם קודם שבא למים וכ"כ בנחל אשכול סי' ס"ג, וכן יש להוכיח קצת מדברי המשנה שאמרו בשאר טיט מטבילים בו כשהוא לח,

ואם איירי כשהוא בתוך המקוה למה החנה שיהא לח והרי לעולם יהיה לח אם המים גבהו עליו וע"כ דאיירי בנדבק בגוף האדם כד' הרמב"ם רפ"ב וא"כ דברי הרא"ש צ"ע, אי לזאת אנן להלכה יש לנו לחוש להחמיר בטיט שהוא בתוך המקוה או הנהר אם הוא מודבק כעין טיט היון או שנעשה כעין טיט החומר של יוצרים וגם יש לחוש לדברי האשכול שכתבתי לעיל פרק ב' שנראה מדעתו סי' נ"ד דהיתר דמים מקדמין אינו רק בטיט הנרוק אכן דיעבד יש לטהר גם אם יש שם טיט עב כל שלא נודע לנו שהוא נדבק כעין טיט היון והיוצרים, וכן אם נדבק על גופה דבר החוצץ אחר שנתלכלך גופה במים יש לחוש להחמיר אבל בדיעבד נראה להקל אם דבר הנדבק אינו מסיר לחלוח המים שעליה שיש גם בדבר החוצץ לחות אחרי שכל עיקר ענין מיעוט המקפיד הוא מלתא דרבנן. ועש"ך ס"ק מ"ז מה שהעלה להלכה, והנראה לדעתי כתבתי:

(פסקא ב) שם במשנה מקוה שמימיו מרודדים כובש כו'. פירשו בו הר"ש והרא"ש והרע"ב וכ"נ מרי' הרמב"ם שדוחק המים לצד אחד שיתפחו ויעלו לגובה ומדברי הרע"ב נראה דאף בחולק על ידיהם כל המקוה לא מיקרי הפסק וכוונתו נראה דודאי לא יתחברו העצים זל"ז בטוב ויהיה ביניהם הפסק כשיעור שפ"ה ואינו דומה למקוה שחלקו בסל כו' האמור בחגיגה כ"ג דהתם חלקו כולה ואין במקום אחד שיעור שפ"ה משא"כ הכא מסתמא יהיה במקום אחד שיעור שפ"ה ולחנם השיג עליו התוי"ט, שוב ראיתי באשכול סי' ס' כתב כהרע"ב ופי' בו הנחל אשכול כמ"ש בדברי הרע"ב, אבל הר"ש והרא"ש לא פירשו כן רק דאסור לחלק בהם את כל המקוה דחיישינן פן לא יהיה במקום א' כשפ"ה ולא יתחברו למ"ס ולכן כתב הר"ש שלא יחלק את כל המקוה רק יניח מבוא למים לצד האחר ולכן גם באבנים הותר ונקט לרבותא חבילי עצים וקנים לומר דהמים שנכנסים תוך חבילי העצים בין עץ לעץ ובין קנה לקנה ובין חבילה לחבילה מצטרפים גם הם לשיעור מ"ס אף שאין בנקבים שיעור שפ"ה אפ"ה מצטרפים מאחר דהמים שבצד השני של חבילה מתחברים למ"ס שנתן מבוא להמים א"כ ממילא כל המים שנמצא בתוך סדקי החבילות דינם כדין חורי המקוה האמור לעיל בפ"ו דמתחברים למ"ס גם שאין בהם כשיעור שפ"ה, זהו כוונת דברי הר"ש והרא"ש, אבל לא אבחין איך יוגבהו המים בגובה אם יתן מקום מבוא לצד אחר הרי המים ירוצו לצד השני ומוטב לפרש דנותן חבילי העצים וקנים בצד המקוה סמוך לאחד מכותליו וממילא יוגבהו המים למעלה ואז שפיר יצטרפו המים שבתוך חורי החבילות אף שלא יהיה בהם כשפ"ה כדין חורי המקוה האמור. וקרוב שגם הר"ש כוונתו כן הוא שיתנם בצד המקוה סמוך לכותליו, ומ"ש ובלבד שלא יחלוק המקוה היינו שלא יתנם באמצע שאז יתחלקו מימיו שלא יתן

מבוא למים שבצד השני, אבל מדברי הרמב"ם ספ"ח מה"מ נראה שפירשה למשנתנו דלאו בדחיקת המים לצד מהצדדים איירינן רק עבור שימלא חלל המקוה בעצים וקנים ממילא המים יערימו ויוגבהו למעלה מפני שנתמלא שטח החלל בעצים וקנים ואין נ"מ אם יתנם בצד המקוה או באמצעיתה, ומה דנקט חבילי עצים וקנים ולא אבנים יתכן כמ"ש להר"ש והרא"ש דהשמיענו דהמים שבתוך סדקי העצים מצטרפים מפני שדינן כדין חורי המקוה כאמור, וכתב הש"ך בס"ק ק"מ דגם בכלים מותר לעשות כן להעמידן בצד המקוה להגביה המים, ואין זה דומה למניעת הזחילה שאסור להר"ש לעיל פ"ה מ"ה ודבריו נכונים. ובלא"ה כתבתי לעיל שדברי הר"ש אינם מוסכמים ובזה שעושה כדי להגביה המים בודאי הותר גם בכלים וכ"כ בנחל אשכול ס"ס ס' והכי נקטינן. ומ"ש הב"י בשם הרשב"ץ דבכלים פסול פירשה הש"ך שם מפני שהכלים אינם נקובים כשפ"ה ויחלקו המים משא"כ בעצים מסתמא יש ביניהם נקב כשפ"ה, וזה דחוק, חדא דאכתי למה החליט לפסול והרי יתכן להיות בין כלי לכלי חלל כשפ"ה גם רוב כלים הן עגולים וכשיסדרן זע"ז יהיה ביניהן חלל כשפ"ה. ועוד דפשט המשנה הוא דהעצים והקנים נתונים סמוך לכותל המקוה לא באמצע כמש"ל. והנראה דנם הרשב"ץ איירי בנותן סמוך לכותל המקוה ואסר בכלים דהמים יבאו לתוך הכלים ומסתמא איירינן הכא במקוה שאין בה מים רבים רק מ"ס או יותר מעט וכן הבינו הרא"ה והרשב"א במ"ה ריש שער הטבילה דאיירינן הכא במקוה מצומצמת של מ' סאה יע"ש] ואם המים יבאו לתוך הכלים שבצד המקוה אף שיש בפיהן כשפ"ה נפסלו משום שאובים כמש"ל רפ"ה דהכי קיי"ל להלכה דכלי שהוא נתון בצד המקוה לא מהני לה חבור כשפ"ה עד שיהיו המים מקיפים אותה מכל צד, וגם אפשר שהרשב"ץ יסבור כדעת הראב"ד דאף אם המים מקיפים אותה מכל צד לא מהני חבור כשפ"ה עד שיהיו המים מכסים אותה מכל צד, וא אם לא יסבור כהראב"ד אפשר דחייש הרשב"ץ פן לא יהיה בפי הכלי כשפ"ה ואז המים פסולים כדלעיל פ"ו מ"ב דאם אין החיצון צריך טבילה בעינן כשפ"ה דוקא, וזה שרשם הרשב"ץ כדאיתא פ' חומר בקדש דשם מבואר כן יע"ש, ואפשר עוד דגזרינן אף אם יש בפיהן כשפ"ה אטו אם לא יהיה כשפ"ה דאף דבחולין לא גזרינן שם בחגיגה זהו להטביל בתוך הכלי אבל לענין צירוף המים אפשר דגם לחולין גזרינן, וכן נראה להורות דאם המים מצומצמים אין ליתן שם כלים דאם יתנם מן הצד ודאי יופסלו מפני שאובים ואף באמצע והמים יקיפו מכל צד יש לחוש פן לא יהיה בפי הכלי כשפ"ה ויופסלו המים מפני שאיבה, אבל אם היו שם מים רבים אין חשש לעשות כן בכלים כמש"ל:

עוד יש לומר דהרשב"ץ פי' דברי המשנה כפי' שני של הר"ש דנותן הקבילי עצים כדי לעמוד עליהן בעת טבילה שלא יטבע בבוץ ואמר ע"ז דבכלים פסול וזהו כדעת הפוסקים דאסור לעמוד ע"ג דבר המקבל טומאה כמ"ש הפוסקים ביו"ד סי' קצ"ח אבל העיקר כפי' הראשון, ופשיטא דמתני' איירי באם אין לו שאובים להוסיף אבל אם יש לו שאובים להוסיף יוכל ליתן כמה שירצה שיוגבהו המים. אבל הרשב"א במ"ה ריש שער הטבילה חשש לדעת הראב"ד שלא להוסיף שאובים עד שירבו על מי המקוה ואפשר שכן הוא כוונת הרא"ה שם ולחנם השיג עליו במ"ה אבל כבר נתבאר לעיל פ"ב דאנן לא קיי"ל כן ולית מאן דחש לדברי הראב"ד ז"ל בזה:

(פסקא ג) שם במשנה מהט שהיא נתונה כו'. האשכול הביאה ופירשה במחובר הגל לצד המים וכן פירשה הרא"ש בה"מ סי' כ"ג דפשט מערה מימיה מי מקוה הם וכבר כתבתי לעיל בפ"ה שכל הראשונים ז"ל הסכימו דגל שנתלש ממקורו דין זוחלים יש לו ועל כרחך לומר דכאן איירינן במחובר למי מקוה ולכן לא נחשב כזוחל מפני דממנו הוא בא ומחובר אליו. ומדברי האשכול נראה דאיירינן באופן שמי המערה בלא"ה היו שבים והולכים על מקום הנחת המחט ע"י איזה רוח במערה או לסיבה אחרת כדרך מים מתנועעים וזה שאמרו על מעלות המערה היינו מקום שמי המטרה היו באים במעלות או לפרקים לכן לא מיקרו זוחלים מפני שדרכם בכך לכן מותר להניעם גם בידו וגם כי אח"כ ישובו מימיה למקורן, אבל אם יניע המים בידו למקום אשר לא הורגלו לצאת ולבא אפשר דמיקרו זוחלים, אבל הרמ"א בסעיף נ"ז לא התנה כן ונראה שנשען על דברי הריב"ש המובא בב"י על משנה ג' דפ"ו שכתב שם דכל שהמים שבים למקורן לא מיקרו זוחלים הובא ברמ"א סעיף:

ג' וכ"נ להורות אך באופן שלא נתלשו ממקורן, ובנחלשו ממקורן כתב הרא"ש דבעינן ארבעים סאה ודברי הרא"ש אלו נתבאר לעיל בפ"ה באורך וכאן אין להאריך בזה דכאן לא איירינן בנתלש ממקורן רק במחוברים ובזה לכ"ע מטהרים אף מי מקוה, והרמב"ם לא הביאה נראה מפני דפשיטא מלתא לדעתו דכל שלא נתלשו ממקורן כמי מקוה הם ומטהרים כדינם:

ובזה הושלמו דיני מקואות בטהרה בביאיר שבעה אלה עיני ה' ז' פרקים דמכלתין המטהרים מכל יגון ונזכה לטהרת הנפש להריח ריח טהרה: ונהגו בני ישראל ללמוד אלו הארבעה משניות ביום יא"צ שראשיהן הם אותיות נשמ"ה ונראה להוסיף להתחיל ממשנה הדיח בו סלי זיתים כו' ויהיו אלו החמשה משניות אותיות הנשמ"ה וזה סוד קירוב אותיות הן למשה באמרו ית' ה"ן קרבו ימיך כו', שיעלה במדרגת הנשמה שעולה

כמספר ת' והן ח' עלמין דכסופין דירתין צדיקיא, ובסודי הדברים פרק זה ה"ז דמקואות מדבר בענין תשלום גמול הנשמות אחרי טהרתן לעלות למקורן ולכן התחלתו יש מעלין אותיות עלמין כו' הם ש"י עילמות המעותדים לכל צדיק ומדבר בענין הדברים המטהרים שהם מ"ס מים דוקא שיסודן ד' יודין של שם ע"ב דוקא מימי הח"כ העליונה ואם שינו מראיו ע"י היין הם תערובות דין ופסול רק לרחצן במימי החסד העליון הצפון לכל צדיק:

ח

משנה א

ארץ ישראל טהורה. ומקואותיה טהורים. מקואות העמים שבחוצה לארץ. כשרים לבעלי קריין. אפילו נתמלאו בקילון. שבארץ ישראל שחוץ למפתח (נ"א לפתח) בשרים אף לנדות. שלפנים מן המפתח (נ"א פתח) בשרים לבעלי קריין. ופסולים לכל הטמאים. רבי אליעזר אומר הקרובים לעיר ולדרך טמאים. מפני הכביסה. והרחוקים טהורים:

משנה ב

אלו בעלי קריין שהם צריפין טבילה. ראה מים חלוקים או עכורים בתחלה. טהור. באמצע ובסוף טמא. מתחלה ועד סוף. טהור. לבנים ונמשכים. טמא. רבי יוסי אומר לבנים כעכורים:

משנה ג

המטיל טפין עבות מתוך האמה. טמא. דברי רבי אליעזר חסמא. המהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם. טמא. הפולטת זרע ביום השלישי טהורה. דברי ר' אלעזד בן עזריה. ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ד' עונות. פעמים שהם חמש. פעמים שחם שש. רע"א לעולם חמש:

משנה ד

נכרית שפלטה שכבת זרע מישראל. טמאה, בת ישראל שפלטה שכבת זרע מנכרי טהורה. האשה ששמשה את ביתה. וירדה וטבלה ולא כבדה את הבית. כאילו לא טבלה. בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים. כשיטיל את חמים טמא. רבי יוסי אומר בחולה ובזקן. טמא. בילד ובבריא. טהור ה נדח שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה. טהורה מטומאתה. אבל טמאה היא על גבי רוקח. נתנה שערה בפיה קפצה ידיה. קרצה שפתותיה. כאילו לא טבלה. האוחז באדם ובכלים ומטבילן. טמאין ואם הדיח את ידו במים. טהורים. רבי שמעון אומר ירפה כדי שיבאו בהם מים. בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבאו בחן מים:

פירוש הקצר:

מ"א ארץ ישראל טהורה, ואף אותן עיירות שדרו בהן כותים בימי חכמי המשנה לא מחזקינן בהו טומאה ואף עיירות שדרו בהן עכו"ם טהורים חוצותיהן מקום שאין שם דירה:

ומקואותיה טהורים, פירשו בו דלא מחזקינן להו בשאובים והיינו אותן שמן המפתח ולחוץ כמו שמפרש לקמן, ואפשר לומר דגם אותן שחשו להן מפני שאובים היינו מן המפתח ולפנים אפ"ה טומאה אין במימיהן ולא חיישינן שמא בעת שאיבתן נטמאו מפני דמחזקינן להו ברובן מי גשמים והטמאים נתבטלו ונטהרו בהשלמת מ"ס:

מקואות העמים שבח"ל כשרים נבע"ק, דמספקינן להו בשאובים ופסולים לטבילה ואפ"ה כשרים לטבילת בע"ק לתקנת עזרא שהצריך טבילה לבע"ק ללמוד תורה מותר לטבול במ' סאה שאובים ולכן אמר אפי' נתמלאו בקילון פי' אפילו ידועים לשאובים שנתמלאו בקילון היינו שהובאו ע"י כדים שתרגום וכדה על שכמה וקולתה על כתפה אפ"ה כשרים לבע"ק ואותן המקואות שבח"ל דמספקינן להו בשאובים מחזקינן להו נטמאים ואם הובאו מימיהן לארץ ישראל שלא על ידי דבר המקבל טומאה המים טמאים כדין משקין טמאים, אבל מקואות הכשרים בח"ל מימיהן טהורים שבא"י שחוץ למפתח העיר כשרים אף לנדות, דמחזקינן להו במי גשמים שהרי אין שם תשמיש בנ"א: שלפנים מן המפתח העיר, ולא הוחזקו לנו בכשרות חיישינן להו לשאובים ולכן כשרים לטבילת בע"ק ופסולים לכל הטמאים, ואפ"ה טומאה אין בהם כדלעיל:

רא"א הקרובים לעיר ולדרך טמאים, פליג בתרתי, חדא דאף אותן שחוץ למפתח מספקינן להו בשאובים אם קרובים לעיר ולדרך מפני שכובסין שם בגדיהם ופן נחסרו מימיהן ומלאו אותן בשאובים שנית דמספקינן להו בטמאים שרבו בהם שאובים שנטמאו, ובזה"ז דין א"י כח"ל:

מ"ב אלו בע"ק שהן צריכין טבילה כו', לאו לד"ת קאמר רק לענין טהרות:

ראה מים חלוקים, פי' חלקים ונותים כשמן שנראה בהן שמנונית אבל אינן נדבקין זל"ז:

בתחלה כו', היינו בתחלת השתן טהור שאין דרך הש"ז לבא בתחלת הגרת השתן ותלינן הקלקול במימי השתן:

באמצע או בסוף טמא, דחיישינן להו במעט ש"ז שנמצא בהם. ולפי המבואר בנדה מ"ג דהגרת הש"ז בלא הרגשה טהור ע"כ אירי הכא באם בתחלה הרגיש היינו שנתאוה לאשה ונתקשה כו' ואחר כך כשסר קשויו הטיל מים וראה בהן חלוקים חיישינן שנעקר הש"ז בהרגשה:

מתחלה ועד סוף טהור, דכיון שבאו מתחלת הזלת השתן זה מוכיח דלאו ש"ז הוא לבנים ונמשכים טמא, היינו שהם לבנים ונדבקים חלקיהן זל"ז זה מוכיח ודאי שהן צחצוחי זרע ולכן אף בתחלה טמא:

ר"י אומר לבנים כעכורים, דאם באו בתחלה טהור ואין הלכה כר"י, וטומאה זו האמורה במשנה לא אמרו רק לתרומה לא לחולין:

מ"ג המטיל טפין עבות כו', מפני שמי השתן יצאו חלוקים לטיפין טיפין חייש ר"א חסמא לתערובות ש"ז ולית הלכתא כוותיה:

המהרהר בלילה כו', פירשו בש"ס שנדמה לו בשנתו שבא על אשה ונדמה לו שגמר ביאתו:

ועמד ומצא בשרו, פי' אברו:

חם, מקושה או מרותח ולא מצא קרי מאומה, ה"ז טמא, דחיישינן שמא ראה טפה ונאבדה או נתקנח בבגדו וג"ז הוא רק לתרומה אבל לחולין טהור מדלא מצא מאומה, וגם לתרומה אם לא נדמה לו שגמר ביאתו רק שנתקשה בתאוה ולא מצא מאומה טהור גם לתרומה:

הפולטת ש"ז כו', פירשו בש"ס דשבח דהא דפולטת ש"ז טמאה ילפינן לה ממה שצוה השי"ת במתן תורה שלשת ימים אל תגשו אל אשה שמא תפלוט האשה ותטמא כדין רואה קרי וגם הש"ז מטמא במגע וסובר ראב"ע דביום ה' עביד פרישה ובשבת ניתנה תורה וטבלו ליל ז' ולא חשה התורה שמא תפלוט אחר הטבילה דביום השלישי כבר נסרת:

הזרע ונתקלקל, ואין חילוק לראב"ע בין אם שמשה תחלת ליל ה' או שמשה בסוף יום ה' דאין כאן רק שתי עונות אפ"ה ביום הג' טהורה כך פירש"י, והרמב"ם פירש דלראב"ע בעינן ג' עונות שלמות וביום ה' לא שמשו דישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום ואותן ששמשו בלילה בין אם שמשו בתחלת הלילה או בסוף הלילה אם עברו ג' עונות שלמות ותפלוט אח"כ טהורה:

ר' ישמעאל אומר פעמים כו', פירשו בש"ס דר"י סובר כר' יוסי שמשה רבינו ע"ה הוסיף יום אחד וביום ד' עבדו פרישה וטבלו ליל ז' ומה שתפלוט אח"כ טהורה ואין חילוק בין אם שמשה תחלת ליל ד' שיש כאן שש עונות [דעונה הוי יום או לילה היינו י"ב שעות מזריחה עד שקיעה וכן משקיעה עד זריחה] עד תחלת ליל ז' ובין אם שמשו בסוף יום ד' שאין כאן רק ארבע עונות כל אותן ששמשו ביום ד' בין בתחלתו או בסופו לא יסריח הזרע עד תחלת ליל ז', ופעמים שהן חמש עונות אותן ששמשו בתחלת יום

ד', ור"ע סובר דבטינן חמש עונות שלמות שלא שמשו ביום ד' דמשה ירד בהשכמה והתרה בהם לפרוש והרי כאן ה' עונות עד תחלת ליל ז' היינו יום ד' וליל ה' ויומו וליל ו' ויומו, ואם אולי שמשה מי אחר נץ החמה ביום ד' צריכה להמתין בליל ז' מלטבול כנגד אותן ששמשה על היום דבעינן שיהוי זמן לר"ע ששים שעות עד שתסרח הש"ז. ופסקו הפוסקים דלא כהני תנאי ובעינן שש עונות היינו ע"ב שעות, והרמב"ם פסק כראב"ע:

(מ"ד) נכרית שפלטה ש"ז מישראל טמאה הטיפת זרע, ומבעיא בש"ס דשבת אם טהורה אחר ג' ימים דאפשר דבמעי נכרית לא תסריח כו':

בת ישראל כו', דקרי של נכרי לא גזרו עליו טומאה אף מדרבנן: האשה ששמשה כו' ולא כבדה את הגית כו', פי' הרמב"ם דהיינו שלא רחצה חיצוני מקום הערוה שנתלכלך בצחצוחי זרע והוי כלא טבלה עד שתקנח המקום יפה יפה. ושארי מפרשים פירשו דהמשנה איירי לענין חשש פליטת הזרע בכל משך השלשה ימים, ובעינן כבוד הבית היינו שתכניס מוך לתוך פנימית או"מ להוציא הזרע או שתרחץ במים חמין שם כדי שתפלוט הזרע ואז מותרת לטבול גם תוך הג' ימים שלא תפלוט עוד:

בעל קרי שטבל ולא הטיל מים, קודם שטבל:

כשיטיל את המים טמא, שנשאר צחצוחי זרע תוך פי האמה ויצאו בעת הטלת מים:

ר' יוסי אומר כו' בילד ובבריא טהור, פירשו בש"ס דלאו בשנים תליא מלתא רק אם כחו חזק שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועלו זהו הבריא ובעת קריו הוגר הזרע בכת מן האמה ולא נשאר שם מאומה ולכן טהור: (מ"ה) נדה שנתנה מעות בפיה כו', ואף אם פיה מלא מעות ומהודקים על לשונה:

טהורה מטומאתה, דאפ"ה מיקרי ראוי לב"מ שא"א לה שתהדוק הרבה עד שלא יהא ראוי לב"מ:

אבל טמאה היא ע"ג רוקה, דהרוק שבפיה נתלש ע"ג המעות ולא נטהר בטבילתה ואף אם לא החשיבתה למשקה מ"מ אב הטומאה הוא מדין מעינות הזב והנדה ומטמא הרוק את האשה לטהרות דהרוק אב הטומאה והאשה תהיה ראשון לטומאה, ואף אם בלעה המעות ולא פלטתן לחוץ ופנימי הפה דינן בביה"ס שאינן נטמאים במגע מ"מ הרוק מטמא במשא, וביה"ס נטמא במשא כמבואר בנדה מ"ג:

נתנה שערה בפיה, והרי כאן מקצת שערה שלא נטבלו במים:

קפצה ידה, בחוזק ולא נתנה המים לבא תוך פס ידה:

קרצה שפתותיה, פי' שדחקה שפתותיה ביותר זו על זו ומנעה את חלקי השפתים המגולים לחוץ שלא נטבלו במים כאילו לא טבלה, ומה"ת אין כאן טבילה דהוי כאילו היה מקצת שערה או ידה חוץ למים שלא עלתה לה טבילה מה"ת:

האוחז באדם ובכלים טמאים דבמקום אחיזתו לא באו מים:

ואם הדיח ידיו כו', שמים שעל ידיו מחוברים למי המקוה:

רש"א ירפה כו', ר"ש בא להקל דאף אם לא הדיח ידיו סגי ברפיון ידיו שיתן לבא שם מים, ות"ק פליג וסובר דגזרינן שמא לא ירפה מבעתותא שלא ינתק הנטבל מידו, והלכה כת"ק, ויש מפרשים דר"ש להחמיר קאמר דאף אם הדיח ידיו בטינן שירפה ידיו:

בית הסתרים, הם תוך העין ותוך הפה והאוזן והתוטם וסתרי בית השחי: בית הקמטים, הן כל קמטי הגוף והצואר וקמטים שבאדם שמן ובריא או שבזקן וזקנה א"צ שיבאו בהם מים, שדרשו חז"ל ממה דכתיב בזב וידיו לא שטף במים וכי בשטיפת ידים נטהר הזב והרי טבילה בעי, אלא לומר לך מה ידיו בנראה אף כל בנראה לאפוקי ביה"ס לא בעי ביאת מים. וכן דרשו ורחץ בשרו מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי ובא למעט בית הקמטים דא"צ ביאת מים, ואמרו בש"ס דאפ"ה בעינן בביה"ס וביה"ק ראוי לביאת מים ושלא יהא שם דבר החוצץ:

פירוש הארוך:

מ"א ארץ ישראל טהורה ומקואותיה טהורים, פירשו הרמב"ם ור"ש ורא"ש ז"ל לומר שמקואות א"י הם בחזקת כשרות לטבילה, אבל אין זה נייח בלשון המשנה דהרי בסיפא אסיק דגם בא"י אותן שלפנים מן המפתח פסולים לכל הטמאים ובחזקת שאובים מחזקינן להו כמשי"ת ואיך סתם ברישא דכולן טהורים מחשש שאיבה, לכן נראה לומר דבא לאפוקי חשש טומאה ממש לומר דאף אותן שלפנים מן המפתח דיש בהן חשש שאיבה מ"מ דרא דטומאה לית בהן והוא מפני שהיה אפשר לחוש לומר דכיון שנעשו ע"י שאיבה א"כ אפשר שנטמאו בעת שהיו שאובים ונתלשו ממקורן וא"כ גם כשבאו אח"כ לתוך חפירת הארץ לא יצאו מטומאתן [גם לדעת הר"ש והרא"ש שכתבתי בפ"ק דמים מחוברים אינן מקבלים טומאה מ"מ אם נטמאו בעת שהיו תלושים לא נטהרו אח"כ בהתכתן לארץ], ובפרט לפי מ"ש כ"פ דעיקר גזירת שאובים היה עבור חשש מים טמאים שנטמאו בעת שהיו תלושים מן הקרקע והם פסולים לטבילה מה"ת [אף למאן דסובר שאיבה דרבנן] וא"כ אלו שלפנים מן המפתח דחיישינן להו לשאובים היה לנו לחוש גם לשמא נטמאו ולזה השמיענו דלא גזרו בא"י טומאה על שום מקוה מים, והטעם דלא מחזקינן להו ברובן שאובים ולכן כשהיה בהן רוב מים כשרים אף אם בא לשם

אח"כ קצת מים טמאים נבטלו ברובן וכשישלם שיעור מ"ס פקע טומאת מים הטמאים שנטהרו גם הם ע"י השקה כמש"ל כ"פ ואף אם באו הטמאים מקודם מ"מ כשיתרבו אח"כ הטהורים יטהרו הטמאים לפ"ד הר"י דלא אמרינן קמא קמא בטל וגם דאיכא כמה ספיקות שמא לא דלה אותן טמא ואף אם דלה אותן טמא שמא לא היה מאותן שמטמאים במשא רק במגע והוא לא נגע בהן ולכן לא פסלו אותן רק לטבילה מחשש שלשה לוגים שאובים אבל טומאה לא גזרו עליהם ולא יטמאו את הטהור השותה אותן או כלים שנגעו בהן אף אתר שגזרו בי"ת דבר דמשקין מטמא כלים וכן לא יטמאו את האוכל הנוגע בהן, ור"א דסיפא שאמר הקרובים לעיר ולדרך טמאים פליג בתרתי, חדא דמספק להו בשאובים אותן הקרובים לעיר כו', שנית שסובר דאופן שחשו להן בשאובים חיישינן שהמים טמאים שנטמאו בתלישתן ולא רבו הטהורים ומכ"ש אותן שמן המפתח ולפנים דטמאים והלכה כת"ק דמקואות שבא"י אף הפסולים אפ"ה טומאה לית בהו, ומובן מזה אשר מקואות שבח"ל לבד החשש שאובים גם טומאה גזרו עליהם והיינו אם יובא מימי ח"ל לארץ ישראל יטמאו כדין משקים טמאים שמטמאים אוכלים או כלים כנ"ל מפני דחיישינן להו שבעת שנשאבו נטמאו ממגע טמא דכל הדרים בח"ל הרי הם מטמאים שכולם טמאים ומכ"ש הכותים שגזרו עליהם שיהיו כזבים כו' וחיישינן להו לרובן שאובים, וגם אפשר שגזרו עליהם טומאה כמו על עפר ארץ העמים ונראה דלא גזרו טליהם טומאת מגע ומשא כעפר ת"ל שהרי:

אין בהם חשש טומאת עצמות המת רק שגזרו עליהם שיהיו ראשון לטומאה כדין משקים טמאים כמ"ש הרמב"ם פי"א מה' טומאת מת ה"ד לענין כלי חרס הבא מח"ל יע"ש, וגם נראה דמקואות הכשרים בח"ל אם קלחו מימיהן לארץ ישראל שלא על ידי אדם לא גזרו עליהן טומאה כלל כמו נהרות ח"ל הבאים לא"י דטהורים כן גם מי גשמים ומי מקוה הבאים לארץ טהורים, וכן אם הובאו על ידי כלים שאינן מקבלים טומאה ולא נתלשו בידי אדם נראה גם כן דהמים טהורים ולא גזרו עליהם טומאה רק מקואות הפסולי' דמחזקינן להו בחזקת שאובים אם קלחו מימיהן לארץ או הובאו שלא ע"י דבר המק"ט הרי הם טמאים כדין מים טמאים והוו ראשון לטומאה, וכ"נ מלשון התוספתא המובא בר"ש ארץ העמים טמאה מקואותיה מדוריה ושביליה טמאים נראה דטומאה ממש איכא בהו אם באו לארץ אף אם הובאו שלא ע"י מגע טמא, זהו הנראה לדעתי:

(פסקא ב) שם במשנה מקואות העמים שבח"ל כשרים לבעלי קריין כו', פירשו הרמב"ם ור"ש והרא"ש ז"ל דהיינו לטבילת בעלי קריין לד"ת מתקנת עזרא ולא תיקן עזרא במקוה כשרה דוקא ודי אף בשאובים, ולא עוד אלא דאף אם ידוע שהיא כולה שאובה טהורה

לבעלי קריין לאו דוקא סתם מקוה שבח"ל שיש בה רק ספק שאובים וזה שסיים אפי' נתמלאו בקילון היינו שידועה לשאובה גמורה, וא"כ מוכח ממשנתנו שנא הקילו בטבילת בע"ק לד"ת כ"א בשאוב אבל לא לטבול בכלי שיש בו מ"ס מים דמובן הוא דשאוב כולו לפ"ד רוב הפוסקים הוי רק פסול דרבנן משא"כ בכלים פסול מה"ת ולא הקילו בזה אף לבעלי קריין לד"ת מדלא הקילו בכאן כ"א בנתמלאו בקילון דהיינו שאוב לא לטבול בכלי עצמה דלשון קילון פירושו שנתמלא בכד ודברי הרא"ש אינם מדוקדקים שכתב קילון גומא עמוקה שמי גשמים מתקבצים בתוכה ואפי' מילא בכתף והביא מן הקילון ושפך לתוך המקוה ע"כ. ויתפרש לדבריו הך ואפילו נתמלאו בקילון דהיינו שנתמלאו בכתף מן הקילון דקילון עצמו לדעתו גומא כשרה ממי גשמים הוא וא"כ הול"ל ואפילו נתמלאו מקילון וגם למה הוצרך להזכיר כלל קילון והול"ל ואפי' נתמלאו בכתף, וגם דברי הר"ש אינם מדוקדקים בזה שמדבריו הבינו הרע"ב והתוי"ט דהמים נתמלאו בכתף לתוך הקילון שהיא הגומא גדולה ומשם באו לתוך המקוה וא"כ הוי המשכה והוי שאובה שהמשיכוה כולה עיין תוי"ט, אבל עיקר הפי' דקילון פירושו כד כמ"ש התוי"ט בריש מ"ק בשם הר"ן דכן תרגם אונקלוס וכדה על שכמה וקולחה על כתפה ואם כן פירושו כפשוטו ואפילו נתמלאו בקילון שנתמלאו כל מי מקוה בכדים [ומה דבריש מ"ק מוכח שהיא גומא עמוקה, ג"ז אמת שדרכם היה למלאות גומא עמוקה ממים ע"י כדים שיהיו המים מוכנים לשדות והגומא נקראת ע"ש הכדים ולכן קראו אותה בלשון קילון אבל כאן הכונה כפשוטה שנתמלא המקוה ממי כדים וכן מוכיחים דברי הרמב"ם כמ"ש התוי"ט]. עכ"פ מדברי כולם מוכח שלא הקילו כ"א בנתמלאו בכתף לתוך המקוה לא לטבול בכלי עצמה, וא"כ קשה דבש"ם דברכות כ"ב ע"ב איכא מאן דאמר דאפי' בכלים מותר לטבול לבע"ק, וא"כ קשה מה השמיענו במשנה שאובים אם גם בכלים מותר דכלים גריעי יותר כמ"ש התוס' בב"ב ס"ו והרא"ש בריש ה"מ דגזירת שאובים היה עבור טבילת כלים שפסולים מן התורה, ואין לומר דשם איירינן אליבא דר"י בברייתא שם ומשנתנו לא אתיא כותיה, דז"א דהמעיין בתוספתא המובא בר"ש יראה דמשנתנו אתיא כר"י דלר"מ לא התירו לפנים מן המפתח לטבול לבע"ק וכמשי"ת בעז"ה. ורציתי לומר דפלוגתת אמוראי דברכות אם הותר לטבול בכלים הוא אם פסול שאיבה הוא מה"ח דמאן דמתיר בכלים שם סובר דגם שאובה גמורה היא דאורייתא ומדהתירו בשאובה הותר גם בכלי לטבול ולא הוצרך במשנתנו לומר היתר טבילת כלי דשאובה וכלי חדא היא אידי ואידי הוי פסול דאורייתא לענין טבילת טמאים ומאן דאוסר בכלים שם סובר דפסול שאיבה הוי דרבנן ולא התירו רק בשאובה לא בכלים,

אבל לפמ"ש כ"פ דמים טמאים פסולים מן התורה לטבילה ומה דשאיבה הוי דרבנן היינו בנזהרו שלא לטמאן א"כ בח"ל דכולנו טמאים ונשאבו בכד ונשפכו לחוך המקוה הרי המים פסולים לטבילה מה"ת לכ"ע. ואף דבמשנה איירי בנשאבו ע"י שטומאתן אינו אלא דרבנן שגזרו עליהן להיות כזבים מ"מ פשט המשנה מוכיח דאין לחלק בזה וגם בנשאבו בח"ל ע"י ישראל שכולנו טמאים הרי המים כשרים לבע"ק, וא"כ צ"ל דמאן דמתיר בכלים שם סובר דמדהתירו מים טמאים לבע"ק שהוא פסול דאורייתא ע"כ מותר גם בכלי לטבול, ומאן דאוסר בכלים סובר דאפ"ה לא הקילו בזה כ"כ דבכלים אין זה דרך טבילה כלל לשאר טמאים משא"כ שאובים שנטמאו אין פסולן גלוי לכל, ולכן הקילו בזה דוקא לא בכלים, והמג"א בא"ת סי' פ"ת כתב להתיר בשאובים ולא זכר להתיר בכלים, ולפמ"ש דבאמת מוכח במשנתנו דגם במים טמאים שפסולים מה"ת התירו לבע"ק א"כ נראה דיש לסמוך על מאן דמיקל להתיר לטבול בכלי ממש המחזקת מ"ס היא חבית גדולה המחזקת מ"ס. ערך ארבעים עמער של מדת המדינה. ואל תתמה ע"ז שהרי הקילו שם בבריא לאונסו בנתינת תשעה קבין, לכן הקילו גם בבריא המרגיל במ"ס בכלים. ובברכות כ"ב ע"א אמר ר"ה אפשר במרחצאות ור"ת פליג עליה ואמרו שם רק אדא ב"א קאי כוותך ופירש"י שם דבעי טבילה זו במקוה כשאר טבילות. ולכאורה א"א לומר כן דהרי כאן מבואר במשנה להתיר בשאובים והיה נראה לומר דר"ה התיר בטבילת כלים ור"ח ור"א אוסרים בכלים אבל בשאובים גם לדידהו מותר, אבל אפשר לומר לרש"י דר"ח ור"א סברי כר"מ דתוספתא דאוסר גם בשאובים [ולקמן אבאר שיתכן לומר דגם ר"מ לא פליג כ"א בא"י מן המפתח ולפנים מטעם שיתבאר לקמן אבל בח"ל לכ"ע מותר לבע"ק לטבול בשאובים]. אבל באמת גם אם ר"מ פליג ע"ז הרי ר"מ ור"י הלכה כר"י וגם סתם משנתנו אתיא כוותיה, ולכן נראה יותר דלכ"ע מותר גם בשאובים ולא פליגי רק בכלים, ושם בש"ס כ"ב ע"א ר' זירא הוה יתיב באגנא דמיא פירש"י גיגית וא"ל ר' חייא בר אבא למה ליה כו' וא"ל בארבעים סאה כו' מוכח שם דאם היו שם מ"ס לכ"ע מותר אף בכלי דהרי ר"ח ב"א היה דעתו להתיר תשעה קבין בכלים יע"ש ודוק. ע"כ נראה להלכה מאן דמחמיר להזהר בטבילת בע"ק גם בזמננו זה ודאי אם אפשר לו לטבול במקוה כשרה מה טוב ואם א"א מותר לו לטבול במרחצאות היינו בגיגית גדולה המחזקת מ"ס, וגם זה הוא בכלל דהמחמיר ע"ע מאריכים לו ימיו ושנותיו כמבואר בברכות שם. ונראה לדעתי לומר דמה שהתירו במתניתין לבע"ק לטבול בשאובים לאו לד"ת לחוד הוא אף גם לענין תרומת ח"ל שמותרת לכהן שטבל לקריו גם בלא הערב שמש כמ"ש הרמב"ם פ"ז מהלכות תרומות ה"ח וכ"פ הרמ"א בא"ח סי' תנ"ז לענין חלת

ח"ל בזה"ז גם לו הותר לטבול במ' סאה שאובים אף לפמ"ש דאצלנו בח"ל מקואות השאובים שנטמאו המים פסולים מה"ת אפ"ה הקילו בזה בחלת ותרומת ח"ל להתיר לטבול במ"ס שאובים וסמכו בזה על תקנת עזרא שהיה מאנשי כנה"ג והתיר לבע"ק בטבילה כזה מפני דשם טבילה עלה ולכן הותר בזה גם לתלת ותרומת ח"ל, ואף דנתינת תשעה קבין ודאי לא מהני לענין חלה ותרומה הרי מבואר שם בש"ס לדעת רבא דהיתר של ט' קבין לאו מתקנת עזרא הוא רק רבנן הקילו בזה לד"ת אבל טבילת מ"ס בשאובים נראה דתקנת עזרא היא והותר אף לתרומת וחלת ח"ל כמו שאחזק דברי לקמן בעז"ה מדברי התוספתא. אך מסופק אני למאן דמתיר בברכות טבילת בע"ק לד"ת אף בכלים אם יש להתיר גם לתרומת וחלת:

ח"ל דאף שהתירו כן לבע"ק כמש"ל מפני דמים שאובים טמאים פסולים מה"ת ואפ"ה הותר לבע"ק כמו כן הותר גם בכלים אבל לתרומת ח"ל אפשר דיודה לאסור שאין דרך טבילה בכך וכן הדעת מכרעת. ובזה א"ש למאן דמתיר בכלים שלא יקשה עליו ממשנתנו שלא התירו רק בשאובים מפני דמשנתנו תכלול גם לטבילת תרומת ח"ל ולא הותר רק בשאובים אבל לד"ת הותר אף בכלים. וגם יתכן לומר דהיתר בכלים לאו מתקנת עזרא הוא דלתקנת עזרא לא הותר רק בשאובים ורבנן שאחריו שהתירו גם בנתינת ט' קבין התירו גם בכלים. ולכן כמו שלא הותר תשעה קבין לתרומת ח"ל כמו כן לא הותר טבילת כלים. ואם נאמר דגם היתר שאובים לאו מתקנת עזרא הוא רק מדרבנן שאחריו א"כ אפשר דגם שאובים לא הותר לתרומת ח"ל, אבל יותר נראה לומר כמ"ש דטבילת שאובים הותר אף לתרומת ח"ל וטבילת כלים לא הותר אף למאן דמתיר בכלים וכמשי"ת עוד בעזה"י:

(פסקא ג) שם במשנה בא"י שחוץ למפתח כשרים אף לנדות פירשו בו הרמב"ם ור"ש והרא"ש ז"ל דהשמיענו אף שיש בה חומר כרת, [ויתכן דבא לאפוקי אותן הטעונים מים חיים והיינו זב ודומיו ולפ"ד רבותיו של רש"י בשבת ס"ה ע"ב בא לאפוקי זבה דגם היא טעונה מים חיים ואנן לא קיי"ל כן כמ"ש רש"י ותוס' שם] ומדנקט במתניתין רבותא דנדות מוכח קצת דיש בהן חשש פסול דאורייתא והיינו לדעת הסוברים דשאובה כולה פסולה מה"ת ניחא ולדעת הסוברים דשאובה כולה דרבנן יתכן עפמ"ש לעיל דשאובים שנטמאו פסולים מה"ת לטבילה ואפ"ה לא חשו בזה בא"י ובחזקת טהרה עומדים לכל דבר, ואף אותן שבפנים למפתח דפסולים לטמאים ובחזקת שאובים מחזקינן להו אפ"ה טומאה לא גזרו עליהם כמש"ל, וכתב הב"י דבזה"ז דין ארץ ישראל כח"ל לכל דבר טהרה: עתה נפרש דברי התוספתא המובא בר"ש:

ארץ הכותים טהורה מקואותי' כו', פירשה הר"ש דאיירי בארץ ישראל או באשקלון וחברותי' כו', ומבואר הוא דכאן איירי לענין טהרה ממש לומר דלא גזרו טומאה על מימי מקואותיהן דומיא דמדוריה ושביליה וכמש"ל בר"פ דיש לחוש בהן לטומאה ממש שמא נטמאו בתלישתן מן הקרקע ואפ"ה לא גזרו עליהן טומאה אף באותן שהן לפנים מן המפתח [דמסתמא לא עדיפי מא"י דפסלינן לטבילה אותן שלפנים מן המפתח] ועכ"ז פירשו בירושלמי דגם לטבילה טהורים כמו שהביא בר"ש והיינו באותן שחוץ למפתח או באותן שהכותים עצמן טובלים בהן דנאמנים הן על שאובים כמבואר בירושלמי שהביא הר"ש, ומ"ש הר"ש להוכיח מזה דשאובה דאורייתא אינה ראיה לפי מ"ש דשאובים שנטמאו פסולים מה"ת לטבילה ולכן הם נזהרים משאובים לעשות מהן מקוה, ולחוש לשלשה לוגים שאובים לא חשו להו מפני דחששא דרבנן הוא, או מפני שעיקר דין שאובים שנטמאו יש בהן חששא דאורייתא לכן הם זהירים בכל החששות השייכים לזה אף בדרבנן, דוגמא למה שאמרו בריש חולין דמותר לסמוך לאכול משחיטתם אף שיש אתנו הרבה דיני שחיטה מחומרת חכמינו ז"ל אפילו הכי לא חיישינן להו דכיון דזהירי בה"ש נזהרו בה בכל פרטיה, ולכן לא חשו פן עשאוה משאובים שלא נטמאו דכיון דזהירי כשאובים הם זהירים בכל פרטי הלכותיהן:

ומה שיש עיין בזה הוא דלפי המבואר בירושלמי שהובא בר"נ אין להכותים נאמנות על שיעור מ"ס שהם טובלים בפחות ממ"ס וא"כ לפ"ד הרמב"ם ז"ל פט"ו מה' טומאת אוכלים דמים מחוברים לקרקע פחות ממ"ס מקבלים טומאה לרצון וא"כ כל מקואות של הכותים נטמאו מימיהן שטובלים בהם הטמאים בפחות ממ"ס ונטמאו המים ואיך אמרינן דמקואותיהן טהורים, ואף לפמ"ש לעיל בפ"ק במ"א דגם להרמב"ם אין טומאתן רק מד"ס מ"מ לאו ספק דרבנן הוא דהרי בבירור הם טבלי בשם ולא מצרכי מ"ס ובודאי נטמאו המים והרי כתב הרמב"ם שם דכל מי גבאים דחיישינן ששתה מהן טמא הם בחזקת טומאה ומכ"ש אלו המקואות שמיוחדים לטבילת טמאים איך נחזקינן בחזקת טהרה ואף אם אח"כ נתוסף בהם מים עד שהושלמו למ"ס לא מהני עד שירבו עליהן מים טהורים כמ"ש הרמב"ם שם ואיך נחזיק כל מקואותיהן בטהרה והרי הם בבירור מים טמאים, וגם לטבילה פסולים לפמ"ש כ"פ דמים טמאים פסולים לטבילה וגם אלו נפסלו לטבילה מדרבנן ועכ"פ הא דמחזקינן להו בטהרה לית לה פתרי לדעתו ז"ל [וכ"כ שם בפ"ק דהר"ש והרא"ש והראב"ד חולקים עליו וסברי דמים שלא נתלשו אינן מקבלים טומאה]. אבל באמת גוף ד' הירושלמי צע"ג דאם הכותים טובלים בפחות ממ"ס א"כ בנדה ר"פ בנות כותים אמרו במשנה דכותים הם בועלי נדות מפני שהן יושבות על כל

דם ודם וכמו שביארו בברייתא שם נ"נ ע"א שרואות דם אדום ומשלימות לדם ירוק ולמה לנו לחשש הזה הרי בבירור הם בועלי נדות שנשותיהן טובלות בפחות ממ"ס ואין כאן מקוה טהרה, ושיעור מ"ס הוא מה"ת כמ"ש הרמב"ם רפ"ד מה"מ ובריב"ש סי' רצ"ד וגם שם ל"ג ע"ב אמרו בש"ס דלכן אין שורפים תרומה עליהם מפני דהוי ס"ס ספק בעל בקרוב כו' ספק השלימתו ירוק כו' ולהירושלמי הנ"ל הרי נשותיהן בבירור נדות גמורות, ומוכרח לומר דגם שהכותים סוברים דמותר לטבול בפחות ממ"ס מ"מ רובן ככולן טובלות בשיעור מ"ס, אם מפני שהרבה מהם מודים לדרשת חז"ל דבעינן מ"ס, או מפני שקשה היא הטבילה בפחות ממ"ס אבל זה אין לומר דא"א לטבול בפחות ממ"ס שכבר כתבתי לעיל בפ"ק דגם בכ' סאה יוכלו לטבול רק שאין גופו עולה ובטל בפחות ממ"ס] ולכן אף למיעוט המצוי לא חשו לזה, ולכן גם ר"מ דחייש למיעוטא אמר שם בנדה ל"ג הטעם מפני' שמשלימות לדם ירוק ולא חשש עבור הטבילה בפחות ממ"ס דמדקדקים לטבול במקוה מרווחת שתוכל לטבול בקל. ומעתה אתא שפיר מה דמקואותיהן טהורות דלא חשו בזה לחשש טומאה דרבנן שמא טבלו בפחות ממ"ס כמו דלא חשו לזה אף לטומאה דאורייתא לבועלי נדות רק אם הישראל רואה שמים מעטים יש במקוה במה שצריך לעמוד על המדה לברר אם יש שם מ' סאה מפני דלמראה עין המים מועטים ע"ז אמרו בירושלמי שאין להאמינם על שיעור מ"ס אף אם הן טובלות במקוה מפני דחיישינן דבעת הדחק יטבלו אף בפחות ממ"ס, אבל כל היכא דלא תזינן חשש מיעוט המים במקוה מחזקינן להו ודאי דטבלי בשיעור מ"ס, ולכן מקואותיהן הם בחזקת טהרה וגם לא מספקינן להו עבור הטבילה בבע"נ, ושפיר אתיין פסקי הרמב"ם ז"ל, אבל דברי הירושלמי עדיין צ"ע קצת מדברי המשנה דנדה. ואולי הירושלמי יפרש דברי המשנה דנדה בידוע לנו שטובלת במ"ס כגון שטובלת במקואות של ישראל ואפ"ה חששו לבע"נ מספק, ואם נשותיהן טובלות במקואות שלהן הן בועלי נדות בודאי שטובלות בפחות ממ"ס וא"כ ישארו דברי הרמב"ם בקושיא מן הירושלמי, ומדברי הירושלמי הנ"ל יש להוכיח דמעין מטהר בכ"ש אף לאדם שהרי הכותים למדו מקוה ממעין והבאתי זה לעיל פ"ק באורך:

(פסקא ד) עוד בתוספתא מקואות העמים שבח"ל כשרים לבע"ק כו' ושבא"י חוץ מן המפתח כו' ושלפנים מן המפתח פסולים לבע"ק כו'. יש לעיין בטעמו של ר"מ שפוסל לפנים מן המפתח לבע"ק א"כ נראה דסובר דבע"ק בעי טבילה גמורה במקוה כשרה ואסור לטבול בשאובים ולעיל כתבתי שלפירש"י בברכות כ"ב ע"א ר"א ב"א סובר כן] וא"כ למה התיר לטבול במקואות העמים שבח"ל והרי לפי מה שביארתי לעיל מקואות

העמים שבח"ל גריעי מאותן שבא"י לפנים מן המפתח שגזרו עליהן טומאה באותן שבח"ל:

אבל אותן שבא"י אין בהם טומאה, ואפשר לומר דבאמת ר"מ פליג גם במקואות העמים שבח"ל ורישא דתוספתא ר"י קתני לה וכן מוכח קצת בברכות כ"ב ע"ב דהמתיר לבע"ק לטבול בשאובים הוא ר"י ומוכח דאיכא מאן דפליג, מ"מ פשט דברי התוספתא אינו מוכיח כן רק בח"ל גם ר"מ מודה להתיר. ומה שהביאו בברכות היתר דשאובים בשם ר"י הוא מפני דר"י אינו מחלק בין ארץ העמים לא"י לפנים מן המפתח ור"מ מחלק בהא לפסול לפנים מן המפתח וא"כ טעמא בעי לר"מ. ונראה לדעתי בטעמו של ר"מ דגזר ר"מ בהא אם נתיר טבילת בע"ק לד"ת בשאובים יבאו הכהנים לאכול תרומתן בטבילה הזאת, אחרי שיראה דמהני ליה טבילה הזאת לד"ת ידמה שמקוה כשרה היא ויבא לאכול תרומתו וגזירה קרובה היא, ולכן בח"ל שאין שם תרומה דאורייתא לא גזר ר"מ בהא מחשש תרומה דגם אם יאכל תרומתו לא יבא לאיסור דאורייתא, ולחוש פן יטבלו שם גם נדות להא לא חייש ר"מ דלטעות מגברי לנשי לא חיישינן. ולפמש"ל דקרוב בעיני לומר דבתרומת ח"ל הקילו באמת שמותר לו לאכול תרומתו אף בטבילת שאובים כמו שהקילו בה שמותר לו לאכול בלא הערב שמש וגם הקילו בה להתיר לטמא מת ולכל הטמאים רק שאסרו תרומת ח"ל למי שטומאה יוצאה מגופו עד שיטבול וגם בלא הערב שמש, א"כ דין תרומת ח"ל כד"ת ממש, וכמו שהתירו טבילת שאובים לבע"ק לד"ת כמו כן התירו טבילת שאובים גם לתרומת ח"ל. ואף לפמש"ל דמים טמאים פסולים מן התורה ומקואות שאובים שבח"ל טמאים הם מ"מ מאחר שהתירו זה לבע"ק ושם טבילה עלה הותר גם לתרומת ח"ל, ואף אם לא נודה בזה מ"מ לגזור לאסור טבילת שאובים לד"ת מחשש תרומת ח"ל לא גזר ר"מ, משא"כ בא"י לפנים מן המפתח אסר ר"מ טבילת בע"ק לד"ת מחשש פן יבואו הכהנים לאכול תרומתן בטבילה הזאת. זהו טעמו של ר"מ, ור"י פליג עליה וסובר דלא גזרינן בזה ומותר לבע"ק לטבול בשאובים לד"ת ולא חיישינן לתרומה:

ואם נאמר כדרך הראשון דר"מ התיר במקואות ח"ל מפני שהותר באמת אף לתרומת ח"ל א"כ בכלים לא יודה להתיר דהרי בכלים איכא למגזר אטו תרומת ח"ל לפמש"ל דטבילה בכלים לא הותר לתרומת ח"ל ור"י שמתיר במקואות א"י ולא גזר אטו תרומה מתיר גם בכלים, וניחא לפי דרך זה מה דאיפלגו אטוראי דברכות בענין היתר טבילה בכלים רק אליבא דר"י לא אליבא דר"מ, דלר"מ ודאי אסור טבילה בכלים מגזירת חלת ותרומת ח"ל, ולדרך השני דר"מ לא גזר אטו תרומת ת"ל אף אם אסור לאכלה בטבילה

זו א"כ גם לר"מ הותר טבילה בכלים אבל בארץ שאוסר ר"מ בשאובים אוסר גם בכלים. וא"כ סתימת דברי הש"ס דברכות שמוכח דר"י הוא המתיר טבילת כלים לא ר"מ ושם בח"ל קיימינן נראה כדרך הראשון, ובזה א"ש מה דאמר ע"ז בתוס' ארשב"ג כו' שהיו הכהנים כובשין את הגדר ויורדין וטובלים לתוכה דרשב"ג אתי לסיוע לר"י כמ"ש הר"ש וא"כ כהנים מאן דכר שמייהו אבל הוא כמ"ש דרשב"ג אתי לסייע לר"י דלא גזרינן בזה אטו תרומה והעיד דגם כהנים היו טובלים בתוכה לומר דלאו לזרים דוקא הותר טבילת בע"ק לד"ת בשאובים דלית בהן לתא דתרומה אף גם כהנים היו טובלים בהן לקריין לד"ת ולא גזרו בזה אטו תרומה, זהו הנ"ל בדברי התוספתא ופי' נכון הוא, ועכ"ז אף שנראה עיקר דהותר בח"ל טבילת בע"ק לחלת ח"ל אף בשאובים למעשה צ"ע:

ומה שאמרו עוד בתוספתא אר"י מעשה במקוה שבין אושא לשפרעם והיה ר' דוסא מושיב בו שני ת"ח כו', והבין הר"ש דגם הך עובדא הוא לסיוע לר"י אבל לא אבחין איך יהלם כן דאדרבה נראה דהך מעשה הוא לסיוע לר"מ מדהיה מושיב ת"ח לשמור אותם וכן מוכח בב"י ד"ה תניא בתוס' פ"ח [הוא בב"י בציון על תשובת הרא"ש בטור על מקוה העומד כו'] שהבין כן דהך עובדא מסייע לומר דספק פסול, וא"כ צריך לגרוס אמר ר' יוסי מעשה במקוה כו' לא ר' יהודה דר' יהודה לא יסתור דברי עצמו, ומר"ש נראה דגריס ברישא ר' יוסי דפליג על ר"מ ומתיר לפנים מן המפתח, אבל לפי המבואר בש"ס דברכות ר' יהודה הוא המתיר וא"כ יש לגרוס בכאן אמר ר' יוסי מעשה כו' ומייתי סייעתא לר"מ, וכן הך עובדא דרום בית ענת שפסל רחב"ת הוא לסיוע לר"מ כמ"ש הר"ש ג"כ. ומתוספתא נראה שכולה דברי ר' יוסי היא ולכן נראה דגם מעשה דאושא ושפדעם הוא לסיוע לר"מ כמ"ש: ומה שהביא עוד בתוספתא דר"ג טבל במרחץ ואונקלוס בים, נראה שהביאו זה לומר דר"ג סובר כר"י ואונקלוס סובר כר"מ ור"ש בן קופסאי אומר דגם ר"ג טבל בים וגם הוא סובר כר"מ. אבל לא יהלם זה לפמש"ל דגם ר"מ לא אסר רק בא"י שיש שם תרומה דאורייתא לא בח"ל וא"כ אשקלון דינה לענין תרומה כח"ל כמבואר בתוספתא המובא בר"ש פי"ח דאהלות מ"ח דאשקלון פטורה מן המעשרות ושביעית רק שלא גזרו עליה טומאת ארץ העמים, וא"כ גם לר"מ היה מותר לטבול לד"ת בשאובים ולא עוד אלא דאשקלון קיל משאר ח"ל לפמ"ש הר"ש לפרש דארץ הכותים היינו אשקלון א"כ לא גזרו טומאה על מימי מקואותיהן אך אפשר דכאן איירי בידוע שהן שאובים והמים טמאים. (ועיין תוס' ריש גיטין שדנו הרבה אם אשקלון דינה כא"י ולהר"י בתוס' שם דינה כא"י והתימה אשר נעלם מהן דברי התוספתא דאהלות דמבואר שם שדינה כח"ל למעשרות] ואפשר שר"ג ואונקלוס החמירו על עצמן כו', אבל נראה

יותר דכאן לא איירי בתוספתא מענין טבילת שאובים רק מענין טבילה בכלים דלת"ק ר"ג טבל במרחץ הוא באמבטי גדולה וסובר הת"ק דכמו שהותר בשאובים כן הותר גם בכלים לר"ג ורשב"ג סובר דבכלים לא הותר גם לר"ג אבל בשאובים לכ"ע מותר לטבול לד"ת באשקלון שדינה כח"ל. וא"כ הך דטבילת כלים לד"ת המובא בברכות שם היא פלוגתא דתנאי בתוספתא וקיצרו בש"ס ולא ביארו זה כמו שלא הביאו הך דמשנתנו שמתרת בשאובים, או מפני שיש פנים לפרש ד' התוספתא באופן אחד לכן הביאו בזה פלוגתא דאמוראי אבל לפי האמת יש לומר כמ"ש בפי' דברי התוספתא:

(פסקא ה) עוד בתוספתא מרחץ שבלניה כו' בזמן שמטהרת שלה פתוחה לרה"ר טהורה כו'. מדברי הר"ש נראה שזה עבור דספק טומאה ברה"ר טהור וברה"י טמא, ולדעתי לא עבור זה אתי עלה רק אם פתוחה לרה"ר ירא הנכרי להכניס שם שאובים משא"כ לרה"י מקום אין רואה חיישינן שמא הכניס שאובים למלאות גומת המקוה. וכן אידך בבא מרחץ שבלניה נכרים וישראל נכנס לשחרית ומשיקה כו' פי' הר"ש צע"ג שפי' דזה נכנס וזה יוצא קאי על הנכרים ואינו כן דזה נכנס וזה יוצא קאי על הישראל. גם מה שפי' דישראל משיקה היינו שמשיק למקוה להכשירה הוא פלא ופי' התוס' הוא דהמרחץ בעליה נכרי וישראל נכנס שחרית ועסיקה היינו שמחממה כדי לרחוץ בה [והך משיקה הוא כמו בסמ"ך ופירושו היסק] וכלשון הקרא ואש נשקה ביעקב (תהלים ע"ח וכל עת שהמרחץ עתוח לרחיצה הישראל נכנס ויוצא שם וירת הנכרי להכניס שם שאובים ואיירי שהמפתח הוא ביד ישראל וכל עת שפותחין אותה לרחיצה הישראל מתממה ומסיקה ובעת רחיצה שרוחצין שם נכרים הישראל נכנס ויוצא ולכן לא חיישינן לה, וזה שסיים בימים טהורה בלילות טמאה היינו אם נתייחדה במפתח בלילה אצל הנכרי נפסלה המקוה דחיישינן שהנכרי הכניס לשם שאובים ופסל אותה אבל בימים טהורה היינו גם אם נתייחדה לשעה קלה ביום אצל הנכרי מאחר שישראל יוצא ונכנס לא חיישינן לה וטהורה:

והמתבאר מד' המשנה ותוספתא דמקואות שבח"ל סתמא הם פסולים לטהרת טמאים מספק שאובים וכן מקוה שהוא ברשות נכרי הוא בחזקת פסול, ובב"י הביא חשו' הרשב"א:

להקל במקוה המסופקת אם נעשית משאובים מפני שלדעתו שאובה כולה הוי דרבנן והוי ספק דרבנן. אבל לעיל בפ"ב הוכחתי מדברי התוספתא והרמב"ם דאף למ"ד שאובה כולה הוי דרבנן אפ"ה אזלינן בספיקו להחמיר. ואולי הרשב"א ידחוק לומר דמה דפסלינן מקואות שבח"ל וכן בא"י לפנים מן המפתח היינו דוקא היכא שהפסול

מוכיח אבל להלכה נראה דכל מקוה הנמצא בבית הנכרי חיישינן לה לשאובים ואין להתיר לטבול בה אך היכא שהוחזקה שנעשית ממי גשמים רק שיש לספק לומר שמא הנכרי הוסיף בה שאובים כשנתסרה או שהחליף המים, אזי כל היכא שאין להנכרי טובת הנאה מזה שאינו מקבל ממנה שכר וגם לא איכפת ליה אם תחסר משיעורה אין לחוש בה לפסול, אבל אם הנכרי יש לו בזה טובת הנאה או שרצונו במלוי חסרונה למאן תשמישו והיא מוחזקת להתחסר כדרך קבוץ של מי גשמים אין לסמוך להתיר בזה והכל לפי הענין. כללא דמלתא אין להתיר ספק שאובים בלתי חזקה להתיר ועיין ביו"ד סעיף ז' וברמ"א וש"ך. והיוצא להלכה ממה שביארתי דמקוה שכולה שאוב והמים טמאים כשרים לטהרת בע"ק לד"ת וגם בא"י הדין כן ומי שא"א לו להשיג מקוה טהרה יוכל לטבול בחבית המחזיק מ"ס, וכהן שטובל בשאובים יוכל לאכול חלת ח"ל ולמעשה צ"ע, וטבילה בחבית לא מהני לחלת ח"ל:

מ"ב אלו בעלי קריין כו', פשט המשנה קאי אדלעיל שהוזכר שם טבילת בע"ק והיינו בטבילתן לד"ת דבהכי איירי לעיל מינה כנ"ל, אבל המג"א בסימן פ"ח כתב דלד"ת אין לחוש עבור מים חלוקים או עכורים. וכ"נ ממה דאמר בתוספתא המובא בר"ש לקמן מ"ד דלא גזרו בזה כ"א לתרומה לא לחולין וכ"פ הרמב"ם פ"ה מה' אה"ט הע"ו, א"כ נראה דלד"ת לא גזרו בזה, ולקמן יתבאר אימת מטמא בראיית מים חלוקים כו'. וענין מים חלוקים לא נתבאר פירושו והרא"ש כתב שהם חלוקים ואינם נדבקים זל"ז נראה שפי' חלוקים הוא מלשון חלקים קטנים והיינו שמטיל טפים טפים וכ"נ מדברי הרע"ב, וא"כ מה שאמרו במשנה ג' דמטיל טפים עבות כו' בא לחלוק לומר דטפים עבות גם אם הוא בתחלה ה"ז טמא אבל אם היה באמצע ובסוף לכ"ע טמא ואף בלתי עבות וכ"כ התוי"ט. אבל הרמב"ם פ"ה מאה"ט ה"ו טיהר לגמרי בטפים עבות אף בבאו מתחלה וא"כ נראה שהוא מפרש מים חלוקים היינו שהם חלקים ונוחים כשמן [מלשון חלק משמן חכה] היינו שהם מחליקים את היד הנוגע בהן שיש בהן קצת שמנונית ומזה נראה שיש בהן תערובות ש"ז ואינו ענין כלל להך דטפים עבות, ור"א חסמא דלקמן מלתא אחריתא קאמר דטפים עבות מטמאים ולא קי"ל כן, וכ"נ מדברי המשנה דאם היו דברי רא"ח דלקמן שייך לדין מים חלוקים היה לו לקובען כאן על מים חלוקים דבתחלה טהור ולסיים ולומר ר"א תסמא אומר אם היו עבות טמא ומזה מוכח דמים חלוקים הוא מלשון חלקלקות כאמור וכן עיקר, ואפשר שגם הרא"ש כונתו לפרש חלקים כשמן ומ"ש ואינם נדבקים בא לומר שאינם שמנים ביותר עד שנדבקים זל"ז שזה הנקרא לבנים נמשכים בסיפא כמ"ש הרא"ש שם ונדבקים קצתן בקצתן וכ"נ מפי' הרמב"ם ז"ל ואלו טמאים אף

כשבאו בתחלה ולכן כתב על חלוקים שאינן נדבקים אבל הכוונה שהם חלקים כשמן: והא דבאמצע ובסוף טמא כתב הרמב"ם שם בה"ו באמצע או בסוף, והיינו דכל שלא באו כן מתחלת ההטלה מוכח שזה מצחצוחי ש"ז. אבל אם היה כן מתחלת הטלת מים או מתחלה ועד סוף מוכח שזה קלקול בעיקר השתן ואם היו לבנים ונמשכים גם אם היו כן מתחלה או מתחלה ועד סוף טמא:

א ודע שדברי המשנה האלו לאו בכל מטיל מים קאמר שאם ראה חלוקים או עכורים או נמשכים שטמא לתרומה דהרי קי"ל כשמואל בנדה מ"ג דכל ש"ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה וא"כ איך יטמא על ידי מים חלוקים, והר"ש כתב לקמן במ"ד וצריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהנך דמים חלוקים כו', אבל אין כאן דקדוק כלל דמשנתנו איירי בנתאוה לאשה וגם נתקשה איברו רק שלא יצא ממנו ש"ז ואח"כ בהטלת מים ראה חלוקים דאז חיישינן פן בעת קשויו נעקר הש"ז מגופו בהרגשה ולכן הוא טמא אבל אם לא נתקשה ולא התאוה מקודם אין שם טומאה כלל במים חלוקים, וכ"נ מסדור דברי הרמב"ם שם שהתחיל לבאר בה"ד וכל ש"ז שאין גופו כו' לפיכך אם ראה בלא קשוי ובלא תאוה אינה מטמאה משום ש"ז כו', ואת"כ כתב בה"ה הך דמהרהר בלילה דלקמן מ"ג ואח"כ בה"ו כתב הך דמים חלוקים ומבואר הוא דקאי באם נתאוה וגם נתקשה בשרו אז חיישינן במים חלוקים שמא נעקרה מגופו בהרגשה אבל בלא"ה לית בה דררא דטומאה כלל, אך זה צ"ע דאף אם נתאוה מקודם אפ"ה בעת יציאתה מהגוף יצאה שלא בהרגשה וא"כ יקשה ממשנתנו לאידך לישנא דשמואל שם דאמר בכל ש"ז שאינו יורה כחץ אינה מטמאה ואמרו שם בש"ס דלהך לישנא מטהר שמואל בנעקרה בהרגשה ויצתה שלא בהרגשה וא"כ איך יהלם הך דמים חלוקים דמשנתנו, ובש"ס דנדה הקשו להך לישנא דשמואל ממשנה דלקמן בבע"ק שטבל ולא הטיל מים כו' ומשני שם שאני התם דרובא בהרגשה ופרוץ זה לא יעלה להך דהכא דכאן לא יצא רובו בהרגשה, ואיך לומר דגם כאן מיירי במטיל מים אחר שראה קרי מקודם שיצא רובו בהרגשה, דז"א דא"כ בלא"ה טמא כמשנה דלקמן ולקמן יתבאר דהך דלקמן עדיפא שיתכן שטמא אף לחולין משא"כ הך דהכא אינו טמא רק לתרומה] אם לא שנאמר דכאן איירי בילד ובבריא וכר"י דלקמן ועבור ההטלה למוד טהור ובראה חלוקים או עכורים טמא אבל זה דוחק גדול, ורציתי לומר דלהך לישנא איירי הכא באופן שכבר טבל לקריו אחר הטלת מים כדין ואפ"ה בראה חלוקים או עכורים טמא דתלינן שזה מותר ש"ז שנשתייר ממה שראה מקודם והרי יצא רובו בהרגשה, אבל גם זה לא יתכן דא"כ אימתי יצייר דינו של שמואל שאמר ביצא שלא בהרגשה טהור הרי לעולם נחוש שזה מותר ש"ז

ממה ששימש מטתו או ראה קרי מקודם ויצא רובו בהרגשה, הגם שיש לדחוק לומר דשמואל איירי ביודע שעתה נעקר ממנו בהרגשה ויצא שלא בהרגשה ומתני' מיירי במטיל מים אחרי שכבר ראה קרי בהרגשה והטיל מים וטבל כאמור, מ"מ לדעתי לא מסתבר כלל לומר כן, דאחר שכבר הטיל מים אחרי ראייתו ויצאו ממנו צתצוחי ש"ז יש לחוש אח"כ בראה חלוקים או עכורים שגם זה מותר ש"ז הוא ממה שראה מקודם ולמה נחוש לזה והרי כבר הטיל מים ויצאו מותריו והחלוקים או עכורים עתה יצאו שלא בהרגשה ולמה נטמאנו, ועוד דא"כ למה הקשו בש"ס מהך דבע"ק שטבל כו' ולאוקמה מפני שיצא רובו בהרגשה הו"ל להקשות ממשנתנו ולאוקמה ג"כ באופן זה שכבר יצא רובו בהרגשה כי היא משנה קודמת וגם דחוקה ביותר לאוקמה בהך גוונא שיצא רובו בהרגשה. ואפשר שזה כונת הר"ש שכתב צריך לדקדק שלא יקשה לשמואל מהך דמים חלוקים וכונתו לאידך לישנא דשמואל דאמר כל שאינו יורה כחץ כו' [דלהך לישנא דאמר כל שאין גופו מרגיש לק"מ דנוכל לאוקמה בנתקשה מקודם ונעקרה בהרגשה ויצא אח"כ בחלוקים או כנ"ל]. אך דבריו מגומגמים שלא הביא בדבריו הך לישנא דאינו יורה כחץ כו' וגם מ"ש שהקשו בש"ס מהך דבע"ק שטבל להך לישנא דכל ש"ז שאין גופו מרגיש ז"א דלהך לישנא לק"מ דהרי נעקר בהרגשה רק לאידך לישנא הקשו זה ואולי ט"ס יש בדבריו, עכ"פ הקושיא חזקה ממשנתנו דמים חלוקים כו' להך לישנא דשמואל דכל שאינו יורה כו' דהרי כאן יצא שלא בהרגשה: (ב) ולכן נראה לומר דהך דמשנתנו יתכן לאוקמה ביצא בהרגשה ולכן להך לישנא דשמואל דבעינן יצא בהרגשה נוקים להך דהכא בנתקשה ונתאוה ובעת קשויו הטיל מים דנעקר בהרגשה ע"י קשויו או שגם הערה באשה ואח"כ הטיל מים והרגיש בעת הטלת מימיו והיינו שלא הרגיש ממש הוצאת ש"ז רק ע"י הטלת מימיו נפסק קשויו וראה מים חלוקים או עכורים לכן נטמא, ואפ"ה לחולין ה"ה טהור דהרי לא ראה קרי ממש ולתרומה חשבינן להחלוקים או עכורים כש"ז ממש וחשבינן לזה כיצא בהרגשה, אף שלא הרגיש ממש בהוצאת ש"ז מ"מ תלינן דמה שהרגיש ביציאת השתן נחשב כמרגיש בהוצאת הקרי דהרי יצא כאחד, ולכן לא הקשו מזה לאידך מימרא דשמואל והקשו עליו ממשנה דלקמן דשם אמרינן כשיטיל מים יהיה טמא אף שלא יטיל מים בעת קשוי שהרי מקודם ראה הקרי והוסר קשויו ואין כאן הרגשה כלל והוכרח לתרץ שם דיצא רובו בהרגשה, אבל ממשנתנו לק"מ דאיירי במטיל מים בעת קשויו ואז ראה החלוקים או עכורים דנחשב כראה בהרגשה, דומה לזה אמרו בנדה נ"ז ע"ב בענין הרגשת אשה דאימור הרגשת מי רגלים הוא וגם כאן באם הטיל מים בעת קשויו חיישינן לתרומה שזה שהרגיש בהטלת מ"ר בחומו אז הרגיש

גם בהוצאת ש"ז ולכן טמא משא"כ בהטיל מים שלא בקשויו אין כאן הרגשה כלל, ולא הוצרכנו לזה רק לאידך דשמואל דבעינן יצא בהרגשה, אבל לפי מה דפסק הרמב"ם כל"ק דשמואל שדי בנעקר בהרגשה אף שיצא שלא בהרגשה אתיין ד' משנתנו בפשיטות טפי דאיירי בנעקר בהרגשה היינו שנתאוה ונתקשה ואח"כ הטיל מים גם שלא בעת קשויו וראה חלוקים או עכורים ה"ה טמא, ומיהו מספקא לי מלתא מם שכתבתי דאם נתאוה ונתקשה ואח"כ ראה מים חלוקים דמיקרי זה נעקר בהרגשה, שהרי בנדה מ"ג שם הקשו לל"ק דשמואל שאמר דבעינן נעקר בהרגשה מהך דמהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא ותירצו שם דאיירי במשמש מטתו בחלומו דא"א לשמש בלא הרגשה והך דבשרו חם נראה לכאורה דהיינו שאברו נתקשה ואפ"ה לא חשבו זה בש"ס לנעקר בהרגשה והוצרך לאוקמה במשמש מטתו כו' משמע דעבור קשוי לחוד לא מיקרי נעקר בהרגשה וגם הרמב"ם כתב כן בפ"ה מה' אה"ט, וגם אם נימא דהך מצא בשרו חם לאו מקושה הוא רק חם מרותח אכתי למה ליה לאוקמי במשמש מטתו כו' הו"ל לאוקמה בנתקשה בשנתו ע"י הרהור ועמד ומצא בשרו חם כו' אשר מזה מוכח לכאורה דכל שלא הרגיש ממש בעקירת ש"ז ויציאתו לחוץ לא תלינן בנעקר בהרגשה כ"א בשימש מטתו דוקא, וא"כ הוא הך דראה מים חלוקים דטמא ע"כ לל"ק דשמואל תתפרש בהערה או שימש באשה ולא הוציא ש"ז ואח"כ ראה מים חלוקים שלא בעת קשויו ונעקר בהרגשה ויצא שלא בהרגשה וללי"ב דשמואל תתפרש בהך גוונא ששימש כו' והטיל מים בעת קשויו וחיישינן לה ליצא בהרגשה. וצ"ע בזה דנראה דיש לחלק דהתם שאני שלא מצא ש"ז כלל ולזה היה דחוק לש"ס למה נחוש שנעקר בהרגשה ויצא הש"ז ממנו הרי לא מצא מאומה, [דבשלמא אם לא בעינן אף נעקר בהרגשה שפיר יש לחוש מאחר דהרהר שמא נעקר וגם יצא שלא בהרגשה אבל אם בעינן נעקר בהרגשה למה לן לחוש שיצא הש"ז] ולזה הוכרח לאוקמי בשימש מטתו כו' דאז אם יצא ע"כ בהרגשה נפק ולכן חיישינן שמא נעקר וגם יצא בהרגשה, אבל בהך דידעינן שיצא שלא בהרגשה כהך דראה מים חלוקים ועכורים שפיר נימא דגם אם לא שימש מקודם רק שנתקשה ונתאוה חיישינן שאז נעקר בהרגשה ויצא שלא בהרגשה, וללי"ב דשמואל ע"כ איירי שהטיל מים בעת קשויו כאמור דאז חיישינן ליה ליצא בהרגשה וכפי מה דפסק הרמב"ם כל"ק דשמואל גם אם הטיל מים שלא בקשויו רק מקודם נתקשה כו' ה"ה טמא ע"י המים חלוקים ועכורים כנ"ל, וכ"נ מדברי הש"ס שם בנדה דהרהור לחוד משוי לה כנעקר בהרגשה שהרי בעי רבא שם עכו"ם שהרהר וירד וטבל מהו אם אזלינן בתר עקירה או בתר יציאה הרי דבהרהור לחוד נחשב כנעקר בהרגשה. איברא שהרמב"ם כתב בפ"ה מהאה"ט

הי"ח עכו"ם שהרגיש ונתגייר כו', ונראה ששינה מלשון הש"ס לומר דאיירינן בהרגיש דוקא אבל פשט הש"ס נראה דהרהור לחוד נחשב כנעקר בהרגשה. ומה דנקט הרמב"ם הרגיש לרבותא נקט לה דאף בהרגיש ממש מספקא לן שמא אזלינן בתר יציאה אבל גם בהרהור לחוד הוי ספק דנחשב כנעקר בהרגשה בעת שהיה עכו"ם. וא"כ ע"כ מה דדחיק בש"ס לאוקמה בשימש מטתו ולא די בהרהור לחוד הוא מפני דשם לא מצא מאומה והיה קשה ליה אם בעינן נעקר בהרגשה וזה לא מצא מאומה למה יש לחוש לתרומה ואוקמה בשימש מטתו דאז חיישינן ליה לנעקר בהרגשה ויצא בהרגשה, אבל בראה מים חלוקים כו' שנראה לנו שיצא זרעו גם בנתקשה ונתאוה ע"י הרהור חיישינן ליה לנעקר בהרגשה כאמור. עוד נראה לדעתי לומר דמה דאוקמה בש"ס בשימש מטתו אין הכונה דע"י דמיון של תשמיש יש לחוש יותר לנעקר בהרגשה מנתקשה ע"י הרהור בחלום ונדמה לו איזה מראה וכדומה דאיזה הפרש יש ביניהם אידי ואידי נתקשה ונתאוה. ולכן הנראה שכונת הש"ס בשימש מטתו בחלומו ונדמה לו שגמר ביאתו והוציא זרעו וניעור משנתו ולא מצא מאומה ובשרו חם ומקושה וטעה בדמיונו בחלומו שהוציא זרעו דבזה חיישינן לתרומה דמאחר שנדמה לו שהוציא זרעו אולי באמת ראה טיפה בהרגשה ונאבד, והוכרח לאוקמה כן דבלא"ה אין לנו לחוש שראה בהרגשה אה לא מצא מאומה וגם לא הרגיש בשנתו בהוצאת זרע, [ואי לאו מימרא דשמואל הייתי אומר דחיישינן ליצא ונעקר שלא בהרגשה כלל מאחר שהרהר כו', אבל לשמואל דבעינן נעקר בהרגשה היה קשה ליה למה נחוש לזה אם לא מצא מאומה וגם לא הרגיש לזה הוכרח לאוקמה בשימש ונדמה לו שהוציא זרעו דאז חיישינן גם בלא מצא מאומה. ואף שדבר זה לא נתבאר בדברי רש"י וכן בפי' הראשונים ז"ל למתניתין מ"מ כך נראה עיקר]. אבל בהך דראה מים חלוקים דחזינן ליה בנפיק זרעיה נראה ודאי דגם בנתקשה ונתאוה לחוד מקודם די לחשבו כנעקר בהרגשה ולל"ב דשמואל בעינן דיציאת מים חלוקים תהא בעת קשויו כאמור:

ג ממוצא דבר נשמע אשר דברי משנתנו בראה מים חלוקים לא תהלם להלכתא כ"א בנתקשה מקודם ונתאוה אבל בלא"ה ה"ה טהור. והנה בא"ח סי' תנ"ז כתב המג"א בסק"ח דחלת חו"ל בזה"ז שהותר לכהן גדול שטבל לקריו לא הותר לו כ"א שיאכל דוקא תיכף אחר הטבילה אבל אם הטיל מים בינתים אסור לו לאכול שמא ראה מים חלוקים או עכורים [היינו דאין אנו בקיאין בזה] ונטמא לתרומה יע"ש, וגם ד"ז רבינו הגאון מלאדי נ"ע נמשך אחריו בשלחנו הטהור שם ואינני כדאי לדון כו'. אבל לדעתי הוראה זאת ליתא דהרי ביארתי דלשמואל לא מיתוקם מתני' כ"א בנתקשה ונתאוה

ונעקר בהרגשה אז דוקא חיישינן ביצא שלא בהרגשה (גם אפשר דבעינן דוקא ששימש באשה כנ"ל] אבל בהטיל מים לחוד ולא נתקשה ונתאוה אחר שטבל מקודם אין כאן בית מיחוש, דגם אם ראה מים חלוקים לא נטמא מאחר שנעקר שלא בהרגשה וגם אם ראה קרי מקודם שטבל לא חיישינן פן עתה הם צחצוחי ש"ז הנשאר מקודם שיצא רובו בהרגשה דהרי כבר הטיל מים קודם שטבל ויצאו מותרי צחצוחי ש"ז [דאל"כ בלא"ה לא מהני ליה הטבילה] ומה שראה עתה מים חלוקים מילתא אחריתא היא ולית בה דררא דטומאה כלל כמו שהוכחתי לעיל באות ב', ועוד דהמים חלוקים נראה דלא שייך כלל לומר על מותר צחצוחי ש"ז דמעט הנשאר לא יעשה את המים חלוקים ועכורים דמעט הוא אשר נשאר בפי האמה, וע"כ אלו החלוקים ראיה חדשה:

היא ולא חתוקם לשמואל כ"א בנעקר בהרגשה, ואפשר לומר שהמג"א ורבינו נ"ע חשו לדעת הראב"ד המובא בכ"מ שם פ"ה ה"ד שהשיג על הרמב"ם שם שפסק כל"ק דשמואל והראב"ד חשש ללשון שלישי במימרא דשמואל דאמר כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינה מזרעת הא טמויי מטמיא וסובר הראב"ד דלשון זה פליג גם על ל"ק ומטמא אפי' בנעקר בלא הרגשה וכמ"ש התוס' שם ד"ה הא טמויי כו' וללשון שלישי הזה לא צריכין לאוקים גם הך דמהרהר כו' בשימש כו', וכן הך דראה מים חלוקים תתפרש כפשוטה דגם בנעקר ויצא שלא בהרגשה כלל נטמא. עכ"ז נראה שפסק הרמב"ם הוא העיקר דהרי מבעיא דרבא מוכח שם דבעינן לפחות נעקר בהרגשה דקא מיבעיא לרבא שם אם נעקר בהרגשה ויצא שלא בהרגשה מהו אבל בנעקר בלא הרגשה לא קמיבעיא ליה כלל דפשיטא דטהור וכ"כ הכ"מ שם [ויתר דברי הכ"מ מעורבבים ואין להם הבנה] וגם כי אין הכרע כלל בש"ס דלשון שלישי פליג על ל"ק דיתכן לומר דלא פליג רק על לשון שני, ולא עוד אלא דגם אם היה לנו לחוש לדעת הראב"ד לספק לפסוק כלשון ג' זהו במלתא דאורייתא אבל הך דמים חלוקים מלתא דרבנן היא מדלא גזרו עליה כ"א לתרומה לא לחולין כמ"ש בריש דברי המשנה וגם חלת ח"ל היא דרבנן וא"כ במלתא דרבנן גם הראב"ד יודה דאזלינן להקל כל"ק דבעינן נעקר בהרגשה והראב"ד אמר דבריו ברואה ממש שלא בהרגשה לא בראה מים חלוקים דחששא דרבנן הוא ומכ"ש לענין חלת ח"ל, ואפשר היה לומר לסמוך בדרבנן על לשון שני דבעינן גם יציאה בהרגשה אבל זה ודאי דיש לסמוך על ל"ק דבעינן עקירה בהרגשה, ואף למאן דסבר דאזלינן בתר לשון בתרא בדרבנן כמ"ש רש"י בחולין נ' וכאן לשון אחרון הוא המחמיר להבנת הראב"ד הרי בעיא דרבא תכריע להקל לפתות במלתא דרבנן. אך יש לומר דמאחר דעיקר הפלוגתא בין הלשונות הוא במלתא דאורייתא ושם נקטינן להחמיר כלשון שלישי לכן אף בנסתעף

מזה למלתא דרבנן כמו בראה מים חלוקים חיישינן להחמיר ואפ"ה בתרי דרבנן כגון חלת ח"ל אין להחמיר. אבל באמת נראה דגם בחלת א"י יש להקל בזה ומהרה יבנה בהמ"ק נראה דיש לסמוך על פסק הרמב"ם ז"ל גם במלתא דאורייתא לטהר בנעקר שלא בהרגשה אף בש"ז ממש [לא במים חלוקים לחיד] דכ"נ עיקר בש"ס כאמור. אכן יש פנים ליישב דברי המג"א גם אליבא דהרמב"ם שפסק כל"ק דשמואל דבעינן נעקר בהרגשה שנוכל לומר דמודה שמואל שטמא מדרבנן אף שלא נעקר בהרגשה כלל וכן ללשון שני דבעי גם יציאה בהרגשה זהו מדאורייתא אבל מדרבנן טמא גם שלא בהרגשה רק שלא החמירו רבנן כ"א לענין תרומה ולא חשו לחולין אף מדרבנן ולכן הך דראה מים חלוקים אתיא אליבא דשמואל כפשטה אף בלא נתקשה כלל דלענין תרומה החמירו אף בנעקר שלא בהרגשה, ודומה לזה אמרו בנדה (נ"ז ע"ב) גבי מימרא דשמואל דאין האשה טמאה עד שתרגיש בבשרה בראיית נדה ואסיק שם דמודה שמואל שטמאה מדרבנן וכן גם הכא לענין הרגש האיש נימא דמודה שטמא מדרבנן רק דשם גבי אשה טומאתה מדרבנן אף לחולין דבעלה חולין הוא וכאן לענין הרגש האיש לא החמירו רק לתרומה. ומה שהקשו בל"ק ממתניתין דהמהרהר מפני דכאן לא מצא מאומה ולכן אין סברא לטמאותו אף מדרבנן בספק אחרי שלא מצא מאומה ולכן אוקמה בשימש מטתו ונדמה לו שהוציא זרע דאז חישינן מספק לתרומה, אבל בראה מים חלוקים שבודאי ראה ש"ז אף שלא הרגיש בעקירתו טמא לתרומה מדרבנן. ומה שהקשו שם ללשון שני של שמואל ממתניתין דלקמן בבעל קרי שטבל ולא הטיל מים הוא מפני דשם טמא אף לחולין כמשי"ת ובזה בעינן הרגשה לשמואל או נאמר דגם שם ספיקא הוי אם נשאר צחצוחי זרע ומדמטמאינן ליה לתרומה ע"כ דיש כאן ספק דאורייתא ולכן תירצה דרובו בהרגשה נפק, זהו מה שנוכל לומר בישוב דברי המג"א. אבל באמת נראה דלשמואל לא חשו לטמאות אף מדרבנן בלא נעקר בהרגשה [ולא דמי להרגשת אשה שעלולה לראות נדות חשו לטמאותה מדרבנן משא"כ בהרגשת איש שאינו טלול]. וכן מוכח מדברי הרמב"ם שסתם להתיר בנעקר שלא בהרגשה ולא כתב שטמא לתרומה מדרבנן וכן מוכח פשט הש"ס שם, ועוד דגם בראה מים חלוקים נראה דספיקא הוי אם יש כאן צחצוחי זרע, דאם היה ענין ודאי, היה לנו לטמאותו לחולין בנתקשה ונתאוה מקודם שיש כאן עקירה בהרגשה והרי לא חלקו בזה ולעולם לא טמאוהו רק לתרומה, ולכן הנראה עיקר דלשמואל לא מתוקמא הך דראה מים חלוקים כ"א בנתאוה ונתקשה ואח"כ הטיל מים [היינו לל"ק דשמואל הטיל מים כשסר קשויו וללשון שני הטיל מים בעת קשויו כמש"ל] אבל אם לא נתקשה ונתאוה אין חשש כלל לפ"ד הרמב"ם שפסק כל"ק

דשמואל, ובלא"ה הוראה זאת היא נפלאת למה יש לנו לחוש למים חלוקים ועכורים הכי מלחא דשכיחא היא או שהוחזק האיש בזה לראות חלוקים ועכורים חלילה עד שנחוש לכל כהן פן יראה חלוקים ועכורים ואיך סגרו עלינו הדרך כאשר יבנה בהמ"ק ב"ב איך יאכלו הכהנים תרומה וכל אדם קדשים נחוש לראיית חלוקים ועכורים, ואם נאמר שאז נהיה בקיאים בזה משא"כ עתה כו', גם ז"א חדא דלמה יש לנו לחוש לזה ועוד דספק חסרון בקיאות שהוא לכל העולם נחשב לספק והרי מלתא דרבנן הוא ואזלינן לקולא בספק חסרון בקיאות לכל העולם, אשר ע"כ נראה לדעתי דגם בנתקשה ונתאוה אחר שטבל לקריו ואח"כ הטיל מים אין לו לחוש לראיית מים חלוקים דספק במלתא דרבנן הוא ובזה"ז בחלת ח"ל הוי תרי דרבנן, ובלא נתקשה ונתאוה אחר הטבילה אין כאן חשש כלל ויאכלו ענוים, ואף בלא הערב שמש רשאי לאכול ואין לחוש לדעת הר"ן שהביא ביו"ד ברמ"א סימן שכ"ב דבעינן הערב שמש, דהרי הרמב"ם ותוס' ורא"ש מתירים אף בלא הערב שמש, לכן נראה דכל כהן שטבל לקריו מותר לו לאכול חלת ח"ל אף בהטיל מים אחר שטבל, ונכון לכל כהן לקיים מצוה זאת בחייו ולברך על אכילתה כמ"ש הרמ"א ביו"ד סימן שכ"ב שיש לכהן לברך עליה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו על אכילת תרומה וחלה וגם אין לחוש למ"ש הרמ"א בא"ח בשם י"א דחייש שאין הכהן מיוחס שהרי הוא מברך על נשיאת כפים וגם מקבל דמי פדיון הבן ולא חיישינן ליחוסו ומכ"ש בחלת ח"ל אין לחוש כלל לזה, וגם אם יבנה בהמ"ק במהרה בימינו מותר לאכול קדשים אחר שיטבלו כדין ואין לחוש כלל לראית מים חלוקים ועכורים אף בקדשים דאורייתא כל היכא שלא נתקשה ולא נתאוה אחר שטבל וטהור גמור הוא. ה' יזכנו לאכלן בטהרה:

שם לבנים ונמשכים טמא [עי' תוי"ט שצ"ל לבנים ונמשכים דכולא חדא היא] ומפירוש הרמב"ם במשנה דלבנים ונמשכים לעולם טמא אף בתחלה לחוד ובחבורו נראה בה"ו שם דלבנים ונמשכים טמא דוקא כשהיה כן מתחלה ועד סוף לא בתחלה לחוד, וצ"ע:

מ"ג הך דטיפין עבות נת"ל שאינו ענין להך דמים חלוקים. והך דמהרהר בלילה ומצא בשרו חם כתב הרא"ש כגון ששימש מטתו בחלום בודאי ראה קרי כו', ואינו מדוקדק דלאו ודאי הוא דהרי לחולין טהור הוא כדברי התוספתא דלקמן וכ"ה ברמב"ם פ"ה הט"ו מדלא מצא מאומה רק לתרומה חיישינן לה מדרבנן, וכבר כתבתי לעיל שלדעתי נראה דאוקימתא דשימש מטתו היינו שנדמה לו בשנתו שגמר ביאתו והוציא זרע ואז חיישינן שמא ראה טיפה ונאבדה אבל בלא"ה אין לחוש כמש"ל דאין טעם לחלק בין דמיון של שמוש המטה בין נדמה לו איזה מראה והרהור, וכן מורים דברי הרמב"ם בפי'

המשנה שכתב שיראה בשנתו שהוא בעל אשה בעילה גמורה ע"כ, הנה הוסיף לומר בעילה גמורה שזה כמו:

שאמרתי שנדמה לו שגמר ביאתו ואפ"ה מדלא מצא מאומה טהור לחולין, ולמעשה צ"ע, אך בזה"ז לענין חלת ח"ל נראה לסמוך ע"ז בטבל לקריו כדין והרהר ומצא בשרו חם עדיין טהור הוא עד שנדמה לו בשנתו שגמר ביאתו אז אסור לו לאכול עד שיטבול, ולכשיבנה בהמ"ק לענין תרומה דא"י אז נעיין למעשה, ומבואר בתוספתא דהרהר ולא מצא בשרו חם או שתם ולא הרהר טהור ופסקה הרמב"ם שם ה"ה והיינו אף שנדמה לו שגמר ביאתו כל היכא שלא מצא בשרו חם טעה בדמיונו וכיון שלא מצא מאומה ה"ז טהור, וכן כשנתקשה בשנתו שלא ע"י הרהור טהור היינו שלא נדמה לו שגמר ביאתו כמש"ל, ומזה יש ללמוד גם לענין דין מים חלוקים ועכורים שכתבתי לעיל דהיינו דוקא בנחאוה ונתקשה מקודם דבעינן דוקא שיתקשה ע"י תאוה אבל אם נתקשה בשנתו או אף בהקיץ שלא ע"י תאוה אף שראה אח"כ מים חלוקים אין לחוש להרגשת עקירת ש"ז, וכל היכא שלא ראה להדיא מים חלוקים ועכורים אף בזה"ז שאין אנו בקיאין בזה אין לחוש רק בנתקשה ע"י תאוה אבל בלא"ה אין לחוש כלל כמש"ל באורך, ומעיקר הדין כתבתי לעיל דאף בנתקשה ע"י תאוה אין לחוש אח"כ שמא ראה מים חלוקים דהקישוי אינו הכרח שיוציא זרע כמ"ש הרמב"ם שם בה"י דאף בבעל אשה ולא הוציא זרע ה"ה טהור, ומי שרוצה להחמיר בזה יחמיר בנתקשה ע"י תאוה שמא יראה מים חלוקים אבל בלא"ה אין לחוש כלל:

(פסקא ב) שם במשנה הפולטת כו'. משנה זו הובאה בשבת פ"ו ושם נתבאר פירושה בש"ס, ובדברי ראב"ע שאמר ביום השלישי טהורה אמרו בש"ס דסובר בה' עביד פרישה ופירש"י שם דלראב"ע פעמים שהן ארבע עונות כגון אם שימשה תחלת ליל חמישי כו' ופעמים שהן ב' עונות כגון אם שימשה יום ה' סמוך לחשיכה ולא ס"נ לראב"ע מה שאמרו שם דמשה בהשכמה ירד דא"כ הוי שלש עונות אם פירשו ביום ה' בבוקר. אבל הרמב"ם פי' הך דראב"ע דבעינן שלש עונות שלמות וזה מפני גרסתו שם בש"ס פ"ו ע"ב, אבל חכ"א שלש עונות שלמות [לא כגרסתנו שש עונות] וסובר דחכמים היינו סתמא דמתניתין שם ואתי כראב"ע ולכן פי' גם בראב"ע דסובר דבעי ג' עונות שלמות וכמאן דגריס במתניתין שם פולטת ביום הג' טהורה והיינו כראב"ע כמבואר שם פ"ו ע"א בריש הסוגיא והיינו דסובר בהא כר"ע דמשה בהשכמה ורד ופירשו יום ה' בבוקר ועד ליל שביעי הוו שלש עונות וכ"כ הכ"מ פ"ה מהלכות אה"ט, אך מסופק אני אם יעלה זה בטוב בפי' דברי הרמב"ם דאכתי גם אם משה בהשכמה ירד מ"מ מנלן שירד קודם נץ

החמה והפרישן מיד, ואף שאמרו כן בש"ס לר"ע שם הנה לר"ע אפשר דגם אם הפרישן אחר נץ החמה מ"מ אותן ששימשו ביום רביעי אחר החמה טבלו בליל ז' מעט בלילה להשלים שיעור החמש עונות לר"ע דלכן אמר ר"ע שם ואם יצאת מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אבל ראב"ע לא זכר כן דבעינן השלמה מעונה הד' לעונה ראשונה [ולקמן יתבאר דלא ס"ל כן], א"כ נראה יותר לומר דלראב"ע ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום וכולם לא שמשו ביום חמישי והיו שם ג' עונות שלמות עד תחלת ליל ז', ואף דבש"ס שם הקשו למה לא נימא כן לר"ע ותירצו דבבית אפל מותר אפ"ה לראב"ע לא נאמר כן דלר"ע שהזכיר השלמת עונה הששית משמע דסובר דיש מישראל ששמשו ביום ד' בבוקר, ואף שמשה בהשכמה ירד מ"מ אפשר שהיה אחר נץ החמה ולכן הוצרכו להשלים תחלת עונה הששית אבל לראב"ע של הזכיר השלמה מוטב לומר דס"ל שלא שמשו מטותיהן כלל ביום ה' והיו שם ג' עונות שלמות, ומדברי הרא"ש כאן בפי' המשנה בחר גם לר"ע לומר כן דישראל קדושים הן כו' ור' ישמעאל סובר דבבית אפל מותר אף שבש"ס לא אמרו כן לר"ע מ"מ מאחר דאין נ"מ להלכה בחר לו הרא"ש יותר טעם זה מפני דהיה דחוק לו מה שאמרתי דאף שירד משה בהשכמה מ"מ מנלן שפירשן קודם נץ החמה לכן פי' הטעם דישראל כו' ולראב"ע ודאי טוב יותר לומר דרך הזה, וכתב הרמב"ם שם בהי"ג דהך ג' עונות בעינן לבד עונה ששמשה היינו אם שמשה בליל ה' אף בתחלת הלילה לא ישלמו ג' עונות עד תחלת ליל ז' אף שאם נצרף סוף ליל ה' עם תחלת יום ו' יושלמו הג' עונות באמצע יום ו' אפ"ה אם תפלוט ביום ו' לעת ערב תטמא דבעינן שלש עונות לבד עונה ששמשה יע"ש שכך דעתו וטעמו, דאף דלר"ע דסובר ה' עונות מבואר הוא דסובר דחשבינן אותם מעל"ע ואם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לה מעונה ששית [וכן לפי גרסתנו בש"ס דבעינן שש עונות שלמות מבואר בש"ע סי' קצ"ו סעיף י"א דבעינן מעל"ע היינו ע"ב שעות כמ"ש הש"ך שם] אפ"ה לא בחר הרמב"ם לומר כן לראב"ע מפני דלשון המשנה שאמרה פולטת ביום השלישי טהורה מורה דבימים תליא מלתא לא בעונות ובש"ס אמרו לחכמים דבעינן שלש עונות שלמות ולכן השוה אותן הרמב"ם ז"ל דהמשנה איירי כדרך תשמיש דהוי בלילה דישראל קדושים הם כו' ואם שמשה בליל ה' בין תחלתו או סופו ותפלוט תחלת ליל ז' והיינו ביום הג' לשמושה תהיה טהורה ובעינן ג' עונות שלמות לבד עונה ששמשה אין נ"מ אימת שמשה זהו דעתו ז"ל בזה. ומזה מובן ביותר להצדיק מה שאמרתי לעיל דלראב"ע הטעם דבעינן ג' עונות אינו עבור שסובר דמשה בהשכמה ירד [דא"כ אם שמשה יום ה' בבוקר היתה צריכה להשלים הג' עונות בהתלת ליל ז'] רק עבור שסובר דישראל קדושים

כו' ולא שמשו ביום ה' רק בליל ה' וכולם טבלו תחלת ליל ז' אין הבדל בזה אף אותן ששמשו תחלת ליל ה' לא נטהרו עד תחלת ליל ז'. והנה הרמב"ם ז"ל פסק כראב"ע וכפי גרסתו בש"ס דבעינן לחכמים שלש עונות שלמות, אבל רוב הפוסקים גרסו כגרסתנו בש"ס דחכ"א שש עונות שלמות וכפסק הש"ע סי' קצ"ו, ויש לסייע דברי הרמב"ם ז"ל ממה דבמתניתין דהכא וכן בברייתא המובא בשבת פ"ו שם לא נשנה בדברי ראב"ע שם פעמים שהן שתי עונות דאם ראב"ע סובר דבה' עביד פרישה ויש מהן ששמשו ביום ה' א"כ פעמים שהן ב' עונות וכמ"ש רש"י ותוס' שם ד"ה פעמים כו' ולהרמב"ם ניחא דלעולם בעינן ג' עונות שלמות כדברי הש"ס שם, אך היה אפשר לפרש הג' עונות בחשבון השעות שיהיה ל"ו שעות כמו לר"ע בחשבון החמש עונות, אך ממה שאמרו במתניתין סתמא פולטת ביום הג' טהורה מוכח דלאו לשעות חשבינן לה ובעינן ג' עונות לבד עונה ששמשה וכן מוכת ממה שאמרו שם בש"ס אמר רחב"א א"ר יוחנן זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים כו' ולא אמר זו דברי ראב"ע ור"י ור"ע מוכח דחכמים היינו ראב"ע ולרש"י ותוס' נוכל לומר שלא הזכיר דברי ראב"ע דסובר דבה' עביד פרישה ובא לאפוקי דר"י ור"ע דסברי כר' יוסי שבד' עביד פרישה ואפ"ה סברי שדי בד' או בחמש עונות רק כרבנן דסברי דלר' יוסי בעינן שש עונות כו'). אך צ"ע להרמב"ם איך נימא דחכמים שהזכיר ר' יוחנן הוא ראב"ע דמתניתין וגריס במתניתין דשבת טהורה הרי איהו מוקי משניות כתרי תנאי כמ"ש רש"י שם בד"ה ומאן דמוקי לה כו' ולמאן דמוקי כתנאי מוקי רישא רבנן וסיפא ראב"ע, ויש לומר דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ורחב"א יאמר דמוקי כחד תנא ומגיה מתניתין לגרוס טהורה ועוד דגם אם מוקי בשאר דוכתי כתנאי הכא בשבת מוטב להגיה כמ"ש התוס' שם דבלא"ה איכא דתני טהורה. עוד יש לומר דמה דהוצרכו בש"ס להגיה המשנה הוא לפי ס"ד דש"ס דראב"ע סובר פעמים שהן ב' עונות ולעולם פולטת ביום השלישי טהורה ובמתניתין דשבת קתני טמאה לכן הגיהו במשנה אבל לר' יוחנן דסובר דלראב"ע בעינן ג' עונות שלמות לבד עונה ששמשה שפיר נוכל לגרוס שם במשנה פולטת ביום:

בא לתוך האם שלה והאם סגור בפיו והמוך לא יגיע לשם כלל, ושם ביארתי באורך שזה תלוי באשלי רברבי בפלוגתת רש"י ותוס' בהא דג' נשים משמשות במוך המוזכר ביבמות י"ב וכן בכתובות ל"ט דלרש"י שם המוך הוא קודם תשמיש ולאחר תשמיש סובר דלא מהני מוך כלל שלא תתעבר ולתוס' שם המוך הוא אחר תשמיש, וגם שם ביארתי להקשות דאם מהני מוך אחר תשמיש א"כ מה הקשו בכתובות ל"ז על אנוסה ומפותה דממילא דמתיר ר"י בלא המתנה ג"ח ושמא נתעברה הרי תוכל לתקן אח"כ ע"י

מוך לכבד את הבית וע"כ צריך לומר דהזרע הנקלט לעיבור לא מהני ליה מוך כלל, ואין לומר דאנן לא חיישינן לזרע הנקלט לעיבור דאותו לא תפלוט כלל דהרי מבואר בברכות ס' ע"א שיבקש רחמים כל שלשה ימים שלא יסריח ותפלוט כו' וצריך לומר לדעתם דהנקלע לעיבור לא תפלוט ע"י מוך וכיבוד הבית מהני לזרע שלא נקלט, ומה שאמרו בברכות שיתפלל כו' היינו שיתכן שתפלוט אחר ג' ימים ואז כבר נסרח הזרע ותוך ג' ימים לא תפלוט הנקלט לעיבור ולא חיישינן ליה, וכן מוכרח לומר לדעת הרמב"ם דכל שלא נתהפכה בעת תשמיש לא חיישינן לפליטת הזרע מפני שנקלט תוך האם ולא תפלוט קודם ג"י אבל הענין דחוק, ועיין סד"ט ס"ס קצ"ו ושם ביארתי באורך אשר צע"ג בהיתר זה של נתינם מוך אח"ת ושאין לסמוך ע"ז לעשות מעשה [ועש"ך ס"ס קצ"ו שהקיל לסמוך ע"ז בטעתה במנין גם לדידן] וכאן אקצר בזה:

(פסקא ב) עוד במשנה רבי יוסי אומר בילד ובבריא טהור בדברי הרמב"ם בפי' המשנה היינו בילד או בבריא והרא"ש פי' שהוא ילד ובריא וכן הוא בדברי הרמב"ם בחיבורו ה"ז, ובאמת לפי דברי הש"ס בחולין המובא בר"ש וברמב"ם שם דהיינו כ"ז שהוא עומד על רגלו ונועל או חולץ מנעלו משמע אף שהוא זקן ה"ה טהור ואם לאו לעולם מטמא ואינו תלוי כלל בילד רק בבריאות הגוף וכ"כ הר"ש אף שהוא בן פ' שנה כו', ונראה שטומאה זו כשמטיל מים לאו מדין רואה הוא רק מדין נוגע דכבר נעקר הזרע מעיקרו רק, מדין מגע הוא ונ"מ לענין לסתור בזיבה אינו סותר וגם נראה דלטבילת בעלי קריין לד"ת לא איכפת לן אם טבל קודם שהטיל מים דלאו רואה הוא אח"כ וגם אין כאן קלות ראש, וגם נראה לדעתי דטומאה זו היא אף לחולין דודאי נשאר אצלו צחצותי ש"ז כלשון הרמב"ם שם מפני צחצוחי ש"ז שאינן יוצאים אלא כשיטיל מים, והתוספתא שאמרה כל אלו טהורים לחולין לא קאי על הך דבע"ק שטבל כו' וכן מורה לשון הרמב"ם בהט"ו שם שכתב אבל שאר האמורים בפרק זה שהן טמאים כגון מהרהר ומטיל מים [היינו הך דראה מים חלוקים או עכורים] אינן טמאים כו' ולא גזרו עליהם אלא לתרומה כו' הרי שלא הוציא רק הנך תרתי אבל הך דבע"ק שטבל כו' נראה דטמא אף לחולין וגם דאל"כ למה הוצרך הרמב"ם כלל לחשבן הרי תשב שם כל הטמאים מן התורה ומוכח דגם בזה דלא הטיל מים תששא דאורייתא הוא ומה דלא כללו בהדי אינך דפולטת ש"ז ורואה מפני דהנך טמאים ודאי וזה ספק טומאה הוא דאולי הוא בריא לענין זה אף שאינו עומד כו' אבל טומאתו בספק הוא גם לחולין, כך נראה לדעתי: הא דתניא בתוספתא המובא בר"ש ר' יוסי בר"י אומר הפולטת ש"ז טהורה לחולין ענין נפלא הוא איך תהיה טהורה לחולין והרי מקרא מלא הוא דנוגע בש"ז טמא ומרבינן אדם למגע מקרא דאו איש כמבואר

בנדה מ"ג ע"ב ולית בזה פלוגתא דאדם הנוגע בש"ז נטמא וא"כ הפולטת ש"ז הרי יצא הש"ז על שטת בשרה מבחוץ, וגם ר"י בר"י לא פליג על כל נוגע בש"ז רק על פולטת לחוד ולמה, ולומר דסובר דכיון שבא לתוך גוף האשה נסרח ונתקלקל, איך יחלוק על כל הני תנאי דסברי דתוך עונות האמור לעיל לא נסרח. ואולי יאמר ר"י דכל הני תנאי דלעיל איירי לתרומה אבל לחולין מיד שבא לתוך גופה נסרח ונתקלקל ואינו מטמא וא"כ לאו על האשה לחוד מטהר ר"י כ"א גם הש"ז הנפלט טהורה לחולין. וכן באמת כל הני משניות איירי לעלין ש"ז הנפלט עצמה כדמוכח מהא דנכרית שפלטה ש"ז דלא איירי לענין הנכרית רק לענין ש"ז הנפלט כו', אבל מדאיבעיא לן בש"ס שבת פ"ו בש"ז במעי נכרית אם מסריח לאחר שלשה ימים מוכח להיפך דמה דחשבינן במעי ישראלית מוסרח לאתר ג"י חידוש הוא ואיך נימא דלר"י בר"י במעי ישראלית מסריח תיכף רק לתרומה גזרו מדרבנן, לכן נראה לומר דר"י בר"י קאי על האשה עצמה מה דחשבינן אותה כדין רואה כדמסיק בש"ס מ"ב ע"א דרואה הויא לטמא במשהו ולסתור בזיבה ולרבנן דר"ש שם מטמאה בפנים כבחוץ, וע"ז אמר ר"י בר"י דלא נחשבה רואה כ"א לתרומה לא לחולין אבל דין נוגעת ודאי היא אף לחולין רק מה דחשבינן אותה לרואה אין זה כ"א גזרה דרבנן ולא גזרו עליה כי אם לתרומה לא לחולין, וגם מן הסברא היה נראה דלא נחשבה לרואה דהרי הש"ז לא בא מגופה רק קבלת חז"ל הוא דהויא כרואה ואנן קיי"ל דהויא רואה מה"ת כמ"ש הרמב"ם פ"ה הט"ו להדיא וע"ז פליג ר"י וסובר דלא הויא רואה מה"ת כ"א גזרה דרבנן היא לתרומה לא לחולין, ומסיני לא גמרינן דחידוש הוא כדברי הש"ס בנדה מ"ב, אבל צע"ג למה לא הביאו בש"ס שם לפשוט האבעיא אם נחשבה כרואה לסתור בזיבה ולטמא בכ"ש ופשטו שם מסברא דרואה הויא והו"ל להביא ברייתא הזאת לפשוט דלרבנן דר"י הויא רואה מה"ת ולר"י לא הויא כרואה רק מדרבנן, ואפשר דמפני שאין הדבר מבואר כ"כ הסבר פלוגתת רבנן ור"י לכן קצרו בזה דאפשר להעמיס פלוגתתן בגווני אחריני וכמש"ל, אבל לפי האמת נראה דפלוגתתן הוא אם הויא כרואה מן התורה או מדרבנן. ולכאורה יש להביא ראיה מכאן לדעת הראב"ד המובא ברא"ש פרק בנות כותים ובטור סי' קצ"ו דפולטת כו' אינה סותרת כ"א לטהרות לא לבעלה דהרי לר"י אף לטהרות אינה סותרת כ"א לתרומה א"כ לרבנן אף דסותר לחולין היינו דוקא לטהרות כו', אבל כד מעיינינן ז"א דאדרבה מדסותר לרבנן אף לחולין מוכח דלאו גזירה דרבנן היא רק מה"ת מיקרי רואה כמש"ל ובמידי דאורייתא אין לחלק בין לטהרות או לבעלה ולא עוד אלא דגם לר"י דגזירה דרבנן היא רק לתרומה לא לחולין ובעלה חולין הוא אפ"ה הרי חזינן בבעלת כתם שדעת הרמב"ם ספ"ג מהלכות מטמאי

משכב דלא גזרו עליה רק לתרומה וקיי"ל דטמאה גם לבעלה כמו כן יהיה בפולטת דסותרת אף לר"י לבעלה, והארכתי בזה בתי' לנדה, ולרבנן דסברי דרואה הויא מה"ת אף לחולין נראה ודאי דסותרת גם לבעלה כדעת רוב הפוסקים. ויתר הדברים בביאור דין פולטת כו' נתבאר בחי' לנדה דף ל"ג ודף מ"ב יע"ש:

מ"ה נדה שנתנה כו' אבל טמאה היא ע"ג רוקה. הר"ש והרא"ש פירשו דהרוק מטמא במשא ולכן אפי' תוך הפה שנקרא ביה"ס ולא מיטמא במגע אבל במשא מיטמא כמבואר בנדה מ"ב ע"ב, והתוי"ט השיג עליהם מש"ס דקדושין כ"ה ע"א דלשון גלוי הוא אצל שרץ דמטמא גם במגע, אבל באמת מבואר ברש"י בקידושין שם דלשון נטמא במגע מפני שיכול להוציאו לחוץ וליגע בו וא"כ אין זה רק בחלק הלשון שיכול לגלותו ולהוציאו לחוץ לא בכל שטח הלשון שאותו חלק מן הלשון שאינו יכול להוציאו לחוץ לא נטמא במגע, וכן מה שהוסיף הרמב"ם פ"א מהלכות ט"מ שגם שינים של אדם טהור אם נגעו בטמא נטמא האדם הוא ג"כ רק על אותן שינים המסודרים בחוץ שביכלתו ליגע בהן בחוץ לא על שינים הפנימיים שא"א ליגע בהן לדבר שבחוץ בלתי קירוב היד. איברא בתוס' קידושין כ"ה ע"א ד"ה רבי כו' כתבו בתירוצם דמה דעבד יוצא בשן ועין מפני דגלוי הוא לענין טומאה אף דלענין טבילה הוי כטמון ושן:

שהעבד יוצא בו לחירות נראה דאין חילוק בין חיצונים לפנימים וגם בשינים הפנימיים יוצא לחירות דהרי סתמו בש"ס בסוגיא דקידושין וכן ברמב"ם פ"ה מה"ע ולא חלקו בזה ומשמע דבכולן יוצא לחירות אפ"ה נראה אמת דשינים הפנימיים נקראו בית הסתרים ואינן מטמאים במגע לטמא, והתוס' כונתם להוכיח דלא מדמינן לטבילה דהרי שן מקרי טמון לטבילה ואפ"ה יוצא לחירות ולכן לרבי דלשון טמון לטבילה אפ"ה יוצא לחירות מפני דגלוי הוא לענין טומאה, אבל מה דבשן יוצא לחירות אף בשן דתיקרי טמון גם לטומאה גזירת הכתוב הוא ואין למדין ממנו, ועיין מהרש"א שם דכן צריך לומר לרבנן דפליגי על רבי וסברי דבלשון אינו יוצא אף דבשן יוצא לחירות דשן גזירת הכתוב הוא וכן לרבי נימא דגזירת הכתוב הוא רק שהוכיחו מזה דע"כ לטבילה אין לדמות דין ראשי אברים. ומאחר דרבי סובר דהזאה לטומאה מדמינן סברת הש"ס דגם לענין ראשי אברים מדמינן לטומאה ויוצא בלשון ודוק, אך לשון הש"ס שם כ"ד ע"ב שאמרו על שן ועין מומין שבגלוי כו' צ"ע ושינים הפנימיים איך יקראו מומין שבגלוי ואפשר דכעין הפרט לא מרבינן רק הדומה בכל צד והרי העין גלוי וכן חיצוני השינים גלויים הם ולא מרבינן רק הגלויים וגם אפשר דגם עבד אינו יוצא לחירות בשינים פנימים אבל לא מצאתי יסוד לזה, וכאן במשנה סתמו דנתנה מעות בפיה דטמאה ע"ג רוקה ולא חלקו בין אם היו

מונחים ע"ג שטח הלשון שיכול להוציאו לחוץ או במגע שיניו המסודרים בחוץ [וגם נראה דשיניו המסודרים בחוץ אפ"ה צד הפנימי שלהם אינו מטמא במגע] או בתוך הפה ברחוק בשטת הלשון שלא נחשב בגלוי ואף אם אח"כ לא פלטה המעות כלל רק בלעה אותן לתוכה אפ"ה נשארה בטומאתה וע"כ אין זה מטעם טומאת מגע רק מטומאת משא כדברי הר"ש והרא"ש ז"ל:

ובמה שאמרו טמאה ע"ג רוקה כו' הביא הר"ש כאן דברי המשנה דפ"ח דכלים והבין התוי"ט מדעתו דלר' יוסי דהתם גם כאן לא נטמאת עד שנתנה המעות לצמאה, אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם דהרי הוא פסק פט"ו מהלכות ט"א כרבי יוסי דבעינן שם לצמאו דוקא וכאן פ"ב מה"מ סתם הדברים, ולכן נראה דהתם שאני דאיירינן לענין שיטמא הרוק מידי האדם ולכן אף שנתלש הרוק על המטבע כל היכא שהוא נתון בתוך פיו לא נחשב הרוק כמשקה ובעינן לצמאו דוקא שמעשה דידיה מוכיח שרצונו להחשיב את הרוק שיהא כמשקה כמ"ש הר"ש, אבל הכא דהרוק עצמו טמא הוא מתורת מעין כל היכא שנתלש על המטבע הרי הרוק מטמא כדין מעין אף אם האשה לא חשבה אותו למשקה הרי הוא מטמא מאליו מגזירת הכתוב ואב הטומאה הוא, וראיה לזה דהרי ש"ז ודם הנדה הן אב הטומאה לכ"ע ולענין הכשר אם נחשבים משקה פלוגתא דתנאי היא במשנה דמכשירין פ"ו וגם כאן הרוק שהוא אב הטומאה לא בעינן שיחשיבנו למשקה כלל זה ברור, וגם הר"ש שהביא כאן דברי המשנה לא הביאם להשוותו לכאן רק לחלק ביניהם דלענין שיחשב כמשקה בעינן לצמאו דוקא משא"כ הכא דלעולם טמאה ע"ג רוקה כאמור:

ועיקר דין המשנה בהא דנתנה מעות כו' כתב הב"י בסי' קצ"ת שדבר פשוט הוא שהרי המעות אינן מהודקים במקום הנחתן רק סיפא אצטריכא ליה דטמאה ע"ג רוקה, אכן מדברי הראב"ד בבעה"ל לא נראה כן שהקשה שם בשער הטבילה וא"ת מאי שנא עצם בין שיניה ממעות שבפיה ותירץ התם מיהדק הכא לא מיהדק עכ"ל, הרי דלא פסיקא ליה מלתא כ"כ הא דמעות לא מהדקי ואדרבה יתכן באמת שאם פיה מלא מעות יהדקו על הלשון או על האיך או על השינים והרי גבי חמים וטבעות חילקו בטוש"ע סי' קצ"ח בין מהודקים לאינן מהודקים והוא מתוספתא דלקמן פ"ט המובא בר"ש מ"ג וכאן לא חלקו בזה. וצריך לומר דמפני שאינן עשויין דרך לבוש כמו נזמים וטבעות ואינן נחזקין בעצמן בתוך פיה כ"א ע"י קפיצת פיה ולכן לעולם מיחשבי לא מיהדק, או אפשר דהקילו בזה בבית הסתרים מטעם שאבאר לקמן דמצינו כמה קולות בחציצת ביה"ס, אך זה קשה דאם נניח דלכן המעות אינו חוצצות מפני שאינן מהודקים כו' ומכלל דאם היו

מהודקים חייצי שפיר ומוכח ממשנתנו דבעינן תוך הפה ראוי לביאת המים מדהוצרך להשמיענו דמעות שבתוך פיה לא חייצי והרי בנדה ס"ו ע"ב ובקדושין כ"ה הקשו על הא דביה"ס פוסל בו חציצה ממשנתנו שאמרה לקמן דביה"ס אינן צריכים שיבאו בהם המים ותירצו דבעינן לפחות ראוי לביאת מים וכדר"ז כו' והביאו ראיה לזה מד' רבי שהצריך לנמצא עצם בין שיניה טבילה אחרת, ולפי זה קשה הרי משנתנו עצמה מוכחת דבעינן ראוי לביאת מים מדהוצרך להשמיענו דמעות לא חייצי, וצריך לומר דמשנתנו באמת הייתי יכול לומר דלכן המעות לא חייצי אף אם הם מהודקים מפני דלא בעינן ביה ראוי לב"מ כלל ולכן הוצרך להוכיח מדברי רבי דבעינן תוך הפה ראוי לב"מ וא"כ ע"כ צריך לומר דמה דמעות לא חייצי הוא מפני דלא מהדקי כ"כ או דהקילו בזה בחציצת ביה"ס כמשי"ת, וא"כ הרי הוכחנו דלאו מלתא דפשיטא היא דמעות לא מהדקי כהנחת הב"י מדלא הביאו ראיה מכאן דבעינן ראויה כו' אך לפי המסקנא יש לומר כן:

(פסקא ב) שם במשנה נתנה שערה כו' קרצה שפחותיה כו'. בפי' קמא כתב הר"ש לפרש דהך קרצה כו' היינו שסחמה פיה ולא נכנסו המים לתוך פיה דבעינן ראוי לביאת מים ולכן בעינן שתהא פיה פתוח בעת טבילה וכ"כ התוס' בנדה ס"ז ע"א בד"ה פתחה כו' דצריך ללמדה לפתות פיה שיהא ראוי לב"מ והביאו ראיה ממשנה דידן שפירשו כן דקרצה שפתוחיה היינו שסתמה פיה. אבל הטור כתב בס"ס קצ"ח דאינה צריכה לפתוח פיה וכתב הב"י שכן מבואר בפ"ק דקידושין ונעלם ממנו דברי התוס' הנ"ל שדעתם להפך רק הראב"ד בבעה"נ הוכיח כן מדברי הש"ס דקידושין מהא דאמר רבא בגדה ס"ו וסתם הש"ס בקידושין דבעינן ראוי לב"מ תוך הפה ולכן עצם בין שיניה חוצץ, ואם איתא דבעינן פה פתוח ממש הא בעינן נמי ביאת מים תוך הפה ולא ראוי לחוד. אבל ראייתו יש לדחות דאף לתוס' דבעינן פה פתוח ממש מ"מ לא בעינן ביה ביאת מים ממש רק שהפה יהא פחוח שיהא ראוי לב"מ ואה"נ אם לא הניחה לבא מים לתוך הפה ע"י הבל פיה שמדחה את המים כידוע לא איכפת לן רק שיהא פחות ראוי לב"מ לא בעינן ממש ב"מ וכ"נ מדברי התוס' באמת, וגם שארי ראיות הראב"ד אינן מכריעות כ"כ יע"ש, אבל יש להוכיח כדעת הראב"ד מהא דהקשו בש"ס דנדה שם לרבא דאמר דצריכה להדיח קמטיה כו' ממשנה דידן שאמרו ביה"ס ובית הקמטים אינן צריכין לביאת מים ותירצו דבעינן ראוי לב"מ וכדר"ז כו', וסייעו לזה בש"ס מדברי רבי שהצריך טבילה בנמצא עצם בין שיניה וכה"ג איתא בסוגיא דקידושין. הרי דסברת המקשה היה דביה"ס ובית הקמטים אינן צריכין להיות ראוי לב"מ וגם המתרץ לא מצא ראיה רק מדר"ז דבעינן ראוי לבילה, ובאמת מדר"ז אין ראיה כלל כמשי"ת לקמן [דר"ז לא קאמר רק היכא דבעינן

ב"מ מהני בראוי כו' אבל אין ראיה דבעינן ראוי כו'] והו"ל להביא ממשנה זו עצמה דקרצה שפתוחיה דהוי כאילו לא טבלה ובעינן פה פתוח ממש להבנת התוס' וא"כ איך עלה על דעת המקשה לומר דלא בעינן ראוי כלל וגם המתרץ לא הביא משנה זאת ומוכח מזה דמשנתנו לא איירי בהא דביה"ס בעינן ראוי לב"מ, והך דקרצה שפתותיה הוי מטעם שדחקה שפתותיה זע"ז ונתכסו אצלה מקומות המגולים משפתיה כמ"ש הר"ש בפי' השני וכן מוכח מסידור דברי המשנה שכלל הך דקרצה שפתותיה עם הך דנתנה שערה בפיה וקפצה ידה דאיירינן בזה לענין מקומות המגולים שבגופה. וכ"ה פשט דברי המשנה וכמ"ש הר"ש בסוף מכלתין:

דמטעם טבילה במקומות המגולים אתינן עלה במשנה דידן ולא דייניגן כאן בדין ביה"ס ולכן אין לה לפתות פיה כלל וכן עמא דבר וכ"כ בחי' למס' נדה, דבלא"ה בעינן דרכיה דרכי נועם ואין סברא כלל שתפחת פיה והמים יבאו לפיה ותחנק ע"י המים אם לא תתחכם לדחות אותן ע"י הבל פיה וכן עיקר וכפסק הש"ע בסי' קצ"ת סעיף ל"ת, ומה שהביא הר"ש ראיה לזה מהך דפתחה עיניה ביותר, הנה בהך דפתחה עיניה איכא מאן דפליג כמבואר בתוס' דנדה ס"ז ואפילו הכי ליכא מזה תיובתא להך דקרצה שפתותיה כמ"ש הרשב"א בתהה"א דף ק"צ ע"א ועש"ך סקנ"א שהביא כן בשם ש"פ, ומ"ש דמדלא הוכיחו בש"ס ממשנתנו דביה"ס בעינן ראוי לב"מ מוכח דמשנתנו לא איירי בביה"ס, לכאורה אכתי יקשה למה לא הביאו ממשנה ב' דפ"ט דביה"ס באשה חוצץ יש לומר דמשם אין ראיה דלאו בביה"ס ממש איירי רק בקלקי ביה"ס ואפשר דאיירינן שם בשער שע"ג או"מ הנראה מבחוץ ועוד יתבאר לקמן בזה מה נקרא ביה"ס:

ודקדוק לשון המשנה שאמרה כאילו לא טבלה ולא אמרו בלשון טמאה או לא עלתה לה טבילה וכה"ג כתבתי במי' לנדה דכאן לאו מתורת חציצה אתינן עלה דאם היה עליה דבר חוצץ במיעוט המקפיד מה"ת עלתה לה טבילה רק מדרבנן גזרו על מיעוט המקפיד כמבואר בנדה ס"ז ע"ב, אבל בנידון זה אף מדאורייתא לא עלתה לה טבילה, והטעם שדבר החוצץ אם היה על גופה במיעוטו הוי כגופה מה"ת ובטל לגבי גופה והוי כאילו באו המום על גופה ממש, וכ"נ מדברי רש"י בעירובין ד' שכתב כן על רובו שאינו מקפיד דהוי כגופו וכן יהיה הדין על מיעוט המקפיד דמה"ת לא חייץ מפני דבטל דבר החוצץ לגבי גוף הנטבל כל היכא דהוי במיעוטו אבל הכא דנתנה שערה לתוך פיה או קפצה ידה וכן בקרצה שפתותיה הוי כאילו הוציאה מקצת חלק גופה או שערה חוץ למים, דכל היכא שלא היתה כולה במים אף אם הוציאה רק מיעוט אצבע קטנה הוי כלא טבלה כלל מה"ת דבעינן שתהא כולה במים כאחת וכמ"ש הרמב"ם רפ"א מה' מקואות שאם

טבל כולה חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו יע"ש וכן כאן שכסתה בחלק גופה את שאר שטח גופה כמו בכסתה בפיה את מקצת שערה וכן בקרצה שפתותיה זע"ז הוי כאלו לא טבלה כלל את מקצת שערה וכן קצת משפתיה והרי היא בטומאתה מה"ת, כך נראה מדקדוק דברי המשנה. אכן הרמב"ם בפ"ב מה"מ הי"ג כלל הך דמשנתנו עם דין דנמצא טצם בין שיניה שכתב שם נדה שנתנה שערה כו' או שקרצה שפתותיה או שנמצא עצם בין שיניה כאילו לא טבלה עכ"ל. והך דעצם בין שיניה אין טומאתו רק מדרבנן כדין מיעוט המקפיד כמובן, ואם כן לדעתו גם הך דמשנתנו אין פסולן רק מדרבנן, ודבריו נפלאו ממני ולא זכיתי להבין בהם, כי נראה לדעתי ברור דהך דמשנתנו לא עלתה לה טבילה מה"ת הוא מטעם שכתבתי ובש"ע סי' קצ"ת לא כללן יתד ודברי הרמב"ם ז"ל צע"ג. שוב ראיתי בסד"ט סי' קצ"ח סקכ"ג ד"ה ומדי עברי כו' הביא תשו' ז"י שכתב כדברי ממש ואין בידי התשובה לעיין בה, והסד"ט דחה דבריו בקש דמה שהבין הסד"ט בדברי התשובה שפי' קרצה שפתותיה כפי' הראשון של הר"ש ליתא וגם הוא פי' קריצת שפתותיה מפני כיסוי חיצוני השפתים ולא עלתה כבילה מה"ת מפני שמכוסים בשאר חלקי גופה והויא כתוץ למים, ודוקא בדבר הדבוק לגוף ואינו מקפיד להסירו דבטל להגוף הוי דרבנן אבל זה הכיסוי בשאר חלקי גופה הוי מן התורה. ובהכי יתיישב מה שמקשים לדעת הסוברים דבית הסתרים בעינן ראוי לב"מ מה"ת וכתבו התוס' בקדושין כ"ה דילפינן לה מקרא דכל בשרו וכמשי"ת לקמן ומקשי' ע"ז הרי ביה"ס הוא מיעוט הגוף ואין בו חציצה מה"ת ועיין אשכול סי' ס"א, נראה שכוון להקשות כן כמ"ש בנחל אשכול שם ולומר דהתורה רבתה לענין צירוף לרוב גוף זה דוחק, כמ"ש הנחל אשכול שם אף שהסד"ט פי' כן הוא דחוק, וגם לקמן יתבאר דנראה דבה"ס אינו מצטרף לרוב הגוף, ולפמ"ש לק"מ דאף אם חציצה לא תפסול במיעוט הגוף מ"מ אם תכסה אותו הן בדבר שחוץ לגופה או שתכסה את מקצת חלק גופה בחלק משאר גופה לא עלתה לה טבילה מן התורה, וע"ז אמרינן דביה"ס בעינן מה"ת ראוי לב"מ היינו שלא תכסה את סתריה ע"י דבר שחוץ לגופה או שתכסה אותה בשאר חלק גופה זה ודאי פסול מה"ת, אבל לענין אם היה בהם דבר החוצץ ודאי לא עדיפא ממקומות המגולים שבגופה דלא תפסול מה"ת עד שתקפיד וברוב גופה ויצטרף ביה"ס בדבר החוצץ לשאר הגוף לדון ברובו ומקפיד לפ"ד הסד"ט ולפי מה שאכתוב לקמן אפשר דאינו מצטרף לרוב הגוף, אבל עיקר ריבוי הקרא לתוספ' אתי דבעינן ראוי לב"מ שלא תכסה אותם וכן קמטיה בעינן ראוי לב"מ וכן אסיק בספר נחל אשכול בסי' ס"א, והא דתנינן במתניתין האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים נראה ג"כ שטמאים מה"ת דלאו מתורת חציצה

אתינן עלה לדון כמיעוט המקפיד דהוי מדרבנן שזה דוקא בדבר המודבק לגופה וחוצץ עליה בזה אמרינן דמיעוט ומקפיד הוי רק מדרבנן אבל כאן שאדם אחר אוחז בה או בכלי חשבינן למקום אחיזת ידיו כלא באו במים כלל ולא עלתה לה טבילה מה"ת דטעם מיעוט המקפיד דטהור מה"ת הוא מפני דבטל לגבי גופה וזה לא שייך באחיזת יד של אחר ולכן פסול מה"ת. כללו של דבר כל היכא שדרך החוצץ הוא דבר הנדבק על גוף הנטבל כמו טיט וזפת וכדומה או שהנטבל הלביש את החוצץ בדרך מלבוש כמו נזמים וטבעות וכן רטיה שע"ג מכה שכל אלו בטלים הם להגוף הנטבל, בזה אמרינן דאם היה מיעוטו המקפיד או רובו ואינו מקפיד לא חייץ מה"ת רק מדרבנן ובמיעוט שאינו מקפיד גם מדרבנן לא חייץ, אבל אם נתכסה מקצת חלק מן הגוף בדבר שאינו בטל אליו הן אם נכסה בדבר שחוץ לגופו אי שכיסה בשטח גופו את מקצת חלק מן הגוף אף באינו מקפיד ומיעוטו אין כאן טבילה מה"ת, כך נ"ל [וע"ל שיתיישב בזה דברי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל]. ויתכן לפ"ז דגם מה שאמרו בנדה ס"ז ובעירובין ד' דנימא אחת קשורה חוצצת אפשר דחייץ מה"ת אף במיעוט הראש דנחשב כאילו נכסה מעט מן שערה תוך ידה או תוך פיה דלא עלתה לה טבילה מן התורה. ובזה יתיישב מה שאמרו בש"ס בב"ק פרק ב' מדאורייתא לעיוני דלמא מיקטר כו' ולמה חייבת מה"ת לראות שמא נקשרו השערות אף לדעת הגאונים המובא ברמב"ם פ"ב הט"ו ורש"י בעירובין ד' דשער הראש נחשב בפ"ע מ"מ בודאי רחוק אשר רוב שערות ראשה יקשרו אחת אתת ולמה תתחייב לעיין בזה מה"ת ומכ"ש להרמב"ם שם וסייעתו דשערות נחשבין בכלל הגוף א"כ גם ברוב שערות ראשה או כולן לא חייץ מה"ת ולמה אמרו בפשיטות דמתוייבת לעיין מן התורה. אבל למ"ש א"ש דנימא אחת קשורה הוי כהכניסה מעט שערה לתוך פיה והרי כאלו כסתה מעט שערה או מעט מן גופה בשאר חלק גופה דאין כאן טבילה מה"ת ולכן חייבת לעיוני בזה מה"ת, אבל מה אעשה והרמב"ם כתב להדיא שם בפ"ב הט"ו דנימא אתת קשורה אם אינה מקפדת לא איכפת לן אף בכל שערות ראשה וגם רש"י כתב בטירובין ד' דמה"ת לא חייץ כ"א בנקשר רוב שערות ראשה אחת אחת [זה לפי שיטתו דשערות נחשבין בפ"ע] אבל במיעוט לא חייץ, וצריך לומר לדעתם דאם השערות נקשרו זה לזה במיעוט נחשב כעין מלבוש החוצץ ובמיעוט בטל לגבי גופה אבל דברי הש"ס דב"ק צע"ג ליישב לפ"ז והארכתי בזה בסי' לנדה:

(פסקא ג) והא דאמרינן במשנה רש"א ירפה את ידיו כו', פי' הרמב"ם דר"ש להקל אתא באם לא הדיח את ידיו במים שיש תקנה שירפה את ידיו ואנן קיי"ל כת"ק דלא מהני שירפה את ידיו ובעינן דוקא הדחת ידיו במים: והטעם דחיישינן שמא לא ירפה ופסק כן

הרמב"ם פ"ב הי"א וכ"כ הרמב"ן בה"נ שלו פ"ט הט"ו ואחריהם נמשך הרא"ש בפירושיו למשנה, אכן הרשב"א בתהה"א ק"צ ע"א השיג על הרמב"ן ז"ל דלא מצינו גזירה זו שמא לא ירפה כו' והביא ראיה מיבמות מ"ו שהטבילו העבד וארפו ליה האריסא כו' וכן מטבעות דרפויין אינן חוצצין ולא גזרינן שמא לא ירפה כו' וכ"כ האשכול בס"ס ס"א יע"ש והביא ראיות אלו והטור בסי' קצ"ח הסכים ג"כ לדברי הרשב"א. [ולא אבחין אשר הטור כתב היפך דעת אביו ז"ל בפירושיו, אולי הבין הטור מדברי הרשב"א שפסק כר"ש דלא חיישינן שמא ירפה כי לא ראה דברי התהה"א וכ"כ הב"י שם שמד' רי"ו נראה שהבין כן ברשב"א שפסק כר"ש וגם הטור הבין כן וגם הב"י לא הביא דברי התהה"א, ואם היה הטור רואה אשר הרשב"א פסק כח"ק רק שפי' דלא כהרמב"ם והרא"ש בודאי לא היה מחליט להקל נגד דעת אביו הרא"ש ז"ל, וגם אפשר שהטור לא ראה פי' הרא"ש על מקואות רק ראה דברי הרא"ש בה"מ ושם סתם דברי המשנה בלא פירוש וגם הב"י לא הביא דברי הרא"ש אלו, ולכן פירשו הרשב"א והאשכול דר"ש להחמיר בא על הדיח ידיו במים דבעינן גם שירפה את ידיו וקיי"ל כת"ק דדי בהדחת ידים לחוד וכן לרפות ידיו לחוד מותר וכ"פ בש"ע סי' קצ"ח סעיף כ"ת, והרא"ה בב"ה ק"צ ע"ב הליץ בעד הרמב"ן ז"ל דהכא גזרינן טפי שלא ירפה בטוב מפני שנדחק בידיו על גוף האדם או הכלי ובמשמרת הבית השיג עליו יע"ש אריכות דבריהם בזה, ואין ני להוסיף בזה רק להליץ בעד רבותינו הרמב"ם והרמב"ן ורא"ש ז"ל ע"פ מש"ל דהכא באוחז בידיו לאו מדין חציצה אתינן עלה רק מדין לא נטבל מקצתו דכל שנתכסה מקצת הנטבל בידי האוחז בו הרי הוא כאילו לא נטבל כלל ולא עלתה לו טבילה מה"ת, וא"כ אין ראיה מדין הטבעות דרפויין אינן חוצצין דהתם לא גזרינן שמא לא ירפה דאף אם לא ירפה אין כאן רק איסור דרבנן כדין מיעוטו ומקפיד כו' משא"כ הכא אם לא ירפה יש כאן איסור דאורייתא דנתכסה מקצת גוף הנטבל ונחשב כהיה חוץ למים דאין שם טבילה מה"ת, וגם דברי המשנה אינן מוכיחים כלל כפי' הרשב"א ז"ל דאם נימא דת"ק מודה דלרפות ידיו מהני אף בלא הדיח ור"ש בא לחלוק רק על הדיח ידיו א"כ למה ליה להזכיר בדבריו שירפה ידיו הול"ל דר"ש אוסר בהדיח ידיו וממילא נבין דיש תקנה שירפה ידיו דגם בלא הדיח כלל יש תקנה הזאת לכ"ע ולמה זכרו זה בדברי ר"ש, ומוכח מזה דר"ש בא להוסיף תקנה הזאת דירפה ידיו מכלל דת"ק לא ס"ל תקנה זאת. וגם קשה מאד לומר דר"ש לא סבירא ליה תקנה דהדיח ידיו במים דהרי לעיל ספ"ז גבי מטה דרגליה שוקעות בטיט העבה שהתירו מפני שהמים מקדמין דהיינו הך דהדית ידיו במים כמש"ל בזה ולא פליג שם ר"ש. ויש לדחוק בזה ע"פ דברי הרשב"א במ"ה שחלק שם בכעין זה למה שמותר

להעמיד רגליו ע"ג קרקע יע"ש, אבל דבריו דחוקים שם שתירץ דכאן חיישינן לר"ש מפני שדוחק ידיו לגוף הנטבל והרי הוא ז"ל לא הסכים לדברי הרא"ה דלכן חיישינן כאן שמא לא ירפה מפני שנדחק בידיו כו' באופן שפשט דברי המשנה עיקר כדברי הרמב"ם ורמב"ן ורא"ש ז"ל דלח"ק אין כאן היתר שירפה ידיו, אך הש"ך ס"ק ל"ה הביא בשם בה"ג דגריס במתניתין עד שירפה כו' וזה מוכיח כפי' הרשב"א, אבל לגרסתנו נראה יותר כפירוש הרמב"ם ורמב"ן ורא"ש ז"ל וכן יש להורות למעשה וכן הסכימו הב"ח והש"ך להלכה ואף בדיעבד לא מהני ריפוי היד כ"א הדחת יד במים דוקא:

(פסקא ד) בית הסתרים ובית הקמטים כו'. פירש הרמב"ם ז"ל דביה"ס היינו פנימי החוטם והאוזן והפה וכ"כ הרא"ש וכן הרע"ב, ונראה דגם פנימי העין מה שהגבינים מכסים מיקרי ביה"ס ואינה צריכה לפתות עיניה בעת טבילה כדמוכח בנדה ס"ז שאמרו עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה הובא בש"ע סי' קצ"ח סעיף ל"ט מכלל דעיניה סגורות וכן בנגעים פ"ו מ"ח חשבו שם בכלל ביה"ס תוך העין תוך האוזן תוך החוטם תוך הפה, ובית הקמטים פי' הרמב"ם היא הערוה ואין כונתו על פנימית מקום הערוה באשה שזה ביה"ס הוא כמבואר בנדה מ"ב ולאביי שם גם בלוע מיקרי [ומה שלא חשבו זה הרמב"ם והרא"ש בכלל ביה"ס יש להוכיח דפנימי או"מ לא בעינן גם ראוי לב"מ מטעם שיתבאר לקמן בסוף דברינו וכן הוכיח בתשובות רעק"א ז"ל סי' ס'], אבל כונת הרמב"ם על הקמטים שבין ירכי האיש והאשה, והרא"ש כתב על בית הקמטים תחת האציל ותחת הצואר ובין הרגלים היינו מקום הערוה שהזכיר הרמב"ם, וכ"כ הרע"ב ודבריהם נובעים ממשנה דנגעים פ"ו הנ"ל שחשבו שם הקמטים [פירשו הר"ש והרע"ב הקמטים שבשאר הגוף], והקמטים שבצואר תחת הדר [פירשו הר"ש והרא"ש מה שאינו נראה כשמניקה את בנה וכפי' התוספות נדה ס"ז], ובית השחי [פירשו בו מה שאינו נראה במוסק זיתים כפירוש התוס' בנדה דלא כרש"י שם]. ולא ידענא למה השמיעו הרא"ש והרע"ב כאן בבית הקמטים תחת הדר ואפשר שרצו לכלול איש ואשה. ויש לעיין בזה דנראה דבית השתי מיקרי ביה"ס לא בית הקמטים [ונ"מ גדולה כמשי"ת], ובסוטה ט"ז ע"א אמרו גבי מצורע וגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו פרט כו' אף כל כנוס שער ונראה, מאי רבי רבי שער הרגלים, מאי מיעט מיעט דבית השחי ודכולי גופיה. ונראה לכאורה דמאי דרבי שער הרגלים היינו אף בקמטי הערוה שבין הירכים דבעי גלות אף שזה בית הקמטים אפ"ה כיון דלפעמים נראה באם מפשק רגליו מיקרי זה כנוס שער ונראה ומיעט תחת השחי דהוי ביה"ס ודכולי גופיה מפני שאינו כנוס שער, א"כ תחת השחי בכלל בית הסתרים הוא ועדיף מקמטי הירכים שנקרא בין הקמטים.

אך יש לומר דהך ברייתא סברה דגם קמטי הירכים לא בעי גלות ומה דרבי כנוס שער ונראה היינו שנראה בכל עת ורבי שער הערוה הגלוי על בשרו [ומפני שאינו מפורש בקרא רק ראשו וזקנו וגבות עיניו הוצרך לרבות זקן התחתון] ומיעט דבית השתי וכן קמטי הירכים דבית הקמטים לא בעי גילוח, ובת"כ פרשת מצורע איתא יגלח את כל שערו יכול אף ביה"ס ת"ל גבות עיניו כו' פרט לביה"ס, אי מה גבות עיניו מקום כנוס שער ונראה כו' מנין לרבות כנוס שער שאינו נראה פזור שער כו', ואם הת"כ גם הוא אתי בסגנון דברי הברייתא מבואר הוא דממעט ביה"ס ומרבה כנוס שער דאינו נראה וע"כ דמרבה קמטי הירכים וכן קמטי כל הגוף וממעט ביה"ס והיינו דבית השחי כדברי הברייתא הנ"ל רק דפליג על הברייתא בפזור שער והיינו שער דכולי גופיה ומוכח דבית השחי מיקרי ביה"ס. אבל הגאון מלבי"ם ז"ל בשם הרא"מ והק"א כתב דהת"כ אתי כר"ע דש"ס סוטה ע"ז ע"ב דמרבה לגלח גם שער בית השתי וממעט רק שער של תוך החוטם מפני שאי אפשר להראות כלל כמ"ש הרמב"ם פי"א מהלכות ע"צ וצ"ע דא"כ איך מיעט סתם ביה"ס, והיה נראה יותר דאתי כדברי הברייתא הנ"ל, גם אם נפרש כדברי הרא"מ והק"א ואין מכאן ראיה דבית השחי הוא ביה"ס מ"מ נראה עיקר דביה"ס הוא, דהרי בנדה מ"ב ע"ב אמר רבא שרץ בקומטו טהור כו' ובית הסתרים לאו בר מגע הוא ע"כ, הרי דקראו בשם בית הסתרים, ואם תדחה ותאמר דקראו בשם ביה"ס אבל לעולם בית הקמטים הוא ודינם אחד, א"א לומר כן דלא מצינו בשום מקום בש"ס דבית הקמטים אינו מטמא במגע ובדברי התנאים מצינו הך דביה"ס אינו מטמא שם בש"ס דף מ"א ע"ב בדר"ש ובחולין ע"ב ע"ב ושם קכ"ט ע"א, ור"מ פליג בחולין שם וסובר דגם ביה"ס מטמא במגע רק דאנן קיי"ל כר' יוסי ור"ש דבית הסתרים אינו מטמא אבל בית הקמטים:

אין לנו שום רמז דאינו מטמא במגע והדעת נותן דבין הקמטים מטמא במגע דהרי הלשון דודאי מיקרי ביה"ס לענין טבילה ואפ"ה מטמא במגע כדברי הש"ס בקדושין כ"ה ע"א, ואמרו שם מ"ט אשר יגע בו אמר רחמנא והאי נמי בר נגיעה הוא, ופירש"י שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי, וכן השינים מטמאין במגע לפ"ד הרמב"ם בפ"א מהט"מ כמש"ל מפני דבני מגע הם בגלוי א"כ כ"ש קמטי האדם בכל קמטי הגוף וכן קמטי הצואר הרי בני מגע הם דכשיטה הצואר לצד מן הצדדים הרי הקמטים גלוים, והא דביה"ס אינו מטמא במגע פירש"י בקדושין וכן בנדה מ"ג דילפינן לה מקרא דוידיו לא שטף במים שמגעו בידיו שגלוי מטמא ולא מגע ביה"ס דזב ומינה ילפינן גם בית הסתרים דטהור שאינו מטמא במגע והתוס' כתבו בנדה שם דביה"ס דטהור שאינו מטמא במגע ילפינן לה מלשון נגיעה דסתם נגיעה הוא מאבראי כדברי הש"ס דקדושין דהאי בר מגע הוא.

עכ"פ עיקר המיעוט לביה"ס הוא מפני דלאו בר מגע הוא שא"א ליגע מבחוץ בביה"ס אם לא ע"י פעולת אדם לקרב דבר הנוגע בו לסתריו אבל קמטי הגוף והצואר הרי ביכלתו להראותן בגלוי בהטיה קלה נראה דמטמא במגע מכ"ש מהך דלשון ושינים, וגם הרמב"ם בפ"א מה' ט"מ לא הוציא מכלל מגע רק גרונו של אדם ותוך מעי האשה הוא פנימי הערוה שהם ביה"ס ולא כתב להוציא קמטי הגוף, וע"כ מה דטיהר רבא שרץ בקומטו הוא מטעם דביה"ס הוא שתחת השחי א"א לאדם לגלות כ"א כשיגביה ידיו למעלה מראשו אבל כשיושיט ידיו להגביהן כנגד כתפו לא יראו חוצה ולכן פנים בית השחי נחשב כביה"ס, ובפ"ח מה' משכב ומושב ה"ה כשהעתיק הרמב"ם דין קנה בקומטו של זב [האמור בנדה מ"ג] כתב ג"כ עד שיסיט בגלוי שבגופו לא שיסיט בבית הסתרים הרי קראו בשם ביה"ס ולא בשם קמטים, ובפי"ד מה' כלים ה"ה כתב דברים שבתוך הפה או בתוך הקמטים אינן כבלועים כו' הרי השוה הקמטים לחוך הפה והיינו הקמטים שהן ביה"ס והיינו בית השחי. אכן רש"י בנדה מ"ב כתב על קומטו כגון בין אציליו או שאר קמטים משמע דמשוה שאר קמטים לקמטי בית השחי נראה ג"כ שכונתו לקמטים שהן בדומה לבין האציל כגון קמטים הסמוך ליציאת הרעי באיש מקום שאינו נראה כשהוא יושב כמבואר בא"ת סימן ע"ו וקמטי בית הבושת באשה למעלה ממקום שהתינוקת יושבת ונראית כמבואר בנדה מ"א ע"ב שא"א לגלותן אבל קמטי הגוף והצואר נראה ודאי דמטמאים במגע, והרי ר"מ פליג גם על דין בית הסתרים וסובר דמטמא במגע ואיך אנן נרחיק מחלקותן לומר דלר"י ור"ש גם קמטי הגוף אינן מטמאים. ואל תשיבני מהא דלענין נגעים כל קמטי הגוף אינן מטמאים משם אין ראיה דהרי אמרו שם דגם כף הרגל אינו מטמא בנגעים והרמב"ם כתב רפ"ו מה' ט"צ דגם אודם שבשפחים אינן מטמאים בנגעים מפני דשם איכא מיעוטי טובא דבעינן למראה עיני הכהן כמ"ש הכ"מ שם בשם הר"י קורקוס ופשיטא דגם לשון אינו מטמא לגבי נגעים, והתוי"ט כתב שם בשם מהר"ם דגם קמטים שבאדם שמן אינו מטמא בנגעים אבל לענין מגע אין לנו למעט רק ביה"ס והיינו תחת השחי וקמטי בית הרעי וקמטי בית הבושת ובאינם נראים ביושבים, ואפשר דגם תחת דדי אשה מיקרי ביה"ס שאין לה דרך לגלותן כ"א ע"י פעולה אבל קמטי הגוף והצואר נראה ודאי דמטמא במגע, והא דלענין טבילה גם בית הקמטים לא בעינן ביאת מים, התם טעמא אחרינא איכא כמשי"ת לקמן והרי גם הלשון והשינים מיקרי טמון לענין טבילה כדברי הש"ס דקדושין ולענין מגע מטמאים וגם ר"מ לא פליג לענין טבילה על ביה"ס וקמטי' דסתם משנתנו אתיא ככ"ע אבל לענין טומאה אין לנו שום יסוד לטהר

קמטי הגוף והצואר. איברא שבתשובות הגאון רעק"א ז"ל סימן ס' נראה דפסיקא ליה דכל קמטי הגוף אינן מטמאים במגע ולדעתי נראה כמ"ש:

ב ומעתה מה דבנגעים פ"ו חשב במשנה בית השחי אחר קמטים שבצואר ע"כ לאו בחדא מחתא מחתינהו דבית השחי מיקרי ביה"ס וקמטי הצואר מיקרי בית הקמטים ולענין מגע מטמאים קמטי הצואר ולענין נגעים דינן שוה אבל לענין טומאת מגע אינן שוים. וכן תחת הדד שחשב שם נראה שדינו כביה"ס כמש"ל וגם מה דחשב שם הקמטים והיינו קמטי הגוף אינן שוים כולם לענין מגע דקמטי בית הרעי ובית הבושת למעלה ממקום שנראה יושבים נראה שדינן כביה"ס ולא שאר קמטי הגוף רק לענין נגעים דינן אחת היא, ואפשר היה לומר דגם תחת בית השחי נחלק לשלשה פרטים, דמה שנראה כעודר לרש"י בנדה ס"ז או כמוסק זיתים להתוס' ור"ש ורא"ש זה מיקרי גלוי אף לענין נגעים, ומה שנראה משם ולהלן כשמגביה ידו כנגד כתפו זה מיקרי בית הקמטים שאפשר לו לגלותן בקל, ומה שיראה מבית השחי כשמגביה ידו למעלה מראשו דגלוי זה הוא ע"י פעולה חזקה שלא ברגילות הושטה המצויה זה מיקרי ביה"ס. ואין להקשות לפי"ז דאיך אמר רבא שם קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור דבית השחי אינו מטמא במגע והרי כשמחזיק הקנה תחת בית השחי ע"כ ידחקנו גם בחלק הקמט מה שנראה בעת פשיטתו עד כנגד כתפיו ויטמא במגע הזב בחלק בית הקמט שתחת בית השחי, דז"א דבלא"ה קשה גם אם נניח דכל בית השחי מיקרי ביה"ס מ"מ כשמחזיק הקנה תחת בית השחי ע"כ יחזיקנו וידחקנו גם בחלק הנראה כשהוא עודר או מוסק דאם לא ידחוק הקנה בין אצילי ידיו לא יוחזק הקנה בבין האציל ואיך טיהר רבא הרי נגע בחלק הנראה כשהוא עודר או מוסק שזה לכ"ע מיקרי גלוי כמ"ש רש"י ותוס' בנדה ור"ש ורא"ש בנגעים, וע"כ צריך לומר דכיון דע"י החזקה של חלק הנראה לחוד לא היה מחזיק הזב את הקנה והיה נופל ממנו אם יחזיקנו רק בקצהו של בית השחי הגלוי בעודר ומוסק ולא הוחזק הקנה להיסט רק ע"י חלק הטמון הנקרא ביה"ס ולכן אינו מטמא במגע, וכמו כן גם אם נימא דחלק הנראה כשמגביהו עד כתפו מיקרי בית הקמטים ומטמא במגע מ"מ כיון דהחזקת הקנה לא תוחזק כ"א ע"י החזקת כל בית השחי גם בחלק הטמון הנקרא ביה"ס לכן אינו מטמא במגע, וע"פ מ"ש יש לעיין בדברי רש"י ז"ל בנדה מ"ג שדחה הלישנא אחרינא שהביא רש"י שם שכתב דלהכי קנה בקומטו של טהור והסיט את הזב טמא שנגע הקנה בגלוי של זב ונטמא הקנה וחוזר ומטמא את הטהור במגע, וע"ז הקשה רש"י שם וכתב ועוד אי טומאת הטהור משום נגיעת קנה היא והרי בקומטו הוא דנגע ובית הסתרים לאו בר מגע הוא דאמרינן לעיל שרץ בקומטו

טהור דלפמ"ש לאו קושיא היא דע"כ כשמחזיק הטהור את הקנה בקומטו להיסט הרי יוחזק גם בחלק הקומט דמיקרי גלוי אף לענין נגעים דאם לא ידחוק את ידו לגופו לא יוחזק הקנה וחלק הנראה בעודר ומוסק לכ"ע גלוי הוא ונטמא הטהור ע"י מגע זה שנגע הקנה בחלק הנקרא גלוי אף לענין נגעים וכ"ש לענין טומאת מגע ודוקא באם הזב מחזיק את הקנה תחת קומטו ומסיט את הטהור לא נטמא הטהור שאין החזקחו של קנה רק ע"י חלק הטמון והרי לא הסיט הזב בחלק הגלוי לחוד רק בצירוף עם חלק הטמון, ואף שאם היה נוגע בחלק הגלוי לחוד היה מטמא מ"מ היסט הזב מה דמטמא חידוש הוא כמבואר בש"ס שם שלא מצינו לו טומאה בכל התורה כולה ואין כאן נגיעה ממש רק היסט וכל כמה דלא הסיט בחלק הגלוי לחוד רק בעזר וחיזוק חלק הטמון הנקרא ביה"ס לא מטמא דאין כאן נגיעה בגלוי, אבל כשהטהור מחזיק את הקנה אם נימא כהלישנא אחרינא דהקנה נטמא ממגע הזב וחוזר ומטמא את הטהור פשיטא דבנגיעה קלה מטמא אח הטהור וכאן הרי ע"כ נגע בטהור:

גם בחלק המיקרי גלוי הנראה בעודר ומוסק. אך קושיות רש"י הקודמות שם על לשון זה הם חזקות אבל קושיא זו צע"ג. ומה שהביא רש"י ראיה מהך דשרץ בקומטו טהור ע"כ שם איירי במחזיק השרץ תחת מקום הטמון הנקרא ביה"ס לחוד אבל החזקת הקנה להיסט הזב א"א להיות כ"א בעזר והחזקת חלק הגלוי הנראה בעודר ומוסק כמובן. עכ"פ קרוב לומר מ"ש דתחת בית השחי נחלק לשלש מדרגות ואף אם לא נודה לזה מ"מ זה נראה לדעתי ודאי דאף דבית השחי אינו מטמא במגע וכן תחת הדד ושארי קמטים שכתבתי שנקראו ביה"ס מ"מ כל קמטי הגוף והצואר נראה ודאי דמטמאים במגע כל היכא שע"י הטיה קלה יוכל להגלות ולראות לחוץ נקרא בית הקמטים לא ביה"ס ומטמאים במגע רק לענין נגעים טהור הוא וכן לענין טבילה לא בעינן להו ביאת מים:

וא"כ אפוא מה דנחלקו בקדושין שם רבי וחכמים לענין הזאה אם מדמינן לטומאה או לטבילה לענין לשון שבאדם היו יכולים למפלג כמו כן בכל קמטי הגוף והצואר דלרבי דמדמי לטומאה הוי הזאה ולרבנן לא הוי הזאה רק מפני דבקמטי הגוף איכא בהו דמיקרי ביה"ס ולכ"ע הוי כטמון לכן נחלקו בענין הלשון. היוצא מזה שדין בית הסתרים ובית הקמטים דלא הוי כגלוי נחלקים הם בדינם דלגבי נגעים כל קמטי הגוף והצואר לא מטמאי בנגעים ואף כף הרגל ואודם שבשפתים כולהו נחשבו כטמון ומכ"ש הלשון. ומה דמיעטה התורה כ"פ לכל מראה כו' ולענין טומאה ביה"ס אינו מטמא במגע והם תוך העין והפה והחוטם והאוזן אבל הלשון והשינים הגלויין לחוץ מטמאים במגע וקמטי בית השחי מיקרי ביה"ס. ואפשר שזה דוקא בחלק שלא נראה אף כשמגביה

ידו עד כתפיו אבל מה שנראה כשמגביה עד כתפיו מיקרי בית הקמטים ומטמא במגע ולענין נגעים אינו מטמא ומה שנראה כעודר או כמוסק אף בנגעים מטמא, ותחת הדד מה שאינו נראה במניקה אפשר דמיקרי ביה"ס וכן קמטי בית הרעי מה שאינו נראה ביושב וקמטי בית הערוה שלא נראה בתינוקת יושבת אפשר דגם זה מיקרי ביה"ס ואינו מטמא במגע וצ"ע בזה. וקמטי הגוף והצואר וכן קמטי' שבאדם שמן מה שע"י הטיה לצד מהצדדים יתגלו לחוץ מטמאים במגע, ולענין טבילה כל קמטים שבגוף ושבצואר לא בעינן ביאת מים רק ראוי לב"מ ולנגעים מדמינן לה ואף קמטי בית הערוה מה שאינו נראה בעורכת פת (לתוס' נדה ס"ז) אף שנראה בתינוקת יושבת וגלוי הוא לענין מגע מ"מ לענין טבילה מיקרי טמון ומכ"ש הלשון והשינים לא בעינן להו ב"מ, רק כף הרגל ואודם שבשפתים לענין טבילה מיקרי גלוי ובעי ב"מ:

ג עתה יש לבאר מנא להו לרז"ל שהקילו לענין טבילה דגם בית הקמטים לא בעינן ב"מ ומנגעים אין ראיה דשם מיעוטי טובא איכא, ולגבי טבילה היה מהראוי לדמותו לטומאה למעט רק ביה"ס ולא בית הקמטים, וגם כי כל עיקר הדרשא למעט בטבילה ביה"ס הוא מדרשת הספרא פ' מצורע סימן קמ"ב ממה שכתוב בזב וידיו לא שטף במים מה ידיו בנראה פרט לביה"ס הובא ברש"י ורמב"ן פרשת מצורע ובפי' המשנה להרמב"ם במשנתנו ולא מיעטו שם רק ביה"ס לא בית הקמטים, וגם לרש"י בנדה מ"ג מקרא זה דוידיו לא שטף ילפינן למעט מגע הטהור בביה"ס ולתוס' שם ילפינן מיניה למעט מגע ביה"ס של טמא, וגם אם נאמר דתרתי שמעינן מינה מיעוט מגע טומאה ומיעוט לענין טבילה מ"מ המיעוט צריך להיות מערך אחד וכמו דלענין טומאה לא ממעטינן רק ביה"ס כן לענין טבילה לא נוכל למעט רק ביה"ס וכלשון הספרא שאמר פרט לביה"ס. והיה נראה לומר ע"פ דברי הש"ס דקדושין שם שדרשו לענין טבילה ורחץ בשרו מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי ועמדו ע"ז האחרונים ז"ל מדוע סני להו דרשת הספרא מקרא דוידיו, והסד"ט סי' קצ"ח סקכ"ג הביא בשם תשובות זכרון יוסף דחדא למעוטי בלוע וחדא למעוטי ביה"ס, ודחה זה דלבלוע לא צריכינן מיעוט והדין אתו דלדעת רבא בנדה מ"ב גרונו של אדם ופנימית הרחם נקרא ביה"ס לא בלוע וא"כ בלוע לא הוי רק תוך מעים של אדם כמבואר בחולין ע"א. וא"כ הכי לזה הוצרכנו למעט שלא נצריך ביאת מים תוך מעים של אדם, והסד"ט שם הסכים לתירוץ התוי"ט שכתב במשנתנו דעיקר המיעוט מקרא דוידיו אבל מקרא דבשרו לא היינו ממעטים דקרא דכל בשרו האמור גבי בעל קרי אתי לרבות יע"ש שהאריך בזה. אבל ג"ז דחוק דא"כ למה לן לדרוש המיעוט דבשרו. ולפמ"ש יש פנים לומר דקרא וידיו כו' אתי למעוטי ביה"ס וקרא דבשרו אתי למעט

בית הקמטים ובקרא דבשרו לחוד היינו אומרים דאתי למעוטי רק ביה"ס ועתה שיש מיעוט דוידיו כו' אייתר קרא דבשרו למעוטי בית הקמטים, ויעלה בטוב מה שחדשו זה בש"ס דקדושין דהרי שם אמרו דלשון של אדם גלוי הוא לענין טומאה ומיקרי טמון לענין טבילה והיה קשה להו להביא קרא דספרא הך דוידיו כו' דהרי מקרא זה ממעטינן גם מגע טומאת ביה"ס ולגבי טומאה הלשון גלוי הוא ואיך נמעטנו לענין טבילה ולכן הוצרכו לחדש קרא דבשרו דבעינן מאבראי ונתמעט גם הלשון לענין טבילה מיתור קרא דבשרו. אבל דעתי לא נחה בזה, דדרשת המקראות נוכל ליישב באופן אחר ונימא דמאן דדריש קרא דוידיו למעט מגע ביה"ס מטומאה לא ידרשנו למעוטי לענין טבילה דתרתי לא שמעינן מיניה ודרשת הספרא שדרשו לענין טבילה אתי כרבי מאיר דסובר דביה"ס מטמא במגע ולא דריש לקרא דוידיו כו' לענין טומאת ביה"ס ודריש לקרא לענין טבילה למעוטי ביה"ס ולר' יוסי ור"ש דדרשי ליה למעוטי ביה"ס לענין מגע ע"כ מיעוטא לענין טבילה ממעטינן מקרא דבשרו, ודרשת הש"ס דקדושין א"ש אליבא דר' יוסי ור"ש דקיי"ל כוותייהו דוידיו כו' אתי למעוטי מגע לכן המציאו קרא דבשרו, וא"כ אכתי תרי קראי לית לן למעוטי בית הקמטים, ועוד דהתוס' כתבו בנדה מ"ג דמגע טהור ילפינן מוכי יגע דסתם נגיעה מאבראי ואפ"ה לא ילפינן מזה למעט בית הקמטים רק ביה"ס לחוד ואיך יבא קרא דבשרו מאבראי למעט בית הקמטים, ועוד דבס' התוהמ"צ להגאון מלבי"ם ז"ל סימן קנ"א ציין שם כל מקום שנאמר במקרא בשרו דכולהו דרשי ליה בספרא לדרשות אחרות ולא נמצא שם הך דרשא דבשרו מאבראי. ולכן הנראה לדעתי דכל עיקר דרשא דבשרו מאבראי אסמכתא היא ומה שאמרו חכמינו ז"ל דבית הקמטים לא בעינן ב"מ מסברא אמרו זה או מקבלתם הלכה ברורה שכך נמסר למשה מסיני, דאין סברא להצריך ביאת מים בכל קמטי הגוף ואיך יטבלו האיש או האשה וקמטי הצואר יחוצו ואם יטה ראשו למול ערפו יהיו קמטים בעורף וכן איש בריא ושמן או אשה בריאה שרבו בהם קמטי הגוף איך יטבלו לטומאתן ואין סברא שהתורה תצריך שיהא מגנדר כביניתא לפשט קמטיו ולהטות גופו לכל צד מהצדדים כדי שיבאו מים לכל קמטי הגוף והצואר ודרכיה דרכי נעם כתיב, וגם כי דבר ידוע הוא אשר בכל טצדקי שיעשה לא יוכל לפעול שיתפשטו קמטיו בכל הגוף, ובפרט לפי קבלת חז"ל דאמה על אמה ברום ג"א הוא שטח שיעור טבילה ובשטח כזה לא יוכל לפעול לפשט ידיו ורגליו עד שלא יהיה בהם שום קמט וכן קמטי הצואר והדד וקמטי הכרס והחזה באדם שמן, וזהו שאמרו רז"ל בנדה ס"ז האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה לומר דקבלת חז"ל שלא הטילה התורה ענין טבילה שתהיה ע"י אדם אחר העומד על הטובל להפשיט את כל קמטיו ומכ"ש

ביה"ס אין דרך שיבא בהם מים כ"א בקושי גדול, ופנימית העין אוזן וחוטם ופה סכנה היא להצריך בהם ביאת מים, וגם בקמטים א"א לפעול ביאת מים כ"א:

ע"י אחר העומד עליו, ולכן אמרו שלא צותה התוניה בכאלה ולא נתנה תורה למלאכי השרת, גם לא הטילה התורה משא כבד על האדם וכל דרכי התורה מיחים וערבים למקיימם, וסמכו זה על קרא דבשרו בש"ס שם, ובספרא סמכו זה על קרא דוידיו כו' ולאו דרשא גמורה היא דקרא דוידיו כו' אתי למעט טומאת מנע, וכ"נ מסוף ד' הספרא שם שסיים שם אמר ראב"ע מכאן סמכו לטהרת ידים מן התורה וזו ודאי אסמכתא היא ונט"י חכמים תיקנו כמבואר בחולין ק"ו ע"א, וכמו כן הך מיעוט דביה"ס אסמכתא היא וגם דרשא דבשרו אסמכתא היא ועיקרו נדרש להמובא בספרא שם כמו שציין בס' התוהמ"צ, וגם אם נימא דדרשא גמורה היא וכפי מה שכתבתי לעיל דקרא דוידיו כו' אתי למעוטי ביה"ס וקרא דבשרו אתי למעוטי בית הקמטים ואין לנו לדרוש טעמא דקרא [דר"ש דריש טעמא דקרא ולא קי"ל כוותיה] מ"מ בכמה מקומות טעמי התורה גלויים המה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה כ"פ לפרש טעמי התורה בכל מצותיה, ונידון זה ודאי הטעם הוא כמ"ש שלא רצתה התורה להטיל עול כבד על עמו ומצות הטבילה הוא דרך גידולו של אדם וכמו שנראה בשעה שעוסק במלאכתו כדברי הש"ס בנדה ס"ז, ובזה הונח לנו מה שהקשו התוס' בנדה ס"ו ע"ב ד"ה כל הראוי כו' דאם בעינן ראוי לב"מ א"כ מהראוי להצריך לכתחלה ביאת מים ממש כמו בבילה וחליצה ומקרא בכורים, ותירצו התוס' דבילה ומקרא בכורים וחליצה מצות נינהו ויש להדר לעשותן מן המובחר משא"כ טבילה לאו מצוה היא רק טהרת טומאה, וזה דחוק דהרי ב"ש וב"ה סברי דטבילה בזמנה מצוה כמבואר בסוגיא דנדה ל' ע"א וטבילת גר ועבד ודאי מצוה היא דבלא"ה לא יכנס לברית ולמה לא נעשנה מן המובחר, ובמנחות י"ח ע"ב כתבו התוס' דרך אחרת דבכל הני לא כתיב מיעוטא בהדיא משא"כ הכא דכתיב בשרו ודרשינן מאבראי והוי כאילו כתוב בהדיא מאבראי, וזה נכון יותר אם נימא דקרא דבשרו דרשא גמורה היא ובתוס' רעק"א ז"ל הביא דברי התוס' דנדה ולא הביא הא דמנחות ולא ידענא למה והתוי"ט הביא דברי התוס' דמנחות]. ולפמ"ש א"ש בפשיטות דהעיקר מה שמיעטה התורה ביה"ס וביה"ק הוא כדי שלא להעמיס דבר הבלתי אפשרי וא"כ אם נצריך לכתחלה ביאת מים אכתי אין זה דרכי נועם ולכן למדו חז"ל דלא מצרכינן כלל ביאת מים אף לכתחלה:

ד והנה התוס' בקדושין כ"ה ובמנחות י"ח הקשו מנלן דבעינן בביה"ס ראוי לב"מ ואינו מודה להך דר"ז בבילה וחציצה ומקרא בכורים דשם בעינן לכתחלה לקיים בילה ממש

וכן קריאת חליצה כו', ולכן היכא דא"א לקיים בעינן לפחות ראוי משא"כ הכא דאף לכתחלה לא בעינן ביאת מים ממש א"כ מנלן דבעינן ראוי, ותירצו דקרא דכי בשרו מרבה דבעינן ראוי כו', דעתם דבעינן ראוי לב"מ מן התורה, אבל מה שדרשו זה מקרא דכל בשרו לא מצינו זה בשום מקום בש"ס, וקרא דכל בשרו האמור גבי בע"ק דרשו בכמה דוכתי מים שכל גופו עולה בהן כמבואר בעירובין ד' ושאר דוכתי ודרשא גמורה היא דשיעור מ"ס הוא מן התורה כמש"ל בפ"ק. ונראה שהתוס' סמכו על מה שאמרו שם בעירובין במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין מים לבשרו ולזה דרשו דכל בשרו מרבה אף ביה"ס לחציצה ואין לזה הכרח:

ועוד דלפמש"ל דבשרו אתי למעוטי ביה"ק א"כ רבוי דכל בשרו נימא דאתי לרבות בית הקמטים לראוי לב"מ אבל ביה"ס דממעטינן לה מקרא דוידיו אכתי מנלן דבעינן ראוי לב"מ [ולפמ"ש דדרשת הקרא דוידיו כו' אתי לר"מ ניחא ודוק]. ולפמ"ש דמה דמיעטו ביאת מים מסברא אמרו כן שלא הטילה התורה לטבול רק דרך גדילתו א"כ נוכל לומר דמאחר דמצינו בשאר דוכתי בבילה ואינך דאף אם גוף המצוה א"א לקיים מ"מ ראוי בעינן, הרי דגם ראוי לקיים המצוה נחשב כמעשה המצוה, א"כ הכא דע"כ לא הצריכה התורה ביאת מים ממש מ"מ ראוי דאפשר לקיומי גם בביה"ס וביה"ק ודאי הצריכה התורה גם בטבילה דהרי גם ראוי כו' מיקרי הכשר מצוה בשאר דוכתי ולכן גם הכא דממעטינן ביה"ס וביה"ק מביאת מים אף לכתחלה מ"מ ראוי בעינן. וגם אם נאמר דמדרשת המקראות מקרא דוידיו כו' ומקרא דבשרו ממעטינן ביה"ס וביה"ק מ"מ לפמש"ל דמה שמיעטה התורה בזה ב"מ הוא מטעם שלא הטילה התורה עול כבד על הטובלים ודי שיטבלו דרך גדילתן, א"כ לענין הכשר ראוי דהכשר מצוה היא בכמה מקומות גם גבי טבילה לא מיעטה התורה, ועיקר דין התורה הוא לענין אם כסתה חלק קמטיה וסתריה בדבר שחוץ לגופה במה שאינו בטל לגבי הגוף או שדחקה קמטי בשרה לכסות תחת הקמטים שלא יהא ראוי לב"מ בזה פסול מן התורה אף במיעוט כמש"ל שזה לא מיקרי מיעוט המקפיד רק דדייניגן לה כהיה חוץ למים, ולכן באחזה בידיה או בידי חברתה וכסתה פיה או תוטמה שלא יהא ראוי לב"מ וכן בדחקה חלק מבשרה לכסות תחת הקמטי' שלא יהא ראוי לב"מ בזה פסול מן התורה כמו נתנה שערה בפיה, ואם היה שם דבר המודבק כמו בנמצא עצם בין שיניה או שאר דבר החוצץ תוך ביה"ס וביה"ק מה שנדבק לגופה בזה חייץ מדרבנן ככל מיעוט המקפיד, ואם יצטרף לרוב הגוף לפסול מן התורה זה יתבאר לקמן בעז"ה, זהו הנראה בחיזוק דברי התוס' דביה"ס בעינן ראוי לב"מ מן התורה:

ה והריטב"א בחי' לקדושין כתב בשם רבו דהא דבעינן בביה"ס ראוי לב"מ הוא מדרבנן, ובזה יתיישב קושית התוס' למה בעינן ראוי לב"מ הרי כאן לא בעינן כלל ב"מ אף לכתחלה ולדעתו באמת הוא רק מדרבנן הובאו דבריו, בנוב"י סימן ס"ד ובמ"ת סימן קל"ה וכתב הריטב"א הואיל ולענין טומאה דינו כגלוי מן התורה שויוה רבנן לענין טהרה כמו בגלוי עכ"ל, והרשב"א בחי כ"כ בשם יש מי שכתב וז"ל התקינו דלשון ושינים שפעמים מגולים יהיו צריכים לבא בו מים, וא"כ נראה לפי"ז שדוקא אין המקומות שמטמאים במגע כמו הלשון ושינים הצריכו מדרבנן ראוי לב"מ אבל מקומות שאינו מטמא במגע לא הצריכו חז"ל ראוי לב"מ. והגאון רעק"א ז"ל הקשה ע"ז ממה שאמר רבא בנדה ס"ו ע"ב שתהא אשה מדיחה קמטיה במים מפני דבעינן ראוי כו' והרי הקמטים אינן מטמאים במגע, וזה לפי שיטתו דס"ל דכל ביה"ק אינן מטמאים במגע, אבל לפמש"ל באות א' שלדעתי כל קמטים מטמאים במגע א"כ אדרבה מדברי רבא הנ"ל סיוע לדברי הריטב"א, דממה שאמר רבא להדיח הקמטים ולא ביה"ס מוכח שדוקא קמטים דמטמאין במגע בעינן ראוי לב"מ ולא ביה"ס וכן קמטי בית השחי ושארי הקמטים שביארתי לעיל שדינן כביה"ס להריטב"א ויש מי שאומר ברשב"א לא בעינן ראוי לב"מ, וא"כ בתרתי נחלקו עם התוס' דלתוס' בעינן ראוי לב"מ מן התורה ולהריטב"א ויש מי שאומר לא בעינן ראוי רק מדרבנן ולהתוס' בכל ביה"ס בעינן ראוי ולהריטב"א לא בעינן ראוי לב"מ בביה"ס היכא דאינו מטמא במגע היינו פנימית חוטם אוזן פה ופנימית בית הרחם וכן פנים בית השחי ותחת הדד כל היכא שאינו מטמא במגע לא בעינן ראוי רק קמטי הגוף והצואר דמטמא במגע בעינן ראוי, והרמב"ן ז"ל בחי' לקדושין הביא ג"כ בשם יש מי שאומר דהא דבעינן ראוי לב"מ מדרבנן הוא דכשם שמצינו בחורה שהחמיר בראוי לבילה יותר מן הבילה עצמה ותקון דרבנן כעין דאורייתא תקון, וסיים הרמב"ן שם ואפשר דהואיל ומצינו לענין טומאה שהוא גלוי אף לענין טבילה גלוי הוא שצריך שיהא ראוי לבא בו מים, נראה דעתו דבעינן ראוי לב"מ מן התורה אך לא מטעמן של התוס' מרבוי דוכל בשרו רק מסברא אמרו כן חז"ל דבעינן ראוי מן התורה מפני דלענין טומאה גלוי הוא,:

וא"כ גם לדעתו לא בעינן ראוי רק בביה"ק היכא דמטמא במגע לא בביה"ס וכן קמטים שנחשבים לענין טומאה כסתרים לא בעינן להו ראוי לב"מ, וא"כ אם כסתה ביה"ס אף בדבר שחוץ לגופה שאתזה חברתה בידיה או שכסתה בחלק בשרה את מקומי ביה"ס וכן באיזה אגד שחוץ לגופה מה דחוצץ במיעוט מן התורה לפמש"ל דכל היכא שלא נדבק על גופה חוצץ במיעוט מן התורה אפ"ה בביה"ס לא איכפת לן כלל אף דרבנן

רק במקומות המטמאים במגע להרמב"ן בעינן ראוי לב"מ מן התורה ולהריטב"א לא בעינן ראוי רק דרבנן, ויהלמו דברי הריטב"א הנ"ל אף לפמ"ש דמיעוט ביאת מים מבית הקמטים הוא מפני שלא הטילה התורה עול כבד להצריך ביאת מים בקמטים נוכל לומר דמן התורה גם ראוי לא בעינן ולאו שירי מצוה נינהו אחרי דלא בעינן שם ביאת מים אף לכתחלה רק חז"ל הצריכו כן, ודוקא במקומות המטמאים במגע לא בביה"ס דלית בהו דררא דטומאה גם ראוי לא בעינן אף מדרבנן. ואני חוכך עוד לומר דכל עיקר מלתא דרבי זירא דבעינן ראוי לבילה מדרבנן הוא ואף גבי בילה וחליצה ומקרא בכורים פסול דרבנן הוא, שהרי ביבמות ק"ד ע"ב כשאמר רבא דאלם ואלמת חולצת לא הקשו עליו מדברי ר' זירא שאמר דשאינו ראוי לבילה מעכבת בו, ולא עוד אלא דרבא עצמו ע"כ ס"ל הא דר"ז כמבואר בנדה ס"ו ע"ב דאמר שם דצריכה אשה להדיח בית קמטיה במים ואסיק שם בש"ס בטעמו דרבא דבעינן ראוי לב"מ וכדר"ז, וא"כ הו"ל למפרך בש"ס דרבא אדרבא ובש"ס שם הקשו עליו מאמרי דבי ר' ינאי שפירשו במתניתין לפי שאינו באמר ואמרה, ולכן הנראה שם בש"ס דהוה ניחא ליה לומר דאלם ואלמת חולצת והיינו מן התורה חולצת משא"כ חרש וחרשת לאו בני דעה נינהו וגם מן התורה אינן חולצים ומדרבנן גם אלם ואלמת פסולים מהא דר"ז, ורבא איירי לענין דאו' והקשו עליו מהא דר' ינאי שפי' במתניתין לפי שאינו באמר ואמרה ואסיק שם דרבא אסיפא אתמר דאלם ואלמת חליצתה פסולה מדר"ז ופסולייהו מדרבנן, ומה שהכריח לר' ינאי לפרש המתניתין לפי שאינו באמר ואמרה מפני דסובר דגם חרש וחרשת חליצתן חליצה מן התורה כמ"ש התוס' שם דהב"ד מלמדין אותם לכוון לשם מצוה ולכן בני חליצה נינהו ומדרבנן פסולים ולכן גם אלם ואלמת שוין לתרש כו', וכן דעת הרמב"ן ורשב"א ז"ל דגם חרש וחרשת חליצתן פסולה ופוסלת על האחים כמ"ש המ"מ בשמם פ"ד מהיו"ח הי"ג הובא דעתם בש"ע סימן קס"ט סעיף מ"ג, והרמב"ם פסק שם דאלם ואלמת חליצתן פסולה משא"כ חרש וחרשת אין חליצתן כלום הובא דעתו בש"ע שם, וזה מוכיח כמ"ש דאלם ואלמת בני חציצה נינהו מן התורה דאם מימרא דר"ז פסול דאורייתא הוא מדוע יפסלו ע"י חליצתן. הגם שיש לדחות דמן התורה לאו חליצה היא ומדרבנן פסלו על האחים, פשט הסוגיא מורה כמ"ש דפסולייהו דרבנן, ולהרמב"ם צ"ל דמה שפי' ר' ינאי במתניתין לפי שאינו באמר ואמרה מפני שרצה לכלול במתניתין גם חרש השומע ואינו מדבר דהיינו אלם ואלמת, ועיין מ"מ מה שנדחק בסוגיא ליישבה לפי דעת הרמב"ם ז"ל. עכ"פ סוגיא דיבמות מוכיח דהך דר"ז פסול דרבנן הוא, ויתיישב בזה מה שנתלבטו שם התוס' ביבמות ד"ה דאמר ר' זירא ובחולין פ"ג ע"ב מכמה סוגיות הש"ס דמוכיחות דלא

בעינן ראוי כו' ודוק, כך היה נראה אבל ירא אנכי לחדש דבר זה מה שלא מצאתי לי עזר מד' הראשונים ז"ל. עכ"פ בהך דטבילה יש דעות לומר דהוי דרבנן ושלא גזרו רק על בין הקמטים לא על ביה"ס, ובתשובת רעק"א ז"ל פי' דגם להריטב"א בעינן ראוי אף בביה"ס מטעם דאולי יתפשטו הקמטים ולפמ"ש בבית הקמטים גם להריטב"א בעינן ראוי רק בביה"ס לא בעינן ראוי, ולפ"ד רעק"א ז"ל גם להריטב"א בעינן ראוי אף בביה"ס ואמת הוא שכך היה ניחא טפי לומר לפי דעה זו דמפני שיש מקומות דבעינן ראוי מדרבנן היינו בקמטים המטמאים במגע לכן לא חלקו חז"ל והצריכו בכ"מ ראוי כו' אף בביה"ס ובכל מקומות דלא מטמאין במגע, ולהרמב"ן ז"ל ניחא יותר דמפני דמקומות המטמאים במגע בעינן ראוי כו' מן התורה לכן הצריכו חז"ל בכ"מ ראוי כו' אף בביה"ס וכן מורים פשט דברי הש"ס בנדה ס"ו ע"ב דבעינן ראוי אף בביה"ס, ובטוש"ע סימן קצ"ח סעיף כ"ה הקילו בענין ביה"ס אם לא עיינה מקודם ולא הדיחה ולא נמצא שם דבר חוצץ וכן בסימן קצ"ט סעיף ט' והוא מדברי הראב"ד שם ולא מצאו האחרונים טעם הגון לזה, והיטיב אשר דבר בזה הנוב"י דהראב"ד כהריטב"א ס"ל דביה"ס בעינן ראוי מדרבנן ולכן הקיל בזה ומוכח דהראב"ד אינו מחלק בין ביה"ס לבית הקמטים ובכ"מ בעינן ראוי מדרבנן, אבל מדברי הרמב"ן והריטב"א הנ"ל נראה שלא הצריכו כלל ראוי לב"מ רק בקמטים המטמאים במגע ולא בביה"ס ולכן אמר רבא שתדיח קמטיה במים ולא סתריה, אבל בטוש"ע פסקו דגם ביה"ס בעינן ראוי כו':

ו והא דתנינן לקמן פ"ט דקלקי ביה"ס באשה חוצצין וכן התוספתא שהביא הר"ש ר"ש שזורי אומר ביה"ס בנשואה חוצץ לא תקשה להרמב"ן וריטב"א, דשם איירינן בשער בית הערוה הנראה וגלוי וקראן בשם ביה"ס שהוא סמוך לביה"ס, אכן התוספתא שהביא הר"ש בסוף מכלתין אספלנית מלוגמא ורטיה שעל ביה"ס רבי אומר חוצץ ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חוצץ ושם עוד נכנסו צרורות או קסמין בסדקי רגליו מלמטה ר' יעקב אומר אינו חוצץ מפני שהוא כביה"ס. ותוספתא זו ודאי צע"ג ליישב לפ"ד הרמב"ן וריטב"א למה לרבי חוצץ רטיה שעל ביה"ס. והנה הב"י סימן קצ"ח פירש דפלוגתת רבי ור"י בר"י הוא אם ביה"ס בעינן ראוי לב"מ ולפ"ד הרמב"ן וריטב"א נוכל לומר דבביה"ק לכ"ע בעינן ראוי כו' ולא נחלקו רק בביה"ס ור' יעקב סובר כר"י בר"י. אבל א"כ הרי קי"ל כרבי לגבי ר"י בר"י וגם ר' יעקב לא יכריע להקל [עב"י שהיה גירסתו ר' עקיבא במקום ר' יעקב ואפשר דט"ס הוא בתוס' וצ"ל ר"י והיינו ר"י בר"י דתוספתא השניה וקי"ל כרבי] וכן פסק הרמב"ם פ"ב מה"מ הח"ט וכ"פ בש"ע סעיף מ"ב מ"ג. וצריך לומר לפ"ד הרמב"ן וריטב"א דהך ביה"ס היינו ביה"ק ור"י בד"י סובר דאף ביה"ק לא בעינן

ראוי דגם לפי' הב"י ר"י פליג גם על בית הקמטים דהרי הפוסקים לא חלקו בזה, אבל זה דחוק איך נימא דביה"ס היינו ביה"ק ופשוטו דלרבי גם בביה"ס חייץ, ולכן ההכרת לומר גם לפ"ד הריטב"א דחז"ל גזרו להצריך ראוי גם בביה"ס כמש"ל וכן להרמב"ן דמן התורה בעינן ראוי בבית הקמטים חז"ל הוסיפו לגזור אף בביה"ס, אף שפשט דבריהם לא נראה כן מ"מ דברי התוספתא יכריעו, וגוף פלוגתת רבי ור"י בר"י ברטיה שעל ביה"ס פי' הב"י דחוק דר"י בר"י לא מצריך ראוי לביאת מים כלל דא"כ הו"ל למנקט רבותא יותר דאף בכסתה ביה"ס בדבר שחוץ לגופה כמו ביד חברתה או בכל דבר המכסה מבחוץ שיטהר ר"י בר"י בהא, וגם בש"ס לא הובא פלוגתא בזה אם בעינן ראוי בביה"ס, ומדברי הר"ש לקמן נראה דפליגי אם קפידת תציצת ביה"ס הוי קפידא לדון כמיעוט המקפיד דלרבי הוי קפידא ונוכל להעמיס פלוגתתן אם תליא בקפידא דידה או בקפידא של רוב אנשים [כמשי"ת לקמן פ"ט שיש בזה פלוגתת הראשונים ז"ל] ואיירי הכא כגון שהיא מקפדת ורובא דעלמא לא קפדי או להיפך שרוב עלמא קפדי והיא אינה מקפדת דלרבי חייץ ולר"י בר"י לא חייץ וג"ז דחוק, אבל לפי דרכו של הריטב"א דמה דבעינן ראוי לב"מ הוא מדרבנן נוכל לומר דמודה ר"י בר"י דבעינן ראוי לב"מ ואם כסתה סתריה בחלק מחלקי גופה או בדבר שחוץ לגופה לכ"ע חייץ דבעינן ראוי לב"מ אם כסתה אותם בדבר הבלתי מודבק לגופה דנחשב כאלו היה הביה"ס חוץ למים: ופסול גם לר"י בר"י מדרבנן, ולא נחלקו רק במיעוט המקפיד דבזה סובר ר"י בר"י שלא גזרו על ביה"ס במיעוט המקפיד מפני שעיקרו דרבנן ורבי סובר דגם על מיעוט המקפיד גזרו וקי"ל כרבי. עוד נראה לומר אף לפ"ד התוס' דבעינן ראוי לב"מ מן התורה נוכל לומר בדרך זה, דמודה ר"י בר"י דבעינן ראוי מן התורה אם כסתה בדבר שחוץ לגופה או בחלק מחלקי גופה ורק במיעוט המקפיד פליג שלא גזרו חז"ל על מיעוט המקפיד בביה"ס והטעם הוא דגזרו על מיעוט המקפיד מפני רוב המקפיד ובביה"ס לא יצוייר דין רוב המקפיד דביה"ס אין בהן רוב גוף ולצרפן לרוב גוף נראה ג"כ דאין מצטרפין, אף דהסד"ט פסיקא ליה דמצטרפין לרוב הגוף, לדידי נראה דאף להתוס' אין מצטרפין מטעם דאין ענינם אחד דביה"ס קפידתו מטעם ראוי וכל הגוף בעינן ביה ב"מ ממש, ויוסבר זה דנחזי אנן אם היה רוב חלק גוף הגלוי מכוסה בדבר המקפיד ומיעוט חלק הגוף נקי ובהצטרף הביה"ס יהיה רוב חלק הגוף נקי הכי נימא דביה"ס יצטרף לחלק הנקי להשלים רוב הגוף שידונו במיעוט המקפיד ולא תחוץ מן התורה זה ודאי אינו, וגם להתוס' דבעינן בביה"ס ראוי לב"מ מן התורה מ"מ לא יצטרף ביה"ס לחלק הגוף הגלוי לדון ברוב הגוף ואם יש על רוב חלק הגוף הגלוי דבר החוצץ ומקפיד חייץ מן התורה והרי לפ"ד רש"י בעירובין ד'

והגאונים שהביא הרמב"ם פ"ב מה"מ גם שער הראש נחשב בפ"ע לדון ברוב ומקפיד ובנידון זה שרוב חלק גופו הגלוי יש בו חוצץ ומקפיד נראה דלכ"ע לא יועילו ביה"ס להציל להצטרף לחלק הנקי מטעם דאינו דומה לשאר שטח הגוף דהרי לא בעינן ביה ב"מ רק ראוי. וראיה לזה דביבמות ע"ת ע"ב אמר רב כהנא דאם כל הגוף מלוכלך בדבר החוצץ אף אם אינו מקפיד חייץ מן התורה, ואיך יצוייר כל הגוף מלוכלך אם הביה"ס יצילו להתוס' ופנימית עין אזן וחוטם ופה וכן גרונו של אדם דלרבא ביה"ס הוא איך יצוייר בהן לכלוך על כולן שלא יצילו להחשב למיעוט נקי, ואם נאמר שמכוסה כל גופו בלבוש עור ז"א דזה לא נקרא חציצה דהוי כלא טבל כלל אם מכוסה בלבוש המכסה עליו ואינו בטל לגופו וע"כ דר"כ אירי בלכלוך הגוף בדבר שאינו מקפיד, בכל הגוף והרי בביה"ס לא יצוייר לכלוך בכל חלקי ביה"ס וע"כ דביה"ס לא יגינו לזה ואם כל גופו מלוכלך בדבר שאינו מקפיד לא יועיל ביה"ס להציל לדון ברובו שאינו מקפיד, וכמו כן אם רוב חלק הגלוי מגופו מכוסה ומלוכלך בדבר המקפיד לא יועילו ביה"ס להציל לדון מה"ת במיעוט המקפיד וזה דבר מוסבר לכל מבין, וכמו כן נימא להיפך דאם מיעוט הגוף מלוכלך בדבר המקפיד ורוב חלק הגוף נקי וכל חלקי ביה"ס מלוכלכים במקפיד לא יצטרפו להשלים רוב הגוף לדון ברובו ומקפיד ולא חייץ מן התורה, ומטעם שאמרתי שאין דמיונם שוה דביה"ס בעינן ביה ראוי כו' ובכל הגוף בעינן ב"מ ממש ולכן לא יצטרפו להשלים רוב הגוף לא להקל ולא להחמיר, ולכן התיר ר"י בר"י במיעוט המקפיד בביה"ס דאין כאן גזירת רוב המקפיד, דעיקר מה שאסרו מיעוט המקפיד הוא מפני רוב המקפיד דחייץ מה"ת וכאן שאין לגזור אטו רוב המקפיד שלא יצוייר דבר זה בביה"ס לכן לא גזרו על מיעוט המקפיד ולא אמרו להצריך ראוי כו' רק לענין אם כסתה אותם בדבר שחוץ לגופה או בחלקי גופה, ורבי סובר דגזרו גם בביה"ס במיעוט המקפיד וקי"ל כרבי, ויתכן לפי"ז גם לדידן לענין רובו שאינו מקפיד דלא יצטרפו ביה"ס וביה"ק להשלים שיעור רוב שאינו מקפיד וכן לא יצטרפו להקל להשלים חלק גוף הנקי אם רוב חלק גוף הגלוי מלוכלך בדבר שאינו מקפיד, ולענין חציצה דאורייתא ברובו ומקפיד ג"כ הדין כן לדידן דחלקי ביה"ס וביה"ק אינן מצטרפים לשיעור רוב לא להקל ולא להחמיר, ולפי מה שביארתי יש ליישב פסקי הש"ע בסימן קצ"ת סעיף כ"ה כ"ו וסימן קצ"ט סעיף ט' י"ב שהקיל בש"ע בספק דבר החוצץ בביה"ס גם להתוס' דסברי דבעינן ראוי לב"מ מה"ת מ"מ בספק מיעוט המקפיד הקילו בזה מפני דלית כאן דררא דאורייתא שאין כאן גזירה אטו רוב המקפיד דביה"ס לא יצטרף לרוב ולכן לר"י בר"י לא גזרו כלל על מיעוט המקפיד וגם לדידן דקי"ל כרבי מ"מ בספק מיעוט המקפיד יש להקל:

היוצא מכ"ז דבית הסתרים ובית הקמטים לא בעינן ביאת מים אף אותן הקמטים דמטמאים במגע מ"מ לא בעינן בהו ביאת מים ותטבול דרך גדילתה מה שנראה בעת עסקה במלאכתה אבל ראוי לב"מ בעינן, ונחלקו בזה רבותינו ז"ל התוס' סברי דבעינן ראוי לב"מ מן התורה אף בביה"ס, והריטב"א וכן הרמב"ן והרשב"א בשם י"א דלא בעינן ראוי רק מדרבנן, והרמב"ן עצמו דעתו דהוי מה"ת, ודעת הרמב"ן והריטב"א שלא הצריכו ראוי לב"מ רק בקמטים המטמאים במגע וכן השינים והלשון וכפי מה שביארתי לעיל אות ב' אבל בביה"ס שאינו מטמא במגע גם מדרבנן לא הצריכו ראוי כו' ואנן קי"ל בזה כהתוס' דגם ביה"ס בעינן ראוי אבל יתכן שאין זה רק מדרבנן, וספק דבר החוצץ בביה"ס פסק בש"ע להקל ולהריטב"א דהוי דרבנן ודאי הדין כן, וגם להתוס' יש לומר דפסק הש"ע הוא אמת, וביה"ס וביה"ק אינן משלימין לרוב הגוף לא להקל ולא להחמיר בין לענין רוב המקפיד לענין חציצה דאורייתא ובין לענין רוב שאינו מקפיד לענין חציצה דרבנן בכל אלו ביה"ס וביה"ק אינן מצטרפים להשלים הרוב:

ז ובדין הני נשי נושאי הביגל בתוך הרחם לעכב את השבירה של הפארפאל האמור בנוב"י סימן ס"ד ובמ"ח סימן קל"ה ובתשובות רעק"א ז"ל סימן ס' והנוב"י החמיר בזה שצריכה להסירו בעת הטבילה עד שיהא הטבעת למעלה ממקום שהשמש דש דשם מיקרי בלוע לא ביה"ס וזה דבר שא"א כלל לכל יודעים בזה לא תוכל בשו"א ליתן הטבעת בעומק כזה. והגאון רעק"א ז"ל הקיל בזה מפני דהוי סכנה להסירו ונחשב כמיעוט שאינו מקפיד והני נשי דידן רוב נושאי הטבעת אין להם סכנה כלל להסירו רק שעי"ז יעקר השבירה לצאת לחוץ ותטמא בראיית דם. ונראה לדעתי שאין לנו להחמיר בזה כלל דנראה עיקר דתוך בית הערוה לא בעינן כלל ראוי לב"מ מפני דלא הצרכנו ראוי רק היכא שיוכל לבא שם מים משא"כ תוך או"מ לא יבאו שם מים בשום פנים לא מצרכינן גם ראוי, והוא סברת השואלים בנוב"י מ"ח הנ"ל ובתשובת רעק"א הנ"ל והדין עמם שכן הוא האמת בלי ספק, ובתי' לנדה כתבתי הוכתה לזה ממה דנחלקו אביי ורבא שם בדף מ"ב ע"ב אם תוך או"מ בלוע הוי או ביה"ס ונ"מ לענין כזית נבילה באו"מ שאין זה נוגע בזה"ז ולמה לא ציירו הנ"מ לענין אם בעינן ראוי לב"מ דלמ"ד בלוע הוי ודאי דלא בעינן ראוי כו' ומוכח דלענין זה אין נ"מ ולכ"ע לא בעינן ראוי כו'. שוב ראיתי בסד"ט סקכ"ג שהביא ראיה זאת בשם תשובת זכרון יוסף ודחה אותה דרצה לצייר הנ"מ בדאורייתא יע"ש, ולדידי לאו דיחוי הוא דמוטב הו"ל לצייר הנ"מ בדברים הנוגעים בזה"ז, ולפמש"ל עיקר הטעם מה דבעינן ראוי הוא מפני שלא תשנה מדרך גדילתה וכאן אין שנוי דלעולם לא יבאו שם מים, ומ"ש רעק"א ז"ל שיתכן שיבאו שם מים ע"י שתשים סדין מלוחלח

במים תוך או"מ אין הדברים ראויין אליו ודרכיה דרכי נועם כתיב, וזהו עיקר הטעם שלא הצריכה התורה ביאת מים תוך קמטים וסתרים כמש"ל באות ג', ואיך א"כ נימא דבר כזה שתתן סדין כו' ואין זה דרכי נועם בתקלקל חדרי בטנה עי"ז וגם בתולה שפתחה סתום איך תעשה ולא מצינו בזה חילוק בין בתולה לבעולה וכיון שאין דרך שיבאו שם מים להדיא לכן גם ראוי לא בעינן. ולזאת נראה באמת דאף אם דחקה כותלי ביה"ר אלו על אלו באופן שמנעה מהיות ראוי לב"מ ג"כ אין עכוב אף שזה עיקר ענין:

ראוי לב"מ ע"מ לא מעכב בזה, ואף מי שירצה להחמיר בזה מ"מ נדון זה של הטבעת שאין כאן רק מיעוט ומקפיד ודאי אינו מעכב. לא מבעיא לדעת הרמב"ן והריטב"א דכל ביה"ס לא בעינן כלל ראוי היכא דאינו מטמא במגע ודאי גם כאן לא בעינן ראוי, אף לדעת התוס' וסייעתם דבעינן ראוי בכל ביה"ס והכי קי"ל מ"מ גם לדעתם במיעוט המקפיד לית כאן דררא דאורייתא כמש"ל דלכן הקילו בזה בספק ותוך או"מ שאינו ראוי כלל לב"מ גם רבי מודה לר"י בר"י דמיעוט המקפיד לא גזרו עליו, ועוד דהרי בסוטה ט"ו אמרו דגם למאן דסובר לענין גלוח מצורע דבעינן לגלח אף תוך ביה"ס מ"מ שער הגדל תוך החוטם לכ"ע לא בעינן לגלחו, והטעם כתבתי לעיל שהרמב"ם פירשה מפני שאינו ראוי להגלות כלל לחוץ לכן גרע משאר ביה"ס ולא בעינן גלוח וכנ"ל באות א':

והגם דשם ילפינן לה ממיעוט דקראי מ"מ הרי חזינן דלאו כל ביה"ס שוין בדינן גם בדבר דאורייתא ואותו שאינו ראוי להגלות כלל קיל משאר ביה"ס א"כ נוכל ללמוד מזה בנ"ד, דעיקר דין מיעוט המקפיד פליגי תנאי בהא בדין ביה"ס א"כ אף לרבי דחשש במיעוט כו' יתכן דאין זה רק במקום הראוי להגלות לא במקום שאינו ראוי להגלות כלל ולא יתראה משה דבר החוצץ לעולם, ואפשר דמה"ט לא בעינן ביה גם ראוי לב"מ מן התורה לבד הטעם שאמרנו לעיל מפני שאינו ראוי שיבא לשם מים אף גם אם היה ראוי שיבא בו מים מ"מ מאחר שאינו ראוי להגלות כלל לא בעינן ביה ראוי כלל, ואף אם תאמר דבמלתא דאורייתא אין לחלק בהא כל היכא דליכא מיעוטא דקרא מ"מ במיעוט המקפיד שעיקרו אינו אלא מד"ס בודאי נוכל לומר דמקום שאינו ראוי להגלות אינו בכלל ביה"ס ולא תפסל בו מיעוט המקפיד כלל, ע"כ לדעתי אין להחמיר בזה כלל. וגם נראה לדעתי דאם תמצא דבר החוצץ תוך חוטמה במיעוט המקפיד ולנה עם בעלה אין להצריך לה טבילה שנית אף דבתוטמה ודאי ראוי לבא שם מים, ובעינן ביה ראוי כו', ולכן בדחקה חוטמה זע"ז להתוס' וסיעתם טבילה פסולה היא מן התורה מ"מ במיעוט המקפיד שאינו אלא מד"ס נוכל לומר דלכ"ע איננו פוסל תוך חוטמה מפני שאין מקום זה ראוי להגלות כלל וקיל משאר ביה"ס ומודה בזה רבי לר"י בר"י דמיעוט המקפיד אינו פוסל ובצירוף דעת

הרמב"ן והריטב"א דכל היכא שאינו מטמא במגע לא בעינן ביה ראוי כלל לכן יש להקל בזה בלנה עם בעלה אבל בלא"ה אין להקל בזה, אכן בטבעת תוך רחמה שאין המקום ראוי לב"מ אין להחמיר בזה אף לכתחלה כנ"ל:
ולענין בדיקה של הפסק טהרה וז' נקיים החמיר בזה הגאון רעק"א ז"ל להצריך בדיקה של הפסק טהרה ויום אחד מז"נ ע"י שפופרת ומוך בראשו, ולדעתי נראה דאפשר לה לבדוק בעת שתנוח לשכב על מטתה דאז ידוע הוא ששבר הפארפאל יוחזר למקומו ולא ידחק על הביגל המונח שם ותוכל להזיז את הביגל לבדוק במקום הנחתו, וכמו כן תוכל להושיט ידה למעלה ממקום הנחת הביגל ולבדוק שם בחורין וסדקים ויעלה לה בדיקה יפה, ופרטי דברים בזה מבואר בחידושי נדה בעז"ה:

ט

משנה א

אלו חוצצין באדם. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות. דבי יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין מפני שהמים באין בהם ב קלקי הלב והזקן. ובית הסתרים באשה. לפלוף שחוץ לעין וגלד שחוץ למכה והרטיה שעליה. ושרף היבש. וגלדי צואה שעל בערו. ובצק שתחת הצפורן והמלמולין וטיט חיון וטיט היוצרים, וגץ יוני. איזהו טיט היון, זה טיט הבורות, שנאמר ויעלני מבור שאון מטיט חיון. טיט היוצרים, כמשמעו. ר' יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה וגין יוני אלו יתדות הדרכים שאין טובלין בהן ולא מטבילין אותן. ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח, ולא יטבול באבק שעל רגליו. לא יטבול את הקומקומום בפחמין. אלא אם כן שפשף:

משנה ג

אלו שאין חוצצין. קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים, באיש. ר' אליעזר אומר, אחד האיש ואחד האשה, כל המקפיד עליו חוצץ, ושאין מקפיד עליו אינו חוצץ:

משנה ד

לפלוף שבעין וגלד שעל המכה, ושרף הלח, ולכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן, וצפורן המדולדלת. כשות של קטן. לא טמא ולא מטמא קרום שעל המכה טמא ומטמא ה אלו חוצצין בכלים הזפת וחמור (נ"א וחמר) בכלי זכוכית, בין מבפנים בין מבחוץ. על השלחן ועל הטבלא ועל הדרגש, על הנקיים חוצצין. על הבלוסין אינן חוצצין. על מטות בעל הבית חוצין, ועל של עני אינו חוצץ על אוכף של בעה"ב חוצין,

ועל של זקקין אינו חוצץ. על המרדעת, חוצץ רבי שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי:

משנה ו

על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ. משני צדדים חוצין. רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל אף מצד אחד חוצץ, רבי יוסי אומר של בנאים מצד אחד, ושל בור משני צדדין:

משנה ז

מטפחת של זפתין ושל יוצרין, ושל מפסלי אילנות, אין חוצצין. רבי יהודה אומר אף של קייצין כיוצא בהן. זה הכלל, כל המקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ:

פירוש הקצר:

מ"א אלו חוצצין באדם. משום דבעי למתני לקמן אלו חוצצין בכלים נקט הכא באדם:

חוטי צמר כו' שבראשי הבנות, אכולהו קאי דחוטי צמר ופשתן ורצועות שהבנות כורכות בהן שער ראשן שלא יתפזר חייצי דמהדקות אותן על שערן ובא לאפוקי אותן הכורכות על צוארן דלא תייצי שאינן מהודקות שלא תחנק אבל בכל הגוף אם כורכות החוטין חייצי:

רי"א של צמר ושל שער כו', דסובר דשל צמר אינן מהודקות כמו של שער ורבנן מודו ליה בשל שער, וכללי דחציצה אם יש דבר החוצץ על רוב הגוף או על רוב שער שבראש ומקפיד עליו להסירו בעת שירתץ גופו או בעת שיעשה מלאכתו הרי הוא חוצץ מן התורה, ורבנן גזרו אף על חלק קטן, שבגוף וכן על השער אם מקפיד עליו להסירו וכן גזרו אם חופה, רוב הגוף או רוב השער אף באינו מקפיד אבל מיעוט שאינו מקפיד לא גזרו. וזה דוקא בדבר המודבק לגוף או שהוא לבוש ותכשיט אבל אם מקצת אחד מאבריו או מעט משערותיו מכוסות בדבר שאינו לבוש ותכשיט אף שאינו מקפיד או שמקצת אצבעו הקטנה או קצת שער ראשו חוץ למים אין כאן טבילה מן התורה:

מ"ב קלקלי הלב כו', קלקי הם קליעת השערות שנעשו כעין לגד הנקרא קאלטענעס שנעשה מחמת זעה בשערות שעל הלב וזקן העליון ושערות שבביה"ס שעל הערוה באשה חוצצין אבל באיש בביה"ס קתני לקמן דלא:

חייץ שהאיש אינו מקפיד על קלקי ביה"ס אבל אשה נשואה מקפדת שלא תתגנה כו' ולכן מחוייבת להפרידן או לגוז אותן, ובאיש בזקן העליון אם אינו רוצה לגוז פאת זקנו וא"א להפרידן מדיח תחת הקלקי מעפר ופסולת הנעשה סמוך לבשר. והרמב"ם פי' דביה"ס באשה צריכה להדיח במים אף שלא במקום שיער מפני הרקת הפסולת באו"מ נדבק שם עפרורית וחייץ:

לפלוף שחוץ לעין, הוא צואת העין במי שעיניו רפות ויש שפירשו דהיינו בנתייבש חוץ לעין אבל לח לא חייץ:
גלד שחוץ למכה, ריר שהעלתה המכה ונתפשט חוץ לשטת פי המכה ונגלד ונתייבש דהרי מקפיד להסיר מה שנתפשט חוץ לפה המכה ולכן חייץ: והרטיה שעל המכה, מקפיד הוא להסיר בעת רחיצת גופו:
ושרף היבש, שרף הנוטף מן הפירות ואילנות ונתייבש על בשרו, ובתוספתא בארו שיש מיני שרפים הנדבקים גם בלחותן:
וגלדי צואה כו', זוהמא שעל הבשר שנתייבש ונעשה כגליד:
ובצק שתחת הצפורן, אף מה שכנגד הבשר אדם מקפיד להסיר בעת רחיצה: והמלמולין, הוא עפרורית שעל הגוף הנעשה מזעה ואבק ונגרר מבשרו כמלילות:
ר' יוסי כו' בשל מרקה, טיט הנגבל בלובן ביצה:
יתדות הדרכים, טיט הננבל ע"י הלוך בנ"א וכשהוא יבש נעשה כיתד: שאין טובלים בהן, אלו הג' טיטים אם הם על גוף הנטבל בין אדם בין כלי חייץ שנדבק אף בהיותו לח: ולא מטבילים אותן, אם היו בכלי מים טמאים והשיקן למקוה והיה בשפת הכלי מאלו הטיטים והשיק במקום הטיט לא סלקא טבילה למים:
ושאר כל הטיט מטבילים בו, אם הם על גוף הנטבל והוא לח לא חייץ אבל כשהוא יבש חייץ, וה"ה דמהני השקה בטיט לח:
ולא יטבול באבק שעל רגלו שנעשה טיט כשנכנס במים:
ולא יטבול את הקומקומוס, הם יורות של נחשת לא יטבילן כשהן שחורות משרפת אש שעליו מבחוץ, ואף דמיעוט שאינו מקפיד הוא גזרו עליו אטו רובו שאינו מקפיד שרגיל הוא להיות נחר בשרפת אש כולו או רובו. והרמב"ם פי' דאיירי ביורות שמכבין בהן פחמין ונקבץ תוכו אבק הפחמין וחייץ בבואו למים שנעשה כעין טיט:
מ"ג קלקי הראש ובית השחי, קליעת השערות שנעשו כלבד בראש ובבית השחי הוי מיעוט שאינו מקפיד וגם באשה לא חייץ וביה"ס באיש דהאיש לא יקפיד על קלקי ביה"ס, והר"ש פי' דגם בית השחי קאי על שבאיש דאשה מקפדת על קלקי בית השחי: רא"א אחד האיש ואחד האשה, דסובר דגם באיש חייץ קלקי ביה"ס דאף דאינו מקפיד להסיר הקלקי מ"מ אינו רוצה בקיומו, ות"ק סובר דכל שאינו מקפיד על הסרתו לא חייץ: כל המקפיד, יש גורסין כאן זה הכלל כל המקפיד כו', וכן עיקר הגרסא שבא לתת כלל לכל דיני חציצה דאם אינו מקפיד אינו חוצץ והיינו במיעוט הגוף או במיעוט שער הראש דרובו אף שאינו מקפיד חייץ. והרשב"א פירש דכל המקפיד כו' סיומא דמלתא

דר"א היא דאין חילוק בין איש לאשה ותליא בקפידא דידיה ות"ק סובר דתליא בקפידא דעלמא ולכן באשה רובן מקפידות על קלקי ביה"ס וחייץ משא"כ באיש רובן לא יקפידו אף שזה מקפיד בטלה דעתיה:

מ"ד לפלוף שבעין, לא חייץ, שדמעת עינו מלחלחתו ויבאו שם מים: וגלד שעל פי המכה, אינו רוצה להסירו מפני כאב המכה, והוי מיעוט שאינו מקפיד:

ושרף הלח, המים יחלחלו תוך השרף ולכלוכי צואה כו', זוהמא לחה שעל בשרו יבאו שם מים:

וצואה שתחת הצפורן, זוהמא שתחת הצפרנים אינו מקפיד להסירו: וצפורן המדולדלת, במקום שנתלשה יבאו שם מים ומקום המחובר הרי הוא כגופו ולכן לא חייץ:

כשות של קטן, שער הנולד מבטן על גוף של קטן אף שיושר מאליו בהמשך הזמן לא חייץ:

ולא טמא ולא מטמא, קאי על כשות של קטן דאף דשער האדם מביא לו טוטאה אם נגע בשערו וכן מוציא טומאה מן האדם אם נפע בשערו אפ"ה שער שעל גבי הקטן לא נחשב כגופו ואינו מוציא ולא מכניס טומאה. ובתוספתא ביאר דגם כל אנן שנשנה לעיל הבא על גופו של אדם מבחוץ הן אותן דחייצי ודלא חייצי כל שאינו מגופו של אדם לא טמא ולא מטמא:

קרום שעל המכה טמא ומטמא, קרום שעלה על המכה בעת שתתחיל להבריא ולהתרפאות וזה הקרום לא יוסר ממנו לעולם אף שעתה הוא רפה נחשב כגופו ומכניס ומוציא טומאה ואין זה גלד שעל המכה דגלד לא נחשב כגופו: (מ"ה) אלו חוצצים בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית בין כו', דכלי זכוכית אף שנדבק מבחוץ נראה הוא בפנימיותו ולכן מקפיד להסירו: על השלחן כו' על הבלוסין, שאינן נקיים, אינן חוצצים:

על אוכף שעל החמור, שבעה"ב רוכב עליו חוצץ דמקפיד שיהא נקי ושל זקקים, אלו המוליכים נודות של יין ושמן על האוכף של חמור אינן מקפידים בלכלוכו:

על המרדעת חוצץ רשב"ג אומר שיהא שטח הלכלוך עד כאיסר ולת"ק אף בפחות מכן מקפיד:

מ"ו על הבגדים מצד אחד כו', דכל בנדיהם היו יכולים להפכן ולנשאן על צד השני ולכן אינו מקפיד באם הלכלוך מצד אחד ואם עבר לצד השני חייץ:

של בנאים, הם ת"ח העוסקים בבנינו של עולם ובגדיהם צריכים להיות נקיים ולכן מקפיד אף על לכלוך מצד אחד. ושל בור, גרוע מע"ה ואפ"ה מקפיד הוא על לכלוך משני צדדים ושל ע"ה דינו כבור:

מ"ז מטפחות כו', הוא סודר שנותנין על הצואר ובכל עת מקנת בהן את ידיו:
וזפתין, עושי זפת ויוצרי חרס:
ומפסלי אילנות, שכורתין מן האילנות הפסולת והם ענפים שלא נשאו פרי וידיהם מלוכלכות ומקנחים במטפחות שלהם ולכן אינן מקפידות על לכלוך שבהן:
אף של קייצין כו', הם שוטחי פירות בקיץ ליבשן וידיהן מלוכלכות משומן הפירות:
זה הכלל כו' ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ והיינו דוקא במיעוט הכלי או הבגד אבל ברובו חייץ אף באינו מקפיד:
פירוש הארוך:
מ"א אלו חוצצין כו', כללי משניות אלו בא לבאר דברים שחוצצין ומקפידין. ויש להעיר בכלל ענין הזה שני פרטים. א) מה הוא ענין הקפידא. ב) מי הוא המקפיד ונבאר מקודם מה הוא הקפידא. הנה בשבת נ"ז הביא רש"י בשם רבותינו דכל מידי דמקפיד להסיר בשעת טבילה חייץ אף אם יכול לבא בהם מים מ"מ מאחר דקפדי להסירן חייצי, והקשה רש"י ע"ז דא"כ ל"ק דשם דסובר דכל שהוא אריג לא גזרו מפני מה הקיל בזה, ועב"י בסי' קצ"ח כתב ליישב דהני תרי לישני פליגי בהא אם חייץ דבר שיכול לבא בהן מים ואין זה במשמע כלל בדברי הש"ס ודוק. עוד כתב הב"י שם לפרש דרבותיו מודים ג"כ דמידי דעיילי בהו מיא לא חייצי רק דסברי דהיכא שהם מלוכלכות בטיט אז ע"י הטיט מהדקי ולא עיילי בהו מיא ולכן חייצי, ול"ק סובר דאפ"ה לא גזרו בזה במיעוט המקפיד, ויציבא מלתא שכן נראים דברי הראב"ד בבעה"נ שכתב ברישׁ שער הטבילה כגון תיכי חלילתא כו' ואינן מלוכלכות שהמים יכולים לבא בהם עכ"ל, דבריו מוכיחים כן דאם הן מלוכלכות בטיט מהדקי ולא עיילי בהו מיא, ואף שרש"י לא הבין כן בדעת רבותיו מ"מ דברי רבותיו יהלמו ע"פ דברי הראב"ד ז"ל. אכן מה שהמציא הב"י לפרש כן בדברי הטור זה לא יתכן כלל דהרי הטור כתב ובלבד שלא יהיו מוזהבים ולא יהיו מטונפים ואם הוא עבור ההידוק מה יועיל הזהב להדקן, בשלמא בטיט נוכל לומר כן דהטיט יהדקן אבל בזהב לא יתכן לומר כן, איברא שהב"י כתב דמוזהבות מהדקן, ואינו:
מובן כלל איך ע"י הזהב יתהדקו ואם נאמר שמוזהבות מלאכתן כן הוא שיתהדקו על הראש למה סתמו הדברים. ועוד שהרי הא דמוזהבות אסור הוציא הטור מדברי הרא"ש שכתב לפרש הא דאמרו בש"ס א"ב דטניפן דהיינו שהם מוזהבות ומטנפן ע"י המים ולכן קפדי להסירן בעת טבילה, ואם נימא דעיקר חשש הוא מפני דמהדקן ע"י הזהב למה הזכירו לשון דטניפן מה זה ענין להך דקפדי וגם אם לא מטנפי ע"י המים חיישינן מפני דמהדקי, בשלמא לפירוש דמלוכלכות בטיט היינו דנקט דטניפן שהם מטונפות

בטיט ועי"ז מתהדקין אבל אם נפרש מוזהבות אין נ"מ לנו במה דטניפן ע"י המים אם החשש הוא מפני דמתהדקין על ראשה, וע"כ לפי' זה מוכרח לומר דעבור דטניפן על ידי המים רגילין להסירן ואין זה ענין כלל להך דמתהדקין, וגם מ"ש הב"י דל"ק סובר דכיון דמיעוט המקפיד הוא לא חשו אף אם חייצי צע"ג למה יתיר בזה ל"ק, אשר ע"כ נראה ברור דהטור לא דרך בדרך זה רק שהבין בפי' רבותיו של רש"י כהבנת רש"י דע"י שהן מקפידות להסירן חייצי אף אם יבאו בהן המים וכמ"ש הב"י עצמו שכן מבואר בדברי רבינו ירוחם והטור ורי"ו בחדא שיטתא קיימי [ודלא כהראב"ד שהבין דעבור שהן מלוכלות בטיט מהדקי כו'], ומה שהקשה רש"י דאם כן למה התירו בל"ק, יש לומר דגם ל"ק מודה דחייצי לענין טבילה מפני דקפדי להסירן רק לענין שבת לא גזרו באריג מפני דרובן של תיכי חלילתא אינן מוזהבות לכן לא חילקו ביניהם ולא גזרו לענין שבת פן תזדמן לה טבילה של מצוה, וכן פי' הב"ח שם, ועדיין דחוק למה במוזהבות לא גזרו בשלמא בטיט יש לומר דרובן לא מטנפי ולא חלקו בזה אבל במוזהבות דעשירות עושות אותן של זהב וקפדי וחייצי למה לא גזרו ע"ז בשבת, ודברי הרא"ש בריש במה אשה מוכיחים להדיא כפירש"י ז"ל דלענין טבילה לא איכפת לן אם הן טניפן בטיט או מוזהבות רק לענין שבת חיישינן פן תסירם בעת טבילה ותוציאן כו', ולשון הטור בא"ח סי' ש"ג ובלבד שלא יהיו מטונפות שאז צריכה להסירם מפני הטיט שחוצץ ולא יהו מוזהבות שאז חוששת עליהם שלא יתקלקלו במים ותסירן עכ"ל, נראה שחילק ביניהם דבמלוכלכות בטיט חיישינן גם לענין טבילה דע"י הטיט מהדקי או הטיט עצמו ידבק לראשה ויחוץ בטבילה וזה כדברי הראב"ד ז"ל הנ"ל, ולענין מוזהבות לא תסירם עבור דחייצי בטבילה רק מפני שלא יטנפו ולכן אסרו בשבת זה כפירש"י וכד' הרא"ש הנ"ל, וא"כ דעתו לפי' רבותיו של רש"י שיפרשו דטניפן בטיט, לא מזהבות ולכן חייצי וללק"ק התירו בשבת דלא שכיחא שיהיו מטונפות ולא חלקו ובמוזהבות אוסר הטור כפירש"י, ועיין פרישה שם שהגיה בטור ומחק מלת שחוצץ ויעלו כל דבריו כפירש"י ז"ל, אבל כאן ביו"ד נטה בדרך אחר וכדעת רבותיו של רש"י דגם לענין טבילה פסלי אם רגילות להסירן אף דלא מהדקי ויבאו בהן המים וכד' רי"ו הנ"ל. ולכאורה יש לחזק דעת רבותיו של רש"י כהבנת הטור ורי"ו מהא דתנינן בתוספתא המובא בר"ש לקמן דאבר ובשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצים ופסק כן בטור סי' קצ"ח ונחלבט הב"י מאד בטעם דבר זה למה יחוצו יע"ש, ולדעה זו א"ש דמפני דקפדי להסירן לכן חייצי אף במקום שיבאו בכן המים היינו שלא במקום חבורן בגוף רק במקום שנתלשו ונדלדלו אפ"ה חייצי כל היכא דקפדי להסירן, וכזה יהיה הטעם גם לצפורן שפירשה מיעוטא דחוצצת

אף במקום שפירשה מן הגוף ומה דפירשה רובא אינה חוצצת הוא מפני דהוי כאילו מוסר לגמרי, ומ"מ גוף הענין מתמיה מאד איך יחולו בטבילה אם, מים באים שם, וגם יקשה ע"ז מהא דתנינן לקמן בתוס' דשירים ונזמים וטבעות רפויין אינן חוצצים ואכתי מה לן שהן רפויין הרי קפדי להסירן ויחוצו, וגם מהא שאמרו בביצה י"ח דנדה טובלת בבגדיה ופסקו כן בש"ע סעיף מ"ו והרי בגדיה דרכה להסירן כמ"ש הרא"ש בריש פ' במה אשה ונראה כן בחוש, וראיתי בסד"ט סי' קצ"ח ס"ק י"ג שהקשה כן ומה שתירץ ע"ז דנזמים וטבעות לא קפדי להסירן בשעת טבילה רק בשעת לישה ולזה לא חיישינן, לא נייח דאכתי מי לא עסקינן דנזמים וטבעות הן מוזהבות וקפדי בהן שיטנפו ע"י המים בטבילה וגם רובן של נזמים וטבעות הן זהובות ואפ"ה ברפויין אינן חוצציה. ואפשר לומר שדוקא תיכי חלילתא אם הן מוזהבות קפדי שלא יטנפו במים משא"כ נזמים וטבעות לא קפדי עלייהו ודוחק, וגם מ"ש הסד"ט דמה דטובלת בבגדיה איירי בבגדים גרועים ופתוחים שאינה מקפדת להסירן בשעת טבילה הוא דוחק גדול ולכן הנראה לדעתי בזה דגם רבותיו של רש"י ז"ל לא אמרו כן רק במכסות רוב גופן או רוב שערן דסברי כדעת הגאונים ורש"י בעירובין ד' ע"ב דשער נדון בפ"ע ורוב שער דומה כרוב הגוף לפסול מה"ת ברובו החוצץ ומקפיד ולכן סברי דגזרו בזה מדרבנן אף ביכולים לבא בהן מים כל היכא שדרכן להסירן ומכסות רוב הגוף או רוב הראש שגזרו בזה אטו היכא דחייצי מן המים ומכסות רובן, וזה שהזכיר רש"י ז"ל בדברי רבותיו בלשונו כדקיי"ל רובו ומקפיד עליו חוצץ ומסתמא שמע כן מרבותיו. ולכאורה הרי אנן קיי"ל דמדרבנן חוצץ אף במיעוט המקפיד ולפמ"ש נכונים דבריו ז"ל דרבותיו לא אמרו דאם מקפידות להסירן אסור אף ביכול לבא בהן מים רק במכסות רובן היינו רוב הגוף או הראש אבל במיעוט המקפיד דגם בחוצץ מן המים אין בזה פסול דאורייתא לכן באם המים יכולים לבא בהן לא גזרו אף במקפידות להסירן, ובזה א"ש הך דשירים ונזמים וטבעות וכן הך דטובלת בבגדיה איירי באם הבגדים אינן מכסות רוב הגוף ולארוב השער או שנאמר דבבגדיה לא גזרו אטו היכא דחייצי דמסתמא בגדיה רפויים כדרך לבישה משא"כ בתוכו חלילתא גזרו אטו מהודקים. ול"ק דש"ס יתפרש כמש"ל דאפילו הכי לענין שבת לא גזרו בהן לצאת. ואף שמדברי הטור וריו"ו נראה באמת דגם במיעוט שמקפידות להסירן פסלי בטבילה גם באם המים יבאו בהן, מ"מ דברי רבותיו של רש"י ז"ל יהלמו לדעתי בדרך זה לאסור דוקא ברוב הגוף או רוב השער, ומעתה הא דאבר ובשר המדולדלים חוצצים ע"כ טעמא אחרינא הוא וכמשי"ת. ולזאת לדינא אף שהרע"א כתב דברי הטור להלכה מ"מ מאחר שרש"י ותוס' ורשב"א ורא"ש ור"ן והרמב"ם לא סברי כן לכן לדעתי

אין להחמיר בזה כלל, ומאן דחש בזה אין לו לחוש כ"א במכסות רוב הגוף או רוב השער אבל במיעוט כזה דלא מהדקי רק דקפדי להסירן בעת טבילה אין לנו להחמיר כלל בזה: (פסקא ב) ובענין הקפידא כתב הראב"ד בבעה"נ להקשות על חוטי צמר כו' והלא מיעוטו שאינו הוא ותירץ ע"ז דמקפדת היא דלא תימא כל שאינו עליו בשעת טבילה אלא אם הקפיד עליו שעה אחרת דבר המקפיד הוא שא"א שלא תעביר אותם מעל ראשה בשעה שחופפת ראשה, וכן הטבעת שבידה א"א שלא תעבירנו בשעת לישה או בשעה שהיא אופה ומבשלת עכ"ל, והביאו דבריו הרשב"א סוף תהה"א והרא"ש בה"מ סי' כ"ו. ואני אינני כדאי לדון בזה אבל תורה היא כו' ולדעתי לא מסתבר לומר כן דא"כ הקפידא היא על דבר החוצץ לא על גופה דהרי ברצונה היה הטבעת עליה לעולם רק שחסה על הטבעת שלא יתטצף בשעת לישה וכה"ג לא מיקרי קפידא דהרי עיקר הטעם מה דמה"ת ברובו שאינו מקפיד לא חייץ הוא מפני דאחר דאינה מקפדת בטל לגבי גופה כמ"ש רש"י בעירובין וכן הוא גם במיעוט המקפיד מה"ת בטל כו', וא"כ דבר זה שברצונה שיהיה טליה לעולם למה לא יבטל לגבי גופם אף שתסירנו בשעת לישה וכדומה זה מפני יוקר החפץ לא מפני יוקר גופה, וא"כ מה"ת גם ברוב החוצץ כה"ג בטל לגבי גופה וממילא גם מדרבנן במיעוט כזה החוצץ בטל לגבה:

לעולם דהרי רצונה בעצם לא להסיר ממנה רק מיקרת הטבעת תסירהו וא"כ למה לא יבטל לגבה, ולהראב"ר צריך לומר דגם אם מקפדת להסירו לפעמים עבור החפץ שלא יתלכלך לא בטל לגבי גופה ואין הדעת נותן כן, דהרי עיקר דין רובו ומקפיד נתקבל לחז"ל על דבר המודבק לגופה שמקפדת להסירה מגופה מפני לכלוך גופה וכמ"ש רש"י בעירובין ומקפיד עליו שמצטער על לכלוך זה, וכ"כ הרמב"ם פ"א מה"מ וז"ל כגון בצק או טיט מודבק על בשר האדם כו' והוא שיקפיד עליו ורוצה להעבירו אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר כו' עכ"ל, הרי מובן דעיקר הקפידא נשנה במקפיד על העברת הלכלוך מעל גופה לא במקפיד על החפץ דאז נראה דבעל לגבי גופה, ומה דטבעות ונזמים חוצצין נראה פשוט דהאשה ודאי מקפדת להסירן בעת רחיצת גופה כדי שתעלה הרתיצה לכל חלקי גופה ולכן חוצץ, וכזה הטעם בחוטי צמר כו' דבעת רחיצת כל גופה תסיר כל דבר המונע ביאת מים כדי שתעלה הרחיצה לכל חלקי גופה ולכן חייצי אבל דבר שאינה מקפדת להסיר עבור נקיות גופה רק לסיבה אחרת זה מיקרי באמת מיעוט שאינו מקפיד ולכן בהנך טבעות הנתונים באו"מ הנ"ל סוף פ"ח לפ"ז מיקרי מיעוט שאינו מקפיד כי לא תקפיד להסירן בעת הרחיצה, אך יש לומר בהנך טבעות הרי מקפדת להסירן בעת לידתה וכדומה וגם לזה יש לומר דלא

נקרא זה מקפדת כ"א במקפדת על נקיון גופה להסיר המונע אבל מה שתכריח לה הענין בעת הלידה וכדומה זה לא מיקרי מקפדת כלל, ועכ"ז נראה דהנך טבעות ידוע הוא שאם שוהות הרבה באו"מ יעשו חלודה ומקלקלות שם בבשר הרחם ומוכרחות להסירן לנקותן מזוהמתן א"כ הוי מיעוט המקפיד. ודין הטבעות אלו כתבתי לעיל להתיר מטעמים אחרים, אבל בהנך טבעות ונזמים של תכשיטין נראה כמש"ל שדרכן להסירן בעת רחיצת גופן. ואלולי דמסתפינא הייתי אומר דכללא דרובו ומקפיד שפוסל מה"ת ומיעוט המקפיד דהוי דרבנן לא נאמר כ"א על דבר המודבק לגופה דבטל לגבי גופה אף אם מקפדת להסירה מ"מ מאחר דמודבק לגוף בטל מה"ת במיעוט וכן מדרבנן בטל במיעוט שאינו מקפיד, אבל במה שאינו מודבק לגופה בין שהוא מלבוש או תכשיט לא יתכן כלל לומר דבטל לגבי גופה אתרי שהוא לבוש או תכשיט ולכן גם במיעוט שאינו מקפיד פוסל מן התורה דמקום המכוסה בלבוש או תכשיט הרי לא באו שם המים והוי כאילו לא היה חלק זה מגופה תוך המים שכתבתי לעיל סוף פ"ח דמבואר ברמב"ם ריש ה"מ דאין כאן טבילה מן התורה וגם כאן במכוסה תחת המלבוש או התכשיט הוי כלא בא במים כלל אף באינו מקפיד להסירו מ"מ הרי הוא דבר אתר שחוץ לגוף הנטבל ודומה לזה כתבתי לעיל ספ"ת בענין האוחז בידיו כו', וכל הני דקחשיב הכא בפרקין בא לחשוב רק הני לבושים ותכשיטין דחייצי מן המים וכל היכא דחייצי מביאת מים אף באינו מקפיד אין כאן טבילה מה"ת, אבל יסתור לזה מש"ל ספ"ח בהא דאספלנית ורטיה שבבית הסתרים דלר"י בר"י אינו פוסל בביה"ס וכן צרורות בסדקי הרגל מפני דהוי מיעוט המקפיד ולא גזרו ע"ז בביה"ס מפני דגם מה"ת לא מצטרף לרוב המקפיד כנ"ל באורך, ולדברי אלה הרי פסלי מה"ת מפני שהן דבר שחוץ לגופה, ויש לחלק דאספלנית מודבק לגופה וכן הרטיה והוי כטיט ובצק המודבק לגוף וכן יש לומר גבי צרורות, או דהתם לר' יעקב טעמא אחרינא איכא, אך מסתפינא לחדש דבר זה מה שמבואר הפך דבר זה בכל דברי הראשונים ז"ל דכולם אמרו דגם בלבוש ותכשיט מיעוט המקפיד הוי דרבנן. אך זה ודאי נראה לומר דגם אם נניח דכיסוי מיעוט הגוף גם בלבוש ותכשיט הוי דרבנן אף במקפדת דמה"ת המיעוט כמאן דליתיה דמי ובטל לגבי הגוף מ"מ חז"ל שגזרו במיעוט לא חלקו בזה בין מקפיד לשאינו מקפיד מאחר שאינו דבר המודבק לגופה אין לחלק בזה בין מקפדת להתיר או לא הרי עתידה להסיר ממנה באיזה זמן מפני שאינו דבוק לגוף ולעולם נדון כל לבוש ותכשיט כמקפיד אף דמה"ת בטל לגבי גופה במיעוט מ"מ דין רובו שאינו מקפיד לית כאן אף בדאורייתא לומר דאם היה לבוש ותכשיט החוצץ ואינו מקפיד שלא יפסול אף ברובו מה"ת, זה לא אמרינן דלעולם לבוש

ותכשיט נדון כדבר המקפיד מפני שאינו דבר המודבק לגופה וחייץ מה"ת ברובו אף שאינו מקפיד ולכן גם חז"ל לא חלקו בזה במיעוט החוצץ ולא חלקו בין מקפיד לשאינו מקפיד, ועדיין צ"ע בכ"ז להחליט להלכה נגד סתימת רבותינו ז"ל אך הדברים מסתברים: ובדין הני נשי שיש להם שינים מתוקנים תחובים תוך החניכים יש מהן של כסף ויש מהן של עצם ונעשו לנוי שלא יראה חסרון שיניה נראה תדחייצי בטבילה שהרי הן נדבקים בחוזק על החניכים ומונעים ביאת המים במקום אחיזתן בחניכים ואנן בעינן ראוי לב"מ, לא מיבעיא אם נעשו בחיצוני השינים הרי שם לכ"ע בעינן ראוי לב"מ ואף בפנימי השינים הרי אנן קיי"ל דבעינן ראוי לב"מ אף בביה"ס, והרי היא מקפדת להסיר שן זה בעת שיתרבה עליו לכלוך הפה מוכרחת להסירו ולנקותו ואם לא תנקה אותו יתרבה הזוהמא ויתקלקלו החניכים, א"כ הרי היא מקפדת להסירו לפרקים אף שאינה מקפדת להסירו בשעת טבילה, הרי כתבו הראב"ד ורשב"א דכל שהיא מקפדת להסירו לצורך איזה ענין מיקרי מקפדת, ואף לפמ"ש דבעינן מקפדת בשביל נקיון גופה הרי גם כאן מקפדת להסיר בשביל שלא יתרבה הזוהמא בפה. וגם אינו דומה למ"ש הרשב"א בסוף שער הטבילה דנשים הצובעות את גופן וידיהן דלא חייץ הובא בש"ע סעיף י"ז, דשאני התם שאינן רוצות כלל בהסרת הצבע ונעשה לנוי ולא חייץ משא"כ השן אף שנעשה לנוי מ"מ מקפדת היא להסירו לפרקים, ועוד דשם הצבע מודבק לגופה וכגופה נחשב משא"כ הני שינים הן לבוש מכסה מלמעלה ובמקפדת לכ"ע חייצי. וראיתי בס' בינת אדם הביא ראיה להתיר ממה דאמרינן בשבת ס"ה ע"א דבשן של כסף מותר לצאת בשבת ופסקו כן בש"ע א"ח סי' ש"ג, ואם היתה צריכה להסיר בעת טבילה הוה לן לאסור דלמא מתרמי לה טבילה של מצוה כמו שאמרו חוטי צמר בריש פ' במה אשה, ולאו ראיה היא דהרי כתבו התוס' שם דלא חשו רק לדברים קטנים שאינה מקפדת. אם אינם עליה וחיישינן דלמא תמטי להו בידיה אבל הני שינים מקפדת היא שיהיו תחובים במקום מושבם שלא יראה חסרון שיניה וכשתסירם בשעת טבילה תזהר להשיבן למקום מושבן שלא תתגנה כו' ולכן לא גזרו ע"ז בשבת ומותרת לצאת בהן, ואף לרבנן שם בשבת דסברי דמידי דמגניא ביה חיישינן, היינו דחיישי לדלמא אתיא לאחוויי ולהתפאר בהן ולא תקפיד על מה דמגניא שהרי מתפארת בעושר כליה אבל בשל כסף שאינה מתפארת בו לא חיישינן לדלמא שכתה ולא תושיבם על מקומם ותמטי בידיה שתזהר להשיבם על מקומן מפני גנותה, ולענין טבילה ודאי חייץ:

(פסקא ג) ובדבר מי הוא המקפיד כתב הב"י ריש סימן קצ"ת שמד' הרשב"א בתהה"א נראה דאזלינן בתר רובא דעלמא אם מקפידות לא בתר דידה, ומדברי הטור נראה דאזלינן

בתרווייהו לחומרא בין אם רוב נשים מקפידות פוסל אף שהיא אינה מקפדת וכן אם היא מקפדת אף שרוב נשים אינן מקפידות פוסל ג"כ, ומדברי הרמב"ם נראה דאזלינן הכל בתר דעתא דידה לא בתר רובא דעלמא, אלו הם קיצור דברי הב"י שם:

והנראה לדעתי מדברי הראשונים ז"ל דמחלוקת זו תליא בדברי המשנה, דלקמן מ"ג שאמר ת"ק אלו שאינן חוצצים כו' ובביה"ס באיש רא"א אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, שהרשב"א בתהה"א פירש דסיום דברי המשנה הך:

דכל המקפיד עליו כו' הם דברי ר"א דבא לחלוק ולומר דאין לחלק בביה"ס בין איש לאשה רק בין אם מקפיד או לא, ומובן לפ"ז דלת"ק לא אזלינן בתר דעתא דידיה ולזה כתב הרשב"א שם ק"צ ע"א דלרבנן כיון שדרכן של נשים נשואות להקפיד אפי' שזו אינה מקפדת בטלה דעתה, וההיפך באיש כיון שאין דרכן של אנשים להקפיד אע"פ שזה מקפיד בטלה דעתו ולר"א כאו"א לפי הקפדתו כו' וקיי"ל כרבנן עכ"ל. והעתיק שם בדר"א הך סיומא כל המקפיד כו' הרי מבואר הוא שדעתו ז"ל שדבר זה פלוגתת ר"א ורבנן. אך לפנינו הגרסא שם ברשב"א ולר"ש כאו"א לפי הקפדתו בין איש בין אשה וזה לא יתכן דבדר"ש לא הוזכר איש ור"ש שזורי בברייתא מחלק בין נשואה לפנויה ולא זכר איש ואשה, וגם אין לומר דר"ש שזורי קאי בשיטת ר"א דאזלינן בחר דעתא דידיה דנראה אדרבה מדמחלק בין נשואה לפנויה דלא אזיל בתר דעתא דידה דלר"א אין לחלק בין נשואה לפנויה רק בקפידא דידה תליא מלתא בין נשואה ובין פנויה, וע"כ דט"ס הוא שם וצ"ל ולר"א כאו"א לפי הקפדתו כו' והמשך דברי הרשב"א שם הם כך, בתחלה הקשה על הר"ש שמפרש ברייתא דר"ש שזורי דאתיא כהלכתא שהרי מיישבה דאתיא כרבי שהצריכה טבילה אחרת דעצם בין שיניה כ"ע קפדי וע"ז הקשה דלכאורה הוה משמע דר"ש דתוספתא אתיא כר"א במתניתין יע"ש, פי' דלרבנן דמתניתין אין מחלקים בין נשואה לפנויה רק בין איש לאשה וכר"א אתי דאינו מחלק בין איש לאשה ויתכן שיחלק בין נשואה לפנויה, ומתרץ ע"ז ויש לומר דלרבנן כיון שדרכן כו' פי' דר"א אזיל בתר דעתא דידיה ודידה ואינו מחלק בין נשואה לפנויה ובין איש לאשם ורבנן אזלי בתר רובא דעלמא. ומה דמחלק ר"ש בין נשואה לפנוי' כרבנן אתי דגם באשה מחלקינן בסוג מין איש ואשה בין רוב נשואות לרוב פנויות ואזלינן בתר קפידת רוב נשואות לרוב פנויות וכמו שביאר שם בע"ב דגם במין איש בטבח אזלינן בתר רוב טבחים דעלמא, וכן במוכר רבב אזלינן בתר מוכרי רבב דעלמא ואזלינן בכל אדם לפי רוב סוגי אותו האדם במינו ואומנתו ומעשיו, ואם רוב סוגי אותו האדם במינו ואומנתו ומעשיו מקפידים

אף שזה אינו מקפיד בטלה דעתו ואם זה מקפיד ורוב אינם מקפידים גם כן בטלה דעתו, וכן באשה נשואה אמרינן דביה"ס חוצץ לר"ש מפני דרוב נשואות מקפידות אף שזו אינה מקפדת בטלה דעתה וכן בפנויה אין קפידא בביה"ס אף שזו מקפדת מפני שרוב פנויות אינן מקפידות, ועיין בב"י בד"ה צבע שצובעות הנשים כו' שהעתיק דברי הרשב"א בתהה"א באורך ומבואר שם דאזלינן בתר רוב סוג מין האיש הזה לפי אומנתו ומעשיו והלשון שהעתיק הב"י שם לא נמצא בתהה"א שלפני אך נכללים דבריו בקיצור גם בתהה"א שלפנינו] ולכן אסיק שם שצדקו דברי הר"ש דר"ש שזורי אתי כהלכתא וכרבנן דר"א, ולכן בתהה"ק פסק לחלק בין נשואה לפנויה וכר"ש שזורי, ומה שהוצרך הב"י להביא ראיה דהרשב"א סובר דאזלינן בתר רובא דעלמא אם אינן מקפידות אף שזו מקפדת ממה שכתב הרשב"א היו שערות ראשן כו', זה מפני שלא עיין יפה בדברי הרשב"א הנ"ל שביאר להדיא דזהו פלוגתא דר"א ורבנן וקיי"ל כרבנן דאזלינן בתר רובא בין להקל בין להחמיר, ושם בתהה"א ק"צ סוף ע"ב העתיק שנית דברי המשנה הנ"ל והעתיק בדר"א הך סיומא דכל המקפיד עליו חוצץ וכתב שם וכבר כתבתי למעלה דדוקא בנשואה אבל בפנויה כל שבביה"ס אינו חוצץ ולדעת ת"ק כל בנשואה בין מקפדת בין אינה מקפדת חוצץ דבטלה דעתה אצל כל הנשים וקיי"ל כוותיה עכ"ל, ולשונו צריך תיקון שאמר וכבר כתבתי למעלה כו' ואח"כ כתב ולדעת ת"ק כו' דמשמע מזה דמ"ש מקודם לחלק בין נשואה לפנויה אתי גם כר"א, וזה אינו דר"ש דמחלק בין נשואה לפנויה ע"כ לא אתי כר"א דלר"א הכל תלוי בקפידא דידה בין פנויה בין נשואה כמו שאינו מחלק בין איש לאשה, וצריך להגיה ולסדר אלו השתי תיבות ולדעת הת"ק קודם מה שכתב דדוקא בנשואה כו', או שלא רצה להכניס עצמו לבאר דר"ש אתי דוקא כת"ק שהרי מקודם היה סברתו דאתי דוקא כר"א ולפי מה דמסיק שדר"ש אתיין כחכמים דר"א לא רצה להחליט דלא אתי כר"א והעתיק שנית דברי ר"ש סתמא לומר דאף אם נאמר דר"ש אתי גם לר"א מ"מ לת"ק אזלינן בתר רוב נשואות כו'. ולפי האמת ודאי דר"ש אתי דוקא כחכמים ודלא כר"א. עכ"פ מובן מזה דממה שהבין הרשב"א ז"ל דסיוה דברי המשנה כל המקפיד טליו חוצץ הם דברי ר"א מזה למד דפלוגתת ר"א וחכמים דר"א אזיל בתר דעת הטובל בין להקל ובין להחמיר ולחכמים אזלינן בתר סוג המין לפי אומנתו ומעשיו בין להקל ובין להחמיר, אך צ"ע לפ"ז דהרי לשון זה נשנה בסוף פירקין זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ כו' ושם רבנן קתנו לה לענין חציצת כלים ולפ"ד הרשב"א דבמ"ג ר"א קאמר לה ורבנן פליגי על כלל זה ולמה בסוף פרקין נשנה אליבא דכ"ע, וצ"ל לפ"ד דלשון זה יסבול שני פירושים ובדברי ר"א יהיה הפי' כל המקפיד היינו בקפידא דידיה

דוקא ולקמן יהיה הפי' כל המקפיד היינו בקפידת רובא דעלמא או רובא של סוג אנשים ממין זה, וכה"ג מצינו רבות בש"ס שלשון אחד יסבול שני פירושים, ועכ"ז הדבר דחוק קצת אשר בפרק אחד ישנה לשון אחד לתרי גווני. אך אפשר לחלק ולומר דלענין חציצת כלים שאני ושם רבנן מודו לר"א דתלי בדעת בעל הכלי אם הוא מקפיד או לא. ולקמן יתבאר זה בעז"ה: היוצא מזה שדעת הרשב"א ז"ל לפרש דפלוגתא דתנאי היא ודקיי"ל כרבנן דלענין חציצה לא אזלינן בתר דעתא דידיה רק בתר רובי סוגי אנשים מערך מין זה במעשיו ומלאכתו בין להקל ובין להחמיר:

ב ומדברי הרמב"ם בפי' המשנה לקמן מ"ג נראה שפירש דסיומא דמתניתין כל המקפיד עליו חוצץ לאו ר"א קתני לה ואליבא דכ"ע נשנית וכ"נ מפי' הרע"ב וכן הבין התוי"ט בדעת הרמב"ם ורע"ב, ולפי דעה זו נראה דלכ"ע אזלינן בתר דעתא של הטובל אם מקפיד או לא, דכן הוא פשט לשון כלל הזה שתלוי הכל בדעת הטובל ופלוגתת ר"א ורבנן היא דר"א סובר דגם האיש מקפיד על חציצת ביה"ס ולכן השוה בזה איש לאשה. ויתכן טעם פלוגתתן דר"א סובר דגם קפידא מועטת מיקרי קפידא והיינו אף אם לא ישתדל להסיר דבר זה מעל גופו מ"מ כל שאינו רוצה בקיומו ורצונו היה שלא יהיה עליו הדבר הזה מיקרי מקפיד וחוצץ, ולכן גם האיש בחציצת ביה"ס אף שלא ישתדל בכת להסיר מגופו דבר זה מ"מ רצונו היה שלא יהיה עליו לכלוך זה וחוצץ, ורבנן סברי דאיש שאינו משתדל בהסרת קלקי בית הסתרים אף שלא היה רוצה בקיומו לא מיקרי זה מקפיד ואינו חוצץ, ודברי ר"ש שאמר דביה"ס תוצץ בנשואה לא בפנויה אתיא בשיטת רבנן דמסתמא אשה פנויה תקפיד על חציצת ביה"ס כמו האיש או יותר מזה מפני שדעתה להנשא ואפ"ה סובר ר"ש שזורי מאחר שכעת אינה משתדלת בהסרת קלקי ביה"ס לא נקרא זה מקפיד, וכ"נ מדברי הר"ש שהביא דברי ר"ש על דברי רבנן דגם באשה אינו חוצץ רק בנשואה, וגם נראה מדעתו שגם הוא פי' דסיומא דמתניתין לכ"ע אתי מדלא פי' פלוגתתן דאתיא כהבנת הרשב"א אם אזלינן בתר דעת הטובל ומוכח דס"ל דלכ"ע אזלינן בתר דעתא דידיה רק דפליגי אם זה נקרא קפידא כמ"ש טעם הדבר, וזה שפי' הר"ש לקמן בסוף פרקין כל המקפיד עליו להעבירו ולהסירו מעליו וכ"נ מדברי הרמב"ם במ"ג שפי' כן הקפידא להסיר ממנו דבר זה, וזה כמ"ש דלרבנן לא מיקרי קפידא רק דוקא באם מקפיד ומשתדל להסירו מגופו או מכליו אבל כל שאינו משתדל בהסרתו אף שאינו רוצה בקיומו לא מיקרי זה מקפיד ודלא כר"א דסובר דכל שאינו רוצה בקיומו מיקרי מקפיד, וכ"נ מדברי הרמב"ם בתבורו שפסק כן דענין: הקפידא הוא שיקפיד להעביר דבר זה ולהסירו כמבואר בדבריו סוף פ"א מה"מ, וגם נראה מדבריו דאזלינן הכל בתר

דעתא דידיה כמ"ש ספ"א אפילו טפה כחרדל והוא מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה כו', וכ"כ בפרק ב' הט"ו ושערה אחת קשורה חוצצת והוא שיהיה מקפיד עליה הרי דתלי הכל בדעת הטובל, וכך הבין הב"י בדעתו והוא האמת בדעתו שכך הוא פשט לשון זה דכל המקפיד עליו דתלי בתר דעתא דידיה וכן הוא דעת הר"ש ורע"ב דלית בזה פלוגתא וכללא דכל המקפיד לכ"ע נשנית, וכן במרדכי פ"ב דשבועות הביא בשם הרא"ם ור' אלעזר מוורדון דהא דתנינן דם לח וטיט לח אינו חוצץ מ"מ אם היא מקפדת חוצצת וכן הבין בד"מ מדעת המרדכי כמ"ש הש"ך בסק"ב אך לא נתבאר דעתו איך הוא אם רובן מקפידים והטובל אינו מקפיד, ולפי הנראה גם אלו סברי דהכל תלי רק בדעתא דטובל כפשט דברי המשנה: (ג) ובדברי הרא"ש ז"ל צ"ע שהוא כתב בה"מ סי' כ"ו ורא"א אחד האיש ואחד האשה כו' כל המקפיד עליו חוצץ ורבנן סברי כל אשה נשואה מקפדת זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ כו', ונראה שגם הוא הבין דסיום דברי המשנה דכל המקפיד עליו לאו ר"א קאמר לה וככ"ע אתי ולכן כתבו בזה הכלל לכ"ע, ואין לומר שהעתיק זה הכלל האמור בסוף פרקין גבי כלים דהרי לקמן בסי' ל' העתיקו שנית גבי כלים, אך מה שכתב בדר"א ג"כ הך דכל המקפיד עליו חוצץ אפשר שזה הוספת דבריו בעצמו לפרש דר"א אבל יתכן יותר שהיה גורס כן במשנה גם בדר"א הך דכל המקפיד כו' ואח"כ אמרו זה הכלל כל המקפיד כו' לכ"ע, וכן הבין התוי"ט שכך היה גירסת הרא"ש והוסיף שאפשר שהיה כן גם גירסת הרמב"ם ורע"ב ובאמת כך היה נראה עיקר, דכמו דלקמן אחר דיני חציצת כלים נשנה בלשון זה הכל כל המקפיד עליו לכלול כל דיני חציצת כלים כך יש לגרוס במ"ג אחר סיום דיני חציצת אדם ג"כ לכלול הכל בהך כללא דכל המקפיד כו'. ומה שנשנה במ"ד דיני לפלוף שבעין וגלד כו' לאו מדיני חציצה איירי שם רק להמשך סוף דבריו שם לא טמא ולא מטמא. ואף למאן דמפרש לקמן מ"ד בדיני חציצה מ"מ במ"ג סיים לבאר דברים שאינו מקפיד עליהן וכמשי"ת לקמן, אך לפי גירסא זו או אם הרא"ש הוסיף בדר"א מ"מ טעמא דר"א להשוות איש לאשה מפני דבקפידא דידיה תליא מלתא, א"כ מה טעם רבנן שחולקים עליו בזה, דאין לפרש כמ"ש לרשב"א דרבנן אזלי בתר רובא דעלמא או בתר רובי אנשים מסוג מין זה, דהרי ר"א נתן טעם כל המקפיד כו' וגם רבנן מודו להך כללא ועוד דהו"ל להרא"ש לבאר כן, וגם אין לומר כמ"ש לפרש להרמב"ם דרבנן סברי דמקפיד לא נקרא כ"א במקפיד להסירו ולא במקפיד בקיומו, דג"ז לא יהלם בדר"א בנתנו טעם דכל המקפיד דגם רבנן סברי כן ומי יבחין הפרש דבריהם בפי' ענין המקפיד, ולכן הנראה שהרא"ש הבין דר"א אתי לחלוק לומר דאין חילוק בין איש לאשה והכל תלוי בדעתא דידיה אם מקפיד ורבנן סברי דכל

אשה מקפדת ולכן אף אם היא אומרת שאינה מקפדת לא מהימנינן לה דודאי שקורי משקרה, וזה שכתב הרא"ש ורבנן סברי כל נשואה מקפדת ולא כתב דרובן מקפידות דלא אזלינן בתר רובא רק מפני שכולן מקפידות אם זאת אומרת שאינה מקפדת לא מהימנינן לה משא"כ באיש אין כולן מקפידים [ואפ"ה אם הוא אומר שמקפיד חוצץ לדידיה] וא"כ ר"א לקולא פליג באשה דבעינן שתגיד שמקפדת כמו באיש ורבנן פליגי עליה באשה מפני דכולן מקפידות, ובאיש מודו לר"א דתליא בקפידא דידיה ובאשה אם דרך רוב נשים להקפיד ומיעוט אינן מקפידות וגם זאת אומרת שאינה מקפדת מהימנינן לה ולא חייץ דלא אזלינן בתר רובא כו', ויתכן שגם הרמב"ם ודעמיה יודו להרא"ש בזה לדינא כמובן, ועכ"ז יתכן לפרש טעם פלוגתתן דר"א ורבנן כמש"ל דפליגי אם הקפידא תלוי במקפיד להסירו כנ"ל ולא גרסי הכא בדר"א הך דכל המקפיד כו' רק כללא דזה הכלל כל המקפיד כו', באופן אשר לדעתי כל הני רבוותא הרמב"ם והר"ש והמרדכי והכא"ש בחדא שיטתא קיימי דכללא דמתני' לכ"ע נשנית שהכל תלוי בקפידא דידיה והקפידא הוא אם מקפיד להסירו לא במקפיד על קיומו ובין להקל ולהחמיר הכל אזלינן בתר דידיה רק הרא"ש הוסיף דאם חזינן דכ"ע קפדי ע"ז וזאת או זה אומרים שהוא או היא אינן מקפידים לא מהימנינן להו ושקורי משקר וחייץ, אבל אם נמצא מיעוט שאינן מקפידות גם זאת מן המיעוט ולא חייץ, וכן להיפך אם זה או זו אומרים שמקפידים גם אם לכ"ע לאו קפידא הוא חייץ לדידיה זהו הנראה לדעתי בזה. ואף שנראה שהטור לא הבין כן כד' הרא"ש ז"ל שהרי העור נמשך בזה אחר דעת הרשב"א דאזלינן בתר רובא, זה גרם להעור שלא ראה ד' התהה"א מאין הוציא הרשב"א כן רק ראה דבריו בתהה"ק כנודע, ואם היה רואה מקור דברי הרשב"א שנשענים על פלוגתת דברי המשנה היה רואה בעליל דהרא"ש וכן הר"ש והרמב"ם לא הודו להרשב"א בזה:

ד ולחזק דברי רבותינו ז"ל גם כי אינן צריכין חיזוק ממני חלילה נראה דהרי כללא שאמרו בעירובין ד' דדין תורה הוא דרובו ומקפיד עליו חוצץ האי רובא הוא ודאי רובו של הטובל בין אם הוא ננס באבריו וגופו חוצץ ברוב דידיה וכן אם הוא גדול בקומה לא חייץ עד שנכסה רוב גופו דוקא דאין סברא לשער ברוב דעלמא כיון דלדידיה מכסה רובא חייץ, וכן לפי ד' חז"ל ברוב שאינו מקפיד דחייץ הוא ג"כ ברובו של הנטבל וזה פשוט [ואין שייך להקשות כאן דלמה לא נשנה בכללא דויש שאמרו לפי מה שהוא אדם כמו שהקשו כן בעירובין מ"ח ע"א דשם איירי בשיעור המדוד אבל מידי דתלי ברובא בכל התורה כולה אזלינן בתר רובא דידיה בין באדם ובין בכלים בכל משפטי התורה]. וא"כ כשסיימו ע"ז ומקפיד עליו קאי ג"כ על המשך הלשון שאמרו רובו דקאי

על הטובל עצמו, כן גם הקפידא שאמרו קאי על הנטבל עצמו דאל"כ הו"ל לחלק ביניהם לומר רובו ומקפידין עליו חוצץ דהוה קאי מקפידים ארובא דעלמא, אבל מאחר ששנאן בלשון אחד ובלשון יחיד מוכח דכמו שרובו קאי על הטובל עצמו כן גם לשון המקפיד קאי על הטובל עצמו, וגם שכבר אמרתי לעיל באות א' שלפ"ד הרשב"א ז"ל לא אתי שפיר דהרי כלל זה דכל המקפיד עליו חוצץ נשנה בסוף פרקין אליבא דכ"ע, וגם מה דמבעיא ליה לרבא בזבחים סוף פרק דם חטאת צ"ח ע"ב בטבח שהיה מוכר רבב שאם היה דם או רבב לחוד על בגדו לא חייץ ובהיה על בגדו דם ורבב מספקא ליה לרבא שם ואסיק בתיקו הובא ברמב"ם פ"ג מה"מ, ומה מספקא ליה ניזל בתר רובא של אותן אנשים שמלאכתן כעין מלאכת האיש הזה אי קפדי או לא אבל אי אזלינן בתר דעתא דידיה גיחא ואיירי רבא באינו לפנינו לשאול אצלו אם הוא מקפיד ע"ז, ולפי"ז כל הני דיני חציצה השנוים בפרקין הוא רק לבאר בסתמא מה נקרא מקפיד שלא נצטרך לשאול אצלו דמסתמא מקפיד ע"ז, או דאלו השנוים כאן שחוצץ גם אם יאמר הטובל שאינו מקפיד ע"ז לא מהימנינן ליה וכמש"ל להרא"ש, ובאלו שאמרו שאינו חוצץ אם הוא גברא קפדנא ואומר שמקפיד ע"ז חוצץ לדידיה רק על סתמא אמרו דמסתמא לא מקפיד ע"ז ואינו צריך לשאול ע"ז, אבל בכל פרטי דינים שאינם שנוים במשנה וש"ס נראה ודאי דאזלינן הכל בתר דעת הטובל בין להקל ובין להחמיר, ועכ"ז למעשה מאחר שזכה הרשב"א ז"ל שקבעו הלכה כמותו בש"ע לילך בתר רוב העולם כן יש להורות להחמיר באם רובן מקפידים אף שהוא אינו מקפיד, רק בטבלה ושמשה כו' ואח"כ נמצא למפרע דבר החוצץ לכ"ע והיא אינה מקפדת אם אין דבר זה מאלו השנוים במשנתנו יש להקל לא להצריכה טבילה שנית במיעוט המקפיד:

דהוי מד"ס כדאי הם הנך רבוותא לסמוך עליהם דיעבד, ולקמן במ"ב יתבאר דאף באלו השנוים במשנתנו יש להקל אם אינה מקפדת, ולהיפך אם היא מקפדת גם אם כ"ע אינן מקפידים בודאי יש להצריכה טבילה שנית, ומודינא בחרשת ושוטה או קטנה שאין לה דעת להבחין, בזה לא אזלינן בתר דעתא דידה, ואפשר דגם לזה נשנו כללי משנתנו:

וכ"ו בדין אדם הטובל אבל בדין טבילת כלים נראה דיש להורות גם לכתחלה דאם הוא לא קפיד לא חייץ אם אין זה מאלו השנוים במשנתנו לקמן דחייצי אף שמרשב"א משמע דאינו מפליג בין אדם לכלים וגם בש"ע סימן ר"ב כתב ג"כ גבי כלים כל שדרך להקפיד עליו כו' משמע דאזלינן בתר דרך העולם מ"מ מאחר דחזינן דסתמא דסוף פרקין נקטא כללא דכל המקפיד עליו כו' שגם הרשב"א פי' דלשון זה מורה דאזלינן בתר דעתא דידיה וגם הוכחתי כן מדברי הש"ס דזבחים הנ"ל לכן יש לסמוך להורות כן אף לכתחלה באם

בעל הכלי אינו מקפיד ע"ז לא חייץ, וטעמא רבא איכא לחלק בין אדם לכלים בזה, דבאדם נוכל לומר דגם אם הוא בעצמו לא יקפיד ע"ז מ"מ בבואו לפני אדם יתבייש על מה שיהיה על בשרו דבר זה החוצץ וישתדל להסירו בעת רחיצה וכדומה, אבל בכלי ביתו אם הוא גברא דלא קפדנא מי יודע מה לאדם טמון בחובו ולכן אזלינן בזה בתר דעתא דידיה בין להחמיר ובין להקל וגם כי אין טבעי כל אדם שוים בנקיות כלי ביתו זהו הנ"ל בזה: ועתה נשוב לבאר דברי משנתנו בעז"ה:

מה שאמרו במשנתנו שבראשי הבנות פירשו בש"ס לאפוקי שבצואר דאין אשה חונקת עצמה כמבואר בר"ש ורא"ש, ופשוט הוא דעל שאר שטח גופה חוצצין במכ"ש דבראש שחוצצין שהוא רך ע"ג קשה כ"ש רך ע"ג רך דחייץ וכן הוא בש"ע סעיף ב', ודין תיכי חלילתא המבואר בש"ס דשבת ובש"ע סעיף ג' נת"ל דהעיקר הוא דגם מוזהבות לא חייצי כדעת רש"י כמשנת"ל באורך: (מ"ב) קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה, מד' הרמב"ם בפי' המשנה שכתב ששער גב התזה ושער גב הערוה כו' מבואר שפי' דהזקן קאי על זקן התחתון ומה דאמר במשנה ובית הסתרים באשה ענין אחר הוא, לומר דמקום ביה"ס באשה והוא מקום הערוה חוצץ גם בלתי קלקי אם לא הדיחתן תחלה, מפני שבאשה הוא מקום מעבר מותרי הפסולת ויש שם מן הלכלוך תמיד, והזהיר התנא שמחוייבת להדיח ביה"ס דידה. ומה דאמר במ"ג באינן חוצצים קלקי הראש ובית השתי וביה"ס באיש פי' שם דהאי ביה"ס היינו קלקי ביה"ס באיש שלא רצה לפרש דבלא קלקי איירי שם, דזה פשיטא דמאיזה פנים יהיה שם לכלוך שיצטרך להדיחו וא"כ' לא הוי סיפא היפוכא דרישא דברישא איירי בביה"ס בלא קלקי, אבל מפני שפי' ברישא קלקי הזקן היינו זקן התחתון וע"כ איירי זה באשה דבאיש אמר במ"ג דאינו חוצץ א"כ היינו ביה"ס דידה ולמה חשב וביה"ס באשה בפ"ע, לכן הוכרת לפרש וביה"ס באשה ענין בפ"ע דאיירי אף בלא קלקי. אבל אכתי קשה דהו"ל לפרש ברישא דהזקן קאי על זקן האיש ואיירי בזקן העליון ואח"כ אמר וביה"ס באשה היינו זקן התתתון באשה ובסיפא יפרש דזקן ביה"ס באיש לא חייץ וכן פירשה הראב"ד בבעה"נ בשער הטבילה יע"ש:

והנראה שיש כאן קצת קיצור לשון בפי' המשנה וגם הוא פי' קלקי הזקן היינו זקן העליון, ומ"ש בפי' שער גב הערוה היינו גם שער גב הערוה הוא בכלל זה והיינו פי' דביה"ס באשה ואפ"ה לא רצה לפרש דביה"ס היינו זקן התחתון לחוד דא"כ הו"ל לתנא למתני ושבביה"ס באשה ויהיה קאי על מלח זקן לומר דזקן שבביה"ס דאשה חייץ בקלקי, ומדנקט וביה"ס באשה נראה דרצה להורות דגוף ביה"ס באשה צריך בדיקה והדחה לבד חשש קלקי דשער, וא"כ ביה"ס דאשה יכלול שני דברים שער ביה"ס מקלקי וגם קמטי

ביה"ס בבשרה צריך הדחה מפני האבק והרקת הפסולת שנדבק שם ועיקר הרבותא על קמטי הבשר בלא שער ואפ"ה הזכיר בפי' המשנה לשון חפיפה בביה"ס להורות דקאי גם על חציצת השער וכן הדחה צריך בכל שטח ביה"ס שלא במקום שער. ובמ"ג דנקט התנא ביה"ס דאיש יכלול גם כן שני דברים חציצת השער מקלקי וחציצת גוף ביה"ס מאבק וזעה ושם עיקר הרבותא דאף קלקי משער ביה"ס לא חייץ באיש, ולכן נקט הרמב"ם בפירושו במ"ב הרבותא בביה"ס דאשה דצריך בדיקה אף שלא במקום שער. ובסיפא במ"ג נקט הרבותא דגם מקלקי דשער בביה"ס דאיש א"צ בדיקה דלא חייץ, וכ"נ מדבריו בחבורו שבפ"ב ה"ג כתב ביה"ס באשה חוצץ עד שתדיח תחלה שהזיעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ, ובה"ז כתב שיער שעל הלב כו' וכל קלקי הזקן חוצצין מובן שפי' דביה"ס כולל גם תלקי הקמטים אף שאין בהם שיער. ואשר לא זכר חפיפה בשער הערוה אפשר שכללו במ"ש שם בהי"ו דעזרא תיקן שתהיה אשה חופפת שערה והיינו כל מקום שיער וכמ"ש הש"ך בריש סימן קצ"ט יע"ש. וגם מדברי הרא"ש נראה שהבין כן דהך וביה"ס באשה לא קאי דוקא על שער רק כל קמטי ביה"ס צריך הדחה, שהרי כתב בפי' דקלקי הלב והזקן חוצצים וביה"ס באשה אם לא הדיחתן ע"כ שדקדק גם הוא מדלא תנא ושבביה"ס מוכת דביה"ס מלתא באפי נפשה היא, אך בטור וש"ע סימן קצ"ת סעיף ו' לא כתבו כן וכתבו דין ביה"ס באשה על קלקי, ואפשר שהטור סמך על מ"ש בריש סימן קצ"ט דצריכה להדיח קמטיה וסתריה והוא מד' הש"ס בנדה ס"ו ע"ב אבל הרמב"ם חלקו וכתב דהך שתדיח קמטים בפ"א ה"י ובפ"ב כתב דין המשנה דביה"ס באשה צריכה להדיח והיינו בכל ביה"ס אף שלא תחת קמטיה צריכה להדיח מפני הזיעה כו' ועב"י ריש סימן קצ"ט השיג על הטור שכתב קמטיה וסתרים דקמטים היינו ביה"ס, ולא צדק בזה דלפי מה שביארתי הרי גם הרמב"ם חלקן בשני פרקים לומר דביה"ס באשה בעיא הדחה אף שלא תחת הקמטים. ובלא"ה ד' הב"י צ"ע וכמ"ש בד"מ שם דקמטים וסתרים תרי ענינים הם וכמו שהארכתי בזה לעיל ספ"ת בעז"ה, ועי' תוס' נדה ס"ז ע"א ד"ה פתחה כו' הביאו בשם ר"ת שהבין כן דהך וביה"ס באשה לא קאי על קלקי וענין בפ"ע הוא ופירשה ר"ת לומר דביה"ס באשה בעיא ביאת מים ממש והיינו לטהרות. ובס' האשכול הביא דעה זו בסימן ס"ג לפרש כן דברי המשנה והאשכול דחה זה ופי' דברי המשנה דקאי על קלקי כפי' הראב"ד ז"ל וגם בתוס' דתו דברי ר"ת, ובאמת כל אפי שויא דביאת מים לא בעינן בביה"ס וכמו שהארכתי בזה לעיל. עכ"פ הרי חזינן שהרמב"ם ור"ת [וכן התוס' בסוף דבריהם נדחקו בהך ביה"ס ולא פירשוה על קלקי יע"ש] וכן הרא"ש פירשו דהך ביה"ס באשה הוא ענין בפ"ע לומר דביה"ס בעיא הדחה

אף שלא תחת הקמטים וכן הלכה, ולדידן הרי כתב הש"ך ריש סי' קצ"ט דנהגו להדיח את כל הגוף וכמבואר בש"ס שם. אבל הדחת ביה"ס נראה דגם עיכובא איכא, ובתהה"א בסופו נראה שהבין כהראב"ד דביה"ס קאי על קלקי ונראה שם דעתו דבאשה גם קלקי בית השתי מקפדת וג"ז נכלל בביה"ס וע' סד"ט סקי"ת ויתבאר במ"ג:

לב) וגוף דין זה שסתמו כולם דקלקי הלב והזקן חוצץ באיש בזקן העליון מה נעשה לקלקי הזה שלא יחוץ אם הכונה שיפריד הקלקי במסרק שיבא שם מים דזה נכון אם יכול להפרידן אבל רובן של הקלקי שנעשה כעין לבד א"א להפרידן בשום פנים ומה יעשה שלא יחוץ. ואם בא לומר שיסירן בגזיזה במספרים או בתער, ג"ז פלא דבאיש אם נעשה קלקי בזקנו האם נצוה עליו לגוז פאת זקנו וגם אם:

מותר לגוז פאת זקנו במספרים מ"מ לא הורגלו בני ישראל בזה ובושה גדולה היא לגוז פאת זקנו ובפרט אם רוב שערות זקנו יהיו כעין קלקי נצריכנו להיות מוקרח מפאת זקנו וזה פלא הרי זה הוא בבירור מיעוט שאינו מקפיד, דלפמש"ל עיקר ענין מקפיד הוא שמקפיד להסירו ממנו והרי זה האיש שיש לו קלקי בזקנו ודאי לא ירצה להסירו ולגוז זקנו דבושה גדולה היא למי שלא הורגל בזה לגוז זקנו ואיך א"כ נימא שיצוה התנא לגוז פאת זקנו מפני הקלקי, וגם במ"ג לר"א דפליג שם וסובר דקלקי ביה"ס באיש חייץ ג"כ ויצטרך להסירו בגזיזה והרי בש"ע יו"ד סימן קפ"ג איתא דהמעביר שטר בית הערוה במספרים מכין אותו מכת מרדות וגם לחוך בידו להעבירו אסור מד"ס. ואף שפסק שם בסעיף ד' דאם יש לו תעטים ומצטער מותר להעבירו מ"מ לר"א למה נצוה לו לעבור על איסור ד"ס הרי הוא בעצמו אינו מצטער להסירו דלא ירצה עבור הקלקי לעבור על איסור ד"ס והרי אם לא היה צריך לטבול לא היינו מתירים לו להעביר במספרים הקלקי דלא התירו רק עבור חטטים לא עבור קלקי, ואיך א"כ עבור הטבילה נתיר לו לעבור על איסור ד"ס הרי זה ודאי נקרא מיעוט שאינו מקפיד ואיך סתמו דבריהם בקלקי דחייץ בזקן העליון באיש וכן בתחתון לר"א הרי זה ודאי מיעוט שאינו מקפיד אף גם לא ירצה בשום פנים לגוז פאת זקנו: ועלה בדעתי לומר דקלקי חייץ אף במיעוט שאינו מקפיד מפני דאם השערות נדבקו זע"ז הרי הוא נחש כאלו היה מעט משערה חוץ למים דאין שם טבילה מה"ת וכמש"ל דכן הדין גם אם כסתה חלקי בשרה באבר אחר הסמוך לו דאין כאן טבילה מן התורה וכמש"ל ספ"ת דבש"ס דב"ק מוכח דנימא קשורה חייץ מן התורה מפני דהוי כאלו היה חוץ למים וכן כאן בקלקי גרע יותר מאם היה שם טיט מודבק וכדומה דאז במיעוט לא יפסול משא"כ בנדבקו זע"ז נדון כהיו חוץ למים דפוסל מן התורה. אבל יסתר דבר זה מדין קלקי הראש דמ"ג דלא חייץ וע"כ הטעם הוא מפני

דאינו מקפיד להסירו וכל היכא דאינו מקפיד ובמיעוטו אינו פוסל וא"כ ישאר בקושיא למה נחייבנו לגוז פאת זקנו אחרי שהוא אינו רוצה בה ורצונו בקיומו לא בהסרתו וכאמור: ולכן הנראה לדעתי בזה דודאי אין כונת התנא לצוות להסיר הקלקי בגזיזה רק אמר סתמא דחייץ וכונתו על תרי אפי היינו באם יוכל להפריד הקלקי במסרק או גם שלא במסרק רק לרככו ולהפדידו מחוייב לעשות כן כדי שיבאו בהן המים ואם לא יוכל להפריד את הקלקי אזי מחוייב להדיח היטב את בשרו שתחת הקלקי לנקות תחת הקלקי מהעפר ופסולת הנקשר תחת הקלקי ודי בזה, ויצדק זה יותר לפי' הרמב"ם והרא"ש שפירשו דהך ביה"ס באשה היינו להדיח את בשר ביה"ס ומדסמך ענין לו הך דקלקי הלב והזקן מוכת דגם בזה הכונה על הדחת הבשר שתחת קלקי הלב והזקן שלא יחוצו על הבשר ע"י העפר ופסולת הנדבק תחת הקלקי ולא מיירי בהסרת הקלקי דא"כ לא היה דומה להך דביה"ס באשה, ומ"מ פשיטא ודאי דאם יוכל להפריד הקלקי שיבאו בהן מים ודאי מחוייב לעשות כן אבל באם א"א לעשות כן הרי דינו כדין מיעוטו שאינו מקפיד דאין צורך להסירו ודי בהדחה היטב. ובפרט לפי מה שהעליתי לעיל דהעיקר דבקפידא דידיה תליא מלתא וא"כ אם זה האיש אינו רוצה בגזיזת פאת זקנו לא חייץ וגם להרשב"א דסובר דאזלינן בתר רובא הרי רוב אנשים לא ירצו בזה לגזוז כו', ומזה מובן דקלקי הראש ובית השחי דלקמן מ"ג וכן ביה"ס באיש אין חיוב להדיח הבשר שתחת הקלקי דהוי מיעוטו שאינו מקפיד. זהו הנראה לי בזה וכ"כ בתי' למס' נדה ס"ז וכן עיקר:

ג וכ"ז בקלקי שבלב וזקן וכן בקלקי הראש דקיל יותר שא"צ אף להפדידו ולהדיחו באם נקשרו בקלקי רק מיעוט שער הראש אבל באם נדבקו בקלקי רוב שער הראש דלפי דעת הגאונים ורש"י שער הראש נדון בפ"ע וכן התם בש"ע סעיף ה' דברוב שער אם מקפיד פוסל מן התורה ובאינו מקפיד אסור מדרבנן, וא"כ הני נשי שיש להם קלקי בראש שנדבקו רוב שערות ראשן איך תקנתן, ועל מדוכה זו עמד המרדכי בפ"ב דשבועות בשם ראבי"ה [הובאו דבריו ברמ"א סימן קצ"ח] וכתב ג' טעמים להתיר על אותן שיש להם בלילות בראשן וסכנת נפשות לגלחו דלא חייצי וכתב וז"ל דכיון דמהדקי טובא זב"ז הוי כבלוע וביה"ס דלא מטמא וכיון דלא מטמא לא חייצי, ועוד דקיי"ל דג' נימין קשורות אינן חוצצות אפי' לא חשבת להו כבלוע וביה"ס כו' אינן חוצצין משום דלא מהדקי ועיילי בהו מיא כו', ועוד כיון דלא מצי לנלחן מפני הסכנה הוי רביתיה ולא חייצי כדאמרינן פ' הערל [דף ע"ח ריש ע"ב] דעובר היינו רביתיה כו' עכ"ל הובאו דבריו בסד"ע סקי"ט ובתשובת צ"צ לרבינו נ"ע סימן קנ"ח וכתב הסד"ט בשם ס' תפל"מ דטעם

ב' הוא עיקר יע"ש, ורבינו נ"ע כתב באות ג' שזה נגד משנה מפורשת דקלקי הלב והזקן חוצצים הרי שא"א שיבאו בהן מים יע"ש. ולדידי אין כאן משנה מפורשת דהמשנה בע"כ תתפרש דאין חיוב לנזוז הקלקי כמש"ל רק להפריד השערות באשר יוכל ואם לא יוכל להפרידן ידיח תחת הקלקי שלא יחוץ הקלקי על הבשר, וא"כ יתכן שהמרדכי פי' דכל עיקר החציצה הוא רק עבור הבשר שתחת הקלקי והצריכה המשנה להדיח כמש"ל דלכן סמכו להא דביה"ס באשה דלפ"ד הרמב"ם ורא"ש איירי שם בהדחת ביה"ס לחוד כנ"ל אבל גוף הקלקי אפשר לומר דלא חייצת כלל שאפשר שיבא שם המים, אבל עכ"ז עינינו רואות דבקלקי א"א שיבא שם המים מאחר שנעשה כמין לבד ורחוק מאד שיבאו המים בכל שטחי הקלקי גם כי רבינו נ"ע כתב באות ח' שע"י שריה במים חמין אפשר שיבא שם מים, א"כ אפשר שגם המשנה כונה זאת באמרה חייצי היינו באם לא רוכך ולזה השמיענו דבעינן שירכך הקלקי וגם שיבאו הדחת המים אל הבשר שתחת הקלקי, וא"כ גם אם רוב שער הראש נעשו בקלקי יש תקנה לזה בלתי גזיזה וצדקו דברי המרדכי. אבל עכ"ז קשה לסמוך ע"ז דקרוב הדבר מאד שגם ע"י ריכוך לא יבאו המים בכל חלקי הקלקי, והסד"ט שם האריך לומר דהוי מיעוט שאינו מקפיד וזה לא יספיק באם רוב שערי הראש מדובקים בקלקי כמ"ש הוא בעצמו שם, וצריכים אנחנו לשני טעמים האחרים של המרדכי להתיר בזה. והנה הטעם הראשון של המרדכי דהוי כבלוע וביה"ס ע"ז הקשה רבינו נ"ע דאכתי בביה"ס בעינן ראוי לב"מ וכתב רבינו נ"ע באות ג' שכונת המרדכי דהוי כבלוע ועדיף מביה"ס דבבלוע לכ"ע לא בעינן ראוי לב"מ וכ"כ בחי' לנדה שזה כונת המרדכי, אבל מלשון המרדכי שכתב דלא מיטמא וכיון דלא מיטמא לא חייצי מוכח דלאו מדין בלוע אתי עלה רק מדין ביה"ס דנם ביה"ס לא מיטמא במגע כמש"ל, וההפרש בין בלוע לביה"ס הוא לענין טומאת משא דבלוע לא מיטמא גם במשא כמבואר בנדה והרי במרדכי לא כתב זה דהך בלוע לא מיטמא נם במשא, וגם שזה סותר לטעם השני שכתב דראוי לבא בו מים ואיך מקודם יחשבנו גם כבלוע והרי בלוע מיקרי מקום שאינו ראוי לבא בו מים כלל דגם תוך הגרון ותוך רחם של אשה מיקרי ביה"ס לרבא בנדה מ"ב ומקום הקלקי שלהמרדכי יתכן שם ביאת מים איך יחשב כבלוע. ולכן עלה בדעתי לומר דראבי"ה אזיל בשיטת הריטב"א שכתבתי לעיל ספ"ח דראוי לב"מ דבעינן בביה"ס הוא מדרבנן שגזרו עליו מפני דלענין טומאה מטמא ונחשב כגלוי לכן הצריכו בו ראוי לב"מ. והיינו דוקא בלשון ושינים וכן קמטי הגוף דמטמאים במנע כמש"ל באלו הצריכו ראוי לב"מ אבל כל היכא דלא מטמא במגע כגון קמטי בית השחי וכן תוכי העינים ואוזן כו' גם ראוי לב"מ לא:

בעינן מפני דלא נחשב כגלוי לענין טומאה וסובר הראבי"ה דגם תוך הקלקי נחשב כביה"ס לענין טומאת מגע דלאו בר מגע הוא ואינו עחיד ליגע בשום דבר ולכן לא מטמא במגע ולכן גם ראוי לב"מ לא בעינן ביה אפי' מד"ס, וא"כ טעם זה לא יעלה רק להריטב"א וסיעתו אבל לתוס' ורמב"ם וש"פ דגם בכל ביה"ס שאינו מטמא במגע בעינן ביה ראוי לב"מ מן התורה אין לנו היתר זה של המרדכי, אבל נוכל מעצמנו להוסיף לומר דתוך הקלקי נחשב כבלוע ולכן לכ"ע לא בעינן ביה ראוי לב"מ אבל אין לנו ראיה ע"ז, וגם רבינו נ"ע שם הוסיף לבאר שהתוס' ור"ש ורא"ש אינן סוברים כן דהתוס' בחולין ע"ג ע"א הקשו על הך דלקמן פ"י מ"ה דידות הכלים שהן ארוכים ועתיד לקוצצן דמטבילן עד מקום המדה כו' דאכתי להוי מקים החתך כחציצה ותירצו שם דאיירי בעשוי חוליות, והר"ש והרא"ש קמן תירצו דביה"ס דכלי לא בעינן ראוי לב"מ הרי שהתוס' וכן הר"ש והרא"ש חשבו זה לביה"ס מקום החתך של כלי ובמרדכי שם תירץ גם על הך דידות הכלים דהוי כבלוע וביה"ס דלא מטמאי ולא חייצי ומשם למד הראבי"ה הך דקלקי דמחשב כבלוע וביה"ס וא"כ ע"כ להתוס' ור"ש ורא"ש הך דידות הכלים נחשב כביה"ס לא כבלוע וממילא גם הך דקלקי שדימה אותן המרדכי בשם ראבי"ה להדדי גם הוא נחשב כביה"ס לא כבלוע. ורבינו נ"ע הבין דהראבי"ה פליג וסובר דנחשב כבלוע, אבל לפי מה שביארתי גם הראבי"ה לא חשבן כבלוע רק שלדעתו כל ביה"ס לא בעינן ביה ראוי לב"מ וכדעת הריטב"א הנ"ל, וא"כ הרי כל הגדולים הושוו דלא נחשב זה כבלוע, וא"כ לדעת הרמב"ם ותוס' דביה"ס בעינן ביה ראוי לב"מ מן התורה אין לנו פנים להתיר:

ד אבל דברי המרדכי בלא"ה צע"ג שכתב שם ונראה היכא שהכניס כדרכה או ארוכה היד ביותר לא חייץ דהיכא דארוכה ביותר הוי כמובלע וביה"ס דלא מטמו ולא חייצי עכ"ל [עיין בדברי רבינו נ"ע אות ג' שהעלה לבסוף דהמרדכי איירי בעתיד לקוצצן ומטביל עד מקום המדה ופסק כת"ק דר"י לקמן במתניתין וחזר בו ממה שפסק מקודם כר"י], וכתב עוד, כללא דמלתא היכא דאינו עתיד לקוצצו מטביל כולו ואם עתיד לקוצצו הוי כבלוע וכביה"ס דלא מטמו ולא חייצי ע"כ. ולכאורה קשה טובא דהרי מרא דהאי מתניתין בידות הכלים ר"מ היא כמבואר בחולין ע"ג שאמרו כמאן כר"מ דתנן כל ידות הכלים [וזה מפני דסתם בר פלוגתיה דר"י הוא ר"מ או אפשר שהיה גירסת הש"ס דר"מ] וגם המרדכי עצמו כתב שם דר"מ היא והרי ר"מ סובר דמגע ביה"ס מטמא ולמה נתן המרדכי הטעם דלא מטמו ולא חייצי, ולא עוד אלא שנראה מדברי הש"ס דלר"מ דס"ל כל העומד לחתוך כחתוך דמי, גם מאן דס"ל דמגע ביה"ס לא מטמא יודה בזה לטמא, דהרי רבינא אמר שם עובר לחתיכה קאי וכל העומד לחתוך כחתוך דמי פי' ואתיא מתניתין

דחולין שם גם כר' יוסי דמגע ביה"ס לא מטמא ובעובר מודה דכל העומד לחתוך כחתוך דמי, ואף שהקשו ע"ז בש"ס כמאן כר"מ דתנן כו' קושית הש"ס דאכתי יהיה משנה דחולין דלא כריה"ו ואסיק דרבינא סובר חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ולכן לא הוי ביה"ס גם לר' יוסי, אבל סברת רבינא נשארה קיימת דלמאן דס"ל כל העומד לחתוך כחתוך דמי לא מיקרי ביה"ס ומטמא במגע, וצריך לומר דהמרדכי יפרש דלמאי דאסיק חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי הדרינן מטעמא דכל העומד לחתוך כחתוך דמי ולא מיקרי ביה"ס, ודוקא בחבורי אוכלים לא הוו כביה"ס אבל בחבורי כלים אף למאן דסובר דכחתוך דמי מיקרי ביה"ס, ואכתי קושיא הראשונה במקומה עומדת, דהרי משנתנו ר"מ היא ולר"מ לא יתכן טעם זה דאיהו סובר דמגע ביה"ס מטמא, ובתוס' שם ד"ה חבורי אוכלים כתבו דלא אמרינן באוכלים כמאן דמפרתי דמי רק באם עחיד לתוחכן, וא"כ אכתי סברת רבינא נשארה קיימת דעבור דעומד לחתוך כחתוך דמי לא מיקרי ביה"ס ומטמא במגע רק דלרבנן דמשנה דכל ידות הכלים [הוא ר' יהודה בגרסתנו] לא אמרינן כן רק באוכל העומד לחתוך דכחתוך דמי ולא מיקרי ביה"ס ולר"מ גם בכלים אמרינן כל העומד לחתוך כחתוך דמי ולכ"ע כל היכא דאמרינן דכחתוך דמי לא מיקרי ביה"ס ומטמא במגע, וא"כ דברי המרדכי לית להו פתרי, וגם ד' הר"ש והרא"ש דלקמן פ"י צ"ע שכתבו ליישב קושית התוס' דהרי חייץ במקום שהיד מחובר, דביה"ס, דכלים לא בעינן ראוי לב"מ, ולמה יקרא זה בשם ביה"ס, הרי אסקינן בש"ס דלמאן דס"ל כל העומד לחתוך כחתוך דמי מטמא במגע ומשנתנו הרי סוברת דכל העומד לחתוך כחתוך דמי ולא מיקרי ביה"ס ולכ"ע מטמא במגע. ומה שהביאו ראיה מתוספתא שאמרו מגל שנשברה מן הסיטה ולפנים אינה חוצצת מפני שהיא כביה"ס אין ראיה דשם אפשר דאיירי באינו עומד לחתוך ויכול לשמש בה כמו שהיא שבורה, ואף אם איירי בעומדת לחתוך מ"מ שם אפשר דאיירי שמקום העומד לחתוך עמון ואינו נראה דהוא מן הסיטה ולפנים ולית בי' טומאת מגע. אבל נידון זה של יד הכלי העומד לקצץ דאסקינן בש"ס דלמאן דס"ל דכחתוך דמי מטמא במגע לכ"ע ולא מיקרי ביה"ס מנא להו דלא בעינן ביה ראוי לב"מ, וצריך לומר דהר"ש והרא"ש סברי דגם אם לענין טומאה לא מיקרי ביה"ס ומטמא במגע לכ"ע מ"מ לענין טבילה מיקרי ביה"ס וכמש"ל ספ"ח דבית הקמטים דמטמא במגע ואפ"ה לענין טבילה הוי כטמון וכן לשון ושינים מטמאים במגע ולענין טבילה הוי כטמון. וכן לר"מ דסובר דביה"ס מטמא במגע אפ"ה לענין טבילה כטמון דמי כמש"ל ספ"ח ולא בעינן ב"מ ממש, והביאו ראיה מתוספתא דביה"ס דכלים לא בעינן ראוי לב"מ, ואף אם התוספתא איירי בביה"ס דאינו מטמא במגע וכאן מטמא במגע, מ"מ

ראיתם נכונה דלענין טבילה לא איכפת לן מה דמטמא במגע וכמו בביה"ס דאינו מטמא במגע גם ראוי לא בעינן בכלים, כמו כן הך ביה"ס דידות הכלים אף שמטמא במגע מכל מקום לענין טבילה מיקרי ביה"ס ולא בעינן ביה אף ראוי לב"מ, זהו טעמם של הר"ש והרא"ש ז"ל. ומעתה גם דברי המרדכי נוכל ליישבם באופן זה, דמה שכתב דהוי כבלוע וביה"ס דלא מטמו כו' אין כינתו דכאן גבי ידות הכלים לא מעמו במגע דכאן לכ"ע מטמו במגע כמסקנת הש"ס רק שאמר דכמו בבית הסתרים דעלמא דלא מטמו במגע לר' יוסי דקיי"ל כוותיה ולא חייצי כמו כן הכא לענין טבילה אלו ידות העומדים לקצץ מיקרו ביה"ס לענין טבילה ולא חייצי לכ"ע דלענין טבילה לא איכפת לן מה דמטמאים במגע וכטמון נחשב וכד' הר"ש והרא"ש. ומה שהוסיף המרדכי דהוי כבלוע, נראה כונתו ג"כ דלענין טבילה נחשב כבלוע לכ"ע ולכן אף ראוי לא בעינן, וטעמו ע"פ מש"ל ספ"ת לענין תוך או"מ של אשה דהעיקר דלא בעינן בי' ראוי לב"מ מפני שא"א לבא לשם מים ולא מצרכינן ראוי לב"מ רק היכא דיתכן לבא שם מים משא"כ היכא דא"א לבא שם מים גם ראוי לא בעינן ולכן אמר דגם כאן בידות הכלים שא"א לבא שם מים גם ראוי לא בעינן. ואף דלגבי טומאה מטמא במגע לכ"ע הרי טומאה חלוק מדין טבילה דאף ביה"ק דמטמא במגע לא בעינן ביה ב"מ ממש, וכן ביה"ס לר"מ דמטמא במגע לא בעינן שם ב"מ וככה נימא גם לענין ראוי לב"מ דאף גבי ידות הכלים דלכ"ע מטמא במגע אם כל העומד לחתוך כחתוך דמי מ"מ לענין טבילה מיקרי בלוע ואף ראוי לב"מ לא בעינן מפני דלא מצרכינן ראוי רק היכא שאפשר לבא שם מים וכאן דא"א לבא שם מים גם ראוי לא בעי, וא"כ טעמו דהמרדכי יותר מתוקן מטעמן של הר"ש ורא"ש ז"ל דהם אמרו דבכל ביה"ס דכלים:

לא בעינן ראוי לב"מ אף היכא שאפשר לבא שם מים והוא הוסיף דאף אם נימא דבכל ביה"ס דכלים היכא שאפשר לבא שם מים בעינן ראוי לב"מ מ"מ הכא שא"א לבא שם מים כלל לכ"ע לא בעינן ראוי גבי טבילה וכבלוע נחשב, ולפ"ז דברי המרדכי לא יהלמו ע"פ דברי הריטב"א שכתבתי לעיל, דהרי הריטב"א לא הקיל רק היכא דלא מטמא במגע בזה לא בעינן ראוי לב"מ וכאן גבי ידות הכלים הרי לכ"ע מטמא במגע [רק גבי קלקי יתכן להקל ע"פ דברי הריטב"א כמשי"ת לקמן] וע"כ שדעתו דלענין טבילה לא בעינן ביה אף ראוי לב"מ מפני שא"א לבא שם מים והוי כבלוע:

ה ומעתה גם דברי הר"ש והרא"ש ז"ל לא יסתרו דברי המרדכי אדרבה יחזקו דבריו, דהרי על כרחך גם לדעתם גבי ידות הכלים לא הוו ביה"ס ממש דהרי מטמא במגע לכ"ע למתניתין דכל העומד לחתוך כחתוך דמי רק שקראוהו בשם ביה"ס לענין טבילה

דלא איכפת לן מה דמטמא במגע כמש"ל, וגם דברי המרדכי יצדקו שנחשב כבלוע אף דמטמא במגע, רק שהר"ש והרא"ש הסבירו זה מתוספתא דביה"ס דכלים לא בעינן ראוי לב"מ אף היכא שאפשר לבא שם מים, והמרדכי הסבירה באופן אחר דגם אם ביה"ס דכלים היכא שאפשר לבא שם מים בעינן ראוי לב"מ הכא לא בעינן ראוי מפני שא"א לבא שם מים כלל ונחשב כבלוע. ואפשר שגם הר"ש והרא"ש יודו לסברת המרדכי רק שהספיק להם לתרץ הך דידות הכלים ע"פ דברי התוס' הנ"ל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אך דברי התוס' דנדה סותרים לדברי המרדכי שהרי דעתם בידות הכלים הארוכים דחייצי ובעינן בהו ראוי לב"מ, ובנידון דידן לענין הקלקי העשוי כלבד שא"א לבא שם מים כלל נוכל להצדיק דברי המרדכי בשם ראבי"ה דגם אם רוב שערות הראש נעשו כלבד לא בעינן בהו ראוי לב"מ מטעם האמור דנחשב כבלוע, דאף דלגבי אדם לא יספיק היתר של הר"ש והרא"ש דהרי ביה"ס דאדם לכ"ע בעינן ראוי לב"מ מ"מ הכא גבי קלקי שא"א לבא שם מים כלל נחשב כבלוע דלא בעינן ביה ראוי כלל. ולא עוד אלא שנוכל לומר דכאן גבי קלקי גם התוס' יודו להמרדכי דעד כאן לא קאמרי התוס' דבעינן ראוי לב"מ אף היכא שא"א לבא שם מים מפני דידות הכלים עתיד לקצצן ולמתניתין כל העומד לחתוך כחתוך דמי ומטמא במגע ולכן דעתם דמפני דטמאים במגע בעינן בהו ראוי כו', ולדעתם אינו דומה לכל ביה"ס דכלים דלא בעינן להו ראוי כו', דכל ביה"ס אינו מטמא במגע לר' יוסי משא"כ גבי ידות דמטמא במגע גם לר"י לכן בעינן להו ראוי כו' אבל הני קלקי שאינו עתיד לקצצן ולית בהו טומאת מגע שא"א לבא לידי מגע כלל יודו התוס' דהיכא שא"א לבא שם מים כלל נחשב כבלוע ולא בעינן שם ראוי כלל כמו תוך או"מ של אשה כמש"ל. ואף אמנם דלענין טומאה לא נחשב כבלוע רק כביה"ס דהרי אמרו שם בש"ס בחולין ע"ב דבגד לאו לחתיכה קאי ואפ"ה לר"מ מטמא במגע ולא מצינו שיחלוק ר"מ על טומאה בלועה רק בביה"ס פליג אבל בבלוע ר"מ מודה דאינו מטמא במגע דפסיקא להו לבעל הש"ס בחולין ע"א דטומאה בלועה אינו מטמא, ואף לרש"י שם ע"ב שפירש דלר"ע טומאה בלועה מטמא ע"כ גזה"כ הוא גבי עובר שלמדו מקרא ולהתוס' שם גם ר"ע מודה דטומאה בלועה אינו מטמא יע"ש בד"ה גזירה כו' ולר"מ ודאי טומאה בלועה אינו מטמא, וא"כ ע"כ בגד דלא קאי לחתיכה מיקרי ביה"ס לא בלוע מ"מ לענין טבילה לכ"ע לא בעינן ביה ראוי לב"מ וכבלוע נחשב דעל כרחך גם לר"מ טבילה קיל מטומאה דביה"ס מטמא במגע וטבילה לא בעינן ביה ב"מ ממש גם לר"מ, א"כ היכא שאי לבא שם מים כלל נוכל לומר דלא בעינן ביה ראוי כלל אף דלענין טומאה נחשב כביה"ס מ"מ לענין טבילה לא בעינן ראוי כמו תוך או"מ של אשה שכתבתי דלא

בעינן ביה ראוי אף דלענין טומאה נחשב כביה"ס לא כבלוע כמש"ל לענין טבילה קיל מפני שא"א לבא שם מים כלל, כן נימא גבי קלקי הראש שצדקו דברי המרדכי דכל היכא שא"א לבא שם מים כלל נחשב כבלוע לענין טבילה ולא בעינן שיהא ראוי לב"מ. וראיה לזה דהרי ידות הכלים שהכניסן כדרכן לכ"ע לא בעינן ראוי לב"מ כדלקמן רפ"י בתוס' המובא בר"ש וכן מוכח במשנה שם וע"כ דהוא מטעם דכיון שא"א לבא שם מים לא בעינן ראוי לב"מ. אך יש לדחות דשם אפשר בהכניסן כדרכן נחשב ככלי אחת אבל המרדכי הבין שזה מטעם שא"א לבא שם מים דלכן צירף המרדכי שם דין ידות הכלים שהכניסן כדרכן עם דין ידות ארוכים שעתיד לקוצצן לומר דטעמא חדא הוא שא"א לבא שם מים לא בעינן ראוי כלל. ובזה ניחא מה דיש להקשות לכאורה על סברת המרדכי מהא דאבר ובשר המדולדלין דחוצצין כמו שפסקו בש"ע סי' קצ"ח סעיף כ"ב דהתם עתיד לקוצצן משא"כ בהך קלקי שאינו עתיד לקוצצן. אך לסברת המרדכי דגם בידות הכלים שעתיד לקוצצן לא בעינן ראוי לב"מ מטעם דהוי כבלוע יש להקשות מהך דאבר ובשר המדולדלים דחוצצין וכתבו הטעם דמקום חבורן זל"ז חוצץ, ואין לומר דחבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי דעתיד לחותכן, דהרי למסקנת הש"ס בחולין גם בכלים למאן דסובר כחתוך דמי כמאן דפריש דמי לענין טומאת מגע ואפ"ה נחשב כבלוע לענין טבילה. ויש לומר דהמרדכי לא סבירא ליה הך דינא דאבר ובשר המדולדלים חוצצים כמשי"ת לקמן שיש חולקים ע"ז וגם אי חייצי יש לומר שזה מטעם אחר לא עבור מקום חבורו דחייץ כמשי"ת לקמן. ועיין לקמן מ"ג פ"ג שדברי המרדכי בזה סותרים מהך דהכא אך הך דהכא ראבי"ה קאמר לה ושם גברא אחרינא אמר לה כמשי"ת בעז"ה. ולדידן אם נסמוך על סברת המרדכי בהך דקלקי שבראש לית פרכא מהך דאבר ובשר המדולדלים דהתם עתיד לקוצצן ונחשב כביה"ס ולכן בעינן שם ראוי לב"מ משא"כ בהך דקלקי שאינו עתיד לקוצצן ולחתכן נחשב כבלוע ולא בעינן ביה ראוי לב"מ היכא שא"א לבא שם מים. עכ"פ זכינו לדין בהך דקלקי שבראש שא"א להפרידן ואין שם דרך היתר של המרדכי שיבא שם מים יש בזה היתר הב' של המרדכי בשם ראבי"ה דכל היכא שא"א שיבא שם מים ואינו עתיד לחותכן נחשב כבלוע ולא בעינן ראוי לב"מ, ובצירוף דעת הרמב"ן וריטב"א שכתבתי לעיל ספ"ח דכל היכא דלית ביה טומאת מגע לא בעינן ראוי כו' וכאן ודאי דלא מטמא במגע במקום חבורן יחד דלאו בר מגע הוא לא בעינן ראוי כו':

1 היתר השלישי שכתב המרדכי מפני דהיינו רבותא דידה כהך דיבמות ע"ח ע"א זה ודאי צריך תלמוד דהתם עובר בבטן אמו רביתיה הוא מחוק היוצר משא"כ בנ"ד שנעשה

ע"י פעולת אדם מאן לימא לן שזה מיקרי רביתי'. ויש קצת ראיה להיפך דהרי לס"ד דש"ס דלכן העובר א"צ טבילה מפני דכוי רובו שאינו מקפיד ואוקמוה אדאורייתא כתב רש"י שם והכא לא קפיד בהאי חציצה האי ולדא דרביתי' הוא, הרי לרש"י גם לפי הס"ד היה סברא לומר דהוי רביתי' ואפ"ה היה סובר דלא עדיף מרובו שאינו מקפיד ולכן הקשה שם דכולו שאינו מקפיד אסור מדאורייתא. ומעתה למסקנת הש"ס שאני עובר דהוי רביתי' ע"כ חידש לומר דהאי רביתי' עדיף דאף כולו אינו חוצץ מפני שהוא מחוק טבע יצירה, וא"כ איך נוכל לדמות לזה הני קלקי דהרי ע"כ חזינן שיש חילוק בין רביתי' לרביתי'. אבל נוכל להסביר באופן אחר קצת, דמאחר שיש סכנה להסירו נוקמוה אדאורייתא דרובו שאינו מקפיד מותר מה"ת וכס"ד דש"ס שם גבי עובר דהיכא דלא אפשר נוקים על דאורייתא, ורבינו נ"ע האריך לדון אם מיקרי שאינו מקפיד מאחר שברצונה היה לא להיות הקלקי עליה והסכמת האחרונים נראה דמיקרי אינו מקפיד ואבאר זה באורך לקמן בעז"ה גבי:

גלד שחוץ למכה, א"כ מכל הלין טעמי נראה לחזק פסק הרמ"א ז"ל בהני נשי שיש להן קלקי בראשן וסכנה להסירן אף אם הן ברוב שערות ראשן דפסול מדרבנן רובו שאינו מקפיד אפ"ה הכא יש להתיר מהני טעמי, חדא דבמקום סכנה אוקמוה על דאורייתא, ב' נצרף דעת הריטב"א וסיעתו דבמקום ביה"ס שאינו מטמא במגע לא בעינן ביה ראוי לב"מ כלל, ג' דנוכל לומר שזה מיקרי בלוע לא ביה"ס מפני דכל היכא שא"א שיבא לשם מים גם ראוי לב"מ לא בעינן, ולכן נראה דגם בנידון של תשובת פמ"א שהובא בסד"ט שם שצוו עליה הרופאים שתפזר סמים על ראשה כדי שיהיה הקלקי בשערות ראשה גם זה מותר מאחר שצריכה כן מפני רפואה, ואף שאח"כ תצטרך לעבור על גזירת חז"ל ברובו שאינו מקפיד, הרי דומה לזה התירו להפליג בספינה ג"י קודם לשבת אף שאח"כ יצטרך לחלל שבת מפני פ"נ, כן גם הכא מתחלה אין בידה עבירה אם תפזר הסמים ואח"כ מה שתצטרך לעבור על גזירת חז"ל הותר לה מפני פ"נ, וגם כי לפי מ"ש אפשר דאין כאן גזירת חז"ל כלל ואף הסמים שנתפזרו לא יחוצו אם הם טמונים בתוך טמוני הקלקי דמיקרי ביה"ס או בלוע כאמור, ואף שהסד"ט חשש בזה לאסור הנראה לדעתי להיתר כתבתי: (ז) אכן באם כל שערות ראשה מודבקים בקלקי דבזה אמרינן ביבמות שם דאמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ אף באינו מקפיד א"כ יש כאן לתא דאורייתא בזה יש פנים להחמיר וכן רבינו נ"ע חשש בזה לאסור, אבל כבר כתבתי בחי' לנדה דהרמב"ם וכן שארי מחברים לא זכרו כלל למימרא דר"כ הנ"ל דכולו שאינו מקפיד יהיה מדאורייתא ובכל התורה אמרינן דרובו ככולו, וגם גוף הענין הוא

מתמיה איך נמצא ענין כזה שיהא כל גופו מכוסה, בדבר הדבוק וחוצץ ולא יקפיד ע"ז להסירו בשום פעם אם גם פנים של האדם וחוטמו וגביני עיניו ופיו ושפתיו וכל גופו יתכסו בדבר החוצץ והוא לא יקפיד ע"ז להסירו איך נמצא מציאות כזה, ולדחוק ולומר דר"כ איירי בכל שערות הראש לפ"ד הגאונים ורש"י דשערות הראש נידונין בפ"ע אין זה פשט דברי הש"ס שם, ולכן נראה דגם ר"כ הכי קאמר דלפי מאי דקיי"ל דבקפידא דידיה תליא מלתא כמש"ל בזה שכן עיקר וזה האיש יאמר דאינו מקפיד אף בכולו טמון ומכוסה בדבר, החוצץ לא מהימנינן ליה ושקורי קמשקר ובודאי מקפיד הוא ולכן חייץ מן התורה, דומה לזה כתבתי לעיל בדברי הרא"ש בהך דביה"ס באשה, וא"כ בשערות הראש דאף אם כולן מדובקים בקלקי היא אינה מקפדת בבירור שזה חיי נפשה וכן כל נשי הדומות לה במיחוש כזה אינן מקפידות. הדרינן לכללין דלא חייץ מן התורה ורק איסור דרבנן הוא ושפיר נוכל לסמוך להתיר מהני טעמי דלעיל ובצירוף דעת הרמב"ם ז"ל שסובר דהראש אינו נדון בפ"ע וא"כ גם כל שערות ראשה כמיעוט שאינו מקפיד נחשב לכן יש להורות גם בזה להיתר: (ח) עוד יש לצדד לומר דאף אם כל שערות הראש מדובקים בקלקי לא יקרא בשם כולו ואינו מקפיד, דבפרישה ס"ק כ"ג מסתפק ושואל ברוב שערות דחוצץ להגאונים אם כונתם על רוב שערות שבכל הגוף ואם רוב שערות הראש יש בהן דבר חוצץ לא מיקרי רוב דכל השערות שבכל הגוף מצטרפים יחד ואין כאן רוב, או דנימא דרוב שערות פירושו ברוב שער אותו מקום שנקשר שם דהיינו בראש ברוב שערותיו וכן ברוב שערות בית השחי או ברוב שער ביה"ס יע"ש מעתה אם נימא כסברתו הראשונה דמצרפינן כל שערות הגוף יחד, א"כ גם אם כל שער הראש יש בהן קלקי אין כאן רק רוב שערות שבכל הגוף והוי רובו שאינו מקפיד, אך מדברי רבינו נ"ע באות ט' מוכח דלא ס"ל כן שכתב שם קשה להקל בדאורייתא אם כל שערות הראש הם קאלטענעס דאז לא מהני מה שאינו מקפיד עכ"ל, הנה פסיקא לרבינו נ"ע דכל שער הראש מיקרי כולו שאינו מקפיד וחשש לדברי ר"כ ביבמות דכולו שאינו מקפיד חייץ מן התורה וגם הביא שם בשם חשובת משיבת נפש שכתב להקל, דאף לר"כ ביבמות לא אמר רק בכל הגוף דוקא לא בכל שער הראש דחלק גוף החלק נחשב כמיעוט לדונו ברוב החוצץ, נראה שגם המש"נ תפס בפשיטות דשערות הראש נדונין לעצמן ברוב שאינו מקפיד לאסור מדרבנן. [אך מ"ש שם רבינו נ"ע בשם המש"נ שברוקח איתא דבכל שער הראש חוצץ מדאורייתא לא נמצא זה הלשון ברוקח רק כתב שם דכל שערות חוצץ ונוכל לפרש על כל שערות הגוף]. והנראה שרבינו נ"ע וכן המש"נ לא ראו דברי הפרישה שהיה להם להביא דבריו ולדון בו ותפסו בפשיטות שלדעת הגאונים חוצץ

ברוב שערות הראש מדרבנן באינו מקפיד ובכולו מדאורייתא לפ"ד ר"כ הנ"ל, ובסד"ט סקי"ז הביא דברי הפרישה וגם הביא שם שהחפל"מ כתב כדרך השני שבפרישה דרוב שערות הראש וכן רוב שער בית השתי או רוב שער ביה"ס חייץ והסד"ט כתב ולא ידעתי הכרע לזה, וא"כ לכאורה שרבינו נ"ע וכן המש"נ סברי כדי התפל"מ דכל מקום שער נידון לעצמו ברוב ומיעוט או בכולו, אבל רחוק הדבר שיאמרו כן דא"כ הו"ל לרבינו נ"ע לבאר דגם בקלקי בית השתי וביה"ס באשה נדון ברוב או כולו ואם כולו נעשה קלקי אף שאינה מקפדת יש כאן חששא דאורייתא אך אפשר שלא דנו בזה מפני דלדידן קלקי בית השחי וביה"ס באשה חייץ אף במיעוטו דמקפדת היא ואין סכנה להסיר וכמש"ל בשם הרשב"א דבאשה קלקי בית השחי דינן כביה"ס, אבל גוף הענין מתמיה לומר כן להגאונים דכל מקום כנוס שער ידון לעצמו ברוב ומקפיד דחייץ מן התורה ברוב שער בית השחי או ברוב שער ביה"ס ואם אינו מקפיד חייץ מדרבנן וא"כ למה סתמו לקמן במ"ג דקלקי בית השחי וביה"ס באיש לא חייץ מפני דאינו מקפיד הו"ל לבאר דאיירי במיעוט שערות, אף דקלקי הראש ע"כ איירי במיעוט שער הנה בשער שבראש מצוי הקלקי להיות במיעוטו אבל בבית השחי וביה"ס דמקום כנוס שער מועט הוא הו"ל לבאר דאם רוב שטח השער נעשה קלקי חייץ, וגם בש"ע סעיף ו' סתם דקלקי הראש ובית השחי אינן חוצצים ולא חלקו בזה, ולכן הנראה שרבינו נ"ע הבין דעיקר ד' הגאונים הם רק על שער הראש ולא על שטר שבכל הגוף דהשער שבכל הגוף בכלל הגוף נחשב לרוב או למיעוט ושער הראש לחוד נידון בדין זה ברובו ומקפיד דחייץ מן התורה ובאינו מקפיד הוי דרבנן אבל שער הגוף בכלל הגוף נחשב ולא יצטרף להשלים רוב חציצת שער הראש להחמיר ולא להקל, וכ"נ מדברי רש"י בעירובין ד' ע"ב שפי' שם רובו ומקפיד היינו רוב שערו וביאר הריטב"א שם שדעתו כדעת הגאונים דהשער נדון לעצמו [ודלא כתוס' שהבינו ברש"י דבגוף אפי' מיעוט חייץ והשיגו עליו], וכתב רש"י שם ומקפיד עליו שמצטער על לכלוך זה שבראשו, הנה הזכיר לשון ראשו משמע דסובר שלא נדון השער בפ"ע רק שער הראש. וגם מדברי הרמב"ם נראה כן דבפ"ב מה"מ הט"ו שהשיג על הגאונים וכתב ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה כו' אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור כו', הרי הזכיר גם הוא בהשגתו שער ראשו ולמה לא אמר כל שער גופו משמע שגם להגאונים לא אמרינן דהשער נדון בפ"ע רק בשער הראש לא בשער הגוף. והטעם נראה פשוט דשער הראש ישנן בכל אדם גם בילד קטן משא"כ שער הגוף גם שער בית השתי וביה"ס לא יצמחו עד שיגדיל לכן אין להם חשיבות להחשב בפני עצמן ובכלל הגוף נכללו, וכן שער זקן האיש נדון בכלל שער הגוף לא יצטרף להחמיר

להשלים רוב חציצת שער ולא להקל, אך מסופק אני בשער גביני עינים שנולדים מבטן אפשר שהם בכלל שער הראש נחשבו ומצטרפי לרוב שער להחמיר וכן להקל, וא"כ נראה שהבנת רבינו נ"ע הוא דלא כשני דרכים של הפרישה ושער הגוף אינו נכלל: בכלל זה של הגאונים ולא יצטרף לא להחמיר ולא להקל, וא"כ אין כאן צדור היתר אם כל שער הראש נעשו כלבד. אך בדברי רבינו נ"ע יש שם צד היתר מפני שאין כל שטח אורך השערות נעשו כלבד והרי יש שם מעט מן השער שלא נתחבר בקלקי ונדון ברוב שאינו מקפיד וזה נכון, ולכן יש להתיר גם אם כל שערי הראש נעשו כקלקי גם אפשר שגביני עינים יגינו להקל לדון ברוב שער לא בכולו, זהו הנ"ל בזה הלכה למעשה וה' יצילנו משגיאות אמן:

ט ולקמן סוף מכלתין הביא הר"ש תוספתא העושה קלקי בראשו רבי אומר חוצץ ר"י בר"י אומר אינו חוצץ, וכתב ע"ז הר"ש ומתניתין דקלקי הראש פ"ט רבי היא, ולא ידענא מאי קאמר דהרי במשנתנו לקמן קלקי הראש תנן דאינו חוצץ ואולי ט"ס הוא, אבל באמת נראה דהך דתוספתא אינו הך דמתניתין מדנקט לה בתוספתא בלשון העושה קלקי בראשו ולא אמר סתמא קלקי הראש כלשון המשנה, והיה אפשר לומר דשם איירי בעושה קלקי על רוב שערות הראש דכן דרך העושין הקלקי בכונה לדבק בהן רוב השער ולכן אמר רבי דחוצץ דשערות הראש נדון בפ"ע כדעת הגאונים והוי רובו שאינו מקפיד דחייץ מד"ס, ור"י בר"י ישבור כדעת הרמב"ם דהראש נדון בכלל הגוף והוי מיעוט שאינו מקפיד וא"כ יסתר הוראתנו כדבר הקלקי דקיי"ל כרבי מחבירו. ועוד יתכן לפרש דעושה קלקי בראשו נדון כביה"ס והוי רובו שאינו מקפיד בביה"ס דברוב שערות הראש איירינן ולכן נחלקו בזה רבי ור"י בר"י, דכן נחלקו בסמוך לה בתוספתא באספלנית ורטיה שעל ביה"ס והיינו מיעוט המקפיד דלרבי חייץ ולר"י בר"י לא חייץ וכתבתי לעיל ספ"ח שהב"י הבין דלר"י לא בעינן בביה"ס ראוי לב"מ ולכן נחלקו ג"כ ברובו שאינו מקפיד בביה"ס אם במינן ראוי לב"מ וגם לפי פירוש זה קי"ל כרבי דחייץ, ולפמש"ל ספ"ח נחלקו בביה"ס אם בעינן ראוי לענין דבר החוצץ דלר"י לא בעינן ראוי רק לענין שלא תכסה את ביה"ס באחד מאברי גופה כנ"ל באורך. אבל עוד יש לפרש דתוספתא איידי לענין עפר וצרורות ופסולת שנעשו בין קלקי לבשר הראש דלרבי חייץ בעושה קלקי בכונה אף אם הוא במיעוט השער מפני דדוקא קלקי שלא בכונה הנעשה על הראש לא חייץ אף בפסולת שתחת הקלקי דאינו מקפיד ע"ז אבל העושה קלקי בכונה מקפיד הוא לנקות הפסולת שתחת הקלקי ולכן חייץ לרבי אף שנחשב כביה"ס ולר"י לא חייץ בביה"ס מטעם האמור, וא"כ אין זה ענין לגוף הקלקי דתוך הקלקי לעולם

לא חיין דמיקרי בלוע כמש"ל דק תחת הקלקי מיקרי ביה"ס כמש"ל דכן צריך לפרש לראבי"ה הך דקלקי הזקן דחייץ דהיינו פסולת שתחת הקלקי ובהכי איירי הך דעושה קלקי בראש לרבי וא"כ אין מזה סתידה להני נשי שיש להן קלקי בראש שהתרנו על תוך הקלקי דהוי כבלוע, וגם שיש לומר דבתוספתא איירי באין סכנה להסיר הקלקי משא"כ הני נשי שסכנה להסיר הקלקי בכל כי האי נוקמה על דאורייתא דרובו שאינו מקפיד לא חייץ מן התורה ולכן אין לסתור מתוספתא הזאת הוראתנו, אך צריכה להדיח היטב בחמין את תחת הקלקי בין שער לבשר שלא ימצא שם עפר ופסולת, וגם מהיות טוב כו' צריכים לחוש לד' זקן הוראת רבינו נ"ע שתרכך במים חמין את הקלקי אולי עי"ז תפעול שיכנס המים לתוך הקלקי וכסברת הראבי"ה בטעם הב' ותו לא מידי:

(פסקא ב) שם במשנה לפלוף שחוץ לעין וגלד שחוץ למכה דעת הרא"ש ז"ל בה"מ בסימן כ"ה לפרש דלפלוף שחוץ לעין הוא יבש ולכן חוצץ ושעור יבשותו מפרש לה בש"ס נדה ס"ז משעה שמתחיל להוריק ואחוץ לעין קאי וכן גלד שחוץ למכה הוא יבש וחוצץ וכן מה שאמרו שם בריבדא כו' דאחר ג"י חייצי היינו ג"כ מה שחוץ למכה דחוצץ אחר ג"י שנתייבש ותוך ג"י עדיין רך הוא ואינו חוצץ אף בחוץ למכה ושעל המכה לעולם רך הוא ואינו חוצץ והיינו הא דמ"ד דגלד שעל המכה לא חייץ וכן לפלוף שבתוך העין לעולם רך הוא ואינו חוצץ, ולא נתבאר דעתו אם בגלד שחוץ למכה בעינן ג"כ ג"י כמו בריבדא או אפשר ששאר מכה חוץ מריבדא מתייבשים אפי' תוך ג' ובטור הבין שדינם שוה להרא"ש וכן מוכח קצת בדברי הרא"ש שכתב על גליד כו' והיינו דאמר רמב"ח האי ריבדא כו' עכ"פ אין לדעתו רק חילוק בין רך ליבש דרך אינו חוצץ מפני שבאים בו המים ויבש חייץ ואם היה מציאות יבשות גם על שבתוך המכה היה חוצץ רק מפני שלעולם רך הוא, ויש להבין דעתו איך נחליט זה דעל המכה לעולם רך הוא והרי כשתתחיל להתרפאות המכה יתייבש גם הגלד שעל המכה כנראה בחוש ולמה לא יחוץ אז הגלד, ובטור נראה שתיקן זה וכתב דם יבש שעל המכה חוצץ וריר שבתוכה אינו חוצץ יצא מתוכה כל ג"י כו', נראה דעתו דמה דאמרינן שבתוך המכה רך הוא היינו מה שבתוך פי המכה ולא יצא לחוץ כלל ואם יתחיל להתרפאות לא יהיה בתוכה ריר וכל שיצא לחוץ אף שהוא ע"ג פי המכה ממש חייץ אחר ג"י מפני שנתייבש, וכן מוכח באמת בדברי הרא"ש שהרי העתיק שם סתמא דברי התוס' דדם יבש שעל המכה חוצץ וא"כ הך חוץ למכה אין הכונה חוץ בשטח הרוחב חוץ לפה רק חוץ היינו מה שיצא לחוץ מתוך פי המכה, וא"כ מה שאמרו במ"ד באינו חוצץ גלד שעל המכה אינו מדוקדק דגם על המכה עצמה חייץ ביצא לחוץ, ובראי"ש בה"מ גריס במ"ד גליד שבמכה וכן הביא הב"י גרסא

זאת והיינו שבתוך המכה, ונראה שהרא"ש הוציא דבריו מדברי הר"ש שגם הוא פי' כן שכתב גלד שחוץ למכה ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד ומדכתב סתמא ריר היוצא מן המכה ולא ביאר דהיינו דוקא מה שחוץ לפי המכה מוכח דגם הוא פי' דאין חילוק בין על פי המכה ממש או חוץ לפי המכה רק כל שיצא לחוץ מתוך פי המכה הרי הוא מתייבש וחייץ משא"כ ריר הטמון תוך הפה אינו חוצץ מפני שהוא רך והיינו הך דמ"ד גלד שעל המכה וכ"נ מפי' הרע"ב דהאי חוץ למכה פירושו מה שיצא לחוץ מתוך פי המכה וכדברי הר"ש והרא"ש, ומדברי רבינו נ"ע בסימן קנ"ח אות ו' נראה שלא הבין כן בדברי הר"ש והרא"ש, ובסד"ט סקכ"א הבין כמ"ש בדברי הרא"ש, וצ"ע לדעה זו דלמה יחוץ גלד שעל המכה ממש הרי היא אינה מקפדת ע"ז ואדרבה מצטערת להסירו שלא יתחלחל המכה והוי מיעוטו שאינו מקפיד, וצריך לומר לדעתם דאף שרצונה בקיום הגלד זהו מפני צער מכה אבל אם היה אפשר לה להסיר הגלד ולא תתקלקל המכה ודאי היתה מקפדת להסיר את הגלד לכן נקרא זה מיעוט המקפיד אף שמחמת צערה אינה מקפדת מ"מ כל היכא דאם היתה יכולה לפסול להסיר הגלד בלא צער המכה היתה משתדלת בזה מיקרי זה מקפיד, ולא מיקרי אינו מקפיד כ"א באינה מקפדת כלל להסיר ממנה לעולם כי אינה מרגשת כלל בלכלוך זה שעל גופה משא"כ בגלד דמקפדת ובושה היא בגלדי המכה רק שתסבול זה עפני צער מכתה לכן חייץ, וזהו הטעם גם ברטיה שעל המכה דחוצצת מפני דאף שרוצה בקיום הרטיה מ"מ מקפיד הוא עליו רק מפני דוחק המכה יסבול הרטיה ולכן חייץ. והא דאמרינן ס"פ דם חטאת במוכר רבב דאם יש רבב על בגדו לא חייץ מפני שאומנתו בכך הוא, יש לחלק מגלד שעל המכה מתרי טעמי, חדא דמוכר רבב אינו מקפיד כלל על הרבב ולא יסבול זה מפני דוחקו רק שכן יפה וטוב לו כד' חז"ל בברכות מ"ג ע"ב מלמד שכל אחד ואחד ייפה לו הקב"ה אומנתו בפניו, ועוד דגם אם נימא דמצטער הוא על לכלוך הרבב מ"מ לא ימתין ויצפה על הסרתו ממנו מפני שאין דעתו לחדול מהיות מוכר רבב משא"כ הכא הרי האיש או האשה מצפים שיתרפא המכה ויסור הגלד מהם ולכן אף שכעת יסבול הגלד מפני דוחק המכה אפ"ה נקרא זה מקפיד.:

מעט שרוב בנ"א מקפידים ואין מניחים רטים עכ"ל, ויש להוסיף בזה דגם אם אי אפשר לה בלא רטיה מ"מ לאו רטיה אחת היא תניח לעולם מ"ג המכה ואם תרגיש שזאת הרטיה אין בה כדי רפואה תסיר את הרעיה הזאת ותניח אחרת לכן לא נקרא זה ענין הכרחי לומר דאינו מקפיד דאינה מוכרחת לרטיה זו לעולם וכן באגד שע"ג המכה וקשקשים כו' ולכן נקרא זה מקפדת וגם כי מדרך העולם להחליף רטיות וכן האגדים

שט"ג המכה משא"כ גלד שע"ג המכה לא תסירנו לעולם כ"ז שלא תתרפא המכה ונקרא אינו מקפיד לעת כזאת שמכתה אצלה משא"כ גלד שחוץ למכה דרכו להסירו ולכן חייץ. עוד אפשר לומר דרטיה שעל המכה מקפדת להדיח בשעת רחיצתה לנקיון גופה ואח"כ תתן שנית הרטיה כשתצטרך משא"כ גלד שע"ג המכה לעולם לא תסירנו כל עת שהמכה יתמיד עליה. והטור כתב בשם הראב"ד דגלד שע"ג המכה לא חייץ וכונתו לגלד שעל פי המכה ממש שלהראב"ד היינו הך דמ"ד דלא חייץ ודינו שוה לריבדא כו' דאסיק בש"ס שם דלא חייץ וכסתם מתניתין אבל גלד שחוץ למכה גם להראב"ד חייץ דהיינו הך דמתניתין, וסב"י הבין בטור דלהראב"ד גם גלד שחוץ למכה לא חייץ וזה לא יתכן כלל דבהך דמשנתנו לכ"ע חייץ רק להרא"ש היינו ע"ג פי המכה ממש חייץ בנתייבש כמש"ל ולהראב"ד היינו בנתפשט חוץ למכה. אבל שע"ג פי המכה לא חייץ לדידיה ועסד"ט סקכ"א שעמד ע"ז. היוצא מזה שדעת הראב"ד והאשכול בגלד שע"ג פי המכה נקרא מיעוט שאינו מקפיד מפני דכל זמן היות לה המכה לא תסירנו אף שמחמת דוחק המכה הוא אפ"ה נקרא זה אינו מקפיד:

ד והרמב"ם כתב רפ"ב מה"מ אלו חוצצין באדם כו' וגלד שחוץ למכה והדם יבש שע"ג המכה והרטיה שעליה, ובסי"ד כתב ואלו שאינן חוצצים כו' ולפלוף שבעין וגלד שהעלתה המכה כו'. והבין הב"י בדעתו שגם הוא סובר כהראב"ד לחלק בין חוץ לפי המכה ובין מה שע"ג פי המכה וכן בלפלוף החילוק בין תוך העין לחוץ לעין. ועכ"ז לא הושוה לדעתו לגמרי דהרי להראב"ד אערנו דגלד שע"ג המכה דומה להך דריבדא אחר ג"י שלדעתו לא חייץ למסקנת הש"ס ולגירסת הרי"ף דהך דריבדא חייץ לטהרות גם גלד שעל פי המכה חייץ לטהרות ואילו הרמב"ם כתב בהל' כ' דין הריבדא כו' דחייץ לאחר ג"י ולדעתו שם כל שריטות שבבשרה דמיין לריבדא כו', והראב"ד סילק ביניהן יע"ש] לטהרות ולא לבעלה וכדעת הרי"ף דגריס הכי בש"ס דנדה ס"ו. ומעתה אם היה גלד שע"ג פי הפכה דומה לריבדא כו' ושריטות לאחר ג"י הו"ל לפסוק דגם גלד שהעלתה המכה שזכר בהי"ד דחייץ ג"כ לטהרות לדעתו דריבדא חייץ לטהרות, וע"כ צריך לומר לדעתו דריבדא חמיר יותר מהך דגלד שע"ג פי המכה מפני דיש שם סמיכות דם יותר ולכן חייץ לטהרות משא"כ גלד שפ"ג פי המכה. ומ"ש שם בה"כ גבי שריטות אחר ג"י מפני שהדם נקפא שם כגלד שע"ג המכה כו' צריכין שכונתו דחמיר יותר מגלד שע"ג סמכה ולכן חייץ לטהרות, אך לשונו דחוק מאד, וגם החילוק בין הריבדא לגלד שעל המכה הוא דחוק דע"ב גם גלד שעל המכה יש שם דבר החוצץ ואפ"ה אין אנו חוששים לזה מפני דנקרא אינו מקפיד כמש"ל דכל טת היות המכה לא תסירנו ולכן לא חייץ

אף לטהרות, וא"כ למה בריבדא חייץ לטהרות וצריך לומר באופן אחר קצת דריבדא כו' אחר ג"י אינה חוששת כ"כ להחזיק את הגלד דלא יתקלקל המכה אם תסיר קרישת הדם ממנה ולכן החמירו בזה לטהרות. ומ"ש הרמב"ם רפ"ב שם דם יבש שע"ג המכה חוצץ [וזה כגירסת הרא"ש בתוספסא דהר"ש גריס שם אינו חוצץ כמבואר בר"ש לקמן מ"ד וברא"ש סי' כ"ו] צע"ג להרמב"ם מדוע יגרט דם יבש שע"ג פי המכה מגלד שעל פי המכה דלא חייץ לדעתו, וצריך לומר דדם יבש אינו שומר לפי המכה ותוכל להסירו, אך לגרסת הרא"ש בתוספתא כללה שם דם יבש עם כחול כו', והרי לדעתו כחול שע"ג העין אינו חוצץ רק לטהרות, וצ"ל שהיה לו גרסא אחרת ודוק. וכ"ז הוא להבנת הב"י בהרמב"ם אבל בעיני קרוב יותר לומר דגם הרמב"ם סובר כר"ש ורא"ש דגלד שע"ג פי המכה חייץ דמה שאין רצונה להסירה מפני דוחק המכה נקרא זה מקפיד כמש"ל באות א' והא דגלד שעל המכה לא חייץ הרי כתב בלשונו גלד שהעלתה המכה, ונראה כונתו כדעת הרז"ה בהשגות לבעה"נ שכתב דגלד שע"ג המכה הוא עור האדם שיבש מחמת המכה והוגלד לפיכך אינו חוצץ עכ"ל, וכן מורה לשון הרמב"ם בפירושו למתניתין שכתב הקליפה אשר תעלה כו' וא"כ לא איירינן כלל בגלדים הנעשים מדם וליחות המכה דזה חייץ אף ע"ג פי המכה כהך דדם יבש שע"ג המכה ורק המשנה איירי בקרום שהעלתה המכה דכן דרך המכה בעת תתחיל להתרפאות תעלה קרום ואותו הקרום שעל פי המכה לא חייץ משא"כ קרום המתפשט חוץ לפי המכה חייץ דהרי עתידה להסיר זה הקרום העודף מה שמתפשט חוץ לפי המכה ונקלף הוא מעור האדם כנראה בחוש ולכן חייץ וזה פי' נכון. אך יש לומר גם לפי' זה דגלד הנעשה מליחות המכה מה שעל פי המכה לא חייץ מפני שמקפדת מאד לא להסירו ונקרא אינו מקפיד כדברי הראב"ד הנ"ל ומשנתנו איירי בקרומים הנעשים ע"ג המכה. אך צ"ע בפי' זה דהרי לקמן במ"ד שהתחיל לחשוב לפלוף שבעין וגלד שעל המכה ושרץ לח כו' עד כשות של קטן לא טמא ולא מטמא. ונראה משטחיות המשנה דכל אלו שחשב מלפלוף שבעין עד כשות כו' לא טמא ולא מטמא ואילו בקרום שעל המכה אסיק שם דטמא ומטמא, וגם מדברי הרמב"ם פ"א מה' טומאת מת ה"ד נראה שפי' כן דכל השנוים במשנה עד קרום שעל המכה לא טמא כו'. וא"כ מוכח דגלד שעל המכה ענין אחר הוא וגם מה ששינתה המשנה בלשונה מן גלד שעל המכה לקרום שעל המכה מוכח ג"כ דענין אחר הוא וזה דלא כפי' הרז"ה ז"ל. וצריך לומר נפ"ז דגלד שעל המכה הוא קרום שהעלתה המכה ואינו עתיד להשאר שם לעולם רק נתקרם לשעתו ולכן לא חייץ וגם לא טמא ומטמא, וקרום שעל המכה ענינו קרום

שעתיד להשאר שם לעולם ולכן נחשב כגופו, ועדיין צ"ע בזה ואין לי הכרע חזק בכונת דברי הרמב"ם ז"ל:

ח והנה סדר דברי המשנה מוכיחים כדברי התוס' והרא"ש דמה דגלד שעל המכה לא חייץ לא מפני דאינו מקפיד ע"ז רק מפני דלח הוא ואינו חוצץ, דהרי במשנה ג' תשב באינן חוצצים קלקי הראש כו' וכל אלו שחשב שם אינן חוצצים מפני דאינו מקפיד, ובמשנה ד' חשב כל אלו דאינן חוצצים מפני דלחים הם והמים באים בהם כמבואר למעיין בכל הנך שנמנו במ"ד, וא"כ כשחשב שם גם גלד שעל המכה ע"כ דהטעם הוא דלח הוא והמים באים בהם, אבל מלת גלד כתבתי לעיל דאינו סובל כפי' הר"ש והרא"ש דגלד משמט דבר הנקרש לא ריר לח מה שבתוך המכה וזה יכריע יותר כפי' הראב"ד ז"ל, והגם שאין בנו כח להכריע בזה, מ"מ הדעת נותן דלפי מה שביארתי לעיל דענין המקפיד בדידה תליא מלתא לא בתר רוב העולם, וכמו שאין להשגיח על רוב אנשים כמו כן אין להשגיח על רוב הזמן, דאף שרוב זמני חיי האשה תקפיד על הסרת גלד ממכה, מ"מ מאחר שלעת הזאת כאשר המכה עליה רצונה בקיום הגלד נקרא זה אינו מקפיד דבאלו הדברים אין לנו אלא מקומו ושעתו, דמאחר שזאת האשה לעת הזאת אינה מקפדת בטל לגבי גופה וכליסניהו דמי, וראיה לזה דהרי הסכימו כל הראשונים ז"ל לפסוק כר"ש שזורי דביה"ס בנשואה חוצץ ובפנויה אינו חוצץ מאחרי שאינה מקפדת על קלקי ביה"ס או על לכלוכי ביה"ס אף:

שפנויה גם היא מסתמא להנשא עומדת ואז תסיר הקלקי אפ"ה מאחר דכעת אינה מקפדת מיקרי זה אינו מקפיד וכן הדין בגלד שעל המכה אף שיש לחלק ביניהם דהתם בביה"ס כעת אינה מקפדת כלל משא"כ הכא בלתי דוחק המכה גם כעת היתה מקפדת, מ"מ הדעת נותן מאחר דאין אנו משגיחים על זמנים הבאים אח"כ הרי גם זו אינה מקפדת כעת ורצונה בקיוה הגלד וכאינו מקפיד נחשב, ולפי דעה זו נראה דגם גלד שמתפשט חוץ לפי המכה אם כאיב לה הרבה בהסרתו ממנה או שיראה להסיר את הגלד שחוץ למכה פן עי"ז יתקלקל ויתמוטט הגלד שעל המכה ויתקלקל המכה א"כ נראה מאתר דאינה מקפדת כעת לא חייץ ואינה צריכה להסירה בכאבים וסכנות קלקול המכה ומשנתנו על הרוב דברה שע"פ רוב הגלד שחוץ למכה לא כאיב לה ורגילה להסירו לכן חייץ בעת טבילה אבל אם היא רצונה בקיומו דוקא לא חייץ. וזו היא דעת רוב הראשונים ז"ל וכמו שהביא הב"י בשם סמ"ק וז"ל הרגילו הנשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין אע"פ שמן הדין לא היה צריך כו' וכלשון הזה העתיק הב"י בבד"ה בשם הא"ח, הרי סתמו דמן הדין אין חיוב להסיר כלל אף הגלד שחוץ למכה, והיינו היכא דהיא רצונה

בקיומו ואינה מקפדת כלל, וכן בא"ת סי' קס"א העתיק הב"י דברי הסמ"ק וז"ל וגרב יבש וגלד יבש שאינו מצטער בנטילתו כו' חוצץ עכ"ל, ומוכח דאם מצטער בנטילתו אינו חוצץ וכמו שביאר לעיל דמה שרגילים להסירו בטבילה חומרא בעלמא היא ובנט"י לא החמירו וכ"כ בב"י בשם סה"ת וז"ל או גלד שמצטער עליו אינו חוצץ אע"פ שבטבילה רגילים להסירו עכ"ל. וכ"כ המרדכי בשם ר"י הובא גם בב"י ביו"ד סי' קצ"ח וז"ל ואפי' אם יצטער אם יסיר הגלד מע"ג המכה או אבעבועות שחין שאין דעתה להסיר עתה וקרוי אינו מקפיד מ"מ רגילות הוא להסיר הכל כו' עכ"ל, ולא חילק כלל בין המתפשט חוץ למכה או ע"ג המכה מפני שדעתו דגם אותן שחוץ למכה אם מצטער לא חייצי ומפני החומר של המנהג הרגילו להסיר אף שע"ג המכה. הרי דכל הני רבותינו ז"ל נמשכו אחר דעת הראב"ד ז"ל דכל היכא דמחמת צער המכה אינו מסיר נקרא אינו מקפיד. ובט"ז הביא דעת גדולים שהחמירו בזה והם נמשכו אחר דעת הר"ש והרא"ש ז"ל דכל היכא שאינו מסיר מחמת צער המכה מיקרי מקפדת. ומאחר שדברי הרמב"ם ז"ל אינן מבוארים בזה בודאי להלכה קיי"ל כהני רבותינו ז"ל המקילים במידי דרבנן:

והנה בש"ע סעיף ט' העתיק לשון הטור והרא"ש דסברי דגם מה שע"ג פי המכה שוה לחוץ למכה ולעולם חייץ ולדעתם היינו הך דגלר שחוץ למכה דמתניתין רק ריר שבתוך המכה לא חייץ וסיים שם בתקנתא דריכוך במים וכבר כתבתי לעיל אות ב' דהך תקנתא דריכוך במים אינה מוסכמת לפ"ד הפוסקים, והש"ך בסקי"ג כתב שדעת הרמב"ם וראב"ד ושאר גדולים דהך דסעיף ט' אינו אלא לטהרות אבל לא לבעלה ולכן סמך להקל בזה, אבל המעיין יראה שהרמב"ם לא הקיל רק בהך דריבדא שנאמר רק לטהרות וכן בגלד שהעלתה המכה דהיינו הך דמ"ד גלד שבתוך המכה דאף לטהרות לא חייץ והראב"ד הקיל בגלד שעל המכה שלדעתו דומה להך דריבדא כו' כמש"ל ושניהם חייצי להרי"ף לטהרות אבל בגלד שחוץ למכה דעת הראב"ד ורמב"ם להדיא דחייץ אף לבעלה וגם התוס' בשם ר"ת ור"ח לא כתבו להקל רק בהך דריבדא כו' ובגלד למכה אין גם אחד שיסבור לחלק בזה בין לטהרות או לבעלה, ולהש"ע דהך דסעיף ט' היינו גלד שחוץ למכה כהרא"ש לכ"ע חייץ לבטלה ודברי הש"ך צע"ג, ואפשר שכונת הש"ך לסמוך על דעת הראב"ד דכל גלד שעל פי המכה לא מיקרי גלד שחוץ למכה והו"ל לבאר דחוץ למכה לעולם חייץ ועסד"ט שהעיר בזה, ולכן נראה להלכה בהכי תטטים וצרעת שבגופה אם לא כאיב לה להסירן ודאי צריכה להסיר דוקא ולא מהני ריכוך במים לכתחלה אך היכא דמצטערת להסירן לכתחלה תראה לרכך אותן במים כדברי הש"ע ובדיעבד אם לא רככה אותן במים ולנה עם בעלה אין להצריכה טבילה שנית ובאינה

מצטערת להסירן צריכה טבילה שנית בזה, ואשה שיש לה חטטים בראשה דמצטערת מאד בהסרתן ג"כ נראה כך דלכתחלה תרכך אותן במים ובדיעבד גם אם לא רככה אותן במים עלתה לה טבילה. זהו הנראה להלכה בזה עפ"י דעת רוב הראשונים ז"ל:

[1] ומזה אני אומר דגה ברטיה שעל המכה דחייץ לכ"ע הרי בארתי הטעם מפני שדרכן גם בעת התמדת מכתה להחליף את הרטיה, ולכן נראה שזה דוקא בממשות הרטיה הנדבקת ממעל אבל לכלוכי הרטיה הנשאר ע"ג המכה ואין שם ממשות רק דביקת לחיות של הרטיה וכן בסכה שמן ע"ג המכה שבא לפני כ"פ אשר מסרכת השמן נתעבה קצת סרכת השמן ונעשה כגליד וא"א לה להדיח את הלכלוך עד שתתרפא מכתה נראה דאין לדחות הטבילה עבור זה, דמאחר שבארנו דמה שתסבול עבור דוחק מכתה נקרא זה אינו מקפיד א"כ גם זה הלכלוך הנדבק ע"ג המכה הרי אין דעתה להדיח אותו ולהסירו עד שתתרפא מכתה, ונקרא זה אינו מקפיד לשעתו רק שתדיח את ממשות הרטיה כפי שתוכל זהו הנ"ל להלכה. יתר דברי המשנה מבואר הוא דכל הני דחשיב כל הנך דנדבקים ואינן עוברים בבואה למים, וכבר כתבתי לעיל שלדעת הרמב"ם ושאר גדולים הכל תלי בקפידא דידה [רק הרשב"א ז"ל סובר דאזלינן בחר רוב נשים ושם כתבתי להלכה] דק שנסתפקתי באלו השנויים במשנה דאפשר שגם אם היא אומרת שאינה מקפדת חשבינן לה כמשקרת וכסברת הרא"ש בדברי רבנן בביה"ס באשה, ועכשיו התבוננתי בדברי הרמב"ם שכתב ספ"א מה"מ כגון בצק וזפת וכיוצא בהן אפי' טפה כחרדל והוא מקפיד עליו כו', וזפת ודאי גרע משרף היבש השנוי במתניתין מוכת דגם באלו השנויים במשנה לא חיישינן רק בקפידא דידה דוקא וכן מוכח להדיא מדבריו בפי' המשנה שלו מ"ד יע"ש. וכן הוא לשון הרמב"ן ז"ל בה"נ שלו פ"ט הי"ג היה עליה בצק או זפת או דם יבש כו' וכל כיוצא בהן מדברים החוצצים אפי' טפה כחרדל:

אם מקפדת עליה ודרכה להעבירה לא עלתה לה טבילה עכ"ל, מוכח דעתו ג"כ דבדידה תליא מלתא גם באלו השנויים במשנה וסוף לשונו שם צ"ע קצת שכתב ואם אין דרכן של נשים להקפיד בכך לעולם עלתה לה טבילה עכ"ל, וצ"ע למה תלה בנשים והרי בדידה תליא מלתא, ולכן נראה שתשש הוא ז"ל באם היא אומרת שאינה מקפדת אם כ"ע מקפידות שמא היא משקרת ולכן בעינן דגם כ"ע לא יקפידו, ואין לומר דסובר כהרשב"א דאזלינן בתר רוב נשים לא בתר דידה, דא"כ למה תלה לכתחלה בדעתא דידה אם מקפדת הרי להרשב"א גם אם היא מקפדת לא איכפת לן אם רובן אינן מקפידות כנ"ל באורך, ולומר דחשש בתרווייהו להחמיר דבין קפידא דידם או דעלמא פוסלים זה דוחק גדול, ולכן נראה יותר דלעולם סובר דאזלינן בתר דידה ואפ"ה בעינן אומד דעת

שאר נשים כדי שלא נחשוב אותה כמשקרת, וא"כ נראה להלכה אם מצאה טפה קטנה מבל או זפת וכן שרף יבש וכל השנויים במשנה דחוצצים והיא אומרת שאינה מקפדת ואנן משערינן באומד הדעת דעוד הרבה נשים כמותה לא יקפידו ע"ז א"צ טבילה אחרת אף שא"א לן לברורי אם רובי נשים לא יקפידו ע"ז אין עלינו תוב לברורי בזה רק אם באומד הדעת נשים בערכה לא יקפידו ע"ז די לה, ואפשר שגם אם רובי נשים יקפידו ע"ז אך מיעוט לא יקפידו והיא אומרת שאינה מקפדת כלל ג"כ אין לפסול טבילתה בלנה עם בעלה כמש"ל בזה,:

[דבלא"ה יש לחוש להרשב"א וסיעתו], אכן אם באועד דעתנו כל הנשים יקפידו ע"ז היינו בנמצא שטח גדול דבוק בבצק וזפת וכדומה אז בעיא טבילה אחרת גם אם היא אומרת שאינה מקפדת לא מהימנינן לה, ותלוי הדבר בראות עיני המורה לפ"ע האשה במלאכתה ותכונתה בנשים כערכה וכמש"ל בזה באורך:

(פסקא ג) עוד במשנה וגלדי צואה שעל בשרו. הך גלדי צואה היינו זוהמא שעל הבשר שנתייבשה דזהו לשון גלד שנגלד ונעשה קרום וכמ"ש הר"ש והרא"ש, ומה שאמרו ובצק שתחת הצפורן היינו אף בלח מפני שתחת הצפורן לא יודח במים משא"כ בצק לח על בשרו לא חיץ אבל בצק יבש אף על בשרו חיץ כמש"ל דעת הרמב"ם ורמב"ן ז"ל, והרמב"ם הוסיף טיט ובצק שתחת הצפורן דכן הוא בתוספתא לקמן ולא חילק בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר, ובתוספתא לקמן בר"ש צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק כו' אפי' כנגד הבשר כו', ותמה בב"י למה השמיט זה הרמב"ם, ונראה דהוא מפרש דהא דצואה חוצצת שלא כנגד הבשר היינו בצואה יבשה דאילו לחה יודח במים כמו על הבשר דצואה לחה אינה חוצצת וסובר הוא דמכ"ש בצפורן לא יחוץ דעל הבשר רך ע"ג רך הוא ואפ"ה אינו נדבק ולא חיץ ומכ"ש בצפורן דרך ע"ג קשה הוא ולא יחוץ. ולכן אמרו סתמא לקמן במ"ד דלכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן לא חיץ מפני שתודח במים, וע"כ הא דחיץ שלא כנגד הבשר היינו ביבשה שלא תודח במים, ולפי"ז צואה לחה לעולם לא תחוץ בין כנגד הבשר או שלא כנגד הבשר ויבשה חיץ אף שלא כנגד הבשר ומכ"ש כנגד הבשר, דהבשר מעכבו שלא תודח במים כנראה בחוש דכל שבין הצפורן לבשר קשה להיות מודח במים יותר מחלק הצפורן שלא כנגד הבשר דשם הבשר לא יעכבו, ובטיט ובצק יבש חיץ אף בבשר ומכ"ש בצפורן בין כנגד הבשר או שלא כנגד הבשר, וטיט ובצק לח שלא כנגד הבשר לא יחוץ דהמים ידיחו אותן אבל כנגד הבשר חייצי דהבשר מעכב להיות מודח מפני שטיט ובצק דרכן להדביק יותר מצואה לחה, כך נראין הדברים לפ"ד הרמב"ם ז"ל, ומה דסתמו בטיט ובצק שתחת

הצפורן דחוצץ ולא אמרו דשלא כנגד הבשר לא חייץ הוא מפני דכל שנדבק שלא כנגד הבשר מסתמא ימצא אף כנגד הבשר. אבל לשון התוספתא לא יהלם לפי"ז שאמרה צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר ולפע"ש כנגד הבשר כ"ש דחייץ בצואה יבשה, וכן מה דסיים בתוספתא והטיט והבצק כו' אפי' כנגד הבשר כו' מהו אפי' הא אדרבה כנגד הבשר יותר יחוץ, ולכן נראה לדעתו ז"ל להפך הגרסא בתוספתא, צואה שתחת הצפורן אפי' שלא כנגד הבשר והטיט והבצק כנגד הבשר הרי אלו חוצצים, והשתא א"ש דהשמיענו דצואה יבשה חייץ שלא כנגד הבשר אף שהוא רך ע"ג קשה ומכ"ש כנגד הבשר דחייץ יותר ובטיט ובצק דוקא כנגד הבשר חייץ משא"כ אם לא היה כנגד הבשר רק שלא כנגד הבשר לא יחוץ דהמים ידיחו אותן. ואפ"ה סתם הרמב"ם בטיט ובצק דחייץ ולא חילק לומר דשלא כנגד הבשר לא חייץ מפני דבמשנה לא חילקה וגם מסתמא יתפשט קצת מהטיט ובצק גם תחת הבשר, זהו הנראה בדעתו ז"ל והדברים נכונים ומסתברים דכל שכנגד הבשר יותר יחוץ דהמים לא ידיחו אותן בקל. ומה שלא כתב הרמב"ם צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר דמפני דאיירינן בצואה יבשה א"כ נלמוד זה במכ"ש מצואם יבשה שעל. בשרו אף שיש בזה רבותא יוסר דרך ע"ג קשה חייץ אפ"ה מאחר שאמרנו דמסתמא יתפשט קצת אף כעד הבשר לכן לא הוצרך להשמיענו בזה דחייץ. אבל כל הפוסקים הבינו לפרש דהך נראה האמור בתוספתא היינו לחה ודוקא שלא כנגד הבשר אבל כנגד הבשר לא תקפיד ע"ז, משא"כ בטיט ובצק תקפיד אף כנגד הבשר כמבואר בב"י באורך ואיירי בזוהמת הצפרנים שקראו בשם צואה דצואה ממש מאוס יותר מטיט ובצק, אבל קשה איך צואה לחה תחוץ שלא כנגד הבשר והרי יודח במים, וצריך לפרש לדעתם דהיינו שהותחל הצואה גם כנגד הבשר רק שנתפשט אף חוץ לבשר ולכן לא יודח במים דהחלק מהצואה מה שכנגד הבשר יעכב גם את החלק מה שחוץ לבשר ואפשר דיודו גם הם בצואה שלא כנגד הבשר לחוד דלא מייץ בלחה שיודח במים. ולהלכה נראה להורות דטיט ובצק אף לחה חייץ בין כנגד הבשר ובין שלא כנגד הבשר רק חוץ לבשר אפ"ה חיישינן דמסתמא מתפשט אף כנגד הבשר וחייץ. וצואה לחה יש להחמיר כהפוסקים דחייץ אם הותחל כנגד הבשר ונתפשט עד חוץ לבשר. אכן בלנה עם בעלה יש להורות דצואה לחה לא חייץ כדעת הרמב"ם ז"ל [ועט"ז וש"ך בסעיף י"ח שכתבו לחלק ג"כ בין צואה נדבקת יע"ש] וצואה יבשה חייץ בכ"מ כמו על כנגד הבשר. וכל זה במקפדת אבל אם היא אינה מקפדת, וגם מיעוט נשים כערכה לא יקפידו ע"ז נאמנת שהיא אינה מקפדת ולא חייץ. והני נשי דידן כולן מקפידות מאד בעת טבילה ורגילים להסיר הצפרנים לגמרי והמנהג נתפשט עפ"י דברי

הזוה"ק פ' אחרי דף ע"ט ע"א ובפ' פינחס רמ"ח ע"ב, והפוסקים כתבו הטעם מחשש טיט ובצק אבל לישרים סודו דבנ"י בני נביאים הן, והוא מסוד קבלת הזוהר. ונהגו להחמיר בטבילה אחרת בנשאר אף צפורן אחד, אך בלנה עם בטלה אין להחמיר אף אם לא הדיחתה מצואה שתחתיו, רק שיהא נקי מטיט ובצק. ובצפרני הרגל אין להחמיר כלל אף שלא שמשם עדיין זהו הנ"ל. ואם אינה מקפדת אף בטיט ובצק אין להחמיר כאמור והש"ך החמיר בזה, והסומך להקל על דברי המהר"ם לובלין והט"ז לא הפסיד:

(פסקא ד) עוד במשנה וטיט היון וטיט היוצרים כו' שאין טובלים בהן ולא מטבילין אותן כו'. מדברי הרמב"ם בפי' המשנה נראה שמפרש דאין טובלין בהן כשהן על גוף האדם ואין מטבילין בהן היינו כשהטיט במקוה, ולפי"ז מה דסיים ושאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח יתכן לומר שלא התירו רק להטביל כשהוא במקוה והוא לח אבל כשהוא על גוף האדם אף כשהוא לח אסור אף בשאר טיט דעל גוף האדם חמיר יותר כמש"ל ספ"ז שאין שם היתר דמים מקדמין, אבל בחבורו פ"פ מה"ע כתב גם לענין אם היה הטיט על גופו דטובלים בשאר הטיט כשהוא לח ולא כשהוא יבש א"כ צריך לומר דלרבותא נקט במתני' מטבילים כשהוא לח תוך המקוה ומכ"ש על גוף האדם שתיכף כשיבא במים יעס הטיט ממנו והיה לאין לכן לא חייץ. ולפי"ז נראה דבטיט היון ודומיו אף אם היה במקוה אין טובלים בהן, ומה דשנינו לעיל פ"ז דמים מקדמין לא מהני זה בטיט היון כו' וכמ"ש הר"ש לעיל אבל בחבורו פ"ח סתם להתיר ברגליה שוקעות כו' ולא חילק בין טוט לטיט כו', וכמש"ל פ"ז דלפי' הרמב"ם והרא"ש והאשכול דמים מקדמין פירושו דלפי שנתלחלח ממי המקוה שוב לא איכפת לן בדבר החוצץ הנדבק עליו דאכתי מימיו מחוברים למקוה כמו באוחז בידיו כו' בהדיח ידיו כו' גם טיט היון לא יחוץ, ולכן סתם להתיר בזה בפ"ח רק בפ"ב מה"מ כתב דין טיט היון לענין אם היה על גופו של הנטבל טיט היון שעדיין לא נתלכלך במי המקוה אז פוסל טיט היון. ונראה לפי"ז דיקפרש דברי המשנה דמטבילים בהן היינו לענין השקה דאין משיקין בטיט היון גם כשהוא לח ולא איירי כאן לענין אם היה במקוה רק לענין אם היה על גופו ולענין השקה והיינו הך דטובלים בהן הוא לענין אם היו על גופו ומבילים לפנין השקה וחזר בו הרמב"ם ז"ל בחבורו מפירושו כאן במשנה. וגם דברי הרא"ש סתורים המה דגם הוא ז"ל שי' כאן במשנה:

דאין טובלים בהן אם היו במקוה ונמשך לדעת הר"ש ובה"מ בסי' ל"ג וכ"א לא חילק כלל בין טיט לטיט. והאשכול בסי' ס"ג הביא דברי המשנה לענין אם היו על גופו ובסי' נ"ד הביא הך דרגליה שוקעות כו' אך פירשה שם על טיט הנרוק וזה כדעת הרע"ב שכתבתי

לעיל סוף פ"ב, אבל כבר כתבתי שם שדברי הרע"ב דחויין מדברי כל הפוסקים ז"ל ובטיט הנרוק לא בעינן כלל שיהא המים מקדמין והטיט עצמו כשר לטבול בו ומצטרף למ"ס רק בטיט עבה בעינן היתר דמים מקדמין, וכבר כתבתי לעיל ספ"ב שדברי האשכול סתורים המה מסי' נ"ד לסי' נ"ט, דבסי' נ"ט העתיק להתיר במים מקדמין אף בטיט העבה כמשנתנו דלעיל פ"ז ועכ"ז אין לנו לסמוך להתיר בטיט היון בקרקע המקוה, דאף שהרמב"ם לא חילק בזה בחבורו מ"מ אם נאמר שפי' דברי המשנה דאין מטבילין אותן היינו לענין השקה היה לו להעתיק זה בפ"ב מהט"א לענין השקה ודברי התוספתא בדין לגין כתבה בפ"ג מה"מ ה"כ ויתי' לקמן מ"ז וא"כ אפשר שפירשה לענין השקה וסמך על מה שכתב דין הלגין בפ"ג מה"מ. גלל כן אין הכרע בדעתו ולכן אין להתיר אף במים מקדמין לטבול בטיט היון כו'. ובנחל אשכול בסי' ס"ג נראה דפשיטא ליה דאם מים מקדמין הותר אף בטיט היון ולא ראה דברי הרמב"ם בפי' המשנה ודברי הר"ש והרא"ש בפי' המשנה. והטעם הוא כמש"ל ספ"ז דטיט היון נדבק להנטבל ושואב לחלוחית המים שעליו ואין שם חבור למי המקוה. ובתוי"ט כתב במתניתין על הך דשאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח דהיינו כשיעור שנתנו בו בספ"ב למר כדאית ליה כו' דבפחות מכאן לא מיקרי לח, דעתו לפרש דהך טיט לח היינו טיט הנרוק וגם זה אינו דכשהוא על גופו אף טיט עבה מותר כשהוא לח וכן במקוה הותר להטביל במים מקדמין אף בטיט עבה ולא אסרו רק בטיט היון, ויש ליישב דברי התוי"ט בהיו במקוה ואין שם היתר דמים מקדמין דאז בעינן דוקא טיט הנרוק כמש"ל בפ"ז ואין זה ענין לדברי משנתנו:

ב והנה שטחיות לשון הרמב"ם בפי' למשנה שפי' דאין טובלים היינו כשהוא על גופו ואין מטבילים היינו כשהוא בקרקע המקוה לא יהלם פי' זה במה דסיים במשנה ושאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח דבא להוציא טיט יבש ואיך יטבול בטיט יבש בקרקע המקוה וכי לזה הוצרכנו שלא יטבול בקרקע יבשה. ויש לדחוק לומר דמפני שקדמו המים על הנטבל ולא איכפת לן אח"כ בבוא הטיט עלין מפני שמים שעל גופו מחוברים הייתי אומר דגם אם נשקע רגלי הטובל בטיט יבש מותר והשמיענו דחייץ ובטיט יון חוצץ אף בלח. ואכתי צ"ע איך ימצא בקרקע המקוה טיט יבש שהוצרך לאוסרו והרי המים חופין עליו וממה יתיבש. וע"כ נראה יותר לדרך הזה לפרש בהיפך דאין טובלים בהן היינו כשהוא בקרקע המקוה ולא מטבילים כשהוא על גופו וכן פי' הרע"ב, וא"ש מה דסיים ושאר כל הטיט מטבילים בו כשהוא לח היינו כשהוא על גוף הנטבל ולא הוצרך להשמיענו בשאר טיט להתיר בלח כשהוא בקרקע המקוה דכבר השמיענו כן בספ"ז ולשון הרמב"ם בפי' אפשר ששגגת המעתיק יש בו. אכן פי' הר"ש והרא"ש במשנתנו

מיוסד על דברי התוספתא מובא בר"ש לקמן סוף פרקין דפי' מטבילים הוא בלגין מלאים מים שאובים שנטמאו ורוצה להשיקן למקוה והים על פי הלגין טיט לח והשיק במקום הטיט שבפי הלגין נטהרו המים אף שהטיט מפסיק בין המקוה למי הלגין הרי הוא כאלו הושק במים עצמן דהטיט לא חיץ ומחשבינן כוגע במי הלגין משא"כ אם היה שם טיט יון על פי הלגין הרי הוא חיץ אם השיק במקום הטיט. ולפי"ז היה נראה יותר דגם מה שאמרו אין טובלים בהן איירי כשהטיט הוא על גוף הנטבל דכמו דמטבילים איירי כשהטיט הוא עפ"י מים הנטבלים כמו כן הך דאין טובלים בהן איירי כשהטיט הוא על גוף הנטבל וכ"מ בתוספתא דלקמן שהתחילו לומר טבעת שנתונה בלבנה של טיט טופח והטבילה טהורה ואם היה טיט יון וחברי' כאלו לא טבלה ומשמע דהיינו פי' דאין טובלים בהן והדר תני דין השקה לפרש הך דמטבילים, ולא ידעתי מי הכרית להר"ש והרא"ש לפרש הך דאין טובלים בהן היינו כשהוא בקרקע המקוה. ועוד דא"כ על המשך זה בעינן לפרושי הך דשאר כל הטיט מטבילים בו לענין השקה שהטיט היה במקוה והשיק במקום הטיט דמהני לטהרן בשאר טיט וזה לא יתכן, דאם השיק לטיט שבמקוה ודאי לא מהני גם בשאר טיט דכל טיט אינו מצטרף להשלים מ"ס כ"א שיהא טיט הנרוק שפרה שותה הימנה כדלעיל ספ"ב ורפ"ז ואז מטבילים בו במים צפין ע"ג, אבל בטיט עב לא מהני טבילה [רק דלא חיץ ברגליו שוקעות בטיט מפני שמים מקדמין] וממילא גם השקה לא מהני בטיט עב שאינו נרוק, וע"כ דהך דמטבילים יתפרש לענין אם הטיט היה על שפת מים הנטבלים וכמבואר בתוספתא, וא"כ גם רישא דאין טובלים בהן הו"ל לפרושי בטיט שעל גוף הנטבל ולמה בחרו לפרש בטיט בקרקע המקוה ולחדש דבר דבטיט יון לא מהני מה דמים מקדמין. ואפשר דלשון אין טובלים בהן דחקן לר"ש ורא"ש דבהן משמע דטובל בהטיט אבל גם זה אינו מוכרע דהרי כשסיים ושאר כל הטיט מטבילים בו ע"כ איירי שהטיט הוא הנטבל וא"כ גם רישא נפרש כן, והטור בסי' קצ"ח דרך בדרך אחרת ואמר דטיט היון אינו אסור כ"א ביבש דוקא ושאר טיט הותר גם ביבש. ונראה שהבין במשנה דמה שסיים מטבילים בו כשהוא לח היינו כשהוא בקרקע המקוה ורישא דאין טובלים היינו כשהוא על גוף הנטבל [וזה כפי' הרמב"ם שלפנים במשנה] ומדמסיים רק על מטבילים דבעינן לח בשאר טיט למד לומר דכשהוא על גוף הנטבל גם ביבש מותר וממילא למד מזה דטיט היון לא נאסר ג"כ כ"א ביבש דוקא, אבל כ"ז דרך רחוקה למאד וגם הוא נגד דברי התוס' בטבעת שנתונה בלבנה שלא התירו כ"א בטיט טופח דוקא וגם בב"י תמה על הטור:

ג ודע שמדברי התוספתא למדתי דבר חדש, דמדברי הפוסקים נראה דמה דהותר טיט לח על גוף הנטבל הוא מפני דבבואו למים ימס והיה לאין אבל בתוספתא אמרו טבעת שנתונה בלבנה של טיט טופח והטבילוה טהורה והעתיקה הרמב"ם בפ"ג מה"מ ה"כ משמע דגם לאחר שהוציאה מטבילה עודנה נתונה בלבנה ולא נמס הלבנה במים ואפ"ה טהורה. ואין לומר דהתוספ' איירי בטיט הנרוק שהרי אמרו טיט טופח וגם לא הוציאו לאסור רק בטיט היון כמבואר שם וע"כ הטעם הוא דמים חלחולי מחלחלי דרך טיט לח ולא הוי חציצה, וכ"נ ממה שהתירו להשיק ע"ג הטיט ולא נמס הטיט ע"י המים ואפ"ה מותר מטעם האמור, משא"כ טיט היון שחלקיו מדובקים לכן לא יחלחלו המים לשם, ונ"מ להלכה בטבלה והיה ע"ג בשרה טיט לח וגם בעת עלייתה מטבילתה עדיין הטיט ע"ג בשרה, וכן בכלי הנטבל והיה מליו טיט לח טהור בטבילתו דהמים חלחולי מחלחלי כאמור ונראה לסמוך ע"ז להלכה גבי דין מיעוט המקפיד שהוא מד"ס. ואל תשיבני ע"ז ממה דהוצרכו במשנה לטעם דמים מקדמין בטיט בקרקע המקוה ולא אמרו דחלחולי מחלחלי דיתכן לחלק ולומר דאם הטיט הוא מסובב כולו במים המים יחלחלו לתוכן משא"כ בהיה הטיט בקרקעותו המים לא יחלחלו שמה לכן הוצרכו לטעם דמים מקדמין. ועוד דלטעם דמים מקדמין הותר גם בטיט היון ואינך לפ"ד המתירים כאמור: ובזה יתוקן לשון דאין טובלים בהן מפני דשאר טיט לח גם אם הוא מקיף וסובב את כל הנטבל כמו בטבעת:

הנ"ל וכולו נטבל בתוך הטיט אפ"ה מותר אבל אין לסמוך ע"ז כ"א במיעוט כו' ולא במכוסה רובו שיש כאן חששא דאורייתא ע"ז נאמר וכי מפני שאנו מדמין כו':

ומדברי התוספתא האלו נפרכו דברי המרדכי בפ"ב דשבועות שכתב הא דטיט לח אינו חוצץ הוא מפני דאינו מקפיד אבל אם מקפיד חייץ והרי הכא בטבעת הנתונה בטיט טופח הרי הטבעת נתונה כולה בטיט ולא מהני מה דאינו מקפיד דרובו ואינו מקפיד חייץ אף בכלים כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה"מ וכ"כ כל הפוסקים. ולפי דברי הש"ס דיבמות ע"ת כולו ואינו מקפיד חייץ מה"ת וע"כ הטעם הוא מפני דמים נכנסים בו ולא איכפת לן במקפיד, ועוד דהמרדכי כתב דינו על טיט שהפרה שוחה הימנה וזה מבואר בסתם דברי המשנה דלעיל ספ"ב דמטבילים בטיט אם המים צפין ע"ג אף שכולו או רובו נטבל בטיט ושם הטעם הוא מפני שנחשב כמים ממש וכמש"ל, דאם הוא בקרקע המקיה אין לומר סברא זאת דמים נכנסים בו רק מפני דהוא עצמו כמים נחשב ולכן מצטרף להשלים מ"ס, ואף גם בטיט עב דחייץ בקרקע המקוה אם אין המים מקדמין אפ"ה כשהוא על גופו לא חייץ מפני דמים נכנסים בו וכסתימת כל הפוסקים. וממילא גם מ"ש שם המרדכי דדיו

ודם וחלב דלחים חייצי אם היא מקפיד, דג"ז ליתא דלא גריעי מטיט עב ולח דלא חייץ אם אינו מטיט היין ודומיו דמים נכנסים בו כאמור וכמ"ש התוס' בחולין כ"ו ע"ב. ואף שהרמ"א ז"ל בסעיף י"ד סתם כדברי המרדכי, הנה מדברי, התוספתא ורוב הראשונים נראה דאין לחוש לזה אם לא שרוצה לנהוג בתוספת פרישות אבל אין להורות כן:

(פסקא ה) עוד במשנה ולא יטבול באבק כו'. הרמב"ם בפ"ב מה"מ כתב שבדיעבד לא חייץ וכתב ב"י שכן הוא, בתוספתא והר"ש העתיק לקמן בפ"י מ"ד דברי התוספתא דאף בדיעבד חייץ והאשכול בסי' ס"ג הביא שתי הסברות, ולשון המשנה מדחלקן בבבא בפ"ע מוכח דאין זה רק זהירות לכתחלה וגם מן הסברא נראה דלא גרע משאר טיט לח ובודאי אבק שע"ג רגליו לא ידמו לטיט היון, אבל עכ"ז הרי ע"כ מגרע גרע דבשאר טיט מטבילים בו לכתחלה וכאן אסרו לכתחלה, אכן לפמש"ל שאפשר דהרמב"ם בחבורו והרא"ש בה"מ פירשו הך דאין טובלים בהו לענין אם היה על גופו ומטבילים לענין השקה נוכל לומר דלכן סיים מטבילים בשאר טיט ולא סיים גם על טובלים דלענין השקה הקלו אף לכתחלה משא"כ לענין אם היה על גופו לא הקילו בזה לכתחלה כמו באבק שע"ג רגליו. והטעם מובן דלענין השקה מים במים הוא דגם מים שבתוך הכלי יבעבעו מתחת וכן מים שבתוך המקוה ויתחברו היטב ע"י הטיט ולא יחוץ ביניהם משא"כ בהיה על גופו סרו לכתחלה, אבל לפי' הר"ש והרא"ש במשנה דאין טובלים קאי באם היה בקרקע המקוה וע"ז סיים דשאר כל הטיט מטבילים בו היינו לענין השקה כמש"ל ואז נאמר דלכן לא סיים טובלים דאסור לכתחלה, אי אפשר לומר כן דבקרקע המקוה התירו לעיל ספ"ז אף לכתחלה מפני שהמים מקדמין וכן לפי' הרע"ב א"א לומר כן, ולפי' הרמב"ם במשנה דמטבילים קאי בקרקע וטובלים אתי כשהוא על גופו יתכן לפרש ג"כ עד"ז, דלכן סיים מטבילים דבקרקע מותר לכתחלה דמים מקדמין אבל טובלים על גופו לכתחלה אסור כמו באבק כו', ובש"ע סעיף מ"ה הביא שתי דעות גבי אבק כו' אם סלקא לה טבילה, ונראה להקל בדיעבד:

היוצא מכל האמור להלכה דבטיט שפרה שוחה ושותה ממנו מותר להטביל אם מים צפין ע"ג אף אם לא היו מים מקדמין אבל אין אנו בקיאין בשיעור זה מה נקרא הפרה כו', וכל מיני טיט עב כשהוא לח חוץ מטיט היון וחבריו אם הוא, על גופה לא חייצה אף שלא נמס ממנה בבואה למים ואף במקפדת ע"ז וכן בכלי הדין כן אבל לכתחלה אסור, אכן אם רוב גופה נכסה בטיט אין להקל אם לא נמס הטיט במים, וטיט היון ודומיו חייצי, וכתבתי לעיל דאם הוא בשטח מועט והיא אינה מקפדת יש להקל, ובטיט עב בקרקע המקוה והמים מקדמין מותר לטבול אף לכתחלה אבל יש מחמירים באדם] ואם

טיט היון ודומיו בקרקע המקוה אין להקל ונח"ל להלכה ספ"ז, ובאבק שעל רגליה יש להקל בדיעבד:

(פסקא ו) עוד במשנה לא יטבול את הקומקומוס בפחמין כו'. באשכול סי' ס"ג פירשו כפשוטו דקאי על מה שהמיחס נעשה עליו מבחוץ שתרורית ע"י השלהבת דחייץ עד שישפשפנו, וכן פי' הרע"ב וכן מבואר בר"ש בסוף פרקין שכתב בדברי התוספתא שם אית דגרסי ובקרירות והמכובשים היינו ששחרוריתם יבש עליהן כדקתני מתניתין לא יטבול את הקומקומוס בפתמין כו' מבואר הוא שפי' כפשטה דקאי על שחרורית הנדבק מבחוץ ע"י האש. אכן הרמב"ם בפי' המשנה ואחריו הרא"ש פירשו דאיירי בפחמין ממש הנשאר בפנים ע"י שמכבין בו פחמין ונשאר שם עפרורית בתוכו מן הפחמין וצריך להסירן מפני דכשיכנוס המיחם לתוך המים ידבקו אלו העפרורית ויתהוו כעין טיט. והוסיף הרא"ש לבאר דלא קאי על שחרורית הנדבק מבחוץ דאין אדם מקפיד עליו ודרכו בכך כו' ואפי' בכולו אינו חוצץ, ולכאורה דבריו צ"ע דגם אם אין אדם מקפיד עליו מ"מ רובו שאינו מקפיד אסור, ובכולו שאינו מקפיד אפשר דגם מה"ת חייץ כפשט הש"ס ביבמות ע"ח שהבאתי לעיל. וצריך לומר דהרא"ש סובר דדרכו בכך שאני וכדופן עצמו נחשב וצריך לומר להרא"ש דזה קיל יותר ממוכר רבב שהיה על בגדו רבב דלא חייץ, ומשמע ברמב"ם פ"ג ה"י דברובו חייץ אף שאינו מקפיד ודרכו בכך, ונוכל לומר דזה המיחם עיקרו לכך נעשה משא"כ במוכר רבב אף שאינו מקפיד בלכלוך בגדו מ"מ עיקרו לא לכך נעשה, ודמי להך שאמרו ביבמות דולד במעי אמו היינו רביתיה דידיה או כידות הכלים שהכניסן כדרכן דנעשו כגוף אחד וגם כאן במיחם השחרורית שבחוץ דרכו בכך וכדופן דמי, ולהר"ש והרע"ב והאשכול נראה דאף במיעוט חייץ דכל אלו השנויים במשנתנו חייצי במיעוטן דקפדי כו', וזה ודאי קשה הרי אינו מקפיד הוא על שחרורית דבתוך. ואפשר לומר דאיירי כאן בהרבה שתרורית הנדבק בחוץ שנעשה עב מבחוץ ומקפיד עליו להסירו לכן חייץ אף במיעוט, או אפשר דלא חילקו במיחם בין מיעוטו לרובו מפני שדרכו להיות רובו משחיר ואז חיין אף באינו מקפיד דלא ס"ל דהוי כדופן הכלי ממש רק דמחשב ככל מילי דאינו מקפיד וכאן במיחם אסרו אף במיעוטו, ולכון שפשוף האמור במשנה מוכיח כפי' הר"ש והרע"ב דלפי' הרא"ש אין כאן שפשוף רק ההרה שלא יתקבץ יחד העפרורית, אכן מדסמך במשנה הך דקומקומוס להך דאבק שע"ג רגליו שלכאורה אכתי לא דבר בפרקין מדין חציצת כלים ולמה סמך כאן הך דמיחם ולקמן הו"ל לקובעה גבי חציצת כלים, מזה מוכת כפי' הרמב"ם והרא"ש דחשו כאן לעפרורית שיתקבץ יחד ויהיה כעין טיט וזה דומה לאבק כו', ואפשר דגם כאן אינו

אלא זהירות לכתחלה כמו באבק לפי' הרמב"ם הנ"ל דלא גרע עפרורית הנדבק מטיט לח דלא חייץ, אבל לפי' הר"ש והרע"ב הו"ל לקובעה להלן גבי כלים, ואפשר לומר דסמכו כאן מפני דאסר כאן אף במיעוט קומקמוס בשתרורית אף שאינו מקפיד מ"מ גזר בזה לכתחלה אטו רובו שאינו מקפיד דאז פוסל אף דיעבד וזה דומה להך דאבק שאין שם איסור רק לכתחלה וכן מורה לשון ולא יטבול את הקומקומוס דאיירי בלכתחלה, ואין בנו:

כח להכריע בזה, אכן הרמ"א בסי' ר"ב הביא דברי הרא"ש בפשיטות להלכה וסמך על הב"י שהביא דברי הרא"ש בסי' ק"ך אבל לא ראו שהר"ש והרע"ב מפרשים להדיא להיפך והאשכול לא היה אצלם] ואין לדחות דברי הר"ש והאשכול והרע"ב וגם מסתבר טעמייהו באם רובו נכסה ע"י שחרורית דבחוץ דהוי כרובו שאינו מקפיד, וגם הרמב"ם בחבורו פ"ג הי"ז העתיק דברי המשנה כצורתה ולא ביארה עפ"י פירושו במשנה וסתמה מוכיח כפי' הר"ש והרע"ב כמובן, א"כ נראה שהוא עצמו לא סמך על ביאורו להלכה וא"כ נראה להלכה בהני קדירות או יורות הנקחים מנכרים צריך לשפשף את השתרוריות שבחוץ אף אם הוא במקצת הכלי, אבל דיעבד לא פסל בקצתו אבל ברובו פוסל אף דיעבד כאמור. אכן נראה דמה דאמרינן דבכלי רובו חייץ באינו מקפיד גם תוך ופנים הכלי מצרפינן דהרי גם תוכו בעי טבילה, וא"כ היורות שמכוסים מבחוץ בשחרורית אף שרוב חיצוניותו שחור מ"מ אם נצרף תוכו הנקי יהיה כאן מיעוטו שאינו מקפיד ובזה לא חיישינן, ואם הרבה שחרורית נכסה מבחוץ היינו שנתעבה קצת השחרורית עליו נראה דאף בקצתו פוסל דיעבד, וכ"נ לדעתי עיקר:

מ"ג אלו שאין חוצצים. הך דקלקי נת"ל באורך ואשר לדעתי עיקר פירושו דקלקי הראש גם תחת הקלקי א"צ להדיח בין הקלקי להבשר מעפרורית שנדבק שם מפני דאינו מקפיד להסירו וכן קלקי עצמה אינו חייב להפרידן, ומ"ש הר"ש דבית השחי בחנם תנייה דהוי בכלל ביה"ס, דעתו דבית השחי באשה חייץ שמקפדת על בית השחי כמו על בית הסתרים דערוה וכ"כ לעיל שכ"כ הרשב"א, אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מה"מ וטוש"ע סי' קצ"ח סעיף ו' מבואר דבית השחי גם באשה נשואה לא חייץ דאינה מקפדת, וענין פלוגתת ר"א וחכמים נת"ל במ"ב באורך, דלהרשב"א רבנן סברי דאזלינן בתר רובא דעלמא ור"א סובר דאזלינן בתר דידיה אם מקפיד או לא, וא"כ אפשר דר"א פליג גם על קלקי הראש ובית השחי דחייץ אם מקפיד, והרמב"ם והר"ש פירשו דלכ"ע בתר דידיה אזלינן רק לר"א חייץ בית הסתרים באיש מפני שגם לזה יקפידו ואינן רוצים בקיומן, ורבנן סברי דכל שאינו מקפיד להסירו אף שאינו רוצה בקיומו לא מיקרי מקפיד,

ולהרא"ש גם ר"א מודה דכל אלו לא חייצי רק שאומר דלאו כללא הוא דגם באשה אם אינה מקפדת לא תחוץ בקלקי ביה"ם, ורבנן סברי דכל נשואה מקפדת וזו שקורי משקרת אם אומרת שאינה מקפדת, וסיום דברי המשנה כל המקפיד עליו כו', הרשב"א פי' דר"א קאמר לה, אכן הרמב"ם והר"ש והרא"ש מפרשים דאליבא דכ"ע נשנית וגרסינן במתניתין זה הכלל כל המקפיד כו' דלשון זה נאמר גם בסוף פרקין לענין כלים והכא גרסי' גבי אדם, אך הקשיתי שם דבסוף מ"ד הו"ל לסיים כן ששם הוא גמר הפוכא דרישא בכל הדברים שאינן חוצצים. ונראה לומר דאף שאמת הוא דהני תרי בבי מ"ג ומ"ד הם הפוכא דרישא מ"מ לאו בחדא מחתא מחתינהו. דבמשנה ג' ביאר אלו שאינן חוצצים מפני דלא קפדי בהסרתן ובמ"ד ביאר אלו שאינן חוצצים מפני דלא חייצי להמים והמים יבאו בהן כמו שנראה למעיין דכל הני דמ"ד עד כשות של קטן כולהו טעמייהו מפני דלא חייצי להמים כלל ואף דקפדי להסירן מ"מ לא חייצי רק הא דגלד שעל המכה לפי' הראב"ד הוא מטעם דאינו מקפיד, ולכן שפיר סיים בסוף מ"ג זה הכלל כל המקפיד כו' מפני דבמשנה זו נסתיימה הני דלא קפדי להסירן ונתן ע"ז כלל דכל המקפיד, וזה נראה לדעתי נכון בהמשך דברי המשניות, ועפי"ז נבא לבאר דיני מ"ד בעז"ה:

מ"ד הא דלפלוף שבעין אינו חוצץ להר"ש פירושו בלח ואינו חוצץ מפני דלח הוא ויבא בו מים אבל ביבש חוצץ ולהרמב"ם וראב"ד והרי"ף דיבש אינו חוצץ כ"א לטהרות לא לבעלה יתכן ג"כ לומר דלאו עבור דאינו מקפיד הוא רק מפני שנתון תוך העין דמעת עינו מלחלחתו והמים יבאו שמה וגם אם אפשר שיהיה הדין גם ביבש שלא ילחלכנו דמעת עינו לא יחוץ דאינו מקפיד עליו מ"מ משנתנו לא איירי מזה רק באלו שאינן חוצצים מפני לחותן וכאמור, ולהרא"ש פי' המשנה דכל שבתוך העין לח הוא וכל שהוא חוץ לעין יבש הוא וחוצץ. והא דגלד שעל המכה לפי' הר"ש והרא"ש שכתבתי לעיל במ"ב דהיינו ריר שבתוך המכה פשיטא הוא דטעמא מפני דלא חייץ והמים יבאו שמה, וכן לפי' הרמב"ם ורז"ה דהיינו קרום שעל המכה לא חייץ מפני דהרי הוא כבשרו ממש, אכן לדעת הראב"ד ורוב הפוסקים דגלד שעל המכה הוא הנגלד מדם המכה ולא חייץ מפני דלא קפיד להסירה דעבור דוחק המכה יסבול את הגלד א"כ במ"ג הו"ל למיתנה דשם נאמרו כל דיני החוצצים ואינן מקפידים, ואפשר דמפני דהך דגלד שחוץ למכה נשנה לעיל במ"ב אחר דין לפלוף כו' לכן כללו גם כאן אחר דין הלפלוף, וכן הך דשרף הלח ולכלוכי צואה שעל בשרן הטעם הוא דלא חייצי מפני שאינן נדבקים והמים יבאו בהן דזהו הפוכא דרישא בשרף היבש וגלדי צואה כו', וכן הא דצואה שתחת הצפורן כתבו התוס' נדה ס"ז ד"ה לפלוף דאיירי בלתה דיבשה למה לא תחוץ והיינו כמ"ש דכל

הני טעמי דידהו הוא מפני דהמים יבאו בהן, וכן הביא בב"י בשם חי' הרשב"א בפכ"ה דהטעם הוא מפני דהמים יבאו בו, ולפי"ז לא א"ש דברי התוספתא שאמרה דצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצצת ולמה תחוץ אם היא לחה והמים יבאו בהן, וכתבתי לעיל שלפ"ד הרמב"ם פי' דהך דחוצצת איירי בצואה יבשה דומיא דגלדי צואה הנשנה לעיל במ"ב ורבותא נקט דאף שלא כנגד הבשר ואינה מהודקת היטב אפ"ה תחוץ ומכ"ש כנגד הבשר דהבשר מהדקה בטוב משא"כ בטיט ובצק לא חייץ כ"א כנגד הבשר דוקא, ולש"פ יהיה הטעם דע"י חלק הצואה הנדבק תחת הבשר ותאחז גם מה שלא נגד הבשר ולא ידיחו אותו המים רק מה שכנגד הבשר לחוד אינו מקפיד ועל מה שלא כנגד הבשר מקפיד להסירו:

(פסקא ב) והא דצפורן המדולדלת לפמ"ש דכל דברי משנתנו לא איירי לענין קפידא רק לענין דברים שאינן חוצצים מביאת מים גם כאן תתפרש דחלק הנדלדל וגלוי לא נחוש דצפורן הנתלש יחוץ שלא יבא מים לחלק הנשאר מחובר או לבשר האצבע קמ"ל דלא חיישינן דמה שנדלדל ונתלש מופרש הוא מאצבע ושפיר יבא מים למקום שנדלדל הצפורן וכן פי' הט"ז ס"ק כ"ב, וגם אם נפרש כדעת הטור וסיעתו דר' יונתן בן יוסף בתוספתא המובא בר"ש שאמר דפירשה רובה אינה חוצצת אבל בפירשה מיעוטה חוצצת, יתכן ג"כ לומר דכיון שלא נדלדל רק מקצתו עדיין מחובר היטב לבשר האצבע וצפורן הנתלש יחוץ על גוף האצבע וכמ"ש הט"ז. וכן הא דאבר ובשר המדולדלים דחוצץ להגורסים בתוספתא חוצצים וכמשי"ת לקמן, הך חציצה תתפרש ג"כ דחלק הנתלש מפני שעדיין מחובר היטב לגופו יחוץ שלא יבא מים לגופו כדברי הט"ז. ואין להקשות ע"ז דמיעוט שאינו מקפיד הוא הן באבר המדולדל ומכ"ש בצפורן שנדלדל קצתו י"ל כמ"ש כ"פ דדין מיעוט לא נאמר כ"א בדבר המחובר ומודבק לגוף משא"כ דבר המכסה על חלק הגוף כמו בגד ומטלית החוצץ על הגוף וכן בכיסה חלק בשרו בידו או בשאר אבריו הרי הוא חוצץ מה"ת אף במיעוטו דהרי הוא כאילו לא היה קצת מבשרו במים דאין כאן טבילה מה"ת, ולכן גם כאן בנתכסה ע"י חלק הצפורן הנתלש או ע"י אבר המדולדל הרי הוא חוצץ מה"ת אף במיעוט שאינו מקפיד דהוי כהיה חוץ למים.:

ומה בצפורן המדונדל ברוב לא חייץ וכן לש"פ אף בנתלש מיעוטו הוא מפני דהמים יבאו בו במקום התלישה ואין כאן חציצה, זהו הנראה לכאורה בביאור הדבר עפ"י המשך דברי המשנה. אכן הב"י ושאר אחרונים הבינו בהך דצפורן שנתלש מיעוטו דחייץ הוא מפני דמקום המחובר ולא נתלש חייץ מפני דעומד הוא ליתלש וחשבינן ליה כחתוך, ולכן בעינן ביאת מים אף במקום המחובר ולא נתלש עדיין וכיון שלא נתלש חוצץ במקום

חבורו, והביא סיוע לזה מדברי הר"ש והרא"ש לקמן בפ"י גבי ידות הכלים שעומדים לקצץ שהקשו דמקום המחובר יחוץ. ותירצו דבביה"ס דכלים לא בעינן ב"מ ומוכח מזה דביה"ס דאדם דבעינן ביה ביאת מים הרי הוא חוצץ אף במקום המחובר, ולזה הבינו דגם הא דאבר ובשר המדולדלים דחייצי איירי ג"כ במקום חבורן וחייצי מפני דעומד ליחתך ולהתלש ובעינן שם ב"מ, ואמת שכן מוכח בדברי המרדכי שהביא בב"י שם שכתב אבל פירשה מיעוטה חוצצת כיון דעומד ליפרש וכבר התחילה לפרוש יע"ש. אבל צ"ע לפי"ז דא"כ בפירשה רובה אמאי לא תחוץ. והב"י כתב הטעם דהוי מיעוט שאינו מקפיד, וצ"ע לפמ"ש דכל היכא שמכוסה ע"י דבר אחר הבא עליו גם במיעוטו פוסל מה"ת דהוי כאילו לא באו לשם מים כלל, וא"כ גם כאן מקום הצפורן שנשאר מחובר במיעוטו אם בעינן ביה ב"מ הרי הצפורן שמכסה עליו פוסל מה"ת דהוי כאילו הים חוץ למים כאמור. ומה שתירצו הר"ש והרא"ש גבי כלים רביה"ס דידהו לא בעינן ב"מ היינו לומר דאף אם נתכסה ע"י דבר אחר אינו פוסל, וכן כתבתי לעיל ספ"ח דעיקר הכלל דביה"ס דאדם בעינן ראוי לב"מ מה"ת היינו באם נתכסה ע"י דבר אחר המכסה עליו וממילא כביה"ס דכלים לדעתם לא בעינן כלל ראוי לב"מ אף בנתכסה ע"י דבר אחר המכסה עליו, ורבינו נ"ע בצ"צ סי' קנ"ח סוף אות א' כתב דזה לא נדון כהיה חוץ למים רק כדין דבר החוצץ, ולא אדע טעם לזה, ומסברא נראה דעיקר דין מיעוט דאינו פוסל מה"ת הוא מפני דבטל לגבי גופו וזה דוקא בדבר המודבק לגופו אף דמקפיד הוא להסירו בטל מה"ת המיעוט לגבי רוב אבל הכא דעומד ליחתך ומכסה על מקום הצריך ראוי לב"מ ודאי פוסל מה"ת. ועוד דאם נדון מיעוט הנשאר מחובר כמיעוט שאינו מקפיד א"כ גם בנתלש מיעוטו ורובו נשאר מחובר ג"ז נדון כדין מיעוט שאינו מקפיד דמסתמא גם ע"ז לא יקפיד להסירו דוקא ולא איכפת ליה אם ישאר כך מחובר ברובו. ועוד קשה דאבר ובשר המדולדלים מאן לימא לן דעומד ליחתך הוא והרי אדרבה כמו שלא חתכו עד עתה כמו כן לא יחתכנו להבא וישאר כן מחובר לגוף דמסתמא יכאב לו חתיכתו ולמה נדיננו בפשיטות כעומד ליחתך. ואפשר היה לפי"ז להשוות שתי הגרסאות, דהר"ש גריס בתוספתא אבר ובשר המדולדלים אינן חוצצים והרמב"ם והרא"ש גרסי חוצצין ונאמר דלגירסת הר"ש איירי באין עומדין לחתוך ולגירסת הרמב"ם איירי בעומדין לחתוך ובצפורן שנדלדל מיעוטה לכ"ע עומדין לחתוך וחייץ, אבל גם בעומדין לחתוך הרי לפי מה שבארתי לעיל דברי המרדכי גבי קלקי הראש דידות הכלים שעומדין לחתוך מקום חבורן נקרא בלוע לענין טבילה אף למאן דסובר כל העומד לחתוך כחתוך דמי ומטמאים במגע דלא נקראו ביה"ס לענין מגע מ"מ לענין טבילה מיקרי בלוע, וא"כ גם כאן מקום המחובר נקרא בלוע מפני

דא"א לבא לשם מים כלל ולכן גם ראוי לא בעינן ליה. ושם ביארתי דגם הר"ש והרא"ש מודים לזה אך מתוס' נראה דהיכא דעומד לחתוך בעינן ביה ראוי לב"מ, ואפ"ה יתכן לומר דבהך דאבר ובשר המדולדלים באדם גם התוס' יודו להתיר, דשם גבי כלים סברת התוס' מאחר דמטמא במגע ונקרא גלוי לענין טומאה לכן בעינן ראוי לב"מ אבל הכא באבר ובשר המדולדלים באדם משנה שלמה שנינו בחולין קכ"ט ע"ב דאף באינו יכול לחזור ולחיות אינו מטמא במגע אף שעומד לחתוך, וכ"כ הרמב"ם פ"ב מה' ט"מ ה"ו [ויש שם ט"ס וכצ"ל האבר והבשר המדולדלים כו' הרי אלו טהורים מת האדם הבשר טהור כו', וגם בכ"מ שם יש ט"ס שמחק גרסא הנכונה יע"ש] וגם בבהמה אסקינן בחולין ע"ג ע"ב דאבר המדולדל אף כשנשחטה אינו מטמא לכ"ע יע"ש, וא"כ גם התוס' יודו הכא דלא בעינן ראוי לב"מ וכבלוע נחשב דאין שם טומאת מגע וא"א לבא שם מים כלל, ועוד דמה דקאמרי התוס' והר"ש דמקום המחובר בעינן ראוי לב"מ זהו באם מטביל רק עד מקום המדה שאז היוצא למעלה מן המים חוצץ על הנטבל תוך המים אבל אם היה טובל כל היד לא איכפת לן מה דמקום המחובר חייץ, לו נימא דשם בידות הכלים לסברת התוס' והר"ש אף במטביל כל היד הוי חציצה מפני דחלק היד העומד ליקצץ לא בעי טבילה חוצץ על חלק הטבול תוך המים אבל הכא דגם אבר ובשר המדולדל באדם בעי טבילה שלא יתכן כלל לומר דאבר ובשר המדולדל באדם לא בעי ב"מ ודאי חלק המחובר וכן צפורן המדולדל חלק המחובר לגוף ודאי בעי טבילה מה"ת ואף אם היה קצת מהם חוץ למים לא סלקא טבילה לאדם א"כ איך יחוצו על הגוף והרי הם עצמן מכלל טבילת האדם. ואם יש מקום ליישב דברי המרדכי וב"י היה נראה לומר באופן אחר דחלק אבר ובשר המדולדל שאינו מחובר לגוף לא בעי טבילה דכחתוך דמי, ולכן הוא חוצץ על חלק אבר ובשר המחובר לגוף במקום שמחובר אליו דאותו חלק המחובר לגוף בעי טבילה, וכן בצפורן נאמר כן דמקצת הצפורן הנתלש לא בעי טבילה וחייץ במקום חבורו לחלק הצפורן המחובר, אבל א"כ לא יהלם למה בצפורן שפירשה רובה לא חייץ, הרי אז יותר סברא לומר דחייץ על חלק צפורן המחובר לגוף ואף שעתיד להסירו מ"מ הרי כמות שהוא מחובר בעי טבילה מה"ת. וגם מן הסברא נראה דאף אותו חלק צפורן הנפרש וכן חלק האבר המדולדל בעי טבילה דכל זמן שלא נפרש כגוף האדם נחשב ואם יש עליו דבר החוצץ ומקפיד פוסל מדרבנן, וג"ז דלא כב"י בפירוש השני שלו שתפס לעיקר וכבר דחו רבותינו האחרונים פירושו השני כמבואר בש"ך סקכ"ו, ואף אם נחליט דחלק הנתלש לא בעי טבילה מ"מ נראה דאינו חוצץ דבלוע הוי מאחר דאין שם טומאת מגע וא"א לבא שם מים, ולפ"ד הרמב"ן וריטב"א שכתבתי לעיל ספ"ח דכל

היכא שאין שם טומאת מגע לא בעינן ראוי לב"מ ואף היכא שאפשר לבא שם מים א"כ הכא ודאי לא בעינן ראוי כו', ולכן נראה עיקר כפי' הט"ז דחציצת צפורן הוא עבור דחלק הנפרש שלא נפרש להדיא לא יתן ביאת מים להאצבע, והרמב"ם לא ס"ל כן רק באבר המדולדל שמחזיקו מחובר לגוף חייץ לדעתו שלא יתן מקום לביאת מים לגופו, ודברי המרדכי וב"י צע"ג, וע' מש"ל במ"ב בדברי המרדכי שם:

ובעיקר הדין אם חוצץ צפורן שפירשה מיעוטה הנה הרמב"ם לא חילק בזה וכתב סתמא דצפורן המדולדלת אינה חוצצת כדברי משנתנו וגם הרא"ש בפי' משנתנו כתב וצפורן המדולדלת שנדלדל מקצתו, [ואל תטעה בדברי הרא"ש להמשיך דבריו לדברי התוספתא לטיט ובצק שחייץ דז"א דאין זה בתוספתא רק חוזר הוא לפי' המשנה, ולכן רשם שנית אח"כ תוספתא ודוק]. אך הטור הבין מדברי הרא"ש בה"מ סי' כ"ו שהביא דברי ר' יונתן בן יוסף דצפורן שפירשה רובה אינה חוצצת וממילא מיעוטה חוצצת, אבל אין זה הכרע מדלא ביאר כן להדיא וגם דבריו במשנתנו מבוארים להיפך, ודברי ר' יונתן יש לפרשם דרבותא השמיענו דאף שפירשה רובה והייתי סבור לומר דחלק הנפרש לא בעי טבילה וממילא יחוץ למקום חבורו בחלק המחובר כמו ידות הכלים לדברי הר"ש והרא"ש, לזה אמר דאינה חוצצת מפני דבאמת גם הנפרש בעי טבילה וכאמור לעיל, אך יש פוסקים: דסברי דאם נפרש מקצתו חייץ כמבואר בב"י, ולכן נראה דאין להחמיר בזה דיעבד אם כבר לנה עם בעלה או שדחוק לה לחזור ולטבול. ובהך דאבר ובשר המדולדלים באדם איכא חלופי גרסאות, דגרסתנו בר"ש הרי אלו אינן חוצצים והב"י היה גורס בר"ש חוצצים וכן היה גירסת הרמב"ם והרא"ש, ובשם הסמ"ג הביא הב"י דהיה גורס אינן חוצצים וכ"ה גירסתנו בתוספתא ויש לחוש לדעת הרמב"ם וש"ע דחייץ, ובציפורן אף בפירשה רובה אם היה חלק הנפרש חוץ למים בעי טבילה שנית וכן בהיה שם דבר החוצץ יש לאסור: (פסקא ג) עוד במשנה כשות של קטן כו', נראה דלא איירי הכא לענין טבילה דודאי כגופו הוא ולא חייץ וכפמש"ל משנתנו זו לא איירי בדברים בלתי מקפידים רק בדברים שהמים באים בהם ואין זה שייך כלל לשער שעל גוף הקטן רק השמיענו דשער של הקטן לא נחשב כגופו ליטמא ולהטמא משא"כ קרום שעל המכה כסיום דברי המשנה ואין זה ענין כלל לדברי משנתנו. ובפי' המשניות להרמב"ם אמר לפי שזכר משפטי קרומי המכה בחציצה אבל לפי פשט המשנה לא נזכרו קרומי המכה לענין חציצה דהך דגלד שעל המכה נת"ל לפ"ד רוב הפוסקים דהיינו קרישת דם יבש שעל המכה או ריר שבתוך המכה ואלו אין דינן כקרום שעל המכה, דהך דקרום שעל המכה טמא ומטמא נראה דהיינו עור הנקרם בהתחלת המכה להבריא וזה הקרום ישאר קיים

לעד ולכן נחשב כגופו משא"כ דם נקרש לא נחשב כגופו לא לטמא ולא ליטמא וא"כ לא אדע סמיכות הדברים אם לא שנפרש הך דגלד שעל המכה כפי' הרז"ה שכתבתי. לעיל במ"ב דהיינו קרום שעל המכה אבל רוב הראשונים ז"ל לא פירשו כן, ואולי נסמוך דברי המשנה לומר דגם כל הני דקתני מקודם כמו לפלוף וגלד ושרף הלח גם כל אלו אינן טמאים ולא מטמאים בכלל הגוף כמו כשות של קטן וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"א מה ט"מ ה"ד שחשב שם כל אלו בכלל דלא מטמאי גלדי צואה וטיט כו', אבל מסופק אני בהך דצפורן המדולדלת שלדעתי נראה דצפורן המדולדלת דיינו כגופו ממש לטמא וליטמא וגם הרמב"ם לא חשב שם צפורן המדולדלת, וא"כ ע"כ לאו כללא הוא בכל הני דקדמי לכשות של קטן לומר דלא טמא ולא מטמא, וא"כ אכתי לא ידעינן סמיכות הדברים מה הוא. ונראה שלכן הרמב"ם בחבורו בה"מ פ"ב הי"ד כתב הך דכשות של קט לענין חציצה לומר דאינו חוצץ מפני שראה שאין לזה קישור אחר מפני דכל הקודמים לכשות של קטן יש בהן דטמאים ומטמאים כמו צפורן כו' וגם הך דקרום שעל המכה לא לזכר מקודם לכן חזר ופירשה לענין חציצה [עתיו"ט שכתב לפי חבורו לשנות הגירסא במשנה ואין צורך ודוק], אבל ג"ז אינו מובן מה השמיענו לענין חציצה למה יחולו שערות גופו, ואולי מפני דאינן מטמאים בכלל הגוף הייתי אומר שהן כלבוש נוסף ובעיא גלוח לזה השמיענו דלא חייצי ואכתי צ"ע. ונראה שהרמב"ם פירשה כעין חסורי מחסרא עפ"י דברי התוספתא וה"ק דכל אותן המחוברים לגוף הן אותן דחייצי והן אותן דלא חייצי והיינו אף גליד של צואה המדובק לבשר כלהו לא טמאים ולא מטמאים וכן כשות של קטן כו':

בתוספתא המובא בר"ש ושאמרו חוצצים כו' לא מטמאין ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל המכה כו' והקשקשים כו' והשירים והנזמים כו' ופי' הר"ש דאגד שע"ג המכה וכן הקשקשים דינן כקרום שע"ג המכה דמטמאים ומיטמאים ולא איירי בהא בדיני חציצה רק משירים ונזמים ואילך איירי בדיני חציצה, ולא זכיתי להבין דברי קדשו איך יתכן שאגד שע"ג המכה יכניס ויוציא טומאה להאדם הרי כל שאינו מגופו של אדם ומחובר אליו לא יכניס ולא יוציא טומאה ממנו. ואם דעתו לומר דאגד שע"ג המכה דינו כיד ומכניס ומוציא טומאה א"כ גם שירים וטבעות יחשבו כיד, אך יש לחלק דשאני אגד שע"ג המכה שא"א להפרידו מן המכה משא"כ טבעות דרכן להסירן, אבל לעיל במ"ב כתבתי דע"כ גם אגד שע"ג מכה דרך להחליפו דאל"כ לא יחוצו דמיקרי אינו מקפיד. אכן להר"ש והרא"ש לעיל מיקרי זה מקפיד כמש"ל באורך, אבל איך שיהיה מופלא ממני מאין יצא לו להר"ש שיהיה באדם חי דבר שאינו מגופו יד להכניס ולהוציא והרי בסוגיין

דחולין ר"פ העור והרוטב לא נחרבו ידות כ"א לאוכלים ולכלים וכן לנבלה מפני שאלו הדברים צריכים יד לנושאן ולהזיזן ממקומן ורבתה להן התורה יד אף שלא נתגדלו עם האוכלין ונבלה, [וג"ז צ"ע כי בסוגיין דחולין שם וכן ברמב"ם פ"ה מה' ט"א וכן במשניות דעוקצים לא נשנו יד כ"א המחובר עם האוכל מתולדתו וכן עצמות הנבלה או ידות הכלים שנעשו בתחלת עשיית הכלי אבל לא מצינו שם יד שיקרא מה שיתחבר אח"כ להאוכל ונבלה, רק ברש"י שם קי"ח ע"א ד"ה לא תאמר דיו כו' כתב דקיסם התחוב בנבלה נעשה יד וכן מוכח בתוס' שם קי"ח ע"ב ד"ה אין יד כו' ומחמת זה הוכרחו לפרש ביד לפחות מכזית שמחובר עם אוכלים כביצה וע"י היד לא היה מגביה שאר האוכל המחובר אליו דאל"כ הרי הוא יד לכביצה, אבל לפמ"ש דיד לא הוי כ"א המחובר בתולדתו אין אנו צריכים לזה ואיירי במחובר אוכלים כביצה ואף שהיה ניטל ע"י היד מ"מ לא מיחשב יד כ"א להחצי זית המחובר אליו מתולדתו, ולהרמב"ם דסובר דאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה בלא"ה לק"מ כמ"ש התוס' שם]. אבל באדם שיש לו משמשין עמו בתולדתו והן ידיו ורגליו של האדם לא מצינו לו ריבוי תורת יד כלל כ"א דבר המחובר אליו מתולדתו כמו שערו וצפרנו של האדם והן כגוף האדם עצמו אבל שארי דברים המחוברים אליו אף שאין רצונו להפרידן ממנו אין לו דין תורח יד כלל ובבשר המת מצינו חורח יד ע"י עצמות המחוברים להבשר בתולדתן כמבואר בסוגיא דחולין קי"ט שהרי המח אין לו יד להנטל אבל אדם החי אין לו שום תורת יד, ובת"כ ויקרא פ' ט"ו הובא ברש"י דחולין קכ"ו ע"ב וברש"ש במתניתין איתא בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקלקי ולא בשירים ולא בנזמים כו', יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן ת"ל יטמא כו', הרי שלא ריבה לטמא כ"א שער וצפורן שהן מגוף האדם ולא ריבה האגד והקשקשים ורק קרום שע"ג המכה נתרבה במשנתנו מפני שקרום הזה אינו עתיד להפרד ממנו וישאר עליו לעולם לעורו ובשרו וכמש"ל דגלד שע"ג המכה אינו בכלל זה, ואיך יאמר הר"ש ז"ל לרבות לנו אגד שע"ג המכה לתורת יד שלא מצינו לו שרש כלל בדברי חז"ל שיהיה לאדם ענין תורת יד בדבר המחובר אליו חוץ מגופו, ולכן הרמב"ם ז"ל העתיק דברי התוספתא בפ"ב מה"מ ה"ד לענין חציצה וכן הוא באמת המשך דברי התוספתא דאגד שע"ג המכה וקשקשים שע"ג השבר ושירים ונזמים וטבעות כולם אוצים חוצצין רפויין אינן חוצצים אבל לענין טמא ומטמא לא נתרבה כ"א קרום שע"ג המכה. איברא שהב"י בסי' קצ"ח הבין שגם הרשב"א ורא"ש פירשו כהר"ש מדלא הביאו לענין חציצה רק סוף דברי התוספתא משירים ונזמים כו' ואילך ולא הביאו הא דאגד כו', אבל אין זה מוכרע דהם נקטו מלתא דשכיחא ואנן בטבילת נשים קא איירינן ושכיחא מלתא

דין שירים ונזמים, אבל בודאי גם הם יודו להרמב"ם דבתוספתא הושוו אגד וקשקשים לדין שירים ונזמים וזה ברור, ודברי הר"ש ז"ל נפלאים כו'. אשר ע"כ להלכה לדידן בדיני חציצה דין האגד כו' כדין הטבעות וכמ"ש בש"ע סי' קצ"ח אף שבש"ך סקכ"ח הביא דברי הב"ח לחוש באגד וקשקשים אף ברפויין והוא עפ"י דברי הר"ש ז"ל שהמשיך דין האגד לדין הקרום כו', וממילא לא נתבאר בהם דרפויין אינן חוצצין אין לחוש לזה כלל ועיקר דהעיקר בתוספתא כפי' הרמב"ם ז"ל דגם אגד וקשקשים אינן שייכים ליטמא ומטמא, ועוד דגם להר"ש יסכן דבחציצה הושוו אגד: וקשקשים לנזמים וטבעות וכמ"ש הטור וכן עיקר להלכה, וכבר כתבתי לעיל כ"פ שלדעתי הך חציצה דאגד וקשקשים דחוצצים אם מהודקים לאו עבור דמיעוט המקפיד הוא רק דמן התורה חייץ דכל שנתכסה בשרו בדבר שלא נדבק לגופו לא נתבטל לגופו ואף במיעוט שאינו מקפיד חייץ מן התורה דהוי כאלו היה מקצת בשרו חוץ למים דאין כאן טבילה מן התורה, ואמת שמדברי הפוסקים משמע להיפך עכ"ז לדעתי כן עיקר. שוב ראיתי בתשובת צ"צ לרבינו נ"ע סימן ק"ס שהסכים לד' הזכרון יוסף שהם כדברי שכתבתי לעיל ספ"ח דכל כסוי שחוץ לגופו ואינו לבוש ותכשיט חייץ מן התורה, ואפשר שמטעם זה לא נשנו אלו במשנה מפני שאינן שייכים בכללי המשנה שנשנו כל הנך פרטים במיעוט המקפיד אבל אלו דחייצי אף באינו מקפיד גם פסולן מן התורה לא נשנו במשנה, אכן בשירים ונזמים וטבעות שהם לבוש ותכשיט קרוב שחציצתן דרבנן אבל באגד וקשקשים נראה דפסולן מן התורה. ומה שהביא בתוספתא בנוסח הר"ש סם יבש, הרא"ש בה"מ סימן כ"ו גריס דם יבש, וכן היה נוסח הרמב"ם כמבואר בדבריו רפ"ב מה"מ וגירסת הר"ש אינן חוצצים והרמב"ם והרא"ש גרסי חוצצין וכתבתי לעיל שאינו דומה לגלד שע"פ המכה דלא חייץ להרמב"ם וש"פ דהכא דם יבש אינו שומר לכאב המכה ונקל להסירו לכן חייץ:

(פסקא ד) ומה דסיים בתוספתא כל החוצצים בכלים חוצצים בנדה ובגר כו' ובחולין אינן חוצצין וכן הועתק הלשון בתוס' תולין ק"ו ע"ב לא ידענא מאי שייטיה דכלים הכא ומה ענין חציצת כלים לחציצת אדם, וביבמות מ"ז ע"ב איתא בברייתא כל דבר החוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה ופירש"י שם דכל החוצץ בטבילה לטהרות חוצץ גם בגר ובנדה לבעלה אף שאינן טובלים לטהרות, וא"כ גם כאן יש לכוון הכי פי' התוספתא דכל החוצץ בכלים שטבילתן הוא לטהרות חוצץ גם בגר ובנדה לבעלה, ויותר נראה להגיה בתוספתא במקום כלים מלת טבילה ואתיין דברי התוספתא בסגנון ד' הברייתא דיבמות הנ"ל. אך מה שסיים ולחולין אינן חוצצים לא ידעתי לכוון הדברים דבכל טבילת טהרות לא מחלקינן בין טהרת קדש ותרומה לטהרת חולין רק לענין כונה

מפלגינן בהא כמבואר בחולין ל"א ע"ב ועוד דנדה לבעלה חולין הוא כמבואר בחולין ל"א ע"א ולמה אמר דלחולין לא חייצי, וגם לא ביאר איזה חציצה אינה פוסלת לחולין. לכאורה נראה לפרש דכל הני חציצות במיעוט המקפיד שאינן אלא מדרבנן על כל אלו אמר שאינן חוצצים רק לטהרת קדש ותרומה או בגר ונדה לבעלה מפני חומר כרת אבל טבילת איש לטהרות חולין אינו פוסל במיעוט המקפיד עד שיהא רובו המקפיד שפוסל מן התורה אבל כל פסולי דרבנן לא חייצי לטהרות חולין, אבל חידוש גדול הוא שלא נמצא לזה זכר בדברי הש"ס, וגם כי פשט הברייתא דיבמות דכל שחוצץ בטבילה כפירש"י דהיינו לטהרות בכל טהרות איירי, וגם ברמב"ם ספ"ג מה"מ שכתב על הך דפתחה עיניה וכן ריבדא כו' דכל הני חציצות אינן רק לטהרות לא לבעלה וזה כפי גירסתו בש"ס ולית הלכתא כו' כמבואר בתוס' נדה ס"ז לא חילק בין טהרת קדש לטהרת חולין וגם התוס' שם לא חילקו בזה, והרמב"ם כתב שם וכל החוצץ בנדה לטהרות חוצץ בשאר הטמאים לענין טהרות וחוצץ בגר בשעת טבילה. ונראה לדעתו לכוון דברי התוספתא דכל החוצץ בטבילה לטהרות חוצץ גם בגר ובנדה לטהרות והשמיענו דטבילת גר דינו כטהרות וע"ז סיים ולתולין אינן חוצצים פירגד בנדה לבעלה דבעלה חולין הוא יש מהן דלא חייצי והיינו כל אותן שנשנו בדברי הש"ס בחומר שהחמירו לטהרות ולא קחי על הני שנשנו בתוספתא רק על שארי דברים שנאמרו בחומרא בעלמא, אבל א"כ צ"ע מה השמיענו דנדה לטהרות דינה כשאר טבילות לטהרות פשיטא הכי מגרע גרעה, בשלמא בד' הרמב"ם השמיענו דכל שאר טמאים לטהרות אף שטומאתן היה מד"ס אפ"ה חיובן בטבילה לטהרות כדין נדה לטהרות אבל בתוספתא דהשמיענו דנדה לטהרות דינה כשאר טמאים לטהרות זה מן התימה למה הוצרכנו לזה. ורציתי לומר דה"ק דנדה לבעלה אם עוסקת בטהרות חייבת בכל החומרות הנוהגות בטהרות גם לטבילת בעלה מפני שעוסקת בטהרות אבל כל שאינה עוסקת בטהרות אז בעלה חולין הוא עיין נדה י"א ע"ב דאיתא כעין זה, אבל מה אעשה שבד' הרמב"ם מבואר להיפך דאף בעוסקת בטהרות אפ"ה כל לבעלה אינה חייבת בחומרות הנהוגות לטהרות, וגם זה דחוק מאד לפרש דברי התוספתא על חומרות הנהוגות בטהרות במה שלא נמצא בתוספתא, וגם מה יעשו רש"י ותוס' בנדה שם שאינן מחלקים כלל בין לטהרות לטבילה לבעלה כפשט ד' הברייתא דיבמות הנ"ל איך יפרשו דברי התוספתא הזאת, גלל כן לא יכולתי לעמוד בבירור על דברי התוספתא הזאת, ופשוטה נראה דכל דין מיעוט המקפיד לא נאמר רק לטהרת תרומה וקדש וכן לנדה לבעלה מפני חומר כרת אבל טהרת טמאים לטהרת חולין אינו פוסל רק ברובו המקפיד, דומה לזה כתבו התוס'

בנדה ס"ו ע"ב ד"ה אם סמוך כו' בשם הירושלמי דלכהנת הקילו בחפיפה לטהרות אבל לבעלה החמירו בחפיפה אך שם גם טהרת תרומה קיל מנדה לבעלה וכאן לא הקילו רק לטהרת חולין ועדיין צ"ע, ואנחנו טמאי הגליות אין בנו כח לברר דיני טהרות, עד יכונן ה' בית קדשנו וטהרתנו נצח:

מ"ה אלו חוצצים בכלים. כללי דהני משניות דחשב כאן כל דיני מיעוט המקפיד והני דלא חייצי הוא מפני דלא קפדי עליהן ולא חשב כאן בהני דלא חייצי אותן שהמים באים בהם כמו שחשב גבי אדם במ"ד מפני דשם גבי אדם יש מדברים הנדבקים בבשר אדם אשר הוצרך להשמיענו דאפ"ה עיילי בהו מיא אבל גבי כלים מלתא דפשיטא הוא שדופנן קשה וכל דבר שאינו נדבק בחוזק לא חייץ, ואפ"ה בתוספתא המובא בר"ש בסוף פרקין נראה שחשב גם אותן דלא חייצי מפני דעיילי בהו מיא והיינו הך דלכלוכי שמרים שבכוס האמור שם וכמשי"ת בעז"ה, והר"ש הביא כאן הך דר' יצחק דרובו ומקפיד חייץ מן התורה ורובו באינו מקפיד חייץ מדרבנן וכן מיעוט המקפיד וכ"כ הרמב"ם בפ"ג ה"י וגם הרא"ש בסוף פרקין הביא כן. ואף שיש לדון ולחלק שדוקא גבי אדם שעומד הוא להיות לבוש בלבושים ובעי גופו דבר המכסה עליו ולכן ברובו שאינו מקפיד לא חייץ מן התורה מאחר שאינו רוצה בהסרתו הרי בטל לגבי גופו כמ"ש רש"י בעירובין ד' ולבושו הוא משא"כ בכלי יש לומר דרובו אף באינו מקפיד חייץ מן התורה, אבל כבר הורו הני תלתא סבי סמיכי שדין אדם וכלים שוין בזה והכי הלכתא, וכפי מה שביארתי לעיל בר"פ כל הני דחייצי היינו מסתמא קפדי ע"ז אבל אם בעל הכלי אומר שאינו מקפיד ע"ז לא חייצי דבדידיה תליא מלתא [ודלא כרשב"א רק כדעת רוב הפוסקים הנ"ל], אך בכלים שדרכן להשאילן אפשר דלא אזלינן בתר דעתא דידיה דגם הוא מקפיד אם השואל ממנו יקפיד ע"ז ורוצה להסירו וצ"ע, וכ"ז הוא באם הוא דבר הנדבק לכלי אבל אם הוא דבר שחוץ ממנו חייץ מן התורה אף במיעוטו אף בלא קפיד כמש"ל בפ"ח על הך דאוחז באדם ובכלים ושם נת', ופרטי דיני חציצה דמשנתנו נתבארו בתוספתא המובא בר"ש לקמן שאינן בסגנון האמור במשנה והתוספתא לפרושי אתא דבכוס ובצלוחית מבית האומן מתוכו חייץ מאחוריו לא חייץ ובבית בעה"ב לעולם חייץ וזהו בזפת דוקא אבל במור לעולם חייץ וכ"ה ברמב"ם רפ"ג מה"מ, והא דשנינו רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי לכאורה על של זקקים קאי ולהחמיר אתא רבכאיסר חייץ, אבל הר"מ ור"ש ורא"ש פירשוה דלהקל אתא וארישא קאי על אוכף של בעה"ב דכן הוא בש"ס בשבת קי"ד אך משם נראה דגירסת:

משנתנו חסרה היא ורשב"ג לא קאי על אוכף וצריך להוסיף במשנה ועל המרדעת חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר וכ"כ התוי"ט ואוכף אינו מרדעת ורשב"ג פליג רק על מרדעת ומודה באוכף לת"ק, ושם בש"ס אפשטא דמרדעת בעינן משני צדדים דלא תהא חשובה מבגדו של ע"ה לפ"ד ר' יוסי דמ"ו דלקמן דקי"ל כוותיה, ולפי"ז היה נראה דגם באוכף הדין כן דבעינן משני צדדים מהאי טעמא דלא תהא אוכף של סוס עדיף מבגדו של ע"ה, אבל הרמב"ם בפ"ג ה"ג כתב גבי אוכף סתמא דחייץ וגבי מרדעת התנה דבעינן משני צדדים ולא ידעתי טעמו, אולי באוכף אינו נראה לחוץ צד השני ולכן די במצד אחד, ובר"ש לקמן מ"ו הביא דברי הש"ס על מרדעת ובמשנתנו לא הביא הך דמרדעת, ולא אבחין אם היה גורס במשנתנו מרדעת ודעתו כהרמב"ם או שלדעתו אוכף ומרדעת ענין אחד הוא ונכללו כאחד, ומה דפסקו דלא כרשב"ג במשנתנו עיין תוי"ט פ"ח דעירובין:

מ"ו רבי יוסי אומר כו'. פסקו הרמב"ם והרע"ב הלכה כר' יוסי דכן מוכח סתמא דש"ס בשבת קי"ד. ונראה לדעתי דהיינו דוקא בלבושים שלהם שהיו נראים לחוץ בשני צדדים שהיה דרכם ללבוש ולהתכסות בטליתים הנקראים פאציילעס שנראים משני צדדים וגם לפעמים יתכסה בצד השני לחוץ, אבל מלבושים שלנו שצד הפנים לעולם לא יתגלה לחוץ ורובם הם תפורים מבפנים בכיסוי מין אחר א"כ גם של בור וע"ה חייץ מצד אחד דעיקרו עשוי להתנאות בצד הגלוי לחוץ. והרמב"ם סתם הדברים כדברי המשנה:

מ"ז מטפחת של זפתין כו', נראה דדוקא במטפתחן לא חייצי דמטפחת הוא סודר העשוי לכיסוי הראש וכתפיו וכשמלכלך ידיו מקנח הוא במטפתחו מפני שקצות המטפחת הם מסובבים מול פניו ומקנח בם ידיו אבל בשאר בגדיו מקפיד על לכלוכן, ולכן בתוס' הוסיף ר' עקיבא אף על חלוקו וגם הוא לא הוסיף רק חלוקו שמתלכלך מאליו בעת מלאכתו, ות"ק סובר דכיון שהוא אינו מלכלך את תלוקו בידיו רק מאליו מתלכלך מקפיד הוא על הסרתו וגם לרע"ק בשאר בגדים שדרכו לפושטן בעת מלאכתו חייץ ופסק הרמב"ם בפ"ג מה"מ כסתם משנתנו דוקא במטפחת לא בחלוקן:

והא דתניא בתוספתא לכלוכי צואה שבכסא ובקתדראות כו' גרסת הר"ש הרי אלו תוצצין והרמב"ם כתב בה"ט אינן חוצצים מפני שהמים מעבירין אותן, נראה דלא פליגי ולגרסת הר"ש איירי בצואה שהגלידה ונתייבשה ולכן חוצצת ולהרמב"ם איירי בצואה לחה דדומה לזה אמרו לעיל בפרקין גבי צואה שעל בשרו, והא דתניא בתוספ' לכלוכי שמרים כו' והמוך שבשירים ושבזוג והטיט והבצק שע"י קורדום כו' הרי אלו אינן חוצצים, פשוט הוא דיתפרש לפי"ז לכלוכי שמרים שלא נתייבשו תוך הכוס וצלוחית דאם נתייבשו למה לא חייצי, דאין לומר דאינו מקפיד עליהן דודאי כל אדם מקפיד להדיח כוסו מלכלוך

שמרים וע"כ הטעם הוא דהמים מעבירים אותן ואיירי בשמרים לחים וגם הא דטיט ובצק איירי בטיט לח, ואף למאן דפוסל בטיט ובצק לח תחת הצפורן התם הצפורן מעכבתו אבל כאן על יד הקורדום לא חיית טיט לח ולכן סיים דאם הגלידו הרי אלו חוצצים וקאי גם על לכלוכי שמרים, אבל לא אדע למה מוך שבשירים ושבזוג לא חיית דודאי הם מעכבים ביאת המים, ואין לומר דהמוך בטל לגבי הזוג ונחשב כדופנו ממש דודאי אינו דומה לאלו השנוים לקמן בפ"י מ"ב ג' שדרכן להיות שם לעולם ולכן לא בעינן להו ביאת מים וכגוף אחד נחשבו אבל אלו מוך שבזוג בודאי יחליפן וגם יסירן לפרקים מהשירים והזוג למה לא חייצי, וגם אם הטעם הוא מפני דבטלי לגבי השירים והזוג לא היה לו לתנא לכוללן בהדי הנך דלכלוכי שמרים דשם טעמא אחרינא שהמים יעבירו אותן, וברמב"ם הגי' בכל אלו חוצצים [והכ"מ הגיה ברמב"ם כגי' הר"ש ולא נייח מדקתני שם אבל לכלוכי שמרים ודוק] וכ"ג עיקר הגרסא ואיירי כאן בלכלוכי שמרים יבשים וכן בטיט יבש או איירי בטיט היון וכן שמרים נדבקים מאד אפשר אף בלחותן חייצי וכן מוך שבשירים ובזוג חייצי, ולפי"ז מה דסיים בתוספתא הגלידו הרי אלו חוצצים אין מקומו כאן וקאי על לכלוכי צואה שבכסא ובקתדראות דשם איירי בצואה לחה וע"ז אמר דהגלידו הרי אלו חוצצים וכן נשנה לשון זה במשנה ב' דפרקין גלדי צואה שעל בשרו וזה נראה עיקר, הגם שהר"ש לא פי' כן מ"מ כך הוא העיקר:

גבי הך דלנין שהיו מלאים מים טמאים ועל פיו טיט טופח בתוס' אמרו אם היו מים שוקעין בטיט, ואינו מובן מהו מים שוקעין בטיט, והיה נראה לפרש דרבותא קאמר דאף שאין מים צפין ע"ג די, דאף דבסוף פ"ב גבי טיט הנרוק הצריכו מים צפין ע"ג התם עיקר הטבילה בטיט משא"כ הכא הטיט נטבל במים די אף אם הטיט הוא ע"ג המים. וברמב"ם פ"ג מה"מ ה"כ כתב והיה הטיט שוקע במים אפשר שדעתו דגם כאן בעינן מים צפין ע"ג אבל א"כ גם בטיט היון למה לא הותר הרי המים שע"ג הטיט יטהרו את כל המים שבכלי המחובר להן. ואפשר דה"ק דהטיט יהיה שוקע במים היינו שלא יהיו המים תחת הטיט רק הטיט שוה בגבהו וההשקה היא בטיט, והראב"ד בהשגות כתב כלומר שהטיט אינו עב ולא ידענא כוונתו אם בא לומר דהיינו טיט הנרוק הרי אמרו טיט טופח וגם לא הוציאו בתוס' רק טיט היון ואם נאמר דטיט היון גם בנרוק לא הותר וכ"נ בדברי הנחל אשכול סי' ס"ג ס"ק כ"ה זו מנלן, ולפה"נ בנרוק מותר גם בטיט היון וכאן בשאר טיט הותר אף באינו נרוק כסתימת דברי המשנה בפרקין לעיל:

ו

משנה א
כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן. או שהכניסן כדרכן ולא מרקן. או שמרקן ונשברו, הרי אלו חוצצין. כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. הטבילו כדרכו בלא זבורית, עד שיטנו על צדו. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע. אינו טהור עד שיטנו על צדו צלוחית שפיה שוקע, אינה מהורה עד שינקבנה מצדה. קלמרין הדיוטות, אינה טהורה עד שינקבנה מצדה, וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה מצדה:

משנה ב
הכר וחכסת, של עור. הרי אלו צריכין שיבאו בהם חמים. כסת עגולה, והכדור. והאמום, והקמיע, והתפלה. אינן צריכין שיבאו בהם המים. זה הכלל כל שאין דרכו להכניס ולהוציא, טובלים סתומים:

משנה ג
אלו שאינם צריכים שיבאו בהם המים. קשרי העני, והנימין, וחבט של סגדל, ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה, ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת, ואזני החמת, ואזני התרמיל:

משנה ד
אלו שהם צריכים שיבאו בהן המים. הקשר שבפקרסים שבכתף. ושפה של סדין, צריך למתח, ותפלה של ראש, בזמן שאינה חוצה, ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת, ושנצין של סנדל ובגדים. שהטבילן מכובסין עד שיבעבעו, הטבילן ננוכין עד שיבעבעו וינוחו מבעבוען:

משנה ה
כל ידות הכלים שחם ארוכין, ועתיד לקצוץ. מטבילן עד מקום המדה. רבי יהודה אומר עד שיטביל את כולו שלשלת דלי גדול, ארבעה טפחים, ושל קטן עשרה, מטבילן עד מקום המדה, רבי טרפון אומר עד שיטביל את בל הטבעת. החבל שהוא קשור בקופה, אינו חבור אלא אם בן תפר:

משנה ו
ב"ש אומרים אין מטבילין חמין בצונן ולא צונן בחמין לא יפים ברעים ולא רעים ביפים. בה"א מטבילין. בלי שהוא מלא משקין והטבילו, באילו לא טבל. מלא מי רגלים, רואים אותם כאילו הם מים. מלא מי חטאת, ער שירבו המים על מי חטאת. רבי יוסי אומר אפילו כלי מחזיק בור ואין בו אלא רביעית, באילו לא טבל:

משנה ז

בכל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. בל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. זה חומר בשותה משקין טמאין מבמקוה, שעשו בו שאר המשקין במים:

משנה ח

אבל אוכלים טמאים, ושתה משקים טמאים, טבל והקיאן, טמאים, מפני שאינן טהורים בגוף. שתה מים טמאים, טבל והקיאן, טהורים, מפני שהם טהורים בגוף. בלע טבעת טהורה, נכנם לאהל המת, הזה ושנה וטבל והקיאה, הרי היא במות שהיתה, בלע טבעת טמאה, טובל ואוכל בתרומה. הקיאה, טמאה וטמאתו. חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה, חוצץ, ואם אינו נראה, טובל ואוכל בתרומה:

סליק מסכת מקואות פירוש הקצר:

מ"א בל ידות הכלים כו', כגון יד הקרדום או ידות הכלים התחובות תוך קנה חלול היוצא בולט מן הכלי ונעשו כגוף אחד עם הכלי ולכן לא חייצי אם הכניסן כדרכן, אבל בהכניסן שלא כדרכן או שלא מרקן שלא גמר הכנסתן וצריך לתקן, או שנשברו וצריך להוציא השברים חוצצין:

כלי שהטבילו דרך פיו, שהכניסו במים פיו למטה ובעבור האויר שבתוך הכלי לא יניח המים לבא לתוך הכלי ולכן כאילו לא טבל עד שיבאו המים בכל תוכו:

הטבילו כדרכו, היינו שהכניסו דרך שוליו, ובלא זבורית, היינו שלא הטביל את הבית יד של הכלי שגבוה קצת יותר מגוף הכלי ורוצה אח"כ להוציא הכלי ולהטביל הבית יד לא מהני דבעינן טבילה כאחת, ולכן בעינן שיטנו על צדו:

כלי שהוא צר כו' אינו טהור עד שיטנו כו', גם בזה הטעם הוא שיבאו המים תוך כל חלל הכלי:

צלוחית שפיה שוקע, ותחת פה השוקע לא יבאו המים בלתי נקב מצדה, וכן קלמרין הוא כלי העשוי לדיו ומכניס ואינו מוציא הדיו הנתון לתוכו ולא יבאו תוכו המים בכל חללו עד שינקבנו:

מ"ב הכר והכסת, כר הוא קטן וכסת הוא גדול ועשויין לשכב עליהן וממלאין אותן מוכין: הרי אלו צריכין שיבאו בהם המים, ורבותא קאמר דאף שהם של עור ואינן צריכים כבוס אפ"ה צריך לפותחן בעת טבילה מפני שדרכן לפותתן ולהחליף המוכין שבתוכן או להוסיף עליהן ומכ"ש כר וכסת של בגד שצריכין כבוס ומצוי לפותחן להוציא מלויין בעת כבוס:

כסת עגולה, נראה לפרש שהיא מלאה אויר ואין שם מוכין:

והכדור, שעשוי לשחוק:

והאמום, דפוס למנעל עשוי מעור ומלא מוכין:
והקמיע, תפור הכתב שבתוכה:
ותפלה של יד או של ראש אינן צריכין שיבאו בהן מים, שאינן עשויין לפותחן כי גם התפלין אין דרכן לפותחן רק לעתים רחוקות:

מ"ג קשרי העני, בגדי העני שנקרעו וקשר קצות הקרע ואינו עשוי להתיר:
והנימין, פתילין שתולין על שפת הסדין ובהן קשרים ואינן עשויין להתיר:
וחבט של סנדל, הרצועות שנעשין באזני הסנדל וקושרן כפי מדת רגלו ואין דרכן להתיר:
ותפלה של ראש כו', הקשר כעין דלי"ת הנעשה ברצועה שבתפלין שעל הראש: בזמן שהקשר חוצה, מהודק היטב ואינו עשוי לשנותו:
ושל זרוע כו', הקשר הנעשה בתפלין של יד ומהודק מקום מעבר הרצועה ואינו מהדקו בכל יום ואין הרצועה עולה ויורדת בתוך הקשר ואינו עשוי להתיר:
ואזני החמת, אזנים של נאד ויש שה קשרים עשויין בלי להתירן: ואזני התרטיל, אזנים של כיס הרועים ויש שם קשרים וכל אלו הקשרים אין דרכן להתירן רק לעתים רחוקות כשתתקלקל הרצועה:

מ"ד הקשר שבפקרסים. בגד שלובשים על החזה ובעת שפושטו מתיר הקשרים: ושפה של סדין כו', אם הסדין ארוך כופלין את שפתו וקושרין כפליו ובעת כבוס דרכן להתירן וצריך למתת הכפלים בעת טבילה:
ותפלה של ראש, אם הקשר אינה חוצה שאינו מהודק היטב ועתיד לשנותו לפרקים:
ושל זרוע, תפלה של יד:
בזמן שהיא כו', שהרצועה עולה ויורד בתוך הקשר כעין קשרים שלנו וצריך לפתוח היטב שיבאו המים בתוך מעבר הרצועה:
ושנצין של סנדל, רצועות שיש לסנדל שקושרו בכל יום על רגלו וכל אלו דרכן להתיר הקשרים וצריכין שיבאו בהן מים:
בגדים שהטבילן, ולא גרסינן ובגדים דמלתא אחריתי היא ולא איירי בענין קשרים ואמר בגדים כגון סדין שהטבילו לח ממים שנתכבס עד שיבעבעו, אף שהמים עדן מבעבעים תחת הסדין שזה אות שלא בצבצו המים בכל גשוש עובי הסדין די מאחר שהוא לח ופשטו כולו על פני המים הרי המים שהן מובלעין תוך הסדין נתחברו למי המקוה וכאילו באו כל מי המקוה תוך עובי הסדין: הטבילן נגובים, ואין לחיות של המים בסדין בעינן שימתין עד שינוחו המים מבעבוען שזה אות שפשטו חלקי המים בכל גשוש עובי הסדין: (מ"ה) כל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוצצן, ובעת שנטמא הכלי נטמא גם היד:

מטבילן עד מקום המדה, שעתיד לקוצצן, דכל העומד לחתוך כחתוך דמי, ואף שבעובי היד מקום ביקצצנו. לא באו שם מים, אין קפידא, דכל מקום שאי אפשר לבא שם מים מיקרי בלוע ולא בעינן שם ראוי לב"מ:

רי"א עד שיטביל את כולו, דס"ל דהעומד לחתוך לאו כחתוך דמי, והלכה כת"ק:

שלשלת דלי גדול, שעור השלשלת לטומאה שנטמא בטומאת הדלי:

ד' טפחים, דמפני שהדלי גדול אי אפשר לאוחזו בשלשלת ארוכה:

ושל דלי קטן, שעור השלשלת שנטמא בטומאת הדלי י' טפחים, ויותר משעור זה לא נעמא השלשלת בין בדלי גדול ובין בדלי קטן כדלעיל במשנה דכלים פי"ד מ"ג ולכן אין צריך להטביל רק עד מקום שנטמא ומקום החתוך לא בעינן ראוי לב"מ דבלוע הוי:

ור' טרפון פליג ואומר עד שיטביל את כל הטבעת, דאינו עשוי לקוצצו באמצע הטבעת של השלשלת וגם לענין טומאה נטמא כל הטבעת וצריך טבילה: ות"ק סובר דאפשר שיקצץ הטבעת לחצאין ויתיכנו באש לחבר פתחו: החבל שהוא קשור בקופה כו', לענין טומאה איירי דחבל שהוא קשור בקופה לא נטמא בטומאת הקופה דאינו חבור אליו אא"כ תפרו שם, ומפני דאיירי בשלשלת לענין טומאה תנא נמי הך דחבל, והך דשלשלת דתנא הכא להשמיענו דמקום החתך לא בעינן ראוי לביאת מים כמו בידות שעתיד לקוצצן: (מ"ו) ב"ש אומרים אין מטבילין כו', קבלו חז"ל דאוכלים ומשקין אין להם טהרה במקוה רק מים שנטמאו יש להן טהרה להשיקן בתוך כלי במקוה כשרה ונחשבו המים הטמאים שבכלי כאלו נזרעו בתוך המקוה דמים במים נחשבו כגוף אחד ונטהרו מטומאתן. וסברי ב"ש דאין מטבילין תמים מים שהן תמין מעיקרן כמו חמי טבריא:

בתוך מקוה של מים צוננים ולא צוננים בחמין של מעין חם. לא יפים ברעים, מים שהן יפין מעיקרן אין משיקין במים שהם רעים מעיקרן כמו מי הים. ולא רעים ביפים, שלא נעשו בגוף אחד דשני מינים, הם ואין כאן זריעה וחבור לגוף אחד. וב"ה מתירין מאחר דכולן מין מים הם סלקא להו השקה:

כלי שהוא מלא משקין והטבילו, כגון יין ושמן שאין להם טבילה במקוה והטבילו את הכלי מטומאתה כאילו לא טבל, דלא סלקא לה טבילה להכלי שהמשקין חוצצין, ואם רבו מים תוך הכלי אם היה יין אדום בעינן שיתבטל מראה אדמומית בתוך המים ואז סלקא השקה גם ליין הטמא, ואם היה יין לבן או חלב פליגי תנאי בתוספתא אם מהני רבו מים:

מלא מי רגלים רואין אותם כאילו הם מים, ואינן חוצצין בפני הכלי, ואפשר דגם המ"ר נטהרו אם היו טמאים כב"ה דרעים ביפים סלקא להו השקה: מלא מי חטאת, מים שהן

מוכנים להזות על טמאי מתים והם אב הטומאה: עד שירבו המים, ואז עולה טבילה להכלי אבל המי חטאת נראה דלא נטהרו בהשקה:

ר' יוסי אומר אפי' כלי כו', פליג על מי חטאת, וכן על משקין תוך הכלי דאף אם היה שם רביעית חוצצין מפני שהמים מכונסין תוך הכלי ולא באו לתוך המקוה ממש לא בעלי, ואין הלכה כר"י:

מ"ז כל האוכלים כו', מנזירת י"ת דבר דאוכל אוכלים טמאים שעור חצי פרס הוא רובע ככר של עירוב נטמא האוכל, ולר"י בפ"ב דטהרות האוכל אוכל ראשון או שני נעשה שני ופוסל את התרומה במגע. ומה שאמר לפסול את הגויה בא להשמיענו דאף באוכל אוכל שלישי שאינו פוסל את התרומה במגע אפ"ה נפסל גופו מלאכול בתרומה. ואמר במשנתנו דכל מיני אוכלים טמאים מצטרפים לשעור חצי פרס לטמאות את האוכל או לפסול גופו. ושעור חצי פרס נחלקו תנאי בעירובין פ"ב לר"ש הוא שעור שני ביצים ולריב"ב הוא ביצה ומחצה:

כל המשקים מצטרפים כו', שגזרו בי"ת דבר דשותה משקים טמאים שיעור רביעית הלוג שנטמא גופו ואם שתה משקה שלישי נפסל גופו מלאכול בתרומה. ואמר הכא דכל המשקים מצטרפים לטמאות השותה או לפסול גופו: זה חומר כו' מבמקוה, דבמקוה לא גזרו על ג' לוגים משקים שיפסלו את המקוה אף. שמקבלים טומאה כמים אינן פוסלין את המקוה כדלעיל פ"ז ולענין פסול גויה מצטרפים כל המשקין המקבלים טומאה לפסול:

מ"ח אכל אוכלים טמאים או שתה משקים טמאים, בין שאכל ושתה שיעור הפוסלו או שאכל ושתה פחות משעור המטמאו ופוסלו:

טבל והקיאן טמאים. דכל שלא נתעכלו במעיו לא פקע טומאתן. וזהו שסיים מפני שאינן טהורים בגוף שלא נפקע טומאתן בגופו:

שתה מים טמאים, בין ששתה שעור רביעית או פחות, וטבל והקיאן טהורים, דע"י טבילת האדם נטהרו המים שבתוך בטנו ופירשו רבותינו ז"ל דמטעם השקה הוא דחשבינן המים שבבטנו כאלו הושקו למי המקוה ופקע טומאתן. ואפשר לפרש דכל הטמאים אם טבלו נטהרו המים העצורים תוך גופו כגון רוקו או מימי רגליו אף שאם היה פולטן קודם טבילה היו טמאים, ע"י טבילה טהרו, ולכן גם מים ששתה נטהרו בטבילתו:

בלע טבעת טהורה כו', הרי היא כמות שהיתה טהורה גם עתה טהורה דלא נטמאה באהל המת, ובתולין ילפינן לה מקרא דטהרה בלועה תוך גוף בעלי חיים לא מיטמאין:

בלע טבעת טמאה, והיתה אב הטומאה שנגעה באדם שנגע במת ומטמאה את הבולע טומאת ערב טובל ואוכל בתרומה, לערב דתוך בטנו לא תטמא את האדם דטומאה בלועה לא מטמאה, ואם הקיאה טמאתו במגע פיו:

חץ שהוא תחוב, והחץ היה טמא אב הטומאה וטמאה את האדם, בזמן שהיא נראה מבחוץ חוצץ ולא יטהר בטבילה, ואם אינו נראה נחשב כבלוע ולא חייץ וגם לא תטמא שוב במגע ולכן טובל עבור נגיעתו בחץ בעת שנתחבה ואוכל בתרומה לערב שנטהר בטבילתו:

פירוש הארוך:

מ"א כל ידות הכלים כו', מבואר הוא דאם הכניסן כדרכן לא חייצי וכמבואר בתוספתא ולעיל רפ"ט כתבתי דלהתוס' דסברי בחולין ט"ב דביה"ס דכלי בעינן ראוי לב"מ ע"כ הא דהכניסן כדרכן לא חייץ הוא מפני דנקרא בלוע, ודוקא בידות הכלים שעתיד לקוצצן דמטמאים במגע אם כחתוך דמי נחשב לביה"ס שהרי יש שם טומאת מנע אבל היכא דאין שם טומאת מגע ואי אפשר לבא שם מים נחשב כבלוע ולא בעינן ראוי כו', או אפשר דאם הכניסן כדרכן נחשבו ככלי אחד מאחר שאינו עתיד לפורקן, ולענין הזאה שנינו פי"ב דפרה מ"ת דכל ידות הכלים הקדוחות חבור ולפי' הר"ש והרא"ש שם אין הפרש בין יד ליד לעולם הוי חבור להזאה א"כ מוכת שזה מטעם דנחשבו כגוף אחד, אכן לפי' הרמב"ם שם לגבי הזאה לא הוי חבור כ"א היכא שיד הכלי הוא חלול וקתא של הכלי נכנס לתוך היד אבל אם מן הכלי יוצא קנה חלול כמו שהוא בידות כלי מתכות ונחשת שיוצא מהם קנה חלול ומכניסין את היד לתוכה לא הוי תבור להזאה, וכן פסק בחבורו ספי"ב מה' פרה דאם העץ נכנס בברזל לא הוי תבור להזאה, וא"כ הכא לענין טבילה דלא חילקו בין אם העץ נכנס לברזל דאז לא הוי ככלי אחד ואפ"ה לענין טבילה לא חייץ ע"כ הוא מטעם דנחשב כבלוע איברא שמדברי הרמב"ם בפי' המשנה וכן בחבורו פ"ג מה"מ נראה שפי' גם למשנתנו בידות חלולים שקצה הכלי נכנס לחוך היד שהוא פי' או שהכניסן כדרכן ולא מרקן היינו שלא הדיח את חלל היד, ונראה כונתו שלא הדיח את הנשאר מהיד חלול שאין קצה הכלי הנכנס לתוכה סותמו כגון שאין הבליטה מהכלי מגיע עד כל חלל מהיד ונשאר מן היד מעט ריקם ובעינן שיכנס לשם מים, ולכן בעינן לשם הדחה מכל לכלוך ולמרוק לשם מי המקוה. ומה שאמר או שמרקן ונשברו היינו שנכפף ונתמעך הקצה מן היד הנשאר חלול כדרך ידות כלי מתכת חלולים שנכפפים והכפיפה מונע את ביאת המים מהחלל שלהלאה מן הכפיפה כן נראה מפירושו במשנה, וכ"כ בחבורו בהי"א כל ידות הכלים שהן תלולים שהכניסן כו', וא"כ נראה לפי"ז דאם

היה היד נכנס בתוך קנה החלול מן הכלי לא מהני טבילה להיד אם לא שיפרק היד מן הכלי ודוקא בידות החלולים שנחשבו לכלי אחד עם גוף הכלי לא חייצי דגם לענין הזאה נחשבו ככלי אחד אבל ביד הנכנס להקנה היוצא מהכלי חלול דלענין הזאה לא נחשבו כאחד כן גם לענין טבילה חייצי, וא"כ טעם דבלוע הוא ע"כ לא יהלם לפירושו. אבל באמת נראה דגם הרמב"ם מודה דהכא לענין טבילה לא נ"מ מידי, ואף אם העץ נכנס לברזל לא חייץ דאין סברא כלל לומר דאם היה היד נכנס לתוך קצה הכלי שיצטרכו לפורקו בעת טבילה, וגם למה סתמו כאן במשנה והו"ל להביא ג"כ הכא פלוגתת ריב"נ ות"ק דהתם דלפי' הרמב"ם שם ריב"נ סובר בפי"ב דפרה דגם אם העץ נכנס לברזל הוי ככלי אחד לענין הזאה ומדסתמו הכא מוכח דכאן גבי טבילה אין חילוק בזה וגם הרמב"ם בחבורו לא כתב לחלק בזה לענין טבילה, ולכן נראה לדעתי דודאי כאן גם אם היד נכנס לתוך חלל הבליטה היוצא מהכלי לא חייץ. ומה שפי' הרמב"ם משנתנו דאיירי בידות חלולים הוא מפני שהוא פי' הך ולא מירקן היינו שלא שטפן מבפנים, ואם היה הכונה במשנה באם קנה היוצא מהכלי הוא חלול א"כ גם אם היד לא מלא את כל החלל אכתי הרי הנשאר ריקן איננו פתות לשים צד דצד השני הרי הוא סמוך לדופן הכלי ולמה יצטרך שם שטיפה ולא בעינן לשם הגעת מים כלל אחרי שלעולם ישאר סתום ובלוע הוא ולכן פירשה דאיירי באם בליטה היוצא מהכלי נכנס לתוך יד תלולה והיד:

הוא כולו חלול היינו שגם מחוץ הוא פחות לחוץ ואם בליטת הכלי איננה ממלאה את כל חלל היד אז בעינן שטיפה תוך פנים היד מפני שקצחו ריקן ופתוח ובעינן בים שטיפה מפני שחללו גלוי לחוץ, ולכן בנשברה היינו שנתמעך ונכפף באמצע הרי אין כאן ביאת מים לכל חלל היד עד מקום סתימת הבליטה היוצא מהכלי, אבל אם יד החלול הוא סתום בחוץ כמו שהוא דרך רוב הידות אז גם אם בליטת הכלי איננה ממלאה את כל חלל היד לא איכפת לן בזה דלא בעינן הגעת מים לשם כלל, ומכ"ש אם יד הכלי אינו חלול רק בליטת הכלי הוא חלול והיד אינו ממלא את כל חלל הבליטה פשיטא דלא בעינן לשם מריקה ושטיפה דלא בעינן הגעת מים לשם כלל, כך נראה הסבר הדברים לדעת הרמב"ם ז"ל. וא"כ לדעתו מוכח ודאי דאם קצה הכלי הוא חלול והיד נכנס לשם שלדעתו לא נחשבה ככלי אחד לענין הזאה ואפ"ה לענין טבילה לא חייץ מוכח ודאי שזה מפני דבלוע הוא. וכן מה שאמרתי דלא בעינן מריקה באם היד אינו ממלא את כל חלל של בליטת הכלי מוכת ג"כ שזה מפני דבלוע הוא, אך להבנת הר"ש והרא"ש דגם לענין הזאה בכ"ע נחשב היד כגוף אחד עם הכלי אין ראיה מכאן דהוי בלוע רק מפני דנחשבו ככלי אחד, וגם לדעתם הך דולא מרקן פירושו באופן אחר שלא גמר את הכנסת

הכלי כמבואר בדבריהם ז"ל, וגם הך דנשברו לפירושם לא איירי שחוצצים תוך חלל היד רק דשברים של יד חוצצים תוך הכלי וצריך לומר דאיירי באופן שא"א להכניס יד אחר עד שיוציא השברים משם ולכן חוצצים, אבל אם היו השברים נתונים בעומק והיה אפשר לו להכניס יד אחר והשברים ישארו שם נראה דלא חייצי דהוי כבלוע מקום טמון הזה. והא דהביא הר"ש דברי התוספתא במגל שנשברה ידו מן הסיטה ולפנים דאינה חוצצת נראה דאיירי ג"כ באופן שיוכל לתקן את יד המגל להכניס יד אחר בלתי שיוציא את השברים שהן בפנים ולכן מיקרי ביה"ס, [ולפמש"ל לאו ביה"ס הוא רק בלוע הוא ולקמן הביאו הר"ש והרא"ש ראיה מזה דביה"ס דכלי לא בעינן ראוי לב"מ, ובאמת אינה ראיה כ"כ דזה נחשב בלוע וגם התוס' לא נחלקו לומר דבעינן ראוי כו' רק היכא שיש שם טומאת מגע כמש"ל]. אבל אם לא יוכל לתק יד אחר בלתי שיוציא את השברים נראה דחוצצים וזה שאמרו מן הסיטה ולחוץ כו':

שם שהטבילו דרך פיו כו'. כתב הר"ש אין לפרש מפני שהמים נשאבים לתוכו דהא תינח במקוה שאין בו כ"א מ"ס מכוונות כו', ואין כוונת הר"ש דבמ"ס מכוונות לעולם המים שבתוכן שאובים, דז"א דהרי מבואר לעיל פ"ז מ"ו גבי כר וכסת ויורה דאף במקוה מצומצמת ונתקבצו המים לתוך היורה אפ"ה כל שלא נפסק קלות מי המקוה מן היורה לא נחשבו עדיין כשאובים דמחוברים המים שביורה למי המקוה ורק כונת הר"ש דבמקום מצומצמת היה אפשר לפרש דאיירי כאן באופן שנפסק הקלוח מן מי המקוה לתוך היורה דאז הוי כאילו לא טבל, וכמבואר לעיל פ"ז:

מ"ב הכר והכסת של עור כו', נראה מדברי הר"ש והרא"ש שדוקא של עור עשוי להכניס ולהוציא מה שבתוכן אבל של בגד אינו עשוי להכניס כו' וטובלים כמו שהוא, אבל מדברי מהר"מ המובא בתוי"ט נראה לפרש דלרבותא נקט של עור אף שאינו צריך כבוס דע"י הדחת מים הוא מתכבס היטב וכיון שאינו עשוי להחכבס הייתי אומר דאינו עשוי להכניס ולהוציא מה שבתוכו ואפ"ה אמר שדרכו לפעמים לכבסו וכן להחליף מה שבתוכו ולהוסיף עליו ולכן צריך שיבאו בהן מים, ומכ"ש כר וכסת של בגד שדרכו להתכבס ועשוי להוציא מה שבתוכו בעת הכבוס א"כ פשיטא דבעינן שיבאו בהן מים, והא דתנינן לעיל פ"ז מ"ו דכר וכסת של עור כיון שהגביה שפחותיהן כו' לאו דשל בגד א"צ לפותחו ואין שם בית כנוס מים רק דשל בגד אין המים שבתוכו שאובים דאינו מחזיק מים כדתנן לעיל פ"ו מ"ה ושם נתבאר: והא דתנן והתפלה כו'. היינו גוף התפלה בלתי הרצועות אינו עשוי להכניס ולהוציא כלל דפרשיות שבהן א"צ לבודקן רק לעתים רחוקות עתוי"ט. ולמהר"מ הטעם הוא מפני דאינן צריכין כבוס ואף אם פותחן לבודקן

מ"מ אינו עשוי להחליף ולהוסיף עליהן ולכן מטבילן כמות שהן, ובד' מהר"ם צ"ע דגבי תפלין כתב הטעם דאין הפתיחה בשביל החיצון, משמע דכל שאין הפתיחה בשביל הנרתק טובלים כמות שהוא, וגבי כרים וכסחות כתב וגם להוסיף עליהן, הרי דאף שהפתיחה בשביל הפנימי צריך פתיחם לטבילה וגם אין טעם לחלק בזה אידי ואידי עשוי להכניס ולהוציא הוא, ולכן נראה להסביר דבתפלין אין שם דבר חידוש בהפתיחה משא"כ בכר וכסת עשוי להחליף ולהוסיף, והעיקר נראה דבתפלין הפחיחה לעתים רחוקות ולכן לא מיקרי עשוי לפחות:

מ"ג ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה. לפי' הר"ש והרא"ש איירי כאן לענין הקשרים שברצועות, דבשל ראש בעינן שיהא הקשר מהודק בטוב ואז א"צ ביאת מים ושל זרוע בעינן ג"כ שתהא הרצועה שנקשרה ובה סובב הולך אורך רצועה של יד שתהא הרצועה אינה עולה ויורדת דרך הקשר והיינו שנקשר הקשר סביב הרצועה, והרע"ב כתב דמהדק הקשר הרבה (וצ"ע דאיך יניח תפלין של זרוע אם הרצועה מהודקת איך תעלה דרך עובי הזרוע עד הקיבורת] ומזה הוכיחו התוס' במנחות ל"ו ע"א דהקשר של ראש לא בעינן קשירה בכל יום, וכן תפלה של יד לא בעינן הדוק בכל יום, אבל הרמב"ם בפי' המשנה וכן בחבורו פ"ג מה"מ הכ"א לא פירשה לענין הקשרים רק לענין התפלה עצמה במקום מעבר הרצועה בתוך הקציצה שהוא הנקרא מעברתא, דאם הרצועה שבתוך של ראש ושל זרוע מתנענעים והולכים ושבים ממקום למקום אז הרצועה חוצצת בתוך המעברתא ובעינן להסירה בעת טבילה, אבל בזמן שהיא חוצה היינו שהמעברתא דבוקה עם הרצועה שבתוכה ע"י עור שנתפר על שניהם וכן ברצועה של זרוע אם היא מהודקת בתוך המעברתא שאינה עולה ויורדת בתוך המעברתא אז אין צורך להסירן וא"כ אין מכאן ראיה כלל לדין הקשרים, אבל עכ"ז נראה דהפי' במשנה מיושרת יותר לפי' הר"ש והרא"ש, חדא דלהרמב"ם למה נקט במתניתין בשל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת למה שינה מלשון חוצה האמור בשל ראש הרי אידי ואידי דבר אחד הוא שהמעברתא דבוקה עם הרצועה, ולפי' הר"ש והרא"ש ניחא שדרך רצועה של יד להיות עולה ויורדת תוך הקשר כאמור, ועוד דבמשנתנו זו ובמשנה ד' בדין קשרים איירינן ודבר הלמד בענינו הוא דגם כאן בדין קשר ש"ר וש"י דיינינן וצדקו דברי התוס' מנחות הנ"ל. אבל צ"ע לפי' הר"ש והרא"ש מה התנה בזמן שהיא חוצה דהיינו שהקשר מהודק בחוזק והרי אם אינו מהודק בחוזק יותר טוב שיבאו המים בתוך כפלי הקשר, וצ"ל דה"ק דאם הוא דבוק בחוזק לא יתירנו לעולם אבל אם אינו דבוק בחוזק עתיד הוא להתירנו והמים לא יבאו בתוכו וכ"נ מדברי הרא"ש, אבל הר"ש והרע"ב פירשו דלאו טעמא הוא הא דחוצה רק

רבותא קאמר דאף שהוא חוצה ומהודקים כפלי הקשר אפ"ה לא חייץ מפני שאינו עתיד להתירו, אבל לא יהלם לפי"ז מה דתנא במ"ד דצריך שיבא מים בזמן שאינה חוצה למה יגרע מה דאינה חוצה אם אינו עתיד להתיר הקשר, ולכן נראה עיקר כפי' הרא"ש: מה דתנא במתני' קשרי העני, היינו מה שהעני קושר בבגדו במקום קרעיו, ביאר הרמב"ם בהכ"א דאם מקפיד עליו חוצץ ובקשרי בגדי בע"ב סתמן חוצצים ואם אינו מקפיד עליהן אינן חוצצים, והוא מדברי התוספתא המובא בר"ש לקמן מ"ד ומזה מוכת כמש"ל דכללי המשנה על ההוה דברו אבל העיקר תליא בקפידא דידיה ואין להביט על מה שרובא: דעלמא מקפידים או לא רק בבעל הבגד תלי מלתא ודלא כנראה מדברי הרשב"א ז"ל וכבר כתבתי דגם באדם העיקר הוא דהכל חלי בקפידא דנטבל בין איש בין אשה וכמש"ל בזה באורך:

מ"ד ובגדים שהטבילן מכובסים עד שיבעבעו. לפירוש הרמב"ם ענין הבעבוע הוא שהבגד מתנשא בשטחו על פני המים כמו שהוא טבע סדין המתפשט ע"פ המים נעשה במקומות ממנו כמו בעבועות שמתנשא בחלקיו למעלה מן המים והרי לא נטבל כולו במים, וא"כ לא אבחין פירושו איך בבגדים הלחים המכובסים די בבעבוע לחוד ולמה לא נצריך שיטבל כולו במים ומדוע בנגובים בעינן עד שינוחו מבעבוען היינו שנטבל כולו במים ולא יגבה חלקיו למעלה מן המים ואיך בבגד לח תיהני ליה טבילה גם אם לא נטבל כולו במים, ואם נימא עבור שחלק ממנו נתקרב למים והושק למי המקוה ולכן חשבינן כל חלקי הסדין שיש בתוכו כולן מחוברים למי המקוה ע"י טפיחה שיש בכל הסדין חשבינן כאילו כולו נתחבר למי המקוה, א"כ לפי"ז גם אם יטביל רק קצתו יהיה די בזה מפני שכל מים שבכל הבגד נחשבו כמחוברים ע"י טבילת קצתו וזה מן התימה שיהיה די בטבילת קצתו, וגם למה הוזכר פאן בעבוע והול"ל בגדים המכובסים עד שיטבול קצתן, ואף ר' יהודה שהתיר לעיל פ"ז מ"ו בחבור טופח להטפיח היינו לצרף את המים ולא שיוטבל קצתו דזה ודאי לא מהני לכ"ע, ואם לומר דבעינן שתחובר כל קצות הבגד למים ושוב לא איכפת לן גם אם באמצע הבגד יהיה מוגבה מן המים שזה ענין הבעבוע באמצעית הבגד, אבל גם זה לא ידענא למה יהיה קיל אמצע הבגד מחלק ממנו וגם בחבורו סתם כדברי המשנה בפ"ג הכ"ד, ודרכו נסתרה מני וגם דברי הר"ש והרא"ש לא נתבארו בטוב, אבל העיקר במשנה נראה דבגד לח די אם נתפשט ע"פ המים כולו אף שלא עברו המיר בכל חלקיו ועדיין המים מבעבעין ואין הכונה על בעבוע הבגד דהבגד נתפשט כולו ע"פ המים רק שהמים מבעבעין שזה אות שלא נכנסו המים בכל חלקי הבגד אפ"ה כיון שכל שטחו מתפשט ע"פ המים הרי המים שבתוכו נתחברו והושקו

למי המקוה, ואפשר שגם אם כל עובי הבגד לא נטבל במים רק חלק הפרוס ע"פ המים נתחבר למי המקוה חשבינן כאילו כל חלקי המים שבתוך הבגד כאילו הם ממי מקוה דהושקו למי המקוה ודי בזה והוי כאילו נטבל כל עובי הבגד בתוך מי מקוה משא"כ בגד נגוב. בעינן עד שינוחו מבעבועו שזה אות שנתפשטו המים בכל חלקי הבגד, וכ"נ מפי' הרע"ב רק שקיצר בזה וכ"נ מד' התפ"י, ועיין לעיל ספ"ה:

מ"ה כל ידות הכלים כו'. התוס' בחולין ע"ג וכן הר"ש והרא"ש במתניתין הקשו דמקום חתך להוי חציצה וכתבו התוס' דאיירי כאן בשל חוליות, והר"ש דחה זה מדר"ט במשנה דבעי כל הטבעת מכלל דת"ק לא בעי כל הטבעת והתוס' נדחקו ליישב זה יע"ש, והר"ש והרא"ש אמרו דביה"ס דכלים לא בעינן ראוי לב"מ, אכן ראיתם מתוספתא דלעיל אינה מכרעת כמש"ל דשם איירי בשברים שאינו עתיד ללקחן ולהסירן משם ונחשבו כבלוע דאף באדם לא בעינן בבלוע ראוי לב"מ משא"כ הכא שעתיד לקוצצן נחשב כביה"ס להתוס' מפני שמטמאין במגע לת"ק דכחתוך דמי כמבואר בחולין שם, ואפ"ה יש להצדיק דברי הר"ש והרא"ש כמש"ל דכל היכא שאין באפשרי לבא שם מים מיחשב כבלוע לענין טבילה וכמו שבארתי באורך ספ"ח ורפ"ט גבי קלקי, ולדידי צ"ע בעיקר קושיתם דמאן לימא לן דמקום החתך נטמא בטומאת הכלי הרי היד עצמו אין לו טומאה רק ע"י טומאת הכלי וכל אורך היד שאינו צריך להכלי לא נטמא בטומאת הכלי כלל כמבואר ברמב"ם פ"כ וכ"א מה' כלים א"כ אין כאן הפקעת טומאה כלל ואף מקום החתך אפשר דלא נטמא כלל, ואף אם נימא דכל יד שנטמא מן הכלי גם עובי שטח היד יש בו טומאה הוא מפני דגם הוא שייך לתשמיש הכלי שאפשר דגם עובי שטח היד בקצהו יהיה ממנו תשמיש להכלי לדחוף ולהזיז את הכלי ע"י עובי קצה היד, אבל מקום החתך שאינו גלוי לחוץ ואין על ידו תשמיש להכלי מאין יבא לו טומאה הרי שם נחשב כשברי כלי מתכות דלית בהן דררא דטומאה כלל ולכן לא בעינן ליה טהרה כלל, אך לפי"ז לא א"ש ד' ר' יהודה שאמר מטביל את כולו ואם היד לא נטמא למה לן להטבילנו, ואם נאמר דר"י חייש עבור עובי שטח היד המחובר למקום העומד להקצץ שהוא בכלל טומאה, דא"כ לא מהני מה שיטבילנו כולו דאכתי מקום העומד להקצץ שא"צ טבילה יחוץ על שטח העובי, הגם שיש לדחוק בזה דמאחר דבלוע הוא לא חייש ר"י רק באם נראה לעין שלא הטביל את העובי מן היד, לא מסתברא לפרש כן, ועוד דבש"ס דתולין מוכח דר"י טעמו דסובר דכל העומד לחתוך לאו כחתוך דמי, אך יש לומר דבהא פליגי דלת"ק דכל העומד לחתוך כחתוך דמי לא נטמא כל היד ולכן א"צ טבילה וכמ"ש דגם טובי העומד להגלות אחר הקציצה לא נטמא, ולר"י נטמא כולו, אכן מדלא נחנו לזה

שיעור כמה יהיה אורך היד ובכל ידות היתר מכדי שיעורן נתנו שיעור בכלים פכ"ט וכאן סלו הדבר בדעת בעל הכלי שעומד לקצצו מוכח כפי' הר"ש והרא"ש שמתחלה נטמא כל היד שלא היה דעתו לקוצצו או אף בדעתו לקוצצו כל שאינו ארוך יותר משיעור שנתנו חכמים נטמא, ולענין טבילה הקיל הת"ק דכחתוך דמי וכמ"ש דמקום החתך בלוע הוא ור"י סובר דלאו כחתוך דמי, ופלוגתת ת"ק ור"ט בהך דשלשלת דלי כו' לא פירשו רבותינו מאומה, ונראה מדעתם דר"ט בשיטת ר"י אמרה אבל לא הודה לר"י בהך דידות דגם ר"ט סובר דכחתוך דמי רק בטבעת אחת ודאי לא יחלקנה לשנים כי יתפרק תחתים חלק הטבעת ותתקצר מדת השלשלת, ות"ק סובר דאפ"ה כיון שאינו צריך לו כחתוך דמי ויחתוך חצי הטבעת ויקטין את חני הנשאר באש פחם. ולפמ"ש נראה לומר דפלוגתת ת"ק ור"ט מלתא אחריתא היא דהרי נתנו כאן מדה ולא תלו בדעת בעל הכלי. ונראה לפרש דמדה זו בשלשלת דלי נשנית בכלים פי"ד מ"ג לענין טומאה דיתר ממדה האמור במשנתנו לא נטמאת בטומאת הכלי, וכן הוא ברמב"ם פ"ט מה"כ הט"ז וסובר ת"ק דאף בכלה המדה בחצי טבעת אין שם טומאה להלאה ור"ט סובר דמדות חכמים לא נאמרו כ"א בכלה בקצה הטבעת אבל טבעת אחת אין לחלקה לשנים ונטמאת כולם ומטבילה כולה, ומפני שענינה בדומה לפלוגתת ר"י ות"ק סמכן יחד במשנתנו, אבל טעמי פלוגתתן מלתא אחריתא דר"י ות"ק פליגי אם עומד לחתוך כחתוך כו', ור"ט ות"ק נחלקו במדות חכמים לענין טומאה אם כלה המדה בחצי טבעה אם נטמא כל הטבעת, ולכן סמך ענין לו במתניתין התבל שהוא קשור בקופה דאינו חבור ולענין טומאה אייר, וגם הרמב"ם העתיק הך דחבל כו' בה' כלים פ"כ הט"ז ובעין משפט לא רשמו שלא מצאו בה"מ אבל הוא שייך לענין טומאת כלים וטהרתן: (מ"ו) בש"א אין מטבילין חמין בצונן כו', פי' הר"ש דגזרי ב"ש דלמא חייס עלייהו כו', ואף רעים ביפים חיישינן דלמא חייס על מי המקוה היפים שלא יתקלקלו ע"י הנטבלים הרעים, או דגזרי ב"ש רעים ביפים אטו יפים ברעים, ובזה מתורץ קושית הרא"ש בפירושו יע"ש. והנה בביצה י"ז ע"ב איתא במשנה שם ושוין שמשיקין את המים כו' [היינו דשוין ב"ש וב"ה יע"ש]. ופירש"י מי שיש לו מים יפין לשתות כו' ונותנם במקוה מים מלוחין כו' וכ"כ הרע"ב שם, וזה לא יתכן לדעת ב"ש דאין מטבילים יפים ברעים, וגם הרמב"ם כתב שם בפי' המשנה שהמים הטמאים הם מתוקים ומי מקוה אינן ראויה לשתיה. ואפשר לדחוק להרמב"ם דמי מקוה לאו רעים הם רק שאינן מתוקים וטובים דעכורים הם ולא חיישי ב"ש לדלמא חייס עלייהו:

רק ביפים ברעים, אבל לרש"י והרע"ב שהמים מלוחים והרי הם רעים ודאי אסור לב"ש וגם להרמב"ם דחוק לחלק בין עכורים למלוחים ורעים, ובאמת לא ידענא למה הוצרכו לזה לפרש כן דמטביל יפים ברעים אם עבור דלמה לו להטביל את אלו הרי די לו במי מקוה, הרי שנינו כאן רעים ביפים א"כ צריך הוא לרעים לכביסה וכדומה וחס על מי מקוה היפים לרחיצה וכביסה, א"כ מכ"ש דנוכל לומר דשם איירי במטביל יפים ביפים וחס הוא על מימיו מי מקוה שנצרכים לו ורוצה להשתמש באלו השאובים ומטבילן והרי אמרו רז"ל לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו א"כ מכ"ש שיחוס האדם על מי בורו אם נצרכים לו לכל דבר וירצה להשתמש באלו השאובים ולמה הוצרכו רש"י ורמב"ם ורע"ב לחדש זה דאיירי שם ביפים ברעים, והר"ש ודאי יפרש כן דאיירי שם ביפים ביפים, ומה שאמרו בש"ס שם י"ח אי אית ליה מים יפים הני למה ליה למעבד להו השקה אלא דלית ליה כו', אין הכונה שמי הבור הם רעים רק שדחוק לו למים דלכן מטביל את השאובים ואין לו מעין או נהר, או דאיירי שמי הבור היפים הם של איש אחר ולא יתן לו מהם אבל כולם יפים הם, אך מפי' הרמב"ם והרא"ש מבואר דטעם ב"ש בהא לאו עבור גזירה דלמא חייס עלייהו רק שדין השקת מים לאו מדין טבילה סוא רק מדין זריעה שנזרעו במים של מקוה ונעשו גוף אחד וכמ"ש רש"י בביצה שם וסברי ב"ש דאין הזרעה אלא במין במינו וכל דלא הוי מינו אין בהם השקה כלל. ומה שאמרו חמין בצונן וצונן בחמין היינו מים צוננין בטבען ומים חמין בטבען כמו חמי טבריא וכן מים יפים ברעים היינו ברעים מעיקרן שמרים ומלוחים מברייתן דלא יהיו כגוף אחד אחר השקה. ונראה לפי"ז דב"ש לא יתירו לטהר שלג במים ע"י השקה שלא יהיו גוף אחד ובריתא השנויה בנדה י"ז אתיא דלא כב"ש, וא"כ מים שעיקרן טוב רק שנתקלקלו אח"כ כמו מי גשמים הנקוים שנסרחו ונתקלקלו מטבילים בהם אף לב"ש, וא"כ א"ש בפשיטות דברי הש"ס דביצה דאיירינן שם בנתקלקלו אח"כ והכא איירינן ברעים מעיקרן. אבל דברי רש"י ורע"ב במים מלוחים והם מים שעיקרן כך א"א להולמן לב"ש רק דברי הרמב"ם שכתב שם דהמים אינם מתוקנים לשתיה א"ש דאיירי שנתקלקלו אח"כ, אבל לפי' הר"ש דחייש דלמא חייס עלייהו בודאי גם נתקלקלו אח"כ אסור לב"ש ויפרש שם הך דביצה ביפים ביפים, ודברי התוי"ט כאן שהעתיק דברי הר"ש על ד' הרע"ב שהם כפי' הרמב"ם ז"ל אינם מתוקנים:

ב עוד שם, כלי שהוא מלא משקין כו', הטעם הוא מפני חציצה ולכן לא נטהרה הכלי כמ"ש הר"ש ועיין תוס' זבחים ע"ח ע"ב ד"ה דלי כו' שכתבו דלא תקשי מכאן על דברי התוספתא דלעיל פ"ט דדיו וחלב לחים אינן חוצצים דעל גוף האדם שאני, וזה דלא

כדברי המרדכי המובא ברמ"א סימן קצ"ח דדיו לח חוצץ, וכבר הכרעתי לעיל בזה מדין הלגים השנוי בתוספתא דלעיל ומובא ברמב"ם פ"ג ה"כ דגם טיט לח אינו חוצץ אף בכולו וע"כ שאין זה מטעם דאינו מקפיד רק דאין בזה חציצה כלל וכמש"ל באורך: (פסקא ב) (א) דתניא בתוספת' המובא בר"ש במלא יין וחלב אם רבו עליו טהור. יש לעיין מפני מה נבטלו ברוב הרי מין באינו מינו הוא וכל היכא שיש בהנמצא תוך הכלי טעם יין או טעם חלב אכתי שם משקה עליהן ולא נטהרו בהשקה למי המקוה וחוצצין גם בפני הכלי, ובתוס' זבחים הנ"ל כתבו דאיירי ביין מזוג ורפי וכשרבו עליו המים נתבטל בהמים, ואיברא כן הוא ביין במים דנתבטל טעמו בששה חלקים כמבואר ביו"ד סימן קל"ד סעיף ה' וכיון דיין מזוג הוא נתבטל בששה כנגדו, אבל בחלב לא ידענא טעמא איך נתבטל החלב ברובו, וגם ביין צ"ע למה סתמו לומר שנתבטל ברוב, ואולי מפני שכל היין והחלב נתערב במי המקוה ומי המקוה מחוברים הם כחן עדיף לבטל ברוב את היין וחלב לענין טהרת מים וכמו ששנינו לעיל פ"ז מ"ב דנתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו במי פירות ואף שיהיה בהן טעם מי פירות אפ"ה לענין מקוה לא איכפת לן דכח מים מחוברים עדיף לבטל את המי פירות ברוב, ובתוס' זבחים צדדו לומר דגם בנתן סאה ונטל סאה במי פירות איירי באופן שלא נשתנה טעם המים עבור היין, אבל כל הפוסקים פסקו דבכל מ"פ מהני נתן סאה ונטל סאה עד רובו ולא חלקו בזה וכמבואר בש"ע סימן ר"א סעיף כ"ד. ואף שבכ"מ פ"ד מה"מ רוצה לפרש דלהרמב"ם לא הותר רק בסאה אחת, אין זה מוכרע וכמש"ל פ"ז דגם להרמב"ם הותר במ"פ עד רובו וע"כ הטעם הוא דמ"ס מי מקוה כחן יפה לבטל מעט יין ומ"פ אף שנשתנה טעם המים ולא תפסל כ"א בשנוי מראה או ברביית מ"פ אבל עד רובו כשר, וכן הכא אם הטביל הדלי עם יין וחלב ורבו בו מים אף שטעמו טעם יין מ"מ כיון שמחובר למי מקוה כשרה כחה יפה לטהר ולבטל המעט יין וחלב ונטהר הכלי ולא הוי חציצה. אך זה צ"ע דנראה מדברי התוספתא דלא הותר ברבו מים כ"א לטהר את הכלי [וגם בזה ביין אדום בעינן שיתבטל מראיתו] דלא הוי חציצה אבל אם היה היין או החלב טמאים לא נטהרו בהשקה אף ברבו שם מים, והרי בבכורות כ"ב אמרינן בלוקח ציר מע"ה דנטהר בהשקה ממ"נ אם רבו מים סלקא להו השקה וכתבו שם התוס' דאף שיש בו טעם ציר בטומאה לא אמרינן טעם כעיקר וכ"כ לעיל פ"ז דנראה דאף מים שנשתנו מראיתן ע"י מ"פ מהני להו השקה, וא"כ הכא ברבו מים על יין וחלב היה לן לטהר אף היין וחלב, והתוספות בזבחים ע"ח ע"ט סוף ד"ה דלי כו' נתעוררו קצת בזה מפני מה לא אמרינן רואין גבי ציר של ע"ה וכתבו וא"א לברר הטעם אלא היכא דאתמר כו' וקושייתם מה דלא אמרינן רואין לאו קושיא היא כל

כך דהרי רואין לא החמיר רק ר"י לומר דרואין אותו כאילו הוא אדום ורבנן לא סברי הכי, וא"ש מימרא דר"ל בבכורות אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו אבל מה שהקשיתי קשה יותר דכאן משמע דהיין וחלב לא נטהרו ע"י השקה אף ברבו מים, ואפשר שהתוס' סברי דברבו מים גם היין וחלב נטהרו, ולכאורה מוכרח לומר כן דהרי אם הכלי היתה טמאה נטמאו גם היין וחלב שבתוכה ואם נימא דברבו מים היין וחלב נשארו בטומאתן א"כ חוזרים ומטמאים את הכלי מגזירת י"ח דבר דמשקין מטמאים כלי וע"כ דגם היין וחלב נטהרו, ומ"מ נראה דאף אם נימא דהיין וחלב עצמן לא נטהרו בהשקה ברבו מים ואפ"ה לא גזרו שיטמאו את הכלי מפני דטומאת משקין לטמא כלי קילא לא קשה מהך דציר של ע"ה דשם ציר לאו בר קבולי טומאה הוא כלל ולכן ברבו מים סלקא ליה השקה משא"כ הכא בטומאת יין וחלב אף ברבו מים לא נטהרו המשקים שטעמן טעם יין וחלב, ובזה תתיישב גם קושית התוס' שהקשו למה לא אמרינן רואין גבי ציר דאפי' לר' יהודה דאמר הכא גבי חלב רואין אותו כאילו הוא יין אדום לא יאמר כן גבי ציר, וכן גבי שליא שהביאו התוס' שם דציר וכן שליא שנמוחה לאו בני קבולי טומאה הן ולכן לא החמירו בהן לומר רואין כו' משא"כ הכא גבי יין וחלב הטמאים אמרינן רואין לר' יהודה, אבל קרוב יותר לומר כדמשמע מדברי התוס' דגם כאן היין וחלב עצמן נטהרו בהשקה דכח מקוה של מ"ס יפה לבטל את מעט היין וחלב, אבל הרמב"ם ז"ל העתיק דברי התוספתא הזו פ"ג מה"מ הי"ט לענין כלי שתוכו טהור וגבו טמא אבל בכלי שכולו טמא לא נטהרה הכלי אף ברבו מים, ומובן לדעתו דיין וחלב עצמן לעולם לא יטהרו מטומאתן אף ברבו מים מפני שטעמן טעם יין וחלב, ולדבריו ודאי צריך לחלק מהך דציר דברבו מים סלקא להו השקה מפני דציר לאו בר קבולי טומאה הוא דהרי גם הוא העתיק להלכה הך דציר בפט"ז מהט"א, ומה: דבנתן סאה ונטל סאה הותר אף בכל המשקים עד רובן, התם שאני שבאו המשקים לתוך המקוה עצמה כחן יפה לבטל את כל הבאים לשם אם לא רבו על המי מקוה משא"כ בהיו יין וחלב תוך הכלי לא נטהרו אף ברבו מים עד שיתבטל טעם החלב והיין לגמרי, ולא הקילו הכא ברבו מים רק בכלי שתוכו טהור דאז מעיקר הדין לא בעי תוכו טבילה כלל כמ"ש רש"י בזבחים ע"ט ומפני שפתו שצריך טבילה הקילו ברבו מים אבל לא לטהר היין והחלב עצמן, וע"כ צריך לחלק כן לר' יוסי דפליג במתניתין ואמר אפי' כלי מחזיק כור ואין בו אלא רביעית כאילו לא טבל, [ובמשנה היה אפשר לפרש דר"י קאי על מי חטאת וכן פי' הרמב"ם אבל בתוספתא מבואר דגם על יין וחלב פליג ר"י וכן פי' הרא"ש במתני'] והרי בהך דנתן סאה ונטל כו' לא פליג ר"י וע"כ דהתם שאני שבאו המשקין תוך המקוה עצמן משא"כ הכא שהם בכלי ולכן גם לרבנן

לא מהני לטהר היין והחלב וכן בכלי שתוכו טמא אף ברבו המים עד שיתבטל טעם החלב לגמרי:

ב ומה שפי' הרמב"ם התוספתא על כלי שתוכו טהור וגבו טמא היא אוקימתא דרבא בזבחים ע"ט והראב"ד השיג עליו דאוקימתא דרבא נאמרה רק לר"י, איברא שכן פירש"י ותוס' אבל הרמב"ם נראה שפי' דרבא בא להשיב על מה שאמרו תנאי היא ורצו לומר דמה שאמרו במשנה שם נתערב ביין או בדם בהמה רואין אותן כאילו הוא מים, שזה נאמר רק לר"י דס"ל הכא גבי מקוה רואין אותו כאילו הוא יין אדום, אבל לרבנן דמקוה דסברי הכא ביין וחלב דבטל ברוב יסברו גם בדם שנתערב ביין דבטל ברוב ולא אמרינן רואין כו', וע"ז בא רבא להשיג לומר דכ"ע מודים גבי דם דאמרינן רואין וגם גבי מקוה לכ"ע אמרינן רואין ומה שהקילו הכא ביין וחלב דבטל ברוב הוא מפני דאיירי בכלי שתוכו טהור כו', ויתיישב בזה גם קושית הש"ס שם שהקשו מאן שמעת ליה דאית ליה רואין ר"י וקתני דסגי ליה ברובא יע"ש. ולרבא לק"מ דלאו ר"י לחוד סובר רואין דגם רבנן סברי רואין כו', ובאמת שזה פי' המחוור בש"ס שם דאם נניח שנשאר תירוץ הש"ס שם דתנאי היא יקשה טובא דאנן קיי"ל כסתם משנה שם גבי דם שנתערב ביין דרואין אותו כאילו הוא מים וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' פסולי המוקדשין הכ"ב והכא קיי"ל כרבנן דר"י דאם היה בכלי יין וחלב דבטל ברוב אבל לאוקימתא דרבא א"ש בטוב [ודברי הכ"מ בזה צע"ג דבין בדם שנתערב ביין ובין במקוה שהטביל שם יין וחלב אמרינן רואין ולא נתבטל עד שכיוצא בו במים לא היה שום מראה מהיין או החלב אם היה אדום וכן בדם הקדשים, אך לפי"ז ישאר קושית הש"ס שם שהקשו לר"י גבי פגול ונותר למה בטל ברוב נשער במין במינו כאינו מינו שתירצו ע"ז דתנאי היא ולמה שפירשנו לרבא אין כאן תנאי ולכ"ע אמרינן רואין, וצריך לומר דרבא לא חש לתרצה דצריך לחלק בין קדשים ומקוה דאמרינן רואין דגבי חזותא החמירו לומר כאילו היה גוון אחר משא"כ באיסורים לענין טעמא לא אמרינן רואין דמינו יחשב כאינו מינו, ולפי"ז להרמב"ם בכלי שכולו טמא גם תוכו לא מהני רבו מים עד שאם יראה כיין אדום ידהה מראיתו וגם לא יהיה בו טעם יין וחלב ואז גם היין וחלב נטהרו, וצ"ע למה לא בארה הרמב"ם ועכ"מ שהקשה כעין זה ביין אדום, ומכל זה אין סתירה למש"ל פ"ז דמים שנשתנו מראיתן ע"י מ"פ נטהרו בהשקה דהכא שאני שעיקרו היה יין וחלב משא"כ התם עיקרו מים ודוק:

ויתר דברי המשנה בשנוי הגרסאות בהא דמי רגלים גירסת הרמב"ם כגירסת רש"י דרואין כאילו הוא מים ואין כאן מה לבאר:

מ"ז כל האוכלים מצטרפים לפסול את הגויה בכחצי פרס. לשון פסול גויה מורה שגופו נפסל מלאכול בתרומה אבל אינו פוסל במגע, ובמשנה דסוף זבים תנינא אלו פוסלים את התרומה האוכל כו' מוכח דפוסל במגע, ולכן פר"ת בתוס' שבת י"ד וביומא פ' ובשאר דוכתי דפסול גויה היתה גזירה קדמונית ולא גזרו רק בכחצי פרס שהוא שיעור ביצה ומחצה או שתי ביצים ופלוגתא דתנאי היא בעירובין פ"ב] ולפסול הגוף ולא לפסול במגע ואח"כ בי"ח דבר הוסיפו לגזור לפסול במגע ובשיעור כביצה וטעמו מבואר בתוס' שם ומשנתנו זו היא נשנית קודם י"ח דבר, וצ"ע טובא לדעתו דבמשנה דזבים חשיב שם גם שותה משקים טמאים ולדעתו בשותה משקים טמאים לא הוסיפו בי"ת דבר על גזרה קדמונית האמור במשנתנו לפחות משיעור רביעית, וא"כ מה דחשבן התנא בי"ח דבר הוא עבור שהוסיפו טומאת מגע ומקודם לא היה בשותה רביעית רק פסול גויה כמבואר במשנתנו, וא"כ מאחר דבשותה משקים טמאים לא היה חידוש בי"ח דבר רק בחומרת פסול מגע לא בשיעור רביעית מנא ליה לר"ת דבאוכל אוכלים טמאים הוסיפו לגזור לפחות משיעור חצי פרס להעמידו על כביצה אולי לא היה ההוספה כ"א על פסול מגע, וצריך לומר דטעמו דהרי בשבת י"ד אמרו הטעם דזמנין דאכיל אוכלים טמאים ושקל משקין דתרומה ושדי לתוך פיו ושיעור אוכלים טמאים לטמא אחרים הוא כביצה, אבל א"כ היה להם לגזור בשותה על פחות מרביעית מהאי טעמא שאמרו שם בשבת זמנין דשותה משקין טמאים ושקיל אוכלים דתרומה כו' ומשקין מטמאים אחרים בכ"ש, וצריך לומר דר"ת לשיטתיה שסובר בפסחים י"ד בתוס' שם ושאר דוכתי דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא בעינן רביעית ומדרבנן מטמאים בכ"ש ולכן לא חשו לגזור על פחות מרביעית שאין טומאתן רק דרבנן. וא"כ לדעת הרמב"ם רפ"ד מה' ט"א דמשקין מטמאים אחרים מדאורייתא בכ"ש לא יהלם פר"ת דאם גזרו על אוכלים כביצה שזה שיעור טומאתו היה להם לגזור על משקין בכ"ש שזה שיעור טומאתן, וא"כ צ"ע על הר"י בתוס' שבפסחים שם כתבו שהר"י סובר דמשקים מטמאים אחרים דאורייתא בכ"ש וביומא פ' כתבו התוס' שהר"י הסכים לפר"ת בהך דאוכלים טמאים, ורש"י פי' בשבת דהך די"ח דבר היינו הך דמתניתין פסול גויה וגזרו שיפסול במגע ודוקא באוכל שיעור חצי פרס וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהאה"ט, וא"כ צ"ע לדעתם למה קראו זה בשם פסול גויה. ונראה שרש"י בשבת כוון ליישב זה והביא בשם הערוך דטומאה זו אם טבל לא בעי הערב שמש ומותר לאכול בתרומה, ואפשר שמטעם זה קראו זה בשם פסול גויה שהגוף נפסל ואם נטהר גופו לא בעי הערב שמש ככל הטמאים, והרמב"ם כתב בפ"ט מה' אה"ט דגם הבא ראשו ורובו במים שאובים לא בעי הערב שמש, וכן מוכח בפי"א דפרה מ"ה

עיין תוי"ט שם והרי לא קראו זה בשם פסול גויה ולמה ציינו דוקא לקרות אוכל אוכלים טמאים בשם פסול גויה. ונראה לומר דבכלל הגזרה היה דבאוכל אוכל שלישי שאינו מטמא במגע דגופו נעשה שלישי ופסול מלאכול תרומה כמבואר בסוגיא דחולין ל"ד ל"ה דבין לר"א ובין לר"י באוכל אוכל שלישי נפסל גופו לאכול בתרומה ואינו מטמא במגע, וכ"כ הרמב"ם פי"א מה' אה"ט הי"א ולכן קראו זה בשם פסול גוים לומר דלא לבד שגזרו על אוכל אוכל ראשון שיטמא במגע אך גם כללו באוכל אוכל שלישי שא"א לו לטמאות במגע אפ"ה נפסל גופו לאכול בתרומה וזה נכון, ובתוספתא המובא בר"ש והובא בעירובין פ"ג דנו שם ר' יהודא ור' יוסי בשיעור חצי פרס שהוא שני ביצים [ומה שנדפס בר"ש וכמה הוא פרס ט"ס הוא וצ"ל כמה שיעור חצי פרס] איך משערינן שיעור שתי ביצים ומוכח שדנו לענין פסול גויה דאל"כ הו"ל לדון בשיעור פרס שבכל הש"ס והרי ר"י ור"י סיו הרבה אחר י"ח דבר ומה היה להם לדון בענין שכבר בטל ומוכח להדיא דגם בגזרת י"ח דבר לא גזרו כ"א באוכל חצי פרס וזו היא גזרת פסול גויה:

בתוספתא הובא בר"ש התירו לה למעוברת שתהא טועמת דבר מועט מפני סכנת נפשות ובש"ס דכריתות י"ג ע"א הגרסא התירו לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה ואוקמוה בש"ס דה"ק התירו לה לעוברה פחות מכשיעור אפי' טובא מפני הסכנה, ונראה לכאורה דלתירוץ הש"ס תרי מילי נינהו דהתירו למעוברת לאכול פחות מכשיעור אפי' בלא סכנה ואפי' טובא מפני הסכנה פי' ואם יש שם סכנה מותר לה לאכול אפי' טובא:

וברמב"ם ספ"ת מה' אה"ט נראה דחדא קאמר דהתירו לה לאכול פחות פחות מכשיעור ואע"פ שיצטרף האכילות ויהיה טובא מותר מפני הסכנה, שהרי כתב שם המעוברת התירו לה כו' פחות מכשיעור ואעפ"י שהיא אוכלת הרבה מפני הסכנה וא"צ טבילה כו', ונראה פירושו דמחשש שלא תבא לידי סכנה התירו לה לאכול פחות מחצי פרס ואעפ"י שתשלים אכילת שיעור חצי פרס בתוך אכילת פרס אפ"ה התירו לה מאחר שאינה אוכלת חצי פרס יחד עותרת מחשש סכנה ואעפ"י שתצטרך אח"כ לאכול תרומה לא הצריכו לה טבילה, וכ"כ התוס' שם והר"ש כאן שהתירו לה בלא טבילה לאכול בתרומה, ונראה שהתירו לה לאכול אף אם אין לה בית מיחוש לבא לידי סכנה מפני שאם נחמיר עליה להצריכה טבילה אם תאכל בתוך אכילת פרס שיעור חצי פרס היא לא תאכל את המאכל טמא שלא תצטרך לטבול לתרומה ואתיא לידי סכנה ולכן התירו לה לגמרי, כך נראה פירושו לפ"ד הרמב"ם ז"ל:

ואם נפרשנה כפשוטו יהיה הפי' דהתירו לכל מעוברת לאכול מאכל טמא פחות פחות מחצי פרס בתוך שיעור אכילת פרס ולא הצריכוה טבילה ואם יש לה סכנה תאכל טובא והיינו במסוכנת לטבול אח"כ לתרומה ואין לה מה לאכול כ"א תרומה, והרמב"ם לא רצה לפרש כן דמפני הסכנה ממש גם תרומה טמאה מותרת כו' ולכן פי' דמחשש סכנה קאמר כע"ש, עכ"פ מוכח מכאן דאכילת דבר איסור שיעור איסורו בתוך אכילת פרס קיל מאם אוכל אותו יחד שהרי לא התירו לה לאכול החצי פרס יחד כ"א פחות פחות מחצי פרס בתוך שיעור אכילת פרס, ויש ללמוד מזה לענין אכילה ביוה"כ לחולה שמבואר בש"ע א"ת סי' תרי"ח סעיף ח' שאם אמדוהו שאינו מספיק לו לאכול פחות פחות מכשיעור ולשהות כדי אכילת פרס שהותר לו לאכול יחד שיעור ככותבת אפ"ה אם אפשר לו לא יאכל הככותבת יחד היינו שיעור שני שלישי ביצה כמבואר בש"ע שם רק יאכל כחצי ביצה יחד ותיכף יאכל עוד כחצי ביצה אף שיאכל שיעור הככותבת בתוך אכילת פרס מ"מ קיל איסורו מאם אוכל השיעור יתד, דהרי התיר והכא למעוברת לאכול החצי פרס בתוך אכילת פרס ולא התירו לה לאכול החצי פרס יתד דשיעור צירוף בתוך אכילת פרס קיל מאם אוכל השיעור יחד, כן גבי חולה ביוה"כ נראה דקיל יותר אם אוכל בתוך אכילת פרס מאם אוכל יחד שנראה דשיעור אכילת פרס לאו הלכה למשה מסיני הוא, שהרי ר"מ פליג ע"ז בכריתות י"ב ואמר שיעור אחר יע"ש, רק חז"ל שיערו כן צירוף אכילת כזית בכל האיסורים וככותבת ביוה"כ בשיעור אכילת סעודה מצומצמת שהוא ג' ביצים לריב"ב בעירובין ושיעור ד' לר"ש שם, ואף שחייב על זה כרת ומיתה בידי שמים בכל האיסורים שחיובן כרת ומיתה בשיעור צירוף אכילת פרס מ"מ קיל איסורו מאם אוכלן יחד כדמוכח מתוספתא הנ"ל, ואף אם הוא הל"מ לרבנן דקיי"ל כוותייהו מ"מ קיל איסורו מאם אוכלן יחד, וברש"י בחולין פ"ג ע"א ד"ה דלית ביה כזית כו' נראה דסובר דאכילת פרס דינו כמו בבת אתת, ונראה דעתו שם דשתי התראות על שני זיתים לא מהני ללקות שתים אם אוכל בתוך אכילת פרס דתדא אכילה היא [ובזה מיושב קושית הרשב"א ומהרש"א שם ודוק], ואף לדעתו נוכל לומר דאפ"ה קיל איסורו מאם אוכלן יחד כדמוכח מתוספתא וש"ס דכריתות הנ"ל, ובגוף דברי רש"י הרמב"ם פי"ד מהמ"א ה"ז פסק להדיא דאף באכילה אחת אם אכל שני זיתים בשתי התראות חייב וגם הרשב"א חולק שם על רש"י אבל בכ"מ לא הביא שום מקור לדברי הרמב"ם ז"ל בזה ואין זה טענינו, ושיעור פרס לפי מה דקיי"ל להחמיר שזה שיעור ד' ביצים כמבואר בא"ח סי' תרי"ח קבלתי בשם ד"ז רבינו הגאון החסיד מלאדי נ"ע שזה

שיעור שמונה מינוטין משששים לשעה, ששיער הוא ז"ל שיעור אכילת ביצה באדם בינוני שני מינוטין, וכן אני נוהג להורות:

(פסקא ב) עוד במשנה כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית פירשה הרמב"ם בשבעה משקין וזה לשיטתיה בפ"א מה' ט"א דכל המשקין אין להם טומאה חוץ מז' משקין והארכתי בזה לעיל פ"ז. ובזה יש לעיין למה קראו בשם פסול גויה והרי המשקין לעולם תתלה הוו והשותה אותן יפסול במגע את התרומה, ויש לומר שהרי מצינו משקין שלישי לטומאה והם משקה שנגע בהם טבול יום כמבואר ברמב"ם פ"י מה' אה"ט ה"ד, ואם שתה משקה זו רביעית נפסל גופו מלאכול בתרומה ואינו פוסל במגע:

ושיעור צירוף שתיית רביעית במשקין טמאים מבואר בתוספ' המובא בר"ש ובש"ס דכריתות י"ג דצירופן הוא בשיעור אכילת פרס כמו באכילה וכן פסק הרמב"ם פ"ח מה' אה"ט הי"א, ומתוספתא וש"ס זו השיג הראב"ד על דברי הרמב"ם בפ"ב מה' שביתת עשור לענין צירוף שיעור מלא לוגמיו ביוה"כ דמצרפינן בשיעור שתית רביעית והרי בתוספתא אמרינן דשיעור צירוף שתיה הוא בכא"פ הובאו דברי הראב"ד בטא"ח סי' תרי"ב ובש"ע שם שתי הדעות. וגם לענין איסורים פסק הרמב"ם פי"ד מהמ"א ה"ט דצירוף שתיה הוא בשיעור רביעית, וכן פסק הרמב"ם בפ"י מה' תרומות לענין שתית זר יין של תרומה דמצרפינן בשיעור רביעית ושם נמצא השגות הראב"ד ע"ז, אבל בפי"ד מהמ"א ובפ"ב מה' ש"ע לא נמצא לפנינו השגות הראב"ד והטור הביאה מדברי השגותיו בה' תרומות, ובב"י בא"ת לא רשם מוצא דברי הראב"ד אנה הם והרי הם בה"ת ובמ"מ פ"ב מה' ש"ע כתב שדברי הרמב"ם הם בתוספתא דיומא דצירוף שתיה הוא בשיעור רביעית וגם הראב"ד בהשגות בה"ת כתב על דברי הרמב"ם דאמת שכן הוא בתוספתא אבל דחה דברי התוספתא מברייתא המובא בש"ס דכריתות י"ג, והמ"מ תירץ שם דלענין שתיית משקין טמאים שהוא מד"ס עשו חיזוק יותר להחמיר לצרף בכא"פ הביא דבריו בכ"מ בפי"ד מהמ"א, ובלח"מ פ"ב מה' ש"ע תמה על דברי המ"מ דהרי ביומא פ' ע"ב מבואר דאדרבה הקילו בשיעור אוכלים טמאים שאמרו אכילת חצי פרס בשיעור פרס ומהראוי היה לצרף בשיעור כזית בכא"פ ואיך אמר המ"מ שהחמירו שם ונדחק ליישב שם יע"ש. עוד הקשה בלח"מ שם דהתינת בשיעור שתיה ביוה"כ שהוא כמלא לוגמיו נוכל לצרף בשיעור שתית רביעית אבל בפי"ד מהמ"א שכתב שיעור זה לענין שתית שאר איסורים דשיעורן ברביעית איך יהיה שיעור רביעית בשיעור משך שתיית רביעית. ונדחק לומר דהיינו בשותהו בבת אחת מהרה ופסק ואח"כ שתה שנית מהר דמצרפינן בשיעור שתית רביעית בריות כדרך שבנ"א שותים וסיים שזה דוחק, ולדעתי קושיא זאת

תיישב קושיא של הראב"ד מתוספתא דידן כמו שאבאר. ומקודם אומר דמה דפסיקא ליה ללחם"מ דשיעור שתיית שאר איסורים הוא ברביעית וכן ראיתי בכ"מ פ"ג מה' ברכות הי"ב שכתב דמה שכתב הרמב"ם לענין ברכה אחרונה על היין ושאר משקין דשיעורן ברביעית למד כן מדין כל האיסורים דשיעור שתייתן ברביעית, לדידי קרוב יותר דכל איסורים שיעור שתייתן בכזית ולא מצינו בשום מקום בש"ס באיסורים שיעור רביעית, ובחולין ק"ח ע"ב אסיק שם דחצי זית בשר וחצי זית חלב לוקה על אכילתו ועל בישולו וחלב משקה הוא ומשערינן בכזית, ובעירובין ד' וסוכה ו' אמרו כדי רביעית:

יין לנזיר ולא אמרו רביעית יין לערלה וכלאי הכרם, ולרש"י בסוכה שפי' דקאי על לולבים וחרצנים אין ראיה משם אבל לפירש"י בעירובין שפי' רביעית יין לנזיר לחייבו מלקות ולמה לא נקט ערלה וכלאי הכרם, ובנזיר ל"ח חשיב התם עשר רביעיות הן וחשיב חד מנייהו רביעית יין לנזיר ולמה לא חשיב רביעית יין ושמן בכל האיסורים כגון טבל והקדש ושביעית וערלה וכלאי הכרם ותרומה לזר ומע"ש חוץ לירושלים ולמה נקט רק רביעית יין לנזיר, ובתוס' שם אמרו דבנזיר פלוגתא הוא אם משערינן ברביעית ולמשנה אחרונה משערינן בכזית יין וכ"כ בעירובין וסוכה שם וא"כ מוטב הו"ל למנקט רביעית דכל האיסורים. איברא שבתוס' שם כתבו בד"ה אר"א כו' דאיכא לפרושי כגון רביעית יין של ערלה וכלאי הכרם משמע ג"כ דסברי דבכל האיסורים משערינן ברביעית ומרש"י שם לא נראה כן שפי' שם כל רביעית שבתורה היינו רביעית דם שמטמא כו' ולא פי' על איסורים ואין לנו רמז בש"ס לשער שיעור שתית איסורים ברביעית רק מצינו שיעור רביעית בנזיר ובכריתות י"ב ע"ב במשנה שתה רביעית יין ונכנס למקדש. ונראה ברור שדוקא בנזיר ובשתית יין לעבודה משערינן ברביעית דאפקיה קרא בלשון שתיה דבנזיר כתיב חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה ויין לעבודה כתיב ביה יין ושכר אל תשת ומדאפקי' קרא בלשון שתיה שיעור שתיה הוא ברביעית דזו היא מדה אחרונה שבתתרה ממדת הלח כדאיתא בנזיר ל"ח, אבל בערלה ושביעית והקדש דאפקי' רחמנא בלשון אכילה ערלים לא יאכל וכל זר לא יאכל קדש עיין רש"י מכות י"ג במשנה לאו דהקדש יליף מתרומה וכן בתרומה ילפינן מהאי קרא ובכל איסורים אפקיה רחמנא בלשון אכילה ובכלאי הכרם דלא כתיב אכילה אבל גם לשון שתיה אין שם ולכן הוצרכו בש"ס חולין ק"ך ע"ב ללמוד בכלאים דמשקין היוצאין מהן כמותן מבנין אב כמ"ש התוס' שם ד"ה היכא כו' דאכלאים בעי אע"ג דלא כתיב בהו אכילה כו', ושם בחולין ק"ך ע"א למדו מקראי דהמחה את החמץ וגמעו דחייב וכן בחלב ונבלה והקשו שם התוס' ד"ה לרבות השותה דהא כתיב בקרא ואכלת כו' תירושך ויצהרך ותירצו דהתם

במידי דשתיה והכא במידי דאכילה. ואם איתא ליתרצו דהתם משערינן ברביעית והכא גבי חמץ רבינן לשיעור אכילה בכזית ומוכח דבכ"מ משערינן בכזית, וכן מוכח ברמב"ם בכמה דוכתי ובפ"י מה"ת כתב בה"ב ואין אכילה פחותה מכזית וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתיתה בכזית וכ"כ שם בה"ג ומתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית רביעית הרי אלו מצטרפין לכזית, הרי דבריו ברור מללו דשתיה בתרומה בכזית ולא חילק בין שאר משקים לתירוש ויצהר [גם כי לדעתו בשאר משקים דתרומה אין בהם לאו כלל רק בתירוש ויצהר כמבואר בדבריו בפ"י מהמ"א ופי"א מה"ת] ובריש ה' חמץ ומצה כתב דהמחה את החמץ וגמעו שיעורו בכזית וברפ"ו מהמ"א כתב האוכל כזית מן הדם במזיד חייב כרת, והוא מש"ס דחולין פ"ז ע"ב אך בש"ס יש לומר דאיירי בדם קרוש אבל הרמב"ם כתב סתמא בכל דם, וצ"ע קצת מיבמות קי"ד ע"ב שאמרו שם לדם ברביעית, ולרש"י ותוס' שם איירי בש"ס לענין איסור אכילה אך יש לפרש דברי הש"ס שם לענין טומאה ודוק ובפ"י מהמ"א הכ"ב כתב חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן, ובהכ"ג שם חשיב תרומות ובכורים וכתב שם בהכ"ד ושיעור כל אכילה מהן בכזית ולא חילק בין אכילה לשתיה לומר בשתיה שיעור אחר, ומכל זה מוכח להדיא דשיעור שתית כל האיסורים אף ביין ושמן שיעורן בכזית ולא מצינו ברמב"ם באיסורים שיעור רביעית רק בנזיר שכתב בפ"ה מה' נזירות ה"ג דשיעור אכילת יוצא מן הגפן בכזית ושתית יין וחומץ הוא ברביעית וכמ"ש דשם אפקיה בלשון שתיה, ובפי"א מהמ"א ה"ב כתב והשותה רביעית מסתם יינם מכין אותו מכת מרדות ולא מצא בכ"מ מקור לדבריו, ונראה שטעמו דסתם יינם אסמכוה אקרא ישתו יין נסיכם ומדאפקי' בלשון שתיה שיעורו ברביעית [וביי"נ גמור דעתו שם דחייב מלקות בכ"ש], ובריש ה' ביאת המקדש כתב דהשותה רביעית יין פסול לעבודה וכדברי המשנה דכריתות הנ"ל דשם שתיה כתיב כמש"ל, וכן נראה עיקר דכל איסורי תורה טבל והקדש וכלאים וערלה ותרומה שיעור שתיתן בכזית, ובפ"ד מה' שבועות ה"ד כתב נשבע שלא ישתה כו' וכמה ישתה ויהא חייב נראה לי שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האיסורים נראה שטעמיה דאפקי' הנשבע בלשון שתיה ולכן שיעורו ברביעית ככל האיסורים האמורים בקרא בלשון שתיה, אך צ"ע מ"ש בה' מע"ש פ"ב ה"ה דאם שתה רביעית יין חוץ לחומת ירושלים לוקה, אולי טעמו דשם חלקן הכתוב מעשר דגנך תירושך ויצהרך וחייב על כל אחד בפני עצמו כמבואר שם ולכן שיעור תירוש ויצהר בשיעור שתיה:

ומעתה מיושבים פסקיו דפ"ב מה' שביתת עשור שפסק כדברי התוספתא דיומא דצירוף שתיה הוא ברביעית דשם שיעור השתיה הוא במלא לוגמיו לכן מצרפינן אותן בשיעור רביעית וכן בכל האיסורים דשתייתן בכזית, ולכן כתב בפי"ד מהמ"א דשיעור צירופן הוא בשתית רביעית, וכן בשותה יין של תרומה דשיעורן בכזית מצרפינן שיעורו בשיעור שתית רביעית כמ"ש בפ"י מה"ת, אבל בשותה משקים טמאים דשיעור שתייתן ברביעית א"א לומר שיעור צרופן ברביעית דהרי חיובן הוא ברביעית ולכן שיעור צרופן הוא בכדי אכילת פרס וכדברי הש"ס דכריתות י"ג וכמ"ש בפ"ח מה' אה"ט וכ"נ מוכח מדבריו בה' נזירות פ"ה ה"ד ביין שנתערב בדבש בעינן לשער צרופן בכדי אכילת פרס וכ"כ שם בה"ה ו' ז' מפני דחיובו הוא ברביעית לכן שיעור צרופו הוא בכא"פ וכן יהיה הדין לדעתו במע"ש. כללא דמלתא כל האיסורים כגון טבל והקדש ותרומה וערלה וכלאי הכרם דשיעור שתיתן בכזית וכן גבי יוה"כ דשיעור שתייתן במלא לוגמיו שיעור צרופן הוא בשיעור שתיית רביעית אבל נזיר ודומיו דחיובו הוא ברביעית שיעור צירופו הוא בכא"פ ושותה משקין טמאים ג"כ צירופן הוא בכדי אכילת פרס, ומיושבים דברי התוספתא דיומא שהביאו הראב"ד ומ"מ עם דברי התוספתא דכריתות. שוב ראיתי בספר שארית יהודה לד"ז מהרי"ל ז"ל בתשובה לא"ח סי' ט"ו הביא גשם אחיו רבינו הגאון החסיד מלאדי נ"ע שהתעורר בדברים אלו שכתבתי. ומעתה מובן דמ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' ברכות לענין ברכה אחרונה דשיעורו ברביעית לאו מדין כל האיסורים יליף לה רק מאותן האיסורים שנאמרו בלשון שתיה דשיעורן ברביעית, אבל צ"ע מ"ש בפי"ד מהמ"א ה"ט בשותה רביעית של סתם יינם דשיעור צרופו הוא ברביעית ואיך יצטרף ברביעית אם חיובו הוא ברביעית ולמה כללו שם עם כל האיסורים ששיעורן בכזית, ואפשר שטעמו ברביעית של סתם יינם בהפסיק מעט אינו חייב מכת מרדות אף בשותה בכא"פ ויליף לה מדין שתית רביעית יין להכנס למקדש שפסק ריש ה' ביאת מקדש דאם הפסיק מעט פטור ואין לו צירוף כלל וכדעת ר"א במשנה דכריתות י"ב שפסקו שם בש"ס הלכתא כוותיה ולמד מזה לענין סתם יינם ברביעית להקל לומר שאין לו צירוף כלל בהפסיק בשתיתן ועדיין צ"ע. והנה במג"א בא"ח סי' ר"י סק"א כתב לענין צירוף שלענין ברכה בשתה רביעית יין או מים דתלוי בפלוגתא האמור בסי' תרי"ב היינו דלהרמב"ם מצטרף דוקא בשיעור שתית רביעית ואחריו נמשכו האחרונים, ולפמ"ש לית כאן פלוגתא דגם הרמב"ם מודה דכל היכא דשתיתו בשיעור רביעית צירוף שיעורו הוא בכדי אכילת פרס: שם במשנה זה חומר כו' שעשו בו שארית משקין כמים. תמה אני מה ענין שמיטה כו', ואיזהו ענין שייכות דין משקים טמאים בשותה לדין המקוה ולמה לא יהיה דין:

פסול גויה בכל משקים טמאים כמו במים אחרי שכולם טמאים מעיקר הדין, ויש לדחוק דה"ק דלענין מקוה מהראוי היה שגם שאר משקים יפסלו המקוה בג' לוגין כמו מים שאובים דהרי פסול כל המשקים למי מקוה גרע יותר משאובים דמקוה של משקים פסול מה"ת כמ"ש התוספות ביבמות פ"ג ע"ב ובשאובים אף למאן דפוסל מה"ת אינו כ"א ברובו שאוב דוקא, ויש מי שסובר דגם כולו שאוב הוא מדרבנן ואפ"ה החמירו בג' לוגים שאובים ולא בג' לוגים של מי פירות, והטעם דלא חשו לגזור בזה דשאר משקים אסור לעשות מהן מקוה שלמה אף במחוברים לקרקע ולכן לא חשו לגזור בג' לוגים שלא יבאו לטעות בזה משא"כ מים שהן מקוה טהרה במחוברים לקרקע וחשו לגזור בג' לוגים שאובים שלא יבאו לעשות מקוה כולה משאובים, משא"כ לענין פסול גויה הרי טומאתן שוה למים ולכן חשו לפסול הגויה אף בשאר משקים, ועדיין הדמיון דחוק. אבל האמת יורה דרכו שזה סיוע למ"ש כ"פ דמה דחשו על ג' לוגים שאובים העיקר הוא עבור חשש מים טמאים דשאובים שנטמאו פסולים למקוה מה"ת, ולכן גזרו גם בשאובים שלא נטמאו מחשש אותן שנטמאו, וא"כ כיון דמשום לתא דטומאה הוא א"כ היה מהראוי לגזור גם בכל משקים טמאים לפחות כמו שהשוו שאר משקים טמאים כמים לענין פסול גויה ואפ"ה לא גזרו בזה מטעם האמור, והרא"ש כתב שלא עשו שאר משקים כמים לענין להשלים השיעור וזה דחוק דאיך ישלימו השיעור והן אינן ראוים למקוה. והגר"א ז"ל גורס מבנפלו עליו פי' שלא גזרו בנפלו עליו ג' לוגים משקים כמו בנפלו ג' לוגים מים אבל גרסתנו היא העיקר: (משנה ח) אכל אוכלים כו' מפני שאינן טהורים בגוף שתה מים טמאים טבל והקיאן טהורים כו'. פירשו בו הר"מ ור"ש והרא"ש מפני שנטהרו המים ע"י השקה למי המקוה בעודן בגוף וכן הוא פשט המשנה, והוראה נפלאת היא איך תעלה השקה למים המכונסין בגוף והרי טבילה לטבעת טמא הנמצא תוך הגוף לא נטהר הטבעת בטבלו כמבואר בסיפא דמתניתין, ואף דבסיפא אייריי בטמאה טומאת מת דבעיא הזאה מ"מ גם בטמאה משרץ לא תטהר ע"י טבילת אדם מדלא השמיענו התנא זה הדין גבי כלי טמא וכן מוכח בתוס' חולין ע"א ע"ב שרצו לאוקים הך דטבעת בטומאת שרץ ואיך תעלה השקה למים המכונסים שם. ואם נאמר דגוף האדם נחשב כחלחולי מחלחל ומים קלים להטהר יותר מטבעת מפני דמים די להו בהשקה משא"כ טבעת בעינן שיטבל כולו במים ולכן הגוף חוצץ בפני הטבעת משא"כ במים די במחוברין במקצתן ולכן גם בהיותן בתוך הגוף נחשבו כמחוברים קצתן, אכתי קשה מפני מה פרה ששתתה מים טמאים לא מהני השקה להמים אף שבאה במים בעת המים תוך גופה, ונראה דהלכה מקובלת היא בלא טעם, או אפשר דיש למצוא קצת טעם לזה מפני דכל

הטמאים משקין היוצא מהן כמשקין הנוגע בהן כמבואר ברפ"ב דטבול יום וברמב"ם פ"ה מה' משכב ומושב ופ"י מה' אה"ט ואפ"ה מהני טבילה לכל הטמאים ולא מחלקינן בין אם נעקרו המשקין שבהן ועומדין לצאת מגופן כגון רוק שנעקר ועומד לצאת בפיו או מי השתן שנעקר מגופו ועצור תוך כים השתן ועומד לצאת ואם היה מטיל מים קודם טבילה היו המ"ר טמאים ועכשיו שטבל נטהרו גם המשקים העצורים תוך גופו ואם יצאו אח"כ הרי הם טהורים, הרי ע"כ חזינן דגם מים שבתוך גופו מהני להו בילה של הטמא, ובנדה מ"ג ע"א בעי רבא בזבה שנעקרו מי רגליה וטבלה ואסיק בתיקו וכתבו שם התוס' בשם רש"י שדוקא באשה קמבעיא ליה אבל באיש טהורים שאינן מתאספין סמוך לפי השתן, ומזה למדו חכמינו ז"ל דגם מים טמאים שהן בתוך גופו נטהרו על ידי טבילת אדם אבל בשאר משקים טמאים לא למדו לדמות זה למים היוצאין מן הטמא ולא נטהרו על ידי טבילת אדם. הגם שיש לחלק דהתם בעודן בתוך גופו לא היה עליהם שם משקים טמאים דבתוך גופו לא יקבלו טומאה דבלוע הוא ולא יטמאו כ"א בנגען בצאתן לחוץ משא"כ הכא שהיו טמאים מקודם, מ"מ יש לומר שיש לדמותן לרוקו ומימי רגליו של זב דכמעין הוא והוא עצמו אב הטומאה ובעודן עצורים תוך גופו נטהרו ע"י טבילה לפירש"י דבזב זכר לא קמיבעיא ליה, וגם אם לא נימא כפירש"י מ"מ נראה דלא איבעיא ליה לרבא רק בעומדים לצאת אבל אם אינם דחוקים לצאת ודאי נטהרו תוך הגוף ולכן לא קמבעיא ליה ברוק דודאי בכל פה של טמאים במעינותיהם ימצא רוק, וכל שאינו מתעגל ומוכן לצאת לא חשו, שנטהר ע"י טבילת דם ולכן גם מים טמאים נטהרו שנתבטלו לגוף האדם, וזה שאמרו מפני שהן טהורים בגוף יתפרש שנתבטלו תוך גופו של אדם ונטהרו ככל אברי הגוף ופנימי מעינותיו, ולאו מתורת השקה הוא דהרי בבהמה לא מהני בבאה תוך מים רק בטבילת אדם נטהר ונתבטל להגוף ואפ"ה במשקים טמאים לא נטהרו שאינן דומים למים העצורים תוך גופו ולא מצינו טהרה כזאת בטבילת אדם ולכן בהקיאן טמאים, ולהרמב"ם ור"ש ורא"ש שמפרשים עבור השקה צריך לומר דהלכה מקובלת היא דהשקה לא מהני רק בגופו של אדם לא בגופו של פרה, ונראה גם לדעתם דהשקה לא מהני רק בטבל כל גופו אבל אם ראשו חוץ למים אף שהמים בבטנו לא נטהרו בהשקה ולטעמא דידי ודאי דלא מהני כ"א בטבל כדין. עוד נראה דמאי דאמרינן במים טמאים באם טבל והקיאן טהורים איירי אף שלא היה טמא ולא שתה שיעור רביעית ולא נטמא האדם ואפ"ה באם טבל נטהרו המים שבגופו אם מטעם השקה או מטעם שבטלים לגבי גופו ונטהרו ככל לחיות ממים שנמצא תוך הטמא, וראיה לזה שהרי אמרו בתוספתא טבל או שנסרחו או שיצאו מלמטה טהורים, וא"כ

ביצאו מלמטה טהורים אף שלא טבל ואם היה האיש טמא אם בטומאה זו ששתה המים טמאים או בשאר טומאות הרי מי רגליו היוצאים ממנו טמאים, כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה' אה"ט ה"ד להדיא דאף באכל או שחה אוכלין ומשקין טמאים מי רגליו נעשו ראשון לטומאה וע"כ דאיירינן הכא בלא נטמא האדם, גם ברמב"ם פ"י מה' ט"א ה"ח ביאר להדיא דאם יצאו מלמטה אעפ"י שלא טבל טהורים וע"כ איירי שהוא לא היה טמא, וכן יש לדקדק במשנה מדנקט האי דינא על שחה משקים טמאים והו"ל למנקט בטמא ששתה משקים טהורים דאם הקיאן הרי הן טמאים דהמשקים הטהורים בעת שבאו לפי הטמא נטמאו בנגיעתן ולא מהני להו אח"כ טבילת האדם, ומדנקט משקים טמאים וכן מים טמאים מוכח דאיירי באם האדם לא נטמא ואשמעינן רבותא דאף שלא נטמא אפ"ה מהני טבילתו למים הטמאים תוך גופו ואינן מטמאים עוד בהקיאן, וא"כ מה שאמרו בתוספתא שתה מים טמאים והקיאן טמאים מפני שנטמאו בו ביציאתן ע"כ מוטעת היא דאם האדם היה טמא איך אמר אח"כ דאם יצאו מלמטה טהורים וע"כ דאיירי הכא באדם טהור וגם לא צריכינן להאי טעמא שנטמאו ביציאתן ממגע אדם דמתחלה טמאים היו, וגם ברמב"ם שם לפי גרסא שלפנינו העתיק הלשון מפני שלא טהרו ביציאתן, וכן צריך להיות הגרסא בתוספתא, ואם גרסינן כגרסתנו בתוספתא צריך להוסיף בבא בשתה מים טמאים והטיל מים טמאים מפני שנטמאו ביציאתן ואשמעינן דאם נטמא ממים הטמאים ששתה רביעית והטיל מים ולא הוציא המים ששתה שהטיל מים תיכף לשתיתו אפ"ה מי רגליו טמאים מפני שהוא היה טמא וכדברי הרמב"ם פ"י מה' אה"ט הנ"ל, אבל העיקר נראה שטעות הוא בתוספתא ולא איירינן הכא בנטמא האדם:

והראב"ד כתב בהשגות בפ"י מהט"א שם מפני שנטמאו ביציאתן כו', וכתב הכ"מ שכך היה גרסת הראב"ד בדברי הרמב"ם וכתב ע"ז והוא ששתה רביעית שנטמא האיש בשתייתן ועכשיו ביציאתן הוא מטמא אותן:

אעפ"י שבטלה טומאתן בהיותן בתוך מעיו עכ"ל, נראה שהוא מפרש באופן אחר שהמים ששתה נתבטלו בתוך גופו ופקע טומאתן ולכן בטבל ואח"כ הקיאן לא יטמאו בנגיעתן משא"כ בלא טבל אף שפקע טומאתן הקודמת הרי יטמאו שנית בנגיעתן בגופו, וא"כ הך טבילה אינו לטהר המים רק לטהר את גופו שלא יטמאו שנית בצאתן מגופו ואם לא שתה רביעית לא בעי טבילה ואם הקיאן טהורים שטומאתן פקע, וצריך לומר דשאר משקים לא פקע טומאתן תוך גופו ולכן אף טבל לא מהני דמים שהן צרכי מזון האדם מיד שבאו לתוך גופו נתבטלו והיו כגופו, משא"כ שאר משקים לא פקע טומאתן ולכן גם בטבל והקיאן הרי עדיין הם בטומאתן הקודמת, ולפי"ז במשקים טמאים גם בלא

שתה רביעית טמאים בהקיאן שהרי לא פקע טומאתן ומילי מילי קתני במשקים, אף שלא שתה רביעית והקיאן וכן בטבל ואח"כ הקיאן טמאים שלא פקע טומאתן ובמים בטבל ואח"כ הקיאן טהורים גם אם שתה רביעית ובלא שתה רביעית גם אם לא טבל טהורים, אבל לפירוש זה לא א"ש מה שאמרו בתוספתא וכן ברמב"ם שם דאם יצאו מלמטה טהורים והרי בשתה רביעית ולא טבל מי רגליו טמאים גם ממים דעלמא כמש"ל דכל הטמאים מ"ר טמאים, ואם איירי בלא שתה רביעית א"כ גם הקיאן טהורים המים, ואולי הראב"ד יפרש הך שיצאו מלמטה היינו שיצאו דרך בית הרעי דאז אינן מטמאים אבל אין כן פשט המשנה, ולכן העיקר כפי' הר"מ ור"ש ורא"ש ז"ל דאיירי הכא בלא שתה רביעית מים ולא נטמא האיש, ולכן ביצאו דרך מי רגליו טהורים ובהקיאן ולא טבל טמאים שלא פקע טומאתן, ובטבל נטהרו בטבילתו אף אם לא היה צריך טבילה כמש"ל, ובמשקין לא מהני טבילה:

(פסקא ב) עוד במשנה בלע טבעת טהורה כו' גם אם נבלע תוך בהמה חיה ועוף לא נטמא בהכנסו לאהל המת וכמבואר בתוס' המובא בר"ש שכל הבלועים באדם ובבהמה כו', ובחולין ע"א ע"ב למדו זה בק"ו מאדם דמה אדם דמיטמא מחיים מציל על הבלוע בהמה דלא מיטמא מחיים אינו דין שיציל כו', ומכאן תשובה לדברי רש"י ז"ל שפי' בעירובין ט"ו ע"א במשנה בדבר שיש בו רות חיים דמטמא משום גולל ופירש"י אף לאחר שניטל משם הוא מטמא ואחריו נמשכו הריטב"א ורע"ב שם, וזה לא יתכן, דלא מצינו בעלי חיים שמטמאים לבד מן האדם, רק הפי' במשנה שם דמטמא משום גולל בעוד שהוא נתון על המת דטומאת המת בוקע תחתיו אבל לאחר שהלכה משם לית בה דררא דטומאה כלל וכן הוא להדיא ברמב"ם פ"י מה' ט"מ ה"ז וכן מוכח במשנה דאהלות פט"ו גבי חבית המוקף צמיד פתיל בעשאה גולל דהחבית טהורה ודוק:

(פסקא ג) עוד במשנה בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה. משמע דלא בעי הזאה ג' ח' ואיירי בטבעת שלא נגע במת עצמו רק באדם שנגע במת או בכלים שנגעו במת דהוי אב הטומאה והנוגע בם טובל לערב ולא בעי הזאה כמבואר במשניות דריש אהלות וברמב"ם פ"ה מה' ט"מ אבל אם הטבעת נגעה במת אדם הנוגע בה טמא ובעי הזאה ג' וז', ולהרמב"ן בתורה פ' חקת גם כלי שנגעה במת הנוגע בה לא בעי הזאה רק טמא טומאת שבעה, וכ"נ דעת הרז"ה במאור חולין ע"ב, אבל הענין נפלא איך יטמא ז' ולא בעי הזאה ולמה יטמא שבעת ימים אם לא בעי הזאה הכי נקיים בעי:

(פסקא ד) עוד במשנה אץ שהוא תחוב כו'. מדסמכו להך דבלע טבעת טמאה מוכח דהך אינו נראה פירושו דמובלע לגמרי ולא ששוה לבשר דאז חוצץ דלא מיקרי בלוע עיין

ב"י שדן בזה], וגם ברמב"ם פ"ב מה"מ א"ח כתב על דין דחץ כו' וכן מי שבלע טבעת כו' וסיים ע"ז דברי התוספתא שכל הבלועים כו' מוכח דמטעם בלוע אתינן עלה, אך בתוספתא אמרו לשון זה שכל הבלועים טל הך דאם קרם עליו העור מלמעלה והוא ז"ל פי' דגם באינו נראה היינו שמושקע הרבה בבשרו שאינו נראה כלל לחוץ דינו כקרם עליו העור כו' ופלוגתת רבי ורבנן בתוספתא אם חץ של מתכת חוצץ נראה שפירשום בנראה ואפ"ה לרבי אינו חוצץ מפני דכאיב ליה להסירו ולכן לא יקפיד להסירו ולכן אינו חוצץ לרבי, ולא קיי"ל כן דאפשר שאחר זמן ימלך להסירו ולהוציאו. אבל באינו נראה לכ"ע אינו חוצץ וכן פי' במרדכי פ"ב דשבועות [אך דברי התוספתא הובא שם קצת בסגנון אתר, ועבור זה ראיתי בהגהות הטור שהבינו שנוסח אחר היה למרדכי בתוס' ואינו רק שהביא שם דברי התוס' בקיצור והביא סוף דברי התוס' קודם הרישא ודוק], וכן הבינו הרא"ש ורמב"ן בה"נ שלו פ"ט הט"ז דלא חילקו כלל בין מתכת לעץ רק בין נראה לאינו נראה ועש"ך מה שכתב בזה בסי' קצ"ח, אכן מדברי הר"ש נראה שהבין שדוקא בקרם עליו העור מיקרי בלוע, שהרי הקשה ע"ז איך למדין זה בק"ו הרי חץ בירכו ליכא עיכול ואין כאן ק"ו ותירץ דלמדין בק"ו ממה דאין סופו לצאת דשם בחולין חשיב הך דאין סופו לצאת לעיקר הטעם וא"כ נראה שזה דוקא בקרם עליו עור מיקרי אין סופו לצאת אבל באינו נראה מיקרי סופו לצאת, ומה שאמרו במשנה דאם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה לא איירי בהיה החץ טמא רק מדין חציצה לא חייץ ולא בעינן ביה ראוי לב"מ, יוכ"נ מדבריו בפי' המשנה שכתב ולא דמי לביה"ס דבעינן ראוי כו' משמע דרק ראוי לב"מ לא בעי מפני שכתבתי לעיל דכל שא"א לבא שם מים לא בעינן ראוי לב"מ לענין טבילה אבל לענין טומאה לאו בלוע הוא. עכ"פ לענין טבילה גם הר"ש מודה דבאינו נראה לא חייץ, אך דברי הר"ש צ"ע מה שחילק בין קרם עור לאינו נראה דבתוספתא משמע דחדא טעמא הוא וגם אינו נראה מיקרי בלוע, ומה שהקשה דאין כאן ק"ו יש לומר דאף דק"ו אין כאן ילפינן לה במה מצינו, וגם מ"ש הק"ו דסופו לצאת בש"ס שם נראה דלאו עבור זה מיקרי בלוע שהרי אסיק רבא שם דטבעת סופו לצאת ואפ"ה מיקרי בלוע וגם כאן באינו נראה אף דסופו לצאת מיקרי בלוע גם לענין טומאה עכ"פ לענין חציצה לכ"ע לא חייץ באינו נראה אף בשל עץ ופלוגתת רבי ורבנן הוא בנראה, ועכ"ז נראה דלא מקילינן באינו נראה רק דוקא באם אין דעתו להוציאו ולהסירו, ולכן באשה שנתחב לה קוץ אם דעתה להסירו הרי הוא חוצץ עד שתסיר את כל מה שתוכל כעת ומה שישאר בעומק ולא תוכל להוציאו אע"פ שדעתה שכאשר יתרפא החבלה תשתדל להסירו מ"מ כעת נואשה מלהסיר הנשאר בעומק ואינו חוצץ וכ"ג מדברי הרמב"ן בה"נ

שם, ודומה לזה כתבתי לעיל גבי גלד המכה דכל מה שבעת הכאב אין דעתה להסיר מיקרי זה אינו מקפיד וטהור גם אם אפשר דלענין טומאה אם היה החץ טמא היה מטמא אם דעתה להסיר את"כ כשיתרפא החבלה שאין דינו כבלוע ומטמא במשא מ"מ לענין טבילה נראה להקל דהרי להר"ש כל אינו נראה לא מיקרי בלוע ולענין טבילה לא חייץ מפני דא"א לבא שם מים לא בעינן ראוי כו' ולכן אם כעת אינה מקפדת להסירו לא חייץ וטהורה לבעלה, וכעין זה הוא בש"ע סעיף י"ט ודוק: יתר דברי התוספתא בפלוגתת ר' יעקב ופלוגתת ר' יוסי בר"י נתבאר לעיל בדברי בפ"ט ואין כאן מה להוסיף:

ובזה נשלמו באור דיני מקואות, בעזר חונן למאות, הוא אלהי הצבאות, כן יזכני להחל לבאר עוד דברי תורתו הקדושה לאלפים ורבואות, ותתקבל פעולתי לפני רוכב ערבות, כמקטיר קטורת בבית אשר השכין שמו עדי עד, ויזכנו לראות בבנינו שנית:

מפתחות:

חלק א"ח:

משנה א:

קשר של ראש ושל יד אם בעי קשירה והידוק בכל יום, פ"י מ"ג. בא"ח סי' כ"ה:

משנה ב:

אם יוכל הבקי להוציא את שאינו בקי בקריאת פרשה ראשונה שלי ק"ש, פ"ז מ"ו פסקא ד'. בא"ת סי' נ"ט במג"א סק"ה:

משנה ג:

דין כפילת שמע, פ"ז מ"ו פסקא ד', בא"ח סי' ס"א סעיף ט':

משנה ד:

טבילת בע"ק לד"ת ולתפלה אם מותר במ"ס שאובים ובכלי המחזיק מ"ס, פ"ח מ"א פסקא ב'. בא"ח סי' פ"ח במג"א סק"א:

משנה ה:

באיזה אופן הותר לבע"ק בנתינת ט' קבין על גופו, פ"ג מ"ד פסקא ג': משנה ו:

חשש ראיית מים חלוקים ועכורים ומהרהר ומצא בשרו תם אם שייך לתפלה ולד"ת, פ"ח מ"ב מ"ג:

משנה ז:

בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם טבילה, פרק ח' משנה ד':

משנה ח:

מ' סאה שלג אם מותר ליטול ידיו בהם לאכילה, וכן אם הובאו ע"י כלי למקום א' ויש שם מ"ס, פ"ז מ"א. בא"ח סי' ק"ס סעיף י"ב:

משנה ט:
דבר שברייתו מן המים אם מותר ליטול בו ידיו לאכילה, פ"ו מ"ז פסקא ג'. בא"ח סי' ק"ס סעיף י':
משנה י:
ביאור דין מי שלקות של פרי האדמה ופרי העץ איך לברך עליהן, פ"ז מ"ב פסקא א'. בא"ח סי' ר"ב ר"ה:
משנה יא:
תמד הנתון על שמרי יין לענין ברכה, שם בפ"ז מ"ב. בא"ח סי' ר"ד: יב חלת חוץ לארץ שהותר לכהן לאכול בטבל לקריו, אם הותר בטבילת מים שאובים וכן בכלים, פ"ח מ"א פסקא ב'. בא"ח סי' תנ"ז וביו"ד סי' שכ"ב: יג אם יש לחוש לראית מים חלוקים ועכורים אחר שטבל לקריו לענין חלת ח"ל וכשיבנה בהמ"ק לענין תרומה, פ"ח מ"ב, בא"ח סי' תנ"ז במג"א סק"ת, וביו"ד סי' שכ"ב:
יד מהרהר בלילה ומצא בשרו חם לענין חלת ח"ל, פרק ח' משנה ג': טו בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם טבילה, שם מ"ד:
טז אם הניח עירוב תחומין בביה"ש דקנה עירוב לפסק הש"ע א"ח סי' תט"ו סעיף ב', אם יש לו ברירה להשאר בתחום ביתו, פ"ב מ"ב פסקא ב' אות ה': יז שיעור שתית רביעית יין לענין ברכה אחרונה איך נצרף שהיתו אם בכא"פ או ברביעית, פ"י מ"ז פסקא ג'. בא"ח בסי' ר"י במג"א:
יח ולענין יוה"כ, בסי' תרי"ב:
יט חולה שהותר לו לאכול ביוה"כ בשיעור ככותבת יחד שלא יבלענו בפעם אחת, פ"י מ"ז פסקא א'. בא"ח סי' תרי"ת:
כ שיעור שתיה בכל האיסורים אם הוא בכזית או ברביעית, פ"י מ"ז פסקא ג':
חלק יו"ד:
משנה א:
ספק דרבנן שיש לו חזקת איסור, פרטי הדברים בזה כן ס"ס לאיסורא במלתא דרבנן, פ"ב מ"ב פסקא ב' ושייך לכללי ס"ס בש"ך סי' ק"י אות כ': משנה ב:
בספק איסור דאורייתא אם מה"ת אזלינן בספיקו להחמיר, שם בפסקא ב' ובפסקא א':
משנה ג:
בספק דאורייתא וע"י גלגול בא לו שהוא דרבנן, שם בפסקא ג' אות ה': משנה ד:
בדבר שעיקרו הלכה למשה מסיני מה דין ספיקו, פ"ו מ"ז פסקא ב'. שייך לדיני ס"ס בסי' ק"י ובסי' רצ"ד סעיף ט':

משנה ה:
פולטת ש"ז תוך ג"י אם מהני לה כבוד הבית, פ"ח מ"ד פסקא א'. בש"ע סי' קצ"ו סעיף י"ג:
משנה ו:
ביאור דין הקפידא לענין חציצה אם תליא בדעת הטובל או ברובא דעלמא, פ"ט מ"א פסקא ג'. בריש סי' קצ"ח:
משנה ז:
מה נקרא מקפדת ואם לבוש ותכשיט חיץ באינה מקפדת, פ"ע מ"א פסקא ב'. בריש סי' קצ"ח:
משנה ח:
דין שן תותבת לענין חציצה, שם בפסקא ב':
משנה ט:
דין רטיה שעל המכה או זפת ושעוה ואינה מקפדת ע"ז, פ"ט מ"ב סוף פסקא ב' אות ו'. בש"ע סי' קצ"ח סעיף ד':
משנה י:
חוטי שער מוזהבת שבראשי הבנות, פ"ט מ"א פסקא א'. ברמ"א סי' קצ"ת סע"ד:
משנה יא:
בית הסתרים באשה אם צריך הדחה, בפ"ט מ"ב, וכן קלקי בית השחי וביה"ס, שם ובמ"ג, מה לעשות בקלקי החוצצת, שם באות ב'. בש"ע סי' קצ"ח סעיף ו' וסעיף כ"ה:
יב קלקי הנעשין ברוב שער הראש או בכולן מה דינן לענין טבילה, פ"ט מ"ב פסקא א'. ברמ"א סי' קצ"ח סעיף ו':
יג מה שאמרו דשערות נידונין בפני עצמן, אם נאמר זה על כל כנוס שער או בשער הראש דוקא או כל שער הגוף, פ"ט משנה ב' אות ח'. בש"ע קצ"ח סעיף ה':
יד לפלוף שבתוך העין ושחוץ לעין וגלד שעל המכה ושחוץ למכה ודם שעל המכה ודין אשה בעלת חטטים, פ"ט מ"ב פסקא ב'. בש"ע סעיף ז' ט': טו חין או קוץ התחוב בבשר, פ"י מ"ח פסקא ג'. בש"ע סעיף י"א וסעיף י"ט:
טז טיט היון וטיט היוצרים ושארי טיט על גוף האדם, פ"ט מ"ב פסקא ד' ופסקא ה':
יז דיו וחלב לחים ויבשים, שם בש"ע סעיף י"ד וסעיף ט"ו:
יח צואה ובצק שתחת הצפורן לחה ויבשה, פ"ט מ"ב פסקא ג'. בש"ע סעיף י"ח:
יט צפורן המדולדלת שפירשה רובה או מיעוטה, וכן אבר ובשר המדולדלים, פ"ט מ"ד פסקא ב'. וכן צפורן שנשאר אחר טבילה שם בש"ע סעיף כ' כ"א כ"ב:

כ אגד שע"ג המכה וקשקשים שע"ג השבר אם רפויין חוצצים, פ"ט מ"ד פסקא ג'. בש"ע סעיף כ"ג:

כא ביאור דין בית הסתרים ובית הקמטים ובספק חציצה בהם. ואם מצטרפים הביה"ס לרוב הגוף להקל וכן להחמיר פ"ח מ"ה פסקא ד'. בש"ע סעיף כ"ה כ"ו. גם שם דין נושאת הביגל באו"מ:

כב נתנה מעות בפיה ומהודקים תוך פיה לענין חציצה, פ"ח מ"ה פסקא א': כג קפצה ידה קרצה שפתותיה ונתנה שערה בפיה אם הוא דרבנן או דאורייתא, וכל פרטי דיניהם, פ"ח מ"ה פסקא ב'. בש"ע סעיף כ"ז וסעיף ל"ח:

כד אם אחזה חברתה בידיה בשעת טבילה אם מהני ריפוי היד, פ"ת משנה ה' פסקא ג'. בש"ע סעיף כ"ת:

כה האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה, פ"ז משנה ו' פסקא ג'. בש"ע סעיף כ"ט:

כו דין טבילה במקום טיט בקרקעית המקוה בכל פרטי דיניהם לענין טבילת אדם וכלים ולענין צירופם לשיעור מ"ס, פ"ב מ"י ובפ"ז מ"ז פסקא א', ובפ"ט מ"ב פסקא ד' פסקא ה' בש"ע סי' קצ"ת סעיף ל' ל"ג, ובסי' ר"א סעיף ל"ב:

כז ביאור דין טבילה ע"ג אחורי כלים וע"ג ספסל ונסרים הנתונים תוך המקוה, פ"ה מ"ב אות ה' ו'. בש"ע סי' קצ"ח סעיף ל"א:

כח נכנסו צרורות או קסמים בסדקי רגליה, וכן אספלנית ורטיה שעל ביה"ס, פ"ח מ"ה פסקא ד' אות ו'. בש"ע סעיף מ"ב מ"ג:

כט מה שכתב הרמ"א שהאשה צריכה להטיל מים כו', שם באות ז' ברמ"א סעיף מ"ג:

ל טבלה באבק שעל רגליה, פ"ט מ"ב פסקא ה' בש"ע סעיף מ"ה:

לא נדה שטבלה בבגדיה, פ"ט מ"ב פסקא ה'. בש"ע סעיף מ"ה מ"ו: לב טבלה בלא כונה, פ"ה משנה ו' פסקא ב'. בש"ע סעיף מ"ח:

לג בספק חציצה בביה"ס, פ"ח משנה ה' פסקא ד' בסי' קצ"ט סעיף ט': להל' מקואות בסי' ר"א עפ"י סדר סעיפי ש"ע א שיעור מ"ס מי מקוה שהוא מה"ת לכ"ע, ואם גופו של אדם יתכסה במים בבת אתת בפחות ממ"ס ושיעור מ"ס איך חשבינן בזה"ז, פ"א מ"ז פסקא א'. בש"ע סי' ר"א:

משנה ב:

אם מעין מטהר בכל שהוא לאדם, ביאור דברי כבותינו ז"ל, פ"א מ"ז פסקא ג' ובפסקא ב':

משנה ג:

אם מעין נפסל בשאיבה, פ"א מ"ז פסקא ב' עד אות ה', ובפסקא ה' באות ה':

משנה ד:

פסול זחילה במי גשמים אם הוא מה"ת, פ"א מ"ז פסקא ב' מאות ה' עד אות ט':
משנה ה:
דין קטפרס במי מעין ודין נהרות וביאור הא דמכיפיה מיבריך. שם מאות ט' עד סופו:
משנה ו:
ביאור מהו הנקרא מעין, פ"א מ"ז פסקא ד' מאות ה' והלאה:
משנה ז:
ביאור דין רבו נוטפים על הזוחלים בכל שיטות רבותינו ז"ל, ואם רבה בגומות המעין או בבמשכו, ואם מטהר במקום שנתרחב, וגם דין נהרות בכל פרטיהן, וגם דין זוחלים רבו על הנוטפים בנהר או במעין, הכל מבואר בפ"א מ"ז פסקא ה', ושם בקיצור באות י"ד. ושייך כל פרטים הנ"ל לדברי הש"ע ורמ"א בסעיף ב'. ודין זוחלים רבו מבואר עוד פ"ה מ"ה:
משנה ח:
ביאור שיטות רבותינו ז"ל אם שאובים פסולים מה"ת למקוה, והוכחה חזקה דשאובים פסולים דרבנן, מביאור משניות דפ"א ממ"א עד סוף מ"ו, ושם במ"ו נסתיים הענין. שייך לש"ע סעיף ג':
משנה ט:
איזו מים תלושים ומחוברים מקבלים טומאה לפי דעת רבותינו ז"ל בביאור המשניות הנ"ל עד סוף משנה ו', ובמ"ו נסתיים הקיצור להלכה: משנה י:
איזו משקים מטמאים כלים, במ"ד אות י"ג. אם משקים מטמאים בכ"ש. שם בפ"ג,:
משנה יא:
ספק טבל במקוה שכולה שאובים או רובה שאובים, וכן בספק טבל במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגין, פ"ב מ"ב פסקא ג' ובמ"ג פסקא ג'. בש"ע סעיף ג' וסעיף ס"ת וסעיף ע"א ע"ב ע"ג:
יב איזה ספק רוב שאובים הוי ספק דאורייתא להסוברים דשאיבה הוא מה"ת, פ"ב מ"ד:
יג מי הימים אם מטהרים בזחילה ובכ"ש ודין גלי הים, פ"ה מ"ד. בש"ע סעיף ה'. עוד דין גלי הים ונהר, בפ"ה מ"ו. גם דין טבילה בגל באויר. שם פ"ה מ"ו. עוד דין גלי הנהר או מעין, בפ"ה מ"ד באות ה' ו': יד דין מים הנמשכים על הארץ ממעין או ממקוה אם בעינן חיבור כשפ"ה למקורן, שם בפ"ה משנה ד' באות ו', ובפ"ז משנה ו':
טו ביאור דין חקקו ולבסוף קבעו או קבעו ולבסוף חקקו, לענין מימיו שלא יפסלו המקוה וכן לענין טבילה בתוכה, פ"ד מ"ג פסקא א'. בש"ע סעיף ו' וש"ך סקכ"א וברמ"א סעיף ז':

טז באיזה אופן תנקב הכלי אשר מימיה לא יפסלו את המקוה בג' לוגין או להביא כל מי המקוה על ידה, פ"ד מ"ה:
יז גם שם נתבאר איך תוכשר ע"י ביטולה מתורת כלי לטבול בתוכה בלתי חיבור למקוה או למעין וענין חבורה וקביעותה בקרקע. ומה דינה לענין טבילה בתוכה אם לא חברה בקרקע אם פסולה מה"ת או דרבנן, הכל נתבאר במ"ה. ושם נתבאר ענין חבור וקביעות התיבות שנתיסדו עפ"י תיקון רבינו הנאק החסיד נ"ע, ובסוף הענין נתבאר שיעור מוציא רמון כמה הוא. בש"ע סעיף ז' וסעיף מ', תשובת צ"צ לרבינו נ"ע סי' קע"ה קע"ו:
יח כלי שלמה המחובר למקוה או למעין מן הצד בנקב כשפ"ה. ואם מי המקוה או המעין מקיפין אותה מכל צד ומחוברים כשפ"ה, בפ"ה מ"א פסקא א' ופסקא ב' ובפ"ו מ"ה פסקא א'. גם שם תיקון לאנשי הכפרים איך לתקן לטבול בחבית סמוך לנסר או תוך הנהר:
יט בלי שנתבטלה מתורת כלי ומחוברת למעין או למקוה מן הצד בכשפ"ה, שם בפ"ה מ"א פסקא א' ופסקא ב':
כ מעין שהעבירו ע"ג כלי או שהעבירו ע"ג תוך הכלי ושפת הכלי, שם במ"א פסקא א' ופסקא ב':
כא מעין שהעבירו ע"ג אחורי הכלים או ע"ג כלים שאין להם תוך, בפ"ה מ"ב:
כב מעין שהעבירו ע"ג כלי שנתבטל מתורת כלי ואן בחבורו למעין כשפ"ה, שם בפ"ה מ"ב באות ה'. מי מקוה שהעבירן ע"ג אחורי הכלים שם באות ו'. כל אלו הדברים בדין כלי שייך לש"ע סעיף ח' וסעיף י"ב:
כג דין הטבלת כלי בתוך כלי אם החיצון צריך טבילה או אינו צריך טבילה וכל פרטי הדברים בזה, פ"ו מ"ב. בש"ע סעיף ט':
כד מעין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקו וחזר והמשיכו וכן בהמשיכו על מקוה של שאובים, כל פרטי דברים בזה נתבאר בפ"ק מ"ז פסקא ה', ובפ"ה מ"א:
פסקא ג'. בש"ע סעיף יו"ד וי"א:
כה מעין שנוטף מההר טיפין ועשאן זוחלין ע"י דבר המקבל טומאה, בפ"ה מ"ה פסקא ב' אות י"א י"ב י"ג. בש"ע סעיף י"ג י"ד:
כו מעין שרבו עליו שאובים ונפסקו ממקורו והלך למקום אחר אם המים כשרים למקוה, בפ"ב מ"ד אות ו'. בש"ך סקמ"א:

כז מקוה של מ"ס אם רבו עליה שאובים ולא חסרו מימיה או שחסרו מימיה ואין שם מ"ס רק בצירוף השאובים, בפ"ב מ"ד. בש"ע סעיף ט"ו. ומעין אם רבו בו שאובים, נתבאר בפ"א משנה ז' פסקא ה' ופ"ה מ"ג:

כח ג' לוגים מים שבאו למקוה חסרה ע"י תפיסת ידי אדם בכונה או שלא בכונה כל פרטי דיניהם, ואם מהני המשכה לבאים כולם או רוב מי המקוה ע"י תפי"א ודין זילף בידיו או ברגליו או ברגלי בהמה, בפ"ב מ"ו. ושם נתבאר היתר נקות המקואות ע"י תפי"א, גם שם נתבאר דין המשכת מים ע"י צינורות תלושים איך דינם. בש"ע סעיף ט"ו ל"ט ס"ג ס"ד, והמשכה ע"י צינורות הוא בסעיף ל"ו:

כט באיזה אופן מצרפינן הג' לוגין מכמה כלים ולכמה זמן ובאיזו כונה ומכלי אחר בבאו מעט מעט, פ"ג מ"ג ומ"ד הוא פסקא א'. בש"ע סעיף ט"ו: ל ג' לוגין הבאים מד' או ה' כלים אם באו מתחלה למקוה שלא היו שם מים כשרים, פ"ד מ"א:

לא ספוג הבלוע מג' לוגים שאובים, וכן דלי מלא מים שאובים שנפלו למקוה חסרה, בפ"ו משנה ג' ומ"ד. בש"ע סעיף ט"ז:

לב ביאור דין שלשה מקואות שנים חסרים ושאוב באמצע או מן הצד. ודין שאוב באמצע המקוה על איזה אופן פוסלים את המקוה ומן הצד לא פסלי, בפ"ו מ"ג ומשנה י'. בש"ע סעיף י"ז נ"ה נ"ו:

לג ג' גומות בכותל המקוה בכל אתת לוג שאובים, פ"ב מ"ה ופ"ו ומ"ג מ"י ומי"א אות ג':

לד אם כל מימי המקוה מוחזקים ע"י כלי שאם תנטל הכלי ישפכו המים חוצה, פ"ו מ"י. ושם דין קראנטין הנתונים תוך מקוה להריק מימיה. ואלו הדברים היינו דין ג' גומות כו' ודין מוחזקים ע"י כלי לא נמצאו בש"ע: לה שתי בריכות באחת כשרים ובשניה שאובים ונקב ביניהן ע"י איזה אופן תפסל הכשרה החסרה ואיך משערינן שיעור הנקב, בפ"ו מי"א שם כל פרטי הדברים. בש"ע סעיף י"ח:

לו שני מקואות של כ' סאה ונפל לכל אחת פחות מג' לוגין שאובים ונתערבו המקואות אם מלמעלה או שניטל המחיצה שביניהן. ואם היה בכל אחת י"ט סאים ונפלו שם פחות מג' לוגין בכל אחת ונתערבו אח"כ, פ"ג מ"א. בש"ע סעיף י"ט:

לז ג' לוגים שאובים שבאו כאחת עם השלמת מ"ס כשרים, פ"ב מ"ד ופ"ג מ"א:

לח במקוה חסרה שנפסלה ע"י ג' לוגין כמה צריך להוציא ממנה עד שתתכשר, וכן בבאו לשם מי גשמים ושטפו מי המקוה לחוץ כמה ישטפו משם שתוכשר המקוה ואם נפסלו המי גשמים שבאו לשם. וכן בור מלא מים שאובים ובאו לשם מי גשמים או שאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו איך יוכשרו מימי הבור, פרטי דברים נתבאר בפ"ג מ"א פסקא

ב' ומ"ב ומ"ג שם. גם שם נתבאר פלוגתת רבותינו ז"ל במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגים אם מימיה פוסלים אח"כ בג' לוגים למקוה אחר חסרה או לפ"ח השאובים, בש"ע סעיף כ' כ"א כ"ב: לט לוגין מים שנפל לתוכן יין ונשתנה מראיתן שאינן פוסלים את המקוה אם בעינן כמראה יין ממש או אף שינוי קצת למראה יין, פ"ז מ"ה: מ ג' לוגין מים שנשתנה מראיתן ע"י מי פירות שאינן מז' משקין המטמאים ומכשירים אם פוסלים את המקוה בג' לוגין, פ"ז מ"ד אות ג'. בש"ע סעיף כ"ג:

מא ביאור דין מי כבשים ומי שלקות ותמר לענין לפסול את המקוה בג' לוגין, פ"ז מ"ב. בש"ע סכ"ד:

מב יין ודבש ושמן וחלב ודם אם פסולים למקוה מה"ח ואם משלימין שיעור מ"ס מה"ת. וכן שארי משקין ומי פירות אם משלימין שיעור מ"ס מה"ת, וכן אם רבו משקין ומי פירות על מקוה שלמה של מ"ס אם פסולה מה"ת או דרבנן, הכל מבואר פ"ז מ"ג ופ"א מ"ב פסקא ב':

מג נתן סאה ונטל סאה במי פירות עד כמה תוכשר, פ"ז מ"ב פסקא ב', וגם שם דין נתן ונטל בשאובים, ולענין מקואות העשוין בתיבות כפי תיקון ד"ז אדמו"ר נ"ע בנתן ונטל מה דינן ופ"ב מ"ד. בש"ע סעיף כ"ד: מד מה שאמרו דשינוי מראה פוסל מקוה שלמה שפסולה הוא מדרבק, פ"ז מ"ג, ודשינוי מראה פוסל ע"י כל מי פירות, ודין סממנים שנימוחו תוך המקוה אם נפסלה בשינוי מראה, שם פ"ז מ"ג, ושייך לש"ע סעיף כ"ה. גם נתבאר שם אם בעינן שינוי למראה משקים או קצת שינוי מראה פוסל:

מה ביאור דין חזרה למראה מים באיזה אופן מהני ואם חזרה מעצמה אי מהני ואם נשתנה מראיתה ונפלו לשם שאובים באיזה אופן תתכשר אח"כ בחזרה למראיתה ואם היה שם סאה יין או מ"פ ורבו שאובים אם תוכשר בחזרה למראה מים, פ"ז מ"ג פסקא ב'. בש"ע סעיף כ"ה כ"ט ברמ"א וש"ך: מו בדין מקוה שנשתנה מראיתה ונפלו שם שאובים וחזרה למראה מים אם השאובין משלימין השיעור, שם פ"ז מ"ב פסקא ב'. בש"ך ס"ק ס"ט: מז מקוה שיש שם כ"א סאה ושנתה מראיתה אם מותר להמשיך לשם שאובים שתחזור למראה מים, שם פ"ז מ"ג פסקא ב' אות ד'. בט"ז סקל"ת: מח מי פירות הסמוכים למקוה ומחוברים כשפ"ה, וכן אם היה שם רוב מים וקצת מי פירות ומחוברים כשפ"ה למקוה שלמה, וכן שאובים המחוברים למקוה כשפ"ה. פ"ו מ"א פסקא ב':

מט במה שאמרו בש"ע סעיף כ"ט דאם השיק במקום היין לא טהר, ביאור הדברים ואם מהני השיק בכה"ג לטהר המים, פ"ז מ"ד:

נ ביאור דין שלג וכפור וגליד אם הוכשרו לעשות מהן מקוה שלמה אם רובה שלג. וכן צרופן למ"ס על איזה אופן הותר בשאוב ובלתי שאוב, פ"ז מ"א. בש"ע סעיף ל':

נא מקוה שכולה שאוב שהגלידה וחזרה ונתפשרה אם הוכשרה, שם במ"א באות ו':

נב אם מותר להריק על קבוץ של שלג מים תמין להפשיר השלג, שם במ"א באות ד' ובמ"ג, פסקא ב' אות ה', ושם נתבאר אם יש להתיר להמשיך עליו חמין:

נג באיזה טיט מצרפינן לשיעור מ"ס ודין טבילה בטיט, פ"ב מ"י ופ"ז מ"ז פסקא א' ופסקא ט', מ"ב פסקא ד' ופ"ה:

נד דבר שברייתו מן המים אם הותרו לטבול בתוכו או לצרפו למ"ס ואם חוצץ בנקב כשפ"ה, פ"ו מ"ו פסקא ג' בש"ע סעיף ל"ג וסעיף נ"ב: